

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

35

2
1933

5-3^a-N.25-

Esta Biblioteca de S.^{ra} Canonico Maxi.

C A T E N A
G R A E C O R V M
P A T R V M
I N S M A R C V M

C A T E N A
G R A E C O R V M
P A T R V M
I N E V A N G E L I V M
S E C V N D V M M A R C V M

Collectore atque Interprete
PETRO POSSINO SOC. IESV PRESBYTERO

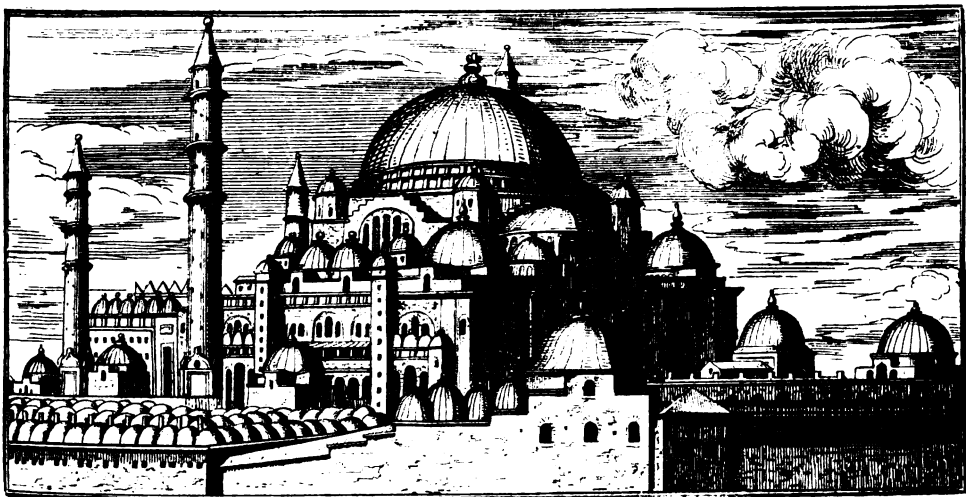
Qui & adiecit, titulo Spicilegii, Commentarium
ad Loca Selecta Quatuor Evangeliorum.

ACCESSERE COLLATIONES GRAECI CONTEXTVS
OMNIUM LIBRORVM

NOVI TESTAMENTI

CVM XXII. CODD. ANTIQVIS MSS.

EX BIBLIOTHECA BARBERINA:

ROMÆ,

TYPIS BARBERINIS M. DC. LXXIII.

Excudebat Michael Hercules. *Superiorum permissu.*

CARMELITES DESCALÇOS DE CATALUNYA
DIPOSIT BIBLIOTECA PUBLICA EPISCOPAL DE BARCELONA

R. 40.101

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 311

LECTURE 1

MECHANICS

1.1 Kinematics

1.2 Dynamics

1.3 Energy

1.4 Momentum

1.5 Angular Momentum

1.6 Oscillations

1.7 Relativity

1.8 Quantum Mechanics

1.9 Statistical Mechanics

1.10 Thermodynamics

1.11 Electromagnetism

1.12 Optics

1.13 Modern Physics

EMINENTISSIMO AC REVERENDISSIMO
P R I N C I P I
D. C A R O L O
C A R D. B A R B E R I N O
S A C R O S A N C T Æ V A T I C A N Æ B A S I L I C Æ
A R C H I P R E S B Y T E R O

Petrus Possinus è Societate Iesu, Felicitatem.

EDIENS nunc Romam, unde olim missus in Aegyptum fuerat, Alexandrinę Sedis Conditor, nec vult, nec debet ad alium divertere, quàm cliens ad Patronum, discipulus ad Magistrum, Evangelista ad Apostolum, Patriarcha ad Pontificem, Marcus ad Petrum. His illi tot titulis ritè signatum apud Petri Limina diversorium est: in Vaticana videlicet Basilica; cui cum Te Coryphæus ipse Apostolorū pro se Vicarium substituens, præesse officio ac iure Archipresbyteri voluerit; Vides, Princeps Eminentissime, Tuæ unicè curæ reservatam, ut legitimam & propriam, tanti Hospitis excipiendi, fovendi, ac deducendi Provinciã. Facilè porrò intelligent qui Te norunt (quis autem tanta dudùm in luce Mundo propositum ignoret?) statim, inquam, omnes sentient, Religionem & Eruditionem reputantes tuas, & gratum adventum, & dulce alloquium, & iucun-

iucundum convictum Eminentiaæ Tuæ futu-
 rum tam illustris Advenæ; primùm qui Petro,
 erga quem Tua perspecta omnibus devotio
 est, Minister intimus, Amicorū dilectissimus,
 Filius fuerit Primogenitus: deinde qui Apo-
 stolus ipse, qui Martyr, qui Patriarcha, primā
 Sedis Supremæ Romanæ Coloniam in Vrbe
 post Romam maxima fundaverit; evectam
 ideò in locum dignitatis à Metropoli Roma
 secundum, prælatamque Antiochiæ, utcum-
 que ostentanti veterem prærogativam, Sedis
 Petri primū apud se positæ. Sed maius apud
 Te, Princeps Eminentiss. habebit commen-
 dationis pōdus, id quod manu veniens gestat.
 Adest nimirum Marcus, ut quondam è Sina
 Moses, duabus onustus Tabulis, altera Græ-
 cum, Latinum altera exhibentibus eius Evan-
 gelium: hoc est, Christi ac Dei Legem: in qua
psal. x. *meditandum* iusto esse *die ac nocte*, cūm Rex Pro-
 pheta edixerit, non aliud ceteris rebus cogi-
 tandis reliquisse tempus visus est, quàm si qua
 reperiatur hora in confinijs lucis ac noctis, ad
 neutram pertinens: qualem cūm constet esse
 nullam; restat, quemadmodum è vetustis qui-
 dam Sapientibus argutè colligebat, ut nullam
 vitæ, nullam otij partem ab Evangelicæ Do-
 ctrinæ vacuam studio habere debeamus; si
 quidem volumus illis obsequi Apostolicis

præ-

præceptis; ^a *Dum tempus habemus operemur bonum:* ^b *Sine*
intermissione orate: ^c *Omne quodcumque facitis in verbo aut*
in opere, omnia in nomine Domini Iesu Christi: & simili-
 bus. quæ cum implere, nisi iugiter benè agen-
 do, nequeamus: id quidem posse nos sine per-
 petua & attenta consideratione Legis Evan-
 gelicæ, ipse præcisè negat eius Autor; dū pla-
 nè ac clarè ait: ^d *Sine me nihil potestis facere.* Nimirū,
 ut iã ab originibus ultimis Vniversitatis huius
 nihil in ea novum gignitur, absq; commixtio-
 ne atque concursu primorum elementarium
 corporum; ita, ex quo novum sæculum alter
 Adam Christus condidit, in hoc mystico, aut
 morali Ecclesiæ Mundo, quatuor Evangelia
 totidem Elementorum locum obtinent. pri-
 mum velut Terram substravit Matthæus mo-
 li universæ, latèque pariter ac solidè fundans
 extendit. Effudit super uberioris velut expo-
 sitionis liquidam fluiditatè Lucas quasi à La-
 cu nomen habens; Evangelista Gentium, quæ
 Aquarum vocabulo signantur, iuxta illud:
^e *Aqua Populi sunt & Gentes &c.* Mariæ quoq; Mari
 cognominis ac Maris Stellæ; familiaris quodã-
 modo Amanuensis, res eius alijs intactas singu-
 lariter efferens. Tertius Ioannes Aërem oc-
 cupavit, alis Cœlo illatus magnis Aquilæ su-
 blimis. Noster denique Marcus Ignis è Petra
 exculptus, exceptum Petro dictante suum
 flammæ

a Gal. vi.
 10.
 b 1. Theff.
 v. 17.
 c Colof. iii
 17.

d Ioan. xv
 5.

e Apocal.
 xvii. 15.

flammæ celeritatis, lucidæ brevitatis effulgu-
ravit Evangelium; Vrbi primùm, mox Orbi,
cum plausu & veneratione susceptum. Hæc
nisi audit auris omnis, nisi omnis qui scit lite-
ras oculus legit: nec mens intelliget, nec affe-
ctus amplectetur, nec exequentur quæ oportet,
manus. Quam ob causam data est, & datur
à Divino Numine solers opera, ut *in omnem ter-
rastè exiret sermo eorum*: ut scripta tam salutaria om-
niū oggerentur aspectibus, nullius nō Gen-
tis literis expressa, nusquam non ultrò se offe-
rentia; accommodatè quinetiam ad rudium aut
tardiorū captum, adiunctis enarrationibus In-
terpretum hodiernorum pariter & veterum.
Tali iam pridem cultu alij tres Evangelistæ or-
nati visebantur. Vni Marco, quasi, ne suæ qui-
dem ipsius Tribus emereri suffragia quivisset,
proprii Patriarchatus ac florentium olim in eo
sacra eruditione Patrum Testimonia deerant:
nulla Priscorum in eum Græcæ linguæ Tra-
ctatorum collectione adhuc in Vulgus data.
Istum ego hætenus vacuum invadere locum
ausus, compilavi ac digessi quæcumq; vario
per vitæ ac viarum vices occurru, ex celebri-
oribus Bibliothecis Monumenta eius generis
sublegere potui. Inde hic prodit Marcus utro-
que integer Idiomate, Doctorum ac Piorum
velut subscriptorum, ævi melioris, pompam
ipsi

ipsi turba faciente: qua nō angustior solūm ad speciem, sed & ad benemerendum de obviis, exiturus iure speretur instructior. Quis enim neget Prudens, Reliquias absconditas scriptarum primis Ecclesiæ sæculis in Evangelium Commentationum, quovis tandem casu, qualicumque tempore id posse fieri contigerit, optimo semper publico vulgandas? Librum eius generis ac meriti, fas quidem est confidere Bonis placitum omnibus: Te verò præsertim, **EMINENTISSIME PRINCEPS**, extraordinario amplexurum favore, vita spondet ad Evangelij amussim ducta, non fallax indicium attentionis, studijque in eo continui, cuius extant & pignora; fructus Operum; quæ Mihi aggredienti recensere, os opprimit Tuæ imperium Modestiae; & Manus illa piè operatrix, largè benefica, suorum ipsa decorum altum silentium indicit.

Verūm quid tot tandiū argumentis conor, Munus hoc à me Tibi esse debitum, evincere; à Te boni consulendum, ominari? cum uno utrumque confici verbo potuerit à profitente, quod palàm est; Rem hanc Tuam esse; apud Te natam, Tibi quaesitam Iure familiari. adeoque Tibi rectè offerri quod domestici ortus ratione Dominio

† †

Tuo

Tuo subiacet: nec timeri debere, ne non
Tuæ Tibi Arboris fructus arrideat. Editio-
nem hanc Marci Evangelistæ vides Typis
Vestris Barberinis excusam, Opus ipsum
EMINENTISSIMI FRANCISCI Tui
Patruī, Sacri Collegii Decani, iudicio di-
gnum visum, quod iussu eius, ac sumptu in
publicam Ecclesiæ utilitatem emitteretur:
quantum ista momentum autoritas, quan-
tum illicium habitura necessitudo sit apud
animum tuum, dum omnes tuæ pietatis ac
sapientiæ conscii æstimant, nihil mihi super-
esse his addendum aliud video, nisi ut Ve-
stris Gentilitiis Apibus gratuler, quod ex
olim accepto beneficio contractum debitum,
hodiè non expungant solùm, atque in soli-
dum exolvant: sed, quæ Barberinæ Fami-
liæ liberalitas est, magnifico excessu gratiæ re-
munerando superent; Dum quasi gratè me-
mores; eductas se fuisse quondam è faucibus
Leonis, de quo est in Sacra Sampsonis Hi-
storia^g mentio, nunc Leonem ipsæ, hoc est
Marcum Evangelistā Leonis insignem sym-
bolo, vicissim in lucem promunt, & Mun-
do illustrem invehunt quodam quasi Trium-
pho, auspicate in principem Mensium Ianua-
rium cadente; cuius ipsis Kalendis, Anno
ineunte post Christum natum **MDCLXXIII**,
hæc,

hæc , PRINCEPS EMINENTISSIME ,
scribebam , simul fausta, fortunata, læta om-
nia, non in hunc solùm, aut plures post istum
annos , sed & in Lustra & Sæcula Sacræ Tuæ
Personæ , Cognationi , & Nobilissimæ Fa-
miliæ , augurans ; ac vovens . Vale

FACULTAS PRÆPOSITI GENERALIS
SOCIETATIS IESV.

CVM Catenam Patrum Græcorum in Sanctum Marcum à P. Petro Possino Nostræ Societatis Sacerdote concinnatam, cum adiuncto eiusdem Spicilegio, aliquot eiusdem Societatis Theologi recognoverint, & in lucem edi posse probaverint, potestatem facimus, ut Typis mandetur, si ijs ad quos spectat, ita videbitur. Cuius rei gratia has literas manu nostra subscriptas, sigilloque nostro munitas damus. Rome prima Novembris 1663.

Ioannes Paulus Oliva.

Imprimatur si videbitur Reuerendissimo Patri Magistro Sac. Ap. Pal.

O. A. Patracen. Vicefg.

Imprimatur.

Fr. Hiacynthus Libellus Magister Sac. Apostolici Pal.

LECTORI

LECTORI.

MINORI hætenus S. Marcus Evangelista, Græcorum honestatus comitatu in Occidente conspectus est, quàm principem Græcæ Orientalis Ecclesiæ Patriarcham decuit, & Alexâdrinorum primum Antistitem. Dudum quippe Matthæus, Lucas & Ioannes Patrum, & veterum Expositorum Græciæ insignes Symbolis in Europæ luce versantur. Hujus loci vacuum, si Deus adjuverit, expletum imus. contigit enim mihi, quod in felicitatis parte numero, casibus varijs incidisse in non contemnenda monumenta Commentariorum olim elaboratorum à Græcis Doctoribus antiquis in hunc Sanctissimum Scriptorem, quæ ut Latinæ communicare cuperem Ecclesiæ illorum impulit præstantia; de qua non recuso arbitros Christianæ antiquitatis & Iuris Evangelici consultos. Porrò hæc unde collegerim ante omnia profitendum est. Primùm, ante hos annos triginta Tolosæ utens familiariter instructissima Bibliotheca Illustrissimi Domini Caroli de Montchal Archiepiscopi ejus Urbis, reperi perantiquum ibi Græcum in membranis Codicem Scholia benè multa Græcorum variorum Interpretum ad Marci Evangelium exhibentem. In eo plerisq; ac longioribus Expositionibus nullum erat adscriptum Autoris nomen. quare hunc nos, Anonymum Tolosanum, aut Tolosanum, sine addito, vocamus. Tria ejus quatuorve loca planè cum Victore Antiocheno coincidunt, ut illum ex hoc descripsisse appareat. Horum unum nos, atque alterum è Tolosano erasimus, satis habentes in Antiocheno legi unum item alterumque, licèt majori ex parte similes, propter aliquam ad extremum diversitatem reliquimus; modicum tædium bis quidpiam legendi nonnullo compensatum iri operæ pretio rati. Præter istum Anonymum, qui utramque, ut dixi, ibi paginam implet, recitat idem Codex utiles eruditasque Sententias Origenis, Athanasij, Eusebij, Severi, Theodori utriusque Heracleotæ ac Mopsuesteni, Cyrilli, Apolinaris, & Photij. Ea ego universa cum exscripsissem, prolixè concedente humanissimo illo, doctissimoque Antistite, diù apud me pressi, quod pauca viderentur, & molis minoris, quàm ut justo, & quod honestè posset edi, volumini sufficerent. Non multis post hæc annis noster Balthasar Corderius Hispaniam petens è Belgio, Tolosa transijt; cui cum monstrassem quæ ex Monchaliano Codice in Marcum Annotata descripsérã; ipse vicissim protulit, & dono dedit, duo in Marcum Græca volumina non edita, quorum ipse alterum in Germania descripserat, alterum Romæ. Prius continebat Græcum Opus Victoris Antiocheni, cujus interpretationem Latinam dumtaxat a se benè & eleganter scriptam dudum vulgavit Theodorus Peltanus item noster; à Græcis edendis deterritus fortasse, quod parùm fideret exemplari ex quo illam expressit, non rarò, nec leviter, mendoso. quæ causâ, inter cæteras mihi fuit interpretationis novæ cudendæ, fiducia Codicis, quem nactus meliorem mihi videor; argumento ducto ex locis aliquot Peltanianæ versionis, à
libro

libro quo sum usus ita dissentientibus, ut ab exactis neglecta deficiunt. nec meum ideo pro perfecto Codicem vendito, conscius non paucarum in eo macularum: quæ tamen non obstabunt, quominus fructum abundè magnum ex præclari hujus lectione operis Evangelicæ Doctrinæ studiosus quivis referat. Alter mihi commodatus à Corderio Græcus Liber apographum fuit Archetypi Romæ in Vaticana Bibliotheca servati: Titulus *Ἐπιγράμματα εἰς τὸ καὶ Μάρκου Ἐβανγέλιον: Enarratio Evangelij secundum Marcum*. Maxima Operis pars Sententijs sine Autore descriptis constat: unde hunc nos secundum Anonymum habemus, ad prioris discrimen Vaticanum dictum. Raras tamen idem interferit laudatorum nominatim Patrum, etiam Latinorum, sed græcè recitatorum, *χρηστών*; Irenæi, Epiphaniij, Nazianzeni; Ambrosij quin etiam Augustinique: appellat & nonnusquam Origenem & Eusebium, necnon Iosephum Historicum, ad conciliandam, ubi opus est, dictis auctoritatem ac fidem. Ex hoc ego, quasi metallo triplici, una conflata massa, inde annulos formavi, quos singulis Evangelici contextus articulis aptatos, interseque morfu ac nexu mutuo commissos, in torquem producerem, quò, si possem consequi, Sancto Evangelistæ Marco decus & ornamentum adderetur. Ac si fortè quis argutior, quàm faventior excipiat: Melius fuisse meritum de studiosis Sacræ Doctrinæ, qui nodos Evangelicos dissolveret, quàm qui novas Evangelio catenas cuderet; sciat is, nos elaborasse in utroque. nam & Evangeliorum quatuor obscurioribus verbis & locis lucem affundere, Commentario quod Spicilegium inscribitur, ad calcem addito, studuimus. Restat ut de trium horum, quos unà edimus Scriptorum ætate si quid comperimus promamus. Tolosanum quidem constat posteriorem Photio fuisse, utique quem aliquoties excribat nomine adjuncto. Itaque ille omnium, meo iudicio, minimus natus est. Victorem Antiochenum & Vaticanum Anonymum valde auctore eodem ferè ambos tempore scripsisse. nam ni sic esset, non uterque præfaretur: eo sese ad elucubrandum in Marcum aliquid impulsus, quòd illum Evangelistam nullius adhuc propriè illustratum diligentia cerneret, neuter igitur opus alterius viderat: quod neutrum videlicet in luce tum adhuc publica extaret. Porro cùm Vaticanus Augustinū citet; Antiochenus Ioannem Constantinopolitanum, hoc est, Chrysostomū, suspicari licet eos, imperante Iunioris Theodosio, post Nestoriana & Synodi Ephesinæ tempora, circiter annum Christi quadringentesimum quadragesimū hæc esse commentatos. Reclamant de Victore Viri Doctissimi Possevinus & Peltanus, characterem multò antiquioris Theodosio Secundo Principatus deprehensum à se in hoc Victoris Antiocheni commentario in Marcum arbitrati. Siquidem ille (ajunt) annotat ad vers. 2. cap. xiii. suo adhuc tempore superfuisse Templi Ierosolymitani reliquias quasdam, ita ut adhuc impletum non videretur illud Christi oraculum de eodem Templo: *Non reliquetur lapis super lapidem qui non destruatur*. Marc. xiii. 2. Cæterum anno secundo Imperij Apostatæ Iuliani, occasione tentatæ à Iudæis reedificationis ejusdem Templi prorsus excisa

AD LECTOREM.

excisa & funditus convulsa ipsa Templi rudera fuisse, avulsis etiam & foras arcana vi ejectionis ejus fundamentis, Ruffinus & Socrates, ex Cyrilli Ierosolymitani Episcopi oculato testimonio, referunt, à Baronio laudati ad ann. Christi 363. unde colligendum est, ante illud tempus scriptum hoc fuisse à Victore Opus oportere. Ita ferè illi, difficili se implicantes negotio demonstrandi: quomodo qui sub Iuliano scripserit; vidisse jam tum, & quod ex eodem ipso mox loco apparet, compilasse poterit Commentarios *Sancti Ioannis Regiæ Urbis Antistitis*, ejusdem sine dubio, qui apud Scriptores ceterioris vetustatis, uti & apud nos hodiè, Chrysoctomi cognomento notior est: cum Chrysoctomum ex ejus natalis, atque obitus, satis certis Epochis, manifestum sit, illo secundo Iuliani anno, Christi 363., puerum necessariò fuisse vix octenni majorem. Quid quod ille ipse Chrysoctomus ad caput xxiv. Matthæi initio Homiliæ lxxvi. eadem & ipse illa de adhuc reliquis suo tempore ruinis Templi, ac nondum funditus abolitis, tanto utique posteriùs Iuliani principatu scribit; quæ ipsa ex eo exscriptis Victorem apparet. Alius est ergo huic dirumpendo nodo cuneus quærendus. nec alius puto melior eo, quem ibidem suggerit ipse Chrysoctomus, approbante & in Adversaria hæc sua mox ibidem referente Victore: nempe cum Templi nomine multa & varia ædificia comprehenderentur, tot Atria cum eorum septis, Gazophylacia, Porticus &c. de quadam forte Templi parte, putà de Æde sacra, ubi erat Arca & Sancta Sanctorum, peculiariter locutum Dominum quando dixit: non remansurum ex ea lapidem qui non destrueretur aut humana vi per Titum, aut divinitùs sub Iuliano. quod si ad cætera quoque idem oraculum extendendum sit; tum ejus perfectam adimplerionem, ad alia tempora, fortassis etiam ad Mundi consummationem differri putandum esse, nullo detrimento fidei, atque autoritatis Christi Prophetiæ; quæ utique tempus eventus quem prædicit, clarè non expressit. Hinc totum liquescit robur argumenti nobis oppositi: & prolata de Victoris ætate conjecturæ integra sua probabilitas permanet. Hæc hæcenus necessaria dictu prolocutus, detinere Te pluribus, Lector, in limine cessabo, simul fausta Tibi auguratus & precatus omnia fuero. Vale.

CATA-

CATALOGVS PATRV
ET SCRIPTORVM VETERVM

E quorum Symbolis hæc Catena
contexta est .

Ambrosius .
Anonymus Tolofanus .
Anonymus Vaticanus .
Apollinaris .
Athanasius .
Augustinus .
Cyrillus .
Epiphanius .
Eusebius .
Irenæus .
Nazianzenus .
Origenes .
Photius .
Severus .
Theodorus Heracleota .
Theodorus Mopsuestenus .
Victor Antiochenus .

ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ ΔΙΑΚΟΝΟΥ

ΚΑΙ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΟΣ

Ευχώμι^ω εἰς ^{τὸ} ἅγιον Ἀπόστολον, καὶ Εὐαγγελιστὴν

ΜΑΡΚΟΝ.

PROCOPII DIACONI

ET CHARTOPHYLACIS

ENCOMIUM

In Sanctum Apostolum & Evangelistam

M A R C V M

Ex Græco Codice Vaticano

INTERPRETE

IOANNE FRANCISCO ALBANO.

Προκοπίου Διακόνου ἔ Χαρτοφύλακος
ἐγκώμιον εἰς τὸ ἅγιον ἄποστο-
λον καὶ Εὐαγγελιστὴν
Μάρκον .

Procopij Diaconi, & Chartophy-
lacis, Encomium in Sanctum
Apostolum, & Evāge-
listam Marcum.

Πάλιν ἄποστολικὴ καὶ ἀσπράπτῃ πανή-
χυρις, καὶ πάλιν ἐγὼ τοῖς θιασώ-
ταις συμπαροχθαίνομαι. πάλιν μαθητῶν
μνήμη λαμπρὰ φρυκτωρῶν, καὶ τῶν
Γλωσσα χορδῶν τοῖς ἐφρυνίοις περ-
τίθῃμι, καὶ καταρτίζω ἐν ᾧ ἀθήνω τὴν
διφρημίαν, ἀμυδρὰ μὲν φθερομυθίω .
οὐδένος γὰρ δις ῥέφων ἀυτῇ μέτεσι λῶ-
γων, οὐ παῖς μὲν κάλλους ἀρμονίαις
δύδοκιμος . πάλιν εἰ καὶ τοῖσι ὠχέρω-
το, οὐκ ἄποχρώσα καθεωρᾶτο πρὸς
ἱπταίνον . τοῖς τοῦ Μάρκου δὲ μεγα-
λείοις σκηπτῶσαν, καὶ τῶν ἐκείνου κα-
λῶν ὡς οἶον πετλῶ ἀειουσίαν ἄποθαυ-
μάζουσιν . Μάρκου τῶν Πέτρου ἱερῶν
τῶν τῶν οὐρανοῦ κληδονῶν συγκορ-
τῶν, τῶν τῶν ἄπορρητῶν Εὐαγγελιστῶν πε-
καὶ κήρυκτον, τῶν τῶν ἀργύπτου φωταγω-
γῶν, καὶ τῶν ἐκείνης θρόνον ὠρατῶν
ἐγκαθίστησαν . οὐδὲ γὰρ οὐδὲ τῶν το-
μικρῶν εἰς ἀφορμὴν δύδοξίας . ἐργασί-
ερον γὰρ δεκασταμυθίω γεωργῶν ἀρου-
ραν, ἢ τῶν κεκαρθιαμυθίω εἰς φιλοπο-
νίαν ἐπιγέσθαι . οὐτῶν γὰρ ἡμᾶς σήμε-
ρον ἐστὶν ἡμεῖς, οὐτῶν ἡμῖν ὡς ἕφατὰ οἰ-
κία ἀποβάλλει) ἀποτερήματα . Συμ-
πρὸς φλε γὰρ τῶν γλυκεῖ ἔαρι φημιθροτέρων
τῶν ὠραν ἄποπελοῦν ἢ ἐόρητον τῶν
του ἡμέρας, καὶ ὡς φῶσφανῆς ἡλιον
παῖς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς κατελάμ-
ωρνε . Συμῆθροισι πάντας τῶν Μάρκου
καθαρᾶτισσομυθίω τοῖς κατορθώμασιν, ὡς
νῦν ἡγῆ σολισσομυθίω τοῖς ἀνθεσι καὶ ὡς
ἐκ Συμῆματος Συμαυλίας πρῶν τῶν
ἄποστολον μακαρίζουσιν . ἐθῶν συστή-
ματα τῶν μυσταγωγῶν ἀνυμνῶν, ὡς ἕπο-
γραφέα μεγαλυῶν χριστοῦ, καὶ ὡς μαρ-
τυρα τῆς αὐτοῦ παρουσίας καταγεραῖον .
εἰπὼν δὲ μάλλον κόσμον τῶν ὅσων τῶν
τῶν ἄποθειάζει καὶ κροτῶν ἀγαθῶν

Rurfus Apostolica effulget Pa-
negyris : ac ego denuò sonda-
libus meis congaudeo . Recurrit
iterum Christi Discipuli illustris
commemoratio: ego iterum hym-
nos concinere instituo, & ad enco-
mium texendum linguam meam
exacuo : humiliter quidem, ac exi-
liter loquentem (non enim illi ele-
gantium verborum copia suppetit,
nec venusti sermonis lepores præ-
stò sunt, præterquam, etiam si hisce
abundaret, insufficiens adhuc esset
ad hoc genus laudationis) Marci
tamen ob ingentem gloriam, exul-
tantem, & rerum ab ipso præclare
gestarum copiam summè demir-
rantem: Marci videlicet Petri filij,
Clavigeri Cælorum focij, arcano-
rum ineffabilium Evangelistæ, &
Præconi, totius Ægypti luminis,
ac ad illius solum primùm evecti;
Neque enim id modicum est pro
argumento celebrationis, nam dif-
ficilius est spinis obsitam tellurem
subigere, quàm jam expurgatum
agrum excolere. Hic nos hodie ve-
luti convivio excipit, & pro fercu-
lis sua nobis exhibet illustria facta;
dulci enim Vere hilariorem anni
tempestatem reddente festivus ip-
sius dies illuxit, ac uti splendidissi-
mus Sol hominum mētes illustra-
vit: Omnes quippè congregavit
hic dies Marci illustribus gestis ita
decoratus sicut nunc terra circum-
amicta est floribus; unde & fideiū
coetus Beatū Apostolum uno ore
prædicant: Gentium turbæ uti fa-
crorum Magistrū ipsum celebrant,

✠✠✠ 2 uti

uti rerum à Christo gestarum Scrip-
torem extollunt, ac uti illius ad-
ventus testem honore prosequun-
tur; dicam amplius : Mundus uni-
versus tot tantaque ab ipso præcla-
rè gesta ut divina suspicit, & plau-
su comprobat : totus enim terrarū
Orbis ex illius doctrina fructum, &
utilitatem recepit. Sed nec ullus
sermo, nec ulla lingua, illum, prout
conveniret, celebrare valet ; nam
quid primum, quid posterum com-
mendandum ? multiplices enim
sunt illius denominationes, & mi-
rabilia planè certamina. Vidit illū,
quem oculus videre non potuit,
nostræ mortalitatis indutum tegu-
mento, & terram quæ ipsum pro-
duxit, deferuit: voce divina advo-
catus fuit, ac propinquorum amo-
rem generosè devicit ; pro nihilo
enim ipse habuit generis honores,
opumque abundantiam veluti fu-
gacem umbram æstimavit ; unum
super omnia Deum amavit, eam
unicam felicitatem censuit, quam
ipse denunciaverat, illamque uni-
cam disciplinam, cui adscriptus
fuerat. Apostolico cœtui septua-
ginta Discipulorum annumeratus
fuit, veluti splendida lux claris sy-
deribus adjuncta ab illo, qui eum
vocaverat, cui in hac nostræ mor-
talitatis scēna nihil planè est, quod
aptè comparari possit. Re-vera Pe-
tri filius dicendus est Marcus, &
verè illi similibus : utrique enim de-
dit natura eandem nationem, &
genus, ac communes utriusq; pre-
rogativas effecit ; prout indicat æ-
qualis utriusque suadendi effica-
cia, communis Creatoris sequela,
conformis planè fervor, & alia ple-
nè conformia decora ostendunt.
Ut enim est apud Prophetā Amos

γήματα . σύμπας γὰρ τῆς οὐρανόθεν διδα-
σκαλίας ἀπόνατο : ἀλλ' οὐ λόγῳ , οὐ
γλώσσῃ τῶν ἢ προσήκουσιν ἐπισημαίνον
ἀρκεί . τί γὰρ ἑσώτων , τίδ' ὑσάτι
ἀνυμνήσει ; αἱ τε γὰρ προσήκουσιν πο-
λυειδέες , ἐπὶ ἀγῶνες κατὰ πλῆθος .
περὶ γὰρ ὅν ὀφθαλμὸς ὄραν οὐ δε-
διώκει τῶν ἡμετέρων φαινομένων προσ-
καλύμματι , ἐπὶ τῶν ἐσθραμυγίων κα-
τέλιπον . κέκλην ἱερά φωνή , καὶ ἀγ-
χισίων ἀπεώσατο φίλτρον . παρ' ἑδὲν
αὐτῶν τῶν γήϊων τὰ τίμια , ὅναρ τῶν
ἐσθραμυγίων ἀειεσία . μόνῳ ἔσειργεν
ἐπὶ πάντων θεῶν . μόνῳ διδαμονίαν
ἠγάπησεν ἡ ἐπισημαίνουσα , ἐπὶ τῶν μαθητῶν
ἠπερ' ἐτέτακτο . τῶν δ' ἰσοσταθῶν γὰρ
συλλόγῳ τῶν ἐβδμήκοντα ἑπταήμι-
ται . ὡς περὶ φέλος λαμπερὸν ἀφανέ-
σιν ἀστροῖς ὡς τῶν κελυγῶν κα-
τελεγεμνῶν . ὡς τῆς κατὰ οὐρανῶν , καὶ
τῆς ἐσθραμυγίων . ὅπως τῶν
τῶν Πέτρῳ ὁ Μάρκος υἱὸς , ὅπως τῶν οὐ-
ρανόθεν γνώμης ἐφάμιλλῳ ἀνυμνήσει γὰρ
ἡ φύσις τὰ οὐρανόθεν , ἐπὶ τῶν οὐρανόθεν
πλεονεκτήματα , κοινὰ τίθει δ' ἡ
πᾶσι δ' ἡ ἐσθραμυγίων πλάσασθαι ἀκο-
λούθησι , ἐπὶ ἀλλὰ τῶν καλῶν ἀδελφῶν
ἐπισημαίνουσα τῆς θερμότητος . καὶ γὰρ
προφήτῳ Ἀμὼς οὐκ ἔρωσώσῃς τῶν θε-
αρχικῶν πνεύματι προσεγγέλλοντα .
ἰδὺν ἐγὼ σερραῶν βροντῶν , καὶ κήρυξον
πνεῦμα , καὶ ἀναγγέλλον εἰς ἕσθραμυγίων
Χριστὸν αὐτῶν , ἐξ ἕσθραμυγίων μέχρι τῶν
τῆς ἡσθραμυγίων περὶ τῶν , ὅπως τῶν
δυσχελεζομένων , ἐπὶ τῶν ποικίλων γεωργῶν
κατορθώματα . κατεφώτισε γὰρ τῶν
ὑψηλῶν , τῶν τῶν πλάτης κατεφλέξεν
ἀσθραμυγίων , ἀπέσμηξε τῶν ἐσθραμυγίων
ἐσθραμυγίων ἀσθραμυγίων , καὶ κατηνισμένους
θεῶν τῶν βαπτισμῶν ἵνα μὴ πλείον φαίλων ,
παρῆσθαι . εἶχε γὰρ τῶν γλώσσῃ
αὐτῶν ἀσθραμυγίων ἐσθραμυγίων , ἐπὶ τῶν κήρυ-
μα διεδείκνῃ πᾶσι βεβαίως , ἐπὶ τῶν
πλήθῃ προσεγγέλλοντα τῶν ἀληθῶν ζωῶν προσεγγέ-
μυγίων . ἐσθραμυγίων γὰρ ἐβρυσεν ἡ τῶν θαυμα-
των

I N S. M A R C V M .

των πλημύρα, ἐκίθη ὁ ἔχθρ
 πρὸς τὴν θεογονίαν μετωχεύοντο.
 ὁ παῖς βασιλεὺς πεπηρωμένῳ ἀρτίπους
 ἀναφανὲς ἦν τοῖς ὑδρομοδοσι διδασκα-
 λῶ, ἀομιματῶ παῖς κόρας ἔξυδρα-
 κῶν, ἀλλοὺς πρὸς ὁ φῶς ἐχεραγῶν
 τῆς ἐπιγνώσεως, ἡ ἀφῆ τὴν τῆ θερμοῦ
 πλεονεξίαν πρὸς τὰς Συνηθῆς ἀπονοδῆς
 μεπερῶμιζε, καὶ ὁ πῦρ τῆ εἰδολικῶν
 θυσιῶν ἀπηγάλωτο. ὁ τῆς πλάνης φυ-
 τουργί δαίμονος ἐπεφρουῶτο, καὶ ἡ ἀλη-
 θῆς ἡκμαζε θεοσέβεια. Ἐπέλαμωρεῖ
 σου Μάρκε τὰ ἔργα. Ὁ δὲ δὲ καὶ τὰ
 τρέψαμα. Ἐντοῖς γὰρ ἐζώρησας τῆς
 ερατηθῶντας. ὁ ἰδιώτης, τῆ τοῖς ἐπο-
 λιθρησας τὴν πλάνην ὁμοιοχίτων.
 τούτοις μὲν τῆ Πέτρῳ ὁ τῆ Γέτρῳ υἱὸς ὁ
 Ἰταλῶν ἐχειρῶσω γῆν. Ἐξ εἰώας μὲν
 ἀφορησας, πρὸς δυόμηνον ἢ καταπ-
 τῆς ἡλιῶ, καὶ ὁ λόγον πανταχῶ
 καθυρῶν, ἡ ἐκίθη τὴν ἀκτίνα τοῖς
 πέρασιν. Ἐ μεθόδοις κεχηρῶντο σοφι-
 στικῆς, ἢ κεκομψομένης μεταχειρή-
 σεσι, ἔδλ ἀπλῶ λόγῳ καὶ ἀληθείᾳ
 μόνη, ἡ πάντων ὁ κρεῖττον ἀναπαυῶν-
 σον ἄποφύρεται, ὅτι γὰρ ἀέμπνοτο
 ἀπῆς λόγος εἰ μὴ ἡ ἀλητῆ πρὸς ὁβίει
 καὶ ἀφῆ ἔλλει. γνοῖς κατὰ ἄθρο. πυ-
 θαγόρας μὲν γὰρ τὴν ἡδὲ δὲ καὶ κρη-
 τῶν, καὶ πολλὰ λεσχνηθῶν κείνην
 ἰταλῶν ἢ δὲ δὲ καὶ. Δημόκριτος ἀν-
 τὸ γὰρ τῆτο συμπαρήτων, Ἀβδηριτῶν ἔδλ-
 να κατῆκοτο ἔχρη. Ὁ ρφθῶς τῶ μύθῳ
 πάντως θηρία κατακηνῶν, τῆς ὁμοχῶ-
 ρῆς ὅτι ἐπίθε ὁρῶντας. καίτοι γὰρ πολλῶ
 ῥέοντες λόγῳ, καὶ σοφία κενῆ βρενθῶ-
 ἔδλ μοι μεθῆς πάντως διώλοντο, καὶ σ-
 γῆς βυθῶς σγκαπέδου. Ἐντῶν γὰρ
 ἢ ἡδὲ δὲ καὶ ἀδρανῆς. Μάρκε
 ἢ τῆς ἀκόμποις τῆ πνθιματῶ ἐκπι-
 γῆς διδασκῆς, καὶ τῆς ἐκαστῆς ἐμκει-
 ρῆς μετεπλάσαστο. ἀνωθῶ γὰρ ἐκρη-
 τῶντο. καὶ ἢ ἀκραφῆς πῆσις πηλῶν
 ἄδου κραταγοτῆρα, καὶ ἔτῶ αἰοῖδιμο
 ὡς ἀληθείας κῆρυξ μέχρι δὲ τῆ Συνα-

ex persona divini Spiritus prædi-
 centem: *Ecce ego firmans tonitru,* ^{Amos 4.}
et creans ventum, et annuncians in
Cælos Christum eius. Ab extremis
 terræ partibus usque ad ultimos fi-
 nes perrexit, Deum rerum omniū
 Opificem promulgans, atq; ube-
 rem plnrium bonorum operum
 messem recolligens. Nam Orbem
 terrarum illustravit: impietatem
 proffigavit: Idololatriæ macula fe-
 datos absterfit, & per baptismum
 expurgatos (ne alia plura dicam)
 Deo admovit; habuit enim linguā
 veluti clypeum, & hastam, & ea,
 quæ prædicabat, certissima cun-
 ctis ostendebat, gentesq. ad veram
 vitam revocabat; Vnde enim mul-
 tiplicia emanabant prodigia, illinc
 turbæ ad Dei cognitionem, veram-
 que Religionem traducebantur.
 Qui pedibus antea læsus erat, in-
 teger postea redditus, benè curren-
 tium Magister fiebat. Qui oculis
 antea orbatus erat, pupillarum a-
 ciciem acutissimam postea recupe-
 rans, alios ad cognitionis lucem
 deducebat. Ejus contactus exupe-
 rantiam caloris, in mediocritatem
 consuetæ confœderationi pugnan-
 tium qualitatum necessariam tem-
 perabat, æstu quo in superstitiones
 effervescebant, refrigerato; Vnde
 ignis sacrificiorum, quæ Idolis of-
 ferebantur, in fumum, & caliginem
 vertebatur: Dæmonis fraudis au-
 ctiores in cinerem redigebantur; &
 vera Religio florebat. Tua hæc
 fuerunt, ὀ Marce, illustria gesta, &
 admirabilia trophæa. His enim ar-
 tibus captivos duxisti exercituum
 Ducēs tu Vir olim Idiota: his ar-
 mis Ethnicorū errorem expugn-
 gnasti, tu pauper, & unica indutus
 tunica: his viribus unā cum Petro

E N C O M I V M

tu Petri filius Italorum gentem subegisti. A Solis ortu discedens, & ad occasum advolans, ac ubique prædicationem spargens, qua Sol ipse extremis terræ finibus suos radios diffundit; non sophisticis argumentationibus usus, nõ ornatis tractationibus, sed simplici oratione, & sola veritate, qua victoria de cunctis frustra reluctantibus reportatur. Quod enim omnis oratio facile labatur; nisi ea quæ vera sunt pro summa habeat, & prædicet, ex hoc ipso facile dignoscet. Pythagoras siquidem falsas sententias propugnans, & multas fabulas confingens; illas Italis nunquam potuit persuadere. Democritus idipsum peragens, neminem Abderitarum habuit auditorem. Orpheus feras omnes sui sermonis suavitate demulcens, Popularibus suis Thracibus fabulas, quas canebat non persuasit. Nam isti omnes multis abundantes verbis, & inani sapientia superbientes, veluti quadam ebrietate profus perditum sunt, atque alto silentio simul demersi fuerunt: id enim efficit falsa, & imbecilla sapientia. Marcus verò Divini Spiritus doctrinas à jactantia alienas exponens, ac prodeus, etiam quos habuit adversarios ad sibi obediendum adduxit; nam superno auxilio muniebatur; puraque fides inferorum portis potentior erat; usque aded autem celebre nomen habuit, ut veritatis Præco ad hanc usque diem appelletur. Unde sicut oportebat Christi Incarnationem pro nobis ad salutatem finem perducere, ita simul hujus Sancti Viri memoriam immortalè laudibus conservari conveniens fuit; nam per ipsam creaturis Deus

ποδὲ δὴ κτλ. ἔδν γὰρ τὴν καθ' ἡμᾶς ὁκονομίαν εἰς πέρας σποτηριώδεις χερσὶν, καὶ τὴν πούτε μνήμην ἀθανάτων τῶ βίω μετ' ἐγκόμιον (σωμαστίσθησθαι, δι' αὐτὴν γὰρ κεύρηκ) τῆ κτίσι Θεός. δι' αὐτὴν τῆς πεπληνημῶν ἢ ἐπιπροφη πεπραγματῶν. καὶ ἡ πρὸς τῆ πλάσσει ἰδηγία διωκομένη). εἰπά οὖν ὁσω λαίγγυθ Θεῶ παρεσάν ἔυσα λαγγνον ἀσκηρῆξεν, καὶ γλώσση θεολογῶ ἀλλὰς τὴ πλείους, καὶ Ἰταλιώτας πρὸς τ' ἐπίγνωσιν εἰλκυσε, κατασπιδάξθ τῶ τῆς ὡς ἀρχιπέκτων σοφῶς τῶ τῆ διαγχαλίη πιξίδα, ἔ τῶ τῆ νέας ἐγκολάπτει θεομῶν, οὐς ἡ τῆ Ἰσραηλῶ πρὸς ἔσω πρὸς ῥῶν φάσκεισα. Καὶ (σωμαλέσω ἐπί τῆ οἶκον Ἰσραηλ, καὶ ἐπί τῆ οἶκον Ἰῶδα ἀγαθῶν καμῶν, δι' ἧς νόμος μὲ εἰς τῆς καρδίας αὐτῶν, ὡς ἂν μὴ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ ἔ τῆ διαλέκτικῆ συγγραφῆ, καὶ τῆς ὑπερον τῶ τῆ λόγου ἀγαθῶν ὡς ἀποφῶν, τῆς θεοσμῶν ἔσω ὡς ἡμῶν, τῆ ἔσω ἡμῶν πῶν, τῶ ἔκ τῆ μνήματῶ ἔγερση, καὶ τῶ εἰς ἔραν, ὅσα κατακλήθησθ, καὶ ἔσωσθ. μέγα σὺ ὁ ἔργον ὡ Μαρίκῶ, ἔ ἀξίωθῶ. κοσμοφελῆς ἢ ἐργασία ἔ ἀξίωθῶ. ἢ σὶ γὰρ φωνῆ ἔσωσθον βροντῆς. ὁ τῆ διαλέκτικῆς φῶς, ἔσω ἡμῶν βοῆς. αὐτῶ γὰρ ἔ νέφει καλῶν τῶ, ἔ μικρῶ ἡμῶν ἔσωσθ. ὡς ὡς οὐκ ἀσπῶνται. ἢ διαλέκτικῆς φωνῶν ἔ τῶ σὶ ἀκαλύπτῆ τῆς ψυχῆς ὡραότῆτα, ἔ γὰρ ὡς ἐπί τῶ τῶ ἔ ἀσπῶν κατὰ λῶμπῆ, καὶ δαδουχῆ τῆς ἐκῶν ἀνακαλῶν τῆς πῶν ἔ τῶ π ἀσπῶν δῶν τῶ καλῶν καθωραῖζυμῶν, ἔ τῆ ἐπιπέμῶ σοφία λαμπαρῶν τῶν, τῆς ἀπῶν ἀκοῆς ὑφῶν τῶ Θεῶ τῆ ἔσωσθ. οὕτως ἢ ἢ τῶ πῶν πῶν. ἔ τῶς ἔξενῶσθ ἢ ἀλήθεια. οὕτως τῶς ἔ μόνῶν, καὶ ἔ μόνῶν τῶς ἀσπῶν τῶ κατὰ λέκται, οὕτως ἔ τῶ πῶν τῶ τῶς ἀπῶν πῶν ἔ ἢ ἢ ἢ. (σωμαστίσθησθ) (σωμαστίσθησθ) (σωμαστίσθησθ) (σωμαστίσθησθ)

IN S. MARCV M.

ζωοποιῶ πνοῦματι θεολογῆται το κρισι-
 ταστη, ὁ ἐν τριῶν ὑποστάσεων εἰς
 Θεός, ἡ ἐνωσία καὶ ἡ αὐτὴ φύσις. ἡ μία
 παντοκράτωρ καὶ ἀπειροπόνητος δυνάμις.
 ἡ πλάσι γὰρ ἀπελήθηται, ὅ πολὺ θεὸν
 φησὶν γέγονε σέβασμα. οἱ τριῶν
 πάντα τῶν μύθων εἰαυτοῖς φεδ τῆς ἀνοίας
 πὰ μὴ οὐκ εἶδα διασώζουσι, μετ' ἡχοῦς
 ἀπόλωντο ὡς ἀνθρώπων λόγῳ, κατ' ἡ-
 γλουτο δαίμονες, ἔ γὰρ ἰνὸν γκαῶ θεὸν
 ἐνανθρωπήσαντα καθορᾶν. ἡ χλιώθη-
 σαν δι' ἀνθρωπότητος σώματα καταπα-
 λαοθέντες. ἔ γὰρ ἀν' ἐρήθῃσαν ἡγήματα
 τῶν τῶ κρείθωντο νίκων. καὶ νῦν ἡ
 τῶ θεῶ ἀνεσις ἐπὶ πᾶσι τῆς γῆς ἀρε-
 σθητικῶς διηγεῖται πὰ πέριτα. ἐπέρε-
 ψε μὲ οὐκ εἰς Χριστὸν ὁ δόξασατο ἔπε-
 ρισα, μυσταγωγῆσας, τῶν φιλέωνθρωπων
 συγκατάθεσι, διδάξας θεὸν μόνον σέ-
 βην καὶ ἀρεσκυῖαν, καὶ τῶν πολλῶν
 ἐκείνων ἰδρώτων ἔ μὲ οὐκ ἐλῆξεν. ὅδε
 ἐν ἀρεσῇ τῶ δόξασατος ἔλκων ὁ ἀρεσθον
 διέθετε δὲ καὶ τῶν λίβουσαν γλῶ, ἐκεί-
 θεν ἀρεσῶ ἀνίστασας μεταφοιτήσας ἀ-
 γλῶ, ἔ δὲ ἀρεσθον καὶ τῶν τῶ διαγ-
 γαλῆς τὰ ἀρεσθματα, ὡς κηρυττοῦ
 ἐπὶ τῶν θεῶν ἐπεισε. ἔπει καὶ τῶ
 ἀλλοῖς ἐπ' ἀγλῶ πᾶσι πολυαδρεσθῶν
 πᾶσι τὰ ἐναντιόλοκα δικτυα ὑφα-
 πλῶν, ἐσαυθῶσεν πᾶσι λόγῳ καὶ
 θαύμασιν. ἔξωσθῶσεν δαμονιώδη σέ-
 βάσματα, καὶ ὡς λίθος ἀγῶ ἡφιστη
 ἀρεσθητικῶ, κατ' ἐρεσθε τῆς τῶ πλῶν
 βωμοῦς, καὶ τὰ ἐν τῶν κατ' ἐρεσθῶ
 τῆς ματῶσθῶ ἔξωσθῶ, ἔ Καλπίων
 φθῶσθῶ ἡχῶν, ἔ τείχη κατ' ἐρεσθῶ
 χῶσθῶ, ἀλλὰ τῶ ἀνθρωπότητος
 λόγῳ ἀναμοχλῶν ἀπῶν, ἡ ἡ
 ἐκείνων δυσμαχῶσθῶ, καὶ γὰρ οὐκ
 γείρων τῶ πᾶσιν ἔξωσθῶ. ἔ οἷς
 καὶ τῶ σφῶσθῶ κατ' ἐρεσθῶ τῶ
 ἀπῶσθῶ ψυχῶς, κατ' ἐρεσθῶ θεῶ καὶ
 ἀρεσθῶσθῶ τῶ βαπῶσθῶ. ἔ τῶ
 γὰρ τῆς ἀγλῶσθῶ λῆξῶσθῶ πᾶ-
 ματι κατ' ἐρεσθῶ ἀφῶσθῶ διδῶσθῶ

prædicatus est: per ipsum ijs, qui
 aberraverant conversionis gratia
 comparata fuit, & via ad Creatorē
 demonstrata. Postquam verò mise-
 ricordem Dei adventum promul-
 gavit, ac lingua Deo plena plures
 quidem nationes, præsertim verò
 Italos ad veritatis cognitionem at-
 traxit, pro istis uti sapiens Archi-
 tectus, Evangelij vas condidit, in
 quo novas leges insculpsit, quas
 antea prænuñciaverat Hieremias
 prædictio dicens; *Et perficiam in Hierem.
 domum Israel, & in domum Iude te- 31.
 flamentum novum, dans leges meas
 in cordibus ipsorum: ut ita non mo-
 dò prædicatione, sed etiam Evan-
 gelica scriptura æterni Verbi incar-
 nationem, ejusq; vitam inter homi-
 nes traductam posteris manifesta-
 ret, ante oculos nimirum ponens
 illius divina miracula, tormenta,
 quæ pro nobis sustulit, è sepulchro
 resurrectionem, & ad Cœlos, unde
 descenderat, ascensionem. Magnū
 utique tuum hoc opus fuit, ὁ Marc-
 ct, & planè divinū; opus universo
 mundo utile, & auxiliare. Tua enim
 vox tonitruī sonitum superavit, &
 Evangelij tui lumen supra Solis ra-
 dios effulsit; illi siquidem nube nō
 rarè teguntur, & parva etiam ne-
 bula interposita obumbrantur; at
 Evangelij tui splendor perpetuus
 tuæ etiam animæ detegit pulchri-
 tudinem; An non enim ex hoc se-
 per refulget, & ijs qui propè sunt,
 instar facis illucet, & eos qui longè
 absunt, ad se revocat, & non affe-
 ctatō decore exornatus, brevique
 ac compendiosa sapientia illustra-
 tus admirabilia Dei gesta in om-
 niū aures infundit? Sic fides Chri-
 stiana effloruit? Sic veritas victrix
 evasit. Sic Trinitas in Vnitate, &
 Vnitas*

E N C O M I V M

Vnitas in Trinitate adoratur, & prædicatur. Sic ab omni creatura Pater sine principio, & similiter Filius sine principio unâ cum cōsubstantiali, & vivificante Spiritu dicitur, & colitur, in tribus nimirum personis unus Deus: singularis, & Divina illa natura, unâ rerum omnium creatrix, & incomprehensibilis potentia; error verò gētium depulsus est: plurium Deorū cultus evanuit: & qui in tres partes, ut est in fabula, res omnes non suas (cheu amentiam!) sibi diviserant, cum sonitu perierunt. Dæmones hominum pernicies expugnati sunt; nam Deum hominem factum videre non potuerunt; erubuerunt siquidem, sese devictos ab humano corpore cernentes, non enim propriam cladē, & dedecus existimassent à superiore & potentiore vinci. Et nunc Dei laus, ut Prophetæ dixerunt, diffusa est in omnes fines terræ. Convertit autem Apostolus ad Christi fidem, etiam Occidentales plagas, explicans Dei descensum, ac exinanitionem ob humani generis benevolentiam, & docens, Deum solum colendum esse, atq; adorandum. At post multos istos sudores, non adhuc quievit, nec ad Apostolicum aratrum trahendum invalidior evasit; nam & Lybiæ terram peragravit, ac inde ad Orientales regiones profectus, ibiq; Evangelij semina diffundens, gentes illas ad Dei, quem ipse prædicabat, cognitionem adduxit. Postea & alijs etiâ Ægypti Urbibus multorum hominum copia refertis, cælestia retia extendens, omnes illas prædicatione, & miraculis in Christi sagenam attraxit; Dæmonum sculpilia, quæ colebantur, exter-

Psalm. 9.

λαθ. ἕαθ. ταύτης ἐν ταρώτοις ἀρχιερείς καὶ ποιμῶν ὑπὸ τῆ μεγάλῃ Πέτρῃ παρεβλήθη, πόνοις φαρδύμων δότσολικῆς ὁ ἐγχείρημα, καὶ ποικίλοις καμάτοις κατακοσμών ὁ λαιτούργημα, ὃ πρυφαῖς χράμηνθ, ὃ ἔρατων, προσετικῶς. πειρασμοῖς δὲ πρὸς μείζονων, πρὸς ἐλαχίστων περισχιζόμενθ, καὶ μυριάς δυνάων νιφάσιν, ἵνα ὁ ὄγκῳ ἐκείνον ἐμῶν κατὰ Παύλον ἐξελανθύνονθ. ὃ μαθητῆ θεοφάντορος ἢ γλυὼ ἐκπερινοσῆσανθ ἀπασαν. ὃ σώματθ μὴ τοῖς τοῖς τοῖς ἐργοῖς ἀπαγορεύσανθ. ὃ κηρύγματθ ἀεθαλῆ ἢ ἰσχυρῶ δότσωσανθ καὶ ἀθάνατον, θῆα γὰρ ἔργα καὶ ὁ Θεὸς, μαρτυροῦν ὃ πρὸς ἑαυτῶ. ἐπιδοθεν ἐπαξίῳ ἢ δαυϊπκῆν ἔησαν ὁ μεγαλοφρεπῆς ἢ δὴ μιαιφροσύνας θανμαζῶσαν, καὶ πρὸς ἢ θεοπίλω Μαρκῶ μεγαρμόζοντας πρὸς ἑαυτῶν. εἰς πάντων πλὴν γλυὼ ἐξήλθε ὁ φθόγγθ αὐτῶ, καὶ εἰς τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης ἢ τῶν ἔθνων ὠφέλεια. αὐτῶ γὰρ σοι θεόσφορ ἢ φωνῆ πρὸς σφοδρῶ, αὐτῶ μόνῳ ὑπὸ πάντων ἔρησῶν ἀρμόδιθ. ἐμφανίζε γὰρ τὸν δρόμῳ, τῶς ἀγνώκας, τῶς ἀλγηδῶνας, τὰ δυσχερῆ, καὶ ὁ ἀμαρτανῶν ἑσφαινον, ὃν ὃ χρυσίῳ καταρτίζει ὁ ὁ σφαιρῶ. ὃ λίθοι, καὶ μαργαρίται καταποικιλῶσιν ἰνδικοί. ὃν δὲ ὁ ἀθάνατθ ἀγνωστότης φιλοτεκνεῖ, καὶ ὃ τῶς οἰκείας πρὸς αὐτῶν ἀμείβετα. σὺ γὰρ ὁ πῶδες ὠρομοῖ κατὰ τὴν πρὸς φητικῶν πρὸς ἀποστόλων, ὁ τῆς γῆς ἀφανῶσαν κύκλον. ὃ ἢ γλαῶσα ὠραία, ἀγγελίασιν γὰρ εἰρῶν τὴν πάντα νοῦν ὑπερέχουσαν. ὃ ἢ αἱ χεῖρες ὠραῖαι, τῶ καλῶν τῶ ἀγγελίῶ ὑπερετήσαν. ἀλλὰ ἢ πάντα μόνῶ τῶ ἱερότατῶ μέλη φημί. ὃλθ καμάτοις δότσολικοῖς κατηγίαςαι. ὃλθ μαρτυρικοῖς κεκαλλώπασαι ἐγμῶσιν, ἵνα καὶ μαρτυρικῶν ἐπαθῶσιν, καὶ βραβείων

I N S. M A R C V M .

βαίων ἐπαύρηται . ὁ γὰρ ἴσως γέγονε καὶ
 ἴμα διὰ Χριστὸν , καὶ ὁ ποιμὴν τὰ ποί-
 θρέμματα . παρομαρτυῶντα (κυανεδέ-
 ζαπο . ὡς περιβαῖν γὰρ αὐτὸν ἔστ' ἄν
 πῆς ἀλλης δημοτικῆς ὁμηγύρεως ἐν
 μέσῳ λυκῶν ἀπέσταλ') , καὶ ἴσως αὐ-
 σι Θεῷ προσεβήκει . ἐδεσμήθη γὰρ
 πρὸς ἀνόμων χειρῶν , ὁ πολλοὺς ἔλαρ-
 παίρας τῆς Μαβυλικῆς φέρυλλο . πε-
 ριήθη δεσμότης , περιπεπηλάκισμα ,
 δεδυσφημη) , καὶ ἔφερε πρὸς αὐτὸν
 καὶ ἀνεπαχθῶς , ὅθεν αὐτὸν ἀπομι-
 μοῦντο . ἐφοινήθη τοῖς τῆς Καρ-
 κὸς αἵμασι , ὁ πλὴν γῆν ἐκείνην τῆν
 δημοτικῶν ἀποκαθάρσας ἐντίδων . παύ-
 ρα γὰρ τῆν ἀγνωμονεσέρων ἢ ἀλογία ,
 τοῖς τῆν ἀγαθῶν ἀντιφέρει πρὸς ἐ-
 νοίς . καὶ τὰς , παντοδαπαῖς κακώ-
 σεις δεδουμασμένον οἷα χριστὸς πρὸς
 ὁ ἀδύπον φῶς ἔξανεῶτη , τῆν ποι-
 κίλων ἀθλῶν πολυεδῆ καὶ τὰ δρις-
 δρεφύμω . τῆν ὁ δρόμω τῆν
 ἀποστόλῃς . τῆν Εὐαγγελιστῆν τὰ
 ἐπιχέρῃς , θαύματα ἔμπλεα , καὶ
 τῆν αἰὼν κρήτων ἐπέξια . καὶ πῶς ὁ
 ἔσπερφερω ὁ μέγας Μάρκος καὶ
 πάντων ἀποκεκληρωται . τί γὰρ ἀπο-
 κέλα γένοιτ' αὐτὸν ἠλθῆν ; τίς ἔσο-
 γραφῆς Χριστῆ ἠμωτῆ ; μαρτυ-
 ραῖς δὲ δόξης τὴν παρισυμῶν ; ὅπο-
 τεδὲ καὶ Ἱεραρχικῆ συμπαρεσιν ἐπω-
 μίς , ἀθλητικοῖς κλεῖζομῶν παλαισ-
 μασ . τί ἄλλογε εἰς δύκλειαν ἔσολέ-
 λαιω) ; τίδ' ἔστ' ; ὅτι μὴ ἀθλητικῶν
 φάλαγγες , καὶ ἀνάκτορα θεῶν οἷς μὴ
 τῆν ἄλλων ἐγκρίτων ἔσπρηται Θεῶν
 Κυανελάζεται καὶ Κυανελάλλεται ,
 ὅ τῆν διδασκαλῶν Κυανεφορῶν πρὸς αὐ-
 πον , καὶ τῆν κάλλεσι τῆς Ἱεραρχικῆς
 μοναρχίας λαμπρὰ χούμω . ὡ
 γὰρ ἢ πρὸς Θεὸν δόξα αὐτοῖς μέλεσι
 διεσπυδαδα , τῆν ἢ ἔρανία τε καὶ
 ἀπέραστο (κυανεφέπε) . ἀλλ' ἔδδ' τῆν
 κάτω ὀφημιῶν ἀμοιρῆ , καὶ μὴ τῆν
 πρὸς (δέοιο . ἠδὴ γὰρ , καὶ ἢ Ἀλε-

minavit , atque ut sanctus lapis
 (quemadmodum Prophetia dixit)
 erroris altaria evertit , & quæ in
 illis erant vanitatis , & insipientiæ
 simulacra solo æquavit , non tu-
 barum clangores emittens , nec
 Hierichuntina menia prosternens ,
 sed communis hominum hostis
 fraudes illis mœnibus inexpugna-
 biliores suis verbis evellens , ac
 Tempa excitans Deo rerum om-
 nium Dominatori , in quibus ni-
 gras , & obscuras eorum qui illic
 erant , animas dealbans , atque pa-
 rificans , Deo illas reconciliavit , &
 per Baptismum conjunxit . Hic
 enim Agypto , quæ illi in divisio-
 ne obtigit , à Divino Spiritu præ-
 alijs Magister assignatus est : hic
 illi regioni primus Pontifex , &
 Pastor , à magno Petro præfectus
 fuit , ærumnis illustrans Apostoli-
 cum opus , quod assumpserat , va-
 rijsque laboribus publicum mini-
 sterium exornans , non delicijs u-
 tens , non otio , & inertix deditus ,
 sed têtationibus tam à majoribus ,
 quàm à minimis hominibus un-
 dique vexatus , ac multiplicium
 malorum agmine circumdatus , ut
 ita , quemadmodum & Paulus , tu-
 morem omnem , & fastum com-
 primeret . O divinum Discipulū ,
 qui totum terrarum Orbem pera-
 gravit ! O corpus tot tantisq; ope-
 ribus non defatigatum ! O saluta-
 ris prædicationis semper virêtem ,
 & immortalem potentiam ! Divi-
 na enim opera , & quæ à Deo sunt
 corruptionem non patiuntur . Cō-
 gruum est hoc loco referre Davi-
 dis dictum , quo ipse divinorum
 opificiorum magnificentiam ex-
 tollit , illudque Beato Marco ada-
 ptare , nimirum : *In omnem terram* Psal. 18.
exiit

E N C O M I V M

exiuit sonus eius, & in fines orbis terra verborum ipsius utilitas. Hæc enim vox tibi summè conveniens est, ò Marce, divina sapientia pollens, hæc sola tibi supra omnes Rhetoricæ amplificationes accomodata; benè siquidem explicat tuum cursum, tua certamina, labores, cruciatus, nec non coronam immarcescibilem, quæ non auro ex regione Ophir confecta est, non gemmis, & margaritis Indicis distincta, sed illa ipsa est, quam immortalis Iudex, & certaminum Præses Deus, amore verè paterno electis impertitur, ac suis cultoribus retribuit. Tui enim pedes speciosi sunt, juxta propheticam prædictionem, qui terræ ambitum peragrarunt: Lingua tua speciosa, quæ pacem illam omnium mentes excedentem feliciter annunciavit. Manus similiter speciosæ, quæ calamo in Evangelio ministrarunt. Sed quid hæc sola sacratissima membra commendo? Totus Apostolicis laboribus consecratus: totus martyrij stigmatibus ornatus fuit, adeo ut Martyrum præmijs omnibus, & bravijis perfruatur. Qui enim Sacerdos erat, & sacrificium offerebat, propter Christum etiam victimam effectus fuit, & Pastor ea quæ gregis propria erant unà cum ipso grege suscepit. Nam & ipse tamquam ovis una cum alio Apostolico cœtu in medio luporum missus fuit, & hostia vivens, Deo oblata est. In vincula enim coniectus fuit ab iniquis manibus ille, qui multos à Diaboli faucibus eripuit. Vincus huc atque illuc adductus fuit, contumelij ac probris affectus, & tamen omnia mansuetè, & æquo

2/a. 53.

Ματθ. 20

Ξάνδρῳ μᾶλλον δὲ ἢ ἀγγέλῳ πᾶσα
 πρῶτον ἀφρονῶν ἡ Μάρκον λαχῶσα,
 ἔνελλον μυστικὸν ἄρα μὲν, πᾶσι νοηταῖς
 αὐτῷ ἀρχαῖς, κατὰ δὸντα, καὶ πᾶσι σιγῶφ
 ρῆς ὁ ἀγοητῆς, ὡς δόξα δὸν ὡς διαγέλι-
 σιῶ, ὡς μάρτυρα μεγαλιῶ, ἔτις ἕμι-
 νος αὐτῷ καταλήλως πᾶσι προσση-
 ρίαις (ὡς ἀπὸ πηχῆ). Ὁρᾷ τῆς τῆς ἡκῆ,
 εἰ καὶ τοῖς ἀνω πειπολῆ, καὶ γάνυται
 πλῆτῶσα ἡ τῆς κόνεως ἡ (ὡς ἀφρονῶν
 προσφωρῆ τῆς τῆς ἐπιπέφια ἄσματος,
 ἔως ζῶντι προσ(διδάξε), ὡς συ-
 νόνη τῷ πῶματι προσ(λαλῆ). καὶ
 τῷ ἐκείθεν χαρίτων κατατρύφα. ὡδ'
 ἔπη πᾶσι προσφῶρῆς τῷ δόξα δὸν δω-
 ροφορῶσα ἡμᾶς, πᾶσι μείζους χαρίτας
 ἀντιδέχε). πειρασμῶν γὰρ ἐπιπέφια-
 σιν αὐτῶν, καὶ ἡ τῆς πᾶσι κυκλῶσιν ἡ
 ἀστικοί, ἔτις δὸν δὸν δόξα δὸν). ἀ-
 πειλῆ τῆς τῆς βάρβαρῶν ὄφρῆς τῆς ἀνή-
 κεσα. ἡ δὲ πᾶσι ἡ ποιμνιῶν ἡ
 ἡ ἀφρονῶσιν ἐπιπέφια πᾶσι ἐνοχλῆ,
 ἔτις τῆς τῆς ὡς ἡ τῆς πᾶσι ἡ
 πᾶσι βλύζον καταφυλῶσιν. μᾶλ-
 λον δὲ ἢ οὐμπασα διδάσκων καὶ ἐπι-
 κῶρον ἐπιπέφια μὲν ἡ Μάρκον, τῶν
 αὐτῶ προσκαλῆ) ἐν τοῖς συμπίπτουσιν
 ἀργῶν, ἔτις ἐπιπέφιας ἐπιπέφιας ὡς
 χρέα τῆς ἐπιπέφιας καρποφορῶσα, κομ-
 πᾶσι κροτῶσα, ἔτις ἡ πᾶσι πᾶσι
 ζῶσα, τῆς τῆς αὐτῶ διαγέλιον πᾶσι
 πᾶσι μὲν ὡς πᾶσι ἡ πᾶσι ἡ πᾶσι
 ἐν βίῳ δυσαχῆ κατὰ μᾶριζε, ἡ τῆς
 ἡ τῆς ἐγκλημῶν χῆ τῆς τῆς, διδου
 λύσιν τῶν ἐπιπέφιας, τῆς τῆς πᾶσι
 τῆς δευροπικῆς γλώσσης ἐπιπέφιας ἡ
 σῶν; εἰ δευροπικῆς, ἀφρονῶν ἡ δευρο-
 μῶν, εἰ πᾶσι συμπίπτουσιν νόσφας,
 ὁ δευροπικῆς διαφάνισος, μὴ παρῶ τῆς
 σφῶν

I N S. M A R C V M :

ὁμοίως ἡμᾶς τῆ ἀμαρτανῶν ἐσφραγίσ-
τους, ἀλλ' ἐπιτίμησον τοῖς ἁμαρτανῶν, ἔ-
ρα γῆσον, δ' αἰξ τὰς ἐπιτιμίας ἀν-
υδίας, ἄς τῶ θεμελίω τῆ σὺν ἐν-
τυπιδω(ας λόγων, ἡδ' ὡν ἡ τῆ δια-
ποτικῶν ῥύσας ἀμαρτανῶν, ἔ τῆ ἐπι-
θερ ἡμᾶς μετασχῆν ἡγαθῶν ὡδ' ἁ-
κλίαςον. χάριτι ἔ φανερῶνται τῆ
Κυρίῳ ἡμῶν Ἰῶ χδ. ὡ ἡ δόξα ἔ ὁ κρῶ-
τῶ ἡμῶν ἔ εἰς τὰς ἀνάρας τῆ ἀιώνων.
Αμὲν.

animo perferebat, Dominum suū
imitatus . Multo carnis propriae
sanguine perfusus est, qui terram
illam demonum fordibus expur-
gaverat . Hæc enim sunt, quæ in-
gratorum, & iniquorum homi-
num insipientia illis rependit, qui
beneficia in eos contulerant . De-
num omnigenis cruciatibus velut
aurum probatus ad inaccessibleem
illam lucem evolavit, variorum
certaminum multiplicēs, atque

uberes fructus percepturus . **Talis fuit Apostoli cursus: tales Evange-
listæ comatus miraculo pleni, & supernis plausibus digni . Et quomo-
dō in omnibus magnus Apostolus Marcus sanas laudes non sortia-
tur? Quid enim est Apostolo sublimius? Quid Christi Scriba honora-
bilis? Quid cum Martyrij gloria comparandum? Cum verò & Ponti-
ficius amictus eidem accesserit Athleticarum luctationum gloria deco-
ratus, quidnam aliud ad summum gloriæ pondus reliquum fuit? non
utique aliud nisi Angelorum comitatus, & cœlestis illa Regia, in qua
unā cum alijs electis Dei servis modò versatur, & exultat sui magistri
faciem conspiciens, & Divini illius Regni pulchritudine, & lumine il-
lustratus . Cui enim Dei gloria in hoc mundo curæ fuit, meritò hunc
cœlestis, & infinita gloria in Cœlo consecratur . At neque celebratio-
nibus hujus mundi destituitur, licet his non indigeat . Nunc enim Ale-
xandria, imò verò tota Aegyptus Marcum suum primum Præsulem
sortita, ac veluti mysticum Nilum nacta, **spiritalis** animarum agros ir-
rigantem, quemadmodū verus Nilus feraces terræ campos irrigare so-
let, illum ut Apostolum, ut Evangelistam, ut Martyrem magnificè
extollit, atque hymnos canit ejus appellationibus, & meritis conso-
nos . Videt ejus corpus **in monumento positum**, licet anima in super-
nis regionibus versetur, ac **secum ipsa latatur** illius sacrorum cinerum
thesauro ditata . Circa ejus sepulchrum festivis canticis ipsum com-
pellat, & tamquam cum vivente aliquo, & in spiritu versante collo-
quitur, ac gratijs ibidem ab eo receptis perfruitur : pro illis verò hono-
ribus quos Apostolo congruentes offert, majora vicissim beneficia re-
cipit . Cum enim calamitatem flatus adversi spirant, tunc Urbis inco-
læ Marci Sepulchrum circumdant, & illicò à malis liberantur . Cùm
Barbarorum furor gravissima mala minatur, ipsi ad Pastorem suppli-
ces confluunt . Morborum copia cùm eos perturbat, tunc ad ipsum
veluti ad Medici officinam, è qua emanant remedia, confugiunt ; Imò
verò universa Aegyptus Magistrum, & adiutorem sibi Marcum ad-
scribens in adversis omnibus, quæ sibi contingunt, illius auxilium in-
vocat, & annuo die ejus festo laudum debitum ipsi persolvens, exultat,
plaudit, ac celebri panegyri illius merita prosequitur : divinumque
ipsum**

ENCOMIUM IN S. MARCV M.

ipsius Evangelium, ut tabulas à Deo insculptas amplectitur, vel ut melius dicam, tamquam ipsum Christi os veneratur, & ab illo divina verba se audire arbitratur. Quem & nobis, ò Sanctissime Doctor & Evangelista, propitium reddere ne graveris; tristitia quæ nos perturbant, tollas: aspera quæ in vita accidunt, complanes: rumpas chirographum illud, in quo nostra crimina descripta sunt: & erratorum des veniam; talem enim potestatem ab ipsius Domini lingua accepisti: Si ligaveris, id quod ligatur erit insolubile: si ad commiserationem & veniam inclinaveris, vinculum facile dissolvetur. Ne ergo despicias nos catenis peccatorum constrictos, sed impera vinculis ipsis, & effringentur. Ecclesias in pace, & tranquillitate custodias, quas tuæ prædicationis fundamento firmasti: pro illis quippe Domini sanguis effusus est; & bonorum cælestium fac nos esse participes, gratia & benignitate Domini Nostri Iesu Christi, cui gloria, & potentia, nunc & in sæcula sæculorum. Amen.

C A T E N A G R A E C O R V M P A T R V M I N E V A N G E L I V M secundum Marcum.

Collectore, & Interprete

PETRO POSSINO SOC. IESV PRESBYTERO.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ
ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΥ

EVANGELII SECUNDVM
MARCVM

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

ARGVMENTVM:

Κατὰ Μάρκον ποδὲ τὸ Ευαγγέλιον ἐπιγράφεται, ἐπειδὴ αὐτὸ Μάρκος ὁ μαθητὴς Πέτρος, καὶ συνέκδημος Παύλου συνεγράψατο. διηγείται δὲ ὅξ ἀρχῆς λέγων ἀρχαῖα τῆς Ευαγγελίης τὸ τῆς Ἰωάννου κήρυγμα καὶ βέπνισμα. λαβὼν τὸ μαρτύριον παρὰ Ἡσαΐα τῆς Προφήτης. σημαίνει δὲ ἔ. αὐτὸς ὅτι ἐπειράθη ὁ Ἰησοῦς ἐν τῷ ὄρει, καὶ καταλέγει δὲ τῆς πειρασμῶν. ἀπαγγέλλει δὲ καὶ ἐκλογὴν τῶν μαθητῶν, καὶ σημεῖα καὶ τέρατα γενόμενα, τὴν τε τῆς μυστηρίων παράδοσιν, ἔ. τέλος ὅτι παρεδόθη Πιλάτῳ, ἔ. ἐστυρέθη τῷ σώματι, καὶ οἱ μὲν στρατιῶται διμερίσαντο τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, τὸ δὲ σῶμα τεθὲν ἐν μνημείῳ ἠγέρθη ἐν τρίτῳ ἡμέρῳ. ἔ. τῆς τοιαύτης γυναιξίν ὁ καταβάς Ἀγγέλῳ ἀπήγγειλεν, ἵνα ἔ. αὐτὰς ἀπαγγείλωσι τοῖς μαθηταῖς.

positum resurrexit intra triduum: idque mulieribus descendens Angelus nunciaverit, ut & ipsæ nunciarent Discipulis.

S C H O L I V M.

Confundit hic Autor Marcum Petri Discipulum cum alio comite Pauli & Barnabæ. In hoc non probandus, uti nec Victor qui paulò post idem affirmat.

A

EVAN-

EVANGELII SECUNDVM
MARCVM.

C A P I T V L A

- 1 De Incesso a Dæmone.
- 2 De Socru Petri.
- 3 De curatis à diversis morbis.
- 4 De Leproso.
- 5 De Paralytico.
- 6 De Levi publicano.
- 7 De habente manum aridam.
- 8 De Electione Apostolorum.
- 9 Parabola Sementis iactæ.
- 10 De increpatione aquarum.
- 11 De Legionē.
- 12 De Filia Principis Synagoga.
- 13 De Hæmorrhoiſſa.
- 14 De Ordinatione Apostolorum.
- 15 De Ioanne & Herode.
- 16 De quinque panibus.
- 17 De incesſu supra mare.
- 18 De transgressionē mandati Dei.
- 19 De Phoeniſſa.
- 20 De Muto.
- 21 De septem panibus.
- 22 De Fermento Phariseorum.
- 23 De Cæco.
- 24 De Interrogatione in Cæsarea.
- 25 De Transfiguratione Iesu.
- 26 De Lunatico.
- 27 De Disceptantibus, quis maior?
- 28 De Interrogantibus Phariseis.
- 29 De Divite cum interrogante.
- 30 De Filijs Zebedæi.
- 31 De Bartimæo.
- 32 De Pullo.
- 33 De Ficu arefacta.

ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ ΕΥΑΓ-
ΓΕΛΙΟΥ.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Α

- α' Περὶ τοῦ δαιμονιζομένου.
- β' Περὶ τῆς πενθερᾶς Πέτρος.
- γ' Περὶ τῶν ἰαθευόντων ἀπὸ ποικίλων νόσων.
- δ' Περὶ τοῦ λεπροῦ.
- ε' Περὶ τοῦ ὄψαλυτικῆς.
- ς' Περὶ Λευὶ τοῦ τελῶν.
- ζ' Περὶ τοῦ ξηραὶ ἔχοντος χεῖρα.
- η' Περὶ τῶν ἀποστόλων ἐκλογῆς.
- θ' Περὶ τοῦ σόου παραβολῆς.
- ι' Περὶ τῆς διατιμῆσεως τῶν ὕδατων.
- ια' Περὶ τοῦ λεγαλῶ.
- ιβ' Περὶ τῆς θυγατρὸς τοῦ ἀρχισυναγωγῆς.
- ιγ' Περὶ τῆς αἱμορροῦσης.
- ιδ' Περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἑξατάκτου.
- ιε' Περὶ Ἰωάννη & Ἡρώδου.
- ισ' Περὶ τῶν πέντε ἄρτων.
- ιζ' Περὶ τοῦ ἐν θαλάσῃ περιπατεῖν.
- ιη' Περὶ τῆς παραβάσεως ἐν ὄρει τοῦ Θεοῦ.
- ιθ' Περὶ τῆς Φοινίσσης.
- κ' Περὶ τοῦ μοχλαῖ.
- κα' Περὶ τῶν ἑπτὰ ἄρτων.
- κβ' Περὶ τῆς ζύμης τῶν Φαρισαίων.
- κγ' Περὶ τοῦ τυφλοῦ.
- κδ' Περὶ τῆς ἐν Καισαρείᾳ ἐπερωτήσεως.
- κε' Περὶ τῆς μεταμορφώσεως τοῦ Ἰησοῦ.
- κς' Περὶ τοῦ σεληνιαζομένου.
- κζ' Περὶ τῶν διαλογιζομένων, τίς μείζων;
- κη' Περὶ τῶν ἐπερωτησάντων Φαρισαίων.
- κθ' Περὶ τοῦ ἐπερωτήσαντος αὐτὸν πλυσί.
- λ' Περὶ τῶν υἱῶν Ζεβεδαίου.
- λα' Περὶ βαρτιμαίου.
- λβ' Περὶ τοῦ πώλου.
- λγ' Περὶ τῆς ξηραθείσης συκῆς.

- λδ' Περί ἀμνηστιακίας.
- λε' Περί τῶν ἐπερωτησάντων τὸν Κύριον Ἀρχιερέων ἐ Γραμματέων.
- λε' Περί τῶ ἀμπλῶν.
- λς' Περί τῶν ἐγκαθέτων διὰ τὸν κήνσον.
- λη' Περί τῶν Σαδδουκαίων.
- λθ' Περί τῶ Γραμματέων.
- μα' Περί τῆς τῶ κυρία ἐπερωτήσεως.
- μα' Περί τῆς πέντε λεπτά.
- μβ' Περί συντελείας.
- μγ' Περί τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας.
- μδ' Περί τῆς αἰεφάσεως μύρου.
- με' Περί τῶ πάρα.
- με' Περί τῆς Προδόσεως προφήτια.
- μς' Περί τῆς τῶ Πέτρῳ ἀρνήσεως.
- μη' Περί τῆς αἰτήσεως τῶ Σώματ' τῶ Κυρίου.

- 34 De obliviscendis iniurijs.
- 35 De Principibus Sacerdotū, ac Scribis interrogātibus Dñi.
- 36 De Vineā.
- 37 De Infidiantibus per censum.
- 38 De Sadducæis.
- 39 De Scriba.
- 40 De Interrogatione Domini.
- 41 De Muliere cū duob. minutis.
- 42 De Consummatione.
- 43 De Die & hora.
- 44 De ea quæ unxit Dominum unguento.
- 45 De Paschate.
- 46 Prophetia traditionis.
- 47 De Petri negatione.
- 48 De Petitione Corporis Domini.

Σουίδα. Μάρκος ὁ Εὐαγγελιστὴς ἔχει τίτλους μὴ κεφάλαια λς'.

Suidæ. Marous Evangelista habet Titulos 48. Capita 36.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝΟΥ
Εὐόλογος ἐς τὴν Ἑρμηνείαν τῶ κτ'
ΜΑΡΚΟΝ.

ANONYMI EX VATICANA
Bibliotheca descripti Præfatio
in expositionem Evangelij
secundum Marcum.

Επειδὴ μὴ εὐρόν τινα τῶν κατέργων Ἑρμηνευσάντων τὸν Μάρκον, ἵνα μὴ μείνη ἀτέλεσον τὸ Εὐαγγέλιον, κατεπόλησα τῆς ἑρμηνείας. εἰ μὲν ὄντι ἄξιον λεχθεῖν, χάρις Θεῶ, καὶ τοῖς παστέματ' ἀδωκόσ' παρῶσιν. εἰ δ' ἄκ, ἐς ὧ καὶ τῷ τῆς ἐμῆς ἀμαθείας ἐθρασύνητ' ἀπόδειξις.

Μάρκ' ὁ θεασέσι' Εὐαγγελιστὴς γέγονε μὲν ἀκρατὴς καὶ φοιτητὴς Πέτρῳ τῶ Κορυφαίῳ τῶν Ἀποστόλων. ἐπὶ δὲ ἐμίμηται αὐτῷ ὁ Πέτρος ἐν δευτέρῳ τῶν καθολικῶν ἀπὸ ἑπτασολῶν, λέγων, ἀσπίζεσθε ἵ ὑμᾶς ἢ ἐν βαθυμῶνι συνελεκτή, καὶ Μάρκ' ὁ υἱὸς μα. γέγονε ἵ ὑπερον τῆς Ἀλεξανδρέων Εκκλησίας ἐπίσκοπ' φησὶ ἵ. Εὐσέλι' ἐν τῇ βίβλῳ τῆς εὐαγγελικῆς ἔστο

Quoniam nullum Patrū invenimus, qui Marcum esset interpretatus, ne Expositio Evangelicæ Scripturæ imperfecta maneat, ausus sum eam operis partem invadere. in qua tractanda si quid laude dignum attulero, Deo sit gratia, & Patribus, qui semina jecerunt unde hæ qualescunque fruges existerent. Sin minus, ferendum fuerit extare hic imperitiæ, confidentiæque meæ monumentum.

Divus Marcus Evangelista fuit auditor & discipulus Petri Apostolorum Principis. Itaque meminuit ipsius Petrus in secunda suarum Epistola Catholica, dicens: *Salutat vos Ecclesia, quæ est in Babylone*

I. Petr. v. v. 13.

bylone coelēta, & Marcus filius meus. Fuit autem postea Alexandrinæ Ecclesiæ Episcopus. Ait verò Eusebius in Libro tertio Evangelicæ demonstrationis, Petrum religione quadam à scribendo Evangelio refugisse, Marcum autem quæ a Magistro audierat memoria & commentario complexum, ad utilitatem Fidelium edidisse. hinc factum, ut quæ Pe-

tro ampla & gloriosa dicta sunt a Christo Marcus non referat, ut pote quæ a Petro sua decora præ modestia premente nunquam audisset. Negationem verò & quæcumque parum honorifica Petro erant quasi ex proposito persecutus sit: quod ea nimirum Petrus ad sui depressio-

δείξωσ. ὅτι ὁ μὲν Πέτρος δι' εὐλαβίαν ἀπέχετο τῆς γραφῆς Ἐυαγγελίου. ὁ δὲ Μάρκος ἀπομνημονεύσας τὰ ὡσαύτῃ διδασκάλῳ λεγόμενα συνεγράφατο εἰς ὠφέλειαν τῶν ἀκούοντων. διὸ ἔτι ἐνδόξα τὰ πρὸς Πέτρον εἰρημένα, ὡς Πέτρος διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην ἐκ εἰρηκότου, ἔ συνεγράψατο. τὴν δὲ δόξασιν, ἔ ὅσα κατ' αὐτῆς, εἶπεν, ὡς ἔ Πέτρος τὰ καθ' ἑαυτῆς ἐκπομπέοντο.

VICTORIS PRESBYTERI

Antiocheni in suam Expositionem Evangelij secundum Marcum.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ANTIOXΕΙΑΣ Εἰς τὴν τῆς κτ' Μάρκου Ἐργμῆναιαν.

Prefatio.

Ἐρόλογος.

CVM in Evangelium secundum Matthæum & secundum Ioānem tonitruum filium multi Commentaria conscripserint, pauci vero in Evangelium secundum Lucam: in Evangelium vero secundum Marcum omnino, ut opinor, nullus (neque enim memorari quemquam qui id fecerit audivi hætenus, quamvis curiosè inquiserim ex eis qui Scriptorum veterum indices summa cura confecerunt) decrevi brevem expositionem in hoc Evangelium conficere, colligendis & digerendis quæ sparsim & ex occasione in locum eius aliquem scripta in Operibus Magistrorum Ecclesiæ reperientur.

Sciendum: Evangelistam Marcum primum omnium post Mat-

ΠΟΛὸν εἰς τὸ κτ' Ματθαῖον ἔ εἰς τὸ κτ' Ιωάννην τὸν υἱὸν τῆς ἑροντῆς, συνταξάντων ὑπομνήματα, ὀλίγων δὲ εἰς τὸ κτ' Λουκᾶν, ὕδενός δὲ ὄλωσ, ὡς οἶμαι, εἰς τὸ κτ' Μάρκον Ἐυαγγέλιον δξηγησάμενος (ἐπεὶ μηδὲ μέχρι τήμερον ἀκήκοα, ἔ τῆς πολυπραγμοσύνης παρὰ τῶν ἀσθενῶν ποιημένων τὰ τῶν ἀρχαιοτέρων ἀνάγειν ποιήματα) συνᾶδον τὰ κτ' μέροσ ἔ ἀποράδω εἰς αὐτὸ εἰρημένα παρὰ τῶν διδασκάλων τῆς Ἐκκλησίας, συναγαγεῖν, ἔ σύντομον Ἐργμῆναιαν συντάξαι.

Ἰστέον ὅτι μτ' Ματθαῖον Μάρκος ὁ Ἐυαγγελιστῆς συγγραφῶν ποιᾶται, ὃς ἔκαλετο ἔ Ιωάννης. υἱὸς δὲ ἔτ' ἦν Μαρίας τῆς τῆς Ἀποστόλων δεξαμένης ἐν Ἱερουσαλήμ ἐν τῇ αὐτῆς οἰκίᾳ. ὡς ἔ τῆς πατρὸς ὡραῖσται τῶν Ἀποστόλων δαδῶται. Καὶ τῆς μὲν δόξασ τῆς Βαρνάβα γένε-
 ↓ ἰός

φίος ἂν αὐτῶ, ἔ τῷ Παύλῳ συνη-
 πίετο, ὡς πάλιν ἐν ταῖς ὑποθέσειν εἰρη-
 ταυτῶν Αποστόλων. Καὶ Παῦλος ὁ ἄγιος
 Κολόσσης μνημιῶν αὐτῶ ποιῶν Ἰουδαίων,
 ἀσπάζεται ὑμᾶς Μάρκῳ ὁ ἀνεψιὸς
 Βαρνάβα. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Τιμόθεον
 δευτέρῃ, ἀναλαβὼν Μάρκον ἀγαγε μετῶ
 αὐτῶ, ἔ παρῶ. Ἐπὶ τῷ Ρώμῃς ὁ
 μετῶ ταῦτα σὺν τῷ Πέτρῳ, ὅς φησιν ἐν
 τῇ πρώτῃ ἐπιστολῇ. ἀσπάζεται ὑμᾶς
 Μάρκῳ ὁ υἱὸς μου. Τὴν ἱεράν ποιῶν
 τῶ Κυρίῳ κηρύγματῶ διδασκαλίαν
 παρῶ αὐτῶν δεδιδαγμένῶ ἦν ἐ σὺν αὐ-
 τοῖς ἐπιπέτο πάντῃ, ἔ ἐπὶ τῷ Ρώμῃς
 ἐπλήρῃ. Παρακλήσει ὁ παντοίας ἡ-
 τῶν ἀποστόλων, φασιν, ἐγγραφὸν αὐτῶ
 ἐκθέσθαι τὴν διήγησιν τῶ Κυρίῳ κηρύγ-
 ματῶ. ἔ πάντῃ ἀπίσθαι γενέσθαι τῶ
 λεγομένῃ καὶ Μάρκον Ἐυαγγελιστῶ γρα-
 φῆς.

ΕΙΡΗΝΑΙΟΥ Μετὰ τὴν τῶ καὶ
 Ματθαῖον Ἐυαγγελιστῶ ἐκδοσιν, Μάρ-
 κῳ ὁ μαθητῆς καὶ Ἐρμηνευτῆς Πέτρου,
 ἔ αὐτῶ πᾶ ὑπὸ Πέτρου κηρυτῶμενα
 ἐγγράφως ἡμῖν παραδέδωκε.
 ut quæ voce prædicaverat, brevi scripto comprehensâ vulgaret: ac tali
 occasione Evangelium quod dicitur secundum Marcum, esse conscri-
 ptum.

IRENAEI Post editionem Evangelii secundum Matthæum, Mar-
 cus Discipulus & Interpres Petri, quæ à Petro prædicabantur scripto
 nobis tradidit.

thæum Evangelium scripsisse. qui
 quidem non modo Marcus, sed
 præterea Iohannes quoque reper-
 tur dicitur. Filius is erat Mariæ il-
 lius, quæ Apostolos in domum
 suam Ierofolynnīs excepit, prout
 in Actis Apostolorum narratur.
 Ac principio quidem Paulo adhæ-
 sit & Barnabæ, cum hujus conso-
 brinus esset, prout item in Actis
 Apostolorum dicitur. Paulus quo-
 que ad Coloffenses scribens, ejus
 meminit, his verbis: *Salutat vos*
Marcus Consobrinus Barnabæ. &
 ad Timotheum secunda: *Marcum*
assume & adduc tecum, & quæ se-
 quuntur. Romæ vero deinde cum
 Petro fuit, qui priorē sua Epistola:
Salutat vos (inquit) *Marcus Filius*
meus. Sacram igitur Evangelicæ
 prædicationis doctrinam à princi-
 pibus Apostolis accepit, & una
 cum ipsis exercuit ac promulgavit
 Romæ: ubi & ajunt quotidianis
 precibus Fidelisū indulgisse ipsum,
 ut quæ voce prædicaverat, brevi scripto comprehensâ vulgaret: ac tali
 occasione Evangelium quod dicitur secundum Marcum, esse conscri-
 ptum.

Col. iv.
10.

Tim. ii
iv. 11.

CATE-

6

C A T E N A G R A E C O R V M P A T R V M I N E V A N G E L I V M secundum Marcum .

E V A N G E L I V M
Secundum Marcum .
Cap. I.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ
Τὸ Κατὰ Μάρκον .
Κεφ. α

» **Ψ. 1.** Initium Evangelii Iesu
» Christi Filij Dei .

» Αρχὴ τῆς Εὐαγγελίης Ἰησοῦ Χριστοῦ
» ἡς Θεοῦ .

» 2. Sicut scriptum est in Pro-
» phetis. Ecce ego mitto Ange-
» lum meum ante faciem tuam, qui
» praeprabit viam tuam ante te.

» Ὡς γέγραπται ἐν τοῖς προφήταις .
» Ἰδὲ ἐγὼ ἀποστέλλω ἔγγυλον μου
» πρὸς προσώπῳ σου ὅς κατασκευάσει
» τὴν ὁδὸν σου ἐμπροσθέν σου .

ANONYMI VATICANI.
Quandoquidem Matthæus
& Lucas Christi res ab ipsis princi-
piis repetierunt : ille a Domini ge-
nealogia , hic ab iis quæ ejusdem
Domini conceptum præcesserunt,
Ego initium Evangelii a Ioanne
ducam . Evangelii, inquam , Filii
Dei . Filium enim Dei Christum
esse, in Prophetis scriptum est. Hoc
porro inquit Scriptionis meæ prin-
cipium est : *Ecce ego mitto Angelum
meum* , Id Malachias de Ioanne di-
cit, ut ex persona Dei . Potes au-
tem illud : *Sicut scriptum est in Pro-
phetis* , connectere illi sententiæ :
Ecce ego mitto Angelum meum. qua-
si dicat Marcus : inchoare se Evan-
gelium Filii Dei ab eo quod a Pro-
phetis de Ioanne dictum est. deinde
omissis alijs Prophetis, puta Davi-
de dicente : *Paravi lucernam Chri-
sto meo* , Isaie testimonium folius
posuit ,

Malach.
iii. 1

Psalms
cxxxii.
17.

ANONYMOY BATICANOT.
Επειδὴ ὁ Ματθαῖος καὶ ὁ Λυ-
κάς ἀνωθεν ἤρξαντο , ὁ μὲν δὲ ποτὸ τῆς
τῆς Κυρίου γενεαλογίας, ὁ δὲ καὶ πάντα
ἐμπροσθεν , ἐγὼ φησι τὴν ἀρχὴν τῆς
Εὐαγγελίης δὲ ποτὸ Ἰωάννου ποιῆσαι .
Εὐαγγελίης δὲ τῆς ἡς Θεοῦ , ἔπειτα ἔπειτα
τοῖς προφήταις γέγραπται, ὅτι ἡσὺς ἐστὶ
Θεοῦ . ἢ ἡ ἀρχὴ φησι ἔμπροσθεν συγγρα-
φῆς δὲ, ἰδὲ ἐγὼ ἀποστέλλω ἔγγυ-
λον μου . τῆ ποτὸ ὁ Μαλαχίας περὶ
Ἰωάννου λέγει, ὡς ἐκ προσώπῳ Θεοῦ .
δύνασαι δὲ δὲ, ὡς γέγραπται ἐν
τοῖς προφήταις, σιωπῶν τῶ, ἰδὲ
ἐγὼ ἀποστέλλω ἔγγυλον μου . ἵνα
τὴν ἀρχὴν ποιῆσαι τῆς Εὐαγγελίης
τῆς ἡς Θεοῦ δὲ τοῖς προφήταις πε-
ρὶ Ἰωάννου εἰρημνῶν . εἴτε ἀφῆεις τὰς
ἄλλας προφητίας , οἷον τὸν Δαβὶδ
τὸν εἰπόντα , ἠτοίμασα λύχνον τῶ Χρι-
στῶ μου , τὴν ἡσὺν πέθηκεν μαρ-
τυρίαν μόνον .

BIKTO.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΩΣ.

Μάρκ. ὁ Ἐὐαγγελιστὴς ἀπὸ τῆς προφητικῆς πνεύματι τῷ δὲ ὑψὺς ἐπένηται ὡς ἀνθρώποις, τὴν ἀρχὴν ἐποίησατο. Ὁ μὲν γὰρ, φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, καὶ τὴν παρὰ τὴν Ἐξκίαν ἰσραὴλ ἀναγγέλλων. Ὁ δὲ ἰδὲ ἀποσέλλω καὶ ἀγγέλον μὲν, καὶ τὰ δέξῃς, ἡσπὸν Μαλαχίᾳ εἰρηθῆ. Ἐπιπεμὸν δὲ ὁ Ἐὐαγγελιστὴς, ὡς ἡσπὸν Ησαΐα εἰρημέναις τὰς δύο χρήσεις παρέθηκεν. τὴν δὲ ὁμοίως ἐπίτατο μὲν πεποίηται καὶ ἐπὶ τῷ, ἰδὲ ἔγω ἀποσέλλω καὶ ἀγγέλον μὲν, καὶ τὰ δέξῃς. καὶ ἡσπὸν πᾶσι τὸν ἀγγέλλοντα τὸν προκεῖμενον, ἐμπεσοῦν σὺ, ὡς Οὐριάνης. ἐν ἑκτῷ πύμῳ τῷ εἰς τὸν Ἰωάννην δέξηται πικρῶν φησι, δύο προφητίας εἰρημέναις ἐν ἀσφαφοῖς ἡσπὸν δύο προφητῶν, εἰς ἐν σωμαζαγῶν πεποίηται.

duobus in unam hic conflatas docet.

» Φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ἔτιμα-
 » σατε τὴν ὁδὸν τῷ Κυρίῳ, εὐθείας
 » ποιεῖτε τὰς τρίβους αὐτοῦ.

VICTORIS ANTIOCHENI.

Marcus Evangelista a descensu Prophetici Spiritus ex alto in homines, initium fecit. Illud enim: *Vox clamantis in deserto* post Historiam Ezechiae scriptum est. hoc vero: *Ecce ego mitto Angelum meum* & quae sequuntur, a Malachia est dictum. compendio vero usus Evangelista utramque sententiam ita junxit tamquam si vnius autoris Isaiae essent. simili breviadi studio rursus & illa contraxit; *Ecce ego mitto Angelum meum* & quae sequuntur. Silentio nimirum premissis quod citato loco legitur: *ante te*. Ita Origenes sexto tomo Enarrationum in Evangelium secundum Iohannem; ubi duas prophetias locis diversis scriptas à Prophetis

V. 3. Vox clamantis in deserto:
 » Parate viam Domini rectas fa-
 » cite semitas ejus.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝ.

Καὶ ὁ μόνον φησι, τὸν Ἰωάννην εἶπεν περὶ Ἰωάννη τὴν ἔρημον ὁ Προφήτης, ἀλλὰ καὶ τὴν λέγουσιν, φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ. τὸ δὲ εἶπε ἵνα δείξῃ καὶ τὸ μαρτυρεῖται Χριστὸν μέγιστον, ὡς δύο προφηταὶ αὐτῶν ἐπισημύθησαν.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τὸ δὲ φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, εἰρήκει ὁ μακάριος βαπτιστὴς πρὸς τοὺς σαλόντας ἡσπὸν τῶν ἀρχιερέων καὶ διδασκάλων τῶ λαοῦ. πυνθανομένων γὰρ αὐτῶν καὶ διερωτῶντων τίς εἶ; ἰν ἀποκρισὶν δῶκεν, καὶ τὰ δέξῃς. αὐτὸς ἀντὶ πεκρίθη τὸ, φωνὴ βοῶντος ἐν τῇ ἐρήμῳ, ὡς καὶ τὸ ἐπαγγέλλον δηλοῖ κηρύττων βασιλεία μετανοίας, καὶ τὰ δέξῃς. ὁρᾷς καὶ διὰ τί κηρύττει, εἰς τὸ δὲ δὴλονότι μόνον

ΑΝΩΝΥΜΙ ΒΑΤΙΚΑΝΙ.

Neque solum, inquit, hæc protulit de Iohanne sententiam Propheta, sed & illam: *Vox clamantis in deserto*. Hoc autem dixit, maximum demonstrans Christi testem: utpote cujus Prophetiae duæ mentionem fecerint.

VICTORIS ANTIOCHENI. Hæc verba: *Vox clamantis in deserto*, dixerat Beatus Baptista admissos à Principibus Sacerdotum & Doctoribus Populi. Interrogantibus enim eis; *Tu quis es? ut responsum demus* &c. ipse respondit: *Vox clamantis in deserto*. prout & indicatur eo quod adjungitur: *predicans baptismum penitentiae* &c. Ad id videlicet solum aderat ut præpa-

præpararet & viam munirét : non autem ut ipsam, cuius spem faciebat, gratiam remissionis peccatorũ ipse daret, sed ut animas, ad quas adventabat Deus, ad eum excipiendum idoneas redderet. Ioannis quidem baptismus per pœnitentiam purgabat in præparationem sanctificationis : Christi autem, per gratiam sanctificabat in perfectionem.

ANONYMI TOLOSANI. Marcus Evangelista à Prophetico spiritu qui in homines è caelis supervenit, initium fecit. Finem quippe testamenti veteris initium novi dicit esse. Porro testimonium quod de Præcurfore recitat ex duobus Prophetis sumptum est, Malachia & Esaia. Malachias dixit : Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te, Esaias vero : Vox clamantis in deserto. Est autem illic fermo Dei Patris ad Filium dicentis Angelum fore Præcurforem. Propterea quod & Angelicam vivendi formam æmulaturus esset : & quia annunciaturus & indicaturus esset Christum venientem. Quod autem ait Evangelista. Initium Evangelii sicut scriptum est in Esaia Propheta, excelsior Evangelii forma monstratur. Quid verò præparavit Ioannes? & quam viam Domini? Iudæorum animas scilicet per baptismum ad recipiendum Christum. Quod vero additur : ante faciem tuam, cognationem ostendit Christi cum Ioanne. Illud autem : vox clamantis in deserto, dupliciter intelligi à nobis potest. aut enim per desertum, solitudo Iordani contermina significatur; aut Sy-

την προσδοκωσαν τὸ θαλάσσιον, καὶ προσποιμαζων, ἕτι δὲ δωρεάν χαρίζομεθα, ὅπερ ἦν ἀφεσις, ἀλλὰ προσθααιευάζων πᾶς ψυχᾶς τῶν μελλόντων δεχέσθαι τὸν ἴδιον Θεόν. Τὸ μὲν Ιωάννης ἐπίσημα ἀφ' ἐπινοίας ἐκάθηρεν εἰς εὐπρεπισμὸν ἀγαλλμῶν. Τὸ δὲ τῷ Χριστῷ ἀφ' χάριτος ἠγάγετο εἰς πλάσσειν.

ANONYMOY ΤΟΛΟΣΑΙΟΥ. Μάρκος ὁ Εὐαγγελιστὴς δὲ τῷ πνευματικῷ πνεύματι τῷ θεῷ ἔρανθ' ἐπελθόντ' τοῖς ἀσθεράτοις, τὴν ἀρχὴν ἐποίησατο. Ὁ γὰρ πᾶσι τῆ παλαιᾶς ἀρχῆς τῆ νέας ἀσθετικῆς εἶναι λέγει ἢ τῆ μαρτυρία, ἡ δὲ ἔλαβε παρὰ τῷ προσδρόμῳ, ὅτι δύο προσφητῶν ἐλήφθη Μαλαχίᾳ καὶ Ησαΐα. τῷ μὲν Μαλαχίᾳ εἰρηκότ' ἰδὲ δόπος ἔλλω τ' ἀγγέλου μὲ πρὸ προσώπου σου, ὅς κατασκευάσει τὴν ὁδὸν σου ἐν προσδρόμῳ σου. τῷ δὲ Ησαΐα φωνὴ βοῶντ' ἐν τῇ ἐρήμῳ. εἰ γὰρ δὲ τῷ Θεῷ ἐπαφῆς πρὸς τὸν ἴδιον λόγον, ἀγγέλου εἶναι εἰπόντ' ὅτι προσδρομον, διὰ τὸ ἀγγελικῶν ἔχειν πολιτείας, ἐστὶ μνηστὴ καὶ ἀγγέλου ὅτι Χριστὸν ἐρχόμενον εἰπόντ' ὅτι τῷ Εὐαγγελιστῷ, τῷ τῷ δρόμῳ τῷ Εὐαγγελιστῷ, καθὼς γέγραπται ἐν Ησαΐα τῷ προσφῆτῃ, ὑψηλότερα εἰκὼν τῷ Εὐαγγελιστῷ δέκνυται. πᾶσι κατασκευάσει ὁ Ιωάννης; καὶ ποῖαν ὁδὸν τῷ Κυρίῳ; πᾶσι τῶν Ἰουδαίων ψυχᾶς δηδονόπι, ἀφ' τῷ βαπτίσματος, δεξασθ' ὅτι Χριστὸν. Ὁ δὲ πρὸ προσώπου σου. τὴν συνήθειαν δέκνυται τῷ Χριστῷ πρὸς ὅτι Ιωάννη. τὸ φωνὴ δὲ βοῶντ' ἐν τῇ ἐρήμῳ, νοτιῶν διχῶς. ἢ τὴν τῷ Ἰορδάνῳ ἐρημον, ἢ τὴν τῶν Ἰουδαίων συναγωγῶν. καὶ γὰρ ἐρημῶν ἐτύγχανε πάντος ἀγαθῶν. ὁδὸς δὲ, ἢ νέα ἀσθετικῆ. πρὶβοὶ δὲ ἢ παλαιά. Πρὸς μὲν δὲ τὴν ὁδὸν τὸ ἐποικιοδοτῆσαι ἐπιτηδεύον ἐστὶ. τῆς δὲ παλαιᾶς πᾶσι εἶδος

ἡβραῖς ἐνθείας ποιῆσαι καλόν .

goga Iudæorum . deserta enim & destituta omni bono erat . Porro

via, novum Testamentum ; semitæ vero , vetus . ad viam igitur parandi verbum rectè quadrat : veteres autem semitæ rectas facere consentaneum est .

» Ἐγένετο δὲ ὁ Ἰωάννης βαπτίζων ἐν
» τῇ ἐρήμῳ , καὶ κηρύσσων βάπτισμα
» μετανοίας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν .

¶.4. Fuit auté Ioannes baptizans
» in deserto , & prædicans baptif-
» mum poenitentiae in remissio-
» nem peccatorum .

» Καὶ ἔξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶ-
» σα ἡ Ἰουδαία χώρα , καὶ οἱ Ἱεροσο-
» λυμίται .

5. Et egrediebatur ad eum omnis
» Iudæa regio , & Ierosolymitæ .

AΝΩΝΥΜΟΥ ΒΑΤΙΚ.

Οὐχ ἀπλῶς μοι δοκεῖ προ-
σκεῖσθαι , καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται
(ἤρκει γὰρ τῷ εἰπεῖν , πᾶσα , ἡ Ἰουδαία
χώρα , καὶ τὰς Ἱεροσολυμίτας σημάσαι)
ἀλλὰ τοῖς αὐτοῖς πάλιν ἡμεῖς . μέγα ἐφρο-
νῆν οἱ τὰ Ἱεροσόλυμα οἰκῶντες , διότι τὸ
ἐν αὐτοῖς ναόν , καὶ ἀφ' οὗ ἔτι τὴν μη-
τρόπολιν τὴν Ἱερουσαλήμ , καὶ διότι τὸ
πᾶσαι πρὸς αὐτὴν τὴν Ἰουδαίαν ἐπέι-
γείσθαι , προφάσει τῶν θαυμάτων ἐν
Ἱερουσαλήμ ἀνεσθαι εἰωθῶσαν . λέγουσιν ,
ποσὶ τὸ ἦν φησι ὁ Ἰωάννης , ὁ τῷ Χρι-
στῷ μεμαρτυρηκώς , ὥστε καὶ οἱ μεγα-
λόφρονες Ἱεροσολυμίται ὑπετάγησαν αὐ-
τῷ τῷ κηρύγματι , καὶ τῷ βαπτί-
σματι .

Ait igitur : tantus Ioannes erat is qui Christo testimonium perhibuit , ut & illi ipsi superbi Ierosolymitæ non dubitaverint prædicationi se ipsius & baptismati subiicere ,

» Καὶ Ἐβαπτίζοντο πάντες ἐν τῷ
» Ἰορδάνῃ ποταμῷ ὑπ' αὐτοῦ .

» Et baptizabantur omnes in Ior-
» dane flumine ab illo .

TΟΥ ΑΤΤΟΥ . Ἰορδάνης δὲ ἐστὶ
ποταμός ἐκ δύο πηγῶν σινα-
πιόμυθου . αἱ μὲν γὰρ δύο πηγαὶ πυγ-
χάνουσι , μία λέγεσθαι Ἰαρ , καὶ μία
λέγεσθαι Δαν . ἐπειδὴ δὲ συνάπτεται τὰ
ὕδατα τῶν δύο πηγῶν , λέγεσθαι Ἰορδάν .
Ἰορδάνης δὲ καὶ τὴν συνήθειαν μετονο-

EIVSDEM. Iordanes vero est
fluvius duobus ex fontibus
confluens, quorum alter Iar, alter
Dan dicitur ; horum permixtis aquis
nomina quoque juncta Iordan ef-
ficiunt, cui verbo Hellenistæ sui
sermonis propriam adjungentes
B clau-

clausulam, Jordanis nomen istius iam apud nos fluvij proprium effecerūt. Ac quamquam Hebraicum veriloquium simplex est a duobus quos dixi fontibus, tamen & mysterium in eo subesse videri potest quod Jordan redditur *descensus ipsorum*. Ibi videlicet descendit unigenitus Dei Filius, ut genus hominum per lavacrum regenerationis sursum attolleret. Ibidem descendit & Sanctus Spiritus, ut Filium ostenderet quem suum esse Pater testabatur, ne forte aliò averfa circumstantium intelligentia, quod audiebant, *Hic est Filius meus dilectus*, alteri cuidam adaptandum non Christo putarent. In eum usum descendit Spiritus Sanctus indicaturus quem designaret vox, & hallucinationi occursurus aliquorum, qui absque eo foret autumaturi erant, de Ioanne id dictū. Magnæ porro hinc utilitatis mysterio Spiritus Sancti Persona in columbæ specie apparet, ne quis eandem putaret cum persona Filij: aut Filium ipsum cum Patre in unam hypostasim conflaret, quos propriam quemque distinctam habere, exacta, quæ hinc nobis innuitur, Theologia docet.

» Confitentes peccata sua.

Eiusdem. Erat enim propria vis Baptismi Ioannis, homines ad confessionem aptos ac poenitentiam facere; in quo multum cedebat Baptismo Domini, qui in Spiritu peragebatur, & remissionē gratis dabat peccatorum.

ANONYMI TOLOS.

Non est idem Baptisma Ioannis cum Baptismate Christi. Ioannis enim Baptisma Poenitentiae fuit. Christi vero in re-

μά(αυτες οἱ ἑλληνοὶ καλῶσι. λέγει) δε ἐν τῇ ἑβραϊδὶ, Ἰορδάν, ὅ ἐστι διὰ τὰς δύο πηγὰς. ἔχει ὁ καὶ ἑτέρα Ἰουδαίαν. Ἰορδάν γὰρ ἐρμηνεύεται, κατάβασις ἁυτῶν. ἐκεῖ γὰρ κατέβη ὁ μονογενης υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἵνα ἀναγάγῃ τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων διὰ λούσας τὴν παλιγγενεσίας. καὶ ἐκεῖ κατέβη ὁ Πνεῦμα ὁ ἅγιος, ἵνα δείξῃ ὅτι υἱὸν ἀπὸ πατρὸς μαρτυρούμενον, ἵνα μὴ ἐφ' ἑτέρα ἑραπῆ ἢ διὰ τοιαῦτα τότε ἀκυσάντων. ἵπὸς ἐστὶν ὁ υἱὸς μὲν ὁ ἀγαπητός. εἰ μὴ τοῖνυν κατήλθε ὁ Πνεῦμα ὁ ἅγιος, καὶ ἐσήμανε ὅτι ποῖον ἦγετο ἂν ἢ φωνῆ, πλὴν ἐγένετο πᾶν λεγόντων περὶ Ἰωάννη τὸ φωνῶν γενεῆδος. γέρονε δὲ καὶ μεγάλης ὠφελείας μυστήριον. ἐνεσημάτισε γὰρ ἐν ταῖς σα τὸ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ὅτι ὑπόστασις ἐν εἰδεί περισερᾶς, ἵνα μὴ Σύλληψιν ποιήσῃ ὁ πνεῦμα τῷ υἱῷ, μηδὲ ὅτι υἱὸν τῷ Πατρὶ, ἀλλ' ἰδίᾳ ὑπόστασις ἔχῃ μαθητοῦς, ἵνα δείξῃ ὑμῖν τὸ ἀκριβείαν.

Ἐξομολογούμενοι τὰς ἀμαρτίας αὐτῶν.

TΟΤ ΑΥΤΟΥ. Ἦν γὰρ τὸ Ἰωάννης Βάπτισμα ἑπατηθεὶς πρὸς ἕξομολόγησιν ποιῶν ἐ μεταάνυσιν. ἔχ, ὡς ὁ τῷ Κυρίῳ, ὅ ἐν πνεύματι πλῆμενον, καὶ ἄφεσιν ἀμαρτιῶν δωρούμενον.

ΑΝΩΝΤΜΟΥ ΤΟΛΩΣ.

Oυκ ἐστὶ τὸ Ἰωάννης Βάπτισμα παρὰ τῷ βαπτίσματι τῷ Χριστοῦ. ὅ μὲν γὰρ Ἰωάννης μετανοίας ἦν βάπτισμα. ὅ δὲ τῷ Χριστῷ εἰς ἄφεσιν ἀμαρ-

μαρτυρίαν. Ο ὃ Μάρκος εἰς ἀφεσιν ἀμαρτυρίαν φησὶ τῷ Ἰωάννῃ βάπτισμα. ἐπιτόν δὲ πρὸς τῷ ὄπῃ ἐκλήρουσε μὲν βάπτισμα μετανοίας, ἔφερε δὲ εἰς ἀφεσιν ἀμαρτυρίαν. τὰ τέστιν εἰς τῷ Χριστῷ βάπτισμα, ὃ χωρὶς ἧκ' ἐστὶν εὐρεῖν ἀμαρτυριῶν ἀφεσιν. οἱ γὰρ πάντῃ ἐποιμαίνοντες τὴν ὁδὸν, καὶ τῷ ὕποδεχόμενοι τῷ βάπτισμα, ἐτοιμοὶ ἐγένοντο εἰς τὴν τῷ ἀγίῳ βαπτίσματι ὑποδοχὴν.

remissionem peccatorum. Atqui Marcus de Baptismate Ioānis pronunciat, in remissionem & ipsum valuisse peccatorum. Dicendum igitur ad hoc. Prædicatum quidem à Ioanne fuisse Baptisma pœnitentiæ, contulisse autem illud sive promovisse ad remissionem peccatorum, quatenus disponebat ad Christi Baptisma, extra quod non invenitur peccatorum remissio. Qui

enim istam paraverant viam & illud suscipiebant Baptisma Ioannis, parati jam idoneique erant ad susceptionem Sancti Baptismatis Christi.

» Ἦν δὲ Ἰωάννης ἐνδεδυμένῳ ζήχας
» Καμήλῃ.

» 6. Et erat Ioannes vestitus pilis cameli.

ANONYMOT BATIK.

ANONYMI VATIC.

Τριξίν ἐσκέπτετο Καμήλῃ ὡς μέσος παλαιᾶς, καὶ τῆς τῷ ἐθνῶν κλησεως, τῷ πῶς ἀκαθάρτων. ἡ γὰρ Καμήλῃ, ὡς μὲν μηρυκίζεσθαι καθαρά ἐστιν. ὡς δὲ μὴ διχλητὴ ὁσπλῶ, ἀκαθάρτου.

Illis Cameli tegebatur, ut medius Legis veteris & novæ Gentiles vocātis eatenus immundos. Camelus enim, quatenus quidem ruminat, mundum est animal; quatenus autem fissam non habet ungulam, immundum.

» Καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τῶν
» ὀσφῶν αὐτοῦ, καὶ ἐοδίῳν ἀκρίδων
» καὶ μέλι ἀγρίων.

» Et zona pellicea circa lumbos eius, & locustas & mel sylvestre edebat.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Ακρίδων οἱ μὲν φασὶ πᾶσι τῷ ἀκροδρύων ἀκρίσματα, μέλι ἀγρίων τῶν βοτάνων, καὶ τὸ ἠνθῆσαν ἢ κάππαρις καὶ ἡ ἀκρίς. ὃ ἐν τῷ ἰβ' ἐκκλησιαστικῷ ἠνθῆσαι. οἱ δὲ τῷ ζεῦφιον, καὶ τῷ ἀγρίοις τόποις εὐρισκόμενον μέλι. ἃ δηλοῖ γλυκεῖαν τὴν μετὰ τοῦ σφοδρῶς, τῷ τῆσι πνευματικῶ.

Eiusdem. Nomen in græco respondens voci, locustas, quidam interpretantur tenera fastigia stirpium. mel vero agreste genus quoddam herbæ putant esse. Prior suspicio auctoritatem habet a XII. Ecclesiastæ, ubi legitur: *Floruerunt capparis & acris*, sive cacumen herbæ. Alij tamen acridas infecti animalculi genus esse censent: uti & mel sylvestre, verum mel fuisse in sylvis & agrestibus locis repertum. Significat autem mel dulcem & cœlestem escam, hoc est, spiritualem.

SCH. In MS. legebatur *ιβ*, sed erat hallucinatio Amanuensis qui duas literas *i* & *b* numeri xii. indices, temerè in nomen Prophetæ deformavit.

Mat. 111

CLarius Matthæus vestimentum Ioannis fuisse ait de pilis Camelorum . sic & poenitentiae & regni habuit symbola habitus iste . aut, ut alius dicit : Luctus quidem symbolum fuit indumentum Ioannis , mortificationis verò populi, zona pellicea . Id enim Salvator significavit dicens : *Cantavimus vobis & non saltastis* &c. cibus verò ipfius, ut opinor , symbolum erat rationalis alimenti hujus populi , qui mundis cœli avibus non vesceretur , verum sermone qui volucris quidem videbatur , sed tamen qui alis minimè niteretur , neq; efferri altè supra terram posset, aut celsiores ejus vertices volatu superare . Quam in sententiam significationis mysticæ non ægrè venit mel quoque sylvestre , à spiritalibus quidem apibus Prophetis gustandú præbitú, sed nequaquam cultum ac mansuefactú subactumve ad usum salubrem per accuratam considerationem & inquisitionem.

Οπερ σαφέστερον ὁ Μαθηαῖος φησιν, ὡς ὁ ἐνδυμα αὐτῆ ἦν ἀπὸ ζιχῶν Καμήλων, ἕνω μετανοίας καὶ βασιλείας ἔχε σύμβολα ὁ ὄχημα ἐπιπένο . ἢ ὡς ὁ ἄλλος φησὶ, πένθος μὲν ἦν σύμβολον ὁ ἔδυμα Ἰωάννη, ἐκκρίσεως τῆ λαῶ ἢ δερματίνη ζώνη . τῆς γὰρ ὁ Σωτὴρ ἐσήμανε λέγων, ἠυλῆσαι μὲν ὑμῖν καὶ ἐκ ὀρχήσαδε, καὶ τὰ ἔξῃς . ἢ δὲ προφή αὐτῆ, ὡς ἠγγύμα, σύμβολον ἦν τῆς λογικῆς τῆ λαῶ τῆς ἔσοφης, ὡς ἐκ ἐοδιοντός ἢ τῆ καθαρωῶν πεπτιωῶν τῆ ἕρανῆ, ἔσφοιδῆς δὲ τῶ μὲν δοκῆν ἢ λόγω μετεωροπάρω, ἀλλ' ἔ βεβηκότες ὑπὲρ τῆ πέρυγων, ἔδὲ διωαμδρὺς ἀναβῆναι τὴν γῆν, καὶ ἐπὶ τὰ ὑψηλὰ φθάναι αὐτῆς, ὡς περ ἦν καὶ μέλι ἀγριον γεύομενον μὲν ἀπὸ τῆ νοσητῆ μελισσῶν προφητῆ, μὴ γεωργέμενον δὲ καὶ ἡμερῶμενον διὰ τῆς ἐμμελῆς νοσητικῆς καὶ ζητήσεως .

ANONYMI TOLOS.

ΑΝΟΝΥΜΟΥ ΤΟΛΩΣ.

LVetus erat signum apud Veteres hæc vestis . Tali siquidè vestitu docet nos Propheta lugere suscipienda ac profitenda poenitentia . Zona verò pellicea, aut Iudæorum Gentis ac Religionis extinctum florem fidemque mortuam significat : aut demonstrat, oportere eum qui poenitentiae statum suscipit, mortificare membra quæ sunt super terram . Indicia verò luctus vestimenta ejusmodi fuisse Salvator testatus est, dicens : *Lamentavimus vobis & non planxistis* . Quibus verbis Ioannis vitæ institutum & genus adumbravit . per-

Ad Cor. 111. 5.

Matth. 21. 17.

Πένθος σημεῖον τῆς ὁ ἐνδυμα τοῖς παλαιοῖς . ἀλλ' γὰρ τοῖς τῆς ἐνδυματὸς διδάσκει ἡμᾶς ὁ Προφήτης πένθειν μετνοήσοντας, ἢ δὲ ζώνη ἢ δερματίνη, ἢ τῆ Ἰσραήλιον ἐνδείκνυται τὴν νέκρωσιν . ἢ ὁ ἡ δει μετνοήσονται τὰ μέλη νεκρῶν τὰ ἐπὶ τῆς γῆς . ὅτι δὲ πένθος ἦσαν ἐνδεικτικὰ τὰ ποιῶντα, ὁ Σωτὴρ ἐμαρτύρησε λέγων . ἐθρηνησάμενοι ὑμῖν καὶ ἐκ ἐκόψασθε . τὴν γὰρ τῆ Προδρόμου πολιτείαν ἐνταῦθα ἀνίτη . ἢ ἦλθεν ὁ Ἰωάννης μήτε ἐοδιῶν μήτε πίνων, καὶ ἐπάτα, δαίμονιον ἔχεα . ἔσι δὲ καὶ ἢ τῆ Προφήτης προφή ἀρῖδῆως σημαίνουσαι τὴν ἐγκράτειαν .

git

git enim : *Venit Ioannes neque manducans, neque bibens : & dixistis, demonium habet*. Porro cibus, qui hic memoratur, Prophetæ, manifestum argumentum habet egregiæ abstinentiæ eius.

» Καὶ ἐκήρυσσε λέγων . Ἐρχεσθὶ ὁ
 » ἰσχυρότερός μου, ὁπίσω μου . ἔδεν
 » αἰμι ἱκανὸς κύψας λύσαι ἡ ἱμάντα
 » τῶ ὑποδημάτων αὐτοῦ .

» 7. Et prædicabat dicens : veniet
 » fortior me post me, cujus non
 » sū dignus procumbens solvere
 » corrigiā calceamentorum ejus .

ANONYMOY BATIK.

ANONYMI VATICANI.

Εργον τῶ βαπτίζοντος λύειν ἡ
 βαπτίζουδμον τῶ ἁμαρτιῶν, ὡς
 πίδα δὲ ὑποδήματ . Φησὶν ἔν ὁ
 Ιωάννης, ἔκ ἱκανὸς ἐγὼ ὁ ἔργον τῶ
 Βαπτίς-ἔ εἰς ἡ Κύριον ἑπιδείξαο .
 ἢ γὰρ καὶ λύσειεν τις ἑμαίνα, ὡς ἁμαρ-
 τία ἔκ ἐποίησεν, ἔτε ἐυρέθη δὲ ἄλλο ἔν
 τῶ σώματι αὐτοῦ ; καθὼς γέγραπτό .
 ἔπος ὁ Κλήμης ἔν με σφόδρα . ἢ ὅτι
 ἔκ εἰμι ἄξιός τὰ εἰς αὐτῶ εἰρημένα
 ποσθητικὰ αἰνύματα ἑπιλυσαι, δὲ
 τὸ φανερώσ αὐτὸν ἑπιδείξαι τῶ κόσμῳ .
 Καὶ τῶ ὁ Κλήμης -

Opus baptizantis est pecca-
 tis solvere eum qui bapti-
 zatur, ut si quis pedem subligacu-
 lo calcei solvens liberet . Ait ergo
 Ioannes : non sum dignus opus
 Baptistæ in Dominum exercere .
 quid enim in eo solvi queat, qui
 peccatum non fecit nec inventus
 est dolus in ore ejus? sicut scriptum
 est . Sic Clemens quadragesimo
 quinto Stromate . vel sic : Non
 sum dignus solvere Prophetica
 ænigmata ipsum indicantia, quæ
 videlicet unus ipse mundo edisse-
 ruit palamque declaravit . Et hoc
 Clemens .

I. Petr.
 II. 22.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ.

VICTORIS ANTIOCHENI.

Επεὶ ὅστιν ὁ φησὶν ὁ Μαθητῆς,
 βασιλεύει τὰ ὑποδήματα . ἔπειρον
 ἢ ὁ κύψαντα λύσαι ἡ ἱμάντα τῶ
 ὑποδημάτων, ὡς ἔχει Μάρκος . καὶ
 ἀκόλαστον γε, μηδένος σφαλλοιδίως τῶ
 Εὐαγγελιστῶν, ἀμφότερα καὶ ἀφορέως
 καιρὸς εἰρημέναι Βαπτίς-ἔ . ἢ ἔ, ἀπαιξ
 εἰρημῶν τῶ Εὐαγγελιστῶ ἡρμηνευσάτι
 καθ' ἕτερον ἔν . καὶ γὰρ περὶ τῶ
 αὐτῶν, ὡς ὁ ἰοντῶ ἴανες εἰ ὑποσημο-
 νέουσιντες, ἀφορέως ἠνέχθησαν, μὴ
 ἀκριβῆντες τῶ μνήμῃ ἔκασον τῶ εἰρη-
 μῶν ἢ γεγραμμένων . ἱμάντα ἢ φησι
 ἡ σφαιρωτῆρα τῶ ὑποδήματ .
 πρὸς ἢ ὁ μέγας τῶ ἀξιμάτος, καὶ
 πρὸς ἢ ὁ ἰσότητος τῶ ὑπεροχῶ ἀφορῶν,
 ἔδ' ἔν ὑπερέσ φησὶ πᾶσαι καταλογί-
 σθαι ἱκανὸς εἰμι . πᾶσαι γὰρ ἀθεοῦ

Aliud est quod ait Matthæus,
portare calceamenta, aliud,
*procumbentem solvere corrigiam cal-
 ceamentorum*, ut habet Marcus .
 Ac consentaneum est, neutro Evā-
 gelistarum fallente aut falso, utrū-
 que istud diverso tempore dictum
 a Baptista credere . Nisi semel pro-
 latam a Ioanne sententiam suo
 quisque modo Evangelista extulit .
 Sic enim quidam opinantur, qui
 in Evangelia Commentaria scri-
 pserunt, facinus interdum aut ver-
 bum idem cum aliqua diversitate,
 quæ veritati nihil officiat, ab Evā-
 gelistis

gelistis referri, quippe non scrupulosam aut superstitiosè sedulam in gestorù dictorumve memorià tradenda, diligentiam affectantibus.

πρ Φύσης ὡς σάγων ἀπὸ καδ' ἡ καὶ σία-
λον λογιόθησε(θ), καὶ ἡ παυτῆς δικαιο-
συμῆ ὡς ῥάκ(θ) ἄστοκαθημῆς.

Corrigiam verò dicit ligulam-calceamenti. Sublimitatem videlicet dignitatis & eminentiam divinitatis Christi Ioannes suspiciens, in seque inde despectans, nec qui inter ejus vel infimos ministros censetur dignus, inquit, sum. universa siquidem natura hominum ut stilla de situla, & salivæ gutta reputabitur; & ejus iustitia sicut pannus menstruatae.

ψ.8. Ego quidem baptizavi vos
» aqua: ille verò baptizabit vos
» Spiritu Sancto.

» Ε'γω μὲν ἐβάπτισα ὑμᾶς ἐν ὕδατι,
» αὐτὸς δὲ βαπτίσει ὑμᾶς ἐν Πνεύ-
» ματι ἁγίῳ.

ANONYMI TOLOSANI.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΤΟΛΩΣ.

Magnam humilitatem ostēdit Propheta hoc dicens. quandoquidem ne dignum quidem se esse ait qui postremus ejus servus sit. Vilissimorum enim est & ex infima fæce servulorum ejusmodi ministerium solvendarum corrigiarum adhibere dominis. Habet autem & latentis intelligentiæ quippiam id verbum. Nam qui baptizabantur à Ioanne ij peccatorum vinculis solvebantur per pœnitentiam. Atque ideo eorum omnium Ioannes solvebat corrigias, hoc est vincula peccatorum. In Iesu verò fieri non poterat ut talia vincula solverentur, quoniam non est inventa iniquitas in eo.

Mεγάλλω εὐτέλειαν ἐνδείκνυ(θ) ὁ Προφήτης, τῷ(θ) αἰπῶν. ἐπεὶ ἔδδ' ἔχα(θ) αὐτῷ φησὶ δ' ἕλος ἀξίος εἶμι εἶ). οἱ γὰρ ἔχα(θ) οἱ τῷ δ' ἕλων ἔ(θ)ι λύσοι τῆς ἱμάντας τῷ ὑποδημάτων πῶν ἰδίων δεσποτων. ἔχει ὅ καὶ ἀναγωγῶν πῶν, οἱ γὰρ βαπτίζομενοι ὑπὸ Ἰωάννη ἐλύοντο τῷ ἁμαρτημάτων, ἀλλ' ἡ μετανοίας. Ἐ τῶν ἀπάντων ὁ Ἰωάννης ἔλυε τῆς ἱμάντας, τῶν τῆς δεσμοῦ τῷ ἁμαρτημάτων. ἔ(θ) Ἰησοῦς δὲ ἦν διωπτον λύσασ. ἐπεὶ ἔδδ' εὐρέθη ἁμαρτία ἐν αὐτῷ.

ψ.9. Et factum est in diebus illis
» venit Iesus à Nazareth Galilææ,
» & baptizatus est à Ioanne in
» Iordane.

» Καὶ ἐγένε(θ) ἐν ἐκείναις ταῖς ἡμέραις
» ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρεθ τῆς Γα-
» λιλίας, καὶ ἐβαπτίσθη ὑπὸ Ἰωάν-
» νη εἰς τὸν Ἰορδάνην.

ANONYMI VATICANI.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΑΤΙΚ.

Io. III. 3. 5. **A**It enim ipse ad Nicodemū : Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in Regnum Cælorum.

Φησὶ γὰρ αὐτὸς πρὸς Νικόδημον, εἰ μὴ ἡς γεννηθῆ(θ) ἔ(θ) ὕδατι(θ) καὶ Πνεύματι(θ), ἔ(θ) διώταται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τῷ ἔραων.

BIKTΩ.

Ὡς μηδέπω τῷ Πνεύματι ἁγίῳ δο-
 ῖνται, ὅτι ἐν ὕδατι βαπτίζεν φη-
 σί, αὐτὸν δὲ βαπτίσει ἐν πνεύματι ἁγίῳ
 πορεύεται. Ἐπεὶ καὶ ἐπύχον, μετὰ τὴν
 εἰς τὴν ἑρανὴν ἀνοδὸν, τῷ χαρίσματι
 πρῶτοι οἱ ἑσπέρσοι μαθηταί, κατὰ τὴν
 τῷ Σωτῆρι ἐπαγγελίαν, εἰπόντες
 τοῖς μαθηταῖς, ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν
 ὑδατι, ὑμεῖς δὲ βασίλειάθεο ἐν πνεύ-
 ματι ἁγίῳ ἔμειψαν πολλὰς ἡμέρας.
 Ἐπειδὴ τὸ πρῶτον ὁ Ἰωάννης φησιν,
 ἐρχεται ἰχυρότερός μου, καὶ τὰ ἔξῃς.
 καὶ τὸ αὐτὸς ὑμᾶς βαπτίσει ἐν πνεύματι
 ἁγίῳ ἵνα αὐτὸν θεάση μετὰ τῶν δού-
 λων ἐρχομένου βαπτισθῆναι, μὴ θορυ-
 βηθῆς. ἐν γὰρ τοῖς ταπεινοῖς τῆς μά-
 λιστα αὐτῷ δαλάμπει τὸ ὑψηλόν.
 Ἐπεὶ γὰρ πῶς οἰκονομῶν ὅτι τὸ βάπ-
 τισμα ἐρχεῖ τῷ Ἰωάννῃ. ὁ τῷ μὲν
 ἡμετέροις ἀπελέερον ἦν, τῷ ὅ ἰσραηλῆ
 ὑψηλότερον μέσον πῶς ἀμφοτέρων ὑπάρ-
 χον, ἵνα διὰ τῆς τῆς βαπτίσματος
 φύσεως μάθῃς ὅτι ἔστι ἀμαρτίας ἐβαπ-
 τισθῆναι. αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ αἰετὸς ἀμαρτίας
 τῷ κόσμῳ, ὅς ἀμαρτίαν ἔκ ἐπίπνευσε
 εὐρέθη δὲ ἐν τῷ σώματι αὐτῷ, ἔδδ
 ὡς τῆς τῷ πνεύματι δέοντος χρη-
 γίας, ἐκατέρων γὰρ τῶν ἐρημον ἦν
 ἐκείνο τὸ βάπτισμα. ἀλλ' ἔδδ πολλῶ
 πλέον εἰς μετάνοιαν κατὰπερ οἱ λοιποὶ
 ὡχρύνοντα. Καὶ αὐτῷ γὰρ τῷ βαπτί-
 σῃ πολὺ μείζων ἦν, καὶ ἀσυγκρίτως ὄντι
 καθαρῶτερος. Τίνος ἔνεκεν ἐβάπτισα-
 τῷ ἵνα γνωριθῇ τοῖς πολλοῖς, καὶ πνεύ-
 σωσιν, ὡς ὁ Παῦλος φησιν. Ἐπειδὴ τῷ δὲ
 τῷ Πνεύματι πνικαῦτα ἔστι καθῆδδς,
 ἔχ ὡς ποτε πρῶτον ὄντι φοιτητῶν.
 (ἔδδ γὰρ ἦν τῶν ἐρημον) ἀλλ' ἵνα
 δέξῃ τὸ κηρυτῆμον, ὡς περ δακτύλω
 πνιτῆ κτίσει γνωριμον παύση ποιῶν.
 καὶ ἔδδ ὁ πληρωσῆ παύσαν δικαιοσύ-
 νῳ, ἥτις ἐστὶν ἡ πληρωσις τῶν ἐν ὄλῳ.
 ἐν ὄλῳ ὅ καὶ τὸ πλυθῆναι πρῶτη

Baptizare se aqua dicit, quòd
 nondum datus esset Spiritus
 Sanctus: ipsum verò baptizatum
 in Spiritu Sancto prædicat: cujus
 doni còpotes facti sunt post Chri-
 sti reditum in Cœlos Divini disci-
 puli, iuxtà Salvatoris promissio-
 nem qui Discipulis dixerat: *Quo-
 niam Ioannes quidem baptizavit
 aqua, vos autē baptizabimini Spiritu* ^{AG. I.}
Sancto non post multos hos dies. Id-
 circo ante Ioannes dixerat; *Venit
 fortior me &c.* & illud; *Ipse vos bap-
 tizabit in Spiritu Sancto.* nempe
 ut cum eum videris cum servis ad
 baptismum venientem, ne contur-
 beris: nam in humilibus hisce ma-
 ximè ejus excellentia resplendet:
 alia scilicet quædam providens ad
 baptismum Ioannis accedit. Qui
 quidem baptismus nostro imper-
 fectior erat, iudaico verò subli-
 mior, medium quiddam inter u-
 trumque, ut ex ipsa baptismi na-
 tura discas, nequaquam ipsum ob
 peccatum baptizatum. Ipse est
 enim qui tollit peccatum mundi,
 qui peccatum non fecit, nec in-
 ventus est dolus in ore ejus. Ne-
 que porò tamquam communica-
 tione Spiritus indigens, utroque
 enim isto effectu carebat hic bap-
 tismus. Multo autem minus ve-
 nire potuit ad pœnitentiam, cujus
 nimirum causa baptizandos se re-
 liqui offerebant, ipso siquidem
 Baptista multò major erat, & in-
 comparabiliter purior. Quamobrè
 igitur baptizatus est? ut in noti-
 tiam multorum veniret, & ij cre-
 derent, sicut Paulus ait; Spiritus
 verò descensus tunc contigit, non
 sane tamquam tum primum in
 ipsum

ipsum veniret, qui ab eo numquam abfuerat. Sed ut ipse Spiritus ejus cujus praeconium tum fiebat, velut digito quodam ostensum Quibus universo publicum faceret, tum praeterea ut impleretur omnis justitia, quae est executio mandatorum. Erat autem mandatum ut Propheta, qui baptizaret alios, prius ipse ablui deberet. Sane voluntatem Dei fuisse, ut tunc baptizarentur omnes, agnosces si attendas quid dicat: *Qui misit me baptizare aqua. & rursus Christus, Publicani & meretrices justificaverunt Deum baptizati baptismo Ioannis. Pharisei autem & Scribae spreverunt consilium Dei, non sustinentes baptizari ab ipso.* Si igitur obedire Deo justitia est, Deus porro Ioannem misit ut baptizaret populum, utique cum alijs omnibus legis praecceptis, & istud quoque de baptismo superimplevit Christus. Sin autem ideo baptizatus est, ut aquas sanctificaret, jam nostra causa baptizatus fuerit. Quod si affirmes, haud sane aberraveris. unde & Spiritus in specie Columbæ descendit. ubi enim reconciliatio Dei est, ibi Columba, uelut in arcà Noë, & nunc in specie, non in corpore Columbæ Spiritus venit, misericordiam Dei nuncians mundo, simul etiam significans spiritualem hominem debere esse malitiae expertem, mansuetum, simplicem, & sine fuce ac dolo.

βαπτίζονται. ὅτι ἔδ' βέλματα ἦν τῷ Θεῷ ὁ βαπτίζων πάντας, τοῦ ἀκροῦ τί φησιν. ὁ πέμψας με βαπτίζαν ὕδατι. καὶ πάλιν ὁ Χριστός. οἱ τελῶνας καὶ πόρναι ἐδικαίωσαν τὸν Θεὸν βαπτισθέντες ὁ βάπτισμα Ἰωάννου, αἱ δὲ Φαρισαῖοι καὶ Γραμματεῖς ἠτήθησαν τῷ βαπτίζαν τῷ Θεῷ, μὴ βαπτισθέντες ὑποῦνται. Εἰ τὸν μὴ πείθεσθαι τῷ Θεῷ δικαιοσύνη, ὁ δὲ Θεὸς ἐπέμψεν Ἰωάννην, ὡς βαπτιστὴν λαόν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων τῶν νομικῶν, καὶ ὁ ὑπερεκωλήρωσεν ὁ Χριστός. αἱ καὶ ἀγάσθαι τὰ ὕδατα, ἡμῖν ἐβαπτίσθη. καὶ τῶν λέγων ἕκ' ἀν' ἀμαρτίαις. διὸ καὶ ὁ πνεῦμα ἐν εἰδὲ περιεργᾶς κατήει. ὅπως γὰρ κατὰ ἀλλοτρίαν Θεῷ, περιεργᾶς. ὡς ὅτι τῆς κισῶτος τῷ Νῶε. καὶ νῦν ἐν εἰδὲ περιεργᾶς, ἕκ' ἐν σώματι, ὁ Πνεῦμα ἔρχεται, ἔλεον τῷ Θεῷ κατὰ πᾶν τὴν οἰκουμένην. ἅμα καὶ δηλῶν, ὅτι πνευματικὸν, ἀπονηρον εἶναι καὶ ἁγῶν, ἀπλῶν τε καὶ ἀδολῶν.

Ψ. 10. Et statim ascendens de aqua
 ,, vidit Coelos apertos, & Spiritum
 ,, tum tamquam Columbam descendentem super ipsum.

,, Καὶ εὐθέως ἀναβαίνων ἀπὸ τῶ ὕδατος
 ,, τῷ εἶδε χιζομύτης τῆς ἄρανης,
 ,, καὶ ὁ Πνεῦμα ὡς περιεργᾶν κατὰ
 ,, ταβαῖνον ἐπ' αὐτόν.

ANONYMI VATICANI,

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΑΤΙΚ.

Vidit vel Dominus, vel Ioannes. hoc posterius praestat. Nam in Evangelio secundum Ioannem Baptista scribitur vidisse Spiritum, idque specie Columbæ. Dominus quidem per incarnationem

Eἶδε ἢ ὁ Κύριος ἢ ὁ Ἰωάννης. ὁ περιεργᾶν βέλτιον. ἐν γὰρ τῷ καὶ Ἰωάννην Ἐὐαγγελίῳ ὁ βαπτιστὴς ἀναγγέλλων τῷ ἕωρακῶς ὁ Πνεῦμα, καὶ ὁ πνεῦμα ὡς περιεργᾶν. ὁ μὲν Κύριος οἰκονομικῶς ἄνθρωπος καὶ ὁ εἶναι Θεός. ἐνανθρώ-

θεώπησε γὰρ ἀφαντισίας. ὁ δὲ πνεύμα ἔκ ἀληθῶς περιεβίβη. ὁ πνεύμα γὰρ ἦν τὸ ὀρεώδημον, ἔκ ἀϊοδητῆς ὀρεάστως.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ. Σχίζοντα ἵοι ἔρανοί, ἢ καὶ Μαθαῖον ἀποίγον), ἵνα Γνωφθῆ τοῖς ὀπηγείοις τὰ ἔρανα. ἢ δὲ φωνὴ καὶ ἐνεχθεῖσα, ἢ ἀγγελικὴ τις ἦν, ἢ καὶ ἐπίρα ἐκ πρεσβύτων τῶ Πατρὸς.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Εἰς Κύριον οἰκονομικῶς κατήλθε τὸ πνεύμα. ἵνα δὲ μετὰ αὐτῶ, ὡς ἐν ἀπαρχῇ ἡμῶν, ἐ δευτέρῳ Ἀδάμ, ἔλθη εἰς ἡμᾶς. ἢ μὲν γὰρ αὐτῶ ἐσερημῶνοι δὲ τῆς λεγῶσης δότοφάσεως, ἔ μὴ καταμείνη ὁ πνεύμα μὲ ἐν τοῖς ἀνθρώποις τῆτοις, δὲ τὸ εἶ) αὐτῶς σάρκας.

dum Adam, veniret ad nos. Erasmus enim ipso privati vi eius sententia quæ dicit: *Non permanebit Spiritus meus in hominibus hisce, quoniam ipsi carnes sunt.* Gen. u. l. 3.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΤΟΛΩΣ,

ANONYMI TOLOSANI.

Τὸ βάπτισμα τῶ Ιωάννου, ὡς ἐρη), βάπτισμα ἦν μετανόιας. καὶ ἔπε ἀμαρτιῶν ἀφεση εἶχεν, ἔπε πνεύματος ἀγίου μετὰ δὲ ἐρχε) ἐν ὁ Ιησὺς ἐπὶ ὁ βάπτισμα, ἔπε διὰ δὲ ἀφεθῆναι αὐτῶ τὰς ἀμαρτίας. ἔπε γὰρ ἦν ἐν αὐτῶ ἀμαρτία. ἔ πε ὁ ὡς μεταληφόμενον πνεύματ) ἀγίου. ἐν αὐτῶ γὰρ ἐστὶ τὸ πνεύμα τὸ ἅγιον. καὶ τῆτι ἀεὶ συμπαρομαρτεῖ. ἀλλως τε ἔπε δὲ δὲ τὸ μετανόησον ἐρχε) ἐπὶ τὸ βάπτισμα. πολλῶ γὰρ ἦν τῶ βαπτιστῶ κρείττων. ἀλλ' ἵνα φανερωθῆ πᾶσιν ὑπὸ Ιωάννου. Καὶ ἵνα πληρῶση, ὡς αὐτὸς ὁ Σωτῆρ φησὶ, πᾶσαν δικαιοσύνην. ἦγαν τὰς τῶ νόμ) ἐπολάς. ἐπεὶ καὶ ἐν πολλῇ τῶ δοκεῖ. ὁ τῶ πρεφῆτη πειθῆναι βαπτίζοντι, καὶ ὑπὸ Θεῶ ἀμεφθῆναι. ἀλλὰ καὶ τὸ πνεύμα κατέρχε), ἔχ ὡς δεομῶν τῶ Κυρίου. εἶχε γὰρ ἐν αὐτῶ τὸ πνεύμα

Baptisma Ioannis, ut dictum est, Baptisma erat pœnitentiæ: & neque peccatorum remissionem habebat; neque Spiritum Sanctum comunicabat. Venit igitur Iesus ad istud Baptisma, non ut remitterentur ipsi peccata: peccatum enim in eo non erat. neque ut acceperetur Spiritum Sanctum. In ipso quippe habitat Spiritus Sanctus & comitatur eum semper. Iamne pœnitentiæ quidem suscipiendæ causa venit ad baptismum, multo quippe melior ipso Baptista erat. Sed ut manifestaretur omnibus à Ioanne. & ut impleret, quemadmodum ipse Salvator ait, omnem justitiam: videlicet mandata legis. Nam & hoc unum ex mandatis videtur esse: Obtemperare Prophetæ

C

phetae baptizanti & a Deo misso. Ceterum Spiritus descendit non tamquam indigente Domino, habebat enim in seipso Spiritum substantialiter. Sed ut discamus Spiritum descendere semper in eos qui baptizantur. Vox autem declarat, non in Baptistam, sed in Christum Spiritum descendere.

Hic quoque arcanam rationem quamdam Christus sequitur, dum ad Ioannis baptismum se confert, quod nostro multo imperfectius, iudaico excellentius erat: medium quid inter utrumque. Accessit enim ad illud ut ostenderet ipsa ipsius baptismatis natura: se neque propter peccatum baptizatum esse; neque quò Sancti Spiritus sibi fieret copia. quippe qui nec peccare posset; & Spiritum in se Sanctum substantialiter praesentē haberet semper.

ἰσοδύς. ἀλλ' ἵνα μάθωμεν ὅτι καὶ εἰς τὰς βαπτισμοὺς αἰὲν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔρχεται. ἡ δὲ Φωνὴ δηλοῖ. ὅτι ἔκ τῆς βαπτισμῶν, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὸ Πνεῦμα κάπνισεν.

Ἐν ταῦθα ἔπειρα τινα οἰκονομεῖ ὁ Σωτὴρ ἐρχόμενος ἐπὶ τὸ βάπτισμα Ἰωάννου. τὸτο γὰρ τῷ μὲν ἡμετέροις πολὺ ἦν ἀτελέστερον, τῷ δὲ Ἰουδαϊκῷ ὑψηλότερον. ἐλήλυθε γὰρ ἐπὶ τὸτο, ἵνα δείξῃ ὅτι τῆς τῷ βαπτισματι φύσεως ὅτι ἐστὶ ἀμαρτίας ἐβαπτίσθη, ἔδδῃ ὡς τῆς τῷ Πνεύματι δέουτος χορηγίας. Καὶ γὰρ καὶ ἀμαρτῆτι μὲν, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐν αὐτῷ ἰσοδύς ἔχεν αἰεὶ.

Ψ. 11. Et vox facta est de Coelis.
 ,, Tu es Filius meus dilectus, in
 ,, te complacui.

,, Καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν
 ,, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἔν
 ,, δόκωσα.

ANONYMI VATICANI.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΑΤΙΚ.

SI alius in alio est juxta doctrinam Nestorij, oportebat dicere: *In te est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.*

Εἰ ἄλλος ἐν ἄλλῳ ὅστις καὶ τὰς λέξεις τῷ Nestorίῳ, ἔδει εἰπεῖν, ἐν σοὶ ἐστὶν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός ἐν ᾧ εὐδόκησα.

Ψ. 12. Et statim Spiritus expulit eum in desertum.

,, Καὶ εὐθὺς τὸ πνεῦμα αὐτὸν ἐκβάλλει εἰς τὸ ἐρημικόν.

Ψ. 13. Et erat in deserto quadraginta diebus & tentabatur à Satana.

,, Καὶ ἦν ἐκεῖ ἐν τῇ ἐρήμῳ ἡμέρας πεσάρκοντα, πειραζόμενος ὑπὸ τῷ Σατανᾷ.

ANONYMI VATICANI.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΑΤΙΚ.

Spiritus qualis tandem? utique Bonus. expulit autem ut tentaretur & vinceret, & ad nos victoriam transmitteret. Propterea verò in desertum expulit, ut simul cum eo esset dum tentaretur, & quasi auxiliaretur ipsi. Nam qua-

τὸ Πνεῦμα, ποιῶν τὰ ἀγαθὰ δηλονότι. ἔξέβαλε δὲ ἵνα πειράσθῃ καὶ νικήσῃ, καὶ τὸν νικῶν ᾧ σαπέμψῃ. ἔπειτα τὸτο δὲ ἔξέβαλεν εἰς τὸ ἐρημικόν, ἵνα σωῆ πειραζόμενον, καὶ οἷον βοηθῆ. καθ' ὃ μὲν γὰρ ἐστὶ καὶ νοῦτος Θεός, ἀντάρκης ἦν. καθ' ὃ ἵ γέρονε καὶ ἄρω-

θρωπος, μέινας καὶ ἕως θεός, ἐδ᾿ αὐτὸ
 ἰκονομικῶς τὸ ἄπειρος εἶναι πνεύματος.
 ἔλαβε γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου πρεπὲς μέ-
 τρον. ἐπειδὴ ἔειπεν αὐτῷ εὐδοκῆσαι.
 ἢ ὅτι ὅτι πάντα ἀγωνιστὴν ἐφανίτω, ἐκ-
 βάλλει τὸν Κύριον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ
 τὸ ἀγωνίσασθαι πρὸς Σατανᾶν ἵνα ἐπειδὴ
 πάντα ἀνθρώπους νενίκηκεν, ὑπὸ τῆς Κυρίας
 καθ' ὃ ἐστὶν ἀνθρώπος, ἡγήθητε καταλάγη
 τὴν ὀφθῆν. καὶ ἡ νίκη ἀρχῆς ὑπὸ τῆς
 Κυρίας λαβῆσα, καὶ εἰς ἡμᾶς ὁδύση.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ. Ἐπειδὴ πάντες πρὸς
 διδασκαλίαν ἡμῶν ἐπαρτήτε καὶ ὑπέ-
 μενετε, ἀνέχεσθε καὶ τὸ ἐκείσε ἀναγωγῆς,
 καὶ τῆς πρὸς τὸν Διάβολον πάλης, ἵνα
 ἕκαστος τῶν βαπτιζομένων, εἰ μὴ τὸ
 βᾶσιλειον μέγιστον ὑπομένετε πε-
 ρασιμῶς, μὴ παράτησθε τὴν πρὸς το-
 δούκτον τῶν πειρασμάτων γενόμενους, ἀλ-
 λά μὴν γενναίως παύσασθε ὑποφέρων.
 Καὶ ἄρα τῷ τῷ γὰρ ἔδ' ἐπιόντας κωλύει
 τὴν πειρασμῶν ὁ Θεός, παραπονεῖ ἵνα
 μάχη ὅτι πολλῶν γόντων ἰσχυρότερος.
 ἔπειτα ἵνα μὴ μετρίων, μηδὲ τῶ
 μεγάλων τῶν δουρῶν ἐπαρῆς, τῶν πει-
 ρασμῶν σε συλλέγοντων. καὶ ἵνα ὁ πο-
 νηρὸς ἀπὸ τῆς βασιλείας τῶν πειρασμῶν
 πληροφορηθῆ ἵτι τέλει αὐτῷ ἐγκατα-
 λιπὼν ἀπέστη. τέταρτον, ἵνα πάντες
 ὡσαύτως σίδηρον σωμαθῆς, καὶ ἰσχυρότε-
 ρον γένη. πέμπτον, ἵνα σαφῆ λαβῆς
 ἀπὸ δειξῆς τῶν πειρασμῶν σοι θησαυ-
 ρῶν. ἔδ' γὰρ ἐπῆλθεν ὁ Διάβολος εἰ-
 μή ἔτι μέγιστον γόντων σε εἶδεν ἡμῶν.
 Διὰ τῷ δὲ ἔδ' ἀριόντα ἀπλάως δεικνύσῃ
 σοι ἵτι Ἰησοῦν, ἀλλ' ἀναγόμενον καὶ τῷ
 τὸ ἰκονομικῶς λόγον, ἀνιητόμενον διὰ
 τῶν πειρασμῶν ὅτι ἔδ' αὐτῶν ἐπαρῆς ἵτι
 ἀλλ' ἐνεγκομῶν ἐστὶν γενναίως ἐλκε-
 δεῖ αὐτὸν εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐπῆλθεν
 διὰ τῶν ἐβῆλετο μετασπάσασθαι, καὶ
 διὰ τῆς πείνης μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ
 τῶν πειρασμῶν αὐτῷ λαβῆν. ὅτε γὰρ
 μάλιστα ἐπιτίθεται, ὅταν ἴδῃ μεμονω-
 μένους καὶ ἐαυτῶν ὄντας. Ταύτην π.

tenus quidē est & cogitatur Deus ,
 sufficiebat ipse sibi : quatenus au-
 tem factus homo est , manens vel
 sic Deus, indigebat,ratione assum-
 ptæ infirmitatis , auxilio Spiritus .
 non enim modulum respuit hu-
 manæ mediocritatis , ex quo fieri
 homo voluit . Dici etiam potest ,
 eductum à Spiritu Sancto Domi-
 nuni, ut eum , tamquam invictum
 & coronatum athletam cum Sata-
 na committeret : ut ille omnium
 hætenus hominum victor , à Do-
 mino, quatenus homo erat, victus,
 supercilium contraheret : & victo-
 ria initium a Domino fumens ad
 nos quoque veniret ,

VICTORIS , Quoniam om-
 nia ad eruditionem nostram fecit
 & passus est : & abduci se unde est
 abductus , & luctari cum Diabolo
 sustinuit ; ut si majores post bap-
 tismum tentationes ingruant , ne-
 turbentur, tamquam inopinato e-
 ventu, qui baptizati sunt : sed pro-
 se quisque animis stent , & gene-
 rosè cuncta perferant . Hæ porro
 causæ sunt cur irruentes tentatio-
 nes Deus non arceat . Primum ut
 experimento ipso sentias te profec-
 disse , & multò quam antea fortio-
 rem evasisse . Deinde ut in mode-
 stia te contineas, nec magnitudine
 donorum efferaris ; sensu tentatio-
 num contrahente animum . Præ-
 terea ut experientia repulsæ ac re-
 jectionis suæ planè malus Dæmon
 intelligat , te prorsus ab ipso defe-
 cisse . Quartò ut tentatione, quasi
 cote ferrum, acuaris, valentiorque
 fias . Quintò ut clarè scias magnos
 tibi thesauros esse commissos. non
 enim grassaretur in te Diabolus,
 latro non stultus, si vacuum puta-
 ret , ac nisi multis te auctum spiri-
 talis

talis dignitatis opibus qua valet
mentis acie perspiceret. Quod au-
tem non spontè abeuntem, sed
quasi alia vi ductum secundum hu-

manitatis rationem, Dominum Evangelista exhibet, hæc causa fuit: ut
nempe hinc disceremus: non irruere ultro in tentationum pericula, sed
ubi tracti in ea fuerimus, animosè perferre ac constanter oportere. Trahit
verò ipsum in desertum Spiritus, ut qui Diabolum omninò allicere in
certamen cum Christo statuisset. quam ad rem non sola fame quadra-
genarij jejunij, sed etiam opportunitate seducti loci adblandiri ei fuit
utile. nam hic ejus mos est in eos incurrere maximè quos se junctos ab
alijs & solitarios animadverterit. Iste autem quo se Iesus contulit locus
adeo erat avius atque infrequens hominibus, ut plenus esset feris be-
stijis. Subjungit enim.

ANONYMI TOLOS. Omnia
Salvator ad informationem homi-
num & fecit & passus est. eam ip-
sam ob causam luctari cum Dia-
bolo sustinuit: docens nos, non
angi supra modum si post bap-
tismum in tentationes incidamus,
tamquam contra spem succeden-
te negotio. Si enim sustinueri-
mus, maximum nobis lucrum
apponemus. Hujus informandi
exempli gratia conscendit in mon-
tem tentandus. vel potius nõ con-
scendit, sed agitur a Spiritu. Ostē-
dens, non esse temerè periculum
invadendum, neque ex præfiden-
tia feroci insiliendum in certamen.
Propterea verò, tamquam in seor-
sim paratum ad luctam spatium, ascendit ut loci solitudine fretus Dia-
bolus audaciùs cum ipso congregaretur. Solet enim in nos irruere tum
maximè cum ab alijs segregatos ac solos senserit.

ἄτπως ἀβασίτου ἦν καὶ ἔρημος ὁ χω-
ρὸς, ὡς καὶ θηρίων πλήρης ὑπάρχον, ὡς
ἐπαγγέλλεται.

ΑΝΩΝ. ΤΟΛΩΣ. Πάντα ὁ Σωτὴρ
πρὸς διδασκαλίαν ἐπαρήκεν ἡμῶν καὶ
ὑπέμνησε. καὶ διὰ τὸ ἀνάγκη τῆς
πρὸς τὸν διάβολον πάλης, διδάσκων ἡμᾶς
μὴ ἀδημονεῖν εἰ μὴ τὸ βάπτισμα πνεύ-
ματός περὶ πέσωμεν, ὡς καὶ ἐλπίδα
τῆς σωτηρίας ἡμῶν. εἰ γὰρ ὑπο-
μείνωμεν, πλεονεξίαν ἐαυτοῖς κέρδος προ-
σενέγκωμεν. τὸ γὰρ ἐνεκεν ἁμαρτιῶν
αἰς τὸ ὄρα πειρασθῆσομεν. μᾶλλον
ἢ ἔκ ἀνάγκης, ἀλλ' ἀνάγκη ὑπὸ τῆς
πνεύματος, δεικνύων, μὴ δὲ θρασυμέν-
οι μὴ ἐπιπέσομεν. διὰ τὸ ὅτι ὡς ἐπι-
τὸ πλεονεξίαν ἀναβαίνει. ἵνα τῇ ἐρημίᾳ τῆς
τόπης παρρησίας, θρασυτέρως προέβηκεν
αὐτῷ ὁ διάβολος. αἴθε γὰρ μεμονο-
μένοις ἡμῖν ἔσαν αἱ ἐπιπέσοι.

SCHOLIUM.

Quid illud sub finem *ὡς ἐπὶ πλεονεξίαν ἀναβαίνει*? mihi quidem sententiam, num-
quam offerre potuit satis commodam, quamvis omnem in faciem versatum.
Suscipiam igitur scriptum ab Autore *ὡς ἐπὶ τὸ πλεονεξίαν* &c. quo verbo vetera lexi-
ca significari docent campum purum seorsim ad palæstræ congressus paratum. Sen-
tentia jam percommoda, quam in interpretatione expressam habes. nisi forte *ἐπὶ τὸ
πλεονεξίαν ἀναβαίνει* significare possit: longissime recedit.

CYRILLI. Multas ob causas
finit Deus tentari nos. quarum il-
la non postrema: ut ex conatu ip-

ΚΥΡΙΑΚΟΥ. Διὰ πολλὰς τῶν
ἀναγκῶν ὁ Θεὸς πειράζει ἡμᾶς.
καὶ μᾶλλον ἵνα γινώσκωμεν ὅτι ἐν
κατε-

κατίσημῳ τιμῇ πειραζόμενοι ὑπὸ τοῦ
 Διαβόλου. εἰ μὴ γὰρ ἐώρακεν ἡμᾶς ποι-
 ῦτας γενόμενους, ἔδει ἕν περὶ ἐβάλε.
 Ἀλλὰ τὸ ἔδει ἀπὸ τῆς λέξεως τοῦ Ἰησοῦ,
 ἀλλ' ἀναγόμενον ὑπὸ τοῦ Πνεύμα-
 τος.

so Diaboli dignitatis nostræ sen-
 sum, atque æstimationem capiamus.
 nequaquam enim ille laboraret in nobis,
 nisi dignos spe contentioneque sua
 statueret. Propterea non processisse
 quasi sponte ad

» Καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων.

» Eratque cum bestijs.

A N O N Y M O T.

A N O N Y M I.

Θηρία τὰς δαίμονας καλεῖ, ὅτι ἔ-
 ἄρει καὶ μιῶν ἀνθρώπων. ἢ θηρία
 φησι τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ. ἐπειδὴ δὲ ἄνω
 ἐφημῶν αὐτῶν δέξασθαι τῆς ἑπικυρίας τοῦ
 Πνεύματος, ὅπως μὴ νομιζῆ τις ψιλὸν
 αὐτῶν εἶναι ἀνθρώπων, ἦν καὶ Θεός. ἀγγελοὶ
 γὰρ φησι διηκόνων αὐτῶν, ὅθεν γὰρ ἀγγε-
 λοι δὲ δικλῶ ἐπλήρην λειτουργίαν ψι-
 λῶ ἀνθρώπων, ἀλλὰ Θεῶ ἐνσαρκω-
 μένων.

Bestias dæmonas vocat pro-
 pter sævitiam & odium quo
 in homines iramanti flagrant. aut
 feras dicit eas, quæ isto in deserto
 vivebant. Quoniam verò superius
 diximus indignisse Christum auxi-
 lio Spiritus, ne quis ex eo ipsum
 sacrum esse hominem suspicetur,
 nunc ostendens Evangelista eum
 cum humana Divinam quoque na-
 turam habuisse, subdit, Angelos
 ipsi ministrasse. non autem homi-
 ni mero utique Angeli servile mi-
 nisterium navarent, sed Deo hu-
 mana carne induto,

» Καὶ ἔγγιστοι διηκόνων αὐτῶν.

» Et Angeli ministrabant illi.

ΒΙΚΤΟΡΟΣ. Διηκόνων δὲ αὐτῶν ἔ-
 ἄγγελοι μὲν τὴν πείραν, καὶ τὴν κτὶ τῆ
 Διαβόλου νίκην, ἀπὸ τῆς τῶν ἀνθρώ-
 πων κατεργασίῳ σωτηρίαν, καὶ ὁ
 εἰρημῶν. ὅχι πάντες εἰσὶ λειτουργικά
 πνεύματα εἰς Διακονίαν δόξουσι δόξου-
 να. ὅτι τὰς μέλλοντας κληρονομεῖν σω-
 τηρίαν; νοεῖ δὲ μοι καὶ καθ' ἕκαστον, ὅτι
 σωτηροδότης παντὸς πειρασμῶ ἀγγε-
 λοι προσέχοντες Διακονῶντες τῶν νε-
 νικηκόσων. ἀκολούθως δὲ τῶν Ματ-
 θαίου καὶ ὁ παρὼν εὐαγγελιστῆς. Κα-
 κῆν γὰρ μὲν ὁ εἰπεῖν, ὡς ἀγγελοὶ
 προσήλθον καὶ διηκόνων αὐτῶν, ἑπιφέ-
 ρει. ἀκέρως δὲ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρε-
 δόθη, ἀνεχώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.
 καὶ μετ' ολίγα. ἀπὸ τότε ὁ Ἰησοῦς ἤρ-
 ξατο κηρύσσειν καὶ λέγειν. μετανοεῖτε.
 ἤλθε γὰρ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ. ὁ δὲ
 Μαρκὸς φησι.

VICTORIS. Ministrabant verò
 ipsi Angeli post tentationem &
 victoriam de Diabolo reportatam,
 utpote qui ad hominum salutem
 libenter operam conferant, iuxta
 illud: *Nonne omnes sunt admini-*
stratorij spiritus in ministerium missi
propter eos, qui hereditatem capiunt
salutis? Confer autem & confide-
 ra, quid Evangelistarum quisque
 dicat: sic reperies: *Consummata om-*
ni tentatione, Angelos accessisse ad
 victorem. in quo noster exactè
 Matthæum sequitur. Nam & ille
 postquam retulit accessisse Ange-
 los

Hebr. 1,
14

Mat. 12.
12.
vers. 17.

los, ministrasque ipsi, adjungit; audito, traditum Ioannem esse, secessit Iesus in Galilæam. & post pauca: Exinde cepit Iesus predicare & dicere: pœnitentiam agite, appropinquavit enim Regnum Cœlorum. Marcus autem ait.

Ψ. 14. Postquam autem traditus
est Ioannes, venit Iesus in Ga-
lilæam, prædicans Evangelium
Regni.

» Μετὰ τὸ ὡσαυθὲν αἰνῶν Ἰωάννην,
» ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν Γαλιλαί-
» αν κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον τῆς βα-
» σιλείας.

ANONYMI VATIC.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ ΒΑΤΙΚΑΝ.

Ioannes quoad licuit, prædica-
vit. Illo verò tradito succedit
illi Dominus in officio prædican-
di. ne prædicatione carerent ho-
mines.

ANON. TOL. Consentaneè ijs
quæ a Matthæo sunt scripta, scribit
Evangelista noster hoc loco. Nam
& ille postquam accessisse ad Chri-
stum Angelos & ministrasse ipsi
memoravit, addit: Salvatorem,
audito nuncio de comprehensione
Ioannis, secessisse in Galilæam.

THEODORI HERACLEO-
TÆ. Secedit in Galilæam Salva-
tor ut doceat nos non irruere te-
merè in pericula, sed ea quantum
licet vitare. Id si fieri non potue-
rit, non indignari tamen, sed ma-
gno & generoso animo perferre
fortunam pejorem. Videtur autem
eadem cum Ioâne prædicare Chri-
stus. Nam: Pœnitentiam agite
& Appropinquavit Regnum Cœ-
lorum, una amborum erat, ut qui-
dem apparet, oratio. Non est au-
tem ita. Pœnitentia siquidem quam
suadet Ioannes, recedere a peccan-
do jubet: quam verò Christus prædicat,
fugam indicit a legali litera. Et
propterea dicit: credite Evangelio.

Ψ. 15. Et dicens: quoniam imple-
tum est tempus, & appropin-
quavit Regnum Dei, & pœni-
temini, & credite Evangelio.

Ἰωάννης εἰς ὅσον ἦν, ἐκηρύξε. τὸ δὲ
ὡσαυθὲν αἰνῶν, λοιπὸν ὁ Κύριος ἐκή-
ρυξε. ἵνα μὴ μὴροῖεν ἐρημοὶ τῶ κηρύγ-
ματός ἀνθρώπων.

ANONYM. ΤΟΛΩΣ. Ακολούθως τῶ
Ματθαίῳ ὁ παρῶν Εὐαγγελιστῆς ἐπι-
θετὸν λόγον. καὶ γὰρ κατέκρινεν μὴ
τὸ εἶπεν ὅτι προσήλθον ἀγγελοὶ καὶ
δηκόντων αὐτῷ, ἠπιφέρει ὅτι ἀπέλασεν
ὁ Σωτὴρ ὅτι ὁ Ἰωάννης παρεδόθη. ἀπε-
χώρησεν εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

ΘΕΩΔΩΡΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΩΤΟΥ.
Αναχωρῶ εἰς τὴν Γαλιλαίαν ὁ Σωτὴρ ἵνα
ἡμᾶς διδάξῃ μὴ ὑπὸ πηδᾶν τοῖς κινδύ-
νοις, ἀλλ' ὑποφύγειν ὡς δυνατόν. καὶ
τὸ περιπέσωμεν μὴ δυσφορῆν. ἀλλὰ
φέρειν γενναίως. Φαίνεται ὅτι αὐτὰ τῶ
Ἰωάννη κηρύσσων ὁ Κύριος. τὸ γὰρ με-
τανοήτε, καὶ ἠγγικεν ἡ βασιλεία τῶ Θεοῦ.
ὁμοίως δοκεῖ εἶχεν. ὅτι ἐστὶ ὁ μὴ
γὰρ Ἰωάννης τὸ μετανοήτε, λέγων διδάσ-
κα ὑποχωρῶν ἀπὸ τῶ ἀμαρτημάτων.
ὁ ὅ γε Χριστὸς ἀπὸ τῶ νομικῶν γεράμμα-
τός φυγῶν. Καὶ τῶ λέγει. πῶστετε
ἐν τῶ εὐαγγελίῳ.

» Καὶ λέγων, ὅτι πεπλήρωται ὁ καιρὸς,
» ἔγγικεν ἡ βασιλεία τῶ Θεοῦ.
» μετανοήτε, καὶ πῶστετε ἐν τῶ
» εὐαγγελίῳ.

ANO.

ANONYMOY BAT. Ε' αυ(Ϟ) λέγει Θεόν, ε' αυ(Ϟ) γάρ ε' κήρυσεν, ως φως εν(Ϟ)τα, ως ζωή, ως λυτρωτήν, ως ανάστασι, ως ποιμήν καλόν.

• ΒΙΚΤΩΡΟΣ. Προσέχεν ὁ χριστὸς ὅτι ὁ μὲν Ἰωάννης ἐν τῇ ἐρήμῳ κηρύσσει, λέγων περὶ τῆς ἡλικίας ἢ βασιλείας τῶν ἔθνων, τὸ μετανοήτε. ὁ δὲ ἰσχυρῶς ἡμῶν ἀναχωρήσας εἰς Γαλιλαίαν ἐκαταλιπὼν τὴν Ναζαρέθ, ὡς ὁ Ματθαῖος φησιν, ἐλθὼν κατώκησεν εἰς Καπερναχὴν τὴν ἐν τῷ θαλάσσῳ. καὶ ὁπότε ἤρξατο κηρύσσειν, καὶ λέγειν, εὐχριστὸς μετανοήτε, καὶ τὰ ἐξῆς, ἀλλὰ μόνον τῆς ἡλικίας ἢ βασιλείας τῶν ἔθνων. ἔδει γὰρ τὸ μετανοήτε προσηγορίαν τῶν λεχθῆναι ὑπὸ Ἰωάννου ἐξασκευάζοντο τὴν ὁδὸν τοῦ Κυρίου. Κατὰ τὴν Μαρίαν ὁ Κύριος ἡμῶν ἔλεγεν τὴν πληρωσάμενος ὁ καιρὸς, καὶ ἡλικίας ἢ βασιλείας τῶν Θεῶν. καὶ ὁ πληρωθέντος τῶν καιρῶν συμφωνῆ καὶ ὁ Ἀπόστολος λέγων. ὅτε ἦλθε τὸ πνεῦμα τῶν χρόνων ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. σημαίνει δὲ, τὰ προειρημημένα διὰ τῶν προφητῶν καὶ τῆς οἰκονομίας, πέρας εἰληφέναι. ὁ γὰρ προφητῶν ἕως Ἰωάννου. διὸ μὲν τῶν πειρασμῶν καὶ τῶν προσελθόντων ἀγγέλων τῷ Ἰησοῦ, ὅταν ἀκούῃ Ἰησοῦς ὅτι Ἰωάννης παρεδόθη, τότε λέγει ὁ, μετανοήτε καὶ πνεύματι ἐν τοῖς εὐαγγελίοις. ἔξῃ δὲ λέγειν ὅτι ὁ μὲν Ἰωάννης μετανοεῖτε προσκαλεῖτο τῶν ἀκούοντων ἀποθέσθαι τὰ ἐν τῷ βίῳ ἁμαρτήματα. τὸ δὲ Ἰησοῦς, προσέειπεν εἰς ὁ μετανοεῖν διὰ τῶν νομικῶν γράμματων ἐπὶ ὁ νομικὸν πνεῦμα. διὸ συνώπῃ ὁ Ἰησοῦς τῶν μετανοεῖτε, πνεύματι ἐν τοῖς εὐαγγελίοις. μετὰ δὲ ὁ τῶν ἀποδοθη-νῶν ἢ Ἰωάννην ἀναχωρεῖ, μηδὲ ἀμαρτανεῖται τῇ βίᾳ τῶν πονηρῶν. καὶ ἄλλως διειπλεῖ εἰς τῶν κατὰ τῶν παθῶν διδασκαλίας καὶ θεραπείας, ἵνα πληρωθῶσιν αὐτὰς, καὶ αἱ προσέγγωσκον καὶ προσώρισεν, μὲν τῶν ἐαυτοῦ ταπεινώσει καὶ

ANONYMI VATIC. Seipsū dicit Deum consentaneè ijs quæ de ipso se alibi prædicat, Lucem, Vitam, Redemptorem, Reuocacionem, Pastorem bonum sese appellans.

VICTORIS. Animadversio- ne dignum est quòd Ioannes quidem in deserto prædicat, dicens ante istud: *Appropinquauit Regnum Cælorum*, illud alterum: *pœnitentiam agite*. Salvator autem postquam in Gaülæam secessit, & relicta Nazareth, ut Matthæus ait, venit in Civitatem maritimam Capharnaum, in eaque habitavit, cepit ex tunc prædicare & dicere, nõ quidem: *Pœnitentiam agite* &c. sed tantum: *Appropinquauit Regnum Cælorum*. Oportebat scilicet præordinatam illam denunciationem Pœnitentiæ, Ioannis fieri præconio, nempe hominis ad id præmissi ut viam venturo Domino præsterneret. Hæc igitur, juxta Marcū, propria Christi prædicatio fuit, *Impletum est tempus, & appropinquauit Regnum Dei*. De plenitudine porrò temporis consonat & Apostolus dicens: *Quando venit plenitudo temporis misit Deus Filium suum*. significat autem quæ prædicta erant à Prophetis de mysterio Incarnationis, patrata esse: aut certè eorum mox patratorum tempus aduenisse. Prophetæ enim usque ad Ioannem. Quare post tentationem & Angelorum accessum ad Iesum, ubi is audijt Ioannem traditum, tunc statim illud prædicat: *Pœnitentiam agite & credite Evangelij*. Licet verò dicere: illud *Pœnitentiam agite*, quo sensu prædicabatur a Ioanne provocasse audientes ad deponenda vitæ

Gal. 10
4

vitæ peccata: istud vero aliud sono simile, sententia diversum, Iesu voce promulgatum, excitasse Iudæos ad transferendam mentem à Legis litera ad Legis Spiritum. Propterea conjungit Iesus his verbis: *pœnitentiam agite, alia illa,*

credite Evangelij. Cæterum postquam audivit Ioannem traditum, recessit, ostendens non esse vltro occurrendum armatæ malitiæ, nec certamen voluntariè cum nocere paratis appetendum. Ad hæc, servabat seipsum prædicationi ac curationum operationi passionem præcessuris ex proposito ac præfinitione sua, quibus deinde transactis nulla jam mora futura erat quin se ipsum humiliaret, & obediens fieret usque ad mortem, mortem autem crucis. Recessit igitur, non expectans donec Ioannis comprehensor ad ipsum quoque capiendum satellites mitteret. In quibus notandum consentire quidem Matthæo per omnia Marcum, verum eadem tamen contractius dicere.

16. Et præteriens secus mare Galilææ vidit Simonem & Andreã fratrem ejus, mittentes retia in mare: erant enim Piscatores.

17. Et dixit eis Iesus, Venite post me faciam vos fieri Piscatores hominum.

ANONYMI. Quippe qui homines vivos capere & è morte in vitam transferre cogitaret.

18. Et protinus relictis retibus secuti sunt eum.

19. Et progressus inde pusillum vidit Iacobum Zebedæi & Ioannem fratrem ejus, & ipsos componentes retia in navi.

ANONYMI. Tamquam ij se jam nunc accingerent ad officium evangelicè piscandi.

20. Et statim vocavit illos. & relictò patre suo Zebedæo in navi cum mercenarijs, secuti sunt eum.

TOLOSANVS. Petrus & Andreas ejus frater Præcursoris erant discipuli. qui deinde cum animad-

υπηκοος ἤχηται μέχρι θανάτου, θαυτῶν ἢ σαυρῶν. ἀνεχώρησεν οὖν μὴ ᾤσασθαι διωχθῆναι μετὰ τοῦ ᾤσασθαι Ἰωάννου. καὶ τῶν ἢ εἶδέναι προσήκει, ὡς καταλλήλως τῷ Ματθαίῳ ὁ Μάρκος ἐκτίθεται, ἀλλ' ἐπιτετημημένῳ.

16. Περιπατῶν ἢ ᾤσα τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας, εἶδε Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν καὶ ἀδελφὸν αὐτῶν Σίμωνος βάλλοντας ἀμφίβληστρον ἐν τῇ θάλασσῃ. ἦσαν γὰρ ἀλιεῖς.

17. Καὶ εἶπερ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, δεῦτε μετὰ μοῦ, καὶ ποιήσω ὑμᾶς ἁλιεῖς ἀνθρώπων.

ANONYMOY. Ζωγῶν γὰρ μέλλων τῶν ἐκ θανάτου πρὸς ζωὴν ἀνθρώπων.

18. Καὶ εὐθέως ἀφέντες τὰ δίκτυα αὐτῶν ἠκολούθησαν αὐτῷ.

19. Καὶ προβάς ἐκείθεν ὀλίγον εἶδε Ἰακώβον καὶ τὸν Ζεβεδάην ἐκ Ἰωάννου καὶ ἀδελφὸν αὐτῶν, καὶ αὐτῶν ἐν τῷ πλοίῳ καταρτίζοντας τὰ δίκτυα.

ANONYMOY. Οἱ δὲ διορθωμένους ἀπαρτί καὶ τῶν.

20. Καὶ εὐθέως ἐκάλεσεν αὐτῶν ἐκ ἀφέντες καὶ πατέρας αὐτῶν Ζεβεδάην ὅτι τῷ πλοίῳ μετὰ τῶν μισθωτῶν ἀπῆλθον ὀπίσω αὐτῶν.

TOLOSANVS. Πέτρος καὶ Ἀνδρέας ὁ ἀδελφὸς αὐτῶν ἔσθ' προδρομὸς ἢ μαθητῆς. εἶτα ἰδόντες ὑπὸ Ἰωάννου μαρτυρηθέντα

τον

Ἰησοῦν προσήλθον αὐτῷ . ὧσαδὸ-
 θέντ' ἢ τῷ Ἰωάννῃ ἐλυπήθησαν σφό-
 δρα· καὶ πάλιν πρὸς τὴν οἰκίαν τῆ-
 ν αὐτοῦ ἀνεχώρησαν . ὅθεν ὁ Χριστὸς ἐκ δευ-
 τέρου πάλιν τὴν τριάντην καλεῖ . καὶ ἔτι
 ἀφέντες τὰ ἐν χερσίν ἠκολούθησαν αὐ-
 τῷ . μετὰ ἢ τῆς ἡμέρας Ἰακώβου σαμ-
 νένου καὶ τῷ Ἰωάννῃ . καὶ ἔτι ἀφέν-
 τες τὸν Πατέρα , ἠκολούθησαν αὐτῷ .
 ἔχοντες ὡς καλὸν ἢ ὅτι καταλιπεῖν τὴν
 Φυλάκην , τῆς ἐπίκουσαν . ἀλλ' οὐ
 ἐμελλεν ἐμποδίζειν αὐτοὺς πρὸς τὴν
 τῆς σωτηρίας εὐρεσιν .

vertissent testimonium in primis
 magnificum atque amplum Iesu a
 Ioanne redditum accesserunt ad
 eum . Tradito postea Ioanne in
 Herodis manus , consternati valde
 sunt: & rursus ad artem, quā prius
 facitaverant se receperunt . unde
 Christus eos jam secundò revocat .
 Illi verò rebus & spebus , quibus
 hæserant , omiffis, secuti sunt ip-
 sum . Post hos verò Iacobum &
 Ioannem sagena implicat sua . qui
 & ipsi relicto Patre secuti sunt il-
 lum . non sane quasi pulchrum &
 honestum putarent deserere parentes , sed quod intelligerent Patrem, si
 cum ipso manerent, ad consecutionem salutis impedimento ipsis futurū.

honestum putarent deserere parentes , sed quod intelligerent Patrem, si cum ipso manerent, ad consecutionem salutis impedimento ipsis futurū.

καὶ εἰσπορεύοντες εἰς Καπερναῦμ .

21. Et ingrediūtur Capharnaum .

ΒΙΚΤΟΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τῆς πα-
 ρά ομοια παρέθετο καὶ ὁ Λυκάς . πόθεν
 δὲ καὶ εἰσπορεύοντα εἰς Καπερναῦμ ;
 ἀπὸ Ναζαρέτ , ὡς φησὶν ὁ Λυκάς .

VICTORIS ANTIOCHENI.
 Huic similia posuit & Lucas . un-
 de autem ingrediuntur Caphar-
 naum ? à Nazareth , ut Lucas
 ait .

καὶ εὐθέως τοῖς σαββάσιν εἰσελθὼν
 εἰς τὴν συναγωγὴν , ἐδίδασκε .

Et statim sabbathis ingressus in
 Synagogam, docebat .

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Τότε γὰρ Ἰουδαῖοι
 μόνον , ὡς λέγει τὸ τῆς τιμωρίας ἀνάγ-
 κην , ἔδρα τὴν νόμον φιλίας . πάντη
 καὶ τῶν σαββάτων αὐτοῖς ἐπέστη
 ἀνάγκη ὁ νόμος . ἐδίδασκεν ἔν τῃ
 σαββάτῳ πᾶς τῶν ἀκρόντων βυζάντιον
 θηραῶν ψυχὰς πρὸς εὐσέβειαν .

EIVSDEM. Tunc enim solum
 conveniebant in unum cœtum:
 quippe qui non legis cognoscendæ
 cupiditate , sed mera necessitate
 cavendi supplicij coirent . Quodd
 ut vel sic facerent necessitatem ob-
 servandi Sabbathi Lex sanxerat .
 Capta igitur opportunitate talis
 temporis , ad congregatos loque-
 batur, salutarēs insidias venandis ad
 pietatem animabus tendens .

ΤΟΛΩΣ. Εἰς Καπερναῦμ εἰσπορεύ-
 οντα ἀπὸ τῆς Ναζαρέτ . ἐν τῇ ἡμέρᾳ
 γὰρ τῶν σαββάτων ἀνεγίνωσκον τὸν νό-
 μον . διὸ καὶ ὁ νόμος παρεκέλευε
 τοῖς σαββάσιν ἀργεῖν , ἵνα χολαρίζωσι
 ἀνθρώποι τὸν σαββάτον Ἰουδαῖοι
 ὅτι ὁ ἀπὸ . ὅτι ἔν τῃ Ἰουδαίᾳ
 τότε ὁ Σωτὴρ ἐδίδασκε . ἔλεγε κεντι-
 κάς δὲ ἐδίδασκε ἀλλ' ἐλεγκτικῶς .
 καὶ τοῖς μὴ ἀπειθεῖσι ἡμιτορίαν ἠπέ-
 λει . τοῖς δὲ πειθομένοις ἕρᾶν βᾶσι-
 λείαν καὶ ζωὴν αἰώνιον .

TOLOSANI. In Capharnaum
 proficiscuntur ex Nazaret . In die
 enim Sabbathi legebant Legem .
 cui rei ut otium esset , jubebat Lex
 cessare ab opere Sabbathi . ut per
 Sabbathum vacarent homines in
 unum coeuntes . cum igitur illi
 congregabantur, tunc Salvator do-
 cebat .

D cebat .

cebat . præferebat autem in docendo non adulationem obnoxiam ; sed liberam constantiam rigidæ censuræ , ne objurgare quidem , cum subesset causa , dubitantis . Ac contumacibus quidem supplicium denunciabat: obtemperantibus verò Regnum Cœlorum & vitam æternā,

22. Et stupebant super doctrina ejus . erat enim docens eos quasi si potestatem habens , & non sicut Scribæ ,

ANONYMI . Scribæ quidem & alij , sic docendi munus obibant ut facile appareret quasi aliunde acceptum Dei verbum ipsos reddere ; & ministros dumtaxat atque internuncios esse delegantis ipsos Dei . At Dominus non alieni Interpres , sed sui præfens autor imperij, propria ipse protinus persona fungens ac nomine mandabat docebatque .

VICTORIS ANTIOCH. Stupebant super doctrina ejus : non enim ad gratiam oratione composita laudem audiētium adulatorijs delinimētis eblandiri satagebat: sed forti autoritate sermonis liberi, salute ostendenda, nimis intentandis, Magisterio pro dignitate fungebatur .

23. Et erat in Synagoga eorum homo in spiritu immundo .

EIVSDEM . Adjuncto *immundi* similitudinem , quæ inest in voce, Spiritus, discernit . Nam & aer & anima, & administratorij Spiritus, postremo & Spiritus Sanctus eodem isto verbo designantur . Ne igitur communitate nominis in ambiguitatem laberemur , distinguens addit spiritum hunc fuisse Dæmonis impuri . impuri utique ob impietatem & secessionem à Deo, ac quod omnibus turpibus & malis facinoribus deletetur .

24. Et exclamavit , dicens , Quid nobis & tibi Iesu Nazarene ? Venisti perdere nos ? Scio quis sis Sanctus Dei :

» Καὶ ἐξεπλήροσεντο ἐπὶ τῇ διδασκίῃ αὐτοῦ . ἦν γὰρ διδάσκων αὐτὸς ὡς ἐξουσίαν ἔχων, καὶ οὐχ ὡς Ὁ Γραμματεῖς .

ANONYMOY. Οἱ μὲν γὰρ Γραμματεῖς καὶ ὅ ἄλλοι, ὅσοι ἐδίδαξαν, ὅπως ἐλεγεν, ὡς διαπροθεμύοντες λόγον, καὶ ἀλόχοιοι ὄντες τῶν τῶν λόγων αὐτὸς ἐπιλαμδύς θεῶν· ὁ δὲ γὰρ κύριος ὡς αὐτὸς ὢν προσείπων, ὅπως ἐδίδασκε.

ΒΙΚΤΟΡΩΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ἐξεπλήροσεντο ἐπὶ τῇ διδασκίῃ αὐτοῦ, ὅτι ὡς χάριν τῶν λόγων προσέφερον, ἔκολλακύναν καὶ τὸ πῶς ἀκροαμδύων θεώμδρῳ ἐπαμῳ . ἀλλ' ἐν ἐξουσίᾳ καὶ λόγῳ αὐτοῦ, προσεπλητικός εἰς σωτηρίαν, καὶ τιμωρίαν τοῖς ἀπειθήσιν ἐπαγατεινόμενῳ .

» Καὶ καὶ ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτοῦ αἰθροπῳ ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ .

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ . Διὰ τῆς προσοδήκως τῆ ἀκαθάρτης ἀρεσιλλεῖται τὸ μοίωσιν τῶ πνεύματῳ . πνεῦμα γὰρ καὶ ὁ αἶρ, καὶ ἡ ψυχὴ, καὶ τὰ λειτουργικὰ πνεύματα προσαιγορένται, καὶ ὁ πνεῦμα ὃ ὁ ἅγιος . ἵνα πίνω μὴ τῇ κοινότητι εἰς ἀδελφίαν ἐκπέσωμδρ, διὰ τὸ φησι πνεῦμα δαμονίος ἀκαθάρτης . ἀκαθάρτης ὃ διὰ τὴ ἀσέβειαν, καὶ τὴ δὲ τοῦ θεοῦ ἀναχώρησιν, καὶ διὰ ὃ πάσας παῖς ἀχράς καὶ ποικράς ἐφίδουσαι προσέξουν .

» Καὶ ἀνέκραξε, λέγων, ἔα, τί ἡμῖν καὶ σοι Ἰησοῦ Ναζαρητέ ; ἦλθες δὲ πολεῖσαι ἡμᾶς ; οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἅγιος τῶ Θεοῦ .

ΤΟΛΩ.

ΤΟΛΩΣΑΙ. Απόλειαν γὰρ ἑαυ-
 τῆς ἡγᾶς ὁ δαίμων ὃ δὲ λθὲν ἐκ τῆς
 ἀνθρώπων. Ἐὰ τῆς φησίν, ἔα. τί ἡμῖν ἐ-
 σοι Ἰησοῦ Νααρηνέ; ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς.
 ἀνηλεῖς γὰρ ὄντες ὁ δαίμονες κακὸν ἡ
 πάσχειν οἷον ἢ μὴ συγχωρῆσθαι κακο-
 ποιῆν τῆς ἀνθρώπων.

ΟΡΙΓΕΝΟΥΣ. Τίνος ἕνεκα ὅτι
 εἶπε ὁ δαίμων ὅτι. ἄγιος εἶ, ἀλλ' ὁ
 ἄγιος, μὴ τῆς ἀφ' ἑσέως παραθήκης;
 ἵνα δείξῃ ὡς πολλῶν ὄντων ἁγίων εἰς
 εἰς ἡμῶν ἄγιος ὁ Κύριος. ὁ δὲ
 γὰρ Χριστὸς ἐτίθει αὐτῷ. ἵνα μάθω-
 μηδ ὅτι καὶ ἀληθῆ λέγῃσι ὁ δαίμο-
 νες δὲ ὅτι ἐτίθει αὐτῶν.

ex hoc discamus indicendum silentium dæmonibus esse, quamlibet ve-
 ra dicentibus.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ἰσως ὁ ἀκάθαρ-
 τος πνεῦμα ὡς τῆς τῆς τῆς ἐυφη-
 μίας καὶ κολακείας, τῶ εἶπεν ὅτι
 οἶσάν ἔχοντι, ἦλθες ἀπολέσαι ἡμᾶς.
 Θεὸς γὰρ ἰδίως τῆς. καὶ τῶ εἶπεν,
 οἶδά σε τίς εἶ, ὁ ἄγιος τῆς Θεῶν, ἐπαρ-
 θῆναι τῆς Κυρίου καὶ περιχαρῆ γεγονότα
 εἶσεν αὐτῶ ἐν τῶ ἀνθρώπῳ. ὁ δὲ ἐπε-
 τίμησεν αὐτῶ μὴ λαλεῖν. ἢ γὰρ ὡραῖος
 ἄνθρωπος ἐν σώματι τῆς ἁμαρτωλῆς, κα-
 θὼς γέγραπται. καὶ δὲ βάλει αὐ-
 τῶν.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Σποχά-
 ζομαι σὺ τῆς παρθεσίας, φησίν, πνευμά-
 των ἀφίξιν. ἢ δὲ γὰρ ἀσφαλῆ καὶ βε-
 βαιὰ τῆς παρθεσίας εἶχε τῆς γυνῶν.
 εἰ καὶ τῆς εἶδεναι δοκεῖ, μεθ' ὑποκρι-
 σεως ἐκφέρων τῆς λόγους. Ἐὰ τί δὲ φη-
 σιν, ἦλθες ἡμᾶς ἀπολέσαι; ὅτι γὰρ
 ἡμῖν δίδως χάριτος περιαιρῶν τῆς ἀσέβειας,
 ἀπελάυνων τῆς πλάγην, ἰσογνωσίας ταῖς
 τῶ ἀνθρώπων ψυχῆς ἐνείεις. οἶδά σε
 τίς εἶ, ὁ ἄγιος τῆς Θεῶν. ἄγιος ἡ καὶ
 ἕκαστος τῶ φησίν. ἀλλ' ἔχ' ἕνα
 τῶ ὡς πάντων σημαίνα, ἀλλὰ τῆς ἐκ
 τῆς ἐγὼς ἕνα καταλέγει. Ἐὰ γὰρ τῆς

TOLOSANI. Perniciem pro-
 priam interpretatur dæmon exire
 ab homine. propterea dicit: sine.
 quid nobis & tibi Iesu Nazarene
 venisti perdere nos. Immisericor-
 des nimirum dæmones calamitate
 se affici putant, cum nocere non
 sinuntur hominibus.

ORIGENIS. Quare non sim-
 pliciter dicit Christo dæmonium
 Sanctus es. Sed præfixo articulo?
 ut ostendat, cum multi sint hoc no-
 mine dignati, eminere tamen unū
 longè super omnes, qui verè unus
 & solus Sanctus excellenter sit,
 huncque esse Dominum Iesum.
 Os autem illi obstruit Christus, ut

ANONYMI. Existimabat for-
 tasse impurus spiritus tali acclama-
 tione honorifica & adulatoria, qua
 potestatem supra se habentem hu-
 militer agnoscens dicebat: Venisti
 perdere nos; quo verbo Deum esse
 ipsum fatebatur; Dei enim id pro-
 prium. & illa prolatione testimo-
 nij: Scio te quis sis Sanctus Dei, elat-
 tum delectatumq; Dominum con-
 donaturum ipsi moram in eo quæ
 obtinebat homine. At ille incre-
 pavit eum ut taceret: non enim
 speciosa laus in ore peccatoris, ut
 scriptū est, moxque ipsum ejecit.

Ecc. xv.
9.

VICTORIS ANTIOCHENI.
 Quasi diceret: advenisse te verum
 Messiam ex hoc ipso conjecturam
 capio, quod spiritus ejici a te setio;
 Ex conjectura enim loquitur, mi-
 nimè aliunde certam & manifestā
 adventus Messix demonstrationē
 aut notionem habens. quamquam
 se id scire quod solum opinabatur;
 ex hypocrisis simulans, verbis te-
 staretur. Cur autem dicit: Venisti

D 2 perdere

perdere nos? quasi diceret: excludis nos & exturbas undique, impietatem tollens, errorem exterminans, Dei notitiam hominum mentibus immittens. *Novi te quis sis Sanctus Dei.* Sanctus erat etiam quisque Prophetarum. Sed non vnu est vulgo haec designant, at unum ex uno eximie describit, articuli enim ea vis atque usus hoc loco est, unum ut longè insignem & egregium demonstret, ad cuius mentionem quod se horrere praefert, metus is omnium Dominum esse istum demonstrat. Verum comminatus ei Iesus est, quoniam non eget veritas maiorum daemonum approbatione aut consensu: celebrior ac laudabilior ex se quam ut Adversariorum commendari testimonijs opus habeat, unde ait,

25. Et comminatus est ei Iesus
 ,, dicens, obmutescite & exi de ho-
 ,, mine.

EIVSDEM. Simul salutare nobis tradit documentum: nequaquam daemionibus credendum: neque si vera dicere profiteantur.

26. Et discerpens eum spiritus
 ,, immundus, & exclamans voce
 ,, magna exiit ab eo.

ANONYMI. Cur omninò daemonium audito, *tace* & exi nò statim silentio exiit, sed & discerpit, & post discerptionem exclamavit voce magna? certa ratione dispensata ea omnia sunt: ne omnia cavillantes Iudæi non verum hunc, sed simulatum & de industria fingentem daemonicum caufaretur, adversus quam suspicionem vocis humana majoris & discerptionis inhumanæ utile testimoniū erat.

VICTORIS ANTIOCHENI. Propterea verò permisit Daemonio ut projiceret raptaretque hominem, quò manifestū fieret verè a

αἰθρῶν, ἵνα δημαίνει τῶν ἄλλων ἕξαιρεσι. καὶ λέγει τὸ φόβος θανατώσας τῶν πάντων δεσπότιον, ἀλλ' ἐπιτίμησον αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς. ἔδδ' γὰρ ἔχρησον ἡ ἀλήθεια τῆς δόξο τῶν πονηρῶν δαυμόνων συστάσεως, ἔδδ' ἵ τῶν ἀπίστων μαρτυρίας σεμνωέσασθαι, ὁρνεφισιν.

,, Καὶ ἐπιτίμησον αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς,
 ,, λέγων, φημώθητι καὶ ἔξελθε ἕξ
 ,, αὐτοῦ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Αμα δὲ καὶ σωτήριον ἡμῶν παρὰ δίδωσι δόγμα, μὴ πανταλῶς δαίμοσι κείθεσθαι, μηδὲ ἀπ' ἀλήθειαν ἐπαμέλλοισθαι λέγειν.

,, Καὶ σπείρασαν αὐτὸ τὸ πνεῦμα τῷ
 ,, ἀκάθαρτον, καὶ κείρασαν φωνὴν μεγάλην ἕξ ἑαυτοῦ.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Πῶς ὅλως ἀκείρασαν τὸ δαυμόνιον, φημώθητι καὶ ἔξελθε, ἔδδ' εὐθύς μετ' ἰσῆς ἕξῆλθεν; ἀλλ' σπείρασαν αὐτῷ, μετὰ τὸ σπείρασμα καὶ ἔκείρασαν φωνὴν μεγάλην; οἰκονομικῶς πάντα γέροντο. ἵνα μὴ νομιωθῆται ὁ δαυμονιστὴς εἶ) ὁ δαυμονιστὴς παρὰ τῶν πάντων χλευάζοντων Ἰουδαίων. ἀλλὰ δεχθῆναι ἐπ' ἀληθείας διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν δαυμονιστῶν.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Διὰ τῆς περὶ δὲ συνεχώρησον αὐτὸ εἶψαι τὸ δαυμόνιον, ἵνα δηλον γένηται ὅτι τὸ δαυμόνιον ἡὲν ὁ λαλήσας, καὶ ἔδδ' αὐθροπῶν ὁ φθεγξάμενος. τὸ γὰρ, οἶδα σε τίς εἶ, σῶφρονον ἡὲν. ἕξῆλθε δὲ ἀπ' αὐτοῦ

αὐτὸν μὴδὲν βλάβαν αὐτὸν· ἔδδ' ἐπειδὴ
κατέβαλεν, ἢδὴ πνευματίαν ἀπέφηνεν·
ἀλλὰ τὸ μὲν συνεχώρησεν ὁ Κύριος διὰ
τῆς παροχίας· βλάβαν ὅ γε γενέσθαι ἔκ αἰ-
σῶν· ἵνα ἔπιπταξάντος φανερωθῇ ἡ ἰσχὺς·
reps; nam quod eum abiecit humique affixit, citra læsionem id fecisse
existimandum est. Sed & illam, qualiscumque fuit, illatam ei vim per-
misit Dominus spectatorum causa. vulnus quidem ei aut damnum in-
fligi non est passus, ut potestas ejus, quo imperante. Dæmon exibat,
quanta esset appareret.

27. Καὶ ἐθαμβήσαν πάντες, ὡς ἐκζη-
27. τῶν αὐτῶν λέγοντες, τί ἐστὶ
27. τῆτος, τίς ἢ διδαχὴ ἢ καμὴ αὐτῆς; ὅτι
27. κατ' ἄχυσίαν καὶ τοῖς πνεύμασι τοῖς
27. ἀκαθάρτοις ἐπιπτάσσει, καὶ ὑπα-
27. κέσσει αὐτῶ.
27. Ἐξῆλθε δὲ ἡ ἀκοὴ αὐτῶ εὐθὺς εἰς
27. ἄλλω τὸ περίχωρον τῆς Γαλιλαίας.

28. Καὶ διθέως ἐκ τῆς σιμαγωγῆς ἔξε-
28. ῥήσθη, ἦλθον εἰς τὴν οἰκίαν Σί-
28. μονῶ καὶ Ἀνδρέα, μετὰ Ἰακώβου
28. καὶ Ἰωάννου.

ANONYMOY. Διδαχὴν λέγου-
σι τὸ κυρίως εἰρησῆν καὶ ἐπιπαύω,
ἢ καὶ κατ' ἄχυσίαν γινώσκω. ἔ δὲ
καὶ τῶ Θεῷ ἐπιρρίζω, ἔ διέλθω,
ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ ἐξέλθω, ἢ δὲ ἀχίω
ἢ λιτῶ αὐτῶ Θεὸν ἀνατάνας ἔξέβαλε
τὸ δαμόνιον, ἀλλ' ἐξ οὐκείας ἔχουσας,
φιμώθητι, φησι, καὶ ἐξέλθε ἐξ αὐτῶ.
ἢ οὐ τῶ τὸ ἐστίν, ἢ διδαχὴν λέγει, ὅτι
ἐδίδαξεν ἡμᾶς, ὡς τὸ πάλαι πνευ-
νήσαντες τὸ ἐπὶ ἀρπάζοντες, καὶ
Θεῷ δόξαν ἀρπάζοντες, ὡς δὲ τοῖς μα-
στῆσι καὶ δραπέταις, ἀπὸ τῶ Χριστοῦ
τῶ σὶ ποίην παροχίαν τῶ. ἢ ὅτι ὁ λε-
γαίνοντες ἐστὶν ὑπερβασίως, ἵνα ἢ, τίς
ἢ διδαχὴ ἢ καμὴ αὐτῆς; καὶ γὰρ πᾶν ὑπὲρ
νόμου ἐμυσταγωγέει ὁ κύριος. καὶ ὅτι
κατ' ἄχυσίαν διδάσκει, καὶ τοῖς πνεύμασι
τοῖς ἀκαθάρτοις ἐπιπτάσσει, ἢ γὰρ λι-
δέσσει, καὶ μετὰ νεκρῶ ἐν τῇ ἀρχῇ.

Dæmonio profectam non ab ho-
mine vocem. Nam certè istud:
Novi te qui sis fui compotis ac mi-
nimè turbati erat. Exijt verò ab
ipso nihil ei veri detrimenti affe-
rens; nam quod eum abiecit humique affixit, citra læsionem id fecisse
existimandum est. Sed & illam, qualiscumque fuit, illatam ei vim per-
misit Dominus spectatorum causa. vulnus quidem ei aut damnum in-
fligi non est passus, ut potestas ejus, quo imperante. Dæmon exibat,
quanta esset appareret.

27. Et mirati sunt omnes: ita ut
27. conquirerent inter se dicentes,
27. Quidnam est hoc? quænam do-
27. ctrina hæc nova? quia in pote-
27. state etiam spiritibus immundis
27. imperat, & obediunt ei.
28. Et processit rumor ejus sta-
28. tim in omnem regionem Ga-
28. lilææ.
29. Et protinus egrediētes de Sy-
29. nagoga, venerunt in domum
29. Simonis & Andreæ cum Iaco-
29. bo & Ioanne.

ANONYMI. Doctrinam di-
cunt imperium & mandatum Do-
mini magna cum significatione
potestatis Dæmoni pronunciatū.
Non enim per Deum adjuravit.
non dixit: in nomine Dei exi, non
denique prece aut supplicatione ad
Deum directa Dæmonium ejecit.
Sed ex autoritate propria: *obmutesce*,
inquit, *exi ab eo*. Aut igitur
hoc ita est ut dixi: aut doctrinam
id factum vocat, quoniam eos nos
docuit: eos qui dudum omnia quæ
sub Cælo sunt sibi subjugaverant
Dæmones, Deoque gloriam eri-
puerant, velut servos flagellis con-
fiscos ac fugitivos Christi impe-
rio fuisse coactos id facere. Nisi
dicendum figuram hic esse eam
quam Grammatici transcessionem
vocant,

vocant, ut sententia hæc sit: quæ quæ doctrina nova ista? hoc est, quæ doctrina, quæ novitas? nam superius lege sapere Christum, ex duobus apparebat: & quod cum autoritate doceret, & quod spiritibus immundis cum effectu imperaret. Siquidem conjunctionem transferri oportet ad principium, ut hoc significet: & novam fuisse doctrinam ejus, & opera item nova, adeo quidem ut Dæmonibus imperaret. Idem istud innuens dixit in Actis Lucas: cepisse Iesum facere & docere. & de eodem Cleophas ait, potentem fuisse opere & sermone.

Act. 1.

Luc. 24.
19.

VICTORIS ANTIOCH. Manifesta erat fides cadentium sub visum rerum; nec jam auditus solus in dubitationem & fidem animum dividens, sed conspectus ipse clarus ac convincens irrecusable testimonium gestis accedebat. quare admirantes quærebant apud se, quænam tandem hæc esset oratio? quid porro faciendum lege præscriberet? quin etiam inter docendum præcipit Dæmonibus, victique illi, ac irriti recedunt. Adfuerant Prophetæ. cæterum ii Hæc dicit Dominus, ajebant. Hic autem Ego dico vobis. quænam hæc igitur nova doctrina? Prophetæ quidem alij Deo invocato, hic verò per se autoritate propria loquens imperat: *obmutescite & exi ab eo*. Dominus, ut apparet, universonum est. Atque in hunc modum per omnem circa regionem divulgatum miraculum est.

30. Decumbebat autem Socrus
31 Simonis febricitans: & statim
dicunt ei de illa.

31. Et accedens elevavit eam apprehensa manu ejus: & continuo dimisit eam febris, & ministrabat eis.

TOLOSANI. Recepit se, ut mos erat, Sabbato sub vesperam ad cibum sumendum. quæ verò

ὅπως τῆς σημαθῆς, ὅτι καὶ ἡ διδασχὴ αὐτῆς κατὰ τὴν ἰσχυρίαν, καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς, ὡς καὶ δαίμοσιν ἐπιπάσσειν. τῆς δὲ δηλῶν καὶ ὁ Λυκάς ἐλεγε ἐν τῇ παραξέσει, ὡς ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν. καὶ ὁ Κλεόπας δὲ φησὶ περὶ αὐτῆς, δυνατὸς ἐστὶν ἔργῳ καὶ λόγῳ.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Πίστις ἰσχυρῆς καὶ ἐρωδιμα καὶ μαθῆς ἡ θείων γυρομῶν, ἔχ' ἀπλῶς ἀκοῆς πρὸς ἀμφιβολίαν καὶ πᾶσιν μερίζουσα τὴν δόξαν. ὅθεν θαυμάζοντες συνεζήτησαν πρὸς ἑαυτῶς, τίς ὁ λόγος ἔστι; τίς ἡ γνώμη νομοθετῆς; μᾶλλον δὲ διδασκῶν ἐπιπάσσει τοῖς πονηροῖς δαίμοσι, καὶ φροῦδι καθίσαντα: ὡς παραγῶν πρὸς φησὶ. ἀλλὰ, τὰ ἃ λέγει Κύριος, ἔφασεν. ἔστι δὲ, ἐγὼ λέγω ὑμῖν. καὶ ἡτις ἡ διδασχὴ κατὰ τὴν ἰσχυρίαν καὶ ἄλλοι ἐπικαλεῖσθαι τὸ θεόν, ἔστι δὲ κατ' ἐξέσιν λέγει, Φιμώθητι καὶ ἐξέλθε ἀπ' αὐτῆς. κύριος ὡς εἶπεν πάντως ἐστὶ. καὶ ἔτιως ἐξέκυσσον ἐγενετο ἐν πάσῃ τῇ περιχώρῳ ὁ θαῦμα.

31. Η δὲ πρὸς θεῶν Σίμωνος κατέκειτο
31 πυρέσσοι. καὶ εὐθέως λέγουσιν αὐτῷ
περὶ αὐτῆς.

31. Καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν κρατῆρας τῆς χειρὸς αὐτῆς. καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετὸς εὐθέως, καὶ δυνάμει αὐτῆς.

ΤΟΛΩΣΑΙ. Ανεχώρησαν ὡς ἔθος ἡ ἐν σαββάτῳ πρὸς τὴν ἐσπέραν ἐφ' ὅσμοσιν. ἡ δὲ ἡ Μακρονὴ μέλλουσα πυρε-

πυρετῷ κατέχευε λαύρω· Καὶ ὁ Σωτὴρ ἰάσατο αὐτὴν. καὶ αὐτὴ μακροῦ, διδάσκει ἔν ὁ Χριστὸς ἴσα τῆς· ὅτι ἐὰν ἰαθῆς νοσήσας πρῶτον, κέχρησο τῇ υἰαίᾳ πρὸς μακροῖα τῶν ἁγίων, καὶ ὑπηρεσίᾳ τῷ Χριστῷ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Πολλάκις τῇ ἐτέρῳ πᾶσι τῶν ἐτέρῳ ἴασιν καρίζε· ὅταν μέλλῃ πρῆσαι ὁ θεοσπουδῆς, καὶ μὴ δυνῆσθαι πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν. καὶ γὰρ καὶ ἐν ταῦτα ἄλλων αὐτῷ πρὸς αὐτῶν λευσάτων τῶν πενθερῶν τῷ Πέτρῳ ἰάσατο.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Πολλάκις ἐν ταῖς θεοσημαίαις ὁ Κύριος ἔμόνω λόγῳ ἀλλὰ καὶ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ κέχρηται. ἵνα δείχθῃ ὡς ἐστὶ καθ' ὑπόστασιν αὐτῷ ἐνωθῆν σῶμα μετέληψεν τῆς θείας διωάμεως καὶ ἐνεργείας, ὡς περὶ σίδηρος ὁμιλήσας πυρὶ ἢ πυρὸς ἐνεργείας δέχεται. καὶ ὅτι ἐστὶ ζωοποιὸν ὡς τῇ ζωῇ τῷ Θεῷ λόγῳ ἐνωθῆν. Οὐ μόνω ἢ ἀφ᾽ ἑαυτοῦ τῷ Σίμωνος πενθερῶν ὅπου ρετός, ἀλλ' ἔδδ ἐνοσηλεύσασθαι φησιν, οἷα ἔστι ἐπὶ τῷ ἄρῳ ἀπαλλαχθῆσαν ἀρρώστιας. ἀλλὰ τοῦτο εἰς ἐξέλιξιν ὡς μακροῦν αὐτοῖς.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Εκ τῆς σωματικῆς ἐξελθόντες ἀνεχώρου ὡς ἐν σαββάτῳ ἐπὶ ἐξίασιν εἰς τὸ οἶκον τῶν μαθητῶν, καὶ ἡ μακροῖα σωματικῆς πυρετῷ καὶ ἐνθους ἐμαθητῶν λέγουσαν αὐτῶν περὶ αὐτῆς, πῦρα ἤδη τῆς διωάμεως αὐτῆς εἰληφότες. καὶ προσελθὼν χεῖρα ἐκτείνας ὁ Λογὸς σωματικῶν, τῶν πυρετῶν ἡγεῖται, δεικνύς γὰρ τὸ πρὸς ὁ ἰδίῳ σῶμα ἐνωθῆν ἀδιαίρετον, δι' αὐτῆς ὡς ἐπὶ πάντας θεοσημαίαις ἐργάζετο. ἡ δὲ τῶν πυρετῶν ἐλευθερωθεῖσα, τῶν μακροῖα αὐτοῖς ἀπεδίδεν. διδάσκει ἡμᾶς, μὴ μάλιστα πρὸς Θεὸν τὰς ἰάσεις ἐπιζητεῖν. ἀλλὰ τυχόντας ἰάσεως ἐξυπηρετεῖσθαι αὐτῷ τοῖς προστάγμασιν, καὶ τοῖς ἁγίοις μακροῖα.

ministratura erat, febrī vehementi tenebatur. Salvator porro sanavit illam: & ipsa ministrat. quo exemplo docet nos Christus, cum prius ægroti convaluerimus utendum esse recuperata valetudine ad ministerium Sanctorum & ipsius Christi.

EIVSDEM. Sæpe Christus aliorum Fidei merito sanitatē alijs largitur. quando cui curatio quæritur, crediturus est; & interim dum tenetur morbo, venire ad ipsum nequit. nam & hic aliorum interpellatione provocatus Socrum Petri curavit.

ANONYMI. Sæpe in signis, quæ divinitus operabatur Dominus, non solo sermone usus, sed præterea contactum manus adhibuisse reperitur: nimirum ut ostenderet, & ipsum personaliter ei unitum corpus divinæ virtutis atque efficientiæ particeps esse, ut ferrum admoto igne candefactum vim ignis concipit: & esse vivificum, utpote ipsi vitæ Deo Verbo unitum. Nec verò quomodocumque dimisit Simonis Socrum febris, sed subito, nullis, ut fit, reliquijs languoris plenum robur valetudinis perfectæ morantibus. adeo quidem ut continuo ministraret ipsis.

VICTORIS. Synagoga egressi se receperunt, ut Sabbato mos erat, in domum Discipuli ad convivium. At quæ ministratura ipsis, erat detinebatur febrī. quare statim Discipuli rogant ipsum pro ea, experimento jam capto virtutis ejus in spem hujus quoque curationis erecti. Nec falsi sunt; nam extensa manu corporæ Dei Verbum febricitantem erexit: ut enim indivisam sui cum corpore asumpto demon-

demostraret unionem, amabat ejus contactum ad operationem signorū divinatorum quę operabatur. Porro febrī liberata mulier, & intercessoribus & Liberatori suo procuratione ministerium rependebat, docens nos: ne sine proposito bene utēdi valetudine illam a Deo petamus. sed & vōti factos compotes impigrē decet navare operam exequendis praeceptis ejus, & Sanctis ministerio juvandis.

32. Vespere autem factō, cūm
occidisset Sol, afferebant ad eū
omnes malē habentes, & dæ-
monia habentes.

33. Et erat omnis civitas congre-
gata ad ianuam.

34. Et curavit multos qui vexa-
bantur varijs languoribus: &
dæmonia multa eijciebat, &
non sinebat ea loqui, quoniam
sciebant eum.

Οφίας δὲ γρυομένης, ὅτε ἔδν ὁ ἥλιος
ἔφερω πρὸς αὐτὸν πάντας τὰς κα-
κὰς ἔχοντας, καὶ τὰς δαυμονιζομέ-
νας.

Καὶ ἡ πόλις ὅλη ἐπαυωγημένη
ἦν πρὸς τὸ θύραι.

Καὶ ἐθεράπευσε πολλὰς κακὰς ἔ-
χοντας ποικίλαις νόσοις. καὶ δαυμό-
νια πολλὰ ἔξεβαλε. καὶ ὅσα ἦφι-
λαλῶν τὰ δαυμόνια, ὅτι ἤδει-
αυτὸν.

TOLOS. Non frustra positum est: cum occubisset Sol, sed certam ob causam. Putabant enim non licere Sabbato curare quemquam. Propterea expectabant dum transisset dies occasu Solis terminanda, ut jam religione liberi, crepusculo ad salutem uterentur, quod agebant conferendis infirmis. quos non omnes curavit tamen, sed credentes tantum. increduli autem incurati sunt relictī. Dæmonia verò non sinebat loqui. docens ne tum quidem cum vera dicunt istis credendum. Si quem enim semel sibi credulum nacti fuerint, præcipitem in perniciem trahunt multa falsa veris permiscentes. Itaque Divinus Paulus Spiritum Pythonis inhibuit; quamvis de ipso sociisque ejus verè prædicantem: Isti homines servi Dei excelsi sunt. Renuit enim Vir Sanctus ab immundo spiritu commendari & testimonium accipere.

ΑΒ. ροι. 17.

PHOTII. Propterea expecta-

ΤΟΛΩΣ. Οὐ μάττω πρὸς κείτου ὅ-
τε ἔδν ὁ ἥλιος, ἀλλὰ δι' αἰτίαν ἵνα
ἐνόμισεν γὰρ μὴ δεῖν ἐν σαββάτω θε-
ραπεύειν πῖνα. διὰ τὴν ἀνείδω-
τῆς ἡμέρας ὅτε πέρασεν καὶ τότε ἐκόμισεν τὰς
μέλλοντας θεραπεύειν. ὃ πάντας ἔ-
θεράπευεν. ἀλλὰ τὰς πρὸς. ὅτι
ἅπσοι ἀθεράπευτοι κατελείφθησαν.
τὰ δὲ δαυμόνια ὅσα εἶα λαλῶν. διδασ-
κῶν μὴ πρὸς αὐτοῖς καὶ ἀληθεύουσι.
εἰ γὰρ εὐρωσὶ πῖνα πρὸς αὐτοῖς καὶ
κρημνὸν ἀπολείας ὠθῶσιν αὐτὸν, πολλὰ
ψευδῆ ὡς δαυμονιζοῦντες τοῖς ἀληθεῖσι.
Καὶ γὰρ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐκί-
λυσε τὸ πνεῦμα τῆς Πυθωνῆος λέγων.
ὡς ὅτι ἄσθραστοὶ δὲλοι τῆς θεῆς εἰσι
τῆς ὑψίστης. ἀπηγήνατο γὰρ ὁ ἄγιος
ὑπὸ ἀκαθάρτου πνεύματος συνίστα-
σθαι καὶ μαρτυρεῖσθαι.

ΦΩΤΙΟΥ. διὰ τὴν ἀνείδωτον πέρα-
σεν τῆς ἡμέρας ἵνα μὴ δόξωσιν ἐν σαβ-
βάτω θεραπεύειν. ἀμέλει, καὶ τῶν
τῶν Ἰουδαίων ἠγέμενοι ἐπετίμων αὐτῶ
θεραπέουσι ἐν σαββάτω. ὅτι μα-
θηταὶ τῶν ἑσπερίων μὴ ἀναμέναντες πα-
ρεκάλων αὐτοῖς τὰς ἰάσεις ποιῆσαι.

ΑΝΩ-

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Διάτι μὴ εἶπε, καὶ ἐθεράπευσε πάντας, ἀλλὰ πολλές; ἴσως τοῖν ἢ ἀπίστια ἐμποδῶν γέγονε τῷ ἰαθῆναι. ὅσοι δὲ γε προσήλθον μὲν πίστεως, ἰάθησαν. καὶ ὁ δαίμονια ἐπεὶ ἤδεισαν αὐτὸ εἶ) + Χριστὸν, αὐτὸ τῷ λαλῆντες ἐκάλουντο.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Οὐχ ἀπλῶς ἐθεράπευσε, ἀλλὰ δύσαντος τῷ ἡλίῳ. ἄλλ' ἐπὶ δὴ ἐνόμιζον μὴ εἶχόν τι θεράπευαν σαββάτω, τὰς χάριν τῷ σαββάτῳ πέρασ ἀνέμυον. ἀμέλει, καὶ τῷ Ἰουδαίων ἡγούμενοι ἐπέτιμην αὐτῷ θεράπευοντι ἐν σαββάτῳ. ὁ ἡμαθῆται ὡς ὠφελήθητες ἦδη, μὴ ἀναμείναντες τὸ ἐσπέραν, παρεκάλων αὐτὸν ἰάσασθαι τὸ πένθεραν τῷ Πέτρῳ. καὶ, ὁ μὲν παρῶν ἐναγγελιστὴς πολλές φησι αὐτὸν θεράπευκέναι κακῶς ἔχοντας. ὁ, πολλές, ἢ πάντας λέγει καὶ τὸ σωθῆναι τῆς γραφῆς ἕτω πολλάκις κεχηρμῆναι τῇ λέξει, καὶ ὁ εἰρημῶν ὑπὸ τῷ Παύλῳ, ὅσπερ διὰ τῆς ὠδύκοῆς τῷ ἐνὸς ἀνθρώπου ἀμαρτωλοὶ κατασάτησαν οἱ πολλοί, ἕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τῷ ἐνὸς, δίκαιοι κατασάτησαν οἱ πολλοί. ἢ πολλές φησι τὰς πνεύσαντας εἰς αὐτὸν καὶ ὧν ἢ πίσις τὸ ἴσιν ἐπιστάστω. ὁ ὁ Λυκάς τὸ πένθεραν ἐνοῖαν ἡμῶν δίδωσι εἰπών, ὅτι ἐνὶ ἐκάστῳ αὐτῷ πᾶς χεῖρας ἐπιθεῖς ἐθεράπευσεν αὐτὸς. καὶ δαίμονια πολλά ἐξέβαλε, φησι. ὅτι ἐστὶ ὁ ἐναντιῶν τῷ εἰρημῶν ὑπὸ τῷ ἁγίῳ Λυκά, ὁ νῦν λεγόμενος, ἐκείνου γὰρ φησι, ἐξήρχετο καὶ δαίμονια ἀπὸ πολλῶν, καὶ πᾶς ἐξῆς. καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς, ἐπιτιμῶν ὅτι εἶα αὐτὸν λαλεῖν, ὅτι ἤδεισαν αὐτὸν εἶ) + Χριστὸν. ὁ ὁ τελευταῖον Μάρκῳ ὅτι ἔχει, ἀπὸ πᾶς πολλὰ ἐν ἐπιτιμῇ διηγούμενος. ἤδεισαν ὁ αὐτὸ οἱ δαίμονες τὸ Χριστὸν εἶ), πείραν αὐτῷ τῆς διωόμεως εἰληφότες, ἐκ τῶν πνεύσαντων ἡγούμενων θαυμασίων, καὶ τῆς μετ' ἐξουσίας διωόμεως. ὅτι εἶα ὁ αὐτὸν λαλεῖν,

bant diei crepusculum ne viderentur Sabbatho curari. Principes scilicet Iudæorum cum qui curatus Sabbatho fuisset, objurgabant. quo metu ac superstitione liberi discipuli rogabant Christum, etiam nō expectata vespera, ut curationes operaretur.

ANONYMI. Cur non dixit, *Et sanavit omnes*, sed pro eo, multos, posuit? Fortasse quibusdam infidelitas impedimento fuit ne sanarentur. quotquot quidem accesserunt cum fide, sanati sunt. Demonia verò quoniam sciebant ipsum esse Christum, idipsum dicere prohibebantur.

VICTORIS ANTIOCH. Nō de nihilo additur mentio Solis occasus: verum ad indicandam superstitionem autumātium religiosum Sabbati otium curationum operatione violari. hinc enim donec Solis occubitu consummatum esset Sabbathum, opem ejus implorare differebant. Quin etiam Iudæorum Principes cum quid eum ejusmodi perfecisse tali die animadverterant, ut legis transgressorem objurgabant. At Discipuli experimēto ipso miraculorum tali errore liberati, non expectata vespera rogabant eum ut Socrum Simonis morbo liberaret. Atque hic quidem noster Evangelista multos a Christo curatos malè habentes ait: multorum nomine omnes oblatos intelligens, Scripturæ more tali sæpe notione vocé istam usurpantis. Sic Paulus: *Sicut enim* (inquit) *per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita et per unius obeditionem justis constituentur multi.* Nisi multos dicit eos quibus sua fides effectum

E cura-

Rom. 5. 19.

curationis obtinuit, quo aliqui sua incredulitate sint privati. Cæterum Lucas priori magis expositioni favet, cum hunc locum reddens ait: *at ille singulis manibus imponens sanabat eos*. Sequitur apud nostrum, *et demonia multa eijciebat*. In quo nihil Lucæ contrarium eadem narranti dicit. nisi quod jure ac more suo brevitati Marcus studens, acclamationem illam omisit, qua utentia dæmonia jussit silere Christus, quippe quam ex cætera oratione suspicari pronum erat. Sciebant porrò dæmones ipsum esse Christum experti potentiam ejus, cum eijcerentur è corporibus, tum etiam ex alijs, quæ norant, perpetratis ab ipso miraculis, & quidem nomine suo ipsius atque autoritate propria, non autem precariò & invocatione alterius, talia operante. Loqui autem etiam vera dæmones noluit, nolens assuescere nos probandis sermonibus eorum.

35. Et diluculo valde surgens, egressus abiit in desertum locum; ibique orabat.

36. Et persecutus est eum Simon, & qui cum illo erant.

37. Et cum invenissent eum, dixerunt ei, Quia omnes querunt te.

38. Et ait illis, Eamus in proximos vicus & civitates, ut & ibi prædicem: ad hoc enim veni.

39. Et erat prædicans in Synagogis eorum, & omni Galilæa, & dæmonia eijciens.

» Καὶ ἔσπευτο ἔξω ἐκ τοῦ οἴκου, καὶ ἔβη εἰς τὸ ἄγρον, καὶ ἔκειτο προσευχόμενος.
 » Ἐξῆλθε δὲ ἀπὸ τῆς συναγωγῆς ἐξήκει μὲν ὁ ἄνθρωπος, καὶ οἱ ἄλλοι ἐπὶ τῷ Ἰησοῦ.
 » Καὶ καταδίωξαν αὐτὸν οἱ Σίμων καὶ οἱ μετ' αὐτῶν.
 » Καὶ εὐρήνητες αὐτὸν λέγουσιν αὐτῷ, ὅτι πάντες ζητοῦσίν σε.
 » Καὶ λέγει αὐτοῖς, ἄγωμεν εἰς τοὺς περὶ ἡμᾶς κωμοπόλεις, ἵνα καὶ ἐκεῖ κηρύξω· εἰς τὸ γὰρ ἔξελθόντα.
 » Καὶ ἦν κηρύσσων ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν, εἰς ὅλην τὴν Γαλιλαίαν, καὶ τὰ δαίμονια ἐκβύλλων.

ANONYMI. Exemplum & in hoc se Dominus imitationi offert nostræ: ut, inquam, & nos discamus opera misericordiæ ac docendi ministerium exercere apud populum; orare verò in desertis locis: quò scilicet animo vacante, turbæ ac cura libero, ad Deum accedamus.

VICTORIS ANTIOCH. Nō abit in diversum Lucas, sic de his scribens: *Facta autem die egressus ibat in desertum locum, et turbæ requirerant eum &c.* Marcus autem ait: *deprehendisse tandem Apostolos latentem Christum, eique*

ANONYMOΣ. Ὑπογραμμισθὴν ἡμῖν, ὁ κύριος Ἰησοῦς ὡς περὶ τὰς μὲν παραδείξαι καὶ τὰς διδασκαλίας ἐν τοῖς ὄχλοις ποιῆσασθαι τὴν εὐχάριστην ἐργασίαν· ἵνα νῦν χαλάζοντι καὶ πείσῃσι τῶν βίβη ἐλευθέρω. προσευχόμενοι τῷ Θεῷ.
 ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ὁ μὲν Λυκάς ὡς ἀπλησίως ἔβητο. ἐταπεινώθη, ἀπομονώθη, ἡμέρας ἔξελθὼν ἐπειροῦσθαι εἰς ἐρημίαν, καὶ οἱ ἄλλοι ἐπεζητοῦν αὐτὸν καὶ τὰς δυνάμεις, ὅτι ὁ Μάρκος τὴν ἀποστόλῃ αὐτὸν καταλαβὼν καὶ λέγειν, ὅτι πάντες σε ζητοῦσιν, ὅσα ἐναντία φασι ἀλλήλους. ἐνδύχεται γὰρ μὲν τὴν ἀποστόλῃ καὶ τὸ ὄχλον καὶ πῦρ ἀκολούθησάντα φθασάν· ὁ δὲ κύριος
 ριθ

Luc. 10.
43.

ⲉⲛⲟⲩⲥⲱⲃⲉⲗⲉⲩⲉⲛ ⲁⲫⲣⲓⲛⲁⲓ, ἵνα καὶ ἄλ-
 λοὶ μετὰχῶντο τὴν διδασκαλίαν, ὡς τῆ
 καὶ τῆς ὁπιδημίας μὴ πᾶν πολλὰ
 ἤρησομύς. καὶ ὁ μὲν Μάρκος ἐπα-
 γει, εἰς τὸν δὲ ἐξελήλυθα. τὸ θεόπητο
 αὐτῆ ἄσθεντιαν ὑποδηλῶν, καὶ ὁ
 ἐκαστὸν τὴν κενώσεως. ὁ δὲ Λυκάς, εἰς
 τῆσ, φησὶν, ἀπέσαλμαι, τὴν οἰκονομίαν
 τῶν ἀδελφῶν, καὶ τὴν εὐδοκίαν τῶν πατέρων
 ἁποστολῶν ὀνομαζῶν. ἔλεγε γὰρ καὶ
 Ἰωάννης, μετὰνοήσῃ. ἤλκε γὰρ ἡ βασι-
 λεία τῶν ἕρτων, ἵτις ὄντι ὁ Χριστός.
 ἀναχωρῶ δὲ πρὸς ὀλίγον εἰς ἔρημον τό-
 πον ὁ Χριστός, ἵνα ποιήσωσιν αὐτὸ οἱ ἄν-
 θρωποι ἁπονοήσῃ. καὶ πᾶσι ἡμῖν ἡμῶν.
 μὲν, μὲν, πρῶτον ἀρίστου καὶ θαύματα
 ἀναχωρῶν κατ' ἰδίαν, καὶ μὴ τῶν τῶν
 ἀσθενῶν ἐπαίνων ἡμεῶν, τῶν Θεῶν
 δὲ μᾶλλον τὴν εὐχαριστίαν προσάγοντες.
 προσήχετο δὲ, ὅτι αὐτὸς τῶν δέομε-
 νων, ἀλλ', ὡς ἐφίλω, πᾶσι ἡμῖν πάσης
 ἀρίστης ἡμῶν ἡμεῶν. ὁ κήρυξε
 δὲ ἐν τῇ Συαγωγῆς, ἵνα συγκεράσῃ
 μίαν διδασκαλίαν πατρῶν τε καὶ κα-
 τῆς ἀσθενῶν, καὶ ἵνα δείξῃ ὅτι αὐτὸς
 τὴν παλαιὰ καὶ τῆς νέας, καὶ ἔτι
 ἔτι, ἀσθενῶν, καὶ τῶν ἀσθενῶν ἀρετι-
 κῶν. πανταχῶς δὲ τὴν αὐτῆ διδασκαλίαν
 πασῶν ἡμῶν, ἐπαίγει τοῖς λεγόμενοις τα-
 ψάματα.

ΤΟΛΩΣ. Μετὰ ὁ ἡμεῶν περὶ τῶν
 τοῦ ἕρτων ἀρετῶν ὁ Ἰησῶς, παι-
 δῶν ἡμῶν, μὴ ὁπιδείκνυσται ὅτι πᾶ-
 σιν ἀγαθῶν ἡμεῶν. καὶ προσεύ-
 χε, δεικνύων ἡμῖν ὅτι ποῖνται ἀσπι-
 ρῆσαι δὲ τῶν Θεῶν. καὶ λέγειν ὅτι πᾶ-
 σα δόξα ἀγαθῆ ἀποθῆν ἐστιν ἐκ τῶν Πα-
 τέρων τῶν φιλῶν. τοῖς δὲ ζητῶσιν αὐτὸν
 καὶ ποθῶσιν ὅτι ὁπιδίδωσιν ἑαυτὸν. ἀλλ'
 ἁποδέχε, μὲν αὐτῶν, βαδίζει δὲ πρὸς
 τῶν δέομύς διδασκαλίαν.

ΦΩΤΙΟΥ. Ἀξίον ὄντι ζητήσεως, πῶς
 ὁ Ἰησῶς ἀναχωρήσας εἰς τὴν ἔρημον
 προσήχε. ἔτι γὰρ δὴ ὡς δέομύς καὶ
 χηρῶν, τῶν ἐποιεῖ. καὶ γὰρ αὐτὸς ἦν

dixisse, quæri ipsum ab omnibus.
 quæ præclarè invicem coherent.
 Fieri enim facilè potuit, & factum
 apparet, ut Apostolorum vestigia
 multitudo premens, eò venerit. At
 Dominus autor Apostolis fuit ut
 multitudinem dimitterent: quò vi-
 delicet alij quoque fieri participes
 doctrinæ possent. quoniam pere-
 grinationis in terris suæ non ita
 longum definitum spatium Do-
 minus norat. Addit Marcus: *ad
 hoc enim veni.* auctoritatem sui po-
 tentem divinitatis ejus innuens, &
 exinanitionis ultrò susceptæ liber-
 tatem. Lucas autem: *ad hoc*, in-
 quit, *missus sum* incarnationem de-
 signans, & beneplacitū Patris mis-
 sionem vocans. Dicebat enim &
 Ioannes, *penitentiam agite, appro-
 pinquavit enim regnum celorum,*
 quod est Christus. Secedit porrò
 desertum in locum Christus, tum
 ut cum homines desiderarent ab-
 sentem: tum ut exemplum esset
 nobis post opera præclara & popu-
 lo mirabilia secedendi, nec expe-
 ctandi captandive laudes hominū,
 sed Deo in secessu gloriam omnē
 offerendi. Orabat autem, eo non
 ille quidem indigens, verum, ut
 dixi, nobis exemplum recti omnis
 officij in se exprimens. Prædica-
 bat verò in Synagogis. ut in unam
 misceret doctrinas Testamenti no-
 vi & veteris: seque eundem unum
 æque Testamenti utriusque autorem
 ferret, Hæreticosque refelleret con-
 traria mentientes. ubique verò
 doctrinæ suæ fidem adstruens, di-
 ctis addit miracula.

TOLOSANI. Postquam cu-
 ravit infirmos recessit Iesus, docēs
 ne nos ostentemus cum bonū ali-
 quid egerimus. Orat autem, exem-

plum dans nobis omnia accepta Deo referendi; profitendiq; omne donum optimum defursum esse a Patre luminum. quærentibus porrò & desiderantibus ipsum, non indulget se tamen, sed studium quidem illorum probat, vadit autem ad eos qui doctrina ejus indigent.

ὁ τὰς τὰς λογικῶν δὲ χόρδῳ παροσσεύχας· ὁ δὲ οἰκονομικῶς τὸ τοιοῦτον ποιῶν, καὶ πῶς ἡμῖν γινώσκῃ πάσης ἀρίστης ἰατρῆς,

PHOTII. Inquisitione dignum est, quamobrè Iesus post secessum in desertum, oraverit. non enim tamquam ope indigenus hoc faciebat, Ipse quippe est qui spiritualium preces accipit: sed dispensatoriè hoc faciens, & exemplum nobis factus omnis ope rationis optimæ.

40. Et venit ad eum leprosus deprecans eum: & genuflexo dicit ei, Si vis, potes me mundare.

καὶ ἔρχεται πρὸς αὐτὸν λέγων· ὁ θεοκαλάς αὐτὸν, ἔχοντες αὐτῷ πῶς λέγων αὐτῷ, ὅτι εἰ μὴ θέλῃς, διώσκει με καθαρίζαι.

ANONYMI. Est quidem supra humanam medendi iuvandique vim, lepræ malum positum. Demonstrant id venefici Pharaonis eo morbo victi. Hic igitur ad Christum velut ad Deum venit; talique se inductione animi accedere declarat, dum profitens affirmat: una ipsius significatione voluntatis extergi lepram posse.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Κάποι ὁ δὲ λέει πρὸς παῖδ' ὅτι ἀνθρώπινος ἔγενετο ἔπι κείνου· ἔδραστο τὸ πᾶν τὸ φάρμακον ἡγήσεντες τὸν παῖδα· ὁ δὲ ὁμοῦ ἔπος ὡς Θεῷ παροσσή τῷ Χριστῷ· ὅτι μόνον τῷ θελήματι αὐτοῦ ἀλλοῦ ἔστι ὁ τῆς λέπρας παῖδ' διακαθίζεσθαι.

VICTORIS ANTIOCH. Qui mundum universum impietatis lepra mundavit, nunc hominem corpore leprosum, animo verò per fidem & spem purum ac sanum, in naturalem munditiem restituit. Ait enim leprosus: Si vis, potes me mundare. novi enim te omnia posse, deest tantum velle: ubi quidem voluntatem conceperis, quin ea prodeat in opus nihil obstiterit. Integra planè ac numeris virtutum absoluta omnibus anima leprosi hujus. Scio (inquit) te posse; sed & me indignum scio. justo enim iudicio patior quod patior. potes igitur & nolle. nec prohibere velim quominus & in negando potestate ac justitia utaris tua.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ο τὴν οἰκουμένην καθάρσας τῆς λέπρας, τῷ ἔστι τὸ ἀσεβείας, νῦν ἔτι λέπρον μὲν τῷ σώματι, καθάρσιν δὲ διὰ πίστεως καὶ ἐλπίδ' ἔτι δὲ δόξης, εἰς τὴν φύσιν ἀποκαθίστησιν. φησὶ γὰρ ὁ λεπρός, εἰ μὴ θέλῃς, διώσκει με καθαρίζαι· οἶδα γὰρ ὅτι πάντα δύνασαι· λέει δὲ ὁ θελήσας· εἰδὲν δὲ κωλύει θελήσαντα ἐνεργῆσαι· ὁλόκληρον ἢ ψυχὴν τῷ λεπρῷ· οἶδα φησὶν ὅτι δύνασαι· εἰ πάντως δὲ ἐγὼ εἶμι· κρίσει γὰρ Θεῷ πάχω ὁ πάχω· ἂν μὴ θέλῃς ὅτι ἀποκλέω.

41. Iesus autem misertus ejus extendit manum suam, & tāgens eum, ait illi, Volo, mundare.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς συμπλαγγνισθεὶς, ἐκτείνας τὴν χεῖρα, ἤψατο αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτῷ, θέλω, καθαρίσθαι.

Καί

20 Καὶ εἰπόντων αὐτῶν, εὐθὺς ἀπήλθεν
21 ἀπ' αὐτῶν ἡ λέπρα, & καθαρίσθη.

ΤΟΛΩΣ. Διὰ τὴν ἀπίει τῶν λεπρωῶν ὁ Σωτὴρ καὶ εὐθὺς ἐπέβη ἐπὶ τὴν ἴασιν λέπρας; ἵνα δείξῃ ὅτι Κύριός ἐστι τῶν νόμων· ὁ γὰρ νόμος ἀπέμυθε λεπρωῶν ἀκάθαρτον εἶναι φησὶ ὅλλω τὴν ἡμέραν καὶ ὅτι ἀκαθαρσία μὴ φύσιν εἶναι ἀπίει αὐτῶν· καὶ ὅτι ὁ νόμος εὐθὺς ἦν κατ' αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ φιλῶν ἀνθρώπων· ὁ δὲ Κύριος καὶ ἀνθρώπων· ἡ δὲ πάλιν καὶ Θεὸς πάλιν· λέπραν δὲ εὐθὺς εἶπεν αὐτῶ ὁ λεπρῶς, ὅτι ἐὰν αἰτήσῃ Θεός, διώσασά με καθαρίσασιν· ἀλλ' ἐὰν θέλῃς ὅτι ἐνυγκώμεθα ἢ καὶ παύσῃς τις ὀφθαλμοῖς τῆς ἀφανείας εἰδώς ὅτι Θεός ἐστι· καὶ ὁ μὲν Χριστὸς ἀφάμνησε τῶν λεπρωῶν ἐπερὶ πευσεν· ὁ δὲ Ελισαῖος ποσῶν ἐδέδδικαι νόμον ὡσεὶ καὶ Νεεμὴν λεπρῶν ὄντων καὶ δεόμενον ἰασησῶν· ὅπως ἰδεῖν ἠνεχέτο.

Φησὶ ὁ Σωτὴρ πρὸς λεπρῶν· θέλω, καθαρίσθητι· καὶ ἅμα τῶ λόγῳ φυγαδεύει ὁ παῖθ· ὅπερ γὰρ ὁ λεπρῶς εἶρηκε λέγοντας, τῶ ὁ Σωτὴρ ἔργῳ ἐπέτελε· εὐθὺς ἀνέμυθε ὁ μὴ δύνασθαι λέπραν θελήματι· εὐθὺς γὰρ κάλυψε τὴν ἰσπύριον, ἀλλὰ μάλλον ἐβεβαίωσεν, εἰπὼν· θέλω καθαρίσθη.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Πάλιν τὴν ἀφύε χρισίαν, δὲ καὶ ζωοποιεῖ τὴν καρκα αὐτῶν.

ΒΙΚΤΩΡΩΣ ΑΝΤΙΟΧ. Διὰ τὴν ἀπίει, καὶ μὴ λόγῳ ἐπέβη τὴν ἴασιν; ἀπεφηνάτο Μωσῆς ἐπὶ τῶ νόμῳ ἀπέμυθε λεπρωῶν ἀκάθαρτον εἶναι· ἵνα πίνω δειξῇ ὁ Σωτὴρ ὅτι ἀκαθαρσία καὶ φύσιν ἢ ἀπίει σωτῆρος, καὶ ὅτι ὁ νόμος εὐθὺς κατ' αὐτῶν, ἀλλὰ κατ' ἀνθρώπων καὶ ὑψηλῶν, λέγει, θέλω καθαρίσθητι· καὶ ἅμα τῶ λόγῳ φυγαδεύει ὁ παῖθ, καὶ ὅπερ ὁ λεπρῶς εἶπε τῶ λόγῳ, τῶ αὐτὸς ἔργῳ δέδειχεν.

42. Et cum dixisset, statim di-
,, scellit ab eo lepra, & mundatus
,, est.

TOLOSANI. Cūr tangit leprosum Salvator, nec curationem verbo perficit? ut ostendat se esse Dominum Legis. Lex enim, qui leprosum tangeret, immundum jubebat esse diem totum. Demonstrat etiam hoc facto, naturalē immunditiam nulla contagione posse in ipsum propagari. Legemque non sibi latam esse, sed ijs dumtaxat qui solum & simpliciter homines essent. Dominus autem & perfectus homo erat & perfectus Deus. quare verò non dixit ei leprosus, si petieris à Deo potes me mundare. Sed, Si volueris. quoniam rectè sentiens erat & fidelis, & oculis mentis cernens ipsum esse Deum. Ac Christus quidem cū tetigisset leprosum, curavit. Elisæus verò tantum reveritus est legem, ut Naaman leprosum, quantumvis rogantem ut curaretur, ne videre quidem sustinuerit.

Ait Salvator ad leprosum: volo, mundare. Et simul cū verbo morbum expulit. quod enim verbo dixit leprosus, hoc ipsum opere perfecit Christus. Non negans se posse solo voluntatis nutu. non enim eam sanè conceptam in leprosi mente opinionem de sua potentia honorificam sustulit, sed potius confirmavit, cū dixit: volo, mundare.

ANONYMI. Rursum contactu ad sanandum usus est, vivificam esse ostendens carnem suam.

VICTORIS ANTIOCH. Cur tangit, & non solo verbo curationem absolvit? Declaraverat Moses in Lege, qui leprosum tangeret immundum esse. ut igitur Sal-
vator

vator ostenderet se natura sua capacem immunditiei non esse; nec se lege ista comprehendi: licet ea tenerentur homines cæteri omnes, quantumque alioqui dignitatis sint, ait: volo mundare, & simul cum verbo morbum fugat. ita ut quod leprosus verbo dixerat, Salvator opere repræsentaret.

SCH. Puto pro καὶ ὑμῶν rescribendū φιλῶν. etsi nihil sum ausus in codice mutare.

43. Et comminatus est ei, statimque ejecit illum.

» Καὶ ἐμβριμησάμενος αὐτῷ, εὐθέως ἐξέβαλεν αὐτόν.

44. Et dicit ei, Vide nemini dixeris.

» Καὶ λέγει αὐτῷ, ὅρα μηδενὶ εἰπῆς.

ANONYMI. Quod græcè respondet comminandi verbo, significat: verbis austerioribus incessere aliquem cum imperiosa percussione minarum. Et hic exemplū monstratur nobis occultandi speciosa, si quain nobis sint. quæq; hominū cōciliare famam ac laudem queant.

ANΩΝΥΜΟΥ. Εμβριμησάμενος, ὅτι μετὰ τὴν αὐστηρίας καὶ καταπληξέως προσέειπεν. Ἐνταῦθα δὲ ὑπόγραμμον ἡμῖν εἰς τὸ ἐπικρύπτειν τὰ δόξατα ἡμῖν, καὶ τὸ ὡς πάντων εὐφημίαν ὡρασκευάζοντα.

VICTORIS ANTIOCH. Vide, inquit, nemini dixeris. non indigeo ut tu ipse præconiū mei facias: nisi enim morbus tuus me prædicaverit, nihil profuerit tua mundatio.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ὁρα, φησὶ, μηδενὶ εἰπῆς. ἔχρεια ἔχω τῆ σε κηρύξαι. αὐτὰρ μὴ πάρος ὁ σὸν ἐμὲ κηρύξῃ, ἔδδεν ὠφελῆ ἢ σὴ κάθαρσις.

» Sed vade, ostende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua quæ præcepit Moyse in testimonium illis.

» Αλλ' ὕπαγε, σεαυτὸ δ᾿ ἔξω τῷ ἱερῶ, καὶ προσέειπε πρὸς τὸ καθαρισμὸν ἃ προσέταξε Μωσῆς εἰς μαρτύριον αὐτοῖς.

ANONYMI. Iuxta Mosis Legē, qui mundabantur à lepra, duas offerebant aviculas, & quidam circa ipsos mystici ritus adhibebantur, prout in ea Legis parte, quæ de his agit, est præscriptum. Quoniam igitur Christum ut Deo adversarium everforemque Legis calumniabantur, ut ex alijs Evangelistis scimus, ait huic a lepra mundato: Fac offeras Lege præscriptā hostiam, ut id Sacerdotibus testimonio sit, me nec Deo adversarium, nec Legis abrogatorem esse.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Κατὰ τὴν Μωσείως νόμον καθαιρόμενοι δὲ τὸ λέπρας δύο προσέφερον ὀρνίθια, καὶ ἵνα μυστικῶς ἐπὶ αὐτοῖς ἐωραθήτο, καθὼς ἔπει τὰτα φησὶ νόμος. ἔπει οὖν ἀπίθετον αὐτὸν διέβαλλον καὶ τὸν νόμον ἀπαρτέποντα, ὡς φασὶν ἔφηροι τῶ ἐυαγγελιστῶν, ἕως ὧς αὐτὸν καὶ τὸν νόμον προσάγαγε ἰστίαν, ἵνα τῆτο μαρτύριον τοῖς ἱερέυσιν εἴη, ὅτι ἔτε ἀπίθετον, ἔτε καταλυτὴς ὅτι τῶ νόμου.

VICTORIS ANTIOCH. Di-

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Παρπέμω τῷ νόμῳ, τὸ ἀνάχωντον τῶ Ἰσραήλων γλαφίαν ἐμφρατίων, ἵνα ὅταν ὡς πλάνον καὶ ἀπατελῶνά με διώκωσι, οὐ μοι μαρτυρήσῃς, φησὶν, ὡς ἡ ἐμὲ θεραπευθεὶς καὶ τῷ νόμῳ ὡραωμεμφθεὶς καὶ τῆ τῶ ἱερέων δοκιμασία, καὶ ἵνα μὴ ἔξω δόξοβεβλημένον. ὁ γὰρ νόμος

Levit. 14

νόμου φησὶν ἐν τῆς λεωσὲς ἢ, μὴ
ἔξω τῆς παρεμβολῆς ὡς ἀκάθαρτοι.
ἐὰν δὲ ἀντοματωσθε θεωρευθῆτε, οἷα συμ-
βαίψι θεῷ βλασηδῆς, μὴ ἔξω εἶη δόπο-
βεβλημῶ. εἰ γὰρ μὴ εἴπαιεν ὁ ἱερεὺς
ὅτι ἀκάθαρτοι ὁ λεωσὲς, ἐμὴκε εἶπαι
μὴ πῶ ἀκαθάρτων ἔξω τῆ παρεμβολῆς
ὁ δὲ λεωσὲς ἐν γκόμενων ὡν ἐμπήρυσθε
πανταχῶ τ' εὐεργέτιν.

mittit ad observationem legis im-
pudenti Judæorum linguæ calum-
niandi prætextum subtrahens. ut
cum mihi plani ac seductoris, in-
quit, nomina criminaque falso ac-
cusatores impegierint, tu eōtra pro-
prie testeris, te mea opera curatum
remissum ad legem, atque ad in-
spectionem examenque Sacerdo-
tum, ut tua munditie ipsorum iu-
dicio probata, non amplius à mundorum cœtibus abesse cogaris. Lex
quippe agebat: *Si quis leprosus fuerit, maneat extra castra ut immundus.*
Si autem sponte curatus fuerit, qualia accidunt Deo volente, ne foris ma-
neat ejectione. Nisi ergo pronunciaret Sacerdos ipsum qui leprosus fuerat
jam mundatum esse: manere ipsum oporteret cum immundis extra ca-
stra. Cæterum hic leprosus grati animi officium antiquius habens quàm
aliud quidvis prædicavit ubique benefactorem suum.

» Οἱ ἔξαλθῶν ἤρξατο κηρύσσειν πολ-
» λαὶ καὶ ἁποφηνίζων τὸ λέγειν,
» ὡς περὶ μὴκέτι ἀπὸ δυνάμου φανε-
» ροῦς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν. ἀλλ' ἔξωθεν
» ἐν ἐρήμοις τόποις κτλ. καὶ ἤρχοντο
» αὐτὸς ἀπὸ πανταχοῦθεν.

45. At ille egressus cœpit prædi-
» care & diffamare sermonē: ita ut
» jam non posset manifestè introi-
» re in civitatem, sed foris in de-
» sertis locis esset, & cōveniebant
» ad eum undique.

ΤΟΛΟΣ. Τὸ ἀνεύδωκτον ἔμει-
» να καὶ μένειν διδάσκει ἡμᾶς ὁ Σωτὴρ
» αὐτὸς τῆς λεωσὲς εἰπεὶς μὴδὲν εἰπεῖς.
Καίπερ ἐγίνωσκον ὅτι ἔσονται τῆς ἀλ-
» λα καὶ κηρύσει πανταχῶ εὐεργέ-
» τιν. ἀλλ' ὅμως ὁ εἰ αὐτὸς ποιεῖ ὁ Χριστὸς
» ἔμαθον ἡμῶν, ὡς εἶπε. εἰ καὶ κη-
» ρυθῆναι ἀπὸ τῆς δυνάμου. δόπος ἐλ-
» λα ἢ ἀπὸ τῆς λεωσὲς ἱερεῖα. ἵνα διέξη
» ὅτι εἶπε ἐν τῷ νόμῳ ἀσμερῆς. αὐτοῦ εἶ-
» πα ἢ καὶ δόπος αὐτοῦ εἶπε. εἶπε γὰρ
» ἢ καὶ τῆς ποιεῖν.

TOLOSANI. Vitandā ostenta-
» tionem & modestiam in successu
» tenendam, docet nos Salvator le-
» proso à se mundato dicens: nemini
» dixeris. Neque verò ignorabat ip-
» sum utique non taciturnum: sed
» prædicaturum ubique benefactore
» suū. Tamen quod suum erat facit
» Christus. Et simul ostendit nōdum
» advenisse tempus quo prædicanda
» erat ejus vis ac potentia. Mittit au-
» tem ipsum ad Sacerdotem, ut ostē-
» dat non esse se destructorem legis.
» Præcipit etiam, ut & munus afferat.
» mos quippe erat ut & hoc fieret.

ANONYMOT. Διὰ τὸ πολλὰ
» τῶν προσόντων ὡς ἀπὸ τῆς καὶ τοῖς αὐτῶν
» πάντων εὐφημίας, ἃς μὴ προσείδατο ἔ
» ἀναμνησκον ἡνίκα τῶν καθ' ἑαυτὸν
» ὁ μὴδὲν εἶπαι αὐτοῦ εἶπε.

ANONYMI. In desertis locis
» manet, ad vitandam turbam & tu-
» multum accedentium, ac clamatio-

nesque ac honorifica testimonia eorum, qualia se non admittere declara-
» verat, jam tum cum mundato præcepit, ne cui diceret.

CAPVT

CAPVT II.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β

- 1. Et iterum intravit Capharnaū
- » post dies , & auditum est quòd
- » in domo esset .
- 2. Et confestim cōvenerunt mul-
- » ti , ita ut non caperet neque ad
- » januam .

- » Καὶ πάλιν εἰσῆλθεν εἰς Καφναῦμ
- » δι' ἡμερῶν . καὶ ἠκούθη ὅτι εἰς οἶκόν
- » ἔειπε .
- » Καὶ εὐθὺς συνήχθη πολλοί , ὥστε
- » μήκετι χωρεῖν μηδὲ εἰς τὰς θύρας .

ANONYMI . Atqui hæc pars certè quæ ad januam est à concursu & commotione ingredientium exeuntiumve tum vacare solet , cum semel congregata turba est . Tamen adeo tunc multi conuenerant , ut cum eos exhedra non caperet in atrium & vestibulum redundarent .

AΝΩΝΥΜΟΙ . Καίτοι ταῦτα αἰεὶ καὶ ἔχουσιν ἐπισημασθῆναι ὡς ἀποδείξεις τῆς εἰσιόντος καὶ ἐξιόντος , ἀλλ' ὁμοίως ἔστιν ἀποδείξεις , ὡς μηδὲ εἰς τὰς θύρας χωρεῖν .

- » Et loquebatur eis verbum .
- 3. Et venerunt ad eum ferentes
- » paralyticum , qui à quatuor por-
- » tabatur .

- » Καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸ λόγον .
- » Καὶ ἔρχοντες πρὸς αὐτὸν , ὡς θαλυπ-
- » κὸν φέροντες , ἀνεβήθη ὑπὸ το-
- » σάριον .

VICTORIS . Similia his & Lucas ponit , silentio tamen transmissa civitate , in qua perpetratum hoc signum est . Matthæus verò nulla perforati tecti mentione facta , cæteram narrarionem ijsdem ferè cū nostræ verbis exequitur , signum istud à Christo in civitate sua factū affirmans . Atqui civitas Christi habebatur Nazaret , nō Capharnaum . nisi quis dicat civitatem Christi vocatā Capharnaum , quoniam ibi sæpius esse Dominus , ibidemque multa signa edere , solitus esset . Dicat etiam quispiam , propter harum urbium viciniam , parum necessariam arbitratos Evangelistas distinctiorem definitionem loci , signo describendo unice intentos , in quo quidem , ut verbis ipsis conveniunt .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ . Ταῦτα οἰοῦμαι καὶ ὁ Λυκάς ὡσαύτως , διποσιωπῆσας τὴν πόλιν ἐνθα ὁ σημεῖον ἔργονα . ὁ δὲ Ματθαῖος πρὸς τὴν ἀνατροπὴν σιωπῆσας τὴν εἰρησὶν τῶν αὐτῶν ἐργαστηρίων , ἐν τῇ πόλει αὐτῶν γεννηθῆναι τὸ πνεῦμα φάσκων . πόλις δὲ αὐτῶν ἐνομιζέτω ἔτι ὁ Ναζαρέτ , ἢ Καπερναεὺμ . εἰ μὴ πρὸς αὐτὸν αὐτῶν φάσκων Καπερναεὺμ ἔστιν ὁ πολλὰς ἐκασε αὐτὸν ἐπιδημῆν , καὶ πολλὰ ἐν αὐτῇ γεννηθῆναι σημεῖα . ἢ καὶ λέγει τὸ ἐξυπητά τῶν τόπων μὴ ἀκριβολεγεῖσθαι τὰς Εὐαγγελιστὰς , σπένδοντες μὲν τὸ σημεῖον αἰεὶν . πρὸς ὃ καὶ συμφωνῶσι καὶ τοῖς ῥήμασι διαφέρωντες .

Matth. 9.
2.

4. Et

33. Καὶ μὴ δυνάμει περιεσχίσθη αὐτῷ
 34. ἄλλ' ὅτι ἔλεος, ἀπεσέλασαν τὸ σέβω
 35. ὁσέβω, καὶ ἔξορῶσαντες χαλάσθη
 36. τὸ κρεβάτι, ἐφ' ᾧ ὁ ψαλτικὸς
 37. κατεκεῖτο.

4. Et cum non possent offerre eū
 ,, illi præ turba, nudaverunt te-
 ,, ctum ubi erat: & patefacientes
 ,, submiserunt grabatum, in quo
 ,, paralyticus jacebat.

ΑΥΤΟΥ. Απαντασιν οὖν ἀγρο-
 πῆς πινες ψαλτικόν· εὐρόντες ὃ τὸ γύ-
 ρω πεφραγμένω τῷ πλήθει, ὅτι
 ἠδυνήθησαν δι' αὐτὸ εἰσελθῆν· ἔδδ' ἡδὲ πα-
 ρεχώρησαν οἱ ἔσω ποῖς ἔξω, ἔδδ' μετεδί-
 δδσαν αὐτοῖς τῆς εἰσόδου. (πέυδοντες ἔν
 οἰκονομίζοντες τυχεῖν αὐτὸ τῆς ἰάσεως,
 ἀναβάντες εἰς τὸ δαμάτιον, καὶ τῷ
 ἀφ' ἀμφοτέρων τῶν ὀφθαλμῶν, τὸ περιε-
 σκασθῆναι τὸ ἰάσεως καὶ κρεβάτιος ψαλτικῶ
 ἀμφοτέρων ἡδὲ τῷ τῷ φέρει τὸ
 κλίνω, καὶ τὸ σέβω αὐτὸ ἀναστρέψαν-
 τες καθίσαν ὑπὲρ κλίνης τὸ ἀνδρῶν παρει-
 μένον, καὶ ὀφθαλμοῖν τῶ σωτήρος. καὶ
 ἔειπε μοι τῷ τῷ Ἰησοῦ μακροθυμίαν·
 πῶς τέτιον ἡμοῦν σιωπῶντες, ὅτι
 εἰς τὸ μικρὸν ὑστερον ἡμοῦν.

EIVSDEM. Adfunt igitur qui-
 dam paralyticum afferentes, qui-
 bus cum aditum negaret multitu-
 do januas obsidens, nec in tanto
 certatim accedendi studio, qui lo-
 cum jam intus occupaverant, ce-
 derent posterioribus, eoq; ex-
 clusis; illi spei quadam pertinacia
 ad inopinati consilij cogitationem
 procecti, tectum conscendunt, su-
 perneque aperiunt; tum machinis
 sublato una cum lectulo paraly-
 ticum ad Salvatoris conspectum
 demittunt. In quo mirari licet pa-
 tientiam Iesu, qui quod futurum
 inde mox erat providens, molitio-
 nis istius audaciam boni consuluit.

38. Ἰδὼν ὃ Ἰησοῦς τὴν πίστιν αὐτῶν.

5. Cum autem vidisset Iesus fidē
 ,, illorum.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Πίστιος γὰρ ἡ
 τῆς ἀκροπότης τῶν ἰσομοῖν κό-
 πων, ἐφ' ᾧ πλοῖον ἀγαγῆν τῶ κυ-
 ρίς τὸ ψαλτικόν.

ANONYMI. Fidei enim sumæ
 fuit tantū laboris cōtentionisq; pa-
 cifci pro spe admovendi salutari
 Domini conspectui paralyticū istū.

39. Λέγει τῷ ψαλτικῷ, τέκνον ἀφέ-
 ρωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι. (β.)

,, Dicit paralytico, Fili, dimittun-
 ,, tur tibi peccata tua.

ΑΥΤΟΥ. Αἰετὸν οὖν ἰδὼν ἁμαρ-
 τῶν εἰς τὸ παρὰ τῆς ψαλτικῶς ἐμ-
 πίπτωκεν.

EIVSDEM. Igitur propter
 peccata in pœnam paralytis inci-
 derat.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Θεασά-
 μην ἔν τῷ τῷ τῷ Χριστῷ ἔμ μα-
 τῶ αὐτῶν ἀποφάνει τὸ πόνον.
 ἀλλὰ φησι, τέκνον, ἢ ὡς ὁ Λυκάς,
 ἀνθρώπε, ἀφείωνταί σοι αἱ ἁμαρτίαι
 (β.) ὅτι τέκνον, ἢ καὶ αὐτῷ πνεύ-
 σαντι, ἢ καὶ τῷ δημιουργίας λόγῳ. ποῖα
 ὃ ὅς φησιν, ἁμαρτία; ἄλλο περιε-

VICTORIS. Conspēta Chri-
 stus illorum fide, frustra illos labo-
 rasse non est passus, sed ait: *Fili,*
 vel ut habet Lucas, *Homo,* *dimittun-*
tur tibi peccata tua. Filium vo-
 cat, vel ob fidem jam conceptam:
 vel jure creationis. Verumtamen
 dicat æger. quæ tu mihi peccata
 F loque-

loqueris? aliud expectanti, aliud tribuis. Huc tanto molimine sum delatus ut gressum recuperarem: tu alium pro alio morbum curas. Et benè id quidem. nosti enim peccata mea. vides quæ isti non vident, laborat anima prius quam corpus, indeque in membra manavit languor. causæ mali medicinam admove, & morbus corporis simul tolletur.

TOLOSANI. Non solum infirmitates laborantium curat Salvator, sed & peccata dimittit ipsis. gravissimi enim quique morbi ex peccatis ferè nostris proveniunt. Sanè paralyticus, de quo Ioannes, resolutionis suæ incommodum à peccatis habuit, ut Dominus indicavit, cùm illi diceret: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare.* consentaneè his quæ hic narrantur, & Lucas scribit: silentio tamen præteriens civitatem, in qua perpetratum hoc signum est. Matthæus verò demolitionem tecti tacens, ait effectum istud miraculum à Christo esse in civitate sua; quæ est Nazaret. Nisi quis dicat civitatem quoque ejusdem Capharnaum, quod plerumque in eam ventitaret, miraque isthic multa perficeret.

CYRILLI. Paralyticus, de quo hic agitur non est idem cum eo, de quo narrat Ioannes. Hic enim quatuor habuit bajulos; ille verò ne unum quidem habebat hominem. Atque hic quidem Ioanni memoratus juxta probaticam jacebat piscinam. Is verò, de quo noster agit hoc loco, domi. Est

verò, quique hic à Marco, quique à Matthæo memoratur, unus idemque;

PHOTII. Multa fides horum virorum erat, ut & tectum perfoderent, & hominem demitterent. quare Salvator visa fide bajulantium, & ipsius scilicet etiam laborantis. (neque enim se sic laboriosè & fortè peri-

δοκῶ καὶ ἄλλο περιζῆς. ἤραρον με ἔπος ἵνα βαδίσω. σὺ ὃ ἄλλο ἀπὸ ἄλλου θεραπεύεις. οἶδας γὰρ ἃ ἐπλημμέλησαι. οἶδας φησὶν ἃ μὴ βλέπουσιν ἔτοι. ἢ ἴνῃ χὴ νόσος ἐπὶ τῷ σώματι. ὃ τοίνυν ἀπὸ τοῦ θεραπεύσον τὸ νόσον, καὶ Ἰωανναῖος ἐστὶν ὁ παῖς.

ΤΟΛΩΣΑΙ. Οὐ μὲν τὰς ἀσθενείας τῶν καμνόντων θεραπεύει ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀμαρτίας ἀφίησιν αὐτοῖς. τὰ γὰρ δεινότερα τῶν ἀρρώστων μάλιστ' ἐξ ἀμαρτιῶν ἡμῖν συμβαίνει. ὡς ἐπὶ τὸ πλῆστον. ὁ γὰρ ὡδὴ τῷ Ἰωάννῃ ὡδὴλυτος ἐξ ἀμαρτιῶν ἔχει τὴν πάρεσιν. ὡς ὁ Κύριος ἔφησεν. ἰδὲ ὑγίης γέγονας, μὴ ἐὶ ἀμάρτανε. ὡς ὃ τῆς πόλεως. ὁμοίως τῆτοι καὶ ὁ Λυκαῖος γράφει, δόποσιωπήσας τὴν πόλιν ἐνθα ὁ σημεῖον ἐγεγόνει. ὃ ὃ Ματθαῖος τὴν ἀνατροπὴν τῆς σιωπήσεως, φησὶν ἐν τῇ πόλει αὐτῆ γεγενῆσθαι τὸ θαῦμα, ἢ τις ἐπὶ τῇ Ναζαρέτ. εἰ μὴ τις εἴποι πόλιν αὐτῆ ἐστὶν τὴν Καπερναῦμ, διὰ τὸ πηλλάκις ἐν αὐτῇ ἐπιδημεῖν, καὶ πολλά ἐκείσε θαύματα ἐπιτελεῖν.

ΚΥΡΙΑΛΟΥ. Οὐδὲν λεγόμενον ὡδελυτικός ἐστὶν ὁ ὡδὴ τῷ Ἰωάννῃ. ὁ μὲν γὰρ πόντος ἔχει τὰς βασίζοντας. ὁ δὲ ἄνθρωπον ἐκεῖ ἔχει. Καὶ ὁ μὲν ὡδὴ τὴν ἀσθενειάν ἐκατο καλυμβήθραν ὃ ὃ νῦν λεγόμενον, ἐν οἰκίᾳ. ἐστὶ ὃ νῦν καὶ ὁ ὡδὴ τῷ Ματθαίῳ μνημονομένοισιν, εἶς.

ΦΩΤΙΟΥ. Πολλὴ ἡ πίστις αὐτῶν αὐθρων. ὡς καὶ τὴν ἐγγύθεν ἀρῶσα καὶ χαλασάσθαι ἄνθρωπον. διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ τὴν πίστιν ἰδὼν τῶν κομισάντων, καὶ αὐτῶν ἐκάλωντο. ἔσθ' ὃ γὰρ ἀνεδέξατο ἀρῶσαι εἰ μὴ ἐπίστευσε ὡς ἰαθήσεσθαι, ἐθεράπευσεν αὐτῶν.

Io. vi. 14

Matth. 14

Cap. 14.

periculosè vel tolli, vel demitti passus esset, nisi credidisset se curatum iri) curavit ipsum.

» Ησαν ὅτινες ἦσαν γραμματεῶν ἐκεί-
» καθήκοντοι.

ANONYMOY. Γραμματεῖς ἦσαν
Ⓜ νόμου καὶ παρ' αὐτῶν γεγραμ-
μένα ἀκριβῶς δοκῶντες.

» Καὶ ἀθεολογίζοντο ἐν ταῖς καρ-
» διαῖς αὐτῶν.

» Τί ἔτι ἔτι λαλεῖ βλασφημίας;
» τίς δύναται ἀφίεναι ἁμαρτίας εἰ μὴ
» ἢ ὁ Θεός;

ΑΥΤΟΥ. Ἀρα οὖν ἐὰν δι' ἐξο-
πιῆσιν κατὰ ἑαυτοὺς γραμματεῖς. ὅτι
ἀφῆκε ἁμαρτίας, πείθετε ὅτι Θεός
ἔστιν. ἀλλὰ μὴ οὖν καὶ ἐπειθήσατε ἵνα
ἀφίεναι ἁμαρτίας διὰ τοῦ ἰαβιλωῦ καὶ
παλαστικόν. πῶς γὰρ ἴαθη μὴ ἢ
ἁμαρτιῶν λυθειῶν, δὶὼν ὅτι παθῶ;
ὅτι ὁ Θεός ἔστιν ὅστις ἐπειθήσατε, ἐκόντες
κατὰ τὸ ἄπειροφλυθέντες.

» Καὶ εὐθέως ἔπηγεν ἡ Ἰησοῦς τῶν
» πνεύματι αὐτῶν, ὅτι ἔπος ἀθεολογι-
» ζοντων ἐν ἑαυτοῖς, εἶπεν αὐτοῖς, τί
» ταῦτα ἀθεολογεῖσθε ἐν ἡμῶν καρδίας
» ὑμῶν;

ΑΥΤΟΥ. Οἱ δὲ ἀλλὰ τῷ πνεύματι
αὐτῶν ἡ ἀγία. καθ' ὃ γὰρ γέγονεν ἀν-
θρώπων, μείνας καὶ ἔτι Θεός, διὰ
τῷ πνεύματι ἐνεργείας εἶχε ἢ ἢ
ἀθεολογιῶν γνώσιν. ἀλλ' ὅρα τί φησι,
τῷ πνεύματι αὐτῶν, δεικνύς ὅτι καὶ
ἐνανθρώπησας ἰδίᾳ εἶχε ὁ πνεῦμα,
ὡς γὰρ καὶ ἔτι Θεός.

6. Erant autem quidam de Scri-
» bis illic sedentes.

ANONYMI. Scribæ dicebatur
ij, qui legem & quæ in lege ad exa-
ctum nosse profitebantur.

» Et cogitantes in cordibus suis.

7. Quid hic sic loquitur? blasphemias
» mat. Quis potest dimittere pec-
» cata, nisi solus Deus?

EIVSDEM. Igitur, o phanatici
Scribæ, si operibus convicti fateri
cogemini remissa ab ipso peccata,
mora jam erit nulla quin Deum esse
ipsum credatis. Verum abundè qui-
dem fides facta vobis est remissio-
nis peccatorum ei homini à Chri-
sto factæ quem liberatum paralyti
videtis, quomodo enim eo morbo
solvi potuit, nisi sublatis peccatis,
quæ morbi ejus erant causæ? Quid
ergo causæ est, quòd Christum fa-
teri Deum adhuc recusatis? planè
aliud nihil quàm voluntaria cœcitas.

8. Quo statim cognito Iesus spi-
» ritu suo, quia sic cogitarent in-
» tra se, dicit illis, Quid ista cogi-
» tatis in cordibus vestris?

EIVSDEM. Spiritu nimirum
ipso Sancto. quatenus enim homo
factus est, nec sic esse Deus desi-
nens, per Sancti Spiritus operatio-
nem habuit cognitionem cogita-
tionum occultarum. Sed vide quid
ait, Spiritu suo, ostendens illum ho-
minem factum, sic tamen manen-
tem Deum, proprium habuisse
Spiritum.

19. Quid est facilius, dicere para-
lytico, Dimittuntur tibi pecca-
ta: an dicere, Surge, tolle grab-
batum tuum & ambula?

» Τί ὄσιν εὐκοπώτη, εἰπέιν τῷ πα-
» ραλυτικῷ, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρ-
» τία· ἢ εἰπέιν, ἔγειραι καὶ ὑπεβά-
» τει;

EIVSDEM. Facilius quidem
est dicere: *dimittuntur tibi peccata
tua*, quàm dicere: *surge, tolle grab-
batum tuum & ambula*. Primum
enim paucioribus syllabis oratio
prior absolvitur: deinde primæ
istius sententiæ fides in tuto est,
nullo ad coarguendum, si fortè
fallat, indicio extante. quis an sint
absintve intus in animo peccata,
videat oculus? At in illis verbis
alijs: *surge & ambula*. quippe quo-
rum eventus sensibili re constaret,
facilis coargutio vanitatis erat. Cæ-
terum quoniam facilius dicens fi-
dem vobis non feci, quod diffici-
lius est ecce nunc dico. ut hoc evē-
tū ipsorum evidentia firmato, ne
de priori quidem dubitetis. *Dico
igitur tibi, surge &c.*

VICTORIS ANTIOCHENI.

Equidem remittere peccata diffici-
lius est quàm illud ipsum dicere.
dictū enim si effectu cassum fuerit,
reprehensionis tamen periculo sub-
ductum est, quoniam nec peccata,
nec eorum abolitio sensibus sub-
jacent. quomodo igitur facultatem
medicus probabit suam in
vulnere non viso? Ait ergo: quid
facilius, dicere an facere? utique
dicere. quoniam non apparente
quid ex eo sequatur, dicentis auto-
ritas, quocumque eventu, in tuto
est. quoniam igitur verbo non cre-
ditis, opus addo, quo credibile reddatur id quod non cernitur. Sanè si
primū Dominus paralyticum curasset à morbo, deinde peccata ipsi re-
misisset: curatum eum quidem convicti sensibus crederent: de peccato-
rum remissione cuius non extaret indicium, dubitarent. Principio igitur
infert quod ambiguum & intestatum, durumque ad fidem erat, ut

ΑΥΤΟΥ. Ευκοπώτη μὲν εἶπε
ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι, τῷ εἰπέειν,
ἐγειραι καὶ ὑπεβάττει κεραιβατόν σοι καὶ
ὑπεβάττει. τῷ μὲν αὐτῇ τὸ λέξεν
προφορᾷ καὶ σιωπῆς. ἔπειτα ὅτι
μὲν εἰπέειν, ἀφέωνταί σοι αἱ ἀμαρτίαι,
εἰ καὶ μή εἰς ἔργον ὁ λόγος ἐληλυθῆς,
ἀνελέγκτῳ ὡς διὰ τὴν ἀδηλίαν. ὁ δὲ
εἰπέειν, ὑπεβάττει, εἰ μὴ ἐγγόνει, πᾶ-
σαι ὡς ἡ δόξουσία καταφανῆς. πάλιν
εἰπέειν φησι, ὁ εὐκοπῶ εἰπέειν ἡπιστή-
την παρὸς ὑμῶν, ὁ δὲ δύχερες λέγω· ἵνα
τὸ ἐμβάοντῳ μηδὲ τῷ ἐπίκειν ἀπι-
σῆτε, σοὶ λέγω, ἐγειραι, καὶ πᾶς ἔξῃς.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τὸ μὲν
γὰρ ἀφιέναι τὰς ἀμαρτίας δυσκολώτερον
ὡς τῷ εἰπέειν. ὃ γὰρ φανερόν ἐστι λέγ-
ου· ὅτι εἰάν τις εἴπη, ἀφέωνταί σοι
αἱ ἀμαρτίαι, ἀδηλῶς ἢ ἐρηγήσει· ὃ
γὰρ φανερόν ἐστι τῷ ἔργῳ, ἵνα δοκιμασθῆ
ὁ ἰατρεύων. φησὶν οὖν, τί ὄσιν εὐκοπώ-
τη, εἰπέειν ἢ ποιῆσαι; δηλονότι ὁ εἰ-
πέειν, διὰ μὴ φαίνεσθαι ὁ γινόμενον.
ἐπεὶ πῶς ἀπιστεῖτε τῷ λόγῳ, ὅτι φέ-
ρω ἔργον πρὸς ἔργον ὁ ἀόρατον. εἰ γὰρ
τῷ ὁ Κύριος ἐθεράπευσε τὸ ἔργον
λυτῶ ἔξωθεν, εἴπα σιωπῆσει αὐ-
τῷ πᾶς ἀμαρτήματα, ὡς ἡγήσαν ὡς ὁ
μὲν τῷ πεθεράπειται, ἀδηλόν δὲ
ὁ δεύτη· ἀλλὰ τῷ ὁ ἀμφίβο-
λόν καὶ ὁ ἀπιστήμον εἰσφέρει, ἵνα
διελεγχθῶσιν ἀπισθῆντες καὶ μαθη-
ματικοὶ ἐν ἑαυτοῖς. τότε πρὸς αἶψαι
ὁ ἔργον.

sequen-

sequenti evidentia signi vinceretur incredulitas dubitantium, & secum
ipsis cogitatione tacita murmurantium. Opus deinde ipsum adjungit.

35. **Ἰνα δὲ εἰδῶτε ὅτι ἔξουσίαν ἔχει ὁ υἱὸς**
36. **τῆ ἀνθρώπου ἀφιέναι ἅσα τῆς γῆς**
37. **ἀμαρτίας, λέγει τῷ ὄψαλυτι-**
38. **κῆρ.**
39. **Σοὶ λέγω, ἐγείραμαι καὶ ἀρῶ τὸ κράτος**
40. **βασιλῆος, καὶ ὑπάγω εἰς τὸ οἶκόν**
41. **μου.**

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Εφη τις τῶν Ἰσραηλινῶν, ὅτι γὰρ ἀφανὲς ἔκαστος τῶν φανερῶν
μεγίστων ἔχει τὴν δόξαν αὐτοῦ ὡς καὶ ἐπὶ
τῆς γῆς καὶ τοῖς ἀνθρώποις σιμωναρε-
φόδιον ἀνθρώπων ἐν ἀνθρώποις γε-
νόμενον μετὰ τῆς εἰσελευθῆαι Θεοῦ. ἢ τὸ
ἐπὶ τῆς γῆς τῆς ἐστὶ καὶ ἐν σαρκὶ ὡς ἔκ
τῆς γῆς γὰρ ἡ σὰρξ.

ΒΙΚΤΟΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Σοὶ λέ-
γω, φησὶν, ἕσονται τὰς πόδας ἀπὸ σοῦ γὰρ
ὑπέρχων, καὶ πονηρὰ ἐνθυμήσονται.
σοὶ λέγω, ἐπεὶ δὴ ἀφεθήσονται ἅσας ἀμαρ-
τίας, καὶ ἀξίως ἐγγύς τῶν ἡμετέρων λό-
γων θῆσεται ἀκροατῆς καὶ πυχῆν τῆς ἰα-
σεως. ἔγειρα, ἀρῶ τὸ κράτος βασιλῆος
καὶ ὑπάγω εἰς τὸ οἶκόν μου. ἔξῃλθε τὸ
πνεῦμα καὶ τὸ θάυμα ἐπηκολύθησε. ἐπα-
τήλαθεν ἡ διύαμις τῆς σωματικῆς καὶ
ἀπὸ τῆς ἐνευρώθη τὸ σῶμα. ἠόρατο τὸ ἰα-
σεως ὁ ὄψαλυτικός καὶ ἡ ἀνάστη (ἔδω-
κε γὰρ αὐτῷ ἀνάστησιν τὴν θεραπείαν)
ἀπέτεινε τὰς πόδας, ἐκίνησε τὰ ἄρθρα,
ἐβάδισεν ὑγιῆς. τί δὲ ἐλάττω ἐπὶ τῆ
γῆς ἀφιέναι τὰς ἀμαρτίας, ὅτι πελα-
γῆς θεοσημείας, ἢ ἵνα δείξῃ ὅτι κατῆ-
ρα γὰρ εἰς τὴν ἀνθρώπινον φύσιν τὴν θεο-
τικῆν ἔξουσίαν, ἀλλὰ τὴν ἀδιαρετῆσιν πρὸς
αὐτὴν ἐνωσιν. εἰ γὰρ ἀνθρώπος φησὶ γε-
γέννημας Θεοῦ λέγοντος ὑπέρχων, καὶ ἔξῃ
τὸ οἰκονομίας ἐπὶ τῆς γῆς παλιτυνάδης τε
καὶ ἀναστροφόμενον. ἀλλ' ἔδδεν ἡμεῖς
τὰ ὄψα λέγοντα ἰσχυρὰ θάματα, καὶ
ἀφῆσιν δωρεῶν ἀμαρτημάτων.

10. Ut autem sciatis quia filius
11. hominis habet potestatem in
12. terra dimittendi peccata (ait pa-
13. ralytico)
14. Tibi dico, surge, tolle grab-
15. batum tuum, & vade in do-
16. mum tuam.

ΑΝΩΝΥΜΙ. Quidam exter-
norum Sapientum dicit: quod non
apparet ex eo quod apparet maxi-
me noscitur. In terra, filius ho-
minis; utpote qui in terra esset co-
victusque hominum uteretur, ho-
mo inter homines, nec tamen de-
sinens esse Deus. nisi forte, in terra
significet. in carne. ex terra enim
est caro.

VICTORIS ANTIOCH. Tibi
dico, inquit, omite istos. incredu-
li enim sunt, & prava cogitant.
Tibi ergo privatim ac proprie dico:
quandoquidem remissa sunt tibi
peccata, & verborum meorum au-
ditione dignatus, insuper & vale-
tudinem meo beneficio consecu-
tus es, surge, tolle grabbatum tuum
& vade in domum tuam. Exiit ver-
bum & secutum est miraculum. re-
stitutus est corpori vigor suus, &
artus omnes reddito usu netvoru,
confirmati sunt. Sensit se revaluif-
se paralyticus (nam & præter au-
ditum vocis, interius ipsi testimo-
nium fiducia valetudinis reditum
affirmantis Christus indiderat) se-
sit & exsurrexit, pedes extendit, ar-
ticulos movit, ambulavit sanus.
quid porro sibi vult: in terra di-
mittere peccata, simul cum perpe-
tratione divini signi? An id eò re-
fert ut ostendat sese deduxisse,
adjun-

adjunxiffeque humanae naturae potestatem divinitatis, propter indissolubilem cum ipsa unionem, quasi diceret: Licet homo factus sim, & per incarnationis mysterium in terra vivam & converfer; tamen quia simul Deus & Verbum sum, Verbi propria efficio miracula, remissionem peccatorum largiens.

12. Et statim surrexit ille, & sub-
lato grabato abijt coram omni-
bus, ita ut mirarentur omnes, &
honorificarent Deum, dicentes;
Quia nunquam sic vidimus.

TOLOSANI. Quid igitur Scribae & Pharisei? cum audissent illa verba: dimittuntur tibi peccata, cogitabant intra se & dicebant: Solus Deus potestatem habet dimittendi peccata. Hic autem blasphematur talia. Cognitis autem Salvator cogitationibus ipsorum quidquid intus in animo tacitis iudicis conceperant, manifestum facit. argumentumque praebet intelligendi, cum, qui arcanarum cogitationum mentis perspicuam habet notitiam, peccatorum quoque dimittendorum habere potestatem. Deinde dicit: quid est facilius dicere an facere? nam dicere quidem, & remissionem peccatorum denunciare verbo, exceptionem habet pronam frustra usurpatae auctoritatis, cujus effectus apparet nullus. non enim sub sensu cadit. Facere autem, nulla obscuritate laborat tali, ad publicum iudicium experimenti sensuum palam expositum. Exhibet igitur in quo nihil calumnia cavillari possit, opus iam ipsum, curationem nempe paralytici; occultum ex manifesto, ex faciliiori difficilius adstruens: quavis ita Phariseis non videretur. Illi enim difficilius putabant curare corpus, quam dimittere peccata.

Καὶ εὐθέως ἤγερθη, καὶ ἄρας τὸν
γράββατον, ἔβηθεν ἐναντὶ πάν-
των ὡς τοῦ ζῆσαι αὐτὰς πάντας, καὶ δοῦ-
ξάειν τὸν Θεόν, λέγοντας, ὅτι οὐδέ-
ποτε ἕτως εἶδον αὐτόν.

ΤΟΛΟΣΑ. Τί ἐστὶ τὸ Γραμματεῖς
καὶ τὸ Φαρισαῖοι; ἀκούσαντες ὅτι ἀφέρον-
ται τὰς ἁμαρτίας, διελογίζοντο. ὅτι εἰ αὐ-
τῷ καὶ ἔλεγον ὅτι ὁ Θεὸς ζῆσαι αὐ-
τὸν ἔχει ἀφιέναι ἁμαρτίας. ἔτι δὲ βλασ-
φημίαι λέγονται αὐτῷ. γινώσκοντες δὲ ὁ Σωτὴρ
τὰς θαυμάσιους αὐτῶν, φανεροῦς
καθίστησι τὴν αὐτῶν ἐνθύμησιν. Καὶ
δείκνυσιν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀφανῶν γινώσκων
ζῆσαι αὐτὸν ἔχει καὶ ἁμαρτίας ἀφιέναι.
εἶπα λέγει· τί ἐστὶν εὐκοπία τῶν εἰρη-
ποιῆσαι· τὸ μὴ γὰρ ἀφιέναι ἁμαρτίας,
ἀδελφὸν ἴσως· ἀνεπαίδητον γάρ. τὸ δὲ
ποιῆσαι, φανερόν. Καὶ δὴ καὶ ἐπιφέρει
τὸ ἔργον· τὸ ἔργον ἐστὶν, ἢ τὸ ὀφθαλμικῶς
θεραπεία· καὶ δείκνυσιν ὅτι φανε-
ρῶς τὸ ἀφανές, καὶ ὅτι ἐν τῷ εὐχερέσει τὸ
δυσχερές· καὶ μὴ ἕτως εἶδον αὐτὸν Φαρι-
σαῖοις· ὅτι ἐκείνοι γὰρ ἐργωδέστερον ἐπιμιζον
τὸ θεραπεύσαι σῶμα, ἢ ἀφιέναι ἁμαρτίας.

ΕΥΣΕΒΙΟΥ. Ὁ Κύριος ἐθερά-
πεισε τὸν ὀφθαλμικῶς ἐξωθεν· εἶτα συ-
νεχώρησεν αὐτῷ τὰ ἁμαρτήματα. τὸ
Φαρισαῖοι τὸ μὴ τῶν ἐθεάσαντο,
καὶ ἐπίστευσαν ὅτι ἀληθές· τὸ δὲ δεύτε-
ρον ἀδελφὸν ἐνόμιζον, καὶ ἠπίσταν· ὅθεν
καὶ ἐπισημαίνει αὐτὸς ὁ Σωτὴρ δείκνυων,
ὡς ὁ μὴ παρεδέξαντο, δυσχερέσει ὡς
ὁ δὲ ἢ προσέειπεν, ἔσθον ἅμα καὶ εὐχε-
ρές.

ΑΝΟΝΥΜΟΥ. Πάντες γὰρ τὸ
παραφύλακτοι καὶ ἄλλοι πρότερον ὅτι κα-
λέμενοι τὸν Θεόν, καὶ παρ' αὐτῶν τὴν λύσιν
αἰτῶντες,

αἰτῶντες, ὅπως θαυματούργων. ὁ ὅτι
 Κύριος ὁ τῷ ἁγίῳ δακτύλῳ οἰκείῃ
 ἕξασια τὰς θεοσημείας ἐπιτελεῖ. καὶ
 τὸ πᾶσι τὸ εὐδένοντες ὅπως εἰδόμενοι.

BIKTΩΡΟΣ ANTIΟΧ. Τὸ μᾶ-
 ζον εἰσάσαντες τῷ τῷ ἁμαρταν ἀφῆσιν, τὸ
 φαρμάκον ἰαμαζῶσιν. ἔδει γὰρ ἁ-
 τὰς εἰπεῖν, ἕκῃ τῷ ἁμαρταν ἰαμαζο-
 μῳ ὅτι ἡγεῖται ὁ πᾶσι τῷ, ὅσον ὅτι
 τὰς πνεύματι ὅτι καὶ ἡ ψυχὴ ἰασηται
 ἐπιχεῖ, ἁμαρτημάτων ἀπαλλαγῆσαι.

credituque difficilium erat: quòd longè facilius, atque adeò in promptu
 positum, id verò respuisse.

ANONYMI. Nam Sancti & Prophetæ, qui prius miracula patra-
 verant, id non nisi venia Dei rogata, invocatoque auxilio, aggrediebantur.
 eo ipso fatentes, se aliena vi & precario potestatem habere mirabiliū
 operum efficiendorum. At Sanctorum Dominus sibi propria virtute
 signa perpetrat. Hæc sententia illorum verborum est: *numquã sic vidimus.*

VICTORIS. Eo quod maius erat omisso, nempe remissione pecca-
 torum, quod apparet mirantur. Cum potius sic dicere ipsos oporteret:
 enimverò non tantum miramur surrexisse paralyticum, quantum ex eo
 credimus sanata esse animam ejus, & peccatis liberatam.

καὶ ἔξῃλθε πάλιν πρὸς τὸν θά-
 λασσαν. καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο
 πρὸς αὐτὸν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.

13. Et egressus est rursus ad ma-
 re: omnisque turba veniebat ad
 eum, & docebat eos.

ΑΥΤΟΥ. Πάλιν ὅτι πρὸς τὸν θά-
 λασσαν ἔξῃλθε, εἰς ἀναμφί-
 σβήτητον πίστιν τὰς ἀκούοντας ἐνάγων. ὅτι
 τῷ εἰπεῖν, πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς
 αὐτὸν, καὶ τὰς ἕξῃς, ἕχῃ τῷ γραμμα-
 τῆς καὶ τῷ φαρισαῖοι ὑπῆρχον. ἀλλ' οἱ
 πᾶσις διπλῶς ἀπηλλαγμένοι, καὶ τῷ
 κρίσει ἀδέκασον κεκλιμένοι. ὅρα ὅτι ὁ
 ἀκόμπασον καὶ ἀφιλόπῃ τῷ Σωτή-
 ρι. πᾶς ὅτι ὄχλος πολλὸς Συμαθροῖ-
 ζετο ἰαμαζῶσιν, ὅτι ἐν πόλει ἀγῶν ἡ
 ἐν ἀγῶνι μετῆ, ἀλλ' ἐν ἐρημίᾳ καὶ
 ὅρα. παρδένων ἡμᾶς μηδὲν πρὸς ὅτι-
 δεῖξιν ποιῆν, καὶ μάλιστα ὅταν φιλοσο-
 φῶν δὲν ὅτι πρὸς ἀναγκῶν ἀγαλέμεθα
 πρὸς τῶν.

EIVSDEM. Iterum miraculo
 doctrinam adjungit, in dubitatio-
 nis omnis expertem fidem audien-
 tes inducens. In illa autem: *omni
 turba que veniebat ad eum,* nō erant
 Scribæ aut Pharisei: cōstabat enim
 ea solūm ex hominibus ab omni
 simulatione synceris, quique men-
 tes nullo invidiæ odijve præjudi-
 cio præoccupatas haberent. Vide
 autem quā non jactabundè aut
 ambitiosè se Salvator gerat. cum
 sui studio fervētē multitudinem
 concurrere cerneret, nequaquam
 ipse, ut pompa frueretur, in civita-
 te degit aut in forō medio se op-
 portunū plaufibus præbet. Sed in
 mon-

montem desertum secedit . docens nos, nil ad ostentationem faciendum: vitiumque istud tum maximè vitandum cum docere alios oportet & de rebus necessarijs verba facere .

14. Et cum præteriret, vidit Levi
 ,, Alphæi sedentem ad telonium :
 ,, & ait illi, Sequere me . Et sur-
 ,, gens secutus est eum .

ANONYMI. Hic Levi Publicanus erat . volens autem Dominus hospitio ejus uti , quò ejus animæ prodesset , dixit: *Sequere me* .

VICTORIS . Non usu experientia Discipulorù mores ac naturam discit Salvator, ut homines: sed ut ipsos per se intimos penetrans ac pervidens ipsorum sensus, ex ea notitia discernit ac deligit dignos . Itaque si margaritam quidè, cæterum in luto jacentem, cernat , tollit ipsam, & mūditiem talis animæ, deterfis sordibus bona in luce ponit . Hoc animo exijt & publicanum Levi sedentem invenit . Est hic Matthæus Evangelista . cujus Beati quidem Marcus & Lucas nomen notius occultant, obiectu vetustioris & obsoleti : At ipse cujus hic ad Evangelium vocatio describitur Levi, sua ipsius narrans ait : *Et vidit Matthæum publicanum* . palàm ostendens sua vulnera, ut artem admireris medici, qui ea curaverit . Nam humanissimus Salvator totum in avaritiæ sordibus, atque in illegitimi studio lucri demersum hominem non rejecit, neque aspernatus est, sed ad se vocavit verbis illis: *Sequere me* . Ipse autem propriam salutem quovis pecuniæ emolumento præstabiliorem reputans, dimissis omnibus, totum se vocanti præbuit : etiam cavens, ne interpositione moræ quamvis exiguæ, benefactoris animum offenderet .

15. Et factum est, cum accumberet in domo illius, multi Publi-

,, Καὶ ὄραγων εἶδε Λεὺν ὅτι ἦν Ἀλφαι
 ,, φαίου καθήμενον ἐπὶ τῷ τελωνίῳ· καὶ
 ,, λέγει αὐτῷ, ἀκολούθησθε μοι· καὶ ἀναστὰς
 ,, ἠκολούθησεν αὐτῷ .

ANONYMOY . Οὗτος ὁ Λεὺς τελωνὴς ἦν . βεβλῆμεν ὅτι ὁ Κύριος παρ' αὐτῷ ξενιοθήσεται, ἵνα αὐτῷ τὴν ψυχὴν ὠφελήσῃ, εἶπεν, ἀκολούθησθε μοι .

BIKTΩPOC ANTIOTX . Οὐδένα τῆς πείρας μαρτυρεῖ τὸς μαθητὰς ὁ Σωτὴρ, ὡσπερ ὁ ἄνθρωπος . ἄλλ' ὡς ἐπιστάμενος τὰς ἀφανείας, ἐκλέγει τὸς ἀξίους . καὶ ἴδῃ πῶς μαργαρίτῳ ἐν βορβόρῳ καθήμενον, λαμβάνει αὐτὸν, καὶ ὁ καθαρὸν δείκνυσιν αὐτῷ τὴν ψυχῆν . ἔξῃλθε γὰρ καὶ εὕρισκε τελωνὴν καθήμενον Λεὺν . ὅστις ὁ Ματθαῖος ὁ εὐαγγελιστὴς . καὶ Μάρκος καὶ Λουκάς ὡς μακρότεροι συγκαλύπτουσι τὸ ὄνομα τῆ ἀρχαιότερα προσηγορία . αὐτὸς ὁ Λεὺς εὐαγγελιστοῦμενος παρὰ καθ' ἑαυτὸν ἐπαγγέλλων λέγει, καὶ ἐθεάσατο Ματθαῖον ὃν τελωνῆν, ἐλέγχων ἑαυτὸν παρὰ τὰ πρᾶγματα, ἵνα θαυμάσῃ τὸ τεχνικὸν τῆ ἰατρούσαντος . ὁ ὅτι φιλάθρωπος σωτὴρ ἐν ἀνομίαις ὄλον ὄντα ὃν Λεὺς εὐκαταπέσεισας, ἀλλ' ἀνεφώνησεν, ἀκολούθησθε μοι . καὶ κἄν τὸ ἑαυτῷ σωτηρίας κρείττονα εἴη ἡ ἡσυχία, πάντα ἀφείσας, ὅλα γέρονε τῷ καλέσαντος, μὴ λυπήσας αὐτὸν τῆ ἀναβολῆς .

,, Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ κατακείσθαι αὐ-
 ,, τὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ
 ,, τελωνοὶ

» πλωναίησιν ἁμαρτωλοῖσιν Συμαρέκων-
 » πο τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτῶ.
 » ἦσαν γὰρ πολλοί, καὶ ἠκολούθησαν
 » αὐτῷ.

» cani & peccatores simul discū-
 » bebant cum Iesu & Discipulis
 » ejus : erant enim multi, qui &
 » sequebantur eum .

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ἰδόντες γὰρ οἱ πλω-
 ναῖαι ὡσαύτως πλωτήρην αὐτὸν ξενισθέντα,
 ἐθαύρασαν ὡσεὶ ἰσοῦ αὐτῶ, ἵσως ὡσεὶ
 τῶν τῶν ποιοῦν ἢ πολυμένων, δὲ τῶν
 οἰκείων αὐτῶ ἁμαρτωλῶν καὶ τῶν σι-
 νειδῶν καταγνώσεως.

ANONYMI. Publicani enim
 cum cognovissent ipsum à sui ge-
 neris homine hospitio exceptum,
 fiduciam accedendi conceperunt ;
 qui id eatenus fortassè non erant
 ausi, deterrentibus ipsos peccatis
 proprijs, & judicio conscientiae vi-
 tam illorum condemnantis .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ευχαρι-
 σάσας Λευὶ ἐπὶ τῇ κλήσει, δοχῶν
 ἐποίησεν μεγάλην ἐν τῷ ἑαυτοῦ οἴκῳ πάν-
 τας τὰς Συμηθεὶς καλέσας καὶ αὐτὸν
 σωτήρα, ἵνα μὴ μόνον εὐεργετη-
 θῆ, ἀλλὰ πάντες οἱ κεκλημένοι. ὁ δὲ
 ἀνεπαρχώτως αὐτὸν καλέσας εἰς μα-
 θητεῖαν, καὶ εἰς τὸ οἶκόν αὐτῶ ὡσαύ-
 τος ἔβη. ἐν ᾧ ἔδεν ἕτερον ἀγαθὸν αὐτῷ,
 εἰ μὴ τῶν οἰκοδεσποτῶν ἢ μετάνοια.

VICTORIS. Gratias beneficio
 vocationis rependens Levi, convi-
 vium fecit magnum domi suae, cō-
 vocatis amicis & familiaribus suis
 cunctis, ipsoque Salvatore : eò ni-
 mirum animo ne solus tanti boni
 compos esset : sed ei quoque par-
 ticipare omnes convivæ possent .
 qui verò nulla habita ratione ser-

monum & oblocutionum quibus se dare eo facto materiam non igno-
 rabat, Publicanum in discipulatum vocaverat Dominus, nec domus
 ejus accessum recusat, in qua nihil erat bonum, nisi Patris familias pœ-
 nitentia.

» Καὶ οἱ Γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι
 » ἰδόντες αὐτὸν ἐσθίοντα μετὰ τῶν πλω-
 » τῶν καὶ ἁμαρτωλῶν, ἔλεγον τοῖς μα-
 »θητῶν αὐτῶ, τί ὅτι μετὰ τῶν πλωτῶν
 » καὶ ἁμαρτωλῶν ἐσθίει καὶ πίνει ;

16. Et Scribæ & Pharisei viden-
 » tes quia manducaret cum publi-
 » canis & peccatoribus, dicebant
 » Discipulis ejus: Quare cum pu-
 » blicanis & peccatoribus mādu-
 » cat & bibit Magister vester ?

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Νόμῳ αὐτῶ τὰς
 ἀγασμένους μὴ Συμναμίγνυσθαι τοῖς
 βεβήλοις. τῶν ποινῶν τοιαυτῶν ἐκδικῶν-
 τος δὴθεν ὁ νόμος ἐπέβαλον. ὁ δὲ αὐτῶ
 φθόνῳ καὶ κυρίῳ καὶ φιλοσκώμμοσίν
 η.

ANONYMI. Lex erat quæ ve-
 taret sanctificatos misceri profa-
 nis. istam igitur quasi vindicantes
 Legem Dominum incessunt. re-
 vera tamen invidia ruebant, & li-
 bidine maledicendi.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Καὶ εὐκ
 ἀγανακτεῖ ὁ σωτὴρ ἔδεν εἰς ἕβριν δόχετον
 τὸ γινόμενον. ἀλλ' ὡς δεῖ ἑκείνου τὸ φύ-
 σεις ὡσαύτως εἰς τὴν ἐσθίαν, καὶ
 ἐσθίει καὶ πίνει, τὴν ἀλήθειαν τῶν σω-
 τῶν ἐνδείκνυμένων, καὶ τὴν εὐχαρίστη-
 σιν

VICTORIS ANTIOCH. Nō
 ægrè fert Salvator, nec injuriam
 interpretatur ad tales epulas vocari .
 sed ut naturæ autor ac Domi-
 nus ad convivium adest, ibiq; co-
 medit ac bibit, tum veritatem as-
 sumpti

sumpti corporis demonstrans, tum exemplo comprobans suo tempore ciborum usum. Aderant autē & Pharisei cū Scribis, non animo discendi, sed studio explorādi oculo censorio quæ fiebant. Vidētes ergo simul accumbentes publicanos, discipulos Christi vocant, & quod gerebatur accusant.

17. Hoc audito Iesus ait illis, Non
 „ necesse habent sani medico: sed
 „ qui malè habent. non enim veni
 „ vocare justos, sed peccatores ad
 „ poenitentiam.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Ad mare secedit Christus, vivere privatim volens. hoc autem facit ut & nos doceat fugere multitudinis plausum & laudem; quæ quò magis eam fugiemus, eò instantius insequetur nos: sin autem studiosè captabimus, elabetur nobis. Exemplo sit Salyator, qui cum urbe relicta maritimæque solitudinis secessu captato gloriam fugeret, ultrò cōcurrente ad eum populo deprehensus, recusatis cumulatibus laudibus, & usuram repudiati honoris magnifica prædicatione nominis sui rependi sibi sentit frustra invito. Nec otiosam ad mare stationem habuit: piscatus est enim Matthæū. Nam qui nunc Marco Levis dicitur, Matthæus est. quem Marcus & Lucas Levin appellant, functionis invidiosæ exigendi tributii vocem indicem occultantes. At ipse in Evangelio suo res suas nihil dissimulans enunciat.

PHOTII. Vidit, inquit, Matthæum publicanum. Quærendum igitur an unus & idem sit publicanus apud tres Evangelistas, qui & Matthæus & Levis vocatur? Dou-

τῶν παραγμάτων ἐυλογῶν χεῖρον. παρῆσαν ἡ καὶ φαρισαῖοι καὶ γραμματεῖς, ἵνα μάθωσιν, ἀλλ' ἵνα παρέρχασιν τὰ γινόμενα. βλέποντες ἡ τὰς τελώνας Συμαανακαμένους, καλεῖσι τὰς μαθητὰς καὶ τὸ γινόμενον αἰκίζοντες.

„ Καὶ ἀκούσας ὁ Ἰησοῦς λέγει αὐτοῖς,
 „ ἵνα χεῖρον ἔχουσιν ὡς ἰσχυροὶ ἰατροὶ,
 „ ἀλλ' ὡς κακῶς ἔχοντες· ἵνα γὰρ ἦλθον
 „ καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρτωλούς
 „ εἰς μετανοίαν.

ΤΟΛΟΣ. Ἐπὶ τῷ θαλάσῳ ἔρχεται ὁ Σωτὴρ, ἰδιόσω θέλων. τῶν ἡ ποιῶν ἵνα καὶ ἡμᾶς διδάξῃ ὡς τῶ πολλῶν φεύγειν ἔπαινον. Καὶ γὰρ ὅσον ἡμεῖς τῶν φεύγοντων ποτὶς ἡμᾶς διώξεται. εἰ δ' ὀπιμειλῶς ζητήσωμεν, ἐκφύξεται ἀφ' ἡμῶν. ἐπεὶ καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ ἐρχόμενος ἀπὸ τῆς πόλεως καὶ μαθητῶν ὡς τῶν θαλάσῳ ἐφευγε τὸ δὲ ἀξέσθη. ἀλλ' ὁ ὄχλος μᾶλλον κατελαμβάνει αὐτὸν. καὶ ἐκορυφῶται ὁ ἔπαινος. Καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶ ἐμεγαλύνετο. ἐζώρησε ἡ Ματθαῖος ὡς τῶν θαλάσῳ μαθητῶν. ὁ γὰρ ἦν τῶν Μάρκου λεγόμενος Λευῖς ὁ Μαθαῖος, ὅστις ὁ μὲν ἐν Μάρκῳ καὶ ὁ Λουκᾶς Λεβὶν αὐτὸν ὀνομάζουσι, τὸ τῆς τελωνείας ὄνομα συγκαλύπτουσι. αὐτὸς ὅτι ἐστὶν κατ' αὐτὸν Ευαγγελίῳ τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀπογγέλλει.

ΦΩΤΙΟΥ. Ἐθελοῦσα φησὶ Ματθαῖος τῶν τελώνων. ζητήσῃ ἂν εἰ ὁ αὐτὸς ἐστὶ τελωνῆς ὡς τῶν τοῖς ἑσὶν ὁ καλεσόμενος Ματθαῖος καὶ Λευῖς; δύο ἦσαν τελῶναι ἐκ τῶν δωδεκά, Ματθαῖος καὶ Ἰακώβος ὁ τῶν Αλφαῖς.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Τῶν ὅτι ἦν ἔπειρα ὡς τῶν ἐπλήρωσεν Ευαγγελίῳ εἰπὼν, ὅτι ἦλθεν καλέσαι δικαίους, ἀλλ' ἁμαρ-

ἀμαρτωλὸς εἰς μετάνοιαν . ὃ γὰρ χρεῖα
δικαίοις μετάνοια ἐπὶ τοῖς περὶ βεβιωμέ-
νοις , ἀλλ' ἀμαρτωλοῖς .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Καὶ ἡ-
μῶς, φησὶ, χρεῖαν ἔχετε ἰατρῶν, εἰ γὰρ
μὴ ἐνοσεῖτε, ἔσθ' αὖ ἠπιώσαθε τῶ ἰα-
τρῶ τῷ φιλανθρωπῶν . μὴ γὰρ ἔσθ' οἶδα
ὅτι πελῶνα ὑπάρχει; μὴ γὰρ αὐτῷ
ἀγνοῶ τὰ ψυχῆς τὰ νοσήματα; οἶδα ὅτι
κακῶς ἔχουσι . Δὲ τῶ πρὸς αὐτοὺς
ᾠδὴ ἀγέροντα, ἵνα τὰς ψυχὰς αὐτῶν θε-
ραπέυσω νοσῶσας . δι' ἣν αἰτίαν ἐπι-
λαμβάνοι; (Φαρισαῖοι τῶ σωτῆρ
τοῖς ἀμαρτωλοῖς σινεοδιόντο; ὅτι νό-
μοιο ἰσὺ Ἀγγελῶν ἀναμέσων ἀγῆς ἐ-
βεβήλα . ἔσθ' ἠδέσαν δὲ Χριστὸν ἑσθ' τῷ
νομικῶ χρεῖαν παρέχοντα τῷ φιλάν-
θρωπῶν χάριν . ἢ μὴ γὰρ ἐξέβαλεν . ἢ
δὲ μετέβαλλε τὸ κακόν . καὶ γὰρ ἔχ-
ωσ κριτῆς πάρεστιν, ἀλλ' ὡς ἰατρός . καὶ
τὸ ἐπιβάλλον τῷ ἰατρικῷ ποιεῖ, καὶ δὲ-
γει σὺ τοῖς νοσῶσι καὶ τῆς ἰάσεως
δεομένοισι .

erant Publicani in numero duode-
cim Apostolorum , Matthæus &
Iacobus Alphæi .

SCH. Quod Iacobum Alphæi Publica-
num fuisse Photius dicit , fides sit pe-
nes autorem .

ANONYMI . Quòd Domi-
nus hac occasione dixit , non inte-
grè hic à Nostro recitatum , alius
Evangelista plenè reddidit , sic di-
cens : *Non veni vocare justos , sed* Luc.ii.
32.
peccatores ad pœnitentiam , Sanè e-
nim justis, qui benè semper egerint
pœnitentia non est opus, cujus of-
ficiu est ea revocare ac corrige-
re quæ malè prius acta sunt : quæ
res alijs quàm peccatoribus con-
venire nequit .

VICTORIS . Et vos , inquit ,
opus habetis medico . nam eo ipso
quod humanitatem medici crimi-
namini , fatis declaratis vos malè
habere . num docendus à vobis sum
quinam hi sint ? scio esse publica-

nos : novi quibus animæ ipsorum laborent morbis . Atque adèd eam
ipsam ob causam , quia scio ipsos , ipsorum inquam animas languere
difficilibus morbis , curaturus ipsas advenio . Quærat aliquis : quem ob-
tentum criminaturi Dominum Pharisei accusationi prætexuerint ? Ze-
lum opinor Legis , quæ profanos inter ac sanctos familiaritatis usum
consuetudinemque prohibeat , Nesciebant scilicet Christum ultra men-
suram legalis præscriptionis gratiam benignitatis suæ proferre solere .
Lex enim eiciebat , at Evangelium convertebat malum , Neque jam
Dominus pro iudice se gerit , sed medici personam gerit officioque fun-
gitur , indulgentissimè se præbens ac demittens ad usum languentium ,
cum ijs degens , eosque curans prout opus habent .

18. Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννη καὶ οἱ
19. τῶ Φαρισαίων νηστεύοντες . καὶ ἔρ-
20. χοντο καὶ λέγουσιν αὐτῷ , Ἐπεὶ οἱ
21. Μαθηταὶ Ἰωάννη καὶ οἱ τῶ Φαρι-
22. σαίων νηστεύουσιν . οἱ δὲ σοὶ Μαθηταὶ ἔ-
23. νηστεύουσιν ;

19. Καὶ εἶπεν αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς , μὴ διώσαν-
20. ται οἱ υἱοὶ τῶ νυμφῶντος , ἐν ᾧ ὁ
21. νυμφίος μετ' αὐτῶν ἐστὶ , νηστεύουσιν ;

18. Et erant discipuli Iohannis &
19. Pharisei jejunantes ; & veniunt
20. & dicunt illi , Quare Discipuli
21. Iohannis & Phariseorum jeju-
22. nant , tui autem Discipuli non
23. jejunant ?

19. Et ait illis Iesus : Numquid
20. possunt filij nuptiarum , quam-
21. diu sponsus cum illis est , jeju-
22. nare ?

» nare? Quanto tempore habent
 » secum sponsum, non possunt je-
 » junare.
 20. Venient autem dies cum au-
 » feretur ab eis sponsus; & tunc
 » jejunabunt in illis diebus.

2 Cor. xi

ANONYMI. Dominus unito
 ejusdem cum nostro substantiæ cor-
 pore se se hominem, ut verè erat,
 ferens, nec Deus esse desinens,
 quod semper fuit, in terris versa-
 tus est ambiens Ecclesiam sponsam,
 ejusque secum spirituales nuptias
 concilians: juxta dicentem: *Despon-*
di enim vos uni viro virginem ca-
stam exhibere Christo. Spirituale igitur
 conjugium est & fide sola in-
 telligibile, conversatio Domini in-
 ter homines. qui ergo ipsi spiri-
 tualis connubij necessitudine jun-
 cti sunt, primitiæ quædam homi-
 num Beati Discipuli, filij sponsi
 hic vocantur, quis igitur in nup-
 tijs lugeat? nam jejunium luctus
 est solum. quando autem tol-
 letur sponsus? utique cum in cæ-
 los corporaliter redibit.

Cor. xi.

VICTORIS. Solutione primi
 dubij accepta, aliud proponunt,
 quare Discipuli Joannis & Phari-
 sæorum jejunant? Hoc quærunt
 animo insidiandi, speque interci-
 piendi Dominum, invenienda si
 possint criminandi ejus ansa. Tem-
 pus autem sponsi aut thalami, est
 vocationis tempus; tum etiam in-
 stitutionis, quo videlicet, sicut pue-
 ri lactantur, ita doctrinæ initialis
 vitali succo vocati nutriuntur, quã-
 do sanè jejuniò locus non est. nec
 possunt filij sponsi jejunare quam-
 diu cum ipsis est sponsus: quibus
 indicat, suam conversationem om-
 nem dolorem propulsare ab ijs

» ὅσον χρόνον μετ' ἑαυτῶν ἔχουσιν
 » τὸ νυμφίον, & διώκονται ἡμετέ-
 » ρων.
 » Ελευσονται ἡμέρας, ὅταν ἀπαρ-
 » θῇ ἀπ' αὐτῶν ὁ νυμφίον, καὶ τότε
 » νηστεύσουσιν ἐν ἡμέραις.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ο Κύριος πα-
 ραγέροντα ἐπὶ γῆς, σῶμα ὃ ἡμῖν ὁμοῦ-
 σιν ἐνώσας ἑαυτῷ, καὶ προσελθὼν
 ἀνθρώπων μὲν τὸ εἶναι Θεός, ἵνα ἑαυτῷ
 ἀρμόσεται τὴν ἐκκλησίαν εἰς πνευματι-
 κὴν συζύγιαν, καὶ λέγοντα, ἡρμο-
 σαίμεν γὰρ ὑμᾶς ἐπὶ ἀνδρὶ παρθένῳ
 ἀγνήν ὡσαύτως τῷ Χριστῷ· γὰρ οὐ
 οὐκ ἔστι πνευματικὴ καὶ πίστις ἡμετέ-
 ρη εἰς ἀνθρώπους ἐνδημία. οἱ οὖν τῶν
 ἀρμόζομενοι τῷ πνευματικῷ γά-
 μῳ, υἱοὶ νυμφῶν εἰσιν ἀπαρχὴ οἱ
 θεσπέσιοι μαθηταί. τίς οὖν ἐν γάμῳ
 καρῶν πενήσει; πενήσει γὰρ ἡ νηστεία
 συμβολῶν. πότε ἡ ἐπαρθῆ; ὅταν εἰς ἕρα-
 νὸς ἀναφοιτῆσθαι σωματικῶς.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ἐπειδὴ
 τῶν πρώτων τὴν λύσιν ἐδέξατο, καὶ ἔπα-
 ρε προσήρασι. Ἄρα οἱ μαθηταὶ Ἰωάν-
 νου καὶ οἱ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσι; βε-
 λήδοι προσλαμβάνεσθαι αὐτῶν καὶ
 εὐρίσκων τι εἰς κληθήσων. Καρῶς δὲ
 νυμφῶν ἔστι καρῶς κλήσεως, καρῶς
 διδασκαλίας δὲ ἧς ἀνατρέφονται οἱ παῖ-
 δες, γαλαχθῆνται οἱ κεκλημημένοι. ὅτε
 ἔχει καρῶν ἡ νηστεία. & διώκονται οἱ υἱοὶ
 τῶν νυμφῶν νηστεύειν ἐφ' ὅσον χρόνον
 μετ' αὐτῶν ἔστιν ὁ νυμφίον. τὸ μετ'
 ἑαυτῶν ἄρα τριβὴν λέγει πάσης ὁδύνης
 ἀπαλλοκικλήναι εἶναι. ὁδύνη δὲ καὶ
 ὁ μὴ παρῶν ἔχων ὁ ἀγαθόν, ἀλλὰ δὲ τὴν
 φέρουσι αὐτῶν πενήσι ποθῶν τὴν ἀπολαύσιν.
 ὁ δὲ παρῶν τὴν ἀπολαύσιν, εὐκότως εὐ-
 φραίνεται, καὶ ὅτε ὁδύνη. νυμφίον
 ἡ ἀνθρώπινης φύσεως ὁ ταῦτης ἡγεμῶν
 λόγος, ὁ δὲ σπέρμα διδῶν τὴν ζωῆς.
 ὅταν ἂν ἀπαρθῇ ἀπ' αὐτῶν, ποθῶντες
 τὴν παρῶν αὐτῶν νηστεύουσιν. ἵνα συ-
 νώσιν

νάσιν αὐτῶ κτ' τὸ πνεῦμα, καθαρόμενοι ὑπὸ σωματικῶν ἡδονῶν, δηλονότι Ὁ μαθηταί. τὸ δὲ, ὅταν ἀπαρῆ ἅπ' αὐτῶ ὁ νυμφίος, ἀντὶ τῆ ἀγαληφθῆ, εἶρηται. τὸ δὲ, ὁ νυμφίος, ἀντὶ τῆ, ὁ μέλλων νυμφεύεσθαι τὴν ἐκκλησίαν. εἶπε νυμφίος, ἴνα τὴν ἴα ἀνδρὸς ἐκβάλλῃ, καὶνὴ γὰρ ἡ νύμφευσις. ἀρξάμενοι δὲ οὗτοι πνεύματι ἀγία χάρις, δι' ἧς ἐπίστευσεν ἡ οἰκουμενη, καὶ αἰεὶ ἐδυσώπησαν καὶ τὴ οἰκουμενίῳ μετέβαλλαν.

ΤΟ ΛΩΣ. Ζηλοτύπως ἔχοντες πρὸς Ὁ Χριστὸν Ὁ μαθηταί Ιωάννης ὁ υἱὸς τῶ Φαρισαίων προσέρχον τῶ Χριστῶ ἐρωτῶντες, εἰ μόνος μὲν τῶ μαθητῶν αὐτῶ ἀρεὴ ἀσκήσεως ὁ πόνος κατ' ἄρῃσι πάς κτ' τῶ παθῶν νίκας, ὅπερ Ιωάννης ὅτι ἔχουσε ποιῆσαι; Ὁ γὰρ τῶ μαθητῶ ἀπελέσθη ὁ σακεύδης, ὅτι ἰσχυροῦς ἔσθαι ἐνεκαρτέρων. ὁ δ' ἀπεκρίνατο λέγων, μὴ δύνασθαι τὸς ἕως τῆ Νυμφῶν νηστεῖν ἕως ἂν ὁ Νυμφίος μετ' αὐτῶ ἔσθαι. ὅταν δὲ ἔτι ἀρῆ ἅπ' αὐτῶ τότε ὡσεὶ οὐκ ἐπιπεσόντες καὶ πειρασμοῖς νηστεύσασθαι καὶ θλιβήσασθαι.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Νυμφίος ὁ πᾶντα εἰς αὐτῶ ὀνομάζει ὁ Σωτὴρ ὡς πάς παρθενης ψυχῆς ὡσαύτως καὶ νυμφεύμενος. καὶ ἅμα ὅτι καιρὸς τῆ παρθενης αὐτῶ παρθενης χάρις ἔστι σύμβολον ἄλλ' ἢ πένθος. καὶ ἐλευθερία τῆ τῶ νόμου κατάρτας καὶ τῶ ἄλλων κόπων καὶ πόνων. Ἐὰν γὰρ τῶ βασιλείῳ ἔσωσεν ἡμᾶς. ποῖος γὰρ πόνος ἔστι τὸ βασιλεύεσθαι; ἀλλ' ὅμως σωτηρίας εὐρισκομένη βασιλείῳ καὶ αἰώνιῳ ζῶντι.

humanum quippè aliquid, nondum ad perfectum eliamati Ioannis Discipuli passi, consuetudinibus Iudajicis pertinaciùs inhærebant. Ad ea Christus; non posse, respondit, filios thalami jejunare quamdiu sponsus cum ipsis est. quando verò hic ablatum ab illis fuerit, tum sanè adversis casibus & tentationibus occurrantes, jejunaturos, in luctuque ac perturbatione futuros.

quibuscum fit. nam ex absentia boni luctus omnis est. cum verò sit Christus omne bonum, necesse est cum qui luget, præsentiam ejus desiderare: unde contra qui eo præfenti fruitur, meritò gaudet, doloreque vacat. Sponsus porrò humanæ naturæ est eam gubernans ratio summa, ac Dei verbum semen vitæ ministrans. Id cum ablatum ab eis fuerit, tunc sanè desiderio ejus morerere ipsos ac jejunare fas erit. jejunio enim isto consequentur Discipuli, ut corporeis purgati voluptatibus, cum Domino suo spiritualiter versentur. Cæterum hæc sponsi ablatio, ejus in Cælos assumptio est. Sponsus autem dicitur qui sibi desponsaturus Ecclesiam est. qua mentione à spe harum nuptiarum excluditur quæ sub viro est. Sponsalia enim non nisi cum solutis ritè celebrantur. Pignoris donatio est gratia Spiritus Sancti, per quam credidit mundus, persuadentibus (mirum) & genus hominum quantum est ab assuetis & præjudicatis ad nova & dura transferentibus Piscatoribus.

ΤΟΛΟΣ. Æmulationis quodam Spiritu in Christum instincti Discipuli Ioannis, & Phariseorù quidam accedunt ad ipsum, quæsituri; ecquid unus ac solus rationem invenisset, qua tam ipse, quàm ejus Discipuli sine studio aut ærumna, pacem sibi animi, perturbationum victoria, conficerent: quod consequi Ioannes haud potuisset? Hu-

EIVS-

EIVSDEM. Sponsum hoc loco se ipsum nominat Salvator. ut qui virgines animas deliniat & despondeat sibi, simul ut illud indicet: priorem adventum suum lætitiæ potius quàm lucus afferre causas. Liberationem enim indulget a maledicto Legis, & ab ærumnis laboribusque cæteris. Per baptismum enim salvavit nos. quis autem in ablutione corporis labor est, quæ etiam ad delicias pertinet? Tamen isto tam facili patiendæ tinctionis pretio & salus paratur, & vita æterna redimitur.

Gal. 3.13

21. Nemo assumentum panni rudis affuit vestimento veteri: alioquin aufert supplementum novum à veteri, & major scissura fit.

22. Et nemo mittit vinum novum in utres veteres: alioquin dirumpit vinum utres, & vinum effundetur, & utres peribunt: sed vinum novum in utres novos mitti debet.

TOLOSANI. Quemadmodum inquit si addatur vestimento veteri assumentum rude, hoc est novum, frangit illud propter ipsius infirmitatem & suam firmitatem. Similiter & novum vinum in utres veteres si inmittatur rumpit ipsos. sic & in subiecta materia. Præcones enim, & prædicatores cum sint Apostoli novi testamenti, non possunt vetustis fervire moribus. neque consentaneum est cogi ad observationem antiquorum rituum eos qui hominibus instituta & inusitata & inopinata tradituri mitterentur.

SEVERI. Ut novum assumentum vetus vestimentum frangit propria firmitate; & proprio fervore veteres dirumpit utres novum vinum. sic, inquit, & mei Discipuli nondum adeo robusti sunt, ut præcepta vetera ferre possint. Aut sic intellige: Indignum est Christi Discipulos, qui novi sint, antiquis

καὶ ἕδεις ἐπιβλημα ῥάκους ἀγνάφου
ἐπιπρῆσπῆ ἐπὶ ἱματίῳ παλαιῷ· εἰ
οὐ μὴ, αἶψά το πλῆρωμα αὐτῆς ὁ
καινὸν τῶ παλαιῷ, καὶ χεῖρ ἁλίσματα
ἔσται.

καὶ ἕδεις ἐάλλαι οἶνον εἰς ἀσκὸς
παλαιῶς, εἰδὲ μὴ ῥήσσει ὁ οἶνος ὁ
νέος τὸς ἀσκὸς, καὶ ὁ οἶνος ἐκ-
χέσται, καὶ οἱ ἀσκοὶ διαπολεῖν.
ἀλλὰ οἶνον νέον εἰς ἀσκὸς καινὸς
βλυτέος.

ΤΟΛΩΣ. Ὡσπερ φησὶν εἰ ἐπιβληθῆ
εἰς ἱματίῳ παλαιῷ ῥάκον ἀγνάφον
ταῦτες καινὸν διαρρήγνυσιν αὐτὸ δὲ τὸ
ἐκείνης ἀδένειαν καὶ τὸ οἰκείαν σερρό-
τητα· ὡσαύτως καὶ νέος οἶνος εἰς ἀσκὸς
παλαιῶς εἰ ἐμβληθῆ εἰς ῥήγνυσιν αὐτῆς.
ἔγω καὶ ἐπὶ ταῦτω. Κήρυκες γὰρ ὄντες
ἔδοσαν τῆς καινῆς διαθήκης ἔ-
δωσαν τοῖς παλαιοῖς διαλέγειν ἔθεσι·
οἱ γὰρ καινὰ καὶ ὡσαύτως μέλλοντες
τοῖς ἀνθρώποις ὡσαύτως εἰς ἀναγκα-
ζον φυλάττειν τὰ παλαιότατα.

ΣΕΤΗΡΟΥ. Ὡσπερ ὁ νέος ῥά-
κος ὁ παλαιὸν ῥήγνυσιν ἱμάτιον τῆ
οἰκεία σερρότητα· καὶ τῆ οἰκεία θερμό-
τητι τὸς παλαιῶς ἀσκὸς ὁ νέος οἶνος
ἔσωφυσὶ ὅ οἱ ἐμοὶ, μαθηταὶ ἔγω γε-
ρασιν ἰσχυροὶ ὡς ἐδωκα φέρειν τὰ
παλαιὰ ὡσαύτως ἔμελλομεν· ἢ καὶ ἔπος.
τὸς τῶ Χριστοῦ μαθηταῖς καινὸς ὄντας τοῖς
παλαιοῖς ἔθεσι διαλέγειν ὅσα ἀξιῖ.

ΑΝΩΝΤΜΟΥ. Καὶ ἄλλη χεῖρ
ὡσαύτως σημαίνει, ὅτι εἰ δεῖ τοῖς ἐπὶ
παλαιοῖς ὅ μὴ ἀναγεννηθῶσιν ὅς ἕδα-
τῶ ἐ πνεύματι, καινὸς καὶ Ἐυα-
γελι-

μελικὰς ἐν ὄλῳ δίδοναι, ἀλλ' ἐν Χριστῷ ἀνακαμνωθῆσιν. εἰ αὖ γὰρ ἐν ἱματίῳ παλαιῷ ἐχοισμένῳ ἐπιβλημα βάλλει τις ἀπὸ νεογνῶς ἱματίου πὶ πλήρωμα τῷ παλαιῷ, τὸ πρὸς τὸ πέρασ τῷ χιόματι λαμβάνει, ἐοικὼς ἀπὸ σπῆκός καὶ ἀποτέμνει τὸ νεογνῶς, καπιχούσιν τὸ τῷ ἀδενῶς. ὅ γὰρ ἀντίχει τὸ παλαιὸν τὸ σινώδον καὶ οἰονεὶ τὴν σφραγὶν τῷ νέῳ ἱματίῳ, καὶ πλεῖον τῷ χιόματι. ὁμοίως δὲ ἀσκοὶ παλαιοὶ εἶναι αὐτὸ ἐνέγκουσιν τὸ πνεῦμα τῷ νέῳ οἶνῳ τῷ φύσει φυσῶδες, ἀλλὰ ἐρήνυσται. ὅπως ἔδεν ἀνθρώπος, ὡρὶν ἀνακαμνωθῆ δὲ τῷ τὸ παλιγενεσίας λέγεται, εἶναι αὐτὸ χωρὶς τὰ νέα καὶ τὰ ἐναγγελικὰ ἐπιπαύματα. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις. πῶς οὖν μαθηταὶ τῶν Φαρισαίων ἐνήσειον; καὶ παῖτα μὴ ἀνακαμνωθέντες, ἀλλὰ παλαιοὶ ὄντες; ὅτι ὅτι ἀληθῆ νηστία ἐνήσειον, βρωμάτων ἀπεχόμενοι. νηστία γὰρ ἀληθῆς ἢ ἀποχή πάντων τῶν κακῶν, εἴτε ὧν ὁ παλαιὸς κέκεραται ἀνθρώπιον, ὡς ἢ νηστίας καὶ ἔλεγχον ὁ Κύριος. ὅ γὰρ τῆς νόθου λέγει ἡ αὐτῶν.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ὡσπερ, φησὶν, εἰ εἰς ἀναφῶν ἐπιβληθῆ ἱματίῳ παλαιῷ, τῆ οἰκεία σφραγὶς κακῶν ἀφαιρήσιν. οἶνος τε νέος εἰς ἀσκὸς ἐμβληθεὶς παλαιῶς τῆ οἰκεία θερμότητι τῶς ἀσκὸς ἀφαιρήσιν. ὅπως ἐπὶ τῶν. ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἀποστολοὶ τῆς νέας διαθήκης κήρυκες πυγχανασαν, ὅτι διωτῶν αὐτοὺς τοῖς παλαίῳς δ' ἀλεύειν νομίμοις. ὑμεῖς μὲν εἰκότως τοῖς παλαίῳς ἀκολοθῆντες ἔθεσι τοῖς Μωσέων νηστίας φυλάττετε. ὅτι οἱ τὰ κατὰ ἐξουσίαν νόμιμα ὡς δίδοναι μέλλασ τοῖς ἀνθρώποις, παῖτα μὲν ἕδαμῶς ἀναγκάζον φυλάττειν. καὶ κατὰ δὲ τῆς λαοῦ ἀρετῆ καὶ τῆ νηστίας ἀποδείξοντες, εἶναι ἀνάγκη καὶ νομίμοις ποιεῖν καὶ ἔθεσι παλαίῳς δ' ἀλεύειν, ὡσπερ ὑμεῖς φυλάττοντες, ἀλλὰ γνώμη δὲ ἀρετῆ, ὅπως αὐτὸ βεβῶν, νηστεύειν

consuetudinibus & ritibus additos quasi servire.

ANONYMI. Et alia utitur parabola, significans nō oportere veteribus adhuc, & nondum regeneratis ex aqua & Spiritu, nova & Evangelica mandata dare: quæ ijs reservantur, qui per Christum renovati sunt. Si enim pallio vetustate scisso assumptum adjungat quispiam ex rudi ac recenti panno, is fanè sibi assutam vestimenti veteris, quæ scissuræ proxima est, partem corripit, majoriq; vi comprehendens, facile aufert ac quasi avellit; contra sustinere non valente debilitate antiqui panni, quippe usu detriti ac senio obsiti. Itaque inde major scissura existit. Similiter neque utres veteres fimum ac spiritum ferent vini recentis natura turgidi, ac spumosi spiritosique: sed rumpentur. Similiter neque homo donec renovatus fuerit per lavacrum regenerationis, nova & Evangelica præcepta capiet. At dicit quispiā: Quomodo igitur Discipuli Phariseorum jejunabant, tametsi non regenerati, sed in vetustate perseverantes sua? Nimirum quia non verum jejunium jejunabant, cibis dumtaxat abstinētes. Jejunium etenim verum est abstinere à malis omnibus, quorū ex colluvie vetus homo concrevit, quo de jejunio loquebatur, cū ista diceret Dominus. neque enim illam aliam omninò curat aut cogitat spuriam jejuniij speciem.

VICTORIS. Quemadmodum inquit, si pannum rudem assueris pallio veteri, propria firmitate illud abrumpat; novumque vinum coniectum in utres veteres naturali suo ipsos æstu ac fervore frangit.

Sic

Sic & in his contingit, quoniam enim Apostoli novi testamēti præcones sunt, fieri non potest ut Legis antiquæ præscriptionibus ser-
viant. quod vos quidem facere cō-
sentaneum est, vetustis adhuc mo-
ribus addictos Mosaicæ institutio-
nis, juxta quam & jejunare vos cō-
venit, non hos qui in id parantur
ut novas mox & inusitatas leges
hominibus promulgent. quare nō
debent cogi ut ista observent. Erit
tempus quando & virtutum aliarum, & abstinentiæ exempla edent. ve-
rūm ad id non sunt lege ac metu compellendi, ut vos, præstat enim per-
mittere hoc totum arbitrio ipsorum, qui utique suæ virtutis judicio ad-
moniti, cū id fieri par erit, liberè ac libenter facient. Siquidem hæc
jejunij Legalis & Evangelici differentia est, quòd illud fervili necessita-
te, ac metu, hoc libera caritate suscipitur. Nam quæ quadragesimæ
jejunij imperatum est, ad commonitionem negligentiorum id factum.
cum alioqui libero animi proposito ac proluxa potius voluntate illud
obeamus.

- 23. Et factum est iterūm cū Sab-
bathis ambularet per fata, & Di-
scipuli ejus cœperunt progredi,
& vellere spicas.
- 24. Pharisei autem dicebant ei,
Ecce quid faciunt Sabbathis
quod non licet?

EIVSDEM. Liberior se erga figuram gerunt veritatis præsentia freti Discipuli. Sic videlicet à Domino affuefacti, symbolicam quietem Sabbathi parvi pendere, exorto jam perpetuæ quietis à turbis sæculi propter Deum observandæ ritu. Securè porrò ad victum spicis utuntur, quòd nihil haberent aliud vescum. Censores verò illorum figuris addicti, veritatis expertes, umbratiles pro umbris pugnas cient: & quid non liceat eum docent, absque concessione cujus nihil cuiquam licet. ignari autorem legis non subijci legi: nihilq;

μέλλοντες. καὶ γὰρ ἡ τῶν ἐν νόμῳ
νησεία τῆς διενήνοχε τῶν ἐν τῇ χάριτι
νησευόντων. ὅτι ἡ ἀδύναμις ἐχόν-
τες νησείας, ἅς καὶ νησεύειν αὐτοὺς πάν-
τως ἐχρῆν καὶ μὴ βυλομύγας. ἡ δὲ
γνώμη μᾶλλον καὶ ὅτι δὲ καὶ ἐαυτοὺς νη-
σεύσιν ἀρετῆς ἀρέσει μετιόντες αὐτῶν.
εἰ δὲ καὶ ὠρίσθη ὁ τῆς πεπρακτοῦς δο-
κεῖ καὶ καὶ, ἀλλὰ ὑπομνησιν τῶν ῥαθύ-
μων· ἀλλὰ καὶ ταύτην γνώμη μᾶλλον
τῶν νησεϊῶν μέλιμι.

- καὶ ἐγένετο ὡς ἀπορέουσαι αὐτῶν
ἐν τοῖς σάββασι διὰ τῶν σπορίμων, ἔ-
ῆξαν τὸ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ὁδὸν ποιῆν
πύλλοντες τὰς σάχους.
καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ, ἴδου
τί ποιοῦσιν ἐν τοῖς σάββασι ὃ ἔστι
ἐξέστι;

ΑΥΤΟΥ. Ελευθερία ζῆσι πρὸς τὸν
τύπον, τῇ ἀληθείᾳ. Συμῶντες οἱ μαθηταί,
ἔτα δὴ πρὸς καὶ πρὸς τῷ κυρίῳ. Συμει-
σμένοι, καὶ τῷ τῶν σαββάτων τυπικῶν ἀρ-
γίας ἀξουτελίξεν, ὁδηφανείσης τῆς διηνε-
κῆς ἀργίας διὰ Θεὸν ὅτι τῶν κοσμικῶν.
χρῶνται δὲ ἀδελφῶν τοῖς σάχουσι εἰς προ-
φύλῳ μηδὲν ὁπιφερόμενοι βρώσιμῳ. οἱ
δὲ τῶν τύπων ἠήονες καὶ τῆ ἀληθείας
ἀπειροί σκιομαχῶσιν ἰσχυρῶς, καὶ ὅτι
ἐκ ἐξέστι, λέγουσι πρὸς τῶν ἀπαύτων ἀξου-
σίαν καὶ τοῖς ἰδίῳις παρέχοντα. ὅτι εἰ-
δότες ὅτι νομοθέτης νόμου ὁ κρατεῖ, ἐδ-
έστι π καὶ γὰρ ὁ μὴ ἐξέστι βασιλεῖς. ὁ δὲ
Κύριος ὡραῖαν τῆς ἀπολογίας ποιῶν,
ὅτι ἀξουσίαν ἐπαναστάσει, ἀλλὰ ὡς ἀ-
δείγματα

δειγματι τῶν παλαιῶν, οἱ καὶ αὐτοὶ
μεγαλοφρονέστερα τῶν σωματικῆς ἀργίας,
καὶ τῶν θεῶν ὑπὸν ἐπενόον.

esse quod Regi non liceat. Tamen
Dominus molli responso defun-
gitur. nec potestatis ostentatione
suz tuetur factum Discipulorum,

sed Sanctorum ævi veteris exemplo; qui & ipsi sublimius aliquid cor-
porea quiete, symbolisque ejusmodi cogitabant.

καὶ αὐτὸς ἔλεγε αὐτοῖς, ἔδρα ποτε
ἀνέγνωτε τί ἐποίησε Δαβὶδ, ὅτε χρεῖ-
αν ἔσχε, καὶ ἐπεινάσεν αὐτὸς καὶ
οἱ μετ' αὐτῶν;
Παῖς εἰσῆλθεν εἰς τὸ οἶκον τοῦ Θεοῦ ἐπὶ
Αβιαθαρ ἀρχιερέως, καὶ τῆς ἀρτίης
τῆς προθέσεως ἔφαγεν, ἧς οὐκ ἔξεστι
φαγεῖν εἰ μὴ τοῖς ἱερεῦσι, καὶ ἔδωκε
καὶ τοῖς ἑσθῶν αὐτῶν;

25. Et ait illis, Numquam legistis
quid fecerit David, quando ne-
cessitatem habuit, & esurijt ip-
se, & qui cum eo erant?
26. Quomodo introivit in domū
Dei sub Abiathar Principe Sa-
cerdotū, & panes propositionis
manducavit, quos non licebat
manducare nisi Sacerdotibus, &
& dedit eis qui cum eo erant?

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ἡ πρώτη τῶν
βασιλειῶν τῶν ἐπὶ τῆς ἰσραὴλ ἔχει
δηλοῦσαι ὅτι τῆς γαστρὸς ἀνά-
γκη τῶν πατέρων κακῶν πειρασθῆναι καὶ
συννοεῖν πυχάνη. προσέειπεν γὰρ αἰεὶ
εἰς τὸν Χρυστὸν ἡσυχάζω δώδεκα ἄρτοι
ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἧς οὐκ ἔξον ἢ ἑτε-
ρο φαγεῖν μὴ τὸ ἐπαρθῆναι τὸ ἑλπίσης
καὶ ἄλλας πειλῶσαι ἐν τοῖς σαββατοῖς μὴ
μόνοις τοῖς ἱερεῦσι. πρὸς μὲν τὸν Αχιμέ-
λεχ ἀπῆλθεν ὁ Δαβὶδ τὸν ἱερέα, ὡς φησὶν
ἢ ἂν τῶν βασιλειῶν ἄλλ' ὁ Αβιαθαρ υἱὸς
ἦν τοῦ Αχιμέλεχ, ὡς φησὶν, ἱερεὺς
μὲν ὡν ἐν τῷ πατρὶ Αχιμέλεχ ἦν ἡμεῖς
ἦλθεν ὁ Δαβὶδ καὶ τῆς ἀρτίης ἔλαβεν.
ὑπερῶν καὶ ἀρχιερεὺς ἐγένετο. καὶ γὰρ
ἀπλάως ὁ Εὐαγγελιστὴς ἀρχιερεῖα αὐτῶν
ἐκάλεσεν. ἢ μὲν τῶν βασιλειῶν παν-
ταχὲρ ἱερεῖα αὐτῶν καλεῖ.

ANONYMI. Liber primus
Regnorum hujus rei historiam ha-
bet. eò autem allegatur hoc loco
ut demonstratur, Davidem ipsum
simili vescēdi necessitate pressum,
similia fecisse sine culpa: unde &
ignoscendum Discipulis esse. Pro-
stabant semper super aurea mensa
duodecim panes in conspectu Dei,
quos, ubi efferebantur inde, suffe-
ctis alijs, diebus Sabbati, nullis ni-
si Sacerdotibus comedere licebat.
Ad Achimelechum quidem Da-
vid abiit Sacerdotem, ut loquitur
primus Regnorum liber. cæterum
Abiathar filius erat Achimelechi,
ut ajunt, Sacerdos in Patre Achi-
melecho quando venit David &
panes sumpsit. Postea verò & Prin-
ceps Sacerdotū fuit. Figurata igi-
tur hic locutio quædam Evangelii-
stæ agnoscenda est, dum posterius
natam appellationem ad tempus
superius extendit. Secundus certè
Regnorum liber ubique hunc Sa-
cerdotem vocat.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Μένει-
νηται τῶν Δαβὶδ δόξαν τῶν αὐτῶν
μὴ κατὰ νόμον πεθράσθαι ὅτι τῶν ἱερευτι-
κῶν ἠΐματο προσφάνη καὶ τοῖς μεθ' ἐαυ-
τῶν ἔδωκεν, ἵνα ἢ πρὸς ἐκείνῳ αἰδώς
ἔσται ἢ κατὰ τῶν ἀποστόλων σωκοφαν-
τίαν. καὶ γὰρ προσφάνης αὐθεντεῖ κατὰ
τῶν νόμων συμπεριμαρτυροῦν τῆς ἐνδείας καὶ
τῆς χρείας ὑποκολλῶν, καίτοι ὑπο-

VICTORIS ANTIOCHENI.
Meminit Davidis, qui utique non
H credi-

crediderit inconcessis cōtra legem cibis uti, quando sacerdotales panes attigit ipse, comitibusque dedit; ut præjudicata reverentia venerabilis vulgo Regis, ac Prophetæ, calumniam Apostolis impactā retunderet. Si enim Propheta tantus adversus ita difertam prohibitionem legis suffragari sibi credit allegationē indigentia; & quod necessitate famis adigente faceret jure se facere confideret, homo licet legi subjectus; cur qui modo Discipulos videtis meos simili necessitate expressis è spica frictu seminibus uti pro pane quo egent, indignamini, ac quasi legis transgressores accusatis? An nescitis Davidem quoque fuisse legi subjectum? Atqui ego filius hominis Dominus sum Sabbati. Quoniam verò Abiathar hic vocatur, qui tunc fuit Pontifex, cū hoc fecit David: Idem autem in libro Regnorum dicitur Achimelech, dici posset eum virum binominem fuisse: aut Achimelechi Sacerdotis meminisse librum Regnorum; Christum autem nominasse Pontificem sub quo illa contigerint, videlicet Abiatharem. Apparet sanè illum libri Regum Scriptorem, Achimelechum, & reliquos Sacerdotes, qui jussu Saūlis occisi sunt, nominatim expressisse; summum verò Pontificem, qui eo tempore sacris præerat, memorandum non putasse, quod is nequaquam interfectus sit.

27. Et dicebat eis, Sabbatū propter hominem factum est; & non homo propter Sabbatum.

28. Itaque Dominus est filius hominis etiam Sabbati.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Consortio conspectuque fruētes veritatis, hoc est Christi, Discipuli, parum curabant otium Sabbati. Exorta jam enim, splendēteque veritate, superfluum putabant umbris adhuc inhærere. Vellebant enim, inquit, Discipuli Sabbato spicas. superiores scilicet voluptatibus, nec mensarum ap-

νόμου ὑπαρχῶν, εἰ μὴ τὸς μαθητὰς ἴδῃτε. Ἐὰν δὲ μὴ ἔχειν ἀρτους τὸ ἑσθῆσι τῶν (περμαίων) εἰσὶν ἀντὶ τῆς πείνης τῆς ἑσθῆσι τῶν ἀναγκάσει καὶ ἐκδικήσει τὸν νόμου; ἢ ἔδει οἶδατε ὅτι Δαβὶδ μὴ δ' ἔλατ' ἢ τὸν νόμου; ἐγὼ δὲ ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώπων Κυρίου εἰμὶ τῆς σαββάτου. ἐπειδὴ δὲ Αβιάθαρ πονηκαθὰ μέμνη ὑπαρχόντων ἀρχιερέως ὅτι Δαβὶδ τὸ ποιεῖσεν. ἢ δὲ τῷ βασιλεῶν βιβλος Αχιμέλεχ· εἴποι τις αὐτὸν δῶνυμον γενησάτω ἢ Αχιμέλεχ, ὡς τὸ εἶπ' ἢ τὸν τῷ Αβιάθαρ· ἢ τῷ μὲν Αχιμέλεχ τὴν μεμνησάτω ὡς ἱερέως, ἢ δὲ Σωτήρα ἢ Αβιάθαρ ἀρχιερέα πονησάτω κατ' ἐκείνους τῶν καιρῶν φησὶ. καὶ φαίνε' ἢ τῷ βασιλεῶν γραφὴ μὴ Αχιμέλεχ καὶ τῶν ἱερέων τῶ Θεῷ ἀναρῆσάτω φησὶσσι ὅτι τῷ Σαῦλ, ἀρχιερέα ἢ ἔδει ἀνησάτω ἰσορήσασσι.

» Καὶ ἔλεγε αὐτοῖς, ὅτι σαββατὸν διὰ
» τῆς ἀνθρώπων ἐγένετο, ἔχ' ὁ ἀνθρώ-
» πῳ δὲ σαββατῳ.

» Ὡς Κύριός ἐστιν ὁ υἱὸς τῆς ἀνθρώ-
» πων καὶ τῆς σαββάτου.

ΤΟΛΩΣ. Συνοῦντες τῇ ἀληθείᾳ οἱ μαθηταί, τῶν ἐπι τῷ Χριστῷ, ἔξουπέλιζον τὴν σαββάτου ἀρχαίαν. ἐπιφανείσης γὰρ τῆς ἀληθείας ὡς τὸν ὄντιν ἐμμένειν ταῖς σκιάς. ἔτιλλ' ὅτι οἱ μαθηταὶ ἐν σαββάτῳ τῶν σαύχων. ὡς ἀνώτροι γερονότες τῶν ἡδονῶν, καὶ μὴ δὲ τῆς πείνης ὅλως φροντίζοντες· πεινῶντες γὰρ ἡδίων ἀπλῶς προσφύω, ἢ μὴ ἡδονικῶν. διὰ τὴν

τιλὸ τῆς φύσεως ἀνάγκη . οἱ δὲ Ἰουδαῖοι
τῆ σκιά δ' ὕλινοντες κατηγόρουν τῷ μα-
θητῶν . λέγει δὲ ἑαυτῶν τιλὸ κατηγορίαν
ὁ Σωτὴρ (Ϟ) Δαβὶδ εἰς μέ(Ϟ) ἀγωνοῦς
ἐπὶ Ἀβιάθαρ τῷ ἀρχιερέως τῶς ἀρτίς
ἔφαγε τῆς προσέσεως . Καὶ ἔδωκε καὶ
τοῖς μετ' αὐτῶν . ἵνα τῆ προσέσεως ἐκείν(Ϟ)
αἰδῶν τῶς μαθητῶν τῆς κατηγορίας ἐλευ-
ρώ(Ϟ)η .

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΩΤΟΥ .
Ζητητέ(Ϟ) δὲ πῶς ὁ μὲν Ἐυαγγελιστὴς νῦν
τὸ ἀρχιερέα Ἀβιάθαρ ὀνομάζει . ἢ δὲ βίβ-
λος τῶν βασιλευσῶν Ἀβιμέλεχ τῶν
καλῶν . λεκτέ(Ϟ) δὲ ἢ ὅτι δυόνομ(Ϟ) ἴσως
λέ(Ϟ) ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἐκκαλεῖτο ἀμφοτέρω
ἢ καὶ ἄλλως . ὅτι ἢ μὲν τῶν βασιλευσῶν βίβ-
λος ἱερέα λέγει εἶ(Ϟ) Ἀβιμέλεχ . ὁ δὲ
Ἐυαγγελιστὴς ἀρχιερέα (Ϟ) Ἀβιάθαρ .

ΑΝΩΝΥΜΟΥ . Ἐν ἀρχῇ μὲν εἶ-
πεν τὸ δὲ τῆν γαστέρα ἀνάγκη καὶ τὸ
ἐκ παντὸς συνήωμι . νῦν δὲ καὶ αὐτὸ
τῶν νόμων ἐπὶ τοῖς σαββάτοις ὡσαύτη
σιν ἀναίρεσιν λέγων , πάντα τὰ ὄρατά φη-
σι μεθ' ὧν καὶ τὸ σαββάτ(Ϟ) , δὲ τὸ ἀνθρω-
πον γέρονε . τὸ δὲ γινόμεν(Ϟ) δι' εἶπε(Ϟ)
ὑποκαί(Ϟ) πάντως τῶν δι' ὄν γέρονε . καὶ
τὸ σαββάτ(Ϟ) τοιαύτην ὑπό(Ϟ) τῶν ἀν-
θρώπων ἔξυπίας . τῶν δὲ ἢ τῶν ἀνθρώπων ,
τῶν δὲ τῶν Χριστῶν ἀνθρώποι δ' ὕλινονσι .
Κύρι(Ϟ) γὰρ αὐτῶν δὲ . εἰ δὲ ἀνθρώποι ,
πολλῶν μᾶλλον τὰ τοῖς ἀνθρώποις ὑπο-
κείμενα , ὧν δὲ καὶ τὸ σαββάτον .

paratum aut luxum curantes , fa-
mem non voluptuario victu , sed
simplici obvioso procurabant ,
necessitati naturæ consulentes uni .
At Iudæi servientes umbræ accu-
sabant Discipulos . Refutat autem
accusationē eorum Salvator , pro-
ducto in medium Davide . qui sub
Abiathare summo Pontifice pa-
nes propositionis comedit ipse , &
focijs comedendos dedit . ut præ-
judicata apud omnium animos tā-
ti Regis reverentia Discipulos cri-
mine liberaret .

**THEODORI HERACLEO-
TAE .** Quærendum qui factum sit
ut noster quidem hoc loco Ev-
angelista Principem Sacerdotū , quo
de hic agitur , Abiatharem nomi-
net : Liber verò Regnorum , Abi-
melech eundem vocat . Duplex
conciliationis modus ostenditur .
Dicere enim licet vel binominem
forte fuisse hunc Pontificem sum-
mum , & utroque isto nomine sine
discrimine appellari solitum : vel
Regnorum quidem librum Sacer-
dotem vocare Abimelechum , Evā-
gelistam autem Principem Sacer-
dotum Abiatharem . atque ita mi-
rum non esse nominibus differre ,
cū personis discrepent .

ΑΝΩΝΥΜΙ . Principio qui-
dem allegavit famis necessitatem , velut sufficientem ad excusationem
facti . nunc ulterius contendit , ipsam legis de Sabbatis obligationem ta-
li necessitatis articulo sublatam ; sic differens : cuncta quæ videntur , in
quibus & Sabbatum est , propter hominem facta sunt . quòd autem al-
terius gratia est factum , ei omninò in cujus gratiam factum est subjacet .
In hominum ergo potestate Sabbatum est . Filio autem hominis , hoc
est Christo , homines serviunt : Dominus enim illorum est . Si autem ei
subjecti sunt homines , multò magis quæ hominibus subjacent , uti Sab-
batum , in ejus erit potestate .

CAPVT III.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ.

- 1. Et introivit iterum in Synagoga : & erat ibi homo habens manum aridam .
- 2. Et observabant eum si Sabbatis curaret : ut accusarent illum .

- » Καὶ εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν .
- » γὰρ ἐκεῖ ἦν ἄνθρωπος ὅστις ἔχει μὲν ἄρτον τῆς χειρὸς .
- » Καὶ παρατήσαντο αὐτὸν εἰς τοὺς σάββατος .
- » θεωρεῖται αὐτὸν ἵνα καταγγεῖται αὐτὸν .

ANONYMI. Nimirum ut ipsum accusarent, tamquā solventem Sabbatum, divinis eo die signis perpetrands.

AΝΩΝΥΜΟΥ. Ἴνα, φησί, καταγγεῖται αὐτὸν ὡς λύοντα τὸ σάββατον, ἵνα δὲ αὐτῷ ἐνεργῆναι τὰς θεσημασίας.

VICTORIS ANTIOCHENI. Lucas adjungit; Christum docendi causa ingressum in Synagogam; & manum quæ illi, qui est curatus, exaruerat, fuisse dexteram. Matthæus verò refert, dixisse ipsis: *quis erit ex vobis homo qui habebit ovem unam, & si ceciderit in foveam Sabbato, nonne arripiet ipsam & eruet? quanto autem prestat homo oves?* Inter se conveniunt quæ ad solutionem corporei Sabbati diriguntur. non enim in cōvictione verborum sola constitit Dominus, quam ex omnibus Scripturis ineluctabilem cōcludebat. Sed & miraculo suspicionem palàm omnem tollente, rē demonstrabat.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ο δὲ Λουκᾶς προσέθηκεν ὅτι διδάξαι ἦλθεν εἰς τὴν συναγωγὴν, καὶ ὅτι τὸ δεξιὸν χεῖρα εἶχε ὁ ἰαθεὶς ἔχευεν ὁ δὲ Ματθαῖος φησὶν, ἔσταν αὐτοῖς, τίς ἐστὶν ἄρτον ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔχει ἀρτίον ἓν, καὶ εἰ μὴ ἐμπεσῆ τῷ τῶν σαββάτων εἰς βόθυνον, ἔχει κεραιῆσαι αὐτὸν καὶ ἐγερεῖ; πόσον οἶον ἀναφέρει ὁ ἄνθρωπος τῷ προβάτῳ; ἐπὶ ἀλλήλων συμβαίνει τὰ εἰς τὴν λύσιν τῶν σωματικῶν σαββάτων συντείνοντες. ἔδει γὰρ ὅτι τῷ δόποδεῖξεν μόνον ἐστὶν ὁ Κύριος καὶ ὅτι διὰ τῶν θεῶν γραφῶν ἀπίστα; χρῆσθαι μὲν. ἀλλὰ καὶ θαύματι τὸ ἀπονοίας δόπολῆς.

Mat. xii
11.

- 3. Et ait homini habenti manum aridam, Surge in medium .
- 4. Et dicit eis, Licet Sabbatis benefacere, an malè? animam salvam facere, an perdere? At illi tacebant .

- » Καὶ λέγει ἄνθρωπῳ τῷ ἔχευεν .
- » μὲν ἄρτον τῆς χειρὸς, ἔγερα εἰς τὸ μέσον .
- » Καὶ λέγει αὐτοῖς ἔξεστι σαββάτων ἀγαθοποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι; ψυχὴν σώσαι ἢ δόπολῆσαι; ὅ ὅ ἐσώπων .

ANONYMI. Si enim licet benefacere die Sabbati, frustra, inquit, captatis me: si verò non licet, jam per vos Deus ipse suas de Sabbato leges transgreditur. benefacit quippe etiam Sabbatis, Solé suum

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Εἰ μὲν γὰρ ἔξεστι καλοποιῆσαι ἐν τῷ σαββάτῳ, μάτην, φησὶν, ἐνεδρεύετε κατ' ἐμὲ. εἰ δὲ οὐκ ἔξεστι, ἄρα καθ' ὑμᾶς καὶ ὁ Θεὸς τὰς ἰδίους τῶν σαββάτων παραβαίνει νόμους. ἀγαθοποιεῖ γὰρ ἐπὶ τοῖς σαββάτοις ἢ ἢ ἢ ἀνίσχων,

αὐτοῦ, βροχὰς δωρεῖται, καὶ ἐκ
 τῆς ζωαρκῆ δίδυς.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ηρώτησε
 τὸς Φαρισαίους περὶ βλεφάρων, ὡς
 καὶ τῶ ὀμματι αὐτῶν ἐπιπείσασθαι,
 εἴπερ ἔξασιν ἐν σαββάτῳ θεραπεύειν, ἢ
 χυλὴν σῶσαι ἢ δόξα λαβεῖν; ὅτι ἐπιώπων.
 ἠδὲ καὶ ὅτι πάντως αὐτὸν ἰάσεται. ἔση-
 λον δὲ αὐτῶ μέσον, ἵνα τῆ ὀφθαλμοῦ
 ἐπιπείσασθαι, ἵνα κατακλιθῆντες τῆ θείᾳ
 ποιουμένη ἐκβάλλωσι, καὶ τὸ ἄνθρωπον
 αἰδεσθέντες, παύσων τῆς θηριωδίας. καὶ
 ἔτι μὲν φησὶν ἵνα ἠρώτησον, ὁμοίως
 δὲ καὶ Ἀβκαῶ. Ματθαῖος δὲ, ὅτι ἠρώ-
 τῆται. εἰκὸς ὅτι ἀμφότερα γερῶσθαι. ὁ
 δὲ Ἰησοῦς μεπισυμάπει τῶ λόγῳ ὅ
 θαδμα, εἰπὼν τῶ ἄνθρωπῳ, ἐκτείνῃ τὴν
 χεῖρα. καὶ ὁ θαχρηῆμα ἐξέτεινε, ὡς
 δὲ μόνος ἠρώτησον φωνῆς. καὶ ἔλα-
 πάντων τῶν δόξα λαβεῖν, ὡς
 τῶ μαθητῶν ὁμοῦ, καὶ τὸ καθ' ἑαυτὸν
 ἀγωνίᾳ, ἀκοίτην ἔδειξε τῶ νόμῳ πολυ-
 ἐκείνοι ὅτι ἐπεσθῆσαι τῆ ποιουμένη. ἔλα-
 θαδμα, ἀπὸ ὧν ἔδδ αὐτῶ ἐκπλαγῆ-
 ναι. πόρρωσιν γὰρ αὐτῶ ἐργάζετο ἀγα-
 νοίας ὁ φθόνος.

oriri faciens, pluvias tribuens; &
 terra educens germina victui uti-
 lia.

VICTORIS ANTIOCH. In-
 terrogavit Phariseos circumspi-
 cians, ut & intuitu ipsos corripe-
 ret; utrum liceret Sabbato curare?
 animam servare, an perdere? Illi
 verò filebant. Intelligebant enim
 ipsum omninò curationem agro
 largiturum. Statuit igitur ipsum
 in medio, ut miseri aspectu ipsos
 inflecteret, & humanitatis inde
 sensu concepto feritatem ex ani-
 mo eijcerent. Et hic quidem ait,
 ipsos interrogasse. similiter & Lu-
 cas. Matthæus autem, interroga-
 tum esse ipsum. nimirum utrum-
 que contigerit. At Iesus conjun-
 git verbo miraculum, dicens ho-
 mini, Extende manum. & statim
 extendit, salvus factus solo vocis
 sono. Porro per hæc omnia simul
 plenam & efficacem peroravit Di-
 scipulorum defensionem; simul
 actionem suam lege superiorem
 ostendit. Cæterùm illi viso mira-

culo, cùm admirari debuissent, malitiæ priori multum addiderunt. ex-
 cœcaverat enim mentes eorum invidia.

καὶ περιεβλεψάμενος αὐτῶ μετ'
 ὀφθαλμοῦ, συλλυπημένους ἐπὶ τῆ πω-
 ρῶσιν τῆ καρδίας αὐτῶν, λέγει τῶ
 ἄνθρωπῳ, ἐκτείνῃ τὴν χεῖρα. καὶ
 ἐξέτεινε, ὡς δὲ μόνος ἠρώτησον ἢ
 χεῖρ αὐ-
 τῶ ὡς ἢ ἄλλῃ.

5. Et circumspiciens eos cum ira,
 contristatus super cœcitate cor-
 dis eorum, dicit homini, Ex-
 tende manum tuam: & exten-
 dit, & restituta est manus illius
 sana sicut altera.

ΤΟΛΟΣ. Καταίχνας ὁ Σωτὴρ
 τὸς Φαρισαίους διὰ τῶ καὶ τῶ Δαβὶδ
 ὑποδείγματι ὅτι μέχρι τῶ δόξα λα-
 βῆσαν ἴσασθαι. ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον βεβλῆ-
 μένος ἀσχυρίαι αὐτῶ, ἐπὶ τῶ θαυμα-
 τουργίας ἐρχεῖ. δεικνύων ὡς ὅτι μόνος
 ὁ μαθητῶν ἀκούσῃ εἰσι καὶ πάντες, ἀλ-
 λά καὶ ἅπασας ὁ ἀγαθόν τι ἐν σαββάτῳ

TOLOS. Confusis allegatione
 Davidicæ exempli Phariseis, non
 jam in verbis sistendum Salvator
 existimans confundere illos effe-
 ctione mirabilium operum pergit:
 ostendens non Discipulos solùm
 suos planè insontes esse, sed alios
 etiam quosvis, qui bonum quid-
 piam

piam Sabbato facerent . Idcirco manum ipse operi admovet, & miraculum perpetrat . Sabbato enim, inquit, non est cessatio indicta operum bonorum, sed malorum & turpium . quare legis transgressor nõ est qui mali nihil Sabbato facit.

THEODORI MOPSVES-
TIÆ. Interrogat Iudæos Salvator, ecquid liceat Sabbato curare, animam salvare, an perdere? Illi autē silent: intelligentes cum sanandi certum non consulendi, sed convincendi ipsos animo, rogare .

6. Exeuntes autem Pharifæi, statim cum Herodianis consilium, faciebant adversus eum, quomodo eum perderent .

Gen. 49.
10.

TOLOS. Herodiani dicebantur, aut milites quidam Herodis: aut Hæretici nuper exorti, Herodē Christum esse prædicantes: quod in ipsum desisset successio Iudæorum Regum . Iuxta Jacobi prophetiam: *Non deficiet Dux ex Iuda donec veniat cui repositum est.* Quoniam igitur nullus erat tempore Herodis Iudæus Iudæorum Princeps, sed ipse alienigena in solidum Iudæam obtinebat, Christum cum esse quidam crediderunt, secatamq; instituerunt ita sentientium. Hi ergo conabatur perdere Dominum . Ipse autem secessit: multiq; ipsum sequebantur ex Tyrijs & Sidonijs alienigenis, qui cum ad eum longo itinere venissent, infestos ob id ipsum Iudæos habebant . Ipse vero turbæ pertæsus naviculam quærebat, ubi quieto sibi liceret esse . Flagella porro morbos appellat: per quos videlicet flagellat nos Deus propter peccata .

ἐργαζόμενοι . διὸ καὶ εἰς αὐτὸ ἐνήθη-
σιν ὅτι ὁ ἐργονησὶς ὁ θαυμάσιος ποτελεῖ .
Ὁ γὰρ τῶν σαββάτων φησὶ ὅτι ἔστιν ἀρ-
γία τῶν ἀγαθῶν, ἀλλὰ τῶν κακῶν τε
καὶ ἀσχητῶν ἔργων . καὶ διὰ τῆς
ὅτι ἔστι ἡδαιόμην ὁ ὅτι σαββάτω μη-
δὲν κακὸν ἐργαζόμενοι .

ΘΕΟΦΩΡΟΥ ΜΟΥΣΟΥΕΣΤΙΑΣ.
Ἐρωτᾷ τὸς Ἰουδαίους ὁ Σωτὴρ εἰ ἔστιν
ὁ σαββάτω θεραπεύειν, καὶ ψυχῶν
σῶσαι ἢ ἄπολέσαι; ὅτι ἡ σιωπῶσιν, εἰδού-
τες ὅτι πάντως αὐτὸν ἰάσεσθαι .

καὶ ἄελθόντες ὁ Φαρισαῖοις εὐθείας
καὶ τῶν Ἡρωδιανῶν συμβεβηκῶς
ἐποίουν κατ' αὐτῶν, ὅπως αὐτὸν ἄπο-
λέσωσι .

ΤΟΛΩΣ. Ἡρωδιανοὶ ἐλέγοντο ἢ
τοι σπατικοὶ τῶν πινεσ τῶν Ἡρώδων . ἢ αἰρετι-
κοὶ θεοφανεῖς ὅτι Ἡρώδη ἔιναι ὅτι Χρι-
στὸν κηρύσσοντες . Ἄλλο ὅτι ἐπ' αὐτῶν πέρας
ἔχεν τὴν τῶν Ἰουδαϊκῶν βασιλείων Ἡρω-
διανῶν . καθ' ὡς ἡ τῶν Ἰακώβ προφη-
τεία διελάμβανεν . ὅτι ἐκλείψεται
ἄσχητων ἐξ Ἰουδαίας ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ ἄποκαταστα-
σῶν ἐν ἕδρῃς ἡν Ἰουδαίων ἀρχῶν ὅτι τῶν
Ἡρώδων . ἀλλ' αὐτὸς ἦρχε μόνος ἀλλό-
φυλος ὢν . ἐνόμισαν αὐτὸν πινεσ εἶναι
ὅτι Χριστὸν . καὶ συνεστήσαντο αἰρέσιν .
ἔπειτα ἔπεισαν ἐπεχίρην ἄπολέσαι ὅτι Κυ-
ρίου . ὁ δὲ ἀναχωρεῖ . πολλοὶ δὲ ἠκολού-
θουν αὐτῷ ὅτι τῶν Τυρίων καὶ Σιδωνί-
ων ὄντων ἀλλοφύλων ἠρχοντο δὲ πρὸς
αὐτὸν μακρόθεν . ἐδίωκοντο δὲ ὑπὸ τῶν
Ἰουδαίων . Καί τινες μὴ ἐνοχλῶσιν αὐτῷ
ὅτι ὄχλοι ἐπεζήτησαν πλοιαρίῳ, ὡς αὐ-
τὸν εἰς αὐτὸ ἀνενόχλητος μείνη· μαστι-
γῶν ἡ νόσος καλῆς, μαστιγῶντος ἡμᾶς τῶν
θεῶν διὰ τὰς ἀμαρτίας .

ΑΝΩΝΤΜΟΥ. Οργίζεται ὁ ὅτι
αὐτοῖς . ἐκείνος γὰρ ὁ ἠλέεις ὁ συνελευ-
σάτο ὅτι τῆς παρώσιν αὐτῶν . ἀλλ' ὡς
γίγεται

γίγνετο τῆ τ' πορώσεως αὐτῶν αἰτία τῶ
 σατανᾶ . ἢ ἄλλως . τῶν αὐτῶν ὡργίζετο
 καὶ Συμελωναίῳ . πρὸς ἐναντίας γὰρ
 Δαθῶντος ἢ τε ὀργῆ ἢ τε συλλύπη ἐγένε-
 το . ἀλλ' ὡργίζετο μὲν πῶς ἐθελῶσιν
 ὑπὸ πᾶς θρασυπέρας καταργεῖν , δὲ
 θαυμάσαι καὶ πισθεῖσαι . Συμελωναίῳ ὅ
 πῶς ἀχθόμενοι ἐφ' οἷς ὁ Κύριος ἐπε-
 βλεπέτο ἦσαν γὰρ πῶς ἀχθῶν τῶν τ'
 νοῦν ὑγαίοντες . ἢ μὲν καὶ ἐκωλύον-
 το τὸς ἐπιβλάσας ἔθεν ἐπίγῃ , ἐπὶ τῆ
 παρώσει τ' καρδίας αὐτῶν πώρωσις γὰρ
 ἐπιφανής , λυπεῖσθαι μὲν ἐφ' οἷς ἐπεβ-
 λυετο ἢ μὲν ἐκδικεῖν τ' ἐπιβλεψύ-
 μῃ .

genio infidiatores uterentur . unde addit : *Super cæcitate cordis eorum* : cæ-
 citas enim manifesta est , molestè quidem ferre quod Domino infidiæ
 fierent ; non coercere autem infidiantes .

ANONYMI . Irascitur verò
 non ipsis , quos potius miseraba-
 tur ; condolens occæcationi eorū :
 sed ei qui ipsos excæcaverat , Sata-
 næ . vel sic : ipsis irascebatur , &
 condolebat . Ad contrarias enim
 dispositiones præsentium , ira &
 compassio conveniebant . Irasce-
 batur videlicet paratis cavillari cir-
 ca curationes , cum admirari & cre-
 dere debuissent : condolebat mo-
 lestè ferentibus improbitatem infi-
 dantium Domino . Erant scilicet
 quidam mente adhuc sani : qui ta-
 men non impediabant ne suo in-

καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνεχώρησε μετ' αὐτῶν
 μαθητῶν αὐτῶν πρὸς τὴν θάλασσαν .
 καὶ πολὺ πλῆθος δὸτὸ τ' Γαλιλαίας
 ἠκολούθησεν αὐτῷ , καὶ δὸτὸ τ' Ἰου-
 δαίας .

καὶ δὸτὸ Ἱεροσολύμων , καὶ δὸτὸ τῆς
 Ἰδουμαίας , καὶ πέραν τῆς Ἰορδάνης , ἐ-
 πὶ τῷ Τύρῳ καὶ Σιδῶνι , πλῆθος
 πολὺ , ἀκούσαντες ὅσα ἐποίησεν , ἦλθον
 πρὸς αὐτόν .

καὶ εἶπε τοῖς Μαθηταῖς αὐτῶν ἵνα πλο-
 κῆσθε πρὸς τὸν αὐτῶν ὄχλον ἵνα
 οὐκ ἐπιπλῆνῃ αὐτῶν ἵνα αὐτῶν ἀψωνῶνται ,
 ὅσοι ἐχθροὶ μᾶστινας .

πολλὰς γὰρ ἐθεράπευσεν , ὥστε
 ἐπιπλῆνῃ αὐτῶν ἵνα αὐτῶν ἀψωνῶνται ,
 ὅσοι ἐχθροὶ μᾶστινας .

καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα ὅταν
 αὐτῶν ἐθεώρει , προσέπιπτον αὐτῷ ἐ-
 κκραζέσθαι λέγοντα ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ
 Θεοῦ .

καὶ πολλὰ ἐπέτιμα αὐτοῖς ἵνα μὴ
 φανερῶν αὐτῶν ποιήσωσι .

ANONYMOY . Τὸ πρόγραμμα μὲν
 ἡμῖν ὁ Κύριος ἵνα μὴ ἐκδικῶναι ἑαυτὸς

7. Iesus autem cum Discipulis
 suis secessit ad mare : & multa
 turba à Galilæa & Iudæa secuta
 est eum .

8. Et ab Ierosolymis , & ab Idu-
 mæa , & trans Iordanem , & qui
 circa Tyrum & Sidonem , mul-
 titudo magna , audientes quæ fa-
 ciebat , venerunt ad eum .

9. Et dixit Discipulis suis ut na-
 vicula sibi deserviret , propter
 turbam , ne comprimerent eum .

10. Multos enim sanabat , ita ut
 irruerent in eum , ut illum tan-
 gerent quotquot habebant pla-
 gas .

11. Et spiritus immundi , cùm
 illum videbant , procidebant ei ,
 & clamabant dicentes , Tu es
 Filius Dei .

12. Et vehementer cõminabatur
 eis , ne manifestarent illum .

ANONYMI . Exemplo nobis
 est Dominus non præbendi nos
 adver-

adversantibus nobis, sed ipsos potius vitandi, aliò recedendo. Hoc sciens S. Gregorius dixit. *Lex autem martyrij, nec volentes procedere ad certamen, parcendo persecutoribus & infirmioribus. oportet verò captos non recusare: illud enim audacia, hoc verò ignavia est. Vehementer porrò comminatur dæmonibus Dominus ne eum manifestarent: cui simile est quod supra dicitur: Dæmones confitebantur ipsum esse Filium Dei, fortè existimantes id ista assentatione se lucraturus, ut non eijcerentur. At Dominus nec loqui sinebat, nondum enim volebat manifestus fieri. quanto enim incredulis Iudæis mirabilius audiebatur, tantò magis scandalizabantur. Sic Ioannes ad Matthæum in Domini Transfiguratione: *audiri, inquit, manifestarique omnibus differebat Dominus, in post resurrectionem, quod potius tempus destinatum habebat fide cunctis innotescendi.**

VICTORIS ANTIOCH. Recedit Iesus, ne in statu violento res teneret, qualis erat, adesse coram impugnantibus, & nihil ab ipsis pati. Simul & illis ipsis quantum fieri poterat gratificatur, id agens, ut non tam citò Christi cædis rei fierent. Dum autem ait Evangelista: *multa turba à Galilæa secuta est eum, & quæ sequuntur, cuncta paucis completi studens sic loquitur. Non enim Evangelistæ ad pòpam scribunt, molem & fastigium addentes ijs quæ referunt, minuta singulorum explicatione; quin potius ampla contrahunt ob audientium infirmitatem. Si enim (quòd alioqui fieri non poterat) cuncta scripto persequi conati essent, ne*

τοῖς φωνῶσι καθ' ἡμᾶς, ἀλλ' ὑποσέλλεσθαι. τῷ δ' εἰδόντ' αὐτὸν ὁ ἀγιὸς Γρηγόριος ἔλεγε, νόμος ὁ μαρτυρίας μηδὲ ἐθέλοντας χωρὶν πρὸς τὸ ἀγῶνα φειδῶν τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδυνάτων δὲ ὁ ἀλόντας μὴ ἀναδύεσθαι. ὁ μὲν γὰρ θράσους, ὁ δὲ ἀναδρείας ἐστίν. Πολλὰ δὲ ἐπέτιμα τοῖς δαίμοσιν ὁ Κύριος ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. ὅμοιος τῷ καὶ ἀποκρίθη. ὅτι ὁ μὲν δαίμονες ὁμολογῶν αὐτὸν υἱὸν Θεοῦ, ἴσως οἰόμενοι πάντη τῇ κολακείᾳ μὴ ἐκδιωχθήσονται. ὁ δὲ Κύριος ἔτι λαλῶν ἐα. ἐπιγὰρ εἶπε ἠβύλας καταφανὲς γίνεσθαι. ὁ δὲ γὰρ τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίοις ὡς ἀδύνατος ἠκροῦτο, πρὸς τὸ μᾶλλον ἐσπανδαλίζοντο. ἕως ὅτου Ἰωάννης ἐν τῷ Ματθαίῳ ἐν τῇ τῷ Κυρίου μεταμορφώσει. τὸ δὲ πάντων φησὶν ἀκούειν καὶ φανέρωσιν ἐφύλαττεν ὁ Κύριος μὴ τὸ ἀνάστασιν αὐτῷ, ὅτι μᾶλλον πείθεσθαι καμῶς εἶχε.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Αναχωρεῖ ὁ Ἰησοῦς ὑπὸ τῷ μὴ βιάσεσθαι τὸ πρὸς ἀγῶνα φειδῶν τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδυνάτων δὲ ὁ ἀλόντας μὴ ἀναδύεσθαι. ὁ μὲν γὰρ θράσους, ὁ δὲ ἀναδρείας ἐστίν. Πολλὰ δὲ ἐπέτιμα τοῖς δαίμοσιν ὁ Κύριος ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. ὅμοιος τῷ καὶ ἀποκρίθη. ὅτι ὁ μὲν δαίμονες ὁμολογῶν αὐτὸν υἱὸν Θεοῦ, ἴσως οἰόμενοι πάντη τῇ κολακείᾳ μὴ ἐκδιωχθήσονται. ὁ δὲ Κύριος ἔτι λαλῶν ἐα. ἐπιγὰρ εἶπε ἠβύλας καταφανὲς γίνεσθαι. ὁ δὲ γὰρ τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίοις ὡς ἀδύνατος ἠκροῦτο, πρὸς τὸ μᾶλλον ἐσπανδαλίζοντο. ἕως ὅτου Ἰωάννης ἐν τῷ Ματθαίῳ ἐν τῇ τῷ Κυρίου μεταμορφώσει. τὸ δὲ πάντων φησὶν ἀκούειν καὶ φανέρωσιν ἐφύλαττεν ὁ Κύριος μὴ τὸ ἀνάστασιν αὐτῷ, ὅτι μᾶλλον πείθεσθαι καμῶς εἶχε.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Αναχωρεῖ ὁ Ἰησοῦς ὑπὸ τῷ μὴ βιάσεσθαι τὸ πρὸς ἀγῶνα φειδῶν τῶν δικαίων καὶ τῶν ἀδυνάτων δὲ ὁ ἀλόντας μὴ ἀναδύεσθαι. ὁ μὲν γὰρ θράσους, ὁ δὲ ἀναδρείας ἐστίν. Πολλὰ δὲ ἐπέτιμα τοῖς δαίμοσιν ὁ Κύριος ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιήσωσιν. ὅμοιος τῷ καὶ ἀποκρίθη. ὅτι ὁ μὲν δαίμονες ὁμολογῶν αὐτὸν υἱὸν Θεοῦ, ἴσως οἰόμενοι πάντη τῇ κολακείᾳ μὴ ἐκδιωχθήσονται. ὁ δὲ Κύριος ἔτι λαλῶν ἐα. ἐπιγὰρ εἶπε ἠβύλας καταφανὲς γίνεσθαι. ὁ δὲ γὰρ τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίοις ὡς ἀδύνατος ἠκροῦτο, πρὸς τὸ μᾶλλον ἐσπανδαλίζοντο. ἕως ὅτου Ἰωάννης ἐν τῷ Ματθαίῳ ἐν τῇ τῷ Κυρίου μεταμορφώσει. τὸ δὲ πάντων φησὶν ἀκούειν καὶ φανέρωσιν ἐφύλαττεν ὁ Κύριος μὴ τὸ ἀνάστασιν αὐτῷ, ὅτι μᾶλλον πείθεσθαι καμῶς εἶχε.

Ἰησοῦς γινώσκων τὴν ἰσορίαν τῶν Ἰησῦ· τῶν δὲ καὶ παντοίας νόσους συνεχομένων ἐπιφερόμενοι, ὅπως πύχουσι τῆς ἰασεως. ὡς δ' ἐθεάσατο αὐτὸς ὁ Ἰησῦς ἦσαν αὐτῶν ἐπὶ τῆ σπυδῆ, καὶ καλῶ ἀπήπαρσε τῶν καμάτων αὐτοῖς τ' ἀμοιβῶν. τὸς ἀρρώστους πάντας αὐτῶν ἰασάμενος. ἐπιμαῖ δὲ τοῖς δαυμοίοις ἵνα μὴ φανερον ἀτ' ποιήσωσι, καὶ τῶν Γραμματέων καὶ Φαρισαίων ἐπὶ πλεῖστον διεγείρωσι τὰς ὀργὰς καὶ τὸ φθόνον ἐκάνωσι. παμμενόμενον δὲ παθόντι τῶν ὀρισμῶν ἀπ' αὐτῶν καμῶν.

ipsum quidem arbitror mundum, ut ait Theologus Ioannes, capere tot scripta potuisse. Cæterum quia per universas ejus tractus regiones, divulgata fama celebri res Iesu fuerant, multa concurrat turba, partim ut spectaret quæ fiebant, & Iesum nosceret, partim vexatos omnis generis morbis adducens, ut salutem consequerentur. ut autem vidit illos Iesus, delectatus illorum studio, præclaram illis persolvit laborum mercedem, sanatis omnibus ipsorum infirmis. Com-

minatur autem dæmonijs, ne ipsum manifestarent, & sic iras Scribarum & Pharisæorum in se majores accenderent, oleumque in flammam invidiæ mitterent, reservans passionem in præfinitum ab ipso tempus.

SCH. In contextu Græco pro ἐπίτητον, puto legendum ἀπίτητον.

13. Καὶ ἀναβάνει εἰς τὸ ἔρημον καὶ προσκαλεῖται ἑῷ ἤθελεν αὐτὸς καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτῶν.
 14. Καὶ ἐποίησε δωδεκά ἵνα ὡς κατ' αὐτῶν, καὶ ἵνα ἀποστείλλῃ αὐτοὺς κηρύττειν.
 15. Καὶ ἔχεν ὄψιν ἵνα θεραπεύειν τὰς νόσους καὶ ἐκβάλλειν τὰ δαυμόνια.
 16. Καὶ ἐπέθηκε τῷ Σίμωνι ὄνομα Πέτρον.
 17. Καὶ Ἰάκωβον τὸν Ζεβεδαιῶν καὶ Ἰωάννην τὸν ἀδελφὸν τῷ Ἰακώβῳ, καὶ ἐπέθηκεν αὐτοῖν ὀνόματα Βουεργές, ὃ ὅστιν υἱὸς Ἑροντῆς.
 18. Καὶ Ἀνδρέαν καὶ Φίλιππον, καὶ Βαρθολομαῖον, καὶ Ματθαῖον, καὶ Θωμᾶν, καὶ Ἰακώβον τὸν ἀλφαί, καὶ Θαδδαῖον, καὶ Σίμωνα τὸν Καναϊτῶν.

13. Et ascendens in montem vocavit ad se quos voluit ipse: & venerunt ad eum.
 14. Et fecit ut essent duodecim cum illo, & ut mitteret eos prædicare.
 15. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & eijcere dæmonia.
 16. Et imposuit Simoni nomen Petrus.
 17. Et Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem ejus, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est Filij tonitruum.
 18. Et Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Matthæum, & Thomam, & Iacobum Alphæi, & Thaddæum, & Simonem Cananæum.

ANONYMOY. Θαδδαῖον δὲ Ματθαῖον Λευαῖον καλεῖ μετωνυμιάζοντα Θαδδαῖον.

19. Καὶ Ἰούδαν Ἰσκαριότῳ, ὃς καὶ παρέδωκεν αὐτόν.

ANONYMI. Taddæum Matthæus Levæum vocat, qui postea id nomen in Taddæum mutavit.

Μαθ. x. 3.

19. Et Iudam Iscariotem, qui & tradidit illum.

I VICTO-

VICTORIS ANTIOCHENI.
 Ascendit in montem, ut ait Lucas; orandi causa. ubique enim ferè miraculis orationem adjungit. non ut meditans virtutem; sed ut nos discamus pernoctare in oratione Dei, & eorum quæ agimus bona ipsum causam, autorem, & adiutorem existimemus, & laudemus Datorem bonorum. fortè & aliud insinuans; docens nempe Præpositos Ecclesiæ ante celebrandas ab ipsis Ordinationes per manuum impositionem, pernoctare in oratione, ne irrita fiat ipsis, aut vana promotio. Ipse enim, quamquã ut Deus penitus noscens omnium corda; & futura clarè prævidens, suorum Apostolorum eo modo promotionem fecit. Etsi inter eos volens sciensque Iudam, elegit: ut ostenderet discrimen servandorum & periturorum à natura nõ esse: sed prout suis rectè aut secus factis se salute vel exitio dignum quisque præbuerit. nam scivisse illum Iudam proditorem futurum, docent Evangelia. Facta igitur, ut habet Lucas, die, vocavit ad se quos voluit, & electos ex ipsis duodecim (plures enim aderant) Apostolos nominavit, in præparationem aggrediendi, perficiendique ipsis operis, virtutem tribuens (hoc enim sonat vox potestatis) curandi morbos, & demones expellendi. Deinde nomina recitat; ne quis temerè se in hunc numerum intruderet, Aitque superaddidisse Simoni Petri cognomen, ut opus ab eo patrandum appellatio propheticè præsignaret. Petrum enim dixit, quoniam in Petra ædificaturus erat, quoniam erat ejus immutabilis sententia, & fides in-

ΒΙΚΤΟΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ανάβαι-
 νει εἰς τὸ ὄρη, ὡς φησὶν ὁ Λουκᾶς, προσ-
 στυξάσθαι. πανταχῶς γὰρ ὡς ἐπίπαν-
 τὸς θαύματα ἐ ἐν χλίω ἐπιτήθησιν, ἔχ-
 ὡς ἀσκήν ἀρετῆς, ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς μάθη-
 ῶν διδασκῆται ἐν προσευχῇ τῷ
 Θεῷ, καὶ τῷ ἐφ' ἡμῶν γενομένων κα-
 λῶν αὐτῶν ἀίτων καὶ ποιητῶν καὶ σωτη-
 ρῶν ἡσολομαβάναν καὶ ἀνυμνῶν τῷ
 τῷ ἀγαθῶν δοτῆρα. ἴσως δὲ καὶ ἐπι-
 ρῶν πιοκονομῶν καὶ τὰς ἡγεμονίας δι-
 δάσκων τὸ ἐκκλησίας προσ τῷ γενομένων
 ἡσὶ αὐτῶν χειροτονιῶν διδασκῆται
 ἐν προσευχῇ, ὅπως μὴ ματαία γένη
 αὐτῶν ἡ προσβολή. αὐτὸς γὰρ ὡς Θεός
 ἐπιστάτω πᾶς ἀπάντων καρδίας καὶ
 πᾶ μέλλοντα εἰδὼς ἀκριβῶς, τῷ ἑαυτῶ
 δόποσῶν, εἶπω τὸ προσβολῶ ἐποι-
 σατ. εἰ καὶ τὸ Ἰδαν ἐκείνῳ προσεί-
 λετ, ἵνα δεῖξῃ ὡς ἐ φύσει εἰσὶ σωζό-
 μῶν καὶ δόπολλῶν. ἀλλ' ἕκαστος
 ἑαυτὸν σωτηρίας καὶ ὑπολείας δόποδεῖ-
 νουσιν ἀξίῳ. ὅπ γὰρ ἡδε ὡς προσδοτῶ
 εἶσε) Ἰδαν, διδάσκει πᾶ ἐναγγέλια.
 γενομένης αὐτῶ, καὶ τῷ Λουκᾶς, ἡμεῖς
 προσκαλεῖσθαι ἡσὶ ἡσὶ καὶ ἐκλεξά-
 μῶν καὶ εἶ αὐτῶν δώδεκα. (ἡσὶ γὰρ
 πλείους ἐ παρῶντες) δόποσῶν οἰνῶ-
 μασσοῖς ἀδρασκῶν τῷ πωργῶν καὶ
 καὶ εἰς τὸ μέλλῳ ἡσὶ αὐτῶν πληρω-
 θῆσθαι ἔργον, δὲ αὐτοῖς δυνάμω
 (τῷ γὰρ ἡ δὲσῶ.) θεραπείαν πᾶς
 νόσους καὶ δαίμονας ἀπελάνειν. εἶπω
 λέγει καὶ τὰ ὀνόματα, ἵνα μὴ ὁ πυχῶν
 εἶπη δόποσῶν γερονῶν. καὶ φησὶν ὡς
 ἐπέθηκε ὄνομα τῷ Σίμωνι Πέτρῳ,
 ἵνα προσλάβῃ τὸ ἔργον ἡ κλήσις προσφα-
 πικῶς. Πέτρῳ γὰρ αὐτῶν κέκληκεν,
 ἐπειδὴ ἐν πέτρῳ ἡμελλεν οἰκοδομῶν,
 ἐπειδὴ ἀρέαγῶν ἡ ὁ λόγος ἐ ἡ πῆσι
 ἀσάλευτῳ. ἐ τὰς ἡσὶ Ζεβεδῶν Ἰά-
 κωσον, ἐ Ἰωάννῳ ὀνομάζει Βοατερ-
 γῶς, ὁ δεῖν ἡσὶ βροντῆς, δὲ τὸ μέγα ἐ
 ἀλατῶσῳ ἡσὶ τῷ οἰκωμῶν τῶ
 θεολογίας τὰ δόγματα καὶ τὸνδε, ἐ τὸνδε,
 ἵνα

ἵνα μάθῃς τὸς δώδεκα .

ΤΟΛΩΣ. Επειδὴ ὁ θάυμα ἤξεπέ-
λεῖτο ὁ Χριστὸς, ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρη
περὶ Γουζόμυθου . παιδεύων ἡμᾶς ὅτι
δύευχάρισεν τῷ Θεῷ ὅταν π ἀγαθὸν
ἐκπλάσωμι . Καὶ τῷτο ἀνατιθῆναι τῇ
δυνάμει τῆ πεποιτικότη . ἢ ὡς φησιν
ὁ Λυκάς . ὅτι πανταχῶ ὡς ἐπίπαν τοῖς
θαύμασι τὴν εὐχὴν ἐπιτήρησον ὁ Σω-
τήρ . ἔχ ὡς δόρετὸν ἀσπῶν . ἀλλ' ἵνα
ἡμεῖς μάθωμεν πάντῃ ἐργάζεσθαι , ἔ
νικαυρ ἐ μεθ' ἡμέραν τῇ εὐχῇ προσ-
καρπεῖν .

ΦΩΤΙΟΥ . Εἰς τὸ ὄρη ἀναβίβη-
κεν ὁ Σωτήρ τὸς δώδεκα μαθητῆς μέλ-
λων χειροτονῆσαι ὡς αὐτὸ μὴ ματαία ἄν-
των γέννησι ἢ περὶβολή . ἡμέρας δὲ γε-
ρονίας καὶ ὁ Λυκάς, προσκαλέσαστο
ὡς προσέκρινε . πλείους γὰρ ἦσαν τῶν
δώδεκα ὁ παρῆντες . ἔς δὲ ἤξελέξατο
δώδεκα ἐπιτηχαν . καὶ τῶντε ἐκά-
λεσεν ἀποστόλους . εἰς προσεχραμενὴν
τῆ κηρύγματι . καὶ εἰς τὸ μέλλου
ἔσθ' αὐτῶν πληρωθῆσθαι ἐργῶν .

20. Et veniunt ad domum: & cō-
venit iterum turba, ita ut non
possent neque panē manducare.

20 Καὶ ἔρχονται εἰς οἶκον, καὶ συνέρ-
χεται πάλιν ὄχλος, ὡς τε μὴ δύνα-
σθαι αὐτοὺς μητε ἄρτον φαγεῖν .

ΑΝΩΝΥΜΟΥ . Τῶ μὴ σχολά-
ξεν μηδὲ εἰς τὴ χρεία τῆ σῶμα-
τι .

21 Καὶ ἀκούσαντες ὁ παρ' αὐτῶν ἔξηλ-
θον κρατήσαν αὐτῶν . ἔλεγον γὰρ ὅτι
ἔξείση .

ΑΝΩΝΥΜΟΥ . Τῶ οἱ νομοθέν-
τες αὐτῶν ὁ ἀδελφοὶ καὶ φθόνον ἔλε-

concuſſa . Et filios Zebedæi Iaco-
bum ac Ioannem Boanerges no-
minavit, quod sonat filios toni-
trui, quod magna, vehementi, la-
teque séfibili per orbem voce pro-
clamaverint dogmata divinitatis
Christi . Pergit hunc & hunc desi-
gnare nominatim, ut duodecim il-
los qui sint discas .

TOLOSANI . Perfecto mira-
culo, Christus in montem ascen-
dit oraturus ; docens nos agendas
esse Deo gratias, eum boni aliquid
fecerimus : & illud virtuti ejus, qui
verus autor boni operis est, attri-
buendum . Nisi potius id ex con-
suetudine sua Salvator fecit, quam
Lucas refert, subjungendi miracu-
lis precationem . non quasi virtu-
tem ipse meditans : sed ut discere-
mus quo pacto exercenda ea sit ;
nimirum diu noctuque in oratio-
ne perseverando .

PHOTII . Ascendit in mon-
tem Salvator Discipulos duode-
cim in Apostolos electurus, ne fortuito facta videri posset eorum pro-
motio . Facta autem die, ut Lucas ait, vocavit quos delegerat : ex tur-
ba scilicet plurium . non enim aderant soli duodecim : quos elegit &
Apostolos nominavit . Iam tum isto nomine informans officium præ-
dicationis, & opus ad quod implendum præparabantur ,

ΑΝΩΝΥΜΙ . Tanta erat occu-
patio, ut ne curando quidem cor-
pori suppeteret otium .

21. Et cūm audissent sui, exierunt
tenere eum: dicebāt enim, Quo-
niam in furorem versus est .

ΑΝΩΝΥΜΙ . Hoc qui puta-
bantur ejus Fratres per invidiam
dicebant

dicebant de ipso . Scriptum enim de his est : Neque enim fratres ejus credebant in eum . & rursus, ut eum astute inducerent ad ascendendum in Ierusalem, quò ibi occideretur, Postea verò magis quàm alius quisvis crediderunt in ipsum .

VICTORIS ANTIOCHENI. Postquam igitur elegerat, venit ad domum &c. Dicebant enim ; quoniam in furorem versus est . qui sint qui audierint , & unde prodierint diserte non exposuit . est qui putet de Phariseis & Scribis loqui Evangelistam , tamquam hi cum audissent de eo, deque circumstante ipsum turba, livore & vaeordia effecti in rabiem , accurrerint ut ipsum tenerent, pati eum existimantes quod patiebantur ipsi . Furor enim manifestus & mentis excessus fuit , tantarum effectorem rerum , tam beneficum in animas, & divinæ sapientiæ Magistrum, existimare de potestate mentis exisse . unde de quibus agat manifestè indicans, subdit :

22. Et Scribæ qui ab Ierosolymis descenderant dicebant, Quoniâ Beelzebub habet , & quia in principe demoniorum ejicit demonia .

TOLOSANI . Quinam isti erant sui qui cum audissent, voluerunt tenere eum ? Evangelista quidem neminem prodidit nominatum . Existimare autem licet hos fuisse cives ac populares ejus, fratres aut cognatos, audiverant enim demonio infessum & in furorem versum ; & ut dæmoniacum constringere volebant . Hanc de eo familiares & domestici ejus opinionem conceperant . Similiter & ab Ierosolymis Scribæ, perpetratis ab eo mi-

ρον παρὶ αὐτῶ . καὶ ἔτι γὰρ παρὶ αὐτῶν , ἔδδεν γὰρ ὅτι ἀδελφοὶ αὐτῶ ἐπίστευον εἰς αὐτὸν , καὶ πάλιν , ἵνα ὀρθῶς αὐτὸν προσήρῃον) ἀναλθῆν εἰς Ἱερουσαλήμ , ἵνα ἀναμρεθῆ . ὑστερὸν μὲν ἔτι καὶ πάντῃ ἄλλῃ πλεῖον ἐπίστευσαν εἰς αὐτὸν .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ . Οτι τοίνυν ἐξελέξατο , ἐρχεται εἰς οὗτῃ , καὶ παρὶ δέξῃς . ἔλεγον γὰρ ὅτι δέξῃς , τίνες ἀκύναντες , ἢ πόσον δέξῃσον , ἢ σαφῶς διηγήσατο . ταμίζων μὲν παρὶ τῶν Φαρισαίων ἐ Γραμματέων λέγειν εὐαγγελιστῶν , ὡς ἀκύναντες παρὶ αὐτῶ καὶ τῶ παρὶεστῶτῃ αὐτῶ ὄχλῳ , ὑπὸ βασιμαίας ἐκβακχυθῆντες εἰς ὄργλῶν , ἐδραμῶν αὐτῶ ἐπιτοχῆν , ἐκείνα ὑπολαμβάνοντες πᾶσαι . ὅπερ αὐτοὶ πεπὸνθασιν . μαρία γὰρ σαφῶς καὶ φρεναὶν ἀκυσισ τῷ τοῦ ἔστων ποιητῶν , καὶ ψυχῶν ἐνεργέτω καὶ θεϊκῆς σοφίας διδύσασθαι ὑπολαμβάνειν δέξῃσασθαι . ὅσον ἐπάγει παρὶ τῶν φησι σαφῶς διηγήσασθαι .

καὶ ὁ γραμματῆς ὁ δὲ τὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον , ὅτι βεελζεβυβ ἔχει , καὶ ὅτι ἐν τῷ ἀρχοντῇ τῶν δαίμονιων ἐκβάλλει πάντα δαίμονια .

ΤΟΛΩΣ . Τίνες ἦσαν οἱ παρὶ αὐτῶ οἱ καὶ ἀκύναντες ἢ ἐβλήθησαν κρατῆσαι αὐτῶ ; ὁ μὲν εὐαγγελιστῆς ἔδδεν εἰρηκρο ὀνομασί . ἐστὶ δὲ ὑπολαμβάνειν τῶς ἐκ τῶ αὐτῶ πατρὶδος ἢ ἀδελφῶς ἢ συγγενῆς . ἦ καὶ γὰρ ὅτι δαίμονιῳ ἔχει καὶ δέξῃς . καὶ ἦθελον κρατῆσαι αὐτῶ ὡς δαίμονων . ἔπει μὲν ἔτι οἱ καὶ αὐτῶ , ὁμοίως καὶ ὁ δὲ τὸ Ἱεροσολύμων Γραμματεὶς μὴ ἔχοντες ἀπισθῆναι τῶς γεγονόσιν ὑπὸ αὐτῶ γάμμασιν , ἀββάλλασιν αὐτὸν ὡς ὑπὸ δαίμωνων ὑπεργόμενον .

ΘΕΟ-

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΗΣΑΚΛΕΙΟΥΤ. Συ-
γνωμονέστερα τῶν ἀρχόντων πυχάνει
τὰ πλήρη. τοῖς μὲν γάρ ἀρχασι πρὸς
τὴν δίκαιαν κρίσιν ἡ Φιλοδοξία ἐμποδῶν κα-
θίσταται. ὅτι ὅταν πληθύνῃ ἀεποκρίσιν
ἡ ἀγνοία. ὁ μὲν γὰρ ὄχλος ἐγνωμό-
νος (ὡς ἐρχεῖ) πρὸς τὸ Κύριον. ὁ δὲ
ἀρχόντες ἀκρίβειαν δέξασθαι κρατῶν
αὐτῶν, ὑπὸ βασιλείας εἰς ὄργην τρα-
πέυτες.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ο Βεελζεβὺς ἦν
παρ' αὐτοῖς δρχων τῶν δαμονίων. αὐτὸ
αὐτὸ φασὶν ἔχειν ὡς οἰκόμενον, ἐκ τῆς ἐξ-
ουσίας αὐτῆς ἐμβάλλειν τὰ δαμόνια. ἀλλὰ
ἔπειτα καὶ τῶν ἀνόμων ἢ βλασφημίας.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ἐπειδὴ
ἀσπλέγειν οὐκ εἶχον οἱ γινόμενοι,
ἐπίρως αὐτὰ ἐμβάλλειν ἐπέεσαν,
ὅτι τῶν βεελζεβὺς ἀρχόντι τῶν δαμο-
νίων φήσαντες ἐμβάλλειν αὐτὸ τὴν δαι-
μονας. ὡς τε ἐγνωμονέστερα τῶν δρ-
χόντων τὰ πλήρη. τοῖς μὲν γάρ ἐμπο-
δίξει πρὸς τὴν δίκαιαν κρίσιν ἡ Φιλοδοξία.
τοῖς δὲ αὐτῶν ἁποκρίσιν τῆς ἀγνοίας καὶ
τῆς ἐξουσίας, ὅταν αὐτῶν ἁποκρίσιν τῆς
κρίσεως ὄργην καὶ πρὸς τὴν ἐπίγνωσιν τῆς Κυ-
ρίου πρὸς αὐτὸν. ὁ δὲ τῶν νόμων διδάσκα-
λοι συκοφαντοῦσιν αὐτὸν, ὡς φασὶν τοῖς ἁγί-
οις διδάσκαλοι ἐναντιώτατον, ὑπὸ τῆς
πονηρῆς λύσιν ἐνοῦσι γίνεσθαι.

tur, quam ubi quis excusserit, mens acutius cernit, & ad agnitionem Domini adducitur. At legis Doctores calumniantur, & quod divinis doctrinis maxime adversatur, liberationem hominis à demonio Diabolum comminiscuntur operatum.

raculis, cum aliud non possunt, fridam opponunt calumniam: instin-ctum cum auxilioque malorum daemonum agi & pollere.

THEODORI HERACLEO-TAE. Aequior placabiliorque quàm Principes populus est, Principibus enim ad jus æquumque discernendum impedimento est superbia. Plebis animi quasi arrogantiae fumo liberi, purius cernunt. Itaque hic Principes cum audissent exierunt tenere eum, ex invidia in irâ versi.

ANONYMI. Belzebul erat apud ipsos Princeps daemoniorum. Hunc ergo habere ipsum ajunt in se inhabitantem, & potestate ipsius ejicere daemonia. Sed vertatur in impios blasphemia.

VICTORIS ANTIOCHENI, Quoniam quid contra ejus Acta hiscerent non habebant, aliter ea criminari conati sunt: In Beelzebul Principe daemoniorum ejicere illum daemones dicentes. ut Proceribus longè moderatior plebs esset, quibus scilicet, ne verè judicarent, impedimento erat studium vanæ gloriæ. Populus si quid errabat, caligine mentis prolabe-
batur, quam ubi quis excusserit, mens acutius cernit, & ad agnitionem Domini adducitur.

» Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτούς, ἐν
» τῷ δευτέρῳ ἐλέγχε αὐτοῖς πῶς διω-
» τῶσιν αὐτὸν οὐκ ἐμβάλλειν;
» Καὶ εἰς βασιλείαν ἐφ' ἑαυτῷ με-
» ρισθῆναι, ἢ διώσθαι τὴν βασιλείαν
» ἐμῆν.
» Καὶ εἰς οἰκίαν ἐφ' αὐτῆς μερισθῆναι,
» ἢ διώσθαι τὴν οἰκίαν ἐμῆν.
» m.

23. Et convocatis eis, in parabolis
» dicebat illis, Quomodo potest
» Satanas Satanam ejicere?
24. Et, si regnum in se divida-
» tur, non potest regnum illud
» stare?
25. Et si domus super semetipsam
» dispertiat, non potest domus
» illa stare.

26. Et si

26. Et si Satanus confurrexerit in
 „ semetipsum , dispertitus est , &
 „ non poterit stare, sed finē habet.

„ Καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ἐφ' ἑαυτὸν ,
 „ μεμέρισται, ἔ δὲ διώαται σαθίηναι ἀλ-
 „ λα τέλος ἔχει .

ANONYMI . Verisimili ratiocinatione convincere ipsos conatur . ut enim regnum aut domū si qui inter se commiserint , ea per se ipsa dissolventur : ita & Satanus si à se se sibi subditum dividerit , in seque armaverit , utique destruetur . & si Satanus in se ipsum insurgit , & in partes invicem commiffas scinditur , stare non potest ; sed finem habet . Atqui, addebat, hactenus quidem finem non habet ; sed valet & quæ propria ejus sunt efficit . Multi enim erant dæmone infessi . Plurimi verò & innumerabiles decepti , & ut Deos dæmonas colentes .

VICTORIS ANTIOCH. Efficaciter urget validam ab exemplis demonstrationem , qua evincit : fieri non posse quod illi ajunt , necesse quippè est divisum bellis civilibus Regnum aut omninò interire , aut seipso deterius fieri . quod ipsum de domo & de civitate videre est similiter evenire . Igitur & Satanæ Regnum, si quidem in se ipsum divisum est; & Satanus Satanam expellit ex hominibus , imminet destructio dæmonum, ut apparet ; nam eorum maximè potestas in hominum possessione consistit . si autem hanc ipsi sibi ipsis eripiunt , nihil restat aliud dicendum , nisi regnum ipsorum destructum esse . si verò stat , & viget nunc maximè regnum Diaboli ; & possidentis hodieque hominibus vim suam probat : manifestum est id nequamquam inter se commissum , dæmonibus alijs alios pellentibus .

27. Nemo potest vasa fortis ,
 „ ingressus in domum ejus , di-
 „ ripere , nisi priùs fortem alli-

„ Οὐδεὶς διώαται πα' σπένη τῆ
 „ ἰχυρῆ , εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν αὐ-
 „ τῆ , διαρπάσαι , εἰ μὴ πρῶτον
 „ τὸ ἰχυ-

ANONYMOY . Εξ εἰκότων λογισμῶν πείθει αὐτὸς ἑπιχειρεῖ . ὡς περ γὰρ βασιλεία ἢ οἰκία , εἰ καθ' ἑαυτῶν μεριοθῶσιν , ὑφ' ἑαυτῶν καταλύονται . ἕτως καὶ ὁ σατανᾶς , εἰ καθ' ἑαυτῆς μὲν ὑφ' αὐτὸν μεριοθῆι , καταλυθήσεται . καὶ εἰ ὁ σατανᾶς ἀνέστη ὑφ' ἑαυτῆς καὶ μεμέρισται , ἔ δὲ διώαται σαθίηναι , ἀλλὰ τέλος ἔχει . τῶς ὅφισι τέλος ἔσται ἔχει , ἀλλ' ὄνεργὸν πα' ἰδία . πολλοὶ γὰρ ἦσαν δαιμονώδεις , πλείοσι δὲ καὶ ὡς θεοὺς προσκυνοῦντες τῆς δαίμονας .

BIKTΩΡΟΣ ANTIOX. Σφόδρα ἀπὸ τῶν ὁμοειδημάτων ἰχυρῶν ἐποιήσατο τὸ δόξασθαι τῆ μηδὲ διωατὸν εἶναι τῆτο γρηῶσαι ὅπερ ἐκείνοι φασιν . ἀνάγκη γὰρ τὴν μεριοθῆσαν βασιλείαν ὑποστῆναι ἐμφυλίῳν , ἢ πάντως διπολεῖσθαι . τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ οἰκίας καὶ πόλεως ὅστιν ἰδεῖν ὁμοίως συμβῶνον . ἴκουσιν καὶ ἡ τῆς Σατανᾶ βασιλεία , εἰπερ ἐφ' ἑαυτῆς μεμέρισται , καὶ ὁ Σατανᾶς ὑφ' ἑαυτῆς ἀπελθὼν τῆς ἀνθρώπων , ἢ ἴκεν ἢ κατὰ λυσις τῶν δαιμόνων , ὡς εἰοικε . ὁ μὲν γὰρ κρατεῖ αὐτοῖς ἐν τῶ τῆς ἀνθρώπων κρατεῖν . εἰ δὲ τῆτο αὐτοῖς ἀφαιρῆναι , ἔ δὲ ἐπερὸν ὅστιν εἰπεῖν ἢ τὴ βασιλείαν αὐτοῖς λελυῖσθαι . εἰ δὲ σωῆσθαι ἢ βασιλεία τῆς πονηρῆς , καὶ κρατεῖ τῆς ἐν ἀνθρώποις ἐπι , δηλῶ ὡς ἔ δὴ ἠρέθη καθ' ἑαυτῆς .

ἢ ἰσχυρὸν δυνάμει, καὶ πῶς τὸ οὐκ εἶναι
 ἢ αὐτῶν ἄσθενει.

get, & tunc domum ejus de-
 trict.

ΤΟΛΟΣ. Οἱ μὲν Γραμματεῖς
 ἔλεγον· ὅτι ἐν τῷ Βεελζεβὺλ ἐκβάλλει
 τὰ δαιμόνια· ὁ δὲ Κύριος ἀπο τῆς
 ὑπερβουλῆς αὐτοῦ ἰσχυρὸν αἶμα καὶ ἀνα-
 τέρητον ἐποίησεν τὸ πᾶν ἐπιχείρησιν·
 δεικνύων, ὡς ἀδύνατον εἶναι ὅπως Φα-
 ρισαῖοι ἔλεγον· τί τὸ μέρωδαιον
 φησι βασιλεῖον· ἀνάγκη γινέσθαι ἐαυ-
 τὸν ἐλάττω· τὸ δὲ ἀληθὲς αὐτῷ ἐν
 ἐπιπέδῳ καὶ οὐκίᾳ· εἰ γὰρ ὁ Σατα-
 νᾶς εἰ μεμείρισται ὡς Φαρισαῖοι λέ-
 γουσιν· καταλέλυται ἅρα ὁ κρατὶς αὐ-
 τοῦ· τί γὰρ ἰσχυρὸν ἠήθησεν, καὶ τὰ
 σαύτη αὐτῷ ἀσθενέσθαι· εἰ γὰρ
 ἐγὼ φησι τὸ ἀνθρώπου τῆς τῆς δαι-
 μονῶν ἐξουσίας ἀπαλλάττω, σκέπη ὄντας
 αὐτῶν, φανερὸν ὡς καταλέλυται αὐτῶν
 τὸ δυνάμει· ὡς σαφὲς καὶ ἀσθενέσθαι
 εἶσιν ἅπαντες ὑμεῖς παραφροσύνης· ὡς
 ἐγὼ ἐν τῷ Βεελζεβὺλ ἐκβάλλω τὰ
 δαιμόνια.

TOLOS. Dicebant Scribæ: in
 Belzebul eiecit dæmonia. At Do-
 minus futilem calumniã validã
 atque invictã exemplorum produ-
 ctione plane conterit. Demon-
 strans, quod Pharisæi dicerent id
 vero esse non posse. Siquidem, in-
 quit, divisum regnum deficere in-
 deterius necesse est. quod & de ci-
 vitate & de domo quavis una ve-
 rum est. Igitur Satanã si divisus
 est, id quod Pharisæi dicunt, utiq;
 vis atque imperium ejus concidit,
 destructumque est. A quo autem,
 nisi ab eo qui vasa fortis victi diri-
 pit? Si ego igitur homines, qui va-
 sa erant & res Satanæ, quotidie ab
 ejus potestate vindico, manifestum
 est à me potentiam ejus esse deletã.
 Futilia itaque evanidaque blatera-
 tis dum me causamini, in Beelze-
 zebul eiecere dæmonia.

ΑΠΟΛΙΝΑΡΙΟΥ. Αδύνατον γὰρ
 φησὶ ὁ Σωτὴρ ἀφαιρῆσθαι τὰς δαιμόνας
 τὸ οὐκ εἶναι ἰσχυρὸν μὴ ἠήθησεν τὸν
 κρατὶ καὶ δεξιῶν ἀσθενέσθαι, ὡς
 μὴ δύνασθαι αὐτῶν ἐν ἰδίῳ μά-
 χασθαι κτημάτων· τὸ δὲ εἶναι αὐτῶν
 ἐγερθῆναι μὴ τῶ ἰσχυρῶ πεσόντων, καὶ
 τῶ αὐτῶν ἀσθενέσθαι.

APOLINARII. Non enim po-
 test, Salvator inquit, auferri dæ-
 monibus proprium ipsorum robur
 nisi victis & vinctis prius, ut jam
 tueri propria non possint. Id au-
 tem utique nunquam contigisset,
 nisi fortis succubisset: prædamq;
 victori sua reliquisset omnia.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Εἶπε καὶ ἄλλον
 ἀναγκάζει ἐπάγει λογισμὸν· τίς γὰρ
 δύναμις ἐν οὐκίᾳ ἰσχυρῶ εἰσελθὼν, λα-
 βεῖν τὰ περιόντα αὐτῶν; καὶ γὰρ ἴσως
 πεκάλωτον καὶ ἀμυνόμενον· εἰ δὲ τις
 αὐτὸν δύνῃ, λήψεται τὰ αὐτῶν ἀδύνατον· καὶ
 γὰρ τῶ γὰρ τὸ ἀνθρώπου σκέπη καὶ
 ὑπαρξίῳ ὑπαρχόντας τῶ πρᾶσθησάντων
 καὶ ἀπατησάντων ἀφελῶν, ὁφέλωτον τὸ
 αὐτῶν δῆσιν καὶ τὰ πεινάσθαι τῶ ἐλαύ-
 νειν, τῶ ἐπιπλάσθαι, τῶ μὴδὲ φθίσεσθαι
 εἶναι, ἵνα ἄσθενος ἀσθενέσθαι τὸ ἀνθρώπου
 ἰσχυρῶ γὰρ τὸ πάλαι παρ' αὐτῶν προσ-

ANONYMI. Deinde & aliam
 necessariò concludentem ratioci-
 nationem adjicit. quis enim potest
 ingressus in domum fortis, quæ
 ejus erant prædam suam facere:
 Ipso utique pro viribus prohibitu-
 ro vel ulturo; nisi prævalens ag-
 gressor ipsum vinciat; ac sic res
 ejus securus auferat? In hunc ego
 modum homines, qui vasa & res
 sunt dominantium ipsis, & suis
 deceptionibus obnoxios eosdem
 sibi

sibi tenentium dæmonum, cum eripiam tyrannidi ipsorum; debeo prius eos alligasse, ac humiliasse ejiciendo, increpando, ne mutire quidem, aut hiscere sinendo; ut sic ab ijs aversos homines mihi vindicem & conciliem volétes. Hi enim ubi viderint quos olim adorabant ejici à me, statim ad me accurrent, credentes in me. Domum autem vocat hunc mundum, in quo libenter habitat malus dæmon. Diripitur verò, cum, quos in mundo possidet homines, ipsi eripiuntur.

VICTORIS ANTIOCH. Igitur, quoniam vasa dæmonum homines sunt, per malitiam illorum potestati subiecti, non potuit auferri à dæmonibus propria possessio, nisi victis ipsis prius, & ligatis, ne possent pro rerum suarum defensione certare. Vinci verò aut vinciri dæmonas à dæmonibus haud sanè contingat umquam. Fieri quippe non potest, ipsos suæ ipsorum subtrahere potestati homines, quibus tam libenter dominantur.

28. Amen dico vobis quoniam
 ,, omnia dimittentur filiis homi-
 ,, num peccata & blasphemiæ qui-
 ,, bus blasphemaverint.

29. Qui autem blasphemaverit
 ,, in Spiritum Sanctum, non ha-
 ,, bet remissionem in æternum:
 ,, sed reus erit æterni delicti.

30. Quoniam dicebant, Spiritum
 ,, immundum habet.

ANONYMI. Alibi dicit Dominus: Si autem ego in Spiritu Dei ejicio demonia. Proprio igitur spiritu ejiciebat ipsa. qui verò vim & potestatem Divini Spiritus Beelzebuli tribuebant, utique in Dei Spiritum blasphemabant, cui parem in potestate Beelzebulé prædicabant. Quare opportunè & ex argumenti necessitate admonet

κωνιδίους: ἐπιβληθῆναι παρ' ἐμῶν, γὰρ τὸν τῆ εἰς ἐμὲ πρῶτον δραμῆναι πῆσει. οἰκίαν δὲ φησι τὴν παρὸντα κόσμῳ, εἰς ὃν ἐμφιλοχῶρς ὁ πονηρὸς. Ἀφαιρέσει δὲ τῷ ἐν τῷ κόσμῳ ἀφαιρέσει ἀνθρώπων.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Οὐκοῦν ἐπειδὴ σέυη τῶν δαιμόνων γέγονασιν ἡ ἀνθρώποι δὲ τὴν κακίαν ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν καταπάντες ἔχουσιν, ἀδύνατον ἦν ἀφαιρέσθαι τὰς δαίμονας τὴν οἰκίαν κτήσιν, ἀλλ' ἢ πρῶτον αὐτῶν ἡττηθῆναι, ἕ δεσμοῖς περιβληθέντων εἰς τὸ μὴ δύνασθαι αὐτοῖς ὑπὸ τῶν ἰδίων δυνάμεων κλημάτων. Ἔπο δὲ ὑπὸ τῶν δαιμόνων ἔκ αὐ ποτε ἐγένετο. ἐπεὶ μηδὲ οἷον τὴν ἰσχυρῶν τὰς ἀφαιρέσει τῆς ἐξουσίας αὐτῶν τὰς ἀνθρώπων.

,, Ἀμὲν λέγω ὑμῖν ἐπι πάντα ἀφαιρέσει τὰ ἁμαρτήματα τοῖς υἱοῖς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ βλασφημίας ὅσας αὐτοὶ βλασφημήσωσιν.

,, Ὅς δ' αὖ βλασφημῆσῃ εἰς τὸ πνεῦμα, οὐκ ἔχει ἀφεσιν εἰς τὸν αἰῶνα, ἀλλ' ἐνοχὸς ἔσται αἰωνίου κρίσεως.

,, Οὗ ἐλεγον: πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ἀλλαχθῶ φησὶ ὁ Κύριος, εἰ δὲ ἐγὼ ἐν πνεύματι τῶ Θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια. τῷ ἑν ἰδίῳ πνεύματι ἐξέβαλλον αὐτὰ. οἱ δὲ τὴν ἐνέργειαν καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ δυνάμει τῷ Βεελζεβὺλ ἐπεφήμισαν, καὶ τῷ πνεύματι τοῦ Θεοῦ ἐβλασφήμησαν, ἴσα λέγοντες δύνασθαι αὐτῷ τὸ Βεελζεβὺλ διὸ δεικνύς ἀναγκαίως φοβερωτάτω ἔειπεν τὸ καὶ τῷ πνεύματι βλασφημίαν.

μίας· ὅτι ἔλεγον πνεῦμα ἀκάθαρτον
ἔχει· τί οὖν αὐτὸ ἀκάθαρτον καὶ ἰσομι-
κῆς ἀκαθάρτων ἔστι τὸ πνεῦμα τὸ πά-
σης ἁμαρτίας καθαριστικόν; τὸ ποῦ γὰρ
Ἰωάννην τῶν Κυρίων· ὑμῖς δὲ φατε πνεῦ-
μα ἀκάθαρτον ἔχειν αὐτόν.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τῶν εἰς

Θεὸν βλασφημίας ἀσκήσουσιν ἀνά-
φθοι τῶν τῶν πνεύματῶν ὀνόματι· ὡς-
περ γὰρ ἡ τῶν πνεύματῶν ἐνέργεια βα-
σιλεία Θεοῦ· ἕως καὶ ἡ βλασφημία ἡ
ἐν τῷ τῶν Θεῶν· ἀσκησάντων δὲ
ἐν τοῖς ἰουδαίοις Θεοῦ, ὡς ἐν ἑαυτῇ συλή-
μῳ ἔχουσιν· ἡ γὰρ εἰς ἑαυτὸν ἔχειν
πρὸς σύγκρισιν ἐλάττω, καθὼς νεο-
μισοὶ ποτε, καὶ εἰς τὸ ἄσκησον ὡς, καὶ
δι' ἐπιπλοῦς ἐλθόντων καὶ ἡβῶν· εὐκατα-
φρόνητον· ὁ δὲ μήτις ἐπὶ τῷ παρόν-
τι· ἀφῶν· μήτις ἐπὶ τῷ μέλλοντι·
ἀφῶν, ἡ γὰρ νόμου ἐρμηνεύει κρίσιν
καὶ τὸ μέλλον· ὅτι γὰρ νόμου τῶν
καταρτίων Θεὸν θαυμάζοντες καλέουσι,
καὶ ὁ Κύριος ἐπισημαίνει τῷ νόμῳ,
σημαίνει ἐπὶ τῷ ποιεῖν καὶ διδόν·
ὡς ἁποστολικῶν δὲ ἐν τῷ ποιεῖν ἡ δὲ
βασιλείατος ἀφῶν· εἰς αὐτὸ μὴδὲ κα-
ρὸς καὶ ποτε περὶ πάντων Ἰουδαίοις ἡγαλέ-
μασιν· μεταξὺ γὰρ πρὸς ἑαυτὸν αὐτῆ
τῆς τε ἐν τῷ αἰῶνι τῷ τῶν καὶ τῆς μελ-
λόσης κατακρίσεως, καὶ τὸ λέγοντες Παν-
τόν, Θεὸς ὁ δικαίων, τίς ὁ κατακρίνων;
οὐκοῦν ὁ πατὴρ καὶ υἱὸς καὶ τὸ δα-
μόνιον καταλύσει, ἀ μόνον τῷ πνεύμα-
τι ἔστι ποιῆν, πάντα τῷ δαίμονι ὡς ἁ-
πλοῦς, ἔδειξεν ὑμῖν δόξα καὶ ἡ συ-
νώμῳ τῆ βλασφημίας καταλείπει·
τὰ δὲ ἔπειτα εἰς ἑαυτὸν βλασφημίας
ἀφῶν δόξα καὶ ἡ δόξα, ἔπειτα τῶν βλασ-
φημῶν καὶ τῷ πνεύματι· χύσαν με-
τανοίας, εἰ βέλονται, ἀφῶν ἔδειξεν,
ἀλλ' ἐν ὡς ἁρῶν τῶν εἰς αὐτὸν βλασφη-
μίας, ὡς εἰς ἄσκησον ποτε γίνεσθαι μὴ-
ν· ἀφῶν, ἐλάττω φάσκον ἔστι,
ὡς τῆ βλασφημίας τῶν εἰς αὐτὸν
πνεύματι·

quam tremendis sit damnanda sup-
plicijs blasphemia in Spiritu San-
ctum ijs verbis expressa quibus aje-
bant, Christo inesse spiritum im-
mundum. Quid igitur? Heus vos
o immundi a Deo exosi; immun-
dus est spiritus, qui omne peccatū
eluit & expurgat? Talis autem Spi-
ritus Domino inerat. Vos verò di-
citis, spiritum ipsi inesse immun-
dum.

VICTORIS ANTIOCHENI

Blasphemiam in Deum (Dei enim
designat nomine Spiritus) extra
omnem spem veniæ dicit esse. sicut
enim vi & efficacia Sancti Spiritus
Regnum Dei exercetur & conti-
netur; sic in Sanctum Spiritū blas-
phemia rebellio in Dei Regnum
est, & ejus quasi quædam attenta
destructio. irremissibilem porro
esse contumeliam in Deum, quip-
pe quæ nullum veniæ invitamen-
tum in seipsa habeat; quæle habet
ei comparata in Filium cōtumelia.
Huic enim excusationis nonnullā
obten dit speciem, quod homo tūc
reputabatur; isque humile cerne-
batur ingressus vitæ genus, ex pa-
rentibus ortus contemptibilibus.
Quod attenti aut: neque in hoc sæ-
culo, neque in futuro remitti blas-
phemiam, innuit sententiam de ea
tum Legis scriptæ, tum Iudicij fu-
premi in fine sæculi futuri: quod
enim Lex præjudicavit, maledi-
centem Deo interfici præcipiens,
confirmaturum se se ac ratum ha-
biturum in ultimo illo Tribunali
jam nunc præfictetur Dominus,
prorsus neganda tali peccato ve-
nia. Subticetur autem in his ver-
bis remissio, quæ, ut peccatis cæte-
ris, sic huic quoque in Baptismo
reperienda postea erat: nondum
K enim

niales videri posse præ inexpiabili furore earum quæ Christum pro Deo agnitum violare nihilominus pergebant.

» Ερχοντ' ἔν τῳ ἀδελφοί ἐ ἡ μή-
 » τρη αὐτῆ· ἐ ἔξω ἐσώτες ἀπέσειλαν
 » πρὸς αὐτ' φωνῶντες αὐτόν·
 » Καὶ ἐκάθητο ὄχλος πρὸ αὐτόν·
 » εἶπον δ' αὐτῷ, ἰδὲ ἡ μήτηρ σου καὶ
 » τῳ ἀδελφοί σου καὶ αἱ ἀδελφαί σου
 » ἔξω ζητοῦσί σε·
 » Καὶ ἀπεκρίθη αὐτοῖς λέγων, τίς
 » ὄστιν ἡ μήτηρ μου, ἢ τῳ ἀδελφοί μου;
 » Καὶ περιβλεψάμενος κύκλω τῶν
 » πρὸ αὐτοῦ καθημένων, λέγει, ἰδὲ ἡ
 » μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου·
 » Οὗ γὰρ αὐτοῦ ποιήσῃ τὸ θέλημα τοῦ
 » Θεοῦ, ἔστι ἀδελφός μου καὶ ἀδελ-
 » φή μου καὶ μήτηρ ὄστι·

31. Et veniunt mater ejus &
 » fratres: & foris stantes miserunt.
 » ad eum vocantes eum.
 32. Et sedebat circa eum tur-
 » ba, & dicunt ei, Ecce mater
 » tua, & fratres tui foris quærunt
 » te.
 33. Et respondens eis ait: Quæ
 » est mater mea, & fratres mei?
 34. Et circumspiciens eos qui
 » in circuitu ejus sedebāt, ait: Ecce
 » mater mea, & fratres mei.
 35. Qui enim fecerit volunta-
 » tem Dei, hic frater meus & so-
 » ror mea, & mater est.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Δείκνυσθ' ὅτι πα-
 » τρις αὐτοῦ ἀσθενείας τῶν καὶ τῶν αἰσιν
 » οὐκ αἰσ. πάντα δ' ἐφ' ἑαυτὸν ὁδοδοκιμα-
 » ζων πάντως τὴν μητέρα καὶ τῶν ἀδελ-
 » φῶν· ἀλλὰ δ' αὐτὸς ὅτι πάσης σωματι-
 » κῆς συγγενείας αὐτοῦ τὴν ψυχῆς τὴν
 » οὐκείνητα· ἄρα τῶν καὶ αἰσιν ἐργῶν
 » εἰς πάντων ἐπάγει· πρὸς γὰρ τὸ οἰόμε-
 » τον ὡς ἐπὶ πρῶτον καλῶν αὐτόν τῶν
 » οὐκείων τὴν ὁμιλίαν, ἀναγκαῖον δὲ τῶν
 » εἰσίν, ὁμοῦ καὶ εἰς διδασκαλίαν τῶν
 » παρόντων· ἄλλως δὲ φησὶν ὅτι μήπω τότε
 » πιστεύουσαν εἰς αὐτόν οἱ ἀδελφοί αὐ-
 » τῶν, ὡς μαθητῶν τοῦ κυρίου· ἰωάννου· ἰωάννου
 » τῶν Μαρκῆ, ὡς ὅτι καὶ ὡς ἄλλοι καὶ
 » κατέχον ἐπίστατον· ἐπειδὴ γὰρ ποιῶν
 » τῶν ἰσχυρῶν καὶ ὁ κύριος αὐτῶν
 » ἔχ' ὡς οὐκείων ἐμνήσθη· μαθητῶν δὲ
 » ἔπι καὶ τῶν Χριστοῦ καὶ πατέρα ἀσθενείας
 » καθιστάμεθα.

EIVSDEM. Ostendit se omni
 » cognationi præferre fidei necessi-
 » tudine conjunctos. Hæc autem
 » ait, non quidem profus abdicans
 » matrē & fratres: sed demonstrans,
 » omni corporea consanguinitate
 » pluris apud se esse conjunctionem
 » animæ. quare ad hanc adducebat
 » qui præsentem aderant, amans ip-
 » sos. nam ad existimantem, se vo-
 » care Christum ad magis ipsi caram
 » consuetudinem, cum ad cognatos
 » invitabat, necesse erat ita loqui: si-
 » mul etiam ad eruditionem adstan-
 » tium. Præsertim cum fratres ejus
 » nondum in eum credidissent, ut
 » discimus à Ioanne: à Marco verò:
 » etiam eosdem conatos corripere
 » ipsum tamquam mente excessif-
 » set. Iure igitur eorum qui sic de se
 » sentirent, Dominus nec velut do-
 » mesticorum meminit. Docemur
 » autem: nos Christi ex Patre co-
 » gnatos adoptione factos esse.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Ακούσαντες οἱ ἀδελφοί τῶν
 » Κυρίου ὅτι δαίμονι ἐχ' αὐτῶν, καὶ ὅτι ἄλλοι
 » ἐδραμῶν πρὸς αὐτὸν κρατήσαν αὐτὸν
 » θύοντες· τῶν μὲν ὡς φρονῶντες· τῶν δὲ
 » καὶ ὡς δεδιότις μήπως ὄστος ἢ ἀπ' αὐ-
 » τῶν ἐ ἀναχωρήσῃ πρὸς ἐπίστατον· ὄστο-

TOLOSANI. Cum audissent
 » fratres Domini, arreptitium ipsum

ac phanaticum , deque mentis statu dejectum esse , accurrerunt ad eum , tenendi ejus & constringendi causa: partim invidia ad hoc cōsiliū adducti , partim metu , ne abiret ab ipsis , & ad alios recederet . Respondet igitur Dominus dicens: inutile futurum parenti suæ matris nomen, nisi cæteris virtutibus esset omnibus instructa . Non

igitur negat eam matrem Salvator . sed ostendit esse illam honore dignā, non solum quia ipsum genuit , sed quia laudibus quoque alijs ac bonis fuit cumulata : quibus si caruisset , futurum fuerat ut honore necessitudinis ac cognationis meæ digniores alij viderentur .

C A P V T I V .

- 1. Et iterum cœpit docere ad mare : & congregata est ad eum turba multa, ita ut navim ascēdens federet in mari , & omnis turba circa mare super terram erat .
- 2. Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua .

T O L O S . Et si videbatur parū attendisse quid mater velet, tamē ejus gratia rursus ad mare divertit, ubi navi utens pro suggestu, concursū multitudinis vitavit, colifuræ aut protrusuræ ipsum, nisi ex tuto loco adversos intuens, ipsorum & suo commodo doceret: cōcione vicissim tota commodum ejus habente prospectum ; voce quoque docentis nullius non aures pertingente ,

VICTORIS ANTIOCH. Sedet ad mare , angustias declinans , quas in sui medio coarctat undiq; cōstipata multitudo: nec sic tamen liberæ latitudinis spatium potitur, turbis ei assiduo concursu sese ad-

κρίνεσθαι ἐν ὁ κύριος λέγων· οὐκ ἀκούσθησαν ἔσται τῆ μητρὶ μου ὅτι γενέσθαι μου μητέρα εἰ μὴ καὶ τὴν ἄλλω ἀποσταν ἀρετῶν ἔχει· ἔκ ἐν ἀρνήσῃ τῆ μητρός ὁ σωτὴρ· ἀλλὰ δηκνύει ὅτι ἡ μόνω ὡς γεννησασα πμῆς ὄσιν ἀξία· ἀλλ' ὅτι καὶ πάσας πῆς ἄλλας θροσῆς κάσται· ὡς εἶπε παύτας μὴ ἔχει, ἄλλοι ἔσονται πρῶσι μπητοὶ εἰς τὴν ἐμὴν συλῆσειαν .

K E Θ Α Λ Α Ι Ο Ν Δ .

- », Καὶ πάλιν ἤρξατο διδάσκειν ὡς εἶπε
- », τὴ θάλασσαν, καὶ συνέχθη πρὸς αὐτὸν
- », ὄχλος πολλός, ὥστε αὐτὸν ἐμβάσθαι
- », εἰς τὸ πλοῖον καθήμενος ἐν τῆ θάλασσῃ
- », καὶ πᾶς ὁ ὄχλος πρὸς τὴν θάλασσαν ἔπι τῆ γῆς ἔκειτο .
- », Καὶ ἐδίδασκεν αὐτοὺς ἐν ὡραβολαῖς πολλαῖς, καὶ ἐλεγχε αὐτοὺς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτῆ .

T O Λ O S . Εἰ καὶ ἔδοξε τὴν μητέρα ὡς ἀπερῆσθαι· ἀλλ' οἴμως διέκείνῃ πάλιν ἐξέρχεται ὡς εἶπε τὴν θάλασσαν· καὶ ἐμβάσθαι εἰς πλοῖον καθήμενος, καὶ πρῶσι πᾶσι αὐτῶν ἔχων πέν ὄχλον· συνέχθη γὰρ αὐτὸν πανταχόθεν· καὶ πάντες ἐβλεπῶν αὐτὸν ὡς ἐνὲς μέρους· καὶ ὅσους ἦν τῆς ἐκείνης διδασκαλίας ἀμοίρῃ .

BIKTOPΟΣ ANTIOX. Καθήμενος πρὸς τὴ θάλασσης τῆς ἐν μέσοις ὄχλοις ἀφῆρθε ἀφιστάμενος· καὶ ὅσους ἔπρεπε εὐρυχωρία καταλείπει· ἡ δὲ τῆ πλῆθους συνέδρομῃ, ἀλλ' ἔπι ὁ πλοῖον ἀναβαίνει· πρὸς γὰρ τὴν χρείαν ἢ πρῶσι καλῶς ἔχει· διδάσκει τῶν ἐκ θάλασσης τῶν ἔπι γῆς ἐσηκότας· συνέχθη ὡς εἶπε πλοῖον, καὶ ὅσους αὐτῆς τῆς θάλασσης

της μετὰ βίβηκε, καί τοι δειμάμην, ἵνα
 μήτε τῆς ἀκροάσεως ἐκβάλῃ διὰ τῆς
 ἐκπληξέως, μήτε θαυμαστῶς μάλ-
 λον ἢ διδασκαλὸς φαίνοι. ὁ γὰρ ᾤει-
 πόν ηὐτὸν ἔχει φιλανθρωπῶν γινόμενον
 ᾧ δὲ δόξα, ἀκαίρῳ ἔχει τὸ θαυμα-
 στῶν. ἐπειδὴ ποῖνον σημεῖα πολλὰ
 ἐποίησε, πάλιν τὸ ἐν τῆς διδασκαλίας
 ὠφέλειαν παρέχει. καὶ κἀπὶ ἐν τῷ
 πλοῖῳ ἀλιέων καὶ σαμηνέων τὰς ἐν
 τῇ γῆ. ἐκάθισεν ἵσταται. ἔτι δὲ ἀπλῶς
 αὐτὸ πῆρακεν ὁ εὐαγγελιστὴς. ἵνα μετ'
 ἀκριβείας Συνοῖ τὸ θάμα. καὶ μηδὲ-
 να ἀφῆκε διὰ τῶν αἰμάτων πάντας ἀπι-
 πορῶντας ἔχει. καθίσας ἵσταται διὰ
 τῶν βολῶν φθέρειται καὶ πᾶσαι τῶν
 βολαίαις ἐφεξῆς ἐνταῦθα πῆρασι, πορῶ-
 ρησίς εἰσι ταῖς ἀπὸ τῆς κηρύγματος ἐκ-
 θεσομένων. πορῶν τῶν καὶ τῶν κη-
 ρύγματος τὸ ἐπίδοσιν, καὶ τῶν ἀποφθάν-
 των τὸ φαυλότητα.

moventibus. quare in navem con-
 scendit, occasione benignè se præ-
 bente ad aures sermonum avidas
 utiliter dicendi. Docet igitur è
 mari adstantes in terra. consuetu-
 dinem porro secutus humanam, in
 navim transijt; non in ipso maris
 dorso, solidum se, si juberet, exhi-
 bituro, ut faciliè poterat, loquens
 stetit; ne, vel inusitata rei stupore
 auditores ab attentione dicendis
 accomodanda revocaret; vel thau-
 maturgum se potius quàm Magi-
 strum exhiberet. Alioqui minimè
 necessarium, neq; in malorum hu-
 manorum remedia impensum mi-
 raculum, nihil nisi tunc intempe-
 stivam jaotationem habuisset. Post-
 quam igitur signis abundè multis
 prius editis fidem satis præstruxe-
 rat, vice jam congrua ostentationi
 superflua utilem doctrinæ saluta-

ris substituit explicationem: & ad id sedet in navi, piscans & fagena
 trahens audientes à terra. Sedit autem ea causa (nam non frustra sessio-
 nem ejus hic Evangelista memoravit) sedit, inquam, ut se magis cir-
 cum undique intuentibus spectabilem præberet; omniumque facies præ
 se haberet, nemini dorsum obvertens. Sic ergo compositus per para-
 bolas differit. quæ autem hic deinceps parabolæ referuntur, prædictio-
 nem continent eventuum prædicationis: siquidem & proventum inde
 extitutum multis salutariter credentibus, & pertinaciter renuentium
 acquiescere, infelices exitus jam ante denunciat.

- 1. Ἀκούετε· ἰδοὺ ἐξῆλθεν ὁ σπείρων
- 2. τῶν σπείρων.
- 3. Καὶ ἐγένετο ἐν τῷ σπείρῳ ὁ μὲν
- 4. ἔπεσε τῶν ὁδῶν, καὶ ἦλθε πρὸς πε-
- 5. τρεῖς τῶν ἔραν, καὶ κατέφαγον
- 6. αὐτό.
- 7. Ἄλλο δὲ ἔπεσεν ἐπὶ τὸ πετρῶδες,
- 8. ὅπου οὐκ ἔχει γῆν πολλήν, καὶ ἐν-
- 9. θύως ἐξανέτειλε διὰ τὸ μὴ ἔχειν βά-
- 10. θος γῆς.
- 11. Ἡλὶς δὲ ἀνατείλαντος, ἐκαυ-
- 12. ματίσθη, καὶ διὰ τὸ μὴ ἔχειν ῥίζαν,
- 13. ἐξηραίνθη.

- 3. Audite: ecce exijt feminans
- ad feminandum.
- 4. Et dum feminat aliud ce-
- cidit circa viam: & venerunt
- volucres cœli, & comederunt
- illud.
- 5. Aliud verò cecidit super pe-
- trofa, ubi nō habuit terrā multā,
- & statim exortum est, quoniam
- non habebat altitudinem terræ.
- 6. Et quando exortus est Sol,
- exaruit, & eo quòd non ha-
- bebat radicem, exaruit.

7. Et

7. Et aliud cecidit in spinas: & ascenderunt spinæ, & suffocaverunt illud, & fructum non dedit.

8. Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructum ascendentem & crescentem, & afferbat unum triginta, unum sexaginta, & unum centum.

TOLOSANI. Non exijt per localem distantiam qui ubiq; adest præfens & omnia implet Deus: sed respectu nostri & assumptione humanæ naturæ. Per incarnationem videlicet admotus est nobis. quoniam enim ingredi ad ipsum nos minimè poteramus, peccatis obstantibus nostris, & aditū obstruentibus, ipse ad nos egressus est. quid autem seminaturus exijt? Profertur doctrinam sacram. Semen igitur doctrinam vocat; arva autem, hominum animas. Ac sementis quidem aliqua pars secus viam cecidit: alia supra petrosa: alia in spineta: alia denique in terram bonam. Ita quarta dūtaxat ejus pars successum habuit: neq; id ex æquo. Hæc porrò dicit, ut significet se facere indiscretam & facilem passim omnibus copiam orationis suæ, atque colloquij: nulla differentia habita, subtilive distinctione auditorum facta, perfectiorum imperfectiorumve; sed sine discrimine jacitare semen. Quale porrò istud est semen quod seminaturus Salvator exijt? non utique Mosis aut Prophetarum; sed suum ipsius; hoc est, evangelicam doctrinam. Iam horum seminum aliud cecidit in animam à multis conculcatam & quasi prætereuntium: ultro citroq; continuo transitu tritam. In hoc

Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὰς ἀκάνθας, καὶ ἀνέβη αἱ ἀκάνθαι, ἐκωλύθη τὸ αὐτὸ, καὶ καρπὸν οὐκ ἔδωκε.

Καὶ ἄλλο ἔπεσεν εἰς τὴν γῆν καλὴν, καὶ ἐδίδε καρπὸν ἀναβαίνοντα καὶ αὐξανόντα, ἔφερεν ἑν τριάκοντα, καὶ ἑν ἑξήκοντα, καὶ ἑν ἑκατόν.

ΤΟΛΟΣ. Οὐκ ἔζηλθε κτ' τοπικῶς διάστασις ὁ πανταχῶς παρῶν Θεός καὶ τὰ πάντα πληρῶν. ἀλλὰ χεῖρα καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς οἰκονομίας. ἐγγύτητος γὰρ ἡμῖν ἐγένετο. Διὰ τῆς σαρκώσεως. ἐπέδθη γὰρ ἡμᾶς ὁκτὸς ἡδυνάμεθα εἰσελθεῖν. πᾶν ἁμαρτημάτων κωλυόντων ἡμᾶς, καὶ ἀποτειχιζόντων τὴν εἰσόδον. αὐτὸς ἦλθε πρὸς ἡμᾶς. τί ἐν ἔζηλθε σφραγῆς; ἢ δὴλον ὅτι τῆς εὐσιβείας λόγῳ. καὶ ἀπόρῳ μὲν τὴν διδασκαλίαν λέγει. ἀφ' ἧρας ὅτι πᾶς τῶν ἀνθρώπων ψυχῆς. Καὶ ὁ μὲν ἔπεσε πρὸς τὴν ὁδὸν, ὁ δὲ πρὸς τὴν πέτραν, ὁ δὲ ὅτι πᾶς ἀκάνθας. ὁ δὲ ὅτι τὴν γῆν τὴν καλὴν. τέταρτον μέρῳ σφραγῆς. καὶ ἔδθη τὸ ἐπ' ἴσης. πᾶσα ὅτι λέγει δεικνύων ὅτι μὲν ἀφθονίας ἀπασί φραγῆς. καὶ ἔφραγῆς τῶν ἀκροατῶν πλειότερας ἐπέδθη. καθάπερ ὁ ἀείρων ἔτι τὴν ὑποκειμένῳ φραγῆς γῆν, ἀλλ' ἀφραγῆς βάλλας ὁ σφραγῆς. πῶς δὲ ἀπόρῳ ἔζηλθε ἀείρων ὁ Σωτὴρ; ἔτι γὰρ τῶν Μωσέως ἔτι τῶν προφητῶν. ἀλλὰ τῶν αὐτῶν, τῶν τῶν εὐαγγελικὸν λόγον. τῶν ὅτι ἀπερμάτων ὁ μὲν ἔπεσεν εἰς ψυχῶν καταπεπατημένῳ ὑπὸ πολλῶν. καὶ τὰ πετεινὰ τῶν ἔργων καταπέφαγεν αὐτῶν. τῶν τῶν δαίμονες ἐν τῶν ἀέρι διατρέχοντες. τοῖσιν γὰρ ἀνθρώπων παρῶν, ὁδὸς καταπεπατημένη ὑπὸ πολλῶν. ὁ μὲν γὰρ ἀείρων ὡς εἰς ἀγαθῶν γῆν ἔπιπῆς ἀπόρῳ. ἐμένει ὅτι πονηρὰ ἔσται φθέρῃ αὐτῶν, ἀλλο δὲ πίπτει ὅτι γῆν περὶ ὁδὸν. ἔστι δὲ εἰσιν οὐραδίως

quoque breviter dicetur, ne præterijſſe videamur. alioqui licebat eò remittere Lectorem. Interpretabimur autem ubi Domini Discipulis reſpòdentis verba reddemus.

VICTORIS ANTIOCH. Primam hanc ponit Parabolam, attentionem ad cætera reddituram. Auditorem. quoniam enim ænigmaticè locuturus erat, propter Scribas & Pharifæos immiſtos concioni, excitat mentes audientium à principio, accomodata ad talem effectum parabola. Ad hæc ut ſignificantior ſermonem faciat, in parabolis loquitur, utque tenaciorem ſignis additis memoriam reddat: poſtremo ut ſub aſpectum res ipſas ſtatuat, Sic & Prophetæ faciunt. Aperit igitur in parabolis os ſuum, iuxta verbum Pfallentis: & ait: *Exijt qui ſeminat ſeminare.* unde exijt qui ubique præſens eſt, qui implet omnia? Non loco, ſed habitu, & aſſumpta carne nobis propior factus, proceſſit. quia enim ingredi nos ad eum nequibamus, peccatis aditum obſtruentibus, ipſe ad nos venit. Exijt igitur ſeminare doctrinam Religionis. ſemen enim hic doctrinam vocat. arvam autem animas hominum. *Et aliud quidem cecidit ſecus viam.* non dicit ſe projeciſſe, ſed ipſum cecidiſſe. aliud ſupra petram, aliud in ſpinas, aliud in terram bonam. quarta igitur dumtaxat pars proficit. at neque hæc ex æquo fructificat. ſed & hic multa eſt differentia. Hæc dixit, ſignificans, abundantior omnia explicata. Sicut qui ſeminat non diſcernit ſubjectam terram: ſed ſimpliciter & ſine diſcrimine jactat ſemina. ſic & ipſe omnibus diſſeruit, ſuas implens partes, etſi prævideret

πρὸς ἁμαρτημάτων ἀφαιρέσειόντων ἡμας. ἢ εἰσοδόν, αὐτὸς ἐρχέσθαι πρὸς ἡμᾶς. Ἐξῆλθεν οὖν Σαίρας ἡ εὐσεβείας λόγον ἀκούων γὰρ ἐπαύθη ἡ διδασκαλία φησὶν, ἀφῆκεν ἡ τῶν ἀνθρώπων τὰς ψυχὰς. Ἐὖ μὲν ἔπεισε ὡσαύτως ὁ δὸν. ἔκ εἰωσῶ ὅτι αὐτὸς ἐξῆλθε, ἄλλ' ὅτι ἔπεισε. ὁ δὲ ὡσαύτως ἡ πειρασὸς ἡ ἐπὶ τὰς ἀκαθάρτας. ὁ δὲ ἐπὶ γῆν τὴν καλήν. τέταρτον οὖν μέρος ἐσώθη· ἡ δὲ τῆς ἐπιπέρας καρποφορία. ἀλλὰ καὶ τὰς πολλὰ ἢ διαφορὰ. ταῦτα ἡ ἐλθεῖν, δηλαδὴ ἡ μετ' ἀφθονίας ἅπαντα διελέγετο. καθάπερ ὁ Σαίρων ἔειπε διαρεῖ ἡ ὑποκαταλήξει γῆν, ἀλλ' ἀπλῶς καὶ ἀδιακρίτως βάλλει τὰ σπέρματα. ἔπειτα καὶ αὐτὸς ἅπαντα διελέγετο, τὰ παρ' ἑαυτῶν πληρῶν, καίτοι παρείδως τὰ ἐσομένα. ἡ λέγει, ἡ ἐμὲ ἐδὲ ποιῆσαι καὶ ἐπὶ ἐπιπέρας; καὶ ὁ μὲν παρεφῆ) ὡς ἐπὶ ἀμπελῶν ἀφαιρέσει τὸν θῆμιον, ἡ τὸ ἡὸς ἐπὶ σπέρμα, δηλαδὴ ὅτι ταχέως τὴν ἀκαθάρτην ὑπακοήν καὶ εὐκολωτέρω, καὶ εὐθὺς ἡ καρπὸν δύναιτο ὅταν ἡ ἀκαθάρτης, Ἐξῆλθεν ὁ Σαίρων Σαίρας, μὴ ταυτολογίαν νομίσης. Ἐξέρχεται γὰρ πολλάκις ὁ Σαίρων, καὶ ἐφ' ἐφῶ ὡσαύτως, ἡ ἀνανεώσαι, ἡ τὰς πονηρίας ἐκταμῆν ἑσπινάσας, ἡ ἄλλο τι ἐπιμελήσασθαι. αὐτὸς δὲ εἶπε, τὸ Σαίρας. πότεν δὲ ὁ πλείων ὑπολέσασθαι τὸ σπέρμα; ἡ ὡσαύτως ἡ Σαίρωντα, ἀλλὰ τὴν ὑποκαταλήξει γῆν, τὸ ἐπὶ, ὡσαύτως ἡ ἀκαθάρτην ψυχῆν. καὶ ἡ δὲ ποτε ἡ παρεφανεῖς φησὶ τῶ; ὅτι ἡ βύλεται αὐτῶν σφόδρα κατὰ κέρας, ὡς περὶ μὴ εἰς ἀπογνώσιν ἐμβάλλειν, ἀλλὰ καταλαμπάνει τὸν σινεαδὸν τῶν ἀκαθάρτων ἡ ἐλεγχῶ. ταῦτα δὲ λέγει τὴν ὡσαύτως τὸς μαθητὰς ἀλείφειν καὶ παιδεύειν, καὶ πλείους τῶν δεχομένων λέγει οἱ ἀπολυτῶντες ὡς, μὴ καταπίπτειν. καὶ γὰρ ἐπὶ τῶν δεσποτέρων τῶν γέροντες. καὶ ὁ πάντα παρείδως ἐπιστάμενος ταῦτα ἔσασθαι, ὅτι ἀπίστη τῶ σπέρμα. καὶ ὁ μὲν γεωργὸς εἰκότως

τως αὐτὸ ἐγκαλοῖτο ἵνα δὴ ποτε εἴπωσαν ἢ
 Ἐπίπτον . ὁ δὲ διδασκαλὸς πολὺν χοιρὴν
 ἢ ἔσταν . ὁ μὲν γὰρ γεωργὸς εἰκότως αὐτὸν
 ἐγκαλοῖτο τῆς ποσότητος . ὁ δὲ ἀγνοῖ τὴν
 πέτραν , ὅθεν τὸ ὄδον , ὅθεν τὰς ἀκάν-
 θας . ἐπὶ δὲ τῶν λογικῶν ἔχεται ἕως .
 διωκτὸν γὰρ τὸν πέτραν μεταβληθῆναι
 καὶ γίνεσθαι γλῶσσαν λιπαράν , καὶ τὸν
 ὄδον μηκέτι καταπατεῖσθαι μηδὲ περ-
 κεῖσθαι ποῖς περὶ ἄλλων , ἀλλ' ὡς
 ἀφ' ἑαυτοῦ γίνεσθαι , ὡς τὰς ἀκάνθας ἀ-
 φανισθῆναι καὶ πολλὰς ἀπολαύειν ἀδείας
 τὰ Ἐπίπετα . εἰ γὰρ μὴ ἔξειν , ὅθεν αὐτὸν
 ἔπειρεν ἕως . οὐδὲ μοι σκόπει , ὅτι ἔ-
 μία ἢ ἀπωλείας ἢ ὄδου , ἀλλὰ διαφο-
 ροί . ὁ μὲν γὰρ τῆς ὁδοῦ εὐκότως ὁ ἔσταν-
 μοι καὶ ὀλίγωροι . ὁ δὲ τῆς πέτρας ἀθε-
 νέστεροι μόνον ἔστιν μηδὲν ἐπηρεάζου-
 σάντων τὴν διδασκαλίαν μαρτυροῦναι , πό-
 μαλλ' καὶ περὶ τῶν ἐπιχειρημάτων .
 οἱ δὲ τῆς ἀκάνθας , πολλὰ τῶν ἀσυνήτων
 ὄντων . ὅθεν τῆς πέτρας καλῶς ὅθεν
 ἀφίεις ἀπογίνεσθαι , ἀλλὰ διδῶν ἐλπί-
 δας . σκόπει δὲ πῶς ὁ μὲν γεωργὸς εἰς καὶ
 τὰ Ἐπίπετα τὰ αὐτὰ , ποῖς δὲ τῶν
 φύσιν ἢ διαφοράς , τῆς δὲ τῶν
 γνάσκον . πολλὴ δὲ ἡ φιλανθρωπία τῆς
 γεωργῶν , ὅτι καὶ τὰς περὶ τὸν ὄδον
 τῶν καὶ τὰς δευτέρων ὅθεν ἐκβάλλει , καὶ
 τίς τῆς δίδωσι χώραν .

quæ futura erant : ut verè diceret :
*Quid me oportuit facere, & non fe-
 ci?* Ac Prophetæ quidem de po-
 pulo tamquam de vinea loquun-
 tur, ipse verò tamquam de arvo .
 significans nunc celeriore & ex-
 peditiore quàm prius verbi per
 obedientiam proventum : & ut
 arvum citius messem ex semine
 accepto, quàm vinea plantata vin-
 demiã reddit ; ita maturius evan-
 gelicæ, quàm Propheticæ prædica-
 tionis edendos fructus. Porro cùm
 audis: *Exijt qui seminat seminare,*
 ne supervacaneam repetitionem
 arbitreris : determinatur enim hac
 loquedi forma unus exitus è mul-
 tis. Siquidem qui semel seminavit,
 idem sæpiùs exit alia de causa . ut
 renovet, ut malas excindat her-
 bas, ut aliud ejus generis utilitet
 procuret. Nunc verò cù, ut ipse ait,
 seminandi gratia exierit, qui factum
 est ut tã malè ipsi succederet quòd
 optabat, majori feminis parte cor-
 rupta ? non culpa utique ferentis,
 sed terræ vitio semen excipientis,
 hoc est animæ audientis verbum,
 quamobrem autem non hoc ipsū
 clarè dicit ? quia non vult ipsos
 vehementiùs pungere, ne in despe-

rationem conjiciat, sed suæ cujusque conscientia sui convictionem ad-
 monitionemque permittit . Hanc porro affert parabolam , Discipulos
 præmunens & docens : haudquaquam despondere animum etsi plures
 in errore obstinati pereant, quàm verbum excipientes salvi fiant . quasi
 solatium hoc in tali casu cuique suggerat: & Domino tuo idem contigit.
 Et tamen is omnium præsciens , non destitit seminare , quantumvis nos-
 set ea sic eventura . Sanè Agricola quidem meritò argueretur eò temerè
 semen jaciens unde non sit frugem daturum . Doctor tamen ex hoc ipso
 laudem meretur non exiguam . cujus discriminis hæc est ratio : Agricola
 petram videt, & viam, & spinas . Prædicator autem minimè ista con-
 spicit humanis oculis, quippè intus in animarum quas alloquitur intima
 conscientia, atque arbitrio latentia . quin si videret, non posset divinare
 utrum ea in posterum sic mansura essent . Potest enim petra mutari in
 terram pinguem . & via non amplius conculcari , aut jacere transeunti

L cuivis

cuius exposita . sed non minus quam arvum opima fieri : possunt quoque spinæ avelli abijcique; ac sic seminibus in hæc tria infesta loca lapsis, secuta facilitas fructificandi dari . nisi enim id sperare liceret , haudquam ita promiscuè, indiscreteque semen sparsisset. Tu autem mihi considera non unum, sed plures ac diversos esse modos excidendi à salute. viæ comparantur desides ac negligentes . semen verò in petram cadens , sunt debiles in fide ; ad eò per sese fluxi , ut penè sine ulla causarum adversantium impressione, germen doctrinæ jam in corde ipsorum natum & fruticans sinant marcescere . quanto autem magis id præfocabunt extirpabuntque funditus vehementiùs ingruentes persecutiones ? qui per semen in spinas incidens designantur , multò etiam sunt illis superioribus inexcusabiliores . Mentio his subjuncta terræ eò pertinet, ut priores illos à desperatione revocet , spe illis inspiranda pœnitentiæ , qua reduci ad bonam frugem possunt . Illud quoque considera : unum esse Agricolam, unum idemque genus feminum omnium : differentiam penes fructificationem esse : hoc est penes fidem ac notitiam . Multa porrò est benignitas Agricolæ tres gradus profectuum in segete æqui bonique confulentis : & sic excipientis primos, ut secundos non repellat : quin & tertijs quoque locum relinquat .

9. Et dicebat, Qui habet aures
audiendi, audiat .

» Καὶ ἔλεγε, ὁ ἔχων ὦτα ἀκείνῃ
» ἀκείτω .

ANONYMI. Qui habet, inquit, aures tales, ut non solum audiat, sed & intelligat quæ dicuntur, hic audiat,

ANΩΝΥΜΟΥ . Ο ἔχων, φησὶν, ὦτα τοῖα ὅσα, ὥστε μὴ μόνον ἀκείνῃ, ἀλλὰ καὶ συνιέναι τὰ λεγόμενα, ἔτι ἀκείτω .

10. Et cum esset singularis, interrogaverunt eum hi, qui cum eo erant duodecim, parabolam .

» Οτε ὁ ἐγγύετο καταμόνας ἡρώ-
» τησαν αὐτὸν οἱ περὶ αὐτῶ, σὺ τίς
» δώδεκα. τὴν ὡραβολῶν .

11. Et dicebat eis, Vobis datū est nosse mysterium regni Dei : illis autem, qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt .

» Καὶ ἔλεγε αὐτοῖς, ὑμῖν δέδοται
» γνῶναι τὸ μυστήριον τῆς βασιλείας τοῦ
» Θεοῦ, ὁμοίως δὲ τοῖς ἔξω ἐν ὡρα-
» βολεῖς τὰ πάντα γίνεται .

VICTORIS ANTIOCH. Cū dixisset : superiùs Evangelista : *Et dicebat illis in doctrina sua*, propriū hunc ipsi, & non alienum ostendit esse sermonem . ut jam eum tamquam rem suam communicare cui vult possit, & Discipulis dicere : quoniam vos digni estis omnia discere quæ ad doctrinam, quā præ-

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Εἰπὼν ὁ εὐαγγελιστῆς, καὶ ἔλεγε αὐτοῖς ἐν τῇ διδαχῇ αὐτῆ, ἰδίῳ αὐτῆ τὸ λόγον εἶδεξε καὶ ἐκ ἀλλοτριῳ . Ἰνα εἴπῃ, ὅτι ὑμεῖς ἀξιοὶ ὄντες ἅπαντα μαθεῖν τὰ πρὸς διδασκαλίαν συντένοντα τῆς κηρύγματος, μαθήσεσθε καὶ τῶν ὡραβολῶν τῆς σαφλείαν . πρὸς δὲ τούτους μὲν παρεβολῶν κέχρηται τῇ διδασκαλίᾳ.

λίαν· ἐπειδὴ μὴδὲ ἀξιοὶ μαθεῖν αἰσι, ἀλλὰ
 τὴν κακίαν τῶν προσώπων· μὴ παρέχον-
 τας γὰρ τῷ νόμῳ, ὡς ἐλάβω, ἢ ὑπο-
 κοπῆν, ὡς δίκαιον κρίναι τῶν κατὰ λόγον
 μεταβολῶν, ἀλλὰ κατατρεφὴν ἀφαιρεθῆναι
 ἢ μὴ γὰρ τῶν νέων καὶ οὐ παλαιῶν· ὅπως
 δὲ ὁ νόμος ὅτι ἐστὶν, ἢ ὁ παλαιὸς ἐπι-
 χύρωσαν ἔχον δυνάμει, δάκνυσιν ἢ τῶν
 παραδόξων μαθητῶν ἢ ὑποκόπῃν μαθητῶν
 ὅτι δι' ἀπολογία ἀνάξιον· ἢ σφῆς δι-
 δασκαλίας οἱ λοιποὶ· ὅ δὲ ἄλλως λα-
 λῶν διὰ παραβολῶν, καὶ μὴ καταλαλῶν
 διπολιτικῶν, ἢ πρὸς αἰσῶσαι ὅτι ὅτι μὴ
 προσεῖσαι πλησίον τῶν ἀγαθῶν, καὶ εἰ
 φανῆναι ὅ ἀγαθὸν δι' ἑαυτῶν, ἀμυδρῶς
 μάλα ἢ ἐπαργῶς φαίνεσθαι ὡς περὶ καὶ
 σωματικῶς τοῖς πρὸς ὄψιν ὁμοῖσι, σφῆς
 ὡς καταλαμβάνει).

dicare debetis spectant, audietis &
 parabolarum interpretatione. Ad
 hos autem docendos adhibebo pa-
 rabolas; quoniam digni non sunt
 quibus clarè doctrina proponatur,
 propter improbitatem oris. sane
 cum Legi quam acceperunt, obedi-
 entiam non præstiterint, haud
 rectè judicetur esse ijs committen-
 dam Legem novam; sed potius
 utraque ipsos ex æquo privandos.
 In nova quippè Lege Lex quoque
 vetus est, quare unde nova exclu-
 ditur, ibi ne veteri quidem locum
 esse posse putandum est. Ostendit
 igitur exemplo ac tacita compara-
 tione obedientium Discipulorum,
 illos alios ob contradicendi contu-
 maciam indignos esse quibus per-

spicue sacra dogmata declarentur, quòd autem loquitur tamen per pa-
 rabolas, nec omninò silet, ostendit; Eos qui bono non se admovent quā
 possunt proximè, etsi objectum oculis id verè habeant, tamen haud li-
 quidam ipsis ejus speciem, sed turbidam confusamque apparere. ut cor-
 poris extra naturalem visus sphaeram procul stantis, incerta minimeque
 distincta visio est.

11. Ἴνα βλέποντες βλέπωσι καὶ μὴ
 ἴδωσι· καὶ ἀκούοντες ἀκούωσι καὶ μὴ
 συνιώσιν· μήποτε ἔπιστρέψωσι εἰς ἀφε-
 σὴν ἑαυτῶν τὰ ἀμαρτήματα.

12. Ut videntes videant & nō
 videant: & audientes audiant &
 non intelligant: nequādo cōver-
 tantur, & dimittātur eis peccata.

ANONYMOY. Ἐπειδὴ ὁ σφῆς
 καὶ διὰ ἑπικρύψαι λόγον ὡς μόνον
 ὅτι ὡφέλει ἀλλὰ εἰ ἠδίκηι· ἐβλασ-
 φήμην γὰρ τὰ λεγόμενα· λοιπὸν λόγ-
 ον ἀναγκάσθαι ὅ ἐν παραβολαῖς λόγον
 ἵνα βλέποντες μὴ ἴδωσι εἰ ἀκούοντες μὴ
 συνιώσιν, ὡς περὶ τῶν ἑπιταδόντων
 μήποτε ἔπιστρέψωσι εἰς ἀφεσὴν ἑαυτῶν
 τὰ ἀμαρτήματα αὐτῶν· ὅτι γὰρ τῶν
 μετ' ἑπικρύψαι λόγον οἱ μὴ ἀπίστοι ὅτι
 ἐβλάπτοντο μὴ νοῦντες τὰ λεγόμενα· οἱ
 ἄπιστοι ἐρωτῶντες ἐμάνθανον.

ANONYMI. Quandoquidem
 clara & extra omnem obscuritatis
 umbram in aperta luce propofita
 doctrina, non solum ipsis non pro-
 desset, sed etiam noceret (Inde e-
 nim occasionem blasphemadi, au-
 ditis adversando, fumerent) ideo
 necessarius fuit parabolis involu-
 tus sermo, ut videntes non vide-
 rent, & audientes non intelli-
 gent. tamquam id ageret data opo-
 ra, ne quando converterentur, &
 dimitterentur ipsis peccata sua. Sa-
 nè ex operto sermone neque in-
 creduli

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Εἶτα καὶ
 τῆ ἐπαγωγῆ τῆς ωροφυλικῆς φωτῆς τῆ

damnum accipiebant, cum non intelligerent; nec fraudi credentibus ea res erat, quippe qui facili interrogatione veritatem à Magistro eliciebant.

VICTORIS ANTIOCHENI.

Consequenter adductione propheticae vocis malitiam ipsorum arguit, ut longè ante praedictam. *Videntes enim non vident* &c. Videre quidem ipsis inerat à gratia ejus, qui apparebat eis: non videre autem contingebat ipsis ex eo quod suos ipsi oculos clauderent, & dissimularent se videre. Similiter & non audire inde erat, quod nolent intelligere quae dicebantur, non curando & contemnendo illa. unde continget ipsos non liberari à suis peccatis; sed abhorrere à propria salute

κακίαν αὐτῶν ἐλέγχει, ὡς πῶρρόθεν κηρυττομένου. βλέποντες γὰρ ἔβλεπον, καὶ τὰ ἔξῃς. ὁ μὲν γὰρ βλέπων ὑπῆρχεν ἀποῖς διὰ τὸ χάριτος. τὸ ὁφθαλμῶν. ὁ δὲ μὴ ἰδὼν συμβέβηκε διὰ τὸ τῶν αὐτῶν μύθων τρεῖς αὐτῶν ὁφθαλμοῦ, καὶ πνεύματος ποιηθῆναι μή ἐλέειται. ὁμοίως ὅτι ὁ μὴ ἀκούσας διὰ τὸ μὴ βύβουσαι. Σιωπῆσαι καὶ λογιζομαι, ἀλλὰ καταφρονεῖ τῆς λογιζομαι. καὶ ἔπειτα συμβέβηται αὐτοῖς ὁ μὴ ἀπαλλαγῆναι τῆς οἰκείων ἀμαρτημάτων, ἀλλ' ἀσθενεῖ ἔχει ὡς ἐαυτῶν σωτηρίας.

13. Et ait illis, Nescitis parabolam hanc? & quomodo omnes parabolas cognoscetis.

καὶ λέγει αὐτοῖς, ὅτι οἴδατε τὴν παραβολὴν πάντων, καὶ πῶς λέγουσιν τὰς παραβολὰς γινώσκουσα.

ANONYMI. Si hanc, inquit parabolam intellectu facile ignoratis, quomodo intelligetis reliquas?

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Εἰ πάντων, φησὶ παραβολῶν τὴν ἐπισημοῦ ἀγνοεῖτε, πῶς αὐτῶν ἰδῶτε τὰς λοιπὰς;

14. Qui seminat, verbum seminat.

ὁ σπείρων, λέγει. σπείρει.

EIVSDEM. Seminat quidem verbum Dominus & doctrinam in animas hominum; seminat autem & quae supra legem sunt Evangelica oracula.

ΑΥΤΟΥ. Σπείρει μὲν λέγει ὁ Κύριος τὴν διδασκαλίαν εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων. σπείρει δὲ τὰ ὑπὲρ νόμου ἐναγγελικὰ θεστώματα.

15. Hi autem sunt qui circa viam: ubi seminatur verbum, & cum audierint, confestim venit Satanas & aufert verbum quod seminatum est in cordibus eorum.

ὅσοι δὲ εἰσιν ἐπὶ τὴν ὁδὸν, ὅσοι σπείρουσιν ὁ λόγος, καὶ ὅταν ἀκούσωσιν, εὐθέως ἔρχεται ὁ σατανᾶς, καὶ αἶρει τὸν λόγον τὸν ἐσπορευμένον ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῶν.

EIVSDEM. Qui fecus via sunt duri corde, quasi dixeris inarati, nec excipientes intra sese divinam doctrinam. Tales sunt viae durae, quod ab omnibus conculcentur.

ΑΥΤΟΥ. Οἱ ἐπὶ τὴν ὁδὸν εἰσιν ὁ σκληροὶ τῇ καρδίᾳ καὶ οἱ ἀνήροτοι ἔτι παραδεχόμενοι τὴν θείαν διδασκαλίαν. τῶν αὐτῶν γὰρ αἱ ὁδοὶ σκληρῶν ἰσθμῶν ἔτι πάντων καταβῆται. ἀσθενεῖ ἐν τῇ ἐν

αὶ ἐν αὐταῖς βαλλόμενα σπέρματα,
διὰ τὸ μὴ εἶναι ἀκαλύπτα, ἄρραπαί εἰς τὴν
διὰ τῆς σπερμολόγων ἀρέων, τῆς δὲ
σκληρῆν ἀνθρώπων, ὑπὸ τῆς δαίμων
καί.

16. Καὶ ἔτι αἱσιν ὁμοίως ἐπὶ τὰ
πετρῶδη σπειρόμενοι, οἱ ὅταν ἀκού-
σωσι τὸ λόγον, εὐθύς μὲν χαρῆς
λαμβάνουσιν.

καὶ ὅτι ἔχουσιν ῥίζαν ἐν ἑαυτοῖς,
ἀλλὰ προσωπαίροί εἰσιν· αἵτις γνο-
μήτης θλίψεως ἢ διωγμῶ διὰ τὸ
λόγον, εὐθύς σκανδαλίζονται.

ΑΥΤΟΥ. Οἱ πετρῶδεις ἄνθρωποι
καὶ ἔτι σκληροὶ τινὲς αἰσὶ καὶ ὀλιγό-
πιστοι, μικρὰν γλῶσσοῦ πίστεως ἔχοντες
ἐπιχειροῦν αὐτοῖς. διόχον ἐν ἑπιπο-
λαῖς τὸ λόγον, καὶ ἐκ ἐν βάθει ψυ-
χῆς· προσωπαῖ δὲ καταλαμβάνοντες
προσδιδάσκειν μὴ εἶχον ἐπιπολαῖ πί-
στιν.

17. Καὶ ἔτι αἱσιν ἐπὶ τὰς ἀκάθαρ-
τας σπειρόμενοι· οἱ τὸ λόγον ἀκού-
ουσιν.

καὶ αἱ μερίμναι τῆς αἰῶνος τῆς
καὶ ἢ ἀπάτη τῆς πλῆθους, καὶ αἱ
καὶ τὰ λοιπὰ ἐπιθυμίας εἰσπορευό-
μεναι συμπνίγσκει τὸ λόγον, καὶ
ἀκαρποῦσιν.

ΑΥΤΟΥ. Δικαίως ἀκάθαρται παρε-
κάλει τὰς τῆς κόσμου μερίμνας· νύτῃσιν
γὰρ τὴν ψυχὴν καὶ πρὸς ἑαυτὰς ἐπιπο-
πῶν, καὶ ἔχουσιν ἐν αὐτῇ τὴν ὡδασ-
κευάσκει, ἢ μὴδὲν θίγει μερίμνας.

18. Καὶ ἔτι αἱσιν ἐπὶ τὴν γλῶσσαν
καλῶν σπειρόμενοι, αἵτινες ἀκούσιν
τὸ λόγον καὶ ὡδασκευάσκει καὶ
καρποφοροῦσιν, ἐν τριάκοντα, καὶ ἐν
ἑξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατόν.

Necesse igitur quæ in eas jaciuntur
femina, quod maneat inoperta, di-
ripiantur ab avibus granivoris, sic
verbum in duros homines cadens
à dæmonibus rapitur.

16. Et hi sunt similiter qui su-
per petrosa feminantur: qui cum
audierint verbum, statim cum
gaudio accipiunt illud.

17. Et non habent radicem in se,
sed temporales sunt, deinde or-
ta tribulatione & persecutione
propter verbum, confestim scan-
dalizantur.

EIVSDEM. Et hi lapidosi ho-
mines de genere durorum sunt, mo-
dicæ fidei, haud multam terrâ, hoc
est fidem sibi superpositâ habentes.
Excipiunt autem verbum superficiei
tenus, nec demittunt in profundum
animæ, unde têtatione superveniē-
te produnt, absque abdicant, quâ
habebant superficiariam fidem.

18. Et alii sunt qui in spinis
feminantur: hi sunt qui verbum
audiunt;

19. Et ærumnæ sæculi, & de-
ceptio divitiarum, & circa reli-
qua concupiscentiæ introeun-
tes suffocant verbum, & sine
fructu efficitur.

EIVSDEM. Meritò spinis cõ-
parat sæculi curas: pungunt enim
animam, & ad seipsas attrahunt;
& ut mens ipsis defixa hæreat, nec
quidquam divinum cogitet, effi-
ciunt.

20. Et hi sunt qui super terrâ
bonâ feminati sunt, qui audiunt
verbum, & suscipiunt, & fructifi-
cant, unum triginta, unum sexa-
ginta, & unum centum.

EIVS-

EIVSDEM. Verè arcta & angusta est via ducens ad vitam: lata verò qua itur ad interitum. en etenim tres ordines aberrantium à scopo; & una dumtaxat classis salutem assequentium, & hæc trifariam divisa. In ea qui tricenarium fructum ferunt hi sunt, ut Gregorio videtur, qui metu supplicij virtuti student. qui sexagies semen multiplicant, propter mercedem operantes. denique qui pro uno centum rependunt, ij qui virtutem amore virtutis exercent, non autem metu poenæ aut spe remunerationis. Primi servis flagellari solitis similes sunt; secundi mercenarijs liberis: tertij filiis, nec metu nec pretio inductis ad agenda quæ Patri placet; sed sola caritate.

TOLOSANI. Non una est ad interitum via: sed multæ ac variæ. uti neque ad salutem quæ ducat, unica est. quòd si numero complecti ipsas velis, tres ferè omnes sunt, tam hæc, quàm illæ: tres inquam ad perniciem ferentes ad felicitatem totidem. Ex priori ordine primam terunt qui vix comparantur, pigri, incuriosi, supini, ac parùm attenti. Secundæ insunt per petram designati, infirmiores illi quidem quàm erat necesse, sed tamen meliores paulò prioribus somnolentis illis & remissis. Tertiam qui sequuntur spinarum indicati symbolo, multo inexcusabiliores utrisque, molles sunt & voluptarij, delicijs captandis intenti semper. Excipientium quoque ac servantium semen, tres item ordines sūt. Agit enim postea Salvator de bona terra, mutationis & poenitentiaæ spem dans peccantibus. inmensæque ipsis, fieri posse,

ΑΥΤΟΥ. Αληθώς δεσται και ποθλιμηδην η αδος η αγαγνοτα εις τω ζωω, πλατεια δε εις τω απωλειαν. ιδω δε τρις τω αποτηρηκατοι κωσαι παρεις. μια δε τω σωζομενων. και αυτη διαρβαται. και ο μυ τα τριακοντα εισιν, ως Γρηγοριω δοκει. οι δε εις κολασειω επιπαδουοις τ' ερατω. οι δε τα δεκοντα, οι δε τα μιανον. τωπο παρηντας. ο δε τα εκατω, οι προφαλει τ' ερατοις τ' αρετω ασηαντοις. και επι δε φαβω επι δε μιανον. ερατοις τωσ μασι τωσ εοικασιν οι ερατοι, μιανον δε ελευθεροις οι δευτεροι, μιαν δε εις τω, εις ερατω μιανον τα τω πατρι αρεσκοντα ποιουν, αλλα δε μιανον ερατω.

ΤΟΛΟΣΙ. Ουκ εστι μια τωσ ερατων λιας η οδος. αλλα παλλα. και δε τω φορησωσ ερατω και τω σωτηριας. εις βυλας και ερατω. περικλει εις αυτοις τωσ εις αι παση τωσ μασι. ο μυ δε τα ερατω εοικωτοις, ερατω και εις και ολιγωροι και αποσεκτοι. οι δε τα πετρα. αδοσεροι μω, κρειττω δε τω ερατω. οι δε ερατωσ ακαντασ ποδω τωσ ανηκοστω. επι δε εις αι τρωφται και τασ σαρκικαισ ηδοναισ αι προανηκοντες. τω δε παραδεξαμενων και δεστωσιντω. ο προφαλει ετραι παλλω παρεις εις τρις. ερησι γαρ ο σωτηρ υστερω πωω. παλλω μιαν ερατω μαθωσας διδωσ. τωσ αιμαρπανσ. και οτι δυνατον δε μεταβαλλειν εις αυτω εκ τω προερημωσ καιωσ. τωσ δε τωσ ερατωσ καλη γησ αραρετωσ ο μυ εφερω εκατον, ο δε ερακοντα, ο δε ερηκοντα. ο ο μυ φερω εκατον πλειω τωσ μασι. ο ακρωσ δεστωσ κημωσ τ' ερατω. ο δε δεκοντα μεστωσ πωσ εχωσ δεσιν. ο δε τριακοντα μικροσ μωσ μαθωσ, πωω ο μωσ δωιαμιν εκφερωσ. Νοετω δε η ερατωσ. τωσ τωσ ερατωσ οι μω παρηντοι πυγατωσιν οητοις ε ερημικοι. οι δε ερατωσ κοινοβιω. οι δε λαικοι η γαμωσ σωζομενωσ. και παντας

πάντας τὰς ποικίλους ὡς καρποφορῦντας
δέχεσθαι ὁ Θεός.

ut in hanc terræ bonæ ac fertilis
qualitatem, ex prius memoratis
vitiis transferantur. Horum igitur

in terram bonam missorum seminum unum quidem centum, alterum
triginta, aliud sexaginta tulit. qui centum tulit, intelligendus homo est,
qui ex audito verbo ad perfectionem absolutam profecit, & in omni
officii ac virtutis genere summum gradum attigit. qui sexaginta, in me-
diocritate laudabili consistit. qui triginta, parvus quidem est: sed ta-
men juxta virtutem propriam contulit. Intelligitur & hoc modo: Ho-
rum qui commemorati sunt, Alii sunt Virgines & Solitarii: Alteri
communem in coenobiis vitam degunt: Tertii Laici connubio juncti,
Quos omnes pro suo quemque modo fructum ferentes, Deus excipit.

21 Καὶ ἔλεγε αὐτοῖς, μήτι ὁ λύχνος
ἔρχεται ἵνα ὑποκρύβῃ ὑποδίοχον
ἢ ὑποκρύβῃ ὑποκρίβῃ; ἢ ὑποκρίβῃ
ὑποκρίβῃ;

21. Et dicebat illis, numquid
venit lucerna ut sub modio po-
natur, aut sub lecto? nonne ut
super candelabrum ponatur?

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ο Βυζαντινὸς
ἐφαρμόζειν τῆς πε-
λαιότητας τῆς Ἰησοῦ μαθητῶν, δυσωπή-
σει ἡμᾶς ἀπὸ τῆς πρὸς τῆς Ἰωάννη λέ-
λεγμῶν. ὅτι ἦν ὁ λύχνος ὁ καὶ
ἡ φάσμα. ἀλλὰ ἐστὶν ὁ λύχνος
τῆς σώματος ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς, ἀνα-
φωτίζοντα ἕνα τῶν ὀφθαλμῶν ἐν πᾶσιν
ἀνθρώποις. ἀλλ' ἐστὶν ὑμῶν αἱ ὀφθαλμοὶ
κατεστρωμένοι. ἔστιν ὁ λύχνος καὶ ὁ φάσμα
πρὸς πάντας εἶρη τῶν μαθητῶν Ἰησοῦ.
φίλοις ἐν ἕνα τῶν ἐνεσηκῶν ζωὴν
ἀναφέρεται τὸ εἰρημῶν πρὸς τῆς μὴ
δεῖν ἀναφέντα λύχνον ἐν τῇ ψυχῇ
λογικῶν κρύπτειν αὐτὸν, ἀλλ' ἐπισημα-
νῶν. ἡς σύμβολον Μωσῆς ἐν τῇ
σκηνῇ ἀπέθετο τῆς μαρτυρίας. χρὴ ἐν τῇ
λύχνον μὴ ὑποκρύβῃ ὡς τῆς σπο-
μερίας. Ἐλεπέωσαν ὅτι αἱ ἀγῶν τῆς
λύχνος ἐπισημαίνῃ τῇ λυχνία ἐστὶν φα-
νερον τῆς λόγος παρασημαίνῃ οἱ ἐν τῇ
οικίᾳ πάντες τῆς ἐκκλησίας. ἀλλ' εἰδὼς
ὑποκρύβῃ κλίνῃ πρὸς τῆς λύχνον, εἶθι
πρὸς ἀναπαύει, εἰδὼς ἄλλῃ πρὸς σκέυος
ὑποκρίβῃ. τῆς γὰρ ὁ ποιῶν εἰς ὑποκρίβῃ
τῆς εἰσπορευομένων εἰς τῆς οἰκίαν,
οἱ δ' εἰς ὑποκρίβῃ τῆς λύχνον. οἱ γὰρ

VICTORIS ANTIOCH. Qui
voluerit lucernæ similitudinē qua-
si propriam adaptare perfectissi-
mis Christi Discipulorum, ve-
reor ut id nobis persuadeat, prop-
ter ea quæ de Ioanne dicta sunt:
fuisse nempe illum *Lucernam ar-* Ioa.v.38
dentem, & lucentem. Sed & il-
lud: *Lucerna corporis tui est oculus* Luc.xi.34
ad omnes homines, & singillatim
ad unumquemque ipsorum refer-
tur. Verum illud: *Sint lumina ve-* Luc.xii.35
stri præcincti, & lucernæ ardentes
&c. ad omnes dictum est Discipu-
los Iesu. Dicat igitur aliquis ad
vitam in futurum informandam
referri quod dictum est; de non
abscondenda lucerna, hoc est ra-
tionis lumine, intra mentis inti-
mæ secretum: sed proferenda in
opus & exemplum; ac quasi attol-
lenda in locum conspicuum, sym-
bolicè designatū candelabro, quod
Moses posuit in Tabernaculo te-
stimonii. Oportet igitur lucernam
non condi sub modium quasi de-
mensi menstrui. Videant autem
splen-

splendores lucernæ impositæ candelabro universi qui in domo Ecclesiæ sunt. Sed neque sub lectum reponunt lucernam, ubi aliquis quiescit, neque sub alio quopiam vase. Id enim qui agat haud satis prospicit ingredientibus domum, quibus apponere lucernam opus est. Nam qui lucernam accendunt & ponunt super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt; excitabunt domi degentes aspectu ipso splendentis luminis ad accendendam pro se quemque propriam lucernam. Hæc igitur sententia est eius, quod hic dicit Christus: Ego quidem accendi lumen, ut autem illud ardere perseveret, vestri esto studii, non propter vos ipsos solum; sed propter eos quoque, qui ad huius splendoris participandam usuram accessuri sunt, & ad veritatem manuducendi. Si enim vos exacta disciplina, sancteque vixeritis, non poterunt maledicæ criminationes obumbrare vobis lampadem.

21. Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.

EIVSDEM. Vbi nunc sunt qui Christi virtuti diffidunt? Audiant hæc: & oraculi vim admirati, potestatem ejus adorent. Propter hoc enim attentiores faciens Auditores, subdit:

22. Si quis habet aures audiendi audiat.

EIVSDEM. Reputa enim quanta promiserit iis, qui ne in patria quidem regione noti erant, venturos eos in notitiam terræ ac maris; & usque ad fines Orbis progressuros, non fama solum, sed & beneficiorum conferendorum efficacia.

24. Et dicebat illis, Videte quid audiatis: In qua mensura

καίοντες τὴν λύχνον ἐπὶ τῆν οἰκίαν ἵνα λάμπῃ πασι τοῖς ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὡς ἔστιν ἐν τῇ οἰκίᾳ βλέποντας τὸ τῆν λύχνον λαμπρότητα. Ἐάν τις καίεν τὴν ἑαυτῶν λύχνον. Δυναμὴ οὖν τῆν φησὶν, ἐγὼ μὲν ἦψα ὅφρα, ὅτι μείνα κατόμνον τὸ ὑμετέρας ἔσω σπυδῆς, ἔδὲ ἡμαῖς αὐτὸς μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι τὰς μέλλοντας τὸ αὐγῆς ἀπολαύειν καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν χειραγωγῆσαι. Ἐάν γὰρ ὑμεῖς ἦτε μὲν ἀκριβέως ἐκείνους, ἔδὲ διηγήσονται αἱ κατηγορίαι συσκότου ὑμῖν τὴν λαμπρότητα.

» Οὐ γὰρ ὄρεται ὁ κρυπτόν, ὅτι εἰ μὴ φανερωθῆ. ἔδὲ ἐγένετο ὁ λόγος, ὡς ἔστιν ἐν τῇ οἰκίᾳ, ὡς ἔστιν ἐν τῇ οἰκίᾳ.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Πῶς νυν οἱ τῇ δυναμεί τῆν Χριστοῦ ἀγαπῶντες; ἀδέεωσαν πάντα καὶ τὴν πρῶτην τῆν διδασκαλίαν ἐκπλαγῆς προσευχέωσαν αὐτῶν τὴν ἰσχύν. Δὲ τῆν γὰρ ἐπὶ πρῶτην ἰσχύν ποιῶν τὰς ἀκρόντας, ὅτι φέρει.

» Εἰ τις ἔχει ὄρα ἀκρόν, ἀκρόν τω.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Εννόησον γὰρ ἡλικία ὑπέχετο τοῖς ἔδὲ ἐν τῇ χιόρα νωρίμοις ὅτι τῇ αὐτῶν, ὅτι γὰρ ἐπὶ τῆν αὐτὸς εἶσε, ἔδὲ πρὸς τὰ πέρατα τὴν οἰκουμενῆς ἦξον ἔφῆμῃ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ἐνεργείας ἐνεργεία.

» Καὶ ἔλεγε αὐτοῖς, βλέπετε ἢ ἀκρόν. Ἐν ᾧ μέτρο μετρήτε, μετρήσεσθε.

» ηρηγήσεται ὑμῖν, καὶ προσεθήσεται
 » ὑμῖν τοῖς ἀκούουσιν.
 » Ὃς γὰρ αὐτὸ ἔχει, δοθήσεται αὐτῷ,
 » καὶ ὃς οὐκ ἔχει καὶ ὃ ἔχει ἀρθή-
 » σεται ἀπ' αὐτοῦ.

» mensi fueritis, remeietur vobis,
 » & adicietur vobis qui auditis.
 25. Qui enim habet, dabitur
 » illi : & qui non habet etiam
 » quod habet auferetur ab eo.

ΑΥΤΟΥ. Βλέπετε τι ἀκούετε. νη-
 φερε. πρὸς τὸ μέτρον τὴν ὑπακοῆς καὶ τὴν
 γνώσεως δοθήσεται, καὶ ὅσον αὐτὸ βέλαιοδε
 τὸ σφῆρα, ἔπιπασσάδε τῆν προσθυμία.
 ὅτι ὡς μέτρον μετρήτε τοῖς ἀνθρώποις ἢ
 χρῆσόν ἢ φάλαγγον, μετρηθήσεται ὑ-
 μῖν.

EIVSDEM. Videte quid au-
 diatis : attendite : ad mensuram
 obedientiæ , notitia dabitur . &
 quantum sapientiæ volueritis, tan-
 tum ad vos attrahite pari conten-
 tione prompti animi : qua enī
 mensura mensi fueritis hominibus
 bonum aut malum , remeietur
 idem & vobis .

ΤΟΛΩΣ. Μετὰ τὰς πόλεις ἐν οἷς ἔ-
 μβον ποιεῖς τριάκοντα ὁ δὲ ἐξήκοντα ὁ δὲ
 ἑκατὸν . καὶ ἔτι μὲν τὴν ἐρώτησιν τῆς
 μαθητῶν καὶ διδασκαλίας τῆς παρα-
 βολῆς, καλῶς ἐπαγγέλλων . μή τι ἐρ-
 χεῖται ὁ λύχνος ἵνα ὑπὸ τῷ μόδι
 κρυβῆται, καὶ ὁ ὅτι γὰρ κρυπτόν ὁ ὅτι μὴ
 φανερωθῆται . ἔγωγε γὰρ ἢ παραβολὴν ἐλέχ-
 θη . ἔχῃ ἵνα ἀσφαλῆς μείνη, ἔδ' ἵνα κε-
 κρυμμένῃ ἢ, ὡς ὑπὸ μόδι . ἀλλ' ἵνα
 τοῖς ἀξίοις φανερωθῆται . βλάσφημα ἢ καὶ
 τὰς δόξασθαι λαμπρῶς εἶναι καὶ τὴν
 ἑαυτῶν πολιτείαν . ὡς γὰρ ὁ λύχνος
 φησὶν εἰς τὸ λαμπρῶν ἡθηται ἕως ἔσται
 καὶ ὁ ὑμέτερος βίος πᾶσι πρὸς βλεπῆται .
 ἔγωγε γὰρ ἢ γυνίαν κάθησθε . ἀλλὰ λύχνος
 ἐστὶ ὁ λύχνος . ἔχῃ ὑπὸ κλίνῃ κρυπ-
 τῆται, ἀλλ' ἐν τῇ λυχνίᾳ τίθειται . ἵνα
 φαίνηται γὰρ ὅτι κρυπτόν ὁ ὅτι μὴ φανερω-
 θῆται . ἕκαστος γὰρ ἡμῶν ὅπερ αὐτὸς
 ἐπειλεληθῆτος, φανερωθήσεται ὅτι παρὰ
 καὶ πολλῶν μάλλινον ἐν τῷ μέλλοντι .
 αἶψα καὶ πρὸς νηφαλιότητα διεγείρων
 τὰς μαθητῶν, λέγει πρὸς αὐτούς . βλέ-
 πετε τί ἀκούετε . μηδὲν ὑμᾶς ἀσφαλῆ-
 σω . ἡλίχθον γὰρ μέτρον προσσυχῆς εἰσφέ-
 ρετε, τῆλικ' ἔστιν δοθήσεται ὑμῖν καὶ τὸ
 ὄφελος . καὶ γὰρ ὁ μὴ ἔχων προσθυμίας
 καὶ σπυρίων, καὶ ὁ δοκῶν ἔχειν ἀρθήσε-
 ται ἀπ' αὐτοῦ . καὶ γὰρ μικρὸν σπυρίων
 ἔχει τις ἢ γνώσεως ἢ ἀρετῆς . ἔσται μὴ-

TOLOSANI . Post labores in
 quibus unus triginta , alter sexa-
 ginta , alius centum efficit ; præte-
 rea post interrogationem Discipu-
 lorum , & enarrationem Parabo-
 læ , benè adjungit, dicens : *Num-
 quid venit lucerna , ut sub modio
 ponatur ?* Et illud : *non est enim ali-
 quid absconditum quod non manife-
 stetur .* Hunc enim ad modum
 propterea prodita expositaque pa-
 rabola est , non ut ignota indecla-
 rataque maneat , neque ut abscon-
 dita lateat , tamquam sub modio :
 sed ut ijs qui eius cognitione digni
 sunt , manifestetur . Vult autem
 Discipulos vita ac conversatione
 splendidos esse . ut enim lucerna ,
 inquit, ad lucendum ponitur . sic
 extet oportet vita vestra latè om-
 nibus conspicua . Etenim non in
 angulo sedetis ; sed lucerna estis .
 Lucerna porò non sub lecto abs-
 conditur , sed super candelabrum
 altè exponitur , ut luceat : *non enim
 est absconditum quod non manife-
 stetur .* quidquid enim quivis nostrū
 clam fecerit , id fanè palàm erit
 jam in hac vita , multò autem ma-

gis in futura . Deinde ad vigiliam CηϚ, ἀπολλυσαι καὶ ἀντί .
attētā Discipulos excitās,ait. *videre*

quid audiat nihil vos distrahat, animūve revocet. quantā enim mensurā attentionis afferetis, tantus vobis rependetur utilitatis modus. Etenim qui studium & diligentiam non adhibet, ab eo sanè etiam id quod habere videbatur, auferetur. Si, inquam, exiguam aliquis scintillam cognitionis aut virtutis nactus sit, desidīæ verò se dederit ac somnolentiæ, etiam illud ipsum minimum perdit.

26. E dicebat, Sic est regnum
Dei, quemadmodum si homo
iaciat sementem in terram.

27. Et dormiat, & exurgat
nocte & die, & semen germi-
net, & increfcat dum nescit
ille.

38. Vltro enim terra fructifi-
cat, primū herbam, deinde spicā,
deinde plenū frumentū in spica.

29. Et cū se produxerit fru-
ctus, statim mittit falcem, quo-
niam adest messis.

TOLOSANI. Regnum Dei
intellige providentiam ejus in nos,
præfertim quam in Incarnatione
monstravit; aut fidem in eum no-
stram. Homo quidem: ipse Deus
est; propter nos videlicet homo
factus. sementem verò jecit in
terram, prædicationem Evangelii.
videtur autem dormire, & expe-
ctare dum fruges ferant, qui exce-
perunt sementem; hoc est, saluta-
rem sermonem. Exurgit autem
nocte & die, ijs quas sua ipsi Pro-
vidētia suggerit rationibus & mo-
dis excitans nos ad ferendum fru-
ctum. Nam quantumvis dormire
videatur Deus, stat tamen, atque
invigilat. exurgitque, tum nocte:
quando scilicet tentationibus ad
suam ipsius vigiliam nos excitat:
tum etiam die: quando nimirum
per consolationem pacemque, ac

», Καὶ ἔλεγεν, ὅτι οὕτως ἐστὶν ἡ βασιλεία
», τοῦ Θεοῦ ὡς ἐάν τις ἀνθρώπου βάλῃ
», τὸ σπέρμα ἐπὶ τῆς γῆς.

», Καὶ καθύδνη καὶ ἐγείρηται νύκ-
», τα καὶ ἡμέρας, καὶ ὁ σπέρμα
», βλαστῆ καὶ μηκυῖται ὡς ὅτε οἶ-
», δὲν αὐτός.

», Αυτομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφορεῖ,
», πρώτῳ χορτόν, εἶτα σάχυν, εἶτα
», πλήρη σῖτον ἐν τῷ σάχυϊ.

», Όταν ὁ ὄσπρον ὁ καρπὸς, ἐν-
», θεὸς ἀποστέλλει τὸ δρέπανον, ὅτι
» παρέστηκεν ὁ θερισμὸς,

ΤΟΛΟΣ. Βασιλείαν νῆει μοι τῆ
Θεοῦ τὴν πρὸς ἡμᾶς οἰκονομίαν αὐτῆ. ἡ
τὴν εἰς αὐτὸν πίστιν ἀνθρώπων μὲν γὰρ
ἐστὶν αὐτὸς Θεὸς δι' ἡμᾶς τῆς γενόμε-
νῆς. σπέρμα δὲ ἐβαλεν ἐπὶ τῆς γῆς τῆ
Ευαγγελίᾳ τὸ κήρυγμα. φαίνεται δὲ ὡς
καθύδνη καὶ ἀναμύμων τῆς δεξιᾶς
σπέρμα, τὸ ἐστὶ τὸν σωτήριον λόγον.
ἐγείρε δὲ νύκτα καὶ ἡμέρας τοῖς τῆς
προνοίας λόγοις διεγείρων ἡμᾶς πρὸς
καρποφορίαν. εἰ γὰρ καὶ καθύδνειν δο-
κεῖ ὁ Θεός, ἀλλ' ἐγείρε δὲ νύκτα καὶ
ἡμέρας διὰ τῆς πειρασμῶν εἰς τὴν αὐτῆ
ἐγρηγόρησιν ἡμᾶς ἀνιστῆ. ἡμέρας δὲ ὅτι αὐ-
τὸν εὐφροσύνης καὶ χαρᾶς διὰ τῶν
ἡδὲ ὁ σπέρμα βλαστῆται καὶ μηκύνεται.
αὐξάνει δὲ ὁ σπέρμα ὡς ὅτε οἶδεν αὐτός.
καὶ γὰρ ἀπεξέσται ἐσμέν καὶ ἐφ' ἡμῖν
ἐστὶ τὸ τῆς σπέρμα αὐξάνου ἡ μή. εἰ γὰρ
κτ' ἀνάγκη καρποφορεῖται. ἀλλ' ἐφ'
ἑαυτῶν πρώτων χορτόν ἀθῆντες καὶ ὡ-
σπερ ἀρχὴ πῖνα ἐπιδεικνυῖται τῆ
α' γα-

ἀγαθῶν ἔργων καὶ ἔπειτα αἰς μέτρον ἐλ-
θόντες τῆς κτ' Χρῆσιν ἡλικίας· ὅταν δὲ
ἔπειτα πειρασμὸς διωόμεθα ἴσασθαι
ἐν χάριτι γεωργῆσαι· ὁ γὰρ σάχυς καὶ γο-
νασι ἀμαζώνου καὶ ὄρθου ἴσασθαι.
ἔπειτα καὶ πέλας αἴθου ἐν τῷ σάχυϊ,
ὅταν πέλας ἔργον καρποφορῆ τις·
ὅταν δὲ ὠραδῶ ὁ θεός· τότε δὲ δρέπα-
νον (C) καὶ κάρπον· νόσ μοι δὲ δρέ-
πανον (C) λόγον τῷ θεῷ, θερισμὸν δὲ (C)
τῆς (C) σωτηρίας καιρῶν.

gaudium animi, nos vilitat. His enim quasi irrigationibus semen germinat & crescit. Increfcit autem dum non sentit; seges inquam adolescit ipso non sentiente agricola. Etenim liberi sumus: & in nobis situm est, augeri ne velimus fegetem; an non. non enim ex necessitate fructificamus. sed ex nobis velut primam herbam producentes; ac quasi initium quoddam edentes bonorum operum, at

nondum in mensuram provec̄ti staturæ, quæ secundum Christum est, quando autem erecti stare adversus tentationes potuerimus, spicam jam formamus. Spica enim & geniculis stringitur, & erecta stat: Perfectum deinde triticum intra spicam absolvimus, quando perfectum opus reip̄sa quis exhibet. Cùm verò æstas opportunum messis tempus retulerit, tunc falx fruges demetit, & congregat. Falcem porrò intellige Dei verbum. Messẽm verò, consummationis sæculi momentum.

SCHOL. Verba illa: *velut primam herbam* &c. cautè legenda; & sic intelligenda, ut nihil revera sine gratiæ supernaturalis auxilio natura & liberum arbitrium possit producere bonum, & salutis æternæ meritum ullum habens.

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΜΟΥΟΥΕΣΤΙΑΣ.

Βαλῆματι ἡμετέρῳ ἑπιτρέπων ἐνταυ-
θα ὁ Σωτὴρ τῶν ἐργασίαν· ἵνα μὴ ὁ
πάντων ἁπλοῦς καθ' ἑαυτὸν φαίνηται καὶ
ἡμῶν ἀκρόσον ἐσται ὁ ἀγαθὸν· καὶ μὴ
κτ' ὑπολάβωσιν ἡμετέρας· διὰ τὸ
ἐπ' αὐτῶν· ἀπομάτη γὰρ ἡ γῆ καρποφο-
ρεῖ· ἀλλ' ἐκ ἀνάγκης προσώω· καρπο-
φορεῖ δὲ ἡ γῆ ὡραδῶν χρόνον νόμου φύ-
σεως· εἴτα σάχυς· ὅταν δὲ ὠραδῶ ὁ
καρπὸς καὶ αἱ χώραι λευκανθῶσι πρὸς
θερισμὸν, ἐκτείνει δὲ δρέπανον ὁ καλὸς
γεωργός· ἵνα (C) καὶ κάρπον εἰς τὰς
ἀποθήκας.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ο μὲν βαλῶν (C)

ἑπὶ τὸν ἀνθρώπου ὁ Κύριός ἐστιν ὁ (C) σω-
τὴρ τῶν λόγων ἐν τῇ γῆ· ἡ δὲ δὲ καθ' ἑαυ-
τὸν ἐστὶν (C); ὁ καθ' ἑαυτὸν ἐστὶν ἡσυχία ἐστὶ,
καὶ εἰ αὐτὸ δὲ φησὶν ἡσυχάζειν εἰς τὸ μὴ
σωματικῶς μηδὲ ἀσθητικῶς (C) ἵνα
(C) ἡμῶν ἀποδοῦν ἡμῶν μὴ τὸ εἰς ἄλλο
ἀποδοῦν· ἡ δὲ δὲ αὐτῶν· ὁ γὰρ κοιμώ-
μενος καὶ ἀνίσταται καὶ ἐγείρεται νύκτα

THEODORI MORSVES-

TIÆ. Voluntati nostræ permit- tens hic Salvator operationem, ne totum ipse efficere videatur, nobis- que involutarium sit bonum, aliena vi obtrusum, non arbitrio & electione susceptum: nostra propria; idcirco addit; *ultrò enim terra fructificat* ultrò, non quasi necessitate ac vi. *fructificat autem primùm herbam* lege naturæ; *deinde spicam*, Cùm autem provenerit fructus, & regiones albæ fuerint jam ad messẽm, extendit falcem bonus agricola, ut congreget fruges in horrea.

ANONYMI. Qui jecit semen- tem homo, Dominus est qui semina- vit verbum in terra. quid autẽ sibi vult quod additur de dormi- tione seminantis? qui dormit, quiescit & cessat. sese igitur ait quiescere, per hoc significans se

nec corporaliter , nec sensibilibiter
 praesentem adesse , ac converfari
 nobiscum, post reditum in Caelos.
 Veniet autē rursus homo qui dor-
 mit, expergiscitur , *Et exurgit no-
 ste die.* quod significat invigi-
 lare, atque imminere sollicitē no-
 bis, & semini suo in nos jacto Do-
 minum, ut illud augeatur & multi-
 plicetur . *Et semen germinet et in-
 crescat dum nescit ille . ultrò siquidē
 terra fructificat .* Illa verba : *dum
 nescit ipse:* conveniunt quidem ho-
 mini ex quo parabola ducitur,
 prout ad literam sonant ; Domino
 verò nonnisi spiritali intelligen-
 tia; in hunc sensum efferēda: Deus
 adeo quietē tranquilleque auget &
 promovet jactum in cor hominis
 semen, ut ejus incrementum om-
 nes lateat . quandoquidem homi-
 nes concepto semel penitūs in se-
 fe verbi Dei semine , in augmentū
 fidei proficiunt nemine cogente .

Primum herbam, deinde spicam. fidei profectum, qui per partes fit, à par-
 vo incipientem in perfectum desinentem, per hoc significat . Messis
 porrò est consummatio praesentis saeculi . Falx, qui ad hoc mittendi sunt
 Angeli . Tunc verò ajo futuram messem; hoc est, consummationem,
 quando in omnes Christi fideles aucta fuerit, & spiritalē fructū tulerit

SCHOL. In Graeco pro τῆ τιμῆν legο τὸ τιμῆον .

VICTORIS ANTIOCH. Re-
 gnum Dei fidem in eum vocat, &
 persuasionem perpetrati jam ad-
 ventus ejus in mundum per Incar-
 nationem . Iuxta illud : *Appropin-
 quavit Regnum caelorum . & Regnū
 Dei intra vos est,* Discipulis dictum.
 Ita porrò est hoc Dei Regnum,
*quemadmodum si homo jacias semen-
 tem in terram . & homo enim erat;*
 & quis cognoscet illum ? Cū e-
 nim Deus & Dei Filius ante saecula
 esset, homo, citra sui mutatio-
 nem, factus propter nos, semen

καὶ ἡμέραν . ὁ ἐγγίρει) γίγεται καὶ ἡμέραν
 δηλοῖ ὁ εἶναι ὄντως ἡμῖν ἔφορον τὸ Κυρίου
 καὶ εἰς τὸ εἰσαυτῶν σπέρρον , ἵνα αὐξή καὶ
 πληθύνονται . καὶ ὁ σπέρρον ἐλασσίνη ἐ-
 μηκύνεται ὡς ἔδει οἱ δὲν αὐτίς . αὐτομά-
 τη γὰρ ἢ γῆ καρποφορεῖ . ὁ , ὡς ἔδει
 οἱ δὲν αὐτός , ἐπι μὲν τὸ ὄραβολῆς καὶ τῆ
 σπείραντος ἀνθρώπου ἀρμόζει . ἐπι
 δὲ τῆ Κυρίου ἕως αὐτῶ νοήσεις ὁ οἶον
 ἡσυχῆ καὶ ἀταράχως αὐξάνει ἐπερβαί-
 νειν , ὡς λαμβάνειν τὸ αὐξήσιν ἅπαντας .
 ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωποι ἀπαξ τὸ σπέρρον τῆ
 λόγος λαβόντες ἐφ' ἑαυτῶ εἰς τὸ ἐπίδδ-
 σιν περσοκόπιαι τὸ πίστεως, μηδενὸς ἀναγ-
 κάζοντες . τῶν ἁπάντων χόρον , εἶτα σά-
 χυον , τὸ καὶ μέρον τὸ πίστεως περσοκόπιον
 τῶ δ' ἀπο μικρῶ ἐπι τῆ τελῶν δ' αὐτῶ
 δηλοῖ . θρησκείας δὲ ἢ ζωτέλειαν τῆ πα-
 ρόντος αἰῶνος ὁ δρέπανος , ὁ εἰς τῆ-
 πο συσελλόμενοι ἀγγελοι . τότε δὲ φησι
 γίνεσθαι τὸ θρησκείας ἢ ζωτέλειαν,
 ἵταν εἰς πάντας ἢ Χριστῶ πίστεως αὐξήσῃ
 καὶ πνευματικῶν ἐνέγκῃ καρπῶν .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ANTIOX. Βασι-
 λείαν Θεῶν εἰς αὐτῶ πίστιν καλεῖ καὶ τὸ
 ἐνοσίχθων παρρησίας αὐτῶ καὶ τὸ οἰκονο-
 μίαν . καὶ ὁ , ἡλικία ἢ βασιλεία τῆ
 ἔραων , καὶ ἢ βασιλεία τῶ Θεῶ ἐν-
 τὸς ὑμῶν ἔστι, τῶ μαθητῶ εἰρημῶ .
 αὐτῆ ἐν ὡς εἰκεν , ὡς εἰ αὐτῶ ἄνθρωπος βί-
 λη τὸ σπέρρον ἐπι τῆ γῆς καὶ ἄνθρωπος
 γὰρ ἡ καὶ τίς γνώσει αὐτῶ ; Θεῶς
 γὰρ ὦν καὶ ἵος Θεῶ περ αἰῶνων ὑπάρ-
 χων , ἄνθρωπος ἄπερπῶς γέρονε δι' ἡ-
 μῶς , σπείρας τὸ γλυκῆ καὶ τὸ ἀπάντα
 κόσμον φωτίσας τὸ θεογνωσίας λόγος , ἐ-
 ριονεὶ καθευδῶ ἀναληφθεῖς , ἢ ὡς ἀλ-
 λαχῶ

λαχῆ φησιν ἀπεδήμισεν, ἀναμύμων δὲ
 ἢ μακροθυμίας καὶ ἀνεξικακίας καρ-
 ποφορίας δὲ δεξιὰ καὶ ὄσμηρα δε-
 χομύμων ἢ Ἐπόρον καὶ σωτήριον λόγον
 ἐγείρει ἢ δὲ νύκτα καὶ ἡμέραν καὶ ὁ εἰρη-
 μύμων, ἔξεγέρθητι, ἵνα πὶ ὑσνοῖς κύ-
 ριε; ἀνάστη καὶ μὴ ἀπόκη εἰς τέλος,
 τίς τὸ κρονοῖας λόγος διεμείρων ἡμᾶς
 ὑπὸ καρποφορίας, ἀλλὰ τῷ δεξιῶν
 ὄπλων τὸ δικαιοσύνης καὶ χριστοῦ, τῶν
 τῶν τε διωγμῶν καὶ τῶν παθῶν. ἀλλὰ
 τῷ γὰρ ὁ Ἐπόρος βλασάνη τε καὶ μὴ
 κωλύει ἢ ὁ ἦώς ἔκ οἶδεν ἀνὸς, ἵνα εἴπη
 τῷ ἀντεξέσιω τῶν δεχομύμων ἢ λόγον
 βυλίματι ἐπιτρέπει τὸ ἐργασίας, καὶ
 μὴ ὁ πᾶν αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν. ἵνα
 μὴ ἀκύνων ἡμῶν ἢ ὁ ἀλάστον. ὅθεν ἐπα-
 γῆ, αὐτομάτως γὰρ ἢ γῆ καρποφορεῖ,
 ὅτι ἀνάγκη ὁ ἀντεξέσιω διαζομύμων
 ἢ κωλύει ἀσπον καὶ πύχης ἢ εἰμαρ-
 μύμων, καὶ τῷ ἐμπληκίων λόγῳ, ἀλ-
 λά κρονοῖας κρονοῖας εἰς τῷ, κα-
 ρποφορεῖ ἢ κρονοῖας νόμῳ φύ-
 σεως, καὶ ἢ κατὰ μικρὸν ἀναβάσει
 κρονοῖας εἰς πλείωσι. ἐπειδὴ καὶ ὡς
 νήπια γάλα ποτίζον ἢ νεοὶ τῷ λόγῳ
 μετέχοντες, καὶ εὖ πίπῃσι ἐπὶ τὸ
 χόρτον, οἱ ὡς ἀδελφοὶ ἐοικῶσι λαίχα-
 να ἢ ἀλογώτερας προφῆς δόπολαύσει
 ἢ κρονοῖας ἀρῶν. ἔτι φέρει καὶ σά-
 χυα ἢ κρονοῖας τῷ ἡσυχαστηρίῳ
 τῷ Κυρίου εἰς δράγμα γνόμῳ τῷ ἐρ-
 χομύμων ἐν ἀγαλλιάσει καὶ ἀερόντων
 πῶν δράγμα τῶν αὐτῶν. ὅσα δὲ τῷ ἄδῳ
 ὁ καρπὸς καὶ αἱ χάραι λευκανθῶσι
 κρονοῖας ἡσυχαστηρίῳ, ἢ δρέπανῳ ὁ
 καλὸς γεωργός, ἵνα ἑνωσάγη τὸ σπῶν
 εἰς πᾶς δόποληκας. ἔδδ γὰρ ἀρκῆ κρονοῖας
 σωτηρίας ἡμῶν ὁ ἀνῆσαι μόνος, ὡς χόρ-
 τος, ἀλλὰ τὸ ὑπακοῆς, ἀλλὰ καὶ ἀν-
 δρείας ἵνα ὡς καλὰ μὴ σίτῃ ἐσίμεθα τῷ
 πνεύματι ἀνέμων κωλύει ἡμῶν, τῷ
 πνεύματι, καὶ ὡς σίχης ὡδὴ ἡσυχαστη-
 ρῶν καρπῶν, τῆς ἀρετῆς δηλονότι, καὶ τῷ
 ἡσυχαστηρίῳ χάραι πληρώσωμεν. ἡσυχασ-

sparsit in terram, & mundum uni-
 versum illustravit cognitionis di-
 vine doctrina. Tumque velut ob-
 dormivit assumptus in Coelum. & ut
 alibi ait, *peregre profectus est*, ex-
 pectans longanimiter & patienter
 dum fructum ferant, ij qui vel jam
 exceperunt, vel quotidie, excipiunt
 semen doctrinae salutaris. Exurgit
 autem nocte & die. juxta illud;
Exurge quare obdormis Domine,
exurge & ne repellas in finem, exci-
 tans nos ad fructum ferendum per
 dextera benignioraque iustitiae ar-
 ma; perque persecutiones, ac cor-
 reptionem. Per haec enim semen
 germinat & impedimenta elucata-
 tum furgit. quod addit; *dum ne-*
scit ille: significare vult; libero ar-
 bitrio excipientium verbum per-
 mitti operationem. neque enim se
 perfecturum quidquid in bono est,
 ne illud nobis invitis innasci vi-
 deatur, unde adjungit; *ultrò enim*
terra fructificat non necessitate ar-
 bitrio vim inferente, non circuitu
 Astrorum, non fortuna, non fato,
 ut infanti quidam garriunt, sed ele-
 ctione liberè prodeute in id, quod
 vult. Fructificat autem primùm
 herbam more naturæ & modicis
 paulatim incrementis proficiens
 ad perfectionem. quandoquidem
 & ut infantes lacte potantur, qui
 recens sacrae doctrinae initiati sunt;
 ac si cadant, foeno innoxie exci-
 piuntur; qui ut infirmi olus co-
 medunt, & crassiori juvantur ali-
 mento panum hordeaceorum. Dein-
 de fert & spicam offerendam alta-
 ri Domini pleno manipulo veniē-
 tium in exultatione, & portantium
 manipulos suos. Cum autem jam
 in maturitatem seges processerit;
 & regiones albæ factæ fuerint, ad
 messem

Ps. xlxxx
 23.

messes extendit falcē bonus Agricola ut congreget frumentum in horrea . Non enim sufficit ad salutem nobis florere solū, ut fenum, per obedientiam, verū & fortitudine opus est, quæ culmos corroboret ac firmet, ne flatibus ventorum, hoc est, tentationibus excutiantur : sed frugem usque ad maturam fructus, hoc est, virtutis editionem servent, qua metentis manus impleatur . Messis porrò fuerit hora consummationis sæculi . Falx Dei sermo penetrabilior omni gladio ancipiti . Hic enim falx non ultionem aut noxam quādam designat, ut in Propheta Zacharia . Etenim hæc nunc in manu messoris ponitur, ne quid peccet ex tritico . In parabola verò zizaniorum Angelos mittit ut colligant ex regno ipsius omnia scandala, & operantes iniquitatem, ut jacent ea in caminum ignis . Hæc igitur nostra Parabola de solis justis agit . Prior verò illa quatuor distinguit ordines, quorum tres variis de causis reprobantur ; unicus in salutem proficit juxta proportionem fidei & operationis . nam & probati ordinis tres differentias ponit . Hic verò nullo discrimine tres Boni classes in unum coegit . Hoc intuens unum, si cunctæ frumentum ferant : & si non omnes mensura pari .

μὲν δ' αὖ ἐπὶ ὁ τῆς Συμπλείας καμρός .
 δρέπανοι οὗτοι Θεῶν λόγῳ τομῶν τῶν
 ἑσθῆ παῖσαι μάχαιρα δίσκοι . Ἐνθαυ-
 θα ἵδ' δρέπανον ἢ τιμωρίας πινὰ καὶ
 ἐπὶ δὴλοι, ὡς ἐν τῷ παροφίτη Ζαχα-
 ρία, καὶ ἵδ' ἡ δρέπανη αὐτῆ εἰς χεῖρας τί-
 θησι τῶν θερίσων τῶν ἵνα μὴ ἀπόληται π
 τῶ σίτου . Ἐν τῇ παραβολῇ τοῦ ζιζαν-
 νίων τὸς ἀγγέλους ἀποστέλλει Συμμετα-
 γῆν ἕκ τῆ βασιλείας αὐτῶ πάντα τὰ
 σκάνδαλα καὶ τὸς ποιεῖντας τὴν ἀνομίαν,
 ἵνα βάλωσιν αὐτὰ εἰς τὸν κάμινον τῶ πυ-
 ρός . αὐτῆ τοῖνυν ἡ παραβολὴ περὶ τῆς
 δικαίων εἰρημίων . ἡ δὲ πρώτη τῶνα-
 ρα τίθησι πύγματα, τῶν ἀφ' ὧν
 ἐκκεκλεισμένον, ἕνός σωζομένου καὶ
 τῆ ἀναλογίαν τῆ πίστεως καὶ τῆ ἐργασίας .
 ἔπειτα ἵδ' καὶ τῶν εἰρηκε διαφορὰς . Ἐν-
 ταυθα ἵδ' μίαν μόνον τίθηκε διαφορὰν,
 πῶς ἔπειτα εἰς μίαν Συμμεταγῆν . ἀπασιν ἵδ'
 φέρουσι σίτον, καὶ μὴ ὁμοίως ἀλλο-
 λήλας .

30. Et dicebat, Cui assimilabi-
 mus regnum Dei? aut cui para-
 bolæ comparabimus illud?
 31. Sicut granum sinapis: quod
 cum seminatum fuerit in terra,
 minus est omnibus seminibus,
 quæ sunt in terra .
 32. Et cum seminatum fuerit,
 ascendit, & fit majus omnibus
 oleribus, & facit ramos magnos,
 ita ut possint sub umbra ejus
 aves cœli habitare .
 33. Et talibus multis parabolis
 loquebatur eis verbum, prout
 poterant audire .

,, Καὶ ἔλεγε, τίνι ὁμοιάσωμεν τὴν
 βασιλείαν τοῦ Θεοῦ; ἢ ἐν ποίᾳ παρα-
 βολῇ παραβάσωμεν αὐτῶν;
 ,, Ὡς κόκκῳ σινάπιδος, ὅταν κατα-
 ρθῆ ὑπὲρ τῆ γῆς, μικρότερον πάντων
 τῶν σπερμάτων . ἔπειτα τῶν ὑπὲρ τῆς
 γῆς .
 ,, Καὶ ὅταν καταρθῆ, ἀναβαίνει, καὶ
 γίνεται πάντων τῶν λαχάνων μέγιστον,
 καὶ ποιεῖ κλάδους μεγάλους, ὥστε
 διώκοντες ὑπὸ τῆ σκιά αὐτῆ τὰ πε-
 τεινὰ τῶν οὐρανῶν κατασκηνώσιν .
 ,, Καὶ ταῦτα λέγει αὐτοῖς ἡ παραβολὴ πολλῶν,
 ὡς ἵδ' ἔλεγε αὐτοῖς ἡ παραβολὴ, κα-
 τὰ τὸ ἵδ' ἡδύνατο ἀκούειν .

Χωρίς

» Χωρίς ὅ ὡραβολῆς ὁδὸν ἐλάλει
 » αὐτοῖς . κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς μαθητῶν αὐ-
 » τῶν ἐπέλυε πάντα .

34. Sine parabola autem non
 » loquebatur eis . seorsum autem
 » discipulis suis differebat omnia.

ΤΟΛΩΣ. Σμικρότατος ὁ λόγος
 τῆς πίστεως τῶ φαινομένου . εἰ γὰρ τις πι-
 στεύει εἰς Χριστὸν σωθήσεται πάντα . τῆ ὅ
 ἀληθεία πλατυνόμενος τε καὶ νοσηρῶς
 παντὸς λόγου μέγιστον ὄντι καὶ πάσης σο-
 φίας ἐπέκεινα . καὶ τὸ ὅτι οὐκ ἀνιήσεται
 ὁ Χριστὸς ἐκ τῆς ὡραβολῆς .
 σαφὲν γάρ ὅτι τῆς γῆς ὅ κήρυγμα ἠν-
 ξήθη ἀφ' ἀφ' ἑρῶντος καὶ ἐπλατυώθη .
 ὡς τὰ πετεινὰ τῆ γῆς καὶ τὰ πετεινὰ
 μετεώρους τῆ σοφίας καὶ ὑψηλῆς τῆ γνώ-
 σεις κατασκινῶν ἐπ' αὐτῶν . ἕλληνας
 γὰρ ὅ πάντων ἐθνῶν σοφίαι περιχαίρειν
 ἀφέντες τὴν αὐτῶν φιλοσοφίαν ὄντι τῶ
 κήρυγματι ἀνεπίσησαν . κλάδους δὲ
 φησι μεγάλους ἐποίησε . τῆς δ' ὅσων
 ἐκ τῆς λέγων . τῆτων γὰρ ὁ ἄνθρωπος εἰς
 Ρώμῃ ἀπεσάλη . ὅ ὅ εἰς Ἀχαιῶν . Καὶ
 ἄλλοι μέρη τῆς γῆς καταλαβόντες
 ὡσπερ κλάδοι ὄφθησαν μεγάλοι . ὅ
 μικροῦς ἑστέως τῆ σινάπης ὄντι
 ῥεθόντες . καὶ σαγλυμένους αἰῶν
 οἰκονομῶν .

ΚΥΡΙΑΛΟΥ. Βραχυῶς ὁ τῆς πί-
 στες λόγος καὶ ὅ βραχυτάτοις ἐπαγ-
 γελῶν ὄντι ῥήμασι . τῆ ὅ γέροντες ὄντι
 τὴν τῶν πολλῶν ἀπέλειαν . ἡ ὅ ἐν τοῖς
 πλείοις λαλοῦντι σοφία πλατυνόμενος
 λόγος ὄντι πᾶσαν ἐνοιῶν . ὡς δὲ μόνον
 λαλοῦντι ἐν ἀληθείᾳ . μέγιστον ὅ τῆς
 ἀληθείας ὄντι ὄντι .

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Οὐ γὰρ ἠδυνάσθη
 ὅ σαφῆ καὶ ἀποκαλύπτου λόγον αὐ-
 τῶν διὰ βλάβης ἀκούειν , διὰ πολλῶν
 ἀνοσιότητων βλασφημῶντες τὸ λεγόμενον .
 τῆς δὲ ὄντι πᾶσαν ὄφελαν . ἐρωτώσας
 γὰρ ἐμάνθανον τὸ δυνάμιν αὐτῶν . διὸ
 φησι κατ' ἰδίαν τοῖς μαθητῶν αὐτῶν ἐπέ-
 λυε πάντα .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ἀρίστη
 ὄντι διδασκαλίας ὄντι τῆ ἑξὶν τῆς ἀκούον-

TOLOSANI. Specie quidem
 exiguissimus est sermo fidei . si e-
 nim crediderit quis in Christum
 salvus omnino fiet , verè autem &
 re ipsa , si nimirum in latitudinem
 ei congruam explicetur , & intelli-
 gatur , ut par est , omni sermone ac
 doctrina major est , utraque om-
 nem sapientiam . Et hoc est quod
 innuit hic Christus per hanc para-
 bolam . Seminata enim , & sparsa
 super terram evangelica doctrina
 per prædicationem , aucta est variè
 & dilatata . usque adeo ut volatilia
 cœli , hoc est præcellentes sapien-
 tia & rerum excelsarum notitia
 sublimes , habitent in ea . Græci
 enim omnium Gentium sapien-
 tissimi , sua ipsorum Philosophia
 valere iussa , in fidei doctrina ac-
 quieverunt . Fecit autem , inquit ,
 ramos magnos . Apostolos nimirum
 intelligentes . Horum enim alius
 Romæ missus est , alius in Achaiâ ;
 & aliam alius terræ occupans par-
 tem , quasi rami magni visi sunt ,
 ex caule modico divisi , & universum
 tamen orbem comprehendentes .

CYRILLI. Brevis est Fidei ser-
 mo , & brevissimis explicabilis ver-
 bis , quod ut ita esset providit Deus
 ipse vulgi hominum imperfectioni
 se se accomodans . At quæ in
 perfectis loquitur sapientia breviter
 auditum verbum dilatatur super
 omnem cogitationem : utpote quæ
 sola in veritate loquatur . Majus
 autem veritate nihil est .

ANONYMI. Non enim po-
 terant clarum & apertum illius ser-
 monem citra noxam propriam au-
 dire ,

dire, ob magnam impietatem blasphemandi occasionem ex verbis auditis capientes. At boni ex plana ac diferta doctrinæ propositione proficiebant. Interrogantes enim discebant virtutem ejus. propterea ait. *Secorsum autem Discipulis suis differebat omnia.*

VICTORIS ANTIOCH. Optimi Magistri est accommodare orationem ad captum & dispositionem audientium; ac nec jacere margaritas ante porcos, nec infestiva declaratione arcanorum, exponere contemptui res tam magnas. *secorsum* igitur Discipulis differebat omnia. ut, Parabolam seminis, & zizaniorum, Alias enim reliquit inexplicatas; inde cum dixisset ipsis: *intellexistis hæc omnia?* Responderunt, *Etiam Domine.* Intelligentiâ enim requirit ab audientibus Dominus. intellecta quippe doctrina, retinetur; quæ verò intellecta non est, abripitur. sicut jam prius dixit in parabolis.

35. Et ait illis in die illa cum sero esset factum, Transcamus contra.

36. Et dimittentes turbam, assumunt cum ita ut erat in navi: & aliæ naves erant cum illo.

37. Et facta est procella magna venti. & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.

38. Et erat ipse in puppi super cervicali dormiens: & exfuscitant eum, & dicunt illi, Magister, non ad te pertinet quia perimus?

39. Et exurgens cominatus est vento, & dixit mari, Tace, obmutesce. Et cessavit ventus, & facta est tranquillitas magna.

40. Et ait illis, Quid timidi estis? necdum habetis fidem?

41. Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum, Quis, putas, est iste, quia & vetus & mare obediunt ei?

πον ποιῶσαι τὰς λέγους καὶ μήτε ῥίπιν ἐμπροσθεν τῆς χοίρων τὰς μαργαρίτας· μήτε διὰ τῆς σαφηνείας τῆς διπορήτων εἰς καταφρόνησιν ὡσαυθὲν τὰ ἔγω μεγάλα. κατ' ἰδίαν οὖν τοῖς μαθητῶν αὐτοῦ ἐπέλυε πάντα, ὡς τὸ ὡσαυθὲν τῶν Σπόρα καὶ τῆς ζιζανίων. πῶς γὰρ λοιποῖς ἀφήκεν ἀνεργημένους, εἰπὼν πρὸς αὐτούς, Σιωπήκατε ταῦτα πάντα; ὅθεν εἶπον, ναὶ κύριε. Σιώπησον γὰρ ὁπισθεῖς ὡσαυθὲν ἀκρόντων ὁ Κύριος, μαθήματα γὰρ κατ' ἕνα τὸ νοῦν αὐτοῦ. ὅθεν δὲ μὴ νοῦν ἀφανταξέει, κατὰ περὶ ἡδὴ ὡσαυθὲν ἐν τῶ ὡσαυθὲν.

καὶ λέγει αὐτοῖς ἐν ὁμίᾳ τῇ ἡμέρᾳ, ὅφρα γρηγορήσῃς, διέλθωμεν εἰς τὸ πέραν.

καὶ ἀφέντες τὸ ὄχλον παραλαβάνουσιν αὐτὸν ὡς ἦν ἐν τῷ πλοίῳ. ὅθεν ἄλλα δὲ πλοία εἰς μετ' αὐτοῦ.

καὶ γίνεται λαῖλαψ ἀνέμου μεγάλης. πῶς δὲ χύματα ἐπέβαλλεν εἰς τὸ πλοῖον, ὡς τὸ αὐτὸ ἡδὴ γεμίσεισθαι.

καὶ ἦν αὐτὸς ἐπὶ τῆς ἡλύμνης ἐπὶ τῆς πρυμνῆς καθεύδων. καὶ διεγείρουν αὐτὸν καὶ λέγουσιν αὐτῷ, διδάσκαλε, ἔμελει σοι ὅτι ὁ πλοῖος ἡλύμνησεν;

καὶ διεγερθεὶς ἐπέτιμήσεν τῷ ἀνέμῳ, καὶ εἶπε τῇ θαλάσσῃ, σιώπησον, πεφίμωσο. καὶ ἠκούσασεν ὁ ἀνεμῶς, καὶ ἤσυχεν ἡ θαλάσση μεγάλη.

καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί δὲ λέγετε ἔστε ἔστω;

καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τί δὲ λέγετε ἔστε ἔστω; καὶ ὅτι ἔχετε πίστιν. καὶ ἐφοβήθησαν φόβον μέγαν, καὶ ἔλεγον πρὸς ἀλλήλους, τίς ἄρα ὁ ὅστις ὅστις, ὅτι καὶ ὁ ἀνεμῶς καὶ ἡ θαλάσση ὑπακούουσιν αὐτῷ;

ΑΥΤΟΥ.

ΑΤΤΟΥ : Ο μὲν Μάρκος ἀπαλά-
 λήτων ἑαυτὸ ἀποπηδῶναι τῷ χρο-
 νῷ τὰ παλαιὰ, ἕτως εἶπεν, ὁμοίως καὶ ὁ
 Λυκάς. ὁ δὲ Ματθαῖος ἔχ' ἕτως· ἀλ-
 λά καὶ ἀκολούθῳ ἐν ταῖς ἀμαρτίαις.
 ἔδδ' ὅτι ἕτως πάντες πάντα ἔγραψαν.
 πάντα δὲ εἶρη) ἵνα μὴ τὸ πλεονάζειν
 ἀφωσίου τις εἴη νομίζῃ. τὸ μὲν οὖν
 μαθητῶν μετ' ἑαυτῶν ἔλαβεν, τὸ δὲ ἄλλως
 ἀφῆκε, ἵνα κεραιμίας. παρέλαβε δὲ
 ἔ μιλίω. ἔδδ' εἰκὴ. ὅλλ' ὡς τε ποιῆσαι
 θεατῶν τῶ μὲλλοντι ἔσεσθαι θαύμα-
 τῶν, καὶ ἵνα μὴ μεραφρονῶσιν, ὅτι τὸς
 ἄλλως πέμψας, αὐτὸς κατόχου. ἀφῆκε
 κλυδωνιάσαι. τῶ τὸ τε, κατορθῶν καὶ
 παρηγορῶν φέρειν θύναμιν. ὁ μὲν οὖν
 Ματθαῖος φησὶν ἵτι ἐμάθευθεν. ὁ δὲ
 Μάρκος καὶ πάλι ἐμάθευθεν εἰπὼν, ὅτι
 ἐν παρεσκεφαλαίῳ, ἀπλῶς δεκνὺς τὸ
 ἀπὸ τῶ, καὶ πολλῶν ἐπεδῆεν ἡμᾶς
 παρὰ τῶν φιλοσοφῶν. τῶ κλυδονίᾳ ποι-
 νῶ διεγερθέντι διεγείρασιν αὐτὸ λέ-
 γοντες, διδασκαλε, ἔ μέλει σοι ὅτι ἄπολα-
 λύμεθα; ὁ δὲ Ἰησοῦς διεγερθεὶς, τῆ θου-
 λαῶν ἐπέτιμπε καὶ τῶ μαθητῶν, δει-
 ξας ἐπεδῆεν, ὅτι θαρρῶν χροῖμα, μὲν
 γάλα διεγείρασιν τὰ κύματα, καὶ ὅτι
 πᾶσα συμφερόντως οἰκονομῶ. καὶ γὰρ
 τὸ θουβηθῶν συμφερόντως ἐγένετο,
 ὡς τε μὲν φαυλῶν ὁ θαύμα ἐ διη-
 νεκῆ θουεσθαι τῶ συμβάντι τὸ μνήμω.
 δὲ τῶ καθευδῶν. εἰ γὰρ ἐγρηγο-
 ρῶν ἐγένετο, ἢ ὅτι αὐτὸ ἐφοβήθησαν, ἢ
 ὅτι αὐτὸ παρεκάλεισαν, ἢ ἔδδ' ἐνάμισαν
 αὐτὸ διύαδαι ποιῶν τι ποῖν. δὲ τῶ
 καθευδῶν, διδῶν καμῶν τῆ δειλία, καὶ
 προνοτερον αὐτοῖς ποιῶν τὸ ἀποθῶν τῶν
 γνωμῶν. ἔπειθ' ἐν πᾶσιν εἶδον ἐνεργ-
 γατηθῶντας, αὐτὸς δὲ ἔδδ' ὅτι ἄπολελυ-
 κῶτας, ὑπὸ τοῖς ἔδδ' αὐτὸς ἀφῆ-
 κῶ οἰκείας ἀποθῶντας ἄπολαύσαι τῶ ἐνεργ-
 γεσῶν, ἑνωχρεῖ τὸ χεῖμα, ἵνα δὲ
 τῶ ἀπαλλαγῆ σαφετέρον λάβωσιν
 ἀποθῶν τὸ ἐνεργείας. ἀφῆκε δὲ ἔδδ'
 παρῶντων ἄλλων τῶ ποῖ, ὡς τε μὴ

EIVSDEM. Marcus quidem
 non habita ratione ordinis tempo-
 rum, sic dixit: similiter & Lucas.
 At Matthæus non sic. sed & suc-
 cessionem gestarum rerum hic ob-
 servat. non enim ex ordine om-
 nes omnia scripserunt. quod ad-
 monendum fuit, ne quis præter-
 missionem discordiam interprete-
 tur. Discipulos igitur secum sum-
 psit, aliis dimissis, aut præmissis.
 sumpsit autem non temerè, ac sine
 causa: sed ut faceret illos specta-
 tores miraculi patrandi. ne autem
 superbirent, quod missis aliis, ip-
 sos retinisset, permisit tempesta-
 te jactari; id præterea agens, ut
 adversa fortiter ferre cõdicerent.
 Iam Matthæus quidem tantum ait
 obdormisse illum: Marcus somni
 modum expressit, dormisse ajens
super cervical simpliciter, declarans
 quam sine fastu necessaria corpo-
 ris cura defungeretur; plurimum-
 que nos inde ad similem affectan-
 dum mollis aut splendidi appara-
 tus contemptum erudiens. Pro-
 cella igitur sævientie excitant ipsū
 dicentes: *Domine non ad te pertinet
 quia perimus?* At Iesus exurgens, &
 mare pariter, & Discipulos incre-
 pavit: hinc ostendens fidenti sem-
 per animo standum, quanticumq;
 se tollant adversi fluctus. tunc se
 quoque omnia ad suorum utilita-
 tem providere. nam & ista turba-
 tio utilis ipsis fuit; quod ea factum
 est, ut majus appareret miraculum;
 & ut perpetua ipso animis in-
 hæreret memoria liberationis à
 malo, quod multum timuissent:
 quæ & ipsa ei fuerat dormiendi
 causa. Si enim ipso vigilante tem-
 pestas excitata esset, aut non ti-
 muissent, aut non invocassent, aut

N non

non existimassent posse ipsū quidquam operari tale. Propterea obdormit, dans locum consternationi, ex qua ipsis evidentior penitus imbueret animum miri sensus beneficii. Prius quippè cum alios, quos magno numero curabat; beneficiis ab eo affici cernerent, parum movebantur; quòd ejus vis benefica non pertingeret ad ipsos. oportebat ergo eos in propria necessitate adjutricem ejus experiri manum. In hunc usum procellam permisit, cujus liberatione manifestum ipsi quoque experimētum caperent benignissimæ illius potētiae. Ea verò de causa noluit hoc facere præsētibus aliis: ne ignava timiditas, & modica fides Discipulorum, plurium conscientia & vituperatione traduceretur. Seducos igitur eos tali eventu curavit erudire sine arbitris, existimationi consulens ipsorum, atque auctoritati detrimentum inde apud populum passuræ. Cæterum ne sic quidem planè percuratum vulnus erat incredulitatis ipsorum. credebant enim illi quidem, experientia convicti, posse illum vigilantē mare tumultuans compescere: non item idem ipsum posse etiam dormientem. quocirca ipsos alias sæpius de animi cœcitate increpat: ut cum dicit: *ad huc est vos sine intellectu estis?* Ne igitur mireris si Discipulis tam imperfectè sentientibus, multitudo nihil de eo magnū cogitaret. Fatenus enim tantum ejus admiratio processit, ut dicerent: qualis est homo hic cui venti & mare obediunt? Christus autem non reprehendit, quòd se solummodo hominem vocarent; sed expectavit dum magnitudine pro-

καταγνωθῆναι αὐτῷ ὀλιγοπισίαν, ἀλλ' αὐτὸς μόνος λαβὼν διορθῶται. ἔδὲ γὰρ τὸ προσήκον αὐτῷ εἶχον· ἀλλ' ὅτι μὴ δυνάμει διεγερθεὶς ἑπιτιμῶν ἠδῆσαν, ὑπὲρ καὶ καθεύδων, ἔδῆ ποτε διὸ καὶ ἑπιτιμῶν πολλὰ κίς, ὡς ὅταν λέγη, ἀκμὴ καὶ ὑμεῖς ἀκμῶν ἐστὶς; μὴ ποῖνα θαυμασίου, εἰ τῷ μαθητῷ ἀπελῆσθε δακρυμῶν, ὅχλοι ἔδῆν μέγα ἐφαστάζοντο. ἐθαύμαζον γὰρ λέγοντες, ποταπὸς ὅστιν ὁ ἄνθρωπος ἔστῃ, ὅτι ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούσιν αὐτῷ; εἰ δὲ Χριστὸς ὅστις ἐπέτιμῃσιν ὅτι ἄνθρωπος αὐτὸν ἐκάλεσαν. ἀλλ' ἀνέμῳ δὲ τῷ σημεῖον αὐτὸς διδασκῶν ὅτι πεπλανημῶν ἡ αὐτῆ ὑπόληψις. πόθεν δὲ ἄνθρωπος αὐτὸ ἐνόμισεν; ἀπὸτε τῆς ὀφείας, ὅστις τῷ ὑπὸ καὶ τῷ πλοῖον κεχρησθῆναι. δὲ δὴ τῷτο αἰς ἀμνηστῆσαν ἐξέπαυτον λέγοντες, ποταπὸς ὅστις; ὁ μὴ γὰρ ὑπὸ καὶ ὁ φαινόμενος ἄνθρωπος ἔδεικνυ. ἡ δὲ θάλασσα καὶ ἡ γαλιλαία Θεὸν ἐπέφηνε. μόνον γὰρ ἑπιτάγματι παῖσαν εὐθύς τὴν ζάλλω διέλυσεν. ὅστις ἔχων ὁ θεὸς, εἰ ἔραβδὸν ὡς Μωσῆς ἐπανατείναντες, ἀλλ' ὡς δεσπότης αὐτῶν πατήρων θεοκρατίδι, καὶ ὡς δημοκράτος κτίσματος. ἐπειδὴ ὁ ἀπέβη τῆς θαλάσσης, ἀφ' ἧς ἔλαβεν ἄνθρωπος ἐπερῶν φοβερώτερων.

ΤΟΛΩΣ. Ἄλλως μὴ πάντα διηγῶσαι το ὁ Ματθαῖος· ἄλλως ὁ Ἰωάννης· ὁ μὴ ἐν Ματθαῖο, φησὶ ὅτι ἐκάθευδεν μόνον· ὁ Ἰωάννης καὶ πάλιν ἐκάθευδεν, ὅτι ἐν προσκεφαλῶν ἀπλάως· ἐλυλὸν ὅτι ἦν τῷτο πᾶντος· δεικνύς ὁ ἀπεφῶ· καὶ ἡμᾶς παιδεύων ἔγω φρονῶν. καθεύδει ὁ δὲ τῷτο διδῶς τῇ δειλίᾳ καιρῶν· καὶ μείζων ποιησάμενος αὐτοῖς τῶν πᾶν φοβερῶν αἰσθησῶν· εἰ γὰρ ἐξηγησῆσθαι αὐτῷ ἐγένετο ὁ κλύδων, ἢ ὅστις ἀν' ἐφοβήθησαν, ἢ ὅστις ἀν' παρεκάλεσαν. ἢ ἔδ' αὐτῶν ἐνίμισαν αὐτὸν δύνασθαι πᾶν ποιῆσαι. δὲ πάντα ἐν συγχωρῶ

Ἐπειδὴ χερμαδιὰ γενέσθαι ὡς αὐτὸν διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς σαφές ἐστιν αὐτοῖς ποιησῆναι τὴν τῆς ἐνεργασίας αἰδοῦσιν. καὶ διὰ τὴν τῆς ἐπιπέδου ἀλλων τῆς ποσῆς ὡς αὐτὸν κατὰ γνώμην ἕως αὐτῶν εἰς ὀλιγοῦσαν τε καὶ ὀλιγοπαγίαν. διυπνιαδαὶς ἢ ὀπτιμαὶς περὶ τῶν ἀνέμων. ἔτι γὰρ ἦν ὁ τῶν θαλάσσιων ἀρχιαιτων ἄρχων. εἶτα ἐπὶ τῆς θαλάσσης καὶ τοῖς μαθηταῖς ὡσαύτως ὡς ὀλιγοπαγίαν, ὅτι καὶ θαλάσσιον διωκτῶν ἀβλαβεῖς αὐτῶν ἀφαιρῶν ἦσαν. ὅθεν ἐθαυμάσαντες ἐλάρον περὶ ἀλλήλων. τίς γὰρ ὅστις ἔστιν ἕως; ἔως μὲν τῶν θαλάσσιων ἐπαύσε τῆς παραχῆς, Θεὸς αὐτοῖς ἐδόξεν ὡς ἵνα θεοῦ ἡγεμονίας πάλιν αὐτοῖς ἐφαίνετο.

digiorum hęc ipsis inferiorem vero de se opinionem extorqueret. unde porro hominem ipsum merum opinabantur? utique è specie, è somno, ex eo quod navi ad transfretandum uteretur. Atque inde in æstum animi ac dubitationem incidērunt his verbis expressam: *qualis est hic?* quasi dicerent: somnus quidem hominem probat; mare verò compressum, & tranquillitas verbo reddita, Deum ostendit. quis enim alius uno jussu vehementem subito procellam tranquillat? neque enim viperam excutens, ut *Paulus*, neque virgam aut *Moyfes* extendens: sed ut Do-

minus famulæ creaturæ imperat: quod planè Creatoris autoritatem ænumen præfert. Porro post ejus à mari abscēssum sequitur prodigium aliud terribilius.

TOLOSANI. Aliter hæc narravit Matthæus, aliter Marcus. Matthæus hoc solum memorat, dormisse Dominum. Marcus modum expressit, dum recubuisse *super cervical* simpliciter dicit, id cujusmodi fuerit tacens. Fuit autem omninò ligneum. Inducant hæc verò planè populare ac fastus expertus conversationis genus, quo Christus est usus; ad cujus exemplum ut sensus actusque nostros accomodemus, admoneamur hic obiter. Dormit porro ut somni ejus occasione timiditas illa existeret, quam emendaturus erat. & ut remoto quo fidebant præsidio, paratæ ad omnem auxilii usum ac vigilantis præsentia suæ, formidinis aculeis altiùs pungerentur. Nam si vigilante ipso tempestas existeret, vel non timuissent, vel cortè non compellissent ac provocassent ipsum: Aut etiam fortasse existimassent, nihil posse illum in ventos ac mare, cujus sensum ac nutum illa nihil verita, etiam in ipso videntis periculum commoverentur. En cur dormierit. cur procellam excitari permiserit reddendum est. Nempe id fecit, ut liberatione mirabili ex periculo ingenti urgentique, sensum illis admoveret tam opportuna beneficentia. Propterea verò non alios à Discipulis hujus rei testes esse voluit (dimissa enim turba, solus cum suis navem ascenderat) ne nota populo ignavia atque exiguitas fidei Discipulorum, contemptibiles eos apud vulgus faceret. Experrectus autem increpavit priùs ventum, hic enim mare concitaverat. deinde mare ipsum: denique ipsos quoque Discipulos, quod modicam fidem haberent: nec sibi persuassent, potuisse se etià dormientem tutos ipsos illesosque servare, unde & mirantes dicebant ad alterutrum: *quis putas est iste?* nam qui verbo sedasset commotum mare, utiq; ipsis Deus videbatur. qui autem dormiret, hominem se se probabat.

CAPUT V.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε.

1. Et venerunt trans fretum
maris in regionem Gadarenorum.

» ΚΑΙ ἦλθον εἰς τὸ πέραν τῆς θαλάσσης, εἰς τὴν χώραν τῶν Γαδάρων.

VICTORIS ANTIOCHENI. Neque Gadarenorum, neque Gerasenorum, emendatiora habent exemplaria : sed Gergesenorum. Gadara quippe Civitas est Iudææ, circa quam sunt Thermæ celebres. Lacus autem aut mare præcipitio prætentum in ejus finibus non est. Gerasa similiter Arabiæ urbs neque mare, neque lacu vicinum habet. neque tam patens & convinci facile mendacium excidisset umquam Discipulis, viris utique Iudææ regiones ac loca exactè scientibus. Gergesa igitur est, à qua Gergeseni, Civitas antiqua prope urbem, quæ nunc vocatur Tiberias. ad quam est declivitas præceps in lacum vergens, unde apparet porcos à dæmonibus dejectos. Sonat autem ex originibus reddita vox Gergesa habitatio eorum qui ejecerunt, ut propheticè videatur ipso antiquo loci nomine designatum quid facturi Christo essent ejus Incolæ; qui videlicet eum rogarunt, ut exiret de finibus eorum, Hæc ait Origenes sexto volumine Expositionum in Evangelium Joannis.

BΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Οὐτε Γαδάρων ἢ Γερασενῶν παρὰ ἀκριβοῦς ἔχει τῆς ἀντιγραφῆς, ἀλλὰ Γεργασενῶν. Γάδαρα γὰρ πόλις ἐστὶ τῆς Ἰουδαίας, πρὸ τῆς θαλάσσης. Θερμὰ πυχάνει λίμνη ἢ κρημνοὶ τῶν θαλασσίων ἔκ ἐστὶ ἐν αὐτῇ, ἢ θαλάσσα. καὶ Γέρασα δὲ τῆς Ἀραβίας ἐστὶ πόλις, ἢ τῆς θαλάσσης. ἢ τῆς λίμνης. πρὸ τῆς αὐτῆς ἔχουσα. καὶ ἐὰν αὐτὴν πρὸς τὰς φεδδὸς καὶ εὐέλεγκτον μαθητῶν ἀρήκασαν, ἄνδρες ὀπίσθεως γινώσκοντες καὶ πρὸς τῆς Ἰουδαίας. Γέρασα τοίνυν ἐστὶν ἀφ' ἧς ἡ Γεργασηνὸς πόλις ἀρχαία πρὸ τῆς νῦν καλεσθῆναι Τυβεριάδα πόλιν, πρὸ τῆς κρημνὸς τῆς λίμνης ἀφ' ἧς δὲ τὴν θητῆς χείρας ὑπὸ τῆς δαίμονων καταβελήσασθαι ἐπιμύνηται. ἢ ἡ Γέρασα, παροικία ἐμβαβλωνίων, ἐπὶ οὐκ ἔστι τὰ χαρῶν πρὸς τὴν πόλιν, ἀφ' ἧς πρὸς τὴν σωτήρα πεποιήκασθαι, τῶν θαλασσίων ἄνδρες, μεταβλήσασθαι τῆς ἰστίαν αὐτῶν (τῆς χώρας, πόλις). καὶ τῶν περὶ τῆς φωνῆς ἐν τῷ ἐκείνῳ τόμῳ τῆς εἰς τὸ καὶ Ἰωάννην ἐναγγέλιον ἐξηγητῶν.

2. Et exeunti ei de navi, statim occurrit de monumentis homo in spiritu immundo.

» Καὶ ἐξελθὼν ἐκ αὐτῆς ἐκ τῆς πλοίας, εὐθὺς ἀπήντησεν αὐτῷ ἐκ τῶν μνημείων ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτου.

3. Qui domicilium habebat in monumentis.

» Οὗτος τὴν κατοικίαν εἶχεν ἐν τοῖς μνημασί.

ANONYMI : Dæmones ut pote immundi delectantur immu-

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ἐπειδὴ γὰρ ἀκαθάρτοι οἱ δαίμονες ἐ ἀκαθάρτοις χαίρουσι

ῥοσι κίποις· τοῖς ὁμοίοις γὰρ ἕκαστος ἦδε-
θα φησὶ ὅτι Κύριος παρὰ τῶν μνημάτων,
γέμιν αὐτὰ ὅσα καὶ παύσαν ἀκαθαρ-
σίαν.

καὶ ὅτε αὐλοῦσιν ὑδάτις ἠδωία
αὐτὸν δῖον.

Διὰ τὸ αὐτοὶ πολλὰς πεδῶν καὶ
ἀλοῦσαι δεδόδοι καὶ διεσπῆσαν
ὑπὸ αὐτῶν τὰς ἀλύσεις, καὶ τὰς
πέδας (σωτηρίων)· καὶ ὑδάτις αὐ-
τῶν ἔχουσι δαμάσαι.

καὶ Ἀραπατὸς τυκτὸς καὶ ἡμέ-
ρας ἐν τοῖς μνήμασιν καὶ ἐν τοῖς ὄρε-
σιν ἡν καὶ ἔσων καὶ κατὰ κόπρον ἐαν-
τῶν λίθους.

ΒΙΚΤΟΡΩΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ιεῖος δὲ
ὡς Μάρκος μὲ καὶ Λουκᾶς ἕνα φασὶν
εἶναι τὸν δαίμονιζόμενον, Ματθαῖος δὲ δύο·
τὸ πρῶτον δὲ ἕνα φασὶν εἶναι· εἰ μὴ
γὰρ εἶπον ὅτι εἰς μόνον ἦν, ἐδύνατο ἀμ-
φιβάλλειν τῷ Ματθαῖο. εἰ μὲν οὖν ὅτι μὲν
παρὰ τῶν ἐνός, εἰ μὲν παρὰ τῶν δύο διελέχθη,
ἕνα μάλιστα τὸν ἀρρηθμόν, ἀλλὰ ἀφ' ἑαυ-
τοῦ διηγήσεται. καὶ γὰρ ἕμοιγε δοκεῖ τὸ χα-
λεπώτερον τῶν ὁπλιζομένων ἀρρηθ-
ταί. διὸ καὶ παρακωλύει ἀπαγγέλλου-
σιν τὴν συμφορὰν· οἷον ὅτι τὰ δέσμοι καὶ τὰς
ἀλύσεις ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπ' ἀναστάσει καὶ τῷ
ἔρημῳ. ὁ δὲ Μάρκος, καὶ τοῖς λίθοις
ἐκοπήεν ἑαυτὸν φησὶ. Συμβῆναι δὲ καὶ
ἀμφοτέρων ὁμοίως ὄντων χαλεπῶς ἀπ-
λάς εἶπεν ὅτι δαίμονιζόμενον, καὶ
ἀκριβοῦς ἀρρηθμοῦ παρὰ τὸ ἀριθμὸν, ἐπεὶ
μηδὲ σωτηρίων τῶν ἐνόμιζον εἰς τὸ
μεῖζονα τῶν ποιήσαντος φενηναὶ τὸ δυνά-
μιν. ὁ γὰρ τὸ ἕνα θεραπεύσας τοῖς ὄρε-
σιν ὄντα, ἔδδεν δύο ἔδδεν πλέονας ὁμοίως ἀφ-
καρμύνας θεραπεύειν ἀδωίατῶν ἡν.

dis locis . similis enim simili gau-
det . Porro Christus de sepulchris
dixit: esse illa plena ossibus, & om-
ni spurcitia .

Et neque catenis jam quisquā
poterat eum ligare.

4. Quoniam sæpè compedi-
bus, & catenis vincetus, dirupit-
set catenas & compedes com-
minuisset, & nemo poterat eum
domare .

5. Et semper die ac nocte in
monumentis, & in montibus
erat; clamans & concidens se
lapidibus .

VICTORIS ANTIOCHENI,
Sciendum, Marcum quidē & Lu-
cam unius hic meminisse Energu-
meni: cum Matthæus duos ponat.
Hæc autem non sunt invicem cō-
traria. Tunc dumtaxat Matthæo
adversarentur, si unum solū fuisse
affirmarent. quod autem unius il-
li, hic duorum meminerit, non cō-
tradictio est, sed unius rei diversa
narratio. Mihi videntur Evange-
listæ duo, sæviorem è duobus præ-
cipuè memorādum delegisse. nam
& calamitatem ejus miserabilius
edisserunt; referentes illum, vincu-
tis catenisque disruptis, vagum er-
rasse per loca deserta. quin & lapi-
dibus se ipsum cædebat, ait Mar-
cus. Quod si amborū par & æqua-
lis erat furor: tamen, quoniam ma-
li duplicis una erat causa, malorum
dæmonum infessio, non magno-
perè curarunt. Evangelistæ distin-
ctius numerum exprimere, parum

id referre arbitrati ad gloriam Christi: cui si vis adfuit sanandi unum
tam immaniter furentem, utique duos & plures similiter affectos sa-
nare potuerit .

6. Videns

6. Videns autē Iesum à longe,
cucurrit & adoravit eum,

TOLOSANI. Emendatissimi quique codices, Gergefenorū hic regionem memorant. Matthæus duos agnoscit dæmoniacos. Marcus unum itemque Lucas memorant. Sæviore scilicet ac furiosiore duorum electo, cuius & res insigniores ad narrandum erant. Venit igitur dæmone infessus homo Filium Dei confitens ipsum esse. Erant autem in navi dubitantes quidam de divinitate Christi: qui audita voce dæmonum, Filium eū Dei prædicantium, minimè jam dubitabant. hostium enim testimonia minus suspecta, ideoque fide digniora quam aliorum sunt. Dæmones autem palàm erat capitales esse Christi hostes. Habitabat verò in sepulcris, dæmonū impulsu cōactū quid quod illi eo consilio machinabatur, ut persuaderent nobis, humanas animas post mortem dæmonas fieri. quod non solum falsum, sed etiam planè impiū est.

ATHANASII. Sæviorem alterum dæmoniacorum duorum diligentes Evangelistæ duo Marcus & Lucas, de eo uno pleraque narrant. Miserabilius etiam Lucas calamitatem exprimit, catenas & cōpedes memorans, quibus furiosus disruptis, per desertum vagabatur.

Addit Marcus, conceidisse sese ipsum miserum lapidibus. Fortè autem & uterque similiter indomitus & æquè ferus, una dæmoniaci singulari mentione designatus est, cū inconditorum motuum una utrique causa dæmon esset. ut minimè in numero cavillari sit necesse.

7. Et clamans voce magna dixit, Quid mihi & tibi Iesu Fili Dei altissimi? adjuro te per Deum ne me torqueas.

Ἰδὼν δὲ τὸν Ἰησοῦν ἀπομακρόθεν, ἔδραμε καὶ προσεκύνησεν αὐτῷ.

Τὰ ἀκριβέστερα τῶν ἀπηγράφων εἰς τὴν χώραν τῶν Γεργεσηνῶν ἔχει καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος δύο λέγει τῶν δαίμονιζομένων. ἓνα δὲ ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λουκάς. Ὁ γὰρ καλεστώτερος ἐπιλεξάμενοι πλεῖστα ἐπὶ αὐτῷ διηγῆναι ἔρχεται ὅτι οἱ δαίμονιζόμενοι, ἑὸν Θεὸν ὁμολογῶν αὐτῶν. Ἐπὶ ἰσταν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ ἀμφιβάλλοντες ἐπὶ τῷ Χριστῷ καὶ ἀκούσαντες τῶν δαίμονων λεγόντων ἵσα ἵσος ἐστὶ τῷ Θεῷ. ὅτι ἐπὶ ἡμφισβήτην. τῶν γὰρ ἐχθρῶν αὐτοῦ μαρτυρία πισυτέρα τῶν ἄλλων εἰσι. λέγει δὲ τῷ δαίμονι. κατώκει δὲ ἐν τῷ τῶν τῶν ἀπὸ τῶν δαίμονων τῶτο ποῖον εἰας ὁ μὲν. ὡς ἀπὸ πείθωσαν ἡμᾶς, ὅτι ἀψυχαὶ τῶν ἀνηράτων μὲν θανάτου δαίμονες γίνονται. ὅπερ ἔμὸν ψευδὲς ἐστὶ ἀλλὰ καὶ πάνυ ἀσεβές.

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ. Τὸν χαλεπώτερον τῶν δαίμονιζομένων ἐπιλεξάμενος ὁ Ευαγγελιστῆς ἐπὶ αὐτῷ πλεῖστα διηγῆναι. διὸ καὶ οἰκτρότερος ὁ Λουκάς ἀπαγγέλλει τὴν συμφορὰν. οἷον ὅτι τὰ δεσμά καὶ τὰς ἀλύκεις ἀσφραγίστων ἐπλανᾶτο καὶ τὴν ἐρημῶν. ὁ δὲ Μάρκος καὶ τοῖς λόγοις ἐκοπήν ἑαυτῶν φησι. Συμβέβαινε δὲ καὶ ἀμφοτέρων ὁμοίας ὄντων χαλεπῶν, ἀπλῶς εἰπῆν. ὅτι δαίμονιζόμενος. καὶ μὴ ἀκριβολογῆναι ἐπὶ τῷ ἀριθμῷ.

Luc. viij. 29.

Καὶ κραζῶν φωνῇ μεγάλῃ, εἶπε, τί ἐμοὶ καὶ σοὶ, Ἰησοῦ υἱὲ τῷ Θεῷ τῷ υἱῷ; ὁρκίζω σε τῷ Θεῷ μὴ με βασανίσῃς.

ΑΝΩ.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Φησὶ τις τῶν ἁγίων
 Ἐναγγελιστῶν, ὅτι ἔχ' ἐκείνους ὡς δαίμο-
 νες κηρύσσοντες τὸ κύριον Ἰησοῦν, ἀλλὰ
 φόβῳ ἄκουτες ὡμολόγησαν. σὲ τὸ Θεὸν ὁρ-
 κίζω καὶ σαυτὸν.

» Ελεγε γὰρ αὐτῷ, ἔξελθε τὸ πνεῦμα
 » τὸ ἀκάθαρτον ἐκ τῆς ἀνθρώπου.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ἐπειδὴ ἄν-
 ῥωποι αὐτὸ ὡμολόγησαν, ἦλθον ὡς
 δαίμονες τὸ θεόπαι ἀνακηρύττοντες. καὶ
 τὸ τὸ θαλάσσης κυμαίνοντες καὶ πάλιν
 ἠσυχάζοντες ὅτε ἀκύνει, ἦ καὶ τῶν
 δαίμονων παύσατο βοῶντων, ἀπερ' ἐκέλευε
 ἡμεῖς τὸ θαλάσσης ἐκεῖθεν. εἶπα ἵνα μὴ
 δόξη κολακείας ὁ παράνομος εἶναι, ὁ δὲ
 πείρας τῶν παρανομησάντων βοῶσι, λέγον-
 τες, ἦλθες ὡς καὶ καρῆ βασιλείου
 ἡμῶν. διὰ δὲ τὸ πρὸς τὸ ὡμολογήσει ἡ
 ἔχθρα, ἵνα μὴ ὑποπῆται αὐτῶν ἡ ἰκετι-
 ρία γῆρας. καὶ γὰρ ἐμαρτύροντο ἀσέβως
 οὐκ ἀμαρτωλοὶ καὶ τὰ ἀνέκστα πάσχον-
 τες ὁπότε τὸ παρρησίας ἐκείνη. νομίσαν-
 τες ὅτι ἦδη τὸ κλάσει αὐτοῖς ἐφραναί καὶ
 εἰδέναι ὡς ἦδη εἰς τιμωρίαν ἐμπέσει-
 μνοι. διὸ καὶ ἀξίως μὴ πρὸς καρῆ
 δύναι τὸ δίκαιον. ἐπειδὴ γὰρ κατέλαβεν
 αὐτοὺς τὰ δεινά καὶ τὸ ὄνομα ἐκεί-
 να ἐργαζομένων, καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν
 δι' ἰσχυροῦ τῶν γηρομένων ὅτε ἀνα-
 μνησθῆναι τὸ καρῆν τὸ κολάσεως, διὰ τῆς
 παρεκάλει καὶ εἰδέναι. καὶ ὡς μὴ
 δεσμών ἀνεχόμενοι σιδηρῶν, ἔρχονται
 δεδεμένοι. καὶ τὰ ὅρη κατατρέχον-
 τες, εἰς τὰ πεδία ἐξήκει. τί δὲ ποτε
 τοῖς πάφοις ἐμφιλοχόρῳσιν ὡς δαίμο-
 νες; ὁλέθριον δὲ γὰρ τοῖς πολλοῖς ἐν-
 θύμα βυζομένων, οἷον ὅτι αἱ ψυχαὶ ταῦτα
 ἀπελθόντων δαίμονες γίνονται. ὁ μὴ δὲ
 ποτε γῆροιο μὴδὲ μέχρ' ἐννοίας λα-
 βῆν. ἀλλ' ὡς φησὶν εἰς ἄγαν εἰσὶ μο-
 χλοὶ τὸ πρὸς τὸ ὡς δαίμονες, ἀλλ' ἐν-
 με ἴσασιν ὅτι πάντως αὐτοὺς ἰσχυρῶς
 ἀμαρτημάτων μὴδὲ τις κολάσει ὑπερον.

ANONYMI. Ait aliquis San-
 ctōrum Evangelistarum nō libenter
 demones prædicasse Dominū Iesū:
 sed ab invitis eā confessionē metu
 expressam. Te Deum adjuro con-
 tra te ipsum.

8. Dicebat enim illi, Exi spiri-
 tus immunde ab homine.

VICTORIS ANTIOCHENI.
 Quoniam homines Christum ni-
 hil nisi hominem fateri voluerunt;
 adsunt divinitatis ejus præcones
 demones. Et qui mare fluctuans,
 mox rursus tranquillatum non au-
 dierant, audiunt demones eadem
 clamantes quæ miraculo illo subi-
 tæ serenitatis vociferatum prius
 quodammodo mare fuerat. dein-
 de ne id testimonium gratiæ dare,
 ac quasi benefactori adulari vide-
 rentur, flagellorum sibi ab eo infli-
 ctorum acrem tunc cum maximè
 sensum indicant, clamore illo que-
 rulo: *Venisti huc ante tempus, tor-
 quere nos.* Prius ergo præcedit ini-
 micitiarum confessio, ne sit sup-
 plex veneratio suspecta. Etenim
 invisibiliter flagellabantur, usque pe-
 nitus, & atrocia patientes ab Ad-
 ventu ejus. Arbitrati porrò suppli-
 cium extremum ipsis imminere,
 sic sunt territi quasi mox se detru-
 dendos in infernum scirent, qua-
 re orant ne pœna ipsis olim subeū-
 da repræsentetur, quoniam quasi
 deprehensos se videbant in flagrati
 scelere; in illa scilicet tam dira ve-
 xatione miserorum hominum: exi-
 stimarunt illum, ut Iudices faciunt,
 citius quàm constituerat decrevis-
 se illos extremo exitio perimere,
 hac eorum truculentia offensum.
 Propterea ad preces versi suppli-
 cant rogantque. Et quos ne ferreæ
 quidem

quidem catenæ tenuerant, ultrò veniunt, arcanis attracti vinculis. & qui montes concurrabant, nunc in campos exeunt. Quamobrem autem sepulchris immorantur libenter dæmones? ut perniciosum dogma quàm possūt plurimis persuadeant, animas morientium dæmonas fieri. quòd absit ut vel cogitatione prima tenus admittatur à nobis. Cæterùm utcumque protervi ac scelerati sunt dæmones:

sciunt tamen omninò ac planè persuasum habent, congruam criminibus eorum pœnam ipsis certo post tempore luendam. non longe autè abesse id tempus facili conjectura suspicabantur, quod jam, etsi torqueri nondum incipiebant, tamen discedere jubebantur ab hominibus, & anti-qua possessione pellebantur. quòd videbatur initium pœnæ. etsi enim jam extrudebat eos solùm à corporibus, tamen nescio quid majus hoc ipso inchoare videbatur. Ajente igitur illo: *Exi spiritus immunda ab homine*, consternati metu, ne licentia qua gaudebant liberè versandi inter homines jam nunc privarentur, sic clamant ad Dominum quasi præoccupet horam supplicii decretam; & vim ipsis injuriamque faciat, debitum ante diem exigens.

9. Et interrogabat eum, Quod tibi nomen est? Et dicit ei, Legio mihi nomen est: quia multi sumus.

ANONYMI. Legio positum pro Chiliade. Illa est quippe latina vox ex usu militiæ translata & nomenclatione castrensi ordinis. Interrogat porrò nò ignorans, sed audire adstantes dæmonum ipsorum confessione volens, quàm multos illorum prævalentium spirituum solo verbo coerceat ac domet.

VICTORIS ANTIOCH. Interrogat verò ipsum: *Quod nomen sibi est?* quoniam enim Dominus sciebat quanta esset multitudo insipientium illi corpori dæmonum: spectatores porrò unum hominem videbant, unam vocem prolatam audiebant, ait: dic quod nomen

ὅτι δὲ ἔχῃ ὁ κακὸς ἀπέστη τῆς κολασέως, ῥαδίως ἠδυνάσθητο γινώσκαι, ἔξ ὧν ἔμωρίαν παρεδίδοντο νῦν, ἀλλ' ὡς περ ἀναχωρήσασαι μόνων τῶν ἀσθρόπων. *Κυριε θὲ μου* αὐτὸς. ἔλεγε γὰρ, ἐξέλαθε ὁ πνεῦμα ὁ ἀκάθαρτον ἐκ τῆς ἀσθρόπου. ὡς ἔν κακὸν ἔχοντες ἀ βύβλον, πικρὴν ἐν τῷ μέτρῳ τοῦ τῶν ἀσθρόπων, ἕτω κατὰ βύβλον τῆς Κυριε ὡς αὐτῶν τῆς πρῶτης κωντος κακῶς μάλιστα αὐτὸς βιαζομένη καὶ τιμωρίας ἐπαίρονται.

» Καὶ ἐπηρώσα αὐτὸν, τί σοι ὄνομα; καὶ ἀπεκρίθη λέγων λεγεών καὶ ὄνομά μοι ὅτι πολλοὶ ἐσμεν.

ANONYMOY. Ἀπὸ τῆς χιλιάς, ῥωμαϊκὴ γὰρ ἡ λέξις ὁ λεγεών, πλήθους δ' ἐστὶ σηματικῆς, ὡς περ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν παγμάτων. Ἐδοκ ἀγνοῶν δὲ ἤρωτα, ἀλλὰ τὸς παρεόντας ἀκῶσαι ἡλῶν πύσων δαυμόνων λέγει κρατῆ.

BIKTΩPOC ANTIOX. Ἐπηρώσα δὲ αὐτὸν, τί ὄνομά σοι; ἐπεὶ γὰρ ὁ κύριος ἤδει ὁ πλήθους τῶν ἐνοικούντων δαυμόνων, οἱ δὲ ὄραντες ἕνα μὲν ἄνδρα ἔβλεπον, μίας δὲ φωνῆς ἀποσφραγισμένης ἤκουον, λέγει, εἶπε τί ὄνομά σοι; ἵνα μὴ αὐτὸς εἴπω ὅτι πολλοὶ εἰσιν, ἀλλ' αὐτῷ ἰμολογήσωσιν. ὁποκρίνεσθαι δὲ, λέγων ὅτι ὄνομά μοι λεγεών. καὶ εἰδὲ λέγει τὸ θρήσκον, ἀλλ' ἀπλῶς σημαίνει ὁ πλήθους.

ὁ πλῆθος . ἄλλ' ἢ γὰρ ὡφελὲς εἰς γινώσκιν ἢ ἀκριβεῖα .

tibi est? ut non ipse diceret multos esse illos : sed ipsi faterentur . Respondet autem dicens : *non enim*

legio . nec distinctè numerum exprimit : sed confusè indicat multitudinem . neque enim prodest in talibus ad minutum exacta notitia .

» Καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ , ἵνα
» μὴ αὐτὸς ἀποστείλῃ ἔξω τῆς χώ-
» ρας .

10. Et deprecabatur eum mul-
» tùm , ne se expelleret extra re-
» gionem .

ΤΟΛΩΣ. Τὸ βῆλθῆν τὰς δαίμο-
νας ἐκ τῶ ἀνθρώπων, εἰσάσαι αὐτοὺς ἐνο-
μίξειτο . Ἐὰ τὸτο ἔλεγον : μὴ βασανί-
σαι ἡμᾶς . ἐνόμιζον δὲ καὶ τὸτο . ὅτι
ἔτι τὸ ἀγαθὸν κακίαν αὐτῶν οὐκ ἀπέξε-
ται ἐπὶ ὁ Σωτὴρ . ἀλλὰ ὡς ἔδειξε αὐ-
τὸς ἐμπέθεν τῇ κολάσει . ἐρωτᾷ ὁ αὐ-
τῶν ὁ Κύριος . ἢ χεῖρα ἵνα μάθῃ . ἢ δειχθῆ
ἄλλ' ἵνα οἱ παρόντες μάθωσι ὁ πλῆθος
τῶν ἐποχλάντων αὐτῶ δαυμόνων . καὶ
ἔπειτα συμφορῶν ἡλευθέρωσεν αὐ-
θροπον .

TOLOS. Exire dæmonas ex
homine in tormenti parte ipsi nu-
merant, infensi nobis supra modū
spiritus . propterea hoc clamant ,
ne torqueas nos . Sed & illud susce-
ptabāt, ne propter improbissimam
malitiam eorum, non jam eos am-
plius Salvator toleraret ; sed hinc
exturbatos suppliciis addiceret . In-
terrogat porrò ipsum Dominus,
non ut ipse discat, sciebat enim
jam . sed ut qui præsentēs circum-
aderant cognoscerent multitudi-
nem infestantium hunc miserum
malorum spirituum : intelligerent-
que ex qualibus calamitatibus li-
berasset hominem Salvator .

ΦΩΤΙΟΥ . Εἰ καὶ ἀγὰρ μοχθηροὶ
εἰσιν οἱ δαίμονες, ἀλλ' ἔν ἐγίνωσκον ὅτι
εἰς ὑστέρων κολασθῆσονται ἡμᾶρ τῶν ἀμαρ-
τημάτων . διὸ καὶ νομίσαντες ἡδὴ ἐφρα-
σαι αὐτοῖς τὴν κολάσιν, ἐφοβήθησαν, ὡς
εἰς τιμωρίαν ἤκοντες, καὶ παρεκάλει μὴ
παρὲς καιρὸς ἀποσθῆναι τὴν δίκην .

PHOTII. Quamvis supra mo-
dum improbi ac contumaces dæ-
mones, agnoscunt & fatentur ta-
men se se aliquādo scelerum suo-
rum luituros graves pœnas. Qua-
re suspicati repræsentari jam nunc
ipsis expectatum otim supplicium,
correpta spatia queruntur, & su-
stineri in constitutam diem crucia-
tus suos postulant .

ΑΝΩΝΥΜΟΥ . Ἦν γὰρ αὐτοὺς πο-
θητῆ, ἔτι δὲ εἰ ἀμαρτωλῶν ἀκητή-
ρι .

ANONYMI. Expelli è regio-
ne nolunt ipsis cara & jucunda,
quòd à peccatoribus habitaretur .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΥΧ . Παρεκα-
λεῖ ἵνα μὴ ἀποστείλῃ αὐτὸς ἔξω τῆς χώ-
ρας, ἢ εἰς τὸ ἄβυσσον ἀπελθῆν, ὡς φη-
σιν ὁ Λυκάς . (ἢ γὰρ ἄβυσσος ἀναχώρη-
σις ἐστὶ τῆς κόσμου .) ἀξίῃσι τοίνυν οἱ δαί-
μονες μὴ πεμφθῆναι ἔξω τῆς γῆς, μηδὲ
ὑπὲρ οὐκ ἀσθενεῖν, εἰς δὲ οὐκ ἔτι δὲ
ἔξωθεν δὲ ἡτοιμασμένον τῶν ἑσθίων
καὶ τοῖς ἀγέλοις αὐτῶν . ὡς περὶ ὁ Κύριος
ἠδύνατο μεταξὺ αὐτῶν . Συνεχώρησεν
ἔτι αὐτὸς ἐν τῇ γῇ ταύτῃ, ὡς περὶ ἐν
ἐστὶ δὲ ἑσθίων, ἵνα μὴ ἀναπαύσῃ τῇ ἀπα-
νης

VICTORIS ANTIOCH. De-
*precabatur ne se expelleret extra re-
gionem*, aut ne irent in abyssum,
ut ait Lucas . nam abyssus recessio
est à mundo, orant igitur dæmo-
nes

nes ne amendantur extra terram, in locum ubi nemo sit; in tenebras exteriores præparatas Diabolo & Angelis ejus, quare apparebat in potestate Christi esse transferre ipfos quod vellet; nec nisi ejus permisso in illa constitisse regione. ut & in terris cæteris versari Diabolum tolerat: ne adversarii absentia genus humanum corona victoriae defraudet.

- 11. Erat autem ibi circa montē grex porcorū magnus, pascens.
- 12. Et deprecabantur eum spiritus dicentes: Mitte nos in porcos, ut in eos introeamus.
- 13. Et concessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi, introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus est in mare, ad duo millia, & suffocati sunt in mari.

ANONYMI. Permisit, hoc ostendens, ne in porcos, quidem, nedum in homines, audere aut posse quidquā dæmonas citra Dei permissionē. Multi hic opponunt: quid attinuit curationem Energumeni imputari tam luculenta, tāq; damnosa jactura Dominis porcorum? neque enim fas, ut alteri bene sit, alterum malè mulctari. Ad hoc dicimus: utiliter id à Domino provisum; ut manifesta fides fieret testimonii de Christi divinitate à dæmonibus prolati. qui enim audierant Energumeni ore profitentes dæmones de Domino; esse illum Dei filium, suspicari potuissent fabulam esse ex composito adornatam in homine, qui se dæmone infessum fingeret: cum ars illa & fraus adulantis, non vera calamitas esset. Talis suspicionis calumniam evidenti experimento refellebat porcorum impetus in præceptis, aliena utique impressus

σία ζημιώθη τ' ἀνθρωπότητα τῶ σφίγγε τ' νίκης.

- » Ην ὁ κεί πορὸς τῷ ὄρει ἀγέλη
- » χοίρων μεγάλη βοσκομένη.
- » Καὶ παρεκάλεσαν αὐτ' πάντες οἱ
- » δαίμονες, λέγοντες, πέμψον ἡμᾶς εἰς
- » τὰς χοίρας, ἵνα εἰς αὐτὰς εἰσέλθωμεν.
- » Καὶ ἐπέτρεψεν αὐτοῖς εὐθὺς ὁ
- » Ἰησοῦς, ἔειπὼν, ποῦ τὰ πνεύματα
- » τὰ ἀκάθαρτα εἰσέλθον εἰς τὰς χοίρας;
- » Ἐώρμησεν ἡ ἀγέλη κ' τῶ κρημνῷ
- » εἰς τὴ θάλασσαν. ἦσαν δὲ ὡς διαχί-
- » λιοι. Ἐπνίχθη ἔν τῇ θαλάσσῃ.

ANONYMOT. Επέτρεψε, τῶτ' δεικνύς, ὅτι ἔπε χοίρων, ἀνευ συγκαταθέως Θεοῦ, κατὰ τομῶσιν ἢ ἕξαστάζουσι, μή τιγε ἀνθρώπων, οἱ δαίμονες. πολλοὶ ἀνληθήσασιν ἐμπέδη, ὅτι ἔδη ἔδη φασὶ θεοῦ ἰαθῆναι τ' ἀμνομένοντα, τῶ σάντῳ γνέσθαι βλαβῆν τοῖς Κυρίοις τῶ χοίρων. ὅ γ' ἵνα ἀλλ' εὐκαθῆ ἀλλὰς ἔδη πορῶσαι κακῶς, καὶ φαρμῶν πρὸς τῶτ' μ', ὅτι οἰκονομικῶς γέρονε ὁ γεροντός. ἐπέτρεψε πρὸς τὴν Κερίον καὶ ἵππον Θεοῦ ἀμολόγησαν κ' κριτικῶ, ὅπως μὴ δόξη πορῶσαι ποιοῦτος εἶναι ὁ δαίμονων, οἱ χοῖροι παρέστησαν ἀληθῆ εἶναι πάντα ἑαυτὰ εἰκὸς ἢ καὶ τῶς δεσπότας τῶ χοίρων ἀξίως εἶναι θλίψεως καὶ ζημίας, διὰ ἵνας ἀμαρτίας. πορὸς τῶτ' οἱ εἶπεν, ὅτι καὶ ἐπνίχθησαν οἱ χοῖροι, ἀλλ' ἐπνίχθησαν. εἰκὸς ὅτι καὶ τῶς πνιχθῆναι σωθῆναι. γνώσκων ὅ πάντων δεσπότης τῶς ἐπιθυμῆσαι εἰκὸς εἶναι, μάλιστα ὅτ' παμπόνηρ' δαίμονων, ἀλαλοχαιμῶν πορῶσαι τῶς τῶ χοίρων ἀπωλείας ἔειπὼν τῶς τῶτων δεσπότας καταλεῦσαι τ' Κερίον ἐπέτρεψε

ἐπέσειεν αὐτοῖς ἢ ἔφοδον· ὡς δὲ ἴσως
ἀμα τ' οἰκείαν δεσποτείαν πάντων κατη-
χούσας, καὶ τ' ἐκείνῳ ἐσθύμην
ἀπερκεῖται καὶ καὶ καὶ καὶ.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Εἰς τὰς
χοίρας ἐπέσειεν εἰσελθὼν, ἀπαντες ὃ
ὑπὸ τῷ δαυμένῳ ἐλασθέντες καὶ τῷ
κρημνῷ ῥήσαντες ἑαυτοὺς εἰς τὴν θάλασσαν
ἐνέβαλον, ὡς τὰς ἐόσκοντας ὁμοίως
πεφοβηθῆναι ἐθαύμασαν ὁ γενόμενος,
καὶ εἰσελθόντας ἀπαγγέλλαι τοῖς ἐν τῇ
πόλει ἀπαντα τὰ γενόμενα. ἐφ' οἷς εἰκό-
τως ἐκπλαγέντες ἐκείνοι ἔξηλθον πρὸς
τὸν Ἰησοῦν. καὶ εὐρῶ καὶ καὶ καὶ τ' ἀπ-
θροῦσιν ἀφ' ἑαυτῶν δαυμόνια ἔξελευσθῆναι,
ἰματισμένῳ καὶ σωφρονῆσαι, καὶ ὡς
τὰς πόδας τῷ Ἰησοῦ καὶ καὶ καὶ καὶ τὸν
ἐνεργῆσαι ἐπιγνώσκοντα, ἔξεπλάγη-
σαν ἐπὶ τῷ γενόμενῳ καὶ τ' ἀποσέψα-
σαν δροσίζοντες ἐν τῇ ἑσπέρῃ πη-
μίλῃ παρεκάλεισαν ἐφ' ἑτέρως μεταβιῶναι
πόδας, ὡς οἱ ἄξιοι ὄντες τῷ Ἰησοῦ ἀγα-
θὸν ἐπὶ τὴν οἰκείαν χώραν ἔχειν, διότι
τὸ μὲν πᾶσι καὶ μὲν πᾶσι δὲ τὸ
τῷ παρόντι δυνάμει τῷ οἰκείων
ἐμαρτημάτων ἕνεκεν.

ΤΟΛΩΣ. Ἀξιάσιν ὁ δαυμονεὶ τὸν
Χριστὸν ὅπως μὴ δροσίζῃ αὐτοὺς ἐξωπῆς
χώρας· ἀλλ' ἀπολύσει εἰς τὴν ἀγέλιον
τῶν χοίρων· τῶν δὲ συγκλησθῆναι αὐτοῖς γε-
νέσθαι ὁ σωτὴρ ἵνα παλαίοντες ἡμῖν δο-
κιμωτέρως ἡμᾶς ποιήσωσιν. εἰς ὃ τὰς
χοίρας ἑμὲ χέσθην αὐτοὺς εἰσελθὼν ἵνα
δείξῃ ὅτι ὡς αὐτῶν χοίρων οὐκ ἐφέ-
σαντο, ὅπως ἔδδ' ἀθροῦσιν ἐκείνῳ, εἰ
μὴ θεῖα πῆ ἦν δυνάμις ἢ τρεῖσαι αὐτῶν.

ΦΩΤΙΟΥ. Ἐπεσεῖε τοῖς δαυμο-
σιν ὁ σωτὴρ εἰσελθὼν εἰς τὰς χοίρας ἵνα
δείξῃ τὴν καθ' ἑαυτοῦ μακίαν τῶν δαυ-
μόνων ὁποσόντις δεῖ. καὶ τὴν δυνάμιν
αὐτοῦ. καὶ ὅτι ὁ ἑκείνους χοίρας
συντόμως ἀφανίσαντες, οἷον ἀδύνατοι
ἦσαν εἰς τὴν ἀθροῦσιν ἐκείνῳ.
ὡς δὲ πάντων τῶν φανερῶν ἐστὶ τὴν
τῷ θεῷ δυνάμιν, καὶ λύνονται αὐτοὺς

vi: quomodo enim brutum pecus
simularet, exitio præsertim suo? sed
ne injusta videatur multa, pronū
est intelligere, dominos porcorum
ob propria peccata damnū istud
meritos. Ad hæc non dixit *suffo-
cati sunt*, sed *suffocabantur*. ut veri-
similiter credi possit, aliquos aut
plerosque ex suffocatione quam
pati ceperant, servatos, atque ita
non planè dominis periisse. Sciens
præterea Dominus omnium arca-
na cujusque cogitata, mali etiam
dæmonis astutum consilium pene-
traverat. sic nimirum ille ratioci-
natus secum fuerat, percallidè, ut
ipsi videbatur. si permittente Do-
mino porci perierint, irritati dam-
no gregis domini concurrent, &
autorem mali lapidabunt. Hanc
illorum argutiam ut eventu redar-
gueret, indulgit quod volebant: &
potestatem ostendit suam, impe-
diens effectum, & iram nocere cu-
pientium frænans, fraudemque
dæmonum effectū cassam reddens.

VICTORIS ANTIOCHENI.
In porcos permisit ingredi. qui
omnes à dæmonibus abacti per
præceps iactantes se ipsos in mare
irruerunt. adeo ut pastores immū-
di gregis, metu simul, & admiratio-
ne talis eventus attoniti, regrediē-
tes in urbem nunciarent cuncta,
quæ contigerant. quibus meritò
stupefacti illi exierunt ad Iesum, &
invenerunt sedentem hominem,
ex quo dæmonia egressa fuerant
vestitum, & sanæ mentis, humili-
que sessione ad pedes Iesu, benefa-
ctorem illum suum agnoscentem.
Et obstupuerunt eo quod accide-
rat. ac convenientem occursum ho-
norifico exhibentes venerationem
Domino, rogabant ut in alia loca

transiret : nequaquam se dignos arbitrati, qui tantum boni apud se haberent. veriti etiam ne forte gravius aliquid praeterea paterentur ob sua peccata, à tanta Praesentis potestate.

TOLOSANI. Petunt daemones à Christo ne ipsos extra regionem amandet : sed ire permittat in gregem porcorum. Manere autem ipsos indulget Salvator, ut illi nobis mixti, nosque quotidianis certaminibus exercentes, fortiores nos & palma digniores reddant. Concessit quoque ut in porcos irent; eosque perderent, documento id fore confidens spectatoribus ad intelligendum, qui porcos necaverint, nec homini illi misero unde expellebantur fuisse parituros : nisi prohibuisset vis quaedam major, ipsum curans, ipsique consulens.

PHOTI. Permisit daemonibus Salvator ingredi in porcos, ut ostenderet eorum furorem in nos, quantus sit, & quanta armatus nocendi vi. Sanè qui tot porcos momento perdididerant, facile intelligebantur, non carere viribus ad homines consimiliter perdendos. ut ex his omnibus manifestum sit, Dei potentiam impedire ipsos quominus adversus homines faciant quaecumque vellent.

14. Qui autem pascebant eos, fugerunt, & nunciaverunt in civitatem & in agros, & egressi sunt videre quid esset factum.

15. Et veniunt ad Iesum, & vident illum qui à daemone vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis : & timuerunt.

16. Et narraverunt illis, qui viderant, qualiter factum esset ei, qui daemonium habuerat : & de porcis.

17. Et rogare ceperunt eum ut discederet de finibus eorum.

18. Cumq; ascenderet navim, cepit illum deprecari qui à daemone vexatus fuerat, ut esset cum illo.

TOLOSANI. Civitatis illius & regionis incolæ, ubi de prodigio quod acciderat cognoverunt, percussi vehementius sunt, & Iesum rogabant, ut excederet è finibus eorum, Corripuerat enim eos metus quidam ne majus in eos malum

ποιήσαι εἰς τὰς ἀσθενέας ὅσα καὶ βέλων).
 πλὴν ἵνα ἡμεῖς, αὐτῶν.

14. Οἱ δὲ βόσκοντες τὰς χοίρας ἔφυγον, καὶ ἀγγέλλαν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τὰς ἀγροὺς. καὶ ἤλθον ἰδεῖν τί ἔστι τὸ γεγονός.

15. Καὶ ἔρχοντο πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ θεωροῦσι τὸν δαμονιζόμενον καθημένον καὶ ἱματισμένον καὶ σωφρονήντα τὸν ἐσθνηκῶτα καὶ κεκλιμένον ἐφοβήθησαν.

16. Διηγήσατο δὲ αὐτοῖς ὅτι ἰδόντες, πῶς ἐγένετο τῷ δαμονιζομένῳ καὶ περὶ τῶν χοίρων.

17. Καὶ ἤρξαντο παρακαλεῖν αὐτὸν ἀπελθεῖν ἀπὸ τῶν ὁρίων αὐτῶν.

18. Καὶ ἐμβάντων αὐτῶν εἰς τὸ πλοῖον, παρεκάλεσεν αὐτὸν ὁ δαμονιαστὴς ἵνα ἦ μετ' αὐτῶν.

ΤΟΛΩΣ. Μαθόντες δὲ τῆς πόλεως οὐκείνης περὶ τῶν γεγονότων θαύματα, ἔξεπλάγησαν σφόδρα. καὶ Ἰησοῦν παρακαλεῖν ἐκ τῆς χώρας αὐτῶν ἐξελεῖν. ἐδεδόκει δὲ αὐτοῖς μή τι καὶ μᾶλλον αὐτοῖς γένηται. λυπηθέντες γὰρ ὅτι τῇ ἀπωλείᾳ τῶν χοίρων, παρητήθη καὶ πλὴν

τὴν τῆς σωτῆρος παρησίαν . ὁ ὅτι ἰαθεὶς
 παρεκάλεσεν Συμεῖον αὐτῷ καὶ μηδαι-
 μῶς χορίζεσθαι αὐτῷ . δεδιώς μήποτε
 μόνον αὐτὸν εὐρήντες ὧ δαίμονες ἐνο-
 χλήσωσιν αὐτῷ . ὁ ὅτι Ἰησοῦς ἀπολύει
 αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς ἀπελθόν . δεικ-
 νύων ὅτι καὶ πρὸς ἡμᾶς αὐτῶ ἀλλά-
 γε ἡ δυνάμις αὐτῆς φυλάξει αὐτὸν .

ΣΕΤΗΡΟΥ. Οὐκ εἶπεν αὐτῷ ἐπι-
 ἀπαγγέλλει ὅσα σοι πεποίηκα ἐγὼ .
 ἀλλ' ὅσα σοι πεποίηκε ὁ Κύριος, δι-
 δάσκων ἡμᾶς, ἵνα ὅταν τι ἀγαθὸν ποιή-
 σωμεν, μὴ ἐπαυρώμεθα ἐπ' αὐτῷ .

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΩΤΟΥ.
 Τί δήποτε ὁ Σωτὴρ ὁ ἀσπαστὰ καὶ
 πᾶσι τοῖς θρασυπειρημένοις ὡδὸν ἑλ-
 λων μηδὲν εἰσὶν, νῦν πάλιν φανερώσῃ
 αὐτὸν βύλετω καὶ ἀπαγγέλλειν πρὸς
 ἀσπαστας ὅσα πεποίηκε αὐτῷ ὁ Θεός .
 ἔστιν ἔτι εἰσὶν πρὸς τῆτο ὅτι ἄρμόδιως
 πεποίηκε ὁ Κύριος . πᾶσα γὰρ ἡ χῶ-
 ρα ἐκείνη ἀθεοῦ ἰδῶ . καὶ δεισιδαιμο-
 νία ἐκράτησεν . διὰ τῆτο ὡδὸν ἑλλει
 αὐτῷ κηρύξαι τὸ θαῦμα . ἵνα ἀκρίαν-
 τες τε καὶ ἐωρακότες, ὅτι ὁ βέλτιον
 βίον ἑαυτῶν μεταστήσωσιν .

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ἠγάθῃ ὅτι διὰ
 τῆτο ἠθέλησεν εἶναι μετ' αὐτῆς τῆς Κυρίας ὁ
 ποτε δαίμονων, δεῖν τῆ μη ὡδὸν φιλῶν
 αὐτὸν ὑπὸ τῆ δαίμονος ἐν τῆ ἀσπασίᾳ
 τῆς Κυρίας . εἰ γὰρ ὡς μαθητῆς ὡν ἐζητεῖ
 εἶναι μετ' αὐτῆς, ὅτι αὐτὸν ἐκώλυσε
 αὐτῷ, εἰ δὲ γὰρ τὴν Μαρίαν ἐκώλυσε σωθῆναι
 αὐτῷ, ἀφ' ἧς ἐπὶ δαίμονια ἐβέλθηκε .
 μάλλον δὲ τῆτο εἶπεν ὁ Κύριος, διὰ
 ἡμελλεν ποιῆναι, τυπῆσι κηρύξαι τὴν Κυ-
 ρίαν εἰς ὠφέλειαν τῶ ἀκρίαντων .

opinionem ingeneraret divinitatis in eo negotio versatæ: cogitationem-
 que inderet vitæ in melius vertendæ .

ANONYMI. Existimo idcirco voluisse esse cum Domino illum,
 qui possessus à dæmone fuerat, quòd metueret ne denuò invaderetur à
 malo Genio, in absentia Domini . nam si in Discipulorum numerum
 adscribi postulasset, non, opinor, fuisset rejectus . neque enim Mariam
 Christus prohibuit, sequi se, à qua septem dæmonia ejecerat . nisi potius

propte-

quoddam inde ingrueret . Itaque
 clade porcorum & jactura perciti,
 præsentiam Salvatoris infelices a-
 versantur & recusant . Non ita
 qui curatus à Christo fuerat . Is e-
 nim voto planè contrario præcebat
 à Iesu, sibi ut per eum liceret adhe-
 rere ipsi comitem individuum .
 Verebatur scilicet ne solum ipsum
 invenientes dæmones, iterum in-
 festarent . At abire ipsum domum
 suam jubet Iesus : significans se
 quantumvis absentem, & lato spa-
 tio remotum, præsentem tamen ubi-
 que virtute, posse ac velle ipsum
 servare ac protegere .

SEVERI. Non dixit ipsi : An-
 nuncia quanta tibi ego fecerim ;
 sed, quanta tibi fecerit Dominus .
 docens nos, cum bonum aliquid
 fecerimus, non eo tamen efferri,
 nobisque gloriam tribuere .

**THEODORI HERACLEO-
 TÆ,** Cur tandem Salvator, cum
 aliàs passim soleat edicere iis quos
 curavit, ne cuiquam dicant: nunc
 è contrario jubet hunc nunciare
 omnibus quanta ipsi fecerit Deus?
 Dicendum : peculiarem hic fuisse
 Christo causam ita se gerendi . quo-
 niam universa ista ubi hæc gesta
 sunt regio Deū ignorabat, supersti-
 tionis obvoluta tenebris . Propte-
 rea nunciari prodigium voluit ab eo
 ipso in quo id gestū erat . ut & nun-
 cii ipsius mutatio, hominis prius
 noti, & rei nunciatæ admirabili-
 tas, vel illis ipsis Athæis aliquam

propterea istum reliquit ibi Dominus, ut faceret quod facturum sciebat : videlicet prædicare Dominum in utilitatem audientium ,

19. Et Iesus non admisit eum, sed ait illi, Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quanta tibi Dominus fecerit, & mirus fertus sit tui.

» Ο δὲ Ἰησοῦς ἄφῃκεν αὐτὸν, ἀλλὰ λέγει αὐτῷ, ὕπαγε εἰς τὸ οἶκόν σου πρὸς τοὺς σου, καὶ ἀνάγγελλον αὐτοῖς ὅσα σοὶ ὁ Κύριος ἐποίησεν, καὶ ἠλέησέν σε.

EIVSDEM. Vides autoritatem loquendi Deo dignam. Ipse se Dominum & misericordem vocat.

ΑΥΤΟΥ. Οραὶς ἰσχυρίαν θεοπραπίαν· αὐτὸς εἰπὼν Κύριον καὶ ἐλεήμονα καλῶς.

30. Et abiit, & cepit prædicare in Decapoli quanta sibi fecisset, Iesus : & omnes mirabantur.

» Καὶ ἀπῆλθε καὶ ἤρξατο κηρῖσεν ἐν τῇ δεκαπόλει ὅσα ἐποίησεν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς· ὅτι πάντες ἐθαύμαζον.

VICTORIS ANTIOCH. Dominus ne videretur sua solū præsentia custodire ipsum ab incurfu dæmonis, dimisit ipsum : nemiñe, inquiens, verearis. Præsentia siquidem minueret miraculum: absentia declaratura magis est potestatem. Revertere in domum tuam, habens à me pignus salutis: & narra aliis miraculum, ut confirmes gratiam. quod & fecit. quæritur quam ob causam Dominus dæmonas hoc poscentes iussit ingredi in porcos? Magna mala dæmones inferebant hominibus. Inde multi, ut fit, quæritabant inter se cur illa permitteret Deus? volens igitur Dominus cunctis ostendere, & quanta sit ira dæmonum in homines, & quanto pauciora & minora quam vellent eis inferant damna, frenante maleficam illorum vim divina potentia, in homines quidem experimentum ipsos edere suæ vafaniæ non est passus. indulfit autem ut porcos invaderent, ut ex eo & rabies & vis appareret dæmonum, ac ex eo

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ο Κύριος ἵνα μὴ δόξηται σαρκίως φυλάσσειν μόνον, ἀπέλυσεν αὐτὸν· μηδένα, φησὶν, εὐλαβήθητι· ἡ γὰρ σαρκίσις ἐλάττει τὸ θάσμα, ἡ δὲ ἀσυσία σημαίνει μειζόνως τὴν ἀνεργίαν. ὑποσπερε εἰς τὸ οἶκόν σου ἔχων παρ' ἐμῶ ἑνέχυρον τῆς σωτηρίας, καὶ διηγῶ τοῖς ἄλλοις τὸ θάσμα, ἵνα βεβαιώσῃς τὸ χάριον. ὁ δὲ καὶ ποίων διεπέλει. ζητήσῃ τίς ἐνεκεν ὁ Κύριος τοῖς δαίμοσι εἰσελθεῖν ἐπιπέσει εἰς τοὺς χοίρους ἕως ἀπλήρωσιν μέγιστα κακά διετίθεισαν τοὺς ἀνθρώπους δαίμονες. ἐν τούτοις δὲ πολλοὶ ὡς εἶκος, ἠνωξέτωσαν πρὸς ἀλλήλους, τίς ἐνεκεν ταῦτα ποιεῖν ἀέχεται ὁ Θεός; βεβληθεὶς οὖν ὁ Κύριος ἀπαντὶ δειξάμενος ἡνίκα τὴν ὀργὴν καὶ τῆς ἀνθρώπων οἱ δαίμονες ἔχουσι, καὶ ὅτι πολὺ ἐλάττει, ἢ ἐβλόν) καὶ δυνάτω, τοὺς ἀνθρώπους ἐργάζονται κακά, τῆς Θεοῦ κωλυόμενοι, δυνάμει ἡπὶ μὲν ἀνθρώπων αὐτῶν δὲ παρείχετο δειξάμενος· ἐπέτερε· δεδὲ αὐτὸς εἰς τοὺς χοίρους εἰσελθεῖν, ὥστε ἀπ' ἐκείνων τὴν ὀργὴν τῶν δαίμόνων ἐπὶ τὴν δυνάμει καὶ καὶ ὅτι οἱ τοσούτους χοίρους ἠνωξέτωσαν ἀφανίσαστες, ὅσα ἀδυνάτωι παρ' αὐτὰ

Ἀπαθῆναι τὴν ἀνθρώπων καθέστηκασι, ὡς ἄρα πάντων φανερὸν εἶναι τῷ Θεῷ ἔστι δυνάμει κωλύοντες αὐτοὺς ἀπαντα παρὰ τὴν εἰς τὴν ἀνθρώπων, ὅσα καὶ βύβλου.

καὶ Ἀπαπεράσαντο τῷ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλοίῳ πάλιν εἰς τὸ πέραν, συνηχθῆν ὄχλον πολὺς ἐπ' αὐτόν, καὶ ἐν τῷ ὄρει τῆς θαλάσσης.

καὶ ἰδὼν ἔρχεται εἰς τὸν ἀρχισυναγωγῶν ὀνόματι Ἰάειρος, καὶ ἰδὼν αὐτὸν πίπτει πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ.

καὶ παρεκάλει αὐτὸν πολλὰ, λέγων, ὅτι ὁ θνητὸς μου ἐχάπτωσ ἔχει· ἵνα ἐλθὼν ὀρθῆς αὐτῇ παρὰ χεῖρας, ὅπως σωθῆ καὶ ζήσεται.

καὶ ἀπῆλθε μετ' αὐτοῦ, καὶ ἦκοθεν αὐτῷ ὄχλος πολὺς, καὶ συνεβόλιβον αὐτόν.

ΑΤΤΟΤ. Θαύμα δὲ πάλιν ἔπερον ἔλαβε. ὄχλων γὰρ τῆς συναγωγῆς ἀπαντῶν πρὸς τὸν Κύριον, καὶ πρὸς λαμβάνων ἐν γνησιοσυνῶν τῶν πῶν, ἀλλ' ἀπαγκαζόμενον ὑπὸ νόσον τὴν θυγατρὸς ὀνόματι δὲ καὶ ἰωάννη Ἰάειρος. ὁ ὄνομα καὶ τῆς Ἰσραήλ τῆς εἰδότηας ὁ νεγρός, ἵνα γένηται ὁ ὄνομα ὑποδείξις τῆς θαύματος. παρεκάλει δὲ τὸν Ἰησοῦν ἰδίως θυγατρὸς, καὶ Ματθαῖος μὲν πεπελευθέρωσεν φησὶ, Μαρκῶν δὲ ὅτι μὲν ἀρρώσκειν δεινῶς ὑστεροῦν ἐλθόντων πρὸς τὸν ἀρχισυναγωγόν, ἐν ὅσῳ ἀπένομα ὁ Κύριος ἠμελλεν, ἀπαμείλας ὅτι πεπελευθέρωσεν καὶ περὶ αὐτῶν ὁ ἀκούειν τὸ διδάσκαλον. ἐπιδοὺ γὰρ ὡς διδάσκαλον ἠνόμισον αὐτὸν καλεῖσθαι ἵνα ἐλθὼν ἐπέμνηται τῇ παιδείᾳ, ἐκίμεισαν μὲν αὐτὸν χρεῖσται ἔτι ἄρα ὁ πεθνηκέναι ἀπὸ τῆς εἰδότηας ὅτι δυνατὸν καὶ καὶ ὀρθοθάνεισται ἀνοσσοῦ. τὸτο μὲν ἔσως ἔχει. Ματθαῖος δὲ τὸτο ὁ θαύμα μὲν εἰπὼν

quod tā multos porcos momento perdidissent, intelligeretur familia ipsos in homines posse. Sicq; palā fieret divina illos teneri potentia, ne quęcumque volunt in homines faciant.

21. Et cū transcendisset Iesus in navi rursū transfretum, convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.

22. Et ecce venit quidā de Archifynagogis nomine Iairus; & vidēs eū, procidit ad pedes ejus.

23. Et deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis est: Veni, impone manus super eam, ut salva sit, & vivat.

24. Et abiit cum illo, & sequebatur eum turba multa, & comprimebant eum.

EIVSDEM. Miraculum rursus aliud sequitur. Princeps enim Synagoge procedit obviam Domino, non causa venerationis, aut fidei instinctu, sed coactus morbo filię. nomen illi erat, Iairus. Exprimitur nomen propter Iudęos, qui norant factum, ut esset nomen demonstratio miraculi. Orat autem Dominum pro sua filia, quam Matthęus quidem jam obiisse ait: Marcus autē, tunc egrotasse graviter; postea verò a quodā domestico Archifynagogi, cū jam Dominus iturus ad illam erat, in ortem ejus nunciatam, addito frustra vexari Magistrum, re non amplius integrā. quoniam enim ut Magistrum putabant illum vocari, ut veniens oraret super puellam, arbitrabantur nihil iam eo esse opus, defuncta utique virgine. nescientes posse ipsum & mortuam vitę redde-

reddere. Hoc quidem sic habet. Matthæus autem id, in quo verè miraculum situm est narrare festinans, neglexit subtiliùs distinguere momenta verbaque amborum, Principis videlicet, & famuli, quasi uterque idem dixerit, quod non ita est: nec affirmare voluit. at tanti parum ad rei summam intererant. revocaturum puellam ad vitam, sequuntur ipsum & Discipuli.

ἄγομεν ὡς ἢ δι' ἑκατέρω ἑμοίως ἑκά-
 νη σημανομένης ὅτι δὴ νεκρῶν ἔλαβεν.
 Σωτήριος εἶπεν ὅτι τετελεύτηκε, πα-
 ρεῖς τ' ἀκριβοῦσιν ὑποχρῆσθαι ὁ Κύριος
 ἀπελεύσεσθαι καὶ ἀναστῆσειν αὐτῶν τ'
 παῖδα. ἔποντο αὐτῶν καὶ οἱ μαθηταί.

27. Et mulier quædã, quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim.

καὶ γυνὴ τις ἔλα ἐν ῥίσει αἱ-
 ματος ἔτη δώδεκα.

29. Et fuerat multa perpeffa à compluribus medicis, & erogaverat omnia sua, nec quicquam profecerat, sed magis deterius habebat.

καὶ πολλά παθήσει ὑπο πολλῶν
 ἰατρῶν, καὶ δαπανήσει πᾶσι
 τὰ ἐαυτῆς πάντα, καὶ μηδὲν ὠφε-
 ληθεῖσει, ἀλλὰ μάλλον εἰς ὄχλη-
 ρον ἔλθεισει.

27. Cùm audisset de Iesu, venit in turba retrò, & tetigit vestimentum ejus.

Ἀκούσεισει ὡς ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ, ἔλθει-
 σαι ἐν τῷ ὄχλῳ ὀπίσθου, ἤψατο τῆ
 ἱματίου αὐτοῦ.

28. Dicebat enim, Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.

Ἐλεγε γὰρ ὅτι καὶ τῶν ἱματίων
 αὐτοῦ ἄψωμαι, σωθήσομαι.

29. Et cõfestim siccatus est fons sanguinis ejus: & sensit corpore, quia sanata esset à plaga,

καὶ εὐθέως ἔξηρανθη ἡ πηγή τῆ
 αἱματός αὐτῆς, καὶ ἔγνω τῷ σώματι
 ὡς ὅτι ἰατρῶν ἔπαυτο τῆ μάστιγος.

TOLOSANI. Modò perpetrato miraculo, aliud brevi intervallo continuat Dominus. cùm Filiam Archifynagogi mortuam vitæ restituit. Credebat hic Archifynagogus, at ex dimidia tantum parte sanè quatenus ad Christi pedes procidit, fidelis esse videtur. quatenus verò rogat ut domum suam veniat, quasi non credens posse Christum verbo absentem quodcumque vellet effectum reddere, non planè fidelem se præstabat. Obiter interim & Hamorrhoidiam sanat: haud paulo robustiori fide præditam, ut pote quæ

ΤΟΛΩΣ. Μετὰ τὸ παρρησιαστικῶς γε-
 νὸς θαύμα καὶ ἐπὶ ἐργάζεσθαι ὁ Κύ-
 ριος. πάλιν γὰρ θυγατέρα τῆς ἀρχι-
 σιναγωγῆς ἀνέστησε. πρὸς γὰρ ἦν ὁ ἀρχι-
 σιναγωγῶν. ἔξ ἡμισείας μὲν ἔτι. καὶ
 ὡς μὲν πίπτων ὡς τὰς πόδας τοῦ Ἰησοῦ
 πρὸς εἶδον δόκῃ. ὡς ὅτι ὡς ἀκαλῶν αὐτῶν
 εἰς τὴν οἰκίαν αὐτῆς ἔλθειν, καὶ μὴ πι-
 στεύων ὅτι καὶ λόγῳ διὰ τῆς ποιή-
 σαι. ὅταν ἐπὶ τελείως πρὸς. ὡς γὰρ ἐν
 παρρησιαστικῶς ἀπερχομένης τῆς Σωτῆρος θε-
 ραπείας καὶ ἡ ἀμύθητος δι' αὐτῆς εἶχε τε-
 λείαν πρὸς. Καὶ γὰρ ἐν μόνῃ τῆς τῶν
 ἱματίων αὐτοῦ. παρρησιαστικῶς ἰατρῶν
 ἐπίστωσε. διὸ καὶ τυγχάνει τῆς ἰατρῶν
 ἔπειθ' ἡ καὶ ἡμᾶς παρρησιαστικῶς, πιστεύοντες
 εἰς

εις τὸν Κύριον· καὶ τῆς σαρκὸς αὐτοῦ
καὶ τῆς σαρκὸς γερονότου μέτοχοι, ἴσπιν
ταῖν πλημμελημάτων δεχόμεθα.

Τὸ ὄνομα καὶ τῆς ἀρχισυναγωγῆς
ἦν τῆς Ἰουδαίας τῆς αἰδοῦσας τὸν γερονότου.
ὅπως τὸ ποιῆσθαι τῆς τῆς σαρκὸς πε-
λαίοπτου δόποδαιζις γένη. τὴν δὲ
τῆς θυγατρὸς οὗ Ματθαίου πε-
λευτικῆναι φησὶν· ὁ δὲ Μαρκου, παρ-
απομνημονεύειν δεινῶς, ἅτα μὲν τῆς πο-
δοδογῆν.

solo vestis vel furtivo contactu cu-
randā se crederet. quare ipsi quod
speraverat contigit. Ita & nobis
accidit. credentes enim in Domi-
num, & carnis ejus ac mortis facti
participes, curationem peccato-
rum accipimus.

Nomen quoque Archisynago-
gi scripto proditum est, propter
Iudæos rem scientes quæ gesta fe-
rebatur, sed fortassè propter ejus
admirabilitatem, præstigiæ eam

suspectam habituros. cui dubitationi occurfura erat personæ talis men-
tio: qui pro sua prudentia & religione illudi sibi non sivisset. unde ejus
nominis interpositio, demonstratio quædam erat veritatis miraculi.
Hujus porrò filiam Matthæus objisse prius dicit: Marcus verò, primùm
quidem ægrotasse graviter, deinde & esse mortuam.

30. Καὶ εὐθέως ὁ Ἰησοῦς ἐπηγάς ἐν
ἑαυτῷ τὸ δὲ αὐτῆς δυνάμιν ἐξεληθῆ-
σαν, ἐπετραφεὶς ἐν τῷ ὄχλῳ, ἔλε-
γε, τίς με ἥψατο τῶν ἱματίων;

31. Καὶ ἔλεγε αὐτῷ ὁ μαθητὴς ἀπο-
στόλος, βλέπεις τὸ ὄχλον συνθλίβον-
τά σε, καὶ λέγεις, τίς με ἥψατο;
32. Καὶ περιεβλέπετο ἰδεῖν τὸν τῆς
ποιήσαντα.

33. Ἡ δὲ γυνὴ φοβηθεῖσα καὶ τρέμα-
σα, εἰδὴ ὅτι γέγονεν ἐπ' αὐτῆς, ἦλθε
καὶ προσέπεσον αὐτῷ, καὶ εἶπεν
αὐτῷ πατέρα τὴν πᾶσαν ἀλήθειαν.

34. Ὁ δὲ εἶπεν αὐτῷ, θυγατὴρ ἡ πί-
στις σου σε σώσει, ἵνα παρὰ εἰς εἰρήνην
καὶ ἰσχυρῶς ἀπὸ τῆς μάστιγος σου.

BIKTOPOS ANTIOX. O ΔΕ

Ματθαίου ὁμοίως καὶ τῆς τῆς σαρκὸς
ματι εἰσὶν τὸ ἀκριβῆσαν κατὰ λέγειν·
ὁ γὰρ Μαρκου προσέθησιν ὅτι ὁ Κύ-
ριος ἐπετραφεὶς ἠρώτα τὸ ἀψάμην.
ἡ δὲ ἰσχυρῶς φόβος κατήλειπεν ἑαυτῆς,
καὶ οὕτως εἶπεν πρὸς αὐτὸν, ὅτι πί-
στις σου σε σώσει. ὁ πᾶσι εἰς τὸ σωθῆναι
ἀπέστειλε αὐτῆς· ὁ δὲ ἀπιστῶν θλίβει αὐτὸν ἐ-
λευθῆρ. ὁ δὲ ἀπιστῶν αὐτῆς ἔλκεθι καὶ

30. Et statim Iesus in semetipso
cognoscens virtutē, quæ exierat
de illo, cōversus ad turbā ajebat,
Quis tetigit vestimenta mea?

31. Et dicebāt ei Discipuli sui,
Vides turbam comprimentē te;
& dicis, Quis me tetigit?

32. Et circumspiciebat videre
eam quæ hoc fecerat.

33. Mulier verò timens, & tre-
mens, sciens quod factum esset
in se, venit & procidit ante eū,
& dixit ei omnem veritatem.

34. Ille autem dixit ei, Filia, fi-
des tua te salvam fecit: vade in
pace, & esto sana à plaga tua.

VICTORIS ANTIOCHENI.

Matthæus in hujus quoque mira-
culi narratione minutias neglexit.
nam Marcus addit, conversū Do-
minum quæfisse: quis se tetigisset?
Illa verò conscia præ metu prodi-
dit se ipsam: & sic audivit à Do-
mino: fides tua te salvam fecit. qui
credit, tangit Salvatorem suum.
qui verò non credit, premit illum

P

& ve-

& vexat . qui verò illum tangit , trahit & rapit ad clementiam . negabant omnes se tetigisse ipsum ; non enim credebant . sed contigui solùm ipsi erant . E vestimētis porro suis processisse mulieri salutis causam , docuit dum dixit : *fides tua te salvam fecit* : sic non locus , non fermo , non quidquam eorum quæ extra sunt salutem affert ; sed sua unicuique fides . Filia autem Iesu est , curata à fluxu spiritualiter , & à vitio mundata : necesse est & hoc adungere . cur ait de Hæmorrhœissa Saluator , *quis me tetigit?* ut intelligeret se à volente curatam , & non ab invito . Sciverat enim quænam ipsum tetigisset . Interrogat autem , ut quasi deprehenderet ac convinceret ipsam , furto velut facto , recedentem ; & videlicet publicaret fidem ejus : efficeretque ne lateret mira operatio patrata . Virtutes Christi ex ipso communicantur aliis , non localiter aut corporaliter , quasi ab ipso recedant . Sed incorporeæ cum sint , & in alios effunduntur , & ab ipso non separantur . ut scientiæ & apud Magistrum manent , & à discipulis participantur . sic fide tangentibus Christum , virtutes ejus , ejus voluntate ac judicio dantur . Rectè autem dixit : non , *sensi* , sed *cognovi* . non enim sensibiles ejus virtutes sunt , sed incorporeæ . *Tetigit me quedam* , ait : allocuta est mente , affata est fide . accedens accepit à me curationem . non me tetigerunt qui circum constipati trudunt . non enim mēte ac cogitatione assident . Fatebitur igitur qui tetigit virtutem quam est expertus , ut plus inde juvetur , & abiens sciat se non solùm curatum , sed nec latuisse

ὅτι παῖς εἰς φιλιαν θρωπίαν . ἠρῶντο δὲ πάντες ἠφθαί αυτῶ , γὰρ ἐπίτευον , ἀλλὰ σιωπῶν αυτῶ , ἐδίδασκεν εἰπὼν , ἡ πίστις ἔσωσέωκε σε . ἔπειτα ἔτε πόπος , ἔτε λόγος , ἔτε ἡ τῶ ἐξώθεν σὺ ζῆ , ἀλλ' ἔκασον ἡ πίστις εἰ αυτῶ . θυγατρὸς ἡ χρηκατίζῃ τῶ Ιησῦ ἡ ἰαθῆσα τῶ ῥύσεως ψυχικῶς ἐ καθαριοῦσα τῶ πάθος , ἀναγκάσθῃ ἡ προαδύωα ἐ εἰπῶν . τίνος χάριν φησὶν ὁ σωτῆρ ὡς τῶ αἰμορροῦσσης , τίς με ἠφατῶ ; ἵνα νοήσῃ ὅτι παρ' ἐκόντῳ ἔλαβε τῶ σωτηρίαν , καὶ ἔπαρ' ἀκοντῳ . ἡ δὲ γὰρ τῶ ἀφαιμῶν . ἠρώτα ἡ ἵνα ἐλέγη αυτῶ παρελθῶσαν , καὶ μὴ δημοστέυσῃ αυτῶ τῶ πίστιν , καὶ μὴ λαθῆ δυνάμεις ἐνεργηθεῖσα . Αἱ δυνάμεις τῶ σωτῆρ ὡς αυτῶ μεταδίδου ἑτέροις , ἔ μὴ σωματικῶς ἡ σωματικῶς , ὡς ἀναχωρεῖν αυτῶ . ἀσώματοι δὲ ὄντες καὶ εἰς ἑτέρας δέερχοντῳ καὶ ἑτέροις δίδου , καὶ ὅσα ἔξισαν αυτῶ . ὡς περ αἰ ὁπισθῆμαι καὶ ὡσαύτω διδάσκοντῶ εἰσι , καὶ τῶς μαθητῶν ὡσαύτῳ δίδου . ἔτω τῶς πίσει ἀπομῶν αὐτῶ μὴ τῶ αυτῶ βλαῆς τε καὶ κρείσεως δίδου . καλῶς ἡ ὅσα εἶπερ , ἡ ὁδομῶν , ἀλλ' ἐγνω . ἔ γὰρ αἰδητῶ αἰ δυνάμεις αυτῶ , ἀλλ' ἀσώματοι . ἡ φάτο με τίς φησι , προσωμίλησέμοι λογισμῶ , διελέχθη μοι πίσει , ἡ ῥέμα καὶ καταμικρὸν προσελθῶσα ἔλαβε παρ' ἐμῶ τῶ ἴασιν . ἔχ ἡ φαντό με ὡσαύτῳ ἰασί . ἔ γὰρ λογισμῶ παρεδρεύσαν . ὁμολογῆσθῶ ὅτι ὁ ἀφαιμῶν τῶ ἐνεργῶν , ἵνα πλέον ὡφελῆθῃ καὶ ἀπελθῶν σιωπῆσῃ , ὡς ἔ μὴ ἰάθη , ἀλλ' ἔδδῃ ἄπερ διανοήθη ἔλαθεν . ἀποδομῶν ἔν ὡς ὅσα ἔλαθε , προσπεῦσαι αυτῶ , διηγήσατο ἐνώπιῳ παντῶ τῶ λαῶ ὡς ἰάθη ὡσαύτῳ . ὁ δὲ εἶπερ αυτῆ , θυγατρὸς , καὶ τῶ ἐξῆς . θυγατρῶ καλεῖ τῶ περσῶ πευμῶν , πίσεως ἕνεκα . ἡ γὰρ πίστις αυτῶ τῶς θεοσῶπείας ὁ κρείτῳ καὶ ἰσοθεσίαν ἐχαρίσατο . ἡ πίστις ἔ φησι σέσωκε σε . ὡς τε ἐπίδη ἔμαθες τῶ σωτηρίας

τηρίας τ' εἶστιν αἰτίας, ἀνέτισον δὲ πέρ-
μα. ἕκαστος γὰρ ποσειδωνοκαρῶνται,
ὅσον πνεύει. ὑπαγε εἰς εἰρλίω, καὶ
ἰαθὶ ὑγιῆς. ὁποῦ τ' μάστιγος ἔχ. ἰλασίδμος
αὐτῆς δὲ σῶμα καὶ τ' ψυχὴν ἐνεργετὴ
πέμπων αὐτὴ εἰς τέλος ἀγαθόν, ἐν εἰρλίω
ἐν ἣ καὶ κεν λένε) ὁ Θεός, καὶ δὲ,
ἐν εἰρήνῃ ἀγία ὁ πῶς αὐτῆ. καὶ πρί-
τον αὐτῶν διδάσκειν ἀναγκάσθαι, ἵνα
γνώσῃ ὅτι ἔδ' σῶμα μόνον ἰάθη, ἀλλὰ
καὶ τ' μάστιγος ἀπηλλάγη, τὴν τῶν
αἰτίων τῶ σωματικῶν παθῶν, δηλαδὴ
τῶν ἀμαρτηρῶν.

ΤΟΛΩΣ. Αὐτῆ ἡ γυνὴ ἐπίσημος
πὶς καὶ πᾶσι γνώριμος. ὅθεν καὶ
ἔμελλετο ὡς τὰ πολλὰ μὴ ἔλαμψε
τῷ Σωτῆρι προσερχεσθαι ἐπειδὴ καὶ
ἀκαθάρτος ἦν καὶ ἄνομος. διὸ ἔδδ' ἔχ
φανερῶς προσήλθε αὐτῷ. ἔδδ' ἔχ
προσώπων αὐτῷ ἐφάνη. ἀλλ' ὅποθεν
τοῦ ἱματίων αὐτῆ ἦλπε. λέγεται ἔ
ἑαυτῇ. ὅτι καὶ τῶ ἱματίῳ αὐτῆ ἄψω-
μαίωστος στήσεται. καὶ ἀλλ' τῶ
εἶπε αὐτῇ. ἡ πίστις ἔσσωκε σε.

ΟΡΙΓΕΝΟΥΣ. Αἰδομένη ἡ γυνὴ
ὡς ἔδδ' ἔλαθε, καὶ φοβηθεῖσα καὶ τρέ-
μυσα διηγήσατο τὰ ἑαυτῆς ἐνάπαυ τῶ
λαθῶ. καὶ ὡς ἰάθη τῶ χαρῶμα. ἐφο-
βήθη δὲ, ἔχ' ὅτι ἰάθη. ἀλλ' ὅτι κρύφα
τῶ πεποίηκε. Ἰουδαίους δὲ πάντως
καλεῖ ὁ Χριστός, ἔχ' ἵνα τὴν πολλὴν πίστιν
αὐτῆς. αὐτῆ γὰρ τὴν ὑποθεσίαν ἐκείνη
δέδωκεν.

petivit. Sic secum ipsa reputans, si vel ejus vestem attigero, planè sa-
nabor. Propterea dixit ipsi Dominus: *Fides tua te salvam fecit.*

ORIGENIS. Sentiens mulier se non latuisse, timens ac tremens
confessa est quæ sibi contigissent, narrans palàm coram omni populo.
ut scilicet mox à contactu vestimenti, sanata repente esset. Timuit au-
tem, non quod sanata esset; sed quod quasi clà, quasi furata sanitatē esset,
verita est ne culpæ imputaretur. Filiam verò ipsam vocat Christus,
propter multam ejus fidem. Fides inquam huic mulieri adoptionis
tantæ beneficium sancivit.

quæ cogitavit. Sentiens igitur
quòd non lateret, procidens ante
ipsum, narravit coram omni po-
pulo: se confestim sanatam. Ipse
verò ait ei: *Filia &c.* Filiam vocat
eam quæ curata fuerat, propter
fidem. nam fides ejus curatione
præstantior erat. & Dei adoptio-
nem ipsi gratificata est. *Fides tua,*
inquit, *te salvam fecit.* quare quo-
niam didicisti salutis causam fidem
esse, fac crescat istud semen. unus-
quisque enim tantum fructificat,
quantum credit. *Vade in pace, &*
esto sana à plaga tua. curato ejus
corpore, animæ quoque benefacit,
mittens illam in finem bonum, in
pace, in qua habitare dicitur Deus,
juxta illud: *In pace sancta locus ejus.*
Deniq; & ipsam docere necesse erat,
ut sciret, non suum corpus solum,
quod experimento sentiebat, fuisse
sanatum: sed ipsam quoque à pla-
ga liberatam, hoc est à causis cor-
poralis morbi, videlicet peccatis.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Insignis hæc
mulier erat & latè nobilis. unde il-
lam major verecundia tenebat ac-
cedendi ad Christum, quod scie-
bat notum omnibus, immundam
ipsam esse juxta legem. Itaque pa-
lam ad ipsum non accessit: neque
à facie se illi obtulit, sed à tergo
vestimentorum ejus còtactum ap-

ἢ Ἐπὶ αὐτῆ λαλῶντες, ἔρχονται

35. Adhuc e loquète, veniunt
P 2 ad

» ad Archifynagogum, dicentes,
» Quia filia tua mortua est: quid
» ultra vexas Magistrum?

36. Iesus autem audito verbo,
» quod dicebatur, ait Archifyna-
» gogo, Noli timere: tantum-
» modo crede.

37. Et nō admisit quemquam
» se sequi, nisi Petrum & Iaco-
» bum & Ioannem fratrem Ia-
» cobi.

38. Et veniunt in domum Ar-
» chifynagogi, & videt tumultū,
» & flentes & ejulantes multum.

39. Et ingressus ait illis, Quid
» turbamini & ploratis? puella nō
» est mortua, sed dormit.

40. Et irridebant eum. Ipse
» verò eiec̄tis omnibus assumit
» patrem & matrem puellæ, &
» qui secum erant, & ingrediun-
» tur ubi puella erat jacens.

41. Et tenens manum puellæ,
» ait illi, Talitha cumi, quod est
» interpretatum, Puella, tibi dico
» Surge,

42. Et confestim surrexit puel-
» la: & ambulabat. erat autem
» annorum duodecim. & obstu-
» puerunt stupore magno.

43. Et præcepit illis vehemē-
» ter, ut nemo id sciret: & dixit
» dari illi manducare.

EIVSDEM. Venit deinde &
in Archifynagogi domum. Et vi-
dens luctum multum, & cæteros
apparatus ac ritus funebres, quales
ex more adhibentur, ubi quis diem
obiit. multitudinem quidem iussit
ab his cessare: puella videlicet
eius causa hæc facerent, non ut
ipsi putabant, mortua, sed dormiē-
te. quod ajens significabat, sese,
cum vellet, mortuos tam facile

» ἀπὸ τῆ ἀρχιϋμαγωγῆς, λέγοντες
» ἐπὶ ἡ θυγάτηρ ἡ ἀπέθανε· τί ἐπι-
» σκεύεις ἢ διδάσκαλε;

» Ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐθέως ἀκρόαας τὸν
» λόγον λαλήσας, λέγει τῷ ἀρχι-
» ϋμαγωγῷ, μὴ φοβῆ, μόνον πί-
» στευε.

» Καὶ ὅτε ἀφῆκεν ἕδρα αὐτῷ συ-
» νακολαμβάνει εἰ μὴ Πέτρον, καὶ Ἰα-
» κωβον, καὶ Ἰωάννην τὸ ἀδελφόν
» τῆ Ἰακώβου.

» Καὶ ἔρχεται εἰς οἶκον τῆ ἀρχιου-
» ναγωγῆς, καὶ θεωρεῖ θόρον, κλαίον-
» τας καὶ ἀλαλάζοντας πολλὰς.

» Καὶ εἰσελθὼν λέγει αὐτοῖς, ἡ
» θορὸς αὐτῆς καὶ κλαίει; ὁ παιδίον
» ὅτε ἀπέθανεν; ἀλλὰ καθύψην.

» Καὶ καπελάων αὐτῆ· ὁ ὅτι ὀκτα-
» λῶν ἀΐστας, ὡς ἑλαμβάνει ἢ πα-
» τέρα τῆ παιδὸς καὶ τὴν μητέρα καὶ τὰς
» μετ' αὐτῆς, καὶ εἰς πορεύεται ὡς ἡ
» ὁ παιδίον ἀνακείμενον.

» Καὶ κρατῖσας τῆς χειρὸς τῆ παι-
» δὸς, λέγει αὐτῷ, παιδίον κῆμι, ὅ
» ἐστὶ μεθερμηνεύσασθαι; ὁ κορσίον,
» σὺ λέγω, ἔγειραι.

» Καὶ εὐθέως ἀνέστη ὁ κορσίον, καὶ
» περιεπαύεται, ἡ δὲ ἔτασεν δωδεκά· καὶ
» ἔξέστησαν ὀκτώσδε μεγάλη.

» Καὶ διετείλατο αὐτοῖς πολλὰ, ἵνα
» μηδεὶς γινῶ τῆτο· καὶ εἰπε δοθῆναι
» αὐτῷ φαγεῖν.

ΑΥΤΟΥ. Ἐρχεται λοιπὸν καὶ εἰς
τὴν τῆ ἀρχιυναγωγῆς οἶκον, καὶ ὁρᾷ
θρόνον πολλὸν καὶ τὰ λοιπὰ ὅσα δὴ τί-
τε ἐπὶ τοῖς τελευτάσιν· ἔξ' ἔθους ἐπλή-
ρην, καλέουσι μὴ εἶναι τῷ πληθεῖ παύσαι
μὴ ποιεῖν, ὡς αὐτῆς τῆς παιδὸς καὶ ὀστο-
θάνουτος, ἀλλὰ καθύψην· ἐδήλα-
σα γὰρ ὅτι τὰς ὀστοθάνοντας ἔτασεν ἑσθίως
ἀνίστησι βελόσασθαι, ὡς αὐτῆς ἔφη κα-
θύψην· ἀλλὰ ἡ καὶ τὸ κόμισθαι ἀφα-
ρεῖ τῆς παραγματοῦ, καθύψην τὴν πεινη-
κίαν

κλῆαν εἰπόν, καὶ μὴ ἀντικρυς ἐπαγγα-
 λασθῆναι ἀναστήσειν αὐτῷ. αὐτὸς μὲν
 δὲ μεταδίδωκε τὸ ἀκόμπασον. ἢ ὅτι τῆ
 παραγγαλιᾶ ὑπερβολὴ τὴν φήμην ἐρ-
 γάζει. ἐμβαλὼν γὰρ τὸ πλῆθος ἐκρά-
 τισε τῆς χειρὸς τὸ κορσάσιον, καὶ εὐθύς
 ἀνέστη. ὡς πολὺ μὲν ἄπεισι γινέσθαι τὸ
 θαύμα. Ἀφροθηλίται δὲ καὶ πόσις τῆς
 πατρὸς αὐτοῦ πάντων, ὡς εἰκός,
 τὰ παιδάτα μὲν τῶν ἀποκτελλέν-
 των.

ΤΟΛΩΣ. Ερχεῖται λοιπὸν εἰς τὴν
 οἰκίαν τῆς ἀρχισυναγωγῆς καὶ θρῆνον
 εὐρίσκει ὡς δόξαν αὐτοῦ τῆς παιδός. καὶ
 φησὶν ὅτι ὅτι ἀπέθανεν. ἀλλὰ καθύ-
 δη. δὲ κινῶν ὡς ῥαδίως ἀναστήσει αὐτῷ.
 διὸ καὶ πάντας εἶασε συσελθεῖν. ἵνα
 δὲ πάλιν μαρτύρας τῆς τῆς θεῆς δυνα-
 μείας ἔχη, τὸς ἀρίστους τῆς μαθητικῆς
 πρὸς ὄντας συσεσηγανεν αὐτῷ. καὶ
 τὸν πατέρα τῆς παιδός καὶ αὐτὴν τὴν
 μητέρα. καὶ τῆς μὲν χειρὸς λαβούμενος
 αὐτῆς, κελεύει εἰς τὸν λόγόν ἀναστῆναι αὐτῆ
 καὶ βαδίζειν, εἰς δόξαν αὐτοῦ. δὲ τῆ καὶ
 ἀλήθειαν ἀναστῆναι αὐτῷ, καὶ μὴ φαντα-
 σίαν. ἐμέλευσε δὲ δῆνα αὐτῆ φαγεῖν.

ΣΕΤΗΡΟΙ. Ὡς εἶνα τῆς διδασκα-
 λων τῆς ἀρχισυναγωγῆς νομιζόντες
 εἶναι Χριστὸν, παρεκάλαν εἰσελθεῖν εἰς τὴν
 οἰκίαν. καὶ εὐξαοὶ ὅτι τῶ κορσάσιον.
 ἐπειδὴ ὅτι ἀπέθανεν ἀχρηστοῦ εἶναι ἐνόμι-
 ζον τὴν ἔλευσιν. ἐπιθνήκει γὰρ ἢ πᾶσι.
 θαρρύνει δὲ ὁ Σωτὴρ. καὶ πείθει μόν-
 ον τὸν ἀκατέλευτον. ὅτι δὲ πθνηκέναι
 φασὶ καὶ ἀλήθειαν. διὸ καὶ κατερέλων.
 εἰπόντες ὅτι ὅτι ἀπέθανεν. κρατὶ δὲ
 τῆς χειρὸς καὶ ἀνίστησι καὶ δίδωσιν αὐτῆ
 φαγεῖν. ὡς αὐτῶν πείθει τὴν αὐτῆ
 ἀνάστασιν.

tur. Postquam verò jam erat mortua, inutilem adventum accessum-
 que, re non amplius integra, reputabant. Dissuadebantque ingressum
 Christo, illo uno invictò, ut putabant, argumento, mortua est puella,
 cujus curandæ causa veneras. At Christus animum ipsos bonum habe-
 re jubet; & credere. id quod illi sic interpretati quasi mortuam virgi-
 nem

excitare, quàm alius quivis dor-
 mientes. simul pompam & osten-
 tationem detrahit facto: dormire,
 quæ verè obierat, dicens; neq, pla-
 nè denunciâns se illam revocatu-
 rum ad vitam. Ipse igitur, quan-
 tum in se fuit, modestiam est secu-
 tus, laudem ac splendorem fugiens;
 licet ipsa operis excellentia famam
 fecerit. Ejecta enim turba tenuit
 manum puellæ, quæ statim surre-
 xit. unde multa cunctos incessit
 admiratio: & res per omnem latè
 regionem vulgata sermone est.
 unoquoque pro se, ut fit, factum
 cum studio narrante.

TOLOSANI. Pervenit ad Ar-
 chisynagogi domum, & lectum
 ibi offendit veluti mortuæ puellæ:
 & ait: non est mortua, sed dormit.
 significans se ipsam faciliè excita-
 turum. Inde non omnes secum in-
 gredi permisit: nec tamen nullos
 divinæ suæ potentiæ adhibere te-
 stes voluit. Tres enim præcipuos
 Discipulorum introduxit secum,
 Patrem præterea puellæ, ipsamque
 ejusdem matrem. Tum apprehen-
 sa jacentis manu verbo præcepit
 ut surgeret, atque incederet. Mox
 ad fidem plenam faciendam veræ
 resurrectionis, & non phantasticæ,
 iussit illi dari manducare.

SEVERI. Vnum aliquem vul-
 garium Magistrorum hujus Archi-
 synagogi familiares arbitantes
 Christum esse, quoad quidem spi-
 rabat puella, venire ipsum ac do-
 mum ingredi optaverant, nempe
 ut pro more supra ægram præcare-

nem non crederet, illud ipsum sedulo confirmabant. & nihilominus pergentem, contraque dicentem, nequaquam esse mortuam, irridebant. Quoad Iesus prehensa defunctae manu, statuit ipsam in pedes, & ut revixisse probet, afferri ei cibos jubet.

CAPUT VI.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

1. Et egressus inde, abiit in patriam suam; & sequebatur eum Discipuli ejus.

2. Et facta Sabbato coepit in Synagoga docere: & multi audientes admirabantur in doctrina ejus, dicentes: Vnde huic haec omnia? & quae est sapientia, quae data est illi, & virtutes tales, quae per manus ejus efficiuntur?

3. Nonne hic est faber filius Mariae, frater Jacobi & Ioseph & Iudae & Simonis? nonne & sorores ejus hic nobiscum sunt? Et scandalizabantur in illo.

TOLOGANI. Venit in patriam liquidò sciens se spretum ab suis iri. Tamen ne querelae occasionem haberent; & excipere verisimiliter possent: si venisset ad nos, credidissimus utique: praesto adest, vel experimento contemptus proprii, pravam atque impiam eorum voluntatem probaturus. Deprimebant autem eum & parvi faciebant ob generis humilitatem, ut apparet; non ferentes, qui ex ipsis esset ortus, cum efferri supra ipsos; voto stolidè ignavo,

SCOL. Hoc dicit, quia passim omnes, qui generositatis habent aliquid, filiorum profectus in lucro ponunt, & proprium suum arbitrantur bonum.

4. Et dicebat illis Iesus, Quia non est Propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua.

5. Et non poterat ibi virtutem ullam facere: nisi paucos in-

» ΚΑΙ ἔξῃλθεν, καὶ ἦλθεν εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ ἀκολούθησιν αὐτῷ ὁ μαθηταὶ αὐτοῦ.

» Καὶ ἡγουμένως σαββάτου ἤρξατο ἐν τῇ συναγωγῇ διδάσκειν. καὶ πολλοὶ ἀκούοντες ἐξεπλήθυνον, λέγοντες, πόθεν τούτω ταῦτα; καὶ τίς ἡ σοφία ἢ δυνάμεις αὐτῶν, καὶ δυνάμεις μεις θιασῶν ἅψα τῶν χειρῶν αὐτοῦ γίνονται;

» Οὐχ ἔστιν οὗτος ὁ τέκλιον ὁ υἱὸς Μαρίας, ἀδελφὸς δὲ Ἰακώβου καὶ Ἰωσήφ καὶ Ἰούδα καὶ Σίμωνος; καὶ οὐκ εἶσιν αἱ ἀδελφαὶ αὐτοῦ ὡςδε παρὸς ἡμᾶς; καὶ ἐσκανδαλίζοντο ἐν αὐτῷ.

TΟΛΩΣΑΙΟΥ. Ερχετο ἔπειτα τὴν πατρίδα, λίαν εἰδώς ὡς καταφρονήσεται αὐτοῦ. ἵνα δὲ μὴ ἔχουσιν ἀφορμὴν λέγειν ὅτι εἰ ἐλήλυθεν, βασιτεύσει μὲν αὐτῷ. ἔρχεται ὡς ἐλέγχων τὴν πονηρίαν αὐτῶν γνώμῃ καὶ ἄθεον. ἔξουτέλιξ δὲ αὐτὸν τῇ τῶν γένους παπεινότητι, φρονῶντες ὡς οἶκος καὶ μὴ θέλοντες εἶναι ἕκείνης ἔξου αὐτοῦ. κακῶς φρονῶντες καὶ λίαν ἀγενναῖς.

» Ελεγε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἔστι παροφίτης ἀπὸ τοῦ, εἰ μὴ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ.

» Καὶ οὐκ ἠδυνάτατο ἐκεῖ εὐδελμίας δυνάμιν ποιῆσαι, εἰ μὴ ὀλίγοις ἀρρώσταις

», ῥῆσιν ἐπιθεῖς τὰς χεῖρας, ἐθερά-
 », πυνσε.
 », Καὶ ἐθαύμαζε ἄλλ' τὴν ἀπίσταν
 », αὐτῶν· καὶ ᾤκνησε τὰς κινήμας κύ-
 », κλω διδάσκων.

», firmos impositis manibus cu-
 », ravit.
 6. Et mirabatur propter incre-
 », dultatem eorū. Et circuibat ca-
 », stella in circuitu docens.

ΤΟΛΩΣ. τὸς προφήτας ἐν τῇ πα-
 τρίδι αὐτῶν ἀπίστος ἔτι φησὶν ὁ Σωτὴρ·
 εἶπε γὰρ λαμπαρῶν πύχαιον, φθονῶν τε ἄλλ'
 ὁ γένεθ'· εἶπε δὲ δυσχερεῖς· ἀπιμάζον-
 τῶν δὲ τῶν· οὐκ ἔδυνατο ἔν' ἐκείσε
 δυνάμεις ποιῆσαι· ἔχ' ὡς μὴ δυνάμε-
 νον· ἀλλ' ὡς ἀπίστον ἐκείνων ὄντων. Καὶ
 ἔπι φειδύμενον, ὡς μὴ πρὸς κατακρι-
 σιν αὐτῶν εἶεν τὰ θαύματα· ἐπειδὴ δὲ
 ἐν ταῖς θαυματουργίαις καὶ τῆς δυνά-
 μεως δέμεγα τῶν ποιῶντων, καὶ τῆς πί-
 στειος τῶν τοιαύτων δεχομένων· ἄλλ'
 τῶν, ὅσα ἠδυνάτο σημεῖα ποιῆσαι·
 τὰ ἔστιν ὅσα ἐνεδέχετο· ἀπορροῦν γὰρ καὶ
 τῶν φύσιν ὅσα τὸ ποιῶν.

TOLOSANI. Omnes Pro-
 phetas in patria ipsorum inglorios
 esse, ait Salvator. Sive enim no-
 biles fortè domo fuerint, invidiam
 quæ splendori adhæret, patiuntur.
 Sin viles à natalibus sunt, ob id ip-
 sum habentur despectui. Non po-
 terat igitur illic virtutes facere, nõ
 quod ipsi vis, sed quod ejus civi-
 bus fides deesset. Præterea consul-
 tò miraculis parcens, ne ad ipsorū
 ea condemnationē verterent. quo-
 niam verò in operationibus mira-
 culorum duobus opus est, virtute
 in autore, & fide in illis quibus
 præstantur: propterea non poterat
 signa facere, hoc est non induce-
 bat in animum, quo niam indecens
 & contra naturalem rationem vi-
 debat fore, si ad nullum usum talia
 projicerentur.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Επιβή-
 νει τὴν πατρίδα, ὅσα ἀγνοῶν ὅτι καταφρο-
 νήσιν αὐτῶν ἄλλ' συνήθειαν, ἀλλὰ τὴν
 ἀγνώμονα καταφρόνησιν ἔξελεγχων.
 Οἱ δὲ ὁ θαυμάσιων τῶν λόγων ἐ τῶν
 ἔργων ὁ τῶν ἀδελφῶν ἐκ πληθύνοντες,
 ἄλλ' ταύτην μὲν ὅσα ἐτίμησαν, ἄλλ' δὲ ὁ
 γνώριμον τῶν σαρκικῶν γῆρας ἔξενυτέλε-
 σαν· ὅπερ καὶ πάντων τῶν ἀπίστον, ὡς
 εἶπεν, κοινὸν γέγονε πάθος. ὅθεν ἔδδ
 εἰς ἀκριβῆ γνῶσιν εἰαυτῶν ὁ Κύριος ὁδη-
 γεῖ τὸς ὁπίσθους. κατὰ περὶ ἐπὶ τὴν πατρι-
 δος πεποιθεῖ τότε, μὴ προθεῖς δυνάμεις
 πλείονας, ἄλλ' τὴν ἀπίσταν αὐτῶν. ὅτις μὲν
 γὰρ τὰ προθήρα δέξαμένοις μετὰ δαψι-
 λένεσθαι καὶ τὰ δευτέρα· κατὰ περὶ ἐπὶ τῶν
 γησιῶν ἐποίησεν μαθητῶν. ὅτις ὁ ὅτι ὁ
 προθήρα δδθῶν ἀγνωμονήσασιν, ἔκείνη
 τὴν δευτέρα προθεῖς ποιῶν· ἀνω-
 φελῶν τὴν προθεῖς εἰδὼς ὅτις ἔπος
 ἔχουσι, καὶ ὁπίσθους καὶ ἔχ' ὁπίσθους
 εἰαυτῶν τὴν ὁπίσθους. ὅθεν, ὅσα ἠδύ-
 νατο ἐκεῖ ἔδεξιαν δυνάμιν ποιῆσαι,
 ἄλλ' τὴν ἀπίσταν τῶν δεχομένων. ἐπειδὴ

VICTORIS ANTIOCHENI.
 Ascendit in Patriam, non igno-
 rans sese illic, ob familiaritatem,
 contemptui futurum: at illum ip-
 sum ingratum contemptum repre-
 hensurus. Illi verò mirabili ejus
 eloquentia, & extraordinariis ope-
 ribus percussi quidem sunt: cæte-
 rum his induci se non siverunt ad
 eum honorandum. sed quia no-
 rant ejus secundum carnem genus,
 spreverunt ipsum. quod omnium
 ferè incredulorum commune vitium
 est. quare tales ad sui exactam no-
 titiam Dominus non perducit. Si-
 cut & hic in Patria tunc fecit, non
 frequentans, ut alibi, miracula,
 propter incredulitatem ipsorum.
 His

His videlicet qui prima gratè ex-
 ceperunt, liberaliter secunda indul-
 get. ut erga veros Discipulos fe-
 cit, qui verò primo dono se in-
 gratos præbuerant, eos adjectione
 secundi haud dignabatur. inutilem
 ipsis & noxiam eam adjectionem
 sciens: sibi verò supervacaneam;
 & in qua minimè ipsum decens
 ostentationis species foret. Quod
 additur: *Non poterat ibi virtutem
 ullam facere propter incredulitatem
 eorum*, significat; concursu duarum
 rerum opus esse ad curationes; videlicet fidei eorum qui curantur, &
 virtute curantis: quarum alterutra deficiente, altera non sufficit. Haud
 scio porrò an non & hoc prudenti benignitati curare valentis sit adscri-
 bendum, non enim esset prudens ac benevola curatio iis ingesta qui ex
 ea damnium essent accepturi, ob incredulitatem. Circuibat verò Iesus
 cunctas Civitates & Castella, ut omnes à quibus exciperetur, fructum
 fidei perciperent: qui non crederent, nullam haberent incredulitatis
 excusationem.

- 7. Et vocavit duodecim: &
- » cœpit eos mittere binos: & da-
- » bat illis potestatem spirituum
- » immundorum.
- 8. Et præcepit eis ne quid tol-
- » lerent in via, nisi virgam tan-
- » tum; non peram, non panem,
- » neque in zona æs.
- 9. Sed calceatos sandaliis, & ne
- » induerentur duabus tunicis,

ANONYMI. Cur Matthæus
 Titulo 33. ait Dominum cum Di-
 scipulos mitteret, eis prohibuisse,
 ne virgam, neve calceamenta ha-
 berent in via: & Lucas Titulo 44.
 similiter dixit: eundem mandasse
 ipsis ne panem sumerent. Marcus
 verò & virgam & calceamenta eis
 permiffa scribit? Hæc prima fuit
 Discipulorum missio. neque enim
 verisimile est eos semel tantum mis-
 sos. Ne igitur prima vice ipsis

ἡδὲ τῶν Συμμαφοτέρων χρεῖα πρὸς τὰς
 ἰάσεις, καὶ τῆς τῶν Ἰσραηλιτῶν αἰ-
 σίας, ἃ τῶν Ἰσραηλιτῶν δαυάμεως,
 ἔδει ἐνεδέχεσθαι ἢ ἔφη τῶν οὐκ ἐλ-
 λείποντο. ἔδει οἶδα ἢ εἰ μὴ καὶ τῶ
 τῶ ἐυλόγω προσηγορεύει. ἢ ἡδὲ ἐυλό-
 γος ἰασις τοῖς Ἑλεθησοιδοῖσι δὲ ἀπιστίας.
 πάσης ἢ ἀειψῶν ὁ Ἰησοῦς πόλεις τε
 καὶ κώμας, ὥστε καὶ τὰς ἐπιδηχομέ-
 νας ἀπαντας τῆς πίστεως δεξασθαι τῆ
 σοδὸν, καὶ τὰς ἢ παροδὸν μηδαμίαν
 ἔχεν τῆ ἀπειθείας ὑπολογίαν.

- » Καὶ προσκαλήτω τὸς δώδεκα ἃ
- » ἤρξατο αὐτὸς ἀποσελεῖν δύο δύο.
- » καὶ ἐδίδυσ αὐτοῖς ἕκαστον τῶν πνευ-
- » μάτων τῶν ἀκαθάρτων.
- » Καὶ παρήγγειλεν αὐτοῖς ἵνα μη-
- » δὲν ἄρρωσιν εἰς ὄδον, εἰ μὴ ἢ ἄβδον μόν-
- » ον μὴ πήραν, μὴ ἄρτον, μὴ εἰς
- » τὸ ζώνιον χαλκόν.
- » Ἀλλ' ὑποδεδεμένους σανδάλια.
- » καὶ μὴ ἐνδύσασθαι δύο χιτῶνας.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Τί δήποτε ὁ Ματ-
 θᾶς ἐν τίτλῳ λέγει φησὶν ἀπαγγελῆσαι
 τοῖς ἀποσελεῖσιν μαθητῶν μὴ ἔλαβον,
 μὴ ὑποδήματα ἔχεν ἐν τῇ ὁδῷ, καὶ
 ὁ Λουκᾶς ἐν τίτλῳ μὲν ὁμοίως ἔφη τῶ
 Κυρίῳ ἀπειπεῖν αὐτοῖς μὴ λαβεῖν ἄρ-
 τον, ὁ δὲ Μάρκος τὰ ἀμφοτέρω ἔφη
 αὐτοῖς ἐπιτετραῖσθαι; αὐτῆ παρώτῃ λέγει τῶ
 μαθητῶν ἀποσολῆ. ἢ ἡδὲ λέγει εἰκὸς ἀπαξ
 αὐτὸς μόνον ἀπεσάλλου. ἵνα μὴ ἔν
 τοῖς δυσχερεῖσι ὁδῆσι τῶ ὄδον, μηδὲ
 ἐν ἐπιπέδῳ ἐπιφερομένοις, τετίσιν
 ὑπο-

ὑποδήματα ἢ ῥάβδον ἢ ἡμελλον ἐπι-
 ρεῖσθαι, ἑνωχώρησε τοῖς ῥάβδῳ
 κεχρησάσθαι καὶ ὑποδήμασι. μὲν δὲ τὸ
 πρῶτον πείρα καὶ τὸ γινώσκαι τὸ
 Θεῷ πρὸς αὐτοὺς σκέπαι, καὶ πάλιν
 ἀφ᾿ ἑαυτοῦ, ἵνα ἐπι Θεὸν μόνον ἔχωσι
 τὸ ἐλπίζειν, μηδὲ τὸ μικροτάτῳ ἐξωθεν
 ἐπιχερῶν ἔχοντες πρὸς τὸ ὀδοπορεῖν.

BIKTΩΡΟΣ ANTIΟΧ. Προκα-
 λᾷ τὸς δωδεκά μαθητὰς αὐτῶ καὶ
 ἀπέστειλεν αὐτοὺς δύο δύο, δεδωκὸς ἑ-
 καστῷ καὶ δυνάμει τῶ παντοῦ θαύματα
 ἐπιτελεῖν. ὡς ἐκπεριεῖναι μὲν τὴν Ἰουδαίαν
 κηρύσσοντες τὸ εὐσεβείας τὰ δόγματα,
 χαρίζεσθαι τὴν καὶ τῶ σωματικῶν θε-
 ραπειῶν τοῖς δεομένοις. ἔξ ὧν ἐκφε-
 ρετο τῶ καμᾶτῳ τὰ πληθῆ, ἐκείνη φοι-
 τᾶν παρ᾿ αὐτῶ πάντων ἀναγκαζομένων,
 τῶ τὸς μαθητὰς ἀποκαλέντες τῶ τῶ
 Χριστῶ αὐτοὺς ἀπανταχόσε πρὸς ἀγίνε-
 σθαι. σαφῶς δὲ τὸ ἀριθμὸν λέγει τῶ
 περὶ χειρῶν ἐπιπέπων. ὁ δὲ Ματθαῖος τίνες
 ἦσαν περὶ τῆσ, καὶ τὸ πρῶτον δὲ φη-
 σιν, ὅτι ἀνά δύο ἀπέστειλεν. τῶ τὸ γὰρ
 ὁ μὲν Μάρκος σαφῶς πῆσιν. ὁ δὲ Ματ-
 θαῖος τῶ λέγειν ἐς δύο καὶ ὅς δὲ, ἀλλὰ
 μὲν καὶ τὸ πᾶσιν αὐτῶν τίς μὲν ὁ πρῶτος
 σημαίνει, τίς δὲ ὁ δευτέρος. παρήγγη-
 λε δὲ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς ἵνα μηδὲν ἀφ᾿ ἑαυ-
 τῶν ἔχετε, φησὶν, ὅ βύθλομαι χρη-
 ματικῶν ἀπὸ τῶ ἀγίας συλλέγειν ταύτης,
 ὥστε ὅδε ἐφοδίων ἐνεκεν (ὅ δὲ ἐ ἀναγ-
 καστότατον εἶ) δοκεῖ τοῖς πολλοῖς) βύ-
 θλομαί τι λαμβάνειν ὑμᾶς παρ᾿ ἐκείνων
 παρ᾿ οἷς καὶ καταμύετε. μήτε ὅν χρυ-
 σὸν ἢ ἀργύρον ἢ χαλκὸν τῆσ καὶ τὸ ὄδον
 χρείας ἐνεκεν λαβεῖν ἀνάχρησθαι, ἀλλὰ
 μηδὲ τῆσαν ἔχειν ὑμᾶς βύθλομαι, ὥστε
 καὶ ἀπὸ τῶ ὀχηματικῶν δὲ κινῶν πᾶσιν
 ὑμᾶς ὅσον ἀφ᾿ ἑαυτῶν χρηματικῶν ἐπιθυ-
 μίας. καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος φησὶ, καὶ
 βύθλομαι ὑμᾶς μήτε δύο χιτῶνας, μήτε
 ὑποδήματα, μήτε ῥάβδους, ὁ δὲ καὶ
 πάντων ἐπιπέσασθαι εἶ, λαβεῖν εἰς
 ὄδον. ὁ δὲ Μάρκος ῥάβδον δοκεῖ ἐπι-

adhuc inexpertis grave videretur
 iter capessere sine aliquo saltem
 viæ subsidio, puta calceis & virga:
 cui ambulantes inniterentur: per-
 misit virga uti & calceis. Post pri-
 mam autem experientiam, proba-
 ta jam eventis Dei erga ipsos pro-
 tectione, & hæc abstulit: ut in Deo
 solo spem haberent; ne minimum
 quidem peregrinationis subsidium
 habentes.

VICTORIS ANTIOCH. Ad-
 vocat duodecim Discipulos suos,
 & mittit illos binos & binos: data
 ipsis potestate miracula cujusvis
 generis operandi: mandans ut per-
 cursarent Iudæam prædicantes Re-
 ligionis dogmata, gratis verò da-
 rent curationem corporum, egen-
 tibus ea. Ex quibus levabatur mul-
 titudinis labor, non jam amplius
 coactæ, doctrinæ aut curationis
 gratia conferre sese ad Dominum,
 eum ejus Discipulos ipso mittente
 ubique haberent occurrentes
 ultrò. Clarè autem numerum ex-
 primit Ordinatórú. At Matthæus
 quinam ij essent, adjungit: & mo-
 dum mittendi addit, dum combi-
 natos missos docet. Ac Marcus
 quidem disertè, ut dixi, numerum
 signat: Matthæus nominibus re-
 censendis ordinem notat, quis pri-
 mus esset, quisve secundus signi-
 ficans. Præcepit autem ipsis Ie-
 sus ne quidquam tollerent. quasi
 diceret: tantum abest ut vos ve-
 lim ex hac profectioe lucrú cap-
 tare: ut nec viatici nomine (quæ
 res maximè necessaria videri ple-
 risque solet) patiar vos accipere
 quidquam ab illis apud quos di-
 versabimini. ne igitur aurum, ne
 argentum, aut æs ad paranda viæ
 subsidia obtrudi vobis cujusquam
 offi-

Q

officio finatis. quin ne peram quidem habere vos volo, ut ipso habitu monstretis omnibus quàm alieni sitis à pecuniæ cupiditate. Et Matthæus quidem refert sic præcepisse Dominum: nolo vos habere duas tunicas, neque calceamenta, neque virgas (quod omnium parabilissimum est) sumere in viâ. Marcus tamen dicere videtur permisisse Dominum Discipulis ut virgam sumerent, & sandalia subligarent. Ac in virga quidem dicere quis possit, relaxatum aliquid postea per indulgentiam: & locum habuisse quod Matthæus dixit, priusquam adjungeretur illa per Marcum relata exceptio: nisi

πρὸς αὐτοὺς λαμβάνειν ἑξ ὑποδημάτων ἑξ ὑποδημάτων ἑξ ὑποδημάτων. ἀλλὰ ὁ μὲν ῥάβδον ἴσως καὶ συγχώρησιν φαίνεται αὐτὸν λέγειν ὅτι πρὸς τὴν περιουσίαν, εἰ μὴ ῥάβδον μόνον. μήτε ἵππεδον, μήτε ἄρτον, μή εἰς τὴν ζώνην χαλκόν, ἀλλὰ μηδὲ ὑποδήματα, μηδὲ δύο χιτῶνας. κατὰ κοινὸν γὰρ εἰρηνοῦς νομίζονται εἶναι ὁμηροῦ. τούτοις γὰρ ἑνωσθέντα τὰ λεχθέντα πρὸς τὸ παθεῖν κατὰ τὸν Λακκῆν. φησὶ γὰρ πρὸς τοὺς μαθηταίς, ὅτι ἀπέστειλα ὑμᾶς ἀπὸ βαλαντίου καὶ πήρας καὶ ὑποδημάτων, μὴ τίνος ὑπερήσατε; ἐνωσθέντα γὰρ ἐσιώπησε τὸν ῥάβδον ὡς συγχωρηθέντα ὑπερῶν κατὰ Μάρκον. ἴσμεν ὅτι ὡς ἀκαρτεία τίς ἔστιν ἢ ἐν ταῖς ταῖς δακτύλοις ἀκαρτεία.

virgam tantum. Cætera verò cuncta ad vivum recifa: ut neque peram, neque panem, neque in zonam æs, neque calceos, neque duas tunicas permiserit. Particula enim neque, ad singula illa referenda est. His siquidem concinunt illa Christi verba, ante passionem, secundum Lucam. ubi ait Discipulis: quando nisi vos sine sacco, & pera, & calceis numquid aliquid defuit vobis? Hic virgam, sicut, postea videlicet relaxatam, juxta id quod Marcus ait: Scimus ergo totam hanc apparentem discrepantiã in confusione temporum sitam, quæ si distinguantur, cuncta convenient.

SCHOL. Proposuerat Victor: videri discrepare Marcum à Matthæo in virga & sandalijs; & de virga solum responderi. unde suspicari licet, hunc locum mutilum esse, prout etiam ex alijs signis apparet. dicturus erat fortè, in sandalijs contradictionis speciem non esse propterea quod Matthæus & Lucas verita Discipulis à Domino referant calceamenta, quæ nimirum totum supernè pedem tegerent, non sandalia, quæ plantas dumtaxat præmunirent.

10. Et dicebat eis, Quocumque introieritis in domum, illic manete donec exeatis inde.

11. Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde excutite pulverem de pedibus vestris in testimonium illis. Amen dico vobis, tolerabilius erit Sodomis, aut Gomorrhis in die judicij, quàm Civitati illi.

καὶ ἐλεῆθη αὐτοῖς, ὅπως εἰάν ἐσέλθητε εἰς οἰκίαν, ἐκεῖ μὴ ἔσθε ἕως αὐτῶν ἐξέλθητε ἐκεῖθεν.

καὶ ὅσοι εἰς αὐτὴν μὴ δεξώμεθα ὑμᾶς, μηδὲ ἀκούσωσιν ὑμῶν, ἐκπορευόμενοι ἐκεῖθεν ἐκπινάξατε τὸ χόδι τὸ ὑποκάτω τοῦ ποδῶν ὑμῶν εἰς μαρτύριον αὐτοῖς, ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ἀνεκτότερον ἔσται Σοδόμοις ἢ Γομορροῖς ἐν ἡμέραις κρίσεως, ἢ τῇ πόλει ταύτῃ.

TOLOSANI. Vbique docebat Salvator in urbibus & pagis, &

ΤΟΛΩΣ. Πανταχῶς ἐδίδασκεν ὁ Σωτὴρ ἐντε πόλεσι καὶ κώμαις καὶ μικροῖς

μικροῖς χωρίοις . διδασκῶν ὑμᾶς μηδένος καταφρονῆν, μηδὲ τῶν ἐλαχίστων . μηδὲ πᾶς μεγάλας αἰεὶ πολλὰς ἐπιζητεῖν . ἔ μόνον ὃ αὐτὸς διδάσκει, ἀλλὰ καὶ τὰς ἁποστόλους ἁποπέλλει καὶ ἅμα δύο δύο . ἐπέκεινα ὃ τῶν δύο ἢ ὄντως, ὅτι ἦν δυνατόν . ὁ μὲν γὰρ εἰς ἀπορόθουμα . εἰ ὃ πρῶτος, ὅτι εἰς πολλὰς αὐτὸν κώμας ἐξήρκεσαν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἁποστόλων . ἀλλὰ καὶ ὡς ἀγγέλλει μηδὲν αἶρειν . μήτε πήραν, μήτε χαλκόν, μήτε ἀργύρον . παιδύων ὑμᾶς ὁ ἀφιλοχρηματῶν . καὶ ἀκτημοσύνην ἀσκεῖν . ὅτι μία ὃ οἰκία καταμύειν αὐτὰς κελεύει . ἵνα μὴ δόξωσι ἀλλὰ γαστριμαργίαν τῆτο ποιῆν . ἀλλὰς ὅτι ἄλλων οἰκίας ἀμείβοντες . ἐκπιπύσκειν ὃ καὶ ὅτι χῆν λέγει δὲ τῶν μὴ ὡς ἀδεχομῆμον αὐτὸν . ἵνα δείξωσιν ὅτι ἔδδεν ὡφέλησαν αὐτὰς μακρὸν ὁδὸν πρὸς αὐτὰς βαδίσαντες . καὶ ὅτι ἔδδεν ἀπ' αὐτῶν ἔχον . ἔδδεν καὶ χῆν . ὃ ὃ . ἀνεκτότερον ἔσαι Σοδομοῖς ἢ Γομορφοῖς ὅτι τῆν κρίσει ἢ ὅτις μὴ ὡς ἀδεχάμηνοις ὑμᾶς . τῶν δὲ δηλοῖ . ὅτι ὃ μὴ Σοδομίῳ κολαθέντες ὅτι παύθη, κρυφότερον ὅτις θεν ὑμωρηθήσοντα . ὃ ὃ μὴ ὡς ἀδεχάμηνοι τὰς ἁποστόλους δύνοντες ὅτι τὸ καὶ χαλεπώτερον .

ΚΥΡΙΑΛΟΥ . Μήτε χρυσόν . μήτε ἀργύρον φησὶν ἢ χαλκόν ἐπιφέρει . ἀλλὰ μηδὲ πήραν . παιδύων αὐτὰς πῶρρωθεν εἶ) τῆς τῶν χρημάτων ἐφέσεως . Καὶ ὁ μὲν Ματθαῖον καὶ ὁ Λουκάον μήτε ὑποδήματα μήτε ῥάβδον μήτε πήραν φασὶ λαβεῖν αὐτὰς . ὁ δὲ καὶ πάντων ἐνπέλαστον εἶ) . ὁ δὲ Μάρκον φησὶ, ῥάβδον ἐπιτρέψαι λαμβάνειν αὐτὰς καὶ ὑποδήματα (αυθάλια .

ΑΓΓΟΥ . Ἐκέλευσε ὃ καὶ εἰς οἰκίαν μύειν μὴ μεθισαμύειν, ὡς τε μὴ εὐκόλως καὶ ποσκαίρα γνώμης ἁποφέρει . ὅτι δόξα ὡς αὐτοῖς ἢ πόλιν οἰκῆσαι . ὅτις ὃ ὅτι ὅτι ἀπιμύρητοι ἔσον) ὃ μὴ ὑποδεχομῆμοι αὐτὰς, ἢ μὴ παρομῆμοι τοῖς παρ' αὐτῶν λεγομῆμοις,

in parvis viculis, docens nos hoc exemplo, contemnendum esse neminem, quamlibet ex pusillis ac minimis fuerit; neque maximas semper urbes quærere. Non solum autem ipse docet, sed & Apostolos mittit simul binos & binos. neque enim fieri poterat, ut plures duobus aut pauciores irent. uni siquidem incomitato animi præsentia & promptitudo audendi defuerit. Si verò terni confociarentur, non sanè multos in vicos sufficeret numerus Apostolorum. Præcipit autem præterea, ne secum quidquam tollant. ne peram, ne pecuniam, ne panem quidem. crudiens nos ad divitiarum neglectū, & ad exercendam paupertatem. Iā in una domo manere præcipit, ne propter delicias victus ac gulam in alias ex aliis migrare domos viderentur. Excudere quoque pulverem monet abeuntes ab iis qui non receperint ipsum, ut hoc facto demonstrant, se quemadmodū navare apud ipsos operam salutis illorum procuranda, cujus causa longæ viæ molestiam susceperant, non potuerunt, ita nihil ipsorum conferre in suam rem, aut secum auferre velle, ne pulverem quidē, quod sequitur. Tolerabilius erit Sodomæ & Gomorrhæ in iudicio, quàm ijs, qui non receperint vos. hunc sensum habet: Sodomitæ in hac vita puniti, levius in alia iudicium sentient: qui verò non receperint Apostolos gravius & vehementius.

CYRILLI. Neque aurum, neque argentum, inquit, aut æs feratis vobiscum, ac ne peram quidē, docens ipsos abesse quam longissimè à cupiditate pecuniarum. Et

Matthæus quidem ac Lucas neq; calceamenta, neque virgam, neq; peram ajunt tulisse ipsos. qui habitus atq; instructus maximè omnium pauper & tenuis viderur. Marcus verò autor est remissum ipsis ut virga manum, sandaliis pedes munire possent:

SCHOL. Ita igitur conciliat Evangelistas hoc loco Cyrillus, ut Matthæus & Lucas narrent quid discipuli fecerint magno paupertatis studio, etiam virgæ & calceis renunciantes, cum Christus utraque permitteret: Marcus verò quid Christus preceperit, exponat.

EIVSDEM. Præcepit autem in domo, qua primum excepti fuerint, manere; nec mutare hospitia: ne facilis mobilitatis & instabilitatis defultoriæ opinionem ferrent apud urbis ejus incolas. Cum autem ostendisset non impunè laturos, qui prædicationi ipsorum credere nolissent: mandavit suis, ut pulverem pedum suorum in tales excuterent, Pulvis nimirum ille argumentum erat & signum viæ in gratiam contumacium istorum à Christi Discipulis frustrà peractæ. Melior porrò conditio futura est in die Iudicii quorumvis Sodomitarum & Gomorrhæorum, quàm horum ad prædicationem furdorum aut rebellium. quod post tanta miracula non crediderint. Alius dicit: Peccatorum ab istis commissorum pulverem justè ad ipsos rebiturum: & Sodomis tolerabilius, quàm isti civitati fore: quia Sodomam missi non sunt Apostoli.

12. Et exeuntes prædicabant
ut poenitentiam agerent.

13. Et dæmonia multa ejicie-
bant, & ungebant oleo multos
ægros, & sanabant.

TOLOSANI. Alia quidem consentanea reliquis Evangelistis Lucas etiam exposuit. Illud verò, ungebant oleo, solus Marcus dixit. quemadmodum & Iacobus in Catholica Epistola loquitur. Oleum porrò & fatigationi medetur, & lucis simul ac lætitiæ causâ est. significat autem & oleum, quod à Deo datur, hoc est unctioem spiritus, & curationem morbi, & illuminationem cordis. nam & Frater Do-

ἐκέλευεν αὐτοῖς καὶ ταῖς μὴ δειχομένων ἐκπνέουσαι τὰς ποδῶν καὶ κοινοῦτον, σὺμβολῶν ὄντων τῆς ὀδοπορίας ἢ ὑπέμενον ὑπὲρ αὐτῶν, ἀνεκτότερον ἄπασι καὶ Σοδόμοις καὶ Γομορροῖς εἰσῶν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἢ τοῖς μὴ δεχομένοις. ὅτι τὸ ἄπικτον γεννηθῆναι θαυμασίων, τοῖς λεγομένοις ἔσθι ἐπίσευσαν. ἐπεὶ δὲ φησὶν ὡς τῶν ἀμαρτιῶν αὐτῶν ὁ κοινοῦτος δικαίως αὐτοῖς ἐκπέσει, καὶ ὅτι Σοδόμοις ἀνεκτότερον ἄπασι ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ, ἐπειδὴ εἰς Σόδομα ἔσθι ἀπέσπλησαν ἀποστόλοι.

καὶ δεξιόντες ἐκέρουσον ἵνα μετανοήσωσι.

καὶ δαίμονια πολλὰ ἐξέβαλλον, καὶ ἕλειφον ἐλαίῳ πολλὰς ἀρρώ-
ντας, καὶ ἐθεράπευον.

ΤΟΛΩΣ. Τὰ μὲν ἄλλα τῶν ἀπλήσια τοῖς λοιποῖς Ευαγγελισταῖς καὶ ὁ Λυκάς ἐξέθετο. ὁ ἕλειφον ἐλαίῳ, μόνος ἐφη ὁ Μάρκος· καθάπερ ὁ Ἰακώβος ἐν τῇ Καθολικῇ ἐπιστολῇ φησὶ. ὁ ἕλειφον καὶ κόπυς ἰαταί, ὁ φωτὸς αἴμα ὁ ἰλαροῦντι ἔστιν ἀπὸν. σημαίνει ὁ ὁ τῶν Θεῶν ἕλειφον. καὶ τῆ ἰασὶν τῆ νοσήματος. ὁ καὶ τῆ καρδίας φωτισμὸν. καὶ γὰρ ὁ ἀδελφὸς θεοῦ ἔτω φησὶν. εἰ μὴ τις ἐν ὑμῖν ἀσθενῆ παρακαλεσάτω τὰς καρθευτέρας τῆς ἐκκλησίας. καὶ παρασυξάτω αὐτῶν αὐτῶν.

αὐτῶ ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ .

SCHOL. Quid est τὸ παρὰ Θεοῦ ἐλαίον ? fortasè legendum ; τὸν παρὰ Θεοῦ ἔλαιον .

ANONYMOY . Εν τῷ ἐλαίῳ πάντως ἑπικαλύμμοι ἔσονται τῷ Κυρίῳ .

BIKTΩPOC ANTIOX. Τῆς ὡδωπλήσια καὶ ὁ Λυκαῖος ἐξέθετο . ὁ ἴδιος ἡλεφῶ ἐλαίῳ , μόνῳ ἔφη ὁ Μάρκος , καὶ καὶ Ἰάκωβῳ ἐν τῇ καθολικῇ καὶ ὁμοίᾳ λέγει . ἀδελφεῖς τίς ἐστὶν ὑμῶν ; προσκαλεσάτω τὸν πρεσβύτερον τῆς ἐκκλησίας καὶ προσευξάτωσαν ἐπ' αὐτὸν , ἀλείψαντες αὐτὸν ἐλαίῳ ἐν ὀνόματι Κυρίου , καὶ ἡ εὐχὴ πάντως σώσει τὸν κάμνοντα , καὶ ἐγερῆ αὐτὸν ὁ κύριος . ὁ ἐλαίῳ καὶ κόπος ἰατρικῆ καὶ φωτὸς αἴτιος ἐστὶν ἰλαρότητος ὑπάρχει . σημαίνει οὖν ὁ ἀλειφόμενος ἐλαίῳ ἐστὶν ὡδὴ τῆς Θεοῦ ἔλεως , καὶ ἡ ἰατρικὴ τῆς νοσήματός καὶ τῆς καρδίας τῆς φωτισμῶν . ὅτι γὰρ ἡ εὐχὴ ἐστὶν πάντων ἐν ἡμέρᾳ , πάντῃ πᾶσι δούλον . ὁ ἴδιος ἐλαίῳ , ὡς γε οἶμαί , σύμβολον τῆς αὐτοῦ ὑπάρχει .

» Καὶ ἤκουσεν ὁ βασιλεὺς Ἡρώδης .
 » φανερόν γάρ ἐγένετο ὁ ὄνομα αὐτοῦ .
 » ἐλέγχετο , ὅτι ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτίζων
 » ἐκ νεκρῶν ἠγέρθη , καὶ διὰ τούτου ἐνεργή-
 » νουσιν αἱ δυνάμεις ἐν αὐτῷ .

ΑΥΤΟΥ . Οὗτος ὁ Ἡρώδης υἱὸς τοῦ Ἡρώδου τῆς πρώτης , ἐφ' ᾧ ἐστὶν εἰς Αἴγυπτον Ἰωσήφ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν , ἐπὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ , χρηματιοδὸς ὑπὸ ἀγγέλων . τετραρχίῳ ἦν τῶν ὄντων Ματθαῖος καὶ ὁ Λυκαῖος ὀνομάζει , ὡς τε τῆς τετραρτίου μέρους τῆς ἀρχῆς τῆς πατρὸς ἀρχόντος . ὁ γὰρ Ῥωμαῖοι διείλον πάντῃ εἰς μέρη τέσσαρα , καὶ μὴ τῆς πρώτης γυναικὸς ἑπιπρῆσαντες τῷ υἱῷ ἀρχὴν τῆς τετραρτίου ὁ ἴδιος Μάρκος καὶ ἄλλοι δὲ πινες ἀλλοφύρωις ἐβασιλεύοντες καλεῖσθαι , εἴτε ἀπὸ τῆς πατρὸς Ῥωμανίας , εἴτε καὶ ἀπὸ τῆς ἐπι τῇ φωνῇ κεχρημένοι . πατέρα ἴσως

mini sic ait . Si quis in vobis infirmetur advocet presbyteros Ecclesie , & orent super eum ungentes ipsum oleo .

ANONYMI . In oleo omnino invocantes nomen Domini .

VICTORIS ANTIOCH. His similia recitat & Lucas . sed adhibitam unctionem olei , solus Marcus memorat . cui consentaneè Iacobus in Catholica scribit : Infirmatur quis in vobis ? advocet presbyteros Ecclesie , & orent super ipsum , ungentes eum oleo in nomine Domini ; & oratio fidei salvabit infirmum & alleviabit eum Dominus . Oleum & lassitudini medetur , & lucis ac lætitiæ causa est ; significat igitur olei unctio , misericordiam à Deo , morbi curationem , & illuminationem cordis . Orationem omnia posse cuivis notum est . Oleum porrò , ut opinor , horum symbolum erat ,

14. Et audivit Rex Herodes (manifestum enim factum est nomen eius) & dicebat quia Iohannes Baptista resurrexit à mortuis : & propterea virtutes operantur in illo .

EIVSDEM . Hic Herodes filius erat Herodis Primi , sub quo in Ægyptum Ioseph Iesum abduxit , & Matrem ejus , monitus ab Angelo . Porrò hunc Tetrarcham Matthæus & Lucas nominant , utpote quartæ parti Regni Patris imperitantem . nam id Regnum Romani diviserunt in partes quatuor , quarum unam post Herodis primi mortem huic ejus filio concesserunt . At Marcus & quidam alii indifferentè & hunc Regem appellant : vel consuetudine tituli paterni ,

paterni, vel populari quadam licentia paulò latius usi voce illa. Hæc clariùs exponit Historicus Iosephus. Audiens igitur hic Herodes Christi miracula: & sibi non sine angore animi conscius: se Ioannē Iustum hominem occidisse sine causa, suspicatus est ipsum excitatum è mortuis hæc operari. ut autem Lucas ait, cùm & alios idem opinantes audiret, magis æstuarè tali dubitatione cogebatur: adeo ut videre ipsum cuperet, exploraturus suis oculis an ipse revera esset.

TOLOSANI. Adeò miser Herodes erat, ut etiam mortuum Ioannem timeret.

15. Alii autem dicebant, Quia Elias est. Alii verò dicebāt, Quia Propheta est quasi unus ex Prophetis.

ANONYMI. Habebant enim denunciationem à Propheta: venturum ad ipsos Eliam Thesbiten priusquam veniret dies Domini magna & illustris. Alii dicebant: esse Christum unum ex Prophetis. Hi cogitabant Mosis oraculū quo ipsū ipsis promiserat venturum. sine ulla insigni nota, aut conspicua gloria: quasi unum reliquorum Prophetarum.

VICTORIS ANTIOCH. Eadem & Apostoli interrogati ab ipso, quem se, Filium Hominis, homines dicerent? responderunt dicentes: Alii Ioannem Baptistam, alii Eliam, alii Ieremiam, aut alium quempiam Prophetarum. nā humanæ omnes de illo opinationes hominum erant. ut de viro quantum quivis cogitatione capere posset magno & excellenti, vitæque mirabilis. Marcus autem referens dixisse quosdam, esse hunc Prophetam, ut unū è Prophetis; mihi

φίστερῳ ἰσορεῖ Ἰωσήπος. ἀκούων πάντων τῶ Κυρίου τὰ θαύματα, καὶ σφόδρα γὰρ εἰδὼς ὅτι δίκαιος ὄντα ματῶν ἀπέχετο Ἰωάννην, ὑπέλαβεν αὐτὸν ἐνγεγενημένον ἐκ τῶν νεκρῶν ταῦτα ποιεῖν. ὡς ὁ Λουκάς φησι καὶ ἐπεὶ τὰ ταῦτα ὑπολαμβάνοντων ἀκούων, μεζόνως ἀγαπητὸν ἦν ἀγαθὰ λέγειν, ὡς καὶ ἰδέειν αὐτὸν ἐσελθεῖν, ὅτι τῷ γνώσει εἶπερ ἔταρ ἐκείνου.

ΤΟΛΟΣ. Οὕτως ὁ Ἡρώδης ἀθλιὸς ὡς καὶ νεκρὸν ὄντα τὸν Ἰωάννην φοβεῖσθαι.

Ἄλλοι ἔλεγον ὅτι Ἡλίας ἐστίν. Ἄλλοι δὲ ἔλεγον ὅτι προφήτης ἐστίν, ὡς εἰς τῶν προφητῶν.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Εἶχον γὰρ ἐπαγγελίαν ἐκ τῶν προφητῶν ὅτι ἦξει πρὸς αὐτοὺς Ἡλίας ὁ Θεοβίτης πρὸς ἐλθεῖν τῆ ἡμέραν τῶ Κυρίου καὶ μὴ γὰρ ἐπιφανῆ. ἄλλοι ἔλεγον ὡς εἰς τῶν προφητῶν. ἔπειτα τῶν προφητῶν ἔλεγον, ὅτι αὐτοῖς Μωσῆς ὑπέχετο ἐλθεῖν φησίν, ἔδεν ἔχων ἕλαστριν, ἔδεν ἐπιδοξον, ὅτι ὡς εἰς τῶν λοιπῶν προφητῶν.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ταῦτα καὶ ὁ δόξολογὸς ἐρωτηθέντες ὑπὸ αὐτῶν ὅτι τίνα λέγεσθαι ἄνθρωποι ἵκον τῶ ἀνθρώπου; ἀπεκρίναντο φάσκοντες, ὅτι ἄλλοι Ἰωάννην καὶ Βαπτιστῶν, ἔφηροι δὲ Ἡλίας, ἄλλοι δὲ Ἰερεμίαν ἢ ἕνα ἕτερον τῶν προφητῶν. πάντες γὰρ ἦσαν ἀνθρώπων παρ' ἑαυτῶν αἰ τῶν πρὸ τῶν ἀνθρώπων ὑπολήψεις. ὅτι οἶον αὐτοῖς εἶδεν ἄνδρος μεγάλου καὶ θαυμαστοῦ ὄντος αὐτοῦ. ὁ δὲ Μάρκος λέγων, ὡς φησὶ φησίν, ὅτι ὁ προφήτης ἐστίν ὡς εἰς τῶν προφητῶν, ἀνιήσομαι μοι δοκεῖ λέγειν ἐκείνης καὶ φησὶν ὁ Μωσῆς, προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος ὁ Θεὸς ὑμῶν ὡς ἐμέ. ἴσως γὰρ φανερὰς λέγειν

λέγειν ἐφοβῶντο ὅτι δὴ ὁ Χριστὸς ὄστι· καὶ τῆ τῷ Μωσέως ἐκέχρητό φωνῇ, τὴν ὑποκλιθεὶς ἐαυτοῖς συναϊάζοντες διὰ τὸ φόβου τῶν ἡγεμενῶν.

videtur subindicare putasse illos : esse istum illum ipsum , de quo Moyfes prædixerat: *Prophetam vobis suscitabit Dominus Deus vester ut me* . Fortè enim palàm dicere

Deut. 18 15.

non audebant : esse illum Christum , cum hoc crederent : sed hoc suum iudicium hac Mosis voce adumbrabant , offensionem veriti Principum , si clariùs loquerentur ,

» Ακράτας δὲ ὁ Ἡρώδης εἶπεν , ὅτι
 » ὃν ἐγὼ ἀπεκεφάλισα Ἰωάννην , ἕως
 » ὅστιν ἂν αὐτὸς ἠγέρθη ἐκ νεκρῶν .
 » Αὐτὸς γάρ ὁ Ἡρώδης ὑποσεύλας
 » ἐκράτησε τὸν Ἰωάννην , καὶ ἔδουλεν
 » αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ διὰ Ἡρωδιάδα
 » τὴν γυναῖκα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ αὐ-
 » τοῦ , ὅτι αὐτὴν ἐγάμησεν ,

16. Quo audito Herodes ait ,
 » Quem ego decollavi Ioannem ,
 » hic à mortuis surrexit .
 17. Ipse enim Herodes misit
 » ac tenuit Ioannem , & vinxit eū
 » in carcerem propter Herodiadē
 » uxorem Philippi fratris sui , quia
 » duxerat eam .

» ΑΝΩΝΥΜΟΥ . Εικότως , ἔ-
 μὴν πᾶσι τὰ ὀνόματα , ἀλλὰ πᾶ-
 ραν τὴν διήγησιν Ἰσοφ. τὴν παρῶσαν δὴ
 ὑπόθεσιν ὁ Ἰωσηππος ἐν βίβλῳ ἡ πῆ-
 τλω ἰε τῆ ἀρχαιογραφίας , ἀντιπρόσωπον
 ὅτι ζῶντων ἀδελφῶν ἔγημεν ὁ Ἡρώδης
 τὴν γυναῖκα αὐτοῦ· ἡ δὲ ἔγε Ἰσραφονία ὅτι ἔ-
 μόνον Φιλίππου αὐτὴ καλεῖ ἀλλὰ καὶ
 αὐτὴ Ἡρώδην· εἰκὸς ἔν αὐτῇ εἶναι διώνυμον,
 ὡς περὶ ἐ τὴν λαβόντα τὴν γυναῖκα, Αντί-
 ππου γὰρ λεγόμενον καὶ Ἡρώδης ἐχρη-
 μάτιζε , καθὼς αὐτὸς εἶπεν ὁ Ἰωσηππος
 ἐν τῇ ἀλώσει . πλὴν εἶτε ζῶντων εἰ-
 λήφει τὴν ἀδελφῶν τὴν γυναῖκα ἐδουλέβει,
 εἶτε ἐλευθέρουτος ἔλαβεν αὐτῶ τῶν ἀδελ-
 φῶν πέρμα . αὐτῇ ἔχει θυγατέρα . ὁ
 ἰδιόμοι Ἰωσηππος ἐν τῇ εἰρημῇ ἰν βί-
 βλῳ καὶ ζῶντα λέγει τὸν ἀδελφόν , ὡς
 εἶπεν , ὁμοπατριῶν ὄντα , καὶ ζῶντων
 τὴν Ἡρωδιάδα τὴν αὐτῆς γυναῖκα γεγαμη-
 ἰσεν τῶν Ἡρώδη τῶν κατὰ τὸν θεοπέσιον
 Βαπτιστῶν Ἰωάννην .

ANONYMI. Consentaneè his,
 sola quadam nominum discrepan-
 tia , hoc ipsum argumentum tra-
 ctat Iosephus libro xv i i i . Titulo
 xv. Antiquitatum , innuens Hero-
 dem viventis fratris : sui uxorem
 conjugio sibi sociasse . Tantum in
 nomine, ut dixi, dissonat . Priorem
 quippe virum hujus mulieris non
 Philippum solum , sed præterea &
 ipsum Herodem vocat . quare ve-
 rissimile est hūc fuisse binominem ;
 sicut & ipse adulter fraternæ uxo-
 ris , non Herodes tantum , sed etiā
 Antipas vocabatur . prout idem
 Iosephus refert in opere de Bello
 Iudaico . Cætetum sive viventis si-
 ve mortui duxit vxorem fratris , e-
 git nefariè . neque enim etsi prius
 Philippus obiisset , prætereunda cul-
 pæ suæ superstes Herodes poterat
 observationem Legis de suscitando
 fratri femine . non enim sine
 liberis Philippus decesserat , quem
 constat reliquisse filiam ex Hero-
 diade natam . Cæterum Iosephus
 eo quem laudavi Libro xvij , &
 vixisse

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τὸν προ-
 πον ἐν ᾧ περὶ αὐτῶν ἀνέλε καὶ τὴν ἀτίαν
 ἐφ' ἣν , διηγείναι ὁ εὐαγγελιστὴς , ἔχει ὡς
 τότε γινόμενον τὸ πρῶτον λέγων , ἀλ-
 λά τὸ οἰκείας διηγήσεως παρένθεσιν αὐ-

vixisse hoc tempore ait hunc Herodis fratrem germanum; & ab eo vivente uxorem Herodiadem abductam Herodem sibi copulasse, frustra reclamante Sancto Ioanne Baptista.

VICTORIS ANTIOCH. Modum & causam cædis Ioannis Baptistæ ab Herode patrata refert Evangelista, non velut rem tunc gestam narrans: sed ex occasione digrediens ab argumento, in quo propriè versatur, ansam inde nactus quod fortè intulisset; Herodem audientem quæ de Christo ferebatur, putasse Ioannem à se interfectum revixisse. Causa ergo cædis fuit, quod cum Herodes uxorem sui fratris viventis adhuc & filiam ex ipsa habentis, ab eo abductam secum infami contubernio haberet, non ferens flagitium Ioannes, liberè ipsum arguit sceleris. at ille hinc quidem reprehensionis impatientis, aliunde metuens populum, apud quem videbat in existimatione maxima Ioannem esse; occidere quidem ausus non est, etsi multum cuperet, in gratiam id flagitantis Herodiadis. Sciebat enim ipsum virum justum & sanctum esse, & multa ejus consilio agebat, comprehensum verò eum teneri custodia iussit. Celebravit autem Herodes proprium natalem cum multa magnificentia. In convivio verò saltavit Herodiadis filia. quo delectatus Herodes juravit, ipsi se daturum quidquid petijisset. Hac caput Ioannis postulante, prout eam mater docuerat, promissi fidem Herodes exolvit, prætextum nactus, ut ipsi videbatur, idoneum, verecundiam conscientia convivarum & juris jurandi religionem qua se obstrinxerat. subinvitus tamen, ut videri voluit, & mordente intus conscientia, dolens se in istam necessitatem casu tali conjectum. Hinc docemur, adulterio, saltatione, juramento, caput Baptistæ recisum. & ista declinanda sapientibus, si ob nihil aliud, tamen ne autoribus cædis Præcursoris quasi receptum apud nos dedisse, ac sic ijs participasse videamur.

τὸ ποιῆσαι. ἔφη γὰρ ὁ Ἡρώδης τὰ πάντα ἀκούσας πρὸς τὸν Κύριον, οἰεῖσθαι Ἰωάννην ἐγηγέρθαι ὡς ἀνηρημένον. ἢ μὴ ἐν αἰτίᾳ τῆς φόνος, ὅτι τῆς Ἡρώδης τῆς γυναῖκος ἰδίᾳ ἀδελφῶν Φιλίππου ζωντοῦ ἐπὶ καὶ θυγατέρας ἔχοντος ὅτι αὐτῆς Συμοικῆντος τε αὐτῆς, ὅτι ἐνεργῶν ὁ μύσος ὁ Ἰωάννης, ἤλεγχε καὶ φέρων, δεδιώς ὅτι ὄχλῳ, ὅτι μεγάλῳ ἔχθη πρὸς Ἰωάννην τὸ δόξαν, ἀνελεῖν μὴ αὐτῷ ὅτι ἐτόλμησε, καὶ ὅτι σφόδρα ἐβλάστησε διὰ Ἡρωδιάδα. ἢ δὲ ὅτι αὐτῷ καὶ ἀνδρα δίκαιον καὶ ἄγιον, καὶ πολλὰ κατὰ γνώμην αὐτῶν διεπεράθητο, ἐγκαθεύρας δὲ αὐτῷ τῷ δεσποτηρίῳ φυλάττεισθαι ἐκέλευσεν. ἐπετέλεθ δὲ ὁ Ἡρώδης τὰ οἴκτου ἡμέσια μὲν πολλῆς τῆς λαμπρότητος. ἐν ᾧ τῷ συμπόσιῳ ὤρχησάτο μὴ ἢ τῆς Ἡρωδιάδος θυγατρὸς. ἡδαις δὲ ὁ Ἡρώδης, ὡμοσεν αὐτῇ δόξαι ὅπερ ἂν αἰτίσασθαι αὐτῆς. τὸ δὲ τὸ κεφαλὴν Ἰωάννης αἰτησάμενης. τῆς γὰρ αὐτῶν ἢ μητρός ἐδίδαξεν. ἐπλήρης μὲν τὸ οἰκῆσαι ὑποσχεσθαι ὁ Ἡρώδης, ὑποσχεσθαι δὲ τῶν παρόντων ἐνεκεν τῆς ὄρκου τῶν ἀνάγκῃ ἐποίησάτο. λυπηθεὶς δὲ ἦθεν καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῷ γερονόπῳ. διδασκόμεθα δὲ ἐν τῷ περὶ ὡς μοιχεία καὶ ὄρχησις τῆς Βαπτιστῆς ἀφῆλθη τῶν κεφαλῶν, καὶ παρατηρεῖται γε τὰ πάντα ποῖς ἐυφρονῶσιν. εἴη δὲ μὴδὲν ἄλλο, ἀλλ' ἐν γε, ἵνα μὴ τῶν αἰτίοις τῆς φόνος ἐνεχώμεθα τῷ πνεύματι.

18. Ελεγε γὰρ ὁ Ἰωάννης τῷ Ἡρώδῃ,
 19. ὅτι ὅσα ἔξεσι σοι ἔχῃς τὴν γυναῖκα
 20. τῆς ἀδελφῆς σου.

19. Ἡ δὲ Ἡρώδιας ἐβόηεν αὐτῷ,
 20. καὶ ἤθελεν αὐτὸν ἀποκτεῖναι, καὶ
 21. ὅσα ἠδύνατο.

20. Ὁ γὰρ Ἡρώδης ἐφοβήθη Ἰωάν-
 21. νην εἰδὼς αὐτὸν ἀνδρα δίκαιον ἔσθαι.
 22. Ἐκκεῖνος αὐτὸν καὶ ἀκράτως αὐ-
 23. τὸν πολλὰ ἐπέειπε, καὶ ἠδέεσθαι αὐτῷ
 24. ἤκετο.

18. Dicebat enim Ioannes He-
 19. rodi, Non licet tibi habere uxo-
 20. rem fratris tui.

19. Herodias autem insidiaba-
 20. tur illi: & volebat occidere eum,
 21. nec poterat.

20. Herodes enim metuebat
 21. Ioannem, sciens eum virum iu-
 22. stum & sanctum: & custodiebat
 23. eum, & audito eo multa facie-
 24. bat, & libenter eum audiebat.

ΤΟΛΩΣ. Παρεντίθησιν ὀνόματα ὁ
 Ευαγγελιστῆς τὴν διήγησιν τῆς θανάτου
 τῆς Βαπτίστης, ἀφορμῆς δραξάμενος.
 τὴν δὲ Ἡρώδιαν ἡ μὲν ἐπιζώντων
 φασὶ τῆς Φιλίππου ἀποασάσθαι Ἡρώ-
 δην. Καὶ διὰ τῆτο ἐλέγχου αὐτὸν
 ὡς ὀβριανθῆτα. ἡ μὲν ἔν αἰτία τῆς φόν-
 ος τῆς Ἰωάννης αὐτῆς ἦν Ἡρώδης τὴν γυναῖ-
 κα τῆς ἰδίας ἀδελφῆς Φιλίππου ἀφελ-
 ομένης, ζώντων ἐπι αὐτῆς, καὶ θυγατέρας
 ἔχοντος ἔξ αὐτῆς. ὁ δὲ Ἰωάννης μὴ
 ἐνεγκὼν τὸ μῦθος, ἤλεγχε αὐτὸν. διὸ
 καὶ ἀναίρεται ὑπὸ αὐτῆς. Καὶ ὅσα πῶ-
 σον ἰσχυρῆς ἢ λύσσα τῆς ἔρωτος ὡς καὶ
 Ἡρώδης ὅσωντι ἔχοντα πρὸς τὸ
 Ἰωάννην πικρῶς καταφρονῆσαι αὐτὸν διὰ
 τὸ θεραπεύσαι τὴν μανίαν.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Συμετήρη, τρεῖς ἐν
 ἐφύλαξεν αὐτὸν μὴ ἐπιβλεψθῆναι ὑπὸ
 Ἡρώδης. ἀκράτως δὲ αὐτῆς πολλὰ
 οὐκ ἐδέχοντο ὡς τῆς ἔχειν τὴν γυναῖ-
 κα τῆς ἀδελφῆς, ἢ πόρνη ὁ ποιήσει διὰ τὸ
 ἐφθακέναι γαμήσαι αὐτὴν, καὶ μάλ-
 λον ἔπρεψεν εἰς τὸ ἀπολύσαι τὴν μοι-
 χαλίδα. τῆτο γὰρ ἀνιήσῃ τὸ, ἠδέεσθαι
 αὐτῷ ἤκετο.

TOLOSANI. Inscrit in hunc
 locum occasione arrepta Evange-
 lista narrationem mortis Baptistæ.
 quod Herodiadem attinet, sunt qui
 vivente adhuc Philippo abstraxisse
 illam ad se à viro suo Herodem
 tradant. Ac propterea reprehendi
 ipsum ut violatorem legum. Igi-
 tur hæc fuit causa cædis Ioānis. Cū
 eripuisset uxorem Herodes fratri
 suo Philippo, viventi adhuc & filiā
 habenti ex ipsa, sibi que haberet.
 non ferens flagitium Ioannes, ip-
 sum acriter increpuit, quam ob
 causam interficitur ab ipso. Vide
 quousque prævaleat amoris furor,
 ut Herodem tanta licet existima-
 tione ac reverentia Ioannis occu-
 patum, ad tantum ejus repente cō-
 temptum perverterit, talem ut ani-
 mā & sanguinem in quaecumque
 delinimentum insanix suæ benè
 impensum putaret.

ANONYMI. Custodiebat Ioā-
 nem Herods, hoc est, defendebat
 ab insidiis Herodias, impediens
 earum effectum, scilicet necem vi-

ri sancti, quam illa machinabatur. Cū autem audiret illum sæpè sibi
 exprobrantem, quòd haberet vxorem fratris, angebatur animo, & inter
 molestam incertitudinem jactabatur. hinc quidem sibi conscius contra-
 cti jam qualiscumque conjugii cum ista muliere: inde autem pudore fa-
 cti, atque increpantis verecundia, propendens in repudium adulteræ.
 hoc indicatur illis verbis: *libenter eum audiebat.*

R 21. Et

21. Et cum dies opportunus
 accidisset, Herodes natalis sui
 cenam fecit Principibus & Tri-
 bunis & primis Galilææ.

» Καὶ ἡμεροδότης ἡμέρας εὐκαιρῶν
 » ἔπερ Ἡρώδης τῶν ἡμεροδότην αὐτῷ δεῖπ-
 » νον ἐποίησε τοῖς μεγιστάσιν αὐτῷ, καὶ
 » τοῖς χιλιάρχοις καὶ τοῖς πρώτοις τῆς
 » Γαλιλαίας.

EIVSDEM, Ipse enim erat
 Herodes Tetrarcha Galilææ. Ita-
 que Primores urbis ac Provinciae,
 cujus ipse Princeps erat, tempesti-
 vis excipiebat epulis.

ΑΤΤΟΥ. Αὐτὸς γὰρ ἡ Ἡρώδης τε-
 τράρχης. δι' ὃ καὶ τὰς πρώτους τῆς
 πόλεως τῆς αὐτῷ ἀρχῆς τῆς Γαλιλαίας
 ἡστίασεν.

22. Cumque introisset filia ip-
 sius Herodiadis, & saltasset,
 & placuisset Herodi, simul-
 que recumbentibus; rex ait
 puellæ, Pete à me quod vis: &
 dabo tibi.

» Καὶ εἰσελθούσης τῆς θυγατρὸς αὐτῆς
 » τῆς Ἡρωδιάδος, καὶ ὀρχησομένης καὶ
 » ἀρυσάσης τῷ Ἡρώδῃ καὶ τοῖς Συμα-
 » νακαίμοις, εἶπεν ὁ βασιλεὺς τῷ κα-
 » ρασίῳ, ἀπήσόν με ὃ ἐὰν θέλῃς, καὶ
 » θύσω σοι.

23. Et juravit illi, quia quid-
 quid petieris dabo tibi, licet di-
 midium regni mei.

» Καὶ ὠμόσεν αὐτῇ, ὅτι ὃ ἐὰν αἰτή-
 » σῃς, δώσω σοι, εἰς ὅσον ἡμίσει τῆς βα-
 » σιλείας μου.

24. Que cum exisset, dixit ma-
 tri suæ, Quid petam? At illa di-
 xit, Caput Ioannis Baptistæ.

» Ἡ δὲ ἐξελεύσασα εἶπε τῇ μητρὶ αὐ-
 » τῆς, τί ἀιτήσασθαι; ἠδὲ εἶπε, τὸ κε-
 » φάλιν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ.

25. Cumque introisset statim
 cum festinatione ad Regem, pe-
 titivit dicens, Volo ut protinus
 des mihi in disco caput Ioannis
 Baptistæ.

» Καὶ εἰσελθούσα εὐθέως πρὸς τὸν βα-
 » σίλειον ἔειπεν, ἡγήσασθαι λέ-
 » γουσα, θέλω ἵνα μοι δώσῃς ἕως αὐτῆς
 » ἐπὶ πῆνακι τὸ κεφάλιν Ἰωάννου τοῦ
 » Βαπτιστοῦ.

26. Et contristatus est Rex:
 propter iurandum, & propter
 simul discumbentes, noluit eam
 contristare.

» Καὶ ἀδύνατος ἡμεροδότης ὁ βα-
 » σιλεὺς, ἀλλὰ τῶν ὀρκῶν καὶ τῶν Συμα-
 » νακαίων, ὅθεν ἠγάγησεν αὐτῷ
 » ἀθετήσασθαι.

27. Sed missio confestim spicu-
 latore precepit afferri caput ejus
 in disco, Et decollavit eum in
 carcere.

» Καὶ εὐθέως ἀποστείλας ὁ βασιλεὺς
 » τὸν περικλάτωρα ἐπέταξεν ἐνεχθῆναι
 » τὸ κεφάλιν αὐτοῦ, ὃ δὲ ἀπελθὼν
 » ἀπεκεφάλισεν αὐτὸν ἐν τῇ φυ-
 » λακῇ.

EIVSDEM, Cum jam Roma-
 nis subessent, Romanis utebantur
 vocabulis. Speculator siquidem Ro-
 manum nomen est, significans ex-
 ploratore, aut eum qui ex alto
 loco prospiciens, observat. Sic e-
 tiam ministri poenarum carnifices
 vocabantur. tamquam malefico-

ΑΤΤΟΥ. Ἡδὲ ἑσθὸς Ῥωμαῖος ὄν-
 τας, καὶ Ῥωμαῖος ἐχράνθη προσηγο-
 ρίας καὶ λέξεσσι. ὅ γὰρ περικλάτωρ
 Ῥωμαῖα μὲν πυχάνει λέξις, ἐρμηνεύε-
 ται δὲ ὁ ἀνιχνευτὴς ἢ τοῦ κατασκοποῦ. ἔπει-
 δὲ ἐπὶ ταῖς τιμωρίαις ἐκλάθη δὲ
 μοιοι, οἷον τῶν κακέρων καὶ τῶν ληστῶν
 ἢ φο-

ἢ φονέας ἀνιχνεύουσιν καὶ ἀνακοπή-
μῳσι.

» Καὶ ἤνεγκε τὸ κεφάλιν αὐτοῦ ἐπὶ
» πίνακι, καὶ ἔδωκε αὐτὸν τῷ κορ-
» σῳ, καὶ ὁ κορσῶς ἔδωκεν αὐτὸν
» τῇ μητρὶ αὐτοῦ.

» Καὶ ἀκούσαντες οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ
» ἦλθον καὶ ἦσαν ὁ πλάσιμα αὐτοῦ, καὶ
» ἔθηκαν αὐτοῦ ἐν τῷ σπηλαίῳ.

BIKTOPOS ANTIOX. Ταῦτα
λέγει ἵνα δείξῃ καὶ τὴν ἔννοιαν, ἡ
ἔμειναν καὶ μετὰ θάνατον ἔχοντες ἐξ
οὐκ αἰσθητῶν διδασκαλῶν, ἐπισημαίνει ὅτι
ταῦτα.

ΤΟΛΟΣ. Εν τοῖς τῷ Ηρώδῳ γενε-
θλοῖς ποτὶ ἄμα καὶ ὄρκησις. ἐπὶ ὅ
καὶ ὄρκη ἀθετοῦσι καὶ ἀθετοῦσι
πλάσιμα ἢ ὅτι ποιεῖται γυνὴ δὸς μοι φη-
σὶν ἔξ αὐτῆς τὸν κεφαλὴν Ἰωάννου. ὁ
ἔξ αὐτῆς. πολλὰ καὶ τῆς γραφῆς ἀν-
τι τῆς παχέως καὶ. ὡς καὶ ὁ Λυκάς
ἐν τῇ τῶν προφῶν βίβλῳ γράφει.
μνησθεὶς δὲ μοι ἐπιβελῆς εἰς τὸ ἄν-
δρα μέλλειν ἔσεσθαι ὑπο τῶν Ἰουδαίων,
ἔξ αὐτῆς ἐπέμψα πρὸς σε, τυτίσι πα-
χέως.

ΦΩΤΙΟΥ. Ο Ηρώδης ἐροτοπόπι-
τον γενναῖος καὶ παντλέως ἀνόητος
ἐφοβήθη τὸν ὄρκον τῶν Ἰουδαίων καὶ φο-
νέει τὸν δικαῖον. ἐδὲ γὰρ μάλλον ἐπι-
ορκῆσαι καὶ μὴ τὸν μύθος ἐργά-
σαι. ἔπειτα ὁ παραχρῆσθαι ὁ εὐορκῆν
ἀγαθόν. λέγει ὅτι σκευαλαῖπος ὁ δι-
μιθῶ, στρατιώτης ὁ ἐπὶ τῷ φονεῖν τὸν
κατακτείνων πταγμῶς. πλάσιμα ὅτι λέ-
γει ὅτι τὸ κεφάλιν αὐτοῦ.

» Καὶ συνήροντες οἱ ἀπόστολοι
» πρὸς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ἀπήγγελλον
» αὐτῷ πάντα, καὶ ὅσα ἐποίησεν καὶ
» ὅσα ἐδίδαξαν.

rum, latronum, & homicidarum explo-
ratores, atq; observatores, ex offi-
cio, ut eos deprehensos male mul-
tarent.

28. Et attulit caput ejus in di-
scobulo: & dedit illud puellæ, &
puella dedit matri suæ.

29. Quo audito Discipuli ejus,
venerunt & tulerunt corpus ejus:
& posuerunt illud in monumento.

VICTORIS ANTIOCHENI.
Hæc dicit ut ostendat illorum bene-
volentiam erga Magistrum suum,
in qua etiã post ejus mortem perse-
verarunt. Adjungit autem his.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. In natalitiis He-
rodis compotatio & saltatio, tum
juramentum nefarium & impium
perpetratur. Ac scelerata mulier,
Da mihi, ait, protinus, ἔξ αὐτῆς,
caput Ioannis. hoc verbum ἔξ αὐ-
τῆς multis in locis Scripturæ usur-
patur pro statim aut protinus, Ex-
empli causa Lucas in Actuum
Libro scribit: & cum mihi perla-
tum esset de infidiis quas Iudæi
paraverant illi, ἔξ αὐτῆς misi cum
ad te. hoc est statim vel extemplò.

PHOTII. Herodes amore a-
mens ac prorsus insanus, veritus
est jusjurandum transgredi, & oc-
cidit justum. atqui tolerabilius pe-
jerasset, quàm tantum piaculum
confisceret, neque enim juramē-
tis stare in omni casu laudabile
est. Dicitur porro Speculator pu-
blicus carnifex ad multandos
morte quos neci iudices addixe-
runt constitutus. πλάσιμα verò, *cadaver*, dicitur corpus mortui.

30. Et convenientes Aposto-
li ad Iesum, renunciaverunt ei
omnia quæ egerant & docue-
rant.

R 2

31. Et

31. Et ait illis, Venite seorsum
 in desertum locum, & requie-
 scite paulisper. Erant enim qui ve-
 niebant & redibāt multi: & nec
 spatium manducandi habebant.
 § 2. Et ascēdētes in navim, abie-
 runt in desertū locum seorsum.

EIVSDEM. Per hæc docet Ec-
 clesiae Magistros, ne se totos, & in
 omne tempus cōdonent usibus &
 curæ multitudinis: sed contrahant
 se interdum, & apud se sint, colle-
 cta ex filimia diffusiono mente. Do-
 cet præterea Præpositos, ut quibus
 utitur Ministris in laborioso exer-
 citio prædicationis, & plebis eru-
 diendæ, congrua providentia con-
 sulant, concessa statis, prout opus est, temporibus corporea etiam re-
 missione ac quiete, maximè post expletum præscripti pensum operis.

33. Et viderunt eos abeantes,
 & cognoverunt multi, & pedes-
 tres de omnibus civitatibus cō-
 currerunt illuc, & prævenērunt
 eos.

TOLOSANI. Prædicatione
 perfunctos Apostolos ait cōvenisse
 ad Christum, & cuncta narrasse,
 quæ vel docuerant vel fecerant. Ip-
 se autem ad ipsos dixit. Venite se-
 cedite seorsum in desertum locum
 & requiescite. Erat enim infestus
 locus in quo erant multorum un-
 dique affluentium concursu. Pro-
 cul siquidem agnoscens populus
 ibi esse Iesum, certatim pedites cur-
 su effuso ex omnibus circa civita-
 tibus adspirabant ad eum. Hoc au-
 tem fecit, ut discamus: indulgenda
 esse quietis intervalla laboratibus:
 neque sinendum, ut quoad profusus
 exhausti sint, agendo contendant. Recedit verò & ipse in desertū locū, ut
 qui omnibus & affectibus vitæ, & voluptatibus carnis dudū renunciasset.

Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, δεῦτε ὑμῖς αὐ-
 τοὶ κατ' ἰδίαν εἰς ἔρημον τόπον, καὶ
 ἀναπαύεσθε ὀλίγον. ἦσαν γὰρ ἐρχόμενοι καὶ ὑπάγοντες πολλοί, καὶ οὐκ ἔδει φαγεῖν ἢ πιναῖν.
 Καὶ ἀπήλθον εἰς ἔρημον τόπον τῶν πλοίων κατ' ἰδίαν.

ΑΥΤΟΥ. Διὰ τῶν διδασκῶν τῆς
 τῆς ἐκκλησίας διδασκαλίας, μὴ ἀπα-
 νῶσι τοῖς ὄχλοις ἑαυτὰς ἐκδιδόναι, ἀλλὰ
 καὶ συλλεγεσθαι καὶ ἰδιόθεν καθ' ἑαυ-
 τὰς, καὶ νοῦν συνάγειν ἐκ τῆς ἐξω-
 περιφορέως, καὶ τῆς κοπιώσεως ἐν λόγῳ
 ἡρεπῆσαι καὶ σωματικῶς ἀναπαύειν,
 μάλιστα μετὰ τῆς διακονίας ἐκπλη-
 ρῶσιν.

Καὶ εἶδον αὐτὰς ὑπάγοντας, καὶ
 ἐπέγνωσαν αὐτὸν πολλοὶ καὶ πεζοὶ
 διὰ πᾶσιν ταῖς πόλεωσι συνέδρα-
 μόντες ἐκεῖ, καὶ προσήλθον αὐτὰς,
 καὶ ἦλθον πρὸς αὐτόν.

ΤΟΛΩΣ. Μετὰ ἑκνήρυξαι φησὶ τῆς
 διδασκαλίας συνάγειν αὐτὰς πρὸς
 Χριστόν. καὶ ἀπαντᾶ ἀπαγγέλλειν ὅσα
 ἐδίδαξαν τε καὶ ἐποίησαν. ὁ δὲ φησὶ
 πρὸς αὐτὰς. δεῦτε κατ' ἰδίαν ὑμῖς εἰς
 ἔρημον τόπον καὶ ἀναπαύεσθε. ἦσαν
 γὰρ ἐρχόμενοι ἐὶς ὑπάγοντες πολ-
 λοί. εἶδον δὲ αὐτὸν πόρευθαι καὶ ἐπέ-
 γνωσαν, καὶ πεζοὶ διὰ πᾶσιν ταῖς πό-
 λεωσι συνέδραμον πρὸς αὐτόν. τῶν δὲ
 ἐποίησαν ἵνα μάθωμεν, ὅτι δὲ τῆς κο-
 πιώσεως ἀναπαύσεως ἀξίον. καὶ μὴ κα-
 ταπίνην αὐτὰς τοῖς πόνοις τελείως ἀναχω-
 ρεῖ δὲ καὶ αὐτὸς εἰς ἔρημον τόπον ταῖς τε
 παθῶν ἀφρητικῶς καὶ ταῖς σαρκικῶν
 ἡδονῶν.

Καὶ

,, Καὶ ἐξελθὼν εἶδεν ἰσθμὸς πολὺν
 ,, ὄχλον. καὶ ἐβλαβησάθη ἐπὶ αὐ-
 ,, τοῖς ὅτι ἦσαν ὡς πρόβατα μὴ ἔχον-
 ,, τα ποιμένα, καὶ ἤρξατο διδάσκειν αὐ-
 ,, τοὺς πολλά.
 ,, Καὶ ἦδη ὥρας πολλῆς ἤμοιχθη,
 ,, προσελθόντες αὐτῷ μαθηταὶ αὐ-
 ,, τοῦ λέγουσιν, ἔπι ἐρημὸς ἐστὶν ὁ τόπος
 ,, καὶ ἦδη ὥρα πολλή.
 ,, Ἀπόλυσον αὐτούς, ἵνα ἀπελθόντες
 ,, εἰς τοὺς κύκλῳ ἀρχῆς καὶ κώμας,
 ,, ἀγοράσωσιν ἑαυτοῖς ἄρτους. τί γὰρ
 ,, φάγωσιν, οὐκ ἔχουσιν.
 ,, Ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, δότε
 ,, τε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν. καὶ λέγου-
 ,, σιν αὐτῷ, ἀπελθόντες ἀγοράσωμεν
 ,, δεκάκοιων δλωαρίων ἄρτους, καὶ δώ-
 ,, μων αὐτοῖς φαγεῖν;
 ,, Ὁ δὲ λέγει αὐτοῖς, πότε ἀρτοὺς
 ,, ἔχετε; ὁ ἀπετάξατο καὶ ἵδεν, καὶ γινόν-
 ,, τες λέγουσιν πέντε, καὶ δύο ἰχθύας.
 ,, Καὶ ἀπέταξεν αὐτοῖς ἀνακλίνειν
 ,, πάντας συμπόσια συμπόσια ἐπὶ τῷ
 ,, χλωρῷ χίρῳ.
 ,, Καὶ ἀπέπεσον ψαροὶ παροῖ
 ,, ἀνα ὀκατὸν καὶ ἀνα πενήκοντα.

ΑΥΤΟΥ. Εἶπετο αὐτῷ πλῆθος,
 ὡς εἶκος, πολὺ ἕνεκα τῷ θαυμαστικῶν
 μάριον, ἐπὶ τῷ ἔχειν ἅπαντα κατα-
 λιμπάειν μὴ τὰ οἴκη, ἔπειτα δὲ αὐ-
 τῷ. θεασάμενος ἔν αὐτοῖς ὁπό τῆς
 ὁδοπορίας κακμηκίας, ὡς αὐτὸν ἔπρε-
 βεατα ποιμένα μὴ ἔχοντα. Ἰδὼν γὰρ
 δὴ ἐβλαβησάθη, τῷ μηδὲνα τότε ἔχειν τὰ
 ὠφέλιμα τὸ ψυχῆς διδάσκειν αὐτοὺς δυ-
 ναμῶν. Ἐπειτὸ μάριον τῷ Κυρίῳ
 κατακολαθῆναι ἀναγκαζομένοι, ὡς αὐ-
 τῶν ὡς ὁ κρητῆς οἶόν τε ἐν ἡ ἀγῶν
 αὐτοῖς. ὡκταρὲ τε αὐτοῖς προσθεῖς
 πνευματικῶν ἐ ἀναφαίρετῶν πάνδα-
 σίαν. Ἐπὶ ὥρας πολλῆς ἤμοιχθη,
 ἀπολυθῆναι ὄχλον ἦταν μαθηταὶ
 ἐ μάλισα ἄρτῶν ἐρημίου τῶ τόπος, ἐ τ
 τῷ ἔπι τῶ δέων ἰσθμῶν. τί γὰρ φάγω-

34. Et exiens vidit turbā multā
 ,, Iesus : & misertus est super eos,
 ,, quia erant sicut oves non habē-
 ,, tes pastorem . & cæpit illos do-
 ,, cere multa .

35. Et cū jam hora multa fieret,
 ,, accesserunt Discipuli ejus, dicē-
 ,, tes , Desertus est locus hic, & jã
 ,, hora præterijt .

36. Dimitte illos, ut euntes in
 ,, proximas villas & vicos, ca-
 ,, mant sibi cibos quos mandu-
 ,, cent .

37. Et respondens ait illis, Da-
 ,, te illis vos manducare . Et di-
 ,, xerunt ei , Euntes emamus du-
 ,, centis denarijs panes : & dabi-
 ,, mus illis manducare .

38. Et dicit eis, Quot panes ha-
 ,, betis ? ite & videte. Et cūm co-
 ,, gnovissent dicunt, Quinque, &
 ,, duo pisces .

39. Et præcepit illis ut accūbe-
 ,, re facerent omnes, secundū con-
 ,, tubernia super viride fœnum .

40. Et discubuerunt in partes
 ,, per centenos & quinquagenos .

EIVSDEM . Sequebatur eum
 multitudo magna, ut par erat, ope-
 rantem tot miracula ; & planè talē
 cujus qui saperent ; conversationē
 ac comitatum omnibus affectibus
 domesticis ac necessitudinibus præ-
 ferrent . conspicatus ergo eos ex
 itinere defessos, tamquam oves nō
 habentes pastorem : quo tunc in
 statu illa plebs erat, utpote habens
 neminem qui docere ipsos oppor-
 tuna ad salutem animæ posset, ac
 propterea Dominum sequi cogere-
 tur ; qui solus promoveri ipsam
 valeret in melius . miseratus ipsos
 est, apposita mentibus eorum spi-
 rituali mensa, & præbita fruitione
 non percuntium, quosque nemo
 ipsis

ipsis posset eripere, animæ ciborū . Cum autem jam hora processisset, dimitti populum Discipuli petebant, maximè propter sterilitatem loci deserti, & annonæ omnis inopiam. *non enim habent quod manducant*, ajebant . Ille autem dives & benignus, etiam corporalem ipsis mensam apponere Discipulos jubebat : tantùm non dicens : etsi cuncta defint, ego adsum omnis omnibus abundantiz largitor . Illi autem non intelligentes & estuantes tamquam ad mandatum facultate ipsorum majus, audiverunt : *quos panes habetis ?* Ad quæ illi re curiosè explorata, exactam ad minutum rationem reddunt inventi numeri, respondentes; quinque, & duos pisces .

TOLOSANI, Fugietes à Pharisæis turbæ propter avaram corū, & injustam agendi rationem, ad Christum congregabantur. non enim pascebant populum Pharisæi, sed potiùs devorabant instar voracium ferarum. Propterea Salvator non modò sermone, multitudinis animas alebat, sed corpoream quoque ipsis escam suppeditabat, Miserati enim Discipuli turbas accedunt ad Dominum rogantque pro ipsis, humanitatis sensu quodã ducti . Ipse autem explorans interim, an qualem par erat notionem de

ejus potentia concepissent adhuc animis, ait illis : Date ipsis vos manducare, quibus isti auditis, ignota scilicet Salvatori arbitrabantur esse & numerum capitum alendorum, & suam ipsorum egestatem, quibus tantam largitionem imperaret, & ducentorum denariorum annonam loquebantur . At Salvator recumbere omnes jubet super fœnum separatim per contubernia . hoc enim significat modus ille loquendi: *convivia convivia*. hoc est mensas diversas. idemque alijs verbis sonat areolarum vox consimili repetitione frequentata. Referebant nimirum ista per herbosam planitiem metata contubernia prandentium, plagatim descriptos hortorum loculos, quos areolas dicere solemus .

σιν ὅτι ἔχουσιν, ἔλεγον, ὁ δὲ πλῆθος ἐφιλανδρώσατο, ἐσωματικῶς αὐτοῖς ὡσαύτως τρέφειν τοὺς μαθηταῖς παρεκελεύετο, μονοὺς χιλιάδων, ὅτι ἐγὼ παρῆμι ὁ πολλὰ πᾶσιν παρέχων ἢ ἀφθονίαν . Ὁ δὲ μὴ Σιμωνίαι, ἀλλὰ Μαθηταῖς ὡς περὶ ἀφθονίαν ἀμύχανον, ἔκαστον, ἅπασας ἀρτὰς ἔχουσιν, ἐπολυπραγμοσύνην λέγουσιν, πέντε, καὶ δύο ἰχθύας .

ΤΟΛΩΣ. Αποφύγοντες ἀπὸ τῶν φαρισσαίων οἱ ὄχλοι ἀφ' ἧς τὴν πλεονεκτητικὴν αὐτῶν ἐἀδικίαν γνώμην, πρὸς Χριστὸν Σιμωνίζοντο· ἔτι δὲ ἐπιόμιοντο λαὸν Φαρισαίους· ἀλλὰ καθήκον δικίῳ θηρίον· ἀφ' ἧς γὰρ πάντα ὁ Σωτὴρ ἔμελλεν ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς ἰχθύας ἔστρεψε ψυχὰς· ἀλλὰ καὶ τὴν σωματικὴν αὐτοῖς ἐχορήγη προφῶν· ἐλεῖσθε τοὺς μαθητὰς τὰς ἰχθύας, προσέειπεν αὐτῷ Κυρίῳ φιλανδρώπως ἐκτείνοντες τὴν αὐτῶν· ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν αὐτὸν εἰσπέμψεν αὐτὸν τὴν δυνάμειν, λέγων πρὸς αὐτὸν· δότε αὐτοῖς ὑμεῖς φαγεῖν . Ὁ δὲ ἀγνοῶν ἡ ἐπέλασον Σωτῆρα τὸν πλῆθος αὐτῶν, ἐτὴν ἐκείνου· καὶ ἀπορῶσαι προφῶν Μακροσίων δηναρίων ἔλεγον· ὁ δὲ Σωτὴρ ἀνακλίνει πάντας ὅτι τῷ χόρτω Μακροχωρισμῆκος, τῶν γὰρ ὅτι ὁ συμπίσια συμπίσια· τῶν τῶν πρᾶπιζας Μακροφῶν . Ὁ αὐτὸ δὲ δηλοῖ ἐὰν ἀφθονίαν· καθὼς ἐν τοῖς κήποις λέγειν εἰσθαμῆν τὰ μεμερισμένα τῶν πᾶν .

33 Καὶ

» Καὶ λαβὼν τὸς πέντε ἄρτους καὶ τὸς
 » δύο ἰχθύας, ἀναβλέψας εἰς τὸ ἕρ-
 » νον, εὐλόγησεν, καὶ κατέκλασεν τοὺς ἄρ-
 » τους, καὶ ἐδίδετο τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, ἵνα
 » ἔσθωσιν αὐτοῖς, καὶ τὸς δύο ἰχθύας
 » ἐμέρισεν πᾶσι.

ANONYMOT. Διατί πολλά πολ-
 λάκις θαυματουργήσας ὁ Κύριος εὐ-
 ἀνέπεμψε πρὸς τὸν πατέρα, νῦν δὲ τῶ-
 τ ποιῆ; τῶ τ ποιῆ νῦν διδάσκων ἡμᾶς
 ὅτι δὲ πρὸς τοῦ Θεοῦ τῶ χορηγῶ Θεῶ
 καὶ τῶ ζωαρκῆ παρέχονται εὐχαρι-
 σάν.

BIKTΩPOC ANTIOX. Εἰκότως
 νῦν μάλιστα ἀναβλέψας εἰς τὸ ἕρ-
 ἔδιδεν ὅτι τῶ πατρὶ ὁ γενέμενος ἀνα-
 πῆθε. ἐπειδὴ γὰρ καὶ τὸ ἕρμενος τῶ Θεῶ
 μάννα παρέχονται αὐτοῖς, καὶ Ἰσ-
 ραηλῖται ἐπόλησαν εἰπὼν πρὸς αὐτοῦ,
 μὴ καὶ ἄρτον διώμα δῶναι; ἵνα μὴ δό-
 ξη ὅτι τῶ χωρὶν αὐτός, ὡς αὐ μείζονα
 τῶ Θεῶ ποιῶν ἑαυτ, σφοδρὰ πάν Ἰσ-
 ραῖων πολλὰς κατ' αὐτὸ πλέκον ἀφορ-
 μὰς ὀπιχθέντων, πρὸς τῶ ποιῶσαι,
 ὅτι τὸν πατέρα ἀνῆνεγκε ὁ γένεμενος.

» Καὶ ἔφαγον πάντες, καὶ ἔχοσαν
 » πείνησαν.

» Καὶ ἦσαν κλασμαίων δώδεκα κο-
 » φίνες πλήρεις, καὶ δύο τῶ ἰχθύων.

» Καὶ ἦσαν φαγόντες τοὺς ἄρτους
 » πεντακισχίλιοι ἄνδρες.

ΤΟΛΩΣ. Αναβλέψας εἰς τὸ ἕρ-
 νον ὁ Κύριος διδάσκων ἡμᾶς πρὸς τοῦ Θεοῦ
 αἰτεῖσθαι αἰετὶ τῶν τοῦ Θεοῦ. ἔστω ἡμῶν
 δεικνύων τοῖς ὄχλοις ὅτι ὁ Κύριος ἐστὶν ἀπὸ-
 θεος. Διατί δὲ τοῖς μαθηταῖς δίδωσι
 πρῶτον; ἵνα μὴ ὀπιχθῶνται τῶ θαυ-
 ματι, ἀλλ' αἰετὶ μνημονεύσωσι αὐτοῦ.
 δώδεκα δὲ κόφινος ἐπέπλησεν, καὶ τὸν
 ἀριθμὸν πάντων ἀποστόλων, ὡς ἕκαστος ἐπ'
 ὤμων φέρον κόφινον ἀπέπλησεν τηρή-
 σαι τὸ θαῦμα, ἐκορέθησαν μὲν ἐν ἅπαν-

41. Et accepis quinque pani-
 bus & duobus piscibus, intuens
 in caelum, benedixit & fregit
 panes, & dedit Discipulis suis,
 ut ponerent ante eos, & duos
 pisces divisit omnibus.

ANONYMI. Cur multa saepe
 mira operatus Dominus non retu-
 lit ad Patrem ut nunc facit? Id agit
 nunc docens nos; oportere ante ci-
 bi sumptionem gratias agere pra-
 bitori victus Deo.

VICTORIS ANTIOCHENI.
 Merito nunc potissimum sublatis
 in caelum oculis Patri factum ad-
 scribit; quoniam enim in Deserto
 Deo praebente ipsis manna, Israe-
 litæ dicere ausi sunt ei: numquid
 panem poterit dare? ne videatur eo
 progredi ut majorem se Deo fa-
 ciat, circuminhante ipsi ad cap-
 tandas cavillandi causas, insidiosa
 malitia Iudæorum, priusquam id
 faceret ad Patrem retulit factum.

42. Et māducaverunt omnes;
 & saturati sunt.

43. Et sustulerunt reliquias;
 fragmentorū duodecim cophi-
 nos, nos plenos, & de piscibus.

44. Erant autem qui mandu-
 caverunt, quinque millia.

TOLOS. Suspicit in caelum
 Dominus, docens nos, à Deo sem-
 per petendum esse unde nutriamur,
 simul ostendens multitudini, se nõ
 esse Deo contrarium. Quare autem
 Discipulis dedit primum? Ne ob-
 liviscerentur miraculi, sed id con-
 tinuò haberent memoriae praefens.
 Duodecim verò cophini supersunt
 juxta numerum Apostolorum. ut
 eorum quisque suum in humeris
 cophi-

cophinum referens, nulli oblivioni obnoxia animo suo infingeret imaginem prodigij hujus. Saturati sunt igitur omnes, ac tantam restare fragmentorum abundantiam voluit Dominus, ut demonstraret se non exhaustisse potentiam suam ea multitudine pascenda; multumque sibi ejus ad alia quae vellet superesse. Non enim Discipuli, dum Christi jussu ministrantes panem in suis manibus multiplicabant, ad solum contractam usum miraculi patrandi potestatem acceperant, ut Moyses olim, qui manna subministrabat ad solum necessitatis & usus modum. ita ut si quis plus quam esset sibi necesse colligeret, corrumpetur. ut igitur appareret quantum in miraculis patrandis Deus & Propheta differrent inter se, multas superesse reliquias. Christus voluit: ac quantas merito mirarentur qui cum se fatiatos experirentur, quae initio fuerant cum ijs, quae restabant reliqua tanto numero, comparabant.

VICTORIS. Saturati ergo sunt omnes, quantumvis ad quinque millia virorum numerus ascenderet, praeter mulieres & parvulos. Effecit autem ut tam multae superessent reliquiae fragmentorum quot sufficerent explendis duodecim cophinis: ut cum quisque Apostolorum suum cophinum plenum in humeros tolleret, praesens hoc ipso caperet experimentum miraculi. nec fuit superflua haec cura, nam de re ipsa, etiam cum maximè fieret, propter inopinatissimam novitatem, nescio quid dubitasse Apostolos, significat praesens Evangelista, dum ait: *Non enim intellexerunt de panibus, erat enim cor eorum*

πες· Καὶ ποσὺν τὴν γενέσθαι κλασματῶν
 περικελευσμένην παρεσκεύασται, ὡς φαίνεται
 ταύτην περικελευσμένην δυνάμεως γενέσθαι. ἔ-
 γο' ἄλλ' τὴν τῶν ἐτέρων χρείαν ὁ θαυ-
 ματουργὸν ἔλαβεν· ὡς περὶ ποτε Μωσῆς
 ἐδίδεξεν τὸ μάννα πρὸς μόνον τὴν χρείαν
 καὶ γὰρ ἐπέκθη τῆς χρείας ἐδίδεξεν ἄν-
 τοῖς· ἀλλ' ἀχρηστον ὁ πλεόντων συλλε-
 γνὴν ἐγένετο· ἵνα ἔν φανῇ ὁ θαύματος
 Θεοῦ τε καὶ Προφήτου ἐν τοῖς θαύμασι,
 πολλὰ περικελευσμένην ἐποίησαντο, ὡς ἐ-
 κορευθέντας τῶν περιλειφθέντων θαυ-
 μάτων ὁ πλῆθος.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ. Βικωρέσθησαν μὲν
 οὐκ ἅπαντες, καὶ τοῖς πεντακισχίλιοι ἄν-
 δρες, χωρὶς γυναικῶν τε καὶ παιδίων.
 ποσὺν τὴν δὲ γενέσθαι κλασματῶν πε-
 ριστείας παρεσκεύασται, ὡς δὴ δέκα
 πληρωθῆναι κοφίνους ὅτι τῶν ἑκάστων ἐπὶ
 ἕκαστον ἀράμην ἡμείζονα λαβὴν τῆ
 νομῆς τ' ἀποδοῖν· ὅτι γὰρ καὶ ἕως
 ἀμφίβολον ἔτι φαίνεται τῆ νομῆς οἱ μα-
 θηταὶ εἶχον ἄλλ' ὅτι ἄγαν ἐξῆλθε, ὡς
 δὴ οἱ ὡφρῶν ἐμαρτυροῦσθε σαφῶς εἶ-
 πὼν, ἔγ' γὰρ Συμῆκαν ὅτι τῶν ἀποστόλων
 ἡμῶν γὰρ ἀπὸ τῆς καρδίας πεπωρωμένη,
 καὶ δι' ἐστὶν δὲ τὴν περικελευσμένην ὡκυοῦσθε
 γενέσθαι, ὡς φαίνεται περικελευσμένην ἐνε-
 γχῆς ταῦτα δυνάμεως ἔλαβεν τῶν ἐτέρων
 χρείαν ὁ δυνάσθαι λαμβάνοντα, οἱ
 Μωσῆς ἐδίδεξεν μάννα, ἀλλὰ καὶ τῆ χρείαν
 μόνον· ἀχρηστον γὰρ ἄντοῖς συλλεγνὴ ὁ
 πλεόντων ἐγένετο· ἐπελάβοντο τε τῆ γῆς τῆ
 καρπὸν καὶ τὸ μάννα κατεφόρετο ὅτι ἐπὶ
 ὁμοίως Ηλίας ὅτι τῆς χρείας ἔλαβον ἄ-
 ζαν τότε ἄλευρον ἐποίησε· καὶ μὴ καὶ
 ὁ ἔλαγον, ὡς δὲ ὑετός ἐγένετο, καὶ ἐπαύ-
 σατο ἡ δόσις· ἵνα ἔν φανῇ ὁ θαύματος,
 πολλὰ περικελευσμένην ἐποίησαντο, ὡς τε καὶ
 κορευθέντας τῶν περιλειφθέντων θαυ-
 μάτων ὁ πλῆθος· θαυμαστον μὲν ἔν ὁ
 παραχρῆν καὶ τῆ δυνάμεως δυνάμεως
 ἀποδοῦσθε· θαυμαστον δὲ ὅτι ἔλαβεν
 ὁ μὴ ἀπὸ τῆ δυνάμεως χρεῖσθαι πρὸς τὴν
 τῶν προφῶν εὐπρεπίαν· σμῆνα μὲν γὰρ
 ἕνεκα

ἐνεκα τῆς ἀνθρώπων ἐργάζεσθαι, καὶ τῆς δωδέμειος ἐπιγνώσιν εἰς σωτηρίαν τῆς ψυχῆς τῆς πίστεως παρέχει τοῖς ἐπομύτοις τοῖς ἰσχυροῦσι καὶ τῶν ἀνθρώπων προσήκοντων τῶν τῶν, ἐνεργετῶν ἅμα τῶν εἰς τὸ ὑπερεξίτητον. ὅθεν τῶ Κυρίῳ καὶ τῶν ἰσχυρῶν καὶ ἐνεργεσία μεγίστη. ὅπερ ἐπιμαρτυρεῖ ἐν ἀφροδίτῃς τῶν μαθητευομένων χηρίων ἀποφαισ.

obscacatum. quamquam & aliam habuit causam providendi, ut hæ reliquæ superessent: nimirum ut appareret abundantia potestatis qua hæc fiebant, non cum exacta exæquatione ad præsentis necessitatis mensuram datæ: sed liberè ac liberaliter evagantis ulterius. Non enim Christo juvandi facultas ad inopiæ sublevandæ modulum minutè restricta concessa est, ut Mosi

& Eliæ: quorum ille manna suppeditavit, quantum dumtaxat opus fuit, nam quod plus fumebatur, inutilè fiebat, & simul adfuit copia frugum terræ, desijt manna de cœlo plucere. Eliæ similiter opera & prece farina & oleum viduæ multiplicata sunt quoad pluit super terram, & sterilitas cessavit. non autem postea. ut ergo appareret differentia, tantam copiam suppeditavit, ut ipsi saturati mirarentur multitudinem fragmentorum reliquorum. Et mira profectò res erat, ac humana majoris planeq; creatricis argumentum potestatis, nec minus mirandum est, cur non semper Christus ista uteretur potentia, cibaria passim è nihilo suppeditandi. Verùm signa propter homines operatur & potentiæ agnitionem in salutem, quæ per fidem acquiritur, præbet sequentibus. His verò utitur modo hominibus convenienti, benefaciens simul ijs qui suum ad hoc ministerium conferunt. nam præbere aliquid Domino beneficium est maximum. unde & postea Discipulis concessit uti alimentis subministratis ab ijs quos docerent,

καὶ εὐθέως ἐνάγκασε τὸς μαθητὰς ἀντὶ ἐμβλιῦσαι εἰς τὸ πλοῖον καὶ προελαθῆναι εἰς τὸ πέραν πρὸς Βηθσαϊδάν, εἰς ἀπὸς δαπολύτην ὄχλον.

45. Et statim coëgit discipulos suos ascendere navim, ut præcederent eum trans fretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum.

καὶ δαποταξάμενος αὐτοῖς ἀπηλθεν εἰς τὸ ὄρος προσεύξασθαι.

46. Et cum dimisisset eos, abiit in montem orare.

καὶ ὁψίας ἤρουμένης καὶ τὸ πλοῖον ἐν μέσῳ τῆς θαλάσσης καὶ αὐτὸς μόνον ἐπὶ τῆς γῆς.

47. Et cum serò esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra.

καὶ εἶδεν αὐτὸς βασανιζομένους ἐν τῷ ἐλαμῶνι. καὶ ἰδὼς ὅτι ἄνεμον ἐναντίον αὐτοῖς.

48. Et videns eos laborantes in remigando (erat enim ventus contrarius eis.)

ΑΥΤΟΥ. Ἐπὶ τὸ πρὸ τῶν δαπολασῶν τὰ πλήρη ἐνάγκασεν αὐτὸς, ὅτι ἀνεχομένης δαπολύται ῥαδίως. τῶν ἐν ἀφροδίτῃς δαπολασῶν, τῶν τῶν καὶ δαπολασῶν.

EIVSDEM. Ad dimittendam prius multitudinem ipse subsistens, coëgit præire discipulos, utiq; non facile avelli se ab eo patientes; vel

ob affectum, vel quòd non videntur quomodo venturus ad ipsos esset postquam transfretassent, sine nave ipse remanens : Ignari ob id maximè jubere Dominum ipsos abire, ut cum ipsum mox super aquas ambulans viderent, majorem in modum persuaderentur de ejus magnitudine, quem ex præsèntia æstimantes nò satis norant. Dimissis ergo turbis, quæ ad ipsum partim ut benedicerentur, partim ut curarentur accesserant, ascendit in montem orandi causa, ostèdens in se homo ipse quid facere hominem deceat, simul & nos docens attentione tota in opus orationis incumbere. Ac provectiore jam vespera, ille quidem erat ibi solus: navis verò discipulorum in medio jam stabat mari, ulterius progredi prohibita, adversantibus ventis. Conferebat verò & hoc ad evidentiorè demonstrationem miraculi: majoris ex eo apparentis, quod ventis licèt contra flantibus, & fluctibus, quàm vis auræ ingruerat, altè surgentibus, perrexit super aquas incedere, cujusvis obstaculi victor & securus.

τας πως αὐ ἐλθοι πρὸς αὐτούς ; ἔτι εἰδὼτας ὅτι τούτοις μάλιστα ἐνεκεν ὁ Κύριος ἐκέλευσεν αὐτοῖς ἀπελθεῖν, ἵνα δὴ ἐπὶ τῶν ὑδάτων βαδίζοντα θεασάμενοι, μαζόνως μαθῶσι τὸ παρεῖναι τὸ μέγαθον. ἀπολύσαι ἔν τῶν ὄχλων ἐπὶ τὸ εὐλογεῖσθαι προσόντων, ὡς εἰκός, τῶν Ἰησοῦ ἐπὶ θεραπειᾶ πινί, ἀπῆλθεν εἰς τὸ ὄρος προσευξάμενος. οἷα ἀνθρώπων εἰκός, ὁμὲν ἡμεῖς διδασκῶν ἔχουσα τῶν ἔργων τῆς προσευχῆς. καὶ βαθυτέρως ἢ ἡμεῖς ἡμεῖς τῆς ἐκπέρας, αὐτὸς μὲν ἡμεῖς μόνον, τὸ ἵπλοῦ τῶν μαθητῶν μέγαν ἵδεν τὴν θαλάσσης ἡμῶν, προσωπῆρω χωρὴν ἀπὸ τῶν ἀέμων ἐναντία πνεόντων κωλύομεν. Σωπέλα Ἰησοῦ τῶν εἰς μείζονα τῶν θαύματων ἀποδείξει, ὡς ἐ τῶν ἀέμων ἐναντία πνεόντων καὶ τῶν κυμάτων καὶ τῶν ἀέμων ἐλαφρομένων, ἐμῶν ἐπὶ τῶν ὑδάτων βαδίζων ἡμεῖς ἔδενος ἐτέρω κωλύομεν.

„ Et circa quartam vigiliam
 „ noctis venit ad eos ambulans
 „ super mare : & volebat præteri-
 „ re eos .

„ Καὶ πρὸς τεταρτῆν φυλακίαν
 „ νυκτὸς ἔρχεται πρὸς αὐτούς, περὶ πα-
 „ τῶν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ ἠθέλησεν
 „ παρελθεῖν αὐτούς .

ANONYMI. Quando jam diluculum erat : ut videlicet ope lucis orientis viderent eum, & miraculum perspicerent . si enim prius, densis adhuc tenebris id factū fuisset, ignorabile contingeret, caligine noctis cuncta obruente .

VICTORIS ANTIOCHENI. Quatuor divina Scriptura custodias memorat noctis, in tres unquamque divisam horas : quarta hæc igitur cujus hic meminit post nonam horam inchoata, per deci-

ANONYMOΥ. Οτι λοιπὸν τὸ λυκόφως ἦν, ἵνα δὲ ἴδωσιν αὐτὸν, καὶ τὸ θαύμα καταμάθωσιν . εἰ γὰρ ἐν σκοτίῳ ἐγένοντο, ἀπῶσθε αὐτὸν ἠγνοήθη τῷ σκοτίῳ.

BIKTΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τέσσαρας ἡ θεία γραφή φυλακὰς λέγει τὴν νυκτὸς, εἰς τρεῖς ὥρας ἐκάστην διαμερῶσιν . τεταρτῆν ἔν λέγει τὴν μετ' τὴν ἐνάτην ὥραν τῆν δεκάτην ἢ τὴν μετ' ἐκείνην, ὡς αὐτὸς εἶπομεν ἔγωγε καλεῖσθαι . κατ' ἐκείνην δὲ ὥρην τὴν ὥραν αὐτῆς ἐπὶ τὴν θαλάσσαν βαδίζων καὶ πρὸς αὐτούς ἀφῆκεν ἑαυτὸν . τῶν δὲ σφοδρὰ ἐκπλαγῆτων

των ὅτι τῆ θάλασσης, ὡς φάντασμα εἶ) γο-
 μίσαι ὑπὸ τῆ ὠδύδξ ο φαινόμενον,
 ἀνακραζάντων ὅ δὲ πολλὸ φόβος, ἐλά-
 λησι πρὸς αὐτὸς ὁ Κύριος, θάρσειτε,
 εἰπὼν, ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβέσθε.

culsis, & quod phantasma id putarent, præ multo metu clamantibus, lo-
 cutus est eis Dominus: *Confidite, inquit, ego sum, nolite timere.*

» Οἱ ὅ ἰδόντες αὐτὸν ἔπειτα τῆντα
 » ὅτι τῆς θαλάσσης, ἔδοξαν φάντασ-
 » μα εἶ) καὶ ἀνεκραζῶν.

» Πάντες γὰρ αὐτὸ εἶδον, καὶ ἔπα-
 » ράχθησαν. καὶ εὐθέως ἐλάλησε μετ'
 » αὐτῶ καὶ λέγει αὐτοῖς, θάρσειτε·
 » ἐγὼ εἰμι· μὴ φοβεῖσθε.

» Καὶ ἀνέβη πρὸς αὐτὸς εἰς τὸ πλοῖ-
 » ον· καὶ ἠκούσθη ὁ ἄνεμος. καὶ
 » λίαν ἐκ πείσθη ἔσαν ἑαυτοῖς ἕξισαν-
 » τος, καὶ ἐθαύμαζον.

» Οὐ γὰρ ἠπίσταν ὅτι τῶς ἀρτοῖς.
 » ἡ γὰρ ἡ καρδία αὐτῶ πεπωρωμέ-
 » νη.

ΑΥΤΟΥ. Ελύθη μὲν ἔν αὐτοῖς ὁ ἀ-
 γῶν δὲ τῶ φωνῆς· τὸ ὅ ὠδύδξ τῆ
 φαινομένη ἀμφιβάλλει ἐπι παρεσκευα-
 ζεν αὐτὸς, ὡς τὸ Πέτρος, τῆ ὅ μὲ ὅτι τῶ
 μαθῆν ἀκριβῶς, ὅτι μὴ φαντασία τὸ
 φαινόμενον, τῆ ὅ ὅ καὶ μετασχῆν τῶν
 αὐτῶ δὲ πολλῆς ἐπιθυμῆσαντα τῆς
 θερμότητος, εἰπαῖν πρὸς τὸ Ἰησοῦν· κύ-
 ριε εἰ σὺ εἶ, κέλευσόν μοι ἐλθεῖν πρὸς σε
 ὅτι τὰ ὕδατα· προσέταξεν αὐτῶ τῆ ὅ
 ποιῆσαι· καὶ κατὰ τῶν ὁ Πέτρος δὲ τὸ
 τῆ πλοῖος, πρὸς τῶ μὲ ἐβάδιεν ὅτι
 τῶ ὕδατων ἀσφαλῶς· διδάξαί αὐτὸ ὁ
 Κύριος βεληθεῖς, ὅτι ἀληθῶς τῆ αὐτῆ
 δυνάμει τῆτο ἐδυνάτω, καὶ μᾶλλον
 ἐχρήμην ἀνευτὸ πείρας πειρῆσαι, ἠνε-
 χώρησεν αὐτῶ βραχύτι καὶ κατενεχ-
 θῆναι τῶ ὕδατων· εἶτα ἐν ἀγῶνι κατα-
 σάντος καὶ κραζάντος, Κύριε σῶσόν
 με, ἐκτίνας τῶ χεῖρα ἐπιλάβετο
 αὐτῆ καὶ ἔσησεν ὅτι τῶ ὕδατων, ὄνει-

mam & duas consequentes exten-
 sa est. Harum igitur horarum ali-
 qua, visus à discipulis Christus est
 super mare ambulans, & ad ipsos
 veniens. At illis tam inopinati no-
 vitate spectaculi vehementer per-

49. At illi ut viderunt eū am-
 bulantē super mare, putaverunt
 phantasma esse, & exclamaverūt.

50. Omnes enim viderūt eū, &
 conturbati sunt. Et statim locu-
 tus est cum eis, & dixit eis, Con-
 fidite, ego sum: nolite time-
 re.

51. Et ascendit ad illos in na-
 vim: & cessavit ventus. & plus
 magis intra se stupebant.

52. Non enim intellexerunt de
 panibus: erat enim cor eorum
 obcœcatum.

EIVSDEM. Etsi resederat in
 ipsis æstus animi agnita Domini
 voce compressus: tamen adhuc visi-
 novitas neicio quid eis anxie du-
 bitationis reliquum fecerat. Adeò
 ut Petrus, partim ut certius intel-
 ligeret non esse inanem speciem id
 quod apparebat; partim ex multo
 fervore, partem habere in omnibus
 Domini sui laboribus & periculis
 affectans, diceret Iesu: *Domine si tu
 es, jube me venire ad te super aquas.*
 Iussit Dominus quod rogarat Pe-
 trus, qui descendens è navi, prin-
 cipio quidem incessit super aquas
 securè. Docere autem illum vo-
 lens Dominus (quod citra expe-
 rientia damni prius credidisse Pe-
 trum satius fuerat) non propriis il-
 lum id posse viribus; sed verè Dei
 adjunctrice potentia, permisit eum
 cedente

cedente vestigijs maris dorso de-
mergi paululum. unde ipsum con-
sternatum, & trepidè clamantem,
Domine saluum me fac, extensa ma-
nu corripuit, & statuit supra jam
iterum solidam aquæ superficiem,
exprobrans ipsi modicam fidem.
Fecit autem ille angor animi, quo
cum inciperet mergi jactatus est, ut
majorem & teneriorem sensû ha-
beret gratiæ liberatoris sui, Ascen-
dit inde navim Dominus adducēs
& Petrum. Tum cessavit ventus:
ostendens causam motus sui, ideo
jussi ab Arbitro ventorum, ut au-
geretur miraculum, illustrius ex
circumstantijs apparens. Acceden-
tes autem discipuli ad Dominum
in navi, adoraverunt eum, verè fi-
lium Dei confitentes ipsum esse. &
hac ipsa quasi præcedentis defectus
emendatione declarantes, haud se-
se prius perfectam ejus habuisse
notitiam. Aliter enim quid attine-
bat hoc post miraculum demum
profiteri, si perinde antea comper-
tum habuerunt? Nec verò si jam
tum id nossent tantum æstuassent
animo ad spectaculum ambulantis
supra mare, sed composito animo
stetissent, uti nunc perfecta jam ejus
notitia instructi. Erudimur porrò
per hæc bonum esse desertum &
solitudinem, quando agere cum
Deo est opus. Tranquillitatis enim
mater solitudo est, omnibus nos
tumultibus liberans. Ad hæc di-
scimus cuncta fortiter ferre. nam
& nunc suos etiam discipulos in
patiētiae majoris occasionem ultrò
conijciens, disjungit se ab ijs, & in
medio positus mari procellam finit
ingruere, jactarique ipsos per no-
ctem permittit totam, sic excutiens
torporem illum & lethargum ob-

δύσας αὐτῶ ἢ ὀλιγοπιστῶν. ὁ γὰρ τὰς
καταδύσεως ἀγῶν μείζονα ἢ χάριτος
τῆ σωζομένου ἔχειν ἐποίει ἢ αἰδομένην.
ἐπιβαίνῃ λοιπὸν τῆ πλοῖς ὁ Ἰησοῦς ἐπα-
γορεύθη καὶ τῷ Πέτρῳ. εἶπα ἐπάυσασ-
θε μὴ ὁ ἀνεμῶ, δεικνύς τὴ κινήσεως ἢ
αἰτίαν τῆς ἐνεκῆς γενημένης, ἐπι-
τῶ ἀνεμῶ τὸ θαῦμα μείζον δια πάν-
των φανέν. προσελθόντες ὁ αὐτῶ ἐπι-
τῶ πλοῖς προσεκυμήσαντες ὁ μαθητῶν,
ἀληθῶς ἵψον Θεῶ ὁμολογῶντες αὐτὸν εἶπῶ.
δεικνύωντες ὅτι ὁ πῶρον μὴ τελείαν ὡς
αὐτῶ ἢ γνώσιν ὀκείκτητο. τί γὰρ ἐδῆ καὶ
τῶτο μὲν τὸ θαῦμα ὁμολογῶν, εἶπερ
ἠδύσαν; καὶ πῶρον τῆς δὲ τῶτο ἐπιπα-
ρεύων μὴδὲ ἐπι τῶ φαινομένην ποσῶν-
τῶ ἔχειν ἀμφιβολίαν αὐτῶς, ὅπως
καὶ νῦν μὲν τελείαν τῆς γνώσεως. πα-
θεύμεθα πίνω δὲ τῶτων, ὅτι καλὸν
ἢ ἐρημία καὶ ἢ μόνωσις ὅταν ἐντυγχά-
νειν δὲ ἢ Θεῶ. ἢ συχίας γὰρ μητῆρ ἢ
ἐρημῶ πίνων ἀπαλλάτῃσασα θορύβων
ἡμῶς. πῶρον δὲ τῶτοις μανθάνοντων ἐ-
πάντα φέρειν ἡμῶς. καὶ γὰρ νῦν καὶ
τῶς μαθητῶς δὲ εἰς μείζονα ἰσομοιῶν
ἀγῶν, ἀπῶσιν καὶ ἐν μέσῃ θαλάτῃ
συχωρεῖ ὁ χιμῶνα διεγεθῶν, καὶ
ὄλλω ἢ νύκτα ἀφίεται αὐτῶς κλυδωνί-
ζεσθαι, διεγείρων αὐτῶς, ὡς φησὶν ὁ
εὐαγγελιστῆς, πεπωρωμένω ἢ καρδίαν.
μὲν δὲ τὸ καθαύξεως εἰς ἐπιθυμίαν αὐ-
τῶς μείζονα ἐνέβαλε καὶ εἰς μνήμῶν
διώκεν. Ἐπῶ τῶτο ὅτι εὐθῶς αὐτοῖς
ἐπέση, παθεύων αὐτῶς μὴ ταχέως λύ-
σιν ἐπιζητεῖν τῶ συεχόντων θῆσαν,
ἀλλὰ φέρειν τὰ συμπύπνοντα ἡμῶς,
ἢ ὅταν δὲ μέλλῃ πάλιν τὰ θῆσαν εἶτετα
χαλεπώτερα προσδοκῶν. ἔτω γὰρ ἢ αὐ-
τοῖ πλοιοθῶντες ὅπο τὸ θῆσαν ἐκράσαν. μετὰ
γὰρ τῶ χιμῶν καὶ ἢ ὄψις αὐτῶς
ἐθορύβησαν. Ἐπῶ τῶτο εὐδὲ τὸ σκότος
ἔλυσαν, ἔδὲ φανερόν ἐμῶ εὐθῶς
ἐποίησιν. παθεύων αὐτῶς ἐγκαρτερῶν
τοῖς θῆσι. ἐπῶ γὰρ ὅτι ἐνὶ, καὶ ἐν
μακρῶ χρόνῳ πῶρον ἐσοδῶς
ὅταν

ὅταν μέλλωσι τὴν ἀγάθην ἐμβαίνειν ὁ
 δίκαιοι, ἐχλέμεν πλεον αὐτῶν κερ-
 δαίην, ἐπιτείνει πὶ γυμνάσια. ὁ πρότε-
 ρον δὲ ἀπεκάλυψεν ἐαυτῷ ὁ Χριστὸς τοῖς
 μαθηταῖς ἕως ὅτε ἐκράζον. ὅτι γὰρ μάλ-
 λον ἢ κλέμνησαν αὐτῶν τὴν παρυσίαν. ἐπι-
 δή δὲ ἐβόησαν, ἔλυσε αὐτῶν τὸ φό-
 βον, εἰπὼν· θαρσύνετε, ἐγὼ εἰμι, μὴ φο-
 βῆσθε. ὅθεν γὰρ ἐγένετο αὐτῶν διὰ τὸ
 ὡσαύτως τὸ βαδιστικὸν, καὶ διὰ τὸ κατ-
 ῥῆν, ἀλλὰ διὰ τῆς φωνῆς δήλον ἐαυ-
 τῷ ἐποίησεν. εἰ οὐ εἶ, φησὶν ὁ Πέτρος, κέ-
 λευσόν μοι ἐλθεῖν πρὸς σε. τί ποτὶ ἐζή-
 τησεν δι' ἀγάπην μόνον, ὅτι ἐπίδηξεν.
 ὅθεν γὰρ ὅπως ἐφίλη τὸ Ἰησοῦν. καὶ τὸ
 εἰ αὐτῶν πρὸς τὴν ἀγάπην δέκνυται πίστιν,
 ἀλλὰ ἐπίσης ἐνάχ. τί ἔστιν ὁ Χριστὸς;
 ἐπέτευσεν. Ἐκαταβάς κλυδωνίζετο ἔ-
 κειθεν ἵνα γίνετο τῶν ἀνέμων ἐμποδίζοντες
 τὸ φόβον. Ἄρα τὸ δὲ ὅτι ἐπέτευσεν ὁ
 Σωτὴρ τοῖς ἀνέμοις πάλαι, ἀλλ'
 αὐτὸς ἐπελάβετο αὐτῶν; ὅτι τὸ ἐκείνην
 πίστεως ἔδει. ὅταν γὰρ πάλαι ἠὲ ἐλ-
 ληπαίνῃ, πάλαι τῶν Θεῶν ἵσα). δὲ κ-
 τὴν τῶν ὅτι ὅτι τῶν ἀνέμων ἐμβολή,
 ἀλλ' ἢ ἐκείνην ὀλιγοπία τὴν ὡσαύτως
 εἰραζέτο, φησὶ· τί ἐδίδαξας ὀλιγοπία;
 εἰ γὰρ μὴ ἠπίσησε, καὶ πρὸς τὸν ἀνέμῳ
 ἐδωάσατο αὐτῶν. ὅτι ὅθεν ἐκείνην ὡσαύ-
 βλαπῆ, ὅταν ἢ τῶν πεπηγῶν. ἐπι-
 ἔσαντων τῶν πλοίων ὅπως ἐπαύσατο. Ἐ-
 πρὸ τῶν μὲν ἔλεγε· ποταπὸς ἡμεῖς ὁ ἀπ-
 ὁρωσθε ἔτι; ὅτι καὶ τῶν ἀνέμων, καὶ πάλαι
 ἔστιν. νυκτὶ τῶν ὅτι ὅτι. ἀλλ' ἀληθῶς
 Θεῶν ἵσος εἶ, ὅπως ὅτι ἐπίδηξεν ἢ ἐπι-
 τῶν ὕδατων τῶν σωτηρίων ἐγένετο βάλι-
 σης, ἀλλὰ πρὸς ὡφέλῃ τῶν μαθητῶν.
 λίας γὰρ ἐκείνην ὅτι ἐαυτῶν ἔξισαν-
 το. ὅτι γὰρ ἑκείνην ἐπὶ τοῖς ἀρτοῖς. ἡμεῖς
 γὰρ ἢ καρδία αὐτῶν πεπωρωμένη. ὡφέ-
 ληθῆτες ἔστιν ὡμολόγησαν αὐτῶν ἔτι ἵσον
 Θεῶν, ἔστιν ὅτι ἐπέτιμησε τῶν εἰρηκόσι·
 ποιμαντῶν μὲν ὁ Θεὸς ἅπαν καὶ ἐβεβαίω-
 σε ὁ λέχθῆν καὶ μείζοντες ἔξουσίας ἡε-
 ραπέων τῶν πρῶτοντας, καὶ ὅτι ὡς

cœcati, ut ait Evangelista, cordis
 ipsorum. Post hanc autem com-
 punctionem, acriorem ipsis infixit
 sui amorem & memoriam conti-
 nuam. Quocirca non statim ipsis
 adfuit: docens, non cupidè quære-
 re liberationem malorum urgen-
 tium: sed ferre quæ accidunt for-
 titer; expectantes etiam, ubi hæc
 defierint, alia graviora. Prout illis
 nunc evenit, utique post laborem
 & periculum commoti maris, con-
 sternatis majori metu ob spectaculum
 formidolosi phantasmatis. Propter
 quod nec tenebras discuffit, nec se
 statim manifestum fecit: exercitans
 sic ipsos generosè ferèdis adversis.
 quoniam enim ferè non solet fieri, ut
 quis & longo simul tempore, &
 vehementer tentetur, quando ad
 finem certaminū justi veniunt, volens
 eos plus lucrari, exercitationem pati-
 etiæ producit immittendis novis
 malis. Non prius autem se manifesta-
 vit Christus discipulis, quàm ipsi
 clamarent: id agens, ut gratior ju-
 cundiorque ipsis tali consternationis
 momento accideret ejus opportunis-
 sime ostensa præsentia. Postquàm
 verò clamaverunt, solvit illos metu
 dicens, *Confidite: ego sum: nolite timere*,
 neque enim agnoscebant eum: tum
 ob stuporem inopinatæ novitatis
 gradientis super undas corporis, tum
 ob tenebras & intempestum noctis.
 Sed voce manifestum se ipsum fecit.
Si tu es, ait Petrus, *jube me venire ad te*.
 Hoc petijt instinctu caritatis solum,
 non autem prurigine ostentationis.
 nemo enim sic amabat Iesum. sed &
 suam simul cum caritate demonstrabat
 fidem. prætereaque alios sancto
 exemplo ad bonum promovet. quid
 igitur

igitur Christus? Permisit quod volebat. At ille cum descendisset, fluctuans merfatur, ac trepidat, vento terrente. Cur verò non imperavit Salvator ventis ut cessarent: sed ipse tenuit eum? quoniam ejus fidem requirebat. quando enim nostra deficiunt, divina adsunt. ostendens igitur non impetu venti, sed ejus fidei defectu contigisse mutationē in deterius, ait: *Quare dubitasti modica fidei?* nisi enim incredulus fuisset, prævaluisset utique vento; qui concutere non potest quem fides firmat. Christo autem & Petro in navem receptis cessavit ventus. nec jam dicunt vectores, ut prius: *qualis est hic homo cui & venti, &c. sed verè filius Dei es.* Sic non ad ostentationem incessus Salvatoris super aquas, verum ad discipulorum utilitatem fuit, nimirum enim illi obstupuerant: *Non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcæcatum.* Adjuti autem novo experimento, confessi sunt ipsum esse filium Dei. & non increpavit hoc dicentes, è contrariò Deus omne quod dictum fuerat confirmavit, majori deinceps autoritate sanans accedentes curationū gratia, quàm fuisset antea solitus.

TOLOSANI. Coegit ipsos, utique perinvitè ab ipso discedentes.

vel propter eum quo illum prosequerantur amorem, vel quod angerentur reputantes, quo modo venire ad ipsos sine navi posset. Nesciebant enim de industria id agere Salvatorem: quò nimirum occasionem haberet veniendi ad ipsos ambulando supra mare: eoque ipsi mirabilè spectaculo, de ejus divinitate convincerentur, quam planè agnoscere tantæ ipsis res molis erat. Ac turbas quidem certatim ad ipsum concurrentes, benedictionis ejus participandæ gratia, dimisit, ipse verò ascendit in montem, ibi oraturus. vel se hominem probans, vel nos erudiens, incumbendum esse assiduè in orationis opus, Profundiore verò vespere jam facta, solus ipse quidem ibi erat: navigium verò discipulorum medium tenebat mare, nec verò id promoveri poterat, oblustantibus ven-

εμπεροθεν.

ΤΟΛΩΣ. Ηνάγκαζον αὐτὸς, μὴ θέλοντας ὁποσῆναι αὐτῷ ἐραδίως. τῷ ὃ ἐποίησεν δι' ἡν δὲ θεοὶ εἶχον πρὸς αὐτὸν. Καὶ ἐπὶ ὁποσῆντες, πῶς αὐτῷ ἔλθοι πρὸς αὐτὸς ἀνευ πλοῖου. ἠγνόουν γὰρ ὅτι ἔξεπι τῆδες τῷ ἐπιφ' ὁ Σωτῆρ. ἵνα ὅτι τῷ ὑδάτων βαδίζων ἔλθῃ πρὸς αὐτὸς, ὡς αὐτῷ θεασάμενοι αὐτὸν ὅτι πᾶσι ὑδάτων βαδίζοντα, Θεὸν εἶ) αὐτὸν πρῆσυσωσιν ὡς ἀληθῶς. Καὶ τὸς μὲ ὄχλους πρῆσύντας αὐτῷ ὅτι τῷ εὐλογεῖσθαι, ἀπέλυτο. αὐτὸς ὃ ἀνῆλθεν εἰς τὸ ὄρη πρῆσυσευξόμενον. τῷ το μὲν ὡς ἀνθρώπων. τῷ ὃ καὶ διδασκῶν ἡμᾶς ἔχεσθαι ἀεὶ τῷ ἔργῳ τῆς πρῆσυσευξῆς. βαθυτέρως ὃ γενομένης ἐσπέρως, αὐτὸς μὲ ἢ ὅκα ἰόντων, ὃ ὃ πλοῖων τῶν μαθητῶν μέσον ἦν τῆς θαλάσσης. Καὶ εἶπε ἠδυνάτο πρῆσυσωτέρω χωρεῖν, ἐναντίων ὑπαρχόντων ἀνέμων. τῷ το ὃ Ἰωαννῆ καὶ εἰς τὸ μείζον γενέσθαι ὃ θαλάμα. ἰδόντες δὲ αὐτῷ ἀνέκραξαν. ἐδόκουν γὰρ φάσμα θεοῦ εἶναι. Καὶ δὲ τῷ θεοῦ πρῆσυσ αὐτὸς λέγων. ἐγὼ εἰμι. μὴ φοβείσθε. Καὶ ἐπὶ ἐμβύς εἰς τὸ πλοῖον τῶν πελωτέρων αὐτοῖς παρήχετο ὡς θαμνηθῆναι. Καὶ τῶν γενομένων ἐκόπαστο ὃ ἀνεμῶ. εἶοικεν ἄν ὁ Χριστὸς καὶ δὲ τῷ ὃ συγχωρήσῃ αὐτὸς πειρασθῆναι. ἵνα ἐπει μὴ ὁποσῆ τῶν ἀντ' ἐπὶ γενῶσιν, ὅτι γενῶσιν αὐτὸν ὁποσῆ τῆς θαλάσσης, καὶ πρῆσυσωσιν.

tis.

tis . id quod ipsum valuit ad miraculi magnitudinem augendam. Videntes porro ipsum exclamaverunt . putaverunt enim phantasma esse. Propterea consolatur eos & demulcet dicens: *Ego sum: nolite timere.* Tum etiam conscensa in qua erant navi plenior adhuc ipsis consolationem attulit . Interea enim dum hæc fierent cessavit ventus. Videtur ergo Christus propterea permisisse incidere ipsos in istud periculum adversantis venti, & metum existimati spectri, ut quoniam in miraculo multiplicatorum panum divinitatem ejus non agnoverant, eam in maris obsequio sentirent, & tandem crederent,

Καὶ ὡς περὶ τῆς ἡλθόντος ἐπι-
 πλοῦ γὰρ Γενεζαρέτ, καὶ περὶ
 πειρασίου.

Καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν ἐκ τῆς
 ναυῆς, εὐθὺς ἐπιγινόντες αὐτῷ,
 Περιδραμόντες ὅλῳ τῷ πεδίῳ
 ἐκείνῳ, ἤρξαντο ὅτι τίς
 κραββάτις τῆς κακῶς ἔχοντος πε-
 ριφέρει, ὅπως ἦκεν ὅτι ἐκεῖ
 ἔστι.

Καὶ ὅπως αὐτῷ εἰσπορεύετο εἰς κώ-
 μας ἢ πόλεις ἢ ἀγροὺς, ἐν τῇ ἀγο-
 ρῇς ἐτίθει τὰς ἀσθενῶντας, καὶ πα-
 ρεκάλεον αὐτὸν ἵνα καὶ τῶν κρασ-
 πέδων τῶν ἱματίων αὐτῶν ἀψύωνται.
 καὶ ὅσοι αὐτῷ ἤπιοντο αὐτῷ, ἐσώ-
 ζοντο.

ΑΥΤΟΥ. Οθεν δὲ κινῆς ὁ εὐαγγελ-
 ῆσις ὅτι διὰ πολλῶν χρόνων ἐπέβη, φη-
 σὶν, ὅτι ἐπιγινόντες αὐτῷ ἄνδρες τῶν πόων,
 περιδραμόντες ὅλῳ τῷ πεδίῳ ἐκεῖ-
 νῳ, ἤρξαντο ὅτι τίς κραββάτις τῆς
 κακῶς ἔχοντος φέρει. ἔδὲ γὰρ ὁμοίως
 ὡς πρότερον προσέειπεν εἰς τὰς οἰκίας
 ἔλκοντες αὐτῷ καὶ χειρὸς ἀφύων ἐπιζη-
 τῶντες, καὶ προσάγματα διὰ ῥημάτων,
 ἀλλ' ὑψιθέτερον πολλῶν καὶ φιλοσο-
 φώτερον, καὶ μὲν πολέοντες τῆς πίστεως
 εἶπον τῇ θεραπείας. ἢ γὰρ αἰμορροῦσα
 πάντα ἐδίδαξε φιλοσοφῆν. ἀλλ' ὁμοίως
 ὁ χρόνος ἔμεινον ὅτι ἐξέλυσε τῆς πί-
 στιν, ἀλλὰ καὶ μείζονα εἰργάσατο καὶ
 ἀκμάζον διετήρησε. ὅτι ἀπεικός
 δὲ ἦν καὶ τῶν χρόνων προσβαίνοντες καὶ

53. Et cū transfretassent, ve-
 nerunt in terram Genezaret, &
 applicuerunt.

54. Cūq; egressi essent de navi,
 continuò cognoverunt eum.

55. Et percurrentes univrsam
 regionem illam, cœperunt in-
 grabatis eos qui se malè habe-
 bant circumferre, ubi audiebant
 eum esse.

56. Et quocunq; introibat in
 vicos vel in villas, aut civitates,
 in plateis ponebant infirmos, &
 deprecabantur eum, ut vel fim-
 briam vestimenti ejus tange-
 rent : & quotquot tangebant
 eum, salvi fiebant.

EIVSDEM. Majoris istius, quã
 dixi à Christo deinceps ostensam,
 curationum operandarum potesta-
 tis, argumentum hoc fit, quod hic
 Evangelista de ipso refert : nempe,
 ubi agnitus is est in ista Regione,
 in quam nimirum ex longo tem-
 poris intervallo nunc redibat, In-
 colas loci circumcursato tractu illo
 universo, cœpisse in grabatis ad-
 ducere ad ipsum malè habentes.
 non enim modò ut antea ipsum a-
 dibant pertrahentes ad domos ubi
 jacebant infirmi, & manus ejus cō-
 tactu dignari eos rogantes, aut
 morbis imperari fugam voce præ-
 sentis : sed sublimiùs multo ac sa-
 pien-

picentiùs cumq; fide majori sequebantur eum, spe certa curationis. Hæmorrhøissa videlicet, plus aliquid de Christo sapere omnes docuit. Ac tempus non modò non debilitavit fidem, sed majorem etiam effecit, & in pleno ejus vigore conservavit: consentaneum enim erat, ut procedente tempore, fama que gestarum rerum invalescente, majorem in illum fidem homines conciperent.

TOLOSANI, Longiori temporis spatio Salvator in regione ista peregrinatus est. unde inquit Evangelista, audito ubi Christus esset, loci ejus incolæ afferebant ad eum infirmos. Ac intra domos quidem non vocabant ipsum: sed ipsi potiùs prodeuntes infirmos ferebant: & enixè rogabant, per eum ut ipsis liceret vel fimbriam ejus contingere. Nimirum illic fama percrebuerat Hæmorrhøissæ sanatæ simili contactu, quo exemplo fides ista in hunc populum propagata erat,

CAPVT VII.

1. ET cõveniunt ad eum Pharisei, & quidam de Scribis venientes ab Ierosolymis.
2. Et cù vidissent quosdã ex discipulis ejus cõmunibus manibus, id est non lotis, manducare panes, vituperaverunt.

VICTORIS ANTIOCH. Parans Evangelista referre accusationem discipulorum, quam Scribæ & Pharisei Salvatorem addeuntes instituerunt, aptè interfert explicationem istius traditionis seniorum, quæ calumniæ occasionem dedit: & sic rem ipsam, meliùs tunc intelligendam, exponit.

3. Pharisei enim & omnes Iudæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditionem seniorum.

ἡ φήμης ὑπὸ τῷ Ἰησοῦ ἀνομιῶν αὐξάνου-
 μένης μείζονα ἢ πρὶν αὐτῷ πάντων τοῖς
 ἀνθρώποις ἐγένεσθαι.

ΤΟΛΩΣ. Διὰ χρόνον ἐπιδήμησεν
 ὁ Σωτὴρ τῷ τόπῳ ἐκείνῳ· διὸ ἔφη-
 σιν ὁ Ευαγγελιστὴς· ὅτι πηγνόντες αὐτὸν
 προσέφερον τὰς ἀδυναμίους· καὶ εἰς τὰς
 οἰκίας μὴ εἶναι ἐκάλουν αὐτὸν· αὐτοὶ δὲ
 μᾶλλον προσερχόμενοι τὰς κακῶν
 νόσων ἔφερον· καὶ σφόδρα παρεκάλουν
 ἵνα καὶ τῷ Κρασπέδῳ αὐτῷ ἀψινοῦται·
 κατέχευε δὲ καὶ τὰς πάντων ἀκοὰς ὅτι πε-
 ρὶ τῶν ἀμωρόρων θάψαμα· καὶ πλείονα
 τοῖς ὄχλοις ἐπέθηκε πίστιν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ.

- » ΚΑΙ Συνήγοντο πρὸς αὐτὸν ὁ
 » Φαρισαῖοι καὶ πινες τῶν Γραμματέων
 » ἐλθόντες ἀπὸ Ἱεροσολύμων.
- » Καὶ ἰδόντες πινὰς τῷ μαθητῷ
 » αὐτῷ κοινῶς χερσὶ, τῷ ἔστιν ἀ-
 » νίπτοις, ἐδίδοντες ἄλλοις, ἐμέμψαν·
 » ὅτι.

BΙΚΤΩΡΟΣ ANTIOXHNOY. Βυλάριον ὁ εὐαγγελιστὴς τὴν κατὰ τῷ μαθητῷ κατηγορίαν εἰπέειν, ἡ δὲ ἐποιεῖν τῷ Γραμματέϊ τε καὶ Φαρισαῖοι προσόντες τῷ σωτῆρι, ἡ δὲ μέγχα ἐδίδαξε τίς ἡνὲν ἢ πρὸς ὑπερέρων ὡς ἄλλοις, καὶ ἕτως ὅτι φέρει καὶ κείνῳ.

- » Οἱ γὰρ Φαρισαῖοι καὶ πάντες ὁ
 » Ἰουδαῖοι, εἰ μὴ πυγμῇ νίψωνται τὰς
 » χεῖρας, ἕκ ἐδίδουσι, κρατῶντες τῷ ὡς ἄ-
 » ἄλλοις τῶν πρὸς ὑπερέρων.

ANΩ.

ΑΝΩΝΥΜΟΤ. Οἰόμενοι πύχα τῆ
τῆ σώματῳ καθαρότητα συγκαθαρεύει-
ναι καὶ τῆ ψυχῆ.

Καὶ ὁποῦ ἀγροῦς εἰ μὴ βαπτί-
σονται, οὐκ ἐσθίουσιν.

ΑΥΤΟΤ. Τῶπο ὃ ἐποίον, καθὼς
φησιν ὁ Ἰωσήταπος, ὁποδοιοπομαόμενοι
πὲς ἀγροῦς κηλίδας, βίβλω ἔδραχαρο-
λογία.

Καὶ ἄλλα πολλὰ ὄσιν, ἃ παρὲ-
ρα βῆ κρατῆν, βαπτισμὸς ποτηρίων
ἔξωτων καὶ χαλκίων καὶ κλιων.

ΑΥΤΟΤ. Ἰνα δῆθεν καὶ τῆς μο-
λισμὸς ἀφανίζων.

Ἐπειτα ἐπερωτῶσιν αὐτὸν Ὁ φα-
ρισαιοὶ καὶ Ὁ γραμματεῖς, Ἄρα τῆ
μαθητῶν ἔπειτα τῆσιν καὶ τῆν
ἑσθίσαν τῆσιν πρεσβυτέρων, ἀλλὰ
ἀνίπτοις χερσὶν ἐσθίουσιν ἄρτον.

ΤΟΛΟΣ. Βυλέμεν ὁ Ευαγγε-
λιστὴς τὴν καὶ τῆν μαθητῶν κατηγο-
ρίαν εἰπεῖν ἢ ἐποῖον Ὁ Φαρισαιοί, δι-
δάσκει πρεσβυτέρους ἢ τῶν πρεσβυ-
τέρων ἑσθίσαν. εἶτα ἐκείνῳ ἔπιφε-
ρει. ἔδρα ἑσθίσαν Ὁ μαθηταὶ μὴ
νίωπασαι. ἀλλ' ὅτι τῆ Σωτῆρῳ αὐ-
τὸς διδάσκει ὡς ἔπαχε πρεσβυτέρων
πρὸς τὴν χρείαν τῆ σώματῳ σωπ-
λῆναι, καὶ μόνος ἔπιμελεῖσθαι ἑσθίης.
Ἐνίοτε καὶ μὴ νιφάμενοι ἴσοι. παῖτα
δὲ ἐρωτῶσιν οἱ Φαρισαιοὶ κατηγορεῖν τῶν
μαθητῶν ἵνα ὅπως εὐσεβέσων μὴ φυ-
λάττοντας διελέγη, τὴν ἑσθίσαν
αὐτῶν πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτῶν τίησι.
γράμμα θεῶν ἀντιθεῖς ἀγράφω πα-
ραδόξει ἀνθρώπων. Μωσῆς ἔδρα
φησιν ὁ κακολογῶν πατέρα ἢ μητέρα
θανάτω τελευτάτω. ἑαυτὸς δὲ ἔσθης ἢ
ἀπειλῆς, πῶς ὑμῖς ἑσθίετε ὁ θεῶν

ANONYMI. Rati fortè lotio-
ne corporis mundari etiam ani-
mam.

4. Et à foro nisi baptizentur
non comedunt.

EIVSDEM. Id agebant, ut Iose-
phus ait libro Antiquitatú secúdo,
ut purgarent contractas in foro ex
hominum vulgariú usu maculas.

Et alia multa sunt, quæ tra-
dita sunt illis fervare, baptisma-
ta calicum & urceorum, & æra-
mentorum & lectorum.

EIVSDEM. Vt & ex his videli-
cet qualescumque contaminatio-
nes eluerent.

5. Et interrogabant eum Pha-
risæi & Scribæ, Quare discipulí
tui non ambulant iuxta tradi-
tionem seniorum, sed commu-
nibus manibus máducant pané?

TOLOSANI. Volens Evan-
gelista exponere accusationē, quæ
à Pharisæis passi sūt Discipuli, do-
cet primú quænam hæc esset Tra-
ditio seniorum, in quam peccasse
arguebantur. qua explicata, cri-
minationem recitat. Discipuli por-
rò, non illi quidem data opera, &
ex certo consilio, lotionè manuum
abstinebant: sed à Christo docti si-
ne cura, & quomodocumque de-
fungendum necessitatibus corpo-
ris: diligentiam verò ac studium
una in virtute collocandum, inter-
dum tempore exclusi, aut aliis in-
tenti, lavare prætermittebant an-
tequam cibum sumerent. Magnú
verò crimen, iudicio quidem Pha-
risæorú, qui ea re animadversa Di-
scipulos velut in piaculo deprehē-

T fos

res, reos agunt apud ipsum Dominum. Qui accusandi temeritatem, in necessitate defensionis vertens, violatę ipsos religionis reos ut peragat, iniquitatem ipsis suam & legis divinę contemptum ob oculos ponit; scripturam divinam cum traditione hominum scripto non commissa comparans. Proditum enim, inquit, à Mose est: *Qui maledixerit Patri vel Matri morte moriatur*. Cur vos igitur tanta comminatione fancitum divinum præceptum præ nescio qua seniorum Traditione contemnitis: ut sciscere audeatis, si quis filius, quod honorarium munus aut necessarium parentibus debebat, Deo se oblatum promiserit, pietatis officio exolvi, & Patri debere jam nihil? quod aliud nihil est, quàm vera divitię legis abrogatio per traditionis humanę præscriptionem inducta. quod ait, lavasse Phariseos πυγμῆν

pygno: significat solitos eos à cubitu ad summos digitos lavari.

VICTORIS ANTIOCHENI. Non sanè quod illuviem Discipuli affectarent de industria. Sed quòd, à Domino sic edocti, simpliciter obiterque defungentes iis, quæ ad corporis curam pertinebant, præcipuum in colendo per virtutes animo ponebant studium. quare observantes Pharisei, non curare ipsos adhibere solemnes illas, quas obirent cæteri ante cibi sumptionem, lotiones, hoc ipsum nunc accusant. quid igitur ad hoc Dominus?

Isai. 29.
13.

- 6. At ille respondens dixit eis,
- » Benè prophetavit Isaias de vobis hypocritis, sicut scriptum est, Populus hic labiis me honorat: cor autem eorum longè est à me.
- 7. In vanum autem me colunt
- » docentes doctrinas, præcepta
- » hominum.

πυγμάγμα, ταῖς τῶν προεστυτέρων ἐπιμάροι ὡς ἀδύσσειν; ὡς εἴ τις ἐπ' ἀτιμίας γυνέων θυσίαν ὑπόχοιτο, λέγων Θεῷ ποιῆσαι δῶρα καὶ θυσίας ἀπατρὶ παρέχον ὀφείλει. τὸ αὐτὸ λέγετε μηκέτι τιμῆσαι τὸν Πατέρα. ἕπερ ἔστιν ἀκέρωσις τῶ νόμου. Ἄλλ' ὡς ἀδύσσειν ἀνθρώπων. πυγμῆ γὰρ λέγει ὁ ἀπὸ τῶ ἀγκυλῶν ἄχρι καὶ τῶ ἀκέρων δακτύλων νίπασθαι.

BIKTΩΡΟΣ ANTIOX. Οὐχ ὅτι δὲ μὴ νίπασθαι πάντως ἐστὶ πᾶσι μαθηταί. ἀλλ' ὅτι τῶ Κυρίῳ διδάξαντες αὐτοὺς ἀπαντα ὡς ἐπυχε ὡς εἶπεν τὰ πρὸς τὴ χεῖρα Συμπλῆντα τῶ σώματι, μόνως δὲ ὀπιμελεῖσθαι σφόδρα τὴ ἀρετῆς, θεασάμενοι οἱ φαρισαῖοι τῶ νίπασθαι ἢ ποιημάτων φροντίδα καὶ τῶ ἐοδίν καμῶν, ὡς περ αὐτοῖς ἔθος ἰκῶ, τῶ ἔνεκα λαν. τί ἂν πρὸς τῶ ὁ Κυρίῳ;

- » Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς,
- » ὅτι καλῶς προεφήτευσεν Ἡσαΐας περὶ ὑμῶν τῶ ὑποκριτῶν, ὡς γέγραπται,
- » Οὐτὸ ὄλαὸς τοῖς χεῖλεσί με τιμᾶ:
- » ἡ δὲ καρδία αὐτῶ πρὸς ῥῶ ἀπέχθη ἀπ' ἐμῶ.
- » Μάτιν δὲ σέβοντι με, διδάσκοντες διδασκαλίας, ἑνὶ αἵματι ἄνω ἑρώπων.

EIVSDEM. Quoniam isti discipulis crimini vertebant transgressionem non Legis, sed Traditionis. Ἐπεὶ δὲ ἔνεκα λαν τοῖς μαθητῶν ἔκετι νόμος ὡς ἀβάσιν, ἀλλὰ ὡς ἀδύσσειν τῶ προεστυτέρων, ἐλέγχων αὐτοὺς

τῆς ἐμβριτέστερῳ, ὡς ἐν παραχρῆματι
 εὐλαβείας ἢ ἀτοπίαν ἐπιτηδύοντας,
 ἀπὸ φέρει καὶ Ησαΐα τῷ προφήτῃ ῥῆσιν
 ὡς πάλιν αὐτῷ εἰρημολίαν· ὡς περὶ γὰρ
 ἄκρῳ, φησὶ, πάλιν ὁ λόγος, ἀκροῖς
 χεῖλεσι τιμῶντες Θεόν, πρὸς ῥω αὐ-
 τῷ ἢ ἄγνωσίας ἀπέχουσι· μάτην δὲ εἰς
 αὐτὸν σέβας φυλάττειν ἐπαγγελόμενοι,
 καὶ προσημῶντες διδασκαλίαις ἀνθρώ-
 πων· ἕτα καὶ ὑμεῖς παρὰ ἴμοια δρώντες
 τῷ Θεῷ ὡς βαρύνετε νόμον, καὶ τὴν
 ἐμφανῆ κοσμοῦντες ἀνθρώπων, ἐν τῷ
 ἀκόσμητον καταλιμπάνετε, καὶ ποῖς τὴν
 ἀλήθειαν ἀσπῆσιν ἐγκαλεῖτε ὅτι χῆ-
 μα μεταδώκοντες· ἵνα τίνω ὡς εὐσε-
 βειαν μὴ φυλάττοντας διελέγξῃ ἐπερει-
 δομένης τῇ τῷ προεσυτέρων ὡς ἀδύ-
 ραι, ἢ ὡς ἄνομιαν προσηγήσῃ ἢ ἄλλο
 ὡς ἀδόσεως τῷ προεσυτέρων ἡγομέ-
 νω, γράμμα θεῷ ἀντιπρῆξις ἀρχαῖον
 ὡς ἀδύραι ἀνθρώπων.

tionis seniorū, arguens ipsos gra-
 vius quòd prætextu pietatis im-
 portunitatem exercerent, impingit
 Isaie Prophetæ oraculum, ut de
 ipsis dictum. Sicut enim, inquit,
 illi, de quibus ibi sermo, summis
 dumtaxat labiis colentes Deum,
 cogitatione longè absunt ab eo,
 frustra promittentes ipsius religio-
 nem observare, cum ei præferant
 doctrinas hominum: Ita & vos si-
 milia peccantes Dei legem trans-
 gredimini, & exteriorē ornan-
 tes hominem, interiorē inorna-
 tum relinquitis. Et veritatem exer-
 centibus succēletis, ipsi nihil aliud
 nisi externam curantes speciem. ut
 igitur eos religionem non colere
 demonstrat, sic innitentes Tradi-
 tionis seniorum, adjungit quæ Le-
 gis violatio ex ista, quam arctè am-
 plectebantur seniorum traditione

consequatur: Divinam Scripturam ex opposito comparans cum non
 scripta traditione hominum.

» Αφέντες γὰρ τὴν ἐντολήν τῷ Θεῷ,
 » κρατεῖτε τὴν ὡς ἀδύραι τῶν ἀνθρώ-
 » πων, βαπτισμὰς ξερῶν καὶ ποτη-
 » ρίων, καὶ ἄλλα παρόμοια διαδρα-
 » ματίζετε.

8. Relinquentes enim manda-
 » tum Dei, tenetis traditiones ho-
 » minum, baptismata urceorum
 » & calicum: & alia similia his
 » facitis multa.

ΤΟΛΩΣ. Ἐπὶ ἐμβριτέστερῳ ἐλέγ-
 χων αὐτὰς ὁ Κύριος ὡς ἀδύραι ὡς
 φησὶ τὴν κατηγορεῖν αὐτῶν, ὡς πάλιν αὐ-
 τῶν τῆς τῷ προφήτῃ ῥήσεως εἰρημολίης.
 ἀκροῖς γὰρ χεῖλεσι τιμῶντες Θεόν
 φησὶ, πρὸς ῥω αὐτῷ παρὰ ἴμοια ἀπέ-
 χουσι, τιμῶντες διδασκαλίαις ἀνθρώπων
 καὶ προεσυτέρων ὡς ἀδύραι, καὶ τῷ
 Θεῷ ὡς βαρύνοντες νόμον. Καὶ τῷ
 ἄκρῳ τιμῶντες ἀνθρώπων, ἐν τῷ
 ἀνεπαμέλητον καταλιμπάνοντες.

TOLOSANI. Acrius adhuc
 increpans ipsos Dominus, addu-
 cit Prophetam quasi accusantem
 eos. Hos enim planè spectat istud
 testimonium. Summis quippè la-
 bris honorantes Deum, attentione
 mentis, atq; affectu longissimè ab
 eo aberant: observantes doctrinas
 hominum & traditiones seniorū,
 Dei autè legē transgredientes: ex-
 teriorē excolentes hominē, interiorē
 incuratū incultūq; relinquentes.

» Καὶ ἐλέγχε αὐτοῖς, καλῶς ἀθε-
 » τεῖτε τὴν ἐντολήν τῷ Θεῷ, ἵνα τὴν πα-

9. Et dicebat illis; Benè irri-
 » tum facitis præceptum Dei, ut

Exod. 20.
12.
Deut. 5.
16.
Exod. 21.
16.
Levit. 20.
9.

traditionem vestram servetis .

10. Moyses enim dixit, Honora patrem tuum, & matrem tuam; & , Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur .

11. Vos autem dicitis, Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum) quodcunque ex me tibi profuerit .

Et ultra non dimittitis eum quicquam facere patri suo, aut matri,

13. Rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis, & similia hujusmodi multa facitis .

EIVSDEM. Ex duobus capitibus Legis exigit honorem in parentes juxta Dei voluntatem; quorum alterum jubet sic facere: altero denunciatur ultio in contra facientem. sic enim istius præcepti summa necessitas, & magnū momentum ostenditur. Tale igitur cum sit mandatum Legis, & tanta comminatione faucitum adversus transgressionem: tamen vos facile & audacter, inquit, transgredimini divinum mandatum, Magistrorum sequentes traditionem. Ita ut si quis subtractioni honorarii debiti parentibus sacrificiū prætexat, dicens se illud in oblationes & hostias Deo polliceri: dicitis, tunc non licere patrem honorare. quæ est abrogatio Legis propter traditionem. Cùm oporteret potius increpare audaciam impii juvenis, & velut abominationem rejicere istud sacrificium. non enim gaudet Deus honorari per contemptum parentum. Ex quibus demonstrat increpationē Prophetæ temporibus à Deo factam eorum, qui tunc talia agebant; verè

» εἰδῶσιν ὑμῶν τὴν ἠσέβειαν .

» Μωϋσῆς γὰρ εἶπε, τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴν μητέρα. καὶ ὁ καταλογισθῆναι πατέρα ἢ μητέρα, θανάτου τελευτᾷ .

» Ὑμεῖς δὲ λέγετε, εἰὰν εἴπῃ ἄθεω τῷ πατρὶ ἢ τῇ μητρὶ, κορβαν, ὅ ἐστι δῶρον, ὃ εἰὰν ᾖ ἐμὸν ὠφελεῖ .

» Καὶ ἐκέλευε αὐτὸν εἰδέναι ποιῆσαι τῷ πατρὶ αὐτοῦ ἢ τῇ μητρὶ αὐτοῦ .

» Ἀκυροῦντες τὸ λόγον τοῦ Θεοῦ τῆν ὡσαύτως καὶ ὑμῶν ἢ παρεδώκατε. καὶ ἢ παρόμοια τοιαῦτα πολλὰ ποιεῖτε .

ΑΥΤΟΥ. Εκ δύο νομίμων απαιτῆς εἰς γονεῶν τιμὴν καὶ βλάβησιν Θεοῦ. εἰ νόσ μὲν τῶν κελύουσι εἶπε ποιῆσαι, ἔπειτα δὲ τῶν τιμωρομένων τὸ ἐναντίον ποιῆσαι. εἶπε γὰρ πρὸς ἐπιτολῆς ἀναγκασιότατον ἐμὲν δεικνύει. τοιαύτης δὲ ἔσσης τὴν νομοθεσίαν, καὶ τὴν ἀπειλὴν ἐπιτῆν ὡσαύτως, ῥαδίως φησὶ καὶ ὡσαύτως ὑμεῖς ὡσαύτως ποιεῖτε τὸ θεῖον ὡσαύτως τῶν διδασκάλων ἐπιτολῆσι. παρεδόσεσι. ὡς τε εἰπίς ἐπὶ ἀγνίαν γονεῶν θυσιῶν ὑποχόησι, λέγων Θεῷ ποιῆσαι δῶρα καὶ θυσιῶν, ἀπαρὲν παρέχεν ὀφειλά, τῶν λέγετε μὴ ἐστὶν, μὴ δὲ ἔστιν ἡμῶν τιμῶν καὶ πατέρα. ὅπερ ἐστὶν ἀκυρωσις τῶν νόμων διὰ τῶν ὡσαύτως. δὲ ἐπιτολῆσιν μὲν τῆν θρασυτητι τῶν νέων, ὡς βδελυγμα δὲ τῶν τῶν ἀποθεῖσθαι θυσιῶν. εἰ γὰρ χαίρει Θεῷ ἔστι ἀγνίαν γονεῶν τιμῶν. διὸν καὶ τῆν ἐπιτολήσιν τῶν ὑπὸ τῶν Θεῶν γενομένων ἐν τοῖς τῶν ὡσαύτως φησὶ χεῖνοις ὡς τῶν τότε ὄντων, εἰδέναι ἢ τῶν ἀληθῆ δεικνύσι καὶ ἐπὶ τῶν πάντων τοῖσιν φρονούντων ὁκείνοις .

ΤΟΛΩΣ. Φησὶ ὡς τῶν Φαρισαίων ὁ Σωτῆρ. ὅτι ὑμεῖς διδάσκετε τῶν παιδῶν λέγειν τοῖς γονεῦσιν αὐτῶν. ὅτι Κορβαν, ὅ ἐστι δῶρον, ὑποσχεῖ ἀναπεθεῖσθαι τῷ Θεῷ τῶν ὅτι ζητεῖς ἀπὸ ἐμῶν .

ἐμῶ. θέλονται ἰδὲ τῶ Φαρισαῖοι πατρὶς ἀφελεστέρων κατεπίδη ἀρχαῖματα, ἐδιδασκῶ τὰς παιδας, εἰ μὴ εἶχῶ ἴδιον, καὶ ἐζήτην τὸ γόνος τῆτο· λέγειν ὅτι Κορβαν ἔστι· τρεῖς ἀφιερωμένῳ τῷ Θεῷ. Καὶ ἕως ἀπαταίντες τὰς παιδας, ἐπαθον τὰς μὴ πατέρας ἀειφρονῶν, ἀυτοὶ δὲ τὰ ἀφιερωθέντα κατήκιδῳ. Καὶ τῷ ἐγκαλῶν αὐτοῖς ὁ Κύριος, Φιλοκερδεῖς ἀπεδιδίκετε αὐτὰς καὶ ὀφθαλμοὺς τῶ νόμου.

convenire in hos quoque nunc paria peccantes.

TOLOSANI. Ait ad Phariseos Salvator, Vos docetis pueros dicere parentibus suis: id quod à me quaeris, Corban, hoc est, donū Deo devotum ac cōsecratum, est. Cum enim id nebulones agerent ut simpliciorum pecunia se se ingurgitarent. praeclaram doctrinam istam alienos filios docebant, ut scilicet et si quid privum haberent quod placere cepisset parentibus, dicerent, Corban id esse; hoc est consecratum Deo. qua malitiosa calumnia filiis deceptis persuadebant, ut parentes contemnerent. ipsi verò consecrata illa & Deo reservata vorabant. quo crimine accusans eos Christus, simul avaritiæ ac fordium, simul violatæ Legis peragit reos.

SCHOL. πράγματα pecuniam verti. hac enim latina voce non nummi solum, sed res ipsæ designantur. quamquam si πράγματα nummos verterem, non errarem. Ecclesiastici certè Scriptores ita locuti sunt. Isidorus Pelusiota Ep. 425. Eusebio Episcopo. Ἰσθας τὸν Κύριον πεπρακὸς τῶν πραγμάτων. ubi denarios triginta πράγματα vocat. quam eandem Iudæ proditoriam venditionem tractans Nonnus, de ipso sic ait, Paraphrasi ad versum 5. Cap. xviii. Ἰωάννης δὲ μὴ εὐφραδέτατος μνησθῆναι χάρις ἔργου τῆ Θεῷ παρέδωκεν ubi τὸ ἔργον ἰσοδυναμῶσα λέξις τῶ πράγματι, pecuniam quoque sonat. quem in locum videndus Aristarchus.

13. Καὶ ἀποστολεῖ αὐτοῖς πάντα τὰ ὄχλον, ἔλεγον αὐτοῖς, ἀκούετε πάντες, καὶ ἑκώετε. Οὐδὲν ἔστιν ἔξωθεν τῆ ἀνθρώπου εἰσπορευόμενον εἰς αὐτὸ ὁ δυνάστη αὐτὸν κοινῶσαι· ἀλλὰ τὰ ἐκ πορευόμενα ἀπὸ αὐτῆ, ἐκείνα ἔστι τὰ κοινῶσαι τῷ ἀνθρώπῳ. Εἴ τις ἔχει ὄρα ἀκούει, ἀκούειτω.

14. Et advocans iterum turbam, dicebat illis, Audite me omnes, & intelligite.

15. Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare, sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ cōmunicant hominem.

16. Si quis habet aures audiendi, audiat.

ΑΥΤΟΥ. Ἐπεὶ δὲ ὁ καγὸς ἀρχεῖ νόμου ὁ καὶ τὸ πνεῦμα, ὁ μηκέτι ζητῶ ἐν σωματικῶς καθάρσεσι, μηδὲ ἐν βρωμάτων ἀφάρσῃ, ἀλλὰ ἐν ἀρετῇ πνεύματος. μὴ θαυμάσωμεν δὲ εἰ τῶ νόμου σωματικῆς ἀκαθαρσίας εἰδὸτος καὶ αὐτὰς ἀπαγορεύοντι, ὁ Κύριος δὲ καὶ τῶναντι εἰσπηῖσθαι, ὡς ἕδεμιας ἀκαθαρσίας ἕως σωματικῆς ἐν ἀνθρώπῳ. τὰ μὲν γὰρ τῶ νόμου πρὸς τὸ ἔξω

EIVSDEM. Hinc nova incipit Lex, Servire jubens in spiritu: neque jam amplius in corporeis purificationibus, aut in ciborum differentia, sed in virtute animi salutem quaerere præscribens. Ne miremur autem si Legi corporeas immunditias agnoscanti, & eas purgare jubenti contraria videatur Dominus præcipere, dum hic docet

est nullam esse in homine istiusmodi corpoream impuritatem. nā Lex exteriorem hominem potissimum spectabat, Dominus verò interiorem, cum utique jam tempus advenisset, quo ritibus hisce corporeis finem impositura. Crux erat. ut jam sic vivamus credentes, quasi seposito corpore, nudus spiritus simus. Ei ergo parti hominis, inquit, quæ verè homo est, nihil noxæ inferet pollutio merè corporea. sed quæ ex corde mala prodeunt, hæc eum inquinant. Ad-
dit autem : *Qui habet aures audiendi audiat*, sibi conscius non clarè discrevisse quænam ista, quæ prodeunt ex homine. Opinati ergo Discipuli altiùs in eo fermone latere quippiam, quando à concione se recepit domum, interrogabant eum, quæ esset hæc parabola. Parabolæ vocabulo sermonè obscurū indicantes.

μαλλ' ἀνθρώπων ἀφ' ὧρας. πὰ δὲ τῷ Κυρίῳ πρὸς τὸ ἔνδον. ἀπὸ δὲ καὶ παρὲν τῷ ἦδη τῷ καιρῷ ἐν ᾧ πέρας ἐμελλεν ἐπιθῆναι τοῖς σωματικοῖς ὁ σωτὴρ, ἵνα ὡς ἦδη σῶμα ἄποθνήσκουσι, καὶ πνεύμα γυμνὸν γεγρότες, ἔπω δὲ θύρα οἱ πνεύματος. ἔν ἐντος φησὶ ἀνθρώπων ἔδεν βλάβη μίαισμα σωματικόν, ἀλλ' ὅσα ἐκ καρδίας χαλεπαὶ, πάλτα μιάνη. ἐπιφέρει ὁ, ὁ ἔχων ὡς ἀκέραιον, ἀκέραιον, μὴ σαφῶς ἀρηκῶς πὰ ἐκ πορευόμενα νοήσαντες ὅ οἱ μαθηταὶ ὡς ἀλλόθεν βαθυτέρω ἀνίτηται ὁ λόγος, ὅτι εἰς ἠλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τῷ ὄχλῳ, ἐπιηρώπων αὐτὸ πρὸς τῆς παραβολῆς. παραβολῶν ἔσασφιν λόγῳ ὀνομάζοντες.

- 17 Et cùm introisset in domū
- » à turba, interrogabant eum discipuli eius parabolam,
- 18. Et ait illis, Sic & vos imprudentes estis? non intelligitis,
- » quia omne extrinsecus introiēs in hominem non potest eum
- » communicare :
- 19. Quia nō intrat in cor ejus,
- » sed in ventrem vadit, & in fecesū exit, purgans omnes escas?
- 20. Dicebat autem, quoniam
- » quæ de homine exeunt, illa cōmunicant hominem.

- » Καὶ ὅτε εἰσῆλθεν εἰς οἶκον ἀπὸ τῷ ὄχλῳ, ἐπιηρώπων αὐτὸ ὁ μαθηταὶ αὐτῷ πρὸς τῆς παραβολῆς.
- » Καὶ λέγει αὐτοῖς, ἔπω καὶ ὑμεῖς ἀκέραιοι ἐσε; ἔ νοεῖτε ὅτι πᾶν ὁ ἔξωθεν εἰς ἐκ πορευόμενον εἰς ἄνθρωπον ἔ δυνάτω αὐτὸ κοινώσαι,
- » Οὐ σὸν εἰς πορεύεται αὐτῷ εἰς τὴν καρδίαν, ἀλλ' εἰς τὴν κοιλίαν καὶ εἰς τὴν ἀφροδίαν ἐκ πορεύεται, καθαρὶζον πᾶν τὰ βρώματα;
- » Ελεγε δὲ ἰπὸς ἐκ τῷ ἀνθρώπων ἐκ πορευόμενον, ἐκ αἴνο κοινῶν ἀνθρώπων.

TOLOSANI. Cùm Lex vetus multa ac diligens esset in observatione ac procuratione corporearū impuritatū, contrariam isti subtilitati simplicitatem discipline sue Christus inducit. nullam docens immunditiam corpoream esse in homine posse. legalia enim exteriorem hominē spectant. Domini

ΤΟΛΩΣ. Τὸν νόμον πῶς σωματικὰς ἀκαθαρσίας παρατηροῦντ' καὶ ἀπαγρῆνοντ' πὰ ἐναντία εἰσηγεῖται ὁ Κύριος. ἔδεν μίαι ἔδ φησι σωματικὴ ἀκαθαρσία ἐν ἀνθρώπῳ δύναται εἶναι. πὰ μὲν γὰρ τῷ νόμῳ πρὸς ἔξω ἀνθρώπων ἀποβλέπει· αἱ δὲ τῷ Κυρίῳ ἐν ὅλῳ πρὸς ἐσῶτος. ἦδη γὰρ τέλος ἐμελλεν ἐπιθῆναι τοῖς σωματικοῖς ὁ σωτὴρ τῷ Κυρίῳ ὡς

ως γὰρ τὸ σῶμα δόποθι ἔσονται. Καὶ ἀνθρώπων γερνόντες, ὁφείλομεν ἀφ' ἑαυτῶν οἱ πιστεύοντες. ὅτι γὰρ ἕως ἀφ' ἐκείνου ἀνθρώπων ἔδεν βλάβη μίσημα σωματικόν· μαιίνῃ ὅτι τῶν ὡς ἀληθῶς τὰ ἐκ καρδίας ἐξερχόμενα κακά· ἐπιφέρει ὅτι· ὁ ἔχων ὡτα ἀκρόην, ἀκρότω. δόποθι ἔσονται οἱ μαθηταί, ἔλεγον· μή τι ἄλλο βαρύτερον αἰνίσῃ; ὁ λέγων; διότι καὶ ἐπισημάτων αὐτῶν. ὁ ὅτι Ἰησοῦς ἐδήλωσεν αὐτοῖς, τίνα εἰσι τὰ ἐξερχόμενα.

verò mandata interiorum . mox quippè finem impositura erat corporeis crux Domini . tamquam enim exuti corpore, & spiritus facti vivere ac conversari debemus nos qui credimus . atqui sic paratum, atque affectum hominem nulla sanè inquinat labe corporea . inquinant autem verè quæ ex corde proficiscuntur mala . Addit verò : qui habet aures audiendi , audiat . Dubitantes autem discipuli inter

se quærebant . numquid aliud abstrusius is celaret sermo ? denique & ipsum interrogarunt . quibus Iesus significavit explicitè distinguens quænam tandem essent quæ prodeunt ex homine .

Ἔσονται γὰρ ἐκ τῆς καρδίας τῶν ἀνθρώπων ἀλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται, μοιχῆαι, πορνείαι, φόνοι, κλοπαί,
 Πλεονεξία, πονηρία, δόλος, ἀσελγῆαι, ὀφθαλμὸς πονηρὸς, βλασφημία, ὑπερηφανία, ἀφροσύνη.
 Πάντα ταῦτα τὰ πονηρὰ ἔσονται ἐκπορεύεται, καὶ κοινοὶ ἄνθρωπον.

21. Ab intus enim de corde hominū malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta,
 22. Avaritiæ, nequitia, dolus, impudiciæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia.
 23. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Οὐκ εἰσπορεύεται εἰς τὴν καρδίαν . καρδίαν ἐνταῦθα τὴν ψυχὴν καλεῖ . ἔσονται ὅτι ἐκ τῆς καρδίας, φησὶ, τῶν ἀνθρώπων οἱ ἀλογισμοὶ οἱ κακοὶ ἐκπορεύονται . ὅτι ἀλλὰ γὰρ προαχθεῖν κακόν, μὴ προτέρω τῆ ψυχῆς εἰδωλοποιουμένης διὰ τῆς ἐνομιῶν ὅτι προαχθῆναι μέλλω, ἵνα ἕως εἰς ὃ ἔργον χωρήσῃ .

ANONYMI. Non intrat in cor. Cor hic animam vocat. Ex interiori autem, inquit, ex corde hominum malæ cogitationes exeunt, non enim umquam malum fiet, nisi anima prius imaginata per apprehensiones mentis, quod faciendum est, sic deinde prodiret in opus.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧΗΝΟΥ. Οὐ νοεῖτε ὅτι πᾶν ὃ ἔξωθεν εἰσπορεύεται εἰς τὸν ἀνθρώπον, καὶ ἐξῆς τῆς ἐστίν, ἔδεν εἰσόντων ἀκαθάρτους τὰς ἀθρώπων ποῖς, κακίαι ὅτι μόνη ἐνδοθεν ἐξῆς, καὶ τὰ πάντως ἔλθονα παῖσι.

VICTORIS ANTIOCH. Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem &c. hoc est: nihil exterius veniens & subiens cōtaminat homines . sed sola malitia ex intimo, ubi concepta est, prodians : & ei cognata vitia .

24. Et inde surgens abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingrefsus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere.

25. Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immūdum, intravit & procidit ad pedes ejus.

26. Erat autem mulier Gentilis, Syrophœnissa genere. Et rogabat eum, ut dæmonium eiceret de filia ejus.

27. Qui dixit illi, Sine prius futurari filios. non est enim bonum fumere panem filiorum, & mittere canibus.

28. At illa respondit, & dixit illi, Vtique Domine, nam & canelli comedunt sub mensa de micis puerorum.

29. Et ait illi, Propter hunc sermonem, vade: exiit dæmonium à filia tua.

30. Et cū abiisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse.

EIVSDEM. Transgresso Domino in Chananzorum terras (illic enim & Tyrus & Sidon est) mulier quædam ex indigenis, alieni generis ab Israelitico, cū filiā haberet graviter à dæmone vexatā, cognito in ea loca venisse Dominum, accessit ad ipsum, filiæ curationem petens. & cum ejulatu clamabat. quid autem clamabat? omninò ea, quæ Matthæus recitat. Dominus autem etsi fidem mulieris norat tamen quia Gentilis erat Syrophœnissa genere, cunctabatur indulgere curationem, & speciem præbebat propendentis ad negandum; simul Judæis ostentans

Καὶ ἐκείθεν ἀναστὰς, ἀπέλθων εἰς τὰ μεθόρια Τύρου καὶ Σιδῶν. καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν οἰκίαν, οὐδεὶς ἤθελε γινώσκειν ὅτι ἐκεῖ ἦν λαθεῖν.

Ἀκούσασα γὰρ γυνὴ ἑβραίων, ἧς εἶχε πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐλθὼσα προσέπεσε πρὸς τοὺς πόδας αὐτοῦ.

Ἦν δὲ ἡ γυνὴ ἑλληνίς σὺρα φοινίκισσα τῶν γῆραι· καὶ ἤρώτα αὐτὸν ἵνα τὸ δαίμονιον ἐκβάλλῃ ἐκ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς.

Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῇ, ἄφες πρῶτον χορτασθῆναι τὰ τέκνα· ὃ γὰρ καλὸν ὄζει λαβεῖν τὸ ἀρῖτον τῶν σκυλῶν, καὶ βαλεῖν τοῖς κυμαρίοις.

Ἡ δὲ ἀπεκρίθη καὶ λέγει αὐτῷ, καὶ κύριε· καὶ γὰρ τὰ κυμάρια ὑποκατὰ τῆς τραπέζης ἐσθίουσιν τῶν ψυχίων τῶν σκυλῶν.

Καὶ εἶπεν αὐτῇ, ὄζει τῶν τῶν λέγον ὑπάγε· ἔξεληλυθε τὸ δαίμονιον ἐκ τῆς θυγατρὸς σου.

Καὶ ἀπελθὼσα εἰς τὸ οἶκον αὐτῆς εὗρε τὸ δαίμονιον ἔξεληλυθός, καὶ τὴν θυγατέρα βεβλημένην ὅτι τῆς κλίνης.

ΑΥΤΟΥ. Μεταβάντων τῶν Κυρίων εἰς τὰς τῶν Χαναανικῶν πόλεις (ἐκεῖ γὰρ ἦτο Τύρος καὶ Σιδῶν ἐπὶ τῆς χανανέας γυνῆς τῆς τῶν ἐγχωρίων ἀλλόφυλῶν, θυγατρὸς ὄψεως αὐτῆς χαλεπῶς ὑποδύμονος ἐνοχλημένης, μαθῶσα τοῖς τόποις ὅτι διδεδημηκέναι τὸ Κύριον, προσήλθεν τε αὐτῷ τῆς θυγατρὸς αὐτῆς τῆς ἰατρῆς, καὶ μὲν κραυγῆς ἐβόα λέγουσα· τί δὲ ἐβόα; ἐκεῖνα πάντως ἀπερὸς Ματθαίου φησιν· ὁ δὲ γὰρ Κύριος τὴν τε πατρὶν ἰδὼν τῆς θυγατρὸς, καὶ ἐπιθεὶς ἀλλόφυλῶν ἡ ἑλληνίς συροφοινίκισσα τῶν γῆραι, ἀεβόλλετο τῶν δόκων τῆς θεραπείας· ὁ μὲν μὲν Ἰουδαίοις ἐνοχλημένης τῆς μηδένος αὐτοῖς ἵε καὶ τοῖς ἀλλοθίοις τῆς θεραπείαν χαρίζεσθαι, ὁ μὲν ὅτι τῆς

ἡ γυναικὲς ἀπασιν καὶ φαρυγῶν τῶν πᾶσιν ἐρ-
γαζόμενοι, ὅτι ὁ μὲν νόμος ἐκ παραλλή-
λων φαυλῶν τῶν Ἰσραηλίων τῶν ἀπίστων. ἔπε-
ῖν αὐτῆ ὁ Κύριος ὁ ἄφθαρτος πρώτον χορῆσας
Cύων τὰ τέκνα. ἐπειδὴ ἔπαινε τὸ εἰς ἀλλο-
φύλους εὐεργεσίας παρέσθιν ὁ καιρὸς, ἵνα ὁ
μὴ πῶ τῆ Ἰσραὴλ πελείαν ἐργάζωνται τῶν
τῶν ἀγαθῶν παραστήσιν. ἥλθεν γὰρ ὡς
πρὸς οἰκείους, ἀλλ' οἷς μηδὲν ἔσθι κοινόν
πρὸς τὸς πατέρας, πρὸς δὲ ἢ ἔπαινε μετὰ
καρῆ τῶν πόινων ὅτι φαρυγῶν τῶν παρερ-
αίαν Τυρίοις ἔ Σιδωνίοις πεποιή. Τούτων
ἀπὸ τοῦ ὅτι ἐλαθὲν εἰπεῖν, ἵνα μὴ
δύνη πρὸς καιρῶν ὅτι χωριάται τῶν ἐθνεσιν,
ἔ τὸν πρὸς ὅσα ἀλλόθεν εἰς πᾶσιν ὄντι τῶν
εἰς αὐτὸς εὐεργεσίας τε καὶ δυνάμεως. τῶ
τον γὰρ καιρῶν ἔχε μὲν τῶν σαυροῦ καὶ τῶν
ἄποβολῶν, ὡς εἴρη, τῶ Ἰσραὴλ. καὶ μὴ
ἠδυνήθη λαθὲν, τῶ τῶν ἔστιν, καὶ μὴ εὐλογον
τῶ τῶν πελείας λαθὲν νικάντας τῆ πί-
σει τῆ Ἰσραὴλ. ἵνα καὶ γνωσθὶν ὅτι μαθηταί
ὅτι ἐ τοῖς ἐθνεσιν ἠέραν ἀνέφεξε τῶ σωτη-
ρίας ἀναβάλλει τῶ πρὸς τὸν ἔκων δι οἱ
κοινομίαν. ὅτι ὅπως γὰρ ἐπὶ γνωσθίσε, ἐ
δίδοσι χάριον τῆ μελλῶν προσηναι καὶ
μεταδιδόσθι τῶ ἵασι, ἔασε δὲ αὐτῶν καὶ
προσηνῶσαι, μηδὲ προσηνῶσαι ἔκ τὸς γὰ
τεσάντων συγχωρῶν. πρὸς τῶ τῶν πρῶτος
ἀγῶν ἄποκρινομένων, τῶ τῶ ἀπέχε
τῶ βαρῆως ἐνεγκέν, ὡς πρὸς καὶ ἀπεκρί-
νατε φωνῶν, ἢ πολλὰ μὴ πᾶσιν πολλῶν
τῶ εὐλαβέων εἰδείκνυ καὶ Cύων. ὅ μ
τῶ ἐλέει καὶ ἐπὶ κωῖς παῖς καπα-
λοιοθῶναι τῶ Κυρίου, εὐλαβέας ἑσθὲ
δὲ οἰκείων ὅτι καὶ τὸ βραχύτατ(ο) ἑσθ
τῶ τῶ δυνάμεως (τῶ τῶ ἔστιν ὄνο-
μάσθι) ἵκανόν τῶ θυγατρὸς αὐτῆς ὡς κα-
θῆν τῶ ἵασι, πᾶσιν ἡ ἀφῶκα ἀλλόθεν. ὅ τῶ
δοτικοῦ λαίδριᾶς ἀπῆσθι τῶ οἰκείων ἔ
πεισθι καὶ ἄποκρινον ἐπὶ τῶ θανουμασθῶ,
Cυωῖται εἶχε γνώρισμα. π γὰρ φησιν,
ὅτι χθρῖν ἔχω ἔσθ κυνός ἐναῖ σοι πα-
ξῆ. πᾶσιν γὰρ ὅσα ἀλλόθεν, ἀλλὰ τῆς
οἰκίας δπὸ τῶ ἔσθ πᾶσιν ἐδίδου τῶ δεσ-
ποτικῆς, εἰ καὶ μὴ τῶ ἀφῶκα, ἀλλὰ τῶ

non paris se cū ipsis Gentiles con-
ditionis facere in curationibus cō-
cedendis: simul eliciturus isto mō-
do & conspicuam factururus omni-
bus fidem mulieris: cui ex adverso
comparata Iudæorum increduli-
tas, tantò appareret turpior. Di-
xit igitur illi hoc Dominus: *Sino
primum saturari filios*. quoniã non-
dum effundendi gratias in alieni-
genas tempus adventit. non enim
adhuc Israel plenam & solemnem
absolvit boni sibi oblatis recusatio-
nem. venit igitur in Chananæorū
 terras. non tamquam ad domesti-
cos, sed quasi peregrinans apud
 gentem nihil commune cum Pa-
tribus habentem, ad quos fuerat
 facta promissio. Itaque non cura-
 vit manifestum Tyriis & Sidoniis
 facere adventum suum, sed potiùs
 latere studuit, ne videretur antè
 tempus frequentare loca Gentili-
 um, & hos ad fidem vocare per
 beneficia, & ostensa experimenta
 virtutis suæ. Huic enim rei consti-
 tutum erat tempus post crucem, &
 abdicationem salutis, ut dictū est,
 ab Israëlè palàm factam. *Non ta-
 men potuit latere*. hoc est: non fuit
 æquum omninò se istis absconde-
 re, qui fide Israelitas superabant.
 ut & Discipuli intelligerent, ape-
 rire se salutis ostium etiam Genti-
 bus. Frustratur tamen eos, & vitat
 publicam notitiam, sapienti hoc
 ipsum providètia dispensans. Præ-
 videns scilicet adventum suum, a-
 liquatenus tamen, & quasi furtim
 divulgandum: sicque occasionem
 dandam matri miseræ accedendi,
& petendi curationem. Permittit
 autem ipsam se adorare; hoc ipso
 permittens esse illam aliqua in par-
 te intra suæ quasi septa providen-
 tiæ.

tia. Dominò verò ad hoc asperè admodum respondente, tantum abfuit, ut illa ferret graviter, ut ea reponeret, quæ multam pariter fidem, multam reverentiam, multam prudentiam præferrent. nam admittere, ac boni consulere canis nomine in familiam Domini transcribi, reverentiæ fuit; persuasum verò habere, vel minimam Christi potentiaë particulam (nam hanc micarum vocabulo designat) sufficere ad sanandam suam filiam, fidei erat excellentis. denique ex probro impacto rapere ansam insinuationis familiaris; indeque miri adeo responsi occasionem sumere, prudentiaë minimè vulgaris habuit characterem, quid enim ait? in gratiaë parte numero in canis ordine tibi fervire. Sic enim jam non prorsus aliena, non excludar aditu domus tuæ, nec accessu prohibebor herilis triclinii: ubi saltem sub mēsa sublegere licebit panis micas temerè cadentes. Tantas autem esse scio mei Domini divitias, ut vel ista inde lapsa frustula abundè mihi sint, ut votorum omnium, usu istorum ac fruitione, compos fiam. Id a utem illi Christus dixerat, non quod indicare vellet defuturam sibi, aut minorem fore reliquam ad cætera virtutem, si partem ejus in ipsius auxilium permisisset derivari (inexhausta enim Christi vis ad omnium opem egentium sufficit abundè) sed significans discretas esse sortes Hebræorum & Gentilium, communione inter ipsos abrupta mutua, ut horum admissio illorum ejectio videri omninò posset. quoad igitur Hebræi manus in illum injecerunt, fidem eis servavit antiqui fœderis; nec gratiam

γῆν ψυχίων. Ἐπεὶ δὲ πῶς τὸ φα-
πένης ὁ πλάττω, ὡς τε ἀρκῆν μοι καὶ
ψυχίῳ πρὸς ἀπόλαυσιν τῆς σωδα-
ζομῶν. ἔδωκεν ἔν αὐτῇ τὸ λόγῳ,
ἔχ ὡς ἐλλειπῆς ἐσομῆς τὸ δυνάμεως,
εἰς ἡκείνῳ ἐνεργετήσιν (ἀνελλειπῆς
γὰρ ἡ δύναμις πᾶσιν ἔξαρκῆσα τῆς
δομῶν) ἀλλ' ὡς διηρημῶν Εβραίων
τε καὶ ἐθνῶν, καὶ κοινωνία ὅτι ἔχον-
των. ὅθεν ἐκβολῆν ἡγήσασθαι πάντως
ἐκείνων τὸ τῶν ἀποδοχῶν. εἰς ἔν
ἔπω χεῖρας ἐπιβεβλήκασαν αὐτῷ, τὸ
πρὸς ἐκείνους ἐμῶν ἐφύλαξε, καὶ
ἔμεπετιθῆ τὸ χάριν εἰς τῶν ἐκτός. κύ-
νας ὀνομάζον τῶν ἐξ ἐθνῶν, ὅπερ ἔσε-
ρῶ εἰς τὸ Ἰσραὴλ ὡς ἐστίν, ἡνίκα καὶ τὸ
θείας ἐσερήθη προφῆς, καὶ ὁ λεγόμενος
ἐν φαλμοῖς, ἐπεσρέψασιν εἰς ἐπέραν
καὶ λιμῶξασιν ὡς κύων. ἔχ χαλεπῶς ἢ
ἐδὲ αὐτῆ, καθὰ εἶρη, ἠνεγκε τὸ πρῶ-
σηγρῆαν. ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ πᾶσαι
ζητᾶ τὸ ἐνεργεσίαν, μέρῳ π μετα-
χῆν τὸ ἐν τῷ Ἰσραὴλ πλάσας δωρεῶν.
δοχομῶν ὡς περὶ ἡ κύων τῶν ψυχίων
μεταχόντες ἀπερὶ ἐκ τῶν χειρῶν τῶν
παίδων καταφέρεσθαι. τότε εἶπεν αὐτῇ,
ὅτι τῶν τὸ λόγῳ ὑπάγε. ὁ μὲν ἔν
Ματθαῖῳ δὲ τὸ πᾶσι ἐσημῆνατο, ὁ δὲ
Μαρκῶ τῶ λόγῳ τὸ ἀστῶν.

ΤΟΛΩΣ. Περὶ βρωμάτων ἀγαλεχ-
θῆς ὁ Κύριος καὶ ἀποθνήσκας ὁρῶν τῶν
ἀκροατῶν ὡς τῶν Ἰσραηλῶν, ὅτι πᾶ τῶν
ἐθνικῶν ὅρια μεταβαίνει. ἐπεὶ γὰρ
ἠπίσταν αὐτῷ οἱ Ἰσραηλιῶν, ἐδὲ ὅτι πᾶ ἐθνη
τῶ σωτηρίαν μετελήθην. λαθεῖν ἢ ἐσωθ-
δαζεν εἰσερχόμενος εἰς τῶν οἰκίαν,
ὅπως μὴ ἔχωσιν εἰσὶν ἡ Ἰσραηλιῶν ἀγα-
βαλλοντες ὡς εἰς τὰ ἀκάθαρα ἐθνη
ἀπελήλυθεν. ἀλλ' ὅτι ἔλαθεν. ἔχ γὰρ
ἦν δυνάστην. μὴ ὡς ἀπὸ τῶν γνωσθῆναι.
γυνὴ δὲ τις μαθῆσα ὡς αὐτῆ ὅτι ἐγ-
χωρίζετο, μετὰ τῶν ἐπεδείξατο πᾶσιν.
ὁ δὲ γὰρ Σωτὴρ ἀναβάλλετο τῶν δωρεῶν
δ' εἶσα βεβλήκασθαι τῶν ἐπίμονῶν αὐ-
τῆς ἐυγνωμοσύνην. Καὶ δὴ ἐδῶκετο

πολ-

πολλάκις ὑπὸ αὐτῷ· ἀλλ' ὁμῶς ἐμαρ-
 τήρῃ· Κυῶνια δὲ τὰς ἐθνικὰς ὀνομάζει
 ὁ Σωτὴρ, καὶ ὁ δόκῃν τῶν Ἰουδαίων τὸ πο-
 λέγειν· Καὶ αὐτὸν· τὴν εὐεργεσίαν αὐ-
 τῶν παιδῶν· ἤγειν τῶν Ἰουδαίων·
 ἀφώρισεν ὁ Θεός· ἵνα γὰρ τῷ Θεῷ φησὶν
 ὅτι ἔδει τὰς ἐθνικὰς μεταχθῆναι τῆς
 εὐεργεσίας τῆς τοῖς Ἰουδαίοις ἀφωρισμέ-
 νης· ἐπέτυχεν δὲ ἡ γυνὴ τῆς ἐπιθυμίας·
 καλῶς ἀπεκριθῆσα· ἔτι γὰρ ἐζητήσῃ
 ἄρτον· ἀλλὰ ψιχία· ὁ δὲ γε Σωτὴρ
 εὖκ' εἶπε· τῇ ἐμῇ δυνάμει θεραπευθή-
 σαι· ἀλλὰ τῇ πίσει τῆς ἰσχυρίας
 γὰρ ἡ θυγάτηρ σου·

transtulit in externos: canes vo-
 cans Gentiles: quæ postmodum in
 Israelitas conditio transiit, quando
 ii divino privati sunt alimento: juxta id quod dicitur in Psalmis: *Convertentur ad vesperam, & famem patientur ut canis.* Non graviter autem illa, ut dictum est, talem appellationem tulit, sed vel isto nomine beneficiū poscit, parte saltē minima rogans aspergi uberum largitionum in Israelitas profusarum. Hoc satis accipiens; instar caniculæ non excludi participatione micarum, quæ manibus

Ps. 58. 7.

excidunt filiorum vescentium. Tunc dixit ipsi: *propter hunc sermonem vade.* Matthæus ergo mulieris fidei, Marcus sermonis virtuti adscripsit curationem.

TOLOSANI. Disputatione de cibis conclusa, Dominus parum sibi credentes Iudæos auditores suos videns, in fines Gentilium transit. Quando enim fidem Iudæi renuebant ejus verbis addere, transire ad Gentiles salutem oportebat. latere verò studebat, domū ingrediens, ne ansam calumniandi de more, atq; obtrectandi ei Iudæi caperent, quod scilicet ad immundos & prohanos populos profectus esset. Non latuit tamen, fieri enim haud poterat in persona tam celebri quin ubicumque demum ageret, cognitorem saltem aliquem haberet. Mulier porro quædam cum de ipso comperisset adesse illum in regione, magnam ostendit fidem. At Salvator id agebat comperendinando ac differenda gratia, ut fœminæ constans æquanimitas in exemplum appareret. & tentabatur illa quidē ab eo subinde, tolerabat tamen omnia, & in officio patientiæ perstabat. Canes Ethnicos appellat Christus ex Iudæorum sensu loquens. Panem verò beneficentiam curationum, quam scilicet filiolis, hoc est Iudæis, reservasset Deus, Propterea enim dicit non oportere Ethnicos participes fieri gratiæ Iudæorum genti Dei decreto addictæ. Compos tamen fieri voti sui mulier meruit humilitate modesti responsi: neque se panem querere, sed micas. cui Salvator non dixit: mea virtute curaberis. sed fide tua. mundata est enim filia tua.

30 Καὶ πάλιν ἔξελθὼν ἐκ τῶν ὀρίων
 30 Τύρου καὶ Σιδῶν, ἦλθε πρὸς τὸ
 30 θαλάσσιον τῆς Γαλιλαίας ἀνά μέσσων
 30 τῶν ὀρίων τῆς Δεκαπόλεως.
 31 Καὶ φέρουσιν αὐτῷ κωφὸν μογλῶ-
 31 λον, καὶ τὸ βακαλλῶσιν αὐτῷ, ἵνα
 31 ὀπιθῇ αὐτῷ τὸ χεῖρα.

31. Et iterum exiens de fini-
 bus Tyri per Sidonem, venit ad
 mare Galilææ inter medios fi-
 nes Decapoleos.
 32. Et adducunt ei. furdum &
 mutum: & deprecabantur eum,
 ut imponat illi manum.

ANONYMI . Si surdus hic ex matris utero fuisset, non ægrè balbutiens, sed planè mutus esset: ergo balbus surditatem ex morbo, vel etiam utrumque contraxerit .

33. Et apprehendens eum de turba seorsim :

EIVSDEM . Exemplum nobis factus non ostentandi, si qua ex Deo gratia dignabimur .

VICTORIS ANTIOCH. Dominus nõ tam dignitatē propriam spectat, quā salutem nostrā. neq; tā id agit, ut in majus celebretur; quā ut nos ad se attrahat quā efficacissimè . quamobrè excelsis ac splendidis, tenuia interdum & humilia submiscet . Hac de causa seductū in partem surdū & mutum, qui adductus ei fuerat, à turba disjungit, excludete sensum spatio, ne videatur signa divina ostentabundè facere. docensq; nos vitare jactātiā & fastum. Nemini enim magis signorum operādorū datur gratia, quā ornato humilitate, ac vercunda se involventi modestia .

» Misit digitos suos in auriculas ejus .

EIVSDEM. Cū posset sermone perficere miraculū: ostendens, corpus arcano sibi unitum nexu, animatum videlicet rationali & intelligente anima, divitiis etiam ipsum abundare divinæ virtutis .

» Et expuens tetigit linguam ejus .

EIVSDEM. Quod idem & cæco nato fecisse ipsum, narrat Ioannes . quoniam enim post Adami

ΑΝΩΝΥΜΟΥ . Εἰ ἐκ μητρὸς ὡς ἔτι κωφός, ὅθεν ὡς μοι γλῶσσο, ἀλλὰ πλεῖστον ἀλαλτος . νῦν ὅτι μοι γλῶσσο ὡς εἶχεν ἐκ τῆς πάθους ἐκ τῆς κωφότητος, ἢ ὅτι τὰ δύο ἐκ πάθους .

» Καὶ ἐπιλαβόμενος αὐτὸν ἀπὸ τῆς ὄχλου κατ' ἰδίαν .

ΑΥΤΟΥ . Ὑπόγραμμον ἠρώμενον μὴ ἐπιδοκίμασεν ἵνα πινός ἐκ θεῶν χαρίσματων ἀξιόμεγα .

ΒΙΚΤΩΡΩΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ο Κύριος ἔχ' ὅτι πρὸς τὴν ἀξίαν ὄρα τὴν αὐτῆς ὡς πρὸς σωτηρίαν τὴν ἡμετέραν, ἔδδ' ὅπως τὸ μέγα φθόνον ἔχει, ἀλλ' ὅπως διωάμενον ἐπιπέσασθαι ἡμᾶς. Ἐὰν τὸ τοῖς ὑψηλοῖς καὶ εὐτελεῖ πολλὰ καὶ ἱεροειδέα περιῆρθε. ταυτῆσι κατ' ἰδίαν ἀπολαβῶν τὴν πρὸς ἐνεχθέντα αὐτῶ κωφὸν ἐκ μοι γλῶσσο, καὶ ὅσον διατίσσει τῆ ὄχλου, ἵνα μὴ δδῆξῃ ἐπιδοκίμως ἐπιτελεῖν τὰς θεοσημίας, καὶ παιδεύων ἡμᾶς τὸ ἀκούειν ἐπιτελεῖν καὶ ἀκούσασιν . ἔδει γὰρ ἔγω ποιῆσαι σημεῖα ὡς ἱεροειδέα φροσυνὴ κοσμηθῆναι, καὶ τὸ μέγιστον μεταδιδάσκων τῆ ἡγίας .

» Εβαλε τὴν δακτύλους αὐτῆ εἰς τὰ ὦτα αὐτῆ .

ΑΥΤΟΥ . Διωάμενον καὶ λόγου ἐπιτελεῖται ὁ θαῦμα . δεικνύς ὡς πλατῆ τῆ τῆς θείας διωάμεως ἐνεργῆσαι καὶ τὸ ἐνωθῆν αὐτῶ ἀπορρήτως σῶμα . ἐμφυχθῆναι δὲ δηλονότι ψυχῆ λογικῆ τε καὶ νοερά .

» Καὶ πύσας ἠψατο τὴν γλῶσσης αὐτῆ .

ΑΥΤΟΥ . Ὅπερ καὶ ἐπὶ τῆ ἐκ μητρὸς τυφλῶ ἰσορῆ αὐτῆ ὁ Ἰωάννης πεποιθέναι . ἐπειδὴ μὲν γὰρ τὸν Ἀδάμ ὡς

ωδίασιν πολλὰ τῆ φύσει τ' ανθρω-
 ποτητι ὅτι (ωδίασιν πάση, καὶ μελάν
 εἰδοτε πῆρωσις, δηλῶσαι εἰς ποῖαν ἀρρώ-
 σίαν διὰ τ' ἀμαρτίας ἢ τῆ ανθρωπῶα κα-
 τενήκεται φύσις, εἰσελθὼν ὁ Χριστὸς καὶ
 τελείαν πάντῳ ἐν ἐαυτῷ ὁποδείξας ὅ-
 οῖαν δὲ ἀρχῆς αὐτὸς αὐτὸ κατεσκεύασε,
 διὰ πάντης τῆ ἰουδαίων αὐτῆ νο-
 σήματα ἐθεράπευσε. πάντη ποῖς δα-
 κτύλοις μὴ τὰ ὦτα διανέμξε, πύ-
 σματι δὲ ἀπέδιδε τῆ γλώτῃ τὸ φθόν-
 γελαυ.

» Καὶ ἀναβλέψας εἰς τ' ἔρανον,
 » ἐσέναξε.

ANONYMOY. Τοῦ μὴ ἀναβλέψαι
 εἰς τ' ἔρανον ὅτι κωροσυχλῶ, ανθρω-
 ποτορεπίς. ἔδξ γδ' αὐτὸν καὶ ανθρωπον
 γλυκύμω μὴ ἀπαξίξεν τὸ ανθρωποῖς
 κωροπές μέτεω. τὸ δὲ διὰ τῶν δακτύ-
 λων καὶ τ' ἀφῆς ἰάσαταυ, θεοκωροπές.
 πάλιν ὅτι ὡδὲ τὸ σῶμα κωροσ θαιδμα
 ἐνήρηκε. ἦν γδ' ὅ αὐτὸ καὶ ζωοποι-
 ὄν τῶ λόγῳ ἐνωθέν. ἐσέναξε ὅ, ἐλεῶν
 τ' ανθρωποτήτα, καὶ εἰς ποῖαν ἐμπέπηω-
 κε διὰ τ' ἐν Ἀδάμ ωδίασιν.

BIKTΩΡΩΣ ANTIΟΧ. Αναβλέ-
 ψας εἰς ἔρανον ἐσέναξε, ἀμα τε τῶ
 πατρὶ τῶ γινομῆκων ἔσ' αὐτῆ ποῖς ἀ-
 πίας ἀναθηῖς, καὶ τ' τῆ ανθρωπῆ φύ-
 σιν ἐλεῶν, εἰς ποῖαν ταπένωσιν ἠγαθη
 πάντῳ ὅτε μισόκαλῶ διὰ βολος, καὶ ἢ
 τῶ κωροποπλάτων ἀκωροσεξία.

» Καὶ λέγει αὐτῷ, ἐφφαθα, ὅ ὅστι,
 » ἀφανοίχθητι.

ΑΥΤΟΥ. Καὶ ἀμα τῶ λόγῳ εἰς
 ἔργω ἐχώρη τὸ θαιδμα.

ΤΟΛΩΣ. Λαμβάνει κατ' ἰδίαν ὅ
 κωροσενεχθέντα αὐτῷ κωφὸν καὶ μο-

transgressionem multi naturā hu-
 manam infestarunt morbi, mem-
 brorumque distortorum ac muti-
 lorū foeda vitia. quibus declaratur
 in quantam infirmitatem per pec-
 catum delapsa sit hominis natura.
 Eam in se veniens in mundū Chri-
 stus, planè sanam, & qualis princi-
 piò fuerat, perfectam exhibuit, vi-
 tiis virtute ejus emendatis. Per hāc
 è confortibus ejusdem substantiæ,
 morbos depulit. Itaque digitis qui-
 dem aures aperuit, sputo verò red-
 didit locutionem linguæ.

34. Et suspiciens in caelum, in-
 gemuit.

ANONYMI. Suspiciere in coe-
 lum ad orationem, res est homi-
 nem docens. oportebat autem ip-
 sum, cum homo esset, non dedi-
 gnari convenientem homini mo-
 dum. Per digitos verò & tactum
 curare, Deum decet. Rursus dici
 potest exercere Christum voluisse
 mirificam sui corporis virtutē, per
 ejus tactum sanando. Erat enim &
 ipsum per se vivificū; quippe verbo
 unitum. Ingemuit autem miserans
 humanitatem ob miserias, in quas
 incidit per Adami transgressionē.

VICTORIS ANTIOCHENI.
 Suspiciens in caelum, ingemuit. Simul
 Patri eorum quæ à se fiebant cau-
 sas adsignans; simul miserans ho-
 minis naturam, quam in tantam
 vilitatem depressit invidia diaboli & Protoplastorum imprudentia.

» Et ait illi, Ephphethah, quod
 » est, adaperire.

EIVSDEM. Et simul cū verbo
 in opus processit miraculum.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Assumit seor-
 sum oblatum sibi furdum & mu-
 tum.

tum, ne videretur ad ostentationē operari miracula. *Et digitos suos in aures ejus immittit*, Atqui poterat solo nutu miraculum perficere. Deus enim erat verus. verūm ut ostenderet etiam corpus ipsum sibi unitū virtute divinæ gratiæ redundare. *Expuens tetigit linguam ejus*. Quod idem etiam in cæco fecit. repræsentavit eum igitur extemplo sanum, contactu sui corporis simili corpore curato. Propterea digitis quidem aures aperuit: per sputum verò linguæ dedit loquendi facultatem. Suspiciens autem in cœlum, perfectorum mirabilem operum Patri suo gloriam tamquam auctori refert. Et dicit ipsi, *Ephpheta*. quod est adaperire. & simul cum verbo in rem factam operatio evasit.

Ιουαν. ix. 6

35. Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè.

EIVSDEM. Quidni autē restituitur in perfectum statum, copiā nactus proprii creatoris defectum naturæ suppletis?

36. Et præcepit illis ne cui dicerent. Quantò autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant.

37. Et eò amplius admirabantur, dicentes, Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui.

EIVSD. Rursus docens nos & hic modestiā, jussit beneficio affectos abscondere miraculū, ne ante tēpus videretur succedere & excitare Iudæorum cōtra se crudelita-

γλαῦλον ὅπως μὴ δόξῃ παρὰ θάυματα ἔπιπελῆν ἐπιδηκτικῶς. καὶ τὰς δακτύλους αὐτῶ εἰς τὰ ὦτα αὐτῶ εμβάλλει. Καὶ γὰρ ἠδύνατο μόνῃ τῇ νεύσει ἐπιπέσει τὸ θαῦμα. Θεὸς γὰρ ἦν ἀληθινός. ἀλλ' ἵνα δείξῃ ὅτι πλάττει τὴν θείας χάριτος ἐνέργειαν καὶ ἐνέωθ' αὐτῶ σῶμα, πύλας ἤψατο τῆς γλώσσης αὐτῶ. ὃ δὲ καὶ ἐπὶ τῶ τυφλῶ πεποίηκε. δεικνυσὶν ἔν αὐτοῖς ὑγιὲς ὄραχρημα, τῆ ψαύσει τῶ σῶματι αὐτῶ τὸ ὁμοίω σῶμα θεραπεύσας. Ἄρα τῶ τοῖς δακτύλοις μὴ τὰ ὦτα διήνοιγε. πύσματι δὲ τῇ γλώττῃ ὃ φθέρεσθαι χαρίζεσθαι ἀναβλέψας ἢ εἰς τὸ ὕψος τῶ πατρὸς αὐτῶ τῶ γενομένων θαυμάτων τὴν αἰτίαν ἀνατίθησι. Καὶ λέγει αὐτῶ ἐφφαθὰ, ὃ ἔστι ἀφανίσθησι, καὶ αἶμα τῶ λόγῳ εἰς ἔργον ἐχώρησε τὸ ὄραχρημα.

καὶ εὐθέως διωλύθησαν αὐτῶ αἱ ἀκοαί, καὶ ἐλύθη ὁ δεσμός τῆς γλώσσης αὐτῶ, καὶ ἐλάλησε ὀρθῶς.

ΑΥΤΟΥ. Πῶς γὰρ ὅτι ἐμελεσαν, εὐπορήσας τῶ οἰκέτῃ δημιουργῶ, καὶ ὃ λαῖμα τῇ φύσει ἀναπληρώσανται;

καὶ διετείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ εἴπωσιν ὅσον ἢ αὐτὸς αὐτοῖς διετείλατο, μᾶλλον ὡς ἔειπεν ὁ κύριος.

καὶ ὑψώσας ἔξέπλησαν το λέγοντες, καλῶς πάντα πεποίηκε. καὶ τὰς κωφὰς ποιεῖ ἀκούειν, καὶ τὰς ἀλάλους λαλῆν.

ΑΥΤΟΥ. Πάλιν παρὰ τοῦτον ἡμᾶς κἀνταῦθα ὃ μέριμνα, παρελήθησε τοῖς ἐνεργηθησὶν ἀποκρύπτειν τὸ θαῦμα, ἵνα μὴ πρὸς καμρῶ δόξῃ ὑποκαίειν καὶ διεγείρειν καθ' ἑαυτῶ τὸ Ἰσραὴλ μισοφροσύναν

νίας . εἰς πᾶς μάλιστα ἤδη αὐτὸς μὴ σιω-
πῶντας , ἀλλὰ κηρύσσοντας ὁ Ὠδᾶ-
δδξω .

tem ; et si maximè sciret non taci-
turos : sed miri eventus latè præco-
nium sparsuros .

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η΄ .

C A P V T VIII.

ΕΝ ὁκταίαις ἢ ἡμέραις παμπόλλαις
» ὄχλοι ὄντες , καὶ μὴ ἔχόντων τί φά-
» γωσι , προσκαλεσάμενος ὁ Ἰησοῦς ,
» τὰς μαθητὰς αὐτῶν λέγει αὐτοῖς .
» Σπλαγχνίζομαι ὅτι ἢ ὄχλω ,
» ἔτι ἤδη ἡμέρας τρεῖς προσμένετε μοι ,
» καὶ οὐκ ἔχετε τί φάγωσι .
» Καὶ εἰς οὐκ ἐπολύσω αὐτοῖς γήσεις
» εἰς οἶκον αὐτῶν , ἐκλυθήσονται ἐν
» τῇ ὁδῷ . Ἰνὲς γὰρ αὐτῶν μακροῦρον
» ἦκασι .

1. IN diebus illis iterum cum
» turba multa esset , nec haberent
» quod manducarent : convoca-
» tis Discipulis , ait illis ,
2. Misereor super turbam : quia
» ecce jam triduo sustinent me ,
» nec habent quod manducant .
3. Et si dimisero eos jejunos
» in domum suam , deficient in
» via : quidam enim ex eis de lō-
» gè venerunt .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ἡδη καὶ
» πρὸ τῶν ἡμερῶν δὲ ἡμιερῶν ὁ Κύριος
» προφᾶς , αὐτῶν ταῦτο ποιῆσαι σημεῖον
» βλάβεῖς πῖστιν ἢ ὄχλω ἐνεργαζόμε-
» νοι . καὶ τότε καὶ νῦν προσφάσει ἐυλο-
» γῶν προσκαλεσάμενος αὐτοὺς . αὐτῶν
» ἵνα ἢ τῶν ὄχλων Ὠδαμονήσει τὴν ἡμέ-
» ραν ἤδη γεροντῶν , ἐβλάβεῖς ὅτι κείνους
» κίνδυνον ἀπέροισ ἀπὸ τῶν μὴ
» παρῆναι προσφᾶς . καὶ τῶν γε τῶν
» αἰπῶν οὐκ ἔσονται ἀάνυτοι Σωεχῆ ἢ
» τῶν αὐτῶν ἐνεργῶν ὁ Κύριος ἐβλάβετο
» Ὠδαχέσται , ἵνα τῶν μὴ προφῆς ἐνεκα
» σωματικῆς ἐπακολοθήν τὰ πλήρη . ἔπει-
» γου ἡμιερῶν καὶ ἡμιερῶν ἀπολυ-
» θῶσιν ἔλεγε , ζητεῖτε με ἔχ ἔτι ἴδετε ση-
» μεῖα καὶ τέρατα , ἀλλ' ἔτι ἐφάγετε ἐν
» τῶν ἀπῶν καὶ ἐχορτάσθητε . εἶτα
» εἶπεν ὅτι ἢ τῶν μείζονον ζήτησιν , ἢ
» πῖστιν παρελύσῃ ἢ εἰς εἰς αὐτὸ καὶ τὸ αἰώνιον
» ἔξ αὐτῆς ὠφέλειαν : δὲ κινῶσιν Ὠδα-
» θεσει τῆς προσκαλεσῶν προφῆς , ἐργαζε-
» σθε , λέγων , ἔμ ἢ βρωσιν ἢ ὀπολυ-
» μῶν , ἀλλὰ τὴν βρωσιν ἢ μῶν
» εἰς ζωὴν αἰώνιον .

VICTORIS ANTIOCH. Cū
» jam prius creasset Dominus
» escas , iterum idem signum opera-
» ri vult , plenam fidem divin tatis
» suæ populo faciens : & tunc & mo-
» dō usus occasione sese offerente
» commoda . Hæc autem erat mul-
» titudinis in se audiendo sequen-
» doque mora , & tridua perseveran-
» tia , & noxa impendens abeu-
» nibus impastis per loca nullam ci-
» borum copiam habentia . quæ cau-
» sæ ubi non aderant haud sanè vo-
» lebat Dominus frequētare ac sub-
» inde iterare istud experimentum
» suæ potentia , ne populum assuefa-
» ceret ad sequendum corporē cibi
» consequendi spe . unde talia men-
» te versantes , & in ejus comitatum
» tractos vili hæc cupiditate ventris
» ac gulæ , his coërcet verbis : *Quæ- 10. vi. 26.*
» ritis me non quia vidistis signa ; sed
» quia comedistis ex panibus , & satu-
» rati estis . Deinde adhortans ad in-
» quisitionem rei melioris , fidem in
» se illis commendat , & sempiternā
» ex ea utilitatem . utens ad hoc cō-
» para-

ΤΟΛΩΣ. Τὸ τρεῖς ἡμέρας Ὠδα-
» μῶν ἢ ὄχλω ἀπροφῶν τῶν ἐφοδίων

paratione temporalis alimēti: *Operamini*, inquit, *non cibum qui perit, sed qui manet in vitam eternā,*

TOLOSANI. Quod tres dies mansisset populus impastus, consumptis ijs quæ sibi quisque ad viaticum providerat, occasio quædam miraculi perpetrandi Christo fuit. Non enim alioqui facilè aut frequenter in cibis miracula patrabat, ne gulæ ac levitatis res esse videretur. Itaque ne nunc quidem specimen suæ potentia in re tali ederet, nisi præfens periculum debilitatæ fame multitudinis, de præfenti auxilio cogitare coëgisset. At Discipuli in stupore adhuc solito perseverare videbantur, frustra que visis tot prioribus prodigiis, Domini potentia diffidebant, Ipse autem in manus sumit septem panes: hoc est, ut ego autumo, septem dona Spiritus. Spiritualis enim hic numerus est, Edunt autè illuminati, & saturantur, & relinquunt reliquias. quis enim omnia vorare potest spiritus sensa? Atqui alio in illo quinque panum miraculo, duodecim cophini fragmentorum superfuerunt, reliquæ haud paulò copiosiores. Erant enim numero quinque millia: quinque sensuum voluptatibus servientes: ac propterea minus spirituales; unde & minus gustarant de spiritus donis. multaque reliqua fecerunt. Hic autem quatuor millia cum adessent, quatuor videlicet cardinalibus exercitati virtutibus, plura comederunt, & pauca reliquerunt,

4. Et responderunt ei Discipuli sui; unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?

EIVSDEM. Discipuli nõdum intelligentes velle Dominum nunc quoque iterare, ad pleniorē sui faciendā fidem, miram illam ciborū multiplicationem, dicebant; *Vnde*

ἐκάστω ἀνωθέντων ἀφορμή τις ἰὼ εἰς τὸ θαύματαργῆσαι (Ϟ) Κυρίῳ. ὅδε γὰρ αἰεὶ ἐπιταῖς περὶ ταῖς ἐθαυματοργίαις ἵνα μὴ δόξη γαστριμαργίας εἶναι τὸ περὶ τῶν μα. Καὶ γὰρ καὶ νῦν εἰ μὴ ἠλπίζετο κίνδυνος περὶ γαστρίδος τῶ ὄχλου. Ἄρα πλὴν ἀφορίας, ἔδει αὐτῷ ἐθαυματοργῆσαι. (Ϟ) δὲ μαθηταὶ ἐδούσαν ἐπινοοῦνται μὴ πείθοντες τῇ τῷ Κυρίῳ δυνάμει ὅτι τῶν περὶ τῶν θαυμάτων αὐτοῦ δὲ λαμβάνει τὰς ἐπιτάξεις. τὰ τῷ Πνεύματι φημι ἐπιτάξεις Χαρίσματα. πνευματικὸς γὰρ ἔστιν ἔτι (Ϟ) ὁ ἀριθμὸς, ἐπίδειξις ἢ (Ϟ) πεφωτισμένοι καὶ χορτάζονται καὶ ἐὰν περὶ τῶν σπυρισματιῶν. τίς γὰρ πάντα διὰ τῶν φαγεῖν τὰ τῷ Πνεύματι νοήματα; ἀλλ' ἐν μὲν τῇ τῶν πέντε ἀρτων θαυματοργίᾳ, δώδεκα κόφινος, καὶ πολλὰ τὰ περὶ τῶν σπυρισματιῶν. ἐπὶ γὰρ πέντακχιλιοὶ (Ϟ) ἀριθμὸν ὄντες. ταῖς γὰρ αἰσθησεσιν ἐδύλευτο ἔτοι. καὶ ἄρα τῶν μὴ ὄντες πνευματικοὶ ὀλίγα μὲν ἔφαγον. πολλὰ ἢ ἰσχυροῦς ἐπέσεισαν. ἔπειτα δὲ τῶν περὶ τῶν ἀριθμῶν ὄντες καὶ ταῖς τέσσαρσιν ἀρεταῖς ἐλυμνασάμενοι, ἔφαγον πολλὰ καὶ ὀλίγα κατέλιπον.

Καὶ ἀπεκρίθησαν αὐτῷ (Ϟ) μαθηταὶ αὐτῷ, πῶς ἔστιν δυνατὸν διωθήσεται τις ὧδε χορτάσαι ἀρτων ἐπ' ἑρημίας.

ΑΥΤΟΥ. Οἱ μαθηταὶ μήτε σιωπῶντες πλὴν ἐπιταῖς περὶ τῶν θαυμάτων, ἢ ἰσχυροῦς ὁ Κύριος ἐβόλετο ἐπὶ τῶν ἀρτων, ἔφασκ' ὅτι πῶς ἔστιν δυνατὸν διωθήσεται τις, καὶ τὰ ἐξῆς, κατὰ τὸν

τῶν ἀνθρώπων ἀκολούθῳ δηλοῦντες ὅτι
τῶν πραγμάτων ἀδύνατοι.

καὶ ἐπερώτα αὐτοὺς, πόσους ἔχετε
ἄρτους.

ΑΥΤΟΥ. Ἡρώτα ἔτι ἀγνοοῦν ἄλλοι
εἰς ἀπόθεσιν τῆς ἐαυτῶν δυνάμεως ἐνάγων
τοὺς μαθητάς.

Οἱ δὲ εἶπον, ἐπίπλα· καὶ παρήγγη-
λε τῶν ὄχλων ἀναπεσεῖν ἐπὶ τῆς γῆς.
καὶ λαβῶν τοὺς ἐπίπλα ἄρτους, εὐχα-
ρισήσας ἐκλάσσε, καὶ ἐδίδ' ἕως μα-
θητῶν αὐτῶν, ἵνα παραθῶσι· καὶ πα-
ρέθησαν τῶν ὄχλων.

καὶ εἶχον ἰχθύδια ὀλίγα· καὶ
εὐλογήσας, εἶπε παραθεῖναι καὶ αὐ-
τὰ.

ΑΥΤΟΥ. Τοσαύτη τῆς δυνάμεως ἡ ἐπι-
μότης, ὡς γὰρ ἀκέραιος ἔξαρκεῖσιν πλὴν
παρασκευῶν, ἕως ἐπὶ τῆς εὐνοχίας κα-
τακλίνει τὸ πλῆθος. Ἐνχαρισεῖ δὲ τῶν
Θεῶν ὡς ἄνθρωπος, ἐνέργειαν τοῦ Θεοῦ
γινόμενον λαβῶν, εἰ καὶ αὐτὸν πρὸς ἑαυ-
τῶν εἶχε ὡς Θεός, καὶ ἔτι ἐπὶ ταύτων
καθ' ἅπερ ἄλλοι ἄνθρωποι· τῆτο
γὰρ ἐδήλα λέγων ὁ εὐαγγελιστής, δυνά-
μις παρ' αὐτῶν ἐξήρχετο καὶ ἰάτο πάν-
τας. καὶ τῶν Κυρίων τῶν ὁρέων φυλάτ-
τεται χρωδῆμος πρὸς Μακονίαν τοῖς
μαθητῶν. καὶ κείνοις ἡ λειτουργία καὶ ὁ
ὄμιλος τῶν μαθητῶν.

utens ad ministerium Discipulis. His enim, ipso Discipulatus officio,
conveniebat ista ministrandi functio.

Ἐφαθον δὲ καὶ ἐχορτάσθησαν. ἔ-
ησαν τοῦ εὐνοχίου κλασματίων ἐπὶ
τῆς πυρίδας.

Ἦσαν δὲ οἱ φαθόντες ὡς τετρακι-
σχίλιοι· καὶ ἀπέλυσε αὐτούς.

illos quis poterit? &c. more humani
sensus exprimentes negotii diffi-
cultatem vires excedentis.

5. Et interrogavit eos, Quot
panes habetis?

EIVSDEM. Interrogat non
ignorans: sed in sensum suæ ipsius
potentiæ inducens Discipulos.

6. Qui dixerunt, Septē. Et præ-
cepit turbæ discumbere super
terram. Et accipiens septem pa-
nes, gratias agens fregit, & da-
bat Discipulis suis, ut appone-
rent, & apposuerunt turbæ.

7. Et habebant pisciculos pau-
cos: & ipsos benedixit, & iussit
apponi.

EIVSDEM. Tam promptæ,
paratæque ad nutum sibi conscius
potestatis erat. velut enim si nun-
ciatum esset copiâ suppetere abun-
dantissimam ad manum, sic dis-
cumbere multitudinem jubet. gra-
tias autem Deo agit ut homo, qui
potestatem efficiendi quod aggre-
diebatur aliunde acciperet: et si eâ
propriam habebat ex se ipso, ut
Deus: nō delegatam & precariam,
ut alii sancti homines. Hoc enim
significavit Evāgelista dicens: *Vir-
tus de illo exibat, & sanabat omnes.*
Servat porrò Dominus decorum

8. Et manducaverunt, & fatura-
ti sūt: & sustulerūt quod supera-
verat de fragmētis septē sportas.

9. Erant autem qui manduca-
verant quasi quatuor millia: &
dimisit eos.

X EIVS.

EIVSDEM. Vndique se exerit mira vis divinæ operationis: ex saturitate convivarum, è copia reliquiarum; è numero adhibitorum mensæ ac plenè satiatorum. Refectione porrò tenuis & usu necessario perceptio beneficii definita est; non autem eò extensa, ut satiatis liceret è reliquiis, quæ multæ redundarunt, quidquam auferre. In qua nobis figura bonum exemplum constituitur, metiendæ necessitate corporis curæ: ne evagando in desideria rerum superfluarû, in avaram & infatiabilem cupiditatem impingamus.

ΑΥΤΟΥ. Πανταχόθεν ὁ ἐνεργημα δὴλον ἐστὶ τῆς πληρώσεως τῆς εὐωχρημάτων, ἐκ τῆς πλήθους τῶν αἰσχυθέντων, ἐκ τῆς πολλῆς εἰς τὸς ἐμπλοθέντας. μέχρι δὲ τῆς χρείας ἢ μεταλήψις τῆς ἐνεργείας, ὅχι ὡς τε κερλαβόντας ἀπενεγκέσθαι, καὶ τοὶ πολλῶν τῶν λειψίων γινόμενων. ἀγαθὸν καὶ τῆς σύμβολου πρὸς τὴν χρείαν μετῆν τὴν ἀνάπαυσιν καὶ μὴ τῶν τῆς χρείας εἰς πλεονεξίαν ὑπάγεισθαι.

10. Et statim ascendens navim cum Discipulis suis, venit in partes Dalmanutha.

καὶ εὐθέως ἐμβὰς εἰς τὸ πλοῖον μετ' αὐτῶν μαθητῶν αὐτῶν, ἦλθεν εἰς τὰς μέρη Δαλμανυθαί.

EIVSDEM. Nunc simul cum Discipulis navim ingreditur Salvator: etsi prius post simile miraculum simul non fuisset ingressus: ut intelligamus non semper tentationes & certamina immitti: sed sæpè nos etiam per remissionem duci ad tentationes & agones. ut enim quando abest, laborem nobis absètia sua præbet: sic recreat quando se exhibet veluti præsentem.

ΑΥΤΟΥ. Συνασέρχεται ἴδιω εἰς τὸ πλοῖον τοῖς μαθηταῖς ὁ σωτὴρ, καὶ τοὶ μὴ φοβήσονται τῶν κωμισελῶν, μανθάνωμεν ἂν ἐν τῷ τῶν, μὴ αἰετῆρας μηδὲ ἀγῶνας ἐπάγεισθαι, ἀλλὰ πολλὰ καὶ καὶ διὰ ἀναπαύσεως ἡμῶν ἀγέσθαι πειρασμῶν καὶ καὶ ἀγωνισμῶν. ὡς περὶ γὰρ ὅταν ἀπέσιν, ἡμῖν κάματ' τῆς ἀπίστια παρέχει: ἕως ἀναπαύσει ὅποτε διογεῖται παρῆ.

11. Et exierunt Pharisei, & cœperunt conquirere cum eo, querentes ab illo signum de cœlo, tentantes eum.

καὶ ἐξῆλθον οἱ Φαρισαῖοι, καὶ ἤρξαντο συζητῆν αὐτῷ, ζητῶντες παρ' αὐτοῦ σημεῖον ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ, πειράζοντες αὐτόν.

12. Et ingemiscens spiritu, ait, Quid generatio ista signum querit? Amen dico vobis si dabitur generationi isti signum,

καὶ ἀνασενάξας τῷ πνεύματι αὐτῷ, λέγει, τί ἡ γενεὰ αὕτη σημεῖον ἐπιζητεῖ; ἀλλ' ἔγωγε ὑμῖν εἰ δὴ σέθεν τῆς γενεᾶς αὕτη σημεῖον.

TOLOSANI. Post factum in panibus miraculum, alium in locum transit, Veritus ne populus magnitudine miraculi ad novarum rerum studium elatus, creare ipsam Regem conaretur. At Pharisei pe-

ΤΟΛΩΣ. Μετὰ τὸ ποιῆσαι τὸ θαῦμα ἐπὶ τοῖς ἀρτοῖς εἰς ἐπὶ μεταβαίνει τόπον, δεδιώς, μήπως οἱ λαοὶ διὰ τὸ τῶν θαύματ' μέγεθος νεωφύσαντες, ποιήσωσιν αὐτὸν βασιλέα. οἱ δὲ Φαρισαῖοι ἐζητῶν σημεῖον αὐτοῖς ποιῆσαι ἕτερον.

τῷ οἷον κεραυνὸς καταγαγῆν· ἢ ἡλί-
ου ἢ σελήνῃ . Ἐπελάμβανον γὰρ
αὐτὸν ἀδυνατίως ἔχειν ὡς τὰ θιασά-
τα· ἐν γὰρ μόνῳ τῷ Βεελζεβὺλ αὐτὸν ποι-
εῖν τὰ θαύματα· ἢ μὴ ἡσυχίαν ἔρανε·
ὁ δὲ γε Σωτὴρ τοῖς λόγοις αὐτῶν ἔπει-
θεται· ἄλλ' ὅτι ὁ καιρὸς τῶν ἔρα-
νε σημείων· ὁ τῆς δευτέρας αὐτῷ παρ-
ουσίας· ὅτι ὁ ἡλίος σκοποθήσεται ἡσυχίαν ἢ
σελήνη ἢ διὰ τῆς σφαιρῆς αὐτῆς· ὁ δὲ
τῆς πρώτης παρουσίας ἔδεν τῶν ἔρα-
νε τῶν ἔρανε αὐτῶν σημείων .

non dabit lumen suum . Primus verò adventus nihil ejusmodi habebat .
Propterea , signum non dabitur eis ,

» Καὶ ἀφίει αὐτοὺς , ἐμβὰς πάλιν
» εἰς τὸ πλοῖον , ἀπῆλθεν εἰς τὸ πέ-
» ραι .

ΑΥΤΟΥ . Καλῶς περιέζοντες ἔ-
πεν . ἐπειδὴ ὡροσεπιῶντο μὴ τὴν αἴτη-
σιν ὡς δῆθεν πιστεύοντες εἰς τὸ θαύματι ση-
μαῖα . ὁ δὲ ἀληθὲς ἀποιήσεται τὴν αἴτησιν
ἐπιῶντο , ὡς περὶ μὴ τὸν δυνάμεως αὐ-
τῷ πᾶσαν λαβῆν , ἔδεν . τῶν πιστεύου-
ποιήματα λόγον . πιδε δεξι σημείων ἐκ τῶν
ἔρανε ; ἢ σῆμα τὸ ἡλίου ἢ χαλινώσασθαι , ἢ
κεραυνὸς κατανεγκεῖν , ἢ τὸ ἀέρα μετα-
βαλεῖν , ἢ ἄλλο ποιῆσθαι ; Ἀλλ' ὅτι φη-
σιν , ὅτι τῷ καιρῷ καὶ αἰσῶν καὶ ἄλ-
λως ὁ μέλλον . νῦν τῶν χρεῖα τῶν ἐν
τῇ γῆ , τὰ δὲ ἐκ τῶν ἔρανε , ἐκείνων
πεταμίευσται τῷ καιρῷ . νῦν ὡς ἰατρός
ἦλθον , τότε ὡς ἀπαγγέλλου ἐυθύνας . Ἀλλ'
τῶν λαθῶν ἦλθον . τότε μὲν πολλῆς τῆς
δημοσιεύσεως , ἔρανε ἐλίθησαν καὶ ἀπο-
κρύπτων , τὸ σελήνῃ ὅτι ἀφίει δ' ἔρανε
τὸ φως . τότε καὶ δυνάμεις τῶν ἔρανε
σαλευθήσονται . ἄλλ' ἔρανε τῶν νῦν ὁ
καιρὸς τῶν σημείων . ὅθεν ἔδεν τῆς ἡμεῶν
τῶν ἀφισαιδίων Θεῶν καὶ Θεῶν ἐπί-
στα . τῶν συμβολῶν ἢ ἀναχώρησις ,
παντὴ δόξασε . εἰκότως οὖν καὶ ἀνασε-
μῆσας τῶν πνεύματι αὐτῶν πᾶσι φησι ,

tebant sibi signum è caelo fieri, pu-
ta fulmen aut fulgetrum repente
existere , aut Solem , Lunamve fi-
sti . Putabant enim potentiam ejus
eò non pertingere . quippe quem
dicerent in Beelzebul signa facere,
cujus potestas in terra est, igitur in
caelo nihil posse , Salvator autem
provocationibus eorum nunc qui-
dem non obsequitur . Alteri vide-
licet tempori caelestia signa refer-
vabat , secundo suo adventui . quo
instante Sol obscurabitur , Luna

13. Et dimittens eos , ascendit
» iterum navim , & abiit trans
» fretum .

EIVSDEM . Rectè dixit , tentan-
tes , quandoquidem obtendebant
simulatae ac mendaci fidei promif-
fioni petitionem signi . Mera hæc
fraus erat explorantium curiosè
quoad se Christi potestas extende-
ret , & ejus experimentum insidio-
sè captantium . quid autem est si-
gnum è caelo ? An sistere Solem ,
aut ejus frænare cursum , an ful-
mina dejicere , aut immutare aëre ,
an aliquid ejusmodi ? Atqui , ait ,
hoc præsentis Adventus mei tem-
pus est ; futuri aliud erit . Prior
opus habet signis è terra : signa è
caelo secundo reservantur , nunc
ut medicus veni ; tunc ut Iudex ra-
tionem actorum repetiturus . Pro-
pterea nunc sine multo appara-
tu & strepitu veni : Tunc cum
multa & valde publica veniam de-
monstratione potestatis meæ , cœ-
los complicans & abscondens , Lu-
nam non sinens dare lumen suum .
Tunc & virtutes caelorum côm-
vebun-

vebuntur. Sed nunc tempus non est talium signorum. quare nullū aliud generationi relinquentium Deum signum dabitur, nisi Dei mutua derelictio, & ab ea recessus. Meritò ergo ingemiscens spiritu suo hæc loquitur, reputans ad quid venisset; videlicet ad moriendum pro istis, qui eum provocarent, & ultrò irritarent, malitiæ infuescentes.

λογίζομαι ὅτι μὴ αὐτὸς παρεγγύετο ποῖσσαι, δηλονότι ἀποθανεῖν ἕνεκα αὐτῶν οἱ ἀποκαλῶνται πονηρίαι συζώντες.

14. Et oblitī sunt panes fumerē: & nisi unum panem non habebant secum in navi.

Ἴ Καὶ ἐπελάθοντο λαβεῖν ἄρτους. καὶ εἰ μὴ ἓνα ἄρτον ἔδει ἔχειν μεθ' ἐαυτῶν ἐν τῷ πλοίῳ.

15. Et præcipiebat eis, dicens, Videte, & cavete à fermento Phariseorum, & fermento Herodis.

Ἴ Καὶ διετέλλετο αὐτοῖς, λέγων, ὁρᾶτε, βλέπετε ἀπὸ τῆς ζύμης τῆς Φαρισαίων, καὶ τῆς ζύμης Ἡρώδου.

16. Et cogitabant, ad alterutrū dicentes, Quia panes non habemus.

Ἴ Καὶ διελογίζοντο πρὸς ἀλλήλους λέγοντες, ὅτι ἄρτους ἔδει ἔχομεν.

17. Quo cognito, ait illis Iesus, Quid cogitatis, quia panes non habetis? nondum cognoscitis, nec intelligitis? adhuc cæcatum habetis cor vestrum?

Ἴ Καὶ γινῶσκῶ ἰησοῦς, λέγει αὐτοῖς, πῶς διελογίζεσθε ὅτι ἄρτους ἔδει ἔχετε, ἔγωγοῦσατε ὅτι ζυμίζετε; εἴ τι πεπορωμένῳ ἔχετε τὴν καρδίαν ὑμῶν;

18. Oculos habentes nō videtis, & aures habentes non auditis? nec recordamini,

Ἴ ὀφθαλμοὺς ἔχοντες ὃ βλέπετε, καὶ ὠτοὺς ἔχοντες ὃ ἀκούετε; καὶ ὃ μνημονεύετε.

19. Quādo quinque panes fregi in quinque millia: & quot cephinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei, Duodecim.

Ἴ ὅτε τῶν πέντε ἄρτων ἔκλασα εἰς τῶν πεντακισχιλίων, πόσους κοφίνους κλασμάτων πλήρεις ἤρατε; λέγουσιν αὐτῷ, δώδεκα.

20. Quando & septem panes in quatuor millia, quot sportas fragmentorum tulistis? & dicunt ei, Septem.

Ἴ ὅτε δὲ τῶν ἑπτὰ εἰς τῶν τετρακισχιλίων, πόσων σπυρίδων πληρώματα κλασμάτων ἤρατε; αὐτὸ δὲ εἶπον, ἑπτὰ.

21. Et dicebat eis, Quomodo nondum intelligitis?

Ἴ Καὶ ἔλεγε αὐτοῖς, πῶς ὃ συνίετε;

EIVSDEM. Simul ipsis incredulitatem exprobrat Dominus, simul declarat quid dixerit. Oportebat, inquit, vos prius actorum memores, neque anxios esse quod panes non habetis, neque me putare de tali re vobis loqui, nō enim

ΑΥΤΟΥ. Ὁμῶς μὴ τὴν ἀπίστιαν αὐτῶν ὀνειδίσει ὁ Κύριος, ὁμῶς δὲ σαφηνώσει ὅτι ὁ παρ' αὐτῶν λαχθῆναι ἔχρησεν φησὶ ἡμᾶς τῶν γεγονότων ἤδη μνημονεύοντας, μήτε αὐτῶν πάλιν ἄρτων ἀναπορήναι εἰ μὴ ἔχετε, μήτε ἐμὲ νομίζεσθαι πάλιν τὰς τρεῖς λέγειν ὑμῖν. ὃ γὰρ ἡμῶς μοι χαλεπὸν ὁμοίως καὶ

ἡγή νῦν ἄρτους ἀγαγὼν τὰς περὶ ἑσθίαν
 τὰς εἰς μέσον, ἡγή πλῆθος τῶν χρείων
 ὑμῖν. πῶς ἔν ἔγωγε μὴ νοσῆ; ἀλλ' ἔτι
 τίς καρδίαν ἔχετε πεπωρωμένης; παύ-
 σα ἵησι κ' βραχὺ περιβιβάζων τὰς
 μαθητὰς εἰς αἰθρῶν τε ἔπισιν. εἰδὲ ὁ μὲν
 Ματθαῖος λέγει δὲ τὸ ζύμης τῶν Φα-
 ρισαίων ἡγή Σαδδουκαίων, Μάρκος δὲ
 Φαρισαίων ἡγή Ἡρωδιανῶν, Λουκᾶς δὲ
 μόνων Φαρισαίων, ἔδδ' ἐμὴ ἐν τῶν μα-
 θητῶν. ὁ δὲ πρὸς τὰς περὶ ἑσθίαν ἔ-
 πων Φαρισαίων. ὁ δὲ δύο ἐμερίσαντο
 τὰς δευτέρους, ἀλλ' ἔδδ' ἔπειτα ὁ μόν-
 ος. εἰκὸς ὁ δὲ Μάρκος, ὡς ὡς ἔ-
 λείψαντος τῶν Ματθαίου τὰς Ἡρωδιαν-
 ῶν, εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς διηγήσεως περὶ
 ὧν ἡγή τὰς.

ΤΟΛΩΣ. Καταλιμπανὴ τὰς Φα-
 ρισαίων ὁ Σωτὴρ ὡς ἀνιάτους ὄντας ἡγή μὴ
 ἐκλυμῶν ὁ τῆς γνώσεως φῶς θεο-
 σαυαί. τὰς ὁ κεκρατημῶν ὑπὸ
 φθόνου ἔδδ' ἐπεσείεθαι. ὁ δὲ μαθητῶν
 οἰκονομικῶς ἐπελάθοντο λαβὴν ἄρτους.
 ὅπως εἰς αἰθρῶν ἔλθωσι τῆς τῶν Χριστοῦ
 διωξέμεως. εἰπὼντος ὁ δὲ τῶν Σωτῆρος
 περὶ ἔχετε δὲ τῶν ζύμης τῶν Φαρι-
 σαίων ἡγή τῶν διδασκαλίας αὐτῶν.
 τίς τῶν δόξων ζύμης ἐνόμισαν ἀπα-
 γρέυσιν. διὸ ἡγή ἐπιπλήρωσον τὴν δικαί-
 ος ὡς μὴ ζυμῆντες τίς τῶν Χριστοῦ δύ-
 ναμιν. Καὶ ὅτι διωξέμεως ὅτι μὴ ὄν-
 των δόξων ποιῶσι. ζύμης ὁ δὲ τίς δι-
 δασκαλίαν ἐνόμασε τῶν τε Φαρισαίων
 ἡγή τῶν Ἡρωδιανῶν. ὡς παλαιῶν ἡγή
 ἐξώδη, ἡγή πάσης κακίας πεπληρωμέ-
 νων. Ἡρωδιανοὶ δὲ ἐλέγηρον διδασκαλοί
 τινες νεοφανεῖς λέγοντες τῶν Ἡρωδιανῶν
 εἶναι τῶν Χριστοῦ.

mihī esset difficile, similiter & nūc
 panes vobis exhibere, quam mul-
 tis opus est ad satisfaciendum ve-
 stræ necessitati. quare igitur non
 ita sapitis: sed adhuc cor habetis
 obcœcatum. Hæc dicit paulatim
 promovens Discipulos ad sensum
 & fidem. Si verò Matthæus qui-
 dem dicit, à fermento Pharisæorum
 & Sadducæorum; Marcus verò;
 Pharisæorum & Herodianorum. De-
 nique Lucas Pharisæorum solùm
 meminit; nulla in his dissensio.
 Nā Principes inter has sectas Pha-
 risæos, tres communiter Evange-
 listæ nominarunt: duarum sectarum
 minus præcipuarum mentio-
 nem duo inter se partiti sunt, Mat-
 thæus Sadducæos, Marcus Hero-
 dianos nominans, quos prætermi-
 sit Lucas. sed nemo trium dixit,
 quos nominavit solos fuisse. Ac
 Marcum quidē verisimile est sub-
 legentem, ut solet, vestigia Mat-
 thæi, supplendo quod omisit, ut
 narrationi redderet quod ex vero
 deerat, Herodianos ab eo præteri-
 tos, adjunxisse.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Relinquit Pha-
 risæos Salvator tamquam despera-
 tæ fanitatis ægrotos; ut pote qui
 præfens seque ultrò ingerens veræ
 scientiæ lumen obstinassent animo
 non cernere. Sanè quos semel sibi
 prorsus, invidia subegit, eos susti-
 nere ferreque; jam amplius nec pro-
 dest, nec oportet. Iam providentiæ
 fuit, quod oblitī sunt Discipuli pa-
 nes fumere, nempè ut sic potentiæ

Christi sensum acciperent. Cùm enim dixisset Salvator: attendite à fer-
 mento Pharisæorum, scilicet à doctrina ipsorum, fermento panum in-
 terdici sibi putaverunt; quapropter & objurgantur jure meritò, ut qui
 Christi potentiam non intelligerent. nec scirent posse ipsum panes ex
 nihilo creare. Fermentum enim doctrinam vocaverat Pharisæorum,
 & Herodianorum, ut veterem & acidam, omnique malitiâ refertam.

Hero-

Herodiani porro dicebantur Doctores quidam, qui nuper extiterant, quorum doctrinæ caput erat: Herodem esse Christum.

- 22. Et veniunt Bethsaidam: &
- » adducēt ei cœcum, & rogabant
- » eum, vt illum tangeret.
- 23. Et apprehensa manu cœ-
- » ci, eduxit eum extra vicum:

- » Καὶ ἔρχονται εἰς Βηθσαιδάν, καὶ
- » φέρουσιν αὐτῷ πύφλον, καὶ ὡσαύκα-
- » λῶσιν αὐτὸ ἵνα αὐτῷ ἀψῆται.
- » Καὶ ἐπιλαβόμενος τὴν χεῖρα τῆς
- » πυφλῶς, ἔξήγαγεν αὐτὸν ἔξω τῆς κώμης.

ANONYMI. In multis planè actionibus suis Dominus ad vitandam vanam gloriam exemplo nos suo manuducit. nã studiosè conari occultare miracula modesti animi, & ab ostentatione alieni, manifestum est indicium.

VICTORIS ANTIOCH. In incredulam Bethsaidã venit Christus, & adducunt ei cœcum, & rogabant ut eum tangeret. Non erat autè sincera adducentiũ fides; nec erant digni qui spectatores fierent miraculi,

- Et expuens in oculos ejus, im-
- » positis manibus suis, interro-
- » gavit eum, si quid videret,
- 24. Et aspiciens, ait, Video
- » homines velut arboresambu-
- » lantes,

ANΩΝΥΜΟΥ. Εν πολλοῖς πᾶν δι' ὧν αὐτὸς ἀπαπέμφθη, πρὸς ἀκενοδοξίαν ἡμᾶς ὡδηγῆ. Ὁ γὰρ ἐπιτηδύειν κρύπτειν τὰ θαύματα, ἀφιλοκόμωτος γνώμης ἐστὶν ἀποδόξισ.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Εἰς τὴν ἀπίστον Βηθσαιδάν ὡσαύτινεται Χριστὸς ἐφέρουσιν αὐτῷ πύφλον καὶ ὡσαύκαλῶσιν αὐτὸν ἵνα αὐτῷ ἀψῆται. ὁ γνῖσιος δὲ τῆς ὡσαύκαλῶσιν ἢ πίσις, ἔδδὲ ἀξιοί εἰσι θεαταὶ γινέσθαι τῶν θαύματων.

- » Καὶ πύφλας εἰς τὰ ὀμματα αὐτῆς,
- » ἐπιθεῖς τὰς χεῖρας αὐτῷ, ἐπήρωσεν
- » αὐτὸν, εἰτι εἶλετο.
- » Καὶ ἀναβλέψας ἔλεγε, εἶλετω
- » τῆς ἀνθρώπου ὡς δένδρα περιπα-
- » τῆντας,

ANONYMI. Quare non statim perfectè vidit: sed post iteratã demum impositionem manuum? ut firmiorem haberet fidem qui curabatur. Si enim uno vsolut iectu tota simul repræsẽtata sanitas fuisset, in illa prima experientia cernẽdi illusionem & errorem oculorũ vereri æger potuerat. Sed per incrementa inchoantis à primo quodã crepusculo illuminationis progrediens ad perfectũ oculorũ usũ cœci curatio, plenam ei faciebat miraculi fidem.

VICTORIS ANT. Spuit, &

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Διατί οὐκ ἐνθὺς τέλει ἀεβλέψεν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐποδήκλιω; ἵνα βεβαιώτερον ἦσιν ὁ θεραπευόμενος. εἰ μὲν γὰρ ὑφ' ἐν ἢ θεραπειᾷ προσήχη, καὶ φαντασίας πινὸς καὶ πλάνης ὀφθαλμικῆς δόξα εἶχεν ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἰάσεως ὁ πύφλος. ἢ ὅτι καὶ προσήκων ὑρασις βεβαιώτερον αὐτῷ παρεῖχε τῆς πίσις τῆς ἰάσεως.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Πῶς εἰταις χεῖρας ἐπιτήησι, δειξάμι βεβαιομένον ὡς θεῖον λόγον καὶ πρᾶξις ἐποδήκλιον τῆς λόγων ἐκπλῆξαι τὰ ὡσαύκαλῶσιν ἢ γὰρ χεῖρα τῆς πρᾶξεως ἀμβολῶσιν. πᾶντα δὲ τῶν ἐκπερευομένων ἀπὸ σώματος.

τῷ λέγει . ἐπιφώνησεν δὲ αὐτὸν εἰπὼν βλέψω , ὅτι τῶν ἄλλων μὴ ποιῆσας τὰς σημαίνων ὡς ἀπελθὼν τῶν παρασχημάτων ἢ πίστεως καὶ αὐτῶν τῶν πεπηρωμένων τὰς ὀφθαλμοῦν . μονοχίλι γὰρ ἔδεν ἐπὶ δὲ τὸ φησὶν , ἢ καὶ τὸ πιστὸν ἔχον ῥηθησάτωσι . ἐπιφώνησεν δὲ τὸν πίστεως αὐτῶν διήλεγξεν ἀτελέσ· ἀμυδρῶς γὰρ ἔφασκον τὰς ἀνθρώπων ὁρᾶν καὶ ὡς δένδρα περιπατῆντας .

manus imponit , ostendere volens divinum verbum si sequenti auditorum executioni conjunctum sit, res miras efficere . Nam manus operationis est symbolum . omnia autem sunt procedentis ex ore verbi . Interrogat verò illum , num aliquid videat? non solitus in aliis id facere . Significans imperfectam fuisse fidem tum eorum, qui hunc cœcum adduxerunt , tū ipsius cœ-

ci . Tantum non dicens : nihil aliud do tibi quàm hoc, ut fiat tibi secundum fidem tuam : quæ quàm imperfecta sit ex caligante illa & obtusa quam experiris visione potes intelligere , homines tibi representante instar arborum ambulantium .

» Εἶπα πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας
» ὅτι τὰς ὀφθαλμοῦν αὐτῶν καὶ ἐποίησεν
» ἔπειτα αὐτὸν ἀναβλέψαι . καὶ ἔδοξα
» περὶ αὐτοῦ , καὶ ἀνέβλεψεν πλαυγῶς
» ἅπαντας .

25. Deinde iterum imposuit
» manus super oculos ejus : &
» cœpit videre , & restitutus
» est , ita ut clarè videret omnia .

ΑΥΤΟΥ . Πάλιν ἐπέθηκε τὰς χεῖρας ὅτι τὰς ὀφθαλμοῦν , ἐκ τῆς προηγουμένης αὐτῶν ῥηθησάτωσιν εἰς ἐπίδωσιν πίστεως ἀγαθῶν , καὶ ἔπειτα αὐτὸν ἐποίησεν ἀναβλέψαι τελείως . ἢ δὲ παρασχηματικῶς εἰκνυσι τὸ ὡς ἐμὲ εἰρημῶν . καὶ γὰρ τὸ εἰπὼν , ἐποίησεν αὐτὸν ἀναβλέψαι , ἐπὶ αὐτῶν , καὶ ἔδοξα περὶ αὐτοῦ καὶ ἀνέβλεψεν πλαυγῶς , δηλονότι τῶν τῆς ψυχῆς ὀμμάτων . ἀγαθῶς γὰρ ἐνοητῶς αὐτῶν ὁ Χριστὸς ἰδοὺ . ἀνέβλεψεν πλαυγῶς ὅτι τῆς ἀγαθῶν ὀμμάτων . ἀναγκαστὸν ἔστιν καὶ ἡμᾶς λέγειν καὶ τὰς θεῖας μαθητὰς τῶν σωτῆρι , παρασχηματικῶς πρὸς ἡμῶν .

EIVSDEM . Iterum imposuit manus super oculos , ex priori quæ senserat experientia ad fidei augmentum ipsum promovens, & sic efficiens ut perfectè videret . quod additur fidem facit dicti mei . Postquam enim dixisset ; *Fecit eum videre* , adjungit ; *Et restitutus est, ita ut clarè videret* , videlicet mentis oculo . Sensibiliter enim illum simul & spiritualiter Christus sanavit . vidit clarè mentis oculis . necesse igitur est & nos dicere cum Discipulis Salvatori ; *Adauge nobis fidem* .

» Καὶ ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν
» αὐτοῦ , λέγων , μὴ εἰσελθῆς ἐν κώμῃ
» μὴ εἰσελθῆς , μὴ εἰσελθῆς πρὸς οὐ
» τὴν κώμην .

26. Et misit illum in domum
» suam , dicens , Vade in domum
» tuam ; & si in vicum introieris ,
» nemini dixeris .

ΤΟΛΟΣΑΝ . Φαίνεται ἡ Βηθσαϊδὰ πολλῶν κεκτημένη ἀπιστῶν . καὶ τὸ

TOLOSANI . Multæ ac magnæ cujusdam infidelitatis apparet hanc

Mat. iii. 21.

hanc rem fuisse Bethsaidam. Idq; ex his Christi verbis: *Vae tibi Corazain, vae tibi Betsaida. quoniam si in Tyro & Sidone facte fuissent virtutes quae facte sunt in vobis, olim penitentiam egissent.* Hoc testatur Matthæus. In hac igitur civitate cum esset Salvator, offerunt ei cæcum. offerentium verò fides non erat firma, propterea abducit eum Dominus ex oppido, & sic sanat. Sputum autem in oculos cæci, & deinde manus imponit, docens nos, ubi verbum divinum est, & operatio sequens verbum, necesse est miracula fieri. Nam manus operationis signum est: sputum autem, procedentis ex ore Verbi. quamobrem autem interrogat ipsum, num quid videat? hoc enim in aliis non fecit. nempè infirmum hunc in fide indjcat. propterea tã cõfused & caliginosè homines cernit. deinde iterum imponit ei manus Salvator, & perfectè tum demum sanatus est. Nimirum ex priori imperfecta curatione, qua videre obscure ceperat, fidem infirmus corroboraverat suam: & sensum potentiae Christi eo experimento ceperat.

ANONYMI. Cur illud: *nemini dixeris?* ne ad ostentationem operari videretur signa divina.

VICTORIS ANTIOCH. Servatus, inquit, es, & educus Sodomis: confuge in montem ut asyllum salutis, hoc est in Ecclesiam. Hæc enim est domus tua. Bethsaidam vici nomen sonat *Domum venatorum* (intelligite quod dico) tales indigni sunt, qui vel spectent vel audiant mira Dei opera. ne igitur eò ingrediaris, ne captus & retibus implicitus traharis in eorũ voluntatem.

ἐκ τοῦ τῆς Σωτῆρος ῥήματός. ἕα σοι Χοραζίν, ἕα σοι Βηθσαιδα ὅτι εἰ ἐν Τύρῳ καὶ Σιδῶνι ἐγένοντο αἱ δυνάμεις αἱ γενόμεναι ἐν ὑμῖν, πόλλαι αὐτὸς μετενόησαν. μαρτυρεῖ δὲ τὸ τοῦ Ματθαίου ἔντα ἰθα ποίνω ὡς γενόμενον τῷ Σωτῆρι προσάγει αὐτῷ τυφλόν. τῷ ὅτι προσαγγόντων ἡ πίστις ὅσον ἐτύγχανε βεβαια. διὸ καὶ ἐκ τῆς κώμης ἀπάγει αὐτὸν ὁ Κύριος. καὶ ἔπος ἰατρῆς. ἅπληθὺς εἰς τὰ ὄμματα τῶ τυφλοῦ. ἔλα τὰς χεῖρας ἐπιτίθει, διδάσκων ἡμᾶς ὡς ὅπως λέγει ὅτι θεῖος, καὶ ὡς αἱ εἰς ἐπομένη τῷ λόγῳ ἀνάγκη καὶ τὰ θαύματα ἐκτελεῖσθαι. ἡ μὲν γὰρ χεὶρ τῆς ὡς αἱ εἰς ἐπιτίθει σημαίνει. ὁ δὲ πνεῦμα τῶ ἐκπορευόμενος ἐκ τῶ σώματος λέγει. Ἄφρατί δὲ ἐρωτᾷ αὐτὸν εἰ τι βλέπει. μὴ ποιῆσας τῶ ὅτι τῶ ἄλλων. τῶ τῆς πίστεως αὐτῶ σημαίνων ἀσθένειαν. διὰ καὶ ἀμυδρῶς τῶς ἀσθενῶς ἐώρα. ἔπειτα ἐκ δευτέρου ἐπιτίθει τὰς χεῖρας ὁ Σωτῆρ καὶ τελείως ἰάσατο. ἦν γὰρ ὁ τυφλὸς ἐκ τῆς ἀμυδρῶς ἐκείνης καὶ ὑπερτέρως ἰατρῆας ἀποδοῦναι λαβῶν καὶ πίστιν τελειώσαν.

ANONYMOY. Διατί μηδὲ εἰπῆς; ἵνα μὴ δόξῃ ἐπιδοκίμως ποιῆσαι τὰς θεοσημίας.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ANTIOX. Εσώθης, φησὶ, καὶ ἔξεληλυθας Σοδῶμων. εἰς τὸ ἔρῳ σώζῃ τὸ ἐκκλησίας. ἔτι γὰρ ἔλα τὸν. ἡ δὲ Βηθσαιδα κώμη ἐστὶ θηρατοῦν. (νοεῖτε ὅ ὀφθαλμοί) καὶ ἀνάξιοι τῶ ὡς αἱ εἰς ἰατρῆας τῶ ἰατρῆας καὶ ἀκοῆς. μὴ ἔν εἰσέλθῃς ἐκεῖ, μήποτε ζωογονηθῆς εἰς τὸ ἐκείνων θέλημα.

,, Καὶ

Καὶ ἐξῆλθεν ὁ Ἰησοῦς καὶ ἐμα-
θηταὶ αὐτοῦ εἰς τὰς κώμας Καισαρείας
τῆς Φιλίππων.

27. Et egressus est Iesus, & Discipuli ejus in castella Cæsareæ Philippi.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ἐν τῇ νῦν καλεσθῆναι Πανναδί, ἥτις ἐπισκευασθεῖσα ὑπὸ Φιλίππων τῶν τετραρχῶν Καισαρεία ἢ Φιλίππων προσσηγορεύθη. Εὐσεβίου ἐν τῇ ἐπιτομῇ τοῦ χρονικῶν.

ANONYMI. Hæc nunc vocatur Pancas, quæ restaurata à Philippo Tetrarcha, Cæsarea Philippi dicta est, ut refert Eusebius in Epitome Chronicorum.

Καὶ ἐν τῇ ὁδῷ ἐπηρώτα τὸς μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγων αὐτοῖς, τίνα με λέγεσιν ὡς ἄνθρωποι εἶμι;

Et in via interrogabat Discipulos suos, dicens eis, Quem me dicunt esse homines?

Οἱ δὲ ἀπεκρίθησαν, Ἰωάννου Βαπτιστῆ, καὶ ἄλλοι Ἠλία, καὶ ἄλλοι δὲ ἕνα τῶν προφητῶν.

28. Qui responderunt illi dicentes, Ioannem Baptistã, alii Eliã, alii verò quasi unum de Prophetis

Καὶ αὐτὸς λέγει αὐτοῖς, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶμι; ἀποκριθεὶς δὲ ὁ Πέτρος λέγει αὐτῷ. Σὺ εἶ ὁ Χριστός.

29. Tunc dicit illis, Vos verò quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei, Tu es Christus.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Εἰδὼς ἐρωτᾷ, τὸ δὲ εἰσὶ μὲν ἀποκρίσεις ὑφέλειαν κατασκευάζων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν δόξαζόντων ὀρθότητος πρὸς αὐτῶν δόξαζεν ποιῶν τὸς μαθηταίς. Πέτρος μὲν ὁ καλῶς δόξαζεν βεβαίαν, τοῖς δὲ ἄλλοις τὸ ἐκ τῆς ἰδίας μαρτυρίας ἐνηθίς πῖσιν. πάντας ἐκινῶ τὸν Χριστὸν ὡς ἀδελφῶν, εἰ καὶ τὸ πῖσιν ἔδει ἐφθαλάων ἄνθρωπων μὲν ἢ ἀναγκάζοντο νομίζεν δὲ τὸ ὀρθόμηνον τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναβίωσιν αὐτῷ προσεθῆναι, Ἰωάννου ἢ Ἱερεμίου ἢ ἕνα τῶν προφητῶν ἢ γένετα πνεύμα. τίνος δὲ ἕνεκεν ἔδει εὐθέως τὴν αὐτῶν γνώμην ἠρώτησεν, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν; ἵνα εἰπόντες τὸ ἐκείνου, εἴτα ἐρωτηθῆναι, ὑμεῖς δὲ τίνα με λέγετε εἶμι; ἀπὸ τῶν ἔργων τῶν ὀρωθήσεως εἰς μέγιστα γνώμην ἀναχθῶσιν, ἐνοήσαντες ὅτι ἔχρη εἰς τὴν αὐτῶν παρρησίαν αὐτῶν ἑμπεσῶν. δὲ δὴ τῶν ἔργων ἐν ἀρχῇ τῶν κηρύγματων αὐτῶν πυνθάνεσθαι, ἀλλ' ὅτε σιμῶν πολλῶν ἐποίησε, καὶ πρὸ πολλῶν αὐτοῖς διελέχθη καὶ

VICTORIS ANTIOCHENI. Sciens interrogat, ex secuturo responso utilitatem captans: & aliorum falsis opinionibus recitatis, melius de se sētire Discipulos docens: & Petrum quidem confirmans in sua recta sententia: aliis verò ejusdem fidem faciens adjunctione sui testimonii. Omnes movebant mira quæ in Christo cernebantur: etsi non omnes usque ad plenam pervenerant fidem. Hominem quippè illum existimare cogebantur specie ac visu: cum autem spectatam excitationē hominū à morte ipsi adjungebant, Ioannem, Ieremiam, aut aliquē è Prophetis quidam opinabantur. quare autem nō statim Discipulorum sententiam exquisivit: sed prius quid sentiret multitudo? ut cum opinionem vulgare retulissent, postea interrogati: vos autem quem me esse dicitis? Ex modo interro-

Y gatio-

gationis in altiore[m] s[er]sum evehe-
 rentur : reputantes, haud se oportere in istam delabi cum rudi populo cogitationu[m] humilitate. Quocirca, neque in principio praedicationis de his ipsos interrogat, sed postquam signa multa fecit, & de multis & magnis rebus ipsis locutus est, nec suam ipsius divinitate[m] celans. Significans autem valde se velle adungi confessioni divinitatis suae etiam humanitatis assumptae veritatem, addit : *filium hominis*. quid igitur os Apostolorum Petrus ? ubique fervens cunctis interrogatis, respondere unus occupat : *Tu es Christus* &c. Minutiorem porro hujus narrationem facti reliquit noster hic Matthaeo fusius exequenti. contentus ipse delibare per epitomen quae ad Petri gloriam sui Magistri pertinebant, ne familiari gratiae servire in scribendo videretur.

ὑψηλῶν, καὶ τὸ αὐτῷ ἰσότητος. ἤκουσθε δὲ ὡς σφόδρα βύλεται ἡ μαθητεία τῶν εὐκονομίας φησὶ, ὅτι ἵκον τῷ ἀσθενήσας. τί ἐν τῷ σώματι τῶν ἀποστόλων Πέτρος ; ὁ πανταχῶς θεμιός πάντων ἐρωτηθέντων αὐτὸς ἀποκρίνεσθαι, οὐ εἶ ὁ Χριστός. ἢ μὴ ἐν ἀκριβεστέρῳ περὶ τῆς διήγησιν παρεχόμενος ὁ πατρὶν εὐαγγελιστῆς τῷ Ματθαίῳ εἰπὼντι, αὐτὸς δὲ ὡς ἐν ὁμοιωμῇ ὁ ἀκριβὲς παρήκε τῆς ἰσορίας, καὶ ἵνα μὴ δόξη Πέτρος τῷ ἑαυτοῦ χαρίζεσθαι διδασκαλίῳ.

30. Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo.

» Καὶ ἐπέτιμησεν αὐτοῖς, ἵνα μηδενὶ λέγωσι περὶ αὐτοῦ.

TOLOSANI. Separans Discipulos Christus à Iudæis, quae esset ipsorum de se ipso sententia exquirat. ut sine arbitris liberam sententiam syncerè, atque ex animo dicerent. Illi autem respondent dicentes : Alios quidem existimare ipsum esse Ioannem, alios autem Etiam. Multorum ea increbescens opinio ; resurrexisse à mortuis Ioannem, & potestatem perpetratorum signorum, quam non habuisset antea, in ipsa resurrectione accepisse. Cùm cognovisset autem ex Discipulis Salvator, quid de se alii opinarentur, quid porro ipsi sentiant pergit exquirere. Quid hic vcrò Petrus? profitetur esse ipsum eundem illum, qui à Prophetis prænunciatus est, Christum. quid autem Petro vicissim Christus reposuerit : quamque illi ac quàm amplam gratulationem, felicitatisque praedicationem rependerit, supersedit quidem commemorare Marcus, idonea

ΤΟΛΩΣ. Διίστων τὰς μαθητὰς ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων πυνθάνεσθαι περὶ ἑαυτοῦ ἵνα μηδὲνα δοδίατε, ἀληθῆ τῶν ἀποκρίσιν ποιήσων. ὅτι ὁ ἀποκρίνοντα λέγοντες ὅτι ἢ μὴ Ἰωάννη λέγουσιν. ὅτι ἢ ἡλίαν. πολλοὶ γὰρ ἐνόμιζον ἀναστῆναι Ἰωάννη. Καὶ διὰ τὸ τῆς ἀναστάσεως τῶν τῶν σημεῖων ἐργασίῳ λαβὴν ἐπαρθεῖ ζῶν ἐδδὲν σημεῖον ἐποίησεν. μαθῶν ὅτι ὁ Σατῆρ ὡς τῶν μαθητῶν τὰς τῶν ἄλλων περὶ ἑαυτοῦ ὑπολήψεις, τῶν ἐμείνων πάλιν ζητῆσθαι μαθεῖν παρ' αὐτῶν. τί ἐν ὁ Πέτρος ; ὁμοιωθεῖ αὐτὸν εἶναι ὡς τῶν προφητῶν καταγελλόμενον Χριστόν. ὁ ὅτι Σατῆρ πρὸς Πέτρον εἶρηκε, καὶ πῶς αὐτὸν ἐμακάρισε, ὁ μὴ Μαρκῶν ἀφῆκεν μαθητῆς ὑπαρχῶν τῷ Πέτρος, ὡς μὴ δόξη τῷ διδασκαλίῳ χαρίζεσθαι. ὁ ὅτι Ματθαίῳ ἀνελλιπὸς εἶρηκε.

idonea ex causa . quoniam enim Discipulus Petri erat , veritus est ne minorem obtineret fidem Discipuli præconium de Magistri laude, neve adulationis suspectum testimonium videri posset . qua causa liber Mattheus omnia ubertim exposuit .

» Καὶ ἤρξατο διδίσκων αὐτοῖς , ὅτι
» δὲ τὸ υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλά πα-
» θῆναι, καὶ δοποδοκιμασθῆναι ἀπὸ τῶν
» πρεσβυτέρων καὶ ἀρχιερέων καὶ
» γραμματέων, καὶ δοποκτανθῆναι, &
» μὲν τρεῖς ἡμέρας ἀναστῆναι .
» Καὶ παρρησιασθεὶς τὸν λόγον ἐλάλη·
» καὶ προσλαβόμενος αὐτὸν ὁ Πέτρος,
» ἤρξατο εὐθετηματῶν αὐτοῦ.

ΑΤΤΟΥ. Καὶ ἐπιτίμησεν αὐτοῖς μηδὲν λέγων, ἢ διετείλατο, ὡς φησιν ὁ Ματθαῖος. ἐβύλετο γὰρ ἐπὶ συσκιάζεσθαι τὸ παρ' ἑαυτοῦ δόξαν, ὡς τε τῶν σκανδαλιζόντων ἐκ μέλει γημερῶν τῶν περὶ αὐτοῦ καὶ τῶν παθῶν καθαράν ἐκτυπώσῃ τῇ Μενοῖα αὐτῶν τὴν πίσιν. ὅτι ἡ ἐπέκειν αὐτοῖς τὸ δόγμα, πῆτι τὸ πᾶσι τῶν παθῶν διδασκαλίαν εἰσήγαγεν. ἀλλ' ἔδδ' ἔπειτα συνίεσαν τὸ λεγόμενον. ἰὼ γὰρ φησι κεκαλυμμένον τὸν λόγον ἀπ' αὐτῶν. καὶ εὐβόησαν ὅτι ἀναστήσει αὐτὸν δὲ, καὶ ἐφοβήθητο ἐρωτῆσαι ἔχ' ὅτι δοποθανεῖν ἔχει, ἀλλ' ὅτι πῶς ἐπὶ νῦν ἔσῃ. ἔδδ' γὰρ ἠδδσαν τί ποτὲ ὅστιν ἀναστῆναι. ἀλλὰ πολλῶν ἔελπτον εἶναι ἐνόμισαν μὴ δοποθανεῖν. διὸ τῶν ἀλλων θρησκυμῶν καὶ δοπορῶντων, πάλιν ὁ Πέτρος θερμὸς ὢν μόνον τολμάει πᾶσι τῶν Μελεχθῆναι.

» Οὐδὲ εὐπηρεφείς, καὶ ἰδὼν τὸς μαθητας αὐτοῦ, ἐπιτίμησε τῷ Πέτρο, λέγων, ὕπαγε ὀπίσω μου σατανᾶ, ἵτι ἔφρονεῖς πᾶσι τοῖς θεοῖς, ἀλλὰ πᾶσι τῶν ἀνθρώπων.

ΤΟΛΩΣ. Πάλιν ὁ Πέτρος θερμὸς ὢν μόνον ἐπόλησε πρὸς Χριστὸν

31. Et cœpit docere eos, quoniam oportet filium hominis pati multa, & reprobari à Senioribus, & à summis Sacerdotibus & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere.
32. Et palàm verbum loquebatur. Et apprehendens eum Petrus, cœpit increpare eum.

EIVSDEM. Et comminatus est eis ne cui dicerent. aut, ut Mattheus habet: præcepit. volebat enim adhuc in obscuro latere suam gloriam, ut scandalis è medio sublatis, Crucis & passionis pura insculperetur ipsum animis veritatis fides. ubi autem infixit eorum mentibus sublime dogma divinitatis suæ, tunc & passionis doctrinam insinuavit. Sed nec sic intellexerunt quod diceretur. Erat enim, ait, absconditus ab eis sermo. & nesciebant oportere ipsum resurgere à mortuis. & verebantur interrogare, nō an moriturus esset, sed quomodo: nesciebant enim quid tandē esset resurgere: at multò melius esse putabant non mori. Inter hæc aliis æstuantibus, & metu mussantibus, Petrus solito feruore solus ausus est, silentio abrupto, de his loqui.

33. Qui cōversus, & videns Discipulos suos, cōminatus est Petro, dicēs, Vade retro me Satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Rurfus Petrus solito fervore provecus, solus audebat

det interpellare affarique Christu . ut enim Matthæus refert, increpavit Iesú Petrus quæ subiturus esset tormenta memorantem , abrum- pensque molestum sermonem interlocutus illa est : *Absit à te Domine , non erit tibi hoc .* In quo valde mirum est cum , qui tantæ revelationis à Patre factæ honore dignatus fuisset,quo nomine amplâ modo gratulatione acceperat,tam citò falli ac prolabi potuisse . Sed mirandum nihil est . non enim de passione Domini reuelationem acceperat, sed de divinitate Christi, & de qualitate Filii Dei quam veram is & legitimam obtineret, e- doctus plenè erat, idque profitebatur . mysteriis Cruci & Resurrectionis, de quibus nihil dum acceperat, non ita facilem accomo- dabat fidem . Ostendit autem Do- minus se se volentem & libentem ad passionem accedere , eò ipso quod Petrum objurgat asperius,& Satanam appellat . Cupiebat enim Satan Christum non pati . Propterea acerbiùs Petrum increpat votis cum Sa- tana consentientem . Tum adjungit : Passionem Crucis à me abo- minaris Petre quasi rem me indignam : at ego prædico tibi, ne te qui- dem saluum posse fieri, nisi & ipse crucem subeas , & cuncta patiaris, quæ qui volunt salutem consequi , patiuntur .

ANONYMI. Satan & Satanas Adversarium sonat.Hoc vocabulo Petru appellat,ut obstare aulum & contra occurrere de se dictis . *Quo- niam,* ait, *non sapis quæ Dei sunt, sed quæ sunt hominum.* Humanus enim erat sensus de cruce, ut re infami & deprimente, Dominum erube- scere . divinum autem consilium propter omnium salutem usq; ad mortis experientiam descendere .

VICTORIS ANTIOCHENI. Quid hoc tandem est ? qui modò divinâ revelatione dignatus decla- rabatur,qui beatus paulò ante præ-

μαλαχθῆναι ὡς γὰρ ὁ Ματθαῖος φη- σὶν ὅτι ἐπέσημα αὐτῷ ὡς λέγων . ἰλεως σοι Κύριε ὡς μὴ ἔσται σοι τῆτο . Καὶ θαυ- μα μέγα παρὸς ὁ δόποκαλύψωσ πυχῶν καὶ μακαριοθεῖς ἄξ τὴν ὁμολογίαν, ἔγω παχέως ἐσφάλη . ὁδὸν θου- μασόν . ὡς γὰρ ἐδέξατο τὴν δόποκαλύψιν πᾶσι τῶ παθῶσ τῶ Κυρίῳ ὅτι μὴ γὰρ ὁ Χριστός ἐστὶν ὁ υἱὸς τῶ Θεῶ, μεμαθήκει ὅτι ἵ ἐστὶ ὁ μυστήριον τῶ σαυρῶ . ἔ τ' ἀνα- σάσκεισ, ἔδδῶσ δέκνυσι ἵ αὐτῶ ὁ Κύριος ὅτι ἐκὼν ἐρχεσθαι ἐπὶ ὁ πάθος . ὅκ τῶ ἐπισημῶν αὐτῶ καὶ Σατανῶν αὐτὸ καλῶν τῶ τῶσιν ἀντικείμενον . ἐπιθυμία γὰρ τῶ Σατανῶ ὁ μὴ παθῆν ἵ Χριστόν . διὸ ἔ σφο- δρῶσ τῶ Πέτρῳ ἐπέσημσε ἔ φησι πρὸς αὐτόν ὅτι ἀνάξιόν μου ἐστὶ ὁ παθῆν ὡς ἐρη- κας Πέτρῶ; ἐγὼ ἵ σοι λέγω, ἔτι ἔδδῶ σὺ αὐ- τῶσ δυνήσῃ σωθῆναι, εἰ μὴ καὶ αὐτῶσ σαυρωθῆσῃ, καὶ πάντα πάθῃσ ὅσα ἔ σωθῆναι βεβλήμενοι πάχυσσι .

ANONYMOY. Σαταν μὴ καὶ Σα- πανῶ ὁ ἀντικείμενον ἐρμηνεύεσ τῶ τῶ- το ἔν καλῶ ἵ Πέτρῳ ὡς ἀνηθέοντα τοῖσ εἰρημῶσ πᾶσι αὐτῶ . ὅτι ἔ φροῖεῖσ τὰ τῶ Θεῶ, ἀλλὰ τὰ τῶ ἀνθρώπων . ἀν- θρώπων γὰρ ἡ φροῖνημα ὁ ἐπὶ τῶ σαυ- ρῶ ὡς ἀδέξω καὶ ἐυτελίζοντι, ἵ Κυρίῳ ἐρυθρῶν . θεῶ δὲ ὁ δῆσ τῶ ἀπάντων σωτηρίαν ἀχρὶ θανάτῶ πείρασ ἐλθεῖν .

BIKTΩΡΟΣ ANTIOX. Τί δή πο- τε τῶτό ἐστὶν; ὁ δόποκαλύψωσ πυχῶν, ὁ μακαριοθεῖσ ἔως, παχέως ἐπίσεσ καὶ ἐσφάλη; καὶ τί θαυμασόν ἔ δέξασ- μενον ὅκ τῶσ δόποκαλύψιν τῶτο πα- θεῖν; ὅτι μὴ γὰρ ὁ Χριστός ἐστὶν ὁ υἱὸς Θεῶ; ἔμαθεν

ἔμαθεν ὅτι ποῦ ἔστι ὁ μυστήριον τῆ
 σαυρῶς καὶ τῆ ἀνασκουσίας, ἔδεδωκε δὲ ἄλλο
 αὐτῷ ἐγγύετο. καὶ γὰρ ἡμεῖς φησιν, ὁ λό-
 γος ἐπὶ αὐτῷ κεκαλυμμένον. αὐτὸς
 μὲν οὖν δεικνύς ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέχθη ἀκων
 ἐλθεῖν ἐπὶ τὸ πάθος. καὶ ἐπέτιμήσε τῷ
 Πέτρῳ καὶ Σατανᾷ ἐκάλεισε, καὶ μόν-
 ον ἔδεικνυσε, ὁ Σατανᾶς ἐφθόγγετο
 ἐκ τοῦ. Καὶ γὰρ ἐπιθυμία ἡμεῖς τῷ ἀντι-
 κλημμένῳ ὁ μὴ παθεῖν ἢ Χριστόν. διὰ τῆς
 μὲν ὁσάντως σφοδρότητος αὐτῷ ἐπέ-
 τίμησε. Ὡς μὲν γὰρ φησι, νομίζεις ὅτι
 ἀνάξιόν μου ἔστι παθεῖν, ὅτι τῷ ἐνω-
 τίων κατὰ ἐλλίων αὐτῷ ἢ ἀγωνίαν. ἐπέ-
 ρε δὲ φησι. τῷ μὲν σατανᾷ πειράζοντι
 αὐτὸν ἢ ἰησοῦν ἔδεικνυσε ὅτι ἔγωγε ὁπίσω
 μου σατανᾶ, ἀλλ' ὅτι ἔγωγε σατανᾶ. γέ-
 ρεταί γὰρ, Κύριε ἢ Θεόν ὡς προσ-
 κυχῆεις, καὶ πᾶ ἐξῆς. τῷ ὅτι Πέτρῳ
 ἐπὶ ἁμαρτανότη, καὶ διὰ τῆς ὁπαθῆν
 ὄντι τῷ ἰησοῦ λέγειται, ὅτι ἔγωγε ὁπίσω μου
 Σατανᾶ, σκάνδαλον μοι εἶ. εἰ τίνω ὁ
 ἀγὼ ὁπαθῆν ἔστι ἰησοῦς, ἀποστῆς καὶ
 ὡς ἀκλῆτος τῷ λόγων Θεῷ, ὁπίσω ἐαυ-
 τῷ ἔβαλε ἢ ἰησοῦν. καὶ διὰ τῆς ἀκλῆ
 ὁ Πέτρῳ, ὅτι ἔγωγε ὁπίσω μου, τῆς ἔστιν,
 ἀκολυθῆ μοι, καὶ τῆς ἐπὶ παθῆς μου
 ἐκασία μὴ ὡθίσασ, τῆς ἐμῆς λόγους
 ὁπίσω ὡς ῥιπίων, καὶ ὅτι ἐν ποταμοῦ
 ἐνάτω φάλαγγ ἐρημνῶ τῷ ἁμαρτω-
 λῷ. Σὺ μοι φησιν ἐπιτηρεῖς βυθιμῶν
 παθεῖν. ἐγὼ δὲ σοι λέγω ὅτι ἔμὸν ὅτι
 ἐμὲ κωλύειν, καὶ τῷ ἐμῷ παθῆ δουρε-
 ραίνειν, ἐπιβλαβῆς σοι καὶ ὁ λείθη, ἀλλ'
 ὅτι ἔδδῃ σου ὡς ἡται δυνάμει ἐὰν μὴ καὶ
 αὐτὸς δόξαίης. διὰ τῆς ὅτι ἐφ' ἐαυ-
 τῷ ὡς ἀγῆ ὡς λόγος, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ
 ὁκάνων.

dicatus est, tam citò decidit & er-
 ravit? At quid mirum hoc pati
 cum in iis, de quibus divina reve-
 latione illuminatus non est? nimi-
 rum esse Christum Dei Filium di-
 dicerat: quid tandem esset myste-
 rium Crucis & Resurrectionis, nō-
 dum illi fuerat manifestatum. *Erat*
enim ait, sermo ab ipsis absconditus.
 Ipse quidem ostendens quàm non
 invitatus ad passionem accederet, &
 increpuit Petrum, & Satanam vo-
 cavit: & tantùm non dixit: Sata-
 nas per te locutus est. nam votum
 erat Satanæ non pati Christum.
 propterea tanta vehementia ipsum
 objurgavit. Tu quidem, inquit,
 existimas, rem me indignam esse
 pati. inculcatione mentionis ipsi
 exosæ æstum ejus animi frangens,
 atque opprimens. Alius dicit: Sata-
 næ tentanti Christum, non dictū
 est: *Vade post me Satana.* sed, *vade*
Satana: scriptum est enim, Dominum
Deum tuum adorabis &c. Petro au-
 tem tunc peccanti, ac propterea à
 tergo habenti Iesum, dicitur: *Vade*
post me Satana, scandalum mihi es. Si
 ergo Sanctus post Iesum est, Apo-
 stata & rebellis Dei verbis post
 tergum suum Iesum rejicit. Prop-
 terea Petrus audit: *vade post me.*
 hoc est: sequere me. & meo vo-
 luntario decreto patiendi ne obsti-
 ste, meos sermones retrorsum pro-
 jiciens; ut in Psal. quadragesimo
 nono scriptum est de peccatore. 2f. 49. 17
 Tu mihi succenses, ait, quod pati
 velim. Ego autem dico tibi: non

solum impedire passionem meam, & illam ægrè ferre noxium & exi-
 tiosum tibi est, sed nec habere partem mecum poteris, nisi & ipse mo-
 riaris. ad patientiam similibus trahere vult eos. propterea non in se
 cohibet illatam mortis mentionem, sed in ipsos extendit.

34. Et convocata turba cum
 » Discipulis suis, dixit eis: Si quis
 » vult me sequi, deneget semetip-
 » sum; & tollat crucem suam, &
 » sequatur me.

» Καὶ προσκαλεσάμενος τὸ ὄχλον
 » τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς,
 » ἔσπισ θέλῃ ὁπίσω μου ἀκολουθεῖν, ἀπαρ-
 » ηῖσάτω ἑαυτὸν καὶ ἀράτω τὴν σταυρὸν
 » αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθήτω μοι.

EIVSDEM. Tantum est lucrū
 ejus rei, ut vobis, ait, infestum ac
 perniciosum sit non mori, mori
 autem optabile. non ait autem:
 Etiam si nolitis volo ego vos hoc
 pati. sed hoc potius modo loquitur.
 Si quis vult me sequi. ad bona
 enim voco vos, non ad mala &
 gravia ut cogam. quæ dicens, ef-
 ficaciùs trahebat. qui enim cogit
 & vim adhibet, offendit avertitq;
 qui verò auditori sui arbitrium re-
 linquit, magis eum allicit. vi siqui-
 dem potentius obsequium est. Iam
 discamus quid sit negare semetip-
 sum. Hoc sciemus si noverimus
 quid sit negare alium. qui negat
 alium fratrem, servum, aut quid
 simile: etiam si flagellatum videat,
 si vexatum, si abductum, aut quid-
 vis patientem aliud, non assistit,
 non adjuvat, non patitur pro illo
 quidquã, quippe semel in totum
 alienatus ab eo. Sic vult corporis
 nos abiicere curã nostris, quantum-
 cumque sit quod patiamur. non di-
 xit verò Christus: ne parcat sibi:
 sed haud paulò incitatiùs deneget
 seipsum. hoc est: nihil habeat com-
 mune cum seipso: sed velut alio
 patiente, sic afficiatur. Illud autem.
 tollat crucem suam, ostendit: abne-
 gare seipsum oportere usque ad
 mortem crucis: & non semel, non
 bis, sed per totam vitam hoc fa-
 ciendum esse. & sequatur me. nam fieri potest, ut qui patitur non se-
 quatur Christum. quando quis scilicet propter ipsum non patitur.

ΑΥΤΟΥ. Τοῦτο τὸ πρῶμα-
 τὸν τῆς τῆς κέρδος, ἐπὶ ἐφ' ὑμῶν, φησὶ,
 τὸ μὴ ἀποθανεῖν θνήσκον, τὸ δὲ ἀποθανεῖν
 ἀγαθόν. ἔσπισ εἶπε δὲ, καὶ μὴ βιάσασθε,
 βιάσομαι δὲ τῶν ὑμῶν παθεῖν. ἀλλὰ
 πῶς; ὅστις θέλῃ ὁπίσω μου ἀκολουθεῖν.
 ἔπι γὰρ ἀγαθὰ καλὰ, ἔσπισ ὅτι κακά
 καὶ ἐπαχθεῖ, ἵνα ἀναγκάσω. πάντα δὲ
 λέγων ἐπέποιτο μετ' ὁμοίων. ὁ γὰρ
 βιάζομαι, ἀποφασίζω. ὁ δὲ ἀφείκει Κύ-
 ρι (ὁ ἀκροατὴν εἶ), μᾶλλον ἐφελ-
 κύσει. βίας γὰρ διωκτοῦ τῆς
 πείρας. τί ποτε δὲ ὄστιν ἀρνήσασθαι ἑαυτὸν
 μάταιον. τῶν δὲ εἰσόμεθα εἰς ἔγνω-
 μην ἢ ὄστι τὸ ἀρνήσασθαι εἶναι. ὁ ἀρ-
 νησάμενος εἶναι ἀδελφόν ἢ οἰκέτην ἢ
 ὄντινα ἕν, καὶ μαρτυροῦμαι ἴδῃ, καὶ
 διακόμομαι, καὶ ἀπαρῶμαι, καὶ ἐπι-
 στυγέω, καὶ παρούτω, καὶ βοηθήσῃ,
 καὶ παύσῃ, καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις
 καὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις. ἔγωγε ποῖον βιάσομαι
 τῶν ὑμῶν ἀσπίδων τῶν ἡμετέρων, καὶ
 ὅτι αὐτὸν παύσωμαι. ἔσπισ εἶπε δὲ ὁ Χρι-
 στός, μὴ φεισάτω ἑαυτὸν, ἀλλὰ ὅπως πα-
 ρησάτω ἑαυτὸν. τῶν ἑστὶ,
 μηδὲν ἔχειται κοινὸν πρὸς αὐτὸν, ἀλλ'
 ὡς ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἄλλοις. τὸ
 δὲ, ἀράτω τὴν σταυρὸν αὐτοῦ, ὅτι ἀπαρῶ-
 σθαι δὲ μέχρι θανάτου καὶ θανάτου τῆς
 σταυροῦ. καὶ ὅτι ἔχῃ ἀπάξ, καὶ δὲ δὲ, ἀλ-
 λά ἀπᾶντος τῶν ἐν τῶν δὲ ποιῶν.
 καὶ ἀκολουθήτω μοι. ἐπειδὴ γὰρ ὄστι ἐ-
 παύσασθαι μὴ ἀκολουθεῖν, ὅταν μὴ δι-
 αὐτὸν πάθῃ τις.

» Ος γδ' αὐθρήν τ' ψυχῶν αὐτῶν
» ὄψουσι, ἀπολέσει αὐτῶν. ἰς δ' αὖ
» ἀπολέσει τ' ψυχῶν αὐτῶν ἕνεκεν
» ἐμοῦ καὶ τῆς εὐαγγελίας, ἕτερον σῶσει
» αὐτῶν.

35. Qui enim voluerit animam
» suam salvam facere, perdet eam:
» qui autem perdidit animam
» suam propter me, & Evangelium,
» salvam faciet eam.

ΑΥΤΟΥ. Ο λέγει τῶν ὄψιν ὄψου
ἀφείδων ὑμῶν, ἀλλὰ καὶ σφόδρα φει-
δύμενος παρὰ ὀφθαλμῶν. καὶ γὰρ ὁ φει-
δύμενος τῶν παιδῶν ἀπολλύσιν αὐτοῦ. ὁ
ἴμην φειδύμενος σῶσει. εἴπα ἕνεκεν
ἐμοῦ, ὁ θεῶν ὄψου ἀπολέσει αὐτῶν
καὶ τὰ ἕξῃς. ἵνα μὴ νομίσης ἵ(λω εἶ)
τ' ἀπολείπει πάντων καὶ κείνου, καὶ τ'
σωτηρίας, ἵνα μάθης ὅσον πάντως τε καί-
κείνης, ἐπαρὰ πάντων κατασκευάζων, ἕνε-
κεν ἐμοῦ καὶ τῆς εὐαγγελίας.

EIVSDEM. Quod ait hanc ha-
bet sententiam : non vos immise-
ricorditer tracto : sed parcens quā
maximè , & quā benignissimè
consulens hæc præcipio . qui enim
nimis tenerè indulget filiolo , per-
dit illum ; qui verò non parcit , ser-
vat. Inde postquam dixit: *Qui vult
salvare animam perdit ipsam &c.* ne
putares pares esse hanc & illā per-
ditionem, hanc & illam salutem .
ut inquam discas quantum inter

has res, uno licèt expressas vocabulo, interfit : addit hæc, ambiguitatem tollens : *propter me, & Evangelium.*

» Τί γδ' ὠφελίσει ἀθρώπων, εἰ
» κερδίσει τ' κόσμον ὅλον, καὶ ζημι-
» ωθῆ τ' ψυχῶν αὐτῶν ;
» Ἡ τί δώσει ἀθρώπου ἀπαλλαγ-
» μα τ' ψυχῆς αὐτῆς ;

36. Quid enim proderit homi-
» ni, si lucretur mundum totum :
» & detrimentū anime sue faciat?
37. Aut quid dabit homo cō-
» mutationis pro anima sua ?

ΑΥΤΟΥ. Ἰδὲ πῶς ἡ ὄψα τῶν θεῶν
αὐτῆς σωτηρία ἀπολείπει πάντων χείρων τε
καὶ ἀνιάτων ἢ σπῆν ἕξῃς λοιπὸν ὁ
ἕξων ἕξῃς αὐτῶν. μὴ γὰρ μοι τῶν το-
λέγε, φησὶν, ὅτι τ' ψυχῶν αὐτῶν ἕσο-
σει κινδύνων διαφυγῶν τῶν τῶν τῶν.
ἀλλὰ μὲν τ' ψυχῆς αὐτῆς θῆς καὶ τ'
οὐκ ἐμὴν ἀπασαν, καὶ τί τὸ πλέον
ἐν τῶν αὐτῶν κείνης ἀπολλύμενης ;
μὴ γὰρ ἕτερον ἔχεις ψυχῶν ἀπὸ ψυ-
χῆς δ' ἕνα. χρήματα μὲν γὰρ ἡ οἰκίαν ἢ
ἀνδράποδον διώσασιν ἀπαλλάξασθαι.
ψυχῶν δὲ ἀπολλύς, ἕτερον ἀποδ' ἕνα
ἢ διώσει ψυχῶν. καὶ τί θανάτου
εἰ ὅτι τ' ψυχῆς τῶν συμβαίνει ; καὶ γὰρ
ἐπὶ σώματι τῶν γινόμενον ἴδου πῶς
αὐτῶν. καὶ γὰρ μυρία θανάτου πῶς κεί-
μενον ἢ σώμα δὲ ἕξῃς ὀφθαλμοῦ

EIVSDEM. Vide quomodo
extra Deum animæ salus, exitio
quovis pejor est, ut pote irrepara-
biliter perimens : quippè quæ reli-
quum illi nihil faciat, quo rependi
possit illius ac redimi jactura . Nec
enim mihi dicas, inquit, tot eum,
tantisque periculis elapsam, ani-
mam suam servasse . Sed post ani-
mam ejus reponere totum etiā mun-
dum: quid inde lucri ipsi supererit,
illa semel perdita ? nam aliam ani-
mam non habes, quā pro anima
des . Pecuniam quidem, aut do-
mum, vel mancipium compensa-
re permutatione potes. pro anima,
quam amiseris non poteris aliam
reddere . Et quid mirum, si hoc in
anima

anima contingat, cum idem cernatur in corpore. nam si decem milibus diadematum redimitus sis, corpus autem habeas ægrum, & incurabilibus laborans morbis, nec tot quidem regnorum & tui universi quantum esset imperii sanare illud posses impendio.

TOLOSANI. Quod hic ait, tale quoddam est: *Quicumque vult venire post me abneget semetipsum.* Attende autem non dixisse Dominum: etiam si nolit, moriatur: sed qui in id ultro se obtulerit. ad bona enim voco, inquit, non autem ad mala; ut minimè opus sit cogere. Quid verò est, abneget semetipsum? nihil habeat proprium & peculiare in se, vel apud se, quod servatum velit: sed omnia exponat, committatque periculis. patiat autem ita constanter, ut non ipse accipere doloris sensum, cum ejus corpus torquebitur, sed alius pro eo quidam cruciari videatur. Multum hæc exaggerat quod sequitur, *Et tollat crucem suam.* non enim qualemcumque mortem

exigit, sed ignominiosam & pudendam. Nec verò hic uno ictu defungi licet, verum atrocitatem, mali diuturnitate cumulante, totam quam longa est mors hæc infestat vitam. id enim illa verba innuunt, *Et sequatur me.* Nam & alioqui facile fieri potest & sæpè fit, ut qui multis & longis afficiantur malis, non tamen Christum sequantur. Oportet igitur nos quasi in acie stare adversus mortem continuo propositam. Enimverò si in sæcularibus bellis qui sub primam aciem ad certam ferè necè obicitur miles, is esse solet qui præstantissimus judicatur: Quidni obfervetur id quoque in hoc spirituali certamine, in quo sustentat periclitantis animum, resurrectionis & bonorum æternorum expectata fruitio.

38. Qui enim me confundus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice: & Filius hominis confunderetur eum, cum venerit in gloria Patris sui cum Angelis Sanctis.

καὶ ἀνάτως ἔχῃ, ἔδωκεν τὴν τιμὴν βαλάνου ἀπαλαῶν ὑπὸ τῆς διορθώσεως τῆτο.

ΤΟΛΟΣΩ. Ο δὲ λέγει τρεῖς τὸν ἔστιν. ὅστις θέλει ὁπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάτω ἑαυτὸν· καὶ ὄρα. ὅτι ἔπειτα καὶ μὴ θέλει τις, διορθωσέτω· ἀλλ' ὁ βαλάνου τῆτο παθῆν· ὑπὲρ γὰρ ἀγαθὰ καλῶ φησὶν· ἔμω δὲ κακὰ· ἵνα καὶ ἀναγκάσω· τί ὃ ἔστι τὸ ἀπαρνησάτω ἑαυτὸν; ὅτι μὴ ἔχεται ἴδιόν τι πρὸς ἑαυτὸν· ἀλλ' ἐνδιδότω τρεῖς κινδύοις· καὶ ἔτω μακείω ὡς ἐπὶ πύργου πύργου. ὃ ὃ καὶ ἀπάτω ἡ συνὴν αὐτῆ πολλὰ ἐμφάνει τὴν ὑπεροχὴν. ἔγὰρ μόνον ἡ θάνατον ἀπαιτεῖ ἀφ' ἡμῶν· ἀλλὰ καὶ τῆτον ἐπορεύσει. καὶ ἔχ' ἀπάτω ἢ δὲ, ἀλλὰ μὲ παντός τῆ τρεῖς. τῆτο γὰρ σημαίνει τὸ καὶ ἀκολυθάτω μοι. Ἐπειδὴ ἔστι ποτὲ καὶ πύργου τὰ μὴ ἀκολυθῆν. δὲ τρεῖς πρὸς ἡμῶν διηνεκῆ θάνατον ἡμῶν ὡς ἀπετάχθαι. εἰ γὰρ καὶ ὑπὲρ τῆ ἀσθητικῆ πολέμων ὁ πρὸς παραμυθίαν εἰς σφαλῆν, ἔτος τῆ ἀλλων πρὸς τὴν ἑσπέραν· πῶς ὅτι ἐσπέραν ἔστι τῆτων· ὅτι οἱ μᾶλλον ἀναστάσεως ἐλπίς καὶ ἢ τῆ ἀωνίων ἀγαθῶν ἀπολαύσεις;

» Οὗ γὰρ ἀφ' ἐσωαρχωθῆ με ἐ τῆς
» ἐμὲς λόγους ἐν τῆ γλαυφῆ πάντη τη
» μοιχαλίδι καὶ ἀμαρτωλῶ, καὶ ὁ
» υἱὸς τῆ ἀνθρώπου ἐσωαρχωθήσε ἡμῶν
» τὸν ὅταν ἐλθῆ τῆ δόξῃ τῆ πατρὸς ἡμῶν
» τῆ μὲ τῆ ἀγγέλων τῶν ἀγίων.

ANO-

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Μοιχαλίδα καλῆ, οἰονεὶ εἰδωλολάτρευε καὶ ὁ εἰρημένῳ, ἔμοιχαλίτῳ ἐν τῷ ξύλῳ τῆς ἐστὶν ἐθνῶν τῷ ξυλίνῳ ἀγάλματι ἢ τοὶ δένδρον πνὶ εὐσκήφ .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Οὐκ ἀρκεῖ τῆ καὶ ἀνομιαν πίσει, ἀλλὰ καὶ τὸ δὲ σῶματῳ ὁμολογίαν ἀπαγαγεῖ, εἰς παρρησίαν ἡμῶς ἀλείφω καὶ πλείονα ἀγάπης ἀφίστη, καὶ ὑψηλῆς ἐργαζομένη. καθάπερ ὁ μοιχαλὶς λέγει ὁ ἐτέρῳ θυροκλήτῳ ἀνδρὶ, εἶπε καὶ ἡ θεῶν τὴν ἀλήθειαν νυμφίῳ καταλιπεῖσαι ψυχῆς, καὶ μὴ πᾶσι ἐντολαῖς αὐτῆς φυλάττειν, μοιχαλὶς χρηματίζεθαι δηλονότι ἐσται ἀμαρτωλὸς. ὁ ἐν τῇ τῷ τριτάτῳ τὴν ἐμὴν ἀνύμνησιν δεσποτεῖαν, καὶ ἐπὶ τῷ εὐαγγελικῷ ἐγκαλυπτομένη λόγῳ, ἀξίαν τῆ ἀσεβείας πίσει πτωρίαν, ἀκρίαν ἐν τῇ δευτέρῳ καὶ φοβερῆ παρρησίᾳ, ἀμὲν ἀμὲν λέγω ὑμῖν ὅτι οἶδα ὑμᾶς. Δὲ δὴ τῆτο καὶ ποιήσῃς τι χρῆσον, καὶ μὴ λάβῃς αὐτῆ τὴν ἀντιδοσὶν ἐνταῦθα, μὴ παρρησίᾳ .

conderit, dignam impietate luet poenam, audiens in secundo & terribili adventu : Amen, amen dico vobis, nescio vos . Propter hoc si feceris aliquid benè, nec tamen ejus mercedem hic receperis, ne turberis .

ANONYMI. Adulterā vocat Idololatram . juxta dictum , mœchata est in ligno , hoc est in Gentilium ligneo simulacro , aut arbore umbrosa .

SCHOL. Sub qua videlicet arbore , ut in lucis fiebat , superstitionis ceremoniæ , aut sacra nefaria celebrarentur .

VICTORIS ANTIOCH. Nō satis habet fidem mente conceptā, sed & confessionem, quæ ore fit, exigit . ad liberam nos excitans & velut exercitans agēdi, loquendiq; fortiter fiduciam , necnō maiorem affectum caritatis : omninoq; nos excelsos & magnanimos studens reddere . ut autem adultera vocatur, quæ cum alio viro fuerit , sic anima, quæ Deum verum suum sponsum reliquerit, & mādata ejus non custodierit , adultera videlicet ac peccatrix est . qui ergo coram talibus dominationem meam negaverit ; & citatus ad profitendam doctrinam Evangelicam se se ab-

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

CAPVT IX.

καὶ εἰς αὐτοὺς, ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ὅτι εἰσὶ πινες τῶν ὠδῶν ἐσηκότων, οἵτινες εἰ μὴ γέυσονταί θανάτου, ἕως αὐτῶν ἰδῶσι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ἐληλυθῆσαν ἐν δυνάμει .

1. ET dicebat illis, Amen dico vobis, quia sunt quidā de hic stantibus , qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute .

ΤΟΛ. Οὐ μόνῳ ἢ καὶ ἀνομιαν πίσει ἰκανὴ πρὸς σωτηρίαν ἡμῶν πνευματική . ἀλλὰ δὲ ἡ μὴ καὶ τῆς δὲ σῶματῳ ὁμολογίας . Καὶ γὰρ ἐκ σώματῳ καὶ ψυχῆς ὅστις ὁ ἀνθρώπων συγκείμενος . ἔκδεν καὶ ἀμφότερα ἀγάλλεσθαι χρέων ἀγάλλεθαι γὰρ ἡ ψυχὴ δι' ἀκριβῆς τε καὶ βεβαίως πίσειος . ἀγάλλεθαι

TOLOSANI. Sola mente concepta fides ad salutem non sufficit : sed ejus præterea necessaria nobis est ore ac verbo promulgata confessio . Etenim ex corpore & anima conflatus homo est . unde utramque istam pariter partem sanctificari est opus . Sanctificatur autem

Z autem

autem anima per synceram & firmam fidem: sanctificatur & corpus per confessionem nominis Christi. Propterea enim Salvator dicit: *qui erubuerit me*. & quæ sequuntur. quia verò de gloria sua commemoraverat obiter, ostēdere volens quàm non ex vano id iactasset, ait: *sunt quidam de hic stantibus*. (Petrum significans & Iacobum & Ioannem) qui non moriētur ante quã ego ipsis demonstra- vero in Transfiguratione mea, cū quanta gloria secūdo advētu meo. reuehendus olim in orbem sim.

ANONYMI. Regnum Dei vocat fidem in sese firmiter apprehensam, & libera professione declaratam. hoc enim sonat illud: *in virtute*.

2. Et post dies sex assumit Iesus Petrum & Iacobum & Ioānem: & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.

3. Et vestimenta ejus facta sūt splendētia & cādida nimis veluti nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.

TOLOS. Lucas octo dies ait: nihil huic propterea cōtrarium affirmans, sed summè consentiens. Ille enim in istam summam impu- tavit & hanc diem qua hæc prædīcta sunt; & illam qua in montem venerunt. Marcus autem eas tantum dies, quæ inter has duas interjectæ sunt, numeravit. Quare autem hos tantum tres secum assumpsit Salvator, & coram ipsis transfiguratus est? quoniam eminebant supra reliquos. Nam Petrus vehementer amabat Iesum: Ioannes vehementer ab eo dilige-

δὲ καὶ τὸ σῶμα διὰ τῆς εἰς Χριστὸν ὁμολογίας. διὰ γὰρ ταῦτα φησὶν ὁ Σωτήρ· ὁ δ' αὖ ἐπαίχθη με· καὶ παρ' ἐξῆς. ἐπεὶ δὲ παρ' ἑδξεν αὐτῷ εἶπε, θέλων δέξασθαι αὐτοῖς ὅτι ἔματι τὰυτα λέγει, φησὶ· ὅτι εἰσὶ πινες τῶν ὡδὲ ἐσηκόπων. (Πέτρος αἰνιηόμενος καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης) οἵτινες ἔμὴ σκοπῶσιν ἄλλοις αὐτῶν δείξω αὐτοῖς ἐν τῇ μεταμορφώσει, μεθ' οἷας δέξῃς ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ μετὰ μέλλω ὡραγενέσθαι.

ANONYMOY. Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ λέγει τὴν εἰς αὐτὸν πίσιν ἐν παρρησίᾳ ἐλθῶν καὶ πισυνομήνῳ. τῷ γὰρ, ὅ ἐστιν δυνάμει.

„ Καὶ μεθ' ἡμέρας ἕξ ὡραλαμ-
 „ βάνη ὁ Ἰησοῦς ἃ Πέτρος, καὶ ἃ Ἰά-
 „ κωβος, καὶ ἃ Ἰωάννης, καὶ ἀναφέ-
 „ ρει αὐτοὺς εἰς ὄρη ὑψηλὸν κατ' ἰδίαν
 „ μόνους. καὶ μετεμορφώθη ἔμπρο-
 „ σθεν αὐτῶν.

„ Καὶ τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἐγένετο εἰλη-
 „ βοντα, λευκὰ λίαν ὡς χιῶν, οἷα γνα-
 „ φεύς ὅτι τῆς γῆς ἔδυνάτω λευκά-
 „ να.

ΤΟΛΟΣ. Ο Λυκάς μὲν ὀκτὼ εἶπε ἡμέρας· ὅτι ἐναντιόμενος τῷ τῷ ἀλλὰ καὶ σφόδρα σιωπῶν. ὁ μὲν γὰρ καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐφθέγγετο ἡμέραν λέγει· καὶ καθ' ἑαυτὸν εἰς τὸ ὄρη ὑψηλὸν. ἔπειτα δὲ πᾶσι μεταξὺ τῶν μόνους. διὰ τὴν δὲ τῶν μόνους τῶν πρὸς ἑλθεν ὁ Σωτήρ μεθ' ἑαυτῶν· καὶ ἐνώπιον αὐτῶν μετεμορφώθη; διότι τῶν ἄλλων ἦσαν παρεχόντες. ὁ μὲν γὰρ Πέτρος σφόδρα ἐφίλει αὐτὸν· ὁ δὲ Ἰωάννης σφόδρα ἐφιλάτο ἑαυτὸν αὐτῶν· ὁ δὲ Ἰάκωβος ἀφ' ἧς ἀπεκρίθη σκοπίσεως μετὰ τῶν ἀδελφῶν· λέγων· δυνάμεθα πάντες ὁ ποιή-
 ρησθαι· εἰς ὄρη δὲ ἀναφέρει ὑψηλὸν· ἵνα
 μείσθαι

μὲν φανῆναι ὁ θαύμα· καὶ κατ' ἰδίαν·
 διότι μυστήριον ἔμελλεν αὐτοῖς ὑπο-
 δεῖξαι· καὶ μὴ νομίσῃς τὴν μεταμόρ-
 φωσιν ἑξαπλασίω ἔῃ τῆς χαρακτῆρος·
 καὶ γὰρ μένοιτες αὐτῶν, προσοθήκη φωτὸς
 ἀρρήτου ἐπεγένετο·

batur, Iacobum verò commenda-
 bat fortis illa responsio, qua suo &
 fratris nomine, bibere se posse pas-
 sionis calicem, audacter atque in-
 trepidè dixit. In montem porrò
 ascendit excelsum, ut majus mira-
 culum appareret. Scorsim autem,

quia privatim, & sub obligatione secreti, communicare ipsis mysterium
 volebat. Ne verò existimes Transfigurationem hanc mutationem fuisse
 characteris, & consueti vultus ac speciei, verùm his manentibus im-
 mensa vis quædam ineffabilis lucis adjuncta est.

» καὶ ὤφθη αὐτοῖς Ἡλίας (ὡς Μω-
 » ρῆς, καὶ ἦσαν συλλαλῶντες τῷ
 » Ἰησοῦ.

4. Et apparuit illis Elias cum
 » Moyse : & erant loquentes cum
 » Iesu.

» καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Πέτρος λέγει
 » τῷ Ἰησοῦ, ῥαββί, καλὸν ἔστιν ἡμῶς
 » ὧδε εἶναι· καὶ ποιήσωμεν σκηνάς
 » τῆς, σοὶ μίας, καὶ Μωσῆ μίας,
 » καὶ Ἡλίας μίας.

5. Et respondens Petrus, ait
 » Iesu, Rabbi, bonum est nos hic
 » esse : & faciamus tria tabernacu-
 » la, tibi unum, & Moyfi unum,
 » & Eliæ unum.

ΤΟΛΟΣ. Τῶν Ἰουδαίων ὁ μὲν ἔλε-
 γον Ἡλίας εἶναι τὸν Χριστόν. ἕτεροι δὲ Ἰερε-
 μίαν· καὶ ἄλλοι ἕνα τῶν προφητῶν·
 τῆς δὲ γέροντος αἰτία τῷ Μωυσῆν
 καὶ Ἡλίαν εἰς μέσον ἦσαν Χριστόν.
 Ἐμὲν ἀλλὰ καὶ ἵνα δείξῃ ὅτι ἐν ᾧ
 δυνάμει ἔα τῶν λόγων καὶ διδασκαλιῶν
 ὡφθη ποτὶ τὸ νόμον ὡσαύτως, Μω-
 σῆος τῷ νομοθέτῃ ὀφθέντος ὡς ὑπηρε-
 τῆντος αὐτῷ ἐν τῇ μεταμορφώσει·
 ὡσαύτως καὶ Ἡλίας ὡφθη ὡς ζηλωτῆς
 καὶ θερμὸς τῶν πραγμάτων ἀγάπῃ·
 ὡς αὐτὸ φανερὸν γένηται ἐν μεζόνως·
 ὅτι ὅτι ἀντίθετος, ἔδεν νόμον ὡσαύ-
 των ὡφθη ποτὶ ὁ Χριστός ἐν ταῖς οικείαις
 πράξεσιν· εἰ γὰρ ἦν· ὅτι αὐτὸ Ἡλίας
 παρεγένετο ὑπηρετῶν αὐτῷ· δηλοῖ δὲ
 ὁ ὀφθῆναι ἀμφοτέρους τῶν προφητῶν·
 καὶ τὴν τῆς παλαιᾶς καὶ καινῆς Δια-
 θήκης (ὡσαύτως)· ἑἴματα τῶν τε δυο-
 σόλων καὶ προφητῶν ἐν τῇ δευτέρᾳ τῆς
 Κυρίου παρουσίας· ὁ δὲ φησὶ ὁ Πέτρος,
 Καλὸν ἔστιν ἡμῶς ὧδε εἶναι· ἔματῶν
 ἀκρῶν· μαθῶν γὰρ ὅτι ἐλεύσεται ὁ

TOLOSANI . Christum alij
 ex Iudæis dicebant Eliam esse : alij
 Ieremiam : alij unum ex Prophe-
 tis . Hæc causa fuit cur Moysem
 & Eliam in Transfiguratione pro-
 duceret Christus, medius inter am-
 bos apparens . quamquam & alia
 cur hoc fecerit ratio est . quia enim
 ut Legis transgressor, & Deo con-
 trarius, quotidianis calumniis tra-
 ducebatur, apparere sibi, ac mini-
 strare in Transfiguratione sua vo-
 luit ipsum Legislatorem Moysem,
 & summum honoris Dei zelatorem
 Eliam . Qui sua præsentia, atque
 auctoritate pro invicto testimonio
 esse possent ad probandum, nihil
 unquâ in ullo Christi verbo, dog-
 mate aut opere, Legi aut Dei ho-
 nori adversum extitisse . Id enim
 si esset, numquam eum Moyse,
 aut Elias, pro suo uterque notissi-
 mo Legis & divini honoris studio,
 cohonestandum suis obsequiis pu-

* fort. leg. αὐτῶ

tavissent . Significat præterea hæc Prophetarum duorum apparitio novi ac veteris Testamenti connexionem, conjunctionemque ; simul etiam præfigurabat miscendos olim Apostolos cum Prophetis in secundo Christi adventu , & in illo supremo triumpho confusis turmis in unum comitatum coalituros . Quod ait Petrus , *bonum est nos hic esse* , non simpliciter accipiendum prout sonat , aliquid enim subastutum hic moliebatur Apostolus . Audiverat profecturum Ierosolyma Salvatorem , ibique crucifigendum à Iudæis . metuens igitur Domino & sibi ab eventu prophetiæ istius rogat, ut maneat in monte , in quo transfiguratus fuerat Christus , nec descendant iterum Ierusalem . agit autem id non palàm , sed clàm , ac latenter . veritus scilicet objurgationem ejus similem , qua præstrictus paulò ante fuerat, cùm revocare Salvatorem voluisset à consilio proficiscendi ad mortem . quando audivit ab eo : *Satana, non queris que Dei sunt , sed que hominum .*

Σωτῆρ εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα μέλλων σαυρωθῆναι ὑπὸ Ἰουδαίων . καὶ δεδδικῶς ὑπὸ * ἑαυτῶ . ὡς ἀκαλεῖ ἐν τῷ ὄρει ἐν ᾧ μετεμορφώθη μένειν . καὶ μὴ κατέναι εἰς Ἱερουσαλήμ . ὃ φανερώς μὲ τῶ ποιῶν . λεληθῶτος ᾗ . διὰ τὴν προτέραν ἐπιτίμησιν ἡ αὐτῷ ὁ Σωτῆρ ἐπετίμησε . λέγων πρὸς αὐτὸν . Σατανᾶ , ὃ ζητεῖς τὰ τῶ Θεῶ , ἀλλὰ τὰ τῶ ἀνθρώπων .

- 6. Nō enim sciebat quid diceret: erant enim timore exterriti.
- 7. Et facta est nubes obúbrans eos: & venit vox de nube, dicens, Hic est filius meus charissimus: audite illum .
- 8. Et statim circumspicientes neminem amplius viderunt, nisi Iesum tantum secum .

» Οὐ γὰρ ᾔδει τί λαλήσει . ἢ ἄρα γὰρ ἔκφοβοι .
 » Καὶ ἐγένετο νεφέλη ἐπιποιάζουσα αὐτοῖς . καὶ ἤλθε φωνὴ ἐκ τῆς νεφέλης , λέγουσα , ὅτι ὁ υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός , αὐτῶ ἀκούετε .
 » Καὶ ἑξήπνετα περιεβλεψάμενοι , ἔκεν ἑδὲνα εἶδον , εἰμὴ τὸ Ἰησοῦν μόνον μεθ' ἑαυτῶ .

TOLOSANI . In metu erant Apostoli , ut superius dictum est , propterea quod audiverant fore ut Christus crucifigeretur Ierosolymis, tamen cùm vidissent Moysen & Eliam, nubem præterea ac solitudinem : adesseque illum Moysen, qui olim in caliginem esset ingressus, ibique cum Deo collocutus : illumque Eliam, qui de Cælo ignem in montem devocasset , confirmarunt animum , nec timēdi causam subesse duxerunt . Vel quod seducto ab hominibus in lo-

ΤΟΛΩΣ. Εφοβῶντο μὲ τὸ ἀποσθῆναι ὡς ἀνωτέρω εἶρηται . διότι ἐμελλεν ὁ Χριστὸς σαυρωθῆναι ἐν Ἱερουσαλήμ . ὁμοίως θεασάμενοι Μωϋσῆν καὶ Ἡλίαν καὶ ἐπὶ τῶ νεφέλῃ καὶ τῶ τῶ πῶτα ἐρημίαν . καὶ ὅτι Μωϋσῆς μὲ παρῆστιν . ὁ ποτὲ εἰσελθὼν εἰς τὸ γνόφον . καὶ συλλαλήσας τῷ Θεῷ . καὶ ὁ ἐπὶ τῶ ὄρει πῦρ κατενεγκὼν Ἡλίας , ὑπέλαβεν ἑδὲνα φόβον ἔχειν . ὃ μὲ ἔδει τῶ τῶ πῶτα ἐρημίαν . ὡς μὴ θεασάμενοι ὑπὸ Ἰησῶν . ὃ δὲ καὶ διὰ τὴν προφητικὴν συμμαχίαν . διὸ ἐφησὶν ὁ Πέτρος . καλὸν ἔστιν ἡμᾶς ὡςδε εἶναι διότι

διότι ἵεῖπε· σοὶ μίαν, καὶ Μωϋσῆ μίαν, καὶ Ηλία μίαν, φησὶν ὁ Ευαγγελιστὴς. καὶ ἵεῖπε ἡ λαλίσει· ἐπεὶ δὲ ἄλλος ἄμα καὶ δευτέρω Συμέριε· διὸ καὶ φησὶν ὁ Ευαγγελιστὴς· ἵεῖπε γὰρ ἐκφοβοί· καὶ δὲ ἵεῖπε ὅτι ὁ φόβος Συμέριε τὰς διαφορίας αὐτῶν, διὸ καὶ τὴν σύγκρισιν ἕκαστος ἀξίως ἐποίησατο· ἐλθόντος ἱεῖ τῆς φωνῆς ἀνωθεν ἐκ τῆς νεφέλης· καὶ μαρτυρήσας πρὸς τὸν ἵεῖ· ὅτι ἵεῖς ὄντι ὁ υἱὸς τοῦ ἀγαπῆτος τοῦ ὡς εὐδοκῆσαι· πεφανέρωται ὁ ἀληθὴς· ὅτι υἱὸς ὄντι Θεοῦ καὶ Θεοῦ· καὶ συναρρωσθῆναι μέλλῃ· μηδεὶς ἀρνήσῃται αὐτὸν ἀπιπτικῶν τῶν δόγματι.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Λεκάς ἵμετ' ὀκτώ φησιν, ὅτι ἐναντιώθηται τῷ τῶ, ἀλλὰ καὶ σφόδρα Συμάδων· ὁ μὲν γὰρ καὶ αὐτὸν τῶν ἡμερῶν καθ' ἡμέραν ἐφθέγγαστο, καὶ κείνῳ καθ' ἡμέραν ἀνήγαγεν, εἶπεν· ὁ δὲ τὰς μεταξὺ τῶν μόνων· λαβὼν τῶν τῶν κορυφαίαν ἀναφέρει· ἐν τῶ μὲν καὶ ἐν οἴκῳ τῶ αὐτοῦ δόξαν ἐπιδείξασα· ἐπεὶ ἵεῖ τῶ ὄρατος ἵεῖ εἶχε, πρὸς τῶ δόξαν ἵεῖ αὐτῶν ἀνήγαγεν ἵεῖ τῶν· ὁ δὲ κατ' ἰδίαν φησὶ, ὁ μυστικὸν τῶ πρῶτον καὶ ἐπιστημονομῶν, ὅτι ὡς ὅτι ἡ βλαβή δημοσεύειν αὐτὸν ὁ Κύριος· ἡ ἵεῖ λεγομένη μεταμόρφωσις καὶ τῶ ἐκλαμψιν ἡ καθ' ἡμέραν δόξαν λαμψεὶ ὁ πρῶτος ὡς ὁ ἵεῖ ὁ ἱματισμὸς ἐγένετο λευκός δόξαν ἀπικῶν, ὡς ὁ Λεκάς φησιν· ὁ ἵεῖ Ματθαῖος λευκά ἱμάτια γενόμενα λέγει ὡς ὁ φῶς· καὶ δὲ τῶ χαρῆς τῶ μεταβολῶν πᾶσι πρῶτον ὁ δόξαν ἐν τῶ βασιλείᾳ, ἵεῖ αὐτῶ τῶ σωτηρίας, ἵεῖ τῶ ὡμοκωμῶν αὐτῶ, ἀλλὰ φῶς πρῶτον ἵεῖ λαμψεὶ, ὅτι πάντῳ ἵεῖ τῶ ἐναλλαγῶν, ἡ ὁ Παύλος φησιν· ὁ δὲ Ευαγγελιστῶν μεταμόρφωσιν ὡνομάμασι· πᾶσι ἵεῖ ἐνεκεν Μωϋσῆ καὶ Ηλία εἰς μέσον ἀγαγῆ· ἵνα ὁ μέσον κἀντεθέν ἴδωσι τῶ δόξαν ἐ τῶ δευτέρω, καὶ ὅτι καλῶς ἐπηρέθη Πέτρος ὡμολογησῶν αὐτὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ.

co essent, proculque ab arbitris: vel quod in omnem eventum paratum haberent auxilium Prophetarum. Itaque Petrus, *bonum inquit, est nos hic esse*. quia autem dixit, *tibi unum, Moysi unum, & Elie unum*. subdit Evangelista: *non enim sciebat quid diceret*. quippe qui servos simul & Dominum promiscuè haberet, parique honore dignaretur. Cujus erroris causam communem cum sociis habuit eā, quam idem Evangelista mox prodit. quod nimirum omnes erant timore conturbati adeo ut cogitationes eorum, ac sensus confundisset metus; ut propterea minus liberum haberent iudicii usum, minusque inter dignitatem Domini, conditionemque servorum discernerent. Cū verò supernè advenisset e nube vox, testimoniū perhibens, esse ipsum Dei Filium: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*. manifestata veritas est, palàmque ostensum: esse Christum & Dei Filium & Deum. ut quantumvis crucifigendus esset postea, nemo tamen inficiari auderet divinitatem ejus, quæ oraculo tam celebri rei judicatæ autoritatem nacta, translataque in numerū immutabilium dogmatum esset.

VICTORIS ANTIOCH. *Post dies sex*. Lucas tamen *post octo* dicit: non adversans huic, sed valdè consentiens. nam diem qua Christus ea dixit, & diem qua duxit Discipulos in montem, ea summa comprehendit: cū Marcus sex tantum dierum inter has mediarum rationem habuerit. Sumptis igitur Primariis Apostolorum, Montem ascendit. Poterat ille quidem & domi gloriam suam ostendere, cū tamen

tamen congrueret celsitudini gloriae loci excelsitas, in Montem eos duxit excelsum. quod seorsum id actum dicit, mysterium rei significat: & minimè voluisse Dominum illam publicare. quæ autem vocatur Transfiguratio per exterius ostensum splendorem facta est, per quem resplenduit facies ut Sol, & vestis exalbuit, fulgurans, ut Lucas ait: at Matthæus, alba facta esse vestimenta ut lux. Non igitur characteris, ac lineamentorum mutatio quæpiam expectanda est in regno Dei, neque in Christo, neque in iis, qui ad ejus exemplum reformabuntur, sed lucis adjectio valde fulgentis. Et hæc est immu-

tatio, cuius Paulus meminit: quam Evangelistæ Transfigurationem nominarunt. Cur autem Moysem & Eliam in medium adducit? ut differentiam & inde perspicerent fervorum & Domini; & bene laudatum Petrum, quod ipsum Dei Filium esset confessus. Præterea ut idoneo testimonio refelleretur calumnia Christo imposita violatæ Legis, à dicentibus: *Non est hic a Deo qui Sabbatum non custodit.* & similia his. ut igitur ostenderet se innocentem, ac neque violatæ Legis, neque usurpatæ indebitæ gloriae reum in eo quod dixisset æqualem se Patri, duos quorum alter in observatione Legis, alter in zelo divini honoris, eminuerant, testes pro se producit in medium. Nam Moses qui Legem dederat, quomodo ejus transgressori & destructori obsequeretur? Elias similiter summus zelator divinæ gloriae, si Christus adversaretur Deo & falso, atque inconvenienter diceret ac ferret se Patri æqualem, haudquamquam id probaret, quod tamen fecit, Christo obnoxie apprensus, eique obtemperans,

9. Et descendentibus illis de monte, præcepit illis ne cuiquã, quæ vidissent, narrarent: nisi cum Filius hominis à mortuis resurrexerit.

EIVSDEM. Quò enim majora de ipso dicerentur, eò creditu difficiliora tunc apud plerosq; forent; & scandalum ex cruce vehementius offendisset. Hac de causa

δεύτεραν ᾗ, διότι ἐνεκάλαν αὐτὸν ὡς βαίνειν τῶ νόμῳ λέγοντες, ἔτι ὅτι ἐστὶν ὡς τῶ Θεοῦ, ὅτι ὁ σαββατὸν ἔτηρεϊ, ἔλλα πινά παρομοία. ἵνα τοίνυν ἀρχθῆ ὡς τῶτων ὅστιν ἀνεύθιμῳ, ἔτε νόμῳ ὡς βασις τὸ γινόμενον, ἔτε δόξης σφεπερισμὸς ἢ μὴ παρομοίως τὸ λεγῆν ἐαυτὸν ἴσον τῶ πατρὶ, τῶς ὅν ἐκατέρω λάμψαντας τῶς εἰς μέσον ἀρχ. ἔ γὰρ Μωϋσῆς ἢ νόμῳ ἔδωκε, ἔ ὅτι αὐτὸν ὡς βαίνοντα αὐτὸν καὶ τῶ πεθεικότη πολλέμιον ὄντα ἐθεράπευσεν αὐτὸν. Ἡλίας ᾗ ἔτε δόξης τῶ Θεοῦ ἐζήλωσε. καὶ ὅτι αὐτὸν εἰ ἀντίθετον ἢ τὸ Θεὸν αὐτὸν ἔλεγε ἴσον τῶ πατρὶ, μὴ ὡν ὅπερ ἐλεγε, μηδὲ παρομοίως τῶ ποιῶν, παρῆσι ἔ αὐτὸς ἔ ὑπήκουσεν.

καταβαίνοντων δὲ αὐτῶν ἀπὸ τῶ ὄρους, διετείλατο αὐτοῖς ἵνα μηδενὶ διηγήσωνται ἃ εἶδον, εἰ μὴ ὅταν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὡς νεκρῶν ἀναστῆι.

ΑΥΤΟΥ. Ὅτι γὰρ μείζονα ἐλέγετο ὡς αὐτῶ, τοῦ ὅτι δὲ ὡς ἀδεκτότητα ἢ τοῖς πολλοῖς τότε, καὶ ὁ σκάνδαλον ὅτι ἀπὸ τῶ σαυρῶς ἐπετίετο μῦλλον. ἔτε δὲ τῶ κελύει σὺν γὰρ,

γὰν, καὶ ἔχ' ἀπλῶς· ἀλλὰ πάλιν τῷ παύθας ἀναμνησκῶν, καὶ μονοῦχι τὴν αἰτίαν λέγων δι' αὐτῶν ἐκέλευσεν, καὶ μηδενὶ εἰπῶν, ἀλλ' εἰς ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν· καὶ ὁ δυσχερὲς σημάς ὁ χησὶν ἐμφάνει μόνον· ὁ κήνοι ὅτι ὡς τὴν ἀναστάσεως αὐτῶν μὴ συγιέντες ὁ μυστήριον, τὸ μὴ λόγον ἐκράτησαν, πρὸς ἑαυτὰς ὅτι συζητήσωμι τί ἔστιν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι;

ΤΟΛΩΣ. Οὐ μὲν πάντες καλέουσι σημάς τὰς ἀποστόλους ἀλλὰ εἰς τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι· ἀναμνησκῶν αὐτὰς τῷ παύθας· ἡδὴ γὰρ ἐκ τῶν προλαβόντων ἔπιστευσαν ὅτι Θεὸς ἔστι· καὶ ὅτι ἐπιἀμφισβήτησιν ἕδεμίαν εἶχον· ἡγνοῦν μὴ γὰρ ὁ ὡς τῆς ἀναστάσεως μυστήριον· ἐζητήσαν ὅτι πρὸς ἀλήθειας· ὅτι ποτε ἀρὰ ἔστιν ὁ φησὶν ὁ Χριστὸς, ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι·

fides deberet : de divinitate quidem ejus ita convicti erant, rebus modò visis & auditis, ut dubitare nequiquam possent . De morte ipsius nondum se edoctos plerè testabantur illa ipsa dubitatione, atque ignorantia, quam ad commemorationem resurrectionis prodiderunt . Mysteriorum enim istius adhuc expertes, quærebant inter se, quænam hæc tandem esset resurrectio à mortuis, de qua Christus loquebatur ?

» Καὶ τὸ λόγον ἐκράτησαν πρὸς ἑαυτὰς συζητῶντες τί ἔστι ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι;

10. Et verbum continuerunt apud se: còquirentes quid esset, cum à mortuis resurrexerit .

ΑΝΩΝΥΜΟΥ . Τὸ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι αὐτῶν, ἐποίησεν τὴν ἀδηλίαν· ἡ γὰρ ἠδέσαν τί ἔστι.

ANONYMI. Hanc dubitationē ipsis movit mentio resurrectionis, quæ quid esset, ignorabant.

ΤΟΛΩΣ. Τοῖς τῶν εἰ μοι φαίνεται ὁ σκοπὸς τῆς ἐπερωτήσεως τῶν μαθητῶν· ἐθεάσαντο γὰρ ἐν τῇ μεταμορφώσει σὺν τῷ Μωϋσῆϊ καὶ τῷ Ἠλίᾳ μετ' αὐτῶν· εἶπα ὡς ἀποκρίσεις λέγουσι πρὸς αὐτῶν ὅτι ἡμεῖς μὴ σε ἐωράκαμεν πρὸς τὸν Ἠλίαν· Πῶς ἔτι ὁ Γραμματικὸς Ἠλίαν πρὸς τὸν διδάσκων ἐρχομαι· ἀρὰ ψεύδον ἢ τ' ἀληθῆ λέγουσιν; ὁ ὅτι Κύριος ἀποκριθεὶς λέγει πρὸς αὐτὰς.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Interrogationis hujus Discipulorum hæc mihi videtur occasio, hic scopus fuisse. Viderant in Transfiguratione simul cum Moyse etiam Eliam Christo adstantem . Hinc causa dubitandi orta, sic ex Iesu quærunτ : Te nos multò ante vidimus, quàm Eliam, qui hodiè primùm apparuit nobis. quomodo igitur Scribæ docēt Eliā

ventu-

venturum prius quam Messias veniat ? mentiuntur ne , an vera loquuntur cum sic dicunt ? Ad quæ Dominus respondens , ait ipsis : Meum quidem secundum adventum Elias præcessurus est: hujus autem prioris adventus mei Præcursor Ioannes fuit. Equidem duos Prophetæ adventus Christi memorant : & hunc qui nunc contigit : & alium olim futurum, cuius Elias, ut dictum est, Præcursor veniet: uti prioris Præcursor Ioannes extitit. Propterea Ioannem ipsum Christus Eliam vocavit. non fanè quod eadem cum Elia persona esset : sed quod simili cum illo præditus officio præcurrendi ante adventum Domini priorem : sicut Elias ante posteriorem præcursum est. Quod additur: *restituere omnia*, Elias nimirum, ad tempora instantis secundi adventus referendum est. quando apprensus Elias præparabit viam Domino venturo, docens & disponens homines, & ad excipiendum venientem Dominum reddens idoneos.

ὅτι Ηλίας μὲν πρὸ τῆς ἐμῆς δευτέρας παρουσίας ἐλεύσεται. τῆς ἰσχυρῆς καὶ πρῆτης οἰκίας ἡλίου. ἡλίου ὁ ἰωάννης ἐλάλησε πρὸδρομῶ. ἐπεὶ δύο λέγουσιν ὅτι Προφήτης παρουσίας τοῦ Χριστοῦ. τὸν νῦν γεγενημένον. καὶ ἔτι τὸν μέλλοντα, ἧσιν ὁ Ηλίας, ὡς εἶρηται, ἐλεύσεται πρὸδρομῶ. καὶ γὰρ τῆς πρῆτης οἰκίας ὁ ἰωάννης ἐγένετο. Διὸ καὶ Ηλίου ὁ πρὸδρομῶ ὁ Χριστός ἐκάλεσε. ὅτι ἐπειδὴ Ηλίας ἦν, ἀλλ' ἔτι πρὸδρομῶ γέγονε, καὶ γὰρ ἐκείνου ἔσεως μέλλει. τὸ ἰσχυρῆς πάντων. πρὸ τῆς δευτέρας φησὶ παρουσίας ὅτι πρὸδρομῶν μέλλει καὶ διδάσκειν τὰ πρὸ τῆς δευτέρας παρουσίας τοῦ Κυρίου.

Malach. 4.5.

11. Et interrogabant eum, dicentes, Quid ergo dicunt Pharisei & Scribæ quia Eliã oportet venire primum ?

EIVSDEM . Hoc audiverant Pharisei, ut superius est dictum, ab Angelo, sive Malachia Propheta .

καὶ ἐπηρώτων αὐτὸν λέγοντες ὅτι λέγουσιν ὅτι γραμματεῖς, ὅτι Ηλίαν δεῖ εἶθιν ὑπάγειν;

ΑΥΤΟΥ. Τῶ ἦσαν ἀκηκοότες ὁ Φαρισαῖοι, κατὰ τὸν ἔμπεσον εἶρηται, ὑπὸ τοῦ ἀγγέλου ἡτοίματος Μαλαχίας πρὸ φηται :

Isa. 53.3.

12. Qui respondens ait illis, Elias cum venerit primò restituet omnia: & quomodo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiat & contemnatur .

EIVSDEM . Perturbationem, ex qua omnia restituere Elias incredulitatem dicit Israelitarum in Christum & secundum ejus adventum. Hanc tollet, & ea sublata restituere, & quasi in solido fundabit adveniens Elias: at non statim ve-

ὁ ἰσχυρῆς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, ὅτι Ηλίας μὲν ἐλθὼν πρῶτον ἰσχυρῆς πάντων. ὅπως γέγραπται ὅτι ἔτι ἦν τῆς ἀνθρώπων, ἵνα πολλὰ πάθῃ καὶ ἔξουθενωθῇ.

ΑΥΤΟΥ. Τὸν παραχρῆν φησὶ καὶ τὸν ἀπίστησαν, καὶ ἔχουσιν οἱ ἔξ Ἰσραὴλ πρὸ τῆς Χριστοῦ καὶ τῆς δευτέρας αὐτῆς παρουσίας. ἰσχυρῆς καὶ ἰσχυρῆς ἀποκαταστήσει, οἷον εἰς βεβαίωσιν σῆμα. ἀλλ' ὅτι ἐν τῆς ἡξί, φησὶν, Ηλίας. πῶς γὰρ ἔχει τὰ γεγραμμένα πρὸ ἐμῶν, ὅτι πολλὰ πά-

σσομαι,

σμαι, πέρασ λαβωσιν, εἰ εὐθύσ ἐλθῆ
 Ηλίας. ὁ γάρ Ηλίας τῆσ δευτέρασ μὲ
 παρυσίας ἔσαι πρεδρομο. δὲ ἔν
 πρῶτῳ παρὲ εἰμὲ γεγραμμύα, ὅτι
 ἔξυδενωθήσομαι; πρῶτα γενέσθαι.

» Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι καὶ Ηλίας
 » ἐλήλυθε, καὶ ἐποίησαν αὐτῷ ὅσα
 » ἠθέλησαν, καθὼς γέγραπται ἐπ' αὐ-
 » τόν.

ΑΥΤΟΥ. Ηλίας φησὶ Ἰωάννη
 Δὲ ὁ τ' Ἀρακονίας ὡραπλήσι. πρε-
 δρομοὶ γάρ ὅ δύο. ἐποίησαν Ἰωάν-
 νη ὅσα καὶ πέποιθεν ὑπὸ Ηρώδ'· πῶ
 δὲ γέγραπται παρὲ Ἰωάννη ὅτι παῖδοι ἅ πέ-
 ποιθεν; ἐγὼ ἔδαμῶ εὐρεῖν, ἢ ἔν ἐγὼ
 ἠγνόησα, ἢ ἐν τ' ὀπολλυμύασι βίβλοι
 γέγραπται. πολλὰ γάρ ἀπάλλοντο ἐν τῇ
 κτ' Ἰ Ναβυχοδονόσορ αἰχμαλωσία·
 ἢ ὁ καθὼς γέγραπται τῆτ' ἐστὶν ἐν τοῖσ
 εὐαγγελίοις. ὡς εἰ ἐλεγε· ὅτι ἅ πέποι-
 θεν, ἀνάγραπτα ἔσαι· ἀπὶ δὲ μέλλον-
 τῶ χρόνῳ παρεληλυθότα εἶρηκε.

ΤΟΛΩΣ. Ελέυσε τῷ φύσιν ὁ Ηλίας
 ὀποκαθιστῶν πάντα παρὲ τῆσ δευτέρασ
 παρυσίας· ἀλλὰ καὶ νῦν ἐλήλυθε
 Ηλίας· τῆτ' ἐστὶν ὁ Ἰωάννης. τῆτ' δὲ εἰ-
 πὼν ἀναμνήσκει αὐτῆσ τῶ οἰκείῳ πα-
 θῆσ, ὅκ τῶν θείων γραφῶν τὰσ μαρτυ-
 ρίας παριστῶν. ἀλλὰ καὶ αἰσ Ἰωάννη
 φησὶν ἐποίησαν ὅσα ἠθέλησαν· ὅν καὶ
 Ηλίαν καλεῖ δὲ τὴν πρεσβυτέρω ἀι-
 τίας· ὅ δὲ μαθητὰ ἐτύθηοντο παρὲ αὐ-
 τῶ, τῶσ γέγραπται παθεῖν Ἰὼν τῶ
 ἀνθρώπῳ; ὅ δὲ ὀποκρίθῆσ παρὲ αὐτῆσ
 ἐλεγε· ὅτι ὡσπερ ἐλήλυθε ὁ καθ'
 ὀμοίωσιν Ηλίῳ Ἰωάννη καὶ πάντα θνά
 πέποιθεν· ἔτω δὲ παθεῖν καὶ τὸν Ἰὼν τῶ
 ἀνθρώπῳ καὶ τὰ γεγραμμύα.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ἀναλα-
 βόντες τὰ εἰρημύα, τ' σὺμφρασιν τῶ
 ἔρητων θεωρήσωμεν. ἐν ὅτῳ ὑπῆρχῶ

niet. quomodo enim exitum ha-
 beret quæ de me scripta sunt: mul-
 ta videlicet me passurum si subito
 Elias veniret? Erit igitur Elias Pre-
 cursor secundi adventus mei. quæ
 verò de mea futura exinanitione
 scripta sunt, prius oportet evenire.

13. Sed dico vobis, quia &
 Elias venit: & fecerunt illi quæ-
 cumque voluerunt, sicut scriptum
 est de eo.

EIVSD. Eliam vocat Ioannem
 ob ejus simile ministerium. Præ-
 cursores enim sunt ambo. Fecerunt
 verò Ioanni ea, quæ passus est
 ab Herode. ubi verò scriptum est
 de Ioanne passurum ipsum quæ est
 passus? Equidem nusquam repe-
 ri. aut igitur id me quærentem fu-
 git: aut in libris sacris, qui peric-
 runt, legebatur. multi enim peric-
 runt in captivitate sub Nabucho-
 donozore. aut illud, sicut scriptum
 est, Evangelia respicit, in quibus
 scribenda erat mors Ioannis, per-
 mutatione temporum præterito po-
 sito loco futuri.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Veniet, inquit,
 Elias restituens omnia ante secun-
 dum adventum. Sed & nunc Elias
 venit: hoc est, Ioannes. quo dicto
 refricat ipsis memoriam passionis
 suæ, producendis testimoniis divi-
 narum scripturarum. Fecerunt, in-
 quit, ei quæcumque voluerunt. Ioan-
 ni videlicet, quem Eliam vocat
 propter rationem prius dictam. In-
 terrogantibus porro ipsum Disci-
 pulis quomodo scriptum esset pas-
 surum Filium hominis? respondit
 id fuisse præsignificatum in exem-
 plis Sanctorum veteris Legis, qui
 Christi figuræ fuerant, omnesque

A a per-

persecutionem sunt passi. ut enim, inquit, Ioannes gravia pertulit, quia figuratus ab Elia Iefabelis olim odium & fugam, atque exilium passus : ita & Fium hominis in se representaturum eas passiones & mala, quæ in personis Prophetarum in sui figuram præcesserunt.

VICTORIS ANTIOCH. Resumptis jam dictis, cohærentiam sententiarum consideremus. Dum adhuc erant in monte Discipuli, visa jam Transfiguratione, ac gustu prælibato Regni ejus, interrogarunt Christum de eo quod Scribæ dicebant. Ille autem confirmavit Prophetæ prædicationem, dicens venturum Eliam, & restitutum omnia. Iterum interrogarunt ipsum Discipuli : Et quomodo scriptum est passurum Filium hominis ? ad hoc ait : Dico vobis : Sicut qui venit in similitudinem Eliæ Ioannes gravissima passus est, sic juxta scripturas passurum Filium hominis.

14. Et veniens ad Discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes cum illis.

15. Et confestim omnis populus videns Iesum, stupefactus est & expaverunt : & accurrentes salutabant eum.

16 Et interrogavit eos, Quid inter vos conquiretis ?

EIVSD. Quare novem Discipulis, qui cum ipso in montem non ascendcrant, quæstionem movent? Captata videlicet Scribæ occasione absentia Salvatoris, abducturos se ab eo Discipulos sperarunt. sed subito illum conspicati reducem; vel potius non illi (non enim digni erant qui viderent Salvatorē) sed omnis populus, stupefactus est, aspectu ejus ipsos percellente. *Et accurrentes salutabant eum*, ex populo scilicet, qui odii in eum, invidiaeque expertes, esse cum eo semper volebant.

Ἐν τῷ ὄρει ὁ μαθηταὶ καὶ τὸ μεταμόρφωσιν αὐτῶ ἐθεάσαντο, καὶ γέμα ἐδέξαντο τὴ βασιλείας αὐτῶ, ἠρώτησαν αὐτὸν ὅτι ἔσπετο τῶ γραμματέων λεγόμενον. ἐβεβαίωσε τῶ περὶ τῶ καὶ περὶ ῥῶσιν, εἰπὼν ἰπὶ ἡξεί καὶ ἀποκαταστήσει πάντα. πάλιν ἐπύθοντο αὐτῶ ὁ μαθηταὶ καὶ πῶς γέγραπται παθὲν ὁ υἱὸν τῶ ἀνθρώπου; εἶπε πρὸς τῶ φησι, λέγω ὑμῖν ὅτι ὡς περ ἐλήλυθεν ὁ καθ' ὁμοίωσιν Ηλιῶ Ιωάννης καὶ πάνδηνα πειπώνων. ἔγω καὶ γέγραμμένα παθὲν ὁ υἱὸν τῶ ἀνθρώπου.

καὶ ἐλθὼν πρὸς τὰς μαθητὰς, εἶδεν ὄχλον πολὺν περὶ αὐτῶ, καὶ γραμματεῖς συζητῶντας αὐτοῖς.

καὶ εὐθέως πᾶς ὁ ὄχλος ἰδὼν αὐτὸν, ἐξεθαμβήθη, καὶ προστρέχοντες ἠσπάζοντο αὐτὸν.

καὶ ἐπηρώτησε τὰς γραμματεῖς, τί συζητεῖτε πρὸς αὐτῶ.

ΑΥΤΟΥ. Ἰνα τί πρὸς τὰς ἐννεα εἰπὼν τὸ ζήτησιν τὰς μὴ συναβάντας αὐτῶ εἰς τὸ ὄρος; δραξάμενοι γὰρ ὁ γραμματεῖς τὸ σωτήριον ἀπορίας, περιέλκεν τὰς μαθητὰς ὑπελάμβανον· ἀλλ' ἀφνίδι αὐτῶ θεασάμενοι, μᾶλλον δὲ εὖ αὐτῶ (ὅδε γὰρ εἰσιν ἄξιοι σωτῆρα γενεῶν) ἀλλ' ὁ πᾶς ὄχλος ἐξεθαμβήθη, τὸ θεῶ αὐτῶ εἰς ἐκπληξιν ἀγαγῶσιν. καὶ δὴ προσδραμόντες ἠσπάζοντο αὐτὸν, δηλονότι οἱ ἀπὸ τῶ ὄχλου, οἵπινες πάντος ἀπηλαγμένοι πείρας, ἐβέλοντο δάσωντος αὐτῶ συνηγαί.

καὶ

» Καὶ ἀποκριθεὶς εἶπεν ὁ ἄλλος,
» εἶπε .

17. Et respondens unus de tur-
» ba , dixit ,

ΤΟΛΩΣ. Καὶ ἔλθων πρὸς τὴν μα-
θηταῖς φησὶν εἶδεν ὄχλῳ πολὺν συνη-
θροισμένῳ ἀνθρώπων ᾧ ἐβλεπον ἔχον-
τα πνεῦμα ἀκάθαρτον καὶ ἄλαλον . καὶ
δι' ὀφθαλμοῦ Κυρίου ἐρχόμενον ἔξε-
θαμβήθησαν φησὶ καὶ προστρέχοντες .
ἠσπάζοντο αὐτὸν . εἶπε τὴν θεραπείαν
ἐλπίζοντες τὴν πάσχοντες . διὸ καὶ ἔξε-
θαμβήθησαν . εἶπε καὶ διὰ φόβον οὐπερ
εἰώθεισαν ἔχοντες πρὸς αὐτὸν . καὶ ὁ Κυ-
ριος ἰδὼν ἐπερώτησεν αὐτούς . τί συ-
ζητεῖτε πρὸς ἑαυτούς ; ὅχι ὡς ἀγνωστών .
ἀλλ' ἵνα κατακαλέσωσιν αὐτὸν ἰάσασθαι .
τὸν ἀνθρώπον .

TOLOSANI. Et veniens ad
Discipulos suos (pergit Evangelista
dicere) vidit turbam magnam circa
eos congregatam. Hominem vide-
licet spectabant habentem spiritum
immundum & mutum. Ac tū sanè
respicientes venientem Dominum,
stupefacti sunt, inquit, & accurren-
tes salutabant eum . vel quod cura-
tionem infirmi sperarent , & quasi
eblandiri fatagerent : quò referri
potest quò dicunt, ut stupefacti, re-
putatione nimirum tacita miraculæ
potentiæ ipsius, tot prodigiis pro-
batæ, quorum recordationē aspe-

ctus ejus excitarat , in admirationem ejus ex improvise præsentis exci-
tati. Nisi potius ea commotio effectus quidam invidiæ fuit, ejus qua fla-
grare in ipsum consueverant. Videns autem Dominus interrogavit eos:
quid inter vos conquiritis? non utique ignorans . sed invitans ad sibi sup-
plicandum pro salute hominis dæmone infestis .

» Διδάσκαλε , ἤνεγκα τὸ υἱόν μου
» πρὸς σε , ἔχοντα πνεῦμα ἀλάλον .
» Καὶ ὅτι ἀπὸ αὐτοῦ καταλαβήσῃς σ-
» ρει , καὶ ἀφρίζει , καὶ τρίζει τὴν
» ὀδόντας αὐτοῦ , καὶ ξηραίνει .

» Magister, attuli filium meum
» ad te, habentem spiritum mutū.
18. Qui ubicumq; eū apprehē-
» derit, allidit illum, & spumat , &
» stridet , & arefcit :

ΤΟΛΩΣ. Οὗτος ὁ ἀνθρώπος ὁ υἱὸς
εἶπεν αὐτῷ πρὸς τὸν Χριστὸν ἤνεγκών,
σφόδρα ἐπύχαινον ἀδελφὸς καὶ τὴν
πίστιν . καὶ τὴν ὅτι πολλῶν ὄσι φανε-
ρόν . Καὶ ᾧ ὁ Κύριος θεασάμενος αὐ-
τὸν εἶπεν . ὦ γενεὰ ἀπίστος . καὶ πάλιν
διώσται πειθεύσαι ; πάντες γὰρ διωπα-
τῶ πειτεύσαντι . καὶ αὐτῷ . εἰ ἀπὸ ἡ ἀπιστία
αὐτῷ γέγονεν αἰτία τῆ μη ἐλθῆν τὸ
δαίμονα , τί τοῖς μαθηταῖς ἐγκαλεῖ ;
πρὸς γὰρ ὅτι θεραπεύσαι πᾶς νόσος δύο
πυγχαύσει μέγιστα κεφάλαια , ἢ τὴν
πάσχοντες , ὡς πολλάκις εἶρη , πίστες,
καὶ ἢ αὐτῷ τῷ θεραπεύοντες ἀρετῆτε
καὶ δυνάμεις .

TOLOSANI. Hic homo , qui
filium suum Christo obtulit, valde
infirmus erat in fide , ut ex multis
licet intelligere. Etenim Dominus
intuitus illum dixit: O generatio in-
credula ! Et rursus : si potes credere .
omnia enim possibilia sunt credenti .
Dicat aliquis : si hominis ejus in-
credulitas in causa fuit cur dæmon
non exisset, cur Discipulos quoque
suos Dominus incusat ? quia & in
ipsis pars culpæ residebat, nondum
fatis robustè credentibus. Nam ad
curādos morbos duo præcipuè ne-
cessaria sunt , primū languentis
A 2 2 ipfius

ipsius fides, ut saepius est dictum; deinde curationem operantis virtus & potestas.

» Et dixi Discipulis tuis ut cicerent illum, & non potuerunt.

19. Qui respondens ei, dixit; O generatio incredula quamdiu apud vos ero? quādiu vos patiar? afferte illum ad me.

20. Et attulerunt eum. Et cum vidisset eum, statim spiritus cōturbavit illum: & elusus in terram, volutabatur spumans.

ΤΟΛΟΣ. Vide huius hominis inofficiosam rusticitatem, qui in tam multorum circumstantiū auribus vituperet Discipulos apud ipsum Iesum; attuli, inquit, filium meum ad Discipulos tuos, & non potuerunt curare ipsum. Iesus autem Discipulorum honori consulens causam non eiectionis dæmonis ipsi potius imputat eorum accusatori. ad quem illa dicit: *O generatio incredula & perversa!* Non ad hunc porro solum dicit, sed & ad Iudæos omnes. multi videlicet illic erant offensi infensique Christo sine causa. Ajens igitur Dominus: *quamdiu ero apud vos?* ostendit: nō esse sibi grave crucifigi, aut mori; sed versari cum ipsis. Quod deinde afferri iussit ad se puerū, quodq; allatum cōturbari permisit, discerpique à dæmone, non ad ostentationem dixit fecitve: sed ut ea mora & spectaculo provocaret pueri patrem ad certam fidem miraculi futuri.

21. Et interrogavit patrem ejus, Quantū temporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait, Ab infantia.

22. Et frequenter eum in ignē & in aquas misit, ut eum per-

» Καὶ εἶπον τοῖς μαθηταῖς σου ἵνα αὐτὸ ἐκβάλωσι, καὶ ἄν ἴσχυσαν.

» Ο δὲ ἀποκριθεὶς αὐτῷ, εἶπεν, ὡ γενεὰ ἀπίστος, ἕως ποῦτε πρὸς ὑμᾶς ἔσομαι; ἕως ποῦτε ἀνέξομαι ὑμῶν; φέρετε αὐτὸν πρὸς με.

» Καὶ ἠέγκαν αὐτὸν πρὸς αὐτὸν. Ἐὶ δὼν αὐτὸν, ἐυθέως ὁ πνεῦμα ἐσπαράξεν αὐτὸν. Ἐπειὼν δὲ τῆς γῆς, ἐκυλίετο ἀφρίζων.

ΤΟΛΟΣ. Ὅρα τὴν τῷ ἀνδρώσῳ τῷ τε καὶ ἐτέρωθι ἀγνωμοσύνην. πῶς ἐν παρούσῃ πολλῶν λέγει τῷ Ἰησοῦ ῥῆμα καὶ τῷ μαθητῶν ὅτι προσήνεγκα αὐτὸν τοῖς μαθηταῖς σου. καὶ ἄν ἴσχυσαν αὐτὸν θραπεύσαι. κἀντεθεὶς ὁ Ἰησοῦς αὐτῷ μάλλῃ τὴν αἰτίαν λογίζεσθαι πλεῖον ἢ περὶ τοῖς μαθηταῖς. διὸ καὶ φησιν. ὡ γενεὰ ἀπίστος καὶ διεσραμμένη καὶ μόνον πρὸς αὐτὸν τῷτό φησιν. ἀλλὰ καὶ πρὸς πάντας Ἰουδαίους. καὶ γὰρ ἦσαν πολλοὶ τῷ ἐκείνῳ παρῆντων σκανδαλίζομενοι καὶ αὐτῷ τὰ μὴ προσήκοντα. εἰπὼν τίνῃ ὁ Κύριος. ἕως ποῦτε ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; δεικνυσιν ὅτι καὶ ὁ σαυρωθῆναι καὶ θανεῖν βάρυ. ἀλλὰ ὁ εἶπεν μετ' αὐτῷ. ὁ δὲ φέρετέ μοι αὐτὸν ἵδω. καὶ ὁ κατὰλιπὼν αὐτὸν ἀπαρῶθησθαι καὶ πρὸς ἑπάδξεν ἔπειτα Κύριος. ἀλλὰ διὰ τὸ πατέρα τῷ παιδὸς ὅπως ταῦτα ὁρῶν εἰς πίστιν ἔλθῃ τῷ γετισσομένης θάυματος.

» Καὶ ἐπερώτησε τὸν πατέρα αὐτοῦ, ποῦ χρόνον ἔστιν, ὡς τῷτό γέγονεν αὐτῷ; ὁ δὲ εἶπε, ἀπὸ τοῦ γενεῶν.

» Καὶ πολλάκις αὐτὸν εἰς τὸ πῦρ ἔβαλε, καὶ εἰς τὸ ὕδωρ, ἵνα ἀπολέγῃ αὐτὸν

„ αὐτὸν . ἀλλ' ἐπὶ δυνάσει , βοήθησον
 „ ἡμῖν (πλάγχθια εἶς ἐφ' ἡμᾶς .
 „ Ὁ Ἰησοῦς εἶπε αὐτῷ , ὅ , εἰ
 „ δυνάσαι πνεύσαι , πάντα δυνατὰ τῷ
 „ πνεύοντι .
 „ Καὶ ἐνθάδε κραξάσας ὁ πατὴρ τῷ
 „ παιδίῳ μετὰ δακρύων ἔλεγε , πνεύω
 „ κύριε . βοήθη με τῇ ἀπιστίᾳ .

ΤΟΛΩΣ. Επειδή ὁ πατὴρ τῷ
 παιδίῳ εἶπε . εἰ δυνάσαι βοήθη μοι .
 λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Κύριος . τῷ πνεύοντι
 πάντα δυνατὰ . εἰς γὰρ ἐκείνῳ περὶ
 τοῦ ὅτι ὁ Κύριος ὁ ἐγκληματὰ εἰπόν .
 ὁ Ἰησοῦς λέγει τῷ τῷ ἰσχυρῶν .
 αὐτὸς δυνάσαι ἐπὶ τῷ θαυματουργίᾳ .
 ἀλλὰ καὶ τῷ ἐπίσης ποιῆσαι θαύματα
 ἐνεργῆσαι ὡς ἀπληθείας ἐμοί . τὰς
 αὐτὸς δυνάσαι ἡ ἀπιστίᾳ εἰ κα-
 θαρῶς πνεύσαι . ὁ Ἰησοῦς ἐπὶ μᾶλλον ἔλεγ-
 χόμοδος ἐπὶ τῇ ἀπιστίᾳ , κέκραγε λέγων .
 πνεύω Κύριε . βοήθη με τῇ ἀπιστίᾳ . δι-
 χαράς γὰρ λέγειν ἐπὶ τῷ πνεύοντι . τὸ
 εἰς ἀσπληθείας , τὸ ἰσχυρῶν τῷ
 πνεύματι κίω . ἢ τῷ ἀρξάμενος
 πνεύσαι τῷ Κυρίῳ βοήθειας ἐδέετο .
 καὶ γὰρ ἐπὶ μαθηταὶ ἔλεγον τῷ Σα-
 τῆρι . πρὸς ἡμῖν πνεύω . τὸ πνεύοντι
 ζητήσας ὡς τῷ αὐτῷ δυνάσαι λα-
 βῆναι .

plicem enim fidem esse dicimus : priorem initialem & inchoatam , po-
 steriorem perfectam & spiritualem . Propterea cum incepisset credere ,
 Domini ad ulterius perfectæq; credendū opem implorabat . Nam & ipsi
 Discipuli Salvatori supplicantes dixerunt : *Adauge nobis fidem* . perfectā
 illam videlicet, quæ Dei potentix opus , & misericordix munus est, im-
 petrare cupientes .

„ Ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς ὅτι ἐπικυωξέχθη
 „ ὕχθη , ἐπετίμησε τῷ πνεύματι
 „ τῷ ἀκαθάρτῳ λέγων αὐτῷ , ὅ πνεύ-
 „ μα ὁ ἀλάλη καὶ κωφόν , ἐγὼ σοι ἐπι-
 „ πάσω , ἐξέλθε ἐξ αὐτοῦ , καὶ μηκέτι
 „ εἰσελθῆς εἰς αὐτόν .
 „ Καὶ κραξάσας , καὶ πολλὰ (πα-

„ deret : sed si quid potes , adjuva
 „ nos, misertus nostri .
 23. Iesus autem ait illi , Si po-
 „ tes credere , omnia possibilia
 „ sunt credenti .
 24. Et cōtinuò exclamans pa-
 „ ter pueri, cum lachrymis agebat,
 „ Credo Domine : adiuva incre-
 „ dultatem meam .

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Postquam verò
 pater pueri dixit : *Si potes adjuva
 me* . dicit ad ipsum Dominus : *Om-
 nia possibilia sunt credenti* . quibus
 verbis, per eum & incredulitatem
 ejus stetit indicat quo minus à
 Discipulis puer curaretur . Innuit
 præterea sibi summam inesse po-
 testatem non modò perpetrandarū
 per se ipsum rerum mirabilium ;
 sed & communicandæ aliis qui-
 buscumque mirificæ virtutis, qua
 miracula & ipsi operari similiter
 possint . Hanc enim ea verba sen-
 tentiam habent : Vel tu ipse, me ti-
 bi vim tribuente , sanare puerum
 tuum poteris, si credideris syncerè.
 Ille autem eo magis incredulitatis
 convictus suæ, & ex reprehensione
 ad emendationis curam proficiens,
 clamavit dicens : *Credo Domine ,
 adjuva incredulitatem meam* . Du-

25. Et cum videret Iesus con-
 „ currentem turbam , commina-
 „ tus est spiritui immundo, dicens
 „ illi : Surde & mute spiritus, ego
 „ præcipio tibi exi ab eo : & am-
 „ plius ne introcas in eum .
 26. Et exclamans , & multum
 „ discer-

», discerpens eum, exiit ab eo, &
», factus est sicut mortuus, ita ut
», multi dicerēt, Quia mortuus est.

27. Iesus autem tenens manū
», ejus, elevavit eum: & surrexit.

TOLOSANI. Potestatem Domini adversus dæmonas, divinitatemque veram ejusdem ostendit hæc ejus ad dæmonium vox: *Mute & surde spiritus: Ego præcipio tibi* &c. nam præcipiendi verbum auctoritatis humana majoris, atq; adeo divinæ habet emphasim. Quod autem nõ solùm exire jubet; sed præterea vetat, ne amplius introeat in eum. Id ita facit propter infidelitatem, quam in patre pueri deprehenderat. Erat enim alioqui periculum ne semel licet ejectus dæmon, in domicilium fidei præsidio non munitum, regressum facilem haberet. Habebat enim, ut dictum est, hic homo initium fidei quoddam, nõ perfectam & consummatam fidem. quæ causa etiam fuit cur tam ægrè divelleretur à puero dæmon, ac nonnisi ita malè discerpens miserum, ut pro mortuo relinqueret.

VICTORIS ANTIOCH. Huc hominem valde infirmum in fide ostendit Scriptura; & ex multis id indiciis patet. vel quòd Christus dixerit: *O generatio incredula!* & rursus: *Omnia possibilia credenti.* vel ex ipsa ejus confessione dicentis, cum accederet ad Christum, *adjuva incredulitatem meam.* & ex eo, quod præceperit dæmonio, ne amplius introiret in eum. Præterea ex illis Christi verbis: *si potes credere.* & quod dicit: *incredulitatem ejus causam fuisse cur non ejiceretur dæmon.* quare igitur Disci-

», ράξαν αὐτὸν, ἔξῃλθε. καὶ ἐγένετο
», ὡς εἰ νεκρὸς, ὥστε πολλὰς λέγειν
», ὅτι ἀπέθανεν.

», Ο ἱ Ἰησοῦς κρατῆρας τῆς χειρὸς
», αὐτοῦ, ἤγειρεν αὐτὸν, καὶ ἀνέστη.

ΤΟΛΩΣ. Τὴν δέξασίαν τῆ Κυρίου καὶ τῷ δαυμόνιον· καὶ ὅτι Θεὸς ἐστὶν ἀληθινὸς· δείκνυσιν ἢ αὐτῆ φωνῆ ἢ πρὸς τὸ δαυμόνιον λέγουσα· ὁ ἄλαλον καὶ κωφὸν πνεῦμα ἐγώ σοι ἐπιπάσσω· ὁ μὲ γὰρ ἐπιπάσσω, τὴν αὐτῆ θεότητα παρίστησι· ὁ ἰ μὴ μόνον ἔξελθῆν· ἀλλὰ καὶ μηκέτι εἰσελθῆν· διὰ τὴν τῆ πατρὸς τῆ παιδὸς ἀπιστίαν εἶρηται· ἔ γὰρ ἦν πεφραγμένον τῆ πίστει· ἀλλ' ἀρχὴν, ὡς εἶρηται, πίστιος εἰσὶν γαίναν· ἔχων· διὰ τῆτο καὶ ἢ τῆ δούμονον· ἔκ τῆ παιδὸς δαυμόνιον ἔγω δύσκολος ἦν, ὥστε νεκρὸν νομίζεσθαι τὸ παῖδα γενέσθαι.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τὸ τὸ ἄνθρωπον σφόδρα ἀσθενῆντα καὶ πᾶσιν δείκνυσιν ἢ γραφῆ καὶ ἔκ πολλῶν τῆτο δῆλον, ἔκ τε τῆ ἀπεινῶ Χριστὸν, ὡς γρηθὰ ἀπιστος, καὶ πάλιν, τῷ πεινῶντι πᾶσα διωατὰ, ἔκτε τῆ εἰσῆν αὐτὸν τὸ πρὸς ἐλθόντα, βοηθῆ με τῆ ἀπιστία, καὶ ἔκ τῆ κελεύσασθαι δαυμόνιον μὴ εἰσελθῆν εἰς αὐτὸν, καὶ ἔκ τῆ πάλιν εἰσῆν τὸ Χριστὸν εἰ διώασθαι πεινῶν καὶ εἰ ἀπιστία αὐτῆ γέρονε, φησὶν, αἰτία τῆ μὴ ἔξελθῆναι τῆ δούμονα, τί ποῖς μαθητῆ ἐγκαλεῖ; δεικνύς ὅτι διωατὸν αὐτὸς καὶ χωρὶς τῷ προσαγγόντων μὲ πίστιος πολλὰ ἔθεραπύσασθαι, ὡς περὶ γὰρ ἀρκὴ πολλὰ κίς ἢ τῆ πρὸς ἐλθόντων πᾶσιν εἰς τὸ κατ' ἐλατήρων λαβεῖν, ἔγω τῷ πεινῶντων πολλὰ κίς ἢ κεῖσθαι ἢ διωαμῖς καὶ μὴ πεινῶντων τῷ πρὸς ἐλθόντων θαυματῶν γέρονε. ἴσα ἰ τῆ καὶ ἐτέρωθεν τὴν ἀγνωμοσύνην, πῶς δὲ τῆ ὄχλος ἐπυγχανὴ τῷ Ἰησοῦ καὶ τῷ μαθητῶν λέγων, ὅτι πρὸς ἐλθόντα αὐτὸν τῶς μαθητῆ καὶ καὶ ἔκ ἰχουσαν αὐτὸν θεραπύσασθαι· ἀλλ' αὐτὸς ἀπαλάττων αὐτὸς τῆ

τῶ ἐγκλημαίῳ, ὅτι τῶ δήμῳ, ὅ πλῆθος
 ἔν ἐκείνῳ λογίζεσθαι, ὡ γῆρα, φησὶν,
 ἄπιστος καὶ διεσπασμένη, ἕως ποτε ἔσο-
 μαί μεθ' ὑμῶν; ὅκ εἰς ὅ τῶ τῶ πρῶτον
 μόνῳ ἀποϊανόμῳ, ἵνα μὴ αὐτὸν
 ἐξαπορήσῃ, ὅ πρῶτον ἀπίστῳ· εἰς
 πάντας ἵδουμένους ἀποφθίσθαι. καὶ γὰρ
 εἰκὸς πολλὰς τῶ παρόντων σκανδαλι-
 αδίαι, καὶ τὰ μὴ προσηκόντα ἐννοή-
 σαι καὶ αὐτῶ. ὅταν δὲ εἴπῃ, ἕως ποτε
 ἔσομαι μεθ' ὑμῶν; δείκνυσσι πάλιν ἄσ-
 पासιν ὄντα τὸ θάνατον αὐτῶ, καὶ ὅτι ὅ
 ὅ σαυροθλίαι, ἀλλὰ ὅ εἶ) μετ' αὐτῶ
 βαρῦ. ὅ μὲν ἔση μέχρι τῶ ἐγκλημα-
 των· ἀλλὰ τί φησι; φέρετέ μοι αὐτόν.
 καὶ ἀφίθῃ αὐτὸν παρεστήθεσθαι, ὅ πρῶτον
 ἐπίθῃ, ἀλλὰ δι' αὐτὸν ὅ πατέρα· ἵνα
 ὅταν ἴδῃ τὸ δαίμονι) θρομβύμῳ ἀπὸ
 τῶ κληθῆναι μόνῳ, καὶ ὅπως ἐναχθῇ
 εἰς τὸ πῖσιν τῶ ἐσομένου θάνατου. καὶ
 ἐπερωτᾷ μὲν ὁ Σωτῆρ, πῶ χρόνῳ κατέ-
 χοιτῶ τῶ δαίμονι; ὁ δὲ, ἐκ παιδός, ἔφη,
 καὶ ὡς κινδυνύει ἀφαιρεθῆναι, καὶ τὸ
 ἄπιστον ἀφῆκε φωνῶ λέγων ὅ, εἴ ἴ δύ-
 νασαι, βοήθει ἡμῖν. ὅ δὲ τῶ Σωτῆ-
 ρῳ ἢ τὸ δυνάμεως ἐνθῆξῃς μὲν τὸ πρῶτον
 πῶσης προσηκόντῳ ἐγένετο, λέγοντῳ τῶ
 εἰ πῖσῃς, πάντα δυνατὰ τῶ πῖσῃσιν,
 ὅ γὰρ ἔφη, ἐμοὶ πάντα δυνατὰ. καὶ τοὶ
 τῶ δὲ δηλοῖ, τὸ εἰς αὐτὸ πῖσιν πάντα ἔχον
 δυνατὰ. ἀλλὰ τῶ πῖσῃσιν φησὶν, ἄμα
 καὶ προσηκόντων ὅτι τὸ πῖσιν. ὁ δὲ, ἐπι-
 μάλλῳ ἐλεγχόμενῳ ὅτι τῆ ἀπίστῃ,
 πῖσῃσιν, ἔφη, βοήθει με τῆ ἀπίστῃ. ἀλλὰ
 εἰ ὅπισθεν εἰπὼν, πῖσῃσιν, ὡς πάλιν
 φησὶ, βοήθει με τῆ ἀπίστῃ; ἀφῆκε
 ὅστιν ἢ πῖσῃσιν. ἢ μὲν εἰσαγωγικῆ, ἢ δὲ πε-
 λεία. ἀρξάμενῳ ἔν πῖσῃσιν, ἐδέετο
 τῶ Σωτῆρος ὅτι τὸ αὐτῶ δυνάμεως προ-
 σθῆναι τὸ λέγον. ὅπως καὶ ὅ μαθηταὶ
 ἔλεγον τῶ Σωτῆρι, πῖσῃσιν ἡμῖν πῖσιν.
 ἔνθα δὲ ὅ πῖσῃσιν μὲν ὁ ὅχλῳ. ὁ δὲ
 Σωτῆρ, ὡς φησὶν ὁ εὐαγγελιστῆς, τῶ τῶ
 ἴδων, ἐπέτιμῃσιν τῶ πνύματι τῶ ἀκα-
 θάρτου. ὅταν δὲ πῖσῃσιν φησὶσιν δη-

pulos reprehendit? ostendens vi-
 delicet potuisse ipsos compensare
 defectum fidei recurrentium ad ip-
 sos, abundantiori sua fide si talem
 habuissent. ut enim aliquando ex-
 cellens fides poscentium auxilium,
 facit ut accipere id queant à me-
 diocri fide præditis: sic è converfo
 minor fides accedentium supple-
 tur ad effectum miraculi, excessu
 fidei vigentis in iis, ad quos recur-
 ritur. Vide autem & aliunde ingratū
 hujus & inofficiosū agendi mo-
 dum. convenit Dominum coram
 populo contra Discipulos, dicens:
 attuli hunc Discipulis tuis, & non
 potuerunt ipsum sanare. sed Chri-
 stus purgans eos ab eo crimine a-
 pud populum, majorem ejus incō-
 modi partem in ejus culpam con-
 fert. *O generatio*, inquiens, *incredu-
 la, & perversa, quamdiu apud vos
 ero?* non in ejus solius faciem in-
 tendens, ne ipsum conturbaret, de
 cujus incredulitate conqueritur. In
 commune autem Iudæis loquitur;
 quorum multos præsentium veri-
 simile est fuisse scandalizatos, ne-
 que de ipso ut conveniebat sensis-
 se. Cum autem dicit: *quamdiu apud
 vos ero?* ostendit sibi libenti even-
 turam mortem: nec sibi grave esse
 crucifigi, sed apud ipsos esse. non
 autem in querelis ac criminationi-
 bus hæsit. sed quid ait? *Afferte il-
 lum ad me.* & permisit ipsum di-
 fcerpi: non ad ostentationem: sed
 propter ipsum patrem. ut is videns
 dæmonem turbari sola Christi vo-
 ce, vel sic excitaretur ad fidem mi-
 raculi futuri. Et interrogat quidē
 Salvator ex quāto tempore in po-
 testate dæmonis esset? Ille autem,
 ab infantia respondit; adjungens
 in periculo cū fuisse malè pereūdi-
 tum

tum illam incredulam subjunxit vocem : *Si quid potes adjuva nos* . A Salvatore autem virtutis ostensio cum conveniente mansuetudine facta est; dicente : si credis, cuncta sunt possibilea credenti . non enim dixit : mihi cuncta possibilea sunt . Et hoc significat fidem in ipsum omnipotentem esse . sed credenti dixit : simul & adhortans ad fidem . Ille autem adhuc magis cōvictus de incredulitate : *Credo* , ait, *adjuva incredulitatem meam* . verū , si credebat dicens *credo*; quomodo rursus dicit : *adjuva incredulitatem meā* ? Duplex est fides, initialis & perfecta . Incipiens ergo credere, petebat à Salvatore, ut per suā potētīā quod sibi fidei deerat , adjungeret . sic & Discipuli Salvatore dixerunt : *adauge nobis fidē* . ubi verò cōcurrit populus , Salvator , ut ait Evangelista , eo viso, *comminatus est spiritui immundo* . Hinc invitamentum non parvum offertur Domino curationis operandæ , spes nimirum ex ipsa secutura sui notitiæ in illo , qui spectatum accurrerat,

populo . nam ejus gratia venerat : ut, inquam, se hominibus, quantum quisque capere posset, manifestaret , in mundo conversabatur . Postea mandatorum suorum potentiam demonstravit, dicens : *Mute & surde spiritus ego precipio tibi, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum* . Et illud quidem : *Ego precipio tibi*, divinam potestatem ab humanæ fidei cōcursu independentem ostendit . Illud autem : non tantum exi, sed ne amplius introeas, innuit hunc hominem fide non munitum expositum secundæ dæmonis invasioni & opportunum fuisse; nisi eam jam nunc arceret Dominicum imperium præcavens ne fieret . cæterum vel sic difficilis visa est dæmonis expulsio clamantis & diserpentis, tum ad extremum miserum mortuo similem relinquentis, ita ut mortuus putaretur . At *Iesus tenens manum ejus elevavit eum & surrexit* . non enim potuit morti tradere puerum propter vitæ præsentiam . Et exhibat non amplius habiturus eò regrediendi potestatem . Hoc significat Matthæus dicens : *Et sanatus est puer ab illa hora* .

λαῖμα μετρία πρὸς τῶν ἰατρῶν, ἢ ὡς ἀποῖς
 σωτηρέχου γνώσις τῆς Κυρίας . ἐπεὶ
 παρηκτοῦ ἐπιδείξων ἑαυτὸν ἀνθρώποις;
 καθ' ὅσον ἐκάσσις ἐπέβαλε γνώσιμα . ἐπι-
 τα τῶν ἐπιταγμάτων τῆς Ἰησοῦς Ἰησοῦς
 νεὸ τὸ ἀλαλθον καὶ κωφὸν πνῦμα, ἐγὼ
 σοι ἐπιτάσσω, ἐξέλθε ἔξ αὐτοῦ, καὶ μη-
 κέτι εἰσελθῆς εἰς αὐτόν . τὸ μὲν, ἐγὼ ἐπι-
 τάσσω, τὸ θεῖον Ἰησοῦς, εἰ καὶ μὴ ἴδῃ
 τὸ ἀνθρώπινον πίστιν, δέκνυσι . τὸ δὲ,
 μὴ μόνον Ἰησοῦς, ἀλλὰ καὶ μηκέτι
 εἰσελθῆς, δίδωσι νοῦν ὅτι καὶ πρὸς δευ-
 τέραν ἐπιθεσὶν ἔυκολον ὡς ὁ μὴ τῆς πίσει
 πεφραγμένον, ὡς περὶ αὐτὸν ἐργε τὸ δεσ-
 ποτικὸν ἐπιταγμα μὴ γνέσθαι . καὶ δὴ
 καὶ ἔτι δύσκολος ἢ τῆς δαίμονος ἀπο-
 λυσις βολῆται καὶ παραφροντος καὶ τὸ
 τελευταῖον ἰσχυρῶς καθίστανται,
 ὡς περὶ τῶν νομίζεσθαι . ὁ δὲ Ἰησοῦς,
 φησὶ, κρατήσας τῆς χειρὸς αὐτοῦ ἤρ-
 ρεν αὐτὸν, καὶ ἀνέστη . καὶ γὰρ ἰσχυρῶς εἰς
 θάνατον καταβαλεῖν τὸ πᾶν . καὶ τὸ
 ζῶντος παρυσίας . καὶ Ἰησοῦς ἐλεηλυθὲς μηκέτι
 τὸ ἐπανόδῃ τῆς Ἰησοῦς ἐχθρὸν δυνάμειον .
 τῶν δὴ Ματθαῖος ἐπεσημῆνατο λέγων .
 ὅτι ἐθεραπεύθη ὁ πᾶς ἀπὸ τῆς ὥρας
 ἐκείνης .

» Καὶ εἰσελθὼντα αὐτὸν εἰς οἶκον,
 » μαθηταὶ αὐτῷ ἐπηρώτων αὐτόν,
 » κατ' ἰδίαν, ὅτι ἡμεῖς οὐκ ἠδυνήθημεν
 » ἐκβαλεῖν αὐτόν;

ΑΥΤΟΥ. Εμοὶ δοκῶσαν ἀγωνίαν καὶ
 δεδδικέναι, μή ποτε τὸ χάριον ἡμῶν ἐπι-
 θησὼν ἀπολέσῃ. ἔλαβον γὰρ δαίμονων
 ἀκαθάρτων. διὸ καὶ ἐρωτᾷτε,
 καὶ ἰδίαν αὐτῷ προσέτερον ὅτι οὐκ ἀγχο-
 νόμημοι. τί ἔν ὁ Χριστός;

» Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τὸ τοῦτο πὲρ γενέ-
 » σθαι οὐδὲν δύναται ἐξελαθεῖν εἰ μὴ ἐν
 » προσευχῇ καὶ νηστείᾳ.

ΤΟΛΟΣΑΝ. Ἐπηρώτων δὲ μαθηταὶ
 Κύριον κατ' ἰδίαν λέγοντες. Ἐπεὶ ἡμεῖς
 οὐκ ἠδυνήθημεν ἐκβαλεῖν αὐτόν; εἰ γὰρ
 ἠγχονόμηστο. ἀλλ' ἐδεδδίκησαν μὴ ποτε
 τὸ χάριον αὐτοῖς χάριον ὑπερῶν
 ἀπολέσῃ. ἦσαν γὰρ δαίμονων λαβόν-
 τες καὶ δαίμονων ἀκαθάρτων. ὁ δὲ γε Σα-
 τὰν δὲ ἐκκυσσὼν αὐτοῖς ὅτι καὶ ἡμεῖς τῶν
 δαίμονων ἀνθ' ἡμεῶν ἐκβαλλομένων ὑπὸ τῶν
 ἀγγέλων, ἀλλ' ἔχοντες
 ἀπαντὰ τῶν δαίμονων γενέσθαι ἀνθ' ἡμε-
 ῶν θεράπων. ἀμύχανον γὰρ προσφώνου-
 σί τινα ἐστὶν ἀμελεία κείνη, τὸ τῶν
 δαίμονων ὀχλήσεως ἀπαλλαγῆναι. ἐστὶ
 γὰρ τοῦτο πὲρ γενέσθαι δαίμονων ὅτι οὐδὲ πο-
 τε ἐξελαυνεσθαι διὰ τὸ ἀνευπερῶν
 καὶ νηστείας. ὅπερ τῶν τῆς ὑπε-
 ρηφανίας λογισμῶν ὑπερβάλλει.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Τὸ τῶν δαίμονων
 ἀπαντὰ εἶδος ἀμύχανον, φησὶ, θερά-
 πων. ὁρᾷς πᾶσι αὐτοῖς τὸ πρὸς νηστείας
 προσκαταβάλλεσθαι λόγον. μὴ γὰρ μοι
 ἀπὸ τῶν ὑπερῶν λέγε ὅτι τινὲς ἐ-
 χωρὶς νηστείας ἐξέβαλον. εἰ γὰρ ἐστὶ
 τῶν ὑπερῶν τῶν ἀποστολικῶν καὶ
 ἀποστόλων, ἀλλὰ πάσχοντα ἀμύχανον
 ποτε προσφώνου ἀπαλλαγῆναι τὴν μα-
 νίας πάθη. δεῖ γὰρ μάλιστα τὸ πρὸς ἡμα-

28. Et cum introisset in domū,
 » Discipuli ejus secretò interro-
 » gabant eum, Quare nos non po-
 » tuimus ejicere eum?

EIVSD. Mihi videtur anxii esse
 quòd metuerent, ne gratiam, quam
 acceperant perdidissent. Acceperāt
 enim potestatem supra spiritus im-
 mundos. Ideo interrogāt, sed secre-
 τò, pudorem ex tali confessione pal-
 lām facta, declinantes. quid igitur
 Christus?

29. Et dixit illis, Hoc genus in
 » nullo potest exire, nisi in ora-
 » tione & jejunio.

TOLOSANI. Interrogabant
 Discipuli Dominum privatim di-
 centes: *Quare nos non potuimus eij-
 cere eum?* Non enim tam eos pu-
 debat attentatæ sine successu cura-
 tionis, quàm sollicitos habebat il-
 le metus, ne fortè datam ipsis gra-
 tiam perdidissent. quippe memi-
 nerant paulò ante concessam sibi
 potestatem adversus immundos dæ-
 mones, cujus experimentum etiam
 ceperant. Quibus Dominus res-
 pondens, docet ipsos: quamquam
 aliqui sunt dæmonum, qui sine je-
 junio & oratione pelluntur à San-
 ctis; non tamen absque iis rebus
 pelli omnis generis dæmonas, ac
 ab eorum æquè omnium infesta-
 tione curari homines posse. Sanè
 enim si quis deliciis deditū remis-
 sumque ac molle confectetur vitæ
 genus, frustra is speret ab dæmo-
 num infestatione liberari. qui enim
 istiusmodi hominum genus obsi-
 dent dæmones, haud alia quàm ora-
 tionis & jejunii opposita vi, expelli
 valent. quia id genus mali spiritus
 cogitationibus superbix fundamē-

B b tum

tum substernunt. cui moli ille quas diximus virtutes demoliendae operam navant.

ANONYMI. Dæmonum, ait, omne genus per hæc ejicitur. Vides ut quasi fundamenta jaciatur doctrinæ de jejunio tradendæ. nec enim mihi raros quosdam eventus memores expulso- rum citra jejunium dæmonum. nam ut in eorum, qui istud officium comminandi, & egressum imperandi dæmoniis exercent, uno fortè aut altero id contigerit: certè is qui dæmonum infestationem patitur, numquam ab eo furore liberari gulæ indulgens poterit. isto siquidem abstinentiæ remedio ei potissimum opus est, qui tali laborat morbo.

30. Et inde profecti prætergre-
diebantur Galilæam: nec vole-
bat quemquam scire.

31. Docebat autem Discipulos
suos, & dicebat illis, Quoniam
Filius hominis tradetur in ma-
nus hominũ, & occident eum, &
occisus tertia die resurget.

EIVSDEM. Vbi de passione differuerit, statim operatur miraculum aliquod. Certè qui attentius observaverit plerumque inveniet, ante ac post sermones tales ab eo prodigia patrata. Tunc igitur cepit, inquit, ostendere: oportere se ire Ierosolymam, & illic occidi, ac multa tunc pati. quâdo autem hæc dicit. Tū cum jam agnitus & declaratus est Christus Dei Filius. Rursus in monte ubi miram ipsis ostendit visionem, & de gloria ejus collocuti sunt Prophetæ, intulit illis mentionem Passionis. Præterea cum superius meminisset historiae necis Ioannis, adjunxit: Sic & Filius hominis passurus est ab ipsis. Et paulò postea rursus cum dæmoné expulisset, quem Discipuli non poterant ejicere, idem hoc inculcat. Facit hoc autè, ut Discipulis vim doloris minuat, excessũ tristitię magnitudine miraculorum frangens.

» Καὶ ἐκείθεν ἄρξοντες παρεπο-
» ρθόντο διὰ τῆς Γαλιλαίας, ἔτι
» ἤθελεν ἵνα τις γινῶ.

» Εδίδασκε γὰρ τὰς μαθητάς αὐτῶν,
» καὶ ἔλεγε αὐτοῖς, ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου
» πῶς ὡς εἶδεν εἰς χεῖρας ἀνθρώπων
» ἔδοκται ἔσθιν αὐτῶν, ἔδοκται
» θεῖς τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι.

ΑΤΤΟΥ. Ἡνίκα παθεῖ τὸ πάθος Ἰησοῦ
λέγει, ὁ θεὸς θαυματουργῶν, καὶ κατὰ
τὰς λέξεις καὶ κατὰ τὴν λόγων τέχνην. Ἡ
πολλαχῶς τῷ ὡσαύτη καταθεῖται ἔστι
εὐρεῖν. τότε γινώσκοντες ἤρξατο, φησὶ, δι-
κῶν ὅτι δὲ αὐτῷ ἀπελθεῖν εἰς Ἱερο-
σόλυμα καὶ δοκταθῆναι, καὶ πολ-
λὰ παθεῖν τότε. πότε; ὅτε ὡμολογήθη
Χριστὸς καὶ υἱὸς τοῦ Θεοῦ. πάλιν ἔτι
τῷ ὅρα ὅτι τὸ θαύμα τῶν αὐτοῦ
ἔδειξεν ὅτι καὶ τῆς δόξης αὐ-
τῶν ἐλάλησαν (καὶ ὡσαύτη), ἀνέμψαν-
τες αὐτὸν τὸ πάθος. εἰπὼν γὰρ τὸ
καὶ Ἰωάννην ἰσορίαν, ἐπήγαγον. ἔτι
καὶ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει πα-
θεῖν ὑπὸ αὐτῶν. καὶ μικρῶς πάλιν,
ἐπειδὴ (καὶ) δαίμονα ἔξῆλασαν, ὅτι ἔτι
ἰσχυρῶς (καὶ) μαθηταὶ ἐκβάλλουν, τῶν
ὅσα φέρει. τῶν δὲ ἐπιπέσει, τῶν μεγέ-
θει τῶν θαυμάτων τῶν ὑπερβολῶν τῆς
λύτης ὑποπεμνόμενον.

» Οἱ δὲ ἠγνόουν τὸ ῥῆμα, καὶ ἐφοβῶντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι.

32. At illi ignorabant verbum: & timebant interrogare eum.

ΤΟΛΩΣ. Οὐκ ἤθελέ φησιν ἵνα τις γινῶ αὐτὸν ὡς ἀπορευόμενον. Ἀλλὰ τῆς Γαλιλαίας ἐκρύπτετο γὰρ ὡς πολλὰ κίς εἰρήκαμεν, τῆ παύσεως ἀναμνήτων καίρων. διὸ καὶ ἐδίδασκεν αὐτὰς ὅτι μέλλει ὡς ἀδελφῆναι εἰς χεῖρας ἀσθενοῦται, καὶ ἀποκτανῆσθαι ὡς αὐτῶν, καὶ τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆναι. πάντα δὲ ἔλεγε ὡς ὡς μακευάζων αὐτὰς. ἵν' ὅταν ὅπως ἢ ὁ καιρὸς εἴποι μοι ὡς πρὸς ἡσδοχὴν τῶν δυνάων. καὶ πισύσωσιν ὅτι Θεὸς ἐστὶν ὡς πρὸς αὐτοῖς τὰ ἐσόμενα. Ὅ δὲ ῥῆμα τῶν ἠγνόουν φησὶν ὡς ἀποκτανῆσθαι καὶ ἐφοβῶντο ἐπερωτῆσαι αὐτόν. ἔγω γὰρ ἦσαν τελεωθέντες. ἄλλως πὲρ καὶ τῶν παύσεως ἀκρόντες ἐδυσχεραίνονται. διὸ καὶ ἐπερωτῆσαι ἐφοβῶντο.

TOLOSANI. Nolebat, inquit, cuiquam innotescere ambulās per Galilæam. occultabat enim se, ut sæpius diximus, passionis tempus opperens, cujus occasio disturbari poterat nimium increbescente notitia ejus. Ergo in illa cogitatione habitans, admonebat ipsos fore: ut traderetur Filius hominum, & occideretur ab ipsis, & tertia die resurgeret. Atq; hæc dicebat præparans ipsos, ut rerum eventus præmeditados ipsos inveniret & animis stantes ad excipienda constanter adversa. Simul ut prædictionum comperta fide in sententia de Magistri sui divinitate confirmarentur. Istud porro *verbum*, inquit, *ignorabant Apostoli, & timebant interrogare eum*. Nondum enim perfecti erant. Molesta verò passionis offensi mentione, sermonis ingrati vitabant occasionem. Hæc erat causa cur timerent interrogare.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Συζητήσθαι τί ἠγνόουν ὡς μαθηταί; ἄρα ὅτι ἀποκτανῆσθαι; ἔμ' ἐν τῷ γὰρ ἠδῆσαν. Τριγάρων καὶ ὁ Πέτρος ἐν τοῖς ἐμπεροσθε ἀναγγελοῦμαι κωλύων τὸ Κύριον ὡς ἐλεῖν αὐτὸν, ἐνθα καὶ ἐπετιμήθη ὡς τῶν Κυρίων. καὶ ἄλλοι μαθηταὶ λέγων, ἀγαθὸν καὶ ἡμῶς, ἵνα ἀποκτανώμεθα μετ' αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ ὕστερον ἀγγελοῦμαι ὅτι ἀσιόντων αὐτῶν εἰς Ἱερουσαλήμ πρὸς τὸν Κύριον, καὶ ἐθαμβῶντο ὡς μαθηταί, ὡς φησὶ, πρὸς ἡμῶς ἐπὶ τῶν θανάτων χωρὶς. ὡς περὶ ἔχον ὅτι περὶ τῆς ἠγνούου, ἀλλὰ τί δέξεται τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστῆσθαι; ἄρα τρεῖς εἰσὶν ἡμέραι καὶ ἀληθείας; ἢ χεῖρον τίς ἐστὶν ἐπὶ τῶν μυστικῶν λεγόμενον; ἢ δὲ ἀμφιβολία αὐτοῖς δι' ὅτι ὡς χρόνοι ἔχον ὡς ἐχον φύσεως καὶ ἀσθενειῶν ὡς τῆ θείας γραφῆς εἰσὶν ὀνομαζόμενοι. οἱ δὲ, ὅτι χιλιά ἐτι ἐν ὀφθαλμοῖς. ὡς Κύριε ὡς ἡ ἡμέρα χεῖρον ἢ διήλθεν. καὶ ἡ φυλακὴ ἐν νυκτί. ἔσ' ὁ πρὸς φήσας ἐν αὐτῷ δεικνόν λέγει τῶν Κυ-

ΑΝΩΝΥΜΙ. Quærendum est: quid ignoraverint Discipuli? An fore ut Christus occideretur? non sane. Sciebant enim, siquidem superius scriptum est, Petrum prohibentem Christum subire crucem, acriter increpitum ab eo. Idem indicat alius Discipulus dicens: *Eamus & nos, & moriamur cum eo*. sed & postea legitur: Ascendentibus ipsis Ierosolymam, præivisse Dominum, & Discipulos obstupuisse: secum videlicet reputantes quam promptè ad mortem iret. Itaque moriturum illum nõ ignorabant. sed quid esset, *tertia die resurget*. An tres revera dies tan-

tum permanfurus in morte foret ? an verò mysticum aliquid ista definitione talis temporis adumbraretur ? Et fortè ambiguos eos habebat , quod meminerant in sacris literis aliter interdum computari tempora, quam in civili usu. quale illud ibi legitur : *Mille anni in conspectu tuo Domine tamquam dies hesternae quae praeterijt, & custodia in nocte.* & Propheta, *annum acceptabilem Domino vocat Domini Incarnationem.* Et Daniel de septuaginta, deque sexaginta duabus, ac rursus septē hebdomadibus haud ex vulgari notione, sed altius quidpiam intelligens loquitur, maximum annorum numerum ea summa complexus . quam figuram imitatur & Apostolus dicens: *Iesus Christus heri & hodie, & ipse in secula.* Ergo dubitatio eorum circa tempus erat : *Et timebant interrogare eum.*

2f. 89. 4.
1f. 61. 2.
Dan. 9.

ρίσ ἐνανθρώπησιν . καὶ ὁ Δανιὴλ ἐβδμήκοντα οἶδεν ἐβδμάδας , καὶ ἔσ' καὶ ὅ τὸς πλείους ἐνιαυτὸς . ὁ ποιῶν καὶ σχῆμα μιμῆται καὶ ὁ δόποςολογῶ λέγων , Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας . ὡστε τ' ἀμφιβολίαν αὐτοῖς ὁ χρονοῦ ἐποίησεν , καὶ ἐφοβῶντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τὰ τῶ παύθης ἀκράσαντες ὁ μαθητῶν ὅσα ἐρωτῶσιν αὐτὸν , ἢ τῆ ἀθυμίας πεζέμενοι τῶ παύθης, ἢ δεδουκότες . πολλαχῶ γὰρ ὅταν ἴδωσι μὴ βυζέμενόν τι σαφῶς εἶπαι , σγῶσι λοιπὸν . καὶ ὁ Λυκάς δὲ ὅτι ἡμεῖς ὡς ἀπεκεκλυμεν ἄπ' αὐτῶν , καὶ ἐφοβῶντο αὐτὸν ἐρωτῆσαι περὶ τῶ ῥήματι .

VICTORIS ANTIOCH. Cùm audivissent de passione Discipuli, non interrogant ipsum, vel ob contractum mœrore animum ad acerbitatem denunciatae rei, vel interpellari nolentem veriti. sæpè enim sentientes Dominum nolle aliquid disertius exprimere, continebant metu interrogationem molestam ipsi futuram. At Lucas ait: *Quoniam absconditum erat verbum ab eis, & timebant interrogare ipsum de verbo.*

- 33. Et venerunt Capharnaum.
- » Qui cùm domi esset, interrogabat eos, Quid in via tractabatis ?
- 34. At illi tacebant. siquidè in via inter se disputaverant, quis eorum major esset.

- » Καὶ ἦλθεν εἰς Καπερναῦν . καὶ ἐν τῆ οἰκίᾳ ἡρώμενοι , ἐπηρώτα αὐτὸς τὸς , τί ἐν τῆ ὁδῷ πρὸς ἑαυτοὺς διαλέξεσθε ;
- » Οἱ δὲ ἐσιώπων . πρὸς ἀλλήλους γὰρ διλέχθησαν ἐν τῆ ὁδῷ , τίς μείζων .

EVSDDEM. Cogitatio ipsis inciderat de his, ut Lucas ait : & inter se disputaverant in via, quis eorum major esset. ut Marcus narrat. Porro mentionem istius cogitationis ipsorum, ex privata eorundem disputatione Dominus movet, juxta Evangelicam historiam. Matthæus enim non longè arcessivit

ΑΥΤΟΥ, Διαλογισμὸς αὐτοῖς ἐπέσπεσε περὶ τῶν , ὡς Λυκάς λέγει, καὶ πρὸς ἀλλήλους διλέχθησαν ἐν τῆ ὁδῷ , τίς μείζων , ὡς ὁ Μάρκος ἰσορεῖ : τ' ὅ λόγῳ ὅτι περὶ τῶ διαλογισμῶ αὐτῶν ἐκ τ' ἰδίας διαλέξεως ὁ Κύριος κινήσας τ' τῶ εὐαγγελίων ἰσορεῖα . ὁ γὰρ Ματθαῖος ὅτι ἀνωθεν ἤρξατο τ' διηγήσεται , ἀλλ' ἐσιώπησε τ' τῶ σωτῆρι .

c. ix. 40.

καὶ τὰ ἀκουσθέντα καὶ ἰδὲν ῥηθέντα
 γινώσκον· ἢ ἢ πρὸς αὐτὰ λόγῳ καὶ τὴν
 διδασκαλίαν εἰσάγαγον καὶ τῷ Κυρίῳ
 κινεῖν τὰς μαθηταίς, εἰπὼν καὶ τὴν ἴ
 πρῶτον μὴ σέβετε· ἐπειδὴ καὶ ἰδὲν
 νοῦντες ἢ λέγοντες ἔλεγον ἐπὶ αὐτῷ καὶ
 ὁ διανοῶντος, ὅτι πάντα αὐτῷ καταφα-
 ῖν, καὶ ὁ λογαζὸν ὡς πρὸς ῥηθέν καὶ ἐπὶ
 αὐτῷ λελεγμένῳ· ποῦθεν μὲν ἔν τῷ
 πρῶτον Κυρίῳ τιμῶν, ἀγαθὸν τὸ
 καὶ ἐπαίνεσθαι ἔχοντες· ἐπειδὴ πρῶτον
 τῷ πῶτον ὁ μεγαλιώειν πως ἑαυτῶν·
 ὡς γὰρ μέγας ἦν ὡν, ἔτι ὁ μεγαλιώ
 τιμῶν ὀρέγεται).

ΤΟΛΩΣ. Ἐν τῇ ὁδῷ πρὸς
 μαθηταίς διελέχθησαν πρὸς
 ἀλλήλους, ὡς φησὶν ὁ Λυκάς· ἦν γὰρ ὁ λό-
 γος αὐτοῖς πρὸς ἑαυτῶν καὶ ἐπὶ σέβει
 τίς ὅστις μείζων τῶν ἄλλων; ἢ ἢ λόγον
 τῷ ὁ Κυρίῳ ἐκ τῆς ἰδίας ἀγα-
 θείας ἐμίσησε, καὶ τὴν τῷ παρόντι
 Ἐυαγγελιστῆ ἰσορίαν· ὁ γὰρ Ματθαῖος
 ἀπεισιώπησε πάντῳ διήγησιν· ἐπὶ τῷ
 ἔν τῷ μαθηταί τῷ πρῶτον τῷ Κυρίῳ τι-
 μῶν· ἀλλ' ἐπειδὴ τῷ τῆς τιμῆς πῶτον
 ἔπει, ὡς τὰ πολλὰ, κενοδοξία· ἀλλ'
 τῷ τῷ μὲν ὀρέξιν τῆς τιμῆς ὅτι ἐμώ-
 λυσε ὁ Χριστὸς τὴν ἴ πρῶτον φροσύ-
 νῳ τῷ πῶτον ἑμελέξεν· ἀκνήτων αὐτοῖς
 πάντων τῶν ἄλλων ἀμαχῶν ἔτι κακὸν
 τὴν κενοδοξίαν ταῖς ἀνθρωπίναις ψυ-
 χαῖς.

narrat . nam id Matthæus tacuit . Cupiebant igitur pro se quisque Di-
 scipuli honorem à Domino consequi: verùm quia honoris cupiditatem
 plerumque inanis gloriatio superbiaque sequitur : propterea studium
 quidem veri honoris assequendi non prohibuit Christus , sed ei deside-
 rio humilitatem conjunxit, ostendens ipsis, inter omnia mala expugnatu
 difficilè unum maximè humanis mentibus superbiam esse ac gloriatio-
 nem vanam .

SCHOL. Citatur hic Lucas tamquam dixerit, Discipulos inter se collocutos de pri-
 matu . Verba Lucæ hæc sunt : *Intravit autem cogitatio in eos , quis eorum major esset?*
 quæ sanè istam sententiam non habent . quid igitur ? Suspicio Auctorem alio modo
 acc. pisse vocem *διαλογισμὸς* , quam Vulgatus cogitationem vertit . Sic enim habent
 græca : *εἰσῆλθε δὲ διαλογισμὸς ἐν αὐτοῖς τὸ , τίς αὐτῶν ἦν μείζων αὐτῶν ;* quia ergo *διαλογισμὸς*
 dialogum , sive colloquium sonare ex origine potest , in eo sensu hic usurpatam eam

principium narrationis: sed reticuit
 quam habuit Salvator cogitatorum
 ab ipsis, & privatim disputatorum
 notitiam . at ejus de eo argumen-
 to sermonem & doctrinam, pro-
 vocantibus Discipulis mota signi-
 ficat, cum meminerit quæstionis
 ipsi ab illis propositæ de Primatu .
 Siquidè quantumvis privatim co-
 gitantes aut loquentes, loqueban-
 tur coram ipso pariter & cogita-
 bant, utique cui cuncta ex æquo
 manifesta essent & arcana cogita-
 torum, & secreta clam dictorum :
 quæ utcumque seorsum ab ipso su-
 furrarentur, tamen ipsi, & coram
 ipso, dicebantur . Ac cupiunt illi
 quidem honorem apud Dominum,
 bonum illud & laudabile ducentes.
 naturale quippe cuique desiderium
 inest extollendi se se : ac ut quisq;
 magnus est, ita magnos honores
 appetit .

TOLOSANI . Inter eundem
 per viam colloquebantur inter se
 Discipuli, ut ait Lucas . erat autem
 ejus colloquii argumentum illa
 quæstio : quis eorum inter alios
 emineret unus maximè? Atq; hujus
 sermonis prius habiti confessionē
 elicit interrogatione sua Domi-
 nus ex ore Discipulorum, prout
 hic noster Evangelista distinctius

hic noster Evangelista distinctius

vocem

vocem putaverit hic noster. Tamen Vulgato faver quod mox apud Evangelistam sequitur: *ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶδεν τὸν διαλογισμὸν τῆς καρδίας αὐτῶν. Ἀὐτὸς Ἰησοῦς ἰδὼν τὰς ἐπινοήσεις τῶν καρδίας αὐτῶν.* At Iesus videns cogitationes cordis illorum.

35. Et residens vocavit duodecim, & ait illis, Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.

36. Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum: quem cum complexus esset, ait illis,

37. Quisquis unum ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicumque me susceperit, non me suscipit, sed eum qui misit me.

EIVSDEM. Vos quidem, inquit, disquiritis, quis major sit? & de primatu contenditis. Ego autem ne aditu quidem aio dignum, nisi qui se infra omnes demiserit. Bene autem & exemplum adducit, neque adducit solum, sed & puerum in medio statuit: ipso visu illius sinceri candoris abhorrentis ab omni fastu, pudore illos quodam tumoris sui confundens. Etenim pura est invidiæ ætas illa puerilis, expers vanæ gloriæ, à primatus appetitione aliena; simplicitatem obtinens virtutem maximam. Et non solum vos, inquit, si tales fueritis, qualem hunc parvulum videtis, mercedem consequemini magnam, sed etiam si alios ei similes honoraveritis mei gratia: qui vobis istius honoris præmium decerno regnum. Adeo mihi cordi est humilitas & candor, quæ sola exprimere vos è puero velim, non cæteras ejus ætatulæ imbecillitates. quibus congruè Paulus ait: *Frater, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote.* qui igitur Christi gratia, non alio quovis re-

1. Cor. 14
29.

καὶ καθίσας ἐφώνησε τῶς δωδεκά, καὶ λέγει αὐτοῖς, εἴ τις θέλει πρῶτος εἶναι, ἔσται πάντων ἔσχατος καὶ πάντων διάκονος.

καὶ λαβὼν παιδίον, ἐσήκων αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν, καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ εἶπε αὐτοῖς,

ὅς ἐάν τις ἐν τῷ οὐνόματι μου δεξήσῃ παιδίον, ἐμε δεχέσθαι. καὶ ὅς ἐάν τις ἐμε δεξήσῃ, οὐκ ἐμε δεχέσθαι, ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με.

ΑΥΤΟΥ. Ὑμεῖς μὲν γὰρ φησὶ, ἕξεταίτε τις μείζων, καὶ περὶ πρῶτων φιλονεικεῖτε. ἐγὼ δὲ οὐ μὴ πάντων ταπεινότερον ἡρώμεθα, ἔδρα δὲ εἰσοδὸν ἀξιῶ εἶναι φημι. καὶ καλῶς καὶ ὑποδύναμα ὡς ἀγαθὸν καὶ ὡς ἀγαθὸν μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ παιδίον εἰς μέσον ἵσησι, καὶ διὰ τὸ ὄψεως ὠφέλιμον αὐτοῖς, καὶ πείνων ἐπιταπεινῶν, ἔγωγε ἀπλάσως. καὶ γὰρ καὶ φθόνος καθαρῶν ὁ παιδίον καὶ κενοδοξίας, καὶ τῶν πρῶτων πρῶτων ἐραῶν, καὶ τὴν μεγάλην δρετὴν κέκτηται τὴν ἀφέλειαν. καὶ ὁ μόνος, φησὶν, ἐάν αὐτοῖς τοῖσδε ἡρώμεθαι μισθὸν λήψωμεθα μέγαν, ἀλλὰ καὶ ἐπέστες τοῖσδε πημήσητε δι' ἐμὲ, καὶ τὸ ἐκείνης ἡμῶν βασιλείαν ὑμῖν ὀρίζω. ἔγωγε μοι σφόδρα ποθητὸν ὁ ταπεινὸν ἐ ἀπλάσον. ἔγωγε ἀπλάσως παιδίον, ἔδρα δὲ καὶ πάντα, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀπλάσον ταπεινοφροσύνην, ὡς ὁ Παύλος φησὶν, ἀδελφοί μὴ παιδία γίνεσθε τῶν φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ ἡγηλάζετε. ὁ ποίνω ἅμα Χριστὸν τῶς ὁμοίως δεχομένου καὶ ὁ δὲ ἀλλῶ πινά πρῶτα φησὶν, ἔγωγε Χριστὸν ὑποδέδεκα καθ' ὅμας περὶ Γαλιλαίας ὁ Παῦλος, ὅτι αὐτὸν ὡς Χριστὸν Ἰησοῦν ὑποδέξαντο. ἡ δὲ τῶν Χριστῶν εἰσοικίζετε τὴν ποιήσας ὅς ἐάν τις ἐμε δεξήσῃ. οὐκ ἐμε δεχέ-

),

ἔτι, ἀλλὰ ὁ ἄποστολος λαοπάμε· ὅτι αὐτὸν ἡμεῖς μὴ ὡς υἱὸν καὶ πατέρα ὑποδέχομαι;

ΤΟΛΩΣ. Τι ἔτι φησιν ἕξεταίστε τις ἐστὶ τῶν ἄλλων μείζων· ἐπεὶ προσωτέρων ἀμφισβητεῖτε; ἐγὼ δὲ λέγω ὑμῖν ὅτι ὁ πάντων θεῶν (ἢ) μείζων ἐστὼ πάντων ἔχαται· καὶ λαβὼν πατρὸς ἴσησιν εἰς μέσον αὐτῶν· ἐπειθὲν (ἢ) παπεινὸς δὲ τῆς ὀφείας ἐξέως ἀπλάσας ἐκαθαρὲς φθὼν τε παντὸς καὶ κενοδοξίας ὡς ὁ πατὴρ τῆς· ὅτι μόνος γὰρ φησιν εἶναι τοῦτοι γένηθε πεπελαμένοι ἐμιοδὸν λάφεθε μέγαν· ἀλλὰ καὶ ἐπειθὲς εἶναι πημῶντε δι' ἐμὲ, τὴν Βασιλείαν λάφεθε· ὁ γὰρ δεχόμενος τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ Χριστοῦ, αὐτὸν ἐκείνους ὑποδέχεται·

spectu, tales excipit, Christum excipit, juxta id quod de Galatis testatur Paulus: ipsos se se, ut Christum Iesum, excepisse. Cum Christo autem simul admittetis apud vos Patrem. qui enim me recipit, non me recipit, sed eum qui me misit. quo quid optari majus potest? quid, inquam, desiderabilius, quàm Filium simul & Patrem excipere?

TOLOSANI. Quorum, inquit, disquiritis quis aliis major sit, & de primatu contenditis? Dico ego vobis: qui maximus esse omnium voluerit, novissimus omnium esto. & acceptum puerum statuit in medio ipsorum. nimirum suadens eis sic specie ipsa humiles esse,

sic simplices purosque, sic invidiæ omnis ac tumoris expertes, ut erat ille puerulus. Nec solum, addit, si tales fueritis perfecti evadetis, & mercedem accipietis magnam: verum etiam si alios honoraveritis propter me, regnum consequemini. qui enim talem quendam propter Christum accipit, Christum ipsum accipit.

ἢ Ἀπεκρίθη δὲ αὐτῷ ὁ Ἰωάννης, λέγων, διδάσκαλε, εἰδόμενος πῶς τῷ ὀνόματι σου ἐκβάλλονται δαίμονια, ὡς εἴη ἀκολουθεῖ ἡμῖν· ἐκωλύσαμεν αὐτὸν, ὅτι οὐκ ἀκολουθεῖ ἡμῖν.

38. Respondit illi Ioannes, dicens, Magister, vidimus quendam in nomine tuo eicientem dæmonia qui non sequitur nos, & prohibimus eum.

ΤΟΛΩΣ. Ου φθὼν κινέμενος ὁ Ἰωάννης παρὰ λέγει τῷ Χριστῷ· ἀλλὰ βυλέμενος πάντας τὸς ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ ποιῶντας τὰ θαύματα ζωῆς αὐτῷ ἐ τοῖς μαθηταῖς αὐτῷ. Καὶ γὰρ ἦσαν πῆρες τῶν μὴ πειρασάντων ἔχοντες ὁσῶντα Χαρίσματα· οἳ ἦν ὁ παρὰ δαίμονια ἐκβάλλον· ἐπειδὴ γὰρ ὁ πρὸς πάντας ἐπύγχανον πάντες ἐτοιμοί· ὅτι ἡ πᾶσαν ἀσθενῆς ὄρεται· ἀλλὰ ὁ μὴ βίον ἔχοντες καθαροί, πῆστιν βεβαίως εἶναι ἐχόντες· ὁ δὲ ἄλλω πῆσιν ἀσθενῆς τῶν λαϊκῶν ἐστρημῶροι, δεξάμενος πάντας πρὸς ὁ γένεσθαι βελ-

TOLOSANI. Non invidentia motus Ioannes hæc dicit Christo: sed quod æquum putaret, omnes qui in Christi nomine miracula ederent, adesse ipsi Christo, ac comitari cum Discipulis ejus. Erant autem quidam ex nondum creditibus præditi talibus donis. Ex quo genero hic erat dæmonum ejector. quoniam nõ omnes ad omnia parati erant, neque in omni ex æquo virtutis parte se exercebant, verum aliqui vitam alioqui puram ducentes, fidem firmam non habebant: aut

aut alia virtute quapiam desitue- τὴς προσηλαῖ) ὁ Κύριος. bantur, reliquas confectantes. isti veritati se se accommodans, ad meliora omnes invitat ac provocat Dominus.

39. Iesus autē ait, Nolite prohibere eum. nemo est enim qui faciat virtutē in nomine meo, & possit citò malè loqui de me.

40. Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.

EIVSDEM. Non zelotypia quadam instinctus tonitruī filius hoc dicit Salvatori: sed quod æquum censeret omnes Christi nomen invocantes ipsum sequi; & in ejus comitatu cum Discipulis esse. qualis autem is erat, de quo hæc ait? breviter dicam. Multi qui nõ crediderant, acceperant gratias gratis datas, qualis hæc erat, donum videlicet expellendi dæmonia, quo iste quisquis fuit, cum Christo licet non vivens præditus erat. Talis & Iudas fuit, qui malus licet, gratia gratis data non caruit. In veteri sanè testamento reperitur id genus gratiæ indignis etiam sæpè concessum in beneficium aliorum. quoniam enim non omnes ad omnia apti erant, quidam inepti: & hos per hæc adhortatur ad multū exhibendum studium & fidem: & illos per ipsam collationem ineffabilis istius doni, ad hoc provocat, ut meliores fieri cõtendant. Propterea magna liberalitate gratiam largitur. unde ait Salvator: ne prohibete istum per hæc in augmentū virtutis proficere. Nemo enim eorum, qui in nomine meo virtutes operantur facilè adducetur ad maledicendum mihi. Facile, adjunct, propter eos, qui in hæresim inciderunt, qualis fuit Simon, & Me-

» Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπε, μὴ κωλύετε
» αὐτόν. ὅδεις γὰρ ἔστιν ὅς ποιεῖ ἐν
» ἑμοῖς ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, & δυνα-
» σεῖται ταχὺ κακολοῦσά με.
» Ὅς γὰρ ἔστι καθ' ὑμῶν, ὡς
» ὑμῶν ἔστιν.

ΑΥΤΟΥ. Οὐ ζηλοτυπία πνὶ ὑπα- γρόμῳ ὁ τ' ἑροντῆς ἡς τῆς τῷ Σω- τῆρί φησιν, ἀλλὰ πάντα τὰς ἐπικαλυ- μδύας ὁ ὄνομα τῆς Χριστοῦ καὶ ἀκολουθεῖν αὐτῷ ἐκλόμῳ, & ἐνεῖναι μὲν τῆς αὐτῆς μαθητῆ. ὁποῖος δὲ ἡμεῖς ἔσμεν πα- τῆροι; Ἐπιτόμως ἐρεῖ. πολλοὶ τῆς μὴ πσευσάντων ἔλαβον Χαρίσματα, οἷος ἡμεῖς καὶ τὰ δαμόνια ἐκβάλλων καὶ ἔστι ὡν μετ' αὐτῆ. οἱ δὲ ἡμεῖς Ἰούδας. καὶ γὰρ αὐτὸς ποτηρὸς ὡν χάρισμα εἶχε. καὶ ἐν τῇ παλαιᾷ δὲ τῆς εὐροί τις αὐτῆς ἀνα- ξίως τ' χάριν ἐνοικήσαν πολλὰκις, ἵνα ἐπέρας ἐνεργητικῆ. ἐπειδὴ γὰρ ὅ πάντες πρὸς πάντα ἐπιτηδείως εἶχον, ὅ δὲ τῆς ἀναντίῳ, κακῆς δὲ τῆς πρὸς ἀρετῆς, ὡςτε πολλὰ ἐπιδείξασθαι. Ἐπειδὴ καὶ πίστις, καὶ τῆς δὲ τ' ἀφάρτε πάντες δωρεᾶς, εἰς ὅ ἡμεῖς βελτίως, ἔξεκαλεῖτο. διὸ ἐμὲ πολλὰς τ' ἀφι- λείας τ' χάριν ἐδίδε. ὅθεν ἐ φησιν ὁ Σωτῆρ, μὴ κωλύετε αὐτόν δὲ τῆς, & εἰς ἐπίδοσιν ἀρετῆς ἀφικέσθαι. ὅδεις γὰρ τῆς ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου ἐπιτελέωντων δυνάμεις, ταχὺ δυνατῆ) κακο- λοῦσά με. ὅ δὲ ταχὺ προσηλαῖ) δὲ τῆς εἰς ἀρετῆς ἐκπεσόντας, οἷος ἡμεῖς Σί- μων, & Μένανδρος, & Κήριθος. πᾶσα ἡ δὲ ἐκείνοι ἐν τῷ ὀνόματι αὐτῆς πᾶσι μετὰ ἐπίδω, ἀλλὰ μαθητῆς ποῖ καὶ ἀπάταις ἐδόξαν ποιεῖν. ὅποι δὲ εἰ καὶ μὴ ἀκολουθεῖσιν ἡμῖν, ἀλλὰ ὅ μὴ ἐπεσθαι τῆς πᾶσι τὰ ἔργα, ἀλλὰ εἰσεῖν ἡ κατ' ἡμῶν δὲ δυνατῆ) ἐρεθίως, δὲ ὅ σεμ- νώε-

νυνέλαθον αὐτὸς ἐπὶ τῆς δυνάμεσιν ἐφ' αἷς ἐπιτελέσῃ, ὃ ἐμὸν ὄνομα περιχορεύονται . ὃ δὲ , ὅς γὰρ ὅσα ἐστὶ καὶ ὑμῶν , ἵνα ὑμῶν ὅσα ἐστὶ ἐναντίῳ τῷ , ὃ μὴ ὦν μετ' ἐμῶ κατ' ἐμῶ ὅσα . τῆτο γὰρ ἀεὶ δομιόνων εἶρη) τὰς ἀφέλλειν ἀπαντας ἀπὸ τῆς Θεῶς (πῶδαζόντων .

ΤΟΛΩΣ . Μὴ κωλύσητε αὐτὸν φησὶν ὁ Κύριος , δυνάμει δὲ τῆς Θεοῦ αὐτοῦ προάξουσιν κρείττονα ἑαυτῶ γενέσθαι , καὶ εἰς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας ἐλθεῖν . ἔδει γὰρ φησὶ τὸν πατέρα Θεοῦ ἐργαζομένων ἐμὲ κακολογήσαι δυνήσεται) . ὁ γὰρ Θεὸς κακολογήσαντες , καθάπερ Σίμων καὶ Μένανδρος καὶ Κηρίνθος ὅσα ἐν τῷ ὀνόματί μου ἐπύργον τὰ σημεῖα . ἔδει τῆτο φησὶ τὸς μὴ ἐν τῷ ὀνόματί μου ἐπύργοντας τὰ θαύματα . ἀλλὰ ἀπάτην καὶ μαγανείαις , κωλύετε . τῆς δὲ ἐν τῷ ὀνόματί μου μὴ κωλύειν τὸ ἀκελεύομαι .

mo enim, inquit, eorum qui talia operantur, de me malè loqui poterit . nam qui citò malè de Christo locuti sunt , quemadmodum Simon , & Menander & Cherinthus, non in nomine Christi signa operabantur . Propterea ait : eos qui non in nomine meo miracula efficiunt , sed fallacia quædam ac præstigiis, prohibete sanè: qui autem in nomine meo, eos ne prohibeatis jubeo .

» Ὁς γὰρ ἀπὸ ποτίσῃ ὑμᾶς ποτήριον ὕδατος ἐν τῷ ὀνόματί μου , ἢ πὶ Χριστῶ ἐστὶ , ἀμὴν λέγω ὑμῖν , ἢ μὴ ἀπολέσῃ τὸ μισθὸν αὐτοῦ .

ΑΥΤΟΥ . Οὐ μόνον γὰρ , φησὶ , ὅτι καλῶς ὃ ὄνομά μου καὶ δυνάμεις ποιῶντας ὅσα ἐπιτρέπω κωλύειν , ἀλλὰ καὶ ἀποδεχομένων ὑμᾶς καὶ ποτήριον μόνον ψυχρῶν προσφέροντας ὑμῖν . καὶ κείνο γὰρ ἀπὸ πενίαν γίνεσθαι γνώμης , καὶ τῆτο λέγει ἔδει τῆς ἐνδοξίας προσφασίζομένων . ἵνα γὰρ μὴ πενίαν ἡς προσβάλληται φησὶ , καὶ ποτήριον ψυχρῶν δὲ ὕδατος , ἔδει ἔδει ἔδει ἀπανησῆσαι , καὶ τῆτο κείσεσθαι μι-

nander, & Cerinthus . quamquam hi fortè non in Domini nomine signa operati sunt , sed præstigiis quibusdam , ac fraudibus mirà efficere videbantur . Isti porrò , etsi non sequantur nos, quòd fidei opera non congruant; tamen dicere aliquid contra nos facilè non poterunt : cùm & glorientur , & honorari se sentiant signis & miraculis , quæ faciunt ad invocationem nominis mei . Illud autè: *Qui enim non est contra vos pro vobis est* , non est contrarium illi : *Qui non est mecum , contra me est* . Hoc enim de dæmonibus dictum est abstrahere omnes à Deo studentibus .

ΤΟΛΟΣΑΝΙ . Ne prohibeatis eum, inquit Dominus, utpote qui functione talis ministerii se ipso perfectior queat evadere , & in agnitionem veritatis venire . Ne-

41. Quisquis enim potum derit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis, amen dico vobis, non perdet mercedem suam.

EIVSDEM . Non solùm, ait, invocantes nomen meum, & virtutes operantes non permitto prohibere : sed & excipientes vos, & vel unum aque calicem offerentes vobis . nam ut hos inopia interdù rei plus dare non finit : ita illos ne plus agant boni, impedit inopia bonæ mentis . Occasionem captat hæc dicendi, ut prætextum eximat egestatem obtendentibus . quasi dic-

C c

Mat. xii: 30.

diceret: ne quis paupertatem excuset; vel calicem det frigidæ: in quo nullus sumptus est: & huic etiam officio sua cōstabit merces. Adhortari enim per hæc omnes volo, ut perfectiora contentur .

αὐτός . πρὸς τὴν ψαύσαν γὰρ πάντας ἐξ-
λομαὶ δὲ τῶν καὶ τὰ τελειότερα ἐπε-
γῆν .

42. Et quisquis scandalizaverit
unum ex his pusillis credētibus
in me: bonum est ei magis si cir-
cundaretur mola asinaria collo
ejus, & in mare mitteretur .

καὶ ὅς αὐτὸν σκανδαλίσει ἕνα τῶν
μικρῶν τῶν πιστευόντων εἰς ἐμέ, κα-
λόν ἐστὶν αὐτῷ μάλλον, εἰ περιέκει-
ται λίθος μυλικὸς περὶ τὸν τράχηλον αὐ-
τοῦ καὶ βέβληται εἰς τὴν θάλασσαν .

EIVSDEM . Quò persuabilio-
rem sermonem faciat, non præmii
solum promissione, sed supplicii
etiam cōminatione ipsum firmat .
ut enim, ait, qui honorant vos mei
gratia, Cœlum habebunt: sic &
qui vos inhonorant (hoc enim est
scandalizare, & quasi supplantare)
pœnas dabunt acerbissimas . Ne-
que ex suo velut ipsius sensu gra-
vitatem istius supplicii definit; sed
ex rebus nobis notis quã id atrox
sit futurum indicat . Cùm enim
maximè movere vult, sensibilia
admovet exempla . quare hic vo-
lens ostendere gravissimè punien-
dos tales, in medium adducit de-
mersionem, adjuncto molæ pon-
dere . Et non dicit: mola appen-
detur collo ejus; sed expedit ipsi
hoc pati . ostendens quantò gra-
vius sit aliud quod ipsum expectat
malum . Minimos ergo inter cre-
dentes in ipsum, & invocantes no-
men ejus, etsi non sequantur ipsū,
& qui calicem aquæ offerunt, non
aliud quid majus, scandalizare non
oportet, neque supplantare .

ΑΥΤΟΥ . Ευωχάδεκτον μειζόνως
ποιῶν λέγει ὅτι ἀπὸ ἡμῶν μόνον
ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς κολάσεως αὐτῆς (ὡς
σησιν . ὡς περὶ γὰρ, φησὶν, ἡμῶντες
ὑμᾶς δι' ἐμέ, τὸ ἔρανον ἔχουσιν . ἔγω δὲ
ἔσομαι ἀπιμαζόντες (τῶν γὰρ ἐστὶν ὡς
σκανδαλίσει ἐξ ὑποσκελισμοῦ) τὸ ἐχά-
τιον δύναιτο δικῆν . ἔσκειται ἀπὸ τῶν
αὐτῶν πτωχῶν ὀρίζεται, ἀλλ' ἀπὸ τῶν
παρ' ἡμῖν γνωρίμων ὁ ἀφόρητος αὐτῆς
ἐμφάνει . ὅταν γὰρ μάστιγα κατὰ ψαύσαν
βέβληται, ἀποθητὰ ἀγαθὰ τὰ εὐχάριστα
ἔσονται τῶν βουλόμενων δᾶσαι
ὅτι πολλὰ ὑποσησόνται) τὴν πτωχῶν,
εἰς μέσον ἤγαγε τὴν μύλα ἐκ τῆς κατα-
ποντισμοῦ . καὶ ὅτι ἔσται, ὁ μύλατος κρε-
μασθήσεται εἰς τὸν τράχηλον αὐτοῦ . ἀλλὰ
συμφέρει αὐτῷ τῶν ὑπομένων . δικ-
νὸς ὅτι ἐστὶ τῶν χαλεπότητων ἀνα-
μῆται κακόν . μικροὶ ἔν τῶν πιστευόντων
εἰς αὐτὸν, ἔσονται ὅτι καλῶν οἱ ὄνομα
αὐτοῦ, μὴ μῆντοι ἀκολυθῶντες αὐτῶν, ἔ-
σονται ποτήριον ψυχρὸν προσάγοντες, ἔσονται
ἄλλο ἢ τῶν μειζόνων, τῶν ἔν τῶν δὲ
σκανδαλίσει, ἔσονται ὑποσκελιστῆν αὐτοῦ .

TOLOSANI. Pretium aut uti-
litem donatæ rei in mercede lar-
gitioni rependenda, non attendit
Dominus; sed largitoris animum
ac voluntatem . Itaque vel si calicē

ΤΟΛΩΣ . Οὐ πρὸς τὸ τῆς δώσεως
μέγεθος, ἢ τὴν ἐντέλειαν, ἀποβλέπων
ὁ Θεὸς, τὴν ἀνημοσίαν τῶν δωδωκόσι
παρέχεται . ἀλλὰ πρὸς τὴν ἐκάστη
δύνασιν . διὸ καὶ ποτήριον ὕδατος δώ-
σει τις ἅμα ἀγαθῆς προαιρέσεως, καὶ τῶν
μικρῶν μέγιστον λήψεται) καὶ κατὰ περ-
φῆσιν ἡμῶντες ὑμᾶς δι' ἐμέ (ὡς
μῶν

μιαθὺν ἔχουσιν, ὅτε καὶ οἱ μὴ τιμῶντες
 ἐχάτως κολαδοῦσιν) • μικρὰς δὲ
 ἐκάλεισε τῶν πειθευόντων εἰς αὐτὸν τὰς ὁ-
 ὄνομα αὐτοῦ ἑπικαλυψάμενος ἕ μὴ ἀκολυ-
 θῆντας αὐτῷ ὡς ἐπίπαν • Καὶ ἅμα τὰς
 ποτῆριⓄ φησὶν, ὑδατὶⓄ παρέχοντας,
 καὶ μὴ ἄλλο τι τῶν μεζόνων, τὰς τρεῖς
 ἢ δὲ σκανδαλίζεν ἕτε ὑποσκελίζεν •

tantum frigida bona méte ac pro-
 lixo studio dederit, præmium ejus
 benefacti amplissimum recipiet .
 Ac quemadmodum , inquit , qui
 vos mea causa colunt officiis &
 beneficiis mercedem habent certâ;
 sic qui nõ coluerint, extremis sup-
 pliciiis afficientur . Cùm verò pu-
 fillorum meminit , qui in ipsum cre-
 dunt , eos intelligit qui nomen quidem ejus invocabant , & Discipuli
 ejus erant , sed non individue ac semper eum sequebantur . Vel etiam
 eos, quorum exiguum benefaciendi studium nequaquam eos ad quid-
 quam calice aquæ pretiosius largiendum promoveret . quos quantum-
 libet in virtutis exercitatione parvos,offendi tamen vetat , aut in casum
 impelli .

43. Καὶ ἐὰν σκανδαλίζη σε ἡ χεὶρ
 43. Cx, ἀποκοψⓄ αὐτήν . καλὸν σοὶ
 43. ὅτι κυλλὸν εἰς τὴν ζωὴν εἰσελθεῖν ,
 43. ἢ τὰς δύο χεῖρας ἔχοντα ἀπελθεῖν
 43. εἰς τὴν γέενναν , εἰς τὸ πῦρ τὸ ἀσβεστον .
 43. Ὅπως ὁ σκώληξ αὐτῶν ἢ πελεντῶν
 43. καὶ τὸ πῦρ ἢ σβέννῃ) .

44. Καὶ ἐὰν ὁ πὺξ Cx σκανδαλίζη
 44. σε , ἀποκοψⓄ αὐτόν . καλὸν ὅτι σοὶ
 44. εἰσελθεῖν εἰς τὴν ζωὴν χολὸν , ἢ
 44. τὰς δύο πόδας ἔχοντα βληθῆναι εἰς
 44. τὴν γέενναν , εἰς τὸ πῦρ τὸ ἀσβεστον .
 44. Ὅπως ὁ σκώληξ αὐτῶν ἢ πελα-
 44. ῶν τῶν καὶ τὸ πῦρ ἢ σβέννῃ) .

45. Καὶ ἐὰν ὁ ὀφθαλμὸς Cx σκαν-
 45. δαλίζη σε , ἐκβαλε αὐτόν . καλὸν
 45. σοὶ ὅτι μονόφθαλμⓄ εἰσελθεῖν εἰς
 45. τὴν βασιλείαν τῆς Θεοῦ , ἢ δύο ὀφθαλ-
 45. μῶς ἔχοντα βληθῆναι εἰς τὴν γέεν-
 45. ναν τῆς πυρός .

46. Ὅπως ὁ σκώληξ αὐτῶν ἢ πελα-
 46. ῶν καὶ τὸ πῦρ ἢ σβέννῃ) .

ΤΟΛΩΣ. Οὐ παρὶ μελῶν ἐνταῦθα
 λέγει ὁ Σωτὴρ ἀλλὰ παρὶ ποτηρῶν ἀν-
 θρώπων • οὗς ἢ δὲ φίλους κατὰ οὐμί τι-
 να Χριστιανὸν ὄντα καὶ τῶ Θεὸν φοβέ-
 μενⓄ • τὰς γὰρ φίλους ἐν πάξει μελῶν
 ἔχομεν πάντες οἱ ἀνθρώποι . καὶ τὴν τύχω-
 σιν ἀγαθῶν πολλῶν ἡμῖν ἀγαθῶν παρῶ-

tantum frigidæ bona méte ac pro-
 lixo studio dederit, præmium ejus
 benefacti amplissimum recipiet .
 Ac quemadmodum , inquit , qui
 vos mea causa colunt officiis &
 beneficiis mercedem habent certâ;
 sic qui nõ coluerint, extremis sup-
 pliciiis afficientur . Cùm verò pu-
 fillorum meminit , qui in ipsum cre-
 dunt , eos intelligit qui nomen quidem ejus invocabant , & Discipuli
 ejus erant , sed non individue ac semper eum sequebantur . Vel etiam
 eos, quorum exiguum benefaciendi studium nequaquam eos ad quid-
 quam calice aquæ pretiosius largiendum promoveret . quos quantum-
 libet in virtutis exercitatione parvos,offendi tamen vetat , aut in casum
 impelli .

43. Et si scandalizaverit te ma-
 43. nus tua,abscinde illâ:bonum est
 43. tibi debilem introire in vitâ,quâ
 43. duas manus habentem ire in ge-
 43. hennâ,in ignem inextinguibile .

44. Vbi vermis eorû non mo-
 44. ritur, & ignis non extinguitur .

45. Et si pes tuus te scâdalizat ,
 45. amputa illum:bonû est tibi clau-
 45. dum introire in vitam æternâ .
 45. quàm duos pedes habentē mitti
 45. in gehénâ ignis inextinguibilis .

46. Vbi vermis eorû non mo-
 46. ritur,& ignis non extinguitur .

47. Quod si oculus tuus scan-
 47. dalizat te , ejice eum : bonum
 47. est tibi luscum introire in re-
 47. gnum Dei , quàm duos oculos
 47. habentem mitti in gehennam
 47. ignis .

48. Vbi vermis eorû non mo-
 48. ritur , & ignis non extinguitur .

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Non de mem-
 bris hic agit Salvator , sed de pra-
 vis hominibus:quos amicorum lo-
 co ac numero haberi à Christiano,
 & Deum timente non oportet .
 Amicos enim in membrorum cê-
 fu,atque æstimatione ferè solemus

nos homines habere . qui si boni sint, multorum nobis conciliatores bonorum, si mali malorum causæ plurimorum sunt . Propterea nihil hic blandiens , aut molliter agens Dominus, planè vehementer præcipit , ut ejusmodi amicos abscindamus à nobis . ne, inquam , alloquamur umquam , aut ulla familiaritatis significatione dignemur . Itaque cum superius comminatus supplicium esset autoribus scandalorum : nunc eos quibus scandala offeruntur quemadmodum sibi cavere ab ijs debeant, admonet. Præcipiens omninò vitandos ejusmodi . etiamsi is, qui peccandi tibi occasio est, familiarissimus sit , intimaque necessitudine coniunctus . nam tametsi omnimoda à talibus disjunctio nihil ferè minus durum atque acerbum , quàm abscissio membrorum habeat : est tamen haud paulò præstabilius subire istud quidquid est incommodi, quàm animæ jaçturam pati . Pœnarum porrò, quas minatur partem ponit *vermem qui non moritur* , conscientiam eo verbo designans , more vermibus corrosuram damnatorum animas inutilis ac feræ pœnitentiæ morfu numquam cessaturo . unusquisque enim sui ipsius accusator erit in illo die, immortalis æternūq; vigenti memoria communitus in vita gestarum rerum . Eiusdem rationis & ille ignis est, qui non *extinguitur*, hoc est iudiciū, ac sensus intimus conscientiæ cujusque , condemnatione sui intus assidue proclamanda, continuò urens miserorum animas , & vermibus instar, cor-dium intima commordens . Hac enim duplici similitudine rodentis vermis , & torrentis flammæ rem

ξενοὶ γίνονται· καὶ πονηροὶ, πονηρῶν· διὸ μὲν πολλῆς τῆς σφοδρότητος παρεῖν ἡμῖν ὁ Σωτὴρ ἐκκόπειν ἀφ' ἑαυτῶν τὰς ποιότητας· καὶ μηδ' ὅλως προσμιλεῖν· ἀπειλήσας ἔν τοις σκανδαλίζουσι, ὡς ἀπέλλει τὰς σκανδαλιζομένους φυλάττειν· καὶ οἰκείου καὶ πάντα ὑπάρχει ὁ σκανδαλίζων· καὶ γὰρ ὁ τῶν φίλων χωρισμὸς μελῶν ἐκπομαῖς ὑπάρχει ὡς ἀπλήσι· ἄλλ' ὅμως ὁ τῶν χωρισμὸς πονηρῶν ὄντων ἀιρετώφρος αὐτῶν τῆς τῶν ψυχῶν ἀπολείας· εἴτω καὶ μέρου τῆς ἀπειλῆς σκώληκα λέγει ἀτελεύτητον, τὴν Συναδῆσιν ἐνταῦθα σημαίνων· δίκλιον σκώληκα τὰς τῶν ἀμαρτανόντων καταδίξαι καρδίας ἐν τῷ μετάνοεῖν ἀνόνητα· ἕκαστος γὰρ ἑαυτὸν κατήρησεν γίνεσθαι ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, μνημονεύων ἀγανάκτων ἐπεπράχθη καὶ βίβλῃ τῆ δ' αὐτῆς λόγος ὅτι καὶ ὁ πῦρ ὁ ἀσβεστον, τὰ πῦρ ὁ κρητήριον τῆς οἰκείας συειδήσεως ἐκείνης, καταφλέγον αὐτῶν τὰς καρδίας ὡς ἀπλήσιως τῷ σκώληκι· τὸ μὲν σκώληκα ἐοδίου τὸ αὐτὰς, τὰς τῶν ἀμαρτωλῶν φημι καρδίας, τῶν δὲ πυρὸς καταφλέγονται, ὡς ἀπλήσιως μὲν τῷ ἐνταῦθα πυρὶ· σφοδρότερος δὲ παραπλάσιον·

ΑΝΩΝΥΜΟΥ: Γὰρ ἔν φασι πνευ, προσκαίρας εἶ) ἐκεί πμωρίας;

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Οὐ ὡς μελῶν παύτα λέγει· ἀπαγε· ἀλλὰ ὡς φίλων, ἔς ἐν ταῖς μελῶν ἐχομῶν ἀναγκάων· ἔθεν γὰρ ἔτω βλαβερὸν ὡς συνυσία πονηρῶν· ὅσα γὰρ ἀνάγκη διώα), διώα) φιλία πολλὰκις, καὶ εἰς βλάβην καὶ εἰς ὠφέλειαν· διὸ μὲν πολλῆς τῆ σφοδρότητος τὰς βλάπτοντας ἡμᾶς ἐκκόπειν κελεύει, καὶ τοῖς σκανδαλίζουσι ἀπειλήσας, παρεῖν τοῖς σκανδαλιζομένοις ὁ φυλάττειν, καὶ οἰκείου πατὸς ὁ σκανδαλίζων· εἰ γὰρ καὶ μελῶν ἐκπομαῖς ἔοικεν ὁ τῶν χωρισμὸς, αἰρε-

αἰρετώσῃ αὐτῷ εἶη τὸ δόποκειμῆς ἀπο-
 λείας. τὸ ὅτι παροφθητικῶς ἐπιφέρει ῥῆσιν
 δὲ τοῦ Ησαΐα τῆς παροφῆτης, ὅτι πάσης πι-
 μωρίας χείρισον, λέγω δὲ ὅτι ἀπελότη-
 τον ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς τῶν ἑαυτῶν σκώλη-
 κα. ἔτι οὐδὲ ὀνομάζει τὴν Συναίδησιν, δι-
 κλῶ σκώληκα καταδύσαντα ἐν ἑαυ-
 τοῖς ὅτι ἀγαθῶς Συναιδῶτων τὴν ψυχῶν
 ἐν τῷ μετανοεῖν. ἕκαστος γὰρ αὐτῶν ἑαυ-
 τῶν κατήργησεν ἐν τῷ ἔξημολογεῖσθαι
 ἡμῶν, ἀναλογισμῶν, ἀναπεμπα-
 σσμῶν τὰ κτλ. τὸ δὲ ἑκαστὸν βίβω πεπραγ-
 μῶν, ὑπὸ τῆς Συναίδησεως αὐτῶν κεν-
 τῶν μοι. καὶ ἔτι αὐτῶν ὁ σκώληξ
 ἀπελότητῃ ἀγαθῶν. ἔτι δὲ ἡσυχῶς
 ἀγνοεῖ σκώληκα τὰ πάντα εἶρη. καὶ ὅτι
 πῦρ ὅτι αὐτῶν ἀσβεστοῦ ὑπαρξεί. ὡς περ
 γὰρ ἀλλὰ ἔτι ἀγνοεῖ εἶρη. πῦρ, ἔτι
 καὶ ἐν παύσει ἀσβεστοῦ, τῶν ὅτι ὅτι κρι-
 τήριον τῆς οἰκείας αὐτῶν Συναίδησεως,
 ὁ δὲ κλῶ σκώληκα ἀπελότητῃ ἐν ἑαυ-
 τοῖς, ἀνελεῖ τε καὶ καταφλέξει αὐτῶν,
 πῦρ πηγάς ἐν αὐτοῖς.

eandem unam, quam dixi, signifi-
 cari arbitror. in quo tamen sup-
 pleri iudicio debet, quod in com-
 paratione deficit. non enim hic
 dolor damnatorum similis erit se-
 sui ustionis, quæ fit admotione no-
 ti ac vulgaris ignis, sed innumeris
 partibus atrocius, atque intolera-
 bilius quiddam.

ANONYMI. Quomodo igitur
 quidam dicunt, temporarias il-
 lic pœnas esse?

VICTORIS ANT. Non de
 membris hæc dicit: absit: sed de
 amicis, quos loco & affectu habe-
 mus membrorum necessariorum.
 nihil enim sic noxium est, ut fami-
 liaritas mala. nam quæcumq; ne-
 cessitas potest, potest & amicitia
 plerumque, sive in damnum, sive
 in utilitatem. Propterea cū multa
 vehementia nocētes nobis abscin-
 dere nos jubet. Ac cū paulò an-
 te minatus sit scandalizantibus; jã

suadet scandalum patientibus, ut sibi caveant; quantumvis qui scanda-
 lizat intimus sit. nam etsi præcisionibus membrorum dolore ac diffi-
 cultate par sit eorum separatio; tamen illud quidquid est laboris tole-
 rabilius est imminente nobis ex eorum convictu pernicie. Huc prophe-
 ticum confert oraculum ex Isaia Propheta, denunciante id quod in om-
 ni pœna imminente impiis est pessimum. Est autem hoc, habere in se
 vermem immortalem, sic nominat conscientiam vermis ritu rodentem
 & sensu acerbissimo feræ pœnitentiæ mordentem eos, qui sibi conscii
 mentis malæ sunt. quisque igitur horum accusator sui, peccata ultro
 sua fatebitur, reputans revolvensque animo, quæ per mortalem vitam
 perperam egerunt, frustra tunc reclamante conscientia, quæ nunc acu-
 tissimo confodiens impios stimulo, sui contemptum ulciscitur. Et sic
 vermis eorum immortalis perdurabit. non enim de verme utique sen-
 sibili dicta hæc sunt. Ignis quoque illorum inextinguibilis erit. ut enim
 alibi æternus hic ignis dicitur, ita hoc loco inextinguibilis. Hoc est ju-
 dicium propriæ ipsorum conscientiæ: quod instar vermis immortalis
 in ipsis consumet & comburet ipsos, flammæ ipsos depascentium
 inexhausta scaturigo.

ἢ Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλιωθήσεται, ἔπει-
 ἢ σα θυσία ἀλὶ ἀλιωθήσεται.

49. Omnis enim igne salietur: Levit. 2.
 & omnis victima sale salietur. 13.
 50. Bo-

50. Bonum est sal . quòd si sal
 » insulfum fuerit, in quo illud cò-
 » dictis ? Habete in vobis sal , &
 » pacem habete inter vos .

» Καλὸν ὃ ἀλάς . ἐὰν ᾗ ὃ ἀλάς
 » ἀναλὸν γῆν , ἐν τῇ αὐτῷ ἀρπίστ-
 » τῆ ; ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἀλάς , καὶ εἰ-
 » ρωθεῖτε ἐν ἀλλήλοις .

ANONYMI Sicut, inquit, om-
 nis victima, juxta legem sale salietur,
 & falsa illa mordacitate ad-
 stringetur in repositionem durabi-
 lem quasi udi fluxique ac putrescē-
 tis sensus . Hinc Apostolus Paulus
 ait : *Vniuscuiusque opus quale sit ,
 ignis probabit : si cuius opus arserit ,
 detrimentum patietur . ipse autem
 saluus erit : sic tamen quasi per ignē .
 vel propius accedentes ad constru-
 ctionem sententiæ , sic intelliga-
 mus : Omnis igne salietur , & omnis
 victima sale .* Hoc autem legitur in
 Levitico capite quarto . ut quid
 autem ita ? Corpori victimæ sal in-
 sersum ficcat & purgat saniem ,
 carnesque puras seruat & conse-
 crat Deo . Sic in hominibus ignis
 gehennæ, vim habens peccata de-
 pascendi, si ea quidem mediocria
 invenerit, consumit, & purgatos
 ijs quos uffit, immaculatos & ju-
 stos Deo sistit. si plurima deprehē-
 derit, æternam ea habet urendi cf-
 cam . non enim purgat mediocritatem
 excedentia & modo carentia .
 sed quæ mensura mediocritatis hujus
 definita Deo sit, equidem nescio.

1. Cor. 3.
 13 :

ANΩΝΥΜΟΥ . Ως περ , φησὶ ,
 πᾶσα θυσία καὶ τὸ νόμῳ ἀλί ἀλιοθήσει)
 καὶ σφύζε) εἰς ἀπόθεσιν τῆ ὄιον διε-
 ρυηκότῳ καὶ σεσηπότῳ φρονήματος .
 τῆ ὅ εἰδώς ὁ ἀπόστολος Παύλῳ ἔλε-
 γη ὅτι . ἐκάς μὲ ἔργον ὁποῖόν ὄβι ὃ
 πῦρ δοκιμάσει . καὶ εἰπὼν ὃ ἔργον
 κατακαήσει) ζημιωθήσεται , αὐτὸς ὃ
 σωθήσεται . ἔτως καὶ ὡς δὲ πυρός . ἢ
 ἵνα ἐλύθη ὃ ἔλθωμεν μὲ τὸ σωτήρι-
 οῦ ῥητῆ , ἔτως νοήσωμεν , ὅτι πᾶς πυρὶ
 ἀλιοθήσει) καὶ πᾶσα θυσία ἀλί , τῆ το
 ὃ κείται ἐν τῷ Λευιτικῷ τῷ δ . καὶ δὲ
 τί ἔτως ; τῆ μὲ σώματῳ τῆ ἱερέα ὃ
 ἀλάς ὃ κατακαυθήσεται) ξηραίνει καὶ
 ἀνακαθαίρει ἰχώρα , καὶ καθαίρει ὃ
 κρέας ἱερουργίᾳ τῷ Θεῷ . τῷ ὃ ἄνθρωπων
 ὃ τὸ μένος πῦρ φύσιν ἔχον καθαίρει
 ἀμαρτίας , ἀνὲ μὲ συμμέτρως ὄβρη , ἀμώ-
 μως παρίησι τῷ Θεῷ τὰς δικαίας . εἰ καὶ
 πλείσας ὄβρα κατέχει , ἀόμνια καταφ-
 λέγει . ὃ γὰρ καθαίρει τὰς ἀμέτρως . ἀλ-
 λά τί μέτρῳ ὄβριν ἐγνωσμένον τῷ Θεῷ .
 ὅτι οἶδα .

SCHOL. Admonere debeo, neglexisse me assutum huic tam expresso de Pur-
 gatorio testimonio , glossema Græci cuiusdam Schismatici, his verbis , post hanc
 Anonymi Ἐρήσω adscriptis Codici Vaticano . βλέπει εἶτως ἔχει . εἶτε ἔχει , εἶτε ἔσται , εἶτε
 γινώσκται . ἀλλότριον γένετῆ ἐκκλησία τὸ δόγμα . quæ manifestum est alienæ & hæreticæ
 manus esse . Porro quod hic Anonymus citat ex Levit. cap. iv. quod hodiè reperi-
 ritur in secundo vers. 13. ostendit aliam eo tempore divisionem Capitum ejus Li-
 bri Sacri fuisse .

VICTORIS ANTIOCH. Huic
 sententiæ: *omnis igne salietur*, simi-
 le est illud dictum Apostoli, *unius-
 cuiusque opus quale sit , ignis proba-
 bit .* deinde adjungit è Levitico te-
 stimonium . *Omne donum sacrificij
 vestri salietur .* Hoc verò mādatum

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ . Τῷ, πᾶς
 πυρὶ ἀλιοθήσεται , ὁμοίον ὄβι ὃ ἔσται
 τῆ ἀποστόλου εἰρημνῶν , ὃ ἐκάς γὰρ
 ὃ ἔργον ὁποῖόν ὄβι ὃ πῦρ δοκιμάσει .
 εἶτα ἐπαίγει ἀπὸ τῆ Λευιτικῆς μαρτυ-
 ρίας , ὃ πᾶν δῶρ ὃ θυσίας ὑμῶν ἀλιοθή-
 σεται . πάντῳ ὃ καὶ πνευματικὸν τηρή-
 σον

σμεν νόμῳ τῷ ἐντολίῳ, εἰ δὲ παρ-
 τί δῶρα θυσίας ἡμῶν τῶν κτῶν ἢ ἄλλῳ τῶν
 ἢ ἄλλῳ τῶν πρὸς τὴν πλησίον δόσιν,
 ὡς χάριν ἐπισημαίνοντες ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.
 καὶ κτῶν λόγον τῶν θείων θύοντες γρα-
 φῶν, ἀλιζομένη τὰ δῶρα τῆς θυσίας ἡμῶν
 ὅτι τῷ Θεῷ. τὸ ἔν ἐργῶ ἐκάς-ε ἐνταύ-
 θα μὲν ἀλι ἀλιζέ, ἐκείσε δὲ πυρὶ
 ἀλιοθήσεται. πῶς δὲ ἐνταύθα τῶ πυρὶ
 τῶ θείῳ ἀλιζέται ἡ θυσία ἡμῶν, Ἰωσή-
 ρει, ἐκ τῆς, πῦρ ἤλθον βαλεῖν ὅτι τῶ
 γλυῦ, καὶ ἐκ τῆς, τῶ πνεύματι ζέον-
 τες. Τί δὲ ὅτι τὸ ἄλλας ὁ προσέταξεν
 ὁ Κύριος εἰπὼν, ἔχετε ἐν ἑαυτοῖς ἄλλας
 καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις, καὶ ὁ ἀπο-
 σόλας δὲ φησιν, ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε
 ἐν χάριτι ἄλλα πνευματικός, καὶ ἐν-
 ταύθα μὲν τῶ Ἰωσήφ ἀργυμένων ἐκάς-ε
 κεφαλαίῳ ὁ νῦν φανερός ὅστις. ἐν μὲν γὰρ
 τοῖς τῶ Κυρίου ῥήμασι τὸ μηδὲμίαν ὑπό-
 θεσιν τῶ ἀπ' ἀλλήλων ἀγαθήφειως καὶ
 ἀγαθῆφειως παρέχειν. δὲ ἐν τῶ
 Ἰωσήφ τῶ εἰρήνης πρὸς τὸ ἐνόημα τῶ
 πνεύματι Ἰωσήφ τῶ διδασκόμε-
 θα. ἐν δὲ τοῖς τῶ ἀποσόλας, μημονο-
 σίας τῶ εἰπόντος, εἰ βρωθήσεται ἄρ-
 τῶ ἀνὸς ἀλός; εἰ δὲ καὶ ἔστι γέσμα ἐν
 ῥήμασι κενοῖς; διδασκῆσεται οἰκονομῆν
 τῶς λόγους εἰς οἰκοδομίαν τῆς πίστεως, ἵνα
 δῶ χάριν τοῖς ἀκέραις, καὶ καμῶν ὀφεί-
 τῶ καὶ ταῖς ὀφθαλμοῖς χρωμῆμος πρὸς
 τὸ ὑπερθεστέρας γίνεσθαι τῶς ἀκέραιας.

ΤΟΛΩΣ. Ἀπὸ τῶ Λευιτικῶ ἐπαύχ
 τῶ μαρτυρίαν ὁ Σωτῆρ. Ὁ παῦ δῶρα
 θυσίας ὑμῶν ἀλιοθήσεται. πάντῳ δὲ τῶ
 ἐντολίῳ κτῶν πνευματικὸν ἐργασώ-
 μεθα λόγον. τὰ δῶρα ἡμῶν κτῶν τε τῶ
 ἄλλῳ καὶ τῶ ἄλλῳ ἀρετῶν καὶ τῶ
 πρὸς τὴν πλησίον δόσιν. καὶ θύοντες
 κτῶν λόγον τῆς θείας γραφῆς, ἀλιζο-
 μένῳ ὅτι τῷ Θεῷ. ὅτι ἔν ἐνταύθα μὲν
 τὰ ἔργα ἡμῶν ἀλι ἀλιοθήσεται. ἐκείσε
 δὲ πυρὶ. εἰ δὲ καὶ ἐνταύθα θείῳ πυρὶ
 ἀλιζέ ἡμῶν ἡ θυσία, ὡς φησιν ὁ Σωτῆρ,
 πῦρ ἤλθον βαλεῖν ὅτι τῶ γῆν. πᾶς ἀρῶ

spirituali ritu observabimus, si om-
 ni oblationi sacrificii nostri per o-
 rationem, adjunxerimus aliquod
 officium in proximum, ut qui gra-
 tiam invenimus apud Dominum,
 eam comunicemus, & sic oblatio-
 nes sale tingamus nostras, juxta ri-
 tum lege divina præscriptum. opus
 ergo uniuscujusque hic quidem
 sale, illic verò igne salietur. quo-
 modo autem hic divino igne salia-
 tur victima nostra, intelliges ex
 illo Christi verbo: *Ignem veni mit-
 tere in terram.* & ex illo Apostoli:
Spiritu ferventes. quid autem est
 sal, de quo mandavit Dominus,
 dicens: *Habete in vobis sal, & pacē
 habete inter vos.* & Apostolus: *ser-
 vate vester semper in gratia, & sale
 sit conditus.* utriusque hujus testi-
 monii sententia ex adjunctis de-
 claratur: nam illis Domini verbis
 docemur: non esse dandam ullam
 umquam occasionem dissensionis
 diffidiique ab invicem: oportere
 autem in vinculo pacis ad unitatē
 spiritus colligi nos in unum om-
 nes, & sic conservari. Apostolus
 autem quid in his velit, intelliget
 qui meminerit dictum: *Num co-
 medetur panis sine sale? & quis est
 gustus in verbis inanibus?* quæ qui
 perceperit, docebitur dispensare
 sermones in ædificationem fidei,
 ut det gratiam audientibus, & tem-
 pore opportuno & ordine decenti,
 utens ad dociliores efficiendos eos
 qui audiunt.

ΤΟΛΩΣΑΝΙ. A Levitico ad-
 ducit testimonium Salvator. ibi sic
 præcipitur: *Quidquid obtuleris sa-
 crificij, sale condies.* &: *In omni ob-
 latione tua offeres sal.* Quod man-
 datum spirituali ratione observan-
 dum est nobis, dona nostra omnia,
 hoc

Luc. xii.
49.

Rom. 12.
11.

Col. iv. 6.

Job. vi. 6.

Levit. 2.
13.

hoc est bona opera, quæque ad religionis, quæque ad aliarum virtutum officia pertinent, qualia sunt eleemosynæ largitio, & sacrificii oblatio, exquisita quadam intentione Deo gratificandi condiamus. Itaque hic quidem opera nostra sale salientur, illic verò, igne. Si autem & hic divino igne saliatum sacrificium nostrum, illo scilicet, de quo Salvator ait: *Ignem veni mittere in terras: Omnis tum utique nostra victima igne salietur*. Bonum enim vero est sal, bonus utique est ignis. *Quod si sal insulsum fuerit*, hoc est, si propriam perdat naturam, & eam qualitatem qua probatur & prodest, *in quo illud condietis?* Si autem hoc de habendo sale allegoricum præceptum, ad pacem quærendam colendamque referendum est, prout verba hæc ultima Domini suadent, profectò qui pacem in se ipsis non habent, si salis insulsi designati symbolo putandi sunt.

SCHOL. Cùm alia in hac χησαι perintricata sunt: tum illud subobscurum, *εκ εν ενταυθα μεν τα εργα ημων ελι ελισισονται, εκαι δι πυρι*. Existimo hanc esse Autoris mentem. Præcepto condiendi sale dona omnia, spiritualiter præcipi rectam intentionem, qua referre ad Deum debemus quæcumque agimus. Quia verò hoc caritate fit, cujus vis in hoc viæ statu languida & segnis, in patria & beatitudine flagrantissima futura est, propterea magno discrimine opera sua referunt ad Deum comprehensores & viatores iusti. Priorum intentio ardens inflammataque, ignis merus est: posteriorum sal dumtaxat; in quo subest quiddam igneæ virtutis, sed multo humore ac concretionem aquæ constrictum. Itaque, inquit, in hac vita satis est, saltem hominibus non consummatè sanctis, ut opera eorum bona, sale condita sint. In altera verò vita Beatorum jam opera omnium igne salientur. nisi si quorum hic quoque peculiari Christi beneficio tantus fervor est, ut caritatis ardorem quo in Cælo conflagraturi sunt, jam hinc occupent concipere.

EIVSDEM. Operæpretiù est quærere cur Christi Discipuli sale cõparentur. Ea videtur ratio: quia ut sal custodit à putrefactione corpora, sic Discipuli mundum corrumpi prohibent; eos qui credunt ipsis, ab idololatria, fornicatione, cæteraque malitia liberantes. Ac clarè quidem id Matthæus dixit, nimirum sal esse Discipulos. Obscurius Lucas, cujus hac parte subambigua oratio, ad hanc, quã Marci loco similem accomodavimus, expositionem atque intelligentiam trahi potest. At Paulus gratiam eum sale conjunxit, sic dicens:

πυρι ελισισονται)· ετι εν καλον εστι ε
αλας· καλον δρα και ε πυρι· ει δε και
ε αλας αναλον γενη)· τωτιστα της οικειας
φυσειως εσερημω) και ποιότη)· δι
λω καλον ε)· πασι νομιζεται, εν τινι αυ
τω δρωτε; ει δε η αλα των εχοντων
αλας εντολη ερηνη εστι τε και λεγεται,
) μη ερηνοβουντες εν εαυτοις, αλας εισιν
αναλον.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Αξιόν εστι ζητησαι
δρα τι ε τω Χριστῳ μαθηται αλι πα
ραβαλλοντα· δοκα γδ καθαπερ ε αλας
πα σωματα φυλαησαι προς ε μη ποιειν
σηπεδνας· ετω και ε τω Κυριῳ μαθη
ται τω οικημωλω σωεχσιν, ε εδω
λολατρεας τε και πορνειας και της αλ
λης κακίας τας πεπσευκότας λυτρωσα
μωσι· και ο μ Ματθαι) αυτες τας
μαθηταις εφη) αλας ε)· ο δε Λυκαῶ
ασαφως τω ερηκε, εθεν και αμφι
βολος αυτῳ η λέξις, διωαμωρη και κ)
Μαρκ) νοε)· ο δε Παυλος επι
τω αυτω) ωμωραγε τω χαριν και τας
αλας φησαι· ο λογ) υμω) παιντετε εν
χαριτι αλατι ηρημω)·

ΤΟΥ

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ. Καλὸν καὶ ἐπαινετὸν τὸ ἄλας· εἰ δὲ ποτε καὶ τὸ μωρανθῆ (ἐνδέχεται γὰρ ποτε τὰς ἀγαθὰς ἐπιτὸν χεῖρα μεταβαλεῖν) ἐν πνι ἀρπαθήσεται; ζητήσῃς ὅπως ἔστιν ἄξιον. ὡς δὲ ἐν τῷ λευτέῳ· μωρανθὲν τὸ ἄλας· ἔτε εἰς γλυκὺ γεωργικὸν χρῆσιμόν ἔστιν· ἔτε εἰς κοπρίαν ἢ ἀμπελοποιεῖται καὶ κηπευτοὶ χρῆσιμον· διὸ καὶ ἐξω βάλλασιν αὐτὸ, ὡς ἀχρηστὸν τε καὶ ἀνωφελές.

Sermo vester semper in gratia sal sit conditus.

EIVSDEM. Bonum & commendabile sal. si autem & ipsum infatuetur (fieri enim potest, ut & ipsi boni quoque ac sancti viri in pejus demutentur) in quo conditur? digna res inquisitione. Dicendum itaque ad hoc: infatuatú sal, neq; ad terram excolendam impinguadamq; utile esse, neq; in sterquilinum prodesse conficiendo fimo,

quo vinitores olitoresque uti possint. Ergo illud seorsim projiciunt ut planè inutile.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι

CAPVT X.

» Καὶ ἐξῆλθεν ἀναστὰς ἐρχεσθαι εἰς τὰ ὄρια τῆς Ἰουδαίας διὰ τῆς πέρας τῆς Ἰορδάνης· καὶ συμπροβύοντες πάλιν ὄχλοι πρὸς αὐτὸν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς.

1. Et inde exurgens, venit in fines Iudææ ultra Iordanem: & conveniunt iterum turbæ ad eum. & sicut consueverat, iterum docebat illos.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Συνεχῶς τῆς Ἰουδαίας ἀφῆς διὰ τῆς βασιτανίας τῆς ἐκείνων, νῦν ἐπιχωριάζει λοιπὸν, ἐπειδὴ τὸ πάθος ἐγγύς, ἐμελλεν ἀνεῖναι. ἔμεινεν εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα πέντε ἀνεῖσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς Ἰουδαίας. καὶ ἐλθόντι ἠκολούθησαν, καὶ ὡς εἰώθει πάλιν ἐδίδασκεν αὐτούς, ἢ, ὡς Ματθαῖος φησιν, ἐθεράπευεν αὐτούς, διήκων αὐτοῖς πρὸς τὴν ἰάσιν, τὴν τε καὶ ψυχῶν (τοιαύτη γὰρ ἡ διδασκαλία) καὶ τῆς σῶμα. ἢ γὰρ τῆς τῶν ἀσθενείας διόρθωσις, ἢ μόνον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἑτέροις ὑποθέσις θεογνωσίας ἐγγύς. ἀλλ' ἔχι τῶν φαρισαίων, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τὸ μᾶλλον ἐκθηριῶνται.

VICTORIS ANTIOCH. Cú paulò ante secessisset è Iudæa, pertæsus improbitatis invidorum ibi degentium, nunc eò redit, quoniã imminabat statutum passioni tempus. non tamen Ierosolymam adhuc ascendit, sed in finibus Iudææ constitit. Et reversum turba frequens celebravit affectantium. & ut prius cõsueverat rursus eos docebat. aut, ut Matthæus ait, curabat ipsos. duplicem ipsis sanitatem tribuens, animarum (quas videlicet docendo curabat) & corporum, quæ & ipsa corporearum infirmitatú curatio, occasionem dabat non modò ipsis

qui beneficia fenserant, sed etiam aliis, Deum agnoscendi. At non Phariseis: qui hoc ipso magis efferabantur.

» Καὶ προσελθόντες οἱ φαρισαιοὶ ἐπηρώτων αὐτὸν, εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ

2. Et accedentes Pharisei interrogabant eum, Si licet viro uxorem

D d uxorem

uxorem dimittere ? tentantes cum .

3. At ille respondens, dixit eis, Quid vobis praecepit Moyses ?

4. Qui dixerunt , Moyses permisit libellum repudii scribere , & dimittere .

5. Quibus respondens Iesus, ait, Ad duritiam cordis vestri scriptum sit vobis praeceptum istud .

Gen. 1. 27

6. Ab initio autem creaturae masculum & foeminam fecit eos Deus .

TOLOSANI. Interrogantibus se Pharisaeis, Iesus nihil respondit: nimirum intelligens, praedudicato ipso odio ex aequo ad utrumvis refutandum paratos, sive affirmaret sive negaret. Ergo contumaces animos, quo ad consensum veritatis flecteret, arte aliqua ratus ambiendos, vicissim ex eis quaerit: ea de re quid scriptum in lege meminissent. Hic recitantibus ipsis legis caput de divortiiis, respondit Dominus indultum id a Mose contumaciae ipsorum. Legem quidem naturae primigeniam aliud tradere. Hac exceptione amolitur a se criminationem omnem. quia enim se Deum & legis autorem Mosaicæ ferebat, intererat existimationis ejus demonstrare, quod in ea legi esset naturali parum congruens, id non arbitrio Legislatoris esse imputandum, sed moribus subditorum, quorum pervicacia a moderatione sapientiaque ejus extorserit, ut preterquam sentiret ac vellet, in hoc quidem conniveret. Cujus jam incommodi accusatio atque invidia tota in ipsorum caput a legis Autore avertitur. Provocat verò ad antiquiorem legem, naturalem illam primarum Mundi originum aequalem. Creavit enim, inquit, Deus a principio marem unum & unam foeminam. quod si potestatem esse vellet viro uxoris dimittendae, utique multae illi simul fingendae mulieres fuerant,

γυναικα ἀπολῶσαι ; περιζώνεις αὐτόν .

Ο δὲ ἀποκριθεὶς, εἶπε αὐτοῖς, ἡ ὑμῖν ἐνεπιλάτο Μωσῆς .

Οἱ δὲ εἶπον, Μωσῆς ἐπέτελε βιβλίον ἀποστασίας γράψαι, καὶ ἀπολῶσαι .

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπε αὐτοῖς, ὡς τὸ σκληροκαρδίας ὑμῶν ἐγράφη ὑμῖν τὸ ἐντολίον ταύτου .

Ἀπὸ δὲ ἀρχῆς κτίσεως ἀρχῆς ἦν ἡλυ ἐποίησεν αὐτὰς ὁ Θεός .

ΤΟΛΩΣ. Ερωτησάντων αὐτὸν οἱ Φαρισαίων, ὅτι ἀπεκρίνατο ὡς αὐτὸς ἔπε τὸ ναί· ἔπε τὸ ἔ· ἦ δὲ γὰρ ὡς ἐμελλον ἐνίστασθαι ὡς πάλαι ἀπολογία αὐτῶ· ἵνα ἡ εἰς ἀλόγως αἰτίας κρίσις, ἡρεθῆ αὐτὰς· τί καὶ τὰς γέγραπται ἐν τῷ νόμῳ· ἀπολογησάμενοι δὲ αὐτῶ τὸ τῷ νόμῳ βέβημα· ἔφη· ὡς τὸ σκληροκαρδίας ὑμῶν ἐγράφη τὸ ἐντολίον ταύτου ὑμῖν ὁ Μωσῆς· ὅτι ἀφίησιν ἑαυτῶν ὑπὸ κατηγορίαν μέναι· αὐτὸς γὰρ ἦν ὁ δεδικωὸς τῷ νόμῳ· ἀλλ' εἰς τὸ ἐκείνων κεφαλῶν περιτέσει τὸ ἐγκλημα· παχέως ἐπὶ τῷ ἀρχαίῳ ἀνάγων αὐτὰς νόμῳ· ἀπὸ γὰρ ἀρχῆς κτίσεως ἀρχῆς καὶ ἡλυ ἐποίησεν αὐτὰς ὁ Θεός· εἰ γὰρ ἐβλάθε, φησὶ, τὸ μὴ ἀφίεναι τὸν ἄνδρα, ἐτέρον δὲ λαμβάνειν, πολλὰς αὐ ἐδωρήσατο τῷ περιπατῆτι γυναικας, πλάσας αὐτὰς εἰς ἀρχῆς ὡς τὸ μὴ ἀφίεναι· τὸ δὲ λαμβάνειν· ὅτι φανερώς ἐδήξε αὐτοῖς, ὅτι διὰ τὸ σκληροκαρδίας αὐτῶν ἡ ἐχάτη δίδεται ἐντολή· εἰ γὰρ μὴ, ὁ ὡς τῷ ἀφουλάττειτο ὡς αὐτὰς νόμῳ, ὅ ἐν τῷ ὡς δαίω δοθεὶς τῷ Ἀδάμ .

rant, quæ primo Parenti ad omnem varietatem fastidiorum, vicesque mutationum sufficerent. Manifestè his ostenditur expressam vi quadam esse tolerantiam hujus licentiæ. malèque autoritatem ex dissimulatione necessaria permixtâ non probatæ consuetudini accersiri, quam legis quasi Archetypæ in Paradiso promulgatæ præjudicia damnarent.

» Καὶ ἔσονται, ἐν κρεῖττονι κατα-
 » λείψανθ' ἀνδρῶν τὸ πατέρα αὐτῶν
 » τὸ μητέρα, καὶ προσκολληθήσονται τοῖς
 » γυναικῶσι αὐτῶν.

» Καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν·
 » ὥστε σκεπτεῖται εἰς δύο, ἀλλὰ μία
 » σὰρξ.

» Οὐκ ἔνι ὁ Θεὸς συνέζευξεν, ἀν-
 » δρῶπος μὴ χωριζέτω.

ΤΟΛΩΣ. Βεβαιότατον ἐνταῦθα δείκνυσι ὅτι ἀρχὴς πρῶτον τῶν ἀνδρῶν ὡς καὶ τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ ὄρει εὐφρανόμενον. ἐκέλευσε γὰρ φησὶ καὶ γυνεὴς ἀφιέναι· καὶ προσκολληθῆναι τῇ γυναικί· ἔσονται γὰρ φησὶν οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν. τὸ ἀπερίσπαστον σημαίνων δηλονότι. ἀρσεν γὰρ καὶ θῆλυ, φησὶν, ἐπισημαίνον αὐτῶν. τῶν δὲ ὡς καὶ τῆς κατ' εἰκόνα λέγεται. τὰ δὲ ἕτερα ὡς τῶν ἀπὸ τοῦ χυμῶν τῆς γῆς καὶ τῆς μίας πλῆθους τῆς Ἀδάμ ἐρῆσθαι φασι ἕνας. ζητεῖται ὅτι πᾶσι τὸ αὐτὸ κληθῆσεται γυνή. καὶ τὰ ὄχι ἐν τῇ Γενέσει ὑπὸ τοῦ Ἀδάμ νομιζόμενα λέγεσθαι· ὁ Σωτὴρ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ φησὶν αὐτὰ ἐρῆσθαι ὡς πνεῦμα νομοθετῶντες. * * * Καὶ ἐπεὶ ὁ Θεὸς ὁ τῶν δύο ποιήσας ἐν· ἕνα ὁ Θεὸς συνέζευξε λέγει· ἀλλ' ἡμεῖς ὁ Θεὸς συνέζευξε ἐκκλησίαν Χριστοῦ, ἧ δὲ χωρίζον αὐτῶν· εἰ τίνι ἀχωρίσον εἶναι λέγει τὸ πλῆθος ἐκκλησίαν τῆς νυμφὸς αὐτοῦ Χριστοῦ, ἀνάγκη καὶ τὸ ἕκαστον γυναικῶν ἀχωρίσον ἀφαιρῆναι τῆς ἰδίας ἀνδρός.

7. Propter hoc relinquet homo Gen. 2: 24
 » patrem suum & matrem,
 » & adhærebit ad uxorem suam.

8. Et erunt duo in carne vna.
 » Itaque jam non sunt duo, sed
 » una caro.

9. Quod ergo Deus conjunxit,
 » homo non separet.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Firmiorem hic ostēdit esse oportere legem à Deo jam ex primordijs rerum in Paradiso latam; quæ jubebat vel parentibus relictis, uxori adhærere. *Erunt enim*, inquit, *duo in carne una*: quibus verbis inseparabilitatē conjugij expressit. *masculum* enim inquit, *et feminam creavit eos*. Hoc autem esse dictum de ijs, qui ad similitudinem sunt facti: Illa verò alia, quæ Pharisei jactabant, de ijs, qui ex limo terræ, quique ex una Adami costa sunt producti, quidam ajunt esse dicta. Quærat autem aliquis fortassè mecum: quomodo illa verba: *ipsa vocabitur virago*, & quæ sequuntur, Adamo in Genesi tributa, Salvator tamquam à Deo, & quidem legem ferente, dicta recitet? * * * Quoniam verò Deus ex duobus unum fecit, non jam dicit: *quæ Deus conjunxit* sed, *quæ Deus conjunxit*, Ecclesiam nimirum Christo, separare ab ipso nõ oportet.

Si ergo inseparabilem esse dicimus Ecclesiam à Sponso ipsius Christo, necesse est & propriam cujusque viri vxorem ab eo inseparabilem manere.

SCHOL. Mutila est, ni fallor, hæc sententia, aut, quod sapiens querimus, securè nimium, & parum exactè à festinante representata. Illam præterea perobscuram, habet divisionem hominum in eos qui κατ' εὐνοίαν, & eos qui ἀπὸ τῆς χεῖρὸς τῆς γῆς καὶ τῆς μέλας πλευρᾶς. quid enim sibi tandem ista volunt? Existimo ad allegoricū dicendi genus ista pertinere, in quod sapiusculè jã olim tractatores Ecclesiastici delabi solent. Est autem id minimè ἀκριβὲς aut morosè historicum; sed concinnitatibus ejusmodi contentum, in quas severè nimium inquiri nihil necesse sit. quia igitur Adam idē primus hominum, ejusque conjux Eva, & ad imaginem Dei facti dicuntur: & eorum tamen ille quidem ex limo fictus, hæc ex viri costa ædificata alio in loco traditur, referuntur ista mysticè, aut moraliter, ad duplicem portionem inter se in quovis homine commissam, animam & corpus, in quas prout quisque studiis & voluntate libera declinat, in classem abit è duabus alteram, vel spiritum sequentiū, qui ad Dei formam se conditos consiliis factisque se probant meminisse: vel sequiori obsequentium parti, quorum Deus venter est, qui carnem sapiunt, & ejus desideria perficiunt; agnoscis verba Pauli, nec colligo ejus generis omnia, quæ innumera per ejus Epistolas sparsa extant. Fingitur ergo Adam quasi duplex quidam, Evaque similiter. Alter ad Dei similitudinem conditus, alter è terra creatus. uterque Adam stirpem propagavit. Prioris filii sunt Sancti, posterioris improbi: quæ sunt per allegoriam dicta. Eiusdem dicendi formæ est Adam verus & novus à Paulo memoratus. Et Cappadocia duplex ab Isidoro Pelusiota Ep. 158, l. x.

VICTORIS. O dementiam! mutum illum se facturos & redacturos ad incitas putabant argutis hisce quæstiunculis: quamquam jam experimentum ceperant vis ejus ac facultatis prævalentis cunctis insidiis captantium: puta cum Sabbati violati frustra calumniam oggerent: cū blasphemix crimen impegerunt: quando dixerunt, eū dæmonium habere: quando reprehenderunt vellentes spicas per fata Sabbato Discipulos: quando de illotis ante cibum manibus cavillari voluerunt. Quibus occasionibus ineluctabili ejus dicendi vi convicti, sic ut nihil ipsis superesset quod contra hiscerent, tamen adhuc non desistunt. adeo væcordes erant, & invidia cæci. quid igitur ipse? neque semper tacet; ne illi opinentur suas insidias clã esse. neque semper objurgat, ut doceat nos mansuetè ferre cuncta. unde interrogatus, an liceret viro uxorè dimittere? non statim dixit; non licet: ne turbarentur & tumultuarentur; sed interrogando elicuit ex ipsis Legis sententiam, ut quod ipse dicturus erat, ipsi responden-

ΒΙΚΤΩΡΟΣ. Ω τῆ ἀνοίας. ὡν-
το ὁπισθομίζεν αὐτὸν ἄλλ' ἢ τῷ ζήτημά-
των, καίτοιγε ἤδη λαβόντες πεκμήριον
τῆ δυνάμεως ταύτης. ὅτε γὰρ πρὸ τῆ
σαββάτου πολλὰ διελέχθησαν εἰπὼν
ὅτι βλασφημία, ὅτε εἰπὼν, δαίμονιον
ἔχει, ὅτε τῶς μαθητῶν ἐπετίμησαν ἅλα
τῷ Ἰσχυρίων βαδίζουσιν, ὅτε πρὸ ἀνί-
πων διελέχθησαν χειρῶν, καὶ τὰ σώμα-
τα αὐτῶν ἀπορέσασθαι πρὸς τὸ
ἔργον ἀφίστανται. ποιῶν τὴν πονηρίαν καὶ
ἠεσσανία. τί ἐν αὐτῷ; ἔτε αἰετῶν,
ἵνα μὴ δοξέωσαν λαοφάνειν. ἔτε αἰετῶν ἐλέγ-
χει, ἵνα παιδεύῃ ἡμᾶς ἡμέρας πάντων
φέρειν. ὅθεν ἐρωτηθεὶς εἰ ἔξεστιν ἀνδρὶ
γυμῶκα ἀπολύσαι; εἶπεν, ὅχι ἐξεστιν,
ἵνα μὴ θορυβηθῶσι καὶ πα-
ραχθῶσι. ἀλλὰ ἄλλ' ἢ ἐρωτήσεως
πρὸς αὐτὸν ἐβλήθη ἀποκρίνασθαι
τῷ νόμῳ τὸ βέβημα. ἵνα ὅπερ αὐτῷ ἔδωκε
πρὸς αὐτὸν λέγειν, τῷ φησάντων
ἀποκρίνωνται. καὶ ἐπεὶ δὴ Μαλαχίας ὁ
προφήτης ἐπὶ ἐκείνῳ τὸ ζήτησον ὅτι πι-
μῆς τῶς ἀπολύσαι τὰς γυμῶκας, λέ-
γων, γυμῶκα νεότητος ἢ μὴ ἐγκατα-
λείψης. αὐτὴ κοινωνῶς ἢ καὶ γυνὴ
μαθήκης ἢ, πρὸς τὴν αὐτῶν τὸ
πρὸς βέβημα ὡς δὴ ἄλλοτον τὸ δοκεῖν τῷ
νόμῳ πρὸ τῆ αὐτῆς πρὸς αἰετῶν. καὶ
ὁμοίως ὁ Σωτὴρ ἵνα τῶν ἀπολογῶν,
καὶ

ἔφησιν, ὅτι Μωσῆς πρὸς τὴν σκληροκαρδίαν ὑμῶν ἐγράψεν ὑμῖν τὸ ἐντολίον ταύτῳ. ὃ δὲ γὰρ ἀφίησιν ὑπὸ κατηγορίαν μένειν, ἐπειδὴ καὶ τὸ νόμου αὐτὸς ἐν αὐτῷ δέδωκώς, ἀλλ' ἐξαίρεται αὐτὸ τῷ ἐγκλήματι, καὶ τῷ ἐλέγχῳ ἐκείνων ἀπειπέρι κεφαλῶν, ὁ πανταχῶς παρῖ. ἔπειτα ἐπειδὴ φορητὸν ἡμῶν εἰρημῶν, καὶ πολλῶν ἐφερῶ αὐτοῖς ἀββολῶν, παχέως ὅτι ἀρχαῖον καταφύλαξ νόμου, λέγων, ὅτι ἀρχῆς ἀρῶν καὶ ἡλυ ἐποίησεν αὐτὰς, τὸ ἐστὶν, ὅτι τῶν προσημασμένων ὑμῖν ὅτι ἀρχῆς ὁ Θεὸς ἐνομοθέτησε τὰ ἐναντία. ἵνα γὰρ μὴ λέγωσιν, ποθεν δὴ ἡμῶν ὅτι ὅτι τῶν ἡμῶν σκληρότητα Μωσῆς ἔπειτα; ἐκείθεν πάλιν αὐτὰς ὁπισθομίζει. εἰ μὴ γὰρ ἔπειτα προσημασμένων ἡμῶν ὁ νόμος καὶ συμφέρων, ὅτι ἀπὸ ἀρχῆς ἐδόθη ἐκείνῳ, ὅτι ἀπὸ κλάσιν ἐπλασεν ὁ Θεός, ὅτι ἀπὸ τοιαῦτα ἔπειτα. σκότως ἡμῶν ὅτι ἀπὸ τῆς δημιουργίας μόνης ἐχυρίζομαι, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ προσημασματος, ὡς τῶν ἑνα τῆς μιᾶς ἑνωπιασας. εἰ δ' ἐβλάτετο τῶν ἀφίεναι, ἔπειτα ἡμῶν εἰσαίγειν, ἑνα ἀνδρα ποιήσας, πολλὰς ἐπλασε γυναικας. νῦν ἡμῶν τῶν προσημασμένων τῶν νομοθεσίας ἐδόθη ὅτι ἑνα δὲ μιᾶς ἑνωικῆν ἀπαπαντός, καὶ μηδέποτε ἀφίεναι γυναικας. ὅτι μιᾶς γὰρ, φησὶ, εἰς ἐξ ἑνὸς καὶ εἰς ἐν σῶμα ἑνωικῆν. ἔπειτα φοβερόν ποιών ὁ ταύτης κατηγορίαν ὅτι ἔπειτα, μὴ ἀφίεναι, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἑνωικῆν ἀφίεναι, ἀπὸ τῶν ἑνωικῆν μὴ χωρίζετο. εἰ ἡμῶν Μωσῆς προσημασμένη, ἐγὼ ἡμῶν λέγω σοι τῶν Μωσῆως δεσπότην, καὶ μὴ τῶν καὶ τῶν χερῶν ἐχυρίζομαι. ὅτι γὰρ προσημασμένων ἡμῶν ὁ νόμος, εἰ καὶ ὅτι ἀπὸ ἀπὸ ἐμὸς εἰσαίγειν γυν. ὃ δὲ γὰρ ἀπὸ τῶν ἑνωικῆν τῶν γυναικας τῶν ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ ἡμῶν ἀφίεναι ἐκείθεν, καὶ πρὸς τῶν γυναικας κολληθῆναι, τῶν προσημασμένων τῶν λέξεως ὁ ἀφίεναι ἐμφάνων. καὶ ἑνωικῆν γὰρ ὁ δύο, φησὶν, εἰς σάρκα μίαν.

do præoccuparent. Et quoniã circa istam quæstionem dictum ferebatur Malachia Prophetæ, objurgantis eos qui uxores dimitterent; his verbis: *Uxorem juventutis tue ne derelinquas: ipsa consors tua mulier testamenti tui.* Proponunt ipsi: ambiguam videri, ac conciliatu difficilem Legis circa hoc præceptum sententiam. Tamen Salvator hæc defendit, ajens: *Moses propter duritiam cordis vestri scripsit vobis hoc mandatum.* non enim succumbere criminationi Legem finit, quam utique ipse dederat. sed purgat eam, reprehensione in accusatorum caput retorta, quod ubique solitus erat facere. Deinde quia grave videbatur quod dixerat & multam præbebat ipsis ansam calumniæ, statim ad antiquam Legem confugit, dicens: ab initio autem masculinum & foemina creavit eos. Hoc est rebus ipsis ab initio Legem nobis tulit cõtraria jubentem. ne enim dicerent: unde probas Moysen propter duritiam nostram ita scripsisse? hic rursus ipsis os obturat. Nisi enim ista esset primigenia & naturæ cõgruens Lex, non utique illã Deus ab initio dedisset, nõ sic homine n creasset, non sic locutus esset. Observa porrò ipsum non creatione nitentem sola, sed præterea mandato, tacitè per ipsum creationis modum præscribente, unum unam in conjugio habere; si enim licere voluisset, priori dimissæ, aliam superinducere, utique uno viro condito, plures mulieres finxisset: nunc autem factis ipsis Legem statuit jubentẽ unicum unicæ cohabitare semper, & neutrum eorum unquam ab invicem se abrumpere.

Mal. 2. 15.

Ex

Ex una enim, inquit, radice orti in corpus unum coaluerunt. Deinde

terrorem incutiens usum sic sancitum criminantibus, non dixit; ne di- vellite; sed: quod Deus conjunxit, homo non separet. quod si Mosen ob- tendis, ego Mosis Dominum contra oppono. & præterea temporum antecessione nitor. nam Lex de singularitate uxorum, & insolubilitate conjugij, etsi à me nunc primùm induci videatur, antiquior est, utpote Mundi originum æqualis. neque enim tunc solum Deus viro mulierem conjunxit, sed & parentes dimittere iussit, & uxori adhærere ac con- glutinari, tali loquendi modo inseparabilitatem exprimens. Erunt enim duo, inquit, in carne una. Et hæc quidem est naturalis conjunctio.

10. Et in domo iterum Disci- puli ejus de eodem interroga- verunt eum.

11. Et ait illis, Quicumque di- miserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.

12. Et si uxor dimiserit virum suum, & alij nupserit, mœcha- tur.

EIVSDEM. Etsi repudio, in- quit, mulier à viro separetur, ta- men nexu fœderis prius contracti ei indivulsè devincta permanet: Propterea adulterium esse dixit, ducere aliam vivente illa: similiter de muliere. Ac Lex quidem ma- nifestum adulterium prohibuit: quod fit quando quis uxorem al- terius cum eo habitatem corrup- pit. At Salvator aliud quoq; adul- terium, licet non ab omnibus pro- tali agnitum, aut sic vocatum, na- turalis Legis convictum iudicio proscribit. Cæterùm quod hæc Matthæus ad Phariseos dixisse Sal- vatorem refert: Marcus autem ad Discipulos, invicem non pugnant. Fieri enim facilè potuit, ut & his & illis eadem diceret. Sanè id fug- gerere nobis Marcus videtur. dum post illa cum Phariseis disputata,

καὶ αὐτῆ μὴ ἡ φυσικὴ σύζυξις.

» Καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ πάλιν ὁ μαθη-
» τὰν αὐτῶ πρὸς τὸ αὐτῶ ἐπηρώτησαν
» αὐτόν.

» Καὶ λέγει αὐτοῖς, ὅς ἐάν τις ἀπολύ-
» σῃ τὴν γυναῖκα αὐτῆ καὶ γαμή-
» σῃ ἄλλω, μοιχᾷται ἐπὶ αὐτῆ.

» Καὶ ἐάν τις ἀπολύσῃ τὴν ἀδρα
» αὐτῆ, καὶ γαμήσῃ ἄλλω, μοιχᾷ-
» ται.

ΑΥΤΟΥ. Εἰ καὶ τῷ χωρισμῷ, φη- σὶ, διαρῆται ἄνδρος, ἀλλὰ τῆ ἐξ ἀρ- χῆς συζύξει ἀδιαρῆτος ἔσται. Ἐπειδὴ το μοιχείαν ἐκάλεσε ὁ συζύγου διαρῆτος ἀλλω ζώσης ἐκείνης. καὶ ὅτι γυναι- κὸς ὅ ὅσον - καὶ ὁ μὴ νόμος τὸ πρῶ- φανῆ μοιχείαν ἀπεκάλυπεν, ὅτε τὸ νομ- κῶσαν ἐτέρω τις ἀφάρτοι. ὁ δὲ Σωτὴρ καὶ τὸ ἐχὼ ὁμολογῶ μὲν ὡς πᾶσιν ἔδδὲ γνωσκομένη τῆ φύσει διελεγχο- μένῳ κατέκρινε. καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος πρὸς τὸς Φαρισαίους καὶ τὰ τὰ τὸ σωτήρα φησὶν εἰρηκέναι. ὁ Μάρκος δὲ πρὸς τὸς μα- θηταῖς. ὅτι ἐστὶ ὁ ἐναντίον. ἐνδὲ χε- ἰ γὰρ καὶ τῶ τοῖς κακίοις τὰ εἰρη- κέναι. Ἐπομιμνήσκων δὲ ἡμᾶς δοκῶ ὁ Μάρκος ὡς πρὸς τῶ τοῖς ὁ μαθητὰν πρὸς τῶ τοῖς ἐπηρώτων τὸ Ἰησοῦν, καὶ τῶ τοῖς εἶπεν αὐτοῖς.

ΤΟΛΩΣ. Ὁ μὲν Ματθαῖος πρὸς τὸς Φαρισαίους φησὶ τὰ λέγει. ὁ δὲ Μάρκος πρὸς τὸς ἀποστόλους ἔλεγε τὸ ἄποπον.

ἀποκρίθη· ἐπεὶ ἦν πρὸς τὸ τὸς καὶ κείνους ἐνδέχεται παρὰ τὰς λέξεις· μοιχείαν ἢ καλῶς ἐπαύθαι ἔχει ἀπλῶς τὴν ἐν τῷ νόμῳ λεγόμενῳ· ἀλλ' ὅταν τις τὴν ἰδίαν καθολικὴν γυναικὰ ἐπέραν γαμήσῃ· τῆτο τίνων ἐν μὲν τῷ νόμῳ ὅτι ἐστὶ μοιχεία· λέγεται γὰρ ὅτι ἄλλ' τὴν ἰσραηλίων ἀληθοκαρδίαν· τῇ δὲ ἀληθείᾳ μοιχεία ὄσιν, ὡς φησὶν ὁ Σωτήρ.

interrogatum seorsum à Discipulis de illa quæstione Iesum, hæc dixisse memorat.

TOLOSANI. Matthæus hæc affirmat ad Phariseos esse dicta, Marcus ad Apostolos. Quæ nequaquam dissident. Facile enim & his & illis talia potuerunt dici, ut & dicta constat. Adulteriū porro hic vocat non illud distinctè in Lege prohibitum alieno toro vitiū

oblatum, sed aliam quandam Lege non expressam flagitij speciem, quo quis propria uxore repudiata aliam duxerit. nam hoc quidem adulterium in Lege non vocatur se se ad duritiem iudaicorum cordium accommodante: verè id tamen adulterium est, ut hic Salvator docet.

Καὶ προσέφερεν αὐτῷ παιδία, ἵνα ἄψῃ αὐτῶν. ὁ δὲ μαθητῶν ἐπετίμων τῶς προσφέρουσιν.

13. Et offerebant illi parvulos, ut tangeret illos. Discipuli autè comminabantur offerentibus.

Ἰδὼν δὲ ὁ Ἰησοῦς, ἠγανάκτησε, καὶ εἶπεν αὐτοῖς, ἀφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με, καὶ μὴ κωλύετε αὐτὰ. τῷ γὰρ τὸ εἶπεν ὄσιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ.

14. Quos cum videret Iesus, indignè tulit, & ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium enim est regnum Dei.

Ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ὅς ἐάν τις εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν, ἢ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτὴν.

15. Amen dico vobis, quisquis non receperit regnū Dei velut parvulus, non intrabit in illud.

Καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ, πθεῖς τὰς χεῖρας ἐπ' αὐτὰ, ἠνέχετο αὐτὰ.

16. Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos.

ΑΥΤΟΥ. Ἰδὼν τῶν ἡμιεργῶν ὅτι τῶς ἐαυτῶ ποιήμασι χαίρειν, καὶ τὴν προσδοκίαν αὐτῶν τὴν πρὸς ἑαυτὸν μὴ ἀποκωλύειν, καὶ μάλιστα τῶν κωλύοντων ὅτι ἐν τῷ· μόνη γὰρ κακία καὶ ἀφροσύνης ἡμιεργίας ἀποκωλύει παρελθεῖν τῷ ἡμιεργῶ· ὁ δὲ τὴν φρονήσεως ἐνδεὲς ἢ κωλυτικὸν τὴν προσδοκίαν· πλήρωσιν γὰρ ἐπιζητεῖ· πάντως δὲ προσδοκίας χαρίζεται. διὸ καὶ ἀκριβῆς ἡ λέξις, τῷ ποιῶν ὄσιν ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐργαζών. ἢ γὰρ τῶν εἰπών, ἀλλὰ τῷ ποιῶν. ἐπαφθὴν προσέειπε καὶ ὁ τὴν φρονήσεως ἐνδεὲς τοῖς ποιῶσιν. ἢ περὶ ἀπαιτήτων ὁ ἀποστολὴν ἔλεγε, μὴ παιδία γίνεσθε τῷ φρε-

EIVSDEM. Proprium Creatoris est suis ipsius delectari creaturis: & earum ad se accessum non prohibere: maximè ubi nulla prohibendi causa est: qualis esset malitia qua opus Creatoris perversè corrumpitur: quæ sola creaturæ ad Creatorem intercludit accessum. non autem defectus sapientiæ, qui cernitur in pueris. hic enim potius defectus complementum suū postulat: cujus cum ipse ad autorem accessus instrumentum sit, invitatur potius ea ratione Creator ad

cos

eos facile accipiendos, cum ad se veniunt. Illa igitur exacta locutio est: *Talium est regnum Cœlorum*. non horum, sed talium. qui quoad decet & par est, sunt similes parvulis. non in defectu prudentiæ, quem Apostolus excludens, ait: *nolite pueri effici sensibus*. Disertius porro exprimit hic Evangelista, velut interpretans, causam dicti, dum scribit, *Talium est enim regnum Cœlorum*. quæ verò causa erat Discipulis pueros repellendi? quod id putarent dedecere dignitatem suam, & Magistri sui. quid igitur ipse? docet ipsos modestiam sectari, & conculcare mundanum fastû. pueros verò admittit & complexatur, & talibus regnum Cœlorum promittit. nam omni vitio munda est anima pueri, nec in eos iram servat qui se læserunt; & à matre flagellatus, illam requirit, illam omnibus præfert. Si ei Reginam diademate fulgentem offeras, haud eam præhabeat matri pannosæ: sed eam cum ijs; quibus squallet centunculis malet intueri, quàm Imperatricem cultu exornatam regio. Idem nihil supra necessaria quærit. & ubi lactis quantum opus est suxit, ultrò avertit se à mamma. nec damno rei familiaris fortè factò movetur, aut similibus. Non percellitur visu formosorum corporum. Ideò dixit: *Talium est regnum* &c. ut nos inducat ad ea studio conanda quæ pueri natura faciunt. Pulchrè autem eos complexus, bene dicebat. Rursus enim velut in ulnas Conditoris, ab eo separata casu primævi lapsus, redibat creatura. Imponit porro manus pueris, ista impositione manuum diviniæ potestatis adhibitionem decla-

σίν. ἐπέξῃλθε δὲ ὁ πατρὶν διαβεβαιῶν
τὴν αἰτίαν λέγων, καὶ οἱ ἐρμηνεύων, ὅ
τι τοῦτον γὰρ ἐστὶν ἡ βασιλεία. τίνος
δὲ ἐνεκεν ἀπεσβῆν τὰ παιδία. μα-
θηταὶ; ἀξιωματὸς ἐνεκεν. τί ἔν ἑν-
τός; διδάσκει αὐτὸς μετριάζειν καὶ πύ-
φω καταπατεῖν κοσμικόν. τὰ παιδία
δὲ λαμβάνει καὶ ἀναγκαλίζει καὶ τοῖς
τοιούτοις ἀπαγγέλλει τὴν βασιλείαν. καὶ
γὰρ πάντων τῶν παιδῶν καθάρειν ἢ ψυ-
χή τῶν παιδῶν, καὶ τοῖς λευπηκόσιν ἔ-
μνηστικῆς. ὑπὸ τῆ μητρὸς μαστιχθεῖς
ταύτῃ ἐπιζητεῖ, καὶ πάντων αὐτῆς
προσπιμαῖ, καὶ βασιλίδα δαΐνης μὲν ἀνα-
δήματὸς, ἔπειτα ἡσθί τῆ μητρὸς ῥάκια
περιβελημένης. ἀλλ' ἐλοιτο μάλλω
ἐκείνῃ ἰδέειν μὲν τῶν, ἢ τὴ βασιλίδα
μὲν κόσμου. καὶ τῶν ἀναγκάων ἔδεν
πλέω ἐπιζητεῖ, ἀλλ' ὅσον ἐμπλη-
θῶν τῆ ματρὸς, καὶ ἀφίσταται τῆς θη-
λῆς. ἔλυψεν ἐφ' οἷς ἡμεῖς, οἷον ἐπι-
ζημία χρημάτων καὶ τοῖς τοιούτοις. ἔ-
πιπέει πρὸς κάλλη σωματίων. διὰ τῶ
εἶπε, τῶ τοῦτον ἐστὶν ἡ βασιλεία, ἵνα
τῆ παραρέσει ταῦτα ἐργαζόμεθα, ἃ
τῆ φύσει τὰ παιδία ἔχει. καλὸν δὲ καὶ
ὁ ἀναγκαλισμὸς αὐτὰ καταλύει. ἡ
παλιν γὰρ ὡς περ εἰς ἀγκάλας ἐπανά-
γεται τῆ δεικνῶν ὁ ποιῆμα χωριζέει
αὐτῶ, κατ' ἀρχὴν δὲ ἐκπεπλωκός.
ἐπιπέει δὲ τὰς χεῖρας τοῖς παιδοῖς, τῆ
ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν διδασκῶν τῶ
τῆ θείας δυνάμεως ἐπιθέσειν ἢ ὁ ἐργῶ
ὁ ἐωπῆς τελειοί. ὁ δὲ ὅλημα κοινόν καὶ
καὶ τῆ σωθῆσαν τῆ τῶν χερῶν ἐπιθέ-
σεως ποιῶ Χριστός, ἔμ καὶ τῆ σωθῆ-
σαν ἐνεργεῖ. Θεός γὰρ ὢν τὰ ἀνθρώ-
πινα ἐποίησεν ὡς ἄνθρωπος τελειῶ.

ΤΟΛΩΣ. Καὶ προσέφη αὐτῶν,
φησὶ, παιδία ἵνα ἀφῆ αὐτῶν. ἡ δὲ
μαθηταὶ τὸς προσφέροντας ἐκώλυον
πῶς ἐνεκα τῆς πρὸς Κύριον ἰδῶν
δὲ ὁ Σωτὴρ καὶ ἐβλόμην πύφω παν-
τός καὶ κενοδοξίας ἀπαλλάξαι τὸς μα-
θητὰς

θητὰς ἐναγκαλιζέσθαι μᾶλλον αὐτὰ καὶ τῶν ἑτέρων πλὴν βασιλείαν ἐπαγγελίας • καθαρὰ γὰρ εἰσι κακίας αἱ τῶν παιδῶν ψυχὰι • ἀλλ' ὃ λόγῳ ὕδὲ περιαιρέσει • καὶ ἰσχυρῶς ἡμᾶς διδάσκει ἃ ἐκείνα φύσει ποιεῖ καὶ ὃ περιαιρέσει, ἡμᾶς λόγῳ τε καὶ ὀπίσθημα ἐργαζέσθαι • δεικνύει δὲ ἡμῖν καὶ ὅτι τῶν χειρῶν ὀπίσθησεν πλὴν ἀρρήτων αὐτῶν καὶ ἀφαντον διώματιν • καὶ ὡς καθαρὴ τε καὶ τελειωτικὴ πυγχανεῖ αὐτῆ • Καὶ ὅτι Θεὸς ἐστὶ καὶ ἄνθρωπος ἀληθινός • καὶ πάντοτε ἐνεργεῖ μετὰ τῆς τῆς θεοῦ κοινωνίας • τῆς πατρὸς θεοῦ μετὰ τῆς ἀνθρωπίνης αὐτῆ φύσεως ἐνεργῶν • τὰ δὲ σωματικὰ καὶ ἀνθρώπινα μετὰ τῆς θεοῦ αὐτῆ καὶ αἰδίου φύσεως ἐκτελεῖν •

Puræ scilicet à malitia sunt animæ puerorum : tametsi non illæ quidem ratione ac consilio innocentiam nascuntur . quare hic docemur , quod illis naturæ quodam bono contingit non electione ulla , id nos ut arbitrio judicioque, atque industria laudabilius assequamur . Ostendit autem nobis illa impositione manuum arcanam , atque ineffabilem virtutem suam, quæ ad purgandum eadem , atque ad perficiendum valet . Sequæ hoc ipso probat Deum esse verum simul & hominem,mutua communicatione proprietatum utriusque ad omnia ex æquo potens . Ita ut & quæ divinæ naturæ sunt propria per humanam operetur : & corporea atque humana per divinam æternamque naturam efficiat .

» Καὶ ἐκπροβουλιζόμενος αὐτῶν εἰς ὁδόν,
 » περιδραμιὸν πῆξεν καὶ γονυπετήσας
 » αὐτῶν ἐπηρώτα αὐτὸν, διδάσκαλε ἀγα-
 » θέ, τί ποιήσω ἵνα ζωῶ αἰώνιον •
 » κληρονομήσω ;

ΤΟΛΩΣ. Ὡς κακὸν πῆξεν καὶ ἄνθρωπον μοχθηρότατον ἐνίοι παρὸντα ἄνθρωπον διαβάλλουσιν ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπέλαβεν καὶ περὶ τὴν περιουσίαν τῷ Κυρίῳ • ὅτι ὁρθῶς • ἀλλ' ὡς φυλάττοντον μὴ ἵσως αὐτὸν ἐφίλοχρηματον ὄντα ἔξεστι διαβάλλειν • ὃ μὲν γε ὑπέλαβεν ἢ ποιητόν • Καὶ γὰρ ὁ Ευαγγελιστὴς φησιν • ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ἠγάπησεν αὐτόν • εἰ τίνων περιουσιῶν περιου-

rante qua opus ipsa suum perficit . cæterum gestus ille quidem impositionis manuum, comunis & vulgò erat usitatus : non tamen erat usitata peculiaris quædam vis & efficacia , quam per eam transmittabat Christus ; quippe qui Deus cum esset, humana operabatur , ut homo perfectus & divinus .

TOLOSANI . Et offerebant , inquit, illi parvulos , ut tangeret illos : Id verò Discipuli quasi Domino minus honorificum prohibebant . quo animadverso Salvator, ut Discipulos timore omni ac superbia liberaret, oblatos puerulos ultrò complexatur , & horum regnum Cælorum esse pronunciat .

17. Et cū egressus esset in viã ,
 » procurrens quidã genuflexo ante eum, rogabat eum, Magister bone, quid faciam ut vitam æternam percipiam ?

TOLOSANI. Hunc hominem ut malitiosum quendam ac moribus improbissimis aliqui criminantur : sed & ut subdolum dissimulandi artificem, qui insidiosè ac tentandi animo ad Dominum accesserit . non rectè . nam una ille premi accusatione ex vero potest cupiditatis atque avaritiæ . Fraudulenti quidem ac maligni crimine

E e liberat

liberat illum, quod Evangelista scribit: *Intuitus eum Iesus dilexit eum*. quod utique nec diceret Marcus, nec Iesus faceret, si tentabundus hic & insidiandi consilio venisset. Nec illud item his cohæret quod additur, ipsū hunc hominem ob ea quæ audierat moerentem abscessisse.

18. Iesus autem dixit ei, Quid
 „ me dicis bonum? nemo bo-
 „ nus, nisi unus Deus.

ANONYMI. Hominem cernens, ut ad hominem accedit, ut hominem interrogat. Iesus autem in hoc cum convincens imperitiæ, ait: Solus Deus verè bonus est. cur ergo tu ad me ut merum hominem accedens, Bonum appellas, cum ista uni Deo propria reservanda sit appellatio? quod si me nosti Deum esse, ac consequenter iure bonum vocas, cur ad me ut merum hominem accedis? aut cur nihil in me homine majus credens Deo peculiarem dignitatem homini attribuis? Est igitur hoc Christi dictum convictio imperitiæ sic alloquentis se, non suæ professio divinitatis.

19. Præcepta nosti, Ne adulteres, Ne occidas, Ne fureris, Ne falsum testimonium dixeris, Ne fraudem feceris, Honora patrem tuum & matrem.

20. At ille respondens ait illi, Magister hæc omnia observavi à juventute mea.

21. Iesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei, Vnum tibi deest: vade, quæcumque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in Cælo: & veni sequere me.

ἦλθεν, ἔκ αὐτῷ ἔλεγεν ὅτι ἠγάπησεν αὐτὸν ὁ Ἰησοῦς. ἔ δ' ἔπι λυπημένῳ ἀπῆλθεν ἐφ' οἷς ἦκαεν.

„ Ο δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, τί με
 „ λέγεις ἀγαθόν; ἔ δ' αἰς ἀγαθός, εἰ μὴ
 „ εἷς ὁ Θεός.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ἐπειδὴ ἄνθρωπον βλέπει, ὡς ἀνθρώπῳ τῷ Ἰησοῦ ὡς φίλον ἄνθρωπον ἐρωτᾷ. Ἰησοῦς δὲ ἔλεγε-
 χων ὡς ἀμαθῆ, φησὶ, μόνῳ ἀγαθός κατ' ἀλήθειαν ὁ Θεός. τί ποιζαρέν ὡς ἀνθρώπῳ προσελθόντῳ μόνῳ προσόντῳ Θεῷ καὶ φύσιν, ἐμοὶ πεπίθης ἀγαθόν ἄποκαλῶν; εἰς γὰρ ἔστιν ὁ φύσει ἀγαθός, Θεός δηλαδὴ. εἰ μὴ ἔν οἷδ' εἰς με Θεὸν ὄντα, φησὶ, καὶ ἀγαθόν, ὅτε δὴ χάριν ὡς ἀνθρώπῳ προσέρχη φίλῳ; εἰ δὲ ἔ πεισῶς εἶναι με Θεόν, ἀλλ' ἀνθρωπῶν εἶ φίλον, τί δήποτε τῷ Θεῷ παρέτα ἀξίωμα μόνῳ προσώταται ἀνθρώπῳ. ἔλεγχθη ἔν ἀμαθίας ὁ εἰρημῶν ἔστιν, ἔ θεολογίας ἔξήγησις.

„ Τὰς ἐντολάς οἶδ' εἰς, μὴ μοιχά-
 „ ρης, μὴ φονεύσης, μὴ κλέψης, μὴ
 „ ψευδομαρτυρήσης, μὴ ἄποσερή-
 „ ρης. πῆμα ἔ πατέρα σου καὶ μητέρα.
 „ μητέρα.

„ Ο ἰδοὺ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, δι-
 „ δάσκαλε, πάντα πάντα ἐφυλαξά-
 „ μιν ἐκ νεότητός μου.

„ Ο ἰδοὺ Ἰησοῦς ἐμβλέψας αὐτῷ,
 „ ἠγάπησεν αὐτὸν, καὶ εἶπεν αὐτῷ,
 „ ἔν σοι ὑστερεῖ ὕπαρχε. ὅσα ἔχεις πώ-
 „ λησον, καὶ δός τοῖς πτωχοῖς, καὶ
 „ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανῷ. καὶ δεῦ-
 „ ρο ἀκολούθει μοι ἀφ' ἧς σω-
 „ ρήσῃ.

ΤΟΛΩΣ.

ΤΟΛΩΣ. Διατί δ' αποκρίνε) αὐτῷ ἐρωτήσαντι ὁ Χριστός· ὁδεῖς ἀγαθός εἰ μή εἰς ὁ Θεός; δὴ λ(ω γ(δ' ὅτι ὡς ἀνθρώπῳ διελέγετο αὐτῷ, καὶ ὅχ ὡς Θεῷ· τί ἔν ὅσα ἔστι τίς ἀνθρώπος ἀγαθός; ἀλλ' ἔπειθε τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀγαθότητα ἀφορῶν ὁ Σωτὴρ εἰρηκεν αὐτῷ τὰ ἑαυτοῦ· ἀλλὰ περὶ τὴν ἀρετὴν τῆς Θεῷ καὶ ἑαυτοῦ πῶς ἔσται ὑπαρξασαν ἀγαθότητα· ἥτις καὶ ἀπλῶς ἀγαθότης λέγεσθαι καὶ πηγὴ ἀγαθότητος· περὶ ἔν παντὶ ἐλέπων ὁ Σωτὴρ λέγει τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ· ὁδεῖς ἀγαθός εἰ μή εἰς ὁ Θεός· εἶτα εἰποντ(ω τῷ Σωτῆρι περὶ αὐτὸν· φύλασσε πας ἐνθάδε· αὐτὸς ἀπεκρίνατο λέγων· ταῦτα πάντα ἐφυλάξιμι ἐκ νεότητός μου· διὸ καὶ ἡγάπησεν ὑπὸ τῆς Κυρίας, ὡς φησὶ ὁ Ευαγγελιστής· καὶ ἤκουσε παρ' αὐτῶ· εἰ θέλεις τέλει(ω γενέσθαι πῶς ἔσται ἡ ἀρετὴ σου καὶ δὲ πτωχοῖς.

TOLOSANI. Cur respondet ipsi interroganti Christus: *Nemo bonus nisi solus Deus*. nimirum patet istum ita egisse cum Christo, ut eum hominem putaret nō Deum. Quid tum verò, dicat aliquis. an nemo est homo bonus? sit sanè aliqua hominum bonitas quamdiu spectatur sola. comparatione quidem ad ineffabilem ac superexcellentem Dei bonitatem, quæ & simpliciter bonitas dicitur, & bonitatis fons est omnis, evanescit humana bonitas, quam ideo negare videtur ullam esse sic loquens Dominus & isti homini respondens: *nemo bonus nisi solus Deus*. Qui homo Salvatore sibi postea dicente, *Serva mandata*, respondit dicens: *Hæc omnia observavi à juventute mea*: quapropter dilectum eum à Domino Evangelista notat. audi-

visseque ab ipso: Si vis perfectus esse, vende quæ habes & da pauperibus.

» Ο δὲ συνάλας ἐπὶ τῷ λόγῳ;
» ἀπῆλθε λυπέμεν(ω. ἦν γ(δ' ἔχων
» κτήματα πολλὰ.

22. Qui contristatus in verbo,
» abiit inœrens: erat enim habens
» multas possessiones.

ΑΥΤΟΥ. Ὅθεν ὅσα ἐνεγκῶν ἐκείν(ω τῷ ἐνθάδε ὁ βαρ(ω, καὶ ἀοδενήσας πρὸς τὴν ἀρετὴν, ὁχλαΐζει πρὸς τὸ πρῶτον. ἀπῆλθε γὰρ λυπέμεν(ω. ποῖ(ω ἔν τῷ ἐνθάδε θεολογίας καμῆς; ἐρωτήσαντι γὰρ τί ἀρετὴ ποιήσας ἔσται καὶ αὐτὸς τίς σωζομένης ἐναρῆμι(ω; ποῖ(ω ἔχει λόγ(ω μὴ ὅπερ ἐζήτησε μαθεῖν· ἀλλ' ἀποκαλύψαι μάλλον ἐπὶ τῷ ἐκείνῳ ποθέμεν(ω; πῶς δὲ οἶόν τε ἦν ὁ ἐνεγκῶν ὅσα ἔχοντα ἐνθάδε βυβαλικῆς φορτί(ω, ὁ ἑαυτοῦ πάντα διδίσκαται μυστήρι(ω, ἔτις ἀπονῆντα πρὸς τῶν ἀγαθῶν ἀφῆσιν, ὡς μηδὲ λόγῳ διδάσκει πάντῃ χωρεῖν; λελύπη(ω γὰρ, ὡς γέγραπται·

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τινὲς ἀρε-

EIVSDEM. Vnde impar ferendo talis mandati oneri, quippe imbecillus & malè paratus à virtute, ad sequendi præceptum claudicat. *Abijt, inœrens*. qui ergo locus hic esset tradendæ de Christi divinitate doctrinæ? nam quærentem: quid faciendo salvus fieret? quid attinebat non docere quod pererebat: sed revelare potius aliud longè diversum ab eo quod desiderabat? quomodo autem qui præcepti evangelici ferre pondus non valuit, potuisset capere mysterium supra cuncta cætera excellens? Homo inquam adè remissus ac languidus in desiderio summi boni;

Ec 2 ut

ut ne mentionem quidem ejus sustinuerit? contristatus enim abiit moerens, ut scriptum hic est.

VICTORIS ANT. Quidam adolescentem hunc traducunt ut subdolum quemdam, ac malum; qui ad Christum accesserit ejus tentandi causa? Ego avarum & deditum pecuniae dicere hunc non dubitaverim: Christo utique autore, qui cum talis vitij convicit: subdolum non dixerim; quippe quem & Marcus ab hac suspicione purget: dum ait procurrisse, & genuflexo Christum rogasse. tum Iesum in ipsum intuitum, dilexisse illum. Cur igitur sic illi respondit Christus, dicens: *nemo bonus nisi solus Deus?* quoniam ut ad hominem accesserat, habens ipsum pro uno aliquo è Iudaicis Magistris. propterea enim ei ut homini loquitur. Enimverò sæpè Dominus ad arcanas cogitationes accedentium ad se responsiones suas accomodabat. ut quando dicit: *nos adoramus quod scimus. &c: si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum verum est.* quando autem dicit: *nemo bonus,* excludit à bonitate omnes homines; non omninò, ita ut ullam bonitatis partem esse in quovis hominum neget: sed in comparatione divinæ bonitatis, cui humana collata, nulla esse videatur. Propterea addidit: *nisi solus Deus.* & non dixit: *nisi Pater meus.* ut dicas, nequaquam ipsum se revelasse huic iuveni. Considera porrò quam is paratum se hætenus exhibuerit ad obedientiam mandatorum. non enim dixit: *quomodo ingrediari in vitam &c.?* sed, *quid faciendo?* adeo promptus & expeditus erat ad opere explendum quod

Ioan. iv.

βάλλασσι (το) νεανίσκου (το) τῦτον ὡς ὑπαλόνητα καὶ πονηρὸν, καὶ μὲν πέρας τῆς Ἰησῦ προσελθόντα. ἐγὼ δὲ φιλάργου (το) αὐτὸ ὅτι αὐτὸν παρατηροῦμαι εἶπεν, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χριστὸς εἶπεν (το) αὐτῷ ὄντα ἡλεγγεν. ὑπάλ (το) ὃ ἔδαμας, ἀφ' οὗ καὶ τὸ Μάρκος (το) ταύτῳ ἀνηρηκέναι τὴν ὑποψίαν. καὶ δραμῶν γὰρ φησι, καὶ γρονπετήσας παρεκάλεσεν. καὶ ὅτι ἐμβλέψας αὐτῷ ὁ Ἰησῦς ἠγάπησεν αὐτόν: διότι ἔν ἔτω πρὸς αὐτὸν ἀπεκρίνατο ὁ Χριστὸς, λέγων, ἔδεις ἀγαθὸς εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός; ἐπειδὴ ὡς ἀνθρώπῳ προσήλθε καὶ ἐν τῷ πολλῶν διδασκαλῶν Ἰουδαϊκῶν. διότι τῦτο γὰρ ὡς ἀνθρώπος ἀντιῶ (ἀφ' οὗ καὶ πολλὰ καὶ πρὸς τὴν ὑπονοίας προσόντων διαποκρίνε) ὡς ὅταν λέγη, ὑμεῖς προσκυνοῦσθε μὴ ὀιδουμῶν, καὶ ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαυτοῦ, ἡ μαρτυρία μὴ ἔστιν ἀληθής. ὅταν ἔν ἔσση, ἔδεις ἀγαθός, τῦτ' ἐστίν, ἔδεις ἀνθρώπων. ἀλλ' ἔδει τὸς ἀνθρώπωνος διαποτερῶν ἀγαθότητος τῦτ' λέγει. ἀλλὰ πρὸς αὐτὸν ἀφ' οὗ τῆς Θεῷ ἀγαθότητος. διό καὶ ἐπήγαγον, εἰ μὴ εἰς ὁ Θεός. καὶ ὅτι εἶπεν, εἰ μὴ ὁ πατήρ μου, ἵνα μάθης ἔτι ἔκ δεξιῶν αὐτοῦ τῷ νεανίσκῳ. σκοπῶ γὰρ πᾶσι τῷ παρεσκυβασμένῳ τῶν πρὸς τὸ τῦτ' ὅτι παγατῶν ὑπακομῶν. ἔδει γὰρ εἶπε, πῶς εἰσέλθω εἰς τὸ ζῶν; ἀλλὰ, τί ποιήσας; ἔπος ἐποίησεν τῷ πρὸς ἐργασίαν τῶν λεχθησομῶν. εἶδε πειρασῶν προσήλθεν, ἐδήλωσεν αὐτῷ ἡμῶν καὶ τῦτ' ὁ Ευαγγελιστὴς, ὡς περὶ καὶ ὅτι τῦτ' ἄλλων ποιῶν. εἰ δὲ καὶ αὐτὸς ἐσίγησεν, αὐτῷ ὅτι εἶπε λαθεῖν, ἀλλ' ἡλεγγεν αὐτὸ σαφῶς, ἢ καὶ ἠνίκατο. εἰ πειρασῶν προσήλθεν, ὅτι αὐτὸν ἀπῆλθεν λυπόμενον ἐφ' οἷς ἦκεσεν. ὅτι γὰρ ἔν τῆς ζωῆς, κατέχευε) δὲ πᾶσι χαλεπωτάτω. καὶ ἔχεις, φησὶν ὁ Ἰησῦς, ἡσυχῶν ὅτι ἔρανω. ἰδὲ πόσα βραβεία, ἰδὲ πόσους σεφάνους τίησι τῷ σαδίῳ τῦτω. εἰ δὲ ἐπείραζεν ὁ καὶ αὐτῷ παρῶν εἶπεν

ἔπειτα ὁ Σωτὴρ· νυκὶ ἤγειρε λέγει, ὡς τε
 αὐτὸν ἐφελκυσσάσθαι καὶ ἑμιᾶδὸν ἀν-
 τὴν δέκνυσι πολλὴν ὄντα· καὶ γὰρ τῷ ἀκο-
 λυθεῖν αὐτῷ μεγάλη ἀντίδοσις. καλῶς
 ἤχ' ἰζωὴς ἐμνημόνευεν, ἀλλὰ θη-
 σαυρῶ. ἐπειδὴ γὰρ περὶ χρημάτων ἡ
 ὁ λόγος, προσέθησι ἃ τοῖς ἕτοιμα πλείονα
 ἢ ἐκέλευσε παρασχεῖν, καὶ τὸ ἄπει-
 μαζον, ὅτι καὶ ἡσυχία ὁ οὐρανός. ὁ δὲ συντά-
 σαις ὅτι τῷ λόγῳ, καὶ τὰ ἐξῆς. ἕχ
 ὁμοίως κατέχον· ὅτι τὰ ὀλίγα ἔχοντες,
 καὶ ὅτι πολλὰ. ἢ γὰρ παραθήκη τῶν
 ἐπεισπόντων, μείζονα ἀνάπτε τὸ φλόγα, ἐ-
 πενεσέρως ἐργάζε· τὴν κτωμύνας. σὺ-
 πει εἰν ἐνταῦθα ποῖαν ἐνεδείξατο τὸ
 ἔργον ὁ παῖς. ὅτι γὰρ μὲν χαρῶς
 προσελθόντα καὶ παραθυμίας, ἐπειδὴ
 ἐκέλευσε εἰς τὰ χρήματα, ἕδ' ἐν-
 νοῆσαι τὴν ζωὴν εἶαεν, ἀλλὰ συννόν
 ἐποίησε.

ipsi diceretur . nec tentandi gratia
 accessit . Significasset enim nobis
 hoc Evangelista , ut & in alijs fo-
 let facere, si hoc animo hic juvenis
 venisset. nec ei profuisset ad laten-
 dum, si qua in hoc uteretur , diffi-
 mulatione . quantumvis ille file-
 ret, manifestasset ejus arcanas infi-
 dias clarè scriptor facer , aut certè
 subindicasset . Præterea si tali con-
 silio accessisset, non recessisset po-
 stea contristatus & mœrens ob ea,
 quæ audivit . Cupit igitur vitam
 æternam . sed laborat morbo ani-
 mi vehementissimo . *Et habebis ;*
inquit Iesus , thesaurum in Cælo .
vide quanta præmia , vide quales
coronas proponat in hoc stadio
certantibus . quod si tentaret ille ,
non utique hæc illi Salvator dice-
ret. nunc autem dicit ut illum per-

trahat . & mercedem ipsi ostentat multam & magnam. Etenim sequenti
 Iesum ingens fervatur remuneratio. Scitè autem non vitæ meminit, sed
 thesauri . quoniam de pecunia sermo præcesserat , quam ex patrimonio
 vendito redactam dari pauperibus suaserat . Addit autem si obtempera-
 ret sibi, quæ habebat largiendo, plura quam ea forent quæ sic spargeret,
 se illi repositurum ; ac tantò majora, quantò præstantius terra Cœlum
 est . *Ille autem contristatus sermone &c.* non similiter tenentur qui pauca
 habent, ac illi qui multa possident . nam adjectio supervenientiù majo-
 rem accedit flammam, possessoresque eò reddit egèntiores quò plus ha-
 bent . cerne hic præsentis experimento quanta sit vis hujus vitij : quod
 hunc qui cum gaudio & alacritate accesserat , simul ei est dictum : abji-
 ciendam esse pecuniam , ita perculit ac consternavit, ut ne meminisse
 quidem amplius visus sit illius, quam cupere se ostenderat, vitæ æternæ:
 sed tristis abiecit .

22 Καὶ περιβλεψάμενος ὁ Ἰησοῦς,
 23 λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτῶν, πῶς δυσ-
 24 κόλως ὅτι τὰ χρήματα ἔχοντες εἰς
 25 τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰσελεύσονται.
 26 Οἱ δὲ μαθηταὶ ἐθαμβήθησαν ὅτι τοῖς
 27 λόγοις αὐτοῦ .

23. Et circumspiciens Iesus, ait
 24 Discipulis suis, Quàm difficile
 25 qui pecunias habent, in regnum
 26 Dei introibunt !
 24. Discipuli autem obstupe-
 25 scebant in verbis ejus .

ΤΟΛΩΣ. Εἰπὼν ὁ Σωτὴρ πρὸς αὐ-
 τὸν· πώλησον τὰ ὑπάρχοντά σοι καὶ δός

TOLOSANI . Consilio ven-
 dendi omnia largiendique pretium
 egenis

egenis spem addit ac promissionē Salvator thesauri in Coelis habendi. Quare autem nō potius vitam promisit sempiternam? nimirum cum avaro sibi homine ac divitiarū cupido rem videbat esse, cui tamen cū nuditatem contemptumque opum suaderet, folatium nimirum quæstuosi promissi objectare debuit, & pro sua trahendarum mentium industria, escam huic propriā offerre qua pelliceretur: intelligeretque non se perdere, sed fcenerare quas abjiceret divitias, magno deinde cumulas auctu redituras. Addit Evāgelista, mœroris isti quæ causa fuerit: *Erat enim*, inquit, *habens multas possessiones*. unde manifestum est nequaquam tam inextricabiliter impediri à divitijs qui pauca habent, ac qui plurima possident. *Obstupescabant*, porrò inquit, *Discipuli in verbis ejus*. sic secum ipsis dicentes: Quomodo potest dives salutem consequi.

» At Iesus rursus respondens,
 » ait illis, Filioli quam difficile
 » est confidentes in pecunijs, in
 » regnum Dei introire!

25. Facilius est Camelum per
 » foramen acus transire, quam
 » divitem intrare in Regnum
 » Dei.

26. Qui magis admirabantur,
 » dicentes ad semetipsos, Et quis
 » potest salvus fieri?

27. Et intuens illos Iesus, ait,
 » Apud homines impossibile est;
 » sed non apud Deū: omnia enim
 » possibilia sunt apud Deum.

TOLOSANI. Quare alloquens
 Discipulos Dominus ait: ægrè ac
 difficile divitem in regnum ingres-
 surum? quid enim hoc quidem ad

πρωχοῖς, προσήκει ἔτι ἔχεις θησαυρὸν
 ἐν οὐρανοῖς· τίνας ἕνεκεν εὐαγγέλιον αὐ-
 τῷ ἔχεις ζωὴν αἰώνιον· ἀλλὰ ἡ καρδίαν
 ἐν οὐρανοῖς τῆτο ἵ ἐρεσκε διότι φιλοχρη-
 ματῶν ἢ ἀσθρῶπος· ἦν ἡ ὁ λόγος
 αὐτοῖς περὶ χρημάτων ὡν πάντων ὁ Σω-
 τῆρ γυμνωθῆναι ὡς ἀκελεύεται. Ἄρα
 τῆτο καὶ προσήκει αὐτῷ παρθεῖ ὡς
 ἐρωτη αὐτῶν, ἔδεικνυσιν ὡς εὐκαί-
 ρησεν ἡ αὐτῶν, ἀλλὰ ἔτι προσήκει
 αὐτῷ πλείονα ὡν ἐκέλευε δεῖναι.
 προσήκει ἡ ὁ Εὐαγγελιστῆς ἔτι πλεονέκ-
 τῆς αἰτίας· λέγων· ἦν γὰρ ἔχον
 κτήματα πολλὰ· καὶ δεῖν ὡς ἐχόμε-
 ῖως ἐμποδίζον ἡσπὶ χρημάτων ἔτι
 ὀλίγα ἔχοντες ἔτι οἱ πλείους κεκτημένοι·
 εἴπα καὶ ἐθαμβῶντο, φησὶν, καὶ μαθηταὶ
 ἐπὶ τοῖς λόγοις αὐτῶν, λέγοντες πρὸς ἑαυ-
 τὰς· πῶς δύναται σωθῆναι πλάσι;

» Ο ἡ Ἰησοῦς πάλιν ἀποκριθεὶς,
 » λέγει αὐτοῖς, τέκνα, ὡς δυσκολόν
 » ἐστὶ τὰς πεποιθότας ἐπὶ τοῖς χρημα-
 » σιν, εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ εἰ-
 » σελθεῖν.

» Ευκοπώτερον γὰρ ἐστὶ κάμηλον
 » διὰ τὸ πυγμαλίᾳ τῆς ἐπιφύδου εἰσελ-
 » θεῖν, ἢ πλάσι εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ
 » Θεοῦ εἰσελθεῖν.

» Οἱ ἡ περὶ τῶν δεξιῶν ἡσπὶ λέ-
 » γοντες πρὸς ἑαυτὰς, καὶ τίς δύναται
 » σωθῆναι;

» Εμβλέψας ἡ αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς, λέ-
 » γει, ὡς ἀνθρώποις ἀδύνατον, ἀλλ'
 » ἔτι ὡς τῷ Θεῷ· πάντα γὰρ δύναται
 » ἐστὶ ὡς τῷ Θεῷ.

TOLOSANI. Τίνος ἕνεκεν πρὸς τὰς
 μαθητὰς ἀλαλεῖν οὗτος ὁ Κύριος λέ-
 γει· δυσκόλως πλάσι εἰσελθεῖν
 εἰς τὴν βασιλείαν· πένητες γὰρ ἦσαν καὶ
 μηδὲν

μυδέν έχοντες . τὸτο γάρ εἶλεγεν . ἔχ
 ὡς κελεύων δποσῆσαι τῶν χρημάτων , ἔ
 ἵ γάρ εἶχῃ , ὡς εἶρη) . ἀλλὰ παιδευ
 ὦν αὐτὸς μὴ ἀγχυμῶσαι πένητας ὄντας .
 ἔστι δὲ εἶπεν ὅτι ἔτι ταῖς χρήματα διαβάλλ
 λων ὁ Σωτῆρ τῶντα φησιν . ἀλλὰ τὸς
 ἀπλήτως χρωμῶν αὐτοῖς . Ἐδυσκόλω
 ῖσ' αὐτῶν κατεχομῶν . εἰπὼν δὲ
 δύσκολῳ εἰσελθεῖν , φοροῖαν δείκνυσι Ἐ
 ἀδυσίασιν . Ἐ σφοδρῶς δποφάνε)
 ἔτιως ἔχῃ . Ἐ τὸτο ἔκ τῷ ὡσαυδῆν
 ματῷ δῆλῳ τῆς τε καμήλας καὶ τῆς βε
 λόνης . διὸ Ἐ μέγας δίδῃ) μισθὸς τοῖς
 πλυστῆσι τε καὶ δυναμῶν φιλοσοφῶν .
 τὸτο δὲ , φησὶ , Θεὸς ἔργον ἔσθι . Ἐ τὸτο
 πυγῶν δυνατῶν . ἔ μὲ γὰ ἀνθρώπων .
 Καὶ δῆλῳ ὅτι πολλῆς δεῖται τῆς ὡσα
 τῷ Θεῷ βοηθείας τε Ἐ χαριτῷ ὁ μέλ
 λων τῶν ποιήσει

Εἰποὶ ἵ δπορῆσι λέγοντες . εἰ πάντα
 δυνατὰ τῷ Θεῷ , τὰ ἵ πάντα καλὰ τε
 ἔσθι Ἐ κακά . ἔστιν ἀρὰ Ἐ τὰ κακά δυνατὰ
 ὡσα τῷ Θεῷ ; πρὸς ἔς ῥητόν . ὅτι ἔ
 (σωαριθμεῖ) τοῖς ὡσα τῷ Θεῷ δυνα
 τοῖς τὰ κακά . ὅπως γάρ Θεός ἔκεί καὶ τὰ
 καλὰ ἀκολλῶν . τὰ δὲ κακά ἔκ ποδῶν
 ἔσθι . Ὁ γάρ δυνατὸς Ὁ κακὸν ἀδυνα
 μίας ἔστιν ἐχάτης . ἔ μὲ γὰ δυνα
 μείας .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ . Τὸ , παρὶς δυσκόλω
 λέγων , ἔ ταῖς χρήματα διαβάλλ , ἀλ
 λά τὸς ὡσα τῷ μέγας κατεχομῶν
 ῖσ' αὐτῶν . πὶ δῆποτε δὲ τοῖς μαθητῶν
 πένησιν ἔσθιν καὶ ἔδδεν κεκτημῶν εἶλεγε ,
 πῶς δυσκόλω πλυστῶν εἰσελθεῖ) εἰς
 τὴ βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ; παιδῶν αὐτὸς
 μὴ ἀγχυμῶσαι τῆ πένια . εἰπὼν δὲ
 δύσκολῳ , ἔχ ἀπλῶς εἶπεν , ἀλλὰ
 μετ' ἔπιταίεως ἐδήλωσεν ἔκ τῷ πα
 ραδῆνματῷ τῷ καμῆλῳ Ἐ τῷ
 βελόνῳ . ὅθεν δείκνυται ὅτι ἔχ ὁ πυγῶν
 μι θὸς τοῖς πλυστῆσι Ἐ δυναμῶν φι
 λωσοφῶν . διὸ Ἐ Θεὸς ἔργον ἔφησεν αὐ
 τῷ ἔ) ἵνα δείξῃ ὅτι πολλῆς δεῖται χαρι
 τῷ

illos pauperes qui essent & rerum
 egeni omnium? Nempe id illis nō
 dixit tamquam juberet eos abjice
 re pecunias atque opes, quas ut di
 xi, habebant nullas : sed ut vitiosū
 ipsis paupertatis suæ pudorem eri
 peret : impetraretque ne erubescerent
 ob rem ita salutarem . Porro
 non divitias Salvator ipsas dam
 nare, cūm hæc diceret voluit , sed
 vitium eorum, qui & avidius in
 hiant absentibus, & adeptas cupi
 dius amplectuntur . Cūm autem
 esse difficile dixisset, ut ingrederetur
 in Cœlum dives:sermone hinc
 provectus ne fieri quidem id posse
 indicat : graviterque id affirmat sic
 habere, proposita similitudine Ca
 meli & acus . Quare præcipuam
 existimandum est mercedem ijs
 reservari, qui rem adeò difficilem
 perfecērint, & divitiarum usum
 cum studio Evangelicæ disciplinæ
 rara virtute conjunxerint . Id verò,
 inquit, Dei opus est, & huic uni
 scilicet possibile ; homini nō item .
 Equidem satis apparet quā prom
 pto & efficaci & sæpius, opportu
 nèque oblato indigeat divinæ gra
 tiæ auxilio qui hoc facturus sit .

Hic suboritur dubitatio quibus
 dam hujusmodi . Si omnia , ut hic
 dicitur, *possibilia sunt Deo* , cum ea,
 quæ universali comprehenduntur
 isto nomine omnium bifariam di
 vidantur in bona videlicet & ma
 la, dicendum erit igitur etiam ma
 la possibilia esse apud Deum? Qui
 bus respondendum est, ijs quæ à
 Deo possunt fieri nequaquam esse
 accensenda mala . ubi enim Deus,
 eo bona ultrò sequuntur, spontèq,
 adfunt : mala illinc faceffunt . Possè
 enim malum facere , summa est
 impotētia, nullius verò potestatis .

VICTO-

VICTORIS . Illud dicens: *quã difficile* &c. non pecunias vituperat; sed eorum vitium qui ultra modum ijs se teneri sinunt. quorum hæc autem Discipulis, utique pauperibus & nihil possidentibus dislerit? quid enim ad tales attinebat difficultas obtinēdi regni Dei,

quam à suis opibus divites patiuntur? nimirum docere ipsos voluit, quam non oporteret pudere ac pœnitere ipsos paupertatis suæ. nec factis habuit simpliciter dicere, difficilem esse divitibus ingressum regni. nam hæc difficultatem exaggeravit adducto exemplo Cameli transmittendi per foramen acus. quo demonstravit non vulgarem & laudem & mercedem fore illorum, qui inter affluentem copiam divitiarum, & earum usum, attendere tamen studio vitæ perfectioris & virtutem exercere potuerint. Itaque Dei opus id esse dixit: ut ostenderet multa opus esse gratia, ad illud consummandum. quare admirantibus Discipulis & dicentibus: quis poterit salvus fieri? ipse Dei potentiam in medium adduxit: significans id perfici posse sola invocatione auxiliij divini per orationem ad Deum, qualibet quantumvis ardua facilè ad exitium perducentem.

28. Et cœpit ei Petrus dicere,
 „ Ecce nos dimisimus omnia, &
 „ secuti sumus te.

29. Respōdens Iesus, ait, Amen
 „ dico vobis, nemo est qui reli-
 „ querit domum, aut fratres, aut
 „ forores, aut patrem, aut matrē,
 „ aut filios, aut agros propter me,
 „ & propter Evangelium.

30. Qui non accipiet centies
 „ tantum, nunc in tempore hoc,
 „ domos, & fratres, & forores, &
 „ matres, & filios, & agros cū per-
 „ secutionibus, & in sæculo futu-
 „ ro vitam aternam.

TOLOSANI. Cū Petrus dixisset: *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te*; dicit ipsi Salvator; qui reliquerit aliquid magnū aut parvum propter me, multiplicatum recipiet id ipsum in hoc tempore, & in futuro. Quando igitur

τῷ τῶ μέλλοντι τῷ κατὰ θεὸν. τῷ γὰρ μαθητῷ ἐκπλαγύτων καὶ λεγόντων, τίς δύναται σωθῆναι; αὐτὸς τῷ θεῷ τὸ δύναμιν εἰς μέσον ἤγαγεν, ὅτι τῷ κατὰ θεὸν ἦσεν ὅτι μόνος εὐχῆς πρὸς θεὸν γνομένης τῷ πάντῃ εὐαδῶς περᾶνον ἔσται.

„ Ἡρξάτο δὲ ὁ Πέτρος λέγειν αὐτῷ,
 „ ἰδὲ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα, &
 „ ἠκολούθησαμεν σοι.

„ Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν,
 „ ἀμὲν λέγω ὑμῖν, οὐδεὶς ὄστιν ὃς ἀφῆκε
 „ οἰκίαν, ἢ ἀδελφὸς ἢ ἀδελφὰς,
 „ ἢ πατέρα ἢ μητέρα ἢ γυναικὰ ἢ τέκνα,
 „ ἢ ἀγρὸς ἐνεκεν ἐμοῦ καὶ ἐνεκεν τοῦ
 „ εὐαγγελίου.

„ Εὰν μὴ λάβῃ ἑκατονταπλασίονα
 „ νῦν ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, οἰκίας, καὶ
 „ ἀδελφὸς, καὶ ἀδελφὰς, καὶ μητέ-
 „ ρας, καὶ τέκνα, καὶ ἀγρὸς, μᾶλλον
 „ διωγμῶν, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ ἐσ-
 „ χιόμενῳ ζωὴν αἰώνιον.

ΤΟΛΩΣ. Εἰπόντῳ τῷ Πέτρῳ ἰδὲ ἡμεῖς ἀφήκαμεν πάντα καὶ ἠκολούθησαμεν σοι λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Σὺς τῆς ὁ καταλιπὼν τι ἢ μέγα ἢ μικρὸν ἐνεκεν ἐμοῦ πολλαπλασίως λήψεται αὐτὸ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι ὅταν ἔσται, λέγει ὃς ἀφῆκε γυναῖκα, & λέγει δὲ.

δε ζυγῆσαι παντελῶς τῆς γυναικὸς καὶ
 καθ' ἑαυτὴν ἀπερίσπαστον. ὡσαύτως
 ἔδ' ὅταν λέγῃ ὁ ἀποπέρας τὴν ψυχὴν
 αὐτῆς ἐνεκεν ἐμῶν, διὲρξῃ αὐτὴν, ὡσαύτως
 αὐτῆς ἡμᾶς ἑαυτῆς ἀνελεῖν. ἔ τῆτο λέ-
 γει· μὴ γένοιτο· ἀλλ' ἵνα πάντων ὡσαύ-
 τιμαίῳ τὴν ἀσέβειαν. καὶ τῆτο δὲ
 φυλάττειται ἐπὶ γυναῖκός καὶ παιδῶν,
 ἔ τῆτο ἀλλων ἀπάντων ὧν νῦν ὁ Ευαγ-
 γελιστὴς ἡμῖν ὡσαύτως δέδωκε. ὁ δὲ, ἐνεκεν
 ἐμῶν καὶ ἐνεκεν τῆς βασιλείας, ἔδεν
 δεφείρει, ὡς ὁ Μάρκος· ἢ ἐνεκεν τῆς
 βασιλείας τῆς Θεοῦ, ὡς ὁ Λουκᾶς· ἔστ' ἢ
 ἢ τῶν πολλαπλασίων ἀποπέρας καὶ τῆ
 ἀκτῆμοζυγίῳ μάλα λεγομένη. ἔ μὴ
 γε καὶ τὴν κτῆσιν. ὁ γὰρ λόγος ἀκτῆ-
 μονες, ὡσαύτως κέκτῆται, ὡς μὴ δεόμε-
 νοι πλείων· ἐστ' καὶ ἀδελφῶν καὶ γυ-
 ναϊκῶν πολλαπλασίων ζητήσας, διὲρξῃ-
 ρεις καὶ ταῦτα τοῖς ἀσεβέσι ἀπέριστα
 ἔ καὶ τῆς μιξέως λόγῳ. ὡς ἐπὶ
 γυναικῶν ἴσως, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγά-
 πης λόγον, ὧν ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐδίδαξε.
 δεῖ τίνων μὴ τῶν γυνέσι περὶ Θεοῦ ἀσε-
 βέσι ἔσι. Καὶ τῶ τῆ Κυρίῳ δόγματι
 ἀποκτείνουσι· ἀλλὰ ὡσαύτως ἐκεί-
 νων τὴν ἀσέβειαν ὡς ἐρητῆται· μὴ μὴ
 τῶ καὶ ἀμελεῖν αὐτῶν· καὶ μήτε προ-
 φῆς παρῆχαι, μήτε ἐπιβλήματα.
 καὶ γὰρ ἀσεβεῖς ὡσιν ἔδεν ἢ τῆτο ἀσεβέ-
 ῶ πάντελῶς ἀμελεῖν αὐτῶν, καὶ τῆτες
 ἔαν ἐν ἀσθενείᾳ καὶ ἀπορία μαζῆν
 ὡσαύτως ἔσθ' καὶ ὁ· μὴ διωγμῶν ἔχῃ
 τὰ πολλαπλασίων νῦν. καθὼς μαζὶ τὴν
 εὐσέβειαν πολλὰς εὐρητῆται γνησιότεραν
 αὐτῶ ἀποπέρας τὴν δεφείρει. ὁ δὲ
 ὁ τῶ τῶ ἔχατῶ καὶ ὁ ἔχατῶ τῶ
 τῶ. τῆτο σημαίνει· ὅτι τῶ τῶ τῶ
 δεκάντων ἔσοντῶ τῶ τῶ εἰς αὐτὸν
 πσεύοντες· τῶ τῶ ἔχατῶ ἔχατῶ οἷτε
 Φαρισαῖοι καὶ ὁ Γραμματεῖς· καὶ εἰ τις
 ἔτρετῶ μὴ πσεύσας εἰς αὐτὸν.

dicit : qui dimiserit uxorem, non di-
 cit, separari penitus oportere dis-
 jungique à conjuge, relinquerique
 omni præsidio atque auxilio desti-
 tutam illam . Sicuti neque cum di-
 cit : Qui perdidit animam suam
 propter me, inveniet eam , præcipit
 ut nos ipsos interimamus, nõ hoc,
 inquam, dicit . absit . sed id solùm
 vult docere , pietatem ac religionē
 rebus omnibus præferendam : ob-
 tinendamq; ac conservandam no-
 bis illam utiq; tenaciùs ac fortiùs,
 quàm aut uxorem, aut filios , aut
 omninò quidvis eorum , quæ hic
 Evangelista memorat . Illa porrò
 duo , quæ continentur hic apud
 Marcum, *propter me* & *propter E-*
vangelium unum prorsus & idem
 sonant, nec quidquam in sententia
 differunt ab eo quod scribit Lucas
 sermonem hunc eundem Christi
 referens : *propter regnum Dei* . Iam
 illa, quæ ostentatur hoc loco rerum
 pro Christo dimissarum multipli-
 cata fruitio, potiùs ad æquo animo
 toleratum defectum ac nuditatem,
 quam ad copiam & frequentatam
 possessionem pertinet . qui enim
 vulgo dici pauperes solent, & nihil
 habentes, ij plurima possident ; ut
 qui plurimis non egeant . Si verò
 & fratres & uxores multiplicatas
 quæras, invenies religiosos homi-
 nes ac pios etiam hujus generis co-
 pia beatos: non sanè, quod mulie-
 res attinet, complexu ac toro , sed
 caritatis necessitudine ac vinculo ,
 quo fideles suos Dominus docuit
 inter se se colligatos esse oportere.
 Mens igitur hæc est mandati hujus:
 parentibus obtemperandum ne-
 quaquam esse, cum ad impietatem

Luc. 18.
29.

impij trahunt: & doctrinæ Domini adversantur . tum enim sanè potior
 habenda religionis, quàm ipsorum ratio, ut dictum est. Non tamen in
 F f necessi-

necessitate ipsorum negligendi sunt, ac nudi famelicique relinquendi. eo enim in statu positus quantumlibet impijs & cibos & vestes, cæteraque infirmitatis ac inopiæ remedia negare impium fuerit. Addidit autem & illud: *cum persecutionibus* habiturum multo plura in hoc sæculo: quoniam cum in adversa propter religionis causam incidet, multò plures experturus est fraterno sibi animo condolentes succurrentesq; quàm quot ei materna paternaque cognatio fratres ac necessarios dederat. Illa denique appendix: *Primi novissimi, & novissimi primi*. hoc significat. Ijs qui se primos arbitrantur, priores fore illos qui credent in Christum: Illis verò qui postremi omnium habentur, posteriores inferioresq; multò futuros esse Phariseos ac Scribas, & si qui sunt alij, qui credere in Iesum recusarint;

S C H O L I V M.

Liceat hic annotare ad illa verba: *cum persecutionibus &c.* contineri ijs prophetiam eventu postea patrata caritatis olim exituræ Christianorum erga victos & persecutionem fidei causa tolerantes; cujus caritatis, benignitate ac liberalitate incredibili conjunctæ, cum omnia passim Antiquitatis Ecclesiasticæ Monumenta luculentis impressa vestigijs visuntur hodièque: tum ea res adè vulgò mirabilis, itaque pervagata ac celebris fuit, ut ejus memoria etiam Gentilium Libris consignata reperiat. Et juvabit, ut opinor, Lectorem, videre: à Luciano, blasphemus licet scurra, & Christianis rebus perinfecto, Evangelici hujus promissi sancitam fidem. Scripsit is cujusdam *Peregrini* vitam cognomento *Protei*, nebulonis hominis & perditii. qui cum versute & ficto animo Christiana sacra suscepisset, eoque nomine à persecutoribus Christianorum comprehensus conjectusque fuisset in carcerem, magno eam rem habuit quæstui. *Etenim*, inquit (Græcis abstinco brevitatis causa) *huic in custodiam tali ex causa dato genus omne ministerij atque obsequij, non perfunctoriè, sed cum studio ac per diligentem adhibebatur. utique cum jam à primo mane videre esset ante custodiam opperientes Aniculas, viduas quasdam & pueros orphanos. At nobiles & opulenti Christianorum pernoctabant cum eo intus, corruptis pecunia custodibus. Epula deinde ac cæna varij apparatus inferebantur. Nec à presentibus solùm talia curabantur: sed aderant missi publice à Christianis Civitatum Asia, qui eo pro ipsis coràm fungerentur officio, adjuvandi, patrocinandi, consolandi hominis. nam celeritate incredibili & norunt quid cuique hujus generis acciderit, & statim ministraturi occurrunt, nulli sumptui parcentes, nullo periculo deterriti. unde ingentem sanè collatitiæ pecuniæ proventum ea tunc vincula Peregrino attulere, Hæc ibi, & quædam alia Luciano; quæ facile ostendunt; quomodo ipsarum maximè persecutionum tempore Confessores centuplum eorum quæ Christi causa reliquerant, anticipata jam hinc solutione repræsentatum haberent. etiam, prout paulò ante Expositor monebat, in matribus, fratribus & similibus necessitudinibus affectuum. Nam ut disertè adjungit ibidem Luciano: *Christiani cum fratres omnes inter se sint ex præcepto Legislatoris ipsorum, nihil privi ac peculiaris habent, quod non quivis ipsorum libenter effundat, in occasione bene merendi de quopiam laborante.* Hoc, tanti fuit, gemino exemplo Balaamici jumenti, documentum illustre veritatis Evangelicæ ex eo expressisse qui se fuisse Asinum proprio eoque verboso professus est libro: cum ejus tamen in Trinitatem, in Christum, in Apostolos, doctrinamque factam scelestissimæ blasphemæ, tetriorem fuisse belluam demonstrant.*

VICTORIS. *Dimisimus omnia,* quæ omnia, ò Beate Petre? nempe arundinem, reticulum, naviculam, & artem. Hæc nobis amplo *omnium* vocabulo prædicas? Ita sanè, inquit, non ambitiosa jactantia: sed ut hac interrogatione qua-

ΒΙΚΤΩΡΟΣ. Ποῖα πάντα ὡ μακάριε Πέτρε; ἢ κάλαμῳ, ὃ δίκτυον, ὃ πλοῖον, ἢ τέχνῳ. παιδάμιοι πάντα λέγεις; ναί φησιν. ἀλλ' εἰ θέλω φιλοτιμίαν, ἀλλ' ἵνα θέλω τὴν ἐρωτίσεως παύτης τὴν τῷ πενήτων εἰσαγάγω δῆμον, ὅτι καὶ ὀλίγαις ἀφῆ, καὶ πολλὰ, ἐνε-

κεν αὐτῆ, αἰώνι(ω) θησαυρὸν λήψεται. ὅταν ᾧ λέγῃ, ὅς ἀφῆκε γυναῖκα, & τῆ πῶ φησὶν, ὡς περ ἀφῆκε παῖδα τὴν γάμους, ἀλλ' ὁ πατὴρ τῆ ψυχῆς ἔλεγε, ὅτι ὁ ἀπολέσας τῆ ψυχῆν αὐτῆ ἐνεκεν ἐμῆ, διέρχεται αὐτῆ, ἔχ' ἵνα ἑαυτῆς ἀναρρώμη, ἔχ' ἵνα ἐσπεύθῃ χωρίζωμεν αὐτῆ ἀπὸ τῆ σώματ(ω), ἀλλ' ἵνα πάντων προσημερῶμεν τῆ δισέβειαν. τῆτο καὶ ὅτι γυναῖκός καὶ ἀδελφῶν καὶ τῆ ἄλλων φησὶ. δοκεῖ δὲ μοι καὶ τὴν διωγμῶν ἐνταῦθα ἀνιήεσθαι. ἐπειδὴ γὰρ πολλοὶ ἦσαν καὶ πατέρες εἰς ἀσέβειαν ἔλκοντες παῖδας, καὶ γυναῖκας ἀνδρας, ὅταν ταῦτα κελύσωσι, φησὶ, μήτε γυναῖκας ἐσωσῶμεν, μήτε πατέρες. ὅπερ ἔν καὶ ἀποστολ(ω) ἐλάγη, εἰδὲ καὶ ὁ ἀπίστος χωρίζεται, χωρίζεσθαι ἀνασῆ(α)ς ἔν ταῖς πάντων φρονήματα, καὶ ποιῶ(α)ς τῶ Θεῷ ἵνα πάντων θαρσύνῃ.

le spero Christi re spōsum eliciens, magnum pauperum numerum in regnum introducam : sic unoquoque persuaso ; sive quis pauca, sive multa Christi causa reliquerit, cunctos pariter æterno nihilominus thesauro donandos . Cum autem dicit : *qui dimiserit uxorem*, non jubet dissociari conjugia . Sed sic intelligendum hoc est , ut illud quod de anima præcepit : *qui perdidit animam suam propter me* . non imperans ut nos ipsos occidamus : nec eo dicto suadens ut animam nostrā separemus à nostro corpore ; sed ut rebus omnibus quantumvis caris præferamus religionem & officium in Deum . Eo sensu hæc de uxore, fratribus, & alijs dixit . videtur etiam mihi tempora perfectionum hic innuisse . In quibus

eum multi patres conaturi essent pertrahere filios ad impietatem, & uxores viros : adversus hæc pericula jam nunc præmuniens, edicit: qui vobis talia suaserint, nec patrum, nec uxorum loco funto. quod & Apostolus dixit illis verbis : *Si verò infidelis discedit, discedat*. Vult igitur hoc loco Christus excitare omnium mentes ad adhærendum Deo super omnia.

1. Cor. 7. 15.

» Πολλοὶ ᾧ ἔσονται πατέρες, ἔχ' ἵνα ἑαυτῆς ἀναρρώμη, ἔχ' ἵνα ἐσπεύθῃ χωρίζωμεν αὐτῆ ἀπὸ τῆ σώματ(ω), ἀλλ' ἵνα πάντων προσημερῶμεν τῆ δισέβειαν.

31. Multi autem erunt primi, novissimi ; & novissimi, primi .

ΑΥΤΟΥ. Δεικνύς ὅτι τῆ πῶ τῶν ἑῶν δοκῶνται ἔσονται πατέρες ἔτι ὁ εἰς αὐτῆ πῶσονται καὶ τὰ ἑαυτῶν ἀφέντες. ἐνταῦθα δὲ μοι δοκεῖ Φαρισαῖος ἀνιήεσθαι. ὅπερ καὶ ἐμπερῶσθαι εἶπεν, ὅτι υἱοὶ τῆ βασιλείας ἔξω βληθήσονται. ἄλλοι δὲ ἐρωτῶσιν εἰ τῶν ἀποστολῶν χρημάτων δύσκολ(ω) ἢ σωτηρία, ποῖς ἀπολιπῶσι πάντῶ τῶν ἐλπίς; δῆλον δὲ ἀπὸ τῆ ὅτι τῶ, τις ἀρετὴ διὰ τῶ σωθῆναι; καὶ πλῶσιον ἐλάγητο. καὶ δὲ ἑαυτῶν εἰδέναι βῆλον τῶ ἀποκαταστήσει ἔλπίδα, ἔχ' ὡς μεγάλα ἵνα καταλελιπότες, ἀλλ' ὡς αὐτῆ ὡν ἔχ(ω) ἑκείν-

EIVSDEM. Ostendens ijs qui primi viderentur, priores futuros qui in se crediderint, & sua ipsorum propter se reliquerint. quo loco mihi videtur Phariseos innuere; uti & quando superius dixit : *Filij regni foras eijcientur*. Alij verò interrogant. si mordicus retinentibus divitias difficilis est salus, ijs qui cuncta reliquerunt, quid sperandum est? unde apparet, illud : *Quis poterit salvus fieri?* De divitibus dictum. de se autem ipsis scire volunt, quid sibi sperandum re-

fervetur. non quod magna quædam reliquerint; sed quod illis ipsis paucis quæ habebant dimissis, Christum secuti sunt. At Salvator mercedem illis revelat: admittens desiderium illorū, & caritatē roborans.

32. Erant autem in via ascendentes Ierofolymam: & præcedebat illos Iesus, & stupebant: & sequentes timebant. Et assumens iterum duodecim, cæpit illis dicere quæ essent ei ventura.

33. Quia ecce ascendimus Ierofolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotū & Scribis, & senioribus, & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus,

34. Et illudent ei, & conspuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum, & tertia die resurget.

EIVSDEM. Prædicit hæc necessariò Discipulis, ut maturè ipsis persuadeatur: Christum prudentem & scientem, non autem ignorantem; ac non invitum, sed volentem, ultrò ad passionem processisse. quare læpiùs idem hoc declaravit. ut Marcus significat dicens: *Et iterum assumptis duodecim cepit illis dicere quæ sibi ventura erant.* Hæc porrò Discipulis seorsum familiariter communicabat, quod & illi tali prænotione digni erant; & quod erat ea illis utilis futura, præmuniens eos ne turbarentur incurfuris in ipsos adversis casibus. unde talia seductis à cætero multorum simul euntium comitatu, privatim ipsis differit. prænuncians clarè futura, ac distinctè memorans baptizadú se baptismo

τες. καὶ ὁ Σωτὴρ ἀποκαλύπτει τὰ ἀνταποδοσιν, ἀποδεχόμενος τὸ ἐπιθυμία καὶ τὸ ἀγάπην ἐπιρροονύων.

» Ησαν δὲ ἐν τῇ ὁδῷ ἀναβαίνοντες
» εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἦν πρὸ αὐτῶν
» αὐτῶν ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἑταμβύνθη καὶ
» ἀκολουθῶντες ἐφοβῶντο. καὶ ὡσαύ-
» λαβῶν πάλιν τὰς δώδεκα, ἤρξατο
» αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμ-
» βᾶναι.

» Ὅτι ἰδὲ ἀναβήσομαι εἰς Ἱεροσό-
» λυμα, καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ὡσαύ-
» δόθησε) τοῖς ἀρχιερεῦσι, καὶ τοῖς
» γραμματέεσι, καὶ κατακρινῶσιν αὐ-
» τὸν θανάτῳ, καὶ ὡσαύτως αὐτῷ
» τοῖς ἔθνεσι,

» Καὶ ἐμπαύξουσιν αὐτῷ, καὶ μαστι-
» γώσουσιν αὐτὸν, & ἐμπίψουσιν αὐτῷ,
» καὶ ἀποκτενῶσιν αὐτὸν, καὶ τῇ τρί-
» τῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται.

ΑΥΤΟΥ. Προλέγει τοῖς μαθητῶν ἀναγκάως ταῦτα, ἵνα γινώσκουσιν ὅτι πρὸ αὐτῶν καὶ ὅτι ἀγνοῶν πέπονθε, καὶ ὅτι ἀκων ἀλλ' ἐκων ἐπὶ τῷ βαδίσασθαι. διὸ καὶ πολλάκις τὸ τοῦτο προσηγορεύσας, ὡς ὁ Μάρκος ἐπισημαίνει τὰ λέγων, καὶ ὡσαύτως πάλιν τὰς δώδεκα ἤρξατο αὐτοῖς λέγειν τὰ μέλλοντα αὐτῷ συμβᾶναι. καὶ κατ' ἰδίαν τοῖς μαθηταῖς τὰ ταῦτα προσηγορεύων οὐκ εὐχόμενος ἐγένετο. ὅτι γὰρ καὶ τὸ πρὸ αὐτῶν ἀξιοί, καὶ τὸ μὴ θορυβηθῆναι τοῖς παύσειν. ὅθεν χωρὶς αὐτοῖς ἀγαλλεῖσθαι πολλῶν καὶ ἄλλων κυνοδιδιορῶντων. λέγει δὲ καὶ σαφῶς τὰ ἐσόμενα καὶ τὸ ἐμβαπτισθῆναι τὸ ἀπεμνημόνευσαι, ἵνα μηδὲν ἢ ὡσαύτως ὡσαύτως οἱ ἀλλ' ὅ μὴ πρὸ αὐτῶν ὡσαύτως τὰς ἐξάφνης ὁραήσας. ἵασις τὸ τῶν τῶν τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστήσεται. ἀναγκάως τὸ προσηγορευθῆναι ὁ Λυκάς καὶ τὸ

εἶπε

ὅτι προφητῶν ὅτι πληθύνεται πάντα τὰ
 γὰρ μὲν δὲ τῶν προφητῶν τῶν υἱῶν
 τῶν ἀνθρώπων . μέγιστον γὰρ εἰς τὸν Ἰουδαί-
 ον ὅτι καὶ δὲ τῶν προφητῶν προει-
 ρησάτωσαν ἡ σωτηρία τοιαύτα μέλλοντα
 πάσχειν , ἵνα ὅταν τὰ σκυθρωπὰ πάντα
 ἐξέλθῃ, καὶ τὴν ἀνάστασιν ἐπιπέδῃν προει-
 δακίῃται .

ΤΟΛΩΣ . ἵνα μὴ θορυβηθῶσιν ὁ
 ἀπόστολος ἐρώτησε τὰ πάντα τῶν Κυρίων,
 προελάττωσιν αὐτοῖς πάντα . καὶ τῶν πολ-
 λαίων ποιῶν βεβαιότερα ἀπέτελεσαν
 αὐτοῖς . ἵνα ὅταν ἦξῃ τῶν πάντων ὁ καιρὸς,
 πιστεύσωσιν ὅτι ἐκὼν πάσχει, ὡς προει-
 γνωκῶς πάντα καὶ προειπόντων αὐτοῖς . ἔ-
 μὴν ἀλλὰ καὶ καθ' ἕκαστον ὧν ἐμελλε
 παθεῖν προειρρῆναι αὐτοῖς ὅτι ἐμπαι-
 χθῆναι, καὶ ἐμπυοθῆναι, καὶ πλέως
 ἀποκτανθῆναι, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ
 ἀναστῆναι . ὅτι πάντα προειρρῆναι ἵνα
 μάθωσιν, ὅτι ἐκὼν μέλλει παθεῖν . ἦδη ὁ
 καὶ τὰς τῶν προφητῶν εἰρήσεις εἰς μέ-
 στον ἀγά . ἵν' ὅταν τὰ σκυθρωπὰ ἔπιση,
 μεγάλῳ τῶν Ἰουδαίων ἐξῆσαι τῶν Κυ-
 ρίων προειρρῆναι καὶ αὐτῶν τῶν προφη-
 τῶν .

fe . In quo etiam diligens esse voluit enumerandis generibus varijs ma-
 lorum . Illudendum quippe se ait à Iudæis, ac flagellandum conspuen-
 dumque, ac demum interficiendum . verum tertia mox die à mortuis
 resurrecturum . Hæc, inquit, prædicit & prædicat omnia ut intelligerent
 discipuli, libenter ac volenti animo, cogenteque nemine, passurum ip-
 sum . Iam verò & Prophetarum voces idiplum docentes in mediū pro-
 fert: ut tristi postmodum ingruente tempore, ad consolationis cumulum
 haberent supra prædictiones sui Domini, etiam ijs consentientes alio-
 rum Prophetias divinorum vatum .

» Καὶ προσελθόντων αὐτῷ Ἰακω-
 » βου καὶ Ἰωάννης, καὶ υἱοὶ Ζεβεδαίου,
 » λέγοντες, διδάσκαλε, θέλομεν ἵνα
 » ὁ ἐὰν ἀποστασῶμεν, ποιήσῃς ἡμῖν .
 » Οὗ δὲ ἔπεσαν αὐτοῖς, τί θέλετε
 » ποιῆσαί με ὑμῖν ;
 » Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ, δός ἡμῖν ἵνα
 » εἰς ὅτι δεξιῶν σου, καὶ εἰς ἄξ βραχίον-
 »

passionis, ut nihil eorum quæ deinde
 erant eventura, tacitum antea
 nec præcognitum, subita eos nec
 opinata turbaret novitate . Medi-
 cina verò cunctorum horum illa
 erat resurrectionis adjuncta men-
 tio : *Tertia die resurget* . Neces-
 sariò & illud admonitū, quod Lu-
 cas refert, consummanda in his
 cuncta quæ Prophetæ prædixissent
 eventura Filio hominis . magnum
 enim ad consolationem habebat
 pondus hoc habere perspectum :
 prævidisse ac prænūciasse Prophe-
 tas talia passurum Christum . ut cū
 tristitia illa incidissent, Resurre-
 ctionem pariter prædictam, inde
 fecuturam expectarent .

TOLOSANI . Ne turbarentur
 Apostoli videntes passiones Do-
 mini, prædicit ipsis eas : atque hoc
 subinde faciens, firmiores ipsos
 reddit, quò deinde adveniente pas-
 sionis tempore minimè dubitent,
 quin volens patiatur, quem memi-
 nerint hæc eadem quæ nunc expe-
 riretur sibi eventura, sæpè prodidif-
 se .

35. Et accedunt ad eū Iacobus,
 » & Ioannes filij Zebedæi, dicen-
 » tes, Magister, volumus ut quod-
 » cumq; petierimus, facias nobis .
 36. At ille dixit eis, Quid vultis
 » ut faciam vobis ?
 37. Et dixerunt, Da nobis ut
 » unus ad dexteram tuam, & alius
 » ad

» ad sinistram tuam sedeamus in
» gloria tua .

38. Iesus autem ait eis , Ne-
» scitis quid petatis . Potestis bi-
» bere calicem quem ego bibo ,
» aut baptismo , quo ego bap-
» tizor , baptizari ?

39. At illi dixerunt ei , Possu-
» mus . Iesus autem ait eis , Calicé
» quidem quem ego bibo , bibetis ,
» & baptisma quo ego baptizor ,
» baptizabimini :

40. Sedere autem ad dexteram
» meam vel ad sinistram , non est
» meum dare vobis , sed quibus
» paratum est .

TOLOSANI . Et accedunt ad
eum Iacobus & Ioannes , qui & pe-
tierunt , sibi ut duobus primos duos
ab ipso confessus in gloria sua re-
servaret : ita ut alter ad ejus dex-
teram , alter ad sinistram sederet .
Atqui Matthæus id dicit matrem
ipforum à Christo filijs postulasse :
quod Marcus ipsos egisse pro se
memorat . Itaque in hoc conflictus
Evangelistarum apparet quidam ,
còposito tamen facilis . quid enim
vetat contigisse utrumque ? ut in-
quam diverso tempore idem hoc
& ipsi sibi & mater filijs poposce-
rit . quarum postulationum cùm
Matthæus uni , Marcus alteri præ-
fens interfuisset , eorum quisque
quod viderat in narratione sua po-
suit , transmisitque nobis . Verum
unde impulsæ mater ad id peten-
dum est , aut unde sumpta filij ejus
fiducia in rei tantæ ambitione pro-
ruperunt ? Equidem crediderim
istuc inductos observatis signis
præcipuæ in ipsos Christi digna-
tionis : & crebra ex ipso audita mē-
tione regni ejus , quod humanum
& cæterorum in terris notorum

» μων (x καθίσωμεν ἐν τῇ δόξῃ
» (x .

» Ο ἵ Ιησὺς εἶπεν αὐτοῖς , ὅτι
» εἰδότε τί αἰτεῖσθε . δύνασθε πίνειν ὁ
» ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω , καὶ ὁ βάπτισ-
» μα , ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι , βαπτι-
» ζώσασθε :

» Οἱ δὲ εἶπον αὐτῷ , δύναμεθα .
» ὁ ἵ Ιησὺς εἶπεν αὐτοῖς , ὁ μὲν πο-
» τήριον ὃ ἐγὼ πίνω , πίνασθε , καὶ ὁ
» βάπτισμα ὃ ἐγὼ βαπτίζομαι , βαπ-
» τισθήσεσθε .

» Τὸ δὲ καθίσαι ἐκ δεξιῶν μὲν καὶ
» ἐξ ἐνωμύμων μὲν , ὅτι ἐστὶν ἐμὴν δὲ-
» νομα , ἀλλ' οἷς ἡτοιμάσται .

ΤΟΛΩΣ . Καὶ τοροσσορένοντες αὐ-
τῷ , φησὶν , Ἰάκωβον καὶ ἰωάννην οἰπι-
νεσ καὶ ἡτήσαντες ἐκ δεξιῶν αὐτῶ καὶ
ἐξ ἐνωμύμων καθίσαι ἐν τῇ δόξῃ αὐτῶ .
καὶ ὁ μὲν Ματθαῖος τὴν μητέρα αὐτῶν
φησὶν αἰτήσασθαι . ὁ δὲ Κύριος ἰσχυρῶς
τοιαύτης καθέδρας . ὁ ἵ Μάρκος τὴν
ἐξὸς αὐτῶν μάλλον ἤπερ ἐκείνῳ . Καὶ
τὸ τῷ Μάρκῳ δεικνύσθαι ἑναγγελιστῶν
πρὸς ἀλλήλους . ἀλλ' ὅτι ἐστὶ Μάρκο-
νία ὁ τοῦτον . ἐνδεχόμενον γὰρ εἶναι
αὐτῶν καθεύδων αἰτήσασθαι ἐν Μάρ-
κοφοροῖς καιροῖς . διὸ ἕκαστος τῶν Εὐαγγελ-
ιστῶν ὁ ἐθέσασθε καὶ ὅτι δὴλον ἡμῖν
πεποίηκεν . ἀλλὰ πόθεν ἄρρητον ἢ μή-
τηρ τοῦτον αἰτησάμεν αἴτημα . ἢ πόθεν
ὁ παῖδες αὐτῶ τοιαύτων ἔχοντες ὑπό-
ληψιν . αἴμα ἵ ἐκ τῶ ἀγαθῆ ἡμῶν ἢ ὁ
Σωτὴρ ἔχε πρὸς αὐτῶν . Καὶ δὴ καὶ
ἀκούσαντες αὐτῶ πρὸς τῆς αὐτῶ βασιλείας
πολλάκις ἠγγελησάντων , κοσμητικῶν εἶναι
αὐτῶ ἐνόμισεν . ἐπόντων ἵ αὐτῶν ὁ
βέλγημα . τί θέλετέ φησὶν πρὸς αὐτῶν ὁ
Σωτὴρ , ὅτι ἀγνοῶν . ἀλλ' ἵνα ἀναγκά-
σῃ αὐτῶν εἰπεῖν . καὶ ἵ τῶ διδάξῃ . ὁ δὲ
ἵ δημοσίᾳ λέγουσιν . ἡχομύων γὰρ
κατ' ἰδίαν ἵ λαβόντες αὐτῶν ἀπεφῆραν το-
ιδῶν δὲ ὁ Σωτὴρ ὡς ἔδεν πνευματικῶν
ἐλεγον . ὅτι οἰδατέ φησὶ τί αἰτεῖσθε .
ἵπα

είπα λέγει πρὸς αὐτούς· διώκαθε πάντες ποτήριον ἃ ἐγὼ πίνω. Ἐξήγαγε ἑν-
 παύσαι λέγει ποτήριον καὶ τὴν σφραγίδα
 καὶ τὸ αὐτὸ βάπτισμα ἐκάλεσαν, ὡς
 ἔχρατον ὃν καθαρῶτερον καὶ ἀμολυντόν.
 πάντα γὰρ ἔλεγεν ὡς ἀπὸ τῆς κοινωνίας προ-
 θυμοτέρως ποιήσιν. Ὁ δὲ εὐθέως ἐπηγ-
 γέλαιοντο· ἐλπίζοντες εὐθὺς παρ' αὐτοῦ
 τὴν αἵτησιν λαβεῖν. διὸ καὶ φησὶ· Ὁ μὲ πο-
 τήριον πίνατε. Καὶ τὸ βάπτισμα ὃ βαπ-
 τίζομαι βαπτισθεῖτε. καὶ γὰρ ἀλαζονείας
 ταῦτα ἐβασιλείας αἰδομένης· ἀλλὰ μαρ-
 τυρίαι ἐσφραγῖς κατὰ ἐξουσίαν ἐπαί-
 νετης· Ὁ δὲ καθίστα ὡς δεξιῶν μου, καὶ
 ἔξ ἐκωνύμων ὅσα ἐστὶν ἐμὸν δεῖνα· ἀλλ'
 οἷς ἠτοίμασα ὑπὸ τῆς πατρὸς μου.
 Ἐκείνοι γὰρ, ὡς ἰνῶν καθέδρων ἐν
 ἐκείνῃ τῇ βασιλείᾳ, ἠτερον τὴν καθέδραν,
 ἐν τῷ πατρὶ ὅτι τῶν πρωτεύων ἀπο-
 λαύσαι· ὁ δὲ Σωτὴρ πρὸς τὴν ὑπόνοιαν
 αὐτῶν ἀπεκρίνατο· λέγων μὴ εἰδέναι
 αὐτούς ὅπερ δὴ καὶ ἠτήσαντο. δώδεκα γὰρ
 θρόνους ἀπέκριναν, ἐ ἀνοήσαντες ἢ
 ὁ εἰρημῶν δηλοῖ, τὴν καθέδραν ἔξῃ-
 τερον· διὸ ἐ πρὸς αὐτούς ὁ Σωτὴρ ἔφη·
 ἀποθανεῖτε δι' ἐμέ, ἐ κοινωνοὶ γενή-
 σετε τῆς πατρὸς· ἀλλ' ἐ μόνον τῷτο
 ἱκανὸν πρὸς τὸ πρῶτον ταῖς ὑμᾶς λα-
 βῆναι· εἰ γὰρ τις μὲ τῆς μαρτυρίας ἐ τῆς
 σφραγῖς, ἐ πᾶς ἄλλας ἀπάσας ἀρετὰς
 ἔχων, πρῶτος· ἐ ὅσα ἐπὶ φιλίας
 ὑμᾶς ἔχων τῶν ἄλλων ἀποκρίνω ἄλλ'
 τῷτο ἐκείναι ἀποκριθήσονται ὑμᾶς· καὶ
 δώσω ὑμῖν τὰ πρωτεῖα· τίς ἄλλ' τῶν
 ἔργων γὰρ πρῶτος γενεῖται δυναμῶν,
 ἐκείνοις ὅσα τῆς πατρὸς μου ἠτοίμασα
 τὰ πρωτεῖα.

simile putarent . Cognita porrò voluntate ipsorum aliquid à se petendi : quid vultis ? ait ipsis Salvator . non utique ignorans , sed ut fateri ipsos ac enunciare mentem suam cogeret . sicque eliceret unde possent erudiri . Tamen illi non palàm quod cogitabant protulerunt , pudore videlicet cohibiti : sed seducto in partem commiserunt . animadverso verò Salvator nihil ipsos spirituale proponere , *Nescitis*, inquit, *quid petatis* . Deinde addit : Potestis bibere calicem quem ego bibo ? ubi calicis vocabulo , mortem quam erat passurus sanã & cruentam indicat . quam eandẽ baptismum vocavit , quòd ea purgatio futura esset ultima omnem eluens maculam . Hęc dixit , ut comunione ac societate secum, eliceret ad animosius audendum . Illi autem statim promiserunt . Sperantes vicissim nullam futuram in Domino moram postulationi annuendi . A qua eos opinione ut abduceret, calicem, inquit, vos quidem bibetis meũ, & baptismo quo sum baptizandus abluemini : non enim his ambitio inest vitiosa regni sensibilis , qua vos implicari nolim : sed generosus impetus ad martirium ac cædem, quo ut vobis glorioso sanè dignabimini . Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram non est meum dare nisi quibus paratum est à Patre meo . Errabant videlicet illi opinantes

confessum in illo regno fore humanorum similem; in quo ideò sibi precipuum optabant locum . unum hoc sequentes , ut primatum obtinerent supra cæteros omnes . At Salvator isti eorum opinioni occurrit , ajens nescire ipsos quis peterent . Duodecim quippe sedium mentione audita, & quid ea significaret ignorantes , primos ejus confessus locos affectabant . quare inde illos Salvator avertit , moriemini propter me , inquiens , & meæ passionis participes eritis . Sed non hoc sufficit ad primatum

matum quem ambitis assequendum. Si quis enim ad martyriū ac cædem aliarum præterea virtutum omnium in vita exercitarum merita cumulans adjecerit, is sanè longè omnium evadet primus. neque vos quod familiariores cæteris habeo, idcirco extra sortem supra reliquorum meritum in istum primatum tollam, qui virtuti, non amicitia debetur. Operum enim tantum & rectè factorum, in ejus attributione dignitatis, rationem habet Pater meus, qui solis labore atque industria præstantibus istum honorem præparavit.

SCHOL. Quod dicit Marcum interfuisse cuidam petitioni à Matre Filiorum Zebedæi Christo factæ, innititur opinioni hujus Autoris minus, ut superius observatum est, probabili; qua is existimavit Marcum Evangelistam eundem fuisse cum Ioanne cognominato Marco, cujus est mentio in Actis Apostolorum Cap. xii.

41. Et audientes decem, cæperunt indignari de Iacobo & Ioanne.

42. Iesus autem vocans eos ait illis, Scitis quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & principes eorum potestatem habent ipsorum.

43. Non ita est autem in vobis, sed quicumque voluerit fieri major, erit vester minister.

44. Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus.

45. Nam & Filius hominis nõ venit ut ministretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suã redemptionem pro multis.

ΤΟΛΟΣ. Imperfecto adhuc & humano hæc æstimantes Discipuli reliqui iudicio, invidebant & ipsi, nihilo sapiētius, quàm fratres duo cogitantes. quare in ipsos indignabantur, eò liberius quod repulsam à Domino passos videbant. unde dari sibi quasi licentiam interpretabantur de ipsis inclementius censendi; quippe velut soluti reverentia qua ipsos prius constringebat autoritas Domini palàm duos illos cæteris præferentis: nemine tunc Discipulorum invidere audente.

33 Καὶ ἀκούσαντες ὁ δέκα, ἤρξαντο ἠγανακτῆσαι πρὸς Ἰακώβου καὶ Ἰωάννου.

33 Ο δὲ Ἰησοῦς προσκαλεσάμενος αὐτούς, λέγει αὐτοῖς, οἴδατε ὅτι οἱ δοκῶντες ἀρχεῖν τῶν ἐθνῶν, κατακυριεύουσιν αὐτῶν, καὶ οἱ μεγάλοι αὐτῶν καταξυσαρίζουσιν αὐτῶν.

33 Οὐκ ἔτσι δὲ ἔσται ἐν ὑμῖν. ἀλλ' ὅς ἐάν τις θέλῃ γενέσθαι μέγας ἐν ὑμῖν, ἔσται ὑμῶν διάκονος.

33 Καὶ ὅς ἐάν τις θέλῃ ὑμῶν γενέσθαι πρῶτος, ἔσται πάντων δούλος.

33 Καὶ γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου οὕτως ἔρχεται ἵνα διακονῆται, ἀλλὰ διάκονος, καὶ δόντος τὴν ψυχὴν αὐτοῦ λύτρον ὑπὲρ πολλῶν.

ΤΟΛΩΣ. Απελάς διακείδημοι οἱ μαθηταὶ ἐ ἀνθρώπων, ἐφθόνον ἐπὶ ἐ αὐτοῖ. παρεπλησίως τοῖς ἄλλοις· διὸ ἐ ἠγανακτῆσαν τῶν δύο, καὶ μάλιστα ὅταν ἐθεάσαντο αὐτούς ἀπωθέντας πρὸς τὸν Κύριον. Καὶ γὰρ ἐ πμώδημοι ἦσαν οἱ δύο ἐ πρὸς τὴν αἰτήσεως. Καὶ ἔδιδόν τῶν ἄλλων μαθητῶν ἐφθόνον αὐτοῖς. ἐπειδὴ δὲ ἐώρων αὐτούς αἰτησιμῶδες τὴν τιμὴν, ἐπαράτηνον μὴ φέροντες. ἐ νῦν μὲν διὰ τὴν ἀπέλθον ἔτσι διέκειντο. ὕστερ δὲ τῶν ἀλλοῖν γενόμενοι, ἐ μόνον ὅτι ἐφθόνον ἀλλὰ καὶ τῶν πρῶτων ἄλλοις παρεχόμενοι. ἐ δὲ γε σωτῆρ θεοπέπειαι αὐτούς.

τὰς προαύνας τῶ ἐγίσα αὐτῶ φέρειν αὐ-
 τὰς. εἶπα ἔ τῶ δειξά ὅτι ἔστιν ἀρ-
 παγμός ἢ τιμῆ. τῶν ἐθῶν γὰρ ἔ τῶ τῶ-
 τον· καὶ ὁκείνοις οἱ ἀρχοντες αὐτῶν πυρην-
 νικαὶς τε ἔ ἔξυσιαστικαὶς προσφέρουσι.
 ὑμῶν ὁ θάλων εἶ) πάντων παρὰ τῶ πᾶν-
 των ἔσω ἔχατῶ. ἔ γὰρ ὁ υἱὸς τῶ ἀ-
 θρώου ἔστι ἔλαθε ἀγακονήθηναι ἀλλὰ
 ἀγακονῆσαι. Καὶ ἔ τῶτο μόνῶ ἀλλὰ ἔ
 τῶ ψυχῶ δῆναί λυτῶ ἀντὶ πολ-
 λῶν· ἀλλ' ὁμῶς ἢ ἀγακονία αὐτῶ ὑψῶ
 ἔστι ἔ δόξα· ὅπερ δὴ ἔ ἐπὶ τῶ Σωτῆρῶ
 ἔγένετο· ἔ γὰρ παρὰ τῶ Ἐαρκωθῆναι,
 ἀγέλοις ἐγνωρίζετο μόνῶ· ἐπειδὴ δὲ
 ἀθρώου ἔγένετο, πᾶσιν ἐγνωρίσθη ἔ
 πᾶντων βασιλεύς.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Προσῆλθον οἱ Ζε-
 βεδαῖοι παῖδες τῶ ἐν ἀκροῦ καμῶν ἀρ-
 τῶν τε τιμῶν. ἀλλ' ἔ μὴ ἀπίθων μὴ τῶ
 τῶ χρονηθῆναι τῶ καμῶν φιλοτιμίαν,
 ἀρπαζέειν ὅ ὡς περὶ τῶ ἐπίροις ἐδοῦτο χρε-
 ωστικῶν δωρεάν. παρὰ τῶ ἔ ἔπας
 ἀποπῶ ἀίτησιν εἰκότως ἔφησεν ὁ Σωτῆρ,
 ἔστι ἐμὸν δῆναί, ἔχ ὅτι μὴ ἢ δυνά-
 το ἔλαχθῆναι; ἀλλ' ὅτι τῶ πονήτων
 ἔστι, ἀναλόγως ὡς κάμνῶσι κομίζεσθαι
 τῶ μισθόν. ὡς περὶ γὰρ εἶπῶ τοῖς εἰς ἀγῶ-
 να κεκλημῆνοις τὰ γέρε προαίε, λέγει
 παρὰ αὐτῶ, ἔστι ἐμὸν ἔστι ὡ ἔ τῶ ἔ
 μῆζῶ ἔλαθῆν ἔ ὡ βέλομαι ἔλαχθῆναι.
 ὡς περὶ αὐτῶ ἔ ἔ τῶ πῦρ τῶ καταψύχεσθαι
 βελομῶν ἔ ἀίτηντι παρὰ αὐτῶ, λέγει,
 ἔστι ἐμὸν ὁ ζῆτις ἐπὶ δῆναί σοι. φύ-
 στως γὰρ ἐπίρας εἶμι. ἢ ἔ ὁ διδασκων
 μὴ νοσεῖν ἔστι ἀντὸς ἐπιδοθῆ τῶτό τι-
 σι. ἔ γὰρ ἐπὶ τῶτοις πῆθκα τῶ σαδίω
 τῶ ὄρε, ἀλλ' ἔ μῆζῶ λήψῶ τῶτο
 ὡ ἔ πάντα νικήσαντι ἔλαποῖν δὲ δικαίως
 ἔ ἔλασθαι μῆζῶν. ἔ τῶ ἔ ὁ Σωτῆρ
 ἔστι ἔλασθαι εἶναι φησι τῶ ἀίτησι ἔ
 μῆζῶ ἔλασθαι προαίεως, ἔ ὄφεί-
 λοντα δικαίως λαβεῖν παρὰ αὐτῶ, ἀλλ'
 ἔ μῆζῶ ἔχαιν ἔστι προαίεως, τῶ ἔ ἐμοι
 καὶ δὲ ἐμῶ πάντ' ἐργασομῶν, ἀλλ' ἔ τῶ

Tantum ubi viderunt ambire ip-
 sos prærogativam honoris, non
 contentos ultrò delata dignitate,
 commoti sanè in eos sunt. Et hi
 quidem erant eorum sèsus in hoc
 imperfectionis statu, quando autè
 postea perfecti fuerunt, non modò
 non invidebant invicem, sed pri-
 matum pro se quique recusantes,
 ultrò sibi mutuò cedebant. Ce-
 terùm quod gravia memoraverat,
 mentione calicis necis patientiam
 injungens, emollit societate sui,
 similia se quoq; passurum ferens;
 deinde ostendendo meritis obtine-
 ri legitimũ honorem, non forte aut
 raptu provenire. Hoc enim Gen-
 tium est, apud quas summæ quo-
 que dignitates vi & terrore com-
 parantur. Inter vos autem meos
 Discipulos qui volet esse omnium
 primus, sit omnium postremus.
 Etenim Filius hominis non venit
 ministrari, sed ministrare; neque
 hoc solum, sed & animam suam
 dare redemptionem pro multis.
 Verumtamen hoc ipsum ministe-
 rium excelsitas est & gloria; sicut
 & in Salvatore apparuit. Siquidem
 is antequam incarnaretur, à solis
 agnoscebatur Angelis; postquam
 autem homo factus est, omnibus
 innotuit, & cunctis imperat.

ΑΝΩΝΥΜΙ. Accesserunt filij
 Zebedæi honorè supremi loci po-
 stulantes. sed erat præposterum &
 improbable non expectare præbe-
 tis liberalitatem: at præripere quo-
 dammodo debitum fortassè alijs
 donum. Ad petitionem ergo adeo
 absurdam, meritò sic Salvator re-
 spondit: Non est meum dare; non
 quod dare non posset; sed quod
 præmium laborantibus propositũ,
 contra rationem gratis otiosi au-
 ferre

ferre moliantur; ut enim si quis vocatis ad certamen pugilibus aut athleticis, ostensisque victorię præmijis dicat: non meum est, heus vos! optimum ex his seponere, & cui voluero largiri. quemadmodũ si quis refrigerari cupiens, id ab igne petat. respondeat ignis, non est meum quod petis dare tibi. alterius enim naturę sum. Pari modo si quis a præfidente medendi artem subitõ representari sibi sanitatem flagitet, ab illo audiet: non est meum dare tibi antequam adhibueris remedia præscripta. non enim in eam formulam præfinivi leges stadio; sed in hanc: ut certaminis coronam ille ferat cui omnium victori merita suppetent, obque jure præ cunctis unus honoretur. Sic Salvator non equum effecit, prærogativam præcipui honoris eximie quibusdam attribuere gratuitam, alijs repulsis qui eam legitime sunt promeriti, sed ijs id decus servari longẽ decentius est, quibus Patris præscientia, in me & per me cuncta operantis, propter egregiorum excellentiam facinorũ hoc præparavit. Est igitur hic sermo non eonfidentis infirmitatem: sed prudentem, & res suas bono more dispensantem autoritatem profitentis. Nemo ergo putet Patris eum huc mentionem intulisse, ut potestatis dandi defectum cujus sibi esset conscius, vel tegeter, vel excusaret; sed ut hac occasione naturę suę inferioris, hoc est humanę, officio ac sensu loqueretur. Solitũ quippẽ ipsi quidquid humanę facultatis excedit modum, Patri adscribere, ut Deo. Deus porrõ cum esset ipse quoque per naturam, nõ utique supra vim agnoscat suam

τῷ ἀνδραγαθημάτων ὑπεροχῇ τῶν ἀνθρώπων. ἔστιν ἔν ὁ λόγος ὅτι ἀδελφείας δότοδ' ἔστι, ἀλλ' οἰκονομικῆς δ' ἐξουσίας. οἴεσθε ὅτι μηδὲν δίδω. ὁ ἀνθρώπος μὴ διδύσασθαι τὸν ἀνδραγαθὸν τῷ πατρὶ ἑπισημιαν εἰσφέρεισθαι, ἀλλ' οἰκονομικῶς εἶναι τῷ. ἔθος γὰρ αὐτῷ πᾶν ὅπερ αὐτῷ ὑπάρχει τῷ ἀνθρώπῳ διδύσασθαι ἀναβαίνει, τῷ ἀναβαίνει τῷ πατρὶ ὡς Θεῷ. Θεὸς ὅν ἐστὶν αὐτὸς καὶ φύσις, ἐὼν ὡς πατὴρ ὅν πατέρα, ὅτι ἀδύναται πᾶσι πᾶσι ὁ ἀναβαίνει τῷ θεῷ φύσει, ἀλλ' αὐτὸς ἔσθαι πάντων ἐργάτης. φιλαρχίαν ἔν πνα ἐκείνῳ ὡ δύναντας δόξαν ἀρίστων τῶν Ζεβεδαίου παίδων, καὶ παλαιῶς δότοσθαι μὴ καὶ δόξισσι τῶ κακῶ. μάλιστα ὅ μάλιστα διδύσασθαι φρονεῖ, ἐξ ἧς τῶν ἐφεξῆς τῶν εἰσόμεθα. ἀναγκάσει μὴ γὰρ ὅ ἔπειροι μαθηταί, ὅ πᾶσι ὀφειλόμενοι ὑπὸ δύο μόνων ἀρισταζόμενοι βλέποντες, ὅ ἄν τις αἰτίσθαι αὐτῶν, προσκαλεσόμενοι ὅ ὡς γέγραπται, πάντας ὁ Σωτὴρ παιδεύει τῶν τῶν Ζεβεδαίου παίδων, ὅτι δότοσθαι ἐλέγχων, φιλαρχίας ὅν, ἵνα μὴ ὁ βάρος τῶ λύπης βαρύνῃ εἰς ἀθυμίαν. παλαιῶς δὲ φησι καὶ δότολελυμένως πρὸς ἀπασίας, ἵνα μὴ δοκῇ πρὸς μόνους τῶν δύο δότοσθαι εἶναι. δότοσθαι ὅτι ὅτι ὅτι κεφαλαίως καθ' ἑξῆς τῶ πρὸς ἐρχομένης βάσαν, ὅτι ὅτι ἀδελφείας πᾶσι τῶ δύναι τῶ χάρων ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ τῶ πρὸς ποδὲ δότοσθαι οἰκονομίας ἔνεκεν, ὅ ὅτι ἔστιν ἐμὸν δύναι, εἴρηκε.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Πᾶς ὁ Ματθαίος φησιν, ἡ μητὴρ προσήλθε; ἀμφότερα γινέσθαι αἰκός. τῶ γὰρ μητέρα παρέλαβεν ὡς μείζονα τῶ ἱκετηρίας ἐργασόμενοι, καὶ πάντῃ Χριστὸν δυσωπήσαντες. ὅτι γὰρ τῶν ἡ καὶ αὐτῶ μάλιστα ἡ αἰτίσθαι ἡ καὶ ἀρχιμύνοι πρὸς ἀλλοτῶν τῶ τρεῖσιν, σκοπὴ τῶ πρὸς αὐτὸς δότοσθαι ὅ λόγος. μάλιστα δὲ πᾶσι πρὸς αὐτῶ καὶ δότοσθαι ποίας γνώμης εἶπε αὐτοὶ εἶπε μητὴρ, καὶ

ημεν ποθεν επι τωτο ηλθω . εωρων αυ-
 τες πιμαρδους ωσαυτως αλλως η πο-
 σεδοκησαν εν τωτο επι τω βλεψαοθαι . αλ-
 λα τι ποτε εστιν ο αυτησιν ; αυξουν επιρ-
 θια ηελις ε σαφως εγκαλυπτοντ .
 24 γδ ε εγους ει) τ Ιερουσαλημ , ημεν
 δοκει οτι η βασιλεια αυτη ηδη φαινε)
 παρτα ητην . εν ομζω γαρ οτι μετ τ
 βασιλεια ε τβλεπον) . 25 τω γδ εν ε
 τωω ποροσθηθω αξιωντες . οθεν δηλω
 οτι ωει αμαρτησ υποπληθον βασιλειασ .
 ελλα μηδεις καταγνωσκετω δποσο-
 λυσ , ει ετως απλεσερω διεκειντ .
 ετω σωτηρ ω , ετω πνυματω
 χαρις . 26 τω γαρ εμκαλυπται αυ-
 τησ πα ελαηωματα , ινα μετ τωτα
 γνωσι τινεσ δποτ τ χαριτω εηγοντο :
 εδκ αγνοων τ ο σωτηρ τι αυτησασ εβ-
 λοντα φησι τι θελετε ; 27 ινα ανακα-
 ρη αυτησ δποκρινεσασ , ημεν ετως δι-
 δαξω . 28 τ αυχουωιδμοι (επειδη υπο
 παθυσ ανθρωπων πορεσ τωτ ιεσαν)
 κατ ιδιαν εμποσ τω μαθητω λαβοντες
 αυτω ηρωτησαν . πορεσ βλεψησαν
 γαρ , φησιν , ωστε μη ημεσασ αυτοισ
 καταδηλω . τι ειν αυτωι ; δηλω οτι
 εδεν πνυματικον ητην , ετω ηδησαν
 επρε ητην . ε γαρ αυ ετολμησαν πορε-
 τον αυτησασ . φησιν , εδκ οιδατε τι αυτη-
 σασ , πωσ μεζω ημεν πασ αυω υπερβα-
 νω διωαμεισ . διωαθε πεν ε ποτη
 ριω ο εγω πνω ; ιδε πωσ βυθωσ επηγα-
 ρη πα τ υσωνοιασ αυτησ εις εναντια .
 υμεισ με γαρ φησι ωει πιμης μοι 29 γλε-
 γεσθε , εγω τ ωει αγωνων υμιν ημεν
 εδρωπων . ε γαρ εστι ετω ο τω εποι-
 θλων καρεσ , αλλα σφραγισ ημεν πολε-
 μων ημεν κινδωων . ημεν ορα ωασ τω
 πορω τ ερωτησεωσ εφελκετω . διωα-
 θε πεν ε ποτηριω ο εγω πνω , ινα
 τη πορεσ αυτ κοινωνια πορομωτηρι
 ητων) . ημεν βαπτισμα παλιν ανακα-
 λαϊ . 30 κενυσ μεζω δποτ τω γνομωων
 31 καθαρομων , αυτοισ με δι εαυτη , τη
 οικημωγη δε 32 δποτ τω σαυρη . λεγ-

quod naturę divinę reservatū est :
 aut talium etiam operum se posse,
 cū vellet, autorem esse diffitea-
 tur . Affectationem ergo princi-
 patus quandam, & vanam appeti-
 tionem glorię, cū in filijs Zebe-
 dęi comperisset , opportunis ipsos
 coercet monitis , & a malo revo-
 cat . modestę autem de se potius
 sentire docet . quod etiam ę sequē-
 tibus iutelligemus . Indignantibus
 enim cęteris Discipulis, quod rem
 cunctis debitam , a duobus folis, si
 eorū postulationi deferretur, pręri-
 pi viderent : vocatis, ut scriptū est,
 omnibus Salvator, monet Zebedęi
 filios ; non ille quidem acriter eos
 objurgans ; quippe lenis, & alioqui
 bonis indulgens , ne nimię igno-
 minię dolore ipsos in pusillanimita-
 tem mergeret ; plausibiliter autę
 cunctis in univēsum , neminem
 privatim compellans, de modestia
 pręcipit : ne videretur hos duos
 potissimū notare . Ostensum igitur
 est , subtili discussione totius
 hujus Capitis & singularum ipsius
 partium ; Salvatorem non negasse
 se posse dare petitum locum, quod
 potestate ad id verę careret : sed
 quod a prius constituto providę
 proposito, dandi illum ijs qui me-
 ruissent , nollet recedere .

VICTORIS ANT. Quomodo
 Matthęus dicit : Matrem accessif-
 se ? utrumque factum, est verifimi-
 le . Matrem enim secum Christum
 adeuntes assumpserunt , efficacio-
 res ejus preces arbitrati fore, reve-
 rituro matronam Domino : simul
 se sperabant agente pro ipsis ma-
 tre audacis petitionis pudorem lu-
 crifacturos . Videamus ergo prius,
 quid, qua mente, qua impulsī ra-
 tione, sive ipsi, sive mater post u-

lent? videbant se honorari præ cæteris. hinc fiduciam sumunt imperandi quod volunt. Quid autem id tandem est quod petunt? Audi ab alio Evangelista clarè id prodeunte. nam ex eo quòd appropinquarent Ierofolymæ, quò tendere ipsis Christus videbatur, ut regni sui possessionem mox adiret, & ejus gloriam monstraret, ejus rei petendæ occasionem sumpserunt. Reputabant scilicet factum, si cunctarentur, & finirent iniri possessionem regni, tunc, re jam non integra, petitionem ipsorum serâ & irritam futuram. propterea festinarunt nunc accedere, captato temporis articulo. unde patet de sensibili eos regno cogitasse. Sed ne quis condemnet Apostolos, quòd tam imperfectè affecti tum fuerint, cum nondum gratia, quam Christus morte sua, quam Sanctus Spiritus adventu in orbem suo intulit, hominum animos illuminaret & accenderet. Propterea enim nunc deteguntur eorum defectus, ut quid postea effecerit in ijs gratia, & quales ex qualibus reddiderit, cognosceretur. Non ignorans autem Salvator quid petitura venissent, rogat: *quid vultis?* sed ut eliceret responsum, cujus occasione doceret ipsos. Porro illi, pudore humani affectus quo instincti veniebant, tractum in partem Dominum & extra condiscipulorum conscientiam seductum rogaverunt. Accesserunt, inquit, ut ipsi nimirum soli loquerentur, cæteris non audientibus. Quid ergo petierunt? Profectò nihil spirituale; at neque sciebant quid peterent: si enim scirent, numquam auderent tantum petere. meritò igitur audiunt:

σιν αὐτῶ, διωόμεθα. ἀθέως ἐπηλεί-
λαντο, πρὸς δὲ δὲκῶντες ἀκρόαται ὅπερ
ἤτησαν, ἐπειδὴ ταῦτα εἶπον. δὲκνὺς
δὲ ὅτι ἔδει ἀλαζονεία πα εἰρημνία, φη-
σὶ, ὁ μὲ ποτήριον ὃ ἐγὼ πίνω πείσθε,
τῆτ' ἐστὶ, μαρτυρίαν καταξιοθήσεσθε, ἐ
ταῦτα πείσεσθε ἄπερ ἐγὼ. ὁ ὃ καρίσται
ἐκ δεξιῶν μὲ καὶ ἔξ ὑψιπέτων μὲ ἔδει
ἐστὶν ἐμὸν δῆναί, ἀλλ' οἷς ἠτοίμασαι πα-
τέρι τῶ πατρός. ἰδὲ πῶς ἐπήρεν αὐτῶ
πῶς ψυχῆς καὶ ὑψηλῆς ἐποίησε, καὶ
πρὸς λύπην ἀχειρώσθε ἐργάσασθε. ἀλ-
λά τί ποτε ἔδει τὸ εἰρημννν; καὶ γὰρ
δύο ἔδειν πα δόξα μνν. ἐν μὲ, εἰ ἠτοι-
μασαι πνν καρίσται ἐκ δεξιῶν αὐτῶ;
εἶπεν ὃ, εἰ ὁ πάντων Κύριος ἐκείνους
οἷς μὴ ἠτοίμασαι ἔδειν καὶ κύριος ὡσα-
χῆν; πρὸς μὲ ἔδειν τὸ πρὸς ἔδειν ἐροῦμεν,
ὡς ἔδειν ἐκ δεξιῶν αὐτῶ ἢ ἔξ ὑψιπέτων
καθή. ἀβατὸ γὰρ πᾶσι τῆ κτίσει
ὁ θεὸς ἐκείνους. ὡς ἔδειν ἔδειν τῶ
μονογενῆς τίθησιν αὐτὸ ὁ Παῦλος λέγων,
πρὸς τίνα γὰρ τῶ ἀγγέλων ἐρηκέ ποτε,
καθὼς ἐκ δεξιῶν μὲ; καὶ πρὸς μὲ τῶς
ἀγγέλους φησὶν ὁ ποιῶν τῶς ἀγγέλους αὐτῶ
πρόβημα. πρὸς δὲ τὸ ἕν ὁ θεὸς ἔδειν
ὁ θεός. πῶς φησὶ τὸ καρίσται ἐκ δεξιῶν
μὲ ἢ ἔξ ὑψιπέτων ἔδειν ἐμὸν δῆναί,
ὡς ὄντων καθεξομνν πνν ἢ ἔδειν ὄντων;
ἀπαγε. ἀλλὰ πρὸς τὸ ὑπόνοιαν ἀπε-
κρίνετο τῶ ἐρωτῶντων συγκαταβαίνων
τῆ αὐτῶ δὲκνοία. ἔδειν γὰρ ἠδεδσαν τὸ ὑψη-
λὸν θεὸν ἐκείνους καὶ τὸ ἐκ δεξιῶν τῶ
πατρός καθεδραν. ἀλλ' ἐνεζήτην μὲ
τῶ πρὸς πρῶτων δόξα μνν καὶ πρὸ
τῶ ἄλλων ἔδειν. ἐπειδὴ γὰρ δώδεκα
θεὸς ἠέχσαν, ἀγνοήσαντες τί ποτε καὶ
τὸ εἰρημνν, τὸ πρὸς δόξαν ἐπέζητη-
σαν. ὁ ποιῶν φησὶν ὁ Χριστὸς τῆτ' ἐστὶ
ὅτι δόξα μνν ἐμὲ δι' ἐμῆ καὶ κοινωνή-
σετέ μοι καὶ τὸ πάθος ἔδειν μνν δόξα τῶ
ποιῶν πρὸς τὸ πρῶτον πᾶσιν ὑμᾶς κα-
ταχῆν. ἀπὸ γὰρ πῶς εἶπεν ἔδειν μνν τῶ
μαρτυρίαν καὶ τὸ ἄλλω ἀπασαν ἀρετῶ
κακηνμνν πολλῶ πλείονα ὑμῶν, ἔδειν
ἐπειδὴ

επειδη φιλα νυ, ηγη των άλλων παρο-
 κρινω, δε τω παρωσιμω ο κει-
 νος, υμιν δωσω τα παρωσεια. ο κεινοις
 εν ητοιμασαι τοις απο τω εργων διω-
 μηροις γενεσθαι λαμπαροτεροις. παντα-
 χορον εν αυτους λυμελαινει, μετ τω
 θεω χαριν, εις τω τω οικειων καθερω-
 ματων επιδωξεν τω ελπιδας τω σωτηριας
 ηγη τω βδοκιμησεως εχεν. οπ γαρ αυ-
 τος Κυριος δε τω παντος, δηλον δε ων
 αυτος πασαν εχει τω κρισιν, ηγη αυτος
 αποδωκει ως δικαιο κριτης Παυλω
 τω δικαιοσυνης στεφανω, υ μονω
 εν αυτω, αλλα ηγη τοις ηγαπηκοσι τω
 επιφανεσιν αυτω, μετ τω αποστολω
 λογον. οραπεμοιμω εν αυτους οι-
 κονομικας, ωστε μη τω παρωσειων
 ενοχλεν ειη ηγη ματλω, ομω ε μη
 λυπησαι βολωμω. αμφοτερα τω-
 πα καρωτοι. υ τοινυν τω υον τω βεβη-
 κω η τω ατη δωσις. αλλ οις ητοιμασαι
 απο τω πατρος, ως ει ηγη ελεγω, τω
 εμω. οθεν ο Μαρκω δε ειρηκε ο απο
 τω πατρος με. ακακωσις δε φησιν τω
 δεκα οπι επετημησαν, ηγαλακωσαν.
 εως με γω τω Χριστω ο φηφω λω, εκ
 ηγαλακωσαν, αλλ οραντες αυτους παρω-
 μοιτερας, εσεργον, αμ εμωμοι τω διδασκα-
 λω. ηγη παρωσις Πιερω δε τι παθοντες
 ανθρωπων, εκ εδυοχερων, αλλ
 ηρωτησαν μονω, τωις τωα μειζων δεσιν;
 επιδη δε ερωτα τω μαθητων η α-
 τπισι λω, αγαλακωσι, ηγη δε ερωτα
 βωθωσι, αλλ οτε αυτοις επετημησε
 ο Χριστος, ηγη εδωκε υ παντως λελο-
 γμηδωσις. ετω απαντες απελεστροι ησαν.
 αλλα μετ τωα οφω αυτους παντων τω-
 των απηλαγωμωσις των παθων, ηγη τα
 παρωσεια τωα χωρετας αλληλοις.

Nescitis quid petatis. Adeo ma-
 gnum id est & supernas excedens
 virtutes. Potestis bibere calicem
 quem ego bibo? vides ut statim
 cogitationes ipsorum in contrarium
 detorqueat. Vos quidem, ajens, de
 honore mecum agitis; Ego certa-
 mina & sudores vobis propono.
 nam hoc quidem premiorum te-
 pus non est, sed praeliorum, peri-
 culorum, & caedium. Vide autem
 ut modo ipso interrogationis alli-
 cit. *Potestis bibere calicem quem ego
 bibo?* ut talis invitamento commu-
 nionis cum ipso alacriores ad quid-
 vis exorbendum amaritiei fierent.
 Eandem rem quam calice designaverat
 rursus baptismum vocat, innuens
 magnam & plenam ablutionem,
 & emundationem inde secuturam,
 ipsis quidem per se ipsum, orbi ve-
 ro universo per crucem ipsius. Di-
 cunt ei: *possumus*, statim promise-
 runt quod exigebatur, expectantes
 continuo se audituros assensum
 largituri ea quae petierant, quem
 ista sic prompta exhibitione sui
 promereri se putabant. At Domi-
 nus testimonium ijs reddens, verè
 ipsos hoc, non autem inani osten-
 tatione polliceri, ait: *Calicem qui-
 dem quem ego bibo bibetis*, hoc est:
 martyrio vos quidem dignabimini,
 & paria mecum patiemini: fe-
 dere autem ad dexteram meam &
 sinistram, non est meum dare vo-
 bis; sed quibus paratum est à Pa-
 tre meo. Vide ut attollat eorum
 animas, ac sublimes & dolore in-
 victas reddat. Sed quid hoc est

quod dicit? nam duo hic dubia occurrunt. Prius: an alicui prae-
 paratum sit, federe ad dexteram Christi? alterum: an Dominus omnium dare
 id pro arbitrio nequeat, etiam ijs quibus non est prae-
 paratum? Ad prius
 quidem dicemus: nullum ad ejus dexteram aut ad sinistram sessurum.
 sublimior ejus ille thronus est, quam ut eò possit assurgere creatura que-
 libet.

libet . Eximiã quippe istam reservatam unigenito dignitatẽ cuius inco-
 municabilem docet Paulus dum ait : *Cui enim Angelorum dixit ali-*
^{Hebr. 1.5} *quando sede à dextris meis ? & ad Angelos quidem dicit : qui facit An-*
gelos suos spiritus . Ad Filium autem : Thronus tuus Deus &c. quo-
modo igitur dicit : Sedere ad dexteram meam aut sinistram non est meum
dare ? An ut indicet aliquos confessu isto dignandos , alijs exclusis ? mi-
nimè id quidem : sed ad humilem cogitationem quærentium respon-
sum accomodavit se se demittens . Non enim illi notitiam informarant
sublimis illius throni , & assessus ad Patris dexteram : sed petebant tan-
tum primatu dignari & præ alijs locari . quippè cùm audissent thronos
memorari duodecim, ignari quid id esset , præsentiam poscebant .
Hoc ergo est quod ait Christus : moriemini quidem propter me , ac
passioni meæ communicabitis : non tamen id sufficit ad vos in isto pri-
matu constituendos . Si quis enim venerit qui cum martyrio majora
quam vos virtutum cæterarum & rectè factorum merita afferat , is sanè
vobis præferetur . non enim quia vos nunc amo & cæteris præfero, pro-
pterea putetis me tunc alijs vos superantibus rejectis , primatum vobis
tributurum . quin illis id scitote reservatum qui heroicis facinoribus
præ cunctis excelluerint . Hæc eò pertinebat oratio, ut eos undique sti-
mulis haud mollibus urgeret , ad spem salutis & exaltationis , post Dei
gratiam, in proprio conatu , & præclarorum operum editione collocan-
dam . Ipsum autem revera pro arbitrio quidvis si velit posse , patet ex
eo quod omne ipsi iudicium datum est . & ipse ut justus Iudex Paulo
^{2. Tim. 4.} *reddet coronam justitiæ : non solùm autem illi , sed & ijs qui diligunt*
adventum ejus . ut idem Apostolus loquitur . Cùm ergo se posse negat,
naturam in se solùm considerat humanam . & ea modesta discretione
aptè utitur ad eos à se dimittendos , excutiendamque ipsis ambitionem
spem primatus favore consequendi : & sic eos suaviter ac citra molestã
ignominiam repulsæ , coercendos , ne sibi molesti esse pergerent vana
& inutili prensatione . utrumque igitur illud responsionis caput ita in-
telligendum est: ut nec Filij potentiam excedere putetur primi confessus
largitio : nec mentio illa Patris, ubi dicitur ab illo quibusdam præpara-
tum , Filium excludat , quasi non idem ipse quoque cum Patre præpa-
raverit . quòd innuens Marcus , Patris ibi non meminit . Audientes
porrò decem, repulsos increpitosque duos , indignati sunt . quamdiu
enim Christi ultrò his faventis suffragio illos sibi præferri videbant, Ma-
gistri reverentia acquiescebant . In Petri quoque prærogativa , etsi ali-
quid humanitùs patiebantur , non tamen usque ad murmurationem
proruperunt : sed disputarunt tantùm , quis major esset ? Ad duorum
dumtaxat petitionem palàm indignantur ; neque id statim : sed tum de-
rum cum eos rejectos à Christo vident , & eorum ambitionem repro-
batam . Ita omnes adhuc imperfectiores erant . cæterùm eos postea vi-
debis omnibus his purgatos vitij , primatum sibi mutuò deferre .

» Καὶ ἔρχοντο εἰς Ἰεριχώ. Ἐὶ
 » προβουμένη αὐτῷ δὲ πρὸ Ἰεριχώ, καὶ
 » τῷ μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ὄχλῳ ἱκανῶ,
 » υἱὸς Τιμαίου Βαρτίμαχος ὁ τυφλὸς
 » ἐκάλετο τῷ ὄδῳ προσεσφαιῖν.

» Καὶ ἀκούσας ὅτι Ἰησοῦς ὁ Ναζα-
 » ρηνός ἐστιν, ἤρξατο κραζῆσαι καὶ λέ-
 » γειν, ὅτι υἱὸς Δαβὶδ Ἰησοῦς ἐλέησόν
 » με.

» Καὶ ἐπετίμων αὐτῷ πολλοὶ ἵνα σιω-
 » πῆσῃ. ὁ δὲ πολλῶ μάλλῳ ἐκρα-
 » ζει, υἱὲ Δαβὶδ, ἐλέησόν με.

» Καὶ αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτὸν
 » φωνηθῆσαι. καὶ φωνῶν τῷ τυφ-
 » λῶν, λέγοντες αὐτῷ, θράσσει, ἐλά-
 » ραι. φωνήσῃ σε.

» Ὁ δὲ δόποβαλὼν διήμιπτον αὐτοῦ,
 » ἀναστὰς ἦλθε πρὸς τὸ Ἰησοῦν.

» Καὶ δόποκριθεὶς λέγει αὐτῷ ὁ Ἰη-
 » σοῦς, τί θέλεις ποιῆσω σοι; ὁ δὲ τυ-
 » φλὸς εἶπεν αὐτῷ, ῥαββουνί, ἵνα
 » ἀναβλέψω.

» Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν αὐτῷ, ὕπα-
 » γε· ἡ πίστις σὺ σεσωκέ σε. καὶ αὐ-
 » θεὸς ἀνέβλεψε· καὶ ἠκολούθησε τῷ
 » Ἰησοῦ ἐν τῇ ὁδῷ.

ΤΟΛΩΣ. Καθὸ μὴ ἡ θεραπεία τῷ
 τυφλῷ γένηται καὶ πρὸ ὁδῶν, σύμφωνα
 διὰ λέγειν τῷ Ματθαίῳ καὶ τῷ Λυ-
 κά. Καθὸ δὲ ὁ Μάρκος καὶ ὁ Λυκάς
 ἓνα τυφλὸν λέγουσι, δύο δὲ ὁ Ματθαῖος,
 διὰ τὸ ἀσφαιῖν. ἀλλ' ὅτι ἐστὶ τῷ
 ἀσφαιῖν. τῷ γὰρ ὅτι φανεροὶ ὁ Μάρ-
 κος καὶ ὁ Λυκάς μνημονεύουσι. καὶ γὰρ
 ὀνομαστὶ δεδιήλωκε τῷ τῷ Μάρκῳ λέ-
 γων Βαρτίμαχῶ ὁ τυφλός. πρὸς ὃν
 υἱὸς τῷ τιμαίῳ. γόν τῷ Δαβὶδ ἐκάλεται
 ὁ τυφλὸς τὸν Κύριον, δὲ πρὸ τῆς κοινῆς
 φωνῆ αὐτῷ φήμης, ἐλέησόν γὰρ ὑπο
 πάντων· ὅτι μέλλει ἔρχεσθαι ὁ Χριστὸς ἐκ
 σπέρματός Δαβὶδ. ἐρωτᾷ τῷ αὐτὸν ὁ
 Ἰησοῦς ἵνα μὴ ἕως εἴπῃ ἄλλο βουλομένη
 λαβῆν ἄλλο διδόναι· ἦν γὰρ ἕως τῷ

46. Et veniunt Iericho: & pro-
 ficiscēte eo de Iericho, & Disci-
 pulis ejus, & plurima multitudi-
 ne, filius Timæi Bartimæus cœ-
 cus sedebat juxta viâ medicans.

47. Qui cū audisset quia Ie-
 sus Nazarenus est, cæpit clama-
 re & dicere, Iesu fili David, mi-
 serere mei.

48. Et comminabantur ei mul-
 ti, ut taceret. at ille multò ma-
 gis clamabat, Fili David, mise-
 rere mei.

49. Et stans Iesus præcepit il-
 lum vocari. Et vocant cœcum
 dicentes ei, Animæquior esto,
 surge: vocat te.

50. Qui projecto vestimento
 suo exiliens, venit ad eum.

51. Et respondens Iesus dixit
 illi, Quid tibi vis faciam? Cœ-
 cus autem dixit ei, Rabboni ut
 videam.

52. Iesus autem ait illi, Va-
 de, fides tua te salvum fecit. Et
 confestim vidit, & sequebatur
 eum in via.

ΤΟΛΩΣΑΝΙ. Quatenus cu-
 rationem hanc cœci factam dicit
 in via, consentire videtur Evange-
 lista noster Matthæo & Lucæ. qua-
 tenus autem Marcus & Lucas unū
 cœcum memorant, duos autem
 Matthæus, apparet inter eos dis-
 sensio quædam: sed non est dissen-
 sio. Illustrioris enim inter duos
 cœcos Marcus & Lucas memine-
 runt. nam & nominatiō eū Mar-
 cus indicavit dicens, Bartimæus
 cœcus. hoc est filius Timæi. Por-
 rō filium David vocat cœcus Do-
 minum ex communi de ipso fama.
 Celebrabatur enim passim sermo-
 ne populari, venturum Christum

ex

ex femine David. Interrogat autē Dominus, ne quis diceret, aliud datum, aliud petenti. Quare solebat Salvator elicere interrogationibus votum ac desiderium cujusque laborantis, & sic optatam ipsis curationem indulgere.

VICTORIS ANT. Plena se potestate curationē operari, ostendit dicens: *Quid tibi vis faciam?* Apparet autem & veneratio multitudinis in eum ex eo quod cœcū prohibent vociferari: quasi silentium facientes Regi prætereunti. unde intelligitur, numquam istam plebem in Christi necem consensuram, nisi ad id scelus autoritate Principum traheretur. Dementat enim rude vulgus imperantium autoritas ad prava incitans. Porro filium David Christum vocabat cœcus, celebri tūc per vulgus edoctus fama, & Prophetijs persuasus talem expectari. Nec renuit id genus Dominus: etsi alibi significet superius in se aliquid esse isto genere carnali, non enim si putaret cœcum mentiri vocantem ipsum David filium, in præmium mendacis adulationis curationem cœcitatatis ipsi tribuisset: quo argumēto refelluntur qui Christum ajunt aut speciem inanem ostentasse hominis, aut ex alia, quā Davidica, carnem origine sumpsisse. Quare autem interrogat ipsum Iesus: *Quid tibi vis faciam?* ne quis putaret eū aliud obtrudere aliud petenti. nam & in cæteris passim solebat, elicere percontando & manifestum cunctis facere desiderium eorum quos curabat, & sic exhibere medicamentum, professis antea quid cuperent; duabus id agens de causis. Primum quidem, ut alios laborantes

Σωτήρι, κατὰ δὴ λῶ πρὸς ἑκάστου τῶν θεραπευομένων τὴν θεραπείαν, εἰθ' ἕως διδόναι τὴν θεραπείαν.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Οὐ κατ' ἔξοχον ἢ ἰατροῦ λῶ, ἐδήξε λέγων, τί θέλεις ποιήσω σοι; δὴ λῶ δὲ καὶ ἡ πρὸς τὸ πληθεῖν ἢ εἰχῶ πρὸς αὐτῷ ὅτι ἐπιτρέποντες τῷ πυφλῶ βοᾶν ὡς περὶ ὅτι βασιλείας κείοντο. ὡς τε ἔδ' αὐτῷ ἑωυθῆτος πρὸς τὴν Χριστοποιάν ὁ λαὸς εἰ μὴ ἕως τῶν ἀρχόντων παρήχθη. βλαπτεῖ γὰρ λαὸν ἔξοχα πονηρῶν. ἢ ὅτι Δαβὶδ ἐκάλεσεν ὁ πυφλῶς τὸν ἀρχιερέα ἐν τῷ λαῷ φημι αὐτῶν, ἐπὶ τῷ πρὸς δόκιμα τὸ ἐκ πρὸς τῶν πεπεισμένων. καὶ ὅτι ἀνάγει τὸν ἦν ὁ Κύριος, καί ποτε διέξας ἀλλαχῆ ὅτι ἐπὶ τῷ ἦν ὁ Καρκιόν. ἔ γὰρ τῷ ψυδιδίμῳ ἐκαλεῖν ἢ ὅτι Δαβὶδ, παρέχον αὐτῷ ἰατροῦ ἐκ ψυδιδίμῳ πεισεως καὶ ἐκ δυσφήμῳ λέγον, ὡς περὶ οἰοντοῦ ὁ δόκιμα αὐτῷ φάσποντες ἐληλυθῆναι, ἢ ἔξ ἐπίρας ἕως σαρκαδοῦ, καὶ μὴ τῷ ἐκ Δαβὶδ φουράματῳ. τίνοσ δὲ χάριν ἠρώτησαν αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς τί θέλεις ποιήσω σοι; ἵνα μὴ τις νομίῃ ἄλλο βλαδιμῶ λαβεῖν ἄλλο τι διδόναι. καὶ γὰρ ἐθῶ αὐτῷ πανταχῆ τὴν θεραπείαν πρὸς τῷ κατὰ δὴ λῶ πρὸς ἑκάστου τῶν θεραπευομένων, καὶ ἐκκαλύπτειν ἀπισθῆ καὶ τότε ἐπαρῆν τὴν ἰατροῦ. δι' ἐν μὴ ἵνα καὶ τὰς ἀλλὰς εἰς τῷ ἀγάγη. δευτῆρῳ δὲ, ἵνα δείξῃ τὴν διορεῖς ἀξίως ἀπολαύοντας. ὅτι δὲ ἀξίως καὶ πρὸς ἐξ ὧν ἐβόησε καὶ μὴ πρὸς τῷ πρὸς πρὸς ἐδραμῶ, ἐκπεδήσας καί ποτε ἔφερον ἰμάτιον ἀπὸ τῶν μονονυχῶν τῷ παλαμῶν ἐκδύσας χιτῶνα, καὶ ὅτι τῷ Ἰησοῦ ἠμολοῦντο, καὶ ἐκ τῷ μαρτυρήσαν αὐτῷ τῷ Χριστῶν καὶ εἰσῆν. ὑπαγε, ἢ πρὸς σὺ σέσωκέ σε. καὶ τῶν ἰατροῦ τῷ τυχῶν ὅτι ἀπεπιδήσαν, ὅπερ πολλοὶ ποῖσιν μὴ πρὸς διορεῖς ἀγνωμονῆντες. ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν δόσεως καρθηκός, καὶ ἦν τῷ

ἢ δὸν ἀγνώμων. πολλοὶ δὲ τῷ Ἰη-
 سو. وَاذْنًا اَبْرًا. وَاذْنًا اَبْرًا. وَاذْنًا اَبْرًا. وَاذْنًا اَبْرًا.
 Ματθαῖω καὶ Λυκᾷ ἐνα ἃ πυφλὸν ἕτος.
 φσι καὶ Λυκαῖς. Ματθαῖο ἃ δύο.
 τῶν ἃ ἔδιν ἀπὸς ἀγαθῶν ἃ ἰσραήλ.
 οὐδὲ χεῖρ ἃ ἔπαρανεσθῆς. μημίλλω
 Μάρκο τε καὶ Λυκαῖ πεπιπυδαυ, ἃ ἔπερ
 καὶ ὀνόματι δαδὴλακσε ὁ Μάρκο εἰ-
 πών. ἃ ἕκον Τιμαῖς Βαρτίμαχο πυφλὸν ἃ
 εἰς ἔπιφανῆ τῶν ὄντα.

æmulatione quadam traheret ad
 implorandam, qua egerent, opem.
 Deinde ut ostenderet; merentibus,
 quippè in se credentibus, ista be-
 neficia contingere. Enimvero huc
 fidei præclaræ merito dignum se
 præbuisse concessa gratia, apparet
 ex studio quo exiliens procurrit,
 abjecto etiam vestimento, quasi
 exuens veterem hominem, & to-
 tus in Iesum transiens. ex eo præ-
 terea, quòd de ipso testatur Chri-

stus dicens: *Vade, fides tua te saluum fecit.* Cæterum adeptus sanitatem
 non resiliit, ut plerique faciunt, post beneficia ingrati: sed quàm for-
 tem ac constantem in petenda gratia, tam se postquam accepit in ea-
 dem agnoscenda profitendaque gratum exhibuit. sequebatur enim Ie-
 sum in via. Porro cæcitati remedium oblatum in via referens consentit
 hic noster cum Matthæo & Luca. unius autem cæci meminerunt Mar-
 cus & Lucas: At Matthæus duorum, neque in hoc ulla Historiæ di-
 scordia est. Facile quippè fieri potuit unius insignioris inter duos cæcos
 Marcum & Lucam rationem habuisse, quod etiam exprimendo ejus
 nomine Marcus declaravit, qui hunc cæcum filium Timæi Bartimæu
 vocans, vulgò tunc notiosem, & præ cæteris celebrem ostendit

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ

CAPVT XI.

ἢ Καὶ ὅτε ἐγγίζουσιν εἰς Ἱερουσαλήμ.
 εἰς Βηθφαγὴν καὶ Βηθανίαν ἀπὸς
 ὁ ὄρθη τῷ ἐλαμάν, δὲ πορτέλλει δύο
 τῷ μαθητῶν αὐτῶ.
 ἢ καὶ λέγει αὐτοῖς, ὑπάγετε εἰς τὸ
 κίμνω τὸ καπνάνη ὑμῶν, καὶ ἀ-
 ἢ θῆσθε αἰσ πορβούδμοι εἰς αὐτὸν βίρη
 ἢ σιτε πάλον δαδεδυμῶ, ἐφ' ὃν ἔδειξ
 ἢ ἀνθρώπων κεκάθηκε. λύσαντες αὐτὸ
 ἢ ἀγάγετε.
 ἢ Καὶ εἰάν τις ὑμῶν εἴπῃ, τί ποιῶ-
 ἢ τε τῷτο; εἴπατε ὅτι ὁ Κύριος αὐτῶ
 ἢ χρεῖαν ἔχει. καὶ εὐθὺς αὐτὸ δὲ πο-
 ἢ σιλαῖ ὠδῆ.
 ἢ Ἀπῆλθον τῆ καὶ βίρη τῶ πάλον
 ἢ δαδεδυμῶ ἀπὸς τὸν θύραν ἔξω ἔπι
 ἢ τῶ ἀμφοδύ, καὶ λύσαν αὐτῶν.
 ἢ Καὶ πινεσ τῶ ὁ καὶ ἐσηκόπων
 ἢ ἔλεγον αὐτοῖς, τί ποιεῖτε λύ-

1. ET cùm appropinquarent
 ἢ Ἱεροσολυμᾶ & Bethaniæ ad
 ἢ montem olivarum, mittit duos
 ἢ ex Discipulis suis.
 2. Et ait illis, Ite in Castel-
 ἢ lum quod contra vos est, & sta-
 ἢ tim ingredientes illuc, inve-
 ἢ nietis pullum ligatum, super
 ἢ quem nemo adhuc hominū se-
 ἢ dit: solvite illum & adducite.
 3. Et si quis vobis dixerit, Quid
 ἢ facitis? dicite quia Domino ne-
 ἢ cessarius est: & continuo illum
 ἢ dimittet huc,
 4. Et abeuntes invenerunt pul-
 ἢ lum ligatum ante januam foris
 ἢ in bivio: & solvunt eum.
 5. Et quidam de illic stanti-
 ἢ bus dicebant illis, Quid faci-

H h tis

» tis solventes pullum?
» 6. Qui dixerunt eis sicut præ-
» ceperat illis Iesus: & dimiserunt
» eos.

TOLOSANI. Sæpius antea ingressus erat Salvator Ierosoly- mam: sed seipsum occultans, & no- titiam Iudæorum vitans. Nunc au- tem multo splendore ac strépitu, quasi sese ostentans, palam inveni- tur. Quoniam enim suæ virtutis experimentum ipsis dederat ido- neum: jamque instabat patiendi moriendique tempus: non am- plius temperandos existimavit aut cohibendos majestatis illos radios, qui dicta ejus factaq; omnia splen- dore admirabili commendabant: quin flagrantiores illos atque illu- striores in oculos invidentium im- mittebat, quasi oleum in flammam odiorum, quorum ad effectus ani- mum obfirmaverat, ultrò affun- dens, atque irritans Iudæorum ani- mos ad se crucifigendum. Equidè non est credibile fatigatione aut debilitate coactum ulla Dominù,

qui pedibus Iudæam universam ac Galilæam perambulasset, jumentum vectura permodicum ad iter, quantum ab Olivarum monte ad Iero- solymam extenditur, eguisse. Verùm ista species insidentis asello novù populum ditioni atque Imperio cœlestis Principis Ierosolymorum Re- gis cervices submissurum declarabat. Pullus quippè asini, animal im- mundum juxta legem, Gentilis populi symbolum fuit.

» 7. Et duxerunt pullum ad Iesù
» & imponunt illi vestimenta sua,
» & sedit super eum.
» 8. Multi autem vestimenta sua
» straverunt in via: alij autè fron-
» des cedebant de arboribus, &
» sternebant in via.
» 9. Et qui præibant, & qui se-
» quebantur clamabant, dicentes,
» Hosanna, Benedictus qui ve-

» οντες ὁ πῶλος; ἢ οἱ ἵπποι;
» Οἱ δὲ εἶπον αὐτοῖς καθὼς ἐνετα-
» λατο ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἀφῆκαν αὐ-
» τὸν.

ΤΟΛΩΣ. Παλαιὰ ἐστὶ λέξις ἡ Σωτήρ εἰς Ἱεροσόλυμα παρὰ τὸν ἀλ- λά κρύπτων ἐαυτὸν, καὶ μὴ θύων γνω- ρισθῆναι τοῖς Ἰουδαίοις ἕως ἢ καὶ μετὰ πολλῆς περιφανείας ἐπιβραίνει. ἐπειδὴ καὶ τὸ εἶναι τὴν δυναμείαν αὐτοῦ δέδωκεν ἰκανῶς. καὶ ὁ καιρὸς τῆ πά- θους ἔρχεται ἐπὶ ἡγάθε. μετὰ δὲ τῆς λαλοῦσας καὶ πολλῆς λαμπερότητος ἀπαύτου περιήει, ὡς αὐτὸν μᾶλλον αὐτὸς ἐκλάμψῃ. ἀγαθὴν ἰδέσθαι τὸν σαυρώσαν αὐτόν. ἢ γὰρ χρεῖας ἴνός ἐστιν ὅτι ὄντι κατήμα- νος ἀλλως ἄπο τῆ ὄρας τῶν ἑλαίων εἰς Ἱερουσαλήμ ἐλήλυθεν, ὅς πᾶσαν τὴν Ἰου- δαίαν καὶ Γαλιλαίαν πεζῆ ἐπορεύετο. ἀλλὰ τὸ ἐποχέμεν αὐτόν ὅτι πῶλος θεωρεῖται δὴ οἱ ὅτι τῶν νέων λαῶν καθε- ζεσθῆναι ἔρανον ἡγεμόνα καὶ βασιλέα τῆς Ἱερουσαλήμ. καὶ ἐθνικὸν λαὸν ἐδήλας γὰρ ὁ Πῶλος. μὴ ὄντα καθα- ρόν. ποῦ τὸ γὰρ ὡς τῶν νόμων καὶ τὸ ζῶν τῶν.

» Καὶ ἤγαγον τὸν αἶνον πρὸς
» Ἰησοῦν, καὶ ἐπέβαλον αὐτῷ τὰ ἱμά-
»τια αὐτοῦ. καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ αὐτῶ.
» Πολλοὶ δὲ τὰ ἱμάτια αὐτοῦ
» ἐσπῶσαν εἰς τὸ ὄδον. ἄλλοι δὲ σκιβά-
» δας ἔκοσπον ἐκ τῶν δένδρων, καὶ
» ἐσπῶνον εἰς τὸ ὄδον.
» Καὶ ἀποβάντες καὶ ἀκο-
» λαθῶντες ἔκραζον, λέγοντες, ὦσαν-
» να. Ὁλοκαυτωτὸν ὁ ἐρχόμενος ἐν
» ὄνο.

» ονόματι Κυρίου.
 » Ευλογημένη η ερχομένη βασιλεία
 » ου ονόματι Κυρίου, τῷ πατρὶς ἡμῶν
 » Δαβὶδ, ἡ Ἰσραὴλ ἐν τοῖς ὑψίστοις.

» nit in nomine Domini.
 10. Benedictū quod venit re-
 » gnum Patris nostri David: Ho-
 » sanna in excelsis.

ΤΟΛΩΣ. Ελθόντες τῷ Σωτῆρι
 ἐκράσαντο τὸν παῖδα τὸν Ἰσραὴλ. τῷ δὲ
 μεθερμηνεύσαντες σημαίνει, ὡσον δὲ
 ὡς γέγραπται ἐν τῷ ἐπὶ καιδεκάτω
 ψαλμῷ, ὅτι Κύριε σωσον δὲ. ὅπως ἐν τῷ
 ἑβραϊκῷ ψαλμῷ Ἰσραὴλ γέγραπται.
 τῷ δὲ ἔλεγον πατέρες ἡμῶν εἰς αὐτὸν
 Δαβὶδ ὁ Χριστός. ὅτι ἐπὶ γυμ-
 νῶ τῷ πάλῳ· ἀλλ' ἐπὶ ταῖς ἱμάτιας τῶν
 ἀποστόλων. ἐπεὶ γὰρ ὁ πάλῳ ἔλα-
 βεν ἅπαντα λοιπὸν ὑπέβη. ὅτι ἐν-
 ῖν τῷ πάλῳ καὶ ἡμέρον ἀδαμάσῃ ὄν-
 τος καὶ μήπω σφραγίσαντος χρι-
 στῶν, δηλοῖ τὸ καταπίπτειν τῶν ἔθνων ἐν
 τῷ ἀθροῦσι εἰς εὐταξίαν μεταβολῆν.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Venienti Salva-
 tori acclamabant pueri *hosanna* ;
 quod ex Hebræo redditum sonat,
age saluum fac. sicut scriptum est
 in Psalmo decimosextimo. *O Do-
 mine saluum me fac*. cui verbo in
 hebraico psalterio responderet : *ho-
 sanna*. Hoc autem cum dicerent,
 satis indicabant credere se, esse ip-
 sum verè filium Davidis & Chri-
 stum. Non autem nudo asello Do-
 minus, sed vestimentis Apostolo-
 rum quæ illi supra dorsum bestiarum
 multa congefserant, infedit. nimi-
 rum qui missi ad quærendum id
 animal erant, uno eo contenti, cli-

tellas & ephippia reliquerant. quæ res facilitatem mitis jumentum prodit,
 sine habenis ad omnem se motum nutumque tractabilem præbentis,
 etiam si domitus antea numquam frenumque expertus esset. Erat hæc
 figura docilitatis futuræ Gentilis populi, subitæque mutationis ejus ac
 conversionis ad rectam disciplinam.

» Καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα ὁ
 » Ἰησοῦς, εἰς τὸ ἱερόν. καὶ περιβλεψά-
 » μιν τὸ πᾶν, ὁψίας ἤδη ὄσης τ' ὡ-
 » ρας ἔξῆλθεν εἰς Βηθανίαν μετὰ τῶν
 » δωδέκα.

11. Et introivit Ierosolymam
 » in Templum : & circumspexit
 » omnibus, cum jam vespera esset
 » hora, exijt in Bethaniam cum
 » duodecim.

» Καὶ τῇ ἐπαύριον ἔελθόντων αὐ-
 » τῶν ἀπὸ Βηθανίας, ἐπέειπεν.

12. Et alia die cum exirent à
 » Bethania, esurijt,

» Καὶ ἰδὼν σικλῶ μακρόθεν ἔχου-
 » σαν φύλλα, ἦλθεν εἰς αὐτὴν εὐρησά-
 » σθαι αὐτῶν. καὶ ἐλθὼν ἐπ' αὐτῶν ἔδεν
 » αὐτῶν εἰς μὴ φύλλα. ὅτι γὰρ ἠὲ καμῶ-
 » σικων.

13. Cumque vidisset à longè
 » ficum habentem folia, venit si-
 » quid fortè inveniret in ea : & cum
 » venisset ad eam, nihil invenit
 » præter folia. nõ enim erat tem-
 » pus ficorum.

» Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν
 » αὐτῇ, μηκέτι ἐκ τῆς εἰς ἀνάστα-
 » σιν καρπὸν φέρει. καὶ ἡκούσαντες οἱ
 » μαθηταὶ αὐτῶν.

14. Et respondens dixit ei, iam
 » nõ amplius in æternū ex te fru-
 » ctum quispiam manducet. Et
 » audiebant Discipuli ejus.

ΤΟΛΩΣ. Εἰσῆλθε μὲν εἰς τὸ ἱερόν ὁ

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Ingressus quidē

in Templum est Iesus, sed rursus egressus inde est, significans fore ut deserta relinqueretur ea sacra domus. Venit autem & in Bethaniam, quæ vox ex originibus sonat, Domus obedientiæ. Videamus autem & quæ gesta circa ficum sunt. hanc enim historiam abundè multè inopinatè circumstantiæ, & mirabilis ad vocis sonum secuta mutatio, consideratione dignam efficiunt. Quomodo esurijt mane Christus? & quamobrem cù nondum advenisset tempus ficuum, fructum non ejus tempestatis ab innoxia tam acerbè repetijt arbore? quæ item ratio est sumptè ultionis à planta sensus experte? Ad ea dicendum est: certo consilio & arcana ratione talia esse à Salvatore sic gesta. Quoniam enim exempla suæ potentiæ hæcenus benefaciendo dumtaxat dederat: neque viderant Discipuli quemquam ab eo mulctatum aut malè habitum, necesse credidit ostendere ad terrorem impiorum, nocendi facultate se minimè carere, si quâdo uti vellet ac necesse esset. Ejus igitur experimentum potestatis, quod pro sua humanitate in homine noluit edere, in ligno sensu casto edidit, arefacienda ficu. quo facto satis ostendit quid adversus eos posset qui crucifixerunt ipsum. Eos tamen cùm ipsi facillimū esset perdere, abstinere potestatis ejus usu maluit. Propensa enim ad benefaciendū hominibus Dei natura est: & ab ijs damno afficiendis aliena.

VICTORIS ANT. Postridie, ait, exeuntibus ipsis Bethania, esurijt. Matthæus addit: manè id contigit. quomodo autem mane esurit? Indulsi hoc carni. Alius

Ἰησοῦς, ἀλλὰ πάλιν ἐξῆλθε. σημαίνει ὅτι καταλειφθήσεσθαι ἔρημον ὁ ναὸς ἔ-
 τθη. ἐρχεσθαι δὲ καὶ εἰς Βηθανίαν· ἃ
 ὅστι μὲθρημνηνεν ἰδμεν οἶκον ὑποακοῆς.
 Ἰδμεν δὲ καὶ πάλιν τὴν οὐκλίω. πολ-
 λα γὰρ ἄλλα δοκῶσιν ἐπεὶ τῶ ῥήμα-
 τι· πῶς ἐπιείνασεν ὁ Χριστὸς τρωίαν·
 καὶ ἐπὶ καιρῷ μὴ ὄντι οὐκόν, ἀπήγαγε
 καρπὸν; Καὶ τίς ὁ λόγος ἀναϊοθήτων
 φυτῶν τιμωρίας ἡνεῶσεν; πρὸς δὲ πάντα
 ῥητέω· ὡς οἰκονομίας χάριν πάντα πε-
 ποίηκεν ὁ Σωτὴρ· ἐπεὶ γὰρ θαύματα
 ἐποίησεν ἐπὶ τῇ γῆ ἀνθρώπων διεργασίας·
 αἰεὶ γὰρ ἦν ἀγαθοποιὸς ἢ δυνάμις αὐτῶ·
 ἐπὶ κακώσιν δὲ πῶς ὑπέπεισε ἐώρων ὁ
 μαθητῶν πάντων γεννηθῆναι· ἀλλὰ
 τὸ ἐξῆλθε τὴν οὐκλίω· δηκνύειν ὅτι
 καὶ κακώσιν δυνάσιν· ἔπειτα μὲν ἐστὶν φα-
 νερὸν ὅτι δυνάσιν καὶ τὰς σαυρώσαντας
 ἀπὸ τῆς φανίσεως· ἀλλὰ ἔβλεπεν· ἀλλὰ
 τὸ καὶ τὴν κακώσιν ὅσα ἐπὶ ἀνθρώ-
 πων· ἀλλὰ ἐπὶ τῷ ἀφύχθον δένδρῳ ἐνε-
 δείξατο· ἐνεργητικὸν γὰρ ἀνθρώπων ὁ
 θεὸς· ἀλλὰ ἔκακωτικόν.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Καὶ τῇ
 ἐπαύριον φησιν, ἐξελθόντων αὐτῶ Βη-
 θανίας, ἐπιείνασεν ὁ Ματθαῖος ὁ τρωί-
 αρεσίτης· πῶς δὲ τρωίαν πεινῶσιν ἕλω-
 χώρησε τῇ σαρκί τῆτο· ἄλλος δὲ ἐφη,
 ἦλθεν εἰς αὐτὴν ὅτι ἐν αὐτῇ καρπὸν·
 ὅθεν δὴ λαν ὅτι τὸ ὑπονοίας αὐτῶν ἴω·
 καὶ γὰρ πᾶς ὑπονοίας τῶ μαθητῶν
 γράφει· ἔπειτα δὲ καὶ ὁ νομίζων ἀλλὰ
 πῶτο αὐτῶν κατηράσθαι· τίς ἔν ἐνε-
 κεν κατηράσθαι; τῶ μαθητῶ ἐνέκεν,
 ἵνα παρέρωσιν· ἐπειδὴ γὰρ πανταχῶ μὲν
 διεργασίαν ὑδὲνα ἐκόλασεν· ἐδὲ δὲ καὶ τὸ
 ὑμωρητικῆς αὐτῶ δυνάμεως δὲ πᾶσιν
 πᾶσα ἔην, ἵνα μάθωσιν ὅτι δυνάμεως
 ἐνεργῶν Ἰσραὴλ, ἐκὼν συγχωρεῖ, καὶ ἔ-
 ξηραίνε· ὅσα ἐβλέπετο δὲ τῶ εἰς ἀν-
 θρώπων ἐνδείξασθαι, καὶ εἰς ὁ φυτὸν
 τὸ ἐνεργείας αὐτῶ τὴν δὲ πᾶσιν πάντων
 παρέρωτο· ὅταν δὲ εἰς τῶν ῥημάτων
 ἡ μὴ

αι, μη ἀπειρολογώμεθα, δικαίως ἢ ἀδίκως λέγοντες, ἀλλὰ ὁ θαύμα ἰδωμένων. ἐπεὶ καὶ τότε τῶν χοίρων πολλοὶ τῶν αἰρέσεων τῶν καταπονηθέντων, τῶν δικαίως γυμνάζοντες λόγον. ἀλλ' ἔδιδε ὁ παῖς ἀπεροσεκτικῶς αὐτοῖς. καὶ γὰρ καὶ ταύτα ἀλογοῖα, ὡς περὶ ὁμῶν ὁ φυτὸν ἀψυχῶν. τὴν ἔν ἐνεκεν περικαι-
 τῆ τῶν χῆμα τῶν ἀράγματι; καὶ τὸ κατὰρως αὐτῶν ἀπεφασίς; ὅπερ ἔφω, καὶ τῶν μαθητῶν ὑπονοίας ὁ ἀράγματι, αἰσχρὸν ἔδειξεν ἀπίστησιν. αἱ δὲ λέγοντες, ἔκ τῶν κατὰρως, ἐν τῶν δεικνύσιν ὅτι ἀπεροσεκτικῶς εἰς τῶν ἡλθε, ἔδειξεν πείναν, ἀλλὰ ἄρα τῆς μαθητῶν. τίς γὰρ ἔπεισεν ὁμῶν ὡς περὶ ὑπολαβῆσιν, ἐν τῶν κατὰρως ὅσον τῶν ἡτήτων πέ-
 ρης; ἢ ἄπερ ἐπέστη καὶ ὁ ἐσθίαν ὀνό-
 μιζον ἀδελφῶν, τί ὁ κωλύσιν ἡ αὐτῶν φασίς τῆς οἰκίας ἔδειξεν; ἔδιδε γὰρ ἐπεισιν αἰπὴν ὡς ἢ τῶν καρπῶν ἡ ἀπερὶ πείναν αὐτῶν ἔδεικαλέσαντο. ἢ γὰρ ἡ κατὰρως οὐκ ἔδειξεν ὡς ἢ ἔπεισεν ἐξήτει προσφῶν, ἀλλὰ ὅσον τῶν οὐκῆς, ἡ ἢ διωκτῶν ἔχεν ἀπερὶ τῶν κατὰρως ἡ κατὰρως δὴ ἄρα πᾶσιν ὄντων σαφῶς ποίας δὲ ἀνακτικῶς ἡ ἀξίῶν ὁ μὴ ἔχεν αὐτῶν κατὰρως; ὡς περὶ ὅσον μὴ πάντως ἀπίστης ἰκανῶς αὐτῶν ἔκ τῶν συλλογισμῶν ἐπὶ πάντα μὴ ὅσον ἡ, ἀπερὶ χῆμα δὲ ἡ πείνης τῶν οἰκίας ἐνδυνάμωσιν διωκ-
 μιν, εἰς ὁ μὴ οἰεσθῶν αὐτῶν ἀποία ὁ παῖς ἡ ἀναδέχεσθαι. ἔδει τῶν φυτῶν ἐπιλεξάμεν ὁ καὶ εἰ τέμοι ἡ ἢ ἔδειξεν τῶν ἐμφυτον ὑγασίας ὅσον τῶν πείσαν πέφυκε. τῶν δὲ μόνως ἔδει-
 ξανε τῶν ὁπιτημῆσιν.

autem ait: venit, si forte invenires in ea fructum. prout videlicet comites ejus opinabantur. nam opinationes Discipulorum Evangelistæ plerumque sic scribendo exprimunt. cujus generis est: ideo diris devotam à Domino ficulneam. quod in adstantium opinione, non reipsa fuit. Cur igitur isti arbori malè imprecatus est? Discipulorum gratia. ut inde fiduciam conciperent. Quoniam enim, sparsis undequaque beneficijs, neminem umquam, quantumvis malè meritum, læserat, oportuit experimentum edere facultatis qua pollebat ulciscendi & nocendi, si vellet: ut sic intelligerent ipsum, cum posset arefacere Iudæos, abstinere ultrò ab ejus potestatis usu, & indulgentia vim temperare. Noluit autem præ innata lenitate, nocendi potestatem in homines experiri, sed necessaria ejus virtutis demonstratione, in ligno defungi satis habuit. Cum autem tale aliquid obtulerit historię locus occurrens; ne subtiliter disquiramus, jure ne id factum, an injuria: sed miraculum consideremus. Nam nec in porcis demer-
 sis curiosam diligentiam probamus multorum otiosè disputantium quã justè id factum à Domino. ne hic quidem talibus attendamus, cen-
 seo. nam & illa erant animalia rationis expertia, ut & hoc lignum sensu cassum. cur igitur hanc speciem induit negotio? & maledi-

tionis quis hic prætextus est? Iam dixi, non res ipsas ut erant, sed Discipulorum opiniones expressas. cum revera nihil eorum quæ ipsi putabant per hæc Christus significaret. Cum dicitur: non enim erat tempus ficorum. ostenditur alia longè ex causa eò venisse Dominum, quàm famis explendæ. nimirum ad utilitatem, ut dixi, Discipulorum. quis enim tam stultus sit, ut existimet matutino tempore adeò esurivisse Christum? quod si esurijt & vesci ne tū quidè putavit intempestivū, quid prohibue-
 rat

rat praesumere jentaculum antequam domo prodiret? nam dici profecto nequit, oblato forte pomiferae arboris conspectu natam Domino, & velut irritatam famem. non enim erat tempus ficorum. Porro esuriens quomodo non aliunde quaesivit cibum, quam a ficulnea, quam palam erat habere tali tempore non posse maturas ficus? quam vero indignationem merebatur, non habere ipsam fructum ante tempus? Quare quis non plane stultus ex his abunde argumentatus intelliget; famem in Domino non fuisse: sed speciem ipsum istam exhibuisse famis, ut occasionem sumeret ostendendi quid valeret ad nocendum & ulciscendos aggressores; ne putarent in passione mox futura, idcirco ipsum succubuisse adversantibus, quod debilis esset ad repellendam vim. Elegit autem virtuti nocendi demonstrandae arborem naturae tam vivacis, ut ne caesa quidem succum amittat: quae tamen ipse sola increpatione ficcavit.

15. Et veniunt Ierosolymam.

Et cum introisset in Templum, coepit eijcere vendentes & ementes in Templo, & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.

16. Et non sinebat ut quisquam transferret vas per Templum.

Isa. 57. 7.

17. Et docebat dicens eis, Nonne scriptum est, Quia domus mea domus orationis vocabitur omnibus Gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum,

Ierem. 7. 11.

18. Quo audito Principes Sacerdotum, & Scribae querebant quomodo eum perderent. timebant enim eum: quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus.

Ioan. 2.

TOLOSANI. Ejectione vendentium e Templo per Dominum factam, Ioannes quidem initio Evangelij contigisse memorat; hic autem noster sub finem: sicut & Matthaeus. dici potest bis id esse factum, & per occasiones diversas. Sanè character differentiae apparet inter ea quae noster hic narrat, in eo quod Ioannes venisse Iesum in Templum refert sub tempus Paschae,

Καὶ ἔρχονται εἰς Ἱεροσόλυμα. Ἐ
 εἰσελθὼν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερόν, ἤρξατο
 ἐκβάλλειν τὰς πωλῦντας καὶ ἀγο-
 ράζοντας ἐν τῷ ἱερῷ. καὶ τὰς τρα-
 πέζας τῶν κολλυβιστῶν καὶ τὰς καθέ-
 δρας τῶν πωλῦντων τὰς πεντηκῶν
 κατίσρεψε.

Καὶ εἶπεν ἡφιστὶ ἵνα ἡς διενέγκη
 αὐτῷ διὰ τῶ ἱεροῦ.

Καὶ ἐδίδασκε, λέγων αὐτοῖς, Ἔ-
 γρησατο ὅτι ὁ οἶκός μου οἶκος προσ-
 κυχῆς κληθήσεται πᾶσι τοῖς ἐθνέσιν·
 ὑμεῖς δὲ ἐποιήσατε αὐτὸν σπήλαιον
 ληστῶν.

Καὶ ἦκουσαν αἱ γραμματεῖς καὶ
 οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ ἐζήτησαν πῶς αὐτὸν
 ἀπολέγασιν. ἐφοβήθη γὰρ αὐτὸν,
 ὅτι πᾶς ὁ ὄχλος ἤξεπλήροσεν αὐτὸν
 τῆ διδαχῇ αὐτοῦ.

ΤΟΛΟΣ. Τὸ ἐκβάλλειν τὰς πω-
 λῦντας διὰ τῶ ἱεροῦ (Κ) Κυρίῳ. ὁ μὲν
 Ἰωάννης ἐν ἀρχῇ τῶ Ευαγγελίου γεγο-
 νέναι φησὶ. ἔτι δὲ αὐτοῦ τῶ τέλει. κα-
 γὰρ περὶ καὶ ὁ Ματθαῖος. Καὶ ἐστὶν εἰ-
 πέν. ὅτι δὲυτῶν γέγονε τῶ ἰσως καὶ
 κατὰ διαφορὰς καιρῶν. Ἐκ γὰρ τῶ χρο-
 νῶ καὶ τῆς ἀποκρίσεως φανερόν ἐστιν.
 Ἐκ μὲν γὰρ ἐν τῶ πάχα παρεγένετο.
 ἐν παύσει δὲ αὐτοῦ πολλῶν. (Κ) δὲ ναοῦ
 σπήλαιον ληστῶν ὀνομάζει διὰ τὸ φιλο-
 κερδῆς

κερδῶσιν ἐμπόρων . Ὁ γὰρ ληστῶν
 γὰρ παύσων . κολλυβιστὰς δὲ καλεῖ
 τὴς τὰ νομίσματα ἀλλάσσοντας . Κολ-
 λυβῶ γὰρ εἶδος λεπτῶ νομισμάτων
 καλεῖ . Σμύσησι δὲ τὴν κατ' αὐτῶν
 κατηγορίαν ἐκ τῆς τῆς Ηοαί'σ. περιφη-
 τίας λέγουσι ὡς ἐκ περιώπυ τῆ
 Θεῶ . οὐκός μὲν, εἰκὼ περιβλήκ
 κληθῆσθαι ἔχ' ἔτι ὁμοίως καλεῖν ἡ
 σταί· ἀλλὰ καὶ τὴν χάριν τῆ ἀγίας
 Πνεύματος· καὶ τὴν ἐκ τῆ βαπτίσματος
 ἐπαγγελίαν τῶν βαπτισμένων πολλῶντες .
 Ἐξ γὰρ τῆς περιώπυ ἐδύλωσε τῆς διὸ
 καὶ ἀνάξιοι πρυγάνουσι τῆ ἱερῶ .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ . Τῆτο καὶ ὁ Ἰωάν-
 νης φησὶν . ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν ἐν ἀρχῇ τῆ
 διαγωγῆς· ἔτι δὲ πρὸς τὴν τέλει, ὡς
 περ καὶ ὁ Ματθαῖος . ὅθεν εἰκός, δέν-
 ηῶν γεφυρῶσιν τῆτο, καὶ καὶ διαφο-
 ρὰς καίρας, καὶ δῆλον καὶ ἀπὸ τῶν
 χερῶν καὶ ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως . ἐκεί-
 μὲν γὰρ ἐν τῶ πάχα παρεγένετο . ἐν-
 παύσα δὲ πρὸ πολλῶ . τῆτο δὲ κατη-
 γορία μὲζων τῶν Ἰουδαίων· ὅτι καὶ ἀπαξ
 καὶ δις ὁ αὐτὸ αὐτῶ ποιήσαντος, ἐνέ-
 μνησθαι ὅτι τῆ καπηλεία· καὶ ἀντίθετον
 αὐτῶ ἐλέγη, δέον κἀντεῦθεν μαθεῖν
 αὐτῶ πρὸς τῶ πατέρα πηλὴν καὶ τὴν
 οἰκίαν ἰσχυρῶν . ἐώρων γὰρ τῶν λόγων τῶν
 πραγμάτων συμφωνῆσθαι . ἀλλ' ἔτι δὲ ἕτως
 ἐπαίθοντο, ἀλλ' ἠγανάκτερον . διὸ ἐ αὐτὸς ἔ
 Ηοαί'σ αὐτῶς ὅτι τῆς κατήγορος, ἔ
 θυμὸν αὐτῶ κατασφενδύς, ἐ δεικνύς ἐπ
 ὡς Θεῶ ἦκει . ληστῶν δὲ τῶν ἐμπόρων
 ἐκάλεσε, ἀλλ' ὁ ληστῶν τῶ φιλοκερδίας
 ὅτι τῶ θυσιῶν χρεῖαν πρὸς φασιν αἰ-
 χροκερδίας λαμβάνοντες, ἑοῶς, ἐ πρυ-
 γονας, καὶ ὅτι πρὸς ἐπίπρασθαι· ἔφησι δὲ
 ἀργύρια πρὸς τῶν λεπτῶ πρὸς τὴν
 τῶν μὲζων ἀλλαγῶν . σφοδρότερον
 δὲ ὁ ἔργον ὅτι ἐν ἠπότητι λόγος γηρό-
 μνησθαι, ὅποτε καὶ τῶν περιόκοντας
 ἔξέβαλε καὶ τῶν ζαπέζας κατέσφεν-
 ἀλλ' ὅτι φησὶν ὅτι πρὸς τῶν χερῶν ἔ
 πάντων τῶν ἡσίων διαγωγῶν ἐμέλησεν

ibique, cum vendentes eiecisset in-
 terrogatum à Iudæis illis. verbis :
quod signum ostendis nobis? &c. quor-
 um nihil hic habetur : ubi potius
 indicatur, multò ante Pascha hæc
 esse gesta . Porro Templum spe-
 luncam latronum nominat, prop-
 ter lucri studium quo mercatores
 flagrant, quòd genus latrocinanti-
 affine est . Collybistas vocat eos,
 qui permutationi nummorum men-
 sas expositas habebant : Collybus
 enim species est minuti nummi ex
 ære . Peragit verò reos istos testi-
 monio Isaïæ dicentis : *Domus mea* *Isai. 56:*
domus orationis vocabitur . Non hi
 autem soli vocantur latrones, sed
 etiam ij qui gratiam Sancti Spiritus
 & Baptismatis administratio-
 nem, per id sacramentum ad spem
 repromissionum admitti cupien-
 tibus vendunt . Dona enim ejus-
 modi spiritualia columbarú sym-
 bolo designata sunt . quæ qui ve-
 num exponunt longè indignissi-
 mi sunt aditu sacrorum .

VICTORIS . Hoc & Ioannes
 dicit : sed hic initio, noster sub fi-
 nem Evangelij, uti & Matthæus,
 unde verisimile est secundò idem,
 diversis temporibus iteratù . quod
 & ex collatione temporum & ex
 responso patet . Illic enim circa
 Pascha venisse dicitur, hic verò ló-
 gè ante . Hinc porrò gravior cul-
 pa Iudæorum deprehenditur, quos
 nec semel iterumque adhibita re-
 prehensio ab impia nundinatione
 revocavit ; neque à blasphemia ,
 qua Christum Deo contrarium ja-
 ctabant : cum vel ex his discere ip-
 sos oporteret , & venerationē ejus
 erga Patrem , & propriam ipsius
 potentiam . Videbant enim con-
 gruentes operibus sermones : sed
 nec

nec sic persuasi sunt . verum apse ferebant . quare & ipse Isaiam illis exadverso statuit accusatorem , exringuens iram eorum , & ostédens se à Deo venire . Latrones autem negotiatores vocat , propter rapacitatem avaritiæ lucris inhiantis , qua instincti ex ipso sacrificiorum usu turpis quæstus occasioné captabant , partim boves , turtures , & columbas vendentes : partim expositis mensis monetz vilioris , in eam nummos majoris pretij ad cõmerciorum cõmoditatem permurantes . Grauius porro erat hoc facinus , quàm ut ejus emendatio leni admonitione : trãfigi posset : quare facta adjunxit , eaque vehementia ; ejectionem vendentium , mensarum everisionem . Alius autem dicit : Tres Evangelistas non stuidisse tempus exprimere , in narratione hujus ascensus in Ierusalé :

Ioannem verò diligentius illud observasse ; clarè significans in priori ascensu hæc gesta ; cùm hi ad alium ascensum passioni propinquum referant . Illud autem præcipuè curabant , res uti se habuerunt verè tradere : ascensus varios minutè distinguere , tanti non duxerunt : sed hos duos in unum quasi conflarunt . De cætero Scribæ ac Principes Sacerdotum inter se consultabant , & quærebant quomodo ipsum perderent . Se enim notari ac perstringi arbitrabantur his quæ ab illo fiebant . At ille aliquãdo deprehensus ab ijs & undique conclusus , viam tamen inveniebat evadendi , fallens quantumvis acres explorantium obtutus . Nonnunquam ultrò apparens flagrantem insidiantium rabiem nutu ac majestate comprimebat . non enim volebat semper res humana vi majores operari ; quo videlicet verè assumptæ ab eo humanitatis indubitata fides fieret . At illi nec populi exemplo Christum venerantis corrigebantur ; nec Prophetarum testimonia verebantur . Adeo semel ipsos occuparat , & ad crudelitatem armabat ambitio .

- 19. Et cùm vespera facta esset,
- egrediebatur de civitate .
- 20. Et cùm manè transirent ,
- viderunt ficum aridam factam à
- radicibus .
- 21. Et recordatus Petrus , dixit

ἐν τῇ διηγήσει τῶ ἀνοδῆς ἐν Ἱερουσαλήμ . ὁ γὰρ Ἰωάννης ἀκριβέστερον τὸ τοῦτον περιισρητικῶς ἐν τῇ πρώτῃ ἀποδώσει ταυτα πεπεραθαί φησι . καὶ ἔπειτα ἐν τῷ ποιεῖ ἰσορροπίας γενητός . τὸ ἐν ἰσορροπίας δὲ πρῶτον μόνον ἐμέλησεν αὐτοῖς , καὶ τὰς ἀφ' ὧν ἀνοδῆς μίαν πεποιήκασι . ὁ δὲ λοιπὸν γεραμμάτωσι καὶ ἀρχιεραῖς ἠκροῦσιν καὶ ἐξήτησαν πῶς αὐτῶν δότο λέγει . ἡ δὲ ἀνοδῆς γὰρ ὅτι αὐτῶν κατὰ κτητῶν τὰ γινόμενα παρ' αὐτῶν . ποτε μὲν ἔν κατεχόμενος ἀφ' αὐτῶν ἀναχωρεῖ , καὶ ἔχ' ὄραται . ποτε δὲ φαινόμενος ὠδινύσκει αὐτῶν ἢ ὀπαθυμίας ἐπέχει . ἐν ταύτῃ δὲ ὁ φεβῶν τῆ πλῆθους αὐτῶν κατεῖχε . ἔ γὰρ ἐβύλατο πάντα ἡδ' ἀνθρώπων ποιεῖν , ὥστε πρὸς θεοῦ ἢ οἰκονομίαν . ὁ δὲ ἐδὲ δότο τῆ πλῆθους ἐσωφρονίζοντο , ἔπειτα ἢ τῶ περιφρητῶ μαρτυρίαν ἠδ' ἔγνω . ἔπειτα κατὰ πᾶσιν αὐτῶν ἢ φιλαρχία ἐπλήρωσεν , καὶ εἰς μακροφονίαν ἐξώπλιζεν .

- 22 Καὶ ὅτε ἐπέ ἐγένετο , ἔξεπορεύε-
- 22 τὸ ἔξω τῆ πόλεως .
- 23 Καὶ πρώτῃ ὠδινύσκει αὐτῶν , εἰ-
- 23 δὲν πλὴν σικκῶν ἔξηρα μμῆντων ἐκ εἰ-
- 23 ζῶν .
- 23 Καὶ ἀναμνηθεὶς ὁ Πέτρος , λέ-
- 23 γει

,, γ' αὐτῶν, ῥαββί, ἴδου, ἡ ἀκκὴ ἐν τῷ κάρ-
 ,, τῳ, ἔξοθεν).
 ,, Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, λέγει
 ,, αὐτοῖς, ἔχετε πίστιν Θεοῦ.
 ,, Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅς αὐτὸν εἴπη-
 ,, τὼ ὅρει τούτῳ, ἀρήθη ἢ ἐβλήθητι
 ,, εἰ τὸ θαλάσσιον· καὶ μὴ ἀμακροθῆ ἢ
 ,, τῆ καρδίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ πιστεύῃ
 ,, ὅτι ἂν λέγῃ ἧ, ἔσται αὐτῷ ὡς εἶπῃ.
 ,, εἴπη.

,, ei, Rabbi, ecce ficus eui maledi-
 ,, xisti, aruit.
 22. Et respondens Iesus, ait il-
 ,, lis, Habete fidem Dei.
 23. Amen dico vobis quia qui-
 ,, cunque dixerit huic monti, Tol-
 ,, lere & mittere in mare, & non
 ,, hæsitaverit in corde suo, sed cre-
 ,, diderit quia quodcunque dixe-
 ,, rit, fiat: fiet ei.

ΤΟΛΩΣ. Οραίντες ὁ μαθηταὶ ὁ
 γεροντός θαύμα ἐπὶ τῆς συκῆς, ἐθαύμα-
 ζαν. τὸ δὲ ἔδει ἢν τελείας πίστεως.
 ἢ πῶς ἐν γ' ὁ μαθηταὶ ὅτι δυνάμει
 σαυτῶν τε καὶ ποιῶντα ποιοῦν. ὁ δὲ Σωτὴρ
 λεληθῆτος ἐκβάλλει αὐτὸς τῆς ἀπίστεως,
 καὶ καθαρώς δέκνυσιν, ἢ λίαν ὅτι ὁ
 πίστεως μέγεθος. ὡς μὴ μόνον ἐξυλῶ
 δοξοῦσθαι τῆ γλῶσσο· ἀλλὰ καὶ ὅτι
 μετακινήσῃ καὶ πᾶν πληρώσῃ ὅσα
 αὐτὸς αἰτήσῃ. τὸ δὲ ὁραίντες οἱ
 μαθηταὶ ἐθαύμασαν φησὶν ὁ εὐαγγελι-
 στής. ἔδει ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ ὅτι ἡ γέ-
 γορε τὸ θαύμα, ἀλλὰ τῇ ὑστερίᾳ.

ΚΥΡΙΑΛΟΤ. Ἐπὶ θαύμα τῶν μα-
 ματαῖα λέγουσι πῶς γερονέναι ὁ τῆς
 συκῆς θαύμα. ἀπαιτῶντες ὡς ἐπὶ ἐλέγ-
 χῳ τῆς ἐπαγγελίας τῶν ὅρων μετα-
 βασι. καθὼς πρὸς τὸς μαθητῶν εἶρη-
 κεν ὁ Χριστός. ἀπεβῆσι γ' ὁ πατρι-
 αδικῶς λέγοντες. ἔπει γὰρ ὅτι ἐπὶ κέρ-
 φῳ ματαίως κινήσῃ αὐτὸν δυνάμει
 Θεοῦ. καθάπερ ἔδει τῶν συκῶν ἔξο-
 θεν. ἀλλ' ἐπὶ σημεῖον τῆς μελλούσης
 ἀκαρπίας Ἱερουσαλήμ. καὶ πρὸς ἐνδοξίαν
 τῆς αὐτοῦ δυνάμεως.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Videntes Di-
 scipuli quod in ficu editum fuerat
 ostentum, mirati sunt. quod ipsum
 erat indicio, nequaquam inesse
 ipsis perfectam adhuc fidem. Si-
 quidem inde illa oriebatur admi-
 ratio Discipulis, quod ad talia, tan-
 taque haud fatis potentem Domi-
 num putarent. A qua illos infidelitate
 sensim sine sensu Salva-
 tor abducit. liquidoque monstrat
 quam magna sit vis fidei, quæ non
 solum virentem arborem siccare
 verbo, sed etiam transportare nu-
 tu ac jussu montem aliò queat: ac
 demique omnia efficere quæcum-
 que quilibet optaverit. Cæterum
 quod miratos Discipulos Mat-
 theus ait, non id in eam diem cõ-
 venit qua perpetratum id miracu-
 lum est. Aruit enim ficus statim
 Domino loquente. cæterum po-
 stridiè tantum dilapsis folijs præ-
 tereuntes Discipuli exaruisse illam
 compererunt, & mirati sunt.

CYRILLI. Ad solam potentie
 ostentationem, nullo alio certo cõ-

filio, arefactam à Domino ficum affirmant quidam. in quo suffragari
 sibi putant promissionem, quæ adjungitur transferendi montis in gra-
 tiam eorum qui fide valuerint. ut enim, inquiunt, nullum usum alium
 translatio montis in mare habere videtur posse quàm admirationis in-
 ventendæ ac divinæ probandæ potentie: ita nihil aliud devovenda ficu,
 & feni efficacia verbi interficienda, spectasse Dominus putandus est, quàm
 percussione animorum, & manifestationem meram mirificæ potesta-

tis suæ . Hi longè falluntur, nec satis religiosè de Deo sentiunt . summam enim peculiarem usum ac finem certum & meditatio decretum habent omnia Dei opera : ut ne in stipula quidem ac festuca movenda , necdum in monte sede sua moliendo , potentiam Deus suam ad solam sui jactationem experiatur . Atque adeò dum hanc ficum arefecit, præter ostensionem potentia, typum informare ac speciem voluit futuræ sterilitatis Ierusalem .

24. Propterea dico vobis, omnia quæcunque orantes petitis, credite quia accipietis, & evenient vobis .

„ Διὰ τῆς λέγου ὑμῖν, πάντα ὅσα αὐ ποιεῖτε ἀρχόμενοι αἰτεῖσθε, πιστεύετε ἵτι λαμβάνετε, καὶ ἔσονται ὑμῖν .

ANONYMI . Ficulnea maledicta Satanam designat Christi adventu quasi arefactū , hoc est dejectum imperio in homines ac tyrannide . mirante autem Petro ficulneæ interitum , ænigmaticè dixit Dominus Discipulis : vobis quoque dabitur in Satanam potestas , si fideles ac constantes permanseritis in fide mea . Montem enim Satanam vocat, propter ejus arrogantissimam superbiam . sic enim & ipsum & eos , qui sub ipso sunt Propheta vocat : *transferentur* , inquiens, *montes in cor maris* . Hoc autem , ad rem , ut dixi, per ficulneam significatam refertur . Mitei autem in mare significat; deinceps instabiles futuras & fluctuaturas diabolicas virtutes . utique postquã firmo & solido imperio exciderint quod in homines prius obtinebãt . Aut mare intellige , juxta Athanasium , profundum in quod damnandi sunt .

Psal. 45. 3

VICTORIS ANT. Distinctiùs præfens Evangelium hanc memorat historiam , referens postridie animadversam à Discipulis ficum arefactam , cum à suburbanis in urbem reverterentur . At Matthæus securus minutæ diligentia, conti-

ANONYΜΟΥ . Η σικκη η καταραθεισα (Ω) σατανασ ανιηθηται (Ω) τη Χριστου επιφανεια αποξηρανθησα τω ανθρωπων αρχης και τυρανιδος . θαυμαζοντες εν τω περὶ τῆς σικκης τὴν ἀπώλειαν, ἀνιγματοδως ὁ Κύριος ἔφη τοῖς μαθηταῖς ὅτι καὶ ὑμῖν ἡ κτ' σατανασ ἔξουσία δοθήσεται, εἰ μείνητε γνησοὶ καὶ ἐν τῷ ἐμῷ πίστι . ὅρα γὰρ (Ω) σατανασ φησι, ἀλλ' ὁ ὑπέροκτον τὴ φρονήματα . ὅπως γὰρ αὐτὸ καὶ τὸς ἑσὶ αὐτὸ ὁ προσφῆτης καλεῖ, καὶ μετατίθεσθαι ὄρη, λέγων, ἐν καρδίῃς θαλάσσης . ὁ ὅ εἰπὼν τὸ ποιεῖ (Ω) ἐν τῷ σικκης σημαίνει (Ω) ἀνάστα . ὁ ὅ βληθῆναι εἰς τὴ θαλάσσαν, δηλοῖ ὁ τὴ λοιπὴ ἀσπατεῖν καὶ σαλεύεσθαι τὰς ποιητὰς δυνάμεις ἀποπελάσσει τὴ ἐδράσις καὶ παγίας ἀρχῆς ἢς ἐχθρὸς τῶ ανθρωπων . ἢ θαλάσσαν νοεῖ κτ' (Ω) Αθανάσιος (Ω) βυθὸν εἰς ὃν ἡμελλὸ καταδικάζεσθαι .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ακριβέστερον τὸ παρὸν διαγέλιον ἀπομνημονεύει τὴ ἰσορίας, ἐν τῇ ἐφεξῆς ἡμέρᾳ λέγων θεωρηθῆσθαι ὑπὸ τῶ μαθητῶν ἐξερραμμένῳ τῷ σικκῷ, ἐπακρίωντων πάλιν ὅτι τὸ πόλιν ἀπὸ τῶ προσεσπίαν . ὁ ὅ Ματθαῖος παρέδραμῆν τὸ ἀκριβὲς τῶ καρεῖ, εἰπὼν τὸ ἀρχοῦμα τῷ σικκῷ ἐξηραίνεσθαι καὶ θαυμακείναι τὸς μαθητὰς τὸ ἀρχοῦμα γινώσκειν . ὅξεια ὅ ἢ δυνά-

διώαμις κηί εν τω ζωογονείν τὰ νεκρά, καθάπερ ἐπὶ τῶν ἀναλωθέντων ὑπὸ Χριστοῦ, κηί ἀποξηραίνεσθαι τὰ ζῶντα καθάπερ ἐπὶ τῆς συκῆς. Ἐώρα ὅτι ὑπὸ τῆς γραφῆς ὑπὸ Θεοῦ λέγει, τὸ ἐγὼ ἀποκτενώ κηί ζῆν ποιήσω· κηί τὸ ἐγὼ ξηραίνω ξύλον χλωρόν, κηί ἀναθαλάσσω ξύλον ξηρόν.

nuò meminit & ficus arefacta, & admirationis Discipulorum. Ac subito quidem rem factam dicere possumus, licet postridie demum apparuerit. Velox enim Dei vis est tam ad vivificandum mortua, prout in resuscitatis à Christo patuit: quàm arefaciendum viva, sicut apparuit in ficu. Hoc Deus fi-

gnificat sic in Scriptura loquens: *Ego occidam, & ego vivere faciam. &c. Ego exiccò lignum viride, & regerminare facio lignum aridum.*

Deut. 32. 39. Ezech. 17 24.

» Καὶ ὅταν σήκητε πρὸς ἀρχομάροισι, ἀφίετε εἴ τι ἔχετε κατὰ τινος, ἵνα κηί ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς ἔθρονοῖς ἀφῆ ὑμῖν τὰ ὀσπριάματα ὑμῶν.

25. Et cum stabitis ad orandú, dimittite si quid habetis adversus aliquem: ut & Pater vester, qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra.

ΤΟΛΩΣ. Ο καθαρὸς πιστευὼν ἐμὲ γνωμῆς ἐλσιβῆς τῆς πεποιήκεν εἰς Θεὸν ἀνατείνων τὴν καρδίαν κηί τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ ἔχει· κηί μακάριον Δαβὶδ κηί Δά τὸ πῶτα τῷ Θεῷ πληροφορηθείσης τῆς καρδίας αὐτῆς, ὅτι ἐπέτυχεν τῆς αἰτήσεως· γνωοθήσεται ὅτι τὸ πῶ ἐνεργήσαντι κηί νοήσαντι τὴν κηί τὸ ῥητὸν τῆς ἁγίας· ὁ γὰρ πιστεύσας ἀνθρώπου τὴν ἰδίαν αὐτῆς ψυχὴν παρέδωκε τῷ Θεῷ. ἔτι ὅτι πάντων ὧν αὐτῆς ἐπιτηκάνη, μηδ' ἄλλως ἀμφισβητῆν πεί τῆς.

ΤΟΛΟΣ. Qui purè credit & animo religioso hoc egit, in Deum intédens cor, & animam suam coram Deo effudit, juxta beatú David, & propterea unitus Deo est, planè persuaso corde ejus, se impetrasse quod petierit. Cognoscetur autè hoc ab eo qui executioni mādavit & rectè intellexerit sententiã hujus dicti. qui enim credidit homo, propriam animam Deo tradidit. Hic verò cuncta quæ petit impetrat, ne dubitationem quidè admittens ullam, quin sit consecuturus quod cupit.

» Εἰ ὅτι ὑμῶν ἔσθαι ἀφίετε, ἔδδὲ ὁ πατήρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς ἔθρονοῖς ἀφῆ· κηί τὰ ὀσπριάματα ὑμῶν.

26. Quòd si vos nò dimiseritis, nec Pater vester, qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra.

ΒΙΚ. ΑΝΤ. Ἰνα πὶ ἐκ μετανοίας καιρὸν ὑμῖν παρείη κηί τῆ ἀφέσεως τῆς ἁμαρτιῶν, ἐπιτηκάνοιτε τῶν Θεοῦ ἔσθαι τῆς ἀφῆ ἀνθρώπου ἀφέσεως. παρακαθάζει τῶν μαθητῶν αὐτῆς Δά τῶν θάρρειν πῶτι πη κηί βίχη, κηί μὴ δεδικέναι. τὸ γὰρ θαυμασὸν ἔσθαι ἡ ἀπό πῶτις. ἔδδὲ γὰρ τῷ Θεῷ μέγα τῆς. ἐπειδὴ ἔσθαι ἡδὲσαν αὐτῆς

VIC. ANT. Vt puritas quæ purgatione penitentiæ inducitur, vobis insit: & remissionem peccatorum consequamini à Deo, propter remissionem offensionum per vos hominibus indultam. His igitur præparat Discipulos ad fiduciam in fide & oratione collocandam, & non timendum. Porro quam

non frustra de fide admonerentur, ipsorum admiratio monstrabat, quæ non erat ex fide. nam Deo magnum non est unam arborem siccare, quia igitur ipse potentiam nondum clarè norant, quantum sit fidei bonum ostendit.

27. Et veniunt rursus Ierosolymam. Et cū ambularet in tēplo, accedunt ad eū summi Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores,

28. Et dicunt ei, In qua potestate hæc facis? & quis dedit tibi hanc potestatem ut ista facias?

EIVSDEM. Quoniam in signis quid carperent non habebant: de correptione negotiantium quæstionem movent. quasi dicerent. An tu Sacerdos es inauguratus, qui tantum tibi arroges? Ille verò nihil fecit ullius arrogantiae affine, indecenti è Templo removendo, paci loci ejus sacri ac decoro confulens. Tamen calumnia quod rodat aliud non habens, huic morsum infigit. Et illi quidem quando ejecit vendentes, nihil cōtra hiscere sunt ausi, propter miracula, quæ Matthæus refert ipsum in Templo patrasse. Postquam verò iterum eum vident, ultrò objurgant, tantum non dicentes. Quare tu incipis prohibere quæ nos nullo umquam tempore prohibuimus, sic vituperans gubernationem nostrā, nobisque pudorem incutiens, quasi parum curantibus quæ pertinent ad decorem domus Dei?

29. Iesus autē respondens, ait illis, Interrogabo vos & ego unū verbum, & respondete mihi: & dicam vobis in qua potestate hæc faciam.

TOLOS. Cū ejecit ipsos è

σαφώς τ' δυνάμει, ἡλικίῃ δὲ τὸ τ' πίστεως δείκνυσι.

» Καὶ ἔρχοντ' ἄλλοι εἰς Ἱεροσόλυμα. καὶ ἔρχονται εἰς τὸ ἱερόν κατατρέφοντες αὐτῶν, ἔρχονται πρὸς αὐτὸν ἄρχιερεῖς, καὶ γραμματεῖς.

» Καὶ λέγουσιν αὐτῷ, ἐν ποίᾳ δυνάμει ταῦτα ποιεῖς; καὶ τίς σοι τὸ δέξασθαι ταῦτα ἐδώκεν, ἵνα ταῦτα ποιῆς;

ΑΥΤΟΥ. Επειδή τῶς σημείοις ἔπισκεψα ὅσα ἔχον, τ' τῷ κατακληθόντων ἐν τῷ ἱερῷ προσφέρουσι διόρθωσιν. ὁ δὲ λέγουσι ποῖ τῷ ἱερῷ ἐχειροτονήσης, ὅτι ἑσθίοντι δέξασθαι δεῖξω; καὶ μὴ ἔδδεν ἐπιούσαν ἀγαθείας ἐχούμενον εἶ τ' ἀταξίας παρενόησε τῷ ἱερῷ. ἀλλ' ὁμῶς ἔδδεν ἔχοντες εἰπεῖν, τὸ ἐπισκεψήσασθε. καὶ ὅτι μὴ δέξασθαι ὅσα ἐπέμνησαν εἰσὶν ἔδδεν, δεῖ τὰ θαύματα εἶ ἔφη ὁ Ματθαῖος αὐτὸν πεποιηκέναι ἐν τῷ ἱερῷ. ἐπειδὴ ὁ ὤφθη, τότε ἐπιστημασθε. μονοῦ λέγοντες, τί δήποτε ἀπεκωλύεις ἀπὸ ἡμῶν ὅσα ἀπεκωλύσαιμεν ἐν τῷ παντὶ χρόνῳ, διαλέγωντι τὴν ἑσθίοντι τ' ἡμετέρας, καὶ κατὰ κράτος ὡς ἀμελῶς ἔχοντας πρὸς τὸ τί τὸ ἱερόν ὀρέπον;

» Ο δὲ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπεν αὐτοῖς, ἐπερωτήσω ὑμᾶς καὶ γὰρ ἓνα λόγον, καὶ ἀποκριθήτε μοι, καὶ ἐρῶ ὑμῖν ἐν ποίᾳ δυνάμει ταῦτα ποιῶ.

ΤΟΛΩΣ. Ὅτι μὴ δέξασθαι αὐτῶς ἐν

ὅτι τῷ ἱερῷ ἔδεις ἐτόλμησεν αὐτῷ εἰ-
 πείνει, διὰ τὰ γόυματα αὐτοῦ ἐποίησεν
 ὡς φησὶν ὁ Ματθαῖος· ὅτι ὅτε ἠέφη
 αὐτοῖς τότε ἐπέστησαν αὐτῷ λέγοντες·
 τίς εἶ σὺ; μήποτε ἱερὸς ἐχειροτονήτης
 ἢ διὰ τὸ ποιάντων ἐπέδειξω τὴν
 ἐξουσίαν; πᾶσα ἡ ἐλεγον ὡς αὐτοῖς ἀπο-
 κρίαν αὐτὸν καταρήσασθαι· νομίζοντες κρα-
 τήσασθαι αὐτῷ· εἰ μὴ γὰρ εἶπεν ὁ ἰσχυρὸς ἐν τῇ
 ἐξουσίᾳ· ἐνοχῶ ἐστὶν παρὰ αὐτοῖς γα-
 νάτα· εἰ ἡ εἶπεν ἐν τῇ τῆς Θεοῦ· ὅτι ὁ ἰσχυ-
 ρὸς ἀπὸ αὐτῶν ἀποστήσασθαι νομίζοντα αὐ-
 τὸν εἶναι Θεόν· διὰ γὰρ πᾶσα ἀνθρώπων
 αὐτὸς ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου χάριτος ἡ ἐν Ἰω-
 ἄννῃ· ἦν γὰρ ὁ Ἰωάννης μαρτυρήσας
 πρὸς αὐτὸν· ὅτι ἕτος ἐστὶν ὁ πρῶτος ἀδελφὸς
 μου· ἀνθρώπων ἡ ἕτος· ὁ βαπτισμὸς
 Ἰωάννου ὅτι Θεοῦ ἢ ἡ ἐξ ἀνθρώπων; ὅτι
 γὰρ ἐξ ἑσθῆς ἢ ἡ ὅτι Θεοῦ παυτὸν
 ἐστὶν· εἰ γὰρ δεξωντῶν ἡ Ἰωάννου ὡς
 ὅτι Θεοῦ ἢ ἡ ἀνάγκη ἢ ἡ τὴν μαρτυ-
 ρίαν αὐτῶν τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν δεξασθῆναι
 αὐτῶν· εἰ ἡ μὴ δεξωντῶν ἡ Ἰωάννου,
 ἢ ἡ τῶν ἑσθῆς δὲ ἀπορήσασθαι· ἦν γὰρ ὁ
 ἰσχυρὸς πρὸς ἡ Ἰωάννου ὡς πρὸς φη-
 τῶν.

Templo nemo ausus est adversus
 ipsum quidquam hiscere, propter
 miracula, quæ tunc ibidem fecit,
 ut Matthæus ait. Alias tamen ubi
 occurrit ipsis Iesus iterum, audaciâ
 sumptferunt increpandi ejus, per-
 contandique contemptim, quisquã
 esset, quemque se ipse ferret? &
 num rite aliquando consecratum
 se Sacerdotem meminisset? ut sic
 talia, quæ sacerdotalis autori-
 tatis essent, licere sibi intra Tem-
 plum jure vellet. Quæ illi cum di-
 cerent, certa spe nitebantur contur-
 bandi Iesu redigendique in arcû:
 quasi quidquid responderet effu-
 gere non posset argutiam ipsorum.
 Si enim diceret sua se sibi que in-
 nata potestate talia fecisse. tamquã
 divinitatis usurpator eorum judi-
 cio mortis statim damnaretur. sin
 fateretur à Deo participata se se in
 ea re usum potentia esse, plebem
 jam ei eriperent, quæ persuasa ip-
 sum esse Deum, confitentem tunc
 audiret, alium se à Deo esse, & alie-
 nam sibi esse Dei potestatem. Cui

versutix Salvator alia vicissim interrogatione occurrens, percontatur de
 Ioanne, deque ijs quæ in ipso animadversa essent donis cœlestibus,
 quid sentirent? Nec extra rem erat percontatio. De Iesu enim veritate
 ac virtute cum isti dubitarent, cui Ioannes testimonium perhibuerat ho-
 norificentissimum, caput erat pervidisse quantum Ioanni habendum
 fidei esset. Quærit igitur in hunc modum: *Baptisma Ioannis ex Deo erat,*
an ex hominibus? Nam quod *de cælo* dicit, idem est ac si diceret, *ex Deo*.
 Sic ipse quoque secum reputans. Si Ioannem ut hominem Deo affla-
 tum cœlitusque missum agnoscant, ipsius quoque quod de me edidit
 testimonium accipiant necesse est. Sin Ioannem rejecerint, invidiæ po-
 puli patebunt, magnis de sanctitate, ac prophetica autoritate ejus præju-
 dicijs occupati.

» Τὸ βαπτισμὸς Ἰωάννου ἐξ ἑσθῆς
 » ἢ ἡ ἐξ ἀνθρώπων; ἀποκρίθη-
 » πει μοι.
 » Καὶ ἐλογίζοντο πρὸς ἑαυτοὺς,
 » λέγοντες, εἰὰ εἶπωμεν, ἐξ ἑσθῆς

30. Baptismus Ioannis è cælo
 » erat, an ex hominibus? respon-
 » dete mihi.
 31. At illi cogitabant secum,
 » dicentes, Si dixerimus, De cœ-
 lo,

» lo , dicet , Quare ergo non cre-
» ditis ei ?

32. Si dixerimus , Ex homini-
» bus, timebant populum. omnes
» enim habebant Ioannem quia
» vere Propheta esset ,

33. Et respondentes dicunt Ie-
» fu, Nescimus, Et respondens Ie-
» sus, ait illis, Neq; ego dico vobis
» in qua potestate hæc faciam,

VICT. ANT. Si enim Ioannem
ut à Deo missum suscepissēt; pror-
sus & ejus testimonio fidem adhi-
buissent : quod si facerent , deesse
non poterat quin perspectam ha-
berent potestatem, de qua quære-
bant , Propterea vice sua ipsos in-
terrogat dicens ; *Interrogabo vos &
ego unum verbum* , cui si responde-
ritis, scietis *in qua potestate hæc fa-
ciam* . Si hunc ipsum de me testifi-
cantem accipitis, & quis sim intel-
ligetis . Interrogat autem de gra-
tia, quæ erat in Ioanne, quoniam
hæc ipsum honorabilem & fide di-
gnum constituebat testem . *Dicite
mihi* , inquit, *prius : Ex Deo erat
baptismus Ioannis, an ex hominibus?*
Fuisse autem ex Deo, ipse Ioannes
demonstraverat. Angustiantur er-
go circa responsum . si enim quod
verum erat faterentur, pudere ip-
sos oporteret incredulitatis suæ, eo
ipso manifestandæ quod de Chri-
sto non crederent, quod verum de
ipso Ioannis testimonium docuif-
set. Si autem negarent fuisse à Deo
Baptistam, populū timebant. Ajunt
ergo : *nescimus* . Et ad hoc confe-
quenter Salvator : *neque ego dico vo-
bis*, ait, *in qua potestate hæc facio*. Ma-
nifestum enim erat ipsos , non ne-
scivisse , sed noluisse respondere .
non enim ignorance veri prohi-

» νῦ , ἐρεῖ , Ἄρα ἔν ἑδὴ πεπιστώσατι
» αὐτῷ ;

» Αλλ' εἰ ἀπὸ ἀνθρώπων ἔστι ἀνθρώπων,
» ἐφοβῶντο τὸ λαόν ἅπαντες γὰρ εἶ-
» χοντο Ἰωάννην, ὅτι ὄντως προφη-
» τὴς ἦν .

» Καὶ ἀποκριθεὶς λέγει τῷ
» Ἰησοῦ, ἑδὴ οἶδα μὲν . καὶ ὁ Ἰησοῦς
» ἀποκριθεὶς λέγει αὐτοῖς, ἃ δὲ ἐγὼ λέ-
» γω ὑμῖν ἐν ποίᾳ δέξασθε τὰτα ποιεῖν .

BIK. ANT. Eι γὼ ἢ Ἰωάννην ἦσαν
ἀποδεδεγμένοι, πάντως καὶ τὴ μαρτυ-
ρίαν ἀκόλαστον ἰὼ ἀποδέξαομαι ἕως
αὐ ὅτις αὐτῶν τὴ δέξασθαι ἀναγκάσθω ἰὼ.
ἐρωτᾷ δὲ τὰτα λέγων ὅτι καὶ γὰρ ἐνα-
λόγηρον ἐρωτήσασθαι βύλομαι, ὃν εἰς ἀπίστη-
μοι, μαθήσομαι ἐν ποίᾳ δυνάμει ταῦτα
ποιῶ, εἰς τὸ αὐτὸ περὶ ἐμῶ μαρτυ-
ρῶντα δεχέσασθε, καὶ τίς εἰμι γνώσομαι .
ἐρωτᾷ τὸ περὶ τὸ χαρίτω τὸ ἐν Ἰωάν-
νη . αὐτῶ γὰρ αὐτὸ ἐνπιμὸν τὸ καὶ ἀξίω-
προν καλῆσι μαρτυρεῖ . καὶ εἰπατὲ μοί
φησι περὶ τῶ, ὅκ θεῶ ἰὼ ὁ βαπτισ-
μα Ἰωάννης ἢ δὲ ἀνθρώπων ; ὁ ὅκ θεῶ
δεδηλωκῶν αὐτὸς ὁ Ἰωάννης . *ενοχο-
ρῶν* ὅ περὶ τὸ ἀποκρισιν ὁκῶνοι . εἰ μὲν
ὁμολέσασθαι τὴ ἀλήθειαν περὶ Ἰωάννης, τὴ
ἀπίσταν ἀδύμνοι τὴ πρὸς αὐτὸ ἰὼ ἠπί-
στησαν ἀκόλαστον φανησομῶν τῶ ἀλη-
θεῖ περὶ αὐτῶ μαρτυρία . εἰ ὅ ἀρνοῖντο
ὅτι περὶ θεῶ ὁ βαπτιστής, φοβῶμνοι ἢ
ὄχλω . διὸ ὁκλεισθέντες ἀποκρίσεως
λέγουσιν, ἑδὴ οἶδα μὲν . καὶ πρὸς τῶτο
ὁ σωτὴρ ἀκόλαστος, ἃ δὲ ἐγὼ λέγω ὑμῖν
φησιν ἐν ποίᾳ δέξασθε ταῦτα ποιεῖν . ὡς
γὰρ δὴ λῶ τῶτα πυγχανοντο ὅτι ἐφου-
γεν τὸ ἀποκρισιν . ἃ καὶ ὅ ἀρνοῦντες ἀλη-
θῶς ἑδὴ ἀπεκρίναντο ἃ δὲ ἐγὼ φησιν
ὑμῖν λέγω . ἑδὴ εἶπε . ἑδὴ οἶδα, ἀλλ'
ἢ λέγω, ἀπὶ τῶ, ἑδὴ ἠβυλῆθητε ὁ
ἀληθῆς εἰσῶν . ἃ δὲ τὸ παρ' ἐμῶ πύξασθε
ἀποκρίσεως . ἢ καὶ ἕτως . ἢ δυνάσασθε
ἃ δὲ ὑμῖς περὶ ἐμῶ ἀκῶεν ὅσπερ εἰμι ;
εἰπέ τῶ μαρτυρεῖ ἢ δεχέσασθε ὅς ἦλθεν

εις μαρτυριαν, ινα μαρτυρηση ωσει τω φωτις. ει γαρ εβασταθη υπη ο φως ειμι ο αληθινον, εγνωτε ταυτα αυτη εικοτος αφαιρω. Οσοι δε εδωκεν τω ιερω προβα, σοι δε γαρ η φιλοκερδια και αυχοκερδια ο καλον ιδειν εστι εαυτα.

biti sunt a respondendo. Neque ego dico vobis, non dixi: nescio: sed, non dico, quasi diceret: noluitis verum dicere: neque a me responsum audietis. Aut etiam sic: nec vos potestis de me audire quis sim; quoniam testem non suscepistis qui

venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine. Si enim scivissetis me lumen esse verum, agnosceretis utique quam consentaneè tenebras expulerim è loco sacro. nam avaritia & turpis quæstus tenebræ sunt, videre bonum non finentes.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'

CAPVT XII.

1. ΚΑΙ ηρξατο αυτις εν ωραβο- λαις λεγειν. αμπελωνα εφυτευεν ανθρωποσ, και περιεθηκε φραγμασ, και αρουρεν υποληθιον, και εκοδδησε πυργον, και εξεδωκε αυτον γεωργοις, και απεδδημισε.

Και απεστειλε προς τωσ γεωργωσ τω καιρω δελον, ινα ωρα τωσ γεωργων λαβη δωρο τω καρπω τω αμπελωνω.

Οι δε λαβοντες αυτον εδωσαν και απεστειλαν κενον.

Και παλιν απεστειλε προς αυτωσ ελλον. και κενον λιθοβοληστων εκεφαλαμωσαν, και απεστειλαν ηπιμωδημωσ.

Και παλιν ελλωσ απεστειλε. και κενον απεκτειναν, και πολλωσ ελλωσ, τωσ μη δειροντες, τωσ δε δωροκτεινοντες.

Επι δε ενα υιον εχων αγαπητον αυτωσ, απεστειλε και αυτωσ προς αυτωσ εχατον, λεγων οτι εστω απησοστωσ υιον μου.

Εκεινοι δε γεωργοι επον προς αυτωσ, οτι ητωσ εστιν ο κληρονομωσ. δευτε, δωροκτεινωμωσ αυτων, η υμωσ εστω η κληρονομια.

Και λαβοντες αυτωσ απεκτειναν, και εξεβαλον τω αμπελωνω.

1. ET cepit illis in parabolis loqui, Vineam pastinavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam Agricolis; & peregre profectus est.

2. Et misit ad Agricolas in tempore servum. ut ab Agricolis acciperet de fructu vineæ.

3. Qui apprehensum eum ceciderunt: & dimiserunt vacuum.

4. Et iterum misit ad illos alium servum: & illum in capite vulneraverunt, & contumeliis affecerunt.

5. Et rursum alium misit, & illum occiderunt: & plures alios: quosdam cædentes, alios verò occidentes.

6. Adhuc ergo unum habens filium charissimum, & illum misit ad eos novissimum, dicens, Quia reverebuntur filium meum.

7. Coloni autem dixerunt ad invicem, Hic est hæres: venite, occidamus eum: & nostra erit hæreditas.

8. Et apprehendentes eum, occiderunt: & eiecerunt extra vineam.

9. Quid

9. Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet, & perdet conolos: & dabit vineam alijs.

TOLOSANI. Vineam quã plantavit Pater familias populus est, quem peculiari cura ac providentia quasi excoluit Deus. Sepes verò quam ei circumdedit, Lex videlicet intelligitur, quæ istum populum commisceri Gentibus prohibebat. Turris porrò quid aliud, quàm Ierosolymitanum Templum? Torcular quidem altare est ubi sanguis pro nobis datus fundebatur. Dedit autem Agriculis Templum, Magistris & Principibus Iudæorù, & misit servum unum; nimirum Eliam, & qui ejus tempore ejusq; instituto Prophetæ vixerunt. Deinde alterum secundum, nempe genus Prophetarum, qui ab Osee & Isaia, circaque ea tempora sunt vaticinati. Tertius servus tertia Prophetarum classis fuit, Daniele Ezechielemque complectens, & si qui alij ad captivos apud Babyloniam Iudæos legatione Dei functi sunt. Postremò Filium suum misit Deus, existimans verituros ipsum Agricolas, quod longè secus fuit. Nam conscelerati vineæ custodes possessione ipsius propria ejectum vineæ dominum; Civitate videlicet Ierusalem eductum Christum, crudelissimè trucidarunt. Hos autem malos malè perdet Dominus vineæ, Christi trucidati Pater, Iudæos condonans Romanis omni supplicio ac calamitate mactandos. quorum carnificinæ qui Iudæi superfuerint & credere voluerint, eos alijs agricolis commendavit Apostolis. nam horum institutione satis magna ex ea Gente multitudo Christi doctrinam amplexa retinuit.

S C H O L I V M.

Cùm torcular altare interpretatur, ubi sanguis pro nobis datus fundebatur, sanguinem pecudum aut volucrum, quæ mactabantur in Templo Ierosolymitano intelligit, quod oblatum pro nobis dicit, id est pro fidelibus antiquæ Legis, quibus cum nos quoque quasi continuum unius Ecclesiæ corpus successione propagatum hodiè facimus. Ad hunc modum Sanctus Ambrosius & alij veteres Abrahamum & similes, Patres & Patriarchas nostros vocant. Quem loquendi modum usque

» Τί ἔτι ποιήσεται ὁ Κύριος τῆς ἀμπελωνῶν; ἐλεύσεται, καὶ ἀπολέσει τὰς γεωργίας, καὶ δώσει ἅμπελον ἄλλοις.

ΤΟΛΩΣ. Ἀμπελωνῶν ὁ λαός ἐστιν ὃν ἐφύτευεν ὁ Κύριος. φραγμός ὁ νόμος κωλύων αὐτὸν ὑπὸ τῶν ἔθνεσιν. ὁ δὲ πύργος ὁ ναός Ἰεροσολήνων ὁ δὲ θυσιαστήριον. ἐνθα δέχετο τὸ αἷμα τῶν ἡμῶν δόξων. δέδδοται τὸν ναὸν γεωργίαι, τῶν τε διδασκάλων καὶ ἀρχῶν τῶν Ἰουδαίων. καὶ ἀπέσειλε δὲ τὸν ἕνα. ἦτοι τὸς ὡς τὸν Ἡλίαν προσφῆτας. εἶπα δευτέρου τὸς ὡς τὸν Ὀσηέ καὶ Ησαΐαν. τρίτου δὲ τὸν ἀπέσειλε τὸς ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ τῶν τῶν ὡς τὸν Δανιήλ καὶ Ἐzekiήλ. Καὶ τελευταίου ἀπέσειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ ὁ Θεός. ὡς εὐαγγελιστὴς ὡς ἐκείνοι γεωργοὶ δέξασθαι αὐτὸν ἔξω τῆς ἀμπελωνῶν, τῶν Ἰερουσαλήμ δηλονότι, καὶ ἀπέκτενον αὐτὸν. τὰς τῶν κακῶς ἀπολέσει ὁ Κύριος τῶν ἀμπελωνῶν καὶ τῶν φονεῶν τῶν πατέρων, ὡς τὰς αὐτὰς τοῖς Ῥωμαίοις. καὶ τὰς λοιπὰς ἐτέροις ὡς τὰς γεωργίαι τῶν τοῖς ἀποστόλοις. οἵτινες διδάξαντες ὡς αὐτῶν εἰς πλῆθος ἰκανὸν ἤνευ.

usque hodie usurpat Ecclesia in canone Missæ. Notum autem est pecudes mactati olim solitas, ut quasi succidantur locum teneant hominum, qui Deo propter suæ premam ejus excellentiam ac dominium, jusque summum vitæ ac necis, sanguinem & vitam debent. Verum is remittit, & vicarias pro humanis satis accipiebat hæstiarum cædes. Sin autem quis pertendat, sanguinem pro nobis datum non alium posse intelligi, quam Christi sanguinem. Dicendum fuerit, eum in altari Legis veteris fufum dici, non reipsa, sed figurativè. quoniam omnia vetera sacrificia figura erant unius illius quo Agnus Dei mactatus est pro peccatis mundi.

Psal. 717
28.
Isa. 28.
16.

10. Οὐδὲ τὴν γραφὴν παντὶ ἀνεγνω-
11. πιν, Λίθον ὃν ἀπεδοκίμησαν οἱ οικο-
12. δομοῦντες, ὅθεν ἐγενήθη εἰς κεφα-
13. λὴν γωνίας.

14. Παρὰ Κυρίου ἐγένετο αὐτῇ, ἥ ὅτι
15. θαυμαστὴ ἐν ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ἥ ἐξή-
16. ταν αὐτὴν κρατῆσαι, καὶ ἐφοβήθη-
17. σαι ὅλον.

18. Ἐγνωσαν γὰρ ὅτι περὶ αὐτῆς
19. ὁ σαββωλλὸς εἶπε· καὶ ἀφέντες αὐτὸν,
20. ἀπῆλθον.

10. Nec scripturam hanc legi-
11. stis, Lapidem quem reprobave-
12. runt ædificantes, hic factus est
13. in caput anguli.

11. A Domino factum est istud,
12. & est mirabile in oculis nostris.
13. Et quærebant eum tenere: & ti-
14. muerunt turbam.

12. Cognoverunt enim quoniam
13. ad eos parabolam hanc dixerit,
14. & relicto eo abierunt.

ΤΟΛΩΣ. Διὰ πάντων τῶν δεικ-
1. νων, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἐβάλλουσιν
2. ἐμὲ, τὰ ἔργα εἰσαγέτω. διὸ καὶ
3. Δαβὶδ παρέσχε μαρτυρεῖ λέγων.
4. Ὅθεν τὴν γραφὴν παντὶ ἀνεγνω-
5. σθη ὃν ἀπεδοκίμησαν οἱ οικοδομοῦντες.
6. καὶ ἐμὲ λίθος ὅστις ὁ Χριστός. ὃ οἰ-
7. κοδομοῦντες καὶ ἀποδοκίμασαν αὐ-
8. τὸν οἱ διδασκαλοὶ τῶν Ἰουδαίων. ἐπὶ ἣν
9. εἰς κεφαλὴν γωνίας ὡς κεφαλὴ τῆς ἐκ-
10. κλησίας. Καὶ γὰρ γωνία ἡ Ἐκκλησία
11. λέγει ὡς συνάπτουσι τὴν παλαιὰ καὶ
12. νέαν Διαθήκην. αὐτὴ ἡ γωνία ὁ
13. Κύριος ἐγένετο. Καὶ ὅτι θαυμαστὴ ἐν
14. ὀφθαλμοῖς τῶν ἡμῶν. θαυμαστὴ ἡ
15. Ἐκκλησία. ὡς ἐκ θαυμασίων συγκα-
16. τήσεται, καὶ ἀπὸ τῶν ἀληθινῶν καὶ βέ-
17. βαι ὁποδὲκνύσεται ὁ κήρυγμα.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ἡ σαβ-
1. βωλλὸς δηλοῖ ὅτι μὴ μόνον ὁ
2. Ἰωάννης ἠγνοῦσε τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ αὐ-
3. τὸν Κύριον, ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς οἰκί-
4. ας, προσελθόντες ἵνα ἐπι-
5. δεσπῶμεν. διὸ ἔτι ὁποδοκίμω εἰκότως πεσομύνης
6. αὐτὸς προσδείκνυσαι, ἡ ἀμπέλων λέ-
7. γων ἡ Ἰερουσαλήμ, τῆς οἰκοδομησῆς, τῆς
8. ὅθεν τῆς Θεῶν, καὶ φραγμὸν περιβλη-

TOLOSANI. His omnibus
1. declarat fore ut Iudæi quidem eji-
2. cerentur, Gentes autem introdu-
3. cerentur in Ecclesiam. Cujus rei
4. & Davidem citat testem. percon-
5. tans ecquid illam ejus sententiam
6. legerint: Lapidem quem reprobave-
7. runt ædificantium verò &
8. lapidem reprobatum nomine de-
9. signantur Magistri Iudæorum ac
10. Doctores Legis. Positus est autem
11. in caput anguli: tamquam Ecclesie
12. caput. Angulus enim Ecclesia di-
13. citur, quoniam ea vetus cum no-
14. vo Testamentum coaptat conjun-
15. gitque. Ipse porrò hic angulus à
16. Domino factus est, & est mirabi-
17. lis in oculis fidelium: meritò mi-
18. rabilis Ecclesia utpote ex miracu-
19. lis conflata. Et propterea veram
20. ac firmam, omnique ex parte cre-
21. dibilem doctrinam tradens, cui tot
22. miraculorum suffragia fidem ex-
23. torquere à quantavis contumacia
24. queant.

VICTORIS ANT. Parabola
K K signi-

significat : non solum eos in Ioan-
nem, sed & in ipsum Dominum se-
gessisse ingrati : incipientes à ser-
vo, & usque ad herum progressos .
Propterea merito abjiciendos ip-
sos prænunciat : per vineam, Israel
designans ; per vineæ Dominum,
Deum ; per sepem circumdatam,
securitatem ex Dei protectione .
Itaque cum ablationem sepis mi-
natur Deus in Isaia Propheta, se-
curitatem qua fruebatur Israel ipsi
auferendam significat . *Et fodit la-
cum*: torcular quidem, ut alius ha-
bet Evangelista, altare intelligens,
cui lacus subjicitur excipiendo sā-
guini victimarum . Turris Templi
significat illud longè clarissimum,
magnificentissimum, & fama ce-
leberrimum inter homines . Loca-
tam fuisse ait, vineam agricolis ;
hoc est Principibus Sacerdotum &
Magistris . Addit peregrè abijisse
Dominum vineæ, hoc est : dedisse
spatium ad proventum fructuum ;
quos deinde quasi ex peregrinatio-
ne redux, repeteret præsens . Iam
ratio quidem ac forma Parabolæ
videtur personam Domini vineæ
reservare Deo Patri ; utique à quo
missum ad agricolas Filium dein-
de commemorat, missum autem
per Incarnationem propriam Ver-
bi: non tamen omninò separandus
est Filius à Patre in illa mentione
Patrisfamilias vineam plantantis ;
quippe cum *per ipsum omnia facta
sint* . Et Isaïas vineam *dilecti* esse
ait . Post hæc repetitionem fru-
ctuum, hoc est vitæ secundum Le-
gem ductæ, ubi tempus præfixum
advenisset, primùm fuisse factam
ait per servum ; quo verberato &
occiso, submitti rursus aliū ser-
vum oportuerit ad fructum repe-

Is. v. 5.

Ioan. 1.

θέντα ασφαλεία τῆ ὄψα Θεῶ . διὸ καὶ
καθαίρει τὸ φραγμὸ ἀπειλῶν ὁ Θεὸς
ἐν τῷ προφήτῃ Ησαΐα, τὴν ἀσφάλειαν
ἐδήλωσεν ἀειαρεθισμῶν αὐτῶ . Ἐ-
ἄρξεν Ἰσολλύμῳ : λυκὸν μὲ ; ὡς
ἔπειρος φησὶν Εὐαγγελιστῆς, ὁ θυσαση-
ριμὸν λέγων, Ἰσολλύμῳ ὅ ὁ Ἰσο-
κάτω, ἐνθεν τῶ θυσαδὸν ὁ αἷμα ἐδέχον-
το . πύργῳ ὅ ἔκλον ἐπιφανέσατον ἐν
ἀνθρώποις καὶ ὑψηλῶτατον . ἐκδεδω-
κένοι τε ἔφη τὴ ἀμπελώνα γεωργῶν,
τῶτ' ἐστὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι καὶ διδασκα-
λοις . καὶ ὀποδεδημηκένοι, τῶτ' ἐστὶ
δεδωκένοι χεῖρας εἰς καρποφορίαν, ὡς
ὡς περ ἑπιστὰς πάλιν ἡμελλεν ἀπαγγέλλου-
παῖτα ὅ εἰς τὸ πατέρα μὲ λέγεσθαι καὶ τὸ
Ἰσοθέσιν τὸ ὄψαβολῆς, καθ' ὡς ἰδίῳ
τὸ ἕν ἑοσίγῃ ἢ ὄψαβολῆ, ὅτι καὶ ἰδίῳ
τῶ λόγῳ ἢ Ἰαρκωσις . ἔ μὲν χωρίζε-
γε τὸ ἕν ὀπο τῶ πατρὸς ὁ ὡς τῶ οἰκο-
δε (ποτὶ λέγουσιν), ἔπειρ πάντα δι αὐτῶ
ἔγχετο . ἀντίκα καὶ ὁ Ησαΐας τῶ ἀγα-
πητῶ λέγει τὴ ἀμπελώνα . μὲν ὅ παῖτα
τὴ ἀπαγγέλλου τὴ καρποφορίας τῶτ' ἐστὶν τῶ
νομικῶ εἰς, παρῶν τῶ καιρῶ φησὶ
γενησῆσθαι δὲ δὲ λυ ὡρῶτον . ἔ τυ-
πηθέντῳ καὶ ἀναρεθέντῳ, δι ἑτέρῳ
δὲ λυ πάλιν τὴ ἀπαγγέλλου ἐδὲ γενησῆ-
σθαι . εἴτα καὶ τῶ πάλιν ἀπεσελκέ-
ναι αὐτοῖς, καὶ ἔτι τὸ τελευτῶν δὲ
τῶ μὲ τὸ Ἰσοβάλλεσθαι ἐπιδηκνωτός
εἰς τὸ καταδέσθαι μεζόνως . ἔχ ὡς ἀγνο-
ῦντῳ ὁ ὀποβησοῦντῳ τῶ πέμποντος,
ἄλλ ὡς τῶ φραγματος ἔχοντῳ ἄξιον
ἐνπροπῆς . δὲ λυ τε ὡς τῶ μὲ λέ-
γασιν τῶς ἐν καιρῶ Ηλιῶ καὶ αὐτὸ Ηλιῶ
προφήτας, δευτέρῳ δὲ τὸ Ησαΐαν, καὶ
Ἰσοπὲ καὶ Αμαῖς, τρίτῳ δὲ τῶς ὡς τὸ
Ἐζεχιήλ καὶ Δανιήλ . καὶ καὶ τῶ τῶν
γε τῶν διαίρεισιν ὅ, τὰ τῶ εἴτι ἐρχομα
ζητῶν καρπὸν ἐν τῆ σικῆ παύτη, καὶ
ἔχ ἄρισκω, εἰς τῶς προφήτας αὐ λέ-
γριτο, ἵνα τέταρτῳ ἐτῶ ἢ ὁ τὸ παρῶ-
σίας τῶ Κυρίῳ, καὶ μὴ τρίτῳ . ἐπαγγέ-
λου ἢ ὄψαβολῆ ὁ μὲ τῶ Κυρίῳ πῶ-
μημα

μηρία, ὅτι Συμμεντες αὐτῶν ὄντα κληρονομία, μείζονα τὴν πόλιν ἐνεδείξαντο, ὡς ἀποκτείνου αὐτῶν, καθελόντες τὴν κληρονομίαν. ἐξέβαλον ἔν αὐτῷ, φησὶν ἔξω τῆς ἀμπελωνίου, τὰ τ' ἐστὶν τὸ πώλεας, καὶ τὰ νάξ, ἔαπέκτειναν. οὐχ ὡς ἡ ἀποκλήσια τὸ ὄραβολῆς ἔχον δύναται αὐτῶν (ἔϊ) τὸ παρεσόμενον. ὅτι τιμωρία τῶν δούλων. ὅτι δὲ αὐτὸς ὄρεσι, δύνει. ἴδη ἔν κρινική πῶς αὐτῶν παρῆσα ὁ ὄραδοθλίωσι Ρωμαίοις (ἔ) λαόν. αὐτῶν τὸ ἔργον ἔσ Ρωμαίων. ἔ τότε ἡ ἐκδοσις τῆς ἀμπελωνίου ἢ εἰς ἑτέρας γεωργίας, τὰ τῆσι εἰς τὰς ἀποκόλλας, ἔ τὰς ἔξ ἔθνων διδασκάλους. Διὰ πάντων δεικνυσὶν ὅτι οἱ μὲν ὄραβαλλεοθῶν ἡμελλον, τὰ δὲ ἔθνη αἰσάνεοθῶν. ἔ καλῶς εἶπε, ὄρα Κυρίξ ἐχρήστω. ἴνα μάθωσι ὅτι ἔδεν τῷ Θεῷ ἐναντίον τῶν γενομένων ἰω. ἔ ἐστὶ θαυμασίων. ἔ μάλα ἀκόπος. λίθην δὲ ἔστω καλῶς ἔ οἰκοδόμους, ὡς πῆρ ἔ γεωργίας πῶν ὄραλασε τὰς διδασκάλους τῶν Ἰουδαίων. εἰ αὐτῶν δὲ μὲν τὸ παρ' ἐκείνοις ἀποδοκιμασθῶν κεφαλῆ γωνίας καθιστάμεν, τὰ τῆσιν ἔθλων ἔ Ἰουδαίων. ὄρα Κυρίξ δὲ τῶν τῶν θαῦμα ἀσθρῶποις τῶν Συμμεν, ὅτι δὲ μὲν θαύμασι ζῶν φαίνεται Χριστὸς βασιλεύς ὡν ἔσθρων τῶν ἔ σπυρίων. ἔ τὰ ἔθνη ποιῶν ἄγα ἔ οἰκία Θεῷ. ἔ σπυρίων. ἔ καρκά δὲ αὐτῶν τὸ μὴ κείθεοθῶν αὐτῶν, ἀλλὰ ἔ κατῆχεν ὅτι τιμωρία τὸ ἐλέγχοντα σπυρίων καὶ τῶν κεκαλυμμένων τῶν ἐλέγχων καὶ μὴ παρῆσαν γενοτό. κρείσσους δὲ καὶ οἱ ἀποκεκαλυμμένοι ἐλεγχοὶ κρυπτομένης φιλίας, τὰ τῆσιν δολεραῖς ἔ κολακθῶν, ὡς Σολωμῶντι δοκῶν. ὡραμνοῦτες δὲ ὅτι φόρον ἐπέχοντα φόβω ἀνθρώπων, ἔ φοβῶ Θεῷ.

tendum: inde & tertium rursus ad eisdem agricolas missum: & sic demum Filium eodem destinatum ac profectum ultro; nempe, pro excellenti caritate sua demereri eo modo sibi que devincire majorem in modum ingratos animos studet. Porro mittens Pater nō. utique ignorabat quid eventurum esset: sed quocumque periculo mittere decrevit rebellibus, contemptoribus fervorum, Personam ipsi sine dubio venerabilem. Iam servus primū missus dicitur Elias fuisse, ac qui cū eo & sub eo Prophetæ floruerunt. Servus secundò missus, altera classis Prophetarum fuerit ex Isaia, Osee, Amos & cæteris illorum temporum conflata. Tertium denique servum representare putant Ezechielem ac Daniëlem, quique ipsorum æquales ac socij fuerunt. Cui partitioni non ineptè accomodaveris annos tres, quibus vacuam fructu vineam repertam queritur Dominus dicens: *Anni tres sunt ex quo venio querens fructum in ficulnea hac, & non invenio.* quod ad Prophetarum culturam referatur licet. ut quartus annus moræ ac culturæ arbori sterili indulrus, intelligatur adventus, quartus, inquam, non tertius. Adjungit Parabola facinus attentatū in Dominum: quomodo scilicet agricolæ ex eo ipso quod scirent illum qui postremus veniebat heredem esse, majore audacia concepta, usque ad ejus cædem proruperint, spe ac cupiditate hæreditatis invadendæ. Ejecerunt igitur eū,

inquit, extra vineam, hoc est extra civitatem & Templū, & occiderunt. Non patitur quidem series Parabolæ, ut idem qui dicitur occisus, addit ad repetendas ab interfectoribus pœnas; revera tamen eundem esse, manifestum est. Atque adeo jam nunc ipso primo adventu iudicium

exercere istud cæpit, condonans Romanis populum suum. Nam hæc Iudaicæ Gentis servitus permissioni justæ Dei potius quàm potentia Romanorum imputanda est. Et tunc data est vinea alijs agricolis, hoc est Apostolis & Magistris ex gentibus vocatis. Per quæ cuncta ostendit ejiciendos Iudæos, Gentiles autem introducendos. Et benè addidit: *A Domino factum est istud*, ut ostendat nihil eorum, quæ tunc fierent Deo contrarium esse. *Et est mirabile*. utique quam optimo jure. Lapidem autem se ipsum vocat; Ædificantes autem, ut & paulo ante agricolas, vocavit Magistros Iudæorum. Se ipsum verò dicit, postquam ab illis reprobatus sit, factum caput anguli, quo videlicet coeunt Gentiles & Iudæi. A Domino autem hoc esse miraculum hominibus intellectu pre-
ditis. quando scilicet post mortem vivens apparet Christus, Rex constitutus cœlestium & terrestrium, & Gentes sanctificans, Deoque ad-
movens. Non sufficit autem ipsis non credere illi; sed comprehendere ad supplicium illum, à quo arguuntur, student: et si reprehensio non aperta, sed quodam symbolo tecta fuerit. Meliores porrò sunt reprehensiones apertæ, quàm tecta, hoc est dolosa, & adulatrix amicitia, ut Salomoni videtur. Porrò incitatos ad inferendam necem, non Dei, sed hominum timor cohibet.

13. Et mittunt ad eos quosdã
ex Pharisæis & Herodianis: ut
cum caperent in verbo.

14. Qui venientes dicunt ei,
Magister scimus quia verax es,
& non curas quemquam: nec
enim vides in faciem hominũ,
sed in veritate viam Dei doces;
licet dari tributum Cæsari: an
non dabimus?

15. Qui sciens versutiam illo-
rum, ait illis, Quid me tentatis?
afferte mihi denarium ut videã.

16. At illi attulerunt ei. Et ait
illis, Cujus est imago hæc, & in-
scriptio? Dicunt ei, Cæsaris.

17. Respondens autem Iesus
dixit illis, Reddite igitur quæ sũt
Cæsaris, Cæsari: & quæ sũt Dei,
Deo. Et mirabantur super eo.

EIVSDEM. Herodiani per ea
tempora erant qui Herodem, ut
fertur, Christũ esse contendebant.
quamquam alij Herodianos fuisse

Καὶ ἀποστέλλουσι πρὸς αὐτὸν τι-
νας τῶν Φαρισαίων καὶ τῶν Ἡρωδιαν-
ῶν, ἵνα αὐτὸν ἀρῶσιν λόγῳ.

Οἱ δὲ ἐλθόντες λέγουσιν αὐτῷ,
διδάσκαλε, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ,
καὶ οὐ μέλει σοι πῶς εὐδονῶς ἢ γὰρ
βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων,
ἀλλ' ἐπὶ ἀληθείας τε καὶ ὁδὸν τοῦ Θεοῦ
διδάσκεις. ἔχεις κλίμακον Καίσαρος δὲ
ναὶ, ἢ ἔ; δῶμα, ἢ μὴ δῶμα;

Ὁ Ἰησοῦς αὐτοῖς τὸ ὑποκρίσιν
εἶπεν αὐτοῖς, τί μοι περὶ ζετε; φέ-
ρετέ μοι δηνάριον, ἵνα ἴδω.

Οἱ ἰησοῦσιν αὐτοῖς καὶ λέγουσιν
πάντες ἢ εἰκὼν αὐτοῦ καὶ ἡ ἐπιγραφή;
καὶ εἶπεν αὐτοῖς, Καίσαρος.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν
αὐτοῖς, δοτεδότε τὰ Καίσαρος Καί-
σαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ. καὶ
ἐθαύμασαν ἐπὶ αὐτῷ.

ΑΥΤΟΥ. Ἡρωδιανοὶ κατ' ἐκείνας
τὰς χρόνας ἦσαν τῶν Ἡρώδῳ Χρι-
στὸν λέγοντες, ὡς ἰσορροπῶν. ἄλλοι ἰησοῦσιν
ἀληθὴς φασὶ τὰς Ἡρώδῳ στρατιώτας.
τὸ τὸς

τὸν δεξιὸν αὐτοῦ ὡς ἐναντιώμενος τῷ Χριστῷ
 τῷ ἀληθινῷ, καὶ ὡς παρὶ τῷ ἀρχόντι
 ὄντας, τὴν κατηγορίαν αὐτῶν μαρτυρεῖται
 παρὶ τῶν βέλων τῆς ἐρωτικῆς τῆς πε-
 ραζόντων ἐβλαμμένων ἀκροῦσι τι παρ
 αὐτῶν ὅτι μὴ δότε φόρον. τὸτο γὰρ σα-
 φῶς ὁ παρὼν εὐαγγελιστὴς φησι, διῶμι
 ἢ μή; ἀλλὰ τὸτο δὴ τὰ ἐγκώμια καὶ ἡ
 μαρτυρία τῆς ἀληθείας ἀπαντᾷ, καὶ πᾶ-
 σαν ὁρθῶς περὶ ἀληθείας καὶ μὴ παρ-
 ρησίας ὑποτίθει, αὐτῶν γὰρ ἢ ὁδοῦ
 τῆς Θεῶν, καὶ μὴ φροντίζεν ἑαυτὸν, μη-
 δὲ ὑποσέλλεσθαι ἀπορώπον. Ἐώρα
 γὰρ λέγουσιν, ὡς ὑποαγαγὼν αὐτῶν δυ-
 ράμιμοι καταφρονῶσιν τῆς ἀρχόντου καὶ
 ἀπαγορεύου τῆς τελευτῆς βασιλεῖς φέ-
 ρε. εἰδότες ὅτι καὶ ὁ Ἰσίδας ὁ Γαλι-
 λαῖος εἰσημαίμενος μὴ ὑποακῶν
 βασιλεῖ, μηδὲ ἀπογράφου τῆς κτίσεως,
 ἀπώλετο καὶ πάντες ὅσοι ἐπαίοντο αὐ-
 τῷ διεσκορπίσθησαν. πρὸς δὲ τὴν τοιαύ-
 τῳ πείραν ὁ τῆς σωτηρίας λόγος, πρῶ-
 τῶ μὲν αὐτὸ τὸτο ἐξελέγχει ὅτι πε-
 ραζοσιν· ἵνα μηδὲ ὡς λαοθάλοισι αὐτῶν
 μεγαφρονῶσιν, ἀλλὰ ἴδωσιν ὅτι καὶ τὰ
 ἐγκώμια γνώσκει. τὸτο γὰρ δηλοῖ ὅτι
 εἰδὼς αὐτῶν τὴν ὑποακρίσιν. εἶπε κελεύει
 ὁ ἀρχὸν ἀποσπινεχθῆναι αὐτῷ ὁ
 τελευτῆ βασιλεῖ. καὶ ἔχ ὅτι ἀγνοῖ
 τὴν ὑπογραφὴν, ἀλλὰ ἵνα ἐκ τοῦ θεου-
 μίμου τὴν ἀποκρίσιν ἀλόγως ποιῆσιν, ἐ-
 κείνῳ ἀποκρίνον) ὁ ἐπιμύθη ἀκροῦσι
 σιν. ἐρωτικῶς γὰρ ἦν ἡ εἰκὼν καὶ ἡ
 ὑπογραφή; ὡς ἐφησαν, τῆ βασιλείας,
 ἀκόλαστον ἐκ τῆς ἐκείνου λόγου τὴν ἀπο-
 κρίσιν ἀπέδωκεν, ὅτι βασιλεῖ μὲν τὰ βα-
 σιλείῃ ἀποδῆναι δεῖ. Θεῶν τὰ τῆ
 Θεῶν ὑποακρίσιν δὲ τὰ παρὶ Θεῶν,
 εἰδὲ τὴν δοκίμην κατακλίβιν ἀρχόντι κατέ-
 λιπεν αὐτοῖς ἀποφαινεῖν· εἰ μὴ δοκί-
 μῆς ἕνεκα (ἢ) ἀποφαινεῖ καὶ ὁ Θεῶν, ὁ
 φόρος δίδου. ὅθεν θαυμάσαντες ὁ
 ἀληπτεῖ τὴν λόγον ἀπῆλθεν.

ΤΟΛΩΣ. Ἡρωδῆανὸς κατ' ἐκεί-
 νους τῆς χροῖας ἐκάλειν ὅ μὲν τῆς λέ-

ajunt Herodis milites . Hos autem
 ut Christo verò adversantes, &
 Principi familiares, ideoque suffra-
 gatores haud dubiè futuros accu-
 sationis suæ, testes adesse voluerunt
 interrogationis qua Dominum tē-
 tabant, elicere ex ipso aliquid vo-
 lentes quo negare videretur, dan-
 dum tributū . Hoc enim clarè præ-
 sens Evangelista exprimit : *Dabi-
 mus? an non dabimus?* Ad eam frau-
 dem præmittabantur encomia, &
 illud, de veracitate in cunctis in-
 flexibili, liberaque nec humanis re-
 spectibus obnoxia professione ve-
 rorum officiorum, testimonium .
 Hoc enim *via Dei* est . recta tende-
 re in bonum, non curando quem-
 quam, nec inflecti se sinendo reve-
 rentia personæ cujuslibet . Tales
 verborum insidias prætendunt tā-
 quam sic possent eum pertrahere
 ad contemnendum Principem, &
 vetandam collationem exigi solito-
 rum ab Imperatore vectigalium.
 Sciētes Iudam Galilæum ideo pe-
 rijsse quod docuisset, non esse obe-
 diendum Imperatori : neque per-
 mittendum censum rei familiaris:
 & omnes qui ei adhæserant diffi-
 patos esse . Adversus talem tenta-
 tionem sermo Salvatoris, primū
 quidem illud ipsum detegit & pa-
 llam coarguit, quod dissimulabant,
 tentandi eos animo venire : ne si
 se latere ipsum putarent, hinc ve-
 lut primò successu fraudis suæ sibi
 applauderent & majores inde spi-
 ritus sumerent: sed potius animad-
 verso, penetrare ipsum arcana mē-
 tium, contraherent & damnarent
 spes inanes . Hoc significant illa
 verba : *sciens versutiam eorū*. Deinde
 jubet nummum afferri sibi, qui
 Cæsari pendebatur. nō quod prius
 nesci-

nesciret ejus inscriptionem: sed ut ex conspectu rei præsentis opportunior & probabilior adstantibus nasceretur interrogatio, ad quam ubi quod erat necesse, dolosi captatores respondissent, tum vicissim audirent doctrinam suam nulli calumniæ obnoxiam. Cû enim quesivisset, cujus esset imago illa & superscriptio; ut responderunt Imperatoris esse: aptè ac consequenter ex ipsa oratione captantiû subtexit responsum ab ipsorum insidijs securum: Imperatori, quæ Imperatoris sunt, Deo, quæ Dei sunt, esse reddenda. Adjungendo mentionem Dei, adulationis in Principem, omnem à se suspicionem amolitus est, ut ne speciem quidè ipsis, nedum ansam relinqueret tale quid calumniandi. quandoquidem videtur servitus quædam esse hominis, & non Dei, tributa dare: unde admirati sapientiam irreprehensibilis dicti, abiierunt.

TOLOSANI. Herodianos per ea tempora vocabant vel eos qui dicerent Herodem Christum esse, vel Herodis satellites ac prætorianos, quos sibi adjunxerunt Pharisei ad Christum accessuri. testes videlicet ut essent eorum quæ dicerentur à Christo. tum etiam ut ea armata manu ad eum comprehendendum abducendumque uterentur. Adcûntes igitur cum tali comitatu Dominum, conantur primùm adulationibus delinire ipsum ac fallere: Scimus, inquiētes, te nullo personarum respectu ab officio atque à veritatis professione retardari. ac ne Cæsaris quidem majestæ conturbari quominus contra ejus quoque autoritatè ac potentiam quod jus æquumque fuerit dicere audeas ac facere. Hæc præfati ancipitem de censu quæstionem subjiciunt, ad quam si Christus diceret: licere tributum Cæsari pendere: criminarentur eum ad populum, ut patriæ proditorem libertatis & Romanæ tyrannidis pararium. Sin responderet, nequaquam licere: reum peragerent majestatis, atque ut perduellem Cæsarisque hostem ejus iræ periturum objicerent. At Dominus crudelem versutiam lævarum metium istis ipsis penitus introspicens cordibus, ait ipsis: ostendite mihi numisma. in eo cum Cæsaris effigiem vidisset, Aequum est, ait, hoc metallum ei reddi cujus specie impressum est: sed & illud æquissimû, ut Deo reddantur quæ sunt Dei.

18. Et venerunt ad eum Sad-

ουνας (H) Ηρώδην (E) (H) Χριστόν. (H) δὲ τὸς Ηρώδης γραπτότας ἴδὲ πρὸς αὐτὸν λαβόντες (H) Φαρισαῖοι, ὡς ἀπὸ μαρτυρίας πρὸς τὸ μέλλον των εἰρηναίαν ὑπὸ Χριστοῦ· καὶ ἐπιτίνα λαβῶσιν αὐτὸν καὶ ἀπαγάσιν. Καὶ ἀπαλθόντες πρὸς (H) Κύριον (H) μὲν τὸ εἰρημαίων Ηρώδην αὐτὸν (H) κολακωτικῶς ἀπατῶν αὐτὸν· καὶ λέγουσιν αὐτῷ· οἶδαμεν ὅτι ἔχεις βλάστησιν πρὸς ἄνθρωπον, καὶ αὐτὸς ὑπάρχῃ οὗ Καίσαρος, ὅτι βλάστησιν αὐτὸν· Καὶ εἰ μὲν εἶπῃ ὅτι ἔχεις τελεῖν τῷ Καίσαρι· ἀββάσωσιν αὐτὸν πρὸς (H) ὄχλον, ὡς καταδύσιν αὐτὸς τοῖς Ρωμαίοις· εἰδὲ εἰπῇ, ὅτι ἔχεις, καταπρῆσσωσιν αὐτὸν ὡς ἀντικειμένου τῷ Καίσαρι· ὁ δὲ Κύριος (H) ὁ ποιῶν θαυμάσια γίνῃ, λέγει αὐτοῖς, ὅτι οὐδέποτε μοι (H) τίμιον· καὶ ἰδὼν ἐν αὐτῷ τὸν τῷ Καίσαρι εἰκόνα· λέγει αὐτοῖς· Διδοῦτε τῷ εἰκόνι (H) ὅτι ἔχει (H) τὸν εἰκόνα· τὰ δὲ τῷ Θεῷ· Διδοῦτε τῷ Θεῷ.

18. Καὶ ἔρχονται αὐτῷ Σαδδουκαῖοι πρὸς αὐτὸν

αὐτῶν, οἵτινες λέγουσιν ἑαυτοὺς μὴ εἶναι, καὶ ἐπιμαρτυροῦσιν αὐτῶν λέγουσιν τὰς,

Διδάσκαλος, Μωϋσῆς ἐγραψεν ἡμῖν ὅτι ἐὰν ἕν τις ἀδελφὸς ἀποθάνῃ καὶ ἔσῃ κατὰ τὴν γυναικα, καὶ τὴν γυναῖκα αὐτῆς, καὶ ἔσῃ ἀδελφὸς αὐτῆς, καὶ ἔσῃ ἀδελφὸς αὐτῆς.

Ἐπὶ αὐτοὺς ἑπτά ἀδελφοὶ ἦσαν, καὶ ὁ πρῶτος ἐλάβε γυναικα, καὶ ἀποθνήσκων ἔσῃ ἀφῆκε τὸ σπέρμα.

Καὶ ὁ δεῦτερος ἐλάβεν αὐτῆς, καὶ ἀπέθανεν, καὶ ἔσῃ αὐτὸς ἀφῆκε τὸ σπέρμα. καὶ ὁ τρίτος ὡσαύτως.

Καὶ ἐλάβεν αὐτῆς ἑπτά, καὶ ἔσῃ ἀφῆκαν τὸ σπέρμα. ἕκαστος πάντων ἀπέθανεν καὶ ἡ γυνή.

Ἐν τῇ ἡμέρᾳ αὐτῇ, ὅταν ἀναστῶσιν, πῶς αὐτῶν ἔσῃ γυνή; οἱ γὰρ ἑπτά ἔσῃ αὐτῆς γυναῖκα.

Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ἔσῃ τὸ πλανᾶσθε, μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς, καὶ τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ;

Ὅταν γὰρ ἔσῃ νεκρῶν ἀναστῶσιν, καὶ ἔσῃ γαμήσιον, καὶ ἔσῃ γαμήσιον. ἀλλ' εἰσὶν ὡς ἄγγελοι οἱ ἐν τοῖς οὐρανοῖς.

Περὶ δὲ τῶν νεκρῶν, ἐπὶ ἐγείρονται, ὅτι ἀνεγνώσθη ἐν τῇ βίβλῳ Μωϋσέως, ὅτι τὸ βῆμα, ὡς εἶπεν αὐτῶν ὁ Θεός, λέγων, Εγὼ ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ, καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ;

Ὁὐκ ἔστιν ὁ Θεὸς Θεὸς νεκρῶν, ἀλλὰ Θεὸς ζώντων. ὑμεῖς δὲ πολὺ πλανᾶσθε.

ΤΟΛΟΣΑΙ. Τῶν Ἰουδαίων οἱ μὲν Ἐσσηνοὶ ἐκαλεῖσθαι οἱ δὲ Φαρισαῖοι οἱ δὲ Σαδδουκαῖοι καὶ ἔσῃ τῶν ἀπάντων οἱ Σαδδουκαῖοι ἐλεγοῦσιν ἡμῖν ἀνάστασιν.

ducaei, qui dicunt resurrectionem non esse: & interrogabant eum dicentes,

19. Magister, Moyses nobis scripsit, ut si cujus frater mortuus fuerit, & dimiserit uxorem, & filios non reliquerit, accipiat frater ejus uxorem ipsius, & refuscitet semen fratri suo.

20. Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est non relicto semine.

21. Et secundus accepit eam, & mortuus est: & nec iste reliquit semen. Et tertius similiter.

22. Et acceperunt eam similiter septem: & non reliquerunt semen. novissima omnium defuncta est & mulier.

23. In resurrectione ergo cum resurrexerint, cujus de his erit uxor? Septem enim habuerunt eam uxorem.

24. Et respondens Iesus, ait illis, Nonne ideo erratis, non scientes scripturas, neque virtutem Dei.

25. Cum enim à mortuis resurrexerint, neque nubent, neque nubentur: sed sunt sicut Angeli in Coelis.

26. De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi, super rubum quomodo dixerit illi Deus, inquam, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Jacob?

27. Nō est Deus mortuorum, sed vivorum. Vos ergo multum erratis.

TOLOSANI. Iudæorum aliqui Essæi vel Esseni vocabantur: alij Pharisæi; postremò nonnulli Sadducæi. Horum uni omnium quos ultimo

ultimo nominavi Sadducei, dicebant non esse resurrectionem, neque Angelum, neque spiritum. Igitur isti ad Salvatorem accedentes talem quãdam narrationem componunt, quo scilicet probent absurdum ac falsum esse dogma resurrectionis. Septem, inquit, fratres erant, qui eandem omnes ordine uxorem habuerunt. Sequuntur cætera, quibus illi putabant palmarium ad convellendam resurgendi spem argumentum contineri. Iecerant autem fundamentum ejus, quam fingeant fabule eam Mosis Legem, quæ fratrem superstitem defuncti viduam ducere jubebat. Hic Salvator, quod fraus eorum aspiraret, statim sentiens, errare ipsos monet ignorantia scripturarum. Non enim, inquit, ut putatis vos, vita erit post resurrectionem hujus similis, corporeis sensibus pollens & voluptatum dolorumque vicissitudinibus obnoxia. Sed alia quædam corporeæ gravitatis expers, & angelicæ imitatione naturæ felix. Hoc vos idcirco quod nescitis, resurrectionem abhorretis credere. Atqui, ut dixi, in illa beata vita nec libidinis corruptio erit, nec liberis gignendis opera dabitur. Fluxæ siquidem mortalitatis, cujus necessitas hic viget, illinc submotæ longissime est, remedium generatio est. Nullæ igitur ibi nuptiæ unde mors exulat. sed vitam planè degemus Dei Angelis quam simillimam, omni Successionis cura propagandæ solutissimi. nam cur hæredem semper victuri quæreremus? Fore autem resurrectionem planè vincit is scripturæ locus quo se Deus profitetur Abrahami, Isaaci & Jacobi Deum. qui si essent

μήτε Ἀγγέλῳ μήτε Πνεύματι. ὅτι τοῦ
 νῦν ὁμοιωθεὶς προσεγγίζοντες τῷ Σωτῆρι
 πλάτῃσαι τοιαύτην διήγησιν. ὡςτε τὴν
 ἀνάστασιν ἀναιρῆν. ἐπὶ δὲ Σιμωνῆσαι
 ἀδελφοὺς μίαν γυναῖκα ἑαυτῶν γυναῖκα.
 τῶν δὲ ἐποίησαν ἵνα διακούρωσι τὴν ἀνά-
 στασιν. παρεβάλλοντο ἡ ἐστὶ τῶν Μω-
 σέως νόμου. διὸ καὶ ἐστὶ τῆς ἀγνοίας
 αὐτῶν σκαιώρημα γίνεσθαι ὁ Σωτὴρ δίδι-
 σιν αὐτοὺς ἀγνοούντας τὰς γραφὰς. λέ-
 γων. ὅτι ἔσθι ὡς ἡ ἀλήθεια ὑμῶν
 ἢ μὴ τὴν ἀνάστασιν ζωὴν σωματικὴν ἢ
 τοιαύτην ἔχουσαν τὴν ἀσθενεῖαν. ἀλλ'
 ἀσωμάτως τε καὶ ἀσθενεῖαν. δια γὰρ γίνεσθαι
 ἀγνοίας ταύτης ὑπολαμβάνετε μὴ
 εἶναι ἀνάστασιν. ἔδδὲ γὰρ φησὶν ἡ μέγλο-
 μῆν. ἔδδὲ περὶ τοῦ τῶν φαρ-
 τῶν σωματικῶν καὶ μὴ μενόντων αἰεὶ. διὸ
 καὶ ὁ γὰρ ἀναιρῆσθαι. καὶ ὡς ἀγ-
 γελῶν θεῶν ἐσομεθα τότε. μηδὲνα λέγοντες
 τῆς τῶν γένεσιν ἀσθενεῖαν ποιῶμενοι. ἔστι
 ἀρα ἀνάστασις ὡς ἡ θεῶν δηλοῖ γραφὴ
 λέγουσα. ὁ Θεὸς Ἀβραάμ, καὶ Ἰσαὰκ,
 καὶ Ἰακώβ. ὡςτε ἔσθι ὁ Θεὸς νεκρῶν
 ἀλλὰ ζώντων.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τίνας εἶ-
 σιν οἱ Σαδδουκαῖοι; ἀρεστοὶ Ἰουδαίων
 ἔπειτα λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάστασιν, μήτε
 ἀγγέλῳ, μήτε πνεύματι, καὶ ἐπι-
 θεοῦ μὴ ἔδδὲν αὐτοὺς ὡς ἀναστάσεως λέγουσι.
 πλάτῃσαι ἵνα λέγοντες, καὶ πρῶτον
 Σιμωνῆσαι ὡς ἔπαισαν μὴ γενησόμενοι,
 οἰόμενοι εἰς ἀπορίαν αὐτῶν ἐκβαλεῖν, καὶ
 εἰ ἀνάστασιν εἶναι ἀνατρέψαι. καὶ πῶς
 ἐνεκεν ἔσθι ἡ ἀνάστασις δύο ἢ πρῶτος, ἀλλ'
 ἐπὶ αἰετῶς ὡςτε ἐκ παλαιότητας κωμωδῆσαι τὴν
 ἀνάστασιν. διὸ καὶ λέγουσι, πάντες ἔχον
 αὐτὴν. τί ἔστι ὁ Χριστὸς; πρὸς ἀμφοτέρω
 ἀποκρίνεσθαι, ὅτι πρὸς τὰ ῥήματα, ἀλλὰ
 πρὸς τὴν γνώμην, ἰσαμῆν καὶ ὅτι
 ἀνάστασις ἔστι, καὶ ὅτι τοιαύτη ἀνάστασις
 οἷα ὡς φασὶ Ἰησοῦς τῶν Φαρισαίων ὑπο-
 λαμβάνειν. τί γὰρ φησι; πλανῶμεθα
 εἰδότες τὰς γραφὰς, μηδὲ τὴν διουσίαν
 τῶν

τῷ Θεῷ. ἐπεὶ γὰρ ὡς εἶδότες, Μωσῆα
 παρεξάλλοντο καὶ ὡς νόμου, δέκνυσιν
 αὐτοὺς τὰς γραφὰς ἀγνοῦντας, ὅτι τῷ
 θεῷ καὶ τῷ δυνάμει τῷ Θεῷ. καὶ ἐπι-
 δὴ αἰτιον ὡς τῷ μὴ νομίζῃν ἀνάστασιν, ὅ
 θιαύτῳ ὑποπτεύειν ἡγήσασθαι παραγ-
 μάτων κατάστασιν, ἀπὸ θεοῦ ὡς
 εἶτα καὶ ὁ σῶμα τῷ. Ἐν γὰρ τῇ ἀνα-
 στάσει, φησὶν, ἔτε γαμῶσιν, ἔτε γα-
 μίσκοντα. Ἰδούδες ἐν ὑποπτεύσει
 ἀγνοῦντες τὸ κατὰ τὴν ἀνάστασιν γραφῶν,
 καὶ τὸ δυνάμει τῷ Θεῷ τὸ μὴ ὄντων
 τῶν λόγων τὰ πάντα συνησαμῶν. ἡ τις
 καὶ τὰ διεφθαρμένα εἰς ἀνάστασιν ἀγα-
 καὶ ἐπειδὴ μὲν ὄντων ὡσαύτως ἀνθρώποι
 μηκέτι ἀναστάντες εἰς πλῆθος, καὶ
 περὶ καὶ ἀγγέλων. Ἄλλο τῷ κοινῶν
 γάμων ἀναμνηστικῶν. τῷ γὰρ ὡς ἀγ-
 γέλων τῷ Θεῷ ἐν τοῖς ἔθνεσιν. ὡς περ
 γὰρ ὁ ἀγγελικὸν πλῆθος πολὺ μὲν ὄν, ἔ
 μὲν ὅτι ἡγήσασθαι ἀναστάντες, ἀλλ' ὅτι δη-
 μιουργίας ὑποπτεύει. ἔτω δὲ καὶ ὁ
 ἀναστάντων πλῆθος. ὅτι τῷ ἡγήσασθαι
 ἀνάστασιν, καὶ ὅτι ἀδύνατον ὁ παραγ-
 μα τῷ, ἔτε ἐπιπληρίας τῷ Θεῷ ὑμῶν
 σῆσι, καὶ ὅτι ὅτι φυσιολογίας. ἔτε
 γὰρ τὰ ὅτι ὄντων, φησὶν, ἀπὸ Θεοῦ
 ὁ Θεός, ἀλλ' εἰμὶ τῷ ζώοντων καὶ τῷ
 ὄντων. ἴσμεν ὅτι καὶ ὡς τὸ λέγει
 πάντων ὁ δὲ τῷ Οὐαλεντίνῳ καὶ
 Μαρκίωνῳ ἐπὶ ἡμέραν, ὅτι ψυ-
 χὰς ἀναστάντες τὸ λόγον. πάντας γὰρ
 ζῆν, καὶ κατὰ τῶν εἰρηκέναι ὡς Κυ-
 ρίου ὡς τῶν ὄντων Θεῶν. ἔτε δὲ πᾶσι
 διαδοχικαῖς καὶ ψυχῶν ὡς ἀπὸ
 γία, ἀλλὰ κατὰ σωματικῶν. ὡς καὶ
 τῶν ἡ δόξαρισι. λέγει τῷ ὅτι ἀνί-
 στασθαι ὁ νεκρῶν, ὅτι μὲν σῶμα τῷ ἢ
 ψυχῇ. ὅτι ὡς ἐν τῷ μεταξὺ τῆς ψυ-
 χῆς ἀναμνηστικῶν, ἀλλ' ὡς ἀπὸ
 τῶν, καὶ τῶν ψυχῆς ἡμέραν ὅσα
 μὲν σῶμα τῷ ἔχει ὅτι ἔχει. ἔτε
 ἐν γὰρ ἡ ὁ ὑμῶν ὡς ἐν ὅτι
 ἀναμνηστικῶν, καὶ ἡ ζωὴ κοινῆ, καὶ
 ἑκατέρων. δὲ ὡς ὁ τῷ ὅτι ἡ

funditus ac sine spe restitutionis
 mortui, neutiquam dici posset eo-
 rum Deus, qui non nisi viventium
 verè Deus est.

VICTORIS ANT. Qui sunt
 hi Sadducæi? Secta Iudæorum alia,
 docens: non esse Resurrectionem,
 neque Angelum; neque Spiritum.
 Ac nihil illi quidem rectà de resur-
 rectione percontantur: confingunt
 autem causam quamdam, & ca-
 sum cōformant, ut est usus rerum
 humanarum, numquam, aut vix
 patrabilem. Sic rati se in arcum
 contrufuros Dominum, & resur-
 rectionis dogma subversuros, qua-
 re autem non satis habuerunt duos
 aut tres ejusdè mulieris viros fin-
 gere; sed septem? ut tanto abun-
 dantius resurrectionē traducerent
 ridendamque propinarent. Quare
 inculcant: omnes eam habuerunt.
 Quid ergo Christus? utrisque oc-
 currit, non ad verba, sed ad sen-
 tentiam respōsum accommodans,
 docensque & resurrectionem fore,
 & eam nequaquā talem fore, qua-
 lem quidam dicerent Pharisæos
 opinari. Quid enim ait? Erratis
 nescientes scripturas, neque virtu-
 tem Dei. quia enim velut docti
 Moysem protulerunt & Legem,
 ostendit ipsos scripturas ignorare;
 & inde virtutem quoque Dei ne-
 scire. Et quia causa ipsis negandæ
 resurrectionis, erat falsa opinio,
 qua sibi persuaserant, talem tunc
 fore statum rerum, qualis nūc cer-
 nitur, causæ remedium apponit,
 ut secutum ex ea morbum tollat.
 In resurrectione enim, inquit, neque
 nubent, neque nubentur. Falsum
 igitur pro concessio & confessio su-
 mitis, non intelligentes quid Scri-
 ptura de resurrectione doceat; nec
 L I scien-

scientes Dei virtutem, quæ verbo cuncta ex nihilo condidit. quæ & corrupta in resurrectione perducit. Et quoniã ibi permanent homines in eodẽ semper statu, nõ ulterius multiplicandi, sicut & Angeli, propterea inde nuptialis cõmunicatio tolletur. Hoc sonant illa: *Sicut Angeli Dei in caelis*, ut enim Angelica multitudo quantacũq; est, nõ generatione propagata sensim est, sed creatione simul edita: sic & multitudo resurgentium. Futuram autem revera resurrectionem, & nihil in ea esse quod fieri non possit, Dei testimonio adstruit, non ratione naturali. Non enim, ait, Deus Sanctus eorum qui non sunt, Deus est: sed viventium utique ac existentium. Scimus hanc sententiã Christi etiam à Valentinianis & Marcionitis oppugnatam, de animabus dictam, contendentibus. Eas enim vivere, & de his locutum Dominum, cum dixit: viventium Deum esse. At Sadducæis non de animabus erat quæstio, sed de corporibus. quare de his agit responsio. Dicitur autem tunc resurgere mortuus, quando ejus anima iterum conjungitur corpori. non quod tempore medio inter mortem & resurrectione anima dissolvatur aut evanescat; sed quod otiosa vacet ab operationibus, quas in corpore præsens exercebat, quæ propriæ functiones ejus naturæ sunt. unum enim quiddam ex ambobus coagmentatum homo est, & vita commune bonum partis utriusq; quare ut restituatur vita post mortẽ, corporis animæq; cõcurso opus est.

28. Et accessit unus de Scribis
 ,, qui audierat illos conquirentes,
 ,, & videns quoniam illis benè re-
 ,, sponderit, interrogavit eũ quod
 ,, esset primum omniũ mandatũ.
 29. Iesus autem respondit ei,
 Deut. 6.4 ,, Quia primum omnium manda-
 ,, tum est, Audi Israël, Dominus
 ,, Deus noster, Deus unus est.
 30. Et diliges Dominum Deũ
 ,, tuũ ex toto corde tuo, & ex tota
 ,, anima tua, & ex tota mète tua,
 ,, & ex tota virtute tua. Hoc est
 ,, primum mandatum.
 Levit. 19:18. ,, 31. Secundũ autem simile est
 ,, illi, Diliges proximum tuum
 ,, tamquam te ipsum. majus horũ
 ,, aliud mandatum non est.
 32. Et ait illi Scriba, Bene Ma-
 ,, gister in veritate dixisti, quia
 ,, unus est Deus, & non est alius
 ,, præter eum.
 33. Et ut diligatur ex toto cor-

κατὰ ζωνὴν πάλιν ἀναστῆναι.
 ,, Καὶ προσελθὼν εἰς τὸν γραμμα-
 ,, ματίων, ἀκρόατος αὐτῶν συζητῶντων,
 ,, εἰδὼς ὅτι καλῶς αὐτοῖς ἀπεκρίθη
 ,, ἐπιηρώτησεν αὐτὸν, ποία ἐστὶ πρώτη
 ,, πασῶν ἐντολῆ;
 ,, Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἀπεκρίθη αὐτῷ, ὅτι
 ,, πρώτη πασῶν τῶν ἐντολῶν, ἀκούε
 ,, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν, Κύ-
 ,, ριός ἐστις ὁ Θεός.
 ,, Καὶ ἀγαπήσεις Κύριον Θεόν
 ,, σου ὅλην τὴν καρδίαν σου, καὶ ὅλην
 ,, τὴν ψυχὴν σου, καὶ ὅλην τὴν
 ,, δυνάμειόν σου, ὅτι ὅλην τὴν ἰσχύον σου
 ,, αὐτὴ πρώτη ἐντολή.
 ,, Καὶ δευτέρα ὁμοία αὐτῇ, ἀγα-
 ,,πήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυ-
 ,, τόν. μείζων τῶν ἄλλων ἐντολῶν οὐκ
 ,, ἔστι.
 ,, Καὶ εἶπεν αὐτῷ ὁ γραμματέας,
 ,, καλῶς διδάσκαλε ἐπὶ ἀληθείας εἶπας,
 ,, ὅτι εἰς ὁ Θεός, καὶ ὅτι οὐκ ἔστι ἕτερος
 ,, πλὴν αὐτοῦ.
 ,, Καὶ ὁ ἀγαθὸν αὐτοῦ ὅλην τὴν
 καρ-

καρδίας, καὶ ἅς ὅλης τῆς συνείσεως,
 καὶ ἅς ὅλης τῆς ψυχῆς, καὶ ἅς ὅλης
 τῆς ἰσχύος, καὶ ὅ ἀγαπᾷ τὸ πλησίον
 ὡς ἑαυτὸν παρὸν ὅτι πάντων τῶν ὀλο-
 καυτωμάτων ἐστὶν ἱεροῦ.
 Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἰδὼν αὐτὸν ἐπι-
 νεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῷ, ὅτι
 μακρὰν εἶδος βασιλείας τοῦ Θεοῦ.
 καὶ ἕδεις ὁδοῦ ἐπὶ ἅμα αὐτὸν ἐπε-
 ρώτησάν.

de, & ex toto intellectu, & ex
 tota anima, & ex tota fortitu-
 dine: & diligere proximum tam-
 quā seipsum: majus est omnibus
 holocaustibus & sacrificijs.
 34. Iesus autem videas quod
 sapienter respondisset, dixit illi,
 Non es longè à regno Dei. Et
 nemo jam audebat eum inter-
 rogare.

ΤΟΛΩΣ. Ο μὲ Ματθαίῳ φησὶ
 ἐπὶ πειρασῶν παρεστῆσαν. ὁ δὲ Μάρκος
 ἐνταῦθα λέγει ὅτι φρονίμως ἀπεκρίθη.
 καὶ ὅτι ἐστὶν ἐναντίως ἐν τοῖς Ευαγ-
 γελισαῖς. ὅτι μάλιστα εἰ αὐτῷ ὁ Πνεῦ-
 μα ὁ ἄγιον. ἀλλ' εἰκός τρωτῶ μὲ αὐ-
 τῷ ὡς πειρασῶν ἐληλυθῆναι. εἰθ'
 ὑπερῶ ἀπὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀποκρίσεως
 συνείσει λαβῆν. καὶ ἰνεχῶς ἀποκρι-
 θῆναι. καὶ ἐπιανεθῆναι διὰ τῆτο. ἔξ
 ἡμικείας δὲ γέροντες αὐτῷ ὁ ἐπαίνῳ.
 ὅτι εἶπεν ὅτι ἐπὶ τῆς βασιλείας.
 ἀλλ' ὅτι μακρὰν εἶδος. λέγουσι δὲ ἕως ὅτι
 ἐπιλήψασθαι τῷ Χριστῷ ἐληλυθεν ὡς ἐπὶ
 διορθωθῆναι τῷ νόμῳ. Καὶ ἄλλ' τῷ
 ἀποδείξαι αὐτὸν ὡς ἀπὸ τῆ τοῦ νό-
 μῳ. δάκνυσι δὲ αὐτὸν ὁ Σωτὴρ ὡς ἐπὶ
 τῷ μὴ ἔχειν ἀγάπην, ἀλλὰ μᾶλλον
 φθῆναι, ἐπὶ τῷ πικρῷ ἐληλυθεν
 ἐρώτησιν. διὸ καὶ φησὶν αὐτῷ. τρώτη
 ἐστὶν μεγάλη ἐνταῦθα, ὅτι ἀγαπᾷ τὸ Θεόν.
 δευτέρα δὲ καὶ ὁμοία ὅτι ἀγαπᾷ τὸ
 πλησίον. ὁ γὰρ τὸ Θεὸν ἀγαπᾷ καὶ
 τὸν πλησίον ἀγαπᾷ ὡς Θεὸς ἔργον ὄντα
 κάλλιστον. ἔσθ' ὁ πλησίον ἀγαπᾷ
 πολλῶ μᾶλλον καὶ τὸ Θεόν.

ΤΟΛΩΣΑΝ. Hunc Matthæus
 refert accessisse ad Christum ten-
 tandi ejus animo. Marcus verò
 hic ait eum sapienter respondisse,
 quæ nequaquam pugnant. nec ma-
 gis diffidere ab invicem Evange-
 listæ possunt, quam ipse à se ipso
 dissentire Dei spiritus, quo uno
 omnes instincti scripserunt. Veri-
 simile igitur est, primum venisse
 hunc hominem consilio tentandi,
 deinde à responsione Christi pru-
 dentiam sumpsisse; quam rectè re-
 spondendo probaverit: merueritque
 ideo laudari. Nec tamen absoluta
 laus ejus fuit. Neque enim dixit
 Christus: intrasti in Dei regnum;
 sed, non longe es à regno Dei. Ajunt
 verò quidam venisse istum spe ac
 proposito intercipienti Christum,
 quem audiverat se ferre correcto-
 rem Legis, ex quo ipso demon-
 straturum se sperabat esse illi. Legi
 contrarium, quam corrigere & ab-
 rogare idem esset. Opportunè ip-
 sum igitur caritatis Christus com-
 monet, cujus defectu ad istud cap-
 tationis astutæ consilium descen-
 derat. Commemorato quippe ma-
 gno ac primo mandato, quod unū
 ille petierat, nihilominus pergens
 ex abundanti Dominus secundum
 præscribitur, necessitati potius in-
 terro-

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Διατί ὁ Ματθαῖος
 φησὶν ὅτι πειρασῶν ἐπηρεώτησεν αὐτὸν
 ὁ νομικός, ὁ δὲ Μάρκος τῶν
 ἐπιπέ; εἰδὼς γὰρ ὁ Ἰησοῦς φησὶν ἐπι-
 νεχῶς ἀπεκρίθη αὐτῷ, εἶπεν αὐτῷ, ὅτι
 μακρὰν εἶδος τῆ βασιλείας τοῦ Θεοῦ.
 ὅτι ἐναντιώμενοι, ἀλλὰ ἔσθ' ἀφοδρα
 συνείσεως. πρώτιστα μὲ γὰρ πειρασῶν

interrogantis, quàm ejus interrogationi responsionem accommodans suam. Addit autem, quod iste nesciebat, primi ac summi quo Dei amor præcipitur, simile esse illud alterum quo amari homines jubentur. Simile planè: cum utriusque amoris par atque eadem ratio fit. ut enim amatur Deus propter se, ita & amari debet homo propter Deum, cujus opus cum sit pulcherrimum, ab autoris sui manibus causas cur ametur trahit. quod qui facit satis indicat quanto amore complectatur Deum: tanto scilicet ut ex eo supersit quod in Dei opera refundat.

ANONYMI. Quare Matthæus ait hunc Jurisperitum tentadi gratia interrogasse Dominum: Marcus autem contra: *Videns enim, inquit, Iesus quod sapienter respondisset, dixit illi: non es longe à regno Dei? Non adversantes sibi invicè, sed præclare cõsentientes hæc scribunt Evangelistæ duo.* Interrogavit enim à principio tentandi causa: sed ex tum accepta responsione cum profecisset, est laudatus. non enim statim initio ipsum laudavit; sed quando dixit: amare proximum majus esse omnibus holocausto- matibus & sacrificijs. tunc ait: non longè es à regno. quod res parvi momenti contempisset sabbata & ritus exteriores; caput autem & quasi arcem virtutis caritatem esse præclare vidisset. Tamen nondum ei testimonium perhibuit perfectæ laudis; sed cui aliquid adhuc deesset. eo enim ipso quod ait, non longè es, ostendit desiderari aliquid: ut quæreret quod aberat. Si autem dicentem istum: unum esse Deum, & præter ipsum non esse alium,

ὡς τὸ ἀρχὴν, ἀπὸ δὲ τῆς ἀποκρίσεως ὠφελῆθαι, ἐπὶ νῆπι. ἔδδὲ γὰρ ὡς τὸ ἀρχὴν ὡς ἐπὶ νῆπι, ἀλλ' ὅτε εἶπεν ὅτι ὁ ἀγαπᾶν πλεονάζον πλεονάζον ἐστὶ τῶν ὀλοκαυτωμάτων. τότε φησὶν, ἔμακρυν εἰ ἀπὸ τῆς βασιλείας, ὅτι τῶν παπεινῶν ἰσχυρῶς λέγω δὴ τῶν σαββάτων καὶ τῶν λοιπῶν. ἔτ' ἀρχὴν τὸ ἀρχὴν τὸ ἀγαπᾶν ὅποια τίς ἐστὶ κατενόησεν. ὁμοίως ἔδδὲ ἔτι ἀπὸ ἀπρητισμένης τὴν ἔσσαν ἑωμένηκε, ἀλλ' ἐπὶ λείποντα. ὁ γὰρ εἰπὼν, ἔμακρυν εἰ, δεικνύσιν ἐπὶ ἀπέχοντα, ἵνα ζητήσῃ ὁ λοιπὸν. εἰ δὲ εἰπόντα ἂν ὅτι εἰς ἐστὶν ὁ Θεὸς, καὶ πλεονάζον ἀπὸ ἐστὶν ἄλλο, ἐπὶ νῆπι, μὴ θαυμάσῃς, ἀλλὰ καὶ ἐστὶν κατενόησε, ὡς πρὸς τὴν πλεονάζον ἀποκρίνεσθαι τῶν πλεονάζοντων. καὶ γὰρ μυρία ὡς τῶν Χριστῶν λέγωσιν ἀνάξια τὴν δόξης αὐτῆς, ἀλλὰ τῶν ἔπολυμῶσιν εἰπὼν, ὅτι ὁ καθόλου ἐστὶ Θεός. ἀφίπτοι ἂν τῶν πλεονάζοντων δόγματος μὲν, καὶ ἔσσαν τὰ παλαιὰ, εἰδὼς ὡς ὅτι περὶ ἐπιτηδῶν ἔσσαν καὶ τῆς καμῆς διδασκαλίαν καὶ κατὰ πλεονάζοντα. ἄλλως δὲ καὶ ὁ εἰς Θεός, καὶ πλεονάζον ἀπὸ ἐστὶν, καὶ ἐπὶ τῆ παλαιᾷ καὶ πανταχῶς ἔσσαν ἀθήτησιν τῶν ἡμῶν, ἀλλὰ πρὸς ἀντιπλεονάζον εἰρησῶ τῶν εἰδῶν. ὡς τε καὶ τῶν ἐπαμῆσας ἔτι εἰρηκότα, τῆ γνώμη ἐπὶ νῆπι.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤ. Ὁ μὲν Ματθαῖος ἐπὶ πλεονάζοντων ἡρώτησεν. ὁ δὲ Μάρκος τὸν μαθητὸν. εἰδὼς γὰρ φησὶν ὁ Ἰησοῦς ὅτι νενεχῶς ἀπεκρίθη, εἶπεν αὐτῶν ἔμακρυν εἰ ἀπὸ βασιλείας τῆς Θεῶν, ἔκ ἐναντιᾶ μὲν εἰσποῖς, ἀλλὰ καὶ σφοδρᾶ ἑωμένητες. ἡρώτησε μὲν γὰρ πλεονάζοντων ὡς τὴν ἀρχὴν, ἀπὸ τῆς ἀποκρίσεως ὠφελῆθαι, ἐπὶ νῆπι. ἔδδὲ γὰρ ὡς τὸ ἀρχὴν ὡς ἐπὶ νῆπι, ἀλλ' ὅτε εἶπεν, ὅτι τὸ ἀγαπᾶν πλεονάζον πλεονάζον ἐστὶ τῶν ὀλοκαυτωμάτων, τότε φησὶν, ἔμακρυν εἰ ἀπὸ τῆς βασιλείας. ὅτι τῶν παπεινῶν ἰσχυρῶς καὶ

καὶ τὸ ἀρχὴν τῆς ἀρετῆς κατέλαβε· καὶ γὰρ πάντα ἔκλεινα διὰ τῆς τοῦ, ἔ τοσαύτα· ἔ τὰ λοιπὰ, ἔ ἕδὲ ἕτως αὐτῶ ἀπερησιμένῳ τῆ ἐπαίνε· ἔ μὲν ἦκεν, ἔ ἀλλ' ἐπιλείποντα· τὸ γὰρ εἰσαίνε, μακρὰν εἰς τὸ τῆς βασιλείας, δεικνύσιν ἐπιπέχοντα, ἔνα ζητήσῃ τὸ λέγον· πινῶ· ἔν ἐνεκεν τῆ ἀρχῆν πάντων τῶ Ἰησοῦ παρεβάλετο τῶ ἐρώτησιν; παρεδοκῶν ἔνα λαβὴν παρέξεν αὐτῶ ὡς ἐπιδορθωσόμενον αὐτῶν, διὰ τὸ καὶ ἑαυτῶν ποιῶν Θεόν· τί ἐν ὁ Χριστός; δεικνύς ὅθεν ἐπιπάδα, διὰ τῆ μηδεμίαν ἔχῃν ἀγάπην, διὰ τῆ φόβου καὶ ζηλοτυπίας τῆ κειομαί, φησιν, ἀγαπήσῃ Κυρίου Θεόν σε, αὐτῆ πρώτη, καὶ μεγάλη· δευτέρα δὲ ὁμοία αὐτῆ, ἔ ἀγαπήσεις πλησίον σε ὡς ἑαυτῶν· διὰ τὸ ὁμοία αὐτῆς; ὅτι αὐτῆ ἐκείνῳ παρεδοκῶν, καὶ αὐτὸ τὸ ἀγαπῶν ἡμᾶς Κύριον καὶ Θεὸν ὑμῶν ἦρηται ἔ ἀγαπῶν ἡμᾶς ἑαυτῆς· ἀγαπῶντες γὰρ ἑαυτῆς, ἀγαπῶμεν καὶ ποιῶντα ἡμᾶς ἔνα τῆς, ὡς ἐπὶ κατ' εἰκόνα τῆ κτίσαντος ὑμᾶς· ἔ γὰρ ἐκ τῆ ἀγαπῶν καὶ Θεὸν ἀγαπῶμεν ἑαυτῆς, ἀλλὰ τῆ ἀγαπῶν ἑαυτῆς διχαριστήμεν τῶ ὑμᾶς ποιῶντα ἔ χαριστήμεν τὰ ποιῶντα ἕπινα ὅτι δυσεξαρτήμενα, ἀμειβόμενοι καὶ ὁ δυνατῶ ὑμῶν αὐτῆ διὰ τῆ ἔνα τῆς ἀγάπης, πᾶς γὰρ ὁ φάλα παρεῶν μιῶν ὁ φῶς, καὶ ὅτι ἐρχέται πρὸς ὁ φῶς· καὶ πάλιν· ἔπι ἀφρον ἐν καρδίᾳ αὐτῆ, ὅτι ἐστὶ Θεός· καὶ τοὶ διὰ τῆ διεφθάρσαν καὶ ἐβδελύχθησαν ἐν ἐπιτιθεύμασι· καὶ ὁ ἀγαπῶν με, πᾶς ἐντολαίς με τηρήσει, καὶ τὸ κεφάλαιον τῆ τῆ, ἀγαπήσεις πλησίον σε· τῶ πρώτῳ ἐν ἐρώτησιν, ἐπιγάρα καὶ τῆ δευτέρῳ ἔδεν αὐτῆς διποδοῦσαν· πλεονάζει τῆ ἐπαναλήψῃ τῆ πρὸ τῆ αὐτῆ· ὁ ὅτι ὅλη τῆ ἀγαπῶν, ἔνα ἐπιτείνῃ τῆ ἀγαπῶν εἰς πλεονότητα· μη καταλιπὼν διποκλείσιν ἐπὶ ἄλλο μηδὲν, ὅπερ ἐλαττωσῇ τῆ πρὸς Θεὸν ἀγαπῶν· πάντων ἐν εἰπὼν μεγάλῳ ὁ Κυρίῳ, πρὸς

laudavit, ne mireris. Sed & hinc discite, ut ad anticipatas accedentiū notiones sua responsa conformet. nam etsi innumera de Christo dicant indigna gloria ejus, illud certe numquam dicere audebunt: ipsum omninò Deum non esse. Sinit autem illum in priori permanere sententia, & laudare veteris testamenti dogmata: sciens eo aptiorè ipsum fore ad percipiendā suo tempore novi quoque testamenti doctrinam. Cæterū illud: Deus unus est, & præter eum non est alius, tā in veteri testamento, quàm ubicūque positum, non pertinet ad exclusionem Filij à Divinitate, sed ad distinguendum verum Deum ab Idolo. quare & hunc laudans sic locutum, verè & ex animi sententia laudavit.

VICTORIS ANT. Matthæus ait interrogasse tentando. Marcus contra: *Videns enim, inquit, Iesus, quod sapienter respondisset, ait illi: non longè es à regno Dei.* Non ad-versantes invicem, sed præclare consentientes. Interrogavit siquidem tentans, sed responsione correctus, laudari meruit. non enim à principio laudavit: sed quando dixit: amare proximum majus esse holocaustatis. tunc ait, non longè es à regno Dei. quoniam humilia contempsit, & principatū virtutis arripuit. nam omnia illa propter hoc sunt; Sabbathum, inquam, & reliqua. Ac nec sic plenam illi laudem tribuit, sed cui adhuc aliquid deesset. Dum enim ait, non longè es, ostendit nondum ad finem pervenisse; ut quæreret quod deesset. Quare igitur à principio talem Iesu proposuit quæstionem? Sperans videlicet, sic se ansam

ansam ipsi præbiturum quasi emē-
dandi se, in eo quod sese Deum
faceret. Quid igitur Christus? ostē-
dens inde illum ad istam insidiosā
captationem descēdisse, quod nul-
lam haberet caritatem, sed livore,
& invidia tabesceret, ait: *Diliges
Dominum Deum tuum. Hoc primū
& maximum mandatum: secundum*

autem simile est huic. Et diliges proximum tuum sicut te ipsum. Quare au-
tem simile est huic? quod hoc illi viam sternat. Nam ipsum amare nos
Dominum Deum nostrum, sumitur ex amore quo nos ipsos amplecti-
mur. amantes siquidem nos ipsos, amamus eum qui fecit nos tales, ut
referremus similitudinem Conditoris nostri. non enim ex eo quod Deū
amamus, nos ipsos amamus. sed & hoc ipsum quod amamus nos, be-
neficio imputamus Creatoris nostri, cui gratificato nobis talia, quæ nu-
merari vix possunt, reddimus quam possumus vicem gratiarum, talem
ei mutuam caritatem rependendo. *Omnis enim malè agens odit lucem, &
non venit ad lucem.* Et rursus: *Dixit insipiens in corde suo, non est Deus.*
quare & ex hoc: *Corrupti & abominabiles facti sunt in studijs suis.* &:
Qui diligit me, mandata mea servabit. Et caput ac summa horum: *Diliges
proximum tuum.* De primo igitur interrogatus, secundum etiam appo-
suit, nihil illo inferius. Illud autem, *in tota mente &c.*, abundat repetitio-
ne ejusdem per verba parisi aut affinis notionis, ut extendat caritatem
ad supremum perfectionis apicem, non relinquens exclusionem excep-
tionemve rei ullius, quæ diminuat caritatem in Deum. Hoc ergo man-
datum cum vocasset magnum Dominus, adjunxit & primum esse, ut
ex ea mentione occasionem sumeret secundi memorandi, utpote primo
connexi, nec ab eo separabilis. Quamobrem de uno interrogatus, non
tacuit de alio huic individue conjuncto. Non enim vera est in Deum
caritas, caritatem in proximum non habens sibi connexam. Deinde
postquam respondit, vicissim interrogat

ἦκε καὶ ἐρωτῶν τὴν ἑσώτην, ἵνα καὶ
τὸ δεύτερον ἐπεισαγάγῃ, ἑνωτικῶς
αὐτῇ καὶ μὴ διωριστικῶς διὰ τὸ
καὶ τῶν ἐπιμαρτυρίας, ὅτι ἀπεισώ-
τισε τὸ ἀχώριστον αὐτῆς. ὁ γὰρ ἀληθὴς ἢ
πρὸς Θεὸν ἀγάπη τὸ πρῶτον (Ϟ) πλησιῶ-
σιν ἔχουσα. εἶτα ἐπειδὴ ἀπεκρίθη, ἠ-
ρώτη.

- 35. Et respondens Iesus, dice-
bat docens in Templo, Quomo-
do dicunt Scribæ Christum Fi-
lium esse David?
- 36. Ipse enim David dicit in
Spiritu Sancto, Dixit Dominus
Domino meo. sede à dextris
meis, donec ponam inimicos
tuos, scabellum pedum tuorū.
- 37. Ipse ergo David dicit eum
Dominū: & unde est Filius ejus?
Et multa turba cū libeter audivit.

καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγε
διδασκῶν ἐν τῷ ἱερῷ, πῶς λέγουσιν
οἱ γραμματεῖς ὅτι ὁ Χριστὸς υἱὸς ὄντι
Δαβὶδ;
αὐτὸς γάρ Δαβὶδ εἶπεν ἐν πνεύ-
μα ἁγίῳ· λέγει ὁ Κύριος τῷ Κυ-
ρίῳ μου, καθύπερθε δεξάν μου, ἕως αὐ-
τῶν τῶν ἐχθρῶν σου ὑποπόδιον πο-
δῶν σου.
αὐτὸς γὰρ Δαβὶδ λέγει αὐτῷ Κυ-
ρίῳ· καὶ ποῦ υἱὸς αὐτοῦ ὄντι; καὶ
ὁ πολὺς ὄχλος ἤκουεν αὐτῶν ἠδέως.

ΑΥΤΟΥ

ΑΥΤΟΥ. Μετὰ τὴν ἐπισημάνουσαν
 αἰρηκότητα ὅτι εἰς ὅσον ὁ Θεὸς, ἵνα μὴ ἔ-
 χωσι λέγειν ὅτι θαύματα μὴ ἐποίησε,
 τῷ νόμῳ δὲ ἐναντίον ἔστι τῷ Θεῷ πο-
 λέμιος ὅστις. Ἰδοὺ τὸ μὲν ποσὺν τῶν
 ἐρωτῶν, λαμβανόντων ἐνάγων ἀσπῆς εἰς
 τὸ καὶ αὐτὸ ὁμολογήσαι Θεόν. ἐπειδὴ
 γὰρ καὶ τὸ πάθος ἡμελλεν ἵεναι, λαι-
 πὸν πῆσι τὴν κυρίαν αὐτὴ ἀνακηρύττουσαν
 θεωρητέαν. ἀλλ' ἔχ' ἀπὸ αὐτῆς ἕδ' ἐπε-
 ηγαμῆως, ἀλλ' ἀπὸ αἰτίας διλόγως.
 ἀπαρτέπων γὰρ αὐτῶν τὴν περὶ λαυημέ-
 νων δόξαν, ἕως εἰσαγγῆ τὴν Δαβὶδ ἀνα-
 κηρύττουσαν αὐτῶν τῶν θούτων, ἔτι τὸ γνή-
 σιον τὴν ἰσότητά, ἔτι τὸ ὁμότημα πρὸς
 τὸν πατέρα. ἔτι δὲ μέχρι τῶν ἰσῶν).
 ἀλλ' ὡστε ἔτι φοβῆσαι. ἔτι τὰ ἐξῆς ἐπαγγῆ
 λέγων, εἰς αὐτὸν τὸν ἐχθρὸν σου ἕως ο-
 ποδὶ τῶν ποδῶν σου. ἵνα καὶ ἕως
 αὐτῶν ἐπαγγῆται. πρὸς τὸν δὲ ἔπει,
 τί ὑμῖν δοκεῖ; τί τὸν υἱὸν τοῦ
 ἐρωτῶν αὐτῶν ἀγαθῶν. ἐπειδὴ ἔπει, τῶν
 Δαβὶδ (καὶ μὲν ὁ Δαβὶδ πατρὸς ἔφη)
 ἀλλὰ πάλιν ἐπὶ τῶν ἐρωτήσεως, πῶς
 εἶναι ὁ Δαβὶδ ἐπὶ πνύματι, ὡστε μὴ πρὸς
 ἀφῆναι αὐτοῖς τὰ λεγόμενα. διὸ ἔπει ἔπει,
 τί ὑμῖν δοκεῖ καὶ ἐμῶν; ἀλλὰ, καὶ
 τῶν Χριστῶν; ὅρα δὲ πῶς αὐτῶν συλλο-
 γίζεσθαι. εἰ εἶναι Δαβὶδ καλεῖ αὐτὸν Κυ-
 ριον, πῶς υἱὸς αὐτοῦ τοῦ; ἔπει ἀναρῶν τὸ
 εἶναι αὐτῶν εἶναι. ἀπαρτε. ἀλλὰ τὴν ἕσπνοιαν
 διορθώμεν. πῶς υἱὸς αὐτοῦ τοῦ ἕως
 ὡς ὑμεῖς φατε μόνον υἱὸς καὶ ἔχει Κυ-
 ριον αὐτοῦ τοῦ; ἀλλὰ πῶς, ἐκείνων τοῦ
 ἐρωτῶν, ἀλλ' ἔπει ἕως ἕως. ἔπει γὰρ
 ἐβύλον τὸ ἢ τῶν δόντων μαθεῖν. διὸ
 καὶ αὐτὸς ἐπήγαγε, ὅτι Κυρὸν αὐτῶν
 ἔπει ἔπει ἔπει ἔπει ἔπει. Ἰδαίμων ἀπάν-
 των Κυρὸν καὶ τῶν Δαβὶδ. οὐ δὲ μοι
 σκόπε τὸ ἀκαρεῖ. ὅτι γὰρ εἶπεν ὅτι
 Κύριος ὅστις καὶ ἀπὸ θεωρητέας, ἔπει
 ἔπει μόνον καὶ δέκνουν αὐτῶν ἕως
 αὐτῶν ἀμυνομένων καὶ ὁμότητων τῶν πα-
 τέρων πρὸς αὐτὸν. ἔπει γὰρ καὶ τῶν Ἰ-
 δαίμων τὸν υἱὸν Κυρὸν ἐχθρὸν λέγουσαν

EIVSDEM. Postquam lauda-
 vit eum qui dixerat, unum esse
 Deum, ne possent dicere: miracu-
 la quidem fecit: verum Legi con-
 trarius & Deo inimicus est, prop-
 terea post tot illa hoc interrogat,
 latenter inducens illos ad confitē-
 dam divinitatem suam. quoniam
 enim ad Passionem processurus e-
 rat, excellentem illam qua proprie
 Deus prædicabatur, Prophetiam
 tempus esse putavit proponendi.
 non autem ex abrupto & sine præ-
 via insinuatione, sed causa idonea
 ad ejus sermonis ingressum præ-
 missa. Hunc enim inivit suavem
 modum evertendæ erroneæ ipso-
 rum de se opinionis, ut Davidem
 induceret claro certoque præconio
 promulgantem, & se Deum esse, &
 proprium Dei Filium, & sibi eidē
 omnimodam honoris equalitatem
 cum Patre competere. Neque hic
 sistit: sed ut eis terrorem incutiat,
 quæ sequuntur adjungit, dicens:
*Donec ponam inimicos tuos scabellū
 pedum tuorum.* ut vel sic saltem
 eos induceret. Prius tamen ait:
*Quid vobis videtur de Christo, cujus
 filius est?* Postquam verò dixerunt,
 David. (nam hoc ipsum David
 testatur) iterum in forma interro-
 gationis adjungit: *Quomodo ergo
 David in spiritu &c.* ne quæ dice-
 bantur de suo videretur addere.
 quæ etiam causa fuit cur non dice-
 ret: quid vobis videtur de me? sed
 de Christo. Vide autem ut eos ar-
 gumentatione constringit. *Si ergo
 David vocat ipsum Dominum, quomodo
 filius ejus est?* non negans se
 filium ejus esse. absit. sed cogitatio-
 nem de se pravam emendans, opi-
 nantium se ita Davidis filium esse,
 ut id solum esset; non autem præ-
 terea

terea etiam Dominus ejusdem. quomodo autem convenire in unum possent ista duo nomina respectu ejusdem Davidis, ipsorum erat querere. sed non quæsiverunt. nihil enim eorum quæ conveniebat ipsos scire, discere curabant. Propterea & ipse addidit: *Dominus ejus erat*. Non fuit autem simile, audire ipsum Iudæorum omnium Dominum, & Davidis. Tu verò mihi considera opportunitatem dicti ubi enim ostendit se esse Dominum, etiam testimonio Prophetiæ, & non operibus solum, simul demonstrat Patrem injurias sibi factas ulturum: unde apparet ejus unanimis concordia secum. Porro juxta modum loquendi Iudæis usitatum, non erat fas vocari filium Dominum Patris. nam & Salomonem mater sua servum Patris appellavit, dicens: *Nonne Salomonem servum tuum &c.* Patrem autem de filio loquentem tamquam de Domino, res erat profus inaudita, & præter naturam. Maximè cum idem Pater loquitur motus à Spiritu. non dixit autem Spiritus Dominum, sed Davidis. Haud enim quoniam in spiritu loquens David Dominum vocavit Christum, idcirco Spiritum in servitutem redigere oportet, quod tentare non verentur, qui nunc in Spiritum blasphemant. Sanè alibi David ait, se filium Ancillæ Dei, quod utique Spiritui, convenire nemo dixerit. De propria enim sua ipsius persona dixit illa David, uti & alia multa.

- 38. Et dicebat eis in doctrina sua, Cavete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salvari in foro.
- 39. Et in primis cathedris sedere in synagogis, & primos discubitus in œenis.
- 40. Qui devorant domos vicinarum sub obtentu prolixæ orationis: hi accipient prolixius judicium.

TOLOSANI. Ad passionem venturus Dominus, Scribarum opinionem circa ipsum errantem corrigit. Existimabant enim Chri-

τὸ πατρὸς, πούραν τὸν ὄν, ὡς περ καὶ τὸ Σαλωμῶνα ἢ μητὴρ δὲ δὸν καλῶν τὸ πατρὸς, λέγουσα, ἔχῃ. Σαλωμῶνα δὲ δὸν σκ, πατέρα ὃ καὶ ἡδὲ λέγειν ὡς καὶ Κυρίου, ἀναπελάς ἀπαδόν, καὶ τὸ τὴ φύσιν καὶ μάλιστ' ὅποτε καὶ πνῶμα κινῆμεν @ λαλῃ. ὅτι εἶπε ὃ τὸ πνῶμα κατ' ὄνομα Κύριον, ἀλλὰ τὸ Δαβὶδ. ἔ γὰρ ἐπειδὴ ἐν πνῶματι λαλῶν Κύριον @ ἐκάλεσε τὸ Χριστὸν, ἀλλὰ τὸ δὲ λαλοῦντε @ τὸ πνῶμα, ὡς πολὺτον @ εἰς τὸ πνῶμα δυσφημῶντες. λέγει ἔν καὶ ἰὸν αὐτ' ἀπαδόν τὸ θεὸς ὁ Δαβὶδ, ἔ γ' ἴδωσ τῷ πνῶματι καὶ τὸ περ ἀρμόσει, ἄλλ' εἰς τὸ ἴδιον ἀρῶσται @ εἶρηται αὐτῶ ταύτα ἔ ἄλλα πολλά.

- 38. Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ αὐτῶν, Ἐλέγετε ὅτι ἡ γαμματοπύου, πάλιν θελόντων ἐν σοφίᾳ καὶ ποιῆσαι, καὶ ἀσπασμῶς ἐν τῇ ἀγορῆς.
- 39. Καὶ ἀρῶσται θεδρίας ἐν τῇ βίβλῳ τῶν ἁγίων, καὶ ἀρῶσται ἐν τοῖς δόξασιν.
- 40. Οἱ καταδύοντες τὰς οἰκίας τῶν πλησίων καὶ ἀρῶσται μακρὰ πρὸς τῶν ἀρχόντων. ἔτοιμα τὸν ἀρῶσται τὸ κρῖμα.

ΤΟΛΟΣ. Πρὸς τὸ πάθος μέλλων ἔρχεσθαι ὁ Κύριος πάλιν τῶν Γαμματόπυου καὶ αὐτῶ δόξαν περὶ τὸν ἁγίον ἀρῶσται ἐπανορθῶται. ὅτι ἐλάμβανον γὰρ

VICTORIS . Et dicebat eis. quibus ? videlicet Populo, de quo dicit Evangelista : *Et multa turba cum libenter audiret*. Ait ergo circumstantibus è populo : custodite vos ipsos à Scribis : ne aemulemini, ne beatos ipsos predicetis, scenam intuentes, quã exterius ostentant. non enim Dei causa vestitum illum Legē præsriptum induunt, sed ostentationis gratia, ut hominibus religiosi videantur ; & sic steriles ab ipsis emendicent significaciones honoris, per quas præsferantur alijs . Idonea hæc cuncta demonstrando istorum hominum fastui ac tumori supervacaneo & vano . Proventus sibi certos à domibus corrogant, & quæ viduis ob infirmitatem donari oportebat, ipsi in sese avertunt illicio simulate pietatis, cujus signa vana multiplicant extendendis in longum palam orationibus, ut ea excellens appareat, cum nulla revera sit . Quanto autem magis honorantur à Populo, & ejusmodi honorem ad nocendi perniciem trahunt, tantò plus condemnabuntur, *Potentes enim potenter ruinentur*. Hæc porò dicens simul Apostolos admonerat, ne imitarentur Magistros Iudæorum & Scribas ; sed se . quoniam enim Magistri orbis terrarum confituti fuerant ; per hæc insinuas ipsis optime conversationis statuta .

τον καθαδικαδύπτου . δυνατοὶ γὰρ δυνατῶς ἐπαδύπτουσι . Ἐὰν τῶν λέγων καὶ τῶν δόξασάντων ἐπαίδουε μὴ μιμῶσαι τὸν ὡς τῶν Ἰουδαίων διδασκάλων καὶ γραμματέων, ἀλλ' αὐτὸ ζῆλον . ἐπειδὴ γὰρ διδασκαλοὶ τ' οὐκ ἐπιμαρτυροῦντες ἄριστον, ἀλλ' ἑαυτοὺς ἀποδείκνυσι ἄριστος πολιτείας κατὰστασιν .

- 41. Et sedens Iesus contra gazophylacium, aspiciebat quomodo turba jactaret as in gazophylacium ; & multi divites jabant multa .
- 42. Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta ; quod est quadrans .

καὶ καθίςας ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὸν τῷ γαζοφυλακίῳ, ἐθεύρα πῶς ὁ ὄχλος ἐλάλει χαλκὸν εἰς τὸ γαζοφυλακίον καὶ πολλοὶ ἀλάστοι ἔβαλον πολλὰ .
καὶ ἐλθῆσα μία χήρα πτωχὴ ἔβαλε λεπτὰ δύο, ὃ ἔστι κοδράντις .

ANONYMI. Quadrantem Iulianos interpretans lib. xvi. Rerum suarum, ait ; oboli esse quartam partem. Hic verò Marcus duo minuta quadrantem vocat : ergo minutis octo aequivalet obolus .

ANONYMOΣ . Τὸν κοδράντιον ὁ Ἰουλιανὸς ἐρμηνεύθει ὅτι ἡ βίβλου τῷ παρ' αὐτοῦ, ἔφη ὀβολὸν πυχχάου τεταρτημέρου . Ἐπειδὴ τῶν δύο λεπτὰ κοδράντιον καλεῖται . ἄρα ἂν ὀκτώ πυχχάου λεπτὰν ὁ ὀβολὸς .

- 43. Et convocans Discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit qui miserunt in gazophylacium .
- 44. Omnes enim ex eo quod

καὶ προσκαλεσάμενος τὸν μαθητῶν αὐτοῦ, εἶπεν αὐτοῖς, ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἡ χήρα αὕτη ἢ πτωχὴ πλεονεκτήει πάντων ἐβόληκε τῷ γαζοφυλακίῳ .
Γίγνεται γὰρ ἐκ τῶν πτωχάων αὐτοῖς

» αὐτοῖς ἔβαλλον· αὐτῆ ἡ ἔκ τ' ὑπε-
 » ρήσειος αὐτ' πάντα ὅσα εἶχε ἔβα-
 » λον, ὅλον τὸ βίον αὐτῆς.

» abundabat illis, miserunt: hæc
 » verò, de penuria sua, omnia quæ
 » habuit misit, totum victu suum.

ΤΟΛΩΣ. Εθος ἦν τοῖς Ἰουδαίοις ὑπο
 πολλῶν θαύμαζομένων, ὡς τὰς ἔχον-
 τας καὶ βαρυνόμενους ἡ ἀφιερῆν εἰς τὸ
 θεῖον θησαυρὸν, ὅς ἐκαλεῖτο γαζοφυλά-
 κιον, ὡς αὐτοὶ τῶν ἱερέων καὶ τῶν πέντητες ἐ-
 ὁλοποιῶν ὅ ἐν ἐσθραῖα ὑπαρχῶν ὄχλος
 ἐκ τούτων διατρέφοντο. πολλῶν δὲ
 πεσοφρονητῶν τούτων τῶν θησαυρῶν, χήρα
 τις γυνὴ τῷ ἑαυτῆς περιείρεσιν ὀπιθεῖ-
 ξατο πολλῶν διωάμεως ἀπορωτέρων.
 δύο λεωτὰ περιελαγῆσα· ἔχει δὲ πνα
 ἀναγωγῆν ὁ λόγος· ψυχῶν σημαίνων
 καὶ σῶμα περιελαγῆν τῷ θεῷ τὸ
 μέλλοντα ἀφῆν ἀσεβῆς· τῷ μὲν
 ψυχῶν ἀφῆν ταπεινώσεως· ὅ ἡ σῶμα
 ἀφῆν τῆς τῆς πατρῶν ἐγκρατείας.

TOLOSANI. Mos erat Iudeis
 à multis jure laudatus, ut ij quibus
 facultas & studium adesset, aliquid
 rerum suarum Deo consecrandi,
 illud in sacrum thesaurum injice-
 rent (vocabatur is gazophylaciū.)
 ut ex ea pecunia, tum Sacerdotes,
 tum pauperes, ac de vulgi fæce mi-
 serabiles quæque personæ susten-
 tarentur. Multis igitur in istem
 thesaurum multa inferētibus, mu-
 lier quædam vidua studio magno
 donum offerens exiguum duorum
 minorum, religionem suam for-
 tuna facultateque multò probavit
 ampliorem. Habet & mysticum si-
 gnificatum hæc oblatio: Eum qui
 piè ac religiosè vivere velit, docens
 animam & corpus offerre Deo de-
 bere. Animam quidem per humi-
 litatem: corpus verò per temperā-
 tiam à voluptatibus ad quas cupi-
 ditates stimulant.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Εξ ἧς ζῆν περι-
 στέδκα καὶ βιώναι τὴν ἡμέραν ἐκεί-
 νων.

ANONYMI. Vnde alimenta
 & res ad vitam necessarias, in eum
 diem parare sibi cogitaverat.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Εμέτη-
 ρον ὁ βεβλημένος, ἠμετέρησε ἡ
 περιουσίαν. ἐκπλήρη πίνων ὁ κρι-
 τήριον τῷ θεῷ, ὡς ἂν μετέθει δωρεῶν
 ἀποβλέπει, ἀλλὰ τῆ περιουσίᾳ τῆς
 γλώσσῃς· ἐκείνοι πολλὰ ἔχουσι φησιν,
 ἐκ περιουσίας δὲ δώκασιν· αὐτῆ τ'
 αὐτῆς περιουσίαν περιελαγῆν. αὐτῆ ἡ
 χήρα τῆς γαστριζῆσαν τῆς γραμμα-
 τῶν ἡμιωτέρων κατέστηκεν. ἐκείνοι γὰρ
 ἔχουσι διδασκάλων καὶ κωπῆλοις σω-
 μῶντοις φλυαρίαις περιελαγῆσαι, λήθρις
 μηδὲν εἰς ψυχῶν ὠφελῆμα· ἀλλὰ
 καὶ τὰ οἴκοι μάτην περιελαγῆσαι.
 αὐτῆ λαθρα ἀφῆν δίδωσι τῷ θεῷ, μηδὲν
 ἑαυτῆ εἰς περιουσίαν καταλιμπάνουσα, ἂν
 κολακδομητῆ ὑπο τῆς ἡγεμονίᾳ θεῷ
 δὲ τ' ἑαυτῆ δὲ κινῆσαι περιείρεσιν.

VICTORIS ANT. Rationem
 habuit non summæ in gazophyla-
 cium missæ, sed liberalitatis animi
 mittētis. Admirare igitur judicium
 Dei non attendentis ad magnitudi-
 nem donorū, sed ad affectū offe-
 rentium. Illi multa habent, inquit,
 ex eo quod redundat dederunt.
 Hæc substantiâ suam obtulit. Hæc
 vidua mulieribus Scribarum lautè
 viventibus & largè obsonantibus
 multò est honoratior. Illæ siqui-
 dem fūco ac specie suorum captæ Magistrorum, garrulis & bonæ men-
 tis inanibus eorum nugis inhumanter attendunt, nullum ex eorum ser-
 monibus ad salutem animarum fructum referentes; sed & rem familia-

rem frustrâ expendentēs . Hæc verò clam largitur Deo, nihil sibi unde vivat reliquum faciens . non audiens illa quidem adulationes Primariorum : Deo vero suam in ejus obsequium promptam prolixamque exhibens voluntatem .

C A P V T XIII.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ιγ'

1. ET cùm egrederetur de Tēplo, ait illi unus ex Discipulis suis : Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ .

2. Et respondens Iesus, ait illi, Vides has omnes magnas ædificationes ? Non relinquetur lapis super lapidem qui non destruat ,

3. Et cū sederet in monte Olivarum contra Templum, interrogabant eum separatim Petrus & Iacobus & Ioannes & Andreas .

4. Dic nobis, quando ista fient ? & quod signum erit quādo hæc omnia incipient consummari ?

ΤΟΛΟΣΑΝΙ . Plurima cùm dixisset Salvator de desolatione Ierosolymorum, & Templi (Templum enim designabat illis verbis : *Ecce relinquetur domus vestra deserta*) & alia quædam ejus generis, admirantes Discipuli, ac quasi non facile credentes, tam magnifica, tamque speciosa ædificia evertenda, ostendunt ipsi Templum, ejusque omnibus numeris absolutam elegantiam: perstante nihilominus in asseveratione sua Domino: & illa ipsa quæ ostentarent admirabundum profectò ruitura confirmante, palàmque prædicante. Et quidem ita ruitura, ut ne lapis quidem super lapidem ullus ex illis remansurus esset. Cujus fidem oraculi liberavit Adrianus Imperator Romanorū,

» ΚΑΙ ἐκπορευοµένος αὐτὸς ἐκ τοῦ
» ἱεροῦ, λέγει αὐτῷ εἰς ἓκ τῶν μαθητῶν
» αὐτοῦ, διδάσκαλε, ἴδε ποταποὶ λίθοι,
» καὶ ποταποὶ οἰκοδοµαί .

» Καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀποκριθεὶς, εἶπε
» αὐτῷ, βλέπεις ταύτας τίς µεγάλ-
» λαις οἰκοδοµαίς ; ἔ µὴ ἀφεθῆ λίθος
» ὅπου λίθος, ὃς ἔ µὴ καταλυθῆ .

» Καὶ καθηµένος αὐτὸς εἰς τὸ ὄρος
» τῶν ἐλαιῶν, κατάναντι τοῦ ἱεροῦ,
» ἐπηρώτων αὐτὸν κατ' ἰδίαν Πέτρος
» καὶ Ἰάκωβος καὶ Ἰωάννης καὶ Αν-
» δρέας .

» Εἰπέ ἡµῖν, πότε ταῦτα ἔσονται ; καὶ
» τί τὸ σηµεῖον, ὅταν µέλλῃ ταῦτα
» πάντα συντελεσθαι ;

ΤΟΛΩΣ . Πλῆσα εἰρηκότου τῷ
Σωτῆρι αὐτὸς ἔρημώσεως Ἱερουσα-
λήµ . καὶ ὡς ὅτι ἔρημῶ ἀφίστη ὁ οἶ-
κος ὑµῶν . καὶ τὰ ἄλλα τὰ τέτοις πα-
ροραθήσασθαι, καὶ μαθηταὶ θαυµάζοντες, ὡς
ἄλλοι ἀπίστους εἰ ποιάτα κάλλη τα
καὶ µεγέθη οἰκοδοµηµάτων φησάντων ὅτι
δύνασιν αὐτῷ τὸ τε καὶ, καὶ τὸ εὐ-
πρόπειαν αὐτοῦ . ὁ δὲ Κύριος ἔδεν ἡθον
ἀπολεθῆσθαι ἀφανῶς ἀφανῶν
νεὶ καὶ τὸ ἔσθαι, ὡς µηδὲ λίθον ὅπου λί-
θω µείνει . τῷ τὸ πεποίηκε τοῖς Ἰουδα-
ίοις Ἀδριανὸς ὁ τῶν Ῥωμαίων βασιλεὺς .
ἐκ βάρβρων γὰρ κατασκευάσας τὸ ἱερόν, εἰς
τέλῃ τῷ τῷ Σωτῆρι ἀφῆσθαι
ἡγάγε . ἀφανῆσθαι τῷ Κυρίῳ καὶ
μαθηταὶ ἐρωτῶντες πότε ταῦτα ἔσονται ;
ὁ τὸ ἀφανῶσθαι αὐτῶν ἀσφαλιζοµένου
ἵνα µὴ πλανηθῶσιν, ἐπεὶ τῶν καὶ τῶν
Ἰουδαίων ἀρετῶν νοσῶν, ἐπὶ ἀνεπίστα
ἴνες

ἴνες, εἰ αὐτὰς διδασκαλίας λέγοντες φησί·
βλέπετε μὴ πλανηθῆτε.

qui Iudæis infensus, ipsa Templi
pridem everfi rudera scrutatus, &
fundamenta ipsa humo penitus ef-

fossa disjecit. Accesserunt autem ad Dominum Discipuli, quærentes:
quandonam ea quæ diceret eventura essent? Ipse verò mentes eorum
præmuniens adversus errores & fraudes pseudo-prophetarum; quoniam
providebat fore ut, Iudæorum rebus in pejus ruere incipientibus, qui-
dam existerent qui sibi docendi auctoritatem arrogarent, graviter illos,
ut sibi caveant, illis verbis monet: *Videte ne quis vos seducat.*

» Οἱ Ἰουδαῖοι ἀποκριθεὶς αὐτοῖς,
» ἤρξατο λέγειν, βλέπετε μή τις ὑμᾶς
» πλανήσῃ.

» Πολλοὶ γὰρ ἐλεύσονται ἐπὶ τῷ
» ὀνόματί μου, λέγοντες ὅτι ἐγὼ εἰμι.
» καὶ πολλὰς πλανήσουσιν.

» Ὅταν δὲ ἀκούσῃτε πολέμους, καὶ
» ἀκοὰς πολέμων, μὴ θροσθε. ὅτι
» γὰρ γινέσθαι. ἀλλ' ἔπω εἰ τί-
» λθῆ.

» Ἐγερθήσεται γὰρ ἔθνος ἐπ' ἔθνος,
» καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείαν, καὶ ἔσον-
» ται σεισμοὶ καὶ πύσες, καὶ ἔσονται
» λιμοὶ, καὶ παραχολαί· ἀρχαὶ ὠδί-
» των παύται.

5. Et respondens Iesus, coepit
dicere illis, Videte ne quis vos
seducat.

6. Multi enim venient in no-
mine meo, dicentes, quia ego
sum: & multos seducent.

7. Cum audieritis autem bel-
la, & opiniones bellorum, ne ti-
mueritis. oportet enim hæc fie-
ri: sed nondum finis.

8. Exurget enim gens contra
gentem, & regnum super re-
gnum: & erunt terremotus per
loca, & fames. Initium dolo-
rum hæc.

ANΩΝΥΜΟΥ . Οὐ πρὸς λίθων
παύται φησιν, ὅτι ἔτι μὲν λίθου ἐπὶ
λίθου. ὁρῶμεν γὰρ ἵνα μέρη τῶν ναῶν
ἔσονται· ἀλλὰ πρὸς τῶν καὶ νόμων ἐσ-
τώσιν ἱερουργημάτων. τῶν γὰρ οἰμαὶ εἰ μα-
θῆν ἔθελον ἢ μαθητῶν, καὶ ἀπὸ τῶν
ὡσπερ οὐ Κύριος πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἔδεν
βασίλειαν καὶ ἀμεταθέτως νενομιστημέ-
νῃ, ἐν αὐτῷ μείνη, ὃ ἔλυθη. σὺ ποῦ
φησὶ πρὸς τὴν ἵσταν ἐὶ ὀλοκαυτωμάτων,
καὶ ποιιδῶν, καὶ λοιπῆς ἱερουργίας. καὶ
ὁ μὲν πρὸς τὸ μαθητῆς πρὸς τῶν ναῶν,
πρὸς ἕξαι πέραι, ἐρωτᾷ· ὁ δὲ πρὸς Πέ-
τρον καὶ Ἰάκωβον πρὸς τὴν κοινῆς Συ-
πλείας. ὅθεν ὁ Κύριος ἀναμεμιγμένον
ποιεῖται τὴν ἀποκρίσιν καὶ ἀπερρέσιν, τὴν
περὶ ἀλώσεως τῶν ναῶν καὶ τὴν Ἱερουσαλήμ
τῶν ἡλικῶν πέλας, ἵνα ἐμείνω τε καὶ
τῶν τοῖς ἀποσφύρασι ἢ ἀποκρίσιν ἡλικῶν. τί-

ANONYMI . Non de lapi-
dibus hoc ait: quasi velit signifi-
care non superfuturum ex Tem-
plo lapidem lapidi superpositum .
videmus enim quasdam adhuc Templi
partes stantes, sed de ritibus sacri-
ficiorum ibi secundum Legem ob-
servatis. Hoc enim, puto, discere
potissimum Discipulum voluit .
Et propterea ut Dominus ei de-
nunciat, nullam earum sanctionem
perpetuam, & in omne tempus im-
mutabilem mansuram: sed cuncta
illa abroganda . Hoc autem ait de
sacrificijs, holocaustis, libationibus,
& cætero sacrorum apparatu ac mi-
nisterio . Et primus quidem Di-
scipulus de Templo interrogavit,
quem esset finem habiturum? Pe-
trus

trus autem & Iacobus de fine sæculi. unde Dominus mixtum reddidit responsum & prædictionem destructionis Templi & urbis Ierofolymæ generalis finis, ut & illi & his aptè, atque ad singulorum mentem, responderet. Quod signum est, ajunt, quando hæc cuncta consummanda sunt, videlicet hæc quæ videntur, & sensibilis creatura. Multi autem venient, ait, in nomine meo. Hæc de communi fine dicta sunt ipsi. Tunc enim cum is imminet, multi venient in nomine Christi, inter quos & Antichristus; dicentes quisque ipsorum se esse Christum. quando autem audietis bella. Exurgentibus enim decem cornibus à Daniele prophetatis, necesse est bella inter ipsos per cornua significatos committi: sed & tria ex istis cornibus, ut ille ipse Propheta dicit, debellata tolli & destrui. *Et regnū in regnum.* Hæc sunt decem cornuum mutua in sese incursiones.

VICTORIS ANT. Quoniam multa de desolatione imminente Civitati & Templo prophetavit: & relinquendam domum ipsorum desertam, Discipuli his auditis tamquam admirantes accesserunt, ostēdentes pulcritudinem Templi; & dubitantes æstuantesque apud sese, si tanta magnitudo & forma præclara ædificiorum destruenda funditus foret. Quibus Dominus auditis, confirmavit nihilominus quod dixerat & supremam eorum cladem ac desolationem prædicit. quod si dicant aliqui, nondum plenè ista evenisse; sed adhuc superesse reliquias horum: ne sic quidem excidit veritas hujus responsi. Etenim desolationem omnimodam signi-

φο σηµείον φασίν, ὅτι αὐτὸ ἐξέλεγε ταῦτα πάντα. *σωπελεύσας; οἱ αὖτε ὀρώμενα ἡσυχία ἢ ἀσθητικῆς κτίσεως. πολλοὶ δὲ ἐλάβουσιν ἡμῶν λέγει, ὅτι τῶ ὀνόματί μου. ταῦτα πάντα τῶ κοινῷ τέλος εἶρη αὐτῶν. τότε γὰρ πολλοὶ ἐλάβουσιν ἐπὶ τῶ ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, μεθ' ὧν ἡσυχία ὁ Ἀντίχριστος, λέγοντες ἑαυτοὺς εἶναι τὸν Χριστόν. ὅταν δὲ ἀκρόσητε πολέμους. ἀνισταμένων γὰρ τῶν δέκα κεράτων τῶν ἐκ τοῦ Δαυὶδ προφητείας θέντων, ἀνάγκη πολέμους μετὰ αὐτῶν θηρῆσθαι, ὥστε ἡσυχία κέρσασθαι, καθὼς ὁ αὐτὸς ἐφη προφητῆς, κατὰ πολέμους θέντα ἀναρῆσθαι. καὶ βασιλεία ἐπὶ βασιλείων. αὐτῶν τῶν δέκα κεράτων αἱ ἐπινασάσεις.*

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Επειδὴ πολλὰ καὶ τὸ ἐσομένον τῇ πόλει ἐρημίας ἡσυχίας τῶ ναῶ προφητῆσθαι, ὅτι ἀφίεσθαι ὁ αὐτὸς ἡσυχίας, ὁ μαθητῶν ἀκρόσητες ταῦτα, ὡς περὶ θαυμάζοντες προσηλθόν, ὅτι δὴ κινῶντες τῶ ναῶ τὸ κάλλος, καὶ ἀπορῆντες εἰς ἑσθίατα ὑπέστη καὶ κάλλη ἐικοδομημάτων ἀφανισθῆσθαι. ὁ δὲ Κύριος τῶν ἀκρόσας, ἔδεν ἦσαν τῶ σωτηρίῃ αὐτῶ ἀπολέσαν προσηλθόντα. εἰ δὲ φασὶ ἕνεκα μήπω εἰς τέλος τῶ γαβημῆσθαι, ὅτι ἐπὶ σάββατον λέγει τῶ τῶν, ὅτι ἡσυχία δὲ πᾶσι ἢ ἀποκρίσεις. καὶ γὰρ τῶ εἰρηματικῶν ἐπὶ κενύμενον πᾶσι τῶν ἐπελῶν, καὶ τῶν νομικῶν λατρείας πᾶσι πᾶσι καὶ κατ' ἐκείνῳ τῶ πᾶσι ἔρημα τῶ. ἐστὶ γὰρ αὐτῶ μερῶν μέχρι τῶ θημελίων ἠφανισμένῳ. ἢ καὶ ἐκ τῶ γαβημῆσθαι καὶ κατ' ἐκείνῳ γαβημῆσθαι, ὡς πᾶσι τῶ ἀπολλυμένων. ἐπὶ τῶ δὲ φησὶν. ἐπειδὴ γὰρ ἐκείνοι οἱ ἱερεῖς ἐδείκνυσαν ὡς ἀρετὰ κατεσοδομασμένων, καὶ ἀπορῆσθαι τῶ ὄφρα τῶ κατὰ τῶ ἐπὶ τῶ καθολικῶν τῶ λόγων ἀκρόσητος ὅτι ἐσθαι κατὰ τῶ πᾶσι τῶ σωπελεύσθαι, ὡς μὴδὲ λίθον εἶναι. ὅτι γὰρ καὶ τῶ καθολικῶν σωπελεύσθαι ἐφη. ὁ δὲ Μαρ-

x

καὶ ἡγήσθη ὁ Ἀβκαῶς ἐν ἐφραῖμ (εἴ) ὁ
 ἐρώτημα πρὸς τῶν Ἱεροσολύμων, ἀπὸ νο-
 μιζόντων ἀπὸ τῆς πίστεως καὶ τῆς παρουσίας
 αὐτοῦ (εἴ). ὁ δὲ Ματθαῖος ἀποκρίθη πρὸς
 καθαρίστας τῶν ναῶν, καὶ τὸν Σιμωναίαν
 τῶν αἰώνων. εἰκότως δὲ ὁ ἀποστολὸς
 μὲν ἀπὸ πλείονα παρρησίας ἔχοντας
 καὶ τῶν κατ' ἴδιον ἀποστόλων, ἀπὸ
 τῶν ποικίλων πλοσώδμων. Ἀποφάσεις δὲ
 παύσει Ἰσραὴλ ἔλαλησαν. ὁ μὲν γὰρ πε-
 ρὶ τῆς Σιμωναιῆς τῶν αἰώνων ἀρῆθαι
 πάντας Ἰσραηλιτῶνας, ὁ δὲ πρὸς τὸ
 ἐρημαίους τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ τοῖς μὲν
 ἀποστόλοις δόξης Ἀπολιναρίου καὶ Θεο-
 δωροῦ ὁ Μαρκεῖος. τὸ δὲ Δαυίδας,
 Τίτου καὶ ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ τῆς Βα-
 σιλίδος ἐπίσκοπος. ἐπειδὴ Τίμω ὁ
 Μάρκος πρὸς τούτους μόνος φησὶ τὴν
 ἐρώτησιν ποιῆσαι τῶν μαθητῶν, ἀναγ-
 κρῶν καὶ ἡμᾶς ὅσοι τῶν παρῶντα μάλιστα
 τοῖς δευτέροις ἔλαλησαν, ἄλλο τί-
 να ἐρώτησαν καὶ ἄλλο ἀποκρίθη. τὸ
 κατὰ τὴν ἱστορίαν μαθῶν τῆς ἀποκατά-
 στας Ἱερουσαλὴμ. ὁ δὲ πρὸς τῆς ἀποκατά-
 στας Ἱερουσαλὴμ ἀσφαλίζε) τὸν ἄρῆθαι
 τῶν ἐρωτησάντων. ἔδδν γὰρ αὐτὸς ἀφέ-
 λαι ὁ κατὰ, αὐτὸ μὴ ὄν ἀσφαλές πρὸς
 τὸ πῆσαι. ὁ γὰρ ἄρῆθαι τῶν Χριστῶ τὴν
 παρρησίαν ἀμειλίχως ἐλάλησαν, εἰσὶ-
 ζαται ἐπίσης πλείονα πρὸς τῶν μαθηταί-
 οισιν ἢ ὁ Θεοδῶς καὶ Ἰούδας ὁ Γαλι-
 λαῖος. ἐπὶ τοῖσι ταῦτα ἡμελλε γί-
 νασθαι, καὶ πολλοὶ ἐσπερῆζοντο ὅτι ὄνο-
 μα ὁ Χριστῶ, λέγει πῶς τῶν, ἐλέ-
 πτω μὴ ἀλασηῆτε, μὴ τῆ ὁμοθυμίᾳ
 σφαλῆτε. τότε γὰρ διῶσθε καὶ τὸ κα-
 ρὸν μαθῆτε τῆς ἀποκατάστας Ἱερουσαλὴμ,
 ὅταν ἀσφαλές γῆραδε πρὸς τὸ πῆσαι τῶν
 ὁρῶναι μὲν. ὅταν δὲ ἀχθόντε πολέ-
 μους ἐς ὁ Ἰωάννης ἰσχυρῶς κατὰ τῶν
 πρὸς τῆς ἀλώσεως, ἀσπάρτας μὲν πρὸς
 ἔθους καὶ ἔδδν τῶν τῶν Σιμωναίαν φέ-
 ρους Ρωμαίοις, ἐφόδον δὲ Ρωμαϊκῶν
 Σιμωναίαν γαλιθαίων καὶ τῶν Ἰουδαίων,
 μὴ ἀρῆθαι φησιν. ὅταν γὰρ ὁ τέλος

ficans hæc dixit, & legalium in di-
 vino cultu observationum abro-
 gationem, quæ in isto, de quo age-
 bat loco, unice aut maximè vige-
 bat. Est porro Templi Ierosoly-
 mitani jam pars à fundamentis de-
 structa, & ex quodam velut pigno-
 re patrarum jam rerum, de ista-
 rum quoque reliquiarum abolitio-
 ne perfecta, secutura, confidere nos
 convenit. Alius verò dicit: quo-
 niam enim illi Templum ostenta-
 bant, ut quam optimè edificatum,
 ac propterea longè à corruendi pe-
 riculo remotum, Christus sermo-
 nem transtulit ad universalem cõ-
 ditionem rerum, quæ hic visuntur
 omnium. Futurum ajens aliquãdo
 tempus quo pariter cuncta destrua-
 tur, ne lapide quidem reliquo. Hoc
 de universi consummatione dictum.
 Marcus & Lucas unam referunt
 fuisse interrogationem de Ieroso-
 lymis. ut pote opinantibus Disci-
 pulis mox celebrandum Adventum
 expectatum Christi. Matthæus duas
 interrogationes memorat, alteram
 de destructione Templi, alteram
 de consummatione sæculi. Fortè
 autem ij de quibus prius scriptum
 utpote magis familiares, interiori
 fiducia privatim cõvenerunt Do-
 minum, ut cum de his interroga-
 rent. Diversè autem illa quidam
 acceperunt. nam sunt qui putant
 ea de consummatione sæculi di-
 cta. Alij potiùs existimant dicta
 de desolatione Ierosolymorum. In
 priori opinione sunt Apolinaris &
 Theodorus Mopsuestiæ: in secun-
 da Titus, & Sanctus Ioannes Re-
 gis urbis Episcopus. quoniã verò
 Marcus de hac solùm ait interro-
 gasse Discipulos, necesse est nos in
 presenti maximè posterioris sen-
 tentiæ

rentia: Autoribus assentiri. Aliud igitur interrogarunt; & aliud ipse respondit. voluerunt discere tempus destructionis Ierosolymæ. Ipse verò antequam indicet destructionem Ierosolymæ, firmat mentem eorum qui interrogaverant. nihil enim ipsis prodesset nosse tempus illius cladis, nisi firmati essent in fide. Nam Diabolus Christi adventum obscurare studens, induxit alios impostores temporibus Discipulorum, quales erant Theodas & Judas Galilæus. quoniam igitur hæc futura erant: & multi erant sibi attributuri nomen Christi, jam nunc premonet, & premonuit ipsos, dicens: videte ne erretis: ne vos falsum nominis indicium seducat. Tunc enim poteritis & tempus discere destructionis Ierosolymæ, quando certi & fundati fueritis in fide veri Christi venturi, aut potius qui jam adventit. cum autem audieritis bella: ea nimirum quæ narrat Iosephus gesta ante captam Ierosolymam, Gente Iudæorum rebellante, ac negante consueti pendii Romani vestigia, incursionibus verò Romanarum Legionum assiduis Iudæis infestantibus, ne terreamini, ait: nondum enim est fissis Civitatibus. Crebra enim interferentur laxamenta bellici furoris per indulgentiam Principum componere res citè cladem ultimam confidentium, frustra: toties Iudæis ingrato animo reluctantibus, & magis magisque irritantibus victores. Non igitur externa quæ alibi variè per terrarum orbem bella tunc gerenda erant, indicat. (nam quid hæc dicit sinebant ad Discipulos?) sed ea quæ importanda erant in Iudæam terram Exercitibus Romanis è longinquo in eam accitis. Surgent enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt terræ motus per loca & fames, terroresque. Initia dolorum hæc merito facit illis animum (cum quæ dicebat idonea essent ijs turbandis:) ostendens sese simul cum hostibus contra Iudæos ultorem venturum. non autem pugnas solum dicit, sed etiam divinitus immissas plagas, fames videlicet, & terræ motus, ut ex ijs quorum ipse certus autor est, intelligatur, etiam bella inferre, etsi ea hominibus imputari possent. Quod si de bellis ubique gentium ferè semper geri solitis diceret, non esset illa denunciatio, vaticinium: neque Discipulos longè ab ijs futuros conturbaret. Propterea dicit

τιὰ πόλεως. πολλὰ γὰρ ἀνάκαχθαι
 πλεονάζουσιν ἡρώε. ἡ τὴν κρατῆν τῶν
 φιλιανθροπῶν, καὶ πολλὰ καὶ Ἰουδαίαν
 τὴν ἑαυτῶν ἀγνομὸν (αὐτῶν ἐπιδείξον).
 ἢ ποῖον τὸ εἶδος ἢ πᾶντα χεῖρας
 ὀκνηδύνης λέγει πόλεως (τί γὰρ αὐ-
 τοῖς ἐμέλετο τὸ πῶ;) ἀλλὰ τὸ μακρῶς
 ἔχει λέγει αὐτοῖς ἐπιόντας. ἐγερθήσεται
 γὰρ ἔθνη ἐπὶ ἔθνη καὶ βασιλεῖα ἐπὶ
 βασιλείαν, καὶ ἔσονται. Γαστροί καὶ πό-
 τες, καὶ λιμοὶ, καὶ παραχαί ἀρχαὶ
 ὠδίνων πάντα: ἐσείδη καὶ πᾶσι ἐρηπίδων
 κινῶν αὐτοὺς θορυβῶν, ἴσχυός ἐστι
 αὐτοῖς αὐτοῖς (ὑπερῆσθαι) ἐκ πολέμων
 ἐχθρῶν φησὶ μὲν, ἀλλὰ καὶ θρη-
 σκῶν πλῆθους, λιμοὺς ἔσεισθαι ἐστὶ
 ἐδῆκεν ὅτι καὶ τὸ πολέμων αὐτοῖς ἐπι-
 γαθῶν. ἡ γὰρ πᾶσι πᾶντα χεῖρας ἴσχυ-
 ὠδίνων αὐτῶν, ἢ δὲ αὐτῶν ἐστὶν αὐτῶν αὐτῶν
 αὐτῶν ἐστὶν αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν
 ἀπὸ αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν αὐτῶν
 ἵνα γινώσκῃ ὡς αὐτοῖς αὐτοῖς πάντα ἐστὶν
 γὰρ ἡ ἐμοὶ γὰρ ἰσχυρὰ καὶ παροῦσα αὐτῶν
 γὰρ ἡ ἐμοὶ γὰρ ἰσχυρὰ καὶ παροῦσα αὐτῶν
 καὶ ἡ ἐμοὶ γὰρ ἰσχυρὰ καὶ παροῦσα αὐτῶν
 καὶ ἡ ἐμοὶ γὰρ ἰσχυρὰ καὶ παροῦσα αὐτῶν

dicit non simpliciter illa ventura, sed cum signis, quibus intelligatur ista à se immitti. Mihi ergo videtur de initijs loqui cladis Iudaicæ supremæ : dum ait : omnia autem hæc initia sunt dolorum , majorum videlicet & atrociorum eventurorum Iudæis .

» Βλέπετε ἑαυτοὺς . ὡσαύτως
 » δώσασι γὰρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια , &
 » καὶ εἰς συναγωγάς διαθήσοσθε , &
 » ἐπὶ ἡγεμόνων καὶ βασιλέων σταθήσοσθε
 » ὡς ἐνεκεν ἐμοῦ , εἰς μαρτυρίαν
 » αὐτοῖς .

ANONYMOY . Ταῦτα μὲν εἰσόμματα
 ἐπὶ τῷ τέλει τοιαῦτα καὶ ἢ τῷ ἀντι-
 χριστῷ παρὰ τὴν ὑμῶν ἐλπίδα ὡς
 ἀσφαλίσασθε ἑαυτοὺς καρτερῶς ἐνέ-
 και τὰ ἐπὶ τῷ ὑμῶν .

BIKTΩPOΣ ANT. Ευκαίρειος πα-
 ρεπέβαλε τὰ ἀπὸ τῶν κακῶν ἔχοντα ὡσαύ-
 τως ἀπὸ τῶν κοινῶν . ὅτι πάντῃ δὲ
 μόνῳ , ἀλλὰ καὶ τῷ προσδοκῆσαι ὅτι
 διὰ τὸ ὄνομα μου , ἦγγυον ἐνεκεν ἐμοῦ .
 εἰς μαρτυρίαν δὲ αὐτοῖς , ἵνα εἴπη, ὡς
 τὸ μηδεμίαν αὐτῶν ἔχον διαποροῦσαν ,
 ὑμῶν διὰ τὸ ταῦτα πάσχειν καταμαρ-
 τυρήσων .

bere possint excusationem , vobis per illas passionem testimonium idoneum perhibentibus .

» Καὶ εἰς πάντα τὰ ἔθνη δεῖ κηρυ-
 » εῖν τὸ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον .

ANONYMOY . Ἴνα τότε γνησθῆ
 τὰ εἰρημολογία καὶ τῷ τέλει καὶ τῷ ἀντι-
 χριστῷ .

ΤΟΛΩΣ . Πολλοί , φησὶν , ἐλθού-
 σον ἡσφοπεριζόμενοι τὸ ὄνομα Χριστοῦ .
 ὅποιοι ἢν Θεοδῶτις τε καὶ Ἰούδας ὁ Γα-
 λιλαιῖος , καὶ ἕτεροι πολλοί . ἐπειδὴ
 γὰρ ταῦτα ἐμελλε γίνεσθαι λέγει τὸς
 βλέπετε μὴ πλανηθῆτε . ἔδδεν γὰρ ὡφε-
 λαῖ ὁ καιρὸς , μὴ ἔσῃς τῆς πίστεως αὐτῶν
 βεβαίως . τότε γὰρ δυνάσθε καὶ τὸ και-
 ρὸν μαθεῖν τῆς ἀπολείας Ἰερουσαλήμ

9. Videte autem vosmetipsos .
 » Tradent enim vos in concilijs ,
 » & in Synagogis vapulabitis , &
 » ante Præsides & Reges stabitis
 » propter me , in testimonium il-
 » lis .

ANONYMI . Talia quidem
 erunt quæ circa finem evenient , &
 talis Antichristi adventus . vos vi-
 dete ut confirmetis vos ad fortiter
 ferenda quæ vobis accident .

VICTORIS ANT. Opportu-
 nè inferuit mentionem malorum
 ipsis propriorum ; quippe quæ sic
 commemorata consolationem ha-
 berent , ex comparatione cum ma-
 lis communibus . Est & alia con-
 solatio ex causa , quam exprimens
 addit : Propter nomen meum . hoc
 est , mei gratia . In testimonium ve-
 rò illis . quasi diceret : ne ullam ha-

10. Et in omnes gentes primū
 » oportet prædicari Evangelium .

ANONYMI . Vt tunc eveniant
 prædicta de fine mundi & Anti-
 christo .

ΤΟΛΩΣANI . Multi , inquit ,
 venient vindicantes sibi Christi
 nomen tamquam proprium . Talis
 fuit Theudas & Iudas Galilæus ,
 alijque multi . Quæ quia omninò
 sunt futura , vestrum est jam hinc
 in illud tempus consulere vobis &
 cavere ne seducamini . nam adven-
 tus ille meus , cujus momentum

scire cupitis, nihil vobis proderit si fide firma destitutos deprehendat. Tum autem planè ac liquidò poteritis intelligere tempus destructionis Ierusalem, quando plenè confirmati ac corroborati fueritis in fide Christi venturi. Addit auditù iri bella, nimirum ea quæ gesta esse ante Ierosolymorum excidium Iosephus scribit: inde occasionibus coortis quod Iudæi recusarent cõfucta Romanis vestigalia pendere. id quod hi minimè ferendum rati, cõtinuis incursionibus Iudeos infestant, Vos autem, inquit Dominus Discipulis, ne timueritis. nondum enim finis Ierusalem erit illis quæ dicta sunt bellis exardescendentibus. quoniam usq; ad perniciem supremam non procedent statim odia: sed victores Romani clementia usuri, aut gratiam aut moram supplicij extremi sæpius indulgebunt; toties Iudæis pertinaciam ingrati animi humanitati Romanorum repensuris, rebellionibus & seditionibus iterandis. Nec solus erit bellicorum tumultuum terror aut labor. Erunt enim tunc etiam Ierosolymis fames & terræmotus, palàm ferente Deo se Iudæis hostem. Prædicat autem & suis futurum ut traderentur ab hominibus, traherenturque ad concilia & tribunalia: ut scilicet recordatio prædictionis istius solatio ipsis esset tum cum ad experientiam malorum veniretur. Deinde ne opinarentur pericula & tribulationes denunciatas posse impedire prædicationem Evangelij, subdit: *In omnes gentes prædicatum iri Evangelium.*

ὅταν ἀσφαλῆς γένηται τὸ πῦρ τῆς ἐρχομένης· πολέμους δὲ ἀκέραια λέγει. Ἔς ὁ Ἰωσήπος γεννηθεὶς γράφει περὶ τῆς ἀλώσεως· μὴ θελησάντων τῶν Ἰουδαίων τὰς Συνήθεις φόβους τοῖς Ῥωμαίοις διδόναι· ἐφόδων Ῥωμαϊκῶν Συμμεχῶς γνομῶν καὶ τῶν Ἰουδαίων· μὴ θροῦσθε ὑμεῖς φησὶν ὁ Κύριος· περὶ τὰς μαθητάς· ἔγω γὰρ ὁ τέλος τῆς Ἰερουσαλήμ ἔσομαι· γενήσεται γὰρ πολλὰς ἀνακωχῆς καὶ τὸ πῦρ Ῥωμαίων Φιλανθρωπίαν· Καὶ πολλὰς τῶν Ἰουδαίων τῶν ἑαυτῶν ἀγνωμοσύνην ἐπιδείξον· ἐγὼ γὰρ ἐν Ἰερουσαλήμ ἔμουν πόλεμοι ἀλλὰ καὶ λιμοὶ καὶ σεισμοὶ· περὶ φανῶς δεικνύτω αὐτοῖς τὸ θεῶν ὡς πολέμου ἔην περὶ αὐτῶν· περὶ ἐγὼ ἵ αὐτοῖς ὡς ὡσαυδθήσονται ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου εἰς Συμμεχῶς καὶ δικαστήρια· ὡς αὐτὸ ἔχουσι πῦρ ὡσαυθῆσαν ὡς πᾶσι οἰκείαις συμφοραῖς· εἴτω ἵνα μὴ νομίσωσιν ὅτι τῶν κίνδυνων καὶ οἱ θλίψεις διώσονται καὶ κήρυγμα· φησὶν ὅτι εἰς πάντα τὰ ἔθνη κηρυχθήσεται ὁ εὐαγγέλιον.

II. Et cum duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod vobis datum fuerit in illa hora, id loquimini: non enim vos estis loquentes, sed Spiritus Sanctus.
EIVSD. Vestræ partes tantum erunt respondere; & linguæ ac vocis sonoræ officium commodare Divino Spiritui.

Ἢ ὅταν ἡ ἀγάθησιν ὑμᾶς ὡσαυθῆσαν δόντες, μὴ προμελεῖσθε τί λαλήσετε, μηδὲ μελετήσετε· ἀλλ' ὅ ἐν ἡμέρῃ τῇ ἐκείνῃ ὅσα ἔσονται ὑμῖν ἐκ τῆς ἀγάθης· ἔγω γὰρ ἐστὶν ὑμεῖς τῶν λαλῶντων, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα ὁ ἀγῶν.

ΑΥΤΟΥ. Τὸ ἐν ὑμῖν πᾶς ἀποκριθεὶς καὶ πᾶς ἀφελῶντων ἀπὸ τῆς γλῶσσης.
Ἢ Γα

» Παρεδούκει ὁ ἀδελφός ἀδελ-
» φόν εἰς θάνατον, καὶ πατὴρ τέκ-
» νον καὶ ἐπαναθήσονται τέκνα ἐπὶ
» θρόνους, καὶ θανατώσασιν αὐτούς.

ΑΥΤΟΥ. Ταῦτα ἔργους ὑποβέ-
βηκε καὶ πᾶς ἀρχαὶ τῆς εἰς Χρι-
στον πίστεως. ἀλλὰ καὶ νῦν ἐπιγι-
νεῖ).

» Καὶ ἔσονται μισοῦντες ὑμᾶς πάν-
» των διὰ τὸ ὄνομα μου. ὁ δὲ ὑπο-
» μένας εἰς τέλος, ἔτι σωθήσε-
» ται.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ταῦτα
ἐπισημασθῆναι μὴ νομίσωσι τὰ εἰρημύνα
κωλυτικά τῆ κηρύγματος εἶναι. καὶ
γὰρ ἡ ἀλώσεως ὁ διαβόλιος ἐκη-
ρύχθη. ἀκούσον τί φησὶν ὁ Παῦλος, εἰς
πίσταν πλὴν γινώσκῃτε ὁ φόβος
αὐτῶν καὶ εἰς μαρτυρίαν αὐτοῖς, εἰς
εἰς τὸ πσευδύναμιον ἐκηρύχθη μὴ γὰρ
πανταχῶς. διὸ εἰπὼν, εἰς μαρτυ-
ρίαν εἰς ἀπίστον, τὸ πᾶν εἰς ἔλεγχον
εἰς καταργίαν. διὰ τῆς ἡμῶν τὸ κη-
ρυχθῆναι τὸ διαβόλιον πανταχῶς τῆς
οἰκουμένης, ὑπόλλυται τὰ Ἱεροσόλυμα.
ἵνα μηδὲ σκιαὶ ὑποδοχῆς ἔχωσιν ἀγνώ-
μων ὄντες. ὅ γὰρ ἰδόντες αὐτῶν τὸ διω-
μὴν πανταχῶς διαβόλιον εἶναι. ὅτι
ἐκκαίριον τὸ οἰκουμένῃ ἐλθεῖν, ἵνα
αὐτοῖς εἰς τὸν λοιπὸν συγκυμῶν ἐπὶ τῆς
αὐτῶν ἀγνομοσύνης μέναντες; ὅτι γὰρ
πανταχῶς ἐκηρύχθη τότε, ἀκούσον τί
φησὶν ὁ Παῦλος, τὸ διαβόλιον τῆ κη-
ρυχθέντος ἐπὶ πᾶσι τῆ κτίσεως τῆ
ὑποστάσεως ὁ δὲ μέγιστον σημεῖον
ἡ εἰς Χριστὸν δυνάμεως ἵνα ἐκκοι-
θῶσι ἐπεὶ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης κα-
πλάσσει ὁ λόγος. μὴ γὰρ τὰ πνευ-
ματικά φησὶν ἡ εἰς τὸ τέλος τῶν Ἱεροσό-
λυμων. καὶ τὰ πνευματικά συμβῆναι
ἐδικαχθῆσαν παρ' αὐτῶν ὅ μακάριοι
μαθηταί, δεσφῶν γενναίαν, ἠχθησάν

12. Tradet autē frater fratrem
» in mortem, & pater filium: &
» confurgent filij in parentes, &
» morte afficient eos.

EIVSDEM. Hæc contige-
runt circa initia prædicatæ Chri-
sti fidei. Sed & nunc adhuc fi-
unt.

13. Et eritis odio omnibus pro-
» pter nomen meum. Qui autem
» sustinuerit in finem, hic salvus
» erit.

VICTORIS ANT. Hæc sub-
junxit, ne existimarent quæ prius
dicta erant impeditura promulga-
tionem Evangelij. nam ante Iero-
solymam captam Evangelium præ-
dicatum est. Audi quid dicat Pau-
lus: *In omnem terram exiit sonus*
eorum. Et in testimonium ipsis, nõ
ut credatur. prædicatum enim est
ubique. Propterea dicit: in testi-
monium non credentibus, hoc est
in convictionem, in accusationem.
Ideo postquam ubique terrarum
prædicatum fuerit Evangelium peri-
bit Hierosolyma: ut ne umbram
quidem excusationis habeant in-
grati. qui enim viderunt Christi
potentiam ubique resplendentem,
& velut momento, hoc est brevif-
simo tempore, orbem terrarum ca-
pientem, quam sperare veniam
poterunt in sua ingratiſſima con-
tumacia manentes. nam eo quod
dixi spatio prædicatum ubique, de-
monſtrat quod dicit Paulus, Evan-
gelij quod prædicatum est in vni-
versa creatura quæ sub cælo est.
quod & maximum est signum Chri-
sti virtutis: doctrinam ejus vigin-
ti annis orbem pervagatā ad ipsos
mundi

Rom. 10.
18.

mundi terminos pervenisse . Post
 prædicta, inquit, veniet finis Iero-
 solymorum . Prius autem quã ista
 jam dicta evenirent, persecutionẽ
 ab ipsis passi sunt beati Discipuli .
 Conjecti sunt in vincula, ducti sũt
 ad Præsides, missi ad Reges. Man-
 dat autem; ne præmeditemini, cum
 eritis dicturi pro vobis, accipietis
 enim à me sapientiam cui non po-
 terunt resistere, aut contradicere
 adversarij uestri . Inde rursus rem
 ipsis omnium gravissimam præde-
 nunciat; nempe ipsos in malis non
 habituros consolationem à carita-
 te fratrum, civili bello affectus per-
 vertente; & consanguinitatis atq;
 amicitiaz juribus conculcatis . Tri-
 plex ergo denunciatur bellum, à
 domesticis; à seductoribus, ab ho-
 stibus . Sed major ostenditur con-
 solatio ex eo quod propter nomen
 Christi cúcta sint illa passuri . quod
 sanè tale est, ut omnem quantæ-
 cumque calamitatis acerbitatem
 levet, propter spes præmij futuri .

TOLOS. Multa passi sunt A-
 postoli à Iudæis antequam in aper-
 tam belli flammam scintillẽ simul-
 tatum erupissent . nam & ad judi-
 cia trahebantur ab ipsis, & ad Re-
 ges ducebantur . Herodem scilicet
 & Agrippam & Neronem. Itaque
 in istud tam triste tempus consola-
 tionem præparans Dominus, secu-
 ros jam hinc jubet ipsos esse; neq;
 sollicitos disquirere quid ad sui de-
 fensionem coram Regibus aut ju-
 dicibus dicturi essent, Suggestet enim, inquit, vobis in illo ipso cõ-
 modum tempore Spiritus Sanctus quid loquamini . Pergit deinde ipsis
 prædicare futurum, ut familiarissimos quosque & sanguine ac necessi-
 tudine conjunctissimos hostilem in modum sibi infensos experirentur .
 Id autem facit, ut tanto eos firmiores in fide redderet, quam illi ipsi tri-
 stes casus, qui ad eam extinguendam valere posse videbantur, corrobo-
 rarent illam potius, ostendenda prædictionum veritate. Ex quo futurum

ut

ἐπὶ ἀρχοντας, ἐπέμψθη ἑπὶ βασι-
 λέας . παρεκλήθη, ὅτι μὴ περιμελε-
 πῆτε μέλλοντες ἀπολογεῖσθαι . λήψε-
 ρθε γὰρ παρ' ἐμῶ σοφίας, ἢ ἔ διωχ-
 σονται ἀνηθύναι ἢ ἀρτεπείν ἅπαντες ὁ
 ἀνηκίμητοι ὑμῖν . εἶτα πάλιν τὸ πάν-
 των αὐτοῖς παραναφρονεῖ χαλεπότητι,
 τὸ ἔδὲ τὴν δόξο τ' ἀγάπης ὁδουμίας
 ἔξουσιν, ἐμφυλίᾳ πολέμῳ συμβαινόντι,
 ἔ τῶ τ' οἰκειότητι ἔ συκηνείας κα-
 τὰ πατριάρχων Ἰουδαίων . περιπλῆξεν ἔστιν
 ὁ πόλεμος, ὁ δὲ τῶ οἰκείων, ὁ δὲ τῶ
 πάλιν πάλιν, ὁ δὲ τῶ πάλιν πολέμιον .
 ἀλλὰ μέζων ἢ ὁδουμίας . ἂν γὰρ
 πὸ ὄνομα αὐτῶ πάντα πάντα συμβήσεται .
 ὅπερ μὲν ἰκανὸν τ' ἴσασιν ἑπὶ τῶ
 ἢ συμφερόν, διὰ τῶς μελλύσας ἐλπί-
 δας .

ΤΟΛΩΣ. Πολλά ἔπαθον ὁ Απο-
 στολοι ὑπὸ τῶ Ἰουδαίων πρὸς τῶ ἔξασ-
 θήναι πλείως ὁ πόλεμος . Καὶ γὰρ εἰς
 δικαστήρια ἔλκοντο παρ' αὐτῶν . καὶ ἐπὶ
 βασιλέας ἦγοντο . Ἡρώδω φημί καὶ
 Ἀγρίππαι καὶ Νερόνα . λέγει ὁ αὐτῶς
 ὁ Σωτὴρ ὁδουμίας . μὴ μεριμ-
 νᾶτε τί ἀπολογεῖσθε . ἔστι γὰρ αὐτῶ τῶ
 ὡσαύτως αὐτῶ ὁ Πνεῦμα ὁ ἀγιὸς ἂ
 λαλήσει . παραλήθη ὁ αὐτοῖς καὶ ὑπε-
 ρῶ, ὅτι καὶ δόξο τῶ οἰκειότητα πη-
 λεμηθήσεται . τῶπο ὁ ποιῶ ὅπως ἐρη-
 ρισμένους αὐτῶς ποιῶ ἔστι τῶ πρὸς δι-
 τῶ τῶ παραγμάτων πρὸς ἡνωσιν, ἔνε-
 νίκος φέρουσι τὰ συμβησόμενα . ὁ δὲ
 ἔτακτο ἐμῶ ἔσεται μετ' ἡμῶν . καὶ ὁ
 ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος ἔσεται σωθήσεται
 χάριν ὁδουμίας μεγάλης ἐστὶ λα-
 γοῦντος πρὸς τῶς δόξοις .

ut pronuntiata mala generosiùs exciperent ac ferrent fortius. Subjunguntur duo quædam eximiam consolandi vim habentia. Primum est odio futuros Iudæis Apostolos propter Christum. Alterum: qui perseveraret usque ad finem cum fore saluum.

» Όταν ᾗ ἴδῃτε τὸ βδελύγμα τῆς
 » ἐρημώσεως, ὃ ῥηθῆναι ὑπὸ Δανιὴλ
 » τῷ ἀποφύγῃ, ἔστω ὅπως ἔδει. ὁ ἀνα-
 » γινώσκων νοεῖτω. τότε ᾗ ἐν τῇ Ἰου-
 » δαίᾳ, φεύγετω εἰς τὰ ὄρη.
 » Ὁ δὲ ἐπὶ τῆς δώματός, μὴ
 » καταβάτω εἰς τὴν οἰκίαν, μηδὲ
 » εἰσελθῆτω εἰς οὐδὲν τῆς οἰκίας
 » αὐτοῦ.
 » Καὶ ὁ εἰς τὸ ἀγρὸν ὄν, μὴ ἐπι-
 » στρέψατο εἰς τὸ ὀπίσω ἀεὶ τὸ ἱμά-
 » τιον αὐτοῦ.
 » Οὐαὶ δὲ ᾗ ἐν γαστρὶ ἔχουσιν καὶ
 » ᾗ θηλαζούσιν ἐν ἐκείναις ᾗ ἡμέραις.

14. Cùm autem videritis abo-
 minationem desolationis. Stan-
 tem ubi non debet (qui legit,
 intelligat) tunc qui in Iudæa sunt,
 fugiant in montes.
 15. Et qui super tectum, ne
 descendat in domum, nec in-
 troeat ut tollat quid de domo
 sua.
 16. Et qui in agro erit, non
 revertatur retro tollere vesti-
 mentum suum.
 17. Væ autem prægnatibus &
 nutrientibus in illis diebus.

ΤΟΛΩΣ. Οἱ Ἰουδαῖοι τὸ πλῆθος ἰσχυροῦς
 Ρωμαίων μηχανήματα τὴν εἰς πειρασμὸν
 εἰς τὸ ναὸν χοιρίας κεφαλῆ τῆς τῆς
 φασιν εἶναι τὸ βδελύγμα τῆς ἐρημώσεως
 ἔπειτα δὲ τῆς ἀσχηθῆναι σημαίας τῆς
 Πιλάτου εἰς τὸ ἱερόν. ἄλλοι δὲ τῆς ἁγ-
 γελίας τῆς Κερατῶντος τότε τὴν πό-
 λιν. ὁ καὶ ἀληθέστερον τῶν ἄλλων ὅτι
 πῶς γὰρ ἄλλοι βδελύγμα νομίζουσι.
 ἀλλὰ καὶ τῆς Κάισρος εἰκόνας
 ἠὲ κτερεῖς ἀσχηθῆναι τῶν Ρωμαίων εἰς τὸ ἱε-
 ρόν. διὸ καὶ Ἰουδαῖοι γέγονεν ἐν Ἱερου-
 σαλὴμ καὶ ἀρχὴν ἔλαβον ἡ ἐρημώσεως
 αὐτῆς καὶ ὁ καὶ τῆς Ἰουδαίων πόλεμος.
 ἡ δὲ εἰς τὸν φασιν ὁ Σωτὴρ, οἱ ἐν τῇ Ἰου-
 δαίᾳ ὄντες φεύγετωσαν εἰς τὰ ὄρη. οἱ
 γὰρ Ἀπόστολοι εἶπε ἡσαν ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ.
 ἀλλὰ θάνατον πάματι κινῆσθαι ἔδει.
 τὸ δὲ ἱερόν. καὶ δὲ καὶ ὁ
 ἐπὶ τῆς δώματός, μηδένος τῶν ἐν τῇ
 οἰκίᾳ ἐπιστραφῆτω. ἀλλὰ γυμνὸς τῆς
 οἰκίας φεύγετω. Καὶ ταῖς ἐχούσιν
 στήνα καὶ ταῖς ἐγκυμονούσιν ἴαί. ὅτι
 τὸ μὴ διώσθαι φεύγει αὐταῖς ὑπὸ τῆς
 τῶν οὐρανῶν φιλοστοργίας καὶ τὸ τῆς γα-

TOLOSANI . Abominatio-
 nem desolationis interpretatur Iu-
 dæi extremum illud Romanorum
 inventum, quo Templum immisso
 in illud suis capite polluerunt. Alij
 potius isto verbo designari putant
 Pilati signa in Templum introdu-
 cta. Alij statuam ejus, qui civita-
 tem tunc ceperat: quod & videtur
 verius. Omne siquidem idolum
 abominatio censetur. Sed & effi-
 gies Cæsaris Romani per noctem
 in Templum induxerunt. unde &
 tumultus extitit in Ierusalem, &
 initium accepit desolatio ejus, &
 bellum adversus Iudæos. Tunc
 igitur, Salvator inquit, qui in Iu-
 dæa sunt fugiant in montes. Apo-
 stoli enim cum ista contigerunt
 non erant in Iudæa; sed divino
 spiritu instincti exierant Ierosoly-
 mis. Ait autem, qui supra domus
 tectum fortè tunc fuerit, is nullius
 rei quam domi reliquerit cura, aut
 amore persuaderi sibi sinat, ut illò
 rever-

revertatur . sed vel nudus si sapit
 toto impetu capessat fugam . foetis
 quoque mulieribus ac nutricibus,
 quæ tali tempore fuerint , infortu-
 nium denunciat . quoniam à fuga
 ipsas vel caritas tenerorum pigno-
 rum , vel ventris onus retardabit . Ego verò præterea Christum his ver-
 bis innuisse puto id quod aliunde scimus contigisse Ierofolymis hoc, de
 quo agitur, tempore . nimirum ut fame obsessos perurgente, matres que-
 dam eo rabiei adactæ fuerint, ut filios parvulos in cibum verterint .

σπεύς ἀχθος . Ἐγὼ γὰρ τῶν τῶν ἐπι-
 μάτων καὶ τῶν τεκνοφαγῶν ὑποσώ-
 μηνατο . ὑποὶ γὰρ τῆς λιμῆς πολιορ-
 κῆς ἡμῶν αἱ μητέρες τῶν ἰδίων τέκνων
 ἤφατο .

18. Orate verò ut hyeme non
 „ fiant ,

19. Erunt enim dies illi tribu-
 „ lationes tales, quales nõ fuerunt
 „ ab initio creaturæ, quã condidit
 „ Deus usq; nunc, neque fient.

20. Et nisi breviasset Dominus
 „ dies , non fuisset salva omnis
 „ caro : sed propter electos quos
 „ elegit , breviabit dies .

„ Προσάχθετε δὲ ἵνα μὴ ἤρηται
 „ ἡ φύγη ὑμῶν χειμῶν .

„ Ἐσονται γὰρ αἱ ἡμέραι ὁλοκαί-
 „ θλιψις, ὅτι ἔχοντες ποικίλη ἀπ' ἀρ-
 „ χῆς κτισθῆναι, ἡς ἐκτίσθη ὁ Θεός, εἰς
 „ τὸ νῦν, ἔσ' ἂν μὴ γένηται .

„ Καὶ εἰ μὴ Κύριος ἐκοδόσεν
 „ τὰς ἡμέρας, ὅτι αὐτὸς ἐσώθη πάντες
 „ σαρξ . ἀλλὰ διὰ τῶν ἐκλεκτῶν, ἕνε-
 „ κὴν ἐλεῆσεν, ἐκοδόσεν τὰς ἡμέρας .

TOLOSANI. Secundum qui-
 dem obvium sensum loquitur de
 malis imminentibus Iudææ per il-
 la tristitia & difficilia tempora. nam
 in tantum efferabuntur hostes , ut
 neque uterum gestantium , neque
 parvulorum misereantur . Addit
 autem tribulationem futuram om-
 nium , quæ umquam fuerunt aut
 futuræ sunt gravissimam : & nisi
 breviasset Deus dies istos : hoc est
 nisi diremisset bellum & pacem à
 Romanis fecisset , non fieret salva
 omnis caro, hoc est, nullus Iudæus
 supervivisset . Propter electos autè,
 hoc est, eos qui ex Iudæis credide-
 runt, aut credituri erant, finem im-
 posuit Deus illi exitiali bello .

ΤΟΛΩΣ. Κατὰ μὲν τὸ πρόχειρον
 περὶ τῶν καταλαβόντων μελλόντων τῶν
 Ἰουδαίων κακῶν λέγει διὰ τὴν δυσκο-
 λῶν τῆς καιρῆς . αἱ γὰρ Ἰουδαίων
 τραπήσον ὁμοίτητα οἱ πολεμῶντες αἱ
 ἔσ' ἂν τὰς ἐν γαστρὶ ἐχέουσας ἢ τὰ βρέφη
 ἐλεῆσαι . λέγει δὲ ὅτι καὶ θλίψεις γενή-
 σονται πάντων τῶν πᾶσι γεννηθῶν ἢ
 γεννησομένων χαλεποτέρων . καὶ εἰ μὴ
 ἐκοδόσεν ὁ Θεὸς τὰς ἡμέρας . τῆστιν
 εἰ μὴ κατέλυσε τὸν πόλεμον τῶν
 Ρωμαίων, ὅτι αὐτὸς ἐσώθη πάντες σαρξ . τῆ-
 στιν ὅτι αὐτὸς ἐλεῆσεν Ἰουδαίους . διὰ
 δὲ τῶν ἐκλεκτῶν τῶν ἐκ Ἰουδαίων κα-
 τὰ πᾶσι ὁ Θεὸς ἐκοδόσεν τὸν πόλεμον . ἢ ὅτι τῶν
 πιστεύσαντας ἢ μελλόντας πισθεύσαι .

ANONYMI . Hoc quadrat &
 in Titum stantem super Sion mô-
 te Sancto ejus , cum obsideret Ie-
 rorolymam . Quadrat & in Anti-
 christum , de quo scriptum est :

ANΩΝΥΜΟΥ . Τὸ αὐτὸς εἶπε
 ἐπὶ τῶν τῶν αὐτῶν ὅτι Σιών ὄρει τὸ
 ἀγίῳ αὐτῶν ἐπὶ τῶν πολιορκῶν τῆς Ἱερουσα-
 λῆμ . δρομάσει δὲ ὁ αὐτὸς . ἢ ἀπὸ τῶν
 εἶναι, καὶ ἔσ' ἂν γένηται παρῶστε ἔσ' ἂν τὸν
 τῶν Θεῶν κατὰ τὴν ἀποδοκίμησιν ἑαυτῶν
 ὅτι ἐστὶ Θεός . ἀμφότεροι δὲ βδελύγματα πε-
 ῖρημα

ἐρημώσεως. βδελυκτὸν γὰρ ὁ μὲν ὡς εἰ-
 δουλολατρίας, ὁ δὲ ὡς ἀντίθετος· ἐρημώ-
 σεα ὁ μὲν Ἰουδαίαν, ὁ δὲ πολλὰ τῆς κόσ-
 μος· πάλιν παρ' ἐπαγρύμματα μᾶλλον δη-
 λῶσι περὶ τῆς ἀντιχριστοῦ παύσει εἰρηνοσύ-
 ῃ ἀναγνώσκων, τρεῖς δὲ Δανιὴλ
 περὶ τῆς ἐδελύγματος γράψαντα, νοεί-
 τω ὅτι τὸ ἀκολυθῆσαι ἐρήμωσαν τῷ
 ἐδελύγματος· τότε οἱ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ· Ἰου-
 δαίαν ἐν φησὶ τῇ Ἰουδαίαν χώραν μό-
 νον, ἀλλὰ πάντας τὰς τῆς Χριστοῦ Ἰου-
 μολόγησι οὐκ ἔντας, τρεῖς τὰς πρὸς·
 τῆς δὲ παρέργαζον ὡς τῆς ἀντιχρι-
 στοῦ, ἀλλὰ τὸ ἐμπεσοῦσαν σημαίνει, καὶ
 καὶ τὸ ἐπὶ αὐτῆς τῶν πρὸς θλίψεως, καὶ
 ὁ εἰς τὸ ἀγροῦν ὡν, μὴ ἐπιτρέψατο εἰς
 τὰ ὀπίσω στρατὸς ἰμάτιον αὐτῆς, ἀλλ' ὡς
 ἔχει φησὶ, φεύγετε, μὴδὲ τῶν
 ἀναβαλλόμενοι ὡς ἢ ἐπὶ σποσμον ἢ
 ἀμφὶς λαβῶν· τῆς δὲ ἰσχυροῦς ἐπὶ
 τῆς Ῥωμαίων πολέμου. Οὐαὶ ὅτις ἐν
 γαστρὶ ἔχουσας· τῆς δὲ κατ' ἰδίαν δη-
 λῶσι, καὶ τὸ φόρον ἐρέφων καταχρη-
 σάμενος, ὅτι ἐστὶν ἐξ ἑαυτῶν αὐτῆς ἢ φυγῆ·
 ὁ δὲ ἀντιχριστοῦ δηλοῖ, καὶ τὸς φόρον
 ἀμαρτιῶν κατασφραγισμοῖς, ἠλυτρε-
 πέσει καὶ ἐπὶ ἀνδρικοῖς τὰ φρονήματα,
 ὅτι ὑποδύσει ἀντιχριστοῦ ἠλυτρεπέσει,
 ἀνδρείως ὑποδύσει παρατησιαίμοι·
 πρὸς ἀλίχεαδὲ ὅτινα μὴ ἠλυτρεπέσει ἢ φυγῆ
 ὑμῶν χεμεῖν· πάλιν καὶ νῦν τὰ δὲ
 μὲν ἀποδηῶν δηλοῖ κακὸν χεμεῖν καὶ
 τὸ φυγῆ καὶ τὸ ἐν ὄρεσι Ἰερουσαλὴμ·
 καὶ ἀναγνῶν τὸ μὲν πρὸς Θεὸν εἰρη-
 νικῶ καὶ γαλιλαίαν ἀγροντες ὑποδύσει
 ἀπετόμενοι ἔασι ὑπομείνωσι τὰς θλί-
 ψεις· οἱ δὲ πρὸς Θεὸν εὐαριζοντες καὶ
 ἀνυπότακτοι αὐτῶν, ἀπερονόησι μόνοντες
 ἡγάμα τῶ ἀντιχριστοῦ γενήσονται· ἔσονται
 γὰρ αἱ ἡμέραι ἐκείναι θλίψις, καὶ τὰ
 ἔξῃ· τῆς δὲ πρὸς τῆς ἀντιχριστοῦ εἰρημέ-
 νον νοητόν, καὶ τὸ πρὸς τῆς Ἰεροσολύ-
 μων ἀλάσεως τὸ ἐπὶ τῆς· ὅτι φησὶ,
 μήτε ἠλυτρεπέσει μήτε γαλιλαίαν τῶν

Ut in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus . uterque horu dici potest abominatio desolatio- nis . Abominabilis enim ille ut idololatra , hic ut impius Dei ho- stis . Desolabit autem ille quidem Iudæam, hic multas Orbis partes . Cæterum quæ adduntur magis si- gnificat, de Antichristo potius hec dici . qui legit, Danielem videlicet, de abominatione scribentem, in- telligat subjunctam desolationem abominationis . Tunc qui in Iudæa Iudas confessionem significat . Iudæam ergo dicit non Iudæorū ter- ram solūm , sed omnes in Christi confessione habitantes , hoc est fi- deles . Hoc adscripsit congruè ad prius significata de Antichristo, & ejus sævitia in fideles . Et qui in a- gro est , non revertatur retrò tollere vestimentum suum, sed ut est, fugiat quantum potest, ne tantum quidē interponens moræ quantum cibo ad viaticum aut pallio sumendis opus sit . Hoc intelligatur & de bel- lis Romanorum in Iudæos . ut au- tem pregnantibus . Hoc particulari- ter memorat . ut pondere foetuum præpeditis , quibus sic fiet non fa- cilis fuga . Anagogico verò sensu hæc significant: ut onere implica- tis peccatorum, effœminatis & ni- hil virile spirantibus . tales enim utique ab Antichristo capientur , cui se subducere, virili in tempore fuga præsumpta, recusaverint . Orate autē ne fiat fuga vestra hieme . Rur- sus hic literalis quidem sensus in- commoditatem fugæ per hiemem, & latebrarum in montibus desi- gnat . Anagogicus autem declarat, eos quidem qui in pace cum Deo, ac serena tranquillitate vivunt, ab ipso protectos , faciliè toleraturos tribu-

ad Tbeff

tribulationes ; Eos verò qui à Deo diffident , & ei se subicere recusant , provida ejus cura deftitutos prædam futuros Antichristi. *Erunt enim dies illi tribulatio &c.* Hoc dictum de Antichristo intelligatur , non autem de clade Ierosolymorù à Tito illata . Ait enim nec fuisse , nec fore postea tales tribulationes . Sanè multas expugnationes urbiù Historiæ referunt ; nullam tamen in qua majora mala contigerint , quam in Ierosolymitana , qua obfessi fame adacti sunt ad se mutuo comedendos , & spurcissima quæque denti supponenda , sequente tandem ultimo exitio tum urbis , tum ipsorum . *Et nisi Dominus brevissset dies &c.* Ajunt enim quidã triennio duraturã tyránidem Antichristi , innixi testimonio Danielis de cornu , quod significat Antichristum , scribentis , prævaliturum illud per tempus & tempora & dimidium temporis . Ait autem id Daniel in 20. Capite , ubi de Bestijs quatuor agit .

VICTORIS ANT. Abominationem quidam ajunt dici milites ingressos in Templum . Alij statuam ejus , qui tunc urbem cepit . quod mihi maximè consentaneum videtur . Abominatio enim omne Idolum vocabatur , & omne simulacrum . Addidit : *desolationis* , ideo quod postquam est istud ibi erectũ simulacrum , inaccessus deinde locus factus est . Et Pilatus quidem , qui Iesum crucifixit , Cæsaris imaginibus noctu in Téplum immisissis , iisdemque erectis , ut Iosephus narrat , magni tumultus causa Judæis fuit . Ex quo tempore inchoata seditio non priùs desijt , quàm Templum incenderetur , & urbs

τας θλίψεις . καὶ τὸ πολλὰς ἀλώσεις αἰ ἰσορίας δηλοῖσιν . ὅλα ἃ χεῖρⓄ κακῶν γενημῶνⓄ ἐν αὐταῖς τῷ ἐν Ιερουσαλήμ , ὡς καὶ εἰς ἀθνηλοφαγίαν τῆς πολιορκημῶν χωρήσαντες καὶ ἄσαν ἀκαθαρτⓄ ὑπὸ ὀδόντων ἀγαγεῖν , καὶ πύλⓄ ἀρδύλῳ διπολέσσω καὶ τῆς ἀλόντας αὐτῆς . καὶ εἰ μὴ ΚύριⓄ ἐκολοβώσῃ τις ἡμέρας , καὶ πὰ ἐξῆς . φασὶ γὰρ Ἱνέες ηῖνά ἐτη γηΐⓄ εὐδογῆ δὲ πικρῆταιαν τῆ ἀντιχριστῆ· δὲ ἐεῖρησας τῷ Δανιὴλ , καὶρὸν καὶ καμρὸν καὶ ζ̄ κρατήσαιν καμρὸν ἐ ἐν τῷ κεράτιῳ · ὁ δὲλοι ἐ ἀντιχριστόν . φησὶ ἵ τῆτο Δανιὴλ ἐν κ' κεφαλαίῳ αὐτῆς , ἐῖθαι καὶ τῷ η-ρίων τῆς πεσάρων διέλαβε .

BIKTΩPOΣ ANTIQX. Βδελυγμὰ τινὲς φασὶ τῆς στρατιώτας τῆς εἰσελθόντας τῷ ἱερῷ , Ἱνέες ἵ Ⓞ ἀνδριάντα τῆ πότι τὴ πόλιν ἐλόντⓄ · ὁ καὶ μάλιστα μοι δοκεῖ λόγον ἔχιν . βδελυγμα γὰρ πᾶν εἰδωλὸν ἐλέγετο καὶ πᾶν ἐκτύπωμα · ἐρημώσεως ἵ εἶπερ , ἑπειδὴ μὲ ὁ ἀνασηναὶ ἀβαίⓄ λοιπὸν ὁ πόσⓄ ἐγένετⓄ · καὶ Πίλατος ἵ ὁ καὶ Ⓞ Ιησῷ σαυρώσας , πᾶς τῆ ΚαίσαρⓄ εἰκόνας νύκτωρ εἰς τὸ ἱερόν εἰσεγαγεῖν καὶ ἀναστήσας , ὡς Ἰωσήφωπὸς φησὶ , πολλὰ μὲ θορυβῆ τῶς Ἰουδαίους αἴτηⓄ ἐγένετⓄ · ἐκ ποτι δὲ ἡ σίσις λαβῆσαι τὸ ἀρχλίῳ ἔ δέλιωσεν ἀχρις ἔ ποτι τὸ ἱερόν ἐπεπρήσθη καὶ ἡ πόλις ἠρημώθη . ταύτας ἔν ἐ εικόνας βδελυγμα καλεῖ . ἐρημώσεως ἵ ὡς ἀρχλίῳ ἐργαζόμενⓄ τὴ σέσεως· ἀφῆς ἡ ἵ τὴ πόλεως ἐρημώσις ἀπεπλέθη . εἶτα ἵνα μάθωσιν , ὅτι καὶ ζώντων ἐπίση αὐτῶν ταύτα ἔσται , δὲ τῆτⓄ εἶπερ , ὅταν ἴδωτε . ἕ ὡς αὐ ἱε θαυμασάσε μάλιστα τῆ Χριστῆ τὴ δύναμιν καὶ τῶ ἐκείων ἀνδρείαν ὅτι ἐν ποιῶτοισ καίροισ ἐκνήρητⓄ , ἐν οἷς μάλιστα τὰ Ἰουδαϊκὰ ὑποκαμῆτο . μὲ ταύτα λέγει πάλιν τῶς Ἰουδαϊκᾶς συμφορᾶς , ὅτι ὅταν ὦσιν ἕτⓄ λαμπεροὶ οἱ τὸ οἰκημῶν διδάξοντες ἀπαύσαν , ποτι ἐκείνοι ἐ συμφορᾶς . ὅταν

ὅταν γὰρ φησι ταῦτα γένηται, καὶ τὸ εὐδελυγμὰ τῆς ἐρημώσεως ἣ ἐν πόσει ἀγίω, φάσκει. ἕδεμία γὰρ ἐλπὶς λοιπὸν σωτηρίας ὑμῶν. ἕδε γὰρ ἔστιν ὑμῶν ὑποπόδιον ὡς γηπέδα ἕως μεταβολῆς τῆς αἰῶνι, οἷα καὶ παρ' ἐμὲ ἐν τοῖς πολλοῖς ἐγένετο. ἀγαπήθη γὰρ λοιπὸν γυμνῶ σώματι ἀφαιρηθῆναι. ἀφ' οὗ τὸ ἐ τῆς ἐπι τῆς δομάτων ἕδε ἀφίσην εἰς τὴν οἰκίαν ἐλθὲν ὡς τε ἀφ' αὐτῶν τὰ ἰμάτια. τὰ ἀφυκτὰ δηλῶν κακὰ καὶ τὴν ἀπέραντο συμφορὰν. οὐαὶ ἣ ἐν γαστρὶ ἐχέουσι. καὶ τὰ ἐξῆς. ὁρᾷς ὅτι παρ' ἐμὲ κατὰ ληψομένην τὴν Ἰουδαίαν φησι ἀφ' οὗ δυσκολίαν τὴν ἀπὸ τῆς καρῆς. καὶ μὴ ἕως νομίσοι ὅ ἐπαρμόδιον ὑπερβολικῶς εἰρηνοῦσαι. ἀλλ' ἐντυχὴν τοῖς Ἰουδαίοις συλφεύμασι, μαρτυρῆσαι τῆς εἰρημῶν τὴν ἀλήθειαν. δείκνυσι ἣ αὐτῶν καὶ χαλεπωτέρας ἡμιωρίας ἀξίως τῆς εἰρημῶν. εἰ γὰρ ἐπὶ πλείον φησιν ἐκράτησεν, ὁ πόλεμος ὁ Ῥωμαίων ὁ καὶ τὸ πόλεμος, ἀπαντες ἀπόλωντο ἡ Ἰουδαῖοι. πᾶσαν γὰρ Ἰερουσαλὴν καὶ Ἰουδαίαν λέγει, καὶ ἐνδὸν. ἕ γὰρ δὴ μόνον τῆς ἐν Ἰουδαίᾳ ἐπολέμην, ἀλλὰ καὶ τῆς πανταχῶς διεκπαρμῶν. τίνας ἣ φησιν ἐκλεκτοὺς ἐσταῦθα; τῆς ἐν μέσοις ἀπειλημῶν αὐτοῖς πρὸς. ἵνα γὰρ μὴ λέγῶσιν Ἰουδαῖοι ὅτι δι' αὐτῶν καὶ ὁ κήρυγμα ταῦτα γέροντε τὰ κακὰ, δείκνυσι ποιῶντι, ὅτι εἰ μὴ ἐκείνοι ἦσαν, ἀπορριζοῖ αὐτοὺς ἀπόλωντο. ἀλλ' ἵνα μὴ Ἰουδαῖοι ἀπίστοι Ἰουδαίοις ἕ ἀπὸ τῶν γηπέδων ποιοῖ, ταχέως κατέλυσε τὴν μάχην καὶ πέραν ἔδωκε τῶν πολλοῖς. πληρώσας ἣ τὰ παρ' Ἰερουσαλῶν, εἰς τὴν αὐτὴν λοιπὸν διαβαίνει παρρησίαν, καὶ λέγει αὐτοῖς τὰ σημεῖα, ἕδε ἐκείνοις χρέσιμα μόνον, ἀλλὰ ἕ ὑμῶν, καὶ τοῖς μεθ' ἡμᾶς ἐσομένοις ἀπασιν. ὅ ἣ τότε, ἕχι τὴν ἀκολυθίαν ἕδε τῆς καρῆς τῶν ἐμπεσοδοῦν εἰρημῶν, ἀλλ' ἐν τῶ καρῶ ἕ μέλλει γίνεσθαι ταῦτα ἀμέλλει λέγειν. ἕδε γὰρ τῆς τῆς γε-

desolaretur. Has igitur merito abominationem vocat, desolationis, quod initium inde ductum sit seditionis, ex qua tandem urbis desolatio secuta est. Inde ut intelligant, viventibus adhuc quibusdam ipsorum hæc eventura, addit: Cum videritis. Ex quibus admirari maximè licet potentiam Christi, & Discipulorū ejus animi robur; qui tali tempore, quo maximè gens Iudaica, unde ipsi erant, bellis internecinis discerpebatur, Evangelium prædicaverint. Inde rursus commemorat Iudaicas calamitates ut ostendat, quo tempore Discipuli sui futuri essent in honore, auditi per universum terrarum orbem ut Magistri veritatis; tunc Iudæos in summis versaturos miserijs. Cū enim, inquit, hæc acciderint; & abominatio desolationis steterit in loco sancto, fugite: nulla enim manentibus ibi vobis spes salutis restat. Nam non est quod speretis opportunè tunc adfuturam periclitantibus rebus mutationem aliquam talem, quales multæ oppugnato Dei populo evenisse olim cælestibus auxilijs narrantur. In hoc bello benè cum eo agetur qui nudus amissis omnibus, caput ac vitam servare potuerit. Propterea non finit eos qui in tectis sunt descendere in domos ut vestimenta tollant, extrema significans mala & vim calamitatis immensam. *Ve autem pregnantibus* &c. vides eum loqui de malis Iudæam oppressuris, propter temporum acerbitatē. & nemo putet quod additur hyperbolicè dictum; sed legens Iosephi scripta discat dictorum veritatem. Ostendit autem eos gravioribus quàm quæ referuntur dignos

O o pœnis

pcanis fuisse . Si enim paulò plus durasset Romanorum Civitatem oppugnantium sæva vis , omnes Iudæi periissent . Hoc illa significant non fieret salva omnis caro, que ad gentem Iudaicam restringenda sunt : comprehendendo eò pariter qui tum in Iudæa erant, & qui extra eam degebant, Iudæos . Non enim in priores solùm atrocissimè sæviebatur, sed & in dispersos ubi-

que gentium. quos autem hic *Electos* dicit ? Credentes qui mixti incredulis erant. ne enim dicerent Iudæi: propter Christianos & Evāgelij prædicationem hæc evenisse mala ; demonstrat contrarium : nempe funditus perituram universam nationem Iudæorum, nisi illi fuissent: ne enim simul cum incredulis Iudæis interirent qui ex ea gente in Christum credidissent , corripuit Deus præliorum tempus , & belli terminum representavit . Expletis autem quæ de Ierosolymis dicenda erant , transit rursus ad Adventum suum, & præcessura illum signa manifestat ad utilitatem non illorum solùm , sed etiam nostram , & posterorum omniù . Illud porrò, *Τησς*, non ad seriem referendum est temporis : quasi significet simul cum prius dictis & hæc fore: sed adaptandum est suo proprio tempore, quo nimirum illa quæ dicturus est contingent . Mos enim hic Scripturæ est, velut historica serie disjuncta connectere . Interim à loco ipsos securos reddit ; indicans proprietates adventus sui secundi, & notas ipsorum . non enim ut in priori adventu in Bethlehem exiguo angulo orbis terrarum, nemine à principio conscio, apparuit, sic & tunc futurum ait : sed manifestè, ut indice opus non sit .

21. Et tunc si quis vobis dixerit, Ecce, hic est Christus, ecce illic, ne credideritis .

22. Exurgent enim pseudochristi, & pseudoprophetæ: & dabunt signa & portenta ad seducèdos, si fieri potest, etiam electos .

ANONYMI . Cùm enim in desiderio & expectatione tunc passim futurus sit secundus Christi adventus, quem quasi sitient oppressi cladibus ab Antichristo illatis populi, multi seductores surgent dicentes : Ecce hic est Christus, & ecce illic . Pronomen autem, *vobis*,

φῆς ὁ κεχρη̄σθαι τῆ ἰσορίας τῶ τελευτῶ· καὶ τῶς δὲ τῶ τῶς αὐτῶς ἀσφαλίζεσθαι, λέγων καὶ ἰδιώματα τῆ αὐτῆς παρεστῆς τῆ δευτέρας, καὶ τῆ πλάκων δείγματα. ὃ γὰρ ὡς περὶ ἐν τῆ δευτέρῃ, ἐν Βηθλεὲμ ἐφάνη ἐν γωνίᾳ μικρᾷ τῆ ἀκκμηδύς, καὶ ἔθενός αἰδῶντῶ ἐξ ἀρχῆς, ἔπος καὶ τότε φησὶν· ἀλλὰ φανερός, καὶ ὡς τε μὴ δεῖσθαι τῆ Ταύτα ἀπαγγέλλοντῶ.

» Καὶ τότε εἰς ἡς ὑμῖν εἶπα, ἰδὲν
» ὡδὲ ὁ Χριστὸς, ἢ, ἰδὲν ὁμῶς, μὴ
» πεισῶσθῆς .

» Εξαρθροῦνται γὰρ ψευδοχριστοί, καὶ
» ψευδοπροφήται, καὶ δύνανται σημεῖα
» καὶ τέρατα ποιεῖν τὸ δαυτοπλαναῶν, ἐν
» δυνατῶν, καὶ τῶς ἐκλεκτῶς .

ANONYMOY . Προδουκίμα γὰρ ἔσῃς πανικᾶδε τῆς δευτέρας τῆ Χριστῶ παρεστῆς καὶ οἱ δὲ δεικνύμενός διὰ τῶν ἐν τῆς Αἰπχριστῶ θλίψιν, πολλοὶ λογοποιοὶ ἀναστήσοντῶ λέγοντες· ἰδὲν ὡδὲ ὁ Χριστὸς, ἰδὲν ὁμῶς· τῶ, ὑμῖν, ἢ πορὸς τῶς δὲ πορὸς ὁρῶν, ἀλλὰ πορὸς πάντα πῶσιν τῶ τότε φησὶν ὡδὲν καὶ αὐτῶ γὰρ ἐνερ-

ἐνεργεία διαβολικῆ τὸ ὑποπλανηθέν-
τας προοδεύει τῶ μὴ Χριστῶ ὡς Χρι-
στῶ. ἐγὼ γὰρ ἔσθ' αὐτῶ ἀπωλείας ἔ-
τι κατὰ κρίσεως, καὶ οὖν αὐτῶ ἢ ἐν ἑσθ' αὐ-
κρωθεὶς διδάμιν πρὸς τὸ πλανῆσαι
πάντας, καὶ κοινῶς ἔχειν τῆς ἡμιω-
ρίας.

BIKTΩPOC ANTIOX. Εὐεργη-
σονται φησι ψευδοπροφῆται. Ὁ μὲν ἔν
ἐπὶ τῶν ὑποσώλων ἀπαν ἐπιχαρῆντες
τὴς πολλὰς ἡπαίων. ἔτι ὃ ὅτι πρὸς τὸ
αὐτῶ παρεοίσεως ἐκείνων πικρῶς. ποι-
οῦσι γὰρ φησι σημεῖα, ὡς πλανῆσαι,
εἰ διδάμιν, καὶ τὴς ἐκλεκτῶν, τῶ ψευ-
δοχριστῶ μακρονόμοι. ἐπὶ μὲν ἔν τῶ
Ἰουδαίων ψευδοπροφῆται γεγονῶσι. ψευ-
δοχριστοὶ ὃ ἐπὶ τὸ καινῶν. τὴς αὐτῶς ὃ
νῦν τὴς κακῶν φησι. καὶ ἐπιφεί-
ρει.

taliam, que inducere in fraudem queant etiam electos, si id fieri posset. Adeo potenter suo falso Christo servient. olim apud Iudæos Pseudoprophetae fuerunt: in nova Lege etiam Pseudochristi. Eodem nomine utrosque nunc designat, & adjungit:

ἢ Ὑμεῖς ὃ βλέπετε. ἰδὲ προείρη-
θη καὶ ὑμῖν πάντα.

ANON. Μηδεὶς ἀγνοίῃσιν προφα-
σιζέσθω ἰδὲ ἀσφαλιζέσθω ἑαυτῶ ὑπὸ
τῆς τῶν ἀπάτης.

ἢ Ἀλλ' ἐν ἐκείναις τῶ ἡμέραις, με-
τὰ τὸ θλίψιν ἐκείνων ὃ ἡλιος σκο-
πιθήσεται, καὶ ἡ σελήνη ἔδωκε τὸ
φῶς αὐτῆς.

ἢ Καὶ οἱ ἀστέρες τῶ ἕραν ἔσονταί
ἢ ἐκπίπτοντες, καὶ αἱ δυνάμεις αἱ ἐν
ἢ τοῖς ἕρανοις, σαλευθήσονται.

ἢ Καὶ τότε ἔφονται ὃ ἕρον τῶ ἀ-
ἢ θρώπων ἐρχομένου ἐν νεφέλαις με-
ἢ δυνάμει πολλῆς καὶ δόξης.

TOLOSANI. Πληρώσας τὰ ὄρη τῶν
Ἰεροσολύμων ὄρη τῆς ἑαυτῶ λοιπὸν πα-

hoc loco non Apostolos spectat, sed quemcunque fidelem, qui tunc erit. nam eò tendit astutia & vis malefica Diaboli, ut deceptis persuadeat adhærere ut Christo ei qui Christus non est. nam cùm exterminium suum ultimum, & condemnationé vim illi nocendi omnem crepturam, instare sentiet, artes fallendi cunctas & quantum habet potentia exeret ad seducendos omnes, quò plures deinde habeat pœnæ confortes.

VICTORIS ANT. Surgent, ait, Pseudoprophetae. Fuere tales já tum Apostolorú tempore, & omnia conati multos deceperunt. At illi alij, qui ante secundum adventum extituri sunt, prioribus perniciosiores erunt. Edent enim signa

23. Vos ergo videte: ecce prædixi vobis omnia.

ANON. Nemo ignorantia obtendat; sed caveat sibi, seq; præmuniat adversus horum fraudes.

24. Sed in illis diebus post tribulationem illam Sol contenebrabitur, & Luna non dabit splendorem suum.

25. Et Stellæ Cœli erunt decedentes, & virtutes quæ in Cœlis sunt, movebuntur.

26. Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus, cum virtute multa & gloria.

TOLOSANI. Absolutis quæ ad Ierosolymam pertinebant, deinceps

ceps de suo ipsius adventu differit. Et hinc incipit dicere quæ & Apostolis & cunctis nobis utilissima videbat fore. Quod ait, *Tunc*, ne sic accipias, quasi tempus indicetur cladem Ierosolymorum statim sequens. tamquam significare velit subito post capta Ierosolyma fore qui dicant; ecce hic est Christus: quibus minimè sit credendū. sed indefinite intellige. neq; enim id accidet cum desolata Ierusalem fuerit; sed cum advenerit Antichristus, Tunc, ait, ne erretis. Declarans ipsis proprietates sui adventus, & signa Impostorum. Non enim sicut in primo adventu in Bethlehem apparebit, aut in parvo quopiam angulo terræ; sed palam in luce publica. Tunc enim creatura immutabitur; & angelicæ virtutes obstupescunt. & tunc videbunt Filium hominis cum corpore venientem in nubibus cum potestate & gloria multa.

27. Et tunc mittet Angelos suos; & congregabit electos suos à quatuor ventis, à summo terræ usque ad summum cœli.

ANONYMI. *Sol obscurabitur:* Hæc signa sunt manifestissima secundi Christi Adventus: & immutationis elementorum. dictum est enim de his à Discipulo Christi: *In qua (die Domini) cœli magno impetu transient, Stellæ verò ardentescadent, novus verò cœlos, & novam terram secundum promissa illius expectamus.* Oportet enim & creaturam in statum incorruptibilem transire. *Nam vanitati (quasi diceret corruptioni) subiecta est creatura non volens, sed propter eum qui subjecit eam in spe, quoniam & ipsa creatura liberabitur à corruptione in renovationem gloriæ filiorum Dei, Et tunc*

Pet. ep. 2. c. 3. 10.

Rom. viij. 22.

ῥεσπίας ἀγαλέμε) • καὶ τὸ ὄθεν ἀρχε) λέγειν τὰ τοῖς δόποσιν χροσινώτατα κ' πασιν ἡμῖν • ὁ δὲ τότε, μὴ ὑπολάβης ὅτι ὅταν τὰ παρὰ τῆς Ἱερουσαλήμ πληρωθῶσι, τότε εἰσὶν εἶπη • ἰδὲ ἡ δὲ ὁ Χριστός • μὴ πσεύσητε • ἄλλ' ἀορίστως νόησον. ἔ γὰρ ὅταν ἡ Ἱερουσαλήμ ἐρημωθῆ • ἄλλ' ἔταν μέλλη ὡσαύτως ὁ Ἀντίχριστος • τότε φησι μὴ πλατηθῆτε. σαφηνίζων αὐτοῖς τὰ ἰδιώματα τῆς αὐτῆς παρυσίας • κ' τὰ τῶν πλάνων σημεῖα • ἔ γὰρ ὡσαύτως ἐν τῇ πρώτῃ ἐν Βηθλεέμ ἐφάνη • ἐ ἐν γωνία μικρᾷ τῆς οἰκῆς τῆς, ἀλλὰ φανερώς • τότε γὰρ ἡ κτίσις ἀλλοιωθῆσεται) • Καὶ αἱ ἀγγελικαὶ δυνάμεις ἐκπλαθήσονται) • Καὶ τότε ἔφον) ὡς ἔφον τὸ ἀνθρώπων μὲτ' ὀφθαλμοῦ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν μὲτ' δυνάμειος καὶ δόξης πολλῆς.

„ Καὶ τότε ἀποσελῆ τῆς Ἀγγέλων αὐτῶν, ἐ ἐπιζωάξῃ τῆς ἐκλεκτῶν αὐτῶν ἐκ τῶν τεσσάρων ἀέμων, ἀπ' ἀκρῶ γῆς ἕως ἀκρῶ οὐρανοῦ.

ANONYMOT. Ὁ ἡλιος αἰοποθήσεται) • Ταῦτα τὰ σημεῖα φανερώσονται εἰς τὴν δευτέραν τῆς Χριστοῦ παρυσίας καὶ τῆς σοιχείων ἐναλλαγῆς • εἶρηται γὰρ παρὰ αὐτῶν τῶ μαθητῶν τῆς Χριστοῦ, ὅτι φησιν οἱ ἔρανοὶ ροιζηθῶν παρελεύσονται ἄστρα δὲ καυσόμενα πύρενοι), καὶ τὸ δὲ ἔρανοὶ καὶ καὶ καὶ γὰρ τὰ ἐπαγγελήματα αὐτῶν ὡσαύτως ἐκφάνη. δεῖ γὰρ καὶ τὴν κτίσιν ὅτι ὁ ἀφθαρτὸν ἐναλλαγῆσεται γὰρ μαθητότησιν) τῆ φθορᾷ ὡσαύτως ἡ κτίσις, ἔχ' ἐκὸς τὰ ἀλλὰ ἄλλ' ἔσονται ἔσονται ἐλπίδα, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις ἀπαλλαγῆσεται τῆ φθορᾷ εἰς τὴ ἀκαίνωσιν τῆ δόξης τῶν τέκνων τῆς Θεοῦ, καὶ ἀνθρώπων. τῆ γὰρ Ἀντιχριστοῦ ἀναρρεθῆσεται τῆ δυνάμει τῆ πνεύματ

ματῶν ὄντων, φησιν, ὁ Κύριος ἀνελεῖ τὸ πνεῦμα τῶν ἀπίστων, καὶ τὸ θεῖον δόξαζον. καὶ τὸ κτίσας εἰς τὸ ἀφθαρτὸν ἐναλλαγείσης ὀφθήσετ' ἐν σαρκὶ ὁ Σωτήριον τῶ Θεοῦ ἡμῶν, καθὼς γέγραπται. Ἐν δευτέρῳ τῶ Κυρίου παρουσία. νεφέλας δὲ φησὶ ἢ τὰς ὄντως νεφέλας, ἢ ἀγγέλους Ἀγγέλους. Ἄλλ' ὁ μετατόπον ἀπὸν καὶ ἀερόπορον. ἐπισημασθε δὲ τὰς ἐκλεκτὰς αὐτῶν ἐκ τῶν πνεύματων ἀνέμων, οἷον ἐκ τῶν πνεύματων κλιμάτων, δυσμῶν, ἀρκτῶν καὶ μεσημβρίας. ἀπὸ ἀρκτῶν γὰρ εἰς ἀρκτῶν ἄνεμόν. Ἐν μὲν τοῖσιν ἀρκτῶν εἰς ἀρκτῶν φησὶ, τρεῖς ἐκ τῶν ἀρκτῶν τὰ γήϊνα ὠραζάντων ἀμαρτωλῶν, εἰς τῶν ἄνεμόν, τρεῖς ἐκ τῶν ἀρκτῶν τὰ ἄνεμια καὶ φίλα Θεοῦ ὠραζάντων. ὡς εἰ λέγει, ὅτι ἡς τῶν ἀμαρτωλῶν εἰσέλθουσιν ἐπὶ κρίσιν ἐλθόν, ὅτι ἡς δικαιοσύνην χωρηθήσεται τῶ μὴ εἰς κρίσιν παραίτηται. πάντες γὰρ ὠραζήσονται ἐν τῷ βήματι τῶ Χριστοῦ, καθὼς γέγραπται. ἐπειτα πᾶς ἐγκείμενος νεκροὶ εἰς ἀρκτῶν ἄνεμόν, τρεῖς ἐκ τῶν ἄνεμόν. Ἐπισημασθε εἰ μὴ τὰ ἐρημῶνα σημάτια ἠβόλετο ὁ Εὐαγγελιστὴς.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τῶ Αντιόχειος ἐστὶν ἡ ψευδοπροφητῶν θλίψις πᾶσι ἐσα μέγαλη, ὅτι ἔσονται ὄντων τῶ ἀπαπόρων. ἀλλ' ὅτι ἐκτείνετω εἰς χρεῖς μὴκρον. εἰ γὰρ Ἰουδαϊκὸς πόλεμος ἔσται τῶ ἐκλεκτῶν ἐκδοβῆ, πολλῶν μᾶλλον ὅτι ὁ ὠραζήσεται ἐκλεκτῶν. Ἄλλ' τῶ αὐτῶν τῶ μετ' ἐκείνων ἐν τῶ θλίψει ἡλίθιοι σκοπιθήσονται. ὅμοι γὰρ ἔσονται ἀπαντα τῶ, ὅτι ψευδοχριστοὶ καὶ ψευδοπροφηταὶ θρονηθήσονται ὠραζήσονται. καὶ ἔσονται αὐτῶν παρῆσι μετὰ ὁμηροῦς λαοῦ ἀπὸν αὐτῶν τῶ κτίσεως. καὶ γὰρ ὅτι σκοπιθήσεται, ὅτι ἀφανισθήσονται ἀλλὰ νικηθήσονται τῶ φωτι τῶ παρουσίας αὐτῶν. καὶ τὰ ἄστρα περῆται. ἡς γὰρ αὐτῶν ἔσονται χρεῖα, νικητὸς ὅτι ἔσονται καὶ

videbunt Filium hominis. Antichristo enim de medio sublato virtute spiritus: (scripsit enim de illo divinus Apostolus: *Quem Dominus interficiet spiritu suo*) & creatura incorruptibilem statum mutata, videbitur ab omni carne salutare Dei nostri, sicut scriptum est: & secundus adventus Domini. Nubes autem dicit, aut veras nubes, aut sanctos Angelos, propter volucrem sublimitatem ipsorum, & facilitatem tranandi aërem. Congregabit autem electos suos à quatuor ventis, videlicet ex quatuor climatibus terræ, Oriëte, Occidente, Septétrione, Meridie: *à summo terræ, usq; ad summū cæli*. His verbis significari quidam putant peccatores & sanctos: ut *summū terre* designet eos, qui maximè omniū terrena sapiunt & operantur, nimirū magnos peccatores; per *summū verò cæli*, intelligantur Sancti, summè attenti meditandis & exequendis cœlestibus ac Deo gratis, quasi diceret: neque ullus peccator suis vinculis tenebitur quominus ad iudicium veniat; neq; ulli iusto

Tbess. 2.

Rom. xiv 10.

VICTORIS ANT. Tribulatio illa magna tunc erit, à vi sæva Antichristi, & fraude Pseudoprophetarum tot & tam insidiosè fallentium: sed non extendetur in longum tempus. Si enim Iudaicum bellum propter electos brevium est, multò magis illa tanta tentatio contrahetur propter eosdem. Post tribu-

tribulationem autem illam Sol ob-
 icurabitur. Simul enim ferè om-
 nia fiunt, quando Pseudochristi &
 Pseudoprophetae turbaverint mū-
 dum praestigijs suis. & statim ipse
 Dominus aderit, transformato ip-
 so mundo. nam obscurabitur, non
 ut extinguatur, sed ut vincat poste-
 rius oritura luce suae praesentiae,
 priores tenebras: & tunc *stella ca-*
dent: quis enim jam earū erit usus,
 cum nox amplius futura non sit.
Et virtutes caelorum commovebuntur.
 videntes tantam mutationem fieri,
 & conservos suos dantes poenas:
 & genus hominum univrsum ter-
 ribili adstans iudicio. *Et tunc vi-*
debunt filium hominis; videlicet in
 corpore conspicuo venientem. quomodo & assumptus in caelum est.
 cum verò dicit; *Mittet Angelos suos Filius hominis*; ostendit ipsum Deū
 esse. Dei enim sunt Angeli, & Deo proprium ipsos mittere. quod ad-
 ditur à summo terra usque ad summum caeli. Docet nos eadem esse terrae
 ac caelorum summa. quare Christo credere oportet, & non decipi, quasi
 terrae minima particula sit, in medio caeli infinita magnitudine superan-
 tis ipsam.

177.

S C H O L I V M.

Videtur hic Autor ex his ultimis verbis in opinione fuisse, absurda illa quidem
 & falsi hodiè manifestè convicta; sed quae olim tamen aliquot Ecclesiasticorum,
 Scriptorum & Patrum etiam magnorum fuit: nequaquam globosam & circum-
 commeabilem terram esse; sed vasta latitudine patentem campum, cui velut for-
 nix Coelum insistat; ita ut summa, hoc est extremae partes Coeli & terrae in mu-
 di finibus jungantur.

- 28. A ficu autem discite para-
 bolam. Cum jam ramus ejus
 tener fuerit, & nata fuerint fo-
 lia, cognoscitis quia in proximo
 sit aestas.
- 29. Sic & vos cum videritis
 haec fieri, scitote quod in pro-
 ximo sit in ostijs.

- 31. Από δε τῆς συκῆς μάθετε τὸ ὄρα
 32. βολῆν. ὅταν ᾖ ὁ κλάδος αὐτῆς
 33. αἰπάλῃς γήνηται, καὶ ἐκφυῖν τὰ
 34. φύλλα, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστι
 35. ἔσθιν.
- 36. Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ὅταν ταῦτα ἴδῃ-
 37. τε γινώσκου, γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστι
 38. ὅτι ἡ ἡμέρα.

VICTORIS ANT. Exemplum
 ficus proponit, ad ostendendū non
 magnum interfore spatium; sed
 continua serie post tribulationem

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τὸ ὄρα-
 δηγμα τῆς συκῆς τίθησιν ὡς ἔπαλιν ὁ
 μέσον, ἀλλ' ἐφεξῆς μὲν τὸ θλίψιν ἐκεί-
 νων καὶ ἡ παρρησία ἀπαντήσεται. ὅπερ
 ἔδειξεν.

ὅτι τῆς παρολιῆς μόνῃ ἐδήλωσεν
 εἰπὼν· γινώσκετε ὅτι ἐγγύς ἐστὶν ἐπὶ θυραῖς.
 ἐν τῷ θύρῳ καὶ ἐστὶν ἡ παρολιῆς, θύ-
 ρῃ καὶ γαλλίῳ ἐκείνῳ ἐσομένη
 τῆς ἡμέρας ἀπὸ χειμῶν, τοῖς δικαίοις·
 τοῖς δὲ ἀμαρτωλοῖς τοῦ αἵματος, χιμῶ-
 να ἀπὸ θερίας· καὶ ἵνα κἀντὺθεν πτω-
 σται τὸ λόγῳ ἕως ἐκβησόμενου πάν-
 τως· ὡς περὶ γὰρ ὁ τῆς οὐρῆς ἀνάγκη
 ἔστι, ἕως καὶ ὁ τῆς Συριανίας.

illam occursurum Adventum Do-
 mini . quod non tantum per para-
 bolam declaravit dicens : *Scitote*
quia prope est in ianuis . Hinc & a-
 liud quid prophetat, æstatem & se-
 renam tempestatem futuram diem
 illam ex hieme præcedente, sed ius-
 tis dumtaxat : nam peccatoribus
 versa vice hiems erit ex æstate . &
 ut hinc quoque confirmet sermo-
 nem ut omninò eventu patrâdum .

ut enim quod de ficu dixit sequentem mox æstatem indicante , ita om-
 ninò & necessariò evenit : sic & eveniet sæculi consummatio .

30. Ἀμὲν λέγω ὑμῖν, ὅτι ἢ μὴ πα-
 30. ρέλθῃ ἡ γενεὰ αὕτη, μέχρις ἢ πάν-
 30. τα παύσῃ γῆ .
 31. Ὁ ἕρως ἔη ἢ γῆ παρελεύσεται .
 31. Ὁ δὲ λόγος μου ἢ μὴ παρέλθωσι .

30. Amen dico vobis, quoniâ
 30. non transibit generatio hæc do-
 30. nec omnia ista fiant .
 31. Cœlû & terra transibunt :
 31. verba autê mea non transibunt.

ΤΟΛΩΣ. Δείκνυσιν ἐν τῷ θύρῳ ὁ
 ἔρητον ὁ ὁμοῦσι τῆς ἡμέρας πα-
 τέρων . Καὶ ὅτι ἴσως ἐστὶν ἀπὸ καὶ πάντα,
 πάλιν τῆς ἀγεννησίας καὶ τῆς γεννησεως·
 ὡς γὰρ ὁ Πατήρ τῆς Ἀγγέλου ἀποσέλ-
 λει, ἕως καὶ ὁ υἱός . ἐλεύσονται ἔν τῳ
 ἀγγέλοι ἐπιβλησόμενοι πάντες ἐν τῳ
 ἐν δευτέρῳ παρυσία τῆς Σωτήρηθ θύ-
 ρῃ ὅτι ἀπὸ χειμῶν τοῖς δικαίοις .
 τοῖς δὲ ἀμαρτωλοῖς ὁ ἀπάταλιν . ὁ δὲ
 ἀμὲν λέγω ὑμῖν ὅτι ἡ γενεὰ αὕτη ἢ
 μὴ παρέλθῃ ἕως αὐτῶν πάντων γίνε-
 ται, ὅτι ἐστὶν ὡς τῶν ἀποστόλων λεγόμε-
 νῳ· ἀλλὰ ὡς πάντων τῶν χριστιανῶν .
 ἢ γὰρ μέχρι τῆς συμπληρώσεως τῆς
 Κόσμου ζῶσιν οἱ ἄποστολοι· ἢ δὲ τῆς τῆς
 Ἱεροσολύμων Συριανίας . Καὶ τῶν
 λέγων δείκνυσιν ὅτι ἢ παρέλθῃ ὁ
 χριστιανισμός· ἀλλὰ μέχρι τῆς συντε-
 λείας ἡμέρας .

TOLOSANI . Hoc testimo-
 nium indicat consubstantialitatem
 Filij cum Patre ; cui per omnia æ-
 qualis fit, excepta innascibilitate,
 & generatione . ut enim Pater An-
 gelos mittit, ita & Filius . Venient
 igitur Angeli congregaturi in unû
 omnes gentes . Secundus ergo ad-
 ventus Salvatoris æstas est, hiemi
 succedens respectu justorum : Pec-
 catoribus autem è contrariò . Quod
 additur : amen dico vobis quod
 nò præteribit generatio hæc donec
 omnia hæc fiant ; non est dictum
 de Apostolis, sed de omnibus Chri-
 stianis . non enim usque ad con-
 summationem sæculi vivent Apo-
 stoli : imo nec usque ad ipsam qui-
 dem destructionem Ierosolymorû .
 Hoc porrò dicens ostendit nequa-
 quam abolendum umquam Chri-
 stianismum ; sed perseveraturum usque ad consummationem sæculi .

Christianismum; sed perseveraturum usque ad consummationem sæculi .

32. Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥ-
 32. ρας ἢ δὲ οἱ ἄγγελοι οἱ ἐν

32. De die autem illò vel ho-
 32. ra nemo scit , neque Angeli in
 Cœlo ,

» Caelo, neque Filius : nisi Pater .

33. Videte, vigilate, & orate :
» nescitis enim quando tempus
» sit .

34. Sicut homo qui peregrè
» profectus reliquit domum suã :
» & dedit servis suis potestatem
» cujusque operis, & janitori pre-
» cepit ut vigilet .

35. Vigilare ergo (nescitis enim
» quãdo dominus domus veniat :
» serò, an media nocte, an galli
» cantu, an manè)

36. Nè cum venerit repente,
» inueniat vos dormientes .

37. Quod autem vobis dico,
» omnibus dico, Vigilare .

TOLOSANI . Non licet im-
perfectis hominibus quærere quæ
supra ipsorum vires sunt . neque
enim profunt ipsis talia quæfita ;
sed potius nocent . Ideo Salvator
cohibere Discipulos volens à ten-
tandis ijs quæ ipsorum vim ac cap-
tum excedunt, ait : Nemo scit de
die illa & hora ; neque Angeli, ne-
que Filius . Si enim ipsis diceret :
novi equidem, sed nolo vobis re-
velare mysterium, vehementer uti-
que contristasset eos . Nunc autem
etiam ipsos avertit à percunctando
curiosè, vexandoq; ipsum . quemad-
modum Patres pueros excludunt à
conscientia suorum arcanorum ; sic
Dominus Apostolos ut pueros
tractans, occultavit ipsis diem . Ce-
terùm notam fuisse Domino diem
illam ; imò & horam, manifestum
est . Si enim ipse sæcula fecit, non
ignorat diem illam & horam . Ab-
scondit autem horam, tam finis com-
munis universi, quã mortis unius-
cujusque, ut semper attentis, acri
ac vigili animo stemus expectatēs

» τῷ θρανῷ, ἔδδ' ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ .

» Βλέπετε, ἀγρυπνεῖτε, καὶ προσ-
» ἴχετε . Ἔσθ' ἀφ' ἡμῶν γὰρ ποῦ ὁ
» καιρὸς ἔστιν .

» Ὡς ἄνθρωπος ἀποδημῶν ἀφ' αἰ-
» τ' οἰκίαν αὐτοῦ, καὶ δὲς τοῖς δούλοις
» αὐτοῦ τὰ ἔργα, καὶ ἐκάς τ' ὁ ἐρ-
» γῶν αὐτοῦ, καὶ τῷ θυρωρῷ ἐνετείλα-
» τ' ἵνα γρηγορή .

» Γρηγορεῖτε ἔν . Ἔσθ' οὐδαμῶς γὰρ πᾶ-
» τε ὁ Κύριος τῆς οἰκίας ἔρχεσθαι, ὡς
» ἢ μεσονυκτίῳ, ἢ ἄλκυ θροφῶνίας,
» ἢ ἑσπέρῳ .

» Μὴ ἐλθὼν ἄκαιρος, εὖρη ὑμᾶς
» καθύπνουσας .

» Ἀδὲ ὑμῖν λέγω, πᾶσι λέγω, γρη-
» γορεῖτε .

ΤΟΛΩΣ . Οὐκ ἔχει τοῖς ἀπείροις
ἀνθρώποις ζητῆναι τὰ ὑπὲρ τῶν ἐαυτῶν
δυνάμειν . ὅτι γὰρ ὡφελῆναι τὸ πρὸς τῶν
ποιεῖσθαι ζητημάτων . ἀλλὰ μάλλ' ὅτι
ἐλαπίον . διὸ καὶ ὁ Σωτὴρ καλύσαι θέ-
λων τὰς μαθητὰς μὴ ἐπιχειρῆναι τοῖς
ὑπὲρ αὐτῶν, φησὶ ὅτι ἔδει οἶδε πᾶσι τῆς
ἡμέρας ἐκείνης καὶ ὥρας . ἔδδ' οἱ ἀλέ-
λοι, ἔδδ' ὁ υἱός . εἰ γὰρ ἔλεγε πρὸς αὐ-
τοῦς, ὅτι οἶδα μὲν βέλομαι δὲ ὑμῖν δόπο
καλύψαι ὁ μυστήριον, σφόδρα αὐτὸν ἐλυ-
πησεν αὐτοῦς . νυνὶ δ' ἀποκρίσας μὲν αὐτοῦ
τῶν ζητῆναι καὶ ἐσοχλεῖν αὐτῶν . Καθὰ
περὶ τῶν Πατέρων τὰς παιδας καλύσαι τῶν
εἰδέναι τὰ ἐκείνων μυστήρια . ἔτω καὶ ὁ
Κύριος ὡς παιδοῖς τοῖς δόποιοις προσ-
φραζόμενος, ἀπέκρυψε αὐτοῖς ἐκείνων τὴν
ἡμέραν . ὅτι δὲ ὁ μόνος τῶν ἡμέρων
γνωσθεὶς ὁ Κύριος, ἀλλὰ καὶ τῶν ὥρων
φανερῶν . εἰ γὰρ αὐτὸς τὰς αἰώνας ἐποίη-
σεν, ἔσθ' ἄγνωστος τῶν ἡμέρων ἐκείνων
καὶ τῶν ὥρων . ἀπέκρυψε δ' ὁ τῶν
ἡμέρων, τῶν περὶ καθολικῶν λέγων, καὶ τὴν
ἐκάς τ' . ὅπως αἰεὶ ἀγωνίζομεθα, προσ-
δοκῶντες καθ' ἐκάς τ' ὁ πᾶσι .

ΑΝΩΝΤΜΟΙ . Ἀμὲν λέγω ὑμῖν
ἔτι ὅτι μὴ παρελθῆναι ἢ γρημῶν αὐτῶν μέχρ' ἵνα
ἔσθ' ἵνα

ἔτι πάντα παρὰ τὴν γῆνται· τὸ το σαρφίστωμα
 αὐτῆς τ' ἀλλοθεν ἑ. Ἰερὺσαλήμ ἀνακτιπύον
 ἔ. φιλμ. πρὸς ὁ. καὶ ὅν τὸλ. ὁ. καὶ δι-
 κήμας ἀπὸς εἶπερ ὅ. ὡς γὰρ ἰσραὴ ὁ Εὐσε-
 βιὸς ἐν τῷ χρονικῷ κανόνι, μὲν ἔτη λθ'
 τῆ σαυρῆ τῆ Κυρία ἐπηκολύθη (ἐν ἡ
 ἐρημωσῆς τ' Ἰερὺσαλήμ καὶ τῆ ναὸς ὁ
 δὲ πᾶντα, ἔ. πᾶντα τὰ εἰρημύμα διήλοι-
 τὰ γὰρ πλείονα πρὸς τῆ κοινοῦ. πλὴν εἰρη-
 ται. ἀλλὰ ὁ πρὸς τ' ἐρημύστωος τ' Ἰε-
 ρουσαλήμ καὶ τῆ ναὸς εἰρημύστον, ὁ οἶκός,
 ἔ. μείνη λίθος ἐπὶ λίθον ἐν τῆς ναῶς, καὶ
 ὅσα ἄλλα πρὸς αὐτῆς εἴρηκε. Ταῦτα καὶ
 εἰς τ' ἀγ. Ματθαῖον πρὸς ἐργαφῆ. πε-
 ρὶ δὲ τ' ἡμέρας ἐκείνης, καὶ τὰς εἰρήσ. εἰ-
 αὐτὸς ὅτι ποιητῆς ἀγώνων καὶ χρόνον ἑ-
 καιρῶν, ὡς περ ἄνω καὶ ὅτι, πῶς ἔν ὡς
 μίας ἡμέρας καὶ ὥρας ἀγνοῆσαι λογισθῆ-
 σε; ὡς δὲ ἀπὸς αὐτὸς ἐποίησε, μὴ
 εἰδέναι διὰ τῆς εἰ γὰρ τὰ ἐσόμενα πᾶν-
 τα πρὸς τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας ἐκείνης
 διηγεῖ σαφῶς καὶ φησιν, ἔσα μὲ τὰδε,
 συμβοσε δὲ ἐκείνο. εἴτα ἡ; ὁ πρὸς
 δηλονότι ὁ πᾶς πρὸς αὐτὸς εἰδὼς καὶ αὐτ'
 ἔπισσα). μὲ γὰρ τὰ εἰρημύμα πᾶρ
 αὐτῆς πῆγον ὅτι ὁ πρὸς ἔσα τῶς δὲ
 ἡ αὐτῆς εἶη ἡ πᾶστος ἡ ἐσχάτη ἡμέ-
 ρα, ἣν ἀγνοῖν ἔφη (ἐν οἰκονομικῶς, εἰ-
 πὲν τίς μαθητῆς ἔ. θελησας, ἔλα ἴνα
 λόγον οἰκονομίας ἀπόρρητον ἴνα φάρ
 μὴ φαίνῃ) κρυπίων αὐτῆς, καὶ ἔλα τῆ
 λυπησῆ, καὶ τ' ἔφον μὴ εἰδέναι.
 ἀνθρωπίνῳ μὲ πρὸς αὐτῆς λέγων,
 ὡς περ πρὸς ἀνθρώπων. φυλάττων ὁ πᾶ-
 λυ εἰ αὐτῆ ὁ εἰδέναι πάντα ὡς θεός. ἔλα
 τῆς ὁ δὲ ὁ πρὸς ἔφη (ἐν ἀγνοῖν. εἰ
 γὰρ τὸ πρὸς μᾶ πάντα ἐρῶν, ὡς γέ-
 γραπτοῦ, καὶ τὰ βᾶθη τῆ Θεῶς, οἶδὲ δη-
 λονότι πάντα τὰ ἐν αὐτῶ. ἔ. εἰ τὸ πρὸς
 μᾶ τὸ πάντα εἰδὼς καὶ πάντα πρὸς ἐργα-
 ζεσθαι διὰ ἀμύθη πρὸς τῆ ἔλα λαμ-
 βάνει ἐκείνο γὰρ φησιν, ἔ. ἐμῆ λήφε-
 ται, πᾶς ὁ Λόγος ἀγνοῖ ὁ τῆ πᾶντα εἰ-
 δέτῳ Πνὸματος χορηγός. ὅσα ἀγνοῖ
 πᾶν τ' ἡμέρας καὶ τ' ὥρας τῆς αὐτῆ

in singula momenta finem . . .
 ANONYMI. Amen dico vobis
 quoniam non transibit generatio haec,
 donec omnia ista fiant. Hoc mani-
 festissime ad expugnationem Iero-
 solymorum pertinet, non ad mun-
 di finem. Et merito sic dixit: ut
 etiam docet Eusebius in Chronico
 Canone, post annos octo & triginta
 a Cruce Domini secuta est de-
 solatio Ierosolymæ & Templi, ista
 non cuncta quæ dicta sunt, indicat:
 nam plura ex his de fine mundi
 agunt. Sed quidquid ex his pecu-
 liariter dictum est de desolatione
 Ierusalem & Templi: puta, nō re-
 mansurum lapidem super lapidem
 in Templo; & quæcumque alia de
 eodem argumento dixit, de quibus
 iam ante scriptum est ad Matthæum.
 De die autem illa &c. si ipse est fa-
 ctor sæculorum, temporum & mo-
 mentorum, ut profectō est, quo-
 modo unā diem aut horam igno-
 rasse putandus est? quo pacto, in-
 quam, quæ ipse fecit, nescire po-
 test? Si enim cuncta quæ futura
 erant ante diem & horam illā edif-
 ferit clarè, dicens, erit illud, eve-
 niet hoc. deinde quid? finis vide-
 licet: igitur qui ea novit quæ con-
 tinua serie pertingunt ad finē, pro-
 fectō & ipsum finem scit. Post di-
 cta enim à se, ait futurum finem.
 Finis autem quid aliud omninō
 est, quàm ultima dies; quam tamen
 prudenti quodam consilio dixit se
 ignorare, quod eam indicare Di-
 scipulis nollet, occultis quibusdam
 de causis. Ne enim videretur ce-
 lare ipsos, & propterea contrista-
 ret; & Filium dixit nescire: huma-
 no more de se, ut homine, loquens:
 reservans tamen eidē sibi & huius,
 & omnium scientiam ut Deo. Prop-
 terea

terea non exceptit ab ejus rei conscientia Spiritum; neque dixit & ipsum diem illam ignorare. si enim Spiritus omnia, ut scriptum est, scrutatur, etiam profunda Dei, novit utique quascumque in ipso sunt. Porro si Spiritus sciens omnia, cuncta penetrare scrutarique ad imum valens, à Filio accipit, illud enim ait: *ex me accipiet*: quia ratione notitia illa Filius caret, quam cum alijs omnibus Spiritui communicat? non ignorat igitur diem & horam sui adventus Christus; sed necessitatem ingeneraret Discipulis, quasi responsum negaret interrogationi ab ipsis factæ; ait: nescio: potestatem habens & hoc dicendi.

Or. 36.
pag. 387.
Edis. Par.
an. 1699.

NAZIANZENI. Decimo loco ignorantiam ponunt (Ariani videlicet) quodq; extremum diem atque horam nemo cognoscat, ac ne Filius quidem ipse, sed solus Pater. At qui fieri potest, ut Sapiëntia quidquam eorum que sunt, ignoret: ille, inquam, sæculorum factor, ille consummator atq; immutator, ille eorum que facta sunt finis: quique ea que Dei sunt perinde novit ac spiritus hominis ea que in ipso sunt? quid enim hac cognitione perfectius. Quomodo autem ea quidem, que horam illam antecedunt exactissime scit: similiter & que velut in ipso finis articulo sūt, ipsam tamen ignorat horam? ænigmati quippe res hæc similis est. Perinde scilicet ac si quis ea que ante parietem sunt certo se nosse dicat, parietem verò ipsum ignorare, aut dici finem probe sciens, noctis principium se non cognoscere; ubi alterius cognitio alterum necessario secum ducit. Ecce igitur dubiū esse potest quin

παρρησίας ὁ Χριστός· ἀλλ' ἴνα μὴ λυπηθῶσιν τοὺς μαθητὰς ὡς ἔειπεν· ἵνα δὲ καταλάβωμεν τὴν παρ' αὐτοῦ κατασκευασμένην ἐπιπέσει, τὸ ἐπὶ οὐδὲν φησὶν, ἔχοντες τὸ αἰετῶν.

NAZIANZΗΣ. Δεκάτον ἐστὶν αὐτοῖς ἠγνοῦσα, τοῖς Ἀρειανοῖς διδουμένη τὸ μηδὲν γινώσκον· τὴν πάλαιον ἡμέραν ἔωραν, μηδὲ ἡμῶν αὐτῶν, εἰ μὴ πατέρες, καίτοι πάλαι ἀγνοοῦντες ἡμεῖς, ὅτι οὐκ ἔστιν ἡμεῖς ἀγνοοῦντες τὸν ἀετῶν, ὁ ἀνεπίστατος καὶ μεταπολιτικός, ὁ πᾶσι γινώσκων; ὁ ἔσται τὸ θεῶν γινώσκων ὡς τὸ πνεῦμα τῶ ἀνθρώπου τὸ ἐν ἀμῶν. τὸ γὰρ τὴ γινώσκων πάντως πελειόφω; πάλαι δὲ τὰ μὴ πρὸς ἄρας ἀκριβῶς ἐπίσταται ἡμεῖς τὰ οὐκ ἐν χερσὶν τῶ πάλαι, αὐτῶ ἀγνοοῦν τὴν ἄρας; ἀνίγματος γὰρ ὁ πρῶτον ὁμοῖον. ὡς περὶ αὐτῶν τὰ μὴ πρὸς τῶ πάλαι ἀκριβῶς ἐπίσταται λέγει· αὐτὸ δὲ ἀγνοοῦν ὁ τῶ πάλαι ἡμέρας τῶ δὲ ἐπιστάμενος, τὴν δὲ χερσὶν τῶς νυκτὸς μὴ γινώσκων. ἐνθα ἡ τῶ ἐπερὶ γνώσις ἀναγκαῖως ἡμεῖς ἔσται. ἡ πᾶσι ἐνδοξῶν, ἐπὶ γινώσκων καὶ μὴ ὡς θεός, ἀγνοοῦν δὲ φησὶν ὡς ἀνθρώπος, αὐτῶ τὸ φαινόμενον χωρὶς τῶ τῶ νομῶν. τὸ γὰρ ἀπολυτῶν τῶ τῶ τὴν πάλαι πρὸς ἄρας καὶ ἄλλων ἡμῶν δίδωσι τὴν ἑπὶ ἄρας, ὡς τὴν ἀγνοοῦν ἡμεῖς ἀπολαμβάνειν, ὅτι τὸ ἀπολαμβάνειν, τὴν ἀνθρώπων μὴ τῶ γινώσκων πάντων λογισμῶν. εἰ μὴ δὲ ἔσται ἀντιρροῦς ὁ λόγος, ὅτι πάντα ἐπιστάμενος καὶ μηδὲν πάλαι ἐπιστάμενος. εἰ ἡ μὴ, τὸ γὰρ δὲ ἡμεῖς ὡς περὶ τῶ ἄλλων ἕκαστον ἔπωδὴ καὶ ἡ γνώσις τῶ μεγίστων ὅτι τὴν ἀγνοοῦν ἀναφραδα πᾶσι τῶ γεννητῶν. δοκεῖ δὲ μοι τίς μὴδ' αὐτῶ ἀετῶν ἀναγνῶν, ὡς τῶ καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων τις μικρὸν ἐνοήσῃ ὅτι ἔστι ὁ ἡμῶν ἄλλως οὐδὲ τὴν ἡμέραν εἰ μὴ ὡς ὁ πατήρ. τὸ γὰρ ἡμεῖς ὅμοιον ὅμοιον ἐπειδὴ ὁ πατήρ

πατερ γνωσκει, και δια τω το και ο υιος, ως δηλον οτι μηδενι γνωσον τω πατρι, μη και πατρι, πληυ τω πατρι φουσιως.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Αμυν λέγω υμιν οτι ε μη παρελθη η ημερα αυτη, ινα ειση τω τω πωτων. οιδε γαρ ημερα, ετε δπο χροτων χαρακτηριζην μαν, αλλα και δπο προωα, θρησκείας, και πολιτειας. ως οταν λέγη, αυτη η ημερα ζητηντων Κυρι. μεχρις ε παυτα ημερα φησι τα Ιερουσαλυμων, τα τω πολέμων, τα εφεξης ειρημια, υπερ ειρηκε μεχρι της αυτη παρυσιας συμβησόμενα. οπερ γαρ αυτω ελεγη δε παντως ημερα, και εημερα δελοι λέγων. οτι παντως εμβήσεται, και μη η ημερα τω πωτων. εδενι τω ειρημια διακοπιδι. ελλω δε φησι, ημερα λέγη αυτη ποιησαν, τα προωα και ε τοις αεροσώποις. διδασκων οτι παρτων και ορώντων αυτη εστωων και χριστοπων δεξί τω απ. εραν. δεξω αυτη, ως τε πληρωθίωμ τα εφοντα εις ον εσκέντη. αλλα δε παλιν πει τις κατ' εκεν και καρον ημεας λέγη αυτη φησι. εως ε παρελθη, εως ε συμβήσεται Ιουδαίοις τα αεροσώποις δια τωτων πωτων. ε τω παρι (ωπελειας λογος. ο ερανος ε η μη παρελθω), δε λογι με ε μη παρελθωσι, ταπει, τα πεπηρωτα ταυτα και ακινητα ακολωφω αφανιδίωα, η τω λογων τω εμψη τι διαπεαν. ε δ αυτιλέγων τα τωτων, βασινιζέτω τα ειρημια, και δπο τω παρελθοντων και τω μελλωσι πωτετω. δια γαρ τω και τα σοιχια εις μέσον τεθεικε, τω παλαοις εμφοροχωρων ρήμασι (ε γαρ και δια τω Ιερεμία το ασάλβτον εως εσπεφάσεως της εαυτη δπο τωτων και παρυσιας) εμψη και θημιερρον εαυτη εν τωθεν δ εικνουσι λαοθαρόντως τω παντος. επειδη γαρ πει (ωπελειας διεπέχθη, ωραματω τω πολλοις

horam quidem ut Deus cognitam habeat: ignoret autem ut homo, si quis partem aspectabilem ab ea disjungat quæ mente sola perspicipoteft. Nam quia absolute hoc loco ac sine relatione, Filij nomen ponitur, nec adiungitur, cuius idcirco hinc nobis ansa porrigitur sic existimandi, ut ignorantia hanc sensu maxime pio interpretemur, eam humanitati non divinitati adscribendo. Ac si quidem hæc ratio adversarijs satisfaciât, hic pedem figemus: nec quidquam amplius inquiratur. Sin secus, hanc secundam expositionem afferemus: quod quemadmodum singula alia, ita rerum quoque maximarum cognitio in Genitoris honorem ad causam ipsam referenda est. Quin ne exiguum quidem mihi intellectu- rus videtur, qui sic legerit, ut nostræ memoriæ vir quidam literarum studiosus: nempe Filium non aliter diem illum vel horam nosse, quam ut Pater. Quid enim hinc colligitur? quoniam Pater cognoscit, ideo etiam Filius: tamquam vix delictet nemo hoc percipere queat, præter Principem illam naturam.

VICTORIS ANT. Amen dico vobis non præteribit generatio hæc Significat credentes in se. Solet enim Scriptura non a successionem solum & serie temporum, sed a ritu religionis, ac morum qualitate, insignire ac distinguere generationem: ut cum dicit: hæc est generatio querentium Dominam. quod addit: donec omnia hæc fuerint. designat Ierolimitanam cladem, bella Iudæica, & alia consequenter dicta, quæ prædixit usque ad suam ultimam apparitionem & reditum in orbem eventura. Nam quod superius dixit,

xit, oportet omnino fieri; idem hoc loco denuò inculcat, planè affirmans eventurum & perseveraturā quoad eveniat, generationem Fidelium, nullo ex his qui prædicti sunt, infesto casu umquam interrumpendam. Alius observat, dicere ipsum, generationem istam malam, moribus & non personis; docentem, præsentibus ac spectantibus impijs interfectoibus Christi, ostensurum se ò Cælo gloriam suam, ut impleatur illud; *videbunt in quem confixerunt*. Alius rursus censet locutum Dominum de generatione hominum ea tempestate viventium; & affirmasse non illam penitus desituram, quoad Judæis evenirent prædicta; ut experientia sensibus præsentium hausta prophetice veritatis in clado Judaica, quodam velut pignore firmaretur fides, prænunciatorum de fine mundi eventuum, *Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt*. Hoc est: res tam immobilitate fundatas & æterna immobilitate fixas, fatilius est destrui, quam verborum meorum ullum excidere eventu cassum. Et qui hic contradicit, perpendat oracula, & ex prius predictorū perspecta in eventibus veritate, discat indubitanter credere denunciatis in posterum. Propterea & elementares naturali firmitate fundatissimas, in mediū adducit, libenter immerans usitatis olim expressionibus: (nam & à Jeremia immutabilitas oraculi ab eo pronuntiati, simili loquedi forma adstruitur) simul & clam ac tacite se per hæc significat conditorē uniyersi, Quoniam de mundi consummatione differuerat, re plerisque non credita, cœli ac terræ mē-

αίτας· αὐτῶν, διὰ τὸ τοῦ Θεοῦ βραχὺν καὶ τὸ ὀλίγον· εἰς μέτρον παρήγαγε, καὶ πολλῆς ἔξουσίας δυνάμεις αὐτῶν διασώσει τῶν σωτῶν, τῶν μὲν ἐν αἰῶνι, καὶ δὲ ἄλλοι, ὁπισθομικτὰς αὐτῶν· ὅστε μὴ ζητήσαι μαθῆναι, ὅπερ ἐκείνοι εἶπε Ἰσοσι· τὸ δὲ αἰῶνι, καὶ δὲ ὁ υἱὸς, κωλύει ἢ μόνον μαθῆναι, ἀλλὰ καὶ ζητήσαι· ὅτι γὰρ ἔλεγε τῷ τῷ εἰρησῶν, ὅρα μὴ τὴν ἀνάστασιν, ἐπισηδὴ περιεργότερος εἶδε γενησόμενα, ὡς ἐπισομίσει μεζόνως· τί δήποτε· ὁ μὲν πατήρα οἶδε σαφῶς, ὡς ἐκείνους τὸ υἱόν, καὶ ἡμέραν ἀγνοεῖ; ὡς ἡ εἰ πάντα δι' αὐτῶν ἐγένητο, καὶ ἡμέραν ἠγνόησε; ὁ γὰρ τὸς ἀλώϊας ποιήσας, ὁ δὲ ἄλλον ἐπὶ καὶ τὸς χρόνους· εἶδε τὸς χρόνους, καὶ τὴν ἡμέραν· ὡς ἂν λέω ἐποίησας ἀγνοεῖ; διὰ δὲ τί πάντα εἰπὼν καὶ τὸς χρόνους καὶ τὸς καιροὺς, καὶ ἐπὶ αὐτοῖς πᾶσι θύρας ἀγαθῶν (ἐλεῖς γὰρ εἶναι ὅτι θύρας φησὶν) ἀπεσίγησε τὴν ἡμέραν ἢ μόνον οἶδεν φησὶ ὁ πατήρ, καὶ ὁ υἱὸς· ἀλλ' ἐπειδὴ ὁπίσθην ὁ πατήρ, καὶ ὁ υἱὸς δηλοῖ ὁ σοφία τῶν πατέρων, ἢ πάντα ἔχουσα τὰ τῶν πατέρων, πάλιν ὁ εἶπεν αὐτὸ τῷ πατρί· βλέπετε ἡ, ἀρχυπαίτε εἰ πᾶσι ἔξῃς· ἢ ἐπαγωγὴ δεικνύσιν τὴν ἀπίαν δι' αὐτῶν εἰσαφύλαξαι αὐτοῖς τὴν ἡμέραν· εἰ γὰρ νῦν ἀγνοοῦντες ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ ἡμέραν· φησὶν ἡμεῖς εἰς ἐσχάτας ἀναστροφὰς ἐπιπέσει, εἰ ἡ ἐπιπέσει ἐλεῖ, τί εἶπε αὐτῶν ἐποίησαν, εἶπε ὡς τὴν ἡμέραν ἀγνοοῦντες βλέπετε καὶ ἀρχυπαίτε· εἰ γὰρ εἶπε, εἶπε οἶδα, ἀλλ' εἶπε οἶδατε, ἐκείνους ἐπαγωγὴ εἶπεν δι' αὐτῶν εἶπεν· εἶπε γὰρ ποτε ὁ Κύριος τῆς οἰκίας ἐρχέσθαι· ἐνθα ἑαυτὸν Κύριον σαφῶς ἔτιος ὀνόμασεν· ἐπιπέσει δὲ μοι εἰ ἐπιπέσει δὲ μοι τὸς ἐσθῆτας· καὶ γὰρ ὅσον περὶ χρέματῶν ἀσθενῶν πεποιδῶν) ὁ τῶν δὲ δὲ κλέπτει, ποσαύτως ἡμεῖς φησὶν ἡμεῖς ἐαυτοῖς σωτηρίας ποιῆσαι· ἀσθενῶν ἡ ἐαυτοῦ ὀνόμασεν ἡμεῖς τὴν οἰκονομίαν· ἀσθενῶν δὲ φησὶ τῶν εἰς ἔθνη ἀνάληψιν· ἐργον ἡ ἐκ τῶν τῶν

τιὸν τῷ ἐπιτολῶν ἐργασίαν ἐ τέρησιν,
ἢ πὶς φαίνε Ἰησοῦ τῷ θυρωρῷ.

tionem in medium adducit, magna fiducia declarans se Dominū uniuersorum. Quod dicit de An-

gelis, obturat os curiositati in interrogationem erupturæ; non queritur, ut erat verisimile, hominibus id scire; quod ne Angelis quidem nosse concessum sit. Quod verò de se addit, negans etiam Filium id scire, multò magis retrahit, non solum à cupiditate sciendi; sed etiam ab audacia inquirendi. Hoc enim animo id dictum, intelligitur ex alijs ab eo dictis post resurrectionem: quando curiosius eos inquirentes vehementius coercuit, planèque de his silentium indixit. quid verò dicemus? An qui Patrem Filius novit, tam clarè, quàm ipse Pater Filium, diem unam ignoravit? quomodo autem per quem omnia facta sunt, diem aliquam nesciuit? Sanè qui fecit sæcula, etiam tempora fecit. si tempora, & diem utique istam. quomodo igitur quam fecit ignoravit diem. Cur igitur, inquam, cuncta singillatim executus, & tempora & momenta, usque ad ipsas portas seriem perducens (ait enim, *prope est in januis*) diem tamen siluit: quam solus, inquit, novit Pater; nemo præter ipsam, ne Filius quidem. Atqui si Pater novit, novit & Filius, qui Sapiencia Patris est, qui omnia Patris habet, præter esse Patrem, excepta inquam una ipsa proprietate Patris ac nomine. Excitationes illæ attentionis quas his interserit: *Videte autem, vigilate* & similes, indicant causam cur ijs diem non manifestaverit. Si enim nunc, licet quisque hominum ignoret suæ mortis diem, tamen plerique differunt baptismum usque ad ultimū spiritum, si finis sæculi manifestus esset, quid non facerent? quare ait, ut qui diem nesciatis, videte & vigilate. Non dicit, *nescio*, sed, *nescitis*, volens eos excitatos & expectatos in sui custodiam micare semper ac vixere excusso torpore. Nescitis enim, inquit, qua hora Dominus domus venit. ubi se ipsum clarè Dominum vocat universitatis hujus. Quare mihi videtur per hæc stimulare desides, quasi diceret: An non enim, quam & quantum qui à furibus sibi timent, adhibent diligentiam, ne perfossis dum dormiunt ædibus, latronum rapacitate spoliarentur, tanta vos quoque par estis ac nihilò minus acri excubare vigilia in custodiam, non utique periturarum rerum, sed vestri ipsorum ac salutis propriæ? Hominem autem se vocat ob veritatem assumptæ humanæ naturæ. Peregrinationem verò appellat, suam in Cælos assumptionem. Opus autem custodi januæ injunctum aperiendi reduci Domino, quas utique hora pulsaverit, uniuersim designat præscriptam observationem & excitationem mandatorum.

πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι Ἰούδας τὸ ἐπίσημον ἄλλοι μὴ δὲ ἀποδοῦναι ὡς πολλὰ ἀναλωσάσης ὁ δὲ Ἰουδαίος φιλαργυρίαν νοσῶν, καὶ

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Πρὸς δύο ἡμέρας τὴν πάθος ἢ βλάβη. διὸ ἔτι περὶ τὴν ἐν τῇ ἐξουσίᾳ διηγεῖται ὡς τὸ πάθος ἀρχῆν τὴν κατ' αὐτὸν ἐπιπλεῶνεν. ἴδωμεν ὅτι μηχανῶντες ἔτι λαὸν ἀκολουθῶντα ἔπεισαν καὶ ἔτι μὴ ἐοικέναι ὑπερβῆσαν βλάβου τῆς συγχωρῆναι, ἐπειδὴ τὸ ἀποφῆται ἐδὲ πληρῶσαι ἔν τῇ νομικῇ ἀφ' ἑαυτῶν, ἐν ἧ τὸ πάχος ἐγένετο, μὴ τὸ πρῶτον, περὶ ἀρεσκαιδονίας ἡμέρας. ἐν τούτῳ γὰρ τῷ μὴ ἔν πᾶσι τῇ ἡμέρᾳ ὁ ἀληθινὸν πάχος ἐδὲ θυτῶσαι. ἀπὸς ὅτι τούτοις δεικνύει ὡς ἑαυτὸν ἔδωκε, ὁ ἑαυτὸν καὶ δεῖξαι, ὅτι βλαβῆροι μὴ κατὰ τὴν αὐτῶν, πολλὰς οὖν ἰσχύσαν. ὅτι ἡμὶ ἀλλὰ βλάσαι αὐτῶν ἐβλάσαντο, πῶς ἑαυτὸν ἐκδῶς ὡς πᾶσαν ἐλπίδα πρὸς τὴν ζήμιον αὐτοῖς εἰς πέρας ἔελθῶν ἀρεσκαιδονίας.

des unxit: quam verò Mattheus memorat, & proximè ante passionem id officij exhibuit Christo, & meretrix fuisse nequaquam dicitur; cujus etiam studium sumptuosa pretiosi ungueti profusione declaratum est, probavit collaudavitq; Dominus. Pistiam eum ait nondum synagoga probamque intelligit nulla mixtione adulteratâ. Mattheus hic & Marcus indignatos Apostolos ajunt: At Ioannes solum Iudam egregè tulisse dicit jacturam unguenti. Omnes ista scilicet indignatio corripuit. nec Ioannes quod affirmat de Iuda, de alijs negat. significat tantum peculiari ex causa commotum proditorè. quoniam enim perfidus avaritia flagrabat, prædam ista effusione unguenti, quod multò veniisset, cupiditati subtractâ suæ homo cætera impotens fremebat. Cæteros autem Apostolos animo & cultu simplices, ac vitæ infuetos pauperi, species quædam prodigi luxus in consumptione minimè necessaria tam

Mat. 26.

Ioan. 12.

caræ mercis offendebat.

VICTORIS ANT. Biduo præcessit passionem hoc consilium quo ea decreta est. itaque id celebratum oportuit quarta hebdomadis die, quam propterea jejuniò celebramus, utpotè à qua Christi passio, sexta demum hebdomadis ejusdem die consummata, initium & originem duxerit. Dolum autem machinantur, veriti populum qui semper magno numero Christum sequens stipabat ipsum. Comperendinare igitur decreverant, festumque imminens interponere neci Domini: verum ea ipsorum destinatio non processit: quoniam oportebat impleri prophetiam legalis ritus significatione comprehensam: juxta quam immolari Pascha verum oportebat quarta decima die mensis primi; nempe ipso tempore quo agnus figura veri Paschatis rite mactari consueverat. Ad hæc eo ipso indicat Dominus sibi non invito injectas manus: quin potius tunc solum captum, cum seipso spontè obtulit ac tradidit. siquidem cum sæpè constati essent capere ipsum ejus adversarij, numquam potuerant. nunc verò cum minimè id vellent, contrariumq; ad eò decretum haberent, tunc ipse capi voluit, insperatum ipsis eventum improbi voti, opportunitatèq; inveterati odij explendi ultro nec opinatibus offerens.

Et cum

3. Et cum esset Bethaniam in
 22 domo Simonis leprosi, & recu-
 23 beret, venit mulier habens ala-
 24 bastrum unguenti nardi, spicati,
 25 pretiosi: & fracto alabastro, ef-
 26 fudit super caput ejus.
 27 4. Erant autem quidam indi-
 28 gnè ferentes intra semetipfos,
 29 & dicentes, ut quid perditio ista
 30 unguenti facta est?
 31 5. Poterat enim unguentū istud
 32 venundari plus quam trecentis
 33 denarijs, & dari pauperibus. Et
 34 fremebant in eam.
 35 6. Iesus autem dixit, Sinite eā,
 36 quid illi molesti estis? Bonum
 37 opus operata est in me.
 38 7. Semper enim pauperes ha-
 39 betis vobiscum: & cum volue-
 40 ritis, potestis illis benefacere: me
 41 autem non semper habetis.
 42 8. Quod habuit hæc, fecit: pre-
 43 venit ungere corpus meum in
 44 sepulturam.
 45 9. Amen dico vobis, ubicumq;
 46 prædicatum fuerit Evangelium
 47 istud in universo mūdo, & quod
 48 fecit hæc, narrabitur in memo-
 49 riam ejus.

TOLOSANI. Vt obstantes de-
 votioni mulieris Apostolos repre-
 hendit Salvator, & ait: Quid mo-
 lestiam ei exhibetis ex quo obtulit
 donum? Sed & verberat prodito-
 rem Dominus, illa mentione Se-
 pulturæ suæ, cui prælusisse mulierē
 ait: arguit autem, & tacitè increpat
 durum ejus cor; ac tantum non di-
 cit: Tu quidem in mortem me
 tradens, reprehendi non vis: quan-
 tō minus hæc quæ unguentum af-
 fert ad sepeliendum me, meretur à
 te reprehendi. Habere se autē pro
 magno hoc opus Salvator declarat,

22 Καὶ ὄντων αὐτῆς ἐν Βηθανίᾳ ἐν τῇ
 23 οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, κατὰκει-
 24 μεν αὐτῆς, ἦλθε γυνὴ ἔχουσα ἀλα-
 25 βαστροῦ μύρον τιμίου σπικαίου καὶ
 26 λῶς· ἐκτεταλάσασα δὲ τὸ ἀλάβαστρον
 27 κατέχευεν αὐτῆ κατὰ τὸ κεφάλαιον·
 28 ἦσαν δὲ ἱκανοὶ ἀνακαταστήσαντες
 29 ἑαυτοὺς, καὶ λέγοντες, τίς ἡ ἀπώλεια
 30 αὐτῆς τοῦ μύρου τούτου·
 31 ἢ ἴσως ἔστιν ἡδυνάτω γὰρ τούτο
 32 ἐπιπῶναι πεντακοσίων δηνάρων, καὶ
 33 δοθῆναι τοῖς πτωχοῖς· καὶ ἐνεβρι-
 34 μῶντο αὐτῆς·
 35 ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἀφετε αὐ-
 36 τὴν· τί αὐτῇ κόσμος παρέχετε καὶ
 37 καλὸν ἔργον ἐποίησεν ἐν ἐμοί·
 38 πάντοτε γὰρ τοὺς πτωχοὺς ἔχετε
 39 μεθ' ἑαυτῶν, καὶ ὅταν θέλητε, δύ-
 40 ναθε αὐτοὺς δοῦναι· ἐμὲ δὲ οὐκ
 41 ἔχετε·
 42 ὁ ἔρχομαι αὐτῆς ἐποίησε· παρελά-
 43 βε μουρίαν μὲν τὸ σῶμα εἰς ἐνταφια-
 44 σμόν·
 45 ἀλλὰ λέγω ὑμῖν, ὅσα ἀκού-
 46 σθησὶν τὸ εὐαγγέλιον τούτο εἰς ὅ-
 47 λον τοῦ κόσμου, καὶ ὁ ἐποίησεν
 48 αὐτῆς, λαληθήσεται εἰς μνημόσυ-
 49 νον αὐτῆς.

ΤΟΛΩΣ. Ὡς ἐμποδίζουσα τῇ ἀπο-
 θυμῷ τῆς γυναικὸς τοῖς ἀποστόλοις
 μέμφεται ὁ Σωτὴρ, καὶ φησὶ· τί κόσμος
 αὐτῇ παρέχετε, ἀφ' οὗ παρεσέφερε τὸ
 δῶρον; ἀλλὰ πλήθει ὁ Κύριος ἐν
 παρεδότην πάντα λέγων· Καὶ ὅτι εἰς
 ἐνταφιασμόν μὲν τούτο ἐποίησεν· ἐλέγ-
 χει δὲ καὶ τὴν ἀνωμόλογον αὐτῆς γνώ-
 μιν, μονονόχ λέγων· ὅτι οὐ μὲν εἰς θάνα-
 πὸν με ὠφείδεις, δοκῆς εἶναι ἀνελεγκ-
 τῶν· αὐτῆ δὲ εἰς ἐνταφιασμόν μὲν
 τὸ μύρον φέρουσα, ὅσα ἔστιν ἀξία ὑπὸ
 σοῦ ἐλεγχθῆναι· Καὶ ὅτι μέγα ἔργον
 ἐποίησεν ἐδήλωσεν ὁ Σωτὴρ λέγων·
 ὅτι ὡσπερ τὸ εὐαγγέλιον τούτο κηρυχθή-
 σεται·

σε τῶν πάντων ἔργων καὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τῆς ἐργῆς.

ΦΩΤΙΟΥ. Τί κόπως παρέχετε τῇ γυναικί, φησὶν ὁ Σωτῆρ· εἰς γὰρ ἐνταφιασμὸν μὴ τῆτο πεποιήκε· παῖτα δὲ λέγει τῷ θαμβημένῳ τῷ γυναικί, καὶ ἐλάττωσαν δεικνύων τῆς τῆς δουλοῦ μέρους. ποῦ τὸν γὰρ ἀπέχω, φησὶ, τὸ μέρμα ἀπὸ αὐτῆ· ὡς δὲ ἀφῆσω λαθεῖν τὸ γεγενημένῳ αὐτῆς ἔργον· ἀλλ' ἅπας ὁ κόσμος γινώσκει· ἀπὸ γὰρ μεγάλης ἀγνοίας ἦν τῆτο· ἐπολλῆς τεκμήριον πίστεως.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Οὗτος ὁ Σίμων, ὡς φησὶν ὁ Λουκᾶς, ἦν ἀπὸ ἐπὶ ἀρίστον κεκληκὼς, διὸ παρ' αὐτῆς κατέκειτο. ὁ δὲ ἀλάβαστρον εἶδος ἀγείει· πιστικῆς, ἢ τῆς ἀξιοπίστευτος ἀληθῆς, καὶ τῆς ἀρημύον. εἰ δὲ ἀρνημεθα αὐτῆς ἐκείνου πιστὸς μὲν ἀρνήσασθαι εἰσὶν ὁ δὲ διὰ τῆς πλῆθους καὶ εἶδος ἐστὶ κατακαυθῆναι καὶ τῆς πιστικῆς καλῶμενον καὶ κυριῶσα τὸ ἀλάβαστρον κατέχευε αὐτῆ καὶ τῆς κεφαλῆς τῆς σκευῆς τῆς καταχέου, μήπως κωλυθῆς, ὡς ἐξέμεινε αὐτὸ ἐκκεῖναι. ἡχολαγοῦ γὰρ ἡ ἐκκένωσις· ἀλλὰ θράσυσσα κατέχευε· ἡ δὲ διὰ τὸ φασὶ τῆς τῆς ἐπιάνω ξιακοσίων δηνάριων· δηνάρια δὲ νομίσματα λέγουσιν· ὅ γὰρ αὐτῶν ποῦ τῆς μύρον· ἀλλ' ἔργον ἡ μέρμα νύμμων· ἢ ὅτι ὑπερβολικὸς ἐστὶν ὁ λόγος. ὁ δὲ ἔρχετο αὐτῆ, φησὶν ὁ Ἰησοῦς, ἐποίησε· ὡροέλαβε μυρίων μὴ τὸ σῶμα εἰς ἐνταφιασμὸν· ἔθος γὰρ ἡ τῆς Ἰουδαίοις καὶ σμυρῆν τῆς ὀσμῆς νεκρῶν· καὶ τῆς δὲ δὲ Νικόδημον καὶ Ἰωάννην ὁ Ἀριμαθείας· ἔτι γὰρ δὲ μυρίζειν, καὶ τῆς δὲ δὲ ἀγίνεσιν αἱ γυναῖκες· ὅ μὲν τῶν τῶν Ἰωάννη· αἱ δὲ τῶν Μάρκου· Ἀλλὰ λέγω ὑμῖν ὅτι αὐτὸ κηρυχθῆναι τὸ εὐαγγέλιον τῆτο εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ὁ ἐποίησεν αὐτῆ λαληθῆσαι· καὶ πᾶσι λέγω φησὶν ὅτι αὐτῆ; εἰς ὅλον γὰρ τὸν κόσμον κηρυχθῆναι.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Δοκίμῃ μὲν μία ἐστὶν αὐτῆ γυνὴ τῆς τῆς εὐαγγ-

dicens fore ut, quemadmodum Evangelium ubique promulgandum erat, ita & hoc mulieris opus.

PHOTII. Quid molesti estis mulieri, ait Salvator, in Sepulcrum enim meam hoc fecit. Hæc verò dixit consolans mulierem; & ostendens ab Apostolis immeritò culpari. Tantum enim, inquit, absum a reprehendendo illam, ut non passurus sim latere hoc quod fecit opus: sed effecturus ut totus illud mundus sciat. A magno videlicet animo id proficiscebatur, & multæ erat indicium fidei.

ANONYMI. Simon hic, ut ait Lucas, Christum ad coenam vocaverat, idè apud ipsum recubebat. Alabastrum species est vasis. Pistici. nempe fide digni & veri; iuxta quod scriptum est: Si negaverimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest. Ceterum est quoque certum genus præparationis nardi, quæ pistica vocatur. Et fracto alabaastro, effudit super caput ipsius. Id egit festinatione consummandæ effusionis. Si enim per os vasis cum mora funderet, providebat fore ut ab absolvenda profusione impediretur. itaque id illa impedimentum lucrifecit, vase frangendo. Poterat (inquiunt) istud vendari plusquàm trecentis denarijs. Denaria non numismata dicunt. non enim tanti unguentum; sed minoris estimationis nummos. nisi agnoscimus hic hyperbolen. Quod habuit (inquit Iesus) hæc fecit, prævenit ungere corpus meum in sepulcrum. Mos enim Iudæis erat myrrha condire illustres mortuos. id quod Nicodemus & Ioseph ab Arimathia satis indicant apud Ioannem. neque hoc solum, sed unguentis

2. Timoth. 2. 13.

guentis preterea ungeret; quod mulieres demonstrant, referente Marco. *Amen dico vobis ubicumque predicatum fuerit hoc evangelium in universo mundo, & quod haec fecit narrabitur.* Et quid dico, inquit, ubicumque? in universo enim mundum predicabitur.

VICTORIS ANT. Vnatrix hae Domini, videtur quidem singularis esse mulier ab Evangelistis una omnibus variè memorata. nõ est autem, ni fallor, apud omnes una: sed quæ à tribus quidè prioribus describitur, una mihi videtur eademque esse. cuius autem Ioannes meminit, eam ego aliam distinctam arbitror, mirabilè nempe Mariam Lazari Sororè. Et hæc quidem ait regis Civitatis Episcopus Ioannes. At Origenes aliam putat Matthæo, Marcoque memoratam, quæ unguentum effudit supra caput Domini in domo Simonis Leprosi. aliam rursus illam, de qua scribit Lucas, peccatricem eam vocans, quam refert effudisse unguentum in pedes Domini in domo Pharisei. Apollinarius autem, & Theodorus, unam eandemque ab Evangelistis omnibus memoratam putant: tantum Ioannem distinctius rem explicasse. Apparet Matthæum, Marcum & Ioannem de eadem loqui (in Bethania enim vico id pariter omnes gestum consentiunt.) Lucam verò de alia quadam: *Ecce, enim inquit, Mulier, quæ erat in Civitate peccatrix. ut cognovit, quod accubisset in domo Pharisei &c.* En peccatrix in Civitate fuit. Non igitur peccatrix hæc, quæ nunc scribitur in vico aut pago Bethania Dominum unxisse. Probat verò Salvator, & acceptum

μελίοις ἀπαισιν· ἔδει γὰρ δὲ· ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἑσσι μὴ μίαν ἴσιν ἀπαισιν δὲ καὶ ἡ αὐτὴ· ὡς δὲ τῷ Ἰωάννῃ, ἔδει, ἀλλ' ἕτερον ἴσιν θαυμαστὴ ἢ τῷ Λαζάρου ἀδελφῆ· καὶ πάντα μὴ φησὶν ὁ τῷ βασιλίδος πόλεως ὀπίσκοπος Ἰωάννης, Ὀριγῆνης δὲ πάλιν ἀλλῶ μὴ φησὶ τῷ ὡς δὲ Ματθαῖο ἐκχέει τὴν κεφαλῆς ὁ μύρον ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τῷ λεπροῦ, ἀλλῶ δὲ τῷ ὡς δὲ τῷ Λαζάρου γρηγοριανῶν ἀμαρτωλῶν κατεκχέει τῷ ποδῶν αὐτοῦ τὸ μύρον ἐν τῇ οἰκίᾳ τῷ φαρισαίου. Ἀπολλινάριος δὲ καὶ Θεόδωρος μίαν καὶ τὴν αὐτὴν φησὶ ὡς δὲ πᾶσι τοῖς διαμελίοις, ἀκριβέστερον δὲ τῷ Ἰωάννῃ τῷ ἰσορίαν ἐκδεδωκέναι. φαίνοιν δὲ Ματθαῖο καὶ Μάρκο καὶ Ἰωάννης περὶ τῆς αὐτῆς λέγοντες· ἐν Βηθανίᾳ γὰρ γρηγοριανῶν φησὶ· κώμη δὲ αὐτῆς. Λαζάρου δὲ περὶ ἕτερας. Ἰδὲ γὰρ γυνὴ φησὶν ἐν τῇ πόλει, ἢ τις γυνὴ ἀμαρτωλῶς, καὶ ὀπίσθῃ ὅτι ἀνάκειται ἐν τῇ οἰκίᾳ τῷ φαρισαίου, καὶ πᾶς ἐξῆς, ὡς εἶπεν ταύτην ἀμαρτωλῶν καὶ ἐν τῇ πόλει· ἐκείνη δὲ μὴ ἀμαρτωλῶν ἀναγέγραπται, καὶ ἐν Βηθανίᾳ τῇ κώμῃ. ἀποδοχῆ μύροι αὐτῆς ὁ Σωτὴρ τῷ προσωμίαν, ὅ μύρον λέγων ὁ λαληθῆσε ἐν ὄλῳ τῷ κόσμῳ μὴ τῷ κηρύγματι τῷ διαμελίῳ καὶ ὁ τῷ γυναικὸς ἔργον, ὅτι τύπον ἔπεχε τῷ προσωμίαν Χριστοῦ τῷ πιστῷ ἐκκλησίας, καὶ ἐκβαλλῆτος ὡς περὶ μύρον διωδῆστον· καὶ πιστικῶν γὰρ τῷ ναρδῶν ἐνομάζονται καὶ πολὺ τιμῶν λέγουσι. φησὶ δὲ εἰς τῷ ἐν παφιασμον αὐτῶν Ἰωάννης τῷ τῷ μύρον ἀλειψῆν. καὶ ὅτι φησὶν, ἐποίησε· ἀπελάβε γὰρ μυρίον μύρον τῷ σώματι· ἔργον δὲ αὐτῆς καλῆς, ὡς λέγουσιν μάλῳ μνημονοβόμοι, ἵνα μνημονοβόμοι ὅτι ἀπεργασίαν τῷ πάθος. τῷ δὲ ἀπαισιν τῷ τῷ μύρον ἐκχυσὶν ἀφ' ὧν ὄντων, ὁ μὴ Ἰωάννης μόνον Ἰδὲ ἐμνημονοβόμοι τῷ ἀποδοχῆ. ὁ δὲ Ματθαῖο τῷ ἀποδοχῆ· ὁ δὲ Μάρκο Ἰωάνν, ὅτι ἀπαισιν τῶν.

των πολλῶν ἡ ἀπειροκαρῶν καὶ διαφο-
 ρων ὁ Κύριος παρεγνώσθη ὡν, ὅτι μὲν
 Ἰούδα ὡς φιλάργυρος ὄξελένχη· τὸ
 δὲ μαθητὰς ὅτι ἀπίστω, ὡς δὲ ἀπλα-
 σέρας γνώμης εἰρηκότων παύτα. ἐμνη-
 μόνου ὅτι, ἔλεγε Ἰησοῦ καὶ ἡ θυ-
 σία. εἰπόντες δὲ ὅτι ἡδυνάτω πριακο-
 σίων διναρίων παραθλιῶν, ἔδιδξαν ὅσα
 ἀπὸ τῶν εἰς τὸ μύρον αὐτῆ, καὶ ὅσην
 τὴν παραθυμίας ἐπεδειξάτο. καὶ ὅσα αὐ-
 κηρυχθῆ φησι τὸ θιαγέλιον τῆτο, λα-
 ληθῆ ἔστω καὶ ὁ ἐποίησεν αὐτῆ. Ἰη-
 σῆτο πάλιν τὸ εἰς ταῖς ἐξοδὸν παρα-
 αναφωνί, καὶ ταύτην ὡσαμυθῆ μύρον
 αὐτῆς ἔστω τῆ θανάτου· εἶγε μὲν ὅτι
 σαυρὸν ἡ δυνάμεις, ὡς πανταχῶς τὸ γῆς
 ἐκχυθλιῶν τὸ κήρυγμα. ἐγὼ γὰρ φησι
 τὸ ὅτι ἀπέχω τῆ καταδικάσαι αὐτῆ
 ὡς κακῶς πεποικηῆσαν, ἢ μέμψασθαι ὡς
 ἡ καλῶς ἐγασαμυθῆσαν, ὅτι ἔδιδε ἀφῆσω
 λαθῆν τὸ γένη μύρον. ἀλλ' ὁ κόσμος
 εἶσε τὸ ἐν οἰκίᾳ εἰρασμένον καὶ ἐν
 κρυπῆ. καὶ γὰρ μεγάλης ἀφροσύνης ἡ
 τὸ γένη μύρον καὶ πολλῆς πεκμήριον
 πείσεως.

habet ejus studium, non frustra di-
 cens : *narrabitur in universo mundo*
simul cum prædicatione Evangelij
& mulieris hujus factum. Quo-
 niã ea figurã gessit Ecclesię Chri-
 sto adolentis odoratissimum fidei
 unguentum. Pisticam enim nardũ
 vocant optimã exquisitissimi pre-
 tii. Ait porrò ad sepulturam ipsius
 conferre delibutionem istam un-
 guenti : *quod habuit* (inquiens) *hec*
fecit : prævenit ungere corpus meum.
 Prævidit Christi passionem, & præ-
 dixit hæc mulier non vocis oracu-
 lo, sed facti mysterio, qui memo-
 rabilior est vaticinandi modus.
 Hinc non verbum ejus, sed factum
 commendatur. Iam vituperantium
 profusionem unguenti, cùm variũ
 fuerint, Ioannes quidem solum de-
 signat proditorem Iudam. Mat-
 thæus indefinitè Apostolos nomi-
 nat. Marcus quosdam dicens, in-
 dicat non omnes in eam accusa-
 tionẽ conspirasse. Variis autem va-
 rio animo reprehendentibus, qui

omnium causas & sensus intimos discernerebat Dominus, variè pro sua
 sapientia occurrens, avaritiæ insimulationem, quam ejus verba profe-
 runt, ad Iudam solum dirigit isto vitio peccantem. non ad Discipulos,
 quos simplicibus animis ad istam cum Iuda societatem accusationis spe-
 cie boni videbat tractos, quippe illud fortè reputantes aliàs auditum :
Misericordiam volo, & non sacrificium. Dicentes verò, *potuisse venunda-
 ri trecentis denarijs*, indicant quàm carè unguentum istud mulier emis-
 set, quantumque tam pretiosa re fundenda studium in Christũ demon-
 straret. Subdit : *ubicumque prædicatum fuerit Evangelium &c.* His verbis
 prædicat fidei ac prædicationis progressum in Gentes, tali spe suos con-
 solans mortis ipsius denunciatione consternatos. cujus nempè mortis
 tam contrarius expectationi effectus extiturus esset, tantaq; sua ipsius etiã
 post crucem vis, ut in omnes habitabilis terræ Incolas prædicationem
 diffundi curaturus esset. Sic igitur ait : tantũ abest, ut ego illam tam-
 quam malè operatam damnem aut vituperem, ut nec passurus sim la-
 tere factum ipsius, & laude debita fraudari. Sed quod secretò intra pa-
 rietes unius domus est gestum, in totius mundi cognitionem proferetur.
 ab magno enim & præstanti animi sensu proficiscebatur hoc opus, &
 multæ indicium fidei erat.

10. Et Iudas Iscariotes unus
 „ de duodecim abiit ad summos
 „ Sacerdotes, ut proderet eū illis .
 11. Qui audientes gavisi sunt :
 „ & promiserunt ei, pecuniam se
 „ daturus. Et querebat quomodo
 „ illum opportunè traderet .

TOLOSANI. Adjungunt E-
 vangelistæ Iudæ cognomen, quò
 discernatur : quia nomen habebat
 commune cum alio Apostolo. Ne-
 que dissimulant fuisse illum è duo-
 decim unum : ut ostendant & ip-
 sum electum fuisse , & intimorum
 ac carissimorum unum . Quod au-
 tem paciscitur se traditurum ipsū ;
 promittit se indicaturum ubi &
 quando solus Iesus sit reperiendus.
 Timebat enim multitudinem Iu-
 das , & ideò solum eum convenire
 vult , Ille tamen multa signa , &
 virtutes ineffabiles viderat ; sed jã
 obscurato animo , illorum omniū
 erat oblitus .

ANONYMI. Puto non indi-
 guisse hos aliquo qui proderet ho-
 minem omnibus notum . sed stu-
 duisse maculam inurere famæ &
 existimationi Christi ; dicturo , ut
 ipsi sperabant , populo : quam absurdum & odiosum esse illum homi-
 nem oportet, quem proprius non ferens Discipulus prodiderit ?

12. Et primo die azymorum
 „ quando Pascha immolabant ,
 „ dicunt ei Discipuli , Quò vis
 „ eamus, & paremus tibi ut man-
 „ duces Pascha ?

13. Et mittit duos ex Discipu-
 „ lis suis, & dicit eis , Ite in Civi-
 „ tatem : & occurret vobis homo
 „ lagenam aquæ bajulans , sequi-
 „ mini eum :

14. Et quocumq; introierit, di-
 „ cite domino domus, quia Magi-

„ Καὶ ὁ Ἰούδας ὁ Ἰσκαριώτης, εἷς τῶν
 „ δωδεκά, ἀπῆλθε πρὸς τοὺς ἀρχιερεῖς,
 „ ἵνα πωρῶσάω αὐτῷ αὐτοῖς .
 „ Οἱ δὲ ἀκούσαντες ἐχάρησαν . καὶ
 „ ἐπηλείωντο αὐτῷ ἀργυρίῳ δ΄ ἑναί .
 „ καὶ ἐζήτει πῶς δικαίως αὐτῷ πα-
 „ ρωσάω .

ΤΟΛΩΣ. Προσθήσασθαι τὸ Ευαγε-
 λιστῆ τὸ πῶς Ἰούδα . ἐπὶ δὲ
 ἦν καὶ ἕτερος Ἰούδας . Καὶ εἶδεν ὁ Ἰου-
 δῆν τῶν ἐπιπέδων ὅτι εἷς αὐτῶν δωδεκά . ἀλλ’
 ἵνα διεξέωσιν ὅτι ἐκλεκτῶς ἦν καὶ αὐτός
 καὶ τῶν οικειοτάτων μαθητῶν εἷς . τὸ δὲ
 ἵνα πωρῶσάω αὐτῷ . τῆτο δηλοῖ . ὅτι ἵνα
 καταμηνύσῃ αὐτῷ ὅτε μόνῳ ὄσιν . ἐδέ-
 δισε καὶ τὸ ὄχλον ὁ Ἰούδας καὶ διὰ τῆ-
 το αὐτῷ μόνῳ ἀπολαβῆν ἡμερα . Καί-
 ποι πολλὰ ἦν θρασύμυθον θαύματα ἐ-
 διωμάμενος ἀρρήτους . ἀλλ’ ὁ μὲν σκοπιθεῖς
 τῶν σημείων , πάντων ἐκείνων ἐπελά-
 θετο .

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Οἶμαι τέτρες μὴ
 δεῖσθαι τῆς προειδόντος τῶν πᾶσιν ἐγινω-
 μῶν . ἀλλ’ ἵνα τὴν ὑπόληψιν αὐτῶν ἀε-
 βάλλωσιν , ἐδέδησαν τῆς προειδόντος
 μαθητῆς , ἵνα λέγωσιν , ὅπως φησὶν ἀπο-
 πῶς ὄσιν , ὅτι ὁ ἴδιος μαθητῆς προέδω-
 κεν αὐτῶν .

„ Καὶ τῆς πρώτης ἡμέρας τῶν ἀζύ-
 „ μων, ὅτε τὸ πάσχα ἔθυσαν, λέγουσιν
 „ αὐτῷ τῶν μαθητῶν αὐτῶν, πῶς θέλεις
 „ ἀπαλθάντες ἐπιμαύσωμεν ἵνα φάγῃς
 „ τὸ πάσχα ;

„ Καὶ ἀποστέλλει δύο τῶν μαθητῶν
 „ αὐτῶν, καὶ λέγει αὐτοῖς, Ἰπάγετε
 „ εἰς τὴν πόλιν, καὶ ἀπαντήσατε ὑμῖν ἄν-
 „θρωπον κεράμιον ὑδάτος βασι-
 „ ζων . ἀκολουθήσατε αὐτῷ .

„ Καὶ ὅπως εἰς ἐσθλή, ἔποιτε τῷ
 „ οἰκοδεσπότῃ, ὅτι ὁ διδάσκαλός λέ-
 „ γει

» γλ, πῶς ὄσι τὸ κατάλυμα ὅσα τὸ πά-
» ρα μὲ τῶν μαθητῶν με φαίγω;

» Καὶ αὐτὸς ὑμῖν δείξει ἀνώγαμ
» μέγα ἐσρωμῆρον, ἑτοιμον. ὅκ εἰ ποί-
» μάσατε ἡμῖν.

» Καὶ ἐξῆλθον ὁ μαθηταὶ αὐτοῦ,
» καὶ ἦλθον εἰς τὸ πόλιον. ὁ ἄβρον κα-
» θῶς εἶπεν αὐτοῖς, καὶ ὑποίμασαν τὸ
» πάρα.

ΤΟΛΟΣ. Πρώτῳ τῶν ἀζύμων τὸ
πρὸ τῶν ἀζύμων φησὶ. ἀπὸ γὰρ τῆς ἐσ-
πέρας ἀριθμεῖν τὴν ἡμέραν εἰώθασι ὁ
Ἰσραῖλοι. ἔφη ὁ δὲ φησι πρὸ μίας τῶν
ἀζύμων ἡμέρας, μνημονόβουλας ἐκείνης
καθ' ἣν ἐν τῇ ἑσπέρας ὁ Πάρα ἐμελ-
λε θύεσθαι. πεμπτὴ γὰρ ἡ ἡμέρα τῆς ἑβ-
δομάδος. ἡ ὁ μὲ πρὸ τῶν ἀζύμων ὁ ἴ-
στων ἀζύμων λέγει. ἐκάστῳ ἀληθῶν
λέγουσιν ἐν αὐτοῖς ὁ μαθηταὶ. πῶς θύεσθαι
ἐτοιμάσωμεν σοι φαγῆν ὁ Πάρα. καὶ
δὴλῶ ὅκ τῶ λόγῳ ὅτι ὅκ ἦν αὐτοῖς κα-
τάγωμ. ἐπέπεσε ἡ ὁ Πάρα, δὴ κ-
νὸς καὶ μέχρι τῆς ἑσχάτης ἡμέρας ὅτι
ὅκ ἦν ἐναντίῳ τῶ νόμῳ. ἀποστέλλει
ἡ τὰς μαθηταὶ πρὸς ἄνθρωπον μὴ γνω-
ρίζωμεν. δὴ κνὸν ἀπασι. ὅτι ἠδύνα-
το μὴ παθεῖν εἰ ὅκ ἠβύλατο. εἶπε
ἐπὶ δὴ ἠγνόων, σημεῖον αὐτοῖς δίδωσιν, ὡς
ἔτῳ ὁ Ευαγγελιστὴς καὶ ὁ Λουκάς ἰσορῶ-
σι. τὸ δὲ ἦν ἄνθρωπος κερῶμιον ὑδατοῦ
Βασίλων. ἔδδῃς τῶν εἰρημένων * * *

ὅτι πῶς ὄσι τῆς Καρκός με ἀλλ' ἡ
σάρξ με ὄσιν. ἐνιοὶ ἡ λέγουσι. καὶ πῶς
ἔ καθορῶται Καρκὲ ἀλλὰ ἀφ' ὅ. ἔδδῃ
αἷμα ἀλλ' οἶνος; ἀλλ' οἰκονομικῶς τὸ τρι-
ἔτῳ ὁ Θεὸς ἐποίησεν. εἰ γὰρ ὡς Καρκὲ
ἐφαίνετο καὶ αἷμα, ὅκ αὐ πρὸς ἠλο-
μῶν αὐτοῖς, ἔ δδῃ πρὸς ἐξάμεθα. αἷ-
μα ἡ καινῆς Διαθήκης εἶπε πρὸς ἀπι-
δοσολογῶ τῆς παλαιᾶς, καὶ τῶν χρο-
μῶν ἐν αὐτῇ αἱμάτων τῶν θυσιαῶν.

» ster dicit, Vbi est refectio mea,
» ubi Pascha cū Discipulis meis
» manducem.

15. Et ipse vobis demonstrabit
» cœnaculum grande, stratum: &
» illic parate nobis.

16. Et abierunt Discipuli ejus,
» & venerunt in civitatem: & in-
» venerunt sicut dixerat illis, &
» paraverunt Pascha.

ΤΟΛΟΣ. Primam Azymorum
vocat eā diē, quę præcedit azyma :
à vespera enim diem numerare Iu-
dæi cōsueverūt. Alter verò ait: ante
unam azymorum diem, illam in-
dicans, in qua vespere pascha im-
molandum erat. Quinta enim erat
hebdomadæ dies, quam unus, ante
azyma, alter, Azymorum vocat,
uterq; verè. Dicunt igitur ei Disci-
puli: ubi vis paremus tibi come-
dere Pascha? unde apparet defuisse
ipsi proprium diversorium. Per-
fecit verò Pascha, ostēdens usq; ad
ultimā diem se non esse contrariū
Legi. Mittit porrò Discipulos ad
hominē ignotū, ostēdens cūctis, po-
tuisse se nō pati si declinare mortē
vellet. Deinde ut ignotū interno-
scerent, signū ipsis dat, ut hic Evā-
gelista & Lucas narrant. Id signum
erat, homo vas aquæ portās: nemo
prædictorum * * * * *

Non ait typus est carnis meæ: sed
caro est mea. Aliqui dicunt: &
quomodo non videtur caro, sed
panis: neque sanguis, sed vinum?
Providè hoc Deus fecit: si enim
ut caro & sanguis appareret, non
accederemus, neque perciperemus
ea. Sanguinem autem novi Te-
stamēti dixit ad distinctionem ve-
teris, & tam multi cuoris in ipso
per sacrificia fusi.

ANO-

ANONYMI. Vocat primam Azymorum, qua Pascha manducabant, quintamdecimam mensis diem. Sed quoniam eam Iudæi numerant à vespera quartæ decimæ, illa ipsa jam tū vespera dies quintadecima cœnsetur. Agit autem de præparatione Paschæ. Providè verò tacuit nomen domini domus, apud quem facturus erat Pascha; aderat enim Iudas. qui si sciret ubi reperendus erat Iesus, eò duxisset satellites Pontificum, & turbasset mysticam cœnam, quam tranquillè peragi oportebat: In ea enim mysteria novi Testamenti instituenda & tradenda erant.

VICTORIS ANT. Primam Azymorum pridie Azymorū vocat. Solent enim à vespera diem semper numerare. Alius ait: ante unam azymorum, diem memorans illam, qua in vespera Pascha immolandum erat. unde apparet unam ipsos diem diversè indicasse. nam quinta Sabbati accesserunt, & hanc unus quidem vocat pridie azymorum: Alius clariùs verum indicans, significat à vespera inchoasse. Propterea ambo pariter addunt: quando Pascha immolabatur. *Et dicunt: ubi vis paremus tibi?* Itaque hinc quoque patet, nō fuisse ipsi domum propriam, non diversorium, Ego verò puto ne Discipulorum quidè ullum quidquam horum habuisse, quippe qui omnibus renunciassent. Nam si quisquam domum habuisset, eò Christum invitasset. Celebravit verò Pascha, ante omnia demonstrans, usque ad extremam diem se contrarium Legi non esse. Mittit verò ad ignotum hominè per omnia ostendens se potuisse non pati.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Αὐτὴν λέγει πρώτην ἀζύμων καθ' ἡμέραν ἐπιβρώσκετο τὴν ἡμέραν. ἀλλ' ἐπειδὴ πάντες Ἰουδαῖοι ἠμφίζουσιν ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς ἰδ' ἐν αὐτῇ τῇ ἑσπέρᾳ ἥτις ἡμεῖς λέγομεν κατ' αὐτὴν ἡμέραν. καὶ τὴν ἐπιβρώσκει τὴν πρώτην ἀζύμων. οἰκονομικῶς δὲ εἶπε τὸ ὄνομα τῆς οἰκοδομητοῦ, καὶ ἡμεῖς ποιεῖν τὴν πρώτην ἀζύμων. παρὼν γὰρ ὁ Ἰουδαῖος, καὶ εἰ μὴ εἰδὼς ὅτι ἐπιβρώσκετο, ἦρα γὰρ αὐτὸς ἀπὸ τῆς ἀρχιερέων κατ' αὐτὸν, καὶ διεπαύσατο τὸ μυστικὸν δᾶπνον. ἐν αὐτῷ γὰρ τὰς νέας ἐμελλεν ὑποδιδόναι μυστήρια.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Πρώτην ἀζύμων τὴν πρώτην ἀζύμων φησὶν. εἰώθασι γὰρ ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς ἡμέρας ἀριθμῆναι αἱ ἡμέραι. ἐπὶ δὲ φησὶ κατὰ μίαν τῆν ἀζύμων, ἡμέρας μνημονεύσας ἐκείνης καθ' ἡμέραν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ τὴν πρώτην ἀζύμων ἐμελλεν ὑποδιδόναι. ὅθεν δὴ λέγοντες ὅτι αὐτὸν ἐδήλωσαν Μαρκῶν. τῇ γὰρ πέμπτῃ τῆς σαββάτου προσήλθον· καὶ αὐτὸν ὁ μὴ τὴν πρώτην ἀζύμων· ἐκείνη δὲ ἀληθεύει ὅτι ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἤρξατο· διὸ ἕκαστος προσήλθον ὅτι ἐγένετο πρώτη καὶ λέγουσι, πῶς γὰρ ἐπιμαύρωσιν οἱ ὡςτε καὶ τὸ ὄνομα δὴ λέγοντες ὅτι αὐτὸν οἰκία, εἶπε κατὰ τὸν νόμον. ἐγὼ δὲ οἶμαι μὴδὲ αὐτὸν εἶχεν, ὡς πᾶσι δὴ παλαιῶν. εἰ γὰρ αὐτὸν ἐκάλει ὁ κύριος ἐπιπέλει τὴν πρώτην ἀζύμων, κατὰ πάντων δεικνύς μέχρι τῆς ἑσπέρας ὅτι εἶπε κατὰ τὸν νόμον. πέμπτῃ δὲ κατὰ ἀγνώστους ἀνθρώπων, δεικνύς δὴ πάντων ὅτι ἠδυνάτο μὴ παθεῖν. ὁ γὰρ τὸ ἀνομιαν τῆς μεταβάσεως ἀπὸ φιλικῶν ἐνημέρων, τί εἶπε αὐτὸν εἰργασάτο ἐν τοῖς ἀλλοῖς εἶτα ἐπειδὴ ἠγνόουν, καὶ σημεῖον αὐτοῖς δίδωσιν ὡς Μαρκῶν καὶ Λουκᾶς ἰσορροποῦσιν. εἰδὲ τὸ ἐν αὐτῶν εἰρηκῶν, ἐδδμαὶ τὸ πρώτην ἀζύμων. ἀλλὰ τὸ κατὰ τὸν νόμον

μα, ὅπως τὸ πάχα μὲ τῆς μαθηταῖς
μα φάγω;

Qui enim mentem hujus solis ver-
bis in suæ voluntatis assensû tranf-
tulit, quid non faceret in aliis si
vellet? Deinde quoniam ignorabant, signum ipsis dat, ut Marcus &
Lucas referunt. Neuter verò ipsorum dixit: comedo Pascha: sed: *ubi
est diversorium meum ubi Pascha cum Discipulis meis comedam?*

S C H O L I V M;

ἀποσφύρατος mutavimus in διαφύρατος, sensu flagitante.

» Καὶ ὁ υἱὸς θρονοῦ, ἔρχεται
» μὲ τῆς δωδέκα.
» Καὶ ἀνακειμένων αὐτῶν ἐ ἐσθίων-
» των, εἶπεν ὁ Ἰησοῦς, ἀμὲν λέγω
» ὑμῖν, ὅτι εἷς ἐξ ὑμῶν πωλοῦσά με,
» ὁ ἐσθίων μετ' ἐμοῦ.
» Οἱ δὲ ἤρξαντο λυπεῖσθαι, ἐ λέ-
» γον αὐτῷ εἰς καθ' εἰς, μήτι ἐγὼς ἢ
» ἄλλος, μήτι ἐγὼς;
» Ο δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτοῖς, εἰς
» ὅτι τῆς δωδέκα ὁ ἐμβαπτισμῶ
» μετ' ἐμοῦ εἰς τὸ τραβλίον.

17. Vespere autem facto, venit
cum duodecim,
18. Et discumbentibus eis, &
manducantibus, ait Iesus, Amen
dico vobis, quia unus ex vobis
tradet me, qui manducat mecum.
19. At illi ceperunt contrista-
ri, & dicere ei singulatim: Num-
quid ego?
20. Qui ait illis, unus ex duo-
decim qui intingit mecum ma-
num in catino.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Ελύπησεν ὁ μα-
θητὰς καὶ ἑαυτῶν. εἰ γὰρ ἐ σφο-
δρα ἦν ἡ δὴν τῶ κυρίου, καὶ ἀκρι-
βῶς ἠπίσταντο ὅτι ἐ πωλοῦσά με,
ὅπως θαρσύνει εἶχεν ἑαυτῶ, τῷ Κυρίῳ λέ-
γοντι, εἰς εἷς ἐξ ὑμῶν πωλοῦσά με.
ἐπειτα δὲ καὶ ἑαυτῶ ἀλλήλων ἠδημό-
υσαν.

ANONYMI. Contristabantur
Discipuli metuentes etiam de seip-
sis, Et si enim sibi quisq; conscius
veri in Dominum amoris, certò
sciebat se unq; nò velle ipsum tra-
dere: sic quidē tamen sibi fidere
coniciebant; cùm Dominus diceret:
unus ex vobis tradet me. Deinde &
de aliis a se quisque dubitabat.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ο δὲ ἤρ-
ξαντο λυπεῖσθαι· εἰκόσ. ὅτι μετ' ἐμοῦ ἰδὲ
ἀποσφύρατον τῶ λόγῳ, ἕκαστος αὐτῶν
εἰδεδίει, μήποτε πρὸς αὐτῶ τούτῳ εἰδὲ-
ξαντο τὴ ὑπόνοιαν, καὶ ἔλεγον αὐτῶ,
μήτι ἐγὼς; ἀμα δὲ καὶ τὴ ὑμωρίας εἰδη-
λωσεν, ἵνα μηδὲ ἀπολογίαν ἔχη.

VICTORIS ANT. At illi ce-
perunt contristari. meritò: tali enim
jacta in medium denunciatione,
quisque pro se timebat, ne id de se
Dominus setiret. & dicebāt illi: *num-
quid ego?* simul autē suppliciū ma-
nifestavit, ne excusationē haberet.

» Ο υἱὸς τῷ ἀθρώπου ὑπάγει;
» κατὰ γέγραπτον πρὸς αὐτῶ. καὶ δὲ
» τῶ ἀθρώπῳ κείνῳ δι' ὃ ὁ υἱὸς τῷ
» ἀθρώπου πωλοῦσά με. καλὸν ἡ
» αὐτῶ εἰ ὅτι ἐβλήθη ὁ ἀθρώπος
» ἐκείνῳ.

21. Et Filius quidem homi-
nis vadit, sicut scriptum est de
eo. Væ autem homini illi, per
quem Filius hominis tradetur.
bonum erat ei, si non esset na-
tus homo ille.

ANO-

ANONYMI. Si bonum erat ei non nasci, quare natus est? quoniam nasci, & in lucem venire, & ad imaginem Dei formari, & innarrabilium bonorum fieri haereditem, quae oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt, quae omnia parata sunt placentibus Deo, bonum est & bono melius, quorum ipsi causa Deus fuit. Sed postquam Deo placere omittens, in avaritiam & perditionem prolapsus est, ejus vitio evenit ut bonum esset ei natum non fuisse. Quare primigenium bonum nascendi, ex Deo ipsi contigit: Proditionis vero, ob quam quod per se bonum erat: hoc est: natum fuisse, in malum conversum est, ipse sibi causa fuit.

VICTORIS ANT. Hoc significat profectorem, magis quam mortem. Sicut & quod Iudaeis dicit: *Vado ad eum qui me misit.* Liberae voluntatem haec vox indicat. Illud verum bonum erat ei si non esset natus, ad supplicii denunciationem spectat. nam non esse omnino eligibilis est, quam male esse.

21. Et manducantibus illis, accipit Iesus panem: & benedixit, & fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc est corpus meum.

23. Et accepto calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes.

24. Et ait illis, Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur.

ANONYMI. Novi Testamenti tradit ipsis mysteria. Pro omnibus quidem effusus est sanguis ejus, & pro universo humano genere: & sic placitum ante Deum fuit.

ANΩNTMOT. Εἰ καλὸν ἦν αὐτῷ εἶ ἔσθαι ἐγγυήθη, ἀγαπῆ ἐγγυήθη; ὅτι τὸ γεννηθῆναι καὶ εἰς φῶς εἰσελθεῖν, καὶ κατ' εἰκόνα Θεοῦ γενέσθαι, ἔστι τῶν ἀμωγήτων ἀγαθῶν γενέσθαι κληρονόμῳ, ἀὐτοφθαλμὸς ἔσθαι εἶδε ἔστι ἔσθαι ἤκουσε, ἔστι τῆ καρδίαν ἀσφρότως ἔσθαι ἀνέβη, ἀ πόντα ἠτίμασται τῶν διαρεσῶσι Θεῷ: καλὸν ἔστι καὶ καλῶ κάλλιπῶν ἀπὸ γέροντος ὁ Θεός· ἀλλ' ἐπὶ τῷ Θεῷ ὄρεσται εἰς φιλαργυρίαν καὶ προδοσίαν ἔξέπεσον, καλὸν αὐτῷ ἦν λοιπὸν εἶ ἔσθαι ἐγγυήθη ὥστε τὸ προωθῆναι καλὸν τὸ γεννηθῆναι, ὅτι Θεῷ γέροντος αὐτῷ ἔστι δὲ προδοσίας, διὰ τὸ καλὸν αὐτῷ, τῶν πῶν τὸ γεννηθῆναι, κακὸν γέροντος, αὐτὸς ἐαυτῷ ἀπὸ γέροντος.

BIKTΩPOΣ ANTIOX. Τῷ δηλωτικῶν ἀποδημίας μάλλῳ ἢ θανάτου. ὡς περὶ ἐ πρὸς Ἰουδαίους ἔλεγε, Ἰσραὴλ πρὸς τὸ πέμψαντά με· ἔστι τῶν ὁμοίων ἢ λέξις ἐρμηνεύει. τὸ δὲ καλὸν τὸ μὴ γεννηθῆναι, πρὸς τὸ κολασθῆναι λέγει. κακὸς γὰρ Ἰσραὴλ εὐσεβείας, αὐτοπαρξία ἀρετῶν.

» Καὶ ἐδοξάντων αὐτῶν, λαβὼν ὁ Ἰησους ἑὸν ἄρτον, ἔθηκεν ἔκλασε, καὶ ἔδωκε, αὐτοῖς, καὶ εἶπε, λαβετε, φάγετε· τὸ ἐστὶ τὸ σῶμά μου.

» Καὶ λαβὼν τὸ ποτήριον, ἔθηκεν ἔδωκεν αὐτοῖς· ἔστι ποιῶν ἑαυτῶν πάντες.

» Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, τὸ ἐστὶ τὸ αἷμά μου τὸ κατὰ καινῆς Διαθήκης, τὸ ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυνόμενον.

AMONTMOT. Τὰ τῆς καινῆς Διαθήκης ὡς δίδωσι αὐτοῖς μυστήρια· Ἰσραὴλ πάντων μὴ ἔξεχῆν τὸ αἷμα αὐτῶν καὶ Ἰσραὴλ πᾶσι τὸ ἀφραπέτητον, καὶ αὐτῷ ἀδικία γέροντος τῷ Θεῷ. ἐπειδὴ δὲ ἴνες

δὲ πινες ἐκόντες τῇ ἀπισσίᾳ προσωμε-
νῆκασον, εἴρηται λοιπὸν ἔχ' ὑπὲρ πάντων
ἄλλ' ὑπὲρ πολλῶν ἐκχυμῶν μὲν πρὸς
θεῷ καὶ εἰρη τῷ ἀπίστων, ὡς ἐκ προσω-
πῶν χριστοῦ, τίς ὠφέλεια ἐν τῷ αἵματι
μὲν ἐν τῷ καταβαίνειν με εἰς ἀσφθο-
εῖν;

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ο μὲν
φασιν ὅτι μυστηρίων μεταβολῶν ἐμεινεν
αὐτοῖς ὁ προσδοκῆς, καὶ τὸ φρικωδέστατος
δοξαυίας προπέσης, ἔμετεβάλλετο.
ὡς καὶ ὁ Λυκάς δηλοῖ λέγων, ὅτι μὲν
τῷτο εἰσῆλθεν ὁ σατανᾶς εἰς αὐτὸν, ἔ-
τε σῶματος καταφρονῶν, ἀλλὰ τῆς
ἐπαρχικῆς κατὰ ἑλλων τῷ προσδοκῆ.
ὁ Ἰησοῦς ἐκεῖ ἐκάλυψε αὐτὸν, πάντα
εἰδώς, ἵνα μάθῃς ὅτι ἔδεν ὡς ἀλιμπά-
να τῷ εἰς διόρθωσιν ἡκόντων. ἄλλοι δὲ
φασιν ἵτι προσεῖληθεν ὁ Ἰούδας, ὡς Ἰω-
άννης ἐδήλωσεν. ἔ γὰρ αὐτὸν ἐδέξατο τῆς
σωτηρίας κοινωνίας τὸ πύπον ὁ τὸ χριστο-
κῆρας ὑπὲρ ἑτέρας. καίτοι πᾶλλα πάντα
ἔνεγκεν ὁ Κύριος. ἀλλὰ τῷτο ἔκετι
ἑμμεχωρεῖτο. ὅτι Ἰησοῦς τῶτων παρέ-
δωκε τοῖς μαθηταῖς ὅπως ἐπιτελεῖν αὐ-
τὸς προσεῖκε τὸ κατὰ ἡλικίας τὸ μυσ-
τήριον, οἷμα μὴ δὲνα αὐτὸν ἐπέως εἴπειν.
Ἰησοῦς γὰρ τῷτο καὶ ἀλόγησε καὶ εἶπε
διδῶς αὐτοῖς μεταλαβῆν ἃ προσεῖκε
αὐτὸν, ἵνα ἐκείνοι Ἰησοῦς τὸ ἀλόγησε καὶ ἀ-
χαριστίας μάθωσιν ὡς μεγάλα ἀληθῶς καὶ
ποιῶσιν διχαριστίας ἀξία πᾶ Ἰησοῦς τῷ πα-
θῆς οἰκοδομηθῆναι τῷ Χριστῷ. ὡν δὲ
σύμβολον παρὰ ἐπιτελεῖται παρέδω-
κεν αὐτοῖς. ἐν τῷ εἰπεῖν τῷτο ὅτι τὸ
σῶμά μου, καὶ τῷτο μὲν τὸ αἷμα ὅτι ἔ-
μὲν ἔχον προσεῖθηται μὲν τὸ ἀχαριστίαν
προσεῖκεν αὐτὸς σῶματος νομίζῃν με-
ταλαμβάνῃν, τὸ ἰσοτήριον ἐν τάξει τῷ
αἵματι ἡγούσαν, καὶ ἃ τὸ πᾶθος ἐγε-
νέτο ἐπὶ κοινῇ τῇ πάντων σωτηρία, καὶ
ἀφέσει τῷ ἡμαρτημάτων αὐτοῖς. ἡ
γὰρ ἐπὶ τῷτο γνωρίζῃ πῶς οὐ μὲν
τῷ πληρωθῆναι ὁμολογῆσαι ἔχει καὶ

Quandoquidem verò quidam vo-
lentes in incredulitate permanse-
runt, dictum deinde est: non pro
omnibus, sed pro multis effudi. Ad
istos incredulos vitio suo exclu-
sos participatione sanguinis Chri-
sti, dicitur ex Christi persona: *Quæ* Psal. 29
utilitas in sanguine meo, dum descen- 10.
dero in corruptionem?

VICTORIS ANT. Hoc ait:
etiam post perceptionem myste-
riorum mansisse eundem Prodi-
torem, & maximè tremendæ partici-
pem mensæ factum, nō mutatum
esse. uti & Lucas declarat, dicens:
Post buccellam introivisse Satanā
in ipsum: non utique despiciētem
Christi corpus, sed impudentiam
promulgantem Proditoris. Chri-
stus autem non exclusit illum, etsi
omnia sciret, ut discas nihil illum
prætermittere, quòd ad emenda-
tionem conferre possit. Alii au-
tē ajunt, prius exivisse Judam, ut
Ioannes significavit: non enim
acciperet salutaris communionis
typum Christi cædis minister. ac
quamquam alia cuncta pertulerit
Dominus, illud tamen non permi-
serit. Neminem autem arbitror
iturum inficias quin per hæc tradi-
derit Dominus Discipulis potesta-
tem rite celebrandi mysterii novi
Testamenti. Propterea enim be-
nedixit, & dans ipsis ut percipe-
rent, protulit verba legitima, ut illi
per benedictionem & gratiarum
actionem discerent, verè magna &
omni gratiarum actione digna es-
se quæ per Christi passionem pro-
visa nobis atque indulta sunt: quo-
rum in symbolum ac signum hæc
celebrare ipsos instituit. Dicendo
autem: *Hoc est corpus meum*, &
Hic est sanguis meus, docuit:
R r opor-

oportere ipsos cum sumerent panem propositum post gratiarum actionem, existimare se corpus ipsius sumere; & calicem loco sanguinis ducere: circa quae passio contigit in communem omnium salutem, & remissionem peccatorum ipsorum. Nam quae in his versatur fides, simul rerum verè gestarum confessionem habet, simul participationem remissionis, ac veniae indulget credentibus.

ἢ μετασίω ἢ ἀφέσειος χαρίζεται τοῖς πιστεύουσιν.

SCHOL. Pro ἐντέλει, lego ἐν τάξει.

- 25. Amen dico vobis, quia jã non bibã de genimine vitis usque in diem illum, cù illud bibam novum in regno Dei.
- 26. Et hymno dicto exierunt in montem olivarum.

» Ἀλλὼ λέγω ὑμῖν, ὅτι ἕκ ἐπ' ἔμῃ πῖω ἔκ τῆς θηνήματ' τῆς ἀμπέλας, ἕως τῆς ἡμέρας ἐκείνης, ὅταν αὐτὸ πῖω καινὸν ἔν τῇ βασιλείᾳ τῆς Θεῶ.
 Καὶ ὑμνήσαντες ὄξηλλον εἰς τὸ ἔρηθ' τῆς ἐλαίων.

EIVSDEM. Non bibam de genimine vitis &c. Resurrecturus enim erat, & sic cibum potumque cù Discipulis sumpturus; ut majorem ipsis & certiorum resurrectionis faceret fidem. Regnum verò Dei & Patris vocavit resurrectionem, à qua & ipsi regnum provenit, & reliquis hominibus regni participatio. Illud igitur: non bibam &c. usque in diem &c. sermo erat significantis nò solum resurrectionem, sed & passionis viciniam. Si quidem ita negabat se habiturum amplius tempus convalescendi cum eis. Quamobrem autem circa tempus Paschæ celebravit mysterium? ut undecumque discas & eum Legis veteris fuisse latorem, & quae in ea praefigurabantur ad hæc referri. Gratias autem agit de passione, ostendens se illam libenter subire; & docens nos, quidquid patimur cum gratiarum actione ferre. Donec illud bibam novum, cum vobis attestantibus resurrectionem meam. vos enim me videbitis rediivum. Quid porrò illud novum?

ΑΥΤΟΥ. Οὐ μὴ πῖω ἔκ τῆς θηνήματ' τῆς ἀμπέλας· καὶ τὰ ὄξης· ἡμελλε γὰρ ἀνάστασαι, καὶ ἀνιστάμενθ' ἐοδίην τε καὶ πίνην μὲτ' πάντων μαθητῶν· ὥστε δὴ μείζονα καὶ ἀληθετέραν αὐτίς τὴν ἀναστάσεως ἐλπίεσθαι τῆς πίσις. Βασιλείαν ὅ τῆς Θεῶ καὶ πατρός, ὠνόμασε τῆ ἀνάστασιν, ἀφ' ἧς αὐτῷ ἡ βασιλεία κωροσεγίνετο, καὶ τοῖς λαοῖς τῆς ἀνθρώπων ἡ ταυτίς κοινωνία. Ὁ ἔν, ἔμῃ πῖω αὐτὸ τῆς λαίωθ' ἕως τότε δὴ κινῶν τῆς λαίωθ' τῆ ἀνάστασιν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῆς πάθης τῆ ἐλύττητα. εἶπερ δὴ ἐκέτι καιρὸν ἐξεί προφῆς αὐτοῖς κοινωνήσαι καὶ πῖτα. τί δή ποτε ὅ καὶ τῆ καιρὸν τῆς πάθης ἐπέτελεθ' ὁ μυήριθ'; ἵνα μάθησιν πάντες καὶ τῆς παλαμάς ὄντω νομετέτιλιν, καὶ τὰ ἐν ἐκείνῃ ὄντω. Ἄλλὰ πάλιν κωροσκιαγραφήθεντα. διχαρίζει ὅ ἵωθ' τῆς πάθης, δὴ κινῶς ὁ ἐκείσιθ'; καὶ παθῶν δούων ἡμας ὅπερ πάθωμιθ', διχαρίσειως φέρην. ἕως αὐτὸ πῖω καινῶ μεθ' ὑμῶν μαρτυρέντων· ὑμεῖς γὰρ ὄψεσθε ἀναστάντα. Ἰδ' ἐδὲ καινόν; τῆς ἐξένθ', ἔ σῶμα παθῶν ἔχων; ἀλλ' ἀθάνατον λαίπιν καὶ ἀφθαρτον, ἔμῃ δέο, μῶθ' προφῆς. ὑμνήσαν δὲ, ἵνα καὶ ἡμεῖς αὐτὸ τῆς ποιῶμιθ'. τί δή ποτε ὅ

πε ὅτι εἰς τὸ ὄρεον ἄξειλθεν; δὴ λῶ εἰς αὐ-
 τὸν ποιῶν πρὸς τὴν συλληφθῆναι, ἵνα μὴ
 δόξῃ κερύπτεσθαι. ἔσσω δὲ γὰρ ὅτι ὁ
 τόπον ἐλθεῖν, ἐνθα εἰώθει, καὶ πρὸς
 τῆς ἡπίστα.

hoc est, peregrinum & inuſitatum.
 non habens corpus quod pati jam
 poſſit: ſed immortale deinceps &
 incorruptibile. Hymnum inde di-
 xerunt: ut & nos idem agamus.

Cur verò in montem exijt? exhi-
 bens ſe ut caperetur, ne videretur quaſiſſe latebras. Feſtinavit enim in
 locum ire ſibi ſolitum, & Proditori notum.

Cur verò in montem exijt? exhi-

» Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησῦς, ὅτι
 » πάντες ſκανδαλιθήσεσθε ἐν ἐμοί ἐν
 » τῇ νυκτὶ ταύτῃ, ὅτι γέγραπται, Πα-
 » τέρω ποιμνία, & διασκορπισθή-
 » σεσθαι τὰ πρόβατα.
 » Ἀλλὰ μὲν τὸ ἐγερθῆναι με, πρὸς
 » ξω ὑμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν.

27. Et ait eis Ieſus, Omnes
 » ſcandalizabimini in me in no- *Zach. 13.*
 » ſte iſta: quia ſcriptum eſt, Percu- *7.*
 » tiam paſtorem, & diſpergentur
 » oves.

28. Sed poſtquam reſurrexero,
 » præcedam vos in Galilæam.

ANONΤΜΟΤ. Εſκανδαλιόθη-
 ſαν, ὡς εἰκός, ὁρῶντες ὅτι ποσῶτα θεο-
 πρεπῆ πρὸς αὐτὸν τῶν βλάσφημων πε-
 ποιηκότα, συρραφθέντα, ῥαποθέντα, καὶ
 πάλῳ ἐπεισίδις τῶν θανάτων ἀναρραφθέντα.
 ἢ τῶν λέγει ſκανδαλιſμὸν τῶν μαθη-
 τῶν μᾶλλον, τῶν φυγῆν καταλελειπῶτων
 αὐτῶν. εἰ γὰρ ὡς θεῶν πρὸς αὐτὸν, καὶ
 τῶν πάλῳ τῶν πῖστιν εἶχον ἀκμαίαν, ὅθεν
 αὐτὸν ἐφυγον. ἠδὲσαν γὰρ ὅτι λυτρώσα-
 σθαι διὰ τῶν κινδύνων αὐτῶν, &
 μὴν φυγῆν τὴν Σωτηρίαν ζητήν.

ANONYMI. Scandalizati ſūt,
 non ſine cauſa: videntes eum, qui
 uno voluntatis nutu mira tā mul-
 ta, & Deum ipſum probantia, eſſet
 operatus, comprehenſum, cola-
 phizatum, ad extremum probroſa
 morte ſublato. Aut potiùs ſcan-
 dalum vocat, fugam Diſcipulorum
 ipſum deferentium. Si enim ipſi
 ut Deo adhæſiſſent, & fidem in ip-
 ſum vivam ac vigentem habuiſ-
 ſent, non utique fugiſſent. Scirent
 enim eum poſſe liberare à pericu-
 lis ipſos; nec opus eſſe fuga ſalu-
 tem quaerere.

BIKTΩΡΟΣ ANTIOX. Ἴνα μὴ
 δόξῃ κατηγορεῖσθαι ὡς χαλεπὴ εἶναι, λέγει
 καὶ πρὸς φητείας. ὁ μὲν μὲν πείθων αὐτῶν
 πρὸς ἑαυτὸν τοῖς γογγυζομένοις. ὁ μὲν ὅτι
 καὶ δηλονότι καὶ πρὸς τὰς αὐτῶν αὐτῶν
 ἑαυτῶν, & μὴ ἀφῆκεν αὐτῶν πάλιν.
 μέγιστον τῶν ſκωδρωπῶν εἶναι. ἀλλὰ πρὸς
 ξω φησιν ὑμᾶς, καὶ τὰ ἐξῆς, ἵνα τῶν
 φοβῶν, τῶν Ἰουδαίων ἀπαλλαγῶντες πι-
 στεύσασι τῶν λεγομένων.

VICTORIS ANT. Ne vide-
 retur acris hæc quædam eorum
 accuſatio, profert & Prophetiam;
 ſimul ſuadens, ut ſcriptis adverte-
 rent animum: ſimul demonſtrans
 ſe eos hæcenus ſuſtinuiſſe ne labe-
 rentur. Non permittit porrò illos
 triſti cogitatione in profundâ abri-

pi mœſtitiâ; ſed excitat oblata ſpe; dicens: *Præcedam vos* &c. ut me-
 tu Iudæorum excuſſio crederent à ſe dictis.

» Ο Πέτρος εἶπε αὐτῶν, καὶ εἶπεν
 » πάντες ſκανδαλιθήσουσιν ἐν σοί, ἀλλ'
 » ἔγωγε.

29. Petrus autem ait illi, Et ſi
 » omnes ſcandalizati fuerint: ſed
 » non ego.

R r 2

30. Et

30. Et ait illi Iesus, Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priusquam gallus vocē bis derit, ter me es negaturus.

31. At ille amplius loquebatur, Etsi oportuerit me simul commori tecū, non te negabo. Similiter autem & omnes dicebant.

TOLOSANI. Et priusquam biberent egerunt gratias, & postquam biberunt; ut & nos idem faciamus; & sēper in memoria praesentem habeamus eum, qui nos pascit, Deum. Simul ut ostendat mortem, quam nostra causa tulit, illi fuisse voluntariam & gratam ultròque appetitam. Et eo ipso docet nos similiter facere; promptè, inquam & libenter mori pro amicis & cognatis. Exit autem in mortem Olivarum, ut solum eum ibi comprehenderent Iudæi; nec tumultus fieret in populo. praebeturque maleficis ansa nocendi: & ne videretur ipsis capi velut seditiosus, & qui mala Iudæis machinatus esset. Ait porro Apostolis: Scandalizabimini in me; & Prophetam Zachariam adducit testem dicentem, dispersum iri gregem percusso pastore. Excitat autem Discipulorum animos ac spes illis verbis: Praecedam vos in Galilæa, hoc est praeviam ad conditum, ut ibi vos expectem. Et Petro dicit: Priusquam gallus cantet bis, ter me negabis. Illa verba: *Percussiam pastorem*, Patris aeterni sunt, significantia permissurum eum, ut Christus cederetur. Apostolos propter simplicitatem malitiæ expertem, oves appellat.

VICTORIS ANT. Etsi Prophetæ recitatum oraculum erat:

» Καὶ λέγει αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ἀμὲν
» λέγω σοι, ὅτι σὺ σήμερον ἢ τῆς νυκτὸς
» ταύτης, πρὶν ἢ δις ἀλέκτορα φωνῆσαι,
» τρίς ἀπαρνήσῃ με.

» Ὁ δὲ οὐκ ἔλεγε μᾶλλον,
» εἰ μὴ ἐπὶ τῆς καταποθῆναι σοι, ἢ μὴ
» σε ἀπαρνήσομαι. ὡσαύτως δὲ ἔπαι-
» πει ἕλερον.

ΤΟΛΟΣ. Καὶ πρὸ τῆς πίνης ἡ-
χαρίστησον καὶ μετὰ τὴν πίνην ἵνα καὶ ἡ-
μεῖς τὸ ποιεῖμεν, καὶ αἰεὶ ἐπὶ μνημῆς
ἔχωμεν. Ἐξέφοντα ἡμᾶς Θεόν. καὶ
ἵνα δεῖξῃ, ὡς ὁ Ἰησοῦς ἡμῶν θάνατον βε-
ληπὸς ὄντιν αὐτῷ. Ὁ δὲ τῶν διδασκα-
λῶν ἡμᾶς τὸ ποιεῖν, καὶ προσθύμους
φιλοῦν ἐσθλῶν καταποθῆναι. Ἐξέρ-
χετο δὲ καὶ εἰς τὸ ὄρθρον τοῦ ἐλαιῶν.
ἵνα καταμόνας ὑπαρχόντα κατάχω-
σιν αὐτῶν. καὶ ὅπως μὴ γένηται θόρυβος
ἐν τῷ λαῷ, καὶ ἀφορμὴ τοῖς ἐχθροῖς
κακῶν. Καὶ ἵνα μὴ δεῖξῃ αὐ-
τοῖς ὡς σασιαστὴς καὶ κακὰ ἐχλοσάμε-
νος. καὶ τῶν Ἰουδαίων. φησὶ δὲ καὶ πρὸς
τοὺς Ἀποστόλους. ὅτι σκανδαλιώθησθε
ἐν ἐμοί. Καὶ ὁ προσφῆτης Ζαχαρίας
παραισιάζει μάρτυρα λέγοντα. ὅτι
δρακορπαθήσονται. διεγείρει δὲ πάλιν τοὺς
μαθητὰς λέγων πρὸς αὐτούς. ὅτι. προσ-
άξω ἡμᾶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἥτις προσ-
λάβω. Καὶ τῷ Πέτρῳ φησὶ πρὶν ἢ
ἀλέκτορα δις φωνῆσαι, τρίς ἀπαρνήσῃ
με. Ὁ δὲ παταξὼ ποιμῆνα. ὁ Πατὴρ
λέγει. παρεχώρησε γὰρ παταχθῆναι.
τοὺς δὲ ἀποστόλους, ὡς ἀκάκους, ἀντιβα-
τῶν ὀνόματι.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τὸ προσ-
φῆτη εἰπόντι, τὸ Χριστὸν βεβαίωσαν-
τος ἢ λέγει, ὁ πέπερος, φησὶν, ἔχει
διὰ τὸ ἀφίσι. πωδῶν ἐν τῷ θέν,
πάντα αἰθέρα. τῶν Χριστῶν, καὶ τῆς
οἰκίας ἑνωμένης παστῶν ἡγῶν
ἢ ἀπόφασιν ἢ αὐτῶν. δέει γὰρ δεθλιῶν
καὶ εἰπῆν, βοήθησον ἡμῖν ὡς μὴ ἀπο-
χρισθῶν. ἀλλ' εἰ αὐτῶν θάρσει. τὸ πο-
τείνω

Τὸν καὶ τὴν ἐπιλαβὴν λέγει ὁ Χριστός, ἔχωρησε τὴν ἀρνήσιν. ὅσον δὲ ὁ Χριστός ἀπηγγέλλετο, ποῦτον ἐναντιῶτο ὁ Πέτρος ὅτι περιώσθη. ποῦθεν δὲ αὐτῷ τῆς ἑμετέρας; ἀπὸ πολλῆς ἀγάπης. ἐπεὶ δὲ ἰδὼν ἔδει ἀπηλλαγῆναι τὴν ἀγωνίαν ἐκείνης τῆς κτῆ. ἀποδοσίαν, καὶ δὴ λέγει ὡς ὁ ἀποδοῦναι, θαρρῶν ἔλεγε ταῦτα. ἡρέμα δὲ πως καὶ φιλοτιμίας ὁ παράνομος. ὅρα γὰρ μὴ ὁ πῶμα πῶς κατακαλύπτει. ὅτι. ἀπὸ μὲν γὰρ αὐτῶν ὡς αὐτῶν ἀναπλήσει. μὴ δὲ ταῦτα τὴν ἀναπλήσει. τί ἡμῖν ἀποσέχετε ὡς ἰδίᾳ δυνάμει ἢ ὑπεβία, πεποιθήσει τῆς ἀπειθατεῖν αὐτῶν; ἐν τῷ δὲ μαθηταίνοντι δόγμα μέγα ὡς ἔκαστος ἀποθυμία ἀποθνήσκου, ἀλλὰ μὴ τὴν ἀναπλήσει ἀποθνήσκου. καὶ πάλιν ἔδδεν κερδανθῆναι ἀπὸ τῆς ἀναπλήσει ἀποθνήσκου, ἀποθυμίας ἔκαστος.

idque Christus eventurum confirmaverat, Petrus tamen, inquit, non desistit. Inde nos docens, Christo per omnia credere; & propria conscientia certiore putare ipsius affirmationem. oportuerat enim potius orare & dicere: adiuva nos, ne à te abscindamur. Ille autem in se confidit. quam ut præfidentiam cōprimeret, permisit Christus negationem. Quantò autem magis asseverabat Christus, tantò plus Petrus adverbatur, supervacanea confidentia. unde autem hoc ei contigit? ex præfervido amore. Defunctus enim anxietate qua ad prodicionis per unum è Discipulis futuræ mentionem æstuaverat; cùm jam sciretur quis esset proditor, abundante per hanc securitatem

confidentia hæc dixit. Suberat & quidpiam taciti tumoris, atque jactantia. Vide ergo post lapsum ut magnos illos spiritus contraxerit. Sanè antequam caderet, successus sibi adscribebat. postea, minimè. id docet illa ejus vox: *Quid nos intuemini quasi nostra virtute, aut pietate fecerimus hunc ambulare?* Hinc discimus magni momenti sententiam: nec promptam hominis voluntatem sine superno impulsu sufficere: nec rursus prodesse quidquam supernum impulsum, si prompta voluntas abfuerit.

καὶ ἔρχοντες χωρίῳ, ἔστι ὄνομα Γεθσημανῆ καὶ λέγει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ, καθίσαιτε ὧδε εἰς ἀποκάλυξιν μου.
καὶ ὡσαύτως ἐπιλαμβάνει τὸν Πέτρον, καὶ Ἰάκωβον, καὶ Ἰωάννην μετ' αὐτῶν, καὶ ἤρξατο ἐκταμβέσθαι καὶ ἀδημονεῖν.

32. Et veniunt in prædium, cui nomen Gethsemani. Et ait Discipulis suis, Sedete hic donec orem.
33. Et assumit Petrum & Jacobum & Joannem secum: & cœpit pavere, & tædere.

ΑΥΤΟΥ. Εἶδος ὡς αὐτῶν χωρὶς αὐτῶν ἀποκάλυξιν. τῆς ἵ ἐποίησεν παίδευσιν αὐτῶν καὶ ἡμᾶς, ἐν τῷ δὲ δὴ χάρις ἡσυχίαν κατακαλύπτει ἐαυτοῖς. τὴν δὲ ἐνεκεν μὴ πάντας ὡσαύτως ἐπιλαμβάνει, ἀλλὰ τῶν τῶν δόξης αὐτῶν θεωρῶν ἡσυχίας; ἵνα μὴ καταπέσωσιν, ἀλλὰ ὅμως καὶ τῶν τῶν ἀφίησι καὶ μικρὸν ἀποσελθῶν καὶ ὁξείᾳ.

EIVSDEM. Mos ipsi erat seorsum ab illis orare. Id autem faciebat, docens ipsos & nos, sedulo providere ne nostra in oratione quies ullo tumultu turbetur. quare autem non omnes assumit, sed eos dumtaxat qui suæ gloriæ spectatores fuerant? ne qui non essent præmuniti visione gloriæ, ejus agonia

nia dejicerentur. Sed & hos dimittit, paulum ultra eos procedens, & sic orans.

34. Et ait illis, Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic & vigilate.

35. Et cum processisset paululum, procidit super terram: & orabat, ut si fieri posset, transiret ab eo hora.

36. Et dixit, Abba, Pater, omnia tibi possibile sunt: transfer calicem hunc a me: sed non quod ego volo, sed quod tu.

37. E venit, & invenit eos dormientes. Et ait Petro, Simon dormis? non potuisti vna hora vigilare.

38. Vigilare, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro vero infirma.

39. Et iterum abiens, oravit eundem sermonem dicens.

40. Et reversus denuo invenit eos dormientes. erant enim oculi eorum gravati. & ignorabant quid responderent ei.

41. Et venit tertio, & ait illis, Dormite jam & requiescite. Sufficit; venit hora: ecce Filius hominis tradetur in manus peccatorum.

42. Surgite; camus: ecce, qui me tradet propè est,

AMBROSII. Vt homo timuit, ut homo turbatus est: non turbata est virtus, non turbata est divinitas. propria anima turbatur; humanæ infirmitatis natura turbatur. quia enim animam nostram assumpsit, ideo etiam animæ nostræ suscepit affectiones. non enim quia Deus fuit, potuit turbari. *Tristis est anima mea usque ad mor-*

» Καὶ λέγει αὐτοῖς, ἐξέλυτός ἐστι
» ἡ ψυχὴ μου ἕως θανάτου. μείνατε ἰσθῆ
» καὶ γρηγορεῖτε μετ' ἐμοῦ.

» Καὶ παρελθὼν μικρὸν, ἐπεσε
» ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ προσήυχετο ἵνα, εἰ
» δυνατὸν ἔσται, παρέλθῃ ἀπ' αὐτοῦ ἡ
» ὥρα.

» Καὶ ἔλεγεν, ἀββὰ ὁ πατήρ πάν-
» τω δυνατὰ σοι· παρένεγκε τὸ πο-
» τῆριον ἀπ' ἐμοῦ τῆτο, ὅτι ἐγὼ
» θέλω, ἀλλὰ τί σὺ.

» Καὶ ἔρχεσθαι, καὶ εὗρεν αὐτοὺς
» καθευδόντας, καὶ λέγει τῷ Πέτρῳ,
» Σίμων καθύπνης; ὅτι ἰσχυρὰς μίαν
» ὥραν γρηγορήσῃ;

» Γρηγορεῖτε καὶ προσεύχεσθε,
» ἵνα μὴ εἰσέλθῃτε εἰς πειρασμόν. ὁ
» μὲν πνεῦμα προθυμῶν, ἡ δὲ σαρκὶς
» ἀσθενής.

» Καὶ πάλιν ἀπελθὼν προσήυξατο
» τὸν λόγον αὐτ' εἰπόν.

» Καὶ ὑποσπέρσας ἄρσεν αὐτοὺς
» πάλιν καθύπνους. ἦσαν γὰρ οἱ
» ὀφθαλμοὶ αὐτῶν βεβαρημένοι· καὶ
» ὅτι ἠδύσαν τί αὐτοῦ διακριθῶσι.

» Καὶ ἔρχεσθαι ὁ τρίτον, καὶ λέ-
» γει αὐτοῖς, καθύπνετε ὁ λοιπὸν καὶ
» ἀναπαύεσθε. ἀπέχθη ἡ ὥρα·
» ἰδοὺ, ὡς ἀδίδω ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου·
» ὡς εἰς τὰς χεῖρας τῶν ἁμαρτωλῶν.

» ἐγείρεσθε, ἀγῶμην· ἰδοὺ ὁ ὡς
» δίδω με ἡλίκε.

AMBROSIIOT. Ως ἄνθρωπος ἐδύ-
λίας, ὡς ἄνθρωπος ἐπαράχθη· ὅτι
ἐπαράχθη ἡ δυνάμις, ὅτι ἐπαράχθη
ἡ θεότης. τῆ οὐκεία ψυχῆ ἐπαράχθη
τῆ τῆς ἀνθρωπίνης ἀσθενείας φύσει πα-
ραχθή. ἐπειδὴ γὰρ ἡμετέραν ψυχὴν
προσεύληψε, ἀπὸ τῆς καὶ πᾶσι
ἡμετέρας ψυχῆς κατέδρασε. ἔτι γὰρ
καθ' ὃ θεὸς ὑπέσχετο, ἡδύνατο ἐ-
παράχθῃ. ἐξέλυτός ἐστι ἡ ψυχὴ μου
φισιν

φησιν ἕως θανάτου . ἔτι δὲ ὡς θάνατον
 πένθος ὄσιν ὁ Κύριος . ἀλλ' ἵνα τῆ
 σωματικῆ ἀσθενείᾳ κεκληρωμένον π
 σῶμα , γνωρίσῃ κατ' ἀλήθειαν ἄν
 θρωπον ἑαυτὸν γενημένον , ὡς ἔχ
 ἡμαρτημάτων πάθος ὑπομένωντος τῆς
 δολίας . ἀναγκάσων γὰρ ἡμῶν ἅπα
 σῶμα νοσεράς ἐμψυχώμενον καταδέξασ
 θαι τὰ ἐκ τῆς σῶματος πά
 θου ἐκ τῆς ἀμαρτίας ὑπὲρ ἡμῶν κα
 ταδέξασθαι , ἵνα καὶ πεινήσῃ , καὶ δι
 ψήσῃ , καὶ ἀδημονήσῃ , καὶ λυπηθῇ .
 τούτοις γὰρ ἡ θεότης ἔτι ἑνωμένη
 πέφυκεν . ἔτι μὲν ἀλλοιοῦσθαι γνώσ
 και το σώμα .

ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ . Χριστὸς ὁ Θεὸς
 ἡμῶν λέγει , Πάτερ , εἰ δυνατὸν παρελ
 θέτω ἀπὸ ἐμοῦ ὁ ποτήριον , γνωρίζων
 ὅτι ὡς περὶ τῆς σαρκὸς παρελήφην ,
 ἔγω καὶ τῆς σαρκὸς ἐκείνης καταδέ
 ξαστο λύπην . ἔτι γὰρ ἐκείνο λέγουμεν
 ὅπερ ἡμετέριοι νομίζομεν , τούτοις ; ὅτι
 πένθος ἔτι γέρονεν ὁ Κύριος ἡμῶν . εἰ
 γὰρ τῆς λέξεως , ἢ λοιπὸν ἔπωμεν
 πρὸς αὐτὸν λέγει τὸ θεοῦ φάσκον
 τα . ὅτι πένθος ὄσιν ἡ ψυχὴ μου ἕως
 θανάτου ; εἰ γὰρ ἐν ταῖς λέξε
 μιν , ἀνάγκη λοιπὸν καὶ ὅταν ἀσθενῶμεν
 ὅτι Ἰησοῦς ἐκάθουσε , λέγειν ὅτι ἐκ
 ἐκάθουσε , καὶ ἔτις ἕκαστον τῶν γε
 νημάτων ὁμοίως ἀρνηθῆναι καὶ ἀθε
 τεῖν .

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ . Όταν λέγει , Πά
 τερ εἰ δυνατὸν παρελθέτω ὁ ποτήριον
 τούτου . πλὴν μὴ τὸ ἐμὸν θέλημα θέλη
 σαι ἀλλὰ τὸ σὸν . τὸ μὲν πνεῦμα πρὸς
 μὲν , ἢ τὸ σαρκὸς ἀσθενείας . δύο θελήματα
 ἐν ταῖς δεικνύσι . τὸ μὲν ἀνθρώπινον ,
 ὅτι ἐστὶ σαρκὸς , τὸ δὲ θεϊκόν . τὸ γὰρ ἀν
 θρώπινον λέγει τὸ ἀσθενεῖν τῆς σαρκὸς
 παραστῆναι τὸ πάθος . τὸ δὲ θεϊκόν αὐτῶν
 πρὸς τὸν Θεόν .

ΝΑΖΙΑΝΘΗΣ . Πάτερ , εἰ δυνα
 τὸν παρελθέτω ἀπὸ ἐμοῦ τὸ ποτήριον

tem : non propter mortem tristis
 est Dominus ; sed ut corporalem
 affectionem creditus assumpsisse ,
 verè hominem factum se esse ostē
 dat : formidans , innocenter tamen ,
 metu peccati omnis experte . Ne
 cesse enim erat eum qui semel cor
 pus intellectualiter animatum as
 sumpserat ; etiam pro nobis om
 nes corporis , præter peccatum , su
 scipere passiones ; ut etiam esuri
 ret , & sitiret , & angeretur , & do
 leret . Non enim has capit passio
 nes natura deitatis ; quippe quæ
 nec novit omninò mutari .

SCHOL. Hæc non ad verbum ex
 scripsit ex Ambrosio Græcus Anony
 mus ; sed ex varijs locis libera paraphra
 sic collegit . Leguntur his similia lib. 3.
 de Fide , & lib. vij. in Lucam . Idem di
 cendum de sequenti χριστὸν S. Augusti
 ni : quam uno simul loco reperire non
 potui .

AVGVSTINI . Christus Deus
 noster ait : *Pater , si fieri potest , tran
 secat à me calix iste .* Significans sese ,
 ut carnem suscepit , ita etiam volū
 tariè carnis suscepisse mœstitiā .
 nō enim illud dicimus quod Hære
 tici existimant ; hoc est : tristem nō
 fuisse Dominum nostrum ; id enim
 si dixerimus , quid deinde dice
 mus ad eum per Evāgelium ajen
 tem : *Tristis est anima mea usque ad
 mortem ?* Si enim hic illud dicamus ,
 necesse deinde fuerit , ut cū au
 dierimus dormivisse Iesum , affir
 memus , non dormivisse : similique
 modo unumquodque eorum quæ
 scripta sunt , negemus ac reprobe
 mus .

ATHANASII . Quando dicit :
*Pater , si possibile est , transecat à me ca
 lix iste . verumtamen non mea vo
 luntas , sed tua fiat : Spiritus quidem
 promptus est , caro autem infirma .*

Duas

Duas voluntates hic ostendit: alteram quidem humanam, quæ est carnis: alteram divinam. nam humana propter infirmitatem carnis deprecatur passionem. Divina vero prompta erat.

NAZIANZENI. *Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste. verumtamen non ut ego volo: sed tua prævaleat voluntas. Sic intelligendum illud: si fieri potest.* non enim dici congruè potest, aut ignorasse illum; aut suam paternæ opposuisse voluntatem.

EPIPHANII. Non fictio, sed veritas est illud; *Non mea voluntas*, ut ostendat carnis hypostasim veram; & convincat dicentes non habuisse ipsum mentem humanam.

CHRYSOSTOMI. Si Patris & Filij voluntas una est, quomodo hic dicit: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu?* Nam si de divinitate dictum illud sit, contradictio quædam est: & multa ex hoc sequuntur absurda: si autem de carne, rationem habent quæ dicta sunt, nec dant reprehensionis ansam. non enim, nolle mori, damnabilis in carne affectus est, quippe natura inditus. Ipse autem omnia quæ naturæ sunt, præter peccatum in se ostendit: idque multis & abundantibus signis, ut ora Hæreticorum obstruat. Quando ergo dicit: *si fieri potest, transeat à me calix iste;* &, *non ut ego volo, sed ut tu.* nihil aliud significat, nisi se indutum esse carne mortem metuente.

CYRILLI. Cum mortem timere videtur Salvator, dicens: *si fieri potest, transeat à me calix iste.* considera rursus meticulosam carnem sustentatam verbo Dei, edo-

τῆτο· πλὴν ἔχ' ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλὰ τὸ σὸν ἰσχυέτω θέλημα· ἔγω γὰρ εἰ δυνατός· εἰ μὴ τῆτο ἀγνοῖν ἐκείνῳ εἰκός, ἢ τῷ θελήματι αὐτοσφάρον τὸ θέλημα.

ΕΠΙΦΑΝΙΟΥ. Οὐκ εἰρωνεία, ἀλλ' ἀληθεία τὸ, μὴ τὸ θέλημα ἐμὸν· ἵνα δείξῃ σαρκὸς ὑπόστασιν ἀληθινὴν, καὶ ἵνα ἐλέγξῃ τὰς λέγοντας, ὅτι μὴ ἐσχηκέναι αὐτὸ ἀνθρώπῳ.

ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ. Εἰ πατὴρ καὶ υἱὸς μία βέβησις ἐστὶ, πῶς φησὶ ἐν πάσῃ, πλὴν ἔχ' ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ; ἀλλ' οὐ γὰρ ἐπὶ τῷ θεόπαιδι τὸ ἀρημιδιὸν ἢ τῆτο ἐναντιολογία ὑπερβλή, καὶ πολλὰ ἄτοπα ἐκτέτακται. εἰ δὲ ἐπὶ τῷ Σαρκὸς, ἔχει λόγον τὰ ἀρημιδιὰ, καὶ ἔδεν γῆροισι αὐτὸ ἐγκλημα· ἔγὰρ τὸ μὴ θέλειν ὀρθοθελῆν τῆς Σαρκὸς κατὰ γνώσιν· φύσεως γὰρ ἐστὶ, τῆτο. αὐτὸς δὲ τὰ τῆς φύσεως ἀπαντα, χωρὶς ἁμαρτίας, ἐπὶ δ' αἰκνῶν, καὶ μὴ πολλῆς τῆς φειδύσεως, ὡς τὰ τῶν ἀρετικῶν ἐμφανῶς σώματα· ὅταν ἔν λέγῃ, εἰ δυνατός, παρελθέτω αὐτὸ ἐμὸν τὸ ποτήριον τῆτο, καὶ ἔχ' ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ, ἔδεν ἐπὶ δ' αἰκνῶσιν, ἀλλ' ἢ ὅτι σάρκα ἀληθῶς προσεβέβη φοβημένῳ θάνατον.

ΚΥΡΙΑΛΛΟΥ. Οταν φάσῃ δὲ φησὶ τὸ θάνατον ὁ Σωτὴρ καὶ λέγων, εἰ δυνατός, παρελθέτω αὐτὸ ἐμὸν τὸ ποτήριον τῆτο, ἐννοεῖ πάλιν ὅτι δὲ φησὶ ἢ σάρκα ἐδιδάσκοντο φοβημένῳ ὑπὸ τῆς Θεῶς λόγου μὴ κέτι τῆτο πάσχειν. ἔλεγε δὲ πρὸς τὸν πατέρα, ἔχ' ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σὺ. ἔτι ἐφοβῆτο μὴ γὰρ καθ' ἑαυτὸν ἐστὶ καὶ Θεὸς θάνατον αὐτοῦ, ἀλλ' εἰς τέλος διεξάγει τὴν οἰκονομίαν ἠπὸ γέτο· τῆτο γὰρ ἡ τὸ θέλημα τῆτο πατρός, εἰ χε δὲ καὶ τὸ μὴ θέλειν ὀρθοθελῆν λέγει τὸ παρατεῖσθαι τὴν σάρκα θάνατον φυσικῶς.

ΑΝΩ-

ΑΝΩΝΥΜΟΙ. Προσπύχετε ἵνα εἰδωθῆτε, παρέλθη ἀπ' αὐτῆς ἡ ὥρα. εἰ δυνατὸν, τυτίσιν. ἐπειδὴ δυνατὸν ἔστι περὶ παρελθῆαι τὸ κίνδυνόν τῆς ὥρας τῆς πάσης. ἡγηροῦτε καὶ προσέχετε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. Οὐκ ἔστι, ὡ φίλη κεφαλὴ, μηχανὴν θύειν δι' ἧς αὐτὸς γένοιτο συμφορῶν ἐλάττωσθαι. ἀλλὰ θαυμάσιον αὐτῷ πῶς ὁ μέγιστος κλύδωνι κυβερνήτης καὶ οἰάκων χωρὶς ἀρρωθεῖαι, ἢ τῶν κλύδωνων τῶν εἰς τὴν ἀρρωθεῖαν πειρασμῶν μὴ περιπέσων. εἰ γὰρ περιτηριὸν ἔστιν ὁ βίβλος ἀνθρώπων ἐπὶ τῆς γῆς, πῶς ἔστιν ἐν τῷ περιτηρίῳ ὄντα μὴ ἀφραζέσθαι; ὁ γὰρ ὡς τῆς σωτηρίας εἰρημότητος, ἡγηροῦτε καὶ προσέχετε ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν, μὴ γὰρ μὴ καταποθῆναι ὑπὸ τῆς πειρασμῶν ἢ ἠθροῦναι. τὸ γὰρ περιγυροῦναι καὶ χεῖρσιν ἐκλεῖσθαι. ὁ γὰρ μὴ εἰσὶν ἐμπέσειν, ἀλλ' εἰσελθῆναι, ὁ μὴ καταποθῆναι ἢ ἠθροῦναι εἰ γὰρ τῶν ὅπερ ὁ πολλοὶ νομίζουσιν ἔφη ὁ σωτὴρ, τὸ μηδὲ μὴ πειρασμῶν περιπέσειν; ὅτι ἔχει λόγον, καὶ τῶν περιφροῦν καὶ τῶν ὑποσώλων καὶ τῶν μάλιστα ὑποδοκιμηκῶν ἀνδρῶν πολλοῖς καὶ μεγίστοις περιπεπληκῶν. ἀλλὰ τὸ μὴ μὴ περιπέσειν ἴσως ἀδύνατον. τὸ δὲ μὴ ἠθροῦναι, δυνατὸν. ὁ μὴ ἐν πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἀμαθία ἑμβαπτισμένοι πρὸς τὰς συμφορὰς ἔχει τὰς ψυχὰς ἀποβυθίσαι. ὁ γὰρ λογισμῶν σῶφρονι κυβερνήται ἀποθνήσκουσι πάντας, εἰ τὸ θύναμα ἐνεργῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς σφάγας ἀνεροπολῆν. καὶ ἔρχεται τὸ ζῆλον, καὶ λέγει αὐτοῖς, καθάπερ τὸ λοιπὸν, καὶ ἀναπαύσατε ἀπέχεσθαι. ἢ ἴθις ἡ ὥρα. ἀπέχεσθαι, τυτίσιν, περιπέσειν, τέλος ἔχει τὸ κατ' ἐμὲ.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Οὐδὲ λυωμένω συλλυπηθῆναι ἴσχυρασ, ἀλλ' ἐκράτῃσιν ὁ ὑπὸν. ὁ δὲ ἐκπνῶς ἀρχεῖται, ἵνα μὴ δόξη ὑποκρίσιν τὸ πρῶγμα. εἰ γὰρ ὡς ἀλλότῃς ἀποτίθει

etiam fuisse, ut non amplius id pateretur; ait autem ad Patrem: non ut ego volo, sed ut tu. Neque enim quia verbum erat ac Deus mortem ipse timebat: sed ad finem perdere dispensationem festinabat. Ea enim erat voluntas Patris. Habuit autem illam averfionem à morte, ex carne assumpta naturaliter mori recusante.

ANONYMI. Orabat, ut si fieri posset transiret ab eo hora, si fieri posset: hoc est: quandoquidem fieri potest, ulterius transeat periculum horæ passionis. *Vigilate & orate, ut non intretis in tentationem.* Non est, o carum caput, invenire machinam qua quis fieri possit à calamitatibus liber; sed facilius quispiam in maxima procella sine gubernatore ac clavo servabitur, quàm hujus vitæ procellam effugiat sine occurfu tentationis. *Tentatio est vita hominis super terram.* Quomodo fieri potest, ut positus in tentatione, non tentetur? Quod enim à Salvatore dictum est, *vigilate & orate ne intretis in tentationem*, non significat impetrari posse, ut simus tentationis expertes; sed ne absorbeamur à tentatione & vincamur. Nam ab ea superiorem exire cum utile, tum gloriosum est. unde quod non ait: *orate ne incidatis*; sed, *ne intretis &c.* innuit peti, non ne experiamur tentationem; sed ne ab ea, vel in ea demergamur, & salutis faciamus naufragium. Sanè si, quod multi putant, illud Christi dictum: *orate ne intretis &c.* significaret orandum, ne omninò incideremus in tentationem, esset illa irrationabilis petitio: utique cum Prophetæ, & Apostoli, & laudatissimi quique homines in mul-

tas & maximas inciderint tentationes . verum ut homo non incidat in tentationem ne vitari quidem fortè potest, ne ab ea superetur facere potest. At plerique hominum inscitia demersi, despondent in calamitatibus animos, & consolationem non admittunt : qui verò sobriè rationis gubernaculo utuntur, repellunt ipsas, & forte illis peccatus obijciunt, non generosè ferentes solùm; sed coronarum etiã præsumpta jam tum spe, lætantes. *Et venit tertio & dicit ipsis, dormite jam & requiescite, sufficit . venit hora .* Illud, *sufficit*; significat; impletum est, finem habet quod ad me attinet,

VICTORIS ANT. Nec dolèti condolere valuerunt; sed vicit eos somnus. Ille autem diu & contentè orat : ne videretur simulatio tota res . Neque enim ut alienum deponit corpus, sed ut proprium, propterea orat . Eo igitur quod ait: *si fieri potest transeat &c.* ostendit Humanitatem . quod addit: *verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* ostendit generosam virtutem, & imperantem affectibus animum; exemplumque dat sequendi Deum quantumvis aliorum trahente natura . Sanè non verbis solùm, sed rebus ac factis opus erat, ut fides fieret Christum & hominem fuisse, & mortem subiisse. Ait autem Petro: *sic non potuisti una hora vigilare.* Omnes dormierant, unum Petrum increpat . innuens ipsi quæ priùs dixerat . sicut & in his quæ sequuntur idem innuitur . *vigilate enim ait, & orate.* ne videlicet, sicut prædixerat, dispergamihi . Sed cur sic Domine contristaris & angeris? quoniam cum sciam

τὸ σῶμα, ἄλλ' ὡς ἰδίῳ . Ἐὰν τὸ πνεῦμα καὶ ἡ δύχνη . τῷ μὲν ἐπιπέσει, εἰ δὲ διωκῆται . παρελθέτω, εἰλήξει τὸ ἀνθρώπινον . τὰ δὲ εἰπέσει, πλὴν ἔχ' ὡς ἐγὼ θέλω, ἄλλ' ὡς σὺ, τὸ ἑναρέτον καὶ ἐμφιλόσοφον . ὅτι καὶ τῆς φύσεως ἐλκυσθῆς, ἔπειθ' αὖ τῷ Θεῷ . εἰ γὰρ ἔ μόνον ῥημάτων, ἀλλὰ καὶ πραγμάτων ἔδει, ἵνα πιστευθῆ ὅτι καὶ ἄνθρωπος γέγονε καὶ ἀπέθανε . λέγει δὲ τῷ Πέτρῳ, ἕτως ὅσον ἰσχυρὰς μίαν ὥραν γρηγορήσαι; ἀπαντῆς ὁκλήθησαν καὶ τῷ Πέτρῳ ἐπέτιμα, ἀνιήσομαι αὐτῷ ἕως ὧν ἐφθόγγαστο . καὶ ἐν τοῖς ἑξῆς δὲ τὸ ἀνιήσεται . γρηγορεῖτε γὰρ φησὶ καὶ προσέειπε . ὅτι καθὼς ἔλεγμα, σκορπηθήσεσθε . Ἀλλ' ἵνα τί κύριε ἕτως ἐλεγήσασαι καὶ ἀδμονῆς; ὅτι τὰ μὲν ὅκ τὸ πάθος ἀγαθὰ τῷ κόσμῳ συμβησόμενα ἐπίσταμαι . λυτὰ δὲ με ὁ πραγματοποιὸς Ἰσραὴλ ὅτι ἔδδ' ἐν δόλοισι ὄσιν . Ἰκετηρίαν ἐποίησαι ἵνα ἔλθωσι καὶ εἰς τὸν Θεὸν ἀναβλέψωσι, πάντων χ' τὸ ἀγαθὸν αὐτῶν ὁκκώπιον, ἔ δ' ἀγαθὸν ποιοῦν . εἶπα ἵνα μὴ σφόδρα δόξη ἐπιπλήθην, φησὶ, τὸ μὲν πνεῦμα προσθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀδονῆς . εἰ γὰρ καὶ βέλει φησὶν . ἄλλ' ἔ προσέειπε εἰ μὴ ὁ Θεὸς ὀρέξει χεῖρα . καθ' ἑλκὴ γὰρ ἡ σὰρξ . καὶ πάλιν ἠύξαστο τὸ αὐτὸ, ἔχ' ὡς ἐγὼ θέλω, ἄλλ' ὁ αὐτὸς, ὁ Θεὸς ἐνταῦθα ὅτι σφόδρα σιωπῶν τῷ θελήματι τῷ Θεῷ . τὸ δὲ δευτέρῳ ἔ φησὶν τὸ αὐτὸ λέγειν ἀληθείας μάλιστ' ὄσιν ἐν τῷ γραφαῖς ἐνδύκτον . ὡς περ καὶ Ἰωσήφ ἔλεγμα ὅτι ὅκ δευτέρως σοι ἐφάνη τὸ ἐνύπνιον . Ἐὰν τί δὲ πάλιν ἐπανέρχεσθαι ὡς ἰδ' εἰν αὐτῶς ἔ ἐλέγξαι . ἔ μὲν ἠέλεγεσθαι, ἀλλὰ διέση μικρὸν καὶ δείκνυσθαι ἄφατον αὐτῷ ἀδονῆαν, ὅτι ἔδδ' ἐπιπληθέντες ἠδύωντο καρτηρήσαι . καὶ ἐγείρεσθαι φησὶν ἀγωνίῳ ἐν τῷ ὄσιν . ἰδ' ὁ ὁκκώπιον με ἠέλικε . ἔ δ' ἔ πᾶντων αὐτῶς ἐπαίδευσε ὅτι ὅκ ἀνάγκη τὸ πᾶν γὰρ μὲν, ἄλλ' οἰκονομίας πρὸς ἀπορέσειν . καὶ γὰρ προσέειπε ἕξοντα . ἔ ἔ μόνον

ἔμοιρον ἐπιέσθην; ἀλλὰ ἐ ἀμόσσε
 χαρῆς.

ΤΟΛΩΣ. Παραλαμβάνει τρεῖς
 μαθητὰς τῶν μαθητῶν τὰς γερονύτας ἐν
 τῷ ἔρει τῷ θαλάσῳ τῆς δόξης αὐτῆς θεα-
 τὰς, ἐ καταμόνας βύχεται, τύπον ἡμῖν δι-
 δάσκει πρῶτον τῆς περὶ ἀρχῆς. Ἐπει-
 δὲ τὰς θεατὰς τῆς δόξης αὐτῆς ἐν τῷ
 θαλάσῳ ὡς λαμβάνει ἐ ἔχ' ἑτέρως;
 ἵνα δείξῃ τοῖς τῶν δόξων αὐτῶν περὶ
 μύσους ἐ τὰ σαυρωπῶν. ἐ ὅτι ἀληθῶς
 ἀνθρώπος ἦν. ὡς ἅμα λυτὸν μύσους καὶ
 ἀδημονῶν καὶ φοβερῶν ὡς ἀπλη-
 σίως ἡμῖν. Τῷ μὲν γὰρ εἶπεν ὅτι παρελ-
 θέτω ὁ ποτήριον. ἔδωκε ὁ ἀνθρώπινον.
 τῷ δ' εἶπεν ὅτι ἐγὼ θέλω ἀλλ' ὁ σὺ.
 ὡς φρονεῖν διδάσκει ἡμᾶς τῶν φύσιν καὶ
 ζητεῖν τὰ τῶν Θεῶν. Ἐπει δὲ τῶν δι-
 χλῶν ἐλθῶν πρὸς τὰς μαθητὰς καὶ δι-
 ρῶν καθεύδοντας τὰς τρεῖς, μόνῳ τῷ Πέ-
 τρῳ ὅτι πῶς; διότι μόνῳ ἐθεράκωσεν το-
 λέων. καὶ δὲ μετὰ σοὶ ὁποθελόν
 ἐ μὴ σε ἀπαρνήσωμαι. Καὶ μόνον λέ-
 γει πρὸς αὐτὸν. σὺ εἶν ὁ παῦλα λέγων
 καὶ τῆλικα ἔλα, ἐ ἑνωποθνήσκῃν ὑπο-
 χόμῃ, πῶς ὅτι ἡδυνήθης μίαν ὡ-
 ραν ἀγρυπνήσῃ μετ' ἐμῶν; γρηγορεῖτε
 ἐν καὶ περὶ ἀρχῆς. λέγει πρὸς αὐ-
 τὰς. ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν,
 καὶ ἀρνήσησθε με. Καὶ τῶν ὄσιν ὁ λέγει.
 ὁ μὲν Πνεῦμα πρὸς ἑαυτὸν. ἢ ὅτι Ἐπεὶ
 ἀδελφὸς ἔσται ἡμεῖς, φησὶν,
 ὁ ἐ Πέτρον ἔσται. Καὶ ὁ Πνεῦμα
 ὑμῶν εἰς τῶν πρόθυμόν ὄσιν, ἀλλ' ἢ σὰρξ
 ἀδελφὸς. ταῦτα εἰπὼν ἀνεχώρησεν πρὸς ὁ
 διέσκαλ. Καὶ πάλιν ἐλθὼν ἐ διρῶν αὐ-
 τὰς καθεύδοντας. ἦρ' ὁ ὀφθαλμοὶ
 αὐτῶν ἐβαρηνήθη. ἐκὸς πῶς σφοδρῶς
 ὡσπερ πρὸς ἑαυτὸν ὄσιν γὰρ ἢ ἀνθρώπινῃ
 φύσιν ἀδελφὸς ὄσιν ὡς μὴδὲ πρὸς ὑπνον
 ἀντιχρῆν δύνασκα. ἐ πάλιν ἀναχωρήσας
 πρὸς τῶν καὶ ἐλθὼν πρὸς αὐτὰς καὶ κα-
 θεύδοντας διρῶν, ὅτι πῶς μὲν ἔδ' ὅλως.
 καίπερ ἔδ' ὅτι πῶς αὐτοῖς ὡς μὴ

quanta ex mea passione bona pro-
 ventura mundo sint, carituum his
 Israelem doleo, ex primogenito
 servum factum. Oravi ut venirent,
 & Deum respicerent, ubique om-
 ni conatu arrogantiam eorum fran-
 gens, & ad certandum fortiter eos
 comparans. Deinde ne nimis vche-
 mens objurgatio videretur, ait:
*Spiritus quidem promptus est, caro
 autem infirma.* Etsi enim velis, in-
 quit, at non prius quam Deus man-
 nū porrexerit. trahit quippè deor-
 sum caro. Deinde iterat orationem
 eandem: *non quod ego volo, sed quod
 tu.* ostendens hoc ipso quam val-
 de consentiat voluntati Dei. Quod
 iterum & tertio idem repetit ha-
 bet præterea emphasim, iuxta usū
 Scripturarum, certioris veritatis,
 Sic Ioseph Pharaoni dicit: *Quod
 autem secundo vidisti ad eandem rem*
*pertinens somnium, firmitatis indi-
 cium est.* Cur verò rursus redit? ut
 videat ipsos & arguat. non tamen
 arguit, ostendens miserari se in-
 credibilem eorum infirmitatem,
 ob quam ne increpiti quidem po-
 tuerant stare in vigilia, Et *Surgite,*
 ait, *eamus hinc: ecce qui me tradit
 prope est.* Per hæc omnia ipsos do-
 cet, non necessitatis rem hanc esse,
 sed dispensationis cujusdam ar-
 canæ. Etenim prævidit venturum
 proditorem; & non solum non fu-
 git: sed & in occursum ejus ultrò
 processit.

ΤΟΛΟΣΑΝΙ. Assumit tres so-
 los Discipulorum, qui testes ejus
 gloriæ in Monte Thabor fuerat; &
 solus orat: formam nobis exhi-
 bens modi orandi. Cur autem ocu-
 latus gloriæ suæ testes assumit, non
 alios? ut molestorum faceret parti-
 cipes eisdem, quibus læta mon-

straverat : & intelligerent qui supra humanum modum eum fulgere viderant, esse ipsum tamen hominem verum, quippè qui doleret, angeretur, timeret quemadmodum nos. Iam dicendo quidem *transseat calix*, ostendit infirmitatē humanam : addendo verò: *nō quod ego volo, sed quod tu*, docet nos contemnere naturam, & sequi quæ Dei sunt. Quid ira verò post orationem ad Discipulos profectus, inventis dormientibus pariter tribus, unum tamen Petrum increpat ? Propterea quod solus magnificè se jactaverat dicens: Etiam si oportuerit me simul commori tibi non te negabo. Et tantum non dicit ipsi: Tu ergo talia tam magnifica locutus, & mihi commortuum te gloriosè pollicitus, quomodo ne unam quidem horam mecum vigilare potuisti ? Vigilare igitur & orate, ait ipsis, ne intretis in tentationem & negetis. Et hoc est quod dicit: Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Promissistis enim & vos, ait, quod Petrus promiserat : & Spiritus vester in hoc promptus est ; sed caro infirma. His dictis recessit ad orandum. Et cum rursus venisset & invenisset dormientes: erant enim oculi eorum gravati, non increpat vehementer ut priùs, miseratione imbecillitatis humanæ, quæ ne somno quidem resistere valeat. Rursum tertio cum & recessisset & rediisset, & sopitos reperisset ; increpat sanè longè tamen infra meritum culpæ, inde gravioris factæ, quod prioribus admonitionibus non fuerat correctæ: Ait ergo permissione quadam ironica: *Dormite jam & requiescite; ecce hostis venit*. Addit, *surgite, eamus*. quod non est hortantis ad fugam ; sed educentis in occursum hostium. Nisi, quod puto verius, suadere voluit, ut res hujus mundi animo ac mente fugerent ; & ad futuram se vitam præpararent. Sequitur, *tristis est anima mea usque ad mortem*. Tristitiæ hujus causa non fuit calix quem bibiturus erat ; sed luctus ob exitium Iudæorum ex ejus crucifixione secuturum.

ORIGENIS. Factus est tristis usque ad mortem, non quod esset moriturus, sciebat enim quātum bonorum redundaturum esset in mundum ex ejus morte pro nobis obita : sed quod Primogenitum, Israelem videlicet, videret in locum ultimum submovendum propter incredulitatem.

43. Et adhuc eo loquente, venit Iudas Iscariotes unus de

βελπιωθῆσιν ἐκ τῶν πενήτων ἑταίρων λέγει δὲ αὐτοῖς εἰρωνυόμην. Καθόδετε ὁ λοιπὸν καὶ ἀναπαύεσθε· ἰδὲ ὁ ἐχθρὸς ἔρχετ.)

Τὸ ἐγείρεσθε ἀγωνίῳ· ἔχ' ἵνα φθῶσιν ἄλλ' ἵνα ζωαντήσωσι τοῖς ἐχθροῖς· ἢ ὅπερ ἔστιν ἀληθές· τὰ ἑταῖρα φύγωσι τῇ ἀμανοίᾳ καὶ πρὸς τὴν μέλλουσαν τῆρασκυλασθῶσι ζωὴν. ὁ δὲ, πῶς εἰλυτός ἐστιν ἡ ψυχὴ μου εἰς θανάτον, ἔχ' ἵνα ὁ ποτήριον ἴσως ὁ ἐμελλεπῆν, λέγει· ἄλλ' ὡς πενήτων τὰς Ἰουδαίας ἵνα τὴν ἀπώλειαν, εἰς σαυρώσωσιν αὐτὸν.

ΟΡΙΓΕΝΟΥΣ. Γέγονε πῶς εἰλυτός εἰς θανάτον, ἔχ' ὅτι ἐμελλετο δόποθα γέν· ἢ δὲ γὰρ τὰ συμβεβηκότα τῶ κόσμῳ ἀγαθὰ εἰ δόποθάνη ἴσως αὐτῶν· ἄλλ' ἐπὶ τῷ Πρωτοτόκῳ ἵσως, ἢ τοῖς Ἰσραηλ, ἔχ' ἵνα ἐγείρειται ἀπὸ τῆς ἀπίστου.

καὶ ὁ θῆρας ἐπὶ αὐτῶν λαλῶντες
τῆρα γίνετ) Ἰσδὺς εἰς ὧν τῶν δαυδῶν

κα,

20 κα, καὶ μετ' αὐτῶν ὄχλῳ πολλῷ
 21 μὲν μαχαίρων καὶ ξύλων, ὡς αὐτῶν
 22 ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ
 23 τῶν πρεσβυτέρων.

24 Δεδώκει δὲ αὐτῶν διδῶν αὐτὸν,
 25 σὺν ἡμῶν αὐτοῖς, λέγων, ὃν αὐτὸν φι-
 26 λήσω αὐτὸς ὅστις. κρατήσατε αὐτὸν καὶ
 27 ἀπαγάγετε ἀσφαλῶς.

28 Καὶ ἔλθων, ἄθρόως παρεσλθὼν
 29 αὐτῶν λέγει, χαῖρε ῥαββί. καὶ κατε-
 30 φίλησεν αὐτόν.

31 Οἱ δὲ ἐπέβαλλον εἰς αὐτὸν τοὺς
 32 χεῖρας αὐτοῦ, καὶ ἐκράτησαν αὐτόν.

20 duodecim, & cum eorum mul-
 21 ta cum gladijs & lignis, à sum-
 22 mis Sacerdotibus & Scribis &
 23 Senioribus.

44. Dederat autē traditor ejus
 45 signum eis, dicens, Quemcum-
 46 que osculatus fuero, ipse est: te-
 47 nete eum, & ducite cautè.

45. Et cū venisset, statim ac-
 46 cedens ad eum ait, Rabbi. &
 47 osculatus est eum.

46. At illi manus injecerunt in
 47 eum: & tenuerunt eum.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Τὸ, εἰς
 τῶν δωδεκα, καὶ ἐξῆς, πρὸς τὸ ἐνδύξιν
 καὶ ἀφ' αὐτῶν τῶν πρεσβυτέρων φου-
 λῶν. ὁ γὰρ ἐν τῷ ποίῳ ἀποστόλοις
 πεπημιμῶν, ὅτις φονεῖ τῷ Χριστῷ
 γέροντες παρέφασι. δέδωκε γὰρ αὐτοῖς ση-
 μείον, λέγων, ὃν αὐτὸν φιλήσω, αὐτὸς
 ὅστις. ἐπέλαθε δὲ παντελῶς τὸ δόξιν
 Χριστῷ. ἠήθη πάχα τῶν ἀφρονῶν, ὡς
 φίλημα παρατίνας εἰς πῖνον ἀγάπης,
 λαθεῖν διωθήσεται. παρετίθη δὲ ὁ χαῖρε
 τῷ παραδουλοῦντι πρὸς θάνατον δι' αὐτῶν.
 ὁ δὲ Κύριος φιλήσας μὲν ὅτι ἀπεσφραγή-
 ῃ δόξιν δὲ αὐτῶν ὅτι τὸ πρὸ φίλιας πα-
 ρεθύμετο, ἀλλὰ χάριν ἀσβεβίας. παρε-
 δωκέ τε αὐτῶν ἐκείν. καὶ ἐπέβαλλον εἰς
 αὐτὸν τοὺς χεῖρας ἐκράτησαν, πῦντῶν
 τῶν νύκτων καὶ ἡμέρας ἐφαγον. ἕως
 ἕξιν καὶ ἐμαίνοντο. ἀλλ' ὁμοίως ἔδεν
 αὐτῶν ἰσχυρῶν, ἀ μὴ αὐτὸς ἑμπεχώρησεν.
 ἔ μὲν τῶν ἀπαλλοτρίων ἰσχυρῶν τῆς
 ἀφορητῆς κολάσεως, ἀλλὰ καὶ μετ' ὅ-
 νων αὐτῶν καταδικάζει, ὅτι καὶ τὸ διω-
 μεως αὐτῶν ποσύντῶν λαβῶν ἀπέδύξιν ἐ-
 τὶ βπεικέας καὶ τὸ ἡμερότητον, ἡμερῶν
 πάντες χαλεπώθη γέροντες.

VICTORIS ANT. Illud: unus
 de duodecim &c. Indicationem ha-
 bet exquisitæ cujusdam Diaboli
 astutiæ, qua potuerit in tantū pro-
 ditionis nefariæ scelus perducere
 hominem pari cum Apostolis ho-
 nore dignatum: & efficere ut in-
 terfectoris Christi ejus occiden-
 di facultatem præberet; Dedit enim
 eis signum dicens: quemcumque oscu-
 latus fuero, ipse est. Oblitus autem
 prorsus gloriæ Christi, putavit for-
 tē se, si osculum offerret in signum
 amicitia, latere posse. Præposuit
 autem salutationem, Ave, ei cui
 laqueum necēbat mortis. At Do-
 minus offerentem quidem osculū
 non est averfatus, ostendit autem
 ipsi, nequaquam eum amicitia of-
 ficio accedere: sed odio impio in-
 stinctum. & tradidit se ipsum vo-
 lens: injeceruntque in ipsum ma-
 nus, & tenuerunt eum, eadem no-
 cte qua pascha comederant, adeo
 ardebant & furebant. Tamen ni-
 hil possent nisi ipse permitteret.
 neque hoc tamen extenuat Iudæ

culpam, aut eum gravissima pœna liberat: sed majorem in modum ip-
 sum condemnat: quoniam tam evidenti experimento capto potentia
 Christi benignitatisque ac mansuetudinis, quavis fera immanior in ip-
 sum fuit.

47. Vnus

47. Unus autē quidā de circūstantibus educens gladiū, percussit servum summi Sacerdotis: & amputavit illi auriculam .

48. Et respondens Iesus, ait illis, Tamquam ad latronē existis cum gladijs & lignis comprehendere me .

49. Quotidie eram apud vos in Templo docens, & non me tenuistis . Sed ut impleantur Scripturæ ,

ΤΟΛΟΣΑΝΙ . Quod ait: *unus ē duodecim*, magnam habet emphasis recordiæ proditoris; si enim primis Discipulorum annumeratus, & tot beneficijs affectus, talia sit ausus, quomodo non omnium longè pessimus hominum fuit; & omnium odio dignissimus? sed stultus & sensus expers erat; quare & latere conabatur osculans Dominum osculo dolofo . unus autē Discipulorum, cujus nomen de industria Marcus omisit, ne laudare videretur Magistrum suum, Is enim fuit Petrus, auriculam abscidit servo Pontificis, significans Iudæos surdos ad Scripturas esse. Videns autem Salvator irruentes in se, ait ipsis, tamquam ad latronem existis, quotidie docebam in Templo, & non tenuistis me . quo indicabat, nōdum tunc fuisse tempus passionis suæ . nam quando voluit, tunc se ipsū tradidit, ut implerentur Scripturæ: *tamquam ovis ad occisionem ductus est* .

50. Tunc Discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt.

EIVSDEM . Beati Discipuli divini amoris puncti stimulo gla-

» Εἰς δὲ ἓς τῶν παρεστηκότων συναίδησεν τὴν μάχασθαι, ἔπαυσεν ἡ δὲ αὐτῶν τῆ ἀρχιερείας, καὶ ἀφῆλθεν αὐτῷ τὸ ὠτίον .

» Καὶ ἀποκριθεὶς ὁ Ἰησοῦς, εἶπεν αὐτοῖς, ὡς ἔστι ληστῶν ἐξήλαθετε μετὰ μαχαίρων καὶ ξύλων συλλαβεῖν με .

» Καθ' ἡμέραν ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐν τῷ ἱερῷ διδάσκων, καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με . ἀλλ' ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί .

ΤΟΛΩΣ . Τὸ εἰς τῶν δώδεκα . μέγιστην ἀπόδειξιν τῆς τῆ παρεδότου φωνητικῆς . ἃ γὰρ ἐν τοῖς πρώτοις τῶ μαθητῶν πεταγμένῳ ὑποδρόμων, καὶ πλείων ἀγαθῶν ἀπολαύσας, ποικίλα τετόλμηκε, πῶς οὐκ αὐτὸς εἰς ἀνθρώπων ἀπάντων χείριστος . καὶ ὑπὸ πάντων δικαίως μισθώσθαι; ἀλλ' ἠλίθιος ἦν καὶ ἀνάσθητος . διὸ ἐλαβὴν ἐπιφρονῶς φιλήσας τὸ Κύριον φίλημα δόλιον . εἰς δὲ ἓς τῶ μαθητῶν, ἔτι ἕτερον ὄνομα ἐκὼν ἐσιώπησεν ὁ Μάρκος, ἵνα μὴ δοξῆται ἐπαινεῖν τὸ διδασκαλῶν αὐτῶν, Πέτρον γὰρ ἦν ἕπος, ὅτι ὡτίον ἀφείλετο τῆ δὲ αὐτῶν ἀρχιερείας . καλῶς δὲ ὅτι ὠτίον αὐτῶν ἀφείλετο, σημαίνων τὴν Ἰουδαίαν ἀμελεῖν τῶν γραφῶν . ἰδὼν δὲ ὁ Σωτὴρ ἐρχομένης ἐπ' αὐτῶν εἶπε πρὸς αὐτούς . ὡς ἔστι ληστῶν ἐξήλαθετε; καθ' ἡμέραν γὰρ ἐδίδασκον ἐν τῷ ἱερῷ καὶ οὐκ ἐκρατήσατέ με . τῆτο δὲ ἦν σημαῖον τῆ μὴ εἶναι καιρὸν τῆ πάθους . Καὶ γὰρ ὅτι ἠθέλησε τότε ἑαυτὸν παρέδωκεν . ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαί . ὅτι ὡς παρεβόησεν ὅτι σφαγῆν ἤχθη .

» Καὶ ἀφέντες αὐτὸν πάντες ἔφυγον .

ΑΥΤΟΥ . Οἱ μακάριοι μαθηταὶ τῶ φιλοθείας νυθόμενοι κέντρῳ μαχάρας

ους επανατεινσον δποσοβδντες τ' εφο-
 δη· εδν εα δδ τδτο γμεαδαι ο Χρισός·
 γ' γαρ τ'ι μαχαίρα ημας κεχρηθαυ εχ-
 λεται, εννοια δε μαλλ' ω χει Cωέσει
 χρωμδνς δποCείαδαι γρικαί τας εν-
 αντής· ιασε δε θεοπαρεπός ω Cωαομεί-
 ναντα τ' πληγών, ως ε'φ'ος φησιν Ευαγ-
 γελισής, τοίς αφιγμδμοίς εις ο συλλα-
 βέν αυ' θεοπαρεπός ε τδτο διδής
 σημείον· ε'π' δε τ' αυτ' χείρα κ' θέλησιν
 πλεονεκτίCειν εδδεις, Μαδδείκνυσι
 λέγων, καθ' ημέραν εν τω ιερω διδασ-
 κοντα εδκ κρατήσαι· εταμιβιόμην
 γαρ μαλλ' ο χρηναυ παθειν καιρω τω
 καθηκοντι· ε' ε'τος εδεν ο παρωι, ι'να
 παρηρωδωσιν α' γραφαι· δ'κνυς οπ' ε' της
 αυτων ισχυ' αυ' ο κρατήσαι· Ματι
 γαρ μη εν τω ιερω αυ' κρατήσαι;
 ε'π' εφοβδντο τ' ο'χλον· διό κ' ε'ξω ζηλη-
 θε ε' δπο τδ τόπος κ' δπο τδ καιρ' δι-
 δής αυ' τοίς εδδαι· ε' αφέντες αυ' ο
 μαθηται εφυγον· ε' γαρ εν αυ' βύσασαι
 τω αλήθειαι, η τας παροφήτας δ'α-
 μαρτιαν·

dios expediunt repellentes vim·
 non finit autem Christus id fieri·
 non enim gladio nos uti vult, sed
 ratione potius ac prudentia ad re-
 pellendos fortiter adversarios· Cu-
 ravit autem divina vi eū qui pla-
 gam acceperat, ut alius ait Evan-
 gelista; ijs qui venerant ad com-
 prendendum, hoc signum dans
 idoneum suæ divinitatis· Porro
 neminem fuisse contra manū ejus,
 ac voluntatem prævaliturum, ostē-
 dit dicens: De die in Templo do-
 centem non comprehendistis· Dif-
 ferebam enim ego, & reservabam
 passionem meam in tempus ορ-
 portunum, quod nunc advenit; ut
 impleantur Scripturæ· significans
 non fuisse in ipsorum potestate ca-
 pere ipsum· quare autem in Tem-
 plo non sunt conati eum compre-
 hendere? quoniam timebant po-
 pulum· Propterea extra illum lo-
 cum, & illam populi præsentiam
 ultrò egressus est, dans ipsis facul-

tatem & securitatem agendi quod vellet· *Et relinquentes eum Discipuli, fugerunt*· Non enim fieri poterat ut mentiretur veritas, & Prophetæ errassent·

» Καίεις τις νεανίσκος ηκολούθηCεν
 » αυτω περιβεβλημδμοC σινδδνα επί
 » γυμν'· και κρατησιν αυ' ο νεα-
 » νίσκος·
 » Ο δε καταλιπων τ' σινδδνα, γυμ-
 » νος εφυγη απ' αυτων·

51. Adolescens autem quidam
 » sequebatur eum amictus sindo-
 » ne super nudo: & tenuerunt
 » eum·
 52. At ille rejecta sindone, nu-
 » dus profugit ab eis·

ANONYMOT· Αρα Ιωάννης αυ' ε'πειδη μεμνηται αυτος ο Ιωάννης Cω
 τω Πέτω χει αυτ' περιβεβλημδμοC εν
 τοίς τδ αρχιερείς· δ'λλ' ε' αυ' ο Ιωάν-
 νης, εδκ αυ' ε'π' ε'κός σινδδνι μόνη
 περιβεβληται χει ε'π' τα' άλλα γυμ-
 νον· ε' γ' αυ' τδτο τ' σ'εμνότιCε τδ
 ποCετα Ιωάνν· δ'λλ' οτ' ενπαύθα
 κείCε, ε'π' δποδυσίμδμοC τοίς Cωέ-
 χασιν αυτος τ' σινδδνα, εφυγη· οδδγε

ANONYMI· An hic Ioannes
 erat? nam & ipse Ioannes memo-
 rat se fuisse cum Petro in ædibus
 Principis Sacerdotum: sed si Ioan-
 nes esset, non erat verisimile ipsum
 sola involutum sindone, cætera
 nudum fuisse· non enim id conve-
 nit ei gravitati, quam Ioannis tam
 laudati persona requirit· Sed cum
 hic scriptum legamus de hoc, qui-
 cumque

cumque fuit, fugisse illum nudum relicta prestantibus sindone: & Ioannes de se testetur, sese secutum esse & in domum introisse Pontificis, alium fuisse qui hoc fecerit intelligendum est: quempiam videlicet è populo, qui comprehensus, tamquam esset ex comitatu Domini, iactura sindonis se proripuerit.

VICTORIS ANTIOCH. Fortè hic è domo illa ubi Pascha comederant secutus fuerat: in quo nihil nimis insolitum est.

53. Et adduxerunt Iesum ad summum Sacerdotem: & con-
venerunt omnes Sacerdotes &
Scribæ & Seniores.

54. Petrus autem à longè secutus est eum usque intrò in atrium summi Sacerdotis: & sedebat cū ministris ad ignem, & calefaciebat se.

TOLOSANI. Fugerunt Discipuli sicut dixerat Dominus & tantò ante Prophetæ. unus autem quidam adolescens sequebatur ipsum indutus sindone super nudo. Ajunt quidam Jacobum hunc esse Fratrem Domini: hic enim cognominatus est Iustus, quod uno amiculo usus tota vita fuerit. Alij verò ajunt non Jacobum, sed Marcum Evangelistâ hunc fuisse. quapropter & nomen suum ipse tacuerit. Fieri quoque potest aliū quempiam fuisse ex ea domo, in qua Pascha comederant. Cæterùm hic quicumque tandem sequutus Christum, comprehensusque à Judæis fugit, fugientes deserto eo Discipulos ipsos ejus videns. At Petrus sequebatur fervētior adhuc cæteris verumque ac ex intimo profectū erga Magistrum amorem ostendens.

Ιωάννης, ὡς ἔφησαν αὐτοῖς, καὶ ἠκολούθησε, καὶ εἰς τὸ οἶκον εἰσῆλθε τῷ ἀρχιερέως, ὡς ἄλλοι ἵνα ὑπονοησῶν τὸ πῶς παρεξάντα, εἶνα ᾗ ὅτι τῷ δήμῳ ὅς συχεθεὶς ὡς τις ὠν τῶν τῷ Κυρίου, ἀφ᾽ οὗ τὸ σινδὼνα ἔφυγε.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ἰωὺς δὲ πρὸ τῆς οἰκίας ἐκείνης, ἐν ἣ ὁ πάσχα ἔφαγον, ἠκολούθησε, καὶ ὕδεν ξένου.

καὶ ἀπήγαγον τὸν Ἰησοῦν πρὸς τὸ ἀρχιερέα. καὶ συνέρχοντο αὐτῷ πάντες οἱ ἀρχιερεῖς, καὶ οἱ γραμματεῖς, καὶ οἱ πρεσβυτέροι, καὶ οἱ γραμματεῖς.

καὶ ὁ Πέτρος δὲ πρὸ μακρόθεν ἠκολούθησε αὐτῷ ἕως ἔσο εἰς τὴν αὐλήν τῷ ἀρχιερέως, καὶ ἔκειτο σὺν τοῖς κληρικοῖς πρὸς τὸν ὑποκαταμένον, καὶ θερμαίνοντο πρὸς τὸ φῶς.

ΤΟΛΩΣ. Εφυγον οἱ μαθηταὶ καθὼς εἶπεν ὁ Κύριος καὶ πρὸ πολλῶν παρεφῆντο. εἰς δὲ τις νεανίσκος ἠκολούθησε αὐτῷ περιβεβλημένος σινδὼνα ὅτι γυμνός. φασὶ δὲ πινες Ἰακώβου εἶναι τῶν τῷ Κυρίῳ ἀδελφόν. ἔτι γὰρ μετεκλήθη δίκαιος διὰ τὸ εἶναι περιβεβλημένῳ κεχρησῆσθαι παρ' ὅσον βίβλου αὐτῷ. ἔφηροι δὲ λέγουσι μὴ τὸν Ἰακώβου ἀλλὰ τὸν παρόντα Εὐαγγελιστῶν. διὸ καὶ τὸ ὄνομα ἐκὼν εἰσῆλθε, ἐπεδύχετο δὲ καὶ ἔφη εἶναι ὅτι τῆς οἰκίας ἐν ἣ ὁ πάσχα ἔφαγον. ἔτι πίνου ἀκολούθησε τῷ Χριστῷ, καὶ συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἔφυγε φάροντας ὄραν τῶν μαθητῶν καὶ αὐτὸν μόνον καταλιπόντας. ὁ δὲ Πέτρος ἠκολούθησε θερμοτέρως τῶν ἄλλων ὑπαρχῶν, καὶ ἀθήσει ἐκ ψυχῆς πρὸς διδασκαλῶν ἐνδεικνύμενος.

SCHO-

S C H O L I V M.

Hic enim cognominatus est Iustus, consequentius diceret : hic enim cognominatus est sindonites ! Et fortasse ita rescribendum est . vide Hieronymum in vita Iacobi τῷ ἀδελφῷ . cæterum si nihil mutamus, est etiam in usu simplicis sindonis fundamentum cognominis , Iusti: vel quod professionem, pollicetur purioris ac sanctioris vitæ, quæ justitiæ nomine præsertim Hebræis dicitur: vel quod color fuci expers veritatem justitiæ germanam designat . unde cana fides epitheton invenit . Vel quod illa ὑπέλιμα & ἐλυγώδεια , quam vestitus simplicitas præfert, magnum iudicium habet aliena non concupiscentis . nam luxuriæ plerumque avaritia ministrat .

» Οἱ ἱερεῖς καὶ ὅλον τὸ συνέ-
» δριον ἐζήτησαν καὶ τὸ ἱερὸν μαρτυ-
» ρίον , εἰς τὸ θανατοῦσαι αὐτόν , καὶ εὐ-
» ερίσκον .

» Πολλοὶ γὰρ ἐψευδομαρτύρουν
» κατ' αὐτόν , καὶ ἴσταν αἱ μαρτυρίαι
» εἶναι ἄληθαι .

» Καὶ πινες ἀναστάντες ἐψευδομαρ-
» τύρουν κατ' αὐτόν , λέγοντες ,

» Οτι ἡμεῖς ἠκούσαμεν αὐτὸν λέ-
» γοντα , ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸ
» ναὸν τῶν ἡμερῶν καὶ χειροποίητον , καὶ
» ἄλλο τριῶν ἡμερῶν ἄλλο ἀχειροποίη-
» τον οἰκοδομήσω .

» Καὶ εὐδὲν ἀποκρίθη αὐτῷ ἡ μαρτυ-
» ρία αὐτῶν .

» Καὶ ἀναστὰς ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ
» μέσον , ἐπηρώτησε τὸ ἱερὸν , λέ-
» γων , εἰς τί ἀποκρίνη εὐδὲν ; τί εὐθί-
» κα μαρτυροῦσιν ;

» Οὗτος ἐσιώπη , καὶ εὐδὲν ἀπεκρί-
» νατο .

ΤΟΛΟΣ. Ἀπήγαγον τὸ Κύριον πρὸς
Ἀναν εἰθὰ πάντες συνέδριοι ἐπύχαι-
νον ὅπως ὁ μέλλων ποιῆν μετὰ γνώμης
τῶ ἀρχιερέος γένηται . Ἐκείνη γὰρ ἦν τότε
ἀρχιερεὺς . συνέχθησαν ἔν πάντες καὶ
ἐρωτῶσιν εὐχάπλως ἀλλὰ σοφιστικῶς . Ἐ-
ζήτησαν κατ' αὐτὸν μαρτυρίαν πρὸς τὸ
θανάτου αὐτοῦ , ἔχοντες εὐερίσκον . τῶ δὲ
μαρτύρων ἡμῶν παντελῶς ψευδῶν ἔλε-
γον . τῶ δὲ δοκῶντες τι λέγειν , ἐσχημα-
τισμένως ἔλεγον . καὶ ὡς τὸ τί ἔνοιαν

55. Summi verò Sacerdotes &
» omne conciliū querebāt adver-
» sus Iesum testimonium, ut eum
» morti traderent, nec inveniebāt.

56. Multi enim testimoniū fal-
» sum dicebant adversus eum: & cō-
» venientia testimonia non erant.

57. Et quidam surgentes, fal-
» sum testimonium ferebant ad-
» versus eum, dicentes,

58. Quoniam nos audivimus
» eum dicentem, Ego dissolvam
» Templum hoc manufactum, &
» post triduum aliud non manu
» factum ædificabo .

59. Et non erat conveniens te-
» stimonium illorum .

60. Et exurgens summus Sa-
» cerdos in medium, interrogavit
» Iesum, dicens, Non respondes
» quicquam ad ea, quæ tibi obji-
» ciuntur ab his ?

91. Ille autem tacebat, & nihil
» respondit .

TOLOS. Abduxerunt Domi-
num ad Annam ubi omnes con-
gregati erant, ut quod facturi erant
de sententia Principis Sacerdotum
fieret; talis enim tunc Annas erat.
Conveniunt igitur omnes, & in-
terrogant non simpliciter, sed so-
phisticè; & querebant contra ipsū
testimoniū ad eum morte multan-
dum, nec inveniebant. Testium
porrò alij quidem omninò falsa
dice-

T t

dicebant: alij visi dicere aliquid, artificiosè loquebantur, & alias à vulgò notis subjiciebāt verbis notions. Non enim dixit Dominus: *Ego dissolvam Templum hoc manu factum*, ac ne simpliciter quidem, *solvam Templum hoc*; sed, *solvite Templum hoc*. neque de illo Templo loquebatur, de quo jam fermo erat. Atque hi quidem ita interrogabant fraudulenter & mendaciter; Dominus autem tacebat, sciens ipsos non audituros. non enim studebant invenire veritatem, sed ipsum morti addicere.

τῷ λελεγμῶν. ἔ γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος ὅτι ἐγὼ καταλύσω τὸ ναὸν τῆτον χειροποίητον. ἔ δὲ πάλιν λύσω τὸ ναὸν ἀλλὰ, λύσατε τὸ ναὸν τῆτον. ἔ δὲ πάλιν ἐκείνους τῆ ναὸς εἶπε πάλιν ἔ ὁ λόγος. Καὶ μὲν ἕως ἡρώτων πεπλανημένα ἐ ψεδῆ. ὁ δὲ Κύριος ἐσαύπα. εἰδὼς ὡς ἔ παρεστῆσαν αὐτῶν. ἔ γὰρ ἦν αὐτοῖς ἡ σωδὴ τῆ δὲρεῖν τὴν ἀλήθειαν. ἀλλὰ τῆ θανατωσαὶ αὐτόν.

„ Rursum summus Sacerdos interrogabat eum: & dixit ei, Tu es Christus Filius Dei benedicti?

„ Γάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπηρώτα αὐτὸν, καὶ λέγει αὐτῶν, σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ βυλομητῆ;

62. Iesus autem dixit illi, Ego sum, & videbitis Filium hominis sedentem à detris virtutis, & venientem in nubibus Cœli.

„ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εἶπεν, ἐγὼ εἰμι. καὶ ὁψεθε υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δαυάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐν τῶν νεφελῶν τῆ ἕρανῶν.

63. Summus autem Sacerdos scindens vestimēta sua, ait, Quid adhuc desideramus testes?

„ Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἀσπέρξας τῆς χιτωνίας αὐτῆ, λέγει, τί ἐπιχρεῖσται ἔχομεν μαρτύρων.

64. Audistis blasphemiam. quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.

„ Ἡκούσατε τῆ βλασημίας. τί ὑμῖν φαίνεται; ὅτι πάντες κατέκριναν αὐτὸν ἕνοχῶν εἶναι τῆ θανάτου.

ANONYMI. *Et non erat conueniens testimonium eorum.* Fortè enim alij aderant, rem ut verè se habuerat, & verba ejus uti protulerat referentes. *Ait: autem summus Sacerdos; Tu es Christus Filius Dei benedicti?* Et unde hoc norat summus Sacerdos? Puto, ex Scriptura dicente: *Filius meus es tu; Ego hodie genui te.* Et iterum: *Et ego Patrolog. 1. 7. 28. Psa. 2. 7. 88. 7. 28. mogenitum ponam eum, & Quis similis erit Domino in filijs Dei?*

ANΩΝΥΜΟΥ. Καὶ εἰδὼς ἕως ἴση τὴν ἢ μαρτυρία αὐτῶν. ἦσαν γὰρ ἴσως ἄλλοι ὁ ἀληθῆς, καὶ ὡς αὐτὸς εἶπε, μεμαρτυρηκότες. λέγει δὲ ὁ ἀρχιερεὺς, σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ βυλομητῆ. Καὶ πόθεν αὐτῶν τῆ ἦδὲ ὁ ἀρχιερεὺς; οἶμαι ἐκ τῆ γραφῆς τῆ λεγούσης, υἱὸς μου εἶ σὺ ἐγὼ σήμερον γεννήνηκά σε; καὶ πάλιν, καὶ γὰρ παρὼτος καὶ ἡσσημαι αὐτὸ καὶ τίς ὁμοιωῆσεται τῶ Κυρίῳ ἐν υἱοῖς Θεῶν;

VICTORIS ANT. Multus hic fervor Petri. neque fugientes videns fugit; sed perstat & ingreditur. Aderat & Ioannes; quippe no-

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Πολλὸς θερμότης τῆ Πέτρου. εἰδὼς φθνήγοντας ἰδῶν ἐφυγῆναι. ἀλλ' ἐστὶ καὶ εἰσῆλθαι. ἡ δὲ καὶ Ἰωάννης, ἐπειδὴ γνώριμος ἦν.

Psa. 2. 7. 88. 7. 28.

Lucam, non credetis. sed ne quidquam omitteret, aut ipsis excusationem relinqueret, quasi non clare audissent affirmantem se Christum esse. Et Marcus quidem plane ac palam affirmat. Porro ex hoc convincitur, non plane latuisse ipsos divinitatem Christi, cujus notitiam hauserant ex signis ab eo factis. unde enim venisset ipsis in mentem hunc solum Christum appellare, quo nomine alios non vocassent? Subjungit autem mentionem iudicij, minaciter denunciando, visuros eos se in caelesti gloria apparentem. Illud autem, à dextris virtutis, gloriam indicat è Cælo apparituram; non figuram corpoream, non enim videtur qui omnino est invisibilis, ut & sessio à dextris corporaliter spectanda dicitur. Sed cum in maxima, quæ sub oculi sensum cadere possit gloria spectandum; tali gloria visibili ad invisibilem, quam representat, proximè & honoratissimè accedente. At cum hæc audissent, non sibi caverunt; sed quod dictum fuerat, blasphemiam esse conclamarunt, & non amplius opus esse testibus. Sic non ad utilitatem fiunt inobedientibus mysteriorum revelationes, sed ad condemnationem. Professo ergo Christo seipsum de quo quærebant esse, & sessurum à dextris Patris, & venturum rursus ad iudicandum orbem terrarum, quæ summam à se dictorum concordiam constantiamque declarantis erant: Summus Sacerdos scidit vestimenta sua, & ait: audistis quæ dicuntur. quid vobis videtur? non affert domino suffragium, sed ab ipsis petit, ut super confessis delictis & manifesta blasphemia: & præoccupat auditores dicens: vos enim audistis blasphemiam, tantum non cogens, & malè confirmans, aut potius vi adigens ad ferendam sententiam condemnationis. Quid igitur illi? condemnauerunt eum esse reum mortis. ipsi accusatores, ipsi iudices, ipsi

ρων εδκ ειρήκασον; επιφύρετ ζ β ζ κρι-
 στως α'πειλών, ότι ε'φονθη αυτ' εν τη
 ε'ρανίω δόξη φαινόμενον. ε' ζ εν δε-
 ξιάω της δυναμειως τ' δόξαν λέγει τών
 δε ε'ραν' φαινομένων. ε' χ' ημα σω-
 ματικόν. ε' δε γάρ ορατ' ο πάση α'ρα-
 πως, ίνα και εν δεξιάω καθ'ορα σωμα-
 τικώς θεωρηθωσιν λέγει. αλλά ζ εν
 μεγίστη δόξη τη ορατ' θεωρηθ'οσιν. ο-
 ως τ' ορατ' δόξης τη α'ρατ' ορατ' (νω-
 κλοιδής ενύπατα και ε'ρημό-
 τια. ε'λλ' όμως ακύσαντες εδκ ε'φυλά-
 ξαντο, αλλά βλασφημίας ειπον ε' ζ
 λόγ', και μηκέτι ζητάσιν μαρτυ-
 ρας. ε' πως εδκ εις ωφέλιον τ'ς ανκό-
 ρις αι τ'β' μυστηρίων αποκάλυψις, ε'λλ'
 εις κατάκρισην. ειπόντες τίνιω τ' Χριστ' ε'
 ότι αυτος ειπ', και ότι εν δεξιάω καθ'ορα
 τ'ς πατρός, και ότι η'εα πάλιν κρινών τ'
 οικουμένη, ο πολλών τ' π'ος αυτ'
 συμφωνίαν δηλ'εντος λ'ω' διε'ρηξεν αυτ'
 τα ιμύποα ο αρχιερε'ς, και φησιν, η'ε-
 σατε τ'β' λεγομένων. τί υμίν δοκεί; ε'
 φέρετ' τ' ψηφον οικουθεν, αλλά π'δ' εν-
 είνων ως ότι ωμολογημένων άμαρτη-
 μάτων βλασφημίας δήλης, και ποσ-
 λαμβάνει τ'ς ακροατ'ς λέγων, υμεις
 γ'δ' η'κ'οσατε τ'ς βλασφημίας, μονο-
 γυχι καταγκάζων και βεβαιών κα-
 κώς, μάλλ' δε βιάζομεν τ' ψηφον
 β'ενεγκέν. η' εν ε'κ'νοι; κατακρινασ
 αυτ' ε'νοχ' ε' ζ' θανάτ'· αυτοι κα τη-
 ροροι και δικασ'ι ε' πάντα γινόμενοι.
 πάντας γάρ ε'π'ασάσατο δε' τ' ε'ηξαι τ'
 χειρονισκ'. ε'θ' γάρ λ'ω' αυτοις τ'επο
 ποιόν, η'νίκα βλασφημίας υνός η'κ'σαν
 ως ε'νομιζ'.

simul

simul omnia . omnes enim traxit illa disrptione vestis . Mos autem illis erat vestem scindere , cum audiebant aliquid quod ipsis blasphemia esse videbatur .

S C H O L I V M .

Cum dicit : apparituram non figuram corpoream , sed gloriam : gloriæ verbo naturam & maiestatem Divinam intelligere videtur .

» Καὶ ἤρξαντο ἄνθρωποι ἐμπύλαι αὐτοῦ ,
» καὶ ἔσκαλαν αὐτὸν ὡς ὄψον αὐ-
» τῶν , καὶ κολαφίζον αὐτὸν , καὶ λέ-
» γον αὐτῷ , προφητίζου . καὶ ὁ
» Ἰωάννης ἔβαλεν αὐτῷ ἑβανθον .

65. Et cœperunt quidam con-
» spuere eum , & velare faciem
» ejus , & colaphis eum cœdere , &
» dicere ei , Prophetiza . & mini-
» stri alapis eum cœdebant .

ΤΟΛΟΣ. Οὐχ ἀπλῶς ἐρωτᾷ πάλιν ἡ Αρχιερεὺς Κύριον . ἀλλ' ἵνα ἀφορμὴν ἔσται κατ' αὐτῆς βλασφημίας . διὸ καὶ προσετίθει τῇ ἐρωτῇ ὅτι ὁ αὐτὸς εἶ ἡ Χριστὸς υἱὸς τοῦ βλογοῦντος ; τῷ δὲ πάλιν λέγει ἵνα χωρὶς αὐτῶν δόξῃ τῶν ἄλλων Χριστῶν . Χριστὸς γὰρ ἐλέγητο τῷ πει βασιλεὺς καὶ ὁ ἀρχιερεὺς . τῶντων δὲ εἶδεις υἱὸς Θεοῦ ὠνομάσθη . τῶντις τῷ βλογοῦντος ὁμοίως καὶ ἵππερ κακῶς ἐρωτῶσαντες τῷ Αρχιερεὺς , ἀπεκρίθη ὁ Σωτὴρ λέγων ἐγὼ εἰμι . τῷ δὲ ποιεῖ ἵνα μηδὲ εἰπῶσι , ὅτι ὅσα εἶπας ἀπλῶς ὅτι ἐγὼ εἰμι Θεός . εἰ γὰρ ἐλεγεὶς ἄπιστοι . σαμὴρ αὐτῶν . διὸ καὶ ὄψοθεν με , φησὶν , ὡς υἱὸν ἀνθρώπου ὁ δὲ ἐλεγεὶς κατὰ τῶντων δυνάμει , τῶντις τῷ Πατρὸς . ἀπεκρίσας δὲ ὁ Αρχιερεὺς διέρηξε τὰ ἱμάτια αὐτοῦ , ὡς δὲ βλασφημίας τῷ Κυρίου . ἔσται γὰρ ἡν τῷ τῶντις Ἰουδαίοις , ὅτι τῶντις βλασφημίας διέρησαν τῶντις ἵματις . καὶ τῶντις γυμνῶν κατ' αὐτῆς τῶντις πρώτης ψυχῆς , παρέλαβον αὐτὸν ὁ Ἰωάννης πηλοῦντες ἅμα καὶ λέγοντες προφητίζου ἡμῖν πῶς ἔστι ὁ πατήρ σου .

ΑΝΩΝΤΜΟΥ. Διὰ πάντων τῶν ἀπαιμιᾶς τῶν ἡμεῶν ἀπαιμιᾶς τῶν ὅτι τῶντις βλασφημίας , ἵματις .

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Οὗτος ἡ ἕσται Κύριον , ὁ τῶν ὅλων ἡμεῶν ἡμεῶν , ὡς δὲ ἡμεῶν ἀπαιμιᾶς τῶν , καὶ ἡμεῶν ἀπαιμιᾶς τῶν , καὶ ἡμεῶν ἀπαιμιᾶς τῶν .

TOLOSANI . Rurfus nō simpliciter summus Sacerdos interrogat Dominum ; sed ut crimen ipsi blasphemie cum colore impingat . Quare & addit interrogationi : *Tu es Christus Filius benedicti* ? quod ait ut illū distinguat ab alijs Christis . Christi enim tunc dicebantur & Reges , & summi Sacerdotes . at eorum nemo filius Dei nominatus est . Deus namque vocabulo *benedicti* designabatur . Etsi malo animo summus Sacerdos interrogaverat , tamen respondit Christus dicens : *Ego sum* . Hoc autem fecit ; ne quis excufans Iudæus postea diceret ; non te agnovimus , quia nunquam clarè ac disertè dixisti te esse Deum ; si enim dixisses credidifsemus utique . quare & addidit . videbitis me ut filium hominis sedentem à dextris virtutis , videlicet Patris : quo summus Sacerdos audito scidit vestimenta sua , tamquam blasphemate Domino . Mos quippe Iudæis erat audita blasphemiam vestimenta scindere . Tunc lata in illum comūnibus suffragijs damnatione , comprehenderunt illum ministri , percutientes simul & dicentes , *Prophetiza nobis quis est qui te percussit* .

ANO-

ANONYMI, Per hanc ignominiam, ignominia nostrae, cui ex transgressione subjacemus, remedium adhibuit.

VICTORIS ANT. Terræ ac Cœli Dominus, omnium Creator, atque Artifex, tamquam unus ex nobis inhonoratur, pulsatus perdurat, impiorum irrisiones sustinet, exemplum sese nobis summæ, atque invictæ patientiæ proponens. Et cedentes eum ajebant, prophetiza. Qui scrutatur corda & renes, omnis largitor prophetiæ, quomodo ignoraret quis ipsum percussit?

ὁμ τῆ ἀσθενείᾳ ὑπομένει γλυπταί, ἠύπον ἡμῶν ἔσσι ἀκερον ἀρετικακίας εἰσὶν τὸν ὠδραπιδίαι. καὶ τὴν πόντος, προσφύτθουσὸν φασι. ὁ δευτέρου καρδίας καὶ νεφρῶν, ὁ προσφύτθου πῶσις δὲ τῆρ, πῶς αὐτὸν ἠγνόησε, τίς ὄστιν ὁ παῖσας αὐτῶν;

66. Et cum esset Petrus in atrio deorium, venit una ex ancillis summi Sacerdotis:

καὶ ὄντος τῷ Πέτρῳ ἐν τῇ αὐλῇ κατὰ, ἔρχεται μία τῆ παιδικῶν τῷ ἐρχιστέρος.

67. Et cum vidisset Petrum celsificantem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno, eras.

καὶ ἰδὼσα ἡ Πέτρον θρημαρῶνον, ἐμβλέψασα αὐτῶν, λέγει, καὶ αὐτῷ τῷ Ναζαρενῷ Ἰησοῦ ἦσθα.

68. At ille negavit, dicens, Neque scio, neque novi, quid dicas. Et exijt foras ante atrium: & gallus cantavit.

Ὁ δὲ ἠρνήσατο λέγων, οὐκ οἶδα, οὐδὲ ὄπισμαι τί αὐτὸς λέγει. καὶ δευτέρου ἔξω εἰς τὸ προσαίλιον. καὶ ἀλέκτορος ἐφώνησε.

69. Rursus autem cum vidisset illum ancilla, cepit dicere circumstantibus, Quia hic ex illis est.

καὶ ἡ παιδικὴ ἰδὼσα αὐτῷ πάλιν, ἤρξατο λέγειν τοῖς παρεπύουσι, ἐπιθῆτος δὲ αὐτῷ ὄστιν.

70. At ille iterum negavit. Et post pusillum rursus, qui astabant, dicebant Petro, Verè ex illis es: nam & Galilæus es.

Ὁ δὲ πάλιν ἠρνήσατο. καὶ μετὰ μικρόν, πάλιν τῷ παρεπύουσι ἔλεγον τῷ Πέτρῳ, ἀληθῶς δὲ αὐτῶν εἶ. καὶ γὰρ Γαλιλαῖός εἶ, καὶ ἡ λαλιὰ σου ὁμοιάζει.

71. Ille autē cepit anathematizare & jurare, Quia nescio hominem istum quem dicitis.

Ὁ δὲ ἤρξατο ἀναθεματίζειν καὶ οἰμνῶν, ὅτι οὐκ οἶδα τὸν ἀνδραπόδον τῷ ὄντι λέγειν.

72. Et statim gallus iterum cantavit. Et recordatus est Petrus, verbi quod dixerat ei Iesus, Priusquā gallus cantet bis, ter me negabis. Et cepit flere.

καὶ οὐ δευτέρου ἀλέκτορος ἐφώνησε. καὶ ἀνεμνήσατο ὁ Πέτρος τῷ ῥήματι ὃ εἶπε αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, ὅτι πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι δις, ἀπαρνήσει με τρίς. καὶ ὄπισθα ἔκλαψε.

TOLOSANI. Negavit nni versorum Salvatorem Beatus Petrus, idque cum juramento, nec semel, sed ter ad unam vocem, sive ancillæ ejusdem eadem iterantis, ut Marcus ait, sive alterius, ut

ΤΟΛΩΣ. ἠρνήσατο τὸν τῷ ὄντι Σωτῆρα καὶ Κύριον ὁ μακαρίων Πέτρος, καὶ τῷ ὄντι ἐπιθῆτος, καὶ ἔχ' ἀπαρῆται ἀλλὰ τρίς διὰ ῥήμα. ἐν. εἴπε παιδικῶν τῶν αὐτῶν δευτέρου ὡς ὁ Ματθαῖος φησὶν. εἴπε ἐπίθῆτος, ὡς ὁ Ματθαῖος, κατὰ μνημύσεως

νόσος αὐτὸν ὡς ἓνα ὄντα τῷ μαθητῶν.
ἀλλὰ ἔδδ παιδίσκην, ἄνδρα δὲ λέγει ἔ
διεχυρίζομαι, ὅτι ἐκεῖ καὶ ἔως ἦν.
ἔ γὰρ ἐξηκρίβω) τῆτο τοῖς γράψασι
τὰ διαλέγια. ἐπεὶ μὴδὲ Συμπῖνον ἦν
εἰς πάντιν. ὡς γὰρ εἴρηται, ἄνδρα λέγει ὁ
Λυκάς ἐχὶ παιδίσκην. τῆτο ἵ κατ' οἰ-
κονομίαν Συμπεχώρησεν ὁ Θεὸς παθεῖν ἔ
Πέτρον, διδάσκων αὐτὸν τ' ἀνθρώπων
ἀδένειαν. καὶ ἵ τῆς παιδίσκης ὅτι ἀγα-
πηφώνηται ἵς Ευαγγελιστῶν ὁ καὶ αὐτὸ
λόγος, ἔδδὲν ἀποπον. ἔ γὰρ εἶπεν ὁ μὲ τῷ
Ευαγγελιστῶν ὅτι ἐσαυρώθη ὁ Κύριος. ὁ ἵ,
ἔ· μὴ γένοιτο. ὁ ἵ Πέτρον ἐνοήσας,
φησὶν, ὁ, ὁ Σωτὴρ εἴρηκε πρὸς αὐτὸν
ὅτι πρὸς ἀπαρνήσῃ με πρὶν ἀλέκτορα
φωνῆσαι, ὁ βαλὼν ἐκλαίει, τῆτῆσιν ἐγκα-
λυψάμεν) τὴν κεφαλῆν. ἢ ἐπὶ τῷ
ἐξάμεν) μὲ σφοδρότερον ἐκλαίει.

ΑΝΩΝΤΜΟΥ. Ὅτι μὲ ἠρνήσατο,
πρὸς δὲ τὸν. τῆτο γὰρ καὶ ὁ Κύριος αὐ-
τῷ πρὸς εἴρηκεν. ἔ πάντως ἐπορεύει ἢ
ὁ ἀνάθεμα παρῆκρινε λέγων, ὅδε οἶ-
δα τῷ ἀνθρώπων τῆτο) ψιλὸν ἢ ἓνα
τῷ καθ' ἡμᾶς, ἀλλὰ μὲ τῆ εἶ) αὐτὸ
ἀνθρώπων καὶ Θεὸν αὐτῷ) ἐγίνωσκε.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Ἡδένησε
τῷ πρὸς ῥήσῃ ὁ μακάριος Πέτρον,
καὶ ἠρνήσατο τ' τῷ ὅλων σωτῆρα Κύ-
ριον, ἔ ἔχ' ἀπαξ, ἀλλὰ πρὸς, καὶ ἐνώ-
μοτον ἐποίησε τ' ἀρνήσῃ ἀγαθὸν πα-
δίσκος, ἔ μνημονεύσας ὑποτ' παραχρη-
μα παραχρῆς ἔ λόγος ἔ κυρίως ἀρνήσε)
με ἐμπεσοῦσεν τῷ ἀνθρώπων, ἀρνήσο-
μαι αὐτὸ ἐμπεσοῦσεν τῷ πατρός μου. ἔ
γὰρ ἐξηκρίβωται τῆτο τῆ μνήμη γα-
ψάντων, ἐπεὶ μὴδὲ Συμπεχόντων ἰὼ εἰς τὴν
σωτήριον πίστιν. ὁπότε ὁ Λυκάς ἔδδ παι-
δίσκην, ἀλλ' ἄνδρα λέγει ἔ διεχυρι-
ζόμενον, ὅτι μὲ τῷ Ἰησοῦ καὶ ἔτῳ ἰὼ.
τῷ δὲ τῆσιν ἔ σφοδρὰ Συμπεχόντων
συμπεφώνηται ὁ πρὸς κείμην) ὅτι καὶ
δευτέρῳ) ὁ Πέτρον ἠρνήσατο μετ' ὄρκου
μὴδὲ εἰδέναι τ' ἀνθρώπων. καὶ πάλιν
ἀλλὰ τὰ αὐτὰ ὁπφερῶντων σφοδρότε-

Matthæus, indicantis ipsum esse
unum Discipulorum. quamquam
hic non ancillam, sed virum dicit
eum fuisse qui constanter affirma-
verit, ibi & cum fuisse. Non enim
id ad liquidum discernere Sacri
Scriptores curarunt, quod parum
referret ad fidem summæ rei. Viri
quoque, non ancillæ Lucas memi-
nit. Id porro providè permisit
Deus evenire, experimēto proprio,
docens ipsum quanta sit humana
infirmetas. quod autem in ancilla
dissentent Evangelistæ, nihil absur-
dum est. non enim in crucifixio-
ne dissentferunt, ajente hoc, illo
negante. absit. At Petrus mente
repetens quod Dominus ei prædi-
xerat: ter me negabis antequam
gallus cantet, injiciens, flevit: hoc
est operto capite. vel quod cum
vehementia flere cæperit.

SCHOLIUM. Nimis liberaliter con-
cedit hic Auctor diffidere Evangelistas
in Ancillæ mentione. non enim etiam
in re minimi momenti mentiri potuit
ullus eorum. & rectè cohæreere quæ ij
scripserunt de negatione multi Inter-
pretes antiqui & recentes clarè demon-
strant, ex quibus quod hic deest sup-
plendum.

ANON. Negasse Petrum manife-
stū est. Hoc enim & Dominus ipsi
prædixerat. non tamen pejerasse cū
illa verba: non novi hominem istum
quem dicitis, jurando & anathema-
tizando confirmavit: vera enim
erant illa ut sonant. Siquidem ve-
rè Petrus, qui Christum esse Deum
sciebat, non noverat illum homi-
nem merum, aut unum ex nobis.

VICTORIS ANT. Infirmatus
est juxta prædictionem Beatus Pe-
trus, & negavit omnium Salva-
torem Dominum. idque non se-
mel, sed ter, & juramento firma-
vit

vit negationem, ob verbum Ancillæ. perturbatione præfenti ei executiente memoriam illorum Christi verborum: *Qui me negaverit coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo*. Modus & ordo negationum non est minuta diligentia expressus à Scriptoribus facris, id tanti non ducentibus, quod minus necessarium putarent ad salutarem constituendam fidem. Itaque Lucas non ancillam, sed virum dicit asseverasse, & hunc cum Iesu fuisse. Verùm utcumque illa non valde inter se cohærere videantur, palàm certè in principali proposito conveniunt trinæ Petri negationis memorandæ. nam certè secundò negavit, idque cum juramento, se nosse hominem. & rursus tertio, quibusdam eadem contentiosius affirmantibus. ut autem metus ex parte recessit, & revaluit ratio, redita memoria, quam perturbatio excusserat, & inopinatissimè apprehendit verum esse quod Dominus, ejus confidentiam increpans, prædixerat; simul signo prænunciato galli cantaturi admonitus, sensit quem negasset; *egressus foras flevit amarè*. postquam Christus ipsum respexerat. conversusque mansit quod erat verus Discipulus. Abundavit enim spe remissionis. cæterùm hoc dicimus: Sanctorum lapsus ideo nobis per scripturas aperiri, ut ipsorum poenitentia simus imitatores. Medicinam quippe salutis excogitavit misericors Deus poenitentiam. quam tollere conantur qui puros seipfos dicunt, non cogitantes, omni esse forde plenum, tam superbè de se sentire. mundus enim nemo est à forde, sicut scriptum est. Illud autè

ρως ἀπόμνησθαι. ὡς ὁ ὀλιγὸς ὁ φόβος
 παρηλάττει ἀνεργώσθη ὁ λόγιμος παρὰ
 τὴν μνήμην ἡ δὲ ἀπὸ τῆς παρεσχῆς
 ἀπολωλέκει, καὶ τῆς ἀδύνατος ἀπίστω
 ἔλεγχον αὐτὸν γενησόμενον ὃν ὁ Κε-
 ρι εἶπε, ἔστι σημεῖον ὅτι τὸ ἀλεξού-
 νον ἀθανάτου, τίνα ἠρνήσατο.
 Ἐξελθὼν ἔξω φησὶν ἐκλαυσε δὲ τὰς παρ-
 ούσων αὐτῷ τῶν Χριστῶν. ὅτι σπέρμα
 μεμένηκε, ὅτι περὶ ἡμῶν, γνησιῶν μαθητῶν.
 πεπλάτηκε γὰρ τὸ ἀφέσεως τὸ ἐλπίδα.
 πλὴν ἐκείνο φησὶν ὅτι τῶν ἀγίων ὀλι-
 γήματα γὰρ τῶν γραφῶν μαθητοῦ
 ἵνα καὶ τῶν αὐτῶν μετάνοιας μιμηταὶ ἡμῶ-
 νων. φάρμακον γὰρ σωτηρίας ἐπένοησεν
 οὗ φιλοκτεέρμων Θεὸς τὸ μετάνοια, ἡ
 ἀναρεῖν τῶν ἀγίων. ὁ καθαρός ἐαυτὸς εἶπεν
 λέγοντες. ἅκ' ἐνοήσαντες ὅτι παντὸς ὄντι
 εὐπὲς μετὸν τὸ τοιαύτως ἔχειν ἐν ἑαυτοῖς
 τὸ ἁγίου-καθαροῦ γὰρ ἔδειξεν ἀπὸ εὐπὲς,
 καθὼς γέγραπται. καὶ κένο ὅτι μὴ ἀγνοήσω-
 σαν ὅτι τῶν συλληφθῆναι Χριστὸν καὶ δρῶ-
 νήσασθαι τὸ Πέτρον, μέτοχος ἡμῶν τῶν μα-
 τῶν τῶν Χριστῶν ἔστι τῶν ἁμαρτωρῶν, ἔτι
 ὡλίωθη, καὶ τὸ ἐκ τῶν μετάνοιας ἀφε-
 σιν ἐκομίζετο. οὐκ ἔν μὴ κατηγορεῖται
 τῶν τῶν Θεῶν γαλιλιότητος, μεμνη-
 μένοι λέγοντος ἐναργῶς, ἀνομία ἀνό-
 μη καὶ μὴ κακώσθαι αὐτῶν. ἐν ἡ αὐτῆς ἡμε-
 ρα, ἀποσπέρθη ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν αὐτῶν. φησὶ
 δὲ ὁ διακλιτικός, ὅτι ὅτε ἀπαξ ἠρνήσατο,
 ἐφώνησε ὁ ἀλεξούριον, ὅτι ὅτι τῶν ἠρ-
 νήσατο, τότε δὲ τῶν ἀκριβέστερον ἔξ-
 ηγησόμενον τῶν μαθητῶν τὸ ἀσθένειαν, καὶ
 ὁ σφόδρα αὐτὸν ἀποτεθνηκέναι τῶν δὲ αὐ-
 τῶν καὶ τὰ παρ' αὐτῶν τῶν διδασκάλων
 μαθῶν. καὶ γὰρ φοιτητῶν ἡμῶν Πέτρον.
 σύμφωνον ὅτι τῶν Ματθαίου καὶ
 Μάρκου. εἰ καὶ δοκίμασαν εἶπεν. ἐπὶ δὲ
 γὰρ καθ' ἑκάστην ἀγωνίαν καὶ τρίτον
 καὶ πέταρον εἴωθε φωνῆν ὁ ἀλεξούριον ὁ
 δηλοῖ ὁ Μάρκος ὅτι ἔδειξεν ἡ φωνὴ αὐτῶν
 ἐπέσχε καὶ εἰς μνήμην ἠγάγε, τὸ φη-
 σιν. ὡς ἀμφοτέρω ἀληθῆ. τῶν γὰρ τῶν
 μίαν ἀγωνίαν ἀπαρτίσθαι ἁλεξούριον,
 ἔτινα,

ξυία, πρίτον ἠρῆσατο . καὶ ἔδδ' ὑπὸ
 τῷ Κυρίῳ τῆς ἀμαρτίας ἀναμνηθεὶς
 κλαύσαι ἐτόλμα φανερώς . ἀλλ' οὗ δὲ φη-
 σιν ὡς τῷ Ματθαίῳ ἀπλάως καὶ ἀορίστως
 πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι λέγοντος ὁ
 παρειμῆμον * * * περιεθήκεν ὁ Μαρ-
 κῶς Σιωπῆτος λέγων τὸ ἑπικρατεῖραν
 τῶν πάντων ἀλεκτρούονος φωνῶν , ὡς-
 περ καὶ τὴν ἡμέραν τὴν καθαρὰν καὶ τοῖς
 πᾶσι διαφανῆ . ἠρμήνευσεν ἔν φησιν ὁ
 Ευαγγελιστὴς ὁ πρὶν ἀλέκτορα ἐκφωνῆ-
 σαι ποῖαν εἶπε τὴν δευτέραν καὶ πᾶσι
 καταφανῆ , ὅτι ἐναπημῆκεν τοῖς
 ἄλλοις .

non ignorant , Petrus ante captum
 & negatum à se Christum , parti-
 cipem fuisse corporis , & pretiosi
 sanguinis Christi ; sicque cecidisse ,
 & pœnitentia conciliante , veniam
 obtinuisse . Quare non accusent
 Dei benignitatem , memores clarè
 dicentis : *Impietas impij non nocet
 ei , quacumque die conversus fuerit
 ab impietate sua* . Ait autem Evan-
 gelista : quâdo Petrus semel adhuc
 negaverat , cecinisse gallum : quâdo
 jam tertio idē fecerat , iterum can-
 tasse ; explicata distinctiùs infirmi-
 tate Discipuli , & sic demonstrato

quàm vehementer exanimatus metu fuerit . Hęc autem sic minutè didi-
 cerit à Magistro . Auditor enim Marcus Petri fuit . Consonant autem
 quę Matthęus , quęque Marcus scribunt , utcumque dissonare videan-
 tur . Quoniam enim Gallicinium quodque non uno , sed trino , & in-
 terdum quaterno cantu peragitur , indicat Marcus prima galli voce ne-
 quaquam cohibitum Petrum quin ruere pergeret . & distinctè memorat
 prædictum de secundo cantu : & exactè ad Prophetię fidem priusquam
 unum gallicinium ex pluribus cantibus conflatum gallus absolvisset Pe-
 trum ter negasse : nec primo cantu admonitum de peccato , in quod ce-
 ciderat , flere palàm ausum esse . Alius autem ait : Matthęus simplici-
 ter & indefinitè dicentem , *priusquam gallus cantet* , remissioris cujusdam
 vocis , unde incipit gallicinium , rationem non habuisse , sed validioris
 contentiorisque cantus , quem Marcus pro more ommissa supplens , se-
 cundum fuisse distinctiùs expresserit . usum autem Matthęum more lo-
 quendi populari , quo dies simpliciter vocatur , non diluculum aut cre-
 pusculum , etsi jam tum lux Solis effulgeat , sed pura jam ac plena cun-
 ctisque perspicua dies . Ergo quem Marcus secundum galli cantum
 vocavit , Matthęus ut vocaliorem & sonantiorē , simpliciter appella-
 vit galli cantum . unde omnis inter eos dissensionis species evanescit .

S C H O L I V M .

Græca in septem aut octo vltimis versibus , & mutila , & perverso verborum
 ordine confusa sunt , mendo , sine ope melioris Codicis , immedicabili . Autoris
 sententiam , conjectura , quoad licuit , indagatam , in interpretatione reddidi .

CAPUT XV.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΕ'

1. Et confestim manè consi-
 „ lium facientes summi Sacerdo-
 „ tes cum Senioribus & Scribis,
 „ & universo concilio, vincientes
 „ Iesum duxerunt, & tradiderunt
 „ Pilato,

2. Et interrogavit eum Pila-
 „ tus, Tu es Rex Iudaeorum? At
 „ ille respondens, ait illi, Tu
 „ dicis.

3. Et accusabant eum summi
 „ Sacerdotes in multis.

4. Pilatus autem rursus inter-
 „ rogavit eum, dicens, Non re-
 „ spondes quicquam? Vide in
 „ quantis te accusant.

5. Iesus autè amplius nihil res-
 „ pondit: ita ut miraretur Pilatus.

ANONYMI. Tradiderunt Pila-
 to. quoniã erat eis ablata po-
 testas morte quemquam afficien-
 di autoritate propria, idcirco Iesum
 Pilato tradiderunt. nec sanè homi-
 nibus ita sanguinarijs rectè jus ne-
 cis permitteretur. Interroganti au-
 tem Pilato: *Tu es Rex Iudaeorum?*
 ait Dominus: *Tu dicis;* hoc est:
 hoc benè dicis. Sum enim. nam
 ubi similis locutio reperitur, sic
 intelligenda est. Agnovit autem
 per invidiam sibi traditum à Sum-
 mis Sacerdotibus Iesum: & in spē
 est ingressus, hac traditionis igno-
 minia exfaturari posse istam invi-
 diam, citra sanguinem, quare illi
 admittenda delatione locum dan-
 dum putavit.

VICTORIS ANT. Tradide-
 runt Pilato Iesum; traditi sunt &
 ipsi Romanorum exercitibus. &
 impleta sunt quæ per Sanctos Pro-

KAI ἔθως ἐπὶ τῷ συμβόλιῳ
 „ ποιήσαντες ὁ ἀρχιερεὺς μὲν τῷ
 „ πρεσβυτέρων καὶ γραμματίων, καὶ
 „ ὄλῳ δὲ Συμέδρι, δύναντες
 „ Ἰησοῦν ἀπήνεγκαν, καὶ παρέδωκαν
 „ τῷ Πιλάτῳ.

„ Καὶ ἐπερώτησεν αὐτὸν ὁ Πιλά-
 „ τος, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας;
 „ ὁ δὲ ἀποκριθεὶς εἶπεν αὐτῷ, σὺ λέ-
 „ γεις.

„ Καὶ κατηγοροῦν αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς
 „ πολλά. αὐτὸς δὲ ἔδεν ἀπεκρίνατο.

„ Ὁ δὲ Πιλάτος πάλιν ἐπερώτη-
 „ σεν αὐτὸν, λέγων, οὐκ ἀποκρίνη-
 „ ῖς ἔδεν; ἴδε πόσα σοὶ καταμαρτυροῦ-
 „ σιν.

„ Ὁ δὲ Ἰησοῦς εὐκρίτη ἔδεν ἀπεκρί-
 „ θη, ὥστε θαυμάζειν τὸν Πιλάτον.

ANONYMOY. Παρέδωκαν τῷ
 Πιλάτῳ. ὅταν ἴδῃ αὐτοῖς ἀφη-
 ρημένη ἡ ἐξουσία τῆς οἰκείας ἀσθενείας
 φρονέειν, διὸ παρέδωκαν τῷ Πιλάτῳ.
 ἐπειδὴ ἐκωλύετο τοῖς ἔργοις μισοφύλοις
 χρῆσασθαι ἀποχρησία. ἐρωτήσαντι ὁ
 τῷ Πιλάτῳ, σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰου-
 δαίων; λέγει ὁ Κύριος, σὺ λέγεις. σὺ
 λέγεις φησὶ, τῷτο, καὶ καλῶς λέγεις.
 εἰ μὴ γὰρ. ὅτι γὰρ ἀπὸ ἧρης ἡ ἑαυτῆ
 λέξις, ἐπὶ τῷτῃ ἐνοσίᾳ εἰρηται. ἐγί-
 νωσκε γὰρ ὅτι λέγει φθόνον παρέδωκαν
 αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς, ὁ ἐνόμισεν ἄχρη-
 τήτως ἑλῶναι τὸ φθόνον αὐτοῖς, τόπον δὲ
 γὰρ μὴ ἄχρησι αἵματι.

BIKTΩΡΟΣ ANTIOX. Προσήγα-
 γον Πιλάτῳ Ἰησοῦν. παρεδόθη
 καὶ αὐτοῖς τῷ Ρωμαίων στρατοῦ. καὶ
 πεπλήρωται τὰ δὲ τῷ ἀγίῳ προσφη-
 τῶν ἐπὶ αὐτοῖς προσπηλεμμένα. ὁ μὲν
 γὰρ φησιν, οὐαὶ τῷ ἀνόμῳ, ποτηρὰ καὶ
 τὰ ἔργα τῷ χερσὶν αὐτῶν συμβήσεται αὐ-
 τῷ. ὁ δὲ, καλῶς ἐποίησας, ἔπως ἔσαι
 σοι,

σοι, ὃ ἀναπόδδμα ἀναποδδδθησεται σοι
 αἰς κεφαλῶν σου. ἐρωτήσας δὲ τὸν
 Πιλάτον, οὐ εἶ οὐ βασιλεύς τῶν Ἰουδαίων,
 ἀπεκρίθη αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς, οὐ εἶπας. ἐπι-
 δὴ γὰρ καὶ ἡ Λατῶν ἤρξαντο κατηγορεῖν
 αὐτὸν λέγοντες, τὸν βρομὸν ἀφεί-
 φοντα ὃ ἐθύνθη ἡμῶν, καὶ παρ' ἐξῆς.
 ἐρωτηθεὶς ὁ Πιλάτος ὁ Ἰησοῦς ἀπεκ-
 ρίθη, οὐ εἶπας, ἵνα μὴ ἀφ' αὐτοῦ τῆς σκαπῆς
 πλὴν συκοφαντῶν αὐτῶν βεβαιώσῃ, μή-
 τι ἀφ' αὐτοῦ δυνήσως δηλίας ἀπενέγκῃ τὸ
 δόξαν.

phetas prænunciata de illis erant
 quorum unus quidem dicit: *Va
 impio. mala juxta opera manuum
 ejus, evenient ipsi.* Alter verò: *Sicut
 fecisti, sic fiet tibi. retributio retri-
 buetur tibi in caput tuum.* Interro-
 ganti autem Pilato: *Tu es Rex Iu-
 daeorum?* respondit Iesus: *Tu di-
 xisti.* Quoniam enim, ut Lucas ait:
*cæperunt accusare eum dicentes: hūc
 invenimus subvertentem gentem no-
 stram &c.* Interrogatus a Pilato Ie-
 sus, respondit: *Tu dixisti.* ne silen-

tio suo calumniam eorum confirmaret: aut per negationem ignavi ti-
 moris notam subiret.

» Κατὰ δὲ ἑορτῶν ἀπέλυσε αὐτοῖς
 » ἓνα δεσμίον, ὅνπερ ἠτήντο.

» Ἡν δὲ ὁ λεγόμενος Βαραββᾶς
 » μὲν τῶν συσπαστῶν δεδμημένον, οἱ-
 » πνες ἦν τῆ σαλα φόνου πεποιήκει-
 » ται.

» Καὶ ἀναβοήσας ὁ ὄχλος, ἤρξα-
 » τὸ αἰτεῖσθαι, καθὼς αἰεὶ ἐποίει αὐ-
 » τοῖς.

» Οὗ δὲ Πιλάτου ἀπεκρίθη αὐτοῖς,
 » λέγων, θέλετε ἀπολύσω ὑμῖν
 » βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;

» Ἐγίνωσκε γὰρ ὅτι ἡγεφθόνου πα-
 » ραδεδωκεται αὐτῷ ὁ ἀρχιερεῖς.

» Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς ἀνέκρασαν τὸ ὄχ-
 » λον, ἵνα μᾶλλον τὸ Βαραββᾶν ἀπο-
 » λύσῃ αὐτοῖς.

» Οὗ δὲ Πιλάτου ἀποκριθεὶς πάλιν
 » εἶπεν αὐτοῖς, τί θὲν θέλετε ποιήσω
 » ὃν λέγετε βασιλέα τῶν Ἰουδαίων;

» Οἱ δὲ πάλιν ἐκραξάν, σαύρωσον
 » αὐτόν.

» Οὗ Πιλάτου ἔλεγε αὐτοῖς, τί
 » γὰρ κακὸν ἐποίησεν; ὁ δὲ πρῶτος
 » σπύριος ἐκραξάν, σαύρωσον αὐτόν.

» Οὗ δὲ Πιλάτου βελόμενον τῶν
 » ὄχλων ὃ ἱκανὸν ποιῆσαι, ἀπέλυσε

6. Per diem autem festum so-
 » lebat dimittere illis unum ex
 » vincis quemcumq; petijissent.

7. Erat autem qui dicebatur
 » Barabbas, qui cum seditiosis
 » erat vincus, qui in seditione
 » fecerat homicidium.

8. Et cum ascendisset turba,
 » cœpit rogare, sicut semper fa-
 » ciebat illis.

9. Pilatus autem respondit eis,
 » & dixit: Vultis dimittam vobis
 » Regem Iudæorum?

10. Sciebat enim quod per in-
 » vidiam tradidissent eum summi
 » Sacerdotes.

12. Pontifices autem concita-
 » verunt turbam, ut magis Barab-
 » bam dimitteret eis.

12. Pilatus autem iterum respō-
 » dens, ait illis: Quid ergo vultis
 » faciam Regi Iudæorum?

13. At illi iterum clamaverūt,
 » Crucifige eum.

14. Pilatus verò dicebat illis:
 » Quid enim mali fecit? At illi
 » magis clamabāt, Crucifige eum.

15. Pilatus autē volens popu-
 » lo satisfacere, dimisit illis Barab-

V u 2 » bam,

„ bam , & tradidit Iesum flagellis
„ cæsum ut crucifigeretur .

TOLOSANI , Iudæi tradiderunt Christum Romanis ; ideò iustè ab ipso vicissim Romanis sunt traditi . Interroganti Pilato : Tu es Rex Iudæorum , Dominus ambiguè respondit . nam tu dixisti , aut tu dicis ; vel sonat ; Tu solus id affirmas , non autem ego ; vel , tu dicis quod revera sum . Iterum interrogatus à Pilato , nec respondens , ipsum stupore perculit vehementer admirantem , cur cum posset refellere calumnias , ultrò taceret , & generoso silentio obduraret . Porrò mirare Pilati moderationem clariùs elucentem ex comparatione sanguinariæ acerbitalis Iudæorum , quamquam & is damnabilis est , quòd in ea , quam ceperat veritatis & innocentiae defensione non perseveravit ad extremum . Cæterum pars laudis , aut culpæ imminutio fuit , restitisse aliquantum furiosis vocibus clamantium , crucifigatur . Tunc enim ille conatus est subtrahere Christum damnationi ; sed nimis molliter . Quare rursus interrogat , quid huic faciam ? fatis sic ostendens se non iudicare illum damnabilem . Tandem tamen in transversum actus pervicacia reclamantis populi , flagellavit Christum , hoc est cecidit implexis loris . Hoc enim fieri condemnatis tunc mos erat . & tradidit ipsum ut erucifigeretur . preoptans populo placere quàm iustè agere .

ANONYMI , Contra impios Gentiles & Iudæos , qui dicunt iustè crucifixum fuisse Dominum , habemus testimonium ipsius Iudi-

„ αὐτοῖς ἡ Βασιλεύσαν . Ἐπαρέδωκε ἡ
„ Ἰησοῦν φραγελλώσας ἵνα σταυρωθῆ .

ΤΟΛΩΣ . Ἰουδαῖοι ᾤξασθόντες ὁ
Χριστὸν τοῖς Ῥωμαίοις , ὡς αὐτὸς ἔ-
τοῖς Ῥωμαίοις παρεδόθησαν . ἐρωτή-
σαντο δὲ τῷ Πιλάτῳ . σὺ εἶ ὁ Βασι-
λεὺς τῶν Ἰουδαίων . ὁ Κύριος ἀμφιβό-
λως ἀπεκρίθη . ὁ γὰρ , σὺ εἶπας , ἢ ὅτι σὺ
λέγεις , ἐγὼ ᾄδῃ , ἢ ὅτι σὺ λέγεις
ὅπερ εἰμί . πάλιν δὲ ἐρωτηθεὶς ὑπὸ Πι-
λάτου καὶ μὴ ἀποκριθεὶς ἔξέπληξεν
αὐτὸν , σφόδρα θαυμάζοντα ὅτι διωά-
μιον ἀποκρίσασθαι τῆς συκοφαντίας
ἔδεν ἔλεγε , ἀλλὰ γενναίως ἠκαρτέ-
ρει . Καὶ θαύμαζε τὸν Πιλάτον με-
τριότητι καὶ τὸν τῶν Ἰουδαίων μαιφο-
νίαν . Καὶ ἄξιός ἐστι καταγνώσεως , ὅτι
ὑπὸ τῷ καλῷ καὶ τῆς ἀληθείας ἠγνω-
νίσαστο . Καὶ ὅτι εἰς τέλος τῷ ἐφύ-
λαξεν . ὁ μὲν γὰρ σταυρωθῆτω , ἐκράζοντο
ὁ δὲ Πιλάτος ἐπέφραστο ἔξαρπάσαι τῆς
κατακρίσεως ἄλλ' ὁμῶς μαλακῶς . διὸ
καὶ ἐπερωτῶ πάλιν , τί ποιήσω αὐτὸν ;
ἀκνύων ἐκ τῶν ὅτι τῷ Κυρίῳ ἀκατακ-
ριτον . τέλος δὲ βιασθεὶς ὑπὲρ αὐτῶν φρα-
γελλώσας αὐτὸν , τὸ ἐστὶν ἐμάστιξε πλεκ-
τοῖς λώροις . ἦν γὰρ τῷ ἔθος αὐτοῖς
ἐπι τῶν κατακεκριμένων ποιεῖν . Καὶ
παρέδωκεν αὐτὸν ἵνα σταυρωθῆ . ὁ ἰκανὸν
τῷ ὄχλῳ ποιήσας ἔμην ὁ δίκαιον .

ΑΝΩΝΥΜΟΥ . Διὰ τῆς ἀουσίας
ἐλλείψας καὶ Ἰουδαίους τῆς λέγοντας δι-
καίως ἐσταυρωθῆσαν ὁ Κύριος , ἐχομίζοντο
τὴν μαρτυρίαν αὐτῶν τῶν κριτῶν λέγοντες ,
τί γὰρ κακὸν ἐποίησαν ; ἔγνωμη δὲ
οἰκεία ἐπομίζοντο , ἀλλὰ τῷ ὄχλῳ ὁ
ἰκανὸν ποιῆσαι θέλων , καὶ ἐφραγελλώ-
σασκε καὶ σταυρωθῆναι παρέδωκεν . ἀλ-
λα καὶ ἔτις ὅπως τὰ πάνδηνα ὑπο-
μεμνήσκον ὁ Πιλάτος ὑπὸ τῆς ἑαυτοῦ
ἀθῆς ἐγχαθήσεως . ἰσορροφῶ γὰρ ὁ Εὐσέ-
βιος ἐν τῷ χρονικῷ καιόνι , ἐπι ποικί-
λας ᾤψεων συμφορῆς αὐτοῦ χεῖρα ἐ-
αυτῶν ἔσθ .

BIK-

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Εἰς ἡρώ-
 τῶν ἀνοσίων Ἰουδαίων ὁ σκοπὸς ὁ κατα-
 γὰν εἰς θάνατον ἡ ἀναφέροντα εἰς
 ζωὴν. πλὴν ἠλέγχοντο καὶ ἀνδρὸς εἰ-
 δωλολάτρων γερνότες δυνατέεστεροι. ὁ
 μὲν γὰρ Πιλάτος ἀπὸ ἀπαιτήτων παντὸς
 ἀπὸ ἀπαιτήτων Ἰουδαίων. καὶ τὸ ποῦ ἔχ-
 ῃ ἀπαξ, ἀλλὰ καὶ τρεῖς. ὅτι ὅτι οὐκ ἔχον
 λέγοντες, σαύρωσον αὐτὸν, συκοφαντίων
 συλλέγοντες ἀφορμὰς. καὶ ταῦτα λέ-
 γουσι ἐπιτίμημα Πιλάτου λέγων, τί γὰρ
 κακὸν ἐποίησεν; καὶ τὸ κρίνῃ λαχόντος
 ἐλευθερῶν αὐτὸν, θανάτου ψήφου
 ὑποσώζοντα ὁδοκαλοῦσι ἀπίστης δι-
 σεβείας κατηχητῶν καὶ διδασκαλον, ἵνα
 καὶ ἐπιφορηκοτέρων ὑπομείνωσι κό-
 λασιν, ἀπέκρουον πᾶσι πληθεῖ λέγοντες
 αἶρε τὸν, ἀπόλυσον ὃ ἡμῖν Βα-
 ραββᾶν, καὶ ἄλλο καὶ δίκαιον
 ἠρῆσαν, καὶ φησὶν ὁ ἄλλος Πέτρος,
 καὶ ἠρῆσαν τὸν ἀνδρα φονέα χαρισθῆναι
 αὐτοῖς, ἵνα τὸ ἐκείνου μερίδος ἡρώτων
 κοινωνοί. ἐπέκρινε τοῖνυν ὁ Πιλάτος
 ἡρώτων ὁ αἷμα αὐτῶν, καὶ νίκην
 πενιχέασιν ὁλέσθαι μητέρα, καὶ ὁ Σω-
 τὴρ δὲ ὅτι διεφθαρμένον ἐώρατο δικα-
 ῖον ἄπαν, ὡς ἔδεν ἀποκρίνεσθαι,
 ἀλλὰ σιγᾶν. Ἀπὸ δὲ φρασεολογίας
 αὐτῶν ὁ Πιλάτος παρέδωκε ἵνα σαυρω-
 θῆναι; ἢ ὡς κατὰ δικόν, ἢ ὅχιμα περὶ
 ναὶ τῆς κρίσει βεβλήμενον, ἢ ἐκείνοις
 χαρισθῆναι.

bi; ut ejus fortis participes essent. Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum. & victoriam vicerunt exitij matrem. At Salvator corruptum omne judicium videns, ad nihil respondet, sed filet. quare autem flagellatum illum Pilatus tradidit ut crucifigeretur? vel ut damnatum, vel speciem obtendere judicio volens, vel illis gratificari.

15. Οἱ δὲ κρατοῦντες ἀπήγαγον αὐτὸν εἰς αὐλῆς, ὅπου ἔστι προαύριον. καὶ συγκάλεσαν ὅλην τὴν σπείραν. Καὶ ἐκτύπησαν αὐτὸν πορφυρᾶν, & περιθέσαν αὐτῷ πλέξαντες ἀκανθίνον στέφανον.

cis dicentis: *Quid enim mali fecit?* non proprium autem sensum fecutus, sed multitudini obsequi volens, & flagellavit, & crucifigendum tradidit. Sed & sic, verè gravissima exolvit supplicia Pilatus pro hoc fanatico ausu. Narrat enim Eusebius in chronico Canone, ipsum cum in varias calamitates incidisset, manu propria se ipsum occidisse.

VICTORIS ANT. Vnus erat impijs Iudæis scopus perducere ad mortem autorem vitæ. at convincuntur etiam homine idolatra sceleratioribus. nam Pilatus quidem omni crimine absolvit Iesum; & id non semel, sed ter. Hi autem invalescebant dicentes: *Crucifige eum*, calumniarum prætextus colligentes. quos talia loquentes corripit Pilatus dicens: *Quid enim mali fecit?* Eo itaque cui judicij arbitriū forte ac lege competeat, liberante Iesum, isti damnari ad mortem postulant omnis pietatis ac sanctitatis auctorem & Magistrum: ut eò gravioribus justissimè pœnis subiaceant. Conclamarunt simul omnes: *Tolle hunc, & dimitte nobis Barabbam*. Et sanctum ac justum negarunt, ut ait S. Petrus, & petierunt virum homicidam donari si-

12.3.14.

16. Milites autem duxerunt eum in atrium Prætorij: & convocant totam cohortem.

17. Et induunt eum purpura, & imponunt ei, plectentes spinam coronam.

18. Et

18. Et coeperunt salutare eum,
» Ave Rex Iudæorum .

19. Et percutiebant caput ejus
» arundine: & conspuiebant eum: &
» ponentes genua, adorabant eum.

20. Et postquam illuserunt ei,
» exuerunt illum purpura, & in-
» duerunt eum vestimentis suis, &
» educunt illum ut crucifigerent eum.

21. Et angariaverunt præter-
» euntem quempiam, Simonem
» Cyrenæum venientem de villa,
» Patrem, Alexandri & Rufi, ut
» tolleret crucem ejus.

TOLOSANI. Milites illude-
re insolenter, & injustè grassari fo-
liti semper in sibi objectos; multa
violenter in Salvatorem & dixe-
runt, & fecerunt. Si enim qui erant
innumeris ab eo beneficijs affecti,
quos docuerat, & curaverat, tam
injuriôsè & crudeliter eum tracta-
runt, quid expectandum erat à Ro-
manis ignotis, alienigenis, infen-
sis nomini, Genti, ac Religioni Iu-
daicæ, nullo ei, sicut Iudæi ob ac-
ceptas curationum gratias grati
animi officio devincti. universam
igitur convocant cohortem; & Ie-
sum purpura vestiunt, & coronam
imponunt capiti ejus è spinis con-
textam: addunt arundinem pro
sceptro. & hominem quemdam
angariant, ut crucem ejus tollat.
Nec discrepat quod alius Evange-
lista dicit, exisse Iesum bajulantem
sibi crucem. utrumque enim ve-
rum pro vario tempore, quando exivit Christus & aliquanto post tem-
pore, crucem portavit. Postea ab illo homine oneri succedente suble-
vatus est.

22. Et perducunt illum in Gol-
» gotha locum, quod est interpre-
» tatum Calvariæ locus.

» Καὶ ἤρξαντο ἀσπαζέσθαι αὐτὸν, ἐ-
» λέγον, χαίρε ὁ βασιλεὺς τῆς Ἰουδαίας.
» Καὶ ἐτυπὸν αὐτὸν τὴν κεφαλὴν κα-
» λάμῳ, καὶ ἐπέπιον αὐτὸν, καὶ πι-
» θόντες τὰ γόνατα προσεκυώον αὐτὸν.
» Καὶ ὅτε ἐπέταξαν αὐτὸν, ἐξέ-
» δυναν αὐτὸν τὴν πορφύραν, καὶ ἐπέδυ-
» σαν αὐτὸν τὰ ἱμάτια τὰ ἴδια. Ἐξέ-
» γκισιν αὐτὸν ἵνα συρῶσιν αὐτὸν.
» Καὶ ἀγαρεύσει ὡς ἄροντα ἵνα
» Σίμωνα Κυρηναίῃ ἐρχόμενον ἀπὸ
» ἀρχῆς, πατέρα Ἀλεξάνδρου καὶ
» Ρύφου, ἵνα ἀρῇ συρῆν αὐ-
» τῷ.

ΤΟΛΟΣΟΙ στρατιῶν ἀσπασίας χαι-
ροντες αὐτὸν καὶ ὑβρεσι τοῖς καὶ τῆς ἀ-
πικαιμῶν. πλάσσα καὶ τῷ Σωτῆρι
καὶ ἔλεγον ἅμα καὶ ἐπαρατή. εἰ γὰρ
δοτολάουσιντες μυρίων ἀγαθῶν παρὸ
αὐτοῦ, διδασκαλοὶ τε καὶ θεραπευόμε-
νοι, τοιαῦτα αὐτὸν διέθεντο, τί αὐτὸν διε-
πραξάντο Ῥωμαῖοι ἀλλόθιοι ὄντες
καὶ αὐτὸν καὶ τῷ γένει καὶ τοῖν ἄλλων
ἀεργιστῶν Ἰουδαῖοι ἀπίστου ἁ-
πάσαν ἦν συγκαλῆσι τῷ σπιρῶν
τετῆσι τὸ πᾶγμα. καὶ πορφύραν ἐπέδυσαν
καὶ σέφαλον ἐπιπέτασαν τῇ κεφαλῇ
ἀκανθῶν πεπλεγμῶν. Καὶ τὸν κάλα-
μῳ ὡς ἄλαμβάνον ἀπὸ σκήπτρου καὶ
ἀνθρώπων ἵνα ἀγαρεύσει ἵνα συρ-
ρῆν αὐτὸν ἀρῆ. εἰ δὲ τι καὶ ἄλλος Ευαγ-
γελιστὴς λέγῃ ὅτι βασιλεὺς ὁ Ἰουδαίας
συρῆν ἐξήλαθον, ἕδεμῖα ὡς τὸ ἀφ-
φρονία. μέχρι μὲν γὰρ Ἰησοῦ ὁ Κύριος
ἐβάσταξε συρῆν. μετὰ τὸ δὲ εἰρη-
μῶν ἀνθρώπος.

» Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐπὶ Γόλγοθα
» τόπον, ὃ ἐστὶ μεθρημωθῶντος,
» κρανίος τόπος.

» Καὶ

22 Καὶ ἐδίδεν αὐτῷ πέν ἐσμυρνιασ-
 ,, μύϞ οἶνον . ὁ δὲ εὖκ ἔλαβε.

ANONYMOT. Στρατιώτας φη-
 σὶ τὰς ἡγεμόνι Πιλῶτι ἡρωρεταμύνας
 στρατιώτας . σπειραν ὃ ὁ στρατιωτικὸν
 σύστημα τῷ ἐν ὄπλοις στρατιωτῷ . ὁ
 μὲν δὲ πεποιηθέντων αὐτῶ ἀκάνθινον σέφα-
 ρον . ὁ ἀκάνθινος σέφανος ἀπεσεφάνωσε
 ὁ καθ' ἡμῶν βασιλεύοντα Ἀβόλῳ .
 καὶ ἐπὶ δηλοῖ σφραγίσαντες ἡμᾶς τῷ στρα-
 χῆ τῷ Θεῶν βίβ . ὡς βασιλεὺς ἐμπαύ-
 ζοντες ὁ ἀθλιοί . τῷτο ὃ πεποιηκασιν
 ἐκ τῆς κατηγορίας ἀρχιερέων ὀδηγῶ-
 μνοι , καὶ ἐκ τῶν λόγων τῷ Πιλῶτι
 ἐν οἷς αὐτὸν βασιλέα ὠνόμασεν . καὶ ἀγ-
 γαρβύσει ὡς ἀγρόντα ἵνα Σίμωνα Κυ-
 ρηνῶν ἐρχόμενον ἀπὸ ἀγροῦ . ὃ γὰρ
 ὡς ἀξίως ἵς ἐν τῇ πόλει Ἰουδαίων , ὡς
 φησιν Εὐσέβιος κεφαλ. ιγ' πρὸς Μα-
 ρίνῳ , ὃ καὶ τῷ Ἀβόλῳ ἔοικε ὁ
 σαυρὸν βασιλεύει . ἀλλ' ὁ δὲ ἀγροῦ , ὁ μη-
 δὲν ὀπικκοινῶν ἦκε τῇ καὶ Χριστῷ μιαι-
 φονία . Καὶ φέρει αὐτὸν ἐπὶ Γόλγοθα
 τόπον , ὃ ἐστὶ μεθρημυθλομῶνον , κρηνίς
 τόπος . Οἱ μὲν γὰρ τὴν πέτραν ἀντικῶ
 ὡς φέρει τὴν εἶναι καὶ λείαν καὶ ἐμφέ-
 ρειαν ἔχειν εἰς ὅσα κεφαλῆς ὠνόμασται
 ἢ τόπον ἐν ὃ ὡς ὡς πέτρα , κρηνίς τόπον .
 ἐδίδεν αὐτῷ πέν ἐσμυρνιασμένον οἶνον . ἡ
 σμύρνα πικροτάτη ἐστὶ καὶ τὸ γέμισιν . ὃ δὲ
 ἄλλῳ Εὐαγγελιστῆς εἶπεν , οἶνον καὶ χυ-
 λῆς , ὃ ὡς εἶπεν , οἶνον ἐσμυρνιασμένον .
 ἔτι ὁ Κυρίλλῳ ἐν τοῖς καὶ Ἰουλιανὸν
 κεφ. ιγ' .

BIKTΩPOC ANTIOX. Ωσπερ
 ἐκ ἡνῶν Ἰουδαίας εἰς ἀπαντας τότε
 ὁ δὲ ἀβόλος ἐχέουσι . καὶ γὰρ πρὸς
 ἐποιήσαντο καὶ ὁ στρατιώταις εἰς αὐτῶν
 ὑβρεις . ἢ καὶ αὐτοὶ χαριστόμνοι τοῖς
 Ἰουδαίοις , ἢ καὶ κατ' οἰκείαν δυσροπίαν
 ἀπαντα ὡς ἠθόντες . καὶ αἱ ὑβρεις ἀγα-
 φοροὶ καὶ ποικίλαι . τὸ θεῖον κεφαλῶν
 ἐκείνῳ ποτε μὲν κολαφίζοντες , ποτε ὃ

23. Et dabāt ei bibere myrrha-
 ,, tum vinum : & non accepit.

ANONYMI. Milites ait, Pre-
 fidi Pilato Prætorianorum mini-
 sterio apparentes. Cohortem verò
 militarem ordinem armatorum .
 Hi ergo imposuerunt ipsi spineam
 coronam . Hæc spinea corona de-
 coronavit regnātem super nos dia-
 bolum . & adhuc significat coro-
 nari nos aspera secundum Deum
 vita. ut Regi illudētes miseri. Hoc
 autem fecerunt inducti accusatio-
 ne summorum Sacerdotū , & ver-
 bis Pilati eum Regem appellantis.
*Et angaria verūt prætereuntem quē-
 riam Simonem Cyrenæum venien-
 tem de villa.* Non enim dignus erat
 ullus in civitate Iudæorum , ut ait
 Eusebius Capite xiiij. ad Marinum,
 qui trophæum devicti diaboli cru-
 cem portaret , nisi qui ex agro re-
 dibat , qui nihil communicaverat
 sanguinario iudicio quo Christus
 est addictus neci. *Et adducunt eum
 in Golgotha locum, quod est Calvarie
 locus.* Aliqui putant sic vocatum
 hunc locum quod petra esset rotū-
 da & lævis , ac per hoc similis Cal-
 varie . *Et dederunt ei bibere myr-
 rhatum vinum.* Myrrha amarissi-
 ma gustu est. Alius ergo Evange-
 lista vocat *vinum cum felle mixtū* .
 hic verò myrrhatum . Ita Cyrillus
 contra Iulianum Cap. xiiij.

VICTORIS ANT. Quasi si-
 gno dato diabolus tunc in omnes
 insilijt . nam & milites in ludi ac
 remissionis parte habebant eum
 contumeliji afficere ; vel studio &
 ipsi gratificandi Iudæis , vel propria
 ejus generis petulantia cuncta fa-
 cientes . Erant autem contumeliæ
 diversæ ac variæ , nunc quidem divi-

divinum illud caput colaphizantium; alias coronæ spineæ illudentium: aliquando arundine percussentium, hominum scelestorum & execrabilium. Quam idoneam ergo nos deinceps habere causam possumus de contumelijs nobis illatis exostulandi, cum hæc quas Christus silentio passus est ad ultimam indignitatis metam pertigerint? Meritò non intersunt his Discipuli, ne his ipsis scandalizarentur. nam ultra omnem etiam cogitationem, rerum ibi gestarum atrocitas excedit. Postquam enim illuserunt, duxerunt illum ut crucifigerent. Et Simoni, ait, Cyrenæo imposuerunt crucem ejus. Alius autem Evangelista & ipsum ait Iesum portasse lignum. omninò & hoc, & illud verum est. Portavit enim Crucem Salvator; medio verò fermè itinere fortè occurrentem Cyrenæum arripuerunt & in eum transtulerunt lignum. Idcò enim Matthæus ait: *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum nomine Simonem. Hunc angaria verunt ut tolleret crucem ejus.* qui videlicet eam portasset eousq; Et Marcus: *Et educunt illum ut crucifigerent ipsum, & angaria verunt quempiam Simonem Cyrenæum venientem de villa Patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucem ejus.* Ad pleniorè

hominis notitiam adjungit quorum Pater is esset. fortè ut eximeret dubium quibusdam de alio ejusdem nominis suspicantium: vel quod istum adhuc superstitem clarè indicare vellet, ut consuli à Lectore posset audituro ex eo, si liberet, ut ex teste oculato, quæ contigerunt circa crucem Iesu. quare videtur hoc addidisse, confirmans quæ ab Evangelistis dictæ erant, non evertens.

S C H O L I V M.

* Paulò superius sic legebatur in nostro Codice: *ὅς αὐτὴ βασίλευτος ἀπὸ τῆς πόλεως Ἰερουσαλὴμ.* Scripsit nimirum Victor *ὁ ἰσ.*, prout reposuimus.

τῷ στεφάνῳ τῷ ἀκαθάρτῳ ὑβρίζον, ποτε
 ὃ τῷ καλῶν ἐπιπλοῦν ἄνδρες μιαιοὶ καὶ
 ἐσαγαίς. τίς δὲν ἡμῖν ἔσται λοιπὸς λόγος
 ἐπὶ ὑβρεσὶ κυβητοῦ; καὶ γὰρ ἔχρατος
 ὄρος ὑβρεως ὁ γινόμενον ἡ. εἰκότως
 ἢ πάρεσιν οἱ μαθηταί, μήποτε τέτοις
 αὐτοῖς στανδαλιωθῶσι· πάντα γὰρ λέ-
 γον ὑπερβαίνῃ τὰ γεγενημένα. ἐπει-
 δὴ γὰρ ἐπέταξεν ἡ γὰρ αὐτῷ εἰς ὁ
 σαυραῶσι, καὶ Σίμωνί φησι Κυρηναῖο
 ἐπέθηκαν σαυρὴν αὐτῷ. ἐπεὶ δὲ τῷ
 Εὐαγγελιστῶν καὶ αὐτῷ ἔφη ὁ Ἰησοῦς
 βασίλευτος ὁ ξύλον. ἀληθῆς ὅτι πάντως τῶ-
 πο περὶ αὐτοῦ. ἡ γὰρ γὰρ ὁ σαυρῶν
 ὁ Σωτήρ, καὶ μέλλω ὅτι ἴσως ἔτι ὁδὸν
 ὑπερβαίνοντα ὁ Κυρηναῖον καπεχί-
 κασι καὶ μετέθηκαν ἐπὶ αὐτῷ ὁ ξύλον.
 τὰ γὰρ χάριν καὶ ὁ Ματθαῖος φησι,
 ἔξερχόμενοι γὰρ ὄρον ἄνθρωπον Κυ-
 ρηναῖο ὀνόματι Σίμωνα, τῶν ἡγά-
 ρθαι ἵνα ἀρῇ ὁ σαυρὴν αὐτῷ. ὡς αὐτῷ
 βασίλευτος ἀπὸ τῆς πόλεως ἐς ὅτι. καὶ
 Μάρκος ἔξάγει αὐτὸ ἵνα σαυραῶσι
 αὐτῷ καὶ ἀλαβῆσι πῖνα Σίμωνα Κυ-
 ρηναῖο ἐρχόμενον ἀπὸ ἀγροῦ, ὃ πα-
 τέρα Ἀλεξάνδρου καὶ Ρύφου ἵνα ἀρῇ
 σαυρὴν αὐτῷ. καὶ ἐπελεξέραν γὰρ μά-
 θησι προσέησι καὶ τίνων πατέρα· πυ-
 χὸν ἀμφισπῆντων πινῶν πῶς τῶ βα-
 σίλευτος ἢ ὡς ἐπὶ πῶς καὶ ἐξη-
 γήσασθαι διωκόμενος πῶς ἡμῶν πῶς τῶ
 σαυρῶ Ἰησοῦ. πῶς ὅτι τῶ προσέθηκε
 βασίλευτος τὰ εἰρημῶν τῶ Εὐαγγελιστῶν
 ὅτι ἀνατρέπων.

» Καὶ σταυρώσαντες αὐτὸν, διμε-
 » ρίζον τὰ ἱμάτια αὐτοῦ, βάλλοντες
 » κλήρον ἐπ' αὐτὰ, τίς τί ἀρή.

» Ἦν ὅρα τρίτη, καὶ ἐσταύρωσαν
 » αὐτόν.

» Καὶ ἡ ἐπιγραφή τῆς αἰτίας αὐτοῦ
 » ἐπιγεγραμμένη, Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ
 » ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ.

» Καὶ ἑξ αὐτῶν σταυρῶσι δύο λη-
 » σάς, ἓνα ἐκ δεξιῶν, καὶ ἓνα ἐκ
 » ἀνομίμων αὐτοῦ.

» Καὶ ἐπληρώθη ἡ γραφή ἡ λέ-
 » γουσα, καὶ μετὰ ἀνομίμων ἐλογί-
 » σθη.

24. Et crucifigentes eum, di-
 » viferunt vestimenta eius, mit-
 » tentes fortem super eis, quis
 » quid tolleret.

25. Erat autem hora tertia : &
 » crucifixerunt eum.

26. Et erat titulus causę eius
 » inscriptus, REX IUDÆO-
 » RVM.

27. Et cum eo crucifigunt duos
 » latrones : unum à dextris, & a-
 » lium à sinistris ejus.

28. Et impleta est Scriptura, *Isai. 53.*
 » quę dicit, Et cum iniquis repu- *12.*
 » tatus est.

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Καὶ ἡ ἐπιγρα-
 φή, καὶ τὰ ὄνόμα. ἐφ' ἣ φησιν αἰτία καὶ
 ἐφ' ᾧ ἐγκλήματι τὸ σταυρὸν κατακρέθη.
 ὡς εἰ ἔλεγε σαφῶς ὅτι ἐπὶ καθοσιώσει
 καὶ ἀνταρσίᾳ ὁ Κύριος καταδικάσθη.
 καὶ ἑξ αὐτῶν σταυρῶσι δύο λησάς. καὶ
 ἐν τῷ τῷ βυζαντινῷ τὸ ὑπόληψιν αὐτοῦ
 ἄστυργα, ὅτι φησιν ὡς ἐκείνοις ὁμοίως
 τὸ μετ' αὐτοῦ θάνατον ἐκλήρωσαντο,
 ἀλλὰ ἔραποῖτο καὶ τῶν ἀνομίμων ἡ βλασ-
 φημία. πλὴν ἠγνόντων περὶ τῆς ἐπι-
 πληρώσεως τὸ λέγουσαν, καὶ μετ' ἀνο-
 μίων ἐλογίσθη. ὁ δὲ δύο λησάς τὸς δύο
 ὑπερέγραψαν λαῖς. ὁ μὲν μέχρι τελευ-
 τῆς τοῦ ἀγνωμοῦ ἐνδεδείκνυτο, καὶ
 ἔδδεν τὸ ἐσχάτω ἀίχμαλωσίαν ἡ ὑπό
 Ρωμαίων ὑπέμενον, εἰς ἀμμουαν τῶν
 καὶ Χριστῶ παροινιῶν ὁμολογησῶν ὑφί-
 στασθαι. ὁ δὲ πρὸς αὐτὸν τῶν τέλει μὴ
 ἀπογινῶς τὸ ἀφέσεως αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ἑαυ-
 τῶν τὸν νόμον τῶν κακῶν θεολογί-
 διορθωσάμενος.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Αθρε-
 πῶς ὁ τῶν ὄλων ἡγεστέρων καὶ Κύριος
 τῶν ἀνθρώπων φύσιν ἐπανορθοῖ πρὸς
 τὸ ἐν ἀρχαῖς ἀναφέρειν. διὰ τῆτο ἡγε-
 στασθαι καθ' ἡμᾶς, δι' ἡμᾶς τὰ ἡμῶν ὑπο-
 μείνας πάθη. ἀπηρητημῶν γὰρ τῶν ἡμῶν
 σταυρῶ ἑξ αὐτῶν ἐμάντο δύο λησάς. καὶ

ANONYMI. *Et erat titulus*
&c. Docet hic titulus qua ex cau-
 sa, & quod ob crimen cruce dam-
 natus sit. quasi clarè diceret : ob
 conjurationem & rebellionē Do-
 minum esse damnatum. *Et cum*
eo crucifigunt duos latrones. In hoc
 ipso studentes existimationem ejus
 profcindere : quasi id valeret ad
 persuadendum, similis cum latro-
 nibus vitæ hominem parem cum
 ijs mortem sortitum. sed vertatur
 in impios blasphemia. cæterum
 ignari Prophetiam adimplebāt di-
 centem: *Et cum impijs reputatus est.*
 Duo latrones, duos figurabant po-
 pulos : quorum alter ingratiſſimā
 pervicaciam usque ad finem ostē-
 dit : ne in extremo quidem exci-
 dio ac captivitate, quam passus à
 Romanis est, agnoscens illas à se
 repeti pœnas insolentissimarū in-
 juriarum illatarum Christo. Alius
 verò in ipso fine nō desperans sibi
 veniam, legem in se malorum cō-
 fessione divinitatis emendavit.

VICTORIS ANTIOCH. Vi-
 deat omnium autor & Dominus
 hominis naturam emendet, ad pri-
 mam

maxæ originis formam reducens. Ideo nasci voluit & vivere nobiscum : ob idipsum propter nos nostra mala sustinuit . Suspenso enim eo in Cruce veneranda , simul suspensi duo latrones sunt . Et contumelia hæc quidem sine dubio magna erat, ex destinatione Iudeorum ; cæterùm per id refricabatur memoria Prophetiæ dicentis: *Et cū iniquis reputatus est .* sed per ea que patitur, in nos confluunt bona . ipse enim solvit pro nobis debita , ipse peccata nostra tollit, nostra causa dolet . Sciendum porrò neq; mentitum esse qui dicit ; acetum post fel oblatum fuisse Iesu: neque adversari dicenti , myrrhatum vinum fuisse oblatum : aut simpliciter acetum memoranti . nam ille quidem ante crucem oblatum ait : hic in ipsa cruce . non idem dicentes: cū accepisse, gustatum reddidisse, & non gustasse omninò referunt . Nam vinum quidem cum felle mixtum ait Matthæus cū gustasset , noluisse bibere . At Marcus vinum myrrhatum omninò ab eo gustatum negat . Ioannes aceti & fellis cū hyssopo mentionem facit ; nulli priorum contrarius ; quippe qui ejus facti non meminerunt . Nimirum cū multi & infensi circūstarent patientē Christum : populari petulantia licentissimè bacchante, alius hoc , alius illud ingerebat . & multa sūt omifsa : cuncta verò quæ scripta sunt, vera & certa sunt; utpote à testibus affirmata idoneis qui Christi res probè norant: quique non temerè, aut sine examine scripserunt ignotis , aut cuicumodi Lectoribus ; sed versatis in re præsentī , & convincere fallentes valentibus ,

ὑβρις μὲν ὁμολογηθεὶς, τότε ἦκον εἰς τὴν Ἰερουσαλὴμ σκοποῦν· πολλὴν ἀνάμνησιν προσφητέας λεγούσης, καὶ μὴ ἀνομιῶν ἐλογίση· ἀλλὰ διὰ τῆς αὐτῆς παθημάτων εἰς ἡμᾶς πρέχει τὰ ἀγαθὰ. αὐτὸς γὰρ ἐκτέπκεν ὑπὲρ ἡμῶν τὰ ὀφειλήματα· αὐτὸς τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ἄρει, καὶ ἡμῶν ὀδυνᾶται· ἰστέον δὲ ὡς ἔπει οἱ εἰπὼν ὅτι μὴ χολῆς προσενεχθῆναι τῷ Ἰησοῦ, ἐψόσσατο, ἔπει ἐναντιῶν τῶν λέγοντι ἐσυρριζομένον οἶνον προσενεχθῆναι, ἔπει τῷ ἀπλῶς εἰπόντι ὅτι· ὁ μὲν γὰρ περὶ τῆς σαυρῆ λέγει, ὁ δὲ ἐν τῷ σαυρῶ προσενεχθῆναι, ἔπει αὐτὸ λέγοντες, καὶ ὁ λαβὴν, καὶ ὁ γευσάμενον ἀποδύναμι, καὶ μὴ γεύσασθαι τίω ἀρχῶν· ἔπει γὰρ οἶνον μὴ χολῆς ἔφη Ματθαῖος γευσάμενον μὴ θελήσαι πίνειν· ὁ Μάρκος δὲ μὴ γεύσασθαι τίω ἀρχῶν ἐσυρριζομένον οἶνον. Ἰωάννης ὅτι καὶ χολῶν μὴ ὑποπόσας ἔφη· ἔπει δὲ τῶν ἐναντιῶν τῶν μὴδὲ μνησθέντων· πολλῶν γὰρ γινόμενον εἰς αὐτὸν, οἶνον ἐν τῷ αὐτῆ ἀπαξίᾳ πληθὺς παροινέντος, ὁ μὲν τῷ προσέφερεν, ὁ δὲ ἐκίνε, ὁ δὲ ἄλλο· πολλὰ δὲ καὶ παρεῖται πάντα ἢ ἀληθῆ ἔρη, ὑπὸ μάρτυσι· τίς ὁπισμαθῶν αὐτὸν, γράφοντες ὅτι εἶπεν, ἔπει ὡς ἔπυχεν τὰ ὀδυνάχοντα, καὶ ἐπὶ τῶν πυλόντων, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐλέγξαι δυναμῶν, εἶπεν ὡς τὰ γινόμενα γράφειν ἐπόλησαν· ἀλλ' ἔπει οἱ εἰπὼν ὅτι γευσάμενον εἶπε, τετέλεσται, δέκνυσιν ὅτι ἔπει· ἔπει γὰρ διέσηκε ὁ ἀπλῶς γεύσασθαι τῶ μὴ πίνειν· ἀλλ' ἐν τῷ καὶ ὁ αὐτὸ δηλοῖ· ἐπειδὴ τοίνυν εἰπόντες τῷ Πιλάτῳ ἀελεῖν τίω αἰτίαν (αὐτῆ ἢ ἢ γεγραφεῖν, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων) ἔπει ἰσχυρῶς, ἀλλ' ἐνεσκή λέγων, ὁ γεγραφεῖν, γεγραφεῖν, ὡς ἔπος φησι τῶν Ευαγγελιστῶν, ἐπὶ τῶν λατῶν δι' ὧν ἐχλεύαζον δεῖξαι ὅτι ὅτι βασιλεὺς· πῶς ὁ ὁ Μάρκος φησὶν ὅτι τρίτῳ ἔπει καὶ ὁ σκοπὸς γέροντες ; ὅτι εἰκὸς μὲν αὐτῶ ἐσαυρωθῆναι

ρωδου δ' απο τριτης ωρας, απο τ' εκτης
 ο σκ' ο γενηθαι και τα λοιπα ση-
 μεια. οπερ ικανον αυτες επισρεψαι
 ε τω μεγεθι τω θαιματ' μονον, αλ-
 λα και τω δικαιως συμβουαι μ' γδ'
 παντα τα παροινιας τε τε, οπερ
 θεον μονω εαυαν, οτε επαυσαντο
 λεγοντες, και τα παντα εφθενξαντο
 απερ ηθελσαν.

ΤΟΛΩΣ. Ο μ' παρων Ευαγγελισης
 ωει ζιτλω ωραν εσαυρωθ' φησι
 Σωτηρα. ε τ' Ματθαι' ωει τλω εκτλω
 ωραν ο σκ' ο γενηθαι. εικος τ' ην
 ωει τλω ζιτλω ωραν εσαυρωθαι τ' Κυ-
 ριον, φησαι τ' εως τ' εκτης. ο τ' σκ'-
 ο γενηθαι απεσρεψε τες πολλες
 και ηρξαντο αδημονει. ε μονω αλ' ο
 γερονος θαυμα. αλλα και καιρος ην
 μετανασιν τες παροινιαστας. οτε γαρ
 ηρξαντο λυπεισ' οτε τον θυμον κατελι-
 πον και παντα οσα εποικον τε αμα και
 ελεγον. ενιοι τ' λεγουν οτι Μαρκ' μ'
 τ' εωσ' εωσ' μνησθεις ωει ζιτλω
 ωραν λεγ' εσαυρωθαι αυτων. τ' εστιν
 οτε η εωσ' εωσ' γερονε. τ' εστιν γδ'
 ωρα ην
 οτε. ο τ' λοιποι Ευαγγελισαι κ' τλω
 εκτλω εσαυρωθαι εδηλωσαν. εστι δε
 τις εωσ' εωσ' αρχαια λεγουσα, ως ο Α-
 δαμ εκει επαφη ενθα ο Κυρι' εσαυ-
 ρωθ' η. ινα ενθα η αρχη γερονε τ' θα-
 νατος, εκει και τελ' δεξ' η. εδιδδ' αυ
 τ' αυτω πιν και οιν' εσωρησμεν.
 περ' αυτον γδ' ειδος εστιν η σωρη. και
 οξ' μ' χολες εφ' λεγ' Ευαγε-
 λισης κ' αλλ' αλλ' η σωρησμεν ηναι
 πω Κυριω. Και απαντα αυτα εγενον-
 το. σφραγιδος γαρ και απ' αυτων πλη-
 θες εντ' αυτα παντων ποιαντα σω-
 σθηρον. αλλ' εδδ' ο λεγων εδιδδ' αυτω
 πιν και εωσ' ελαβεν, εναπ' τω λε-
 γοντι. και γθισαμειν' εωσ' ηθελε πι-
 ει. εδδ' αυτω μ' γδ' αλλ' εωσ' επε. βαλ-
 λουτες τ' κλορες επι τα ιματια. προς εμ-
 παιγμιν τ' επιεν ως βασιλεως οντα
 πενιχρα. τλω τ' αιπια τ' εωσ' εωσ'

si quid præter res verè gestas con-
 fingere auderent. Sed neque is qui
 dixit eum postquam gustasset di-
 xisse: *Consummatum est*, ostendit
 ipsum bibisse. non enim inter se
 pugnant, simpliciter gustare, & nõ
 bibere; sed benè conveniunt & u-
 num idem sonant. Postquam igitur
 persuadere Pilato nequiverant,
 ut causam necis ejus inscriptam
 cruci tolleret. (Erat hic titulus:
Rex Indæorum) sed is perseverans
 in sententia constanter dixit: *Quod*
scripsi scripsi, ut alius narrat Evan-
 gelista: conati sunt deinde per lu-
 dibria & contumelias ostendere,
 non esse illum Regem. Quomodo
 autem Marcus ait fuisse horã ter-
 tiam, & tenebras esse factas? quo-
 niam verisimile est, ipsum fuisse
 crucifixum ab hora tertia; à sexta
 verò tenebras esse factas, & reliqua
 signa. quod sufficiens erat ad Ju-
 dæos convertendos; non solú ma-
 gnitudine miraculi, sed & opportu-
 nitate, qua tã aptè in id tempus in-
 cidebat, quo jam insultare ac bac-
 chari lassif desiderant, quãdo Deum
 solum reliquerant, quando jam ta-
 cebant, fessi clamorum; ad fatie-
 tatem prolocuti quæcumque vo-
 luerant.

ΤΟΛΟΣ. Πρῆσεν quidem Evā-
 gelista circa tertiam horam cruci-
 fixum fuisse Salvatorem ait: Mat-
 thæus verò circa sextam. Dici for-
 τὲ posset cepisse pendere è Cruce
 hora tertia, & ibi perseverasse usq;
 ad sextam. Tenebræ porrò obortῆ
 conturbarunt plerofque, & cepe-
 runt angi ac mœerere, non solum
 ob prodigium ostensum inusitata
 obscurationis tali hora, sed con-
 scientia sceleris, residente jam pau-
 lulum furoris æstu, verberante re-

cordantes quàm crudeliter innocentem ad necem poposcissent. Ira videlicet qua prius flagrantibus bacchabantur, jam viso ejus, in quem exarserant sanguine ac plagis, in miserationem vertebat: unde acta nunc priora dictaque damnabant. Sunt qui dicant Marcum quando scripsit crucifixum Dominum hora tertia, sententiam qua Cruci adjudicatus est illa hora prolatam respexisse. Cujus deinde executio hora sexta ceperit, qua ceteri Evangelistæ sublatum revera in Crucem significant. Cæterum quædam fertur traditio antiqua, docens Adamum ibi sepultum ubi Dominus crucifixus est: ut ubi mors initium sumpserat, ibi finem inveniret. Dederunt autem ei bibere vinum myrrhatū, amarissima quippe ad gustum myrrha est. Acetum cum felle ait alius Evangelista propinatum Domino: alius etiam aliud quidpiam. omnia hæc facta sunt: Fæce illa confertæ ac furentis multitudinis varia simul contumeliarum genera licentissimè miscente ad vexationem exosissimi capitis, & ad omne ludibrium se patientissimè præbentis. Neque porro qui ait: dederunt ipsi bibere & non accepit, contrarius est alteri dicenti: & cum gustasset noluit bibere. libavit enim, sed non ebibit. Sortes autem jaciunt in vestes, illudentes earum vilitati, quòd tam parum lautè ac splendidè vestitus fuisset qui Rex vocaretur. Causæ inscriptio superposita fuit animo concitandi spectantes in odium patientis, extinguendique misericordiam si qua visis ejus plagis nasceretur: & armandi potius linguas in convicia & increpationes ambitionis in talem, qui regnū affectasset; cum sit res invidiosissima Tyrannis, præsertim ubi ab inope ac vili appetitur. Propterea & inter duos latrones crucifixus est, ut videretur pati tamquam maleficus; & ut impleretur dictum Prophetæ: cum sceleratis reputatus est.

29. Et prætereuntes blasphemabant eum, moventes capita sua & dicentes: Vah qui destruis Templum, & in tribus diebus reædificas,

30. Salvum fac te ipsum descendens de Cruce.

31. Similiter & summi Sacerdotes illudentes, ad alterutrum cum Scribis dicebant, Alios salvos vos fecit, seipsum non potest salvum facere,

32. Christus Rex Israel descē-

ἔθηκαν ἐπὶ αὐτοῦ, ἵνα ὁ διερχόμενος μὴ μόνον ὁδὸν ἐλευσὶν αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ θοιδρωσὶν· καὶ ὑβρίζουσιν ὡς πύραυλον καὶ βασιλέα αὐτὸν ἀσπυρρέοντα. καὶ τὸ γὰρ καὶ μετὰ τὸ τῷ δύο λησῶν σαυρῶσιν αὐτὸν, ἵνα δόξῃ ὡς κακῆργος πάσχων, καὶ ἵνα πληρωθῇ ὁ ῥηθὲν ὑπὸ τῶν προφῆτων· ὅτι καὶ μὲν ἀνόμων ἐλογίσθη.

καὶ ὁ καταπερδιόμενος ἐλασφόμενος αὐτῷ, κινῶντες τὰς κεφαλὰς αὐτοῦ, καὶ λέγοντες, ὦ κατὰ λύων ἢ παῶν, καὶ ὅτι τριῶν ἡμέραις οἰκοδομήσῃ,

σώσον σεαυτὸν, καὶ κατὰ βα δὲ τῷ σαυρῶ.

Ὁμοίως καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ἐμπαύζοντες, πρὸς ἀλλήλους μὲν τῶν γραμματέων ἔλεγον, ἀλλὰ ἔστω Ἦσθ, ἔστω ἢ διωάτῃ σῶσαι.

Ὁ Χριστὸς ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰσραηλ κατὰ

καταβάτω νῦν ἀπὸ τῆς σταυροῦ, ἵνα
 ἴδωμεν καὶ πιστεύωμεν. καὶ οἱ συ-
 νεσταυρωμένοι αὐτῷ ὠνείδιζον αὐ-
 τὸν.

dat nunc de Cruce; ut videa-
 mus & credamus. Et qui cum
 eo crucifixi erant, convitiaban-
 tur ei.

ΑΝΩΝΥΜΟΙ : Καταβάτω ἀπὸ
 τῆς σταυροῦ. Ὁ καταβάνων ἀπὸ τῆς σταυροῦ,
 ὡς ὁ δόλιχομοι, φυγὴν λῶν τῆς θανάτου. τῆ-
 στον ἔν ὅσον ἐφυγῆν ἔδεν κατῆλθεν. ἐκ-
 σίας ἦδ' ἦλθεν ἐπὶ ὁ πάθος. τίς ἦδ' αὐ-
 τῷ καὶ ἠνάγκασε μὴ βυζομεν; ἔτι
 ὁ Ἀθανάσιος.

ANONYMI. *Descendat de cru-
 ce. Descendere de Cruce, ὁ impij,
 fuga mortis fuisset. Mortem verò
 Dominus non fugit; ideò non de-
 scendit. volens enim & spontè ve-
 nit ad Passionem. nam quis ipsum
 cogeret nolentem? Sic Athanasius.*

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Καὶ ἐπὶ
 τῆς σταυροῦ βλέποντες ἀνεσκολοθισμένῳ
 ἐνείδιζον καὶ αὐτῷ ὡς ἀπορροόμε-
 νοι. καὶ ὁ πάντων χαλεπότηρ ὡς ἡμεῖς
 ἐπ' αἰτίας ἀπαπαθῆος καὶ πλάνης τῆς ἀ-
 παπαθῆος. διὸ καὶ ἔλεγον, ὁ Χριστὸς ὁ
 βασιλεὺς Ἰσραὴλ καταβῆτω ἀπὸ τῆς
 σταυροῦ. καὶ πάλιν, ἄλλως ἔσωσον,
 εἰ αὐτὸς ἐδύναται σῶσαι. καί τινος φωνῆς
 αὐτῶν, εἰ ἄλλως ἔσωσον καὶ
 οἶδα τοῦτο κατ' ἀλήθειαν γεγνηὸς, πῶς
 ὅσον αὐτῶν ἔσωσον εἰ αὐτὸς πᾶσι
 ἔξελείπει χερσίν; ἀλλ' ἐντυθεὶν καὶ τῆς
 σφραγίδος ἐπεχέειν Ἀβραάμ. ἔκ-
 ῆν ἔδεν ὡς ἀπορροήν ἡ ἔσαν, οὐδὲ
 δικαιοί. ἐπειδὴ αὐτῶν οὐκ ἔξήραζεν τῆς
 κινδύων ὁ Θεός. ἀκριβέστερ' ὅ Ἀβ-
 καὶ ἐπὶ τῆς λησῶν ἐκπύετο. ὁ μὲν
 ἦδ' Ματθαῖος καὶ Μάρκος ὡς ἀφ' ἑ-
 χροῦτες εἶπον. ἐπὶ καὶ οἱ συνεσταυρωθέντες
 ὠνείδιζον αὐτὸν. ὁ ὅ Ἀβκαὶ εἶνα μὴ
 βλασφημῆσαι, ἢ ὅ ἔφη ὡς ἑπισημαῖν
 αὐτῷ, ὡς καὶ δικαίως ἐπηγάθη μεγάλη
 τιμὴ. ἠδὲ καὶ ὅ καὶ οἱ δύο ἀπορροή
 βλασφημῆσαι, ὅσον εἰδότες ἐφ' ὃ κατε-
 κρίθη. μαθόντες ὅ ἡ μὴ ἔφη ὡς παρα-
 τίσειαυ βλασφημῆσαι, ὡς ὅ ἔφη καὶ
 μαθόντες μὴ ἀπορροήσαι, ἀμετάθετον
 ἔχοντα τὴν πονηρίαν.

VICTORIS ANT. *Etiam in
 Cruce suspensum intuentes, ama-
 ris incessunt dictis ipsi quoq; præ-
 tereuntes; & quod omnium erat
 intolerandum maximè, ea illum
 ut seductorem & impostorem pati
 exprobrant. quare & dicunt: Chri-
 stus Rex Israel descendat de cruce.
 & rursus: Alios salvos fecit, seipsum
 non potest saluum facere. Atqui, di-
 cat istis quispiam, si alios salvos
 fecit; & id verè nosti ab eo factū,
 quidni etiã potuerit se tuis è mani-
 bus eripere? Sed hæc eò pertinebat
 calumnia, ut signa quæ fama erat
 ab eo patrata falsi suspicione tra-
 ducerent. At si hoc argumentum
 valet, nec Prophetæ, Prophetæ fuc-
 rint, nec justi, justi: quoniam eos
 non exemit periculis Deus. Ac-
 curatiùs verò Lucas de Latronibus
 narrat. nam Matthæus & Marcus
 cursim de his agentes, solum illud
 memorant: eos qui crucifixi cum
 eo erant, ipsi conviciatos. At Lu-
 cas distinctè docet: unum quidem
 blasphemasse, ob id ab altero in-
 crepitum; cui justè magna merces
 repromissa sit. Fieri potuit ut am-
 bo initio blasphemarent; nescien-
 tes quam ob causam damnatus es-
 set: cum didicissent autem, alterum
 quidem correxisse blasphemiam;
 alium*

ΤΟΛΩΣ. Οὐ μόνον οἱ στρατιῶται
 βλασφημῶντες εἰς τὸν Κύριον ἐλαϊδύον
 αὐτὸν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἀπορροόμενοι τῷ
 ἴδον ὡς πλάγιον τε ἔσονται.

alium obfirmatum in malitia nequaquã à blasphemando destitisse.

TOLOSANI. Non solùm milites blasphemantes Dominũ maledictis impetebant; sed & prætercunctes fortè per illam viam, seductorem & impium vocabant. Accinebant Sacerdotes dicentes; qui alios salvos fecit, sibi ipsi non confulit: miracula quoque ejus criminabantur ut ficta, & fraudulenter simulata. ne ipsi quidem crucifixi cum eo abstinebant à convicijs in eum. principio quidè ambo; deinde alter illorum respuit; agnoscens innocentiam Christi, ut Lucas testatur, & socium blasphemantem increpans.

NYSSENI. Diligentius Lucas quæ ad Latrones spectant executus est. nam Matthæus quidem, & hic noster Evangelista obiter dumtaxat dicunt; convicijs affectum Dominum etiam ab ijs qui crucifixi cum eo erant. Lucas autem unum ipsorum fuisse ait qui blasphemaverit; à quo alius tantùm abfuerit, ut etiam eo nomine objurgaret socium. Fortè ambo initio in blasphemia consentiebant, ignorantes causam condemnationis Domini, quam deinde cùm cognovissent, alter quidem eorum blasphemare desijt: alterius irrevocabilis ad injuriam impetus fuit. quare ad finem usque in blasphemia perstitit.

33. Et facta hora sexta, tenebræ factæ sunt per totam terram usque in horam nonam.

34. Et hora nona exclamavit Iesus voce magna, Eloi, Eloi, lammasabachthani? quod est interpretatum, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?

ANONYMI. Tenebræ factæ sunt, quasi Sole non sustinente interesse tantæ in Dominum contumeliæ: nec præbere usuram lucis suæ Deicidis, ut ait Gregorius ad Cleodonium, Clamavit autè Iesus

πως ἦ ἐοῖ ἱερεῖς φάσκοντες. ὁ ἄλλος σὺν τῷ ἑαυτὸν ἔσῳζει. πᾶ ἰσχυροῦς αὐτὸν ἐπιπερὶσθῶντες, ὡς φαντασία πη γεγονότα ἐ ἀπάτη. Καὶ οἱ ἑμπερωμένοι ὠνείδιζον αὐτὸν. ἐν ἀρχῇ μὲν ἀμφοτέρω. εἶτα ὁ εἰς ἐπέγνω αὐτὸν ἀναπνεύσας ὁ Λυκάς λέγει, ἐ τῷ βλασφημῶντι ἐπέτημα.

ΝΥΣΣΑΙΟΥ. Ακριβέστερον ὁ Λυκάς πάλιν τῶν λέγων λέγει. ὁ μὲν γὰρ Ματθαίος ἐ ὁ παρὼν Εὐαγγελιστὴς ὡς ἐν παρῶν λέγουσιν, ὅτι οἱ συζυρωθέντες ὠνείδιζον αὐτὸν. ὁ δὲ Λυκάς ἐνα μὲν ἐβλασφημήσας πάλιν φησι. τὸν δὲ εἶρη μᾶλλον ἐπιτιμῶν αὐτῷ. ἴσως ἦ ἐοῖ δύο ἀπὸ τῶν ἐβλασφημῶν. μὴ εἰδότες τὴν αἰτίαν δι' ἣν κατακρίθη. μαθόντες δὲ ὑστερον ὁ μὲν εἰς ἀφῆκε τὸ βλασφημῶν. ὁ δὲ ἄλλος ἀμετάθετον ἔχων τὴν κακίαν μέχρι τέλους ἐμῆνε βλασφημῶν.

» Γενομένης ἡ ὥρας ἕκτης, σκότος ἐγένετο ἐφ' ὅλην τὴν γῆν ἕως ὥρας ἑνάτης.
 » Καὶ τῇ ὥρᾳ τῇ ἑνάτῃ ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς φωνῇ μεγάλῃ, λέγων, ἑλωί, ἑλωί, λαμμά σαββαχθανί, ὅ ἐστι μεθερμῶν μωβόμω, ὁ Θεὸς μου, ὁ Θεὸς μου, εἰς τί με ἐγκατέλιπες;

ΑΝΩΝΥΜΟΥ. Σκότος ἐγένετο ὡς περὶ τῆς ἡλίου ὑποχωρήσαντος τῇ γῆ τῷ δεσπότη παροινιστῆ δὲ ἀνεχομένη δ' ἔτι τὴν οἰκίαν φωταγωγίαν πρὸς θεοκτόνοισι, καθὼς φησι Γρηγόριος ἐν πρὸς Κληδόνιον. ἐβόησε δὲ ὁ Ἰησοῦς πρὸς τὸν

αὐτῶν τῶν ἀνθρώπων τῶν ἰκεσίας ἀνα-
 τέμπων, ὡς δευτέρου Ἀδάμ ἐ δευτέρου
 ἀρχῆς ἡμιόμου τῶν ἡμετέρων γένος.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Εκτῆς
 ὁρας λοιπὸν ἡμιόμου γέρονεν ὅπερ ἦταν
 Ἰησοῦς ἔξ ἑρανοῦ σημεῖον. ὅπερ καὶ
 ἰπέχετο δώσιν λέγων, ἡμεῖς πονηροὶ
 οὐλοχάλις σημεῖον ἐπιζητεῖ, καὶ σημεῖον
 δόθησε τῷ αὐτῷ ἐ μὴ ὁ σημεῖον Ἰωνᾶ,
 ὅταν ὑψώσητε ἡμῶν τῶ ἀνθρώπων,
 ὅτε γνάσασθε ὅτι ἐγὼ εἰμι. καὶ γὰρ πολ-
 ῶ θουμασότερῶ ἐπὶ τῶ σωρῶ πωρο-
 κλωιδυα παύτα ἡμεῶν, ἢ βαδίζοντες
 ἐπὶ τῆ γῆς. Ἐ ὅπερ ἔδεδεποτε πωρο-
 κλωιδυα, ἀλλ' ἢ ἐν Αἰγύπτῳ μόνον ὅτε
 ἰπέχετο. Ἐ γὰρ ἑκείνα τῶ-
 ν πύπος ἡμῶν. καὶ ἵνα μὴ εἰπωσιν, ἐκλει-
 ψῆς ὁ γενηθῆναι, ἀλλ' ἡ τῶ καὶ τῶ
 ἑξ ἑκατον ἡμῶν, ὅτε ἐκλειψῆς συμ-
 ἵνα ἀμύχανον. ἐν μέσῃ δὲ ἡμέρα,
 πάντες οἱ τῶ γῆς οἰκῶντες μάθωσιν.
 καὶ τῶν δὲ φθέρησιν, ἵνα μάθωσιν
 ἐπὶ τῆς, Ἐ αὐτὸς τῶ ἐποίησε, Ἐ γέ-
 νησιν καὶ ἑστῆσιν ἐπιεικέστεροι. Ἐ λέγει
 καὶ ἑλῶν λαμμάσαβαχθανί, ἵνα μά-
 θωσιν ὅτι μέχρις ἑκατάς ἀναπνοῆς ἡμῶν
 πατέρα Ἐ ἐκ ἑστῆσιν ἀντίθεος. διὸ Ἐ πωρο-
 κλωιδυα ἀφῆκε φωνῶν, ὡς αὐτῶ ἡμέ-
 ρων κατὰ δὴλον, ἀλλ' ἡ πάντων δεικνύς αὐτῶ
 ὁμόνοια τῶ πωροῦ ἡμῶν.

supplicationes pro humano gene-
 re ad Coelum mittens, ut secundus
 Adam, & alteræ primitiæ generis
 nostri.

VICTORIS ANT. Sexta deinceps
 hora contigit, quod à Iesu pe-
 tierant è Cœlo signum, quod & se
 se promiserat daturum, dicens: *Ge-
 neratio prava & adultera signum
 querit, & signum non dabitur ei, nisi
 signum Iona Propheta. cum exalta-
 veritis filiū hominis cognoscetis quia
 ego sum.* Sanè multò erat admira-
 bilius, eo in cruce fixo talia fieri,
 quàm eodem ambulâte super ter-
 ram. Tale inquam signum, quod
 numquàm antea evenisset, nisi in
 Ægypto solùm quando Pascha ce-
 lebrabatur. etenim illa horum fi-
 gura erant. Ne autem dicant Eclip-
 sim hanc fuisse naturalem; obstat
 quod quartadecima numerabatur
 Lunæ dies: quo tempore nequit
 Eclipsis naturalis fieri. Meridie
 porrò contigit obscuratio, ut eam
 omnes qui ubique terram incolunt
 pariter observarent. Post hæc lo-
 quitur, ut demonstrat se vivere, &
 hujus prodigij autorem esse, ac sic
 furorem temperarent, & ait: *Eloi,
 Eloi lamafabachthani.* ut intellige-

nt se usque ad ultimum spiritum Patrem honorare, nec Deo esse con-
 arium. quam ob causam sumptas ex Prophetia voces protulit, ut con-
 aret & manifesta per omnia fieret, ipsius cum Patre concordia.

35. Καὶ ἄνθρωποι τῶν παρεστηκότων ἀκού-
 σαντες, ἔλεγον, ἰδοὺ, Ἡλίου φω-
 νῆς,
 36. Δραμῶν ὅς εἰς, καὶ γαμύσας
 ἀπόγειον ὄξυς, πειθεῖς τε καλὰ μω,
 ἐπέπρυνεν αὐτῶν, λέγων, ἀφετε, ἰδὲ
 μω εἰ ἔρχετῶ Ἡλίας καθελεῖν αὐ-
 τόν.

35. Et quidam de circumstan-
 tibus audientes, dicebant, Ecce,
 Eliam vocat.
 36. Currens autem unus, &
 implens spongiam aceto, circū-
 ponensq; calamo, potum dabat
 ei, dicens, Sinite: videamus si
 veniat Elias ad deponendū eum.

ΑΥΤΟΥ. Αλλ' ὅρα καὶ ἑστῆσιν

EIVSDEM. Vide autem quid
 inde

inde ipsis in mentem venerit. Putarunt Ellam vocari. Indocorum militum, hæc, puto, erat imperitia. oblatio verò aceti per spongiam, insanum ac illiberale ludibriū fuit. Itaque non à Iudæis solūm, sed à Gentilibus etiam irrisiones sustinuit Dominus. Illa verba: ut quid? ostēdunt nullam in ipso fuisse causam cur ista pateretur. Porro ipsū non derelictū, prius ipse docuerat dicens: *Non sum solus, Pater mecum est*. In seipso autem figurat statum nostrum. nos enim videlicet verè derelicti & despecti fueramus: postea vocati, & salvi facti passionibus ejus, qui in natura Divina pati non poterat.

37. Iesus autem emissa voce magna, expiravit.

EIVSDEM. Ut ostenderet rem hanc esse potestatis ejus. quid enim ait præsens Evangelista? *Pilatus autem mirabatur si jam obisset*: Et ob hoc ipsum Centurio credidit quod viderat sua ipsum potestate mori. Vox autem hæc qualis fuerit, Lucas in hunc modum exprimit: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum*. Et hoc in nostrarum animarum fructum cedit: quæ solutę corpore, per omnium Salvatorem Christum in manus Dei viventis transmittuntur. Et hoc sciens Petrus scribit: *Itaque qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas*.

TOLOSANI. Tenebræ factæ sunt non in uno loco, sed in universa terra, ut Magnus Dionysius testatur. ne autem quidam dicerent deliquium hoc naturale Solis fuisse; quartadecima Lunæ die cō-

πλὴν Ἀγνοίαν αὐτῶν. ἐνόμιζον γὰρ φησὶ
 Ηλίαν εἶναι καλεῖσθαι. ἡραπρωταῖν
 ὡς οἶμαι ἄγνοια τῆς τότε. καὶ ἡ τῆ
 ὄξυς πάλιν προσαιωγῆ δὲ τῆ ἀσόν-
 γα, τῆς ἀνασθήσε καὶ ἀπαδέντε
 παιδίας ἔργον ἴδω. ὡς καὶ Ἰσδαί-
 κλῶ καὶ Ἑλλουκλῶ χλεύω ἰαί-
 μανεν ὁ Κύριος. ὁ δὲ, ἵνα τί; δείκ-
 νυσιν ὅτι ἔδδῃμία παρ' αὐτῶν αἰτία. καὶ
 ὅτι ἔδκ ἐγκαταλείπει, προσῆσαν
 ὅτι ἔδκ εἰμὶ μόνος. ὁ πατὴρ μετ' ἐμῶ
 ἔστιν. Ἐν ἑαυτῷ δὲ πτωπὶ ὁ ἡμέτερος.
 ἡμεῖς γὰρ οἶμαι ὅτι καταλειμμένοι ἐ-
 παρωραμένοι, εἶτα προσοκκλημέ-
 νοι καὶ σεσωσμένοι τοῖς τῆ ἀπαθῆς πα-
 θεσι.

» Ο δὲ Ἰησοῦς ἀφείσ φωνῆ μεγα-
 λῆν, ἔξῆπρωσε.

ΑΥΤΟΥ. Ἴνα δὲ χθὴ ὅτι κατ' ἔξυ-
 σίαν ὁ πρῶτον γίνεται. τί γὰρ φησὶν ὁ
 παρὼν διαβελισθῆς; ἐθαύμασεν ὁ Πιλά-
 τος εἰ ἦδη τέθνηκε, καὶ ὅτι Κεντυρίων
 δὲ τῆ ὁ μάλισα ὅτισευσε, ὅτι μετ'
 ἔξυσίας ἀπέθανεν. ἡ δὲ φωνή, ὡς φησὶ
 Λυκαῖς, ἴδω, Πάτερ εἰς χεῖρας σου ὄξα-
 θήσομαι ὁ πνυμάμω. καὶ τῆτο γὰρ
 καπῶρθω ἡ ἡμετέρας ψυχῆς δὲ τῆ
 πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ, ὁ εἰς
 χεῖρας Θεοῦ ζῶντος ἀπαλλαθησόμενος
 τῆ σώματός πέμπεσθαι. καὶ τῆτο εἰ-
 δὼς ὁ Πέτρος γράφει, ὡς καὶ ὁ πᾶ-
 ρχοντες καὶ ὁ θέλημα τῆ Θεοῦ πρῶ-
 κτισῆ ὄξαθησόμενος τῆς ἑαυτῶν
 ψυχῆς.

ΤΟΛΩΣ. Σκότος ἐγένετο ὅσα ἐν
 ἐνὶ τόσῳ ἀλλ' ἐν πᾶσι τῆ γῆς αἰς ὁ
 μέγας Διονύσιος μαρτυρεῖ. ὅπως δὲ μὴ
 εἰπωσὶ ἴνες ἐκλήψιν εἶναι ὁ γενησόμενος
 ἐν τῆ πεσαρσκαιδεκάτῃ ἡμέρᾳ τῆς
 σελήνης γέρονε ὁ σκότος. ἡ γὰρ ἐκλή-
 ψις τῆ ἡλίου ἑνωδδόντων παρ' ὀφῶν
 ρων

ρων ἡμετέρας δις-αμύμων . ἐν μέλι δε ἡμέρα ἐξήνετο ἵνα πάντες οἱ τῆς γῆς ἐκέντες μάθωσι ὅτι γενησὶ μὲν . φθάνει δὲ καὶ ὁ Ἡλίου λαμασσαβαχθανίου δεικνύων τὴν ἑσπέρην πατέρα ἡμῶν καὶ μέχρι πλάτης . ὁ δὲ ἵνα τίς δεικνύων ἵτι ἐδὲ μία παρ' αὐτῶν αἰτία . ὅτι δὲ ἐδὲ ἐγκαταλέλειπτο ἕσπερ τῆς πατρὸς αὐτοῦ μαρτυρεῖ ἑσπερῶν , ὅτι ἐμὲ μόνος ὅτι ὁ Πάτερ μου μετ' ἐμὲ ἔστι . ἑσπερῶν δὲ καὶ ὁ ἡμέτερον ἐν ἑαυτῶ . ἡμεῖς γὰρ ἡμῶν οἱ ἐγκαταλελειμμένοι . εἴτα ἑσπερῶν ἡμεῖς οἱ ἐγκαταλελειμμένοι ἕσπερ τῆς Σωτηρίας καὶ σεσωσμένοι τοῖς παθήμασιν αὐτοῦ . ἐπιτὶ καὶ ὡς ἐβραῖον τῆς εἰρηκεν ἑσπερ τῶν ἐβραίων ὅτι ὡν ἕσπερ καὶ ὁ σάρκα . ὅτι ὅτι ποτίζον αὐτὸν ὅπως ἕσπερ τῆς δριμύτητος ἑσπερ τῆς ἀποστασίας . Καὶ ἡ κραυγὴ αὐτοῦ ἡ μεγάλη τὴν ἕσπερ τῆς θανάτου ὅτι καὶ ὅτι ἐκὼν ἀποθνήσκω . τίς δὲ ἵτι ἡ ὡν . ὁ μὲν παρὼν Ευαγγελιστὴς ὅτι ἕσπερ . ὁ δὲ Λυκάς ἐδήλωσε . Πάτερ ἡσ χεῖρας σου ὅτι ἕσπερ τῆς πνεύματος μου .

tigerunt hæ tenebræ ; hoc est oppositis è diametro luminaribus ; quorum coitus in eodē Cœli puncto necessarius est , ut Sol naturaliter deficiat . Perpetrata porrò est hæc obscuratio meridie , ut neminem usquam terrarum degentium lateret id factum . Pronunciat verò Christus *eli lammafabachthani*, ostēdens suam in Patrem reverentiam & venerationem usque ad finem constantem . Simul ut indicet nulla se culpa propria in id supplicii incidisse . si enim sibi esset culpæ conscius , non auderet interrogare cur esset derelictus . Non fuisse autem verè ac omninò derelictum à Patre ipse testatur dum sic prius locutus est: non sum solus, sed Pater meus mecum est . Loquitur ergo in persona nostra quando se ait derelictum . nos enim verè sumus prius derelicti, deinde assumpti à Salvatore, & salvati per passionibus ipsius . Præterea ut Hebræus, hoc dixit de Hebræis , ex quibus exitit

secundum carnem . Aceto verò illum potant, ut ea acrimonia adurgere-
tur ac mortem . Iam clamor ille morientis magnus potestatem ipsius
indicabat & imperium in mortem . unde apparebat eum spontè ac vo-
lenten mori . quæ porrò ista fuerit exspirantis vox, hid quidem Evan-
gelistanon expressit ; sed declaravit Lucas & retulit , hanc videlicet :
Pater in manus tuas commendo spiritum meum .

καὶ ὁ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ ἐσχίσθη εἰς δύο ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἕως κατώ .
Ἰδὼν δὲ ὁ Κενταρίων ὁ παρεστηκὼς ὅτι θανάτου αὐτοῦ , ἵτι ἕσπερ κραυγῆς ὅτι ἐπὶ βουλοῦ , εἶπεν , ἀληθῶς ὁ ἄνθρωπος ἕσπερ υἱὸς τοῦ Θεοῦ .

38. Et velum Templi scissum est in duo, à summo usque deorsum .
39. Videns autem Céturio qui ex adverso stabat , quia sic clamans expirasset , ait , Verè hic Filius Dei erat .

ΑΝΩΝΤΜΟΥ . Τὸ γὰρ ἡμῶν μετ' ἕσπερ ἀφῆκα ὁ πνεύμα ἕσπερ γὰρ ἵ ἀνωκα ἀποπνεόντες ἵσχυρα μὲν κραυγῆς ἀφῆκα τὴ ψυχῆν , ἵτι ἕσπερ τῆ

TOLOSANI . Hoc fuit cum potestate emittere spiritum . neque enim mox expiraturi vires habent ad contendendam vocem, & sic emit-

Y y

emittendam cum clamore animā,
exhausto doloribus corpore, jamq;
istis conatibus impari.

VICTORIS ANT. Hæc vox
velum scidit, & monumenta ape-
ruit: & domum fecit desertam. Fe-
cit autem hoc, nō inhonorans Té-
plum, sed indignos esse Iudæos,
ostendens qui in eo versarentur.
sed & prophetia erat futurę defo-
lationis, prænunciāns etiam desi-
nere oportere Legis umbram, pā-
di autem & monstrari Sancta San-
ctorum, per fidem in Christum ju-
stificatam; ut jam nemine arcente
in interius curramus tabernaculū.
Et quomodo non verus Dei Fi-
lius fuit qui petras dirupit, qui
Orbi tenebras obduxit, qui monu-
menta aperuit, & mortuos ad vi-
tam revocavit, non contactu sui
corporis, utique in cruce positi, sed
nutu ac voluntate sola resuscitans
ipfos? Et propterea non solū mor-
tui resurgunt, sed & petræ scinduntur,
& terra concutitur: ut dicant
eū qui ea faciat, multò magis potuisse
ipfos malè mulctare ac dirūtere.

40. Erant autem & mulieres
de longe aspicientes: inter quas
erat Maria Magdalene, & Maria
Iacobi Minoris, & Ioseph Ma-
ter, & Salome.

41. Quæ cum esset in Galilæa,
sequebantur eum, & ministra-
bant ei, & aliæ multæ, quæ simul
cum eo ascēderant Ierosolymā.

EIVSDEM. Minus terribilis
mulieribus, quàm Apostolis erat
hæc rerum scena. Itaq; permanent
ibi Maria Magdalene, & Mater
Domini, & Ioseph Mater. Propte-
rea & Ioannes ait stetit juxta cru-
cem Iesu Matrem. Ministerium
porrò cuius Evangelista meminit

σώματ' ἢ ἀληθεῖσι.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Αὐτὴ ἡ
φωνὴ ὅ κατὰ πέτασμα ἔρχισε, ἰσὶ τὰ
μνημεῖα ἠνέφξε, καὶ ἢ οἶκον ἐπίη (σὺν
ἐρημον. ἐποίησε δὲ τὸτο, ὅτε ἐνυβρί-
ζων ἢ ναόν, ἄλλ' ἀναξίως αὐτὸς ὀπο-
φύλας τῆς κἀδὲ τριβῆς· ἀλλὰ καὶ ὀπο-
φητεία τῆς μελλούσης ἐρημώσεως ἡ,
καὶ ὡς ἐδὲ (σωτηλέομαι ἢ ἢ νόμος
σκίαν· ὡς ἀδὲ χθλιῶν) τὰ ἄγια τῶν ἱ-
γίων ἡ, πίστεως ἢ εἰς Χριστὸν δεδωκε-
ωμδύης, ἵνα λοιπὸν εἰρηγντ' ἔδει(σ
εἰς τὴν ἐσωτέραν λοιπὸν πρέχων
σκιῶν. καὶ πῶς ὅτε ἀληθινὸς ὁ τῷ
Θεοῦ υἱὸς ὁ πᾶς πέτρας διαρρήξας, τὴν
οἰκωμδύην σκοπέσας, καὶ ἀνοίξας τὴν
μνήματα, καὶ νεκρὸς ἀναβιάσων ὡς κα-
κῶσας, ἔχ' ἀφαιδύης τῶν σώματ' ἢ
ἀνακιδύης ὅτι τῶν σωρῶν, θελήμπε
μόνον ἀνασῆσας αὐτὸς; καὶ διὰ ἔτο
ἔχ' ἀπλῶς ἐγείρον; ἀλλὰ καὶ πῶς
ἐγγνωτῶν, καὶ γῆ σιέσῶν· ἵνα μάτῶσιν
ὡς ὁ πᾶντα ποιῶν, πολλῶν μᾶλλον αὐ-
τὸς ἠδυνάτο καὶ πηρώσων καὶ ἐπῆξ.

Ἡσαν ἢ καὶ γυναῖκες ὀπι. μα-
κρόθεν θεωρῶσων· ἐν αἷς ἡ Μαρία ἢ
Μαγδαλιῆ, καὶ Μαρία ἢ τῆς Ιακώ-
βου τῆς Μικρῆς καὶ Ἰωσὴφ μητῆρ, καὶ
Σαλώμη.

Αἱ καὶ ὅτι ἡ ἐν τῇ Γαλιλαίᾳ
ἠκολούθουν αὐτῷ, ὅ δὲ δεικόντων αὐτῷ· ὅ
ἀλλὰ πολλὰ αἱ (μαβαῶσων αὐτῷ
εἰς Ἱεροσόλυμα.

ΑΥΤΟΥ. Ελατῶν ἡ φοβερῶν
ταῖς γυναῖξιν, ἢ περὶ τῶν ὀποσόλοις ὅ
πράγμα· καὶ ὡς ἀμδύσων Μαρία ἢ
Μαγδαλιῆ, καὶ ἢ μητῆρ τῆς Κυρίης,
καὶ τῆς Ἰωσὴφ μητῆρ. διὸ καὶ Ἰωάννης
ἔφη παρῆναι τῷ σωρῷ ἢ μητῆρα. ἢ
δὲ διακονία τῶν γυναῖκων τῶν ἐπομδύων
τὰ ὀπι τῶν χρημάτων ἀναλώματα.
αναγ-

ναγκαία δὲ καὶ κατὰ θεῶν ἢ ἀναγκαίᾳ
 ἢ γυναικῶν εἰς τὸ γινώσκειν πᾶσι
 ἀπὸ τῆς ἀποκατάστασις, καὶ τῆς ἀναστάσεως
 ἐπισημασίαν τοῖς μαθηταῖς κομίσωσι, τὸ
 ἀποκαταστήσειν τὸν ἀναστάσειν θεωρίας ἀπο-
 κινήσει. ἢ δὲ μητέρα τῆς Κυρίας Ἰσο-
 οπτεῖον λέγειν Ματθαῖον καὶ Μάρκον
 μητέρα Ἰακώβου καὶ μικροῦ καὶ Ἰωσήφ,
 ὅς φησιν ὁ μακάριος Ἰωάννης. Ἀπολι-
 ἀρίστου δὲ μηδὲς μνήμην αὐτῆς πεποι-
 ῆναι φησὶ Ματθαῖος καὶ Μάρκος. ἢ
 ἐκ Σαλώμην ἴσως Ἰσοποπτεῖον λέγειν
 Μαρκον τὴν μητέρα τῆς Ἰωάν Ζε-
 βεδάει, ἥσπερ καὶ ὁ Ματθαῖος ἐμνημό-
 νησεν ἀνωμόως. τῆσιν γὰρ ὡς ἔπι-
 κριτοῦσιν διὰ τὸν μνημονεύσαι κα-
 τὰ εὐαγγελιστῶν.

ΤΟΛΩΣ. Ἐχρίσθη δὲ καταπέτασμα,
 καὶ θεῶν μνήμην αὐτῆς ἄρα τῆσιν ὡς ἢ
 τῆς Πνεύματος χάρις ἀπέστη ἀπὸ τῆς ναῦ.
 καὶ ὡς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων πᾶσι βίβλια
 καὶ θεοπέποιθον. ἢ καὶ γέροντα
 τῶν Ρωμαίων εἰσελθόντων. καὶ τὰς ση-
 μαίνας αὐτῶν εἰς τὰ ἄδυτα εἰσαγαγόντων
 καὶ τὴν χοιρέαν κεφαλῆν. ἢ ὅπερ ἐ-
 κείνοι ἐν ταῖς συμφοραῖς ἐπίσταν ἀφ᾽ ἑ-
 κληνῶν τῆς χιτωνίας, τῆσιν πεποιήκε καὶ
 ὁ ναὸς ὡσπερ ἐμφυχόν ἢ ὅτι τῶ κτίσει
 πείλοχον. ἰδὼν δὲ ὁ Κεντυρίων τετέστι
 ὁ ἐκατόνταρχος ὅτι δραστικῶς ἔξ-
 ἔπνυσε καὶ ἐκείσως, ἐθαύμασε καὶ καὶ
 ἐπίστευσε. διὸ καὶ ὁ Πιλάτος μαθὼν ὡς
 ἦδη τέθνηκεν, ἔξεπλάγη. τὰς ἄλλας δὲ
 γυναῖκας ὡσαύτων ὁ Ευαγγελιστῆς
 τῶν ἐπισημοτέρων ἐμνημόνησεν.

mulierum sequentium, situm erat
 in suppeditatione pecuniæ ad ne-
 cessarios sumptus. cæterum alia
 ex causa necessarium fuit, ut mu-
 lieres huic spectaculo interessent :
 videlicet ut notarent oculis ubi po-
 neretur, & locum Sepulcri: quò
 deinde officio pietatis occurrètes,
 primum resurrectionis nunciũ Di-
 scipulis afferrent. Genus enim jam
 à primæ mulieris per serpentem se-
 ductæ lapsu, publica quadam invi-
 dia damnatum, dignari Deus vo-
 luit prima lætitia & conspectu re-
 surgentis Christi. Porrò Matrem
 Domini intellexisse putandi sunt
 Matthæus & Marcus per matrẽ Ia-
 cobi Minoris & Ioseph, ut ait Bea-
 tus Ioannes. Apolinaris tamen pu-
 tat nullam ejus fecisse mentionem
 Matthæum & Marcum. Salomen
 verò fortassè credendum sit voca-
 tam à Marco matrem filiorum Ze-
 bedæi, cujus & Matthæus meminit
 tacito nomine. Harum tamquam
 insigniorum virtute, ac venerabi-
 lium præ cæteris, faciendam sibi
 putarunt distinctam, eximiamque
 mentionem.

TOLOSANI. Sciffum est ve-
 lum Deo significante per hoc; Spi-
 ritus Sancti gratiam à Templo abi-
 turam, & Sancta Sanctorum om-
 nium & gressibus & visibus pro-
 phanorum aperienda. quod per-
 petratum est ingressis cò Roma-
 nis, & signa sua, ac præterea por-

cinum caput in intima Adytorum inferentibus. Deinde quod Iudæi in
 cladibus ac casibus acerbis faciebant, dirumpentes vestimenta, hoc quasi
 vivens quiddam & præditum anima Templum fecit in injuria & cede
 contumeliosa conditoris sui. Videns autem Centurio, hoc est Dux
 centum militum, ita Christum exspirasse, ut dominium in mortem
 suum magnitudine illa vocis extremæ demonstraret, sicque declarasse
 se volentem mori, admiratus & confessus, credidit. Simili ex causa
 Pilatus audiens jam mortuum, obstupuit. Ad Mulieres quod atti-

net, sciendum : Evangelistam ceteris praeteritis insigniorum dumtaxat meminisse.

42. Et cum jam sero esset factum (quia erat Parasceve, quod est ante Sabbathum.)

43. Venit Ioseph ab Arimathæa nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans regnum Dei, & audacter introiit ad Pilatū, & petijt corpus Iesu.

44. Pilatus autem mirabatur si jam obiisset. Et accersito Centurione, interrogavit eum si jam mortuus esset,

45. Et cum cognovisset à Centurione, donavit corpus Ioseph.

46. Ioseph autē mercatus sindonem, & deponens eum, involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvit lapidē ad ostium monumenti.

47. Maria autem Magdalene, & Maria Iose aspiciabant ubi poneretur.

TOLOSANI. Ioseph ab Arimathæa etsi adhuc serviens legalibus praescriptis, Deum fuisse qui passus fuerat agnovit. & inde concepit audaciam laudabilem, corpus Domini petens à Pilato, haud timidè suæ fortunæ ac status rationes iniens, aut verens ne si hoc faceret opibus spoliaretur, aut calumniam pateretur à Iudæis: sed euncta officio ac religione posteriora ducens, intrepidè petijt damnati corpus. Miratus est autem Pilatus si jam obiisset: existimabat enim, sicut reliqui cruci affixi solebant, diu tracturum spiritum inter cruciatus. quare & è Centurione percontatus est, quam pridem

καὶ ἤδη ὀψίας ἤρουντος, ἵστα ἡὼ τῷ θρασυδί, ὃ βῆτι προσέβηται.

Ἦλθεν Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας ὁ ἐκ τῶν βουλευτῶν, ὅς ἐστι αὐτὸς ἡὼ τῷ προσδεχόμενος τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ, καὶ πολμήτως ἐπέβη πρὸς Πιλᾶτον, ἵνα ἡγήσασθαι τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ.

Ὁ δὲ Πιλᾶτος ἐθαύμαζεν εἰ ἤδη τέθνηκε· ἐπροσεκαλεσάμην δὲ τὸν Κεντυρίωνα, ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ πάλαι ἀπέθανε.

Καὶ γινῶσκων ἀπὸ τοῦ Κεντυρίωνος, ἐδώκεν αὐτῷ τὸ σῶμα τοῦ Ἰωσήφ.

Καὶ ἀγοράσας σινδῶνα, ἐκαθελὼν αὐτὸν ἐπέθηκεν ἐπὶ τὴν σινδῶνα, ἐκατήρηκε αὐτὸν ἐν μνημείῳ, ὃ ἡὼ λαβῆται ἐκ τῆς πετρᾶς, καὶ προσκυύλασε λίθον ἐπὶ τῷ στόματι τοῦ μνημείου.

Ἡ δὲ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ καὶ ἡ Μαρία Ἰωσήφ ἀθεώρων τῶν ἡθῶν.

ΤΟΛΩΣ. Ἰωσήφ ὁ ἀπὸ Ἀριμαθαίας καὶ ἐπὶ δακτύλων τοῖς νομικοῖς ἀπραγμασι Θεὸν εἶπὼν τὸν Κύριον ἐπέγνωσε· κἀνταῦθα ἐπαινετῶν τὸ πάλαιον τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ζητήσας λαβῆναι τῷ Πιλᾶτῳ. καὶ προσεκαλεσάμην αὐτὸν τὸν Κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν αὐτὸν εἰ ἤδη τεθνήκει· ἀλλὰ πάντα δυνήσασθαι ἡγορασίμῳ, ἀδεῖα ἡττιε κατακεκριμένον σῶμα. ἐθαύμασε δὲ ὁ Πιλᾶτος εἰ ἤδη τέθνηκεν. ἐρώμισε γὰρ αὐτὸν ἐπὶ πλείστον διακρίσασθαι καὶ τὸν λοιπὸν δὲ τὸν Κεντυρίωνα ἐπηρώτησεν εἰ πάλαι ἀπέθανε· καὶ ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι μακάριος Ἰωσήφ ὁ τὸν Κυρίου σῶμα καθελὼν ἀπὸ τοῦ ξύλου, ἑκείνην ἐπέθηκεν. Καὶ γὰρ ἦν μαθητὴς τοῦ Κυρίου· καὶ σήμερον βίβηται ἐξ αὐτῶν ἀνάστασθαι· ἦν δὲ καὶ βυβλ.

αλλά τις. τὸ ὅτι καὶ περὶ τοῦ αἰσίουμα
προσῆν αὐτῷ καὶ λήτρημα πολιτι-
όν, ἀφ' ἧ καὶ πολλοῖς ἐπέλαθε κίν-
μηθ' ἰδίᾳ τὴν κακοπραγίαν τῆ ἀγ-
μὴς ὄχλῳ.

ANONYMOY. Εὐφροδὴ φησὶν ὅτι
ἤμετο, καὶ εἶπε ἄλλω καὶ ὅτι νόμου
παρὰ κείνου ταῖ σώματα, ὁ Ἰωσήφ
προφασίον λαβὼν ὅτι νόμον, ἐτόλμησε
ἐξαίρησάου ὁ σῶμα Κυρίου. ὁ δὲ
πάλμπσε διὰ τῆτο. ἦδη γὰρ προσηρ-
ν τοῖς ἀρχιερεῶσιν, ἐπιμελείας καὶ κη-
εῖας ἀξίων ὁ σῶμα τῆ Ἰησοῦ λαβῆν.
αἰσῶ δὲ σινδῶν ἢ ὑφαπλευδίη, τῆ
ἢ θεῶν δῶρων Μακονία ἢ τῆ Ἀριμα-
μὴς ὅτι Ἰωσήφ λήτρημα. ὡς γὰρ ἐκ-
νος ὁ τῆ Κυρίου σῶμα σινδῶν ἐν ἡ-
ας τῷ πύφω παρέτεμψε, δι' ἧ ἄπαν
γένθ' ἡμῶν ἢ ἀνάσασιν ἐκαρπώσατο.
τως ἡμεῖς ἐπὶ σινδῶνος ὅτι ἀρῶν τῆς
προσέσεως ἀγιάζοντες, σῶμα Χριστοῦ
δυσάκτως βύρισκομῆν, ἐκείνῳ ἡμῶν
ηγάζον ἢ ἀφθαροσίαν, ἢ ὁ ὡς Ἰω-
φ κηδηθεῖς, ἐκ νεκρῶν ὅτι ἀναστῆς Ἰη-
σοῦς ὁ Σωτὴρ ἐχαρίσατο.

BIKTOROS ANTIOX. Εἰς μὴ
κόλῳθος, ἀλλὰ μαθητῆς Ἰωσήφ ὁ πα-
αι κρυπτόμῳ, νῦν δὲ μέγα ἑλμη-
ας μὲν ὅτι θύνατον τῆ Χριστοῦ. ἔδδὲ ἡδ'
σημος ἡμῶν, ἔδδὲ τῆ λαοθηλόντων, ἀλ-
αῖ τ' ἐβλήης εἰς καὶ σφῶδρα ὅτι σῶμα.
τε μάλιμα ἢ ἀνδρείαν ἀντέκατο ἢ ἐνι.
ρεδὴν γὰρ ἢ ψυχῶν αὐτῆ τέθεικε ἢ
πρὸς πάντα ἀναδέξαμῳ ἀπέχθειαν
καὶ τὴν αἰετὴν Ἰησοῦν ἀποδῶν ἢ τῷ
λαβῆν μόνον ἔδδὲ τῷ θάψαι πολυτε-
λῶς, ἀλλὰ καὶ τῷ ἐν τῷ μνήματι
ἢ καμῖν ἐνδύσαμῳ. καὶ τῶ δὲ
ἢ ἀπλῶς ὡκονόμητο, ἀλλ' ὡς μῆ-
ε ὑποψίαν ἵνα φίλῳ ἡμέσαι ὅτι
περὶ αὐτὸ ἐπέρε ἀνέση. αἱ ὅτι προσηρ-
δῆσαι γυναικῶσιν προσηδρῶσιν, ἔδδὲ
ἔδδὲ πῶ ἡμῶν αἰετὴν εἰδῆσαι. διὸ
καὶ δῶρε ἐκόμεσαν, ὡς εἰ λυφῆσιν

animam efflasset. efflarat autem
ante horam. At Beatus Ioseph de-
positum è ligno Domini corpus
sindone involvit. Erat enim Di-
scipulus Domini, vita venerabilis,
& omni virtute ornatus. erat autè
& Senator, quod Dignitatis nomē,
& functio est politica, in qua vixis-
se sanctè fuit cò laudabilius, quod
multorum animis periculosus ille
honor est, propter insitam vulgo
peccandi licentiam.

ANONYMI. Cùm jam serò
esset, nec liceret per Legem inse-
pulta jacere corpora; Ioseph Legis
obtentu ausus est poscere corpus
Iesu. quod audacter id fecisse ait
Evangelista, innuit Iosephum hoc
facto periculum haud dubium cò-
templisse. non enim poterat igno-
rare quin summos Sacerdotes of-
fenderet, curando tam honorificè
corpus Iesu, quem ipsi tanto odio
necassent & inhonoratum vellent.
Sindon autem munda explicata di-
vinorum donorum ministerio, A-
rimathæi Iosephi ministerium est.
ut enim ille involutú sindone Do-
mini corpus sepulcro immisit; per
quod univèrsum genus nostrú re-
surrectionis fructum accepit; sic
nos in sindone panem propositio-
nis sanctificantes, corpus Christi
sine ulla dubitatione reperimus, il-
lam nobis scaturiens incorruptio-
nem, quam à Iosepho sepultus, ex-
ciratus autem à mortuis, nobis Sal-
vator indulsit.

VICTORIS ANT. Etsi non
comes tamen Discipulus Christi
Ioseph, pridem occultus, nunc au-
dacter se prodens post mortè Chri-
sti. non enim ignobilis erat, aut
obscurus è plebe, sed unus è Sena-
tu, & valde illustis. in quo ma-
ximè

ximè fortitudinem ejus spectare licet. nam quantum in ipso fuit animã posuit, certæ morti se offerens imminenti ex odio Civitatis Christo infensæ, quam in se irritabat tatum in eum mortuum profitens studium. non solùm ejus corpore poscendo tollendoque, sed & aromatibus sumptuosè condiendo; & in monumento novo conspicuè condendo. Id quod extremum non sine peculiari Dei providentia factum est. sic enim præcautum fuit, ne vel prima cuiquam oboriri suspicio posset, non eum surrexisse qui passus & mortuus fuerat in cruce: sed alium quempiam. Assident autem ei prædictæ mulieres, nihil illæ quidè adhuc generosum & eo dignum cogitantes: Idcirco & dona tulerant, ut si se remitteret furor Iudæorum, accedentes ad sepulcrum, sacrum corpus venerarentur; in quo & fortitudinem, & caritatem, & magnanimitatem insignem ostenderunt, tot sumptibus in honorem mortui profundendis, etiam proposito mortis periculo.

ἡ μαρία τῆς Ἰουδαίων, καὶ ἀπελθεῖν καὶ περιχυθῆναι, ἀνδρίας τε καὶ φιλοσοφίας ἔμεγαλοψυχίας πολλὰ ἐνδεδυμένας τὴν ἐν χρεῖμασι τὴν μέχρι θανάτου.

S C H O L I V M.

Ante quartum hinc versum in nostro Cod. Græco legebatur, ὅτι ἀληθινὴ μαρία τῶν Ἰουδαίων reposuimus ex conjectura, ἢ ἀληθινῶν, quomodo non dubitamus quin Autor scripserit.

C A P V T XVI.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν 15'

- 1. ET cùm transisset sabbathū,
- » Maria Magdalene, & Maria
- » Jacobi & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent
- » Iesum.
- 2. Et valde mane una sabbathorum veniunt ad monumentum orto jam Sole.
- 3. Et dicebant ad Invicēs; Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monumenti?
- 4. Et respicientes viderunt revolutum lapidem. Erat quippe magnus valde.
- 5. Et introeuntes in monumentum viderunt juvenem sedentē in dextris coopertum stola candida: & obstupuerunt.

- » ΚΑΙ ἀναβρομίζοντες τῶν σαββάτων,
- » Μαρία ἡ Μαγδαλινη, καὶ Μαρία
- » Ἰακώβου, καὶ Σαλώμη ἡ ἑσπέραια
- » ἀρώματα, ἵνα ἐλθόντων ἀλείψωσι τὸ
- » Ἰησοῦν.
- » Καὶ λίαν παρῶν τῆς μιᾶς σαββάτων
- » των ἔρχονται ὅτι τὸ μνημεῖον ἀνατείλαντος τῶν ἡλίου.
- » Καὶ ἔλεγον ἀλλήλοις, τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸ λίθον ἐκ τοῦ στόματος τοῦ μνημεῖου;
- » Καὶ ἀναβλέψασα θεωροῦσιν ὅτι ἀποκεκλιῆται ὁ λίθος. ἡ γὰρ μέγας σφόδρα.
- » Καὶ εἰσελθόντες εἰς τὸ μνημεῖον,
- » εἶδον νεανίσκον καθήμενον ἐν τοῖς δεξιotois, περιβεβλημένον σιτῶν λευκῶν. καὶ ἐξεθαμβήθησαν.

ANONYMI. Lapidem monumenti post resurrectionē

AΝΩΝΥΜΟΥ. Τὸν λίθον τῶν μνημεῖου μετ' ἧς ἀνάστασιν τῶν Κυρίου ὁ ἄγγελος

Marci locus casu quodam fuerit: sed ne gratis huc confugisse videamur: sic legemus istam Marci sententiam, ut post illa verba; *surgens autem*, interpuncticulam ponamus: tumque subjungamus, *mane una sabbati apparuit Maria Magdalena.* ut sic illud: *surgens* referatur ad tempus indicatum à Matthæo per illa verba: *vespere sabbati* (quo tempore resurrexisset Christum credimus) quod autem sequitur cum alterum sensum auspicetur, connectemus ijs quæ post dicuntur. Eum enim qui vespere sabbati, juxta Matthæum, resurrexerat, narrat mane visum à Maria Magdalena. Id autem & Ioannes docet, testificans & ipse una sabbati, mane, visum à Magdalena Dominū, ut ex his constituenda duo tempora sint; alterum Christi resurgentis vespere sabbati, alterum ejusdem Salvatoris redivivi apparentis mane. Sed neque illud: *respicientes viderunt revolutum lapidem*, contrarium est ei quod Matthæus ait: Post adventum mulierum ad monumentum terræ motum factum esse magnum: & Angelum Domini demissum è Cælo, accedentem revolvisse lapidem. nam interim dum, juxta quod narrat Marcus, colloquuntur secum invicem mulieres dicentes: *Quis revolvit nobis lapidem?* nondum tunc videlicet revolutum, descendens Angelus revolvit: & sic respicientes viderunt revolutum lapidem. Revolutionem ergo ipsam lapidis factam per Angelum tacuit Marcus, satis habens illam dictam à Matthæo. si verò Matthæus quidem dicit: super lapidem sedisse Angelum: Marcus verò vidisse mulieres

ὅτι ἐξῆς ἑτέρας ὃν Μαρκίου ὡρασαπικόν
 Συναφωιδυ τοῖς ὀπιλερομυοῖς. ἔ
 γὰρ ὁ ψὲ σαββάτων κτ̄ Ματθαῖο̄ ἐγ
 γεμμέν̄ ἰσορῆ̄ τρωῖ̄ ἑωρακέναι Μαρίαν
 ἢ Μαγδαλιλί. τῆτο γρωῦ ἐδήλωσε
 καὶ Ἰωάννης τρωῖ̄ καὶ αὐτὸς τῆ μῆα τῆ
 σαββάτων ὡφθαῖ αὐτ̄ τῆ Μαγδαλιλί
 μαρτυρήσας. ὡς παρίσταται ἐν τῆ
 κατὰ δύο, ἔ μ̄ ἔ ἀνασείσεως ὡ̄ ὁ ψὲ
 τῆ σαββάτ, ὡ̄ δὲ τῆς τῆ Σωτῆρ̄
 ὀπιφανείας τῆ τρωῖ̄. ἀλλ̄ ἔδὲ τὸ ἀνα
 βλέψαι καὶ θεωρῆσαι ὅτι ἀποκυλίσει
 ὁ λίθος, ἐναντί̄ ὅτι τῶ ὑπὸ τῆ Ματ
 ταῖς εἰρημυῖο, μτ̄ τὸ ἐλθεῖν τὰς γυναι
 κας ὅτι τὸ μνήμα Ἰασημὸς ἐγένετο μέ
 γας, καὶ ἀγγελὸς Κυρίῃς καταβάς ἔξ
 ἔραν̄ τρωσελθὼν ἀπεκύλισε ἔ λίθον.
 ἐν ὅρω γὰρ κτ̄ ὡ̄ Μαρκ̄ διελογι
 ζοντο τρωῖς ἑαυτὰς αἱ γυναικες φάσκου
 σαι, τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν ὡ̄ λίθον;
 μήπω κυλιθέντες, καταβάς ὁ ἀγγελὸς
 ἀπεκύλισε. καὶ ἔπως ἀναβλέψασαι
 εἶδον ὅτι ἀπεκυλίθη ὁ λίθος. τὸ γὰρ
 κυλιθῆναι αὐτὸν ὑπὸ τῆ ἀγγέλ̄ πα
 ρεσιώπησεν ὁ Μάρκο̄ ὡς τῆ Ματ
 θαῖς αὐτὸ εἰρηκότος. εἰ δὲ ὁ μ̄ Ματθαῖός
 φησιν ἐπὶ τῶ τῆ λίθ̄ κεκαθηκέναι ὡ̄
 ἀγγέλ̄, ὁ Μάρκο̄ δὲ μτ̄ τὸ εἰσελ
 θεῖν εἰς τὸ μνημεῖον ἰδεῖν αὐτὰς νεανίσ
 κων κατήμῡ ἐν τοῖς δεξιοῖς περὶ βε
 βλημῡ σολιὺ λυκίλ, ἔδ̄ ἔτω
 ἄφωνία τίς ὅτιν. ἐνδέχεται γὰρ ὃν κτ̄
 Ματθαῖο̄ ἐθεάσαστο κατήμῡ ὅτι ἔ
 λίθον ἔχοντα τὴν ἰδέασ ὡς ἀφανίλ
 τὸ ἐνδυμα αὐτ̄ λυκὸν ἰσείχιων. καὶ
 μτ̄ τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μνημεῖον ὡ̄ αὐτ̄
 θεωρῆσαι τρωάρονται αὐτὰς καὶ ἐν τοῖς
 δεξιοῖς καθεζόμεν̄, ὃν καὶ ἐν εἰδῆ
 νεανίσκων θεωρῆσαι ὁ Μάρκο̄ φησί.
 ποίω γὰρ εἶδῆ αὐτ̄ ἐθεάσαστο ἔκ ἔφη
 σε ὁ Ματθαῖο̄. τὸ ἔν ἐκείνω ὡρα
 λελημῡ. ὁ Μάρκο̄ τρωανεπλή
 ρασε. ὅτι ἀγνοῶ δὲ ὡς ἀφῶρες
 ὀπασίας γεγηῆσαι φησιν ὡ̄ τὴν δοκῆ
 σαν ἀφωνίαν ἀγαύσαι σαρδύζον
 τες

τες, & άλλας εἶ) πᾶς ὡς τῷ Ματ-
θαίῳ γυμᾶκας, ἐτέρας δὲ πᾶς ὡς τῷ
Μάρκῳ, ἢ Μαγδαλιῆς Μαρίας δὲ
πλείλυ σὺν δὲ πᾶσι ἐξακολουθήσας
& πᾶς ἀφορῶν ὀπασίας θεωμένης. &
καρὸν δὲ τὸ ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἀφι-
ξῶς ἀφορῶν εἶ) τῶν Εὐαγγελιστῶν,
ἀλλας καὶ άλλας λεγόντων γυμᾶκας &
τὸς καρῶς & πᾶς ὀπασίας ἀφορῶς.
μὲ τὸ μὴδὲ ἀνατραπῆν τὰ ὡς πᾶσι
ἀλλας λεχθέντα.

postquam ingressæ sunt in monu-
mentum, *juvenem sedentem in
dextris coopertum stola candida;* ne-
que sic discrepantia inter ipsos ul-
la est. Facile enim fieri potuit, ut
quem, secundum Matthæum, vi-
derant, sedentem supra lapidem,
aspectu similem fulguri, & veste
alba sicut nix; eundem postea in-
gressæ monumentum, intus & ip-
sum prægressum, ac quasi dedu-
centem ipsas, cernerent, in dextris

sedentem: quem & specie juvenis visum ab ipsis Marcus refert. nam
qua forma ipsum viderint non expressit Matthæus. quare quod ille præ-
termisit, supplevit Marcus. Non ignoro quosdam qui hæc conciliare
studuerunt, plures hic, & pluribus oblatas excogitasse visiones. Alias
enim putant memoratas à Matthæo, alias à Marco: quibus æquè se pro
eximio affectu, Maria Magdalene immiscuerit: cunctas quæ ad monu-
mentum irent, affectans: & sic sæpius Angelorum visu dignata. Quare
tempus accedentium ad sepulcrum mulierum non unum ab Evangeli-
stis indicatum, sed plura & diversa. Alijs videlicet eorum, & alias me-
morantibus mulieres, & alia tempora, & diversas visiones; ac sic, dum
sibi nota quisq; affirmant, nequaquã evertentibus quæ ab alijs dicuntur.

» Ο δὲ λέγει αὐτῶν, μὴ ἐκθαμβεῖ-
» σθε. Ἰν(ῶν ζητεῖτε (ῶ) Ναζαρητῶν
» (ῶ) ἐσαυραμηνίῳ, ἠγέρθη, ὅθεν ἔστιν
» ὡδε. ἴδε ὁ τόπος ὅθεν ἔθηκαν αὐ-
» τὸν.

» Ἀλλ' ὑπάγετε, εἰπατε τοῖς μαθητῶν
» αὐτοῦ ἐν τῷ Πέτρῳ ὅτι ὡς ἀρχὴ ἡμᾶς
» εἰς τὴν Γαλιλαίαν. Ἐκεῖ αὐτὸ ὄψεσθε,
» καθὼς εἶπεν ὑμῖν.

» Καὶ ἄξειλθόντων ἐφυγον ἀπὸ τοῦ
» μνημείου. εἶχε δὲ αὐταῖς τρόμου καὶ
» ἐκστασης, καὶ ἄδενί εἶπον. ἐφοβήθη-
» πο γὰρ.

ΤΟΛΟΣ. Οὐ μέγα τι ἔδδὲ ἀξιῶν τὸ
θεότητ(ῶ) τῷ Κυρίῳ φρονῶσαι αἱ γυμᾶι-
κες ἐκάθην(ῶ) ἐν τῷ τάφῳ, φυλάττεισασαί
ἀλλὰ καὶ μύρα ἠγόρασαν ἵνα ἀλείψω-
σι τὸ σῶμα τῷ Ἰν(ῶ) ὡς μὴ ἦ δυσώδης
ἐκ τῆς ἀγαλύσεως πάθη. Ἐρηραπικλή
δὲ τὰ μύρα δυνάμιν ἔχον(ῶ) ἀσηπία

6. Qui dicit eis, Nolite expa-
vescere: Iesum quaeritis Naza-
renum crucifixum? Surrexit, nō
est hic; ecce locus ubi posue-
runt eum.

7. Sed ite, dicite Discipulis ejus
& Petro, quia præcedit vos in
Galilæam: ibi eum videbitis si-
cut dixit vobis.

8. At illæ exeutes, fugerunt de
monumento: invaserat enim eas
tremor & pavor: & nemini quic-
quã dixerunt: timebant enim.

TOLOS. Nihil magnum aut
dignum Divinitate Domini sapiē-
tes mulieres affidebant sepulcro,
quasi custodientes. Sed & unguen-
ta emerunt, ut ungerent corpus
Iesu, ne quam gravis odoris auram
mors, ut solet, cadaveri afflaret.

Z unguen-

unguenta enim exsiccandi vim habentia, incorrupta servant corpora. Affidebant porrò sepulcro valde mane. Hoc Matthæus quidem *vespere sabbati*; Lucas verò, *valde diluculo*, dixerunt. *una autem sabbati* Ioannes, hoc est prima dierum hebdomadæ. Surgentes mulieres ad monumentum se conferunt, & inter eundem sollicitæ invicē quærebant: *Quis revolvat nobis lapidem?* Sic ipsis colloquentibus, Angelus revolvit lapidem, feminis id non sentientibus. Et Matthæus quidem ait: Angelum postquam mulieres venerunt revolvisse lapidem, quod Marcus sciens præterijt, dictum de eo fati à Mattheo putans. nō est autem quod quispiam turbetur, si Matthæus quidem Angelum sedisse supra lapidem dicit simpliciter; Marcus verò ait mulieres postquam sunt ingressæ monumentum vidisse Angelum intus sedentem. Fieri enim utrumq; potuit. hoc est ut & extra conspiceretur sedens & intra monumentū. Quidam Expositores alias esse dicunt mulieres à Matthæo memoratas, ab ijs quarum Marcus meminit, cæterum Mariam Magdalenam utriq; turbæ sese adjunxisse, abundantia fervoris & affectus in Christum. Ac primū quidem Angelus mulieres à metu liberat: vetans eas turbari. deinde resurrectionem Evangelizat. ait enim: *Surrexit Iesus*, & addit, *crucifixus*, insigniter exprimendam crucem existimans, per quam contigit mūdo salus. *Sed ite, dicite Discipulis & Petro*. Hic quæritur, quare Petrum ab alijs Discipulis peculiari mentione discreverit? An ut exitium & coryphæum aliorum? An

τηρεῖσι τὰ σώματα. παρεκάθητο δὲ τῷ τάφῳ. λίαν πρωί. τῆς ὁ μὲν Ματθαίου. ὁ δὲ σαββάτων. ὁ δὲ Λυκάς ὁρθρῶ βαθεῖος, εἶρηκε. μίας τῆς σαββάτων ὁ Ιωάννης, τετῆς τῆς πρωῆς τῶν τῆς ἑβδομάδος ἡμερῶν, ἀναστῆσαι αἱ γυναικες ἐρχοντο ὅτι τὸ μνημεῖον. ἐλθούσαι διελογίζοντο λέγουσαι. τίς ἡμῖν δύσκολός ἐστι λίθον; ἔγω δὲ ἀπολογισθῶντων αὐτῶν ἀγγελὸς ἀπεκύλισεν τὸ λίθον, τῆς γυναικῶν μὴ αἰδομένων. ὁ δὲ Ματθαίου φησὶν ὅτι μὲν τὸ ἐλθεῖν τῆς γυναικας ἀπεκύλισε τὸν λίθον ὁ ἀγγελὸς. ἐ δὲ Μάρκος παρεσιώπησεν, ὡς τῆς Ματθαίου εἰρηκότος. καὶ αὐτῶ. ἔδει δὲ τῶ ἀγγέλου εἰ ὁ μὲν Ματθαίου τὸν ἀγγέλον κατῆλθεν ὅτι τὸν λίθον φησὶν ἀπλάως ὁ δὲ Μάρκος μὲν τὸ εἰσελθεῖν εἰς τὸ μνημεῖον ἰδεῖν αὐτὸν τῆς γυναικας ἔσω κατῆλθεν. ἀμφὸς γὰρ ἐνδὲχεται γενέσθαι. τετῆς καὶ ἔξω θεάσασθαι αὐτὸν κατῆλθεν. καὶ ἔσωθεν τῶ μνημεῖου. ἐνοιοι δὲ τῶ δὲ ξηγησαμένων, ἀλλὰ μὲν εἶη φησὶ τῆς τῶ Ματθαίου γυναικας. ἐπέρας τῆς τῶ Μαρκῶ. τὴν μὲν τῆς Μυγδαληνῆς Μαρίας πάσαις τῶς κολλῶν. θερμῶ ἵνα ἔσαν καὶ σαρδαῖαν. καὶ τῶν μὲν ὁ ἀγγέλος ἀπαλάτῃ τῶ δὲ τῆς γυναικας. μὴ ἐκθαμβηθεὶς φάσκων πρὸς αὐτῆς. εἶτα ἐ καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐναγγέλιζε. ἠγέρθη γὰρ φησὶν Ἰησοῦς, πρὸς τῶς. ὁ ἐσωρευμένῳ. σημαίνων τὸν σωτῆρα δι' ἧ τῶ κόσμου γέρονε σωτηρία. ἀλλ' ὑπάγετε εἴπατε τοῖς μαθηταῖς καὶ τῶ Πέτρῳ. τίνας ἔνεκεν τὸν Πέτρον δὲ τῶ ἄλλων μαθητῶν ἐχώρισεν; ἢ ὡς ἔξαιρετον καὶ κορυφαῖον τῶν ἄλλων. ἢ ὡς ἀρνησάμενον καὶ ἐπαυχώμενον τῶ σωτῆρι προσελθόν, ὡς δὲ το βεβλημένῳ ἴσως. ὁ δὲ καὶ ἀληθέστερον ἔστιν, ἵνα μὴ σκανδαλιθῇ ὁ Πέτρος. πέμπει δὲ αὐτῶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν. τῶ θορυβῶ τῶν Ἰσδαίων ἐ τῆς παραχῆς ἀπαλλάττων. αἱ δὲ γυναικες ἐκείσαι τῶ λογισμῶ

μὴ κρη φοβῶ συχθησθαι ὅτι τῆ ὄρα-
 σῆ τῶ ἀγγέλ, κρη τῆ ὄρασῆ τῆς αναστῆ-
 σεως ἔδεν ἔδεν εἶπον ἢ τῆς Ἰουδαίης
 φοβῆμεθα ἢ ἔσθ τῶ φόβῶ τῶν ἰδῶν
 ἄπολλῆσασυ. * * * * *
 λέιπει ὀλίγα ἰνα ἔως τέλος.

ut ex negationis conscientia non
 audenti ad Salvatorem accedere,
 & se fortè irrevocabiliter abjectū
 reputanti, fiducia redeundi sic ad-
 ditur? Hoc equidem verius credi-
 derim. Factum hoc inquam, ne ni-
 mio sui lapsus mœrore desponde-

ret Petrus animum. Iubet autem ire ipsos in Galilæam, à turbis eos re-
 movens, ac tumultu Iudæorum. At mulieres mente turbatæ ac con-
 strictæ metu, quod & Angelum, & apertum vacuumque vidissent mo-
 numentum, nihil cuiquam dixerunt. fortasse Iudæos etiam timentes,
 & isto timore exanimatæ. * *

Defunt pauca quædam ad finem usque.

» Αναστῆς ὁ Ἰησῆς πρῶτῶ πρῶτῆ
 » σαββάτῃ, ἐφάνη πρῶτῶν Μαρία
 » τῆ Μαγδαλιῆ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλή-
 » κα ἐπὶ ἄδαιμόνια.
 » Εκείνη πρῶτῶ ἀπήγγειλε τοῖς
 » μετ' αὐτῆ θρονοῦσι, πινῶσι κρη
 » κλαῖσι.
 » Καὶ κρη ἀκῆσαστες ἐπὶ ζῆ, κρη
 » ἐθεάθη ἔσθ αὐτῆς, ἠπίσησασ.

9. Surgens autem manè prima
 sabbathi, apparuit primò Ma-
 riæ Magdalenæ, de qua ejece-
 rat septem dæmonia.

10. Illa vadens nuntiavit his,
 qui cum eo fuerant, lugentibus
 & flentibus.

11. Et illi audientes quia vive-
 ret, & visus esset ab ea, non cre-
 diderunt.

12. Post hæc autem duobus ex
 his ambulatibus ostensus est in
 alia effigie, euntibus in villam.

13. Et illi euntes nuntiave-
 runt cæteris: nec illis credide-
 runt.

14. Novissimè recumbens illis
 undecim apparuit: & exprobra-
 vit incredulitatem eorū, & duri-
 tiā cordis, quia ijs qui viderant
 eū resurrexisse, non crediderunt.

15. Et dixit eis: Euntes in mū-
 dum universum prædicatè Evā-
 gelium omni creaturæ.

16. Qui crediderit, & baptiza-
 tus fuerit, salvus erit. qui verò
 non crediderit, condemnabitur.

16. Signa autem eos qui cre-
 diderint, hæc sequentur: In no-
 mine meo dæmonia eijcient,
 linguis loquentur novis.

» Μετὰ ὅ παύσα δυοῖν ἔξ αὐτῶν
 » πῶσαστες ἐφανερῶσ ἐν ἐπῆρῃ
 » μορφῆ, πρῶτῶ εἰς ἀγρόν.

» Καὶ κρη ἀπελθόντες ἀπήγγειλαν
 » τοῖς θρονοῖς ἔδῃ ἐκείνοις ὅτι σῶ-
 » σασ.

» Τετῶ ἀνακειμένοις αὐτοῖς τοῖς
 » ἑνδεκα ἐφανερῶσ, κρη ἠνείδισε
 » τῶ ἀπίστῶ αὐτῶν κρη σκληροκαρ-
 » δία, ὅτι τοῖς θεάσασμένοις αὐτῶν
 » ἐμνησμένοις ὅσῃ ὅτι σῶσασ.

» Καὶ εἶπεν αὐτοῖς, πρῶτῶ εἰς
 » τὸ κόσμῶ ἀποῦσα, κρη ἔσασ τὸ εὐαγ-
 » γέλιον πᾶσῃ τῆ κρησῆ.

» Ο πῶσῆσ κρη ὁ βαπτιζῆσ σῶ-
 » σῆσ. ὁ ὅ ἀπίστῆσ κατακριθῆ-
 » σῆσ.

» Σημεῖα ὅ τοῖς πῶσῆσ τῶσασ
 » ὅσῃ σῶσῆσ. ἐν τῶ ὀνόματί μου
 » δαιμόνια ἐκκαλῆσ. γλώσσαις λα-
 » λῆσασ κρησῆ.

Z z 2 18. Ser-

18. Serpentes tollent, Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit: Super ægros manus imponent, & benè habebunt.

19. Et Dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in Cœlum, & sedet à dextris Dei.

20. Illi autem profecti prædicaverunt ubique, Domino cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis.

ANONYMI. Apparuit primò Maria Magdalena. Hanc Eusebius ad Marinum scribens, ait diversam esse Mariam ab ea quæ prius viderat juvenem: atq; ambæ commune Magdalena cognomen a patria trahebant. Post hæc autem duobus ex his ambulantes &c. intelligit Cleopham, & ejus socium, innuens quod de ijs Lucas narrat.

VICTORIS ANT. Ait ipsis juvenis: nolite exprovescere. prius enim illas liberare metu oportebat, & tunc differere de resurrectione. Revocat igitur ipsas à timore tum specie, tum verbis. nam & habitus lætus erat, Resurrectionis nuncio congruens; & voce addidit: Iesum queritis Nazarenorum crucifixum, (non erubescit crucifixum vocare; id enim caput honorum est) Surrexit. unde doces? non est hic. Ecce locus ubi posuerunt eum. Propterea lapidem removerat, ut monstraret locum. Sed ite dicite Discipulis; quia eum videbitis in Galilæa, Per alios aliofque iterari ac inculcari curat faustum nuncium, quem sic maxime credibilem reddebat. Benè autem in Galilæa se visuros ablegat, ubi procul à negotijs, procul à periculis futuri erant; & futurum ibi

», Οφεις αρῖσι· καὶ θανάσιμὸν ἔπι πῖωσιν, ἢ μὴ αὐτοὺς βλάψαι· ὅτι ἀρρώστους χεῖρας ἐπιθήσεται, καὶ κελὼς ἐξέσται.

», Ο μὲν δὲ Κύριος ἔλαλθον αὐτοῖς, ἀναλήφθῃ εἰς τὸ ἕβανόν, & ἐκάθητο ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ.

», Εὐαγγεῖοι δὲ ἀναγγέλλουσι, ἐκλήρυνσαν πανταχῶς, τοῦ Κυρίου συνουσιῶντες, καὶ τὸν λόγον βαβαυῆντος διὰ τῶν ἐπακολουθήσαντων σημείων. Ἀμην.

ANONYMOY. Εφάνη πρώτων Μαρία τῇ Μαγδαλιῇ. πάλιν Εὐσεβίου ἐν τοῖς ἐπιγράμμασι Μαρίνον ἐπίθετον λέγει Μαρίαν τὴν τῆς Θεσσαλονικῆς καὶ νεανίσκον. ἢ καὶ ἀμφοτέρων ἐκ τῆς Μαγδαλιναῖς ἦσαν. καὶ τὸ πάλιν δυοῖν ἐξ αὐτῶν ἀναγγέλλουσι, καὶ τὰ ἐξῆς, τὸς ἀμφὶ Κλεόπαν, καθὼς ὁ Λευκάς ἰσορροπεῖ.

ΒΙΚΤΩΡΟΣ ΑΝΤΙΟΧ. Λέγει αὐτοῖς ὁ νεανίσκος, καὶ μὴ ἐκταμβέθετε. ἀποκρίθη γὰρ αὐτοῖς ἀπαλλάξαι τὸ δέος ἐδὲ, καὶ τότε ἀγαλλεχθῆναι ἐπὶ τῆς ἀναστάσεως. ἀπαλλάττει τὸν αὐτοῖς τὸ φόβον. καὶ γὰρ ὄχημα φανερόν ἐστι ἀναστάσεως σύμβολον, καὶ τοῖς ῥήμασι φησιν, Ἰησοῦς ζῆσθε. Νιζαρηνῶν δὲ ἐσαυρωμένον. ὅτι ἀσχυμῆσαι ἐσαυρωμένον καλεῖται. καὶ γὰρ κεφάλαιον τῶν ἀγίων. ἴδε ὁ τόπος ὅπου ἐθήκαν αὐτὸν. καὶ τὸ καὶ λίθον ἐπέθετο, ἵνα ὑποδείξῃ τὸν τόπον. ἀλλὰ ὑποδείξατε, εἴπατε τοῖς μαθηταῖς ὅτι ὄψεσθε αὐτὸν εἰς τὴν Γαλιλαίαν. καὶ ἐπέστε ἀναγγελλίσεισθε ὅσα ἐποίησεν, ὁ μάλιστα αὐτὰ ἐποίησε πρὸς πάντας. καὶ καλῶς εἰς τὴν Γαλιλαίαν, ἀπαλλάττει τὸν φόβον καὶ κινδύνον, ὥστε μὴ φοβῆσθε διανοχθῆναι τῇ πόσει, ὅτι κατ' ἐξάρτησιν, καὶ τῶν ἰσχυρῶν ἐπιπέσει, σημαίνει αὐτὸν ὡς ἐχὶ ἀρνήσις ἀπόστατο· ἀλλὰ ἢ μετάνοιαν πάλιν

ἄλλω αὐτὸν προσελάβετο, καὶ τοῖς
 ἑταίροις ἐποίησεν ἑναριθμῶ. ὃ δὲ
 ἔελθῶσα ἐφυγον ἀπὸ τῶν μνημείων, Εὐ-
 βίας φησὶν ὁ Καισαρείας, ὡς Μαρία ἡ
 Μαγδαλιναὶ καὶ Μαρία ἡ τῆς Ἰακώ-
 υ καὶ Σαλώμῃ ἠτοίμασαν ἀρώματα.
 ἃ αὐταῖς εἶσιν αἱ καὶ πρὸς τὸν ἔλθῶσα
 ἀνατείλαντες τῆς ἡλίου, ἀλλὰ ἄλλα
 ὄνομα. πολλὰ γὰρ ἦσαν αἱ Κανα-
 νάσαι αὐτῶν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας. αὐτῶν
 αἱ καὶ Μαρκῶν, ἐλθῶσα ἀνατείλαν-
 τες τῆς ἡλίου καὶ ἀπελέστερον πως διέκ-
 νοντες. ἔθεν ἕδεν ἄνεκτον ὡσαύτως
 ἡ, ἀλλὰ πρὸς. καὶ ἀκρόσασα δὲ
 παραγγείλας τοῖς μαθηταῖς καὶ τῶν Πέ-
 τρου ἐφυγον, καὶ ἕδεν ἕδεν εἶπον.
 ἄρῶντο γὰρ. μόνα γὰρ ἀπελθῶσα
 ἡ ἀληθῆ ὄψείας πειθεῖσα ὡς με-
 ἀναπολλῶ ἡλίου ὅπισθεν, ἔ
 ὡσαύτως θεάσασθαι κατὰ τὴν ἡ
 ἀγγελῶν ἡ ἑκαστάωντα, ἔπε-
 ς δύο τῶν ἑσῶ τῶν μνημείων, ἔπε-
 ς δύο τῶν ὡσαύτως τῶν ἄνεκτον ἄ-
 ρων. ἕδεν δὲ ἡνα νεανίσκῶν εἶδον
 ἑβελημένῶν σολῶν λυκῶν ἀνα-
 ὄτως τῆς τῆς ἡμεροῖας αὐτῶν συμ-
 ὄντων τὴν ὄψασιν ἰδῶσα. ἑδ-
 ὡσαύτως, φησὶ, ὡσαύτως ὁ Μαρκῶ-
 ν ἰσορεῖ γυναῖκα ἀνωμόως. ἕδεν
 ἀρῶντες καὶ τὴν Μαγδαλιναὶ με-
 ἑποσάστας θεῶν ἡλίου ἀνατείλαν-
 τες ἀπερεῖν καὶ ἀγνοεῖν, τίς ἀπο-
 ὡσαύτως ἡ λῆγον. ἀλλὰ δὲ φη-
 ν ὅτι ἔπαρῆσεν τοῖς ἐν τῇ ἀνα-
 ἑκαστάων ἡ Εὐαγγελιστῶν. δῆ-
 ὡσαύτως ἐπεσθῆν, ὡς αὐτὸς ἐκαστος ἐν το-
 ὡσαύτως ὡσαύτως παῖσαν ἐλπίδα συμβάν-
 ὡσαύτως ὡσαύτως τῶν γεγονότων, ἀπ-
 ὡσαύτως τὴν ἕχθρον ἐποίησαντο,
 ὡς θεῶν τῶν χαρίτων συγκωλύσεως,
 ὡς φανῆται ὁ ἀπελείων αὐτῶν τῶν
 ὡς ἀναστάσεως θαύματων, καὶ τῶν
 ὡσαύτως δὲ δογμάτων συμφώνως ὡσαύτως
 ὡσαύτως κηρυττομένων.

erat, ut metus nō obstreperet fidei.
 quod autem eximie Petri memi-
 nit, significat mulieribus, haudqua-
 quam cum ob negationē ab Apo-
 stolatu repulsum; sed per pœniten-
 tiam rursus assumptum, & restitu-
 tum in priorē numerum. Circa id,
 quod additur: *At ille exeuntes fu-
 gerunt à monumento*, Eusebius Ce-
 sariensis ait: Mariam quidem Mag-
 dalenam, & Mariam Iacobi, & Sa-
 lomen, præparasse aromata; nō au-
 tem easdem cū his fuisse illas, quæ
 paulò ante orto jam Sole venerant,
 sed alias innominatas. Multæ quip-
 pe erant, quæ simul cum Christo
 ascenderant è Galilæa. Has porrò,
 quæ, prout Marcus refert, venerūt
 orto jam Sole, imperfectiores & ti-
 midiores videri fuisse. unde nec
 noctu prodire ausæ sunt; sed lucem
 expectarunt, & Solis ortum. & cum
 audissent mandari sibi, ut Discipu-
 lis nunciarent & Petro, fugerunt;
 & nihil cuiquam dixerunt. timebāt
 enim, & solæ recedentes non satis
 confidebant de veritate visionis, ea
 tepiditate fidei, quam ostenderant
 tam tardè prodeundo post ortum
 demum Solem. quare nec visione
 sunt dignatæ Salvatoris, nec An-
 geli fulgurantis, nec duorum in-
 tra monumentū, nec duorū virorū,
 quos Lucas memorat. Viderūt au-
 tem dumtaxat unum juvenē coo-
 pertum stola candida. Satis id fuit
 pro exiguitate fidei ipsarum, Hæc
 igitur Marcus de alijs quibusdam
 narrat mulieribus, earum nomini-
 bus suppressis, non enim fieri po-
 test ut Magdalena post tam multas
 visiones, Sole jam orto, anxia &
 ignara quæreret, quis revoluturus
 lapidem esset? Annotat alius hinc
 apparere, non interfuisse presentes
 Evan-

Evangelistas apparitionibus primis Christi resurgentis: ac quæ ab unoquoque de re tam mira, tamque inopinata quod viderat referente audiverant, simplicissimè retulisse, divina illud permittente gratia, ut appareret in affectata ingenuitas ipsorum, in miraculo resurrectionis, & alijs Christi Actis ac dictis concorditer ab omnibus prædicatis.

PETRI

PETRI POSSINI
SOC. IESV PRESBYTERI
SPICILEGIUM
EVANGELICVM.

*Quo quedam colliguntur nonnullis Evangeliorum verbis & locis
obscuris ordine alphabetico digestis declarandis non inutilia.*

LECTORI.

Ne immunis, & ἀσύνβολος ad alienas quasi epulas, Lector, assiderem; in hunc brevem congeffi Commentarium, quæ longa observatione quibusdam tum hujus S. Marci, tum aliorum Evangeliorum locis illustrandis, opportuna sunt visa. In delectu hanc rationem sequebar, ut quæ alibi essent obvia, ferè transilirem. Id profitendum jam nunc fuit, ne quis quæreret, quæ Interpretum eruditissimorum passim extantia satis scripta declararent. Nec tamen nova me omnia glorior afferre: benè tecum agi putaturus, si vel pauca protulisse judicer, quæ hoc serum Spicilegium, post uberrimas aliorum menses, non usquequaque infelix obest. Vale & fave.

¶ I. A B B A P A T E R.

Marci xiv. 36. Christus in summo angore animi orans in horto: *Abba Pater* (inquit) *omnia tibi possibilia sunt &c.* inesse peculiarem emphasim isti formulæ, nemo prudens ex hujus loci conspectu non indicaverit. quænam illa sit investigandi, si possumus, locus hic est. Cuius verbo inesse characterem differentiæ qua Filij à servis discernebantur; & illo proferendo Christum Patri supplicantem usurpare ac significare fiduciam quam trahebat ex originis conscientia. allegareque naturalem necessitudinem qua ipsi ad motus intimè, longè supra conditionem servorum emerent. Hanc esse propriam vim & notionem hujus vocabuli, colligitur ex duplici Pauli loco. Prior ad Rom. viii. 15. *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore: sed accepistis spiritum adoptionis Filiorum, in quo clamamus Abba Pater. Ipse enim spiritus testimonium reddit spiritui nostro quod sumus Filij Dei &c.* Posterior ad Galat. iv. 6. *Quoniam autem estis Filij: misit Deus Spiritum suum in corda vestra clamantem Abba Pater. Itaque jam non est servus, sed filius &c.* Hæc S. Apostolus: quæ satis demonstrant, in usu ac more Hebræorum, *Abba Pater* solemnem quandam ac legitimam fuisse formulam

mulam, qua solis Filijs naturalibus aut adoptivis uti fas esset: servis non item. Sed ut hæc distinctius exponamus; Primum satis constat *Abba* vocem esse Hebraicam, quæ latinè Pater redditur. Est tamen in ea quiddam ex origine mutatum Syra dialecto, qua Christus utebatur, inter Iudeos agens Linguam tunc usurpantes è primæva puritate, Syrorum commercio, deflexam. Nam אב hebraicè Patrem sonat. sed Syra consuetudine adjungebatur & huic & similibus vocibus, א, hoc est A. finale. quo addito geminabatur litera א quod fit illa radix, ut Hebræi Grammatici loquuntur, *de geminantibus secundam*. sicque fiebat אבא *Abba*, hoc est Pater. Cæterum in pronunciatione vocis *Abba* nondum apparebat discrimen Filiorum à servis. utrique enim Patrem Familias ista voce compellebant. Libro iv. Regum cap. v. 13. servi Naaman Syri Dominum sic alloquuntur: *Pater si rem grandem &c.* In Hebræo est אבי *Pater mi*. Dissimilitudo sita erat in voce adjuncta, *Pater*: quam non puto hic usurpari prout equivalet voci *Abba*, & quemvis Patrem significat: sed prout erat proprium Dei nomen. juxta illud Christi, *Nolite vocare vobis Patrem super terram; unus est enim Pater vester &c.* & passim in Evangelijs videmus à Christo ita usurpari Patris nomen, ut propriè primæ Trinitatis Personæ conveniat: planè ut Cajus & Titius, Petrus, aut Ioannes, singulares homines denotant. quid igitur in hoc per mores Hebræorum non licebat servis, quod tamen juris esset filiorum? Adjungere mentioni Patris nomen proprium personæ, quam compellabant. quare dicere servi Naamanis jure suo non possent, *Pater Naaman*, cum tamen *Pater* possent dicere. Hoc clare nos docet Autor Gemaræ Babylonix ad titulum *Barachot*, hoc est, *Benedictiones*.

cap. 11, fol. 17. his verbis. העבדיה והשפחות אין קורין אותם

לא אבא פלוני ולא אימא פלונית, hoc est: *Nec servi, nec ancilla compellant isto modo: Abba, sive Pater N. Imma, sive Mater N.* Ita ille: ex quibus clarè vides Patris nomen adjunctum ad *Abba* non appellativum, sed proprium esse. Et, si ea formula ad hominem dirigeretur, loco ejus ponendum fuisse vocabulum proprium ejus qui compellabatur. uti Dives Epulo apud Lucam *Pater Abraham* dicit. Et hæc fortè ratio est cur liberi homines denominarentur expressa mentione Patrum, ut *Simon Bar Iona*, sive ut alibi scribitur, *Simon Ioannis*, & in alijs passim. quod suos Patres illi ciere nominatim possent: & Simoni, exempli causa, alloquenti Parentem, fas esset dicere, *Abba Iona, Pater Ioannes*. quod servis non licebat. P. Decius apud Livium lib. x. *En Romæ unquam fando audistis, Patricios primò factos esse, non de cælo demissos, sed qui Patrem ciere possent, id est nihil ultra quàm ingenuos*. Fortè huc respexit Martialis Ep. lxxxviii. Libri 1. sic scribens:

E servo scis te genitum blandèque fateris

Cùm dicis Dominum Sosibiane Patrem,

quasi non posset vocare Cajum aut Sempronium, sive quo alio utebatur

tur

proprio nomine Pater ejus : & ideo translaticium ac commune Do-
ni vocabulum ad Patris mentionem adjungeret .

ABIA . Vide infra & huc transfer .

¶ II. A B I A T H A R .

Marci ii. 26. *Sub Abiathar Principe Sacerdotum* . Agit de Davide in
ga divertente ad Dei Tabernaculum tunc in Nobe erectum , & pa-
s propositionis, quod alij non adessent, comedente : Historia narratur
Reg. cap. xxi. sed ibi summus Sacerdos Achimelech vocatur non Abia-
r . Cæterùm certum est ibi tum præter Achimelechum fuisse etiam
iatharem ejus filium, Vicarium , & mox successorem , qui etiam sa-
s præerat vicaria potestate, quasi summus Sacerdos designatus , &
rasque functiones sacras vice Patris senis obiens . unde verè ac recte
eo id factum dicitur . Pari forma loquendi Lucas ait vers. 2. cap. iii.
nnem cepisse prædicare *sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha* .
ous Sacerdos Annas erat: ejus Vicarius & successor designatus Cai-
z : ideo etiam *sub eo* initium prædicationis Ioannis contigit . utpote
& ipse Princeps Sacerdotum erat, licèt in gradu secundo . Vide quæ
ra dicemus verbo *Pontifex anni illius* .

¶ III. ABOMINATIO DESOLATIONIS .

Marci xiii. 14. *Cùm autem videritis abominationem desolationis stan-*
ubi non debet . (qui legit intelligat) Matth. xxiv. 15. *Cùm ergo vide-*
abominationem desolationis , quæ dicta est à Daniele Propheta , stantem
loco sancto, qui legit intelligat . Locus qui citatur Danielis extat Libri
s cap. ix. 27. *Et erit in Templo abominatio desolationis & usque ad con-*
mmationem & finem perseverabit desolatio . Facile convenit inter In-
pretes, tam Danielis, quàm Evangeliorum, abominationem hoc lo-
Idolum intelligi . vice omnium unum adscribam Severum , qui in
tena in Daniele non dum edita quam penes me habeo , sic annotat
istum Danielis locum . βδύλυμα ἔθος καλὴν τῇ γραφῇ τὰς χειροποιήτους
οφὰς καὶ τὰ ἑλληνικὰς ἀστρονομίας ἀγάλματα . *Abominationem consue-*
Scriptura vocare manufactas formas, & Gentilis superstitionis simula-
. è plurimis quæ ad id probandum afferri possent Scripturæ locis pas-
obvijs unum pono . Ezechiel. vii. 20. *Et ornamentum monilium suo-*
in superbiam posuerunt , & imagines abominationum suarum & simi-
rorum fecerunt ex eo . quem locum sic interpretatur Apollinaris in Ca-
na nostra M. S. τὸν χρυσὸν καὶ ἀργυρῶ καὶ τὰς λίθους ἄλλω ἔχῳ ἀλαζο-
κα καὶ ἀσεβείας , παλυτελὲς κόσμους κατασκευάζοντες , καὶ πρὸς εἰδώλων ἐργα-
τὰ πλεῖστα διασκευάζοντες . *Aurum, argentum & gemmas materiam habue-*
ostentationis & impietatis: sumptuosos orātus preparantes, & in Idolo-
fabricationem plenaque expendentes . Non est igitur dubium quin
ominatio hoc loco Idolum intelligatur . Per locum autem sacrum,

A a a

cujus

Baron.
An. 68.

cujus hic mentio est, aliud quam Templum Ierosolymitanum designari, non finit nos credere testimonium recitatum Danielis. *Et erit, inquit, in Templo abominatio desolationis*. Christus enim non quocumque modo *abominationem in loco sacro* futuram ait: sed juxta mentem Danielis Prophetæ eo loco quem citat. Is autem disertè Templi meminit. quo excludi videtur opinio eorum, qui putant tunc abominationem in loco sacro visam, cùm circumdata est ab exercitu Romano Ierosolyma. ab exercitu, inquam, sub signis instructo. Signa autem effigies habebant & rectè *abominatio* dicebantur. & totus ager suburbanus Ierusalem, imò univèrsa Iudæa locus erat sacer, Terra Sancta ideo vocata, ut docet Philo Libro de Legatione ad Cajum. vera hæc: sed nihil ad Danielis locum, qui nominatim Templi meminit. Sunt qui dicant: a Abominationem hic vocari seditiones intra Templum & cædes à discordibus, tempore obsidionis, Iudæis factas. quod putamus cohærere non posse cum notione jam stabilita vocabuli *Abominatio* hoc loco usurpati. Arbitror igitur, abominationem desolationis & hic à Christo, & à Daniele loco laudato memoratam, designare signa Romana muris Templi illata à Romanis militibus scalis in eos nitentibus. Audiatur Iosephus hæc distinctè narrans in libro *ἑξὶ ἀλώσεως* de *Expugnatione*, seu de bello, sexto, cap. xxiv. juxta Græcam editionem Basileensem anni 1544. qua utebar. nam Latina aliter numerat: *Ⓞ δὲ ἀνερέγκαντες τὰς σημαίας, ἑξὶ ἀπὸν ἐπολέμουν, ἠνὼν ἡ γὰρ μοι καὶ πρὸς ἀιοχμῆν τῶν τῶν ἀρπαγῶν. τέλ. Ⓞ δὲ καὶ τῶν σημαιῶν Ⓞ Ἰσραῖλοι κρατῆσι, καὶ τὸς ἀναβάντας ἀφθέρσον*. Hoc est: *Illi verò (milites videlicet Romani) cùm intulissent signa, circum ipsa preliabantur, grave ac sibi turpe arbitrati fore, si ea ipsis eriperentur. Tandem tamen Ⓞ signa venerunt in potestatem Iudeorum; Ⓞ qui ascenderant ab ipsis interfecti sunt*. Et paulò post: *ὁ Ἰτίος ὡς εἶρα τῶν ἐπὶ τοῖς ἀλλοτριῶν ἰεροῖς φειδῶν, πρὸς βλαβῆς τοῖς σπασιώταις γνοιδῆναι ἐφόνε, τὰς πύλας πρὸς τῶν ὑφάπην*. Hoc est: *Titus autem, ut vidit gravi suorum militum damno ac cæde parci alieno Templo, ignem admoveri portis jussit*. quo, ut deinceps distinctiùs exequitur Historicus, totum Templum conflagravit. Ego in hoc momento sitam veram *ἀπόβαθιν* ejus, quod tractamus Christi & Danielis oraculi puto. Nimirum expugnata jam urbe victor Titus omni ope servare Templum propter magnificentiam operis, & loci sanctitatem constituerat. ac propterea vetuerat ne flamma inijceretur. sed quia præsidio tenebatur plurimorum, & desperatissimè resistentium, à duabus oppugnari legionibus jussit. Verùm cùm aries locis diversis murum pulsans multis diebus nihil profecisset ob eximiam firmitatem operis; cùmque portarum suffossio tentata successu caruisset. præcepit ad extremum admoveri scalas, ipse cuncta coram ex Arcis Antoniaæ specula spectans. Irruerunt fortissimè Romani, & Iudæis pertinacissimè repugnantibus, signa injecerunt ad ultimos militum conatus eliciendos, ut fieri mos erat in ancipiti periculo præliorum; cunctis tunc pro se quoque, metu summæ ignominiaæ quæ signorum amissionem seqüebatur, cæco impetu ruere ac nihil non perrumpere solitis quò flagitium præ-

verte-

erterent, & dedecus extremum. At cum à Iudæis capta signa, Romanosque qui murum ascenderant, cæcos ad unum omnes Titus cerneret, projicere tandem coactus est spem ac consilium Templi fervãdi; & quod ætenuis vetuerat, ignem jussit immitti. Signa igitur Romana illata auro Templi, & à Iudæis raptã, *abominatio* fuerunt *stans in loco sacro*, ut Christus loquitur, & ut Daniel disertius exprimit, *in templo*. Eadem item *abominatio desolationis* ideo dicuntur; quia causa fuerunt incendij Templi, absque ista signorum ereptione fuisset, Titi victoris clementia servandi. Incendio porrò fugati sunt aut consumpti qui Templum inlecebant aut frequentabant: & sic desolatum ipsum est, non tantum in æsens, sed & in posterum. omnibus enim & ædificijs ibi destructis; & his sacris ablatis aut corruptis, locus amplius non erat futurus ulli sacre functioni. ac reædificatione Templi ejusdem, Divina providentia, ut prophetiæ denunciaverant, in omne deinceps tempus impedienda; æterna ea futura desolatio erat ac vastitas, juxta Danielis dictum: *Et erit in Templo abominatio desolationis & usque ad consummationem & finem perseverabit desolatio.*

¶ IV. A B I A.

Luce i. 5. *Fuit in diebus Herodis Regis Jude Sacerdos quidam nomine Zacharias de vice Abie.* Cave credas Euthymio & Tito Bostrensi, aut aliis alioqui quantivis pretij, qui Abiam hic quemdam comminiscunt æqualem Zachariæ, cum quo is partitis vicibus Sacerdotij functionis obiret. Toletus Theophylactum ijs adjungit; qui tamen eorum sententiam recitat potius quam sequitur; imò reprobatur ac refellit: & meriti quidem. Vixisse quippe hic memoratum Abiam temporibus David. Regis docet nos liber 1. Paralipomenon cap. xxiv. ubi refertur: jusse Davidem recenseri Familias omnes posterorum Aaronis, quibus jus esset sacrificandi: & cum Aaron duos tantum filios habuisset qui propagassent prolem, Eleazarum & Ithamarem, repertos ex Eleazar stirpe Principes familiarum sexdecim; è rariore Ithamaris profapia, tantum octo. Hos, ne qua confusio cunctis ad sacra ministeria promissè concurrentibus, inter religiosas functiones oriretur, præcepisse Regem sorte ordinari, nominibus omnium conjectis in urnam; ea dicta conditione, ut qui primus educeretur, ipse cum filijs inciperet per hebdomadam unam ministrare in Tabernaculo, sacrificijs & alijs ritibus qui sacerdotalis juris erant, in solidum cunctis obeundis: ita ut per eos septem dies nullus ex alia familia immiscere se ijs posset. cujus verò festivo loco promeretur nomen, is pari jure per sequentem hebdomadam primo succederet; ac sic deinceps: quoad peracto hebdomadam vitiquatuor, & totidem per singulas ministrantium familiarum orbe, iterum ad primam rediretur, ordine in omne tempus reciproca successione continuando. Hæc series à Tabernaculo iinchoata, ad Templum Jerusolomone primò ædificatum, à Zorobabele instauratum, usque ad

Herodis tempora perdurans transfijt . Obtigit porrò in illa sortitione primus locus Ioiaribo , octavus Abiæ , ex cujus stirpe propagatus Zacharias ministrans ea hebdomade , quæ familiæ Abiæ dudum attributa fuerat ; & quod erant multi stirpis ejusdem & ἐφημερίαις Sacerdotes , sorte delectus ut incensum adoleret , Angeli visione dignatus est . non omittam vigintiquatuor Seniores sæpè memoratos in Apocalypsi , ad hos pari numero Principes Sacerdotum videri alludere .

¶ V. ABSQVE SYNAGOGIS .

Ioan. xvi. 2. *Absque Synagogis facient vos .* In Græco pro *absque Synagogis* vox est unica ἀπουναγωγία , quæ eadem in singulari numero usurpatur Ioannis ix. 22. ἀπουναγωγήν γένηται . quod vulgatus vertit : *extra Synagogam fieret .* Satis intelligitur significari hoc verbo hominem communionem sacrorum exclusum , qualem vulgò vocamus excommunicatum & anathema . cùm enim Synagogæ vocarentur apud Iudæos conventus sacræ lectionis audiendæ causâ , vel alterius cuiuspiam religiosi officij obeundi , celebrati , qui ab his ut profani arcebantur , rectè dicebantur ἀπουναγωγοί . Verùm quod addit Christus : *Sed venit hora , ut omnis qui interficit vos , arbitretur obsequium se præstare Deo .* Allusionem habet hoc loco accuratius declarandam ad peculiarem quemdam ritum aut usum Iudæorum , tres gradus ut in impietate ; ita in ejus canonica pœna distinguentium , quorum ultimus esset proscriptio ; & invitatio cunctorum ad eum occidendum , qui ad summum impietatis progressus apicem , dignus videbatur eo supplicio , quod Cainus interfector fratris , meruisse se confitens , deprecabatur Gen. iv. 14. *Omnis qui inveniet me interficiet me .* Exemplum informaverat ejus vindictæ dilaudatus ille zelus Phinees filij Eleazari Sacerdotis , sacrilegum in flagranti scelere iudicatum confodientis , ut refertur Num. xxv. 8. ceterum perversissimè Iudæi hæc Legis & Religionis arma in Christum Legis finem & Religionis autorem vertebant . non modò , ut scribitur Ioann. ix. 22. eijciendo è Synagoga eos qui confiterentur Iesum esse Christum ; sed etiam ob eandem causam Stephanum lapidando Act. vii. 58. & acclamando adversus Paulum referentem conversionem suam ex apparitione Christi sibi oblata : *Tolle de terra hujusmodi ; non enim fas est eum vivere .* ut habetur Act. xxii. 22. ac paulò post conjutando , seseque devovendo , *non manducare , neque bibere donec eum interficerent .* Act. xxiii. 22. Quare hanc perversitatem tacitè arguens ipse idem Paulus , simulque verum usum illius religiosæ severitatis ostendens ; sic scribit ad Corinthios prima cap. xvi. 22. *Siquis non amat Dominum nostrum Iesum Christum sit anathema , maranatha .* quasi diceret : tantum abest , dignos esse occidi tamquam summè impios , à zelantibus Legem , eos qui Christum confitentur & colunt ; ut contra qui eum non amant , proscribi , & ab obvio quolibet mactari mercantur , tamquam omnium scelestissimi ac summi sacrilegi . Eò libentiùs in hoc illustrando Pauli loco , hæc qualicumque

occa-

occasione fortè oblata, immoror, quod ejus plenam declarationem Interpreteres etiam doctissimi, quos quidem videre potuerim, non reddunt. Sed plerique se defunctos arbitrantur, cum responderunt: *maranatha*, sive ut Græcè scribitur *μαρὸν ἀθά*, significare *Dominus veniet*. Imò enim verò: *Dominus venit*. sunt enim non Hebrææ linguæ puræ ac biblicæ; sed corruptæ & azoticæ, voces hæc duæ: *maranatha*. quæ ad verbum significat: *Dominus noster venit* מרן אנתא enim Syriacè, Dominus: possessivum verò affixum plurale Syris est מן. an אנתא *Atha* porrò idem quod בא Ba, id est, *venit*. ut verò fieret: *Dominus veniet* dicendū fuerat מרן ונתא *Maran-Iethe*. Sed parum egimus. quid enim per illum ipsum qui venit Dominum, quid facit ad sententiam hujus loci, *Dominus venit*? Ac si nihil aliud erui fas est, fortassè præstabat in ignoratione mentis persistere. veneraremur mysterium ignotæ vocis; & unum ex arcanis verbis quæ se audisse in tertio cœlo; a alibi gloriatur Apostolus, quasi proprio signaculo ad clausulam illius Epistolæ adhibitum miraremur. nunc istud ita prolatum nescio quid exile, tum verò *b* ἀνακόλαστον & ἀναρτήτων, nec majestatem tuetur Divini verbi, nec congruam expectationi nostræ speciem exhibet. Nimirum latet hic aliquid arcanæ, & καταπροσθηδόντων Ἰουδαίων Iudæorum; quam non frustra Paulus olim à Gamaliele institutus audierat. An non enim ille verè de seipso dixit Act. xxii. 3. *Ego sum vir Iudæus. . . . secus pedes Gamaliel eruditus juxta veritatem paterne legis.* καταδιδυμῶν & ἀκριβείων τῶν πατρῴων νόμων, ut Græcè origines habent. in quibus verbis ἀκριβεία πατρῴων νόμων videtur esse קבלה *Cabala*, sive Traditio Legis arcanæ, & ut vocant, *Oralis*; hoc est, voce viva non scripto declaratæ, quam certa successione à Moyse, atque à Deo, auditione acceptam, Sapientes ad id delecti propagabant; quorum series continua à Moyse ad Christum expansa extat in Libro vulgato, & sæpius cuso, cui titulus est פרקי אבות *PirKe Abot*: & in alio non tam fortè obvio, inscripto שלשלת הקבלה *scelsceleth hacabala*. Et inter eos videre est Gamalilem Pauli Magistrum Scholæ Hillelis Rectorem. Peritus ergo Cabalæ Paulus Apostolus, ut si quid ex Traditionibus Hebræorum tunc ἀγράφως, deinde verò in scripta relatis, ad intelligentiam obscuri ejus dicti conferri poterit, locus non sit exceptioni: esse incredibile Paulum eò respexisse. cum præsertim idem Apostolus ii. ad Timotheum iii. 8. nomina Magorum, qui Mosi restiterunt, ab ipso Mose scripto non prodita, inde hausisse credatur. videmus enim illa, ut à Paulo proferuntur extare in *Midrasch Schemoth* sectione ix. & alia non desunt in Paulinis Epistolis, quæ ad traditiones ἀγράφως aliunde nobis cognitæ alludent manifestè. Non est igitur alienum suspicari rationale hoc quoddam esse quod querimus *Maranatha*, de quo Rabinos interrogare possimus haud sine spe navandæ operæ. Extant autem in Libro cui titulus est: מועד קטן *Mohed Katon*, capite ultimo, & apud Rab. Mofen מלaimonidem Ægyptium in Iad Parte I. Libro *Madda* fol. 22. & sequentibus. & in *Sculchan Aruc* in Parte Iore dea

a 2. Ad Cor. 12.4

b Inconsequens & inconueniens.

c d Patribus ad filios transmissa doctrina.

d non scriptis.

sectio-

sectione 134. & apud alios veteres Magistros Hebræorum, doctrina quædam de Excommunicationibus, & ἀποσυναγωγισμοῖς in illa gente usitatis, quæ ad expositionem hujus loci mirificè quadret. Traditur illic triplicem excommunicationem esse, Prima omnium levissima, vocatur.

נִדְדוּי *niddui*: secunda, gravior **תֵּרֵם**: tertia, extrema & horribilis

שְׁמַתָּה *scemmatha*. Prima illa vox **נִדְדוּי** *niddui* ἐκβλησιν καὶ ἀφορισμῶν ejectionem & segregationem sonat. habetque instar pœnæ quidem; sed

a Commone
nisi.

multò magis comminatio & ὑποτίμησις a est. agitur enim illius primæ censure inflictione, ut avertatur peccator ab institutis malis, & ad pœnitentiam se conferat, salutari perstrictus metu pœnarum graviorum. Hac excommunicatione qui percussus erat; totis triginta diebus hominum commercio arcebat, eatenus, ut ad alios quàm domesticos propius quatuor passibus accedere non auderet. Capillum verò tondere, balneis, aut etiam uxore propria frui, nefas illi esset. Eoque in statu si quis, nullo dato pœnitentiæ indicio, moreretur, infletus abijciebatur, etiam lapide in feretrum injecto, quasi ad declarandum, dignum illum fuisse qui lapidaretur: ut habetur in Berecoth xix. 1. Templum verò adire quidem poterat, sed non nisi alia via, quàm qua populus utebatur, prout fusè perscribitur in Libro *Scille Haggibarim* fol. 2. col. 2. Porrò in Libro *Iore dea*, Expositione Legis 334. fusè percensentur causæ sive casus viginti-quatuor, quorum in aliquem qui incideret, feriri excommunicatione **נִדְדוּי** *niddui* à Iudice poterat. ea verò semel percussus, non nisi pœnitens, & satisfactione exhibita absolvebatur, hac à Iudice, aut Rabbino

qui excommunicaverat ritè pronunciata formula **הוֹתֵר לְךָ מַחֹל לְךָ**

Hutbar leca machul leca, hoc est: *absolutus es remissum est tibi*. quod si contumax aliquis totos dies triginta perseveraret, geminabatur id spatium, & si opus esset, triplicabatur, donec aut resipisceret reus, aut acioris remedij tempus esse videretur. Erat autem id inflictiō excommunicationis secundæ **תֵּרֵם** *Cherem* dictæ. Ea vox desolationem & perditionem sonat. Infigebatur autem non simplici voce, ut prior, sed cum apparatu & pompa speciosa multorum & augustorum rituum. nempe convocato in Synagogam Populo, candelis accensis, execrationes & diræ ex Lege Mosaica excerptæ recitabantur, & intorquebantur in illius caput, qui devovebatur, nominatim appellati; quibus perlectis extinguebantur candelæ. Putabant autem omnia mala in animam & corpus hominis ita devoti ex hac imprecatione irruere. quam in rem subtiliter, ut solent, animadverterunt Rabini vocem **חֵרֵם** *Cherem*; juxta vim numeralem literarum conficere 248. quot nimirum, ut illi ajunt, sunt membra humani corporis; quæ omnia & singula ista execratione maculantur & destruuntur; qui, quo sunt acumine, facillè si veniret ipsis in mentem, huc etiam traherent 248. Præcepta jubentia; quasi ea singula vindictam contemptus aut neglectus sui à Phanatico execrato reposcerent. Hic si perfricaret frontem & contumaciæ callum obduceret, irarum & malorū cumulus in eum devolvebatur ad extremum tertia excommunicationis species

ecies, qua is proscriptus declarabatur, invitatis ad ejus cedentibus
שמת *schamata*, hoc tertium Anathema vocabatur: de cuius nominis
 ymo Magistri dissentiunt. Prima opinio est censentium **שמתא**
scematha dictum quasi **שם מתא** *scam meta*, quod significat: *tibi mors*:
 rem satis apte: ad analogiam grammaticam non congruentissime.
 m & י Iod redundat: & א Aleph finale vocis **שמתא** in ה he verti-
 r. quare verisimilius Rabbi Samuel in *Moed Katon* fol. 17. pag. 1. ex-
 onit **שמתא** *scematha* per hæc verba in unam illam, ut opinatur, con-
 acta vocem **שמתא אתא** *scemama atha*, hoc est, *desolatio adest*, seu,
 stat atque imminet. Sane hac excommunicatione percussus habeba-
 r pro conclamato ac mox perituro: qui enim durare incolumis pote-
 t, cujus trucidationi non tantum impunitas, sed etiam præmium pu-
 nicè proponeretur? idque non vulgare ac temporarium dumtaxat, sed
 celeste ac Divinum; ineundè videlicet à Deo gratiæ certa fiducia, prout
 a Christi verba sonant: *Venit hora ut omnis qui interficit vos arbitretur* Ioan. xvi.
sequium se præstare Deo. Verum quantamcumque probabilitatis speciè
 hæc Rab. Samuelis sententia præferat, tertia tamen est haud paulò me-
 or, atque ad rem nostram, & ad Pauli auctoritatem accommodatio:
 ymologia nominis **שמתא** *scematha*, quæ præterquam sua se verifi-
 litudine, imo evidentia, statim commendat; etiam Autores habet
 imi subsellij Rabbinos. Ajunt, inquam, celeberrimi quique Magi-
 orum Hebræorum **שמתא** *scematha* dici, quasi **השם אתא** *Ha-*
sem Atha. nemo qui literas rabinicas vel primoribus delibaret labris
 ignorat **שם** *scem*, sive præfixo ה he demonstrativo, quod vim habet
 articuli Græcorum **השם** in azotica lingua idem valere quod **יהוה**,
ihova in Biblica; significare, inquam, Deum, & pro augustissimo iu-
 remæ naturæ nomine haberi. adeo ut quemadmodum, ubi scriptum
 a libris sacris occurrit vocabulum **יהוה** *Iehova*, non pronunciat, ob-
 generationem, proprio sono literarum suarum; sed profertur ejus loco:
אדני, *Adonai*: sic etiam in Commentarijs azoticis Lector non ignarus
 traditionum quoties **שם** reperit **מרן** *Maran* pronúciat, quod, ut dixi-
 mus, sonat: *Dominus noster*. Peritus ergo Cabalæ Paulus cum **שמתא**
 etiam anathematis speciè græcè scribens vellet exprimere, vocabu-
 um ejus protulit ut pronunciarì solebat, non ut vulgò scribebatur. quia
 nim **שם** *scem* primam nominis *scematha* syllabam, nomen esse Dei
 ciebat, reverentiæ causa non proferri solitum sono proprio; vicariam
 i vocem *Maran* juxta Magistrorum instituta substituit, & *Maranatha*
 dixit pro *Scematha*. Superest explicandum quare institutum sit, ut hoc
 nomen sive in scripto *Scematha*; sive in pronunciatione *Maranatha*, utro-
 que significans, *Dominus venit* ad tertium istum, quem descripsimus
 excommunicatorum gradum, atque ordinem designandum adhibere-
 tur? Equidem arbitror id factum, ut indicaretur impendere tali homini
 mortem in momenta singula, utpote proscripto, & autoratis in ejus ne-
 cem omnium odiis, atque armis, durare in vita non valenti. Sæpius
 enim in scripturis veteris instrumenti, Magistris Hebræorum, qui in lege
 Dei

Dei meditabantur die ac nocte, notissimis : adeoque ex iis plerasque loquendi formulas trahentibus ; sæpius, inquam, mors, præfertim in vindictam illata, mentione Adventus Domini designatur. Psalm. xcvi. 13. xcvi. 9. Is. iiii. 14. v. 26. lxv. 15. Habacuc iii. 3. *Deus ab austro veniet &c. & mox v. 5. ante faciem ejus ibit mors.* Sophon. ii. 2. Zachariæ xiv. 3. & 5. Malachiæ iv. 1. & 6. & alibi sæpè. Ex quibus expressa illa sunt in novo Testamento : *qua hora non putatis Filius hominis veniet* Luc. xii. 40. Et ejus generis passim in Evangelijs plurima, omnium consensu mortem indicantia. uti ex illa Apocalypsi. iii. 5. *Sin autem venio tibi & movebo candelabrum tuum de loco suo* : hoc est ; privabo te vita : & sic faciam ut tibi successor in Episcopatu detur. Ibid. 16. *Si quò minus veniam tibi cito.* & Cap. iii. v. 3. *Veniam ad te tamquam fur* &c. Inde factum ut *sco-matha*, sive *maranatha Dominus venit* usurpatum fuerit ad indicandum statum hominis in singula, ut dixi, momenta certæ morti expositi, qualis erat relatorum in tertiam excommunicatorum classem, & anathemate *maranatha* percussorum. Hic ad extremum obsequens præcepto veteri coronandi fontem unde hauseris, libenter & gratè profiteor : Hæc de anathemate Iudaico triplici testimonia Magistrorum Synagogæ veterum, indicata olim mihi fuisse à Jacobo Spieghele, quo Tolosæ ante hos annos quinque & triginta literarum Hebraicarum sum Magistro usus, viro in Thalmudica & Rabbinica omnis generis lectione apprime versato.

¶ VI. ÆDIFICARE MONVM. &c.

Luc. xi. 47. Christus ait : *Væ vobis qui edificatis monumenta Prophetarum : Patres autem vestri occiderunt illos : Profectò testificamini quod consentitis operibus Patrum vestrorum.* Notandum, hæc ad Legisperitos dirigi ; cui generi, ut in litibus & iudicijs exercitato, peculiariter convenit hæc testificationis & conjecturæ crimen arguentis mentio. Et fortassè obliquè reprehenditur injusta calliditas eorum, ex argumentis nihil minus per se concludentibus, per cavillatiunculas argutas, crimina in infantes trahentibus. quasi diceret, *Væ vobis qui tam injustè ac calumniosè versamini in hominibus ex vana conjectura criminandis*, ut si vestro exemplo in vos agatur, jure rei peragi possitis cædis Prophetarum à Patribus vestris patrata : quod eorundem Prophetarum sepulcris ædificandis, consequens quiddam ad eorum necem operemini ; sic eisdem assentiri, ac cooperari visi. cujus collectionis totum frigus atque infirmitas in invidiam ac sugillationem paria peccantium conferenda sit ; qui sic admonentur Legis Talionis, cujus multam sibi consciscunt. unde sine injuria possunt ex levi nec concludente indicio damnari, quòd ipsi ejus generis argumentationes infirmiffimas ad simplicium pericula frequentent, Iudicibusque non interdum circumspectissimis, aut acerrimis, arte sophistica fucum faciant. Nimirum genus est ingeniosæ reprehensionis imitatio arte simulata vitiorum, non eos maculans qui se larva sic

ic quadam alieni dedecoris induunt, sed eorum ignominiam traducens, quos ista obliquè censura perstringit. neq; enim sapiens umquam Criticus imputavit Horatio enormitatem ridiculam insolentis metaphoraë, dum ita scribit lib. 2. Ser. Sat. 5.

seu pingui tentus omaso

Furius hibernas cana nive conspuet alpes.

Perfio absurditatem verbi ac locutionis antiquatæ in illo primeq; Satyræ versu;

Antiopa erumnis cor luctificabile fulta.

quippe cum erudito utriusque lectori statim appareat, non illa utrumvis Satyricorum ex suo sensu ac tamquam sibi probata proponere; sed Horatium quidem Furij Bibaculi audaciam castigare, qua in suo quodam Poemate scripsisset:

Iuppiter hibernas cana nive conspuet alpes.

Perfium autem satirico sale defricare scabiem κακοζήλων quorumdam Antiquariorum, qui rancida è Pacuvij, duri & obsoleti jam Tragici, fabulis sublecta vocabula, suis velut gemmas & scitamenta ornandis descriptionibus studiosè captarent, putidè ostentarent. Hoc verò loco procedit etiam censoriæ imitationis ingenium; nempe ad admonendos, ut dixi, delinquentes, quam in se ipsi legem ferant, dum alios manium cavillationum calumniolis laqueis implicant. Simile quodammodo illud est de Debitore decem millium talentorum, qui postquam obli remissum fuerat debitum, corripitur & conijci in carcerem, non siturus inde donec reddat novissimum quadrantem. quod si non placet, è injustum, certè acerbum est, & clementia Domini indignum. Retributionem tamen accipit ex inhumanitate debitoris in conservum. unde queri non potest, cum suo in ipsum egatur exemplo. Potest & illud in hunc locum allegari fortassè non ineptè. Merito suo contingere impenitentibus & sceleratis, ut quæ etiam in ipsis videntur bona, trahantur in crimen: & ut Psalmista loquitur: etiam ipsa oratio eorum (qua nihil aliis commendatius) fiat in peccatum. Id quod ad literam Amano illi, crudelissimo Iudæorum insidiatori, evenit; qui cum accusatus à Regina in convivio, ad eam placandam supplex procidisset in ejus lectulum, eamque oraret, hanc ipsam ejus orationem in atrocissimi flagitij testimonium præcepit. Assueri suspicio rapuit: sic eo viso exclamantis: *Etiam Regiam vult opprimere me presente in domo mea.* Libri Esther cap. vii. 8. ex hoc more quidam apud Latinum Comicum in Epidico Act. ii. Sc. i.

At pol ego te credidi uxorem, quam tu extulisti, pudore exequi.

Cujus quoties sepulcrum vides sacrificas ilico orco hostias

Neque adeo injuria: quia licitum est eam tibi vivendo vincere.

In hic Apoecides, Periphanis ad sepulcrum uxoris piacula ferentis, pietatem, ut tum mores erant, laudabilem, sic interpretatur, ut gratias cum gere putet Dijs inferis, quod se conjugem, velut onere molesto levaverint, ea in orcum rapienda. Huc facit Epigramma Græcum ex lib. 3. Anolog. titulo εἰς ἀνδρας ἐπισημῆς. In viros insignes:

B b b

X ερσι

Κερεὶ καὶ ταπεινάς, τίφθ' ἐκπῶς . ἔχ' ἵνα γένης ,

Ἄλλ' ἵνα μὲ κρύψῃς, τὸν ὃ καὶ οὐ πείθῃς .

*Postquam manu occidisti, sepulcrum condidisti: non ut me sepelias;
Sed ut me occultes . Hoc idem & tu patiaris .*

¶ VII. AGER FIGULI.

Matthæi xxvii. 7. Videtur Ager Figuli vocari locus, ex quo quidquid erat argillæ aut glebæ utilis ad opus figlinum, exhaustum longa plasticæ fuerat: residuo tantum solo sterili strato glareæ, & prorsus ad agriculturam inepto. Proptereaque fundus ille vilioris pretij, facile potuit triginta argenteis parari, hoc est, siclis totidem.

¶ VIII. A M E N .

Et si video vocabulum Amen propagari regulariter posse, ut adverbium affirmandi, è radice **אמן** *Aman credidit*; tamen cum reputo quæ emphasi passim Christus Dominus hac voce, quasi sigillo quodam, sua oracula obsignet, toties iterans *amen dico vobis*; facile assentior Magistris Hebræorum, qui verbum hoc unum ex illis mysticis & ineffabilibus agnoscunt, quæ non tam verba sunt, quam sententiæ compendio per primores vocabulorum literas designatæ: quare nec sonum habent proprium. Nam si (exempli gratia) in insignibus Serenissimorum Sabaudia Ducum FERT legeris, næ tu tertiam verbi *fero* personam expresseris; minimè autem vim propriam illarum quatuor literarum; vocabula hæc totidem indicantium *Fortitudo ejus Rhodum tenuit*. Ita cum **יהוה** Iehova dicis, vocabula quatuor una voce colligis **יהי** *Iibe*, **יהיה** *hoihe* & **היה** *hajab*; hoc est: *Erit, est, &, fuit*. Hoc enim esse proprium Dei nomen, quo à creatis contingentibus discernitur per necessitatem semper extendi, significatur Exodi iii. v. 14. Et clarius exprimit S. Ioannes in Inscriptione Apocalypsis cap. 1. v. 4. *Ioannes septem Ecclesijs quæ sunt in Asia gratia vobis, & pax ab eo qui est, & qui erat, & qui venturus est*. in Græco, **ὁ ὢν, καὶ ὁ ἦν, καὶ ὁ ἐρχόμενος**. quæ prope manifestè reddunt voces illas quatuor, ex quarum initialibus elementis conflatum dixi nomen **יהוה** Iehova. Nam **ἐρχόμενος** pro **ἐσόμενος**, & *venturus* pro *futurus* est positum. Sic Maccabæi nomen, quod Iudæ adhesit Matathiæ filio sententiæ illam è libro Exodi xv. 2. exprimit **יהוה מי כמיך באלים**, *Mi camoca baelim Iehova*, hoc est, *Quis similis tui in fortibus Domine?* quorum quatuor in Hebræo vocabulorum si prima elementa contesseraveris, facies **מכבי** *Mecabi*. quoniam verò has ipsas literas sententiæ istam compendio colligentes, testandæ suæ de Divino auxilio fiducia, Dux ille fortissimus signis suis militaribus ostendebat inscripta, inde ipsi cognomen est factum ipso prope nomine celebrius. Hæc in specimen adduxi, ut ostenderem Hebræis familiarem hunc usum esse: ne quis deinde putet incredibile, cum dicam

Amen

Amen tribus Hebraicis literis totidem hæc vocabula designare
אֲדֹנָי מֶלֶךְ נְאֻמָּן, *Adonai Melec Naaman*, quæ Latinè sonant,
Dominus Rex fidelis. apta commemoratio ad fidem adstruendam nigris
 ac promissionibus Divinis: qualibus ferè in Evangelio solet Christus
Amen, & quidem plerumque geminatum, apponere.

¶ IX. A S C E N D I.

Ioann.xx. 17. Christus redivivus Mariæ Magdalene in pedum oscu-
 la ruenti dicit: *Noli me tangere: nondam enim ascendi ad Patrem meum.*
 Subobscura est connexio illius causalis, *enim*. Multa ad eam declaran-
 dam ingeniosè & eruditè disserunt doctissimi Interpretes; quæ accipio:
 & deosculor. Proponam tamen obnoxie ac sine præjudicio quid & mi-
 hi venerit in mentem; narraboque, ut dici solet, meum & ego somnium.
 quid si dicatur hanc esse hujus loci sententiam. Non est quod mihi
 tam effusè gratuleris isto quem affectas amplexu genuum meorum,
 idcirco quia me vivum è paulò ante mortuo conspicias: Erit mox aliud
 longè amplius, & multò gratulatione tua dignius, nempe Ascensio
 mea ad Patrem, cui propterea ista tam benevola congaudendi officia
 servari sit æquius. Simili exemplo Christus idem Nathaneli dicit,
 Ioannis i. 50. *Quia dixi tibi vidi te sub ficu credis: majus his videbis* &c.
 Trahi fortè ad aliquam similitudinem hujus loci posset quod refert Ci-
 cero Tusculan. quæst. lib. i. sub finem, his verbis: *Hanc sententiam signi-
 ficare videtur Laconis illa vox: qui cum Rhodius Diagoras Olympionices
 nobilis uno die duos filios victores Olympiæ vidisset, accessit ad senem, & gra-
 tulatus: morere Diagora, inquit: non enim ad Cælum ascensurus es.* Ita il-
 le significans summum felicitatis apicem, & cui jure maxima quæ adhi-
 beri homini potest gratulatio deberetur, fore Ascensum in Cælum; si
 contingere mortali posset, quod ipse non putabat.

¶ X. B A R.

Bar Hebraicè **בָּר** filium sonat. ita ut cum dicitur *Simon Bar-jona*,
 Matth. xvi. 17. intelligendum sit, Simonem vocari filium Ionæ, sive, ut
 sibi extensius id nomen scribitur, Ioannis. Simili exemplo Bartimæus
 fuerit filius Timæi, & Bartholomæus filius Tholemæi, sive Ptolemæi.
 ubi observandum: ejusmodi patronymica in quibusdam interdum per-
 sonis designandis frequentius adhiberi, quam singulares ipsis impositas
 appellationes; prout videtur usuvenisse in S. Apostolo Bartolomæo;
 cujus proprium nomen fuisse Nathanaëlem dudum mihi persuasit eru-
 dita de hoc argumento dissertatio Viri docti & optimi Fabritij Pigna-
 celli nostri τῷ μακαρίτη.

¶ XI. BARACHIAS.

Zacharias qui memoratur à Christo Math. xxiii. 35. occisus inter Templum & altare, fuit filius Iojadæ, ut certum habetur ex ii. Paralip. xxiv. 22. quare vel Barachias inest in hunc locum pro Iojada, ut indicat Hieronymus, referens ostendi codices, qui Iojadam hic legunt: vel dicendum, quod idem etiam Hieronymus innuit, verisimiliter allegari posse, Iojadæ homini sancto suæ merito justitiæ Barachiæ cognomen adhæsisse, quod ex Hebræo sonat *Benedictus Domini*. Multa sanè sunt exempla, etiam in scripturis, binominum personarum; aut cognomento quoque aliquando designatarum à propria & vulgo magis nota earum appellatione diverso. Sic Num. xxiv. 17. Seth pro Sem ponitur; cui videlicet id nomen attributum sit, quod Sem inter filios Noe stirpis melioris, & magis Deo probatæ propagator fuit, sicut Seth inter filios Adami. Similiter ex Epist. Iudæ vi. 9. intelligimus Iesum filium Iosedec cognominatum, fuisse Moysen, ex quadam fortè imitatione virtutum aut similitudine actorum aut conditionis illius primi Legislatoris Hebræorum. Ita enim scribit ibi S. Apostolus: *Cum Michael Archangelus cum Diabolo disputans altercaretur de Moysi corpore, non est ausus iudicium inferre blasphemie; sed dixit: imporet tibi Dominus.* Citatur hic sine dubio scriptura vulgo nota & recepta: inde apta coarguendæ pervicaciæ eorum in quos acriter invehitur Apostolus. Non videntur autem ad alium in toto Librorum Canonicorum corpore locum hæc posse referri, quam ad cap. iii. Prophetiæ Zachariæ, ubi sic legitur. *Et ostendit mihi Dominus Iesum Sacerdotem magnum stantem coram Angelo Domini. Et Satan stabat à dextris ejus ut adversaretur ei. Et dixit Dominus ad Satan: increpet Dominus in te Satan; & increpet Dominus in te, qui elegit Ierusalem.* Hunc locum indigitans S. Iudas sciens Cabalæ & Lectoribus traditionum non scriptarum peritis scribens, ex notitia per legem oralem hausta, ut Angeli, qui sine nomine à Zacharia memoratus est, nomen expressit, Michaëlem eam Archangelum nominans; ita ex simili conscientia doctrinæ arcanae tam in se, quam in lectoribus, pro Iesu Pontificis nomine Moysen posuit; quod inde notat esse arcanum cognomen ipsius. Nam quod ait *de corpore* Synecdoche est usitatissima ex parte totum indicantibus. ut enim è spiritu parte hominis totus indicatur homo in illis vulgo tritis vocibus *cum spiritu tuo*: ita & ex altera parte corpore totus interdum intelligitur. imò quidam esse putant quamdam emphasim dignitatis & libertatis in illa circumlocutione per corpus. Qua de re vide Interpretes Virgilij ad illud

Excepto Laurentis corpore Turni,

Ex his fortè conferri aliquid poterit non inutile ad solutionem nodi perplexissimi Matt. xxvii. 9. ubi sic legitur: *Tunc impletum est quod dictum est per Ieremiam Prophetam dicentem: & acceperunt triginta argenteos &c.* Nihil affine his verbis alibi reperitur, quam apud Zachariam Prophetam

am cap. xi. 12. quid igitur inquires, Zacharias nomen in Evangelio mutaverit, & Jeremias sit dictus? Quidni verò, cum Ioannes Elias ibi à Christo sit vocatus? Habuit multa Zacharias Jeremiæ similia, ut Jeremias sui temporis dici posset. Observarunt olim ipsi Hebræi quasi sympathiam & similitudinem genij peculiarē inter hos Prophetas duos; ita ut Zacharias amet imitari locutiones Jeremiæ. Vide quod ille habet cap. i. v. 3. & confer cum Jeremiæ xviii. 11. & xxxv. 15. similiter Zachariæ i. 6. sumitur ex Jerem. xi. 17. & iii. 8. ex Jerem. xxiii. 5. & alia similia plurima. quibus uti vitæ ac rerum gestarum similitudine, qualitateque temporum moti Magistri Hebræorum dicere soliti sunt, spiritum Jeremiæ in Zachariam migrasse. Sed de hoc agemus iterum infra, verbo Jeremias.

Ad confirmationem modò dictorum & illud accumulari potest: quod Petrus dum 1. suæ Canonice cap. v. 13. scribit: *Sabotat vos Ecclesia, quæ est in Babylone collecta.* Babylonis nomine Romam designat propter similitudinem superbiæ ac luxus, quæ inter illam antiquam, & hanc recentiore regnatricem urbem intercedebat. Nec absimili fortè de causa Ezechielis xxvii. 11. & seq. eam Regi Tyri attribuuntur quæ unicè Luciferi Demonum Principi conveniunt, ut necesse sit ibi Luciferum designari appellatione Regis Tyri ob arrogantiam utriusque communem; uti & Isaïæ xiv. 12. Regi Babylonis Luciferi nomen tribuit. Quid quod veterum quoque Scriptores ejus generis mutationes nominum usurpant: Virgil. 3. Georg.

Talis amycei domitus Pollucis habentis

Cillarum

Polluci tribuit equi dominationem, quæ Castoris est propria. nam ut habet Horatius:

Gaudet Castor equis; ovo progeneris eodem

Pugnis.

Pollux inquam frater Castoris pugilatu clarebat, non equitandi arte. A Virgilio ergo Castori tribuitur Pollucis nomen. Sic Alexander Sisypho ait Ephestionem pro se venerat: & hic Alexander est. Huc refer quod Propertius Eleg. 1. l. 3. se *Romanum Callimachum* vocat, & Horatius se ab Amico Alcæum proclamatum refert; quem vicissim ipse Amazonidem, hoc est Homerum nuncupaverit. Iuvenali sævus Pater familias vocatur Antiphates trepidi laris ac Polyphemus. Nec abluat illud vulgi ad occursum hominis supra vulgarem usum prohi, & vitij insensu: *Tertius è Cælo cecidit Cato.* Et multa talia, quæ admirationem mentem transnominetioni Ioiadæ in Barachiam.

¶ XII. B E E L Z E B V B.

Dicunt impij Iudæi Mat. xii. 23. Marci iii. 22. Lucæ xi. 17. de Christo: *In Beelzebub Principe Demoniorum eicit Demonia.* Scimus ex iv. Regum 1. Beelzebub Idolom fuisse, cujus fanum celebre & oraculum erat

in

in Accaron, quod voluisse consulere magno stetit Ochosię Regi. quia verò בעל Baal Dominum, & זבוב Zebub muscam sonat, intelligimus Deum istum haudquaquam ex illorum genere, qui myiodæ aut myiagri dicti Plinio lib. x. cap. xxvii. & l. xxx. cap. vi. muscas abigebant, è contrario, quasi earum satellitio delectatum, magnas earum nubes nidore victimarum aluisse. Cur autem cum Iudæi Principem Dæmoniorum appellabant? opinor ideo, quoniam qui Dæmones Magos Pharaonis in Aegypto contra Moysem juvabant, in eo summam suę potentię posuerunt, ut aquas in sanguinem verterent, & ranas educerent: ad ciniphes, multò autem minus ad muscas producendas, pertingere nequiverunt, ut narratur Exodi viii, quare hic Deus Accaronita, qui coeli sui crassiore tractu, & fimo ac fumo culinæ pinguioris muscarum examina densissima ebulliens ex adytis, eas creare videretur, Princeps Dæmoniorum dici à Iudæis meruit, res Ægyptias libro Exodi narratas in animo habentibus; utpote Dæmonijs Pharaonis haudquaquam, ut apparebat, vulgaribus mediocrisque virtutis, manifestè potentior.

XIII. B E N E F I C I.

Luc xxiii. 29. *Reges gentium dominantur eorum, & qui potestatem exercent inter eos Benefici vocantur.* Alludit Christus vocem Hebraicam נְבִידִים *nebidim*, quæ significat Principes, & est à radice נָבַד *nabad*, quæ significat spontè ac libenter largiri, liberalem esse. unde quod benigna profusio maximè deceat Reges ac Principes, ipsi נְבִידִים *nebidim*, hoc est *Benefici* proprio vocabulo dicti sunt, Græcis *εὐεργεταί*. Inde occasionem sumemus conciliandi vulgatam nostram cum Hebraica veritate in Psal. cxi. v. 3. ubi nos legimus: *Tecum principium &c.* Septuaginta *μετὰ σὺ ἢ ἀρχή*, Hebraizantes vertunt: *Populus tuus spontè*. Legitur in Hebræo fonte עַמְךָ נָבַדְתָּ *Immecca nedaboth*. quod ad primam vocem attinet, licet עַם significet *populum*; tamen præpositionem, quæ latinè *cum* redditur, exprimi eisdem literis, manifestum & in confesso est, unde quin *immecca* rectè verti possit *tecum* negari non potest. Secunda vox נָבַדְתָּ potest legi *nedabeth*, & verti Græcè ἀρχή, hoc est *Principatus*, qua notione *principij* vocem ibi vulgata usurpat. quod si quis perpendat punctationem, quæ ibi compareret retinendam. Legamus sanè *nedaboth* in plurali, enallage usitata numeri, eadem significatione *Principatus* ducta ex vocabulo *nedabim* Principes indicante.

XIV. B E T H A B A R A.

Ioann. 1. 28. juxta Græcum textum, ut hodie legitur; Ταῦτα ἐν Βηθαβαρᾷ ἐγένετο πρὸς τὸ Ἰσραὴλ, quæ cum verti, ut apparet, deberent: *Hæc in Bethabara facta sunt &c.* Vulgatus tamen noster in omnibus etiam antiquissimis exemplaribus & Cod. MS MS, Syro quoque Interprete ad-

stipu-

ripulante Bethania reddit pro Bethabara . Hęc interpretationum divor-
 tia facilè conciliantur Hebręarũ originum, si consulantur, arbitrio . quid
 enim sonat ex vocis etymo *Bethabara* בית-עברה, nisi locum ubi
 transfretatur à viatoribus flumen; Portitorẽ cum scapha præstò sese
 exhibente ad trajiciendos, quibus ultra citrove amnem commearẽ ani-
 mi aut rei causa vel libet, vel necesse est? Notũ videlicet quid significet
 עבר *abar* transire; propriè de trajectu fluviorum aut fretorum . un-
 de Abram *Hebręi* nomen accepit, quod transmisit in posteros. sic enim
 vocatus est quòd ex Mesopotamia transmissio amne transisset in Syriam,
 sicut indicatur Gen. xiv. ubi pro *Abram Hebręo*, quod in Vulgata legi-
 tur ex אברם העברי *Abram habibri* à Mose positum in Originibus,
 septuaginta reddunt ἀβραμ τῷ πατριῶτι. Sonat autem πατριῶτι apud Grę-
 cos *transamnanum*. Tametsi autem עבר *heber* sex punctorum nomen
 ex hac radice germinans, vadum fluminis significet; aliter tamen quàm
 modo trajici plerosque amnes, & certè hunc, de quo agimus Iordanem
 constat. Erat igitur isto in loco, ut dixi, navis, quæ Hebręis אניה di-
 citur; quæ vox etsi ob puncta quibus afficitur *oniab* legatur, si literarum
 nomen solarum habeatur ratio, efferi posset *ania*. *Beth* autem בית, ut
 modo dixi, locum sonat . ex conjunctione porrò duarum vocum *Bethania*
 nascitur synonymum *Bethabaræ*, & longe diversum à *Bethania* Subur-
 bano Hierosolymæ Pago, Lazari ac Marthæ, Marięque Sororum Patria,
 quod enim nostrum significat locum navis ad communem viatorum
 trajectionem per Iordanem expositę . Videtur autem antiquum *Betha-*
bara nomen illi peculiariter loco inhæsisse, quod ibi Israelitæ Duce Io-
 suæ, præcedente Arca, & cedente magno miraculo flumine, primũ tran-
 siverint Iordanem, ut narratur libri Iosue cap. iii. nam hanc conjecturam
 confirmat quod Ioannes ibi ad concionem loquens inter alia dicit: *Potens est*
Deus de lapidibus his fascitare filios Abrahę: quibus verbis Ioannes, occa-
 sione ex re præsentis sumpta, videtur intendisse indicem manus in ma-
 nus illos lapides duodecim, qui ex medio siccati Iordanis alveo, iussu
 Iosue, sublatis, in litore, quo portati fuerant, & ad memoriam collocati,
 manserunt: vel ad alios totidem è ripa in medium alveum illatos, qui
 amne tranquillo à supernavigantibus cernebantur. De quibus vide Li-
 bri Iosue cap. iv.

¶ XV. BETHSAIDA.

Et hoc nomen, ut modo memoratum *Bethania*, æquivocũ est. Aliud
 enim est *Bethsaida* Civitas Petri & Andreę Patria; cujus notitia à Geo-
 graphis petenda, aliud Piscina probatica, hebraicè cognominata *Beth-*
saida, Ioan. v. 2. Pro hoc *Bethsaida* in Græco legitur βηθσαιδα, utrumque,
 fit in talibus, minus exactè ad sonum ex Hebręo redditum. hoc enim
 scribitur בית-חסדה *Beth-Chesda*, id est, domus sive locus gra-
 tię aut misericordię, Divinę vel humanę: Divinę in curatione lan-
 guentium, quam ibi Deus post aquę motionem operabatur; humanę
 in

in hospitali exceptione cæcorum, claudorum, aridorum, & alijs afflictorum malis, qui porticibus quinque ad id paratis, sive aulis oblongis structis, instructisque ad usum egrotantium, ad formam Nosocomiorum nostratium, humanè ac clementer habebantur. **חסד** *Chesed* ipsa radix, benignitas, gratia, misericordia. Est ergo istud *Betsaida*, aut potius *Beth-hesda* longè diversum à Civitate Petri & Andræ, quæ Hebraicè **בית צידא** *Beth-tsaida* vocatur, hoc est domus sive locus prædæ venationis aut piscationis.

XVI. BOANERGES.

Ita redditur Latinis literis Marci iii. 17. nomen Hebraicum vel Syriacum, quod Christus imposuit Iacobo & Ioanni duobus filijs Zebedæi. Difficile est agnoscere formam Hebraicæ originis in hoc nomine Græcis & Latinis literis scripto. nec mirum aut rarum est in similibus, ejusmodi mutationes existere. Paucis dico: videri hebraicè sic scriptum fuisse hoc nomen: **בני הרעש** *Bene-harges*, vel **בני הרעש** *Bene-harhes*. **רעש** *ragasc* est tumultuari, strepere. unde facile fuit illo tempore quo Christus inter homines versabatur, invaluisse in Syria ut tonitru **רעש** *reghes* diceretur, tamen in scripturis hebraicis ista vox tali notione non reperiatur. Notum quid sonet Psal. 11. **רעשו גוים** *raghesu goyim*, quod rectè vulgatus vertit *fremuerunt gentes*: fremitus autem ac fragor quidam est tonitru, & strepitus Olympi, ut Poeta loquitur.

Virg. 13.
Georg.

Quod si minus placet, præstò est alia radix **רעש** *rahasc*, vel **רעם** *rahas*, quæ sonat concuti, commoveri, contremiscere. ex qua quis non videt quàm prona & commoda sit propagatio nominis *βροντων*, tonitru, significantis. nam quod γ græcè, & g. latinè τῶ γ subijcitur, non abhorret ab usu. insolitam enim ac vehementem uitam hebrææ gutturalis hujus aspirationem multi, ut est notum, per gamma Græcum ac g. Latinum efferunt. Porro in prima syllaba vocabuli *Boanerges* catachresis agnoscenda quedam est, aut enallage τῷ α, pro e. Alpha verò, sive A, secundæ syllabæ ex ה he demonstrativo deduco, non sine exemplis. nã pleraque nomina fœminina in ה hebraicè desinentia, Latini & Græci in A terminant. putoque intervenisse trajectionem literæ N, quæ si loco suo esset *Benearges* potius scriberetur. Frustra est Drusius, qui à **רעם** *raham* deducendam esse vocem *Boanerges* obfirmatè perpendit. immanis enim mutatio inducenda esset, nulla verisimilitudine, nulla necessitate.

XVII. CÆCI & CLAUDI.

Matthæi xxi. 14. *Et accesserunt ad eum (Iesum) Cæci & Claudii in Templo, & sanavit eos.* Non mihi facilè persuadebitur otiosam hanc hoc loco & quasi fortuitam esse Templi mentionem, atq; in eam partem incum-

cumbo, ut suspicer: allusum ista hic memorata cœcorum & claudorum
 accessione ad Iesum in Templo, ad vetus adagium, quod lib.ii.Regum
 p.v. 9. recitatur his verbis: *Idcirco dicitur proverbio: cæcus & claudus
 non intrabunt in Templum.* Puto autem, ut sunt pleraque Proverbia
 enigmatica, per hoc arcanò designatam exclusionem Gentium à Sacris
 Iudaicis. Gentiles Hebræi meritò cœcos existimabant, præeunte ad hoc
 oraculo Isaiæ cap.lx. 2. *Quia ecce tenebra operient terram & caligo populos*
&c.unde miseri non cernerent metam veræ felicitatis quò tendendum
esset; nec quibus eò progredierentur pedes haberent. Nisi fortè
 cœcorum vocabulo propriè Gentes a vitis superstitionibus hærentes si-
 ficarentur; Claudii verò dicerentur Hebræi apostatæ & idolatræ: quibus
 notionem Elias Propheta suggerit iii. Reg.xviii. 21. Baalis culto-
 Israelitas sic alloquens: *usquequo claudicatis in duas partes?* quales cū
 nilò minus quàm Gentiles Sacris arcerentur, stat rata sua Proverbio
 oritas & fides: *cæcus & claudus non intrabunt in Templum:* hæc vera
 sententia: *neque Gentilis idololatra, neque Israelites apostata partem ha-*
bant in communione Sacrificiorum, aut cerimoniarum Iudaicæ reli-
gionis. Quia verò Christus venit vocare peccatores ad pœnitentiam &
 mites ad fidem ac spem salutis, juxta Prophetiam Ieremiæ cap.xxxi, 7.
Ecce dicit Dominus: Exultate in letitia Iacob, & hinnite contra caput Gen-
tium: personate & canite, & dicite: Salva Domine populum tuum, reliquias
Israel. *Ecce ego adducam eos de terra Aquilonis, & congregabo eos ab extre-*
mitatibus terræ; inter quos erunt cæcus & claudus. Christus idem jam nunc id
 sterium adumbrans, cœcos & claudos intra Templum admissos ibi
 aperit: non parabolis solum (quod sæpè faciebat) sed factis etiam
 significam significationem sub externi operis cortice celantibus, reproba-
 nem contumacium Iudæorum, & admissionem in eorum locum con-
 farum ad fidem Gentium prænuncians. A quo non videtur abhor-
 re quod hæc cœcorum ac claudorum curatio in Templo ab eo facta:
 fitur statim postquam eiecerat, ut Matthæus ait, *omnes videntes & emen-*
tes in Templo; hoc est Iudæos prophanatores veræ religionis; in quo-
 rum locum justè viuidictæ flagellis foras abactorum, cœcos & claudos à
 curatos, hoc est Gentes ad se conversas introduxit in adyta veræ reli-
 gionis, liberans fidem vaticinij Michææ cap.iv. 6. *In die illa dicit Domi-*
nus: congregabo claudicantem, & eam quam eieceram colligam, & quam af-
eceram, & ponam claudicantem in reliquiis, & eam quæ laboraverat in
terram robustam: & regnabit Dominus super eos in monte Sion; ex hoc nunc
usque in æternum. Quem locum exponens vetus autor Hesychius,
 in suo commentario in duodecim Prophetas manuscriptum penes me
 habeo, claudam illam hic memoratam, quam Septuaginta *Κωπτικιμμένη*
 vocant, Ecclesiam vocatam ex Gentibus esse ait, in hunc modum
 scribens: *τὴν κωπτικιμμένην. τὴν δὲ ἐξ ἑθῶν ἐκκλησίαν. αὐτὴ γὰρ τῆς πλάνης*
ὑπεβίβηται, δι' αὐτὴν ἀπίσθηται. *Contritam* (sive claudicantem) Ecclesiam
 Gentilibus dicit: ipsa enim errore contrita, propter illum ejecta fuerat.
 Idem spectabat parabola Regis ad nuptiale convivium vocantis Lu-

caz xiv. 17. qui repulsa vocatorum offensus, in eorum locum cœcos ac claudos introduxit.

Da hic quæso veniam, Lector, non fortè proflus intempestivæ, certè ut spero non planè inutili, digressiunculæ. Illud quod retuli Proverbium ex libri ii. Regum cap. v. recitatur ibi occasione cœcorum & claudorum arcem Sion obtinentium. Hi dudum crucem sacris Interpretibus fixerunt, ægrè quinam illi tandem essent expedientibus. vidi à multis multa eruditè & argutè in hunc locum dicta. nec improbo aut damno: peto tantùm, ut mihi quoque liceat experiri si quid possim in propè desperatæ perplexitatis nodo solvendo. Locus integer Sacræ Historiæ sic habet: *Et abiit Rex (David) & omnes viri qui erant cum eo in Ierusalem ad Iebuseam habitantem terræ, dictumque est David ab eis: non ingredietur hic nisi abstuleris cœcos & claudos dicentes: non ingredietur David hic. Cepit autem David arcem Sion. hæc est Civitas David. Proposuerat enim David in die illa præmium, qui percussisset Iebuseam, & tetigisset domatum fistulas, & abstulisset cœcos & claudos odientes animam David.* Hactenus obscurissimus locus; cujus expositionem primùm in pauca collectam dabo: deinde quibus conjectura mea nitatur argumentis, paulò uberius edisseram. Existimo sententiam istorum verborum hanc esse: Iebusæi cum Davidis latè victoris felicitatem metuerent, dederunt operam ut arx Sion, in qua summa & caput ipsorum spei sita erant, præsidio quàm validissimo, quàmque ipsis fidissimo teneretur. Conquisitos ergo undique ac magnis emptos præmijs viros fortes, ex ijs maximè, qui privatis injurijs infensi Davidi, & ferè à religione transfugæ, nihil nisi certum supplicium non aliter expiabilis, quam morte, noxæ, expectare post ditionem possent. Hi munitionis loci & propriæ conrumaciæ fiducia, admoventem sese cum exercitu Regem de loco superiore provocabant: denunciantes ne speraret se umquam cessuros, aut consensuros in compositionem ullam. His David cognitis, cum præterea videret muros operis longè firmissimi nulla vi machinarum aut arietum impetu posse petundi, præmiùm proposuit ei qui primus scalis pervenisset ad altissimas propugnaculorum pinnas, ipsis tecti turrium supremi imbricibus ac canalibus contiguas, & Iebusearum milites præfidiarios inde dejicerent: quòd cum multi essent fortissimè conati, nec sine successu, depulsis è munitione cæcisque custodibus, arx expugnata, in Davidis potestatem venit.

Hæc summa est verè, ut opinor, sententiæ loci hujus, quam ut, quod nunc restat, rationibus & autoritatibus fulciam. Primum dico: exigere ac penè loqui rem ipsam: *cœcos & claudos* sonare hoc loco firmos & intrepidus custodes, qui cum obtinerent arcem Sion; & ejus undecumque propugnaculis solidissimis atque altissimis præcincti cum armis insisterent, spes erat nulla munitionis ejus potiunde, nisi victis & ejectis ijs. quod fortes David præmio incitati perfecerunt, scalis usque ad pinnas & summas crepidines aggerum tectis ipsis admotorum ausu periculosissimo eveci. Hanc opinor expositionem facillè omnes admittent si ostendam

dam

unde factum sit, ut *cæci & claudi*, firmi Præfidiarij & fidi Custodes crederentur usu tum vulgato illarum Gentium. Proverbialis ea nimirum locutio erat : cujus generis apud omnes linguas & Populos permul- sunt, quorum fundamenta & principia plerisque latent, etiam eorum i usurpant . & sanè ex tenuissimis ac dictu minimis sepè rebus ac ca- us paroemię in celebritatem etiam maximam abeunt . ut videre est in collectionibus & Enarrationibus adagiorum , quas Gręci, Latinique grammatici laboriosè digesserunt. Videor autem mihi vestigium quod- am originis hujus Proverbialis usus reperisse, fabellam nimirum quam risimile est circumlatam olim per istos Populos fuisse Syrię ac Palę- nę Inquilinos aut incolas . Siquidem antiquissimos & παλαιὸν ἀδύτου valuisse quosdam apud Hebręos Apologos etiam Philo testatur in li- bro de Plantatione Noe . En porrò ut Rabbini referant hanc Fabulam, am occasionem huic notioni claudorum & cæcorum pro fidis Cu-

stodibus dedisse autumo : מעשה במלך אחר שהיה לו פרדם : נאה מאד וכל מיני פרות נטועים בו ושמרי הגן אכ הפרי הגן כי הוא טוב למאכל ונחמד למראה ולא ינ למצא שומרים נאמן יסשי שמרו הפרדם ולא יכ הפרות לסוף עלה ברעתו והבנים בפרדם קיטע וסונ ואמר ביהקיטע לא יכול לעלות תונליכא אמוסחו כ יעלה אינו יכול למצא הפרי

ex Hebręorum Commentarijs describit Paulus Fāgius ad Genesis out ii. quæ sic latinè sonant : *Contigit ut Rex quidam haberet hortum vidè elegantem & amœnum ; in quo arbores omne genus fructiferae consita- unt . Caterum custodes horti fructus omnes absument , illecti specie ipsa- norum, quæ matura suavitare coloris oculis blandientia salivam gulae mo- bant . neque poterat invenire Custodes fideles , qui custodientes Hortum- tinerent manum & gulam à fructibus . Ad extremum deliberanti consul- m fore visum est, si conjungeret in custodia Horti claudum & cæcum . Sic- m secum reputans ajebat : claudus non poterit conscendere arbores : & cæ- , si conscenderit , non poterit invenire fructum .* Hactenus Apologus- tiqus . Ineptus, inquires, quis neget . non tamen ineptior testamen- Porcelli à tam magnis & antiquis autoribus memorato, & hodie quo- e celebri . Versantur quippe & percrebescunt in ore vulgi, & cum- lgo loquentium plerumque sapientum fabellę etiam illepidę ac nu- toriæ, quæ numquam sine risu memoratæ ipsa ridendi suavitare fa- am celebritatemque inveniunt : & usurpandorū etiam in re seria pro- biorum aut locutionum origines sunt. Suspikor igitur ex hac anili, sed- trusta , & latè vulgata narratiuncula invaluisse , ut שמרים העורים והפסחים , fidi custodes, נאמן הסומאים , s*comerim neemanim*, fidi custodes, וְהַפְסִיחִים , sive ut noster Rabbinus loquitur וְהַסּוּמָאִים

הַסּוּמַיִם *HaKetaim vebafomein*, adagiali quadam formula vocantur. qua utentes Præfidiarij Iebufæorum ex arce Sion Davidis militibus illudebant. Solent autem ab hostibus ad hostes vallo difclusos fecurè ac jaçtabundè loquëtibus ejusmodi proverbialia usurpari. Sic apud Livium lib. xxxiii. Iubellius Taurea Campanus Eques, Equitem Romanum in cava via eum ad certamen singulare præstolantem despiciens elusit, jam tum, ut apparet trito rustico adagio: quod hinc in celebritatem majorem abiit: *minimè scis*, inquit, *cantherium in fossa*. Intelligamus igitur in illis verbis Davidi à Iebufæis arcem Sion obtinentibus dictis: *non ingredieris huc nisi abstuleris cæcos & claudos*, hoc significatum: non poteris hac arce nisi incorruptissimos, & citra defectionis omne periculum fidelissimos custodes inde removeris: quod ne possis, inexpugnabilis munitio prohibet. quare infecta re irritus redeas necesse est. Nec abest ratio ab hac utcumque mira & inopinata notione nominum *cæci et claudi*, quæ firmissimi ac fidissimi Præfidiarij dotes egregiè declarant. Hi enim & ad speciem munerum, quibus emitur fides venalis, & ad reverentiam acceptationemque personarum cæci esse debent, & parati, nulla dignitatis aut gratiæ ullius ratione habita adversantem quemlibet repellere: ad impressionem verò ac vim illatam, claudi: hoc est tana præsentis animo & imperterriti, ut numquam fugiant aut loco cedant. Quod autem de istis cæcis & claudis additur *eos odisse animam David*, & dixisse: *non ingreditur David huc*, dat occasionem suspicandi fuisse istos Israelitas apostatas, qui cum ad superstitiones Gentium transissent; aut etiam Davidem privatim læsissent, ex conscientia inexpiabilis piaculi fidem suam Iebufæis commendaverant, satis intelligentibus: passuros eos potius extrema omnia, quàm se Davidi ad certum supplicium dederent. In Hebræo pro cæcis & claudis, ut diximus, est **הַעֲוִרִים וְהַפְסָחִים** *Hai verim vebapischim*; potest autem in voce **עֲוִרִים** *iverim* esse paranomasia alludens cum aculeo ad Hebræorum appellationem **עֲבָרִים** *iberim* una tãtùm litera diversam, quàm isti Transfuge dehostaverat; cæci potius quàm Hebræi propterea dicendi. Claudos autem vocari apostatas à vera religione, supra docuimus ex iii. Reg. xviii, 21. ubi Elias declinantem à Dei cultu in Baalic superstitionem, populum sic increpat **עַרְמַתִּי אַתֶּם פְּסָחִים** *ad mathai attem posechim*, quousque vos claudi, vel, claudiscantes, eodè verbo quo prius claudos in loco què tractamus, appellatos vidimus. Sed jam nos Evangelio reddamus.

¶ XVIII. CHANAANÆVS.

Cognomen Simonis Apostoli Matthæi x. 4. Marci iii. 18, nec est Gentile, ut multis locis veteris fœderis pro nepotibus, aut posteris Chanaan, cultoribus Chanaanitidis. tum enim scriberetur cum c aspirato, Græcè cum χ; sic enim Septuaginta literam primam nominis Hebræi **כְּנַעַן** *Chanaan* reddunt Gen. ix. 16. & alibi, quod vulgatus constanter imitatur, semper Chanaan cum C. aspirato scribens. unde intelligimus hoc nomen

omen per C. simplex scriptum ex alia radice propagari, quam innuit Lucas Evangelij cap.vi. 15. & Actorum i. 13. dum Simonem hunc Zeten cognominat, digitum intendens in vocem Hebraicam קנא Cana, unde est usitatum קנא Kinne, quod sonat zelotypum esse.

¶ XIX. CARO & SANGVIS.

In illis Christi verbis ad Petrum Matthæi xvi. 17. Caro & sanguis non volavit tibi, sed Pater meus &c. adversativa; sed, satis indicat τὸ caro & sanguis circumlocutionem esse hominis. quam fuisse usu vulgaris sermonis ibi popularis tritam intelligimus ex multis Rabbīnorum veterum locis. unum tantum hic adscribam ex Midraſc Berechit pag. 2. col. 2.

בנוהג שבכלם מלך בשר ודם מתקלס במדינה, hoc est, consuetudine hujus mundi Rex caro & sanguis laudatur in Provincia. si Rex caro & sanguis significat Rex homo: ut intelligitur ex opposito membro per sed adversativam similiter ut hic, inchoato: אבל הקהש ברוך הוא, sed Sanctus Benedictus (hoc est Deus) ipse &c.

¶ XX. C E P H A S.

Ioan. i. 43. Christus Simoni dicit: tu vocaberis Cephas. Hebraea est, et potius Chaldæa vox כיפא Cepha à radice כוף unde legitur כמים rem. iv. 29. & Job xxx 6. voce utrobique petras significante: quam ego intelligimus è nominativo singulari כף ceph petram significante iere. cui si addatur Aleph finale Syrorū fiet cepha sive cephas. Miror scriptum ab Erasmo: Hieronymum negare cephas hebræum esse verum; sed Syrum, & apud eos sonare solidum. Ego contrarium apud Hieronymum reperio, in epistola ad Galat. cap. 1 1. sic scribentem: quam nos latine & grece petram vocamus hanc Hebræi & Syri propter linguam in se viciniam, cepham nuncupant.

¶ XXI. CENTVM QVINQVAGINTA TRES,

Quærenda videtur hujus numeri tam subtiliter ac minutè præter motum designati ratio Ioan. xxi. vers. 1 1. ubi de piscibus agitur ab Apostolo captis, & a Petro tractis in terram. Docet S. Augustinus Tractatu in eum locum, sagenam ibi memoratam figuram fuisse triumphantis Ecclesiæ, sive congregationis omnium electorum in Beata Civitate Ierusalem cœlesti; in quam quia transcribendi sunt aliqui ex omni prorsus genere, conditione, sorte ac statu hominum, ad hoc indicandū adhibetur numerus pisciū centum quinquaginta trium: quoniam totidem recēntur piscium species, vt eruditè, ac eleganter differit S. Hieronymus comment. ad Ezech. lib. xiv. ad cap. xlvii. illius Prophetæ, & ad illa ejus verba: Plurima species erunt piscium ejus.

¶ XXII.

¶ XXII. CONGILIVM.

Matth. v. 22. *Qui dixerit fratri suo Raca, reus erit concilio*. Est hic gradus reatus superior prius memorato reatu iudicij, & vicissim inferior reatu gehennæ, qui summus est omnium. Habent hi ordines sive gradus tres aliquid non obvium Lectori ad primum occursum, quod hic declarare conabimur. Etsi autem concilij solius, hoc est gradus secundi, ordo Glossarij explicationem hoc loco poscebat: agam tamen de duobus quoque alijs, quia cum omnes invicem referantur, non facile unum sine ceteris intelligitur. Describamus ante omnia totum istum ex Mattheo locum. Sic ergo habet cap. v. 21. *Audistis quia dictum est antiquis; non occides; qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico vobis: quia omnis qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio: qui autem dixerit fratri suo, Raca, reus erit concilio: qui autem dixerit, fatue, reus erit gehennæ ignis.* hæc ibi. Ostendens in his Christus excellentiam suæ Legis Evangelicæ supra veterem, ait: eam pœnam, quæ summa erat constituta Lege veteri homicidio, à se decerni primæ eruptioni voluntariæ iræ injustæ; intra solam adhuc conscientiam latenti, nec exerenti se vel per verba: quæ verò secunda erat nota Hebræis pœna gravior, eam suo iudicio destinari primæ ac levissimæ contumeliæ verborum, in quam ira injusta voluntariè animo concepta proruperit. Quod si eadem impotentiùs ruens usque ad atrox maledictum, voce *fatue* expressam præcipitaverit, declarat ei se flagitio præscribere pœnam divino iudicio post mortem infligi solitam noxijs animabus sceleratorum ante pœnitentiam in expiatis vitæ maculis decedentium; quæ erat ignis inferni. Tria ergo Tribunalia distinguit Hebræis tunc partim ex usu præsentis, partim ex Scriptura & Traditione nota; distinguit & pœnas ab unoquoque Tribunali decerni solitas: quas ipsa Tribunalium mentione in duobus primis tacitè innuit: in tertio pœnâ disertè memorat, Tribunal ipsum clarè non exprimens. Erant in Republica Iudeorum per singulas constituti civitates confessus Iudicum numero trium & viginti, ad quos causæ de vi, rixarum, vulnerum, & cædium iudicia deferebantur. hi convictos reos, capitis damnabant, & in eos animadvertabant gladio. Erat & Ierosolymis unum Gentis totius primarium Concilium, vulgò Synedrium græco nomine vocatum, ex septuaginta duobus quæ Sacerdotibus, quæ Legis-peritis, quæ genere, autoritate, sapientia eminentibus in tota gente, ac talibus multa conquisitione, maturoque experimento probatis, conflatum. ad cuius cognitionem causæ majores, caput ipsum publicæ salutis aut Religionis Sanctitatem spectantes, pertinebant. Hi convictos, impietatis præsertim ac blasphemie, eos qui accusabantur, lapidatione damnabant: quæ pœna in illa gente censebatur humanarum & legitimarum gravissima, De primo confesso agitur Deuteronomij xvi. 18. his verbis: *Iudices & Magistros constitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per singulas Tribus tuas, ut iudicent populum iusto iudicio.*
Et

Et libri ejusdem cap. xxi. ipso principio : *Quando inventum fuerit in terra quam Dominus Deus tuus daturus est tibi, hominis cadaver occisi & ignoscitur cædis reus, egredientur majores natu & Iudices tui* (illi nimirum, quos cap. xvi. verbis modò descriptis indicarat, quibus jus erat cognoscendi de vi) *& metientur à loco cadaveris &c.* Horum Iudicum numerum in Scriptura non præscriptum, fuisse trium & viginti, constanter affirmant Rabbiorum libri, & habetur pro indubitato. nam quod asserri contra posset ex Iosepho ad septenarium hos numerum visò redigere, optimè conciliatur cum communi sententia ab Hugone Grotio ex eodè Iosepho observante : septem hos Magistratus duos solum quemq; Assessores eligere solitos: quo modo ad unius & viginti capitum summam collegium excrecebat : quibus duos facile potuit usus publicus adungere, ut, qui constanti testimonio Scriptorum certus & notus habetur, trium & viginti numerus extaret. Hic cœtus propriè *Iudicium*, græcè *βουλή*, hebraicè *דין* nuncupabatur : sicut & Senatus major duorum septuaginta, de quo mox agemus proprio vocabulo, *Cœcilium*, græcè *συνοδὸς*, & hebraicè, ex græco sumpto verbo, *סנהדרין* *synedrin* vocari erat solitus. quamquam hæc interdum permiscebantur. ut *synedrium* quoque magnum *דין*, hoc est *Iudicium* diceretur : vicissim Senatus illi minores civitatum singularum *Concilia* interdum, sive *synedria* vocata reperiantur. sed hæc rariora sunt. vulgò autem cum *Iudicium*, aut *Concilium* simpliciter memorantur, primo verbo collegium minus viginti trium, secundo majus & singulare in tota gente septuaginta duum seniorum intelliguntur. Similiter Senatorum nomen utrisque commune erat : ut de minori collegio intelligitur ex cap. xi. Proverb. 23. de Muliere forti : *Nobilis in portis vir ejus quando ferit cum Senatoribus terre.* nam hi Iudices forum habebant *in portis civitatum*. Summa pœna quam decernere poterant, erat mors gladio illata, ut summum criminum ad ipsorum cognitionem pertinentium erat homicidium, cui propriè talis pœna constituitur Num. xxxv. 16. *Si quis pro percussit, & mortuus fuerit qui percussus est, reus erit homicidij, & se morietur.* Quamquam autem quo tempore Christus hæc loquebatur potestas morte plectendi ablata Iudæis per Romanos fuerat, ut ipsi sententur Ioan. xviii. 31. dum ajunt : *Nobis non licet interficere quemquã.* Christus tamen tam de hoc primo confesso, quod *Iudicium* vocat quam secundo, quod *Concilium*, sive *βουλή*, appellat, ex usu antiquo sequitur, qualis extabat in libris sacris, & constanti tot sæculorum exercitio usurpatum fuerat : non attendens ad recentem mutationem in eo factam. Quamquam nec hæc ipsa talis erat, ut potestatem decernendę mortis Iudæis Iudicibus prorsus eriperet ; sed tantum executionem ejus suspenderet, quoad sententiam eorum Romani Præsides causa cognita confirmarent. Sic enim videmus in Evangelio capto Christo, & coram interrogato, Magnum Synedrium eum declarasse reum mortis ; & mox impetrandam confirmationem & executionem sententię istius ad Pilatum accessisse. Si quis porrò antiquissimam originem hujus confessus

ac Tribunalis primi, ad cognitionem & decisionem primam causarum ac criminum frequentiorum in singulis civitatibus positi, è monumentis Hebraicæ Reipublicæ repetat, reperiet eam, ni fallor, Exodi xviii. v. 17. ubi Iethro Mosis Socer consilium in primis sapiens, atque utile Genero dat, eligendi viros idoneos è populo, qui cognitioni quotidianarum litium & querelarum attenderent, cum potestate minora definiendi, majoribus Moyfi reservatis. Hactenus dictum de primo Tribunali, quod *Iudicium* hoc quem tractamus loco dicitur. Secundum ibi Concilium vocatum, Synedrium erat magnum, unicum in tota gente, Ierosolymæ residens; de quo deinceps pauca colligam pro præsentis usu. Quo tempore fame cogente, & Iosepho filio vocante, Iacob cum universa familia è Chananitide migravit in Ægyptum ejus progenies jam in populum excrefcens ad numerum septuaginta capitum pervenerat, ipso Iacobo & Iosepho in ea summa non computatis, ut innuit Scriptura Exodi i. 5. his verbis: *Erant igitur omnes animæ eorum qui egressi sunt de femore Iacob, septuaginta: Ioseph autem in Ægypto erat.* Cùm igitur pervenerunt in Ægyptum, & ibi tunc primùm in gentem ac populum peculiarem coalescere ceperunt, duo & septuaginta capita numerabantur. Hujus numeri memoria, sobolescente deinde in multa millia Israelis stirpe, peculiari prærogativa honorata est: conservato semper Collegio seniorum septuaginta duum Primorum gentis, qui eam repræsenterent. Ad hos jussus est Moyfes Exod. iii. 16. *Missionis suæ iudicium deferre.* cujus mandati executio cap. sequenti vers. 29. redditur. Ac quâquam ibi numerus non exprimitur; Exodi tamen xxiv. 9. referuntur ascendisse montem cum Moyse, Aarone, & hujus duobus filijs, *septuaginta seniores*, sic, ut sæpè aliàs, numero rotundo, pro duobus & septuaginta recensiti, ex antiquo, sine dubio & semper observato gentis usu. Hi quamdiu in Ægypto Israeliticus populus mansit, Ius gladij, aut necis inferendæ non videntur habuisse: vivebant enim sub Pharaonis imperio ejus Legibus & Magistratibus subditi, ad quos vindicta criminum jure pertineret. Ac ne tum quidem cum Maris Rubri transitu ægyptia liberati tyrannide sui juris ceperunt esse, statim auctoritatem judicandi acceperunt. habebant enim supremum moderatorem à Deo datum Mosem, ex cujus arbitrio pendebant. qui solus initio per sese causas decidere solebat; donec Soceri consilio, ut dixi, obtemperans, præfecit delectos è populo cognoscendis causis minoribus, majoribus sibi tum adhuc uni reservatis sine, ulla participatione Senatus septuaginta virum. quod manifestè demonstratur ex eo, quod eodem cap. xxiv. v. 13. & 14. Moses cum solo Iosue ulterius ascendens in montis verticem ad hos ipsos qui cum Aarone aderant septuaginta seniores, sic loquitur: *Expectate hic donec revertamur ad vos. Habetis Aaron & Hur vobiscum. si quid natum fuerit questionis* (majoris videlicet quàm ut decidi possit à minoribus Iudicibus jam antea Exod. xviii. institutis) *referetis ad eos.* non autem vos ipsi videlicet dijudicabitis; quippe qui tali utique potestate careatis. Postea tamen cum ipsæ istæ majores causæ Moyfis cogni-

gni-

itioni reservatę multitudine ac gravitate tales evasissent, ut ijs quibus erat maturitate digerendis ac finiendis unius, præsertim alijs etiam cupati, hominis capacitas non sufficeret; tandemque is quasi onerum incumbens, fateri suam infirmitatem coactus fuisset, sic loquens ad Dominum Num. xi. 14. *Non possum solus sustinere hunc populum, quia gravis est mihi &c.* Audivit mox à Domino: *Congrega mihi septuaginta viros de senibus Israel, quos tu nosti quod senes populi sint ac magistri; & congrega eos ad ostium Tabernaculi fœderis, faciesque ibi stare tecum, ut deinde loquar tibi: & auferam de spiritu tuo, tradamque eis, ut sustentent tecum onus populi, & non tu solus graveris.* Executio mandati, illapsus spiritus in septuaginta viros, qui vocati aderant & in Eldad & Medad duos ex eodem collegio, qui cum descripti fuissent, non exierunt ad tabernaculum, narratur mox ibidem à versu 24. En origo iurisdictionis Synedrio magno communicatę: quę in ea permanens sub Iudicibus, Regibus, & per interregna quę contigerunt, usque ad Herodis Regnum, & post illud, redacta licet in Provinciam Romani Imperij Iudęa, usque ad Urbis & Templi excidium ultimamque dispersionem Gentis. Hoc concilium est cujus hoc loco fit mentio, cujus cum propria esset cognitio criminum, præsertim impietatis & violatę religionis, reis istorum convictis pœnam decernebat lapidationis, quę pro hani sacrilegij comperto irrogata est, Iosue vii. 25. Ea Christus, in vita laborans affectatę Divinitatis, dignus judicabatur ab impijs Iudęis, & ided tollentibus, ut jacerent in eum, Ioan. viii. 59. & x. 31. ubi Christo interrogati quam ob causam lapidare se vellent: responderunt: *bono opere non lapidamus te, sed de blasphemia: quia tu homo cum sis, facis blasphemiam Deum.* Quare non est dubium quin, si Magno Synedrio iure merito plectendi more ac ritu suo quos damnasset, uti tunc per Romanos licuisset, cum Christum pronunciauit *reum mortis*, Matth. xxvi. 66. lapidaturi cum fuerint. quod & Ioannes indicavit cap. xviii. v. 31. ubi cum retulisset Iudęos dixisse Pilato: *Nobis non licet interficere quemquã.* Respondit statim: *ut sermo Iesu impleretur, quem dixit, significans qua morte moriturus.* Nempè cum sæpè prædixisset se exaltandum ut ferrentem in deserto, & alibi clariùs, crucifigendum. quod ut adimpleretur, oportuit eum morte affici more ac ritu Romanorum. Iudęi enim non crucem ipsi decreverunt; sed lapidationem.

Præter hæc duo Tribunalia humana, notum erat Iudęis tertium omnium formidolosissimum, Divinum. quis enim eorum ignorare poterat id oraculum quo Salomon suam illam celeberrimam concionem pro Ecclesiastę perscriptam concluderat & quasi obsignaverat: *Cuncta que fiunt adducet Deus in iudicium pro omni errato &c.* ut omittam alia multa similis sententię Prophetarum loca. Porrò illud quoque decretum ipsis erat, pœnam isto Divino iudicio noxijs convictis infligendam ignem esse inextinguibilem & æternam. unde est illud Isaie xlii. 14. *impios deterrentis à peccando: Quis poterit habitare de vobis in igne devorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?*

D d d

Chri-

Christus autem hoc maxime agebat sermonibus ad Populum & Discipulos suis, prout ex Evangelio passim constat, ut istam poenam & ejus metum inculcaret: *Nolite*, inquit, *Timere eos qui occidunt corpus* (Iudices videlicet minoris majorive Tribunalis jam declaratorum) *sed potius eum timete qui potest animam & corpus perdere in gehennam.* Matth. xx. 28. gehennæ vocabulum æternæ inferorum incendio designando usitatum Christo fuisse, interim sumo, id suo postea loco clarius demonstraturus. qui ergo Matth. xv. 41. memoratur ignis æternus, in quem à Iudice mittuntur immisericordes: & infernus, in quo sepultus dives Epulo cruciatur in flamma, Luc. xvi. 22. & 24. gehenna est hic memorata à Christo Domino. Iam resumamus verba, quæ declaratum imus. Reus judicij is dicitur, qui est obnoxius poenæ capitali, gladio inferendæ. Reus concilij, merito blasphemix aut sacrilegij addicendus lapidationi, Denique reus gehennæ ignis, qui moriens in peccato gravi, audit à Deo Iudice; Ito in ignem æternum. Significat ergo Christus peccata etiam venialia, qualia sunt, eruptio iræ non cohibita, & odium animo conceptum sine voluntate damni gravis inferendi; & cætenus tantum efficax, ut linguam expediat in prolationem verbi non graviter injuriosi; talia, inquam, peccata, docet Christus, posse justè à Deo puniri permissione mortis inferendæ gladio, aut etiam atrocioris, qualis per lapidationem & acria tormenta contingit laceratis & disceptis. ubi verò in atrocem contumeliam maledicto acerbo, quale est vocare hominem fatuum, ira injusta proruperit; cum id non sine peccato mortali gratiam justificantem excludente fiat; qui ejusmodi iræ impetu confque volens abreptus fuerit, declarat Christus teum esse gehennæ ignis; hoc est dignum æternis inferorum supplicijs. Observo hic in tribus supra memoratis gradibus anathematis Iudaici *niddui*, *cherem*, & *maranatha*, non obscuram posse animadverti allusionem ad tria hoc loco explicata: Tribunalia; & ab ipsis infligi solitas poenas. *Niddui* enim excommunicationis minor, mortem civilem infert homini, separando eum à convictu & consuetudine etiam domesticorum, prout ibi declaratum est. *Cherem* eandem mortem circumstantijs horribilioribus cumulat. *Maranatha* denique Divinum instans, post mortem in singula momenta inevitabiliter imminentem, judicium denuncians, ignis sempiterni terrorem admoveat. Denique admoneo ex modò dictis pendere explanationem loci obscurissimi, & passim vexatissimi Ioan. xvi. 8, *Cum venerit ille (Paracletus) arguet mundum de peccato, & de justitia, & de judicio*: prout inferius demonstrabimus verbo *Iustitia & Iudicium*.

¶ XXIII. C R V X.

Cum Christus Dominus Matth. x. 33. xvi. 24. Marc. viii. 34. Luc. ix. 23. eos qui Discipuli ejus esse voluerint, jubet Crucem quemque suam tollere, & sic ipsum sequi, manifestum est Crucis vocabulo, non patibulum ligneum,

neum, sed aliud quidpiam symbolicè designare. Id quale sit non
 us, quod viderim, clariùs simul & breviùs explicat quàm Nilus Rho-
 us Metropolita, Græcus Scriptor, in Oratione pereleganti quam edi-
 t, in laudem Sanctæ Matronæ Virginis Chienfis, cujus typis non ex-
 se copiam mihi fecit humanitate sua solita Illustris. Leo Allatius. Ibi
 ator ille pag. 6. cùm dixisset : Sanctam Matronam sublata in hume-
 s Cruce, Christum verè ac strenuè secutam; statim subdit : Τι δὲ ὁ σταυ-
 ; Quid autem est Crux? moxque respondet : ἡ ὀλοχρῆς ἀποστροφῆς τῆς
 ἑσπέρης ζωῆς . Ἐν ἡρώδῃ τῆς ἀμαρτίας ἀκινῶσια . Ἐν ἡ τελείᾳ τῶν παθῶν ἀπο-
 στροφῆς . Aversio plena à voluptatibus vitæ; immobile decretum non pec-
 cadi, & perfectæ cupiditatum mortificatio. Post quæ tria adjungit: τῶν
 ἀπάντων ἐμφαντικὸς ὁ σταυρὸς . hæc enim omnia Crux significat . prout sin-
 latim fusè ac disertè declarare pergit Orator ille multùm accuratus &
 gans .

¶ XXIV. CYRINVS.

Luc. ii. 2. Hæc descriptio prima facta est à Praside Syriæ Cyrino. Hujus
 nomen hic in Græco scribitur Κυρήνιος, quod sic propiùs accedit ad
 manum ipsius proprium vocabulum. Est enim hic Publius Sulpi-
 Quirinius sæpè memoratus Tacito, secundo & tertio Aunalium,
 etiam Actorum ejus summam colligens, docet eum: impigrum mi-
 e, & acribus ministerijs consulatum sub Divo Augusto, mox expugnatæ
 Ciliciam Homonadensium Castellis, insignia triumphi adeptum, datum
 Rectorem C. Cæsari Armeniam obrinenti. quæ non frustra descripsi-
 is. Ex his enim apparet in gratia eum, & existimatione præcipua
 ad Augustum fuisse: ut jam appareat causa cur ei Judææ censum com-
 lerit; præsertim in finitimis Syriæ locis diù versato per occasionem
 li Ciliciensis. Hic igitur ab Augusto extraordinariè missus in Syriam,
 o tempore illam Sentius Saturninus gubernabat, ad censum ibi con-
 ndum, anno Juliano 45. descriptionem Judææ fieri jussit eam; cujus
 asione Iosepho cum Beata Maria Bethleemum profectis, Christus ibi
 us est extremo Decembri, ac mox Kalendis Januarij Anni Juliani 46.
 cumcibus, & Iesus vocatus. ex quibus Kalendis procedit æra Christi-
 ana, cujus nunc annum numeramus millesimum sexcentesimo tertio
 gesimum tertium. Primus autem fuit Iulianus 46. eodem inchoans
 , quo item Magistratum inierunt Consules C. Cæsar, & Arnilius
 ulus: fuitque idem annus Augusti 45. urbis conditæ 754. Olympia-
 centesimæ nonagesimæ quartæ adhuc currente anno quarto. sed O-
 mpiadis centesimæ nonagesimæ quintæ anno primo estate proxima
 hoando. Periodi Julianæ ineunte anno 4714. Accuratè porrò San-
 s Evangelista hanc descriptionem primam à Quirinio factam admo-
 , ut eam ab alia distinguat post annos decem ab eodem facta, de-
 a Iosephus lib. Antiquitatum xvii. extremo hæc habet: Τῆς δὲ Ἀρχῆς
 χώρας ὑποπλῆς πωρονημθῆσης τῆς Συρίας, πέμπεται Κυρήνιος ὑπὸ Καίσα-

ρθ, ἀπὸ τῶν ἑσπέρων, ἀποσημοῦνται τὰ ἐν Συρίᾳ, καὶ ἡ Ἀρχελᾶος ἀπο-
 δωσοῦνται οἷον. hoc est: *At regione, quae sub Archelai ditione fuerat, ve-*
ctigali contributa Syria, mittitur Quirinius à Cesare, vir consularis, tributi
penstationem censu habito taxaturus per Syriam, & ipsam Archelai vendi-
turus domum. Prima ergo descriptio mera fuit ἀπογραφή sine indictione
 vectigalis. Vivebat enim tunc Herodes Magnus, cui Regnum Iudææ
 Romani semper immune liberumque reliquerunt. Ac ne Archelao qui-
 dem ejus filio toto decennio regnante, quidquam inde exegerunt tribu-
 ti nomine; quoad, ut hic docet Iosephus, eo Romam vocato, ac mox in
 exilium Viennam misso, Regnum ejus vectigale Cæsari factum est, Qui-
 rinio eò remisso, qui non jam solum capitum numerum describeret, ut
 prius fecerat, sed vectigal præterea pendendum indiceret. Quæ novitas
 Iudæ Galilæo rebellandi occasionem dedit, ut initio libri xviii. Iosephus
 memorat: cum prima descriptio, quippe innoxia, neminem moverit,
 ac propterea non digna memoratu visa, à Iosepho præterita fuerit. unde
 prorsus vanum & enervè duceretur argumentum ad eam negandam: cū
 præsertim ejus Acta diù postea publicè custodita, Iustini Martyris, Ter-
 tulliani, imò S. Ioannis Chrysoctomi tempore, adhuc omnium oculis ex-
 posita fuerint, ad magnam, Evangelicæ fidei confirmationem. quare ista
 gravissimorum Scriptorum hic describere testimonia tanti visum est.
 Sanctus ergo Iustinus Martyr Apologia ii. pro Christianis, quam Anto-
 nino Pio nuncupavit; ferè sub medium, cū recitasset vaticinium
 Micheæ prædicētis nasciturum Christum in Bethleem Iudæ, hæc subiicit.
 Κόμην δὲ Ἰησοῦς ἐστὶν (ἢ Βηθλεὴμ) ἐν τῇ χώρᾳ Ἰουδαίων, ἀπέχουσα σαδέως πεντήκον-
 τῶ πέντε Ἱεροσολύμων, ἐν ἡγενησίᾳ Ἰνδρὸς Χριστοῦ, ὡς ἐμαθὲν διὰ τοῦτο ἐκ τῆς
 ἀπογραφῆς γεννηθῶν ἐπὶ Κυβωρῆς τῷ ἡμετέρῳ ἐν Ἰουδαίᾳ, παρὸν τὸ γεννηθῆναι ἐπι-
 τεργῆ. hoc est: *Est autem Bethleem Pagus quidam in regione Iudæarum,*
distans stadijs trigintaquinque Ierosolymis, in qua Christus natus est; ut di-
scere potestis ex Tabulis census acti à Quirinio vestro Primo in Iudæa Procu-
ratore. Ita Iustinus. Primum Romani Imperatoris in Iudæa Procu-
 ratorem Quirinium rectè vocans: non quod tunc cum censum illum, sive
 descriptionem primam egit jussu Augusti, Procurator Iudææ fuerit, re-
 gnabat enim tunc ibi pleno per Romanos jure Herodes, cui mortuo
 successit in Regno Archelaus. Sed eò respiciens, quod decennio post ini-
 tum ab Archelao Regnum contigit: nempe Archelaum à Tiberio Cæ-
 sare citari Romam, & postmodum in exilium pelli: mitti verò rursus
 ab eodem Quirinio in Iudæam, ut eam vectigalem factam Syriæ con-
 tribueret, & ipsam Archelai domum venderet, ut ex Iosepho retulimus.
 Tunc enim Procurator primus Romanorū in Iudæa facta Imperij Pro-
 vincia Quirinius fuit, idem qui decennio ante priorem descriptionem
 sine indictione tributi jussu Augusti fecerat ibidem.

Tertullianus libro adversus Iudæos post medium pag. 219. edit. Ri-
 galtij; sic scribit; *Neque enim ulli hominum universitas spiritualium docu-*
mentorum competeat, nisi in Christum floris quidem ob gratiam adequatum,
ex stirpe autem Iesse deputatum, per Mariam scilicet inde censendum. Fuit
 enim

nam de Patria Bethlehem, & de Domo David, sicut apud Romanos in consuetudine descripta est Maria, ex qua nascitur Christus. Idem alibi de hac descriptione per Quirinium iussu Augusti facta, quam ideo vocat Censum Augusti, loquens, addit: Quem testem fidelissimum Dominice Nativitatis Romana Archiva custodiunt. Idem lib. iv. in Marcionem pag. 552. edit. Rialt. Sed & census constat actos sub Augusto nunc in Iudaea per Sentium Saturninum, apud quos genus ejus (Christi) inquirere potuissent. Quae fit in his verbis mentio Sentij Saturnini, videtur ex ipsis illis, quae citantur Censalibus Tabulis sumpta. Erat hic Praeses Syriae, quo tempore missus est ad Augustum extra ordinem Quirinius censum egit. Fit autem ferè, ut majoribus & ordinarijs Potestatibus assignentur, quae à delegatis in eorum ditione geri contingit. quare in fronte harum Tabularum credibile est comparuisse nomen Sentij Saturnini ut Proconsulis Syriae, cui Iudaea jam tum contribuenda destinabatur situ ipso ac vicinia terrarum, si adhuc esset libera, & sui juris Regem haberet; quamquam & ipsum Romanorum beneficio regnantem & ipsis obnoxium. Perdurasse potest etiam longè post Tertulliani tempora in Tabulario Romano praeclearum istud monumentum, & visi à Christianis solitum, ac ostendi Ethnicis ad confirmationem Evangelicæ fidei, intelligitur ex Chryostomo sic hunc Lucæ locum scribente: οὗτος δὴ ἐστιν ὁ πρῶτος ἀπογραφῆς ἔργον (Χριστὸς δηλωτὸν) ἐν τοῖς ἐρχομένοις τοῖς δημοσίοις καὶ δηλοῖ ἐπὶ τῷ βιβλίῳ ἕξαστι ἐπιγραφόντα καὶ τὴν καιρὸν τῆς γραφῆς μαθόντα, ἀκριβοῦς αἰδέσθαι τὸν βιβλίον. hoc est: Unde manifestum est Christum natum tempore primæ descriptionis. id quod licet hodieque curiosis volenti perspicere consulendo palam positos in urbe Roma codices, quibus tempus descriptionis accuratè consignatum extat. Videntur hi codices, cum alijs Romanæ Republicæ atque Imperij monumentis, flammis Gotthicis perijsse. qui si superessent, non die dubitaremus quibus Consulibus, quove Anno urbis conditæ Christus natus sit.

¶ XXV. DIDRACHMA.

Matth. xvii. 23. Et cum venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma? Hæc pecunia exigebatur in usum Templi, juxta legem Exod. xxxii. latam, his verbis: Locutusque est Dominus ad Moysen dicens: quæ tuleris summam filiorum Israel iuxta numerum, dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino, & non erit plaga in eis cum fuerint recensiti. Hoc pretium dabit omnis qui transit ad nomen, dimidium sicli iuxta mensuram Tēr. Siclus viginti obolos habet. media pars sicli offeretur Domino. qui habet in numero à viginti annis & supra, dabit pretium. Dirves non addet ad dimidium sicli, & pauper nihil minuet. Susceptamque pecuniam, quæ collata à filijs Israel, trades in usus Tabernaculi testimonij, ut sit monumentum coram Domino. Hæc ibi. Porro dimidium sicli didrachmo æquivalere docet Iosephus sic scribens: ὁ δὲ σῆκλ & νόμισμα ἐβραίων ὄν, δὲ ἕξ τε δραχ-

δραχμὰς τέσσαρας. hoc est: *Siclus autem nummus Hebræorum est, continens drachmas quatuor*. Sed contra hoc in speciem pugnat versio Septuaginta Interpretum in hunc ipsum Exodi locum. Pro illis enim verbis supra descriptis Vulgatę nostrę: *Hoc autem dabit omnis &c.* Gręca Septuaginta Senum interpretatio sic habet: *καὶ τὸ ἔστιν ὁ δώσαον . . . τὸ ἕμισον τὸ διδραχμὸν καὶ ὁ διδραχμὸν τὸ ἅγιον*. *Et hoc est quod dabunt . . . dimidium didrachmi juxta didrachmum sanctum*. Hęc conciliantur si quis observet differentiam duarum drachmarum, Atticę & Alexandrinę, quarum prior usitata Ierosolymis, ut distinctę Iosephus admonet, quarta pars erat sicli Sanctuarij. Posterior duplo major, dimidium pendebat ejusdę sicli. quam propterea Septuaginta in Ægypto scribentes, & idę Ægyptijs usi ponderibus, didrachmum Sanctum appellant, quod Atticis & Incolis Iudęę tetradrachmum est. Cęterum Attica drachma, ut veteres magno consensu tradunt, ejusdem erat & valoris & ponderis cum denario Romano, quod valebat non multo plus hodierno iulio. Ex quo didrachmi pretium ad monetam nobis notam revocare facily fuerit. De hoc tributo duo sunt observanda. Prius personale illud fuisse: hoc est, non domicilij aut soli ratione debitum; sed ipsa nascendi conditione Iudęę cuius impositum. unde illi erant obnoxij etiam peregrę degentes. Ac quia Iudęę magno numero in cęteris Provincijs atque urbibus vivebant, ex locis ubi domicilium habebant mittere quotannis Hierosolymam soliti erant magnas pecunię summas ex didrachmo & alijs Templi iuribus, primitijs, oblationibus, votis redactas; usque ad Gentiliũ invidiam; querentium exinaniri Provincias, & totum Orbem Iudęę Sacerdotibus vectigalem reddi. unde sunt illa Ciceronis in oratione pro Flacco: *cum aurum Iudęę nomine quotannis ex Italia & omnibus provincijs vestris Hierosolymam exportari solet, Flaccus sanxit edicto ne ex Asia exportari liceret*. quod rectę illum fecisse defendit. Alterum observatu dignum, est: tributum istud non Regi, Reipublicę, aut Fisco, sed Deo solutum à Iudęę, Dominum eum suum, seque illi servos sic agnoscentibus. unde in descripta ex libro Exodi lege vidisti scriptum: *Dabunt singuli pretium pro animabus suis Domino*. Domino, inquam, Deo non homini Principi aut Magistratui. unde Christus rectę colligit: immunem sese ab hujus pensitatione tributi; quippe qui filius Dei verus esset, nec legibus aut conditionibus subjaceret, quę status servorum essent proprię. Hęc sententia est illorum Christi verborum: *Quid tibi videtur Simon? Reges terrę à quibus accipiunt tributum vel censum? à filijs suis, an ab alienis? Et ille dixit: ab alienis: ergo liberi sunt filij*. Tamen ne scandalizarentur qui exegerant, solvit Christus quod non debebat, expenso in id statere, æquivalente siclo, quem staterem in ore piscis hamo capti Petrus invenit, de quo pisce (nec remissiunculam Lector invidet) quos lusi versiculos apponam.

Pro Christo iste fidejubes, vademque

Piscis divite promit ore nummum.

Mutus pro Domino perorat Actor:

Sic

*Sit piscis licet insolensque fandi:
Hic glossargyrus argyrostomusque est;
Huic argentea vox sonat Patrano.*

terum, ut de didrachmis absolvam; ea post destrutum à Tito Tem-
perant Vespatianus ejus Pater pendit Romano Capitolio à Iudæis ubi vis-
tarum exultantibus jussit. Autor Iosephus lib. vii. de Bello cap. 27. sic
libens: φέρει δὲ τῆς ὀνίας διπλοῦ ἕσιν ἰσθμίοις ἐπιβαλεῖ δύο δραχμὰς ἕκαστον
ἀλγὰς ἀνὰ πᾶν ἔτος εἰς τὸ Καπιτώλιον φέρειν, ὡς ἂν πρὸς τὸ εἰς τὸν Ἱερο-
λύμοις νεὼν Σωπετέλαν. *Tributum autem ubicumque degentibus Iudæis in-
xit, drachmas duas unumquemque habens in Capitolium annis singulis cō-
re: sicut prius in Templum Hierosolymitanum conferebant.*

¶ XXVI. DIES HERODIS.

Matth. ii. 1. *Cum natus esset Iesus in Bethleem Iuda in diebus Herodis
Regis.* Luc. i. 5. *Fuit in diebus Herodis Regis.* Dies Regis alicujus, He-
bræ lingue consuetudine significant, spatium temporis quo quisq; Rex
us præest, ab inauguratione ejus, aut inita possessione Principatus,
obitum. Hoc ostendunt illa, quæ tam frequenter occurrunt in libris
regum: *Nonne hæc scripta sunt in libro Sermonum dierum Regum &c.*
libri duo, quos *Paralipomenon* vulgò dicimus, Hebraicè vocantur
דברי הימים *di bre haiamin.* *verba dierum*, hoc est narrationes Acto-
rum cujusque Principatus. Iudæis Christo equalibus, aut posterioribus
maximè illustri memoria fuit Regni Herodis senioris, propter opes, au-
torem, diuturnitatem, magnitudinem gestorum & successuum, quæ
apud suos titulum Magni pepererunt. Is enim visus est Regnum ac
splendorem Iudaicum propè antiquo splendore, si non Davidicorum ac Sa-
lomoniorum, saltem Osæ ac Iosaphati, temporum restituisse. quæ pro-
prietas ut major desiderabiliorque videretur, secularum post Herodem
mutacionum infelicitas effecit. Hinc *dies Herodis* Iudæi etiam
superstitiosè quotannis celebrabant ubicumque forent Gentium, irriti
nomine à satirico Persio Sat. v. his verbis:

At cum

*Herodis venerit dies, unæque fenestra
Disposita pinguem nebulam vomuere lucernæ &c.*

Modo ad Evangelistas modo recitatos attinet, præsertim Mattheum, mē-
tibus ab ijs facta *dierum Herodis*, ut equidem opinor, digitum intendit ad
celeberrimam Prophetiam Iacobi Patriarchæ Gen. xlix. 10. qua disertè
dictum fuerat *non auferendum sceptrum de Iuda, & Ducem de femore
suis, donec veniret qui mittendus esset, & foret expectatio gentium.* Fides,
quam, hujus vaticinij exigebat, ut Messias hic indicatus tunc nascere-
tur, cum adhuc Sceptrum, hoc est Regia dignitas, in aliquo resideret
in Iuda natus esset ex stirpe Iudæ, famosè ac celeberrimè inter Israeliticis
tribus, Autoris. quia verò ultimus aut penultimus eorum, qui pleno ju-
bore Regiæ Iudææ dominati sunt, fuit hic Herodes senior Anti-
patri

patri filius ex Tribu Iudæ, distinctè notandum fuit Christum in diebus eius, hoc est, eo regnante natum. Fingamus autem verum esse quod multi dicunt: Herodem fuisse Idumæum Alienigenam, nihil ad ullam Israeliticam Tribum, nedum ad Iudæam omnium principem, pertinentem, quomodo tunc constabat fides Oraculo Iacobi, diserte pollicenti non defecturum è Iuda sceptrum, hoc est Regiam potestatem in aliquo è posteris Iudæ filij Iacobi? In aliquo, inquam, qui non quomodo eumque ad Iudæ Tribum aggregatus sit, sed qui verè ortum traxerit ex femore eius, & naturali generatione ex ejus stirpe prognatus fuerit: utique cum manifestum sit, Sceptrum, sive Regnum, posterorum Iudæ cessasse in Iechonia, sine liberis, Babylone moriente. Etsi enim scimus post solutam à Cyro captivitatem, & remissos in Patriam Iudæos, Zorobabelem ex eadem Iudæ stirpe Principatum ibi quemdam habuisse, non tamen id Regnum fuit, sed Magistratus Regibus Persidis obnoxius, nec ad filios hereditario jure transmittendus, sed ex nutu dominantium pendens. Destructa verò postea per Alexandrum Macedonem Monarchia Persarum, Iudæa ipsi Alexandro, & ejus successoribus paruit, nemine ibi, ne umbra quidem, aut nomine tenus, regiam exercente potestatem. Fuit quidem tempus cum adjuvante Deo à Iudæis Antiochi Epiphanis tyrannidem non ferentibus, jugum Imperii Græcorum excussum est, Ducibus filiis Matathæ Iuda, Ionatha, & Simone; cujus filius Ioannes Regis titulum & auctoritatem non modò ipse obtinuit, sed & in posteros transmisit, regnantes post ipsum in Iudæa usque ad Antigonom, qui ultimus ex Assamonæorum, sive Maccabæorum, familia Rex Iudææ fuit à Marco Antonio Triumviro bello victus & capite plexus in gratiam Herodis, qui Patris & suis in Romanos meritis, subdolisque artibus regiam in Iudæam potestatem sibi suæque domui eblanditus est; quam & in Archelaum filium transmisit in novem dumtaxat annos, post quos Archelao in exilium, ubi perijt, ejecto, Iudæa Provincia Romanorum facta, & Syriæ, ut diximus, contributa est. Verùm Assamonæi è Simone Maccabæo propagati Reges (id quod certò est certius) non ex Tribu Iuda, sed è Levitica, & Sacerdotali Aaronis familia fuerunt. unde & ipsi dem existere Sacerdotes summi, utraque potestate civili & sacra in sese conjuncta. Dicendum ergo necessariò est: cum morte Iechoniæ cessavit in Tribu Iudæ Regnum, non tamen penitus ablatum; quia restituendum familiæ Iudæ in Herode fuerat. quem revera fuisse ortu Iudæum testatur Nicolaus Damascenus Historicus magni nominis ei familiaris, ut ultrò Iosephus fatetur; quamquam ipse longè posteriùs scribens, & odio suæ Gentis in Herodis domum obsequens, quòd ea Reges Assamonæos oppressisset, id falsò & adulatoriè jactatum excipiat. Verba Iosephi hæc sunt lib. xiv. Antiquitatum cap. 11. φίλος ὃ τις ὑρικανὲ Ἰδουμαίῳ Ἀντίπατρον λεηρομύθῳ, πολλῶν μὲ ἀπορῶν χρημάτων, δρασίμῳ ὃ ἔφυσιν ἂν ἐσασασις, ἀλλοτριῶς εἶχε πρὸς τῷ Ἀριστοβυλον καὶ Ἀλεφάρως, διὰ τὴν πρὸς Ἰερικανὴν ἔνοιοιαν. Νικόλαος μὲν φησὶν ὁ δαμασκηνός, τῆτον εἶναι γένος αὐτῶν φροῦτων Ἰουδαίων, τῶν ἐκ βαβυλωνίως εἰς τὴν Ἰουδαίαν ἀφικουμένων Hoc est:

Amicus

nicus autem quidam Hyrcani Idumæus Antipater nomine, divitijs abundans, acer natura, manu promptus & factiosus, alieno ab Aristobulo animo, versa sentiebat in gratiam Hyrcani. Hunc Nicolaus Damascenus oriundum fuisse aut è stirpe primorum Iudeorum, qui Babylone in Iudeam redierat. Hæc Nicolaus affirmabat de Antipatro Herodis Patre, Idumæo habitationis loco, dicto. Potuit autem æqualis illorum temporum & familiarissimus Herodi, perspectam habere ex certissimis monumentis ipsam Genealogiam ac Stemma Domus Antipatri, in qua omnes nomenes solent esse diligentes; præsertim in Israelitica gente, in qua Genealogicarum tabularum per singulas etiam tenues familias summa solebat exactio, tum custodiendarum fides. Sed ne quis minus antiqui testis singularem auctoritatem elevet, adjungimus ecce illi verum. Tomo ix. Bibliorum Parisijs editorum à V.C. Michaële le Jay sunt libros Maccabæorum vulgatos, subjungitur liber alius Arabicus cum interpretatione Latina à pag. 799. in quo multa narrantur ex ijs quæ utroque Maccabæorum habentur libro, & quædam nova produntur, contenta narratione usque ad Herodem Regem; cujus Genitor Antipater ante xxxv. diserte asseritur fuisse è Tribu Iuda. his verbis: *Erat Antipater vir de Iudeis ac de filijs quorundam eorum qui ascenderant de Babylone cum Esdra Sacerdote.* Hæc ibi: quæ multis ex Historia temporum ductis argumentis & conjecturis fulciri possent, si vacaret, aut minus esset hic morari. Videri possunt quæ vir doctissimus & diligentissimus Torneilius in suis Annalibus veteris Testamenti Anno Mundi 4018. num. vii. & seq. plurima congerit ad hoc idem adstruendum. Notandum pro instituto quæ diximus, satis sunt: superestque tantum ad explendum hunc locum, definire quot fuerint hi memorati ab Evangelistis ante Herodis quot, inquam, annis ille regnaverit; aut saltem quo præcipuo anno sit defunctus. Breviter dico: Regnasse Herodem annis triginta octo, initio principatus ducto à captis per Sosium Hierosolymis Antipatro sublato. hoc est: ab anno Juliano nono, Augusti octavo, urbis conditæ 717. Olympiadis 185. anno quarto, Consulibus M. Agrippa, & L. Gallo: quo tempore ipse Herodes tricesimum quartum ætatis annum inchoaverat. mortuum verò esse septuagenarium anno Juliano 46. Augusti 45. urbis conditæ 754. Olympiadis 194. anno quarto nondum completus elapso, sed post paucas hebdomadas locum cessuro initiis novæ Olympiadis 195. Denique Coss. Cajo Julio Cesare, Nepote Augusti, & Emilio Paulo. Decessisse autem circa Pascha lento morbo consummum, circa cujus initium conspecta est Hierosolymis Ecclipsis Lunæ die 25. Decembris hora 5. post meridiem m. 14. f. 44. quæ duravit horas 2. m. 41. f. 20. ac consequenter statim post Solis occasum conspicua cunctis fuit per horas ferme duas. fuit autem digitorum 7. m. 45. hoc est digitorum ferè octo. quatrduo ante, nempe 25. Decembris Christus Dominus natus in Bethleem fuerat; & triduo post circūcisus, Iesu nomen cepit ipsis Kal. Janu. Anni Juliani 46. Periodi Julianæ 4714. unde prodit initiū Æræ Christianæ vulgaris, à qua hic annus numeratur 1663.

¶ XXVII. DORMIRE.

Ioan. xi. 2. Christus ait : *Lazarus amicus noster dormit* . Paulò post: *Dixerat autem Iesus de morte ejus* . Periphrasim mortis per somnum qui propriam putant mortis Iustorum, refelluntur ijs Scripturę locis, quę Ieroboamum, Baasam, Amri, Achabum, & alios homines impios, & ad extremum impoenitentes, non minus dormisse cum Patribus in morte dicunt, quàm Abraamum & Davidem . Veriùs dicemus esse istum quemdam Euphemismum instinctu naturę communis apud omnes ferè gentes usitatum . Amat enim genus hominum, horrore ac pudore quodam innato, tristium & obscenorum necessaria mentione vicarijs vocibus defungi . Hinc Latini *fuisse & vixisse pro mori* dicunt . Gręci cum mortuum indicare volunt, *μακαρίτω* vocant, quòd videtur imitatus Persius, dum Sat. iii. sic scribit :

Hinc tuba, candela, tandemque beatulus alto

Compositus lecto, crassisque lutatus amomis. &c.

Hebręis dormire utrumque usum exhibet. nam & mortis tristitiam & *רצון אפודיותו* ingratam memoratu fœditatem eo verbo circumloquuntur; ut apparet ex Gen. xxxiv. 33. & 34. Exodi xxii. 16. Levitici xix. 20. xx. 21. locisque alijs sexcentis. Severus Sulpitius ad aliud genus turpitudinis velandum isto vocabulo usus est, dum in Historia referens quod legitur cap. 24. libri primi Regum; *ingressum Saulem in speluncam ad purgandum ventrem*, scribit in ea spelunca dormivisse Saulem: honestè videlicet exprimens rem dictu subturpem.

¶ XXVIII. ELI & ELOHI

Matth. xxvii. 46. *Eli Eli lamma sabaçtani* . Marci xv. 34. *Elohi Elohi lamma sabaçtani* . Initium est Psalmi xxii. si more Hebręorum numeramus, Latini & Gręci xxi. putant . Hunc Psalmum videtur in animo, atque adeo in ore habuisse Christus Cruci affixus, ut solebat Prophetias eventis admovere. Sed quædam diversitas est. Hebręa sic habent :

אלי אלי למה עכרתני, *Eli Eli lamma azabtani*; quam lectionem

*a Cap. xij
Comment.
Post. ad
voces Hebr.
N. T.*

Latina Vetus exhibet, id quod Drusus a stomachans Hieronymo imputat. Operæpretium est habere hic specimen Calvinisticę modestiæ adversus Sanctos Ecclesię Patres: *In Latina vetere* (inquit Drusus) *lamma azabtani* . *lectio à Patre Hieronymo in lib. de Nom. Hebr. stomachum mihi facit Hieronymus, qui tam temerè sollicitet scripturas Gręcas. adeone imperitus fuit, ut nesciverit Christum locutum Syriacè. Ex eius officina est Beelzebub & Belial in Libris Latinis* . En quid triobolaris Grammaticus audeat in summum Ecclesię Doctorem. Scimus *שבק* *sabac* Syriacè idem esse quod *עזב* *azab* Hebraicè . Et fortassè Matthæus locum à Christo recitatum ut jacebat in Archetypis extulit. cum tamen ipse
Christus

Christus eo modo pronunciaverit quem Marcus expressit, Syriacè ac vernaculè . nisi dicamus ; quod facilè potuit fieri, Christum bis idem pronunciaffe, semel hebraicè , iterum vernaculè .

¶ XXIX. EMMANVEL.

Matth. 1. 23. *Et vocabunt nomen eius Emmanuel, quod est interpretatum nobiscum Deus . nempe ex עִמּיּם im præpositione hebraica equivalentinæ cum , addito וּנּוּ nu pronomine affixo plurali primæ personæ; adjunctoque ad extremum אֱלּ El, quod Deum sonat, conflatum unum vocabulum אֱמַנּוּעֵל Immanuel, aptissimum ad designandum Deum homini conjunctum in una persona : quale compositum significatur illis Ioannis Evangelistæ verbis : *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis .* non ergo & cum quamcumque præsentiam , aut conjunctionem Dei cum hominibus designat ; sed intimam conjunctionem ἑνωσέντος ἑωσάντων per unionem , aut (quod usu scholarum invalens) unionem hypostaticam, qua *Sicut anima rationalis & caro unus est homo; ita Deus & homo unus est Christus .* ut est in symbolo Athanasij . *Deus & habitavit.* quod Ioannes hic posuit, non vulgari notione accipiendum est, quasi sonet commorari in domo ; huic enim tunc responderet ἑνοσέντος, quod nequaquam hic ponitur , sed ἐνοσέντος, à ἐννῶν & corinterdum significante . ut & hic similitudo sumatur à nexu animæ in corpore, ad exprimendam conjunctionem Verbi Divini cum humana natura . nec abhorret ab usu etiam Scriptorum Latinorum talis significatio verbi *habito* . Sic enim Turnus apud Virgilium *Æneid. xi.* Turnum alloquitur .*

*Numquam animam talem dextra hac (absiste moveri)
Amittes : habitet tecum , & sit pectore in isto .*

¶ XXX. ENCÆNIA.

Joan. x. 22. *Facta sunt Encænia Hierosolymis, & hiems erat .* Hoc festum erat anniversarium dedicationis Templi . Triplex autem in Scripturis reperitur ejusmodi solemnitas olim instituta . Prima iii. Reg. cap. 8. quando Salomon perfectum à se Templum ingenti celebritate consecravit, mense Ethanim (ut ibi scribitur vers. 2.) *in solemni die ipse est mensuratus,* vulgò Tisri dictus, (respondens fere Septembri Juliano) & usque ad die 23. sed ne hæc solemnitas hoc loco intelligatur, obstat quod mense Ethanim, sive Septembri nondum est hyems, qualis hic disertè scribitur jam fuisse . De alijs ergo duabus urrius hic sit mentio, disquidum est : Prior est quæ notatur i. Esdræ cap. vi. 15. ubi narrata ædificatione secundi Templi, Cyri jussu perfecta, ait Esdras : *Et compleverunt ædificationem Dei istam, usque ad diem tertium mensis Adar, qui est annus sextus regni Darij Regis . Fecerunt autem filij Israel Sacerdotes & Levitæ, & reliqui*

E e e 2

reliqui

reliqui filiorum Transmigrationis dedicationem domus Dei in gaudio &c. Mensis Adar Februario respondens, tametsi jam tum annus in Iudæa emergere in ver dicatur, utcumque tamen pati posset conjunctam mentionem hyemis; cum etiam mense Nisan posteriore frigus Ierosolymis tale fuisse, ut ad ignem se homines calefacerent, certum habeamus ex Ioan. xviii. 18. nisi Encæniorum vox, non tam consecrationem Templi de novo ædificati, quàm ejus prophanati & desolati renovationem sonans, potius indicaret Templi restorationem à Iuda Maccabæo celebratam primùm per dies octo, à die 25. mensis Casleu, & transmissam in religionem posteriorum ritu anniversariæ solemnitatis. narratur res primo Maccab. iv. 57. his verbis: *Et ornaverunt faciem Templi coronis aureis & scutis, & dedicaverunt portas & pastophoria, & imposuerunt eis ianuas, & facta est letitia in populo magna valde... Et statuit Iudas & fratres eius, & universa Ecclesia Israel, ut agatur dies dedicationis Altaris in temporibus suis ab anno in annum per dies octo à quinta & vicesima mensis Casleu cum letitia & gaudio.* Mensis Casleu in confinia Novembris & Decembris Julianorum incurrit. & ejus dies quintus vicesimus eo anno præcisè incidit in quartum decimum Decembris nostri, si Scaligero credimus, si alijs, in quintum decimum, quo jam tempore nullum dubium est quin Ierosolymis hyems esset. Observo in loco recitato ex cap. 4. primi Maccab. mentionem esse dedicationis solius altaris, quod solum nempe recens constructum fuerat, ut paulò ante ibi narratur, amoto & seposito veteri, quòd id fuisset à Gentibus pollutum. quasi videatur facer Scriptor indicare reliqui Templi nõ dedicationem tunc celebratam, sed ἐγκαίνισμὸν renovationem, sive *encenia*. Ioseph lib. Antiquitatum xiii. cap. 11. εὐχαριστῆς δὲ Ἰούδας ἀνακτῆσαι τῆς οἰκῆς τῆς ναοῦ θυοίας ἐφ' ἡμέρας ὀκτώ. *Celebravit Iudas restitutionem sacrificiorum in Templo diebus octo &c.* accurate distinguens & ipse dedicationem à renovatione per vocem ἐγκαίνια mtgis propriè designata. quamquam non ignoro dedicationem etiam primam Templi Salomonici græcè à lxx. Interpretibus verbo ἐγκαίνισμα expressam iii. Reg. viii. 64. & ii. Par. vii. 5. fortè non sine catachresi aliqua, quòd hebraicum חנן *Chanac*, quod sonat dedicare, aliena lingua reddere studētibus, non aliud aptius verbum occurreret; salva tamen ejus magis naturali convenientia cum renovatione prophanati, quam cum dedicatione primùm ædificati Templi, ut est dictum.

¶ XXXI. E P H P H E T H A.

Marci vii. 34. *Et ait illi (Christus furdo) Ephphetha, quod est, adaperire.* in græco ἀνοίχθητι. nequis adaperire pro præsentis infinitivi positum putet. est enim imperativi passivi. Radix hebræa פתח *pathach*, aperuit, in septima conjugatione Hitpaël, הפתח *hithpathach*, & ἀνοίχθης χάριτι *hithpathach*, aperi te sive adaperire in jubendi modo. Inde ת thau alterum excidens cōpensatur geminato פ ph, unde est הפתח. lam ת mollitur in נ usu Syriaco, ut sine aspiratione rectè scribatur græcè

græcè latinèque *epiphetha*. Videri potest non sine mysterio retentam ab Evangelista hoc dumtaxat loco, quam Christus tunc usurpavit hebræam vocem. An hoc dicamus factum, ut indicaretur primam inter omnes hebraicam linguam aperuisse hominum aures ad fidem, prolati per eam primùm, & in scripta missis Divinis oraculis?

¶ XXXII. FILIVS HOMINIS.

Passim in Evangelijs Christus sese appellat *Filium hominis*. Sic eum etiam Daniel vocaverat cap. vii. 13. *Et ecce in nubibus caeli quasi Filius hominis veniebat*. Proprium hoc igitur velut nomen Christi est. unde Origenes id vocabulum Ezechieli & Danieli tributum existimat propter peculiarem utriusque cum Christo similitudinem. Verba ejus hæc sunt in Catena nondum edita ad cap. ii. Ezechielis. ὅσον ἐφ' οἷς μεμνήμεθα, συνεχέτα πα μὲ ἐ δὲ ὅλης προφητείας οὗ, ἡν ἀνθρώπου, λέγειται πρὸς: Ἰεζεκιήλ, στανιὰ φωνῆ πρὸς τὸ Δαυιδ, ὡν ἐκάθητο ἐν τῇ αἰχμαλωσίᾳ. πύκτω ἢν τῷ πρὸς ἑσὺ ἀιχμαλωτῆς ἡμῶν ἐξελλυθῶτο Ἰησοῦ τῷ Σωτῆρι ἡμῶν. *quantum meminimus frequentissime per totam prophetiam compellatur Ezechiel illa voce filii hominis, rarius autem Daniel. quorum uterque in captivitate figura erat Iesus qui ad nos captivos venit Iesus Saluator noster*. sic Origenes. Rectè etiam Theodoretus in eadem Catena istam appellationem ad deprecationem & humilitatem pertinuisse observat; sic scribens: ἡν ἀνθρώπου προσηγορίᾳ μονογενὲς λέγων μὴ ὀπιλάθῃ τῆς φύσεως, θεορίας ἐξωθείας, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπου. *Filium hominis appellat, tantum non dicens: ne obliviscaris naturæ, visione dignatus: sed nosce teipsum*. Hæc ille. Verùm præter adnotationem naturæ, ex usu peculiari Hebræorum, filius hominis vilem et exiguæ sortis, nulliusque dignitatis homuncionem sonat. unde commendat nobis Christus modestiam & humilitatem suam ista sibi appellatione sumenda. Neq; verò eguit aut expectavit quemadmodum Ezechiel & Daniel, ut ab alio id ei nomen tribueretur ejus deprimendi gratia; sed ipse ultrò assumpsit, quippe se volens exinanivit, & eum statum legit qui ab Isaia describitur cap. 53, *Vidimus eum despectum & novissimum virorum*. Restat demonstrandum ex usu lingue sanctæ **בְּרִיָּה** in Adam, *filium hominis* dici de persona vili. Gen. vi. 2. *Videntes filij Dei filias hominum quod essent pulchræ, acceperunt sibi uxores ex omnibus quas viderant*. Rectè veteres Hebræi Scholiastæ observant ad hunc locum, ijs verbis significari filios Principum cepisse omittere servatum eatenus morem uxores adsciscendi dignitate ac nobilitate pares: & unius libidinis suafu mulierculas vilis generis ac sortis infimæ sola forma communitas adscivisse conjuges. Aquila Græcus Interpres pro *Filij Dei, Filios eorum* reddit: quod ex ejus mente declarans Theodoretus, Catena Græca non edita, in Genesim: docet, Enosum Sethi filium Adami Nepotem propter præstātem pietatem & virtutem, Deum nominatum. nam quod vulgatus habet de Enosō Gen. iv. 26. *Hic cepit innovare nomen Domini*: Aquila ex Hebræo sic interpretatur: ὡς ἤρχθη τῷ ὀνομαζῶν ἐν ὀνόματι Κυρίου,

Κυρίως, Tunc cepit cognominari in nomine Dei, quod declarans Theodoret. ἀντίθετον ὅτι λέγεται, ὡς λέγει ἡ ἀποστολική ἐπιστολή πρὸς τὸν ρωμαιοὺς ὅτι θείας καταγωγῆς πατρὸς ἐστὶν ἐκ τῆς οὐρανῶν ἀνομιᾶς Θεός· ὁθεν ἐκ τῆς φωνῆς ἡοὶ Θεὸς ἐχρημάτισθη. Significatur his verbis, propter eximiam religionem hunc primum divinam appellationem consecutum, & à cognatis Deum nominatum, unde qui ex eo sunt orti, filij Dei dicebantur. Vides, nobilitatem eximiam familiaris primarię appellatione ista *Filiorum Dei* designatam: indeque à contrario potes intelligere, filias hominum dici mulieres è vulgo ac fæce plebis. Symmachus pro ἡοὶ Θεὸς *Filij Dei* vertit ἡοὶ τῆς δυναστεύοντων, *Filij Principum*, hoc est Iuvenes nobilissimi è primarijs orti familijs. Est & insignis locus Psalmo xlix. 3. quo filios hominum dici plebejos manifestè demonstratur. Pro illis Vulgatę verbis: *quique Terrigenę & Filij hominum*, Hebręę origines sic habent: **גַּם בְּנֵי אָדָם** *gam bene Adam gam bene isc*, hoc est: *etiam filij hominis, etiam filij viri*. quibus verbis significari optimates & plebejos, ostendunt verba statim sequentia, idem aliter exponentia more receptissimo linguę Sanctę, *simul in unum dives & pauper*. nempe divites, *filij viri*, pauperes, *filij hominis* dicti prius fuerant. Nam ne quis suspicari possit prius illud in Hebręo membrum **גַּם בְּנֵי אָדָם** *gam bene Adam, etiam filij hominis*. ad nomen *dives* in secundo commate priori loco positum referri, præcaverunt Septuaginta Interpretes, qui **בְּנֵי אָדָם** ex Hebręo Γενεῖς reddunt, ex quibus vulgatus *terrigenę* posuit. Notissimum autem est ignobiles homines terrę filios vocari. quod præsertim de ijs dictum, qui ex matribus plebeijs nati erant, videtur indicare vulgaris Poëtarum usus, Gigantes terrę filios dicentium. Totam autem fabulam pugnare ausorum cum Dijs Gigantum ex loco superius laudato libri Genesis obscura traditione manasse, ferè omnes consentiunt. quia ergo Gigantes Genesis vi. 4. potissimum imputantur matribus quasi nihil ex generositate patrum traherent, vilitatem genitricum per omnia referrent, unde illis in solidum imputari videntur illis verbis: *illęque genuerunt. isti sunt potentes à saculo viri famosi*. velut diceret: geniti à solis mulieribus, non item à viris, videbantur. Ideo in famam & celebrem fabulam evasit ipsos fuisse terrę filios, unde equidem in eam opinionem venio ista vulgari Scripturis sacris formula quę tenues exilesque homunciones *filij hominis* dicuntur, voce *hominis* utriusque sexui communi, potissimum indicari maternam originem, ut filius hominis intelligatur *filius mulieris*. Confirmatur id ex loco paulò ante tractato Psal. xlix. vers. 3. ubi **גַּם בְּנֵי אָדָם** *bene Adam*, quod sonat *filij hominis*, opponitur **בְּנֵי אִישׁ** *bene isc*, hoc est *filij viri*. ergo ab eo qui filius hominis dicitur, quasi excluditur participatio generis virilis, quod item adstruitur ex Psal. iv. 3. ubi pro eo quod vulgatus ex Septuaginta vertit: *filij hominum* &c. Hebręus legit: **בְּנֵי אִישׁ** *bene isc*, hoc est, *filij viri*. Agi autem ibi de hominibus dignitate præstantibus, sententia ipsa loci exigit, præsertim si repetatur ex originibus hebręis: quę sic ad verbum sonant: *filij viri usquequo gloriam meam in ignominiam, usquequo diligetis vanitatem &*

quere-

retis mendacium? quasi diceret: ò potentes & illustres, quousq; abij-
 is gloriam quam dedi vobis, in ignominiam flagitiorū, amore adhæ-
 tes rebus vanis, & bona falsa captantes? Præterea videmus, qui vel
 vel alios deprimere student, originem eorum quos extenuant ex ma-
 recensere. David se humilians coram Deo Psalm. cxv. 16. ait: *Ego*
tuus & filius ancille tue. Iud. xi. 1. Iephthe, qui contemptus à fra-
 & exhæredatus à patre, ignobilis habebatur vocatur *filius mulie-*
meretricis. cùm tamen, ut ibidem additur, patrem haberet Galaad
 um opulentum & nobilem. Primi Regum cap. xx. v. 30. Saul excan-
 cens in filium suum Ionathan, vocat illum, contumeliæ causa, *filium*
lieris. quibus equidem in eam allicior sententiam, ut existimem aliud
 eterea mysterium latere in illa tam constanter à Christo assumpta no-
 nclatione *filij hominis.* non, inquam, sola fuit ratio modestiæ, quæ
 minum Iesum impulit ad se *filium hominis* vocandum; sed eo quoque
 illud motus est, quòd talis appellatio certum, & maximè proprium
 sonæ ipsius characterem haberet in arcano latentem. Etenim cùm
 usu tenues homines filij hominis cum respectu ad matrem diceren-
 Christus se filium hominis vocando, natum ex Virgine sine viri ope-
 nnucebat. Neque alia videtur fuisse Danielis mens loco initio citato,
 npe cap. vii. v. 13. dum filium hominis se vidisse ait cum nubibus cœ-
 venientem: quo loco sese nominatim indicatum, manifestè declarat
 ristus, sæpè iterans in Evangelijs, Matth. xxiv. 30. xxvi. 64. Marci
 . 26. xiv. 62. Lucæ xxi. 27. Filium hominis venturum in nubibus
 li; ut rectè observat Eusebius in Catena Græca ad illum Danielis lo-
 m; cujus si consulas origines, **בר אנש** Bar enasch positum reperies
 o filio hominis. Potest autem, ut viri doctissimi rectè admonent *Bar*
sc verti *filius mulieris.* nam **אנשה** & **נשה** hebraicè mulierem
 nat. Huc unicè facit una ex arcanis notionibus vocabuli **שילה** *scila*
 urpati ad designandum Christum in celeberrima Iacobi Prophetia, Ge-
 sis xlix. 10. Alia ejus nominis significata exponam inferius ordine
 o, verbo *Siloe.* nunc quod ad hunc locum proprie pertinet dicam: Pla-
 re nonnullis Enarratoribus vocis **שילה** esse illà ex voce **שיל** *scil,*
 æ *filium* sonat. quòd non gravatè recipiam, cùm meminero, ma-
 o còsensu Iudæorum veterum, inter propria & characteristica Messia
 mina *filij* appellationem poni, prout ex multis Thalmudis locis de-
 monstrant viri docti Galatinus & Buxtorfius. unde in Evangelio Ioan-
 s Christus interdum appellatur *Filius* sine addito, ut cap. viii. 36. jam
 litera **ה** *he*, quæ in fine additur elegans est conjectura Rabbi Da-
 dis Kimhii apud Galatinum lib. iv. cap. iv. qui præfatus **שיל** non
 emcumque, aut in quocumque statu filium significare; sed pro eo tē-
 re quo est intra matris uterum, formatus jam & animatus, sed nondū
 itus, observat literam **ה** esse affixum pronominis possessivi femini-
 m; ac consequenter scribendum cum matric puncto in ventre hoc
 odo **ה**, & vocabulum integrum legendum **שילה** *scilach*, quod si-
 nificat **βρέφος** *mevns*, *fœtus eius* in feminino genere, hoc est proles mu-
 lieris

Vide
Buxtorf.
in voc.

נין

lieris solius; quoniam ex Virgine sine viri conjugio mirabiliter foeta nasciturus esset Messias, ita ille apud Galatinum: Sed apud Petrum Martinium in Pugione fidei capite iv. secundæ partis sectione xi. aliter de eodem argumento differit: Ait enim vocabulum **שילה** significare filium eius. hoc est mulieris. quod enarrans, addit: *derivatur enim ex vocabulo **שילה** Sceliha, id est, Secundinæ, quæ est bursa quedam intra quã manet infans dum est in utero matris, quæ quandoque sumitur in scriptura pro embryone in matre.* Hactenus David Kimhi. Ipse autem Petrus Martinus hæc addit: *notandum autem, quod Siloh dicitur, a **שילה**, silya, ita quod y græcum ibi non sit vocalis, sed consonas. **שילה** vero hebraicè dicitur a Medicis Latinis Secunda, vel Secundina: & fit de semine matris tantum, unde Macer de viribus Herbarum, ubi de Pulegio tractat, ait.*

*Ut nondum natus testa circumdatur ovi
Pullus, sic infans matris de semine facta
Quam nascens rumpit quasi testam pullulus ovi.
Istas pelliculas Medici dixerunt secundas,
Quæ mox expositos natura iure sequuntur.*

Cum itaque Spiritus Sanctus per Iacob & Moysen loquens, Messiam Siloh nominavit. Siloh verò derivetur atque dicatur à **שילה** quasi Secundinus à Secundina, quæ quidem fit de de matris semine, ut per Macrum etiam ante Dominum Iesum Christum dictum est; quid aliud voluit per hoc apertius nunciare, quam quod Christus secundum corpus, non de semine patris, sed de substantia tantum matris eiusdem Spiritus Sancti virtute fuerat procreandus: Hæc ibi Martinus. Opponi potest hactenus dictis autoritas S. Iustini Martyris, apud quem in Libro Responsionum ad Orthodoxos hæc proponitur interrogatio; ordine sexagesima sexta: **Ἐπειδὴ **Συμεχὼς** ὁ Κύριος ἵψον τῆς ἀνδρώος καὶ ἔχει τῆς ἀνδρώος, ἐπιπὸν ὀνομάζει, καὶ διὰ τὸ τὸ πατρὸν** (Ὁ ἀπὸσι δὲ κενώσας, ὡς ἐκ γαμικῆς **Συμφείας** ὁ δευποτικὸς γέγονε τόκος· ὁ γὰρ τῆς ἀνδρώος, φασὶν, ὅτι ἡλείας ἔστιν, ἀλλὰ ἀρρῆν· ὁ ὄνομα· τίσις ἐν λόγοις χρησαίμενοι τὴν τοιαύτην λαιδρείαν μάτην λεγομένην ἐλέγξομεν; *Quoniam assidue Dominus filium hominis cum articulo masculino seipsum nominat; & inde infideles conantur ostendere, e nuptiali coitu Dominicum exitisse partum. Nam vox hominis, inquit, cum articulo masculino, non fœminam, sed virum indicat. quibus igitur utentes argumentis fundamento carere hanc contumeliam, & vanam esse calumniam demonstrabimus? Ad quod ipse respondet admittendo, cum se filium hominis Christus dicit, de viro intelligere; nempe Iosepho. non quod ex ipso esset verè genitus, sed quod ejus filius putaretur; sicut ipse Ioseph filius Heli putabatur, cum Iacobi esset. Ad hæc primùm excipio jam pridem à Bellarmino, alijsq; viris doctis manifestè demonstratum, istum librum Responsionum ad Orthodoxos, non esse S. Iustini Martyris; sed Autoris longè posterioris. Deinde cujuscumque tandem id Opus fuerit, ajo: nimis eum liberaliter concedere voce hominis virum intelligi, infirmo ad id indicio articuli masculini, cum nomen homo, & quæ ei respondent in alijs linguis, utriusque sexui commune sit. In Hebræo etiam **בר בנש** *Bar anasc*, quod apud*

Daniclem cap. vii. 13. legitur, & quod de se frequentasse Christum. verisimile, mulierem potius designet, ut superius ostensum est. Ita cum Græcos suæ linguæ ratio cogit vocabulo ambigui sexus alteri indicem apponere articulum, non continuo colligendum est, dicitio suæ notionis id vocabulum multandum: sed citra exclusionem unius sexus, masculini expressio accipienda est. quod sic usus & ratio præscribat, ut ubi necessitas præscribit utrumque sexum una mentionem coniungere, rationem, sono tenus haberi potioris, salvo jure ac positione sequioris, ut cum dicimus pater meus & mater mea mortui: etsi vox, mortui, masculina sit, non tamen ab ejus significato masculinum excludimus. Ergo ut imbecillam adversus stabilitatem unius Græcæ linguæ propriam, & in ea ipsa commode explicabilem, ductam ex virili vocabulo exceptionem rejicimus. Summa igitur dictorum sit: Appellationem Filij hominis à Christo assumptam, ita præferre humilitatem, ut simul ex ipsius mente arcano innuat Nativitatem ejus ex Matre sine viri complexu gravidata, quæ ipsius est singularissima proles, & character, per quem ab omni alio discernitur homine: ut meo propterea in isto ejus vero nomine id fuerit, si minus disertè declaratum, certè indicatum subobscurè;

¶ XXXII. FILIA SION.

Matth. xxi. 5. *Dicite Filie Sion &c.* Locus est ex Zach. ix. 9. Filia Sion, ubique urbem Jerusalem, aut etiam universam Nationem Judaicam significat, omnium Interpretum consensu. Non solum in Scriptura urbes & gentes specie mulierum pinguntur, ut ex illis patet, quæ passim prophetis occurrunt, *Filia Babylonis, Filia Aegypti, Filia Iuda & tribus*: sed apud exteros quoque Latinos ac Græcos. Sic Claudianus in anagyrico Probini & Olybrij Romam Virginis specie representat, quod quid videtur esse mulieri commune cum ædificio, ut propterea ad designandum verbum in prima ejus formatione describenda usurpetur, Genesis ii. 22. & Proverb. xix. 13. litigiosa mulier tectum vocetur jugiter occidens, Græci commune nomen habent κρηδεμνον ad explicandum nomen mulierum & mœnia urbium. Homer. Odyss. a. vers. 334. de Circe clope:

Ἄνθρωποι παρειαίων κρηδεμνὸν λιπέδαι κρηδεμνα.

in Odyss. v. v. 388. de urbe Troia:

Ὅσον ὅτι τείχεος λυσιμύχου λιπέδαι κρηδεμνα.

converso, cum turres urbium sint, transfertur id tamen nomen ad designandum orbem mundum. nam Synesio Epist. iii. περιγραφὴ τurrigera νοῦτος ἡ ἀρχὴ τῆς γυναικὸς, & suggestu crinium ornata, Nazianzen. εἰς γυναῖκα Ἰωάννου τοῦ Ἀλωπιζομύχου. Carmine in superfluum mulierum ornatum:

Μὴ κεφαλῆς πύργου νόθοις πλακάμοισι γυναῖκες

Ne capita extruite in modum turris, aggestu

Suppositiorum crinium, mulieres.

F ff

Quo

Quò fortè trahi possit illud Cant. viii. 9. de Sorore parva: *Si murus est, edificemus super eam propugnacula argentea.* & illud aliud vii. 4. *Collum tuum sicut turris eburnea.* & iv. 4. *Collum tuum sicut turris David, que edificata est cum propugnaculis.* Euripides quoque in Hecuba v. 897. urbem Trojam rasam fuisse ait à corona turrium. hoc est everfas fuisse illius turres, quæ illius velut crines erant.

Ἀπὸ δὲ σφύρας κἀκαρῆσαι.

Πύργων

Corona verò abrafa es

Turrium.

Denique ad probandum Provincias & Gentes in personam muliebrem figurari locus est insignis Ezechielis xvi. 41. *Facient in te iudicia in oculis mulierum plurimarum.* ubi pro *mulierum* Chaldaeus Paraphrastes vertit, **מדינין** *Medinim*, hoc est, *Provinciarum*.

¶ XXXIV. G A B B A T H A.

Ioan. xix. 13. *Adduxit (Pilatus) foras Iesum in locum qui dicitur Lithostrotos, hebraicè autem Gabbatha.* Anselmus Laudunensis Autor Glossæ Interlinearis, Gabbatha interpretatur collem vel sublimitatem. Collis hebraicè est **גבבה** *Glibba*. nec sonus exactè, nec significatio convenit. non enim **λιθόστρωτος** altitudinem sonat, aut collem. Angelus Caninius apud Drusium ait **גב** de geminantibus secundam idem esse, quod **סל**, unde est **מסלה** *mesilla*, *via strata*. significare enim viam sternere lapide. Hæc ille sine teste. In Lexicis Syriacis habemus **גב** *Gab* significare crepidinem dorsum, aut superficiem eminentiorem. quæ notio nec abludit à re nostra, nec ab origine degenerat. inde ergo formato nomine, *Gabbatha* dictus fuerit locus, in quo sedebat pro tribunali Proconsul Prætor aut Procurator jus dicens, locus prominens ac populo conspicuus, marmore stratus, unde **λιθόστρωτος**. Addit Tertullianus, locum istum septum & clausum fuisse cancelis marmoreis aut æreis. quale est quod Gallicè dicimus *Parquet, Balustre*. Fuisse autè **λιθόστρωτος**, *Lithostrotum* in Tribunali docet Appianus de Bell. Civil. lib. iii. pag. 173 edit. Græcæ Parisiens. Regiæ anni 1551. ubi agens de Capite Trebonij ad Dolabellam tunc Asiæ Præfidem delato, ait: **Δολαβέλλας μὲν ἀνωτέρω (κεφαλῶν Τρεβωνίου) προσέταξεν ἐπὶ τῷ στρατηγικῷ θήματι, εἶτα ὁ Τρεβώνιος ἐχρήματιζε, προσθήναι. Dolabella quidem ipsum (Trebonij caput) iussit super Proconsulari Tribunali, ubi Trebonius jus dixerat, proponi.** Et paulò post de militibus subdit Trebonio iratis ob necem Cæsaris: **τὴν κεφαλὴν (Τρεβωνίου) οἷα σφαῖραν ἐν λιθόστρωτῳ ἀββάλλοντες.** *Caput Trebonij velut globum per lithostrotum iactasse.*

¶ XXXV.

¶ XXXV. GEHENNA.

Gehennę vocabulum passim in Evangelijs usurpatur ea notione quę
 orimit Iustinus Martyr Apologia secunda pro Christianis, ante me-
 um, his verbis: Η γέεννα ὅστις πῖτος ἐνθα κολάζονται μέλλων ὁ ἀδικῶν βίω-
 νων; *Gehenna locus est ubi puniendi sunt qui iniuste vixerunt.* Sed hujus
 significatus origo investiganda est. In libris veteris Testamenti rara est
 is eterni noxijs animabus reservati mentio. Traditio ferè tantum ar-
 a de hoc ferebatur; & quedam in propheticis libris non multum ex-
 fta testimonia. Itaque cum sciamus ex Matth. 25. 41. ignem eter-
 m fuisse paratum Diabolo & Angelis ejus; tunc scilicet cum illi pec-
 unt, ante hominem conditum, cujus felicitati non invidissent, nisi
 antea cecidissent: tamen in libro Genesis ubi ex professo Mundi
 gines traduntur, nulla diserta reperitur Inferni aut ignis sempiterni
 ati vel conditi mentio. Quę res fortè Rabinos movit ad istum ignem
 ebus annumerandum, quas ante Mundum conditas, more suo nu-
 tes, asserunt. Sed longè prudentius & veriùs Rabbi Iose, & Rabbi
 aah, recitati à Petro Martinio in Pugione Fidei part. iii, distinct. 1.
 vij. dixerunt creatū fuisse ignem eternū die secunda Mundi. ver-

orum referam; **אֵשׁ יוֹסֵי אֵשׁ שְׁבַרָא חֲקֵבָה כְּשֵׁנִי כְּשֵׁבָת**
אֵשׁ עוֹלָם, *Dixit Rabbi Iose: Ignis quem creavit Deus*
secunda Sabbati, non extinguetur in æternum. **וְתֵנִי אֵשׁ כְּנֵאָה**

מִפְּנֵי מָה לֹא אָמַר כּוֹיָדָא אֱלֹהִים כִּי טַב כְּשֵׁנִי כְּשֵׁבָת
אֵשׁ עוֹלָם: *Traditio est etiam, dixit Rabbi Benaah: cur*
fuit dictum Gen. 1. in secunda Sabbati: & vidit Deus quod esset bo-
num? Propterea quod in ea creatus est ignis Gehenna. Hęc illi ex lege ora-
 cabala retulisse putandi sunt. cæterum quod in literæ cortice, ad
 m ferè solūm crassus & carnalis Hebræorum populus attendebat,
 la esset clara ignis æterni mentio, per exigua & obscura ejus erat apud
 gus notitia in Iudaica gente. quare cum tempus fuit, disertius tra-
 di res sæculi futuri, fuit excogitandum ignotę antea rei novum no-
 m. Id commodè sumptum è valle suburbana Civitati Ierosolymę
 s olim sacrificijs infami. Ibi enim nefarij homines filios & filias suas
 molaverant dęmonijs; ut habetur Psal. cv. 37. Immolaverant autem
 ribili planè ritu. nam in gremium Idoli ęnei multo intus igne suc-
 i, & candentis, infantes jactabant; vel, ut alij ajunt, intra ipsa simu-
 i viscera per ostium quoddam immittebant, moxque ipsi circū cho-
 & thiasos insana lætitia ducebant, inter tympanorum strepitus data
 ra quam tumultuosissimè personantium, ne ejulantium in ignis crū-
 u puerorum gemitus ad bacchantium parentum aures perveniret.
 c locum à tam nefaria superstitione purgasse Sanctus Rex Iosias di-
 iv. Reg. xxiii. 10. his verbis: *Contaminavit quoque Tophet, quod est*

in convalle filij Ennom, ut nemo consecraret filium suum, aut filiam per ignem Moloch. Erat Moloch nomen crudelis istius & sanguinarij Saturni. גֵּהֶנְנוֹם ge hebraicè vallis est. הַנּוֹם, hinnom autem gemitum sonat. porro Tophet תּוֹפֶת thopheth à תוֹף quòd est tympanū, insanos clamores, fragoresq; iupremis innocētū ardentium ejulatibus furiosissimè obstrepentes significat. Hinc ex ge, & hinnom formatum gehennæ vocabulum, rogo æternarum flammarum impios post mortē manentium designando institutum, frequentissimè Christus usurpavit.

¶ XXXVI. H A B I T O.

Ioan. 1. *Et Verbum caro factum est & habitavit in nobis.* Præter ea, quæ dixi verbo Emmanuel, de notione verbi *habito*, hoc loco non omiserim, videri non inverisimiliter posse illo significatam Christi moram in utero materno, toto spatio quod conceptum inter, partumque intercessit. Id enim Ecclesia profiteri videtur in quadam collecta: *Deus qui virginalem aulam Beatæ Mariæ semper Virginis, in qua habitares eligere dignatus es. & in alia: Omnipotens sempiternæ Deus, qui gloriose Virginis Matris Mariæ corpus & animam, ut dignum Filij tui habitaculum effici mereretur &c.* quæ illustrari possunt ex ijs quæ diximus verbo *Filia Sion* de convenientia mulieris cum domo, ob quam cum est formata, ædificata dicitur. ut esset videlicet prima domus, in qua omnis homo in mundum veniens primū excipitur, & multis mensibus diversatur.

¶ XXVII. H E R O D I A N I.

Memorantur hi Matth. xxii. 16. Marci iii. 6. quidam è Scribis Pharisæisque, ac præcipuis doctoribus, cum hinc quidem ex intima notitia Prophetiarum intelligerent advenisse tempus præstitutum advētui Messie: inde autem admiratione opum fortunæque Herodis, privatisq; spebus, in ejus adulationem raperentur, sectā fecerunt cujus hoc erat Princeps dogma: non alium aut Scripturis prædictum, aut Iudæis expectandum Messiam, quam Herodem Magnum. Hos fuisse multos & Primores Civitatis Ierosolymæ, apparet ex ijs quæ Mattheus scribit cap. ii. v. 3. de Adventu, & interrogatione Magorum, ubi esset qui natus erat Rex Iudæorum, Herodem & omnem cum eo Ierosolymam esse turbatam, dogmate videlicet ac factione Herodianorum ibi prævalentibus. Hi porro alterius expectandi aut nati Messie mentionem non ferebant. Quin credibile est quosdam è potentioribus, aut zelantioribus ipsorum, Herodi per aliquod spatium superstites, in causa fuisse, cur seriùs ex Ægypto Christus redierit; expectante Angelo ad præcipiendum Iosepho reditum, dum verè dicere posset: *Mortui sunt enim qui querebant animam Pueri.* Ad quem locum rectè notat Sanctus Hieronymus: inde apparere Scribas & Phariseos, videlicet qui ex ijs Herodianis erāt, instin-

ctu

ctu hæresis quam profitebantur, insidiosos fuisse vitæ Pueri in Bethleem nati, cujus ortum rationibus ipsorum contrarium videbant.

¶ XXXVIII. HYDRIÆ SEX.

Ioan. ii. 6. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ sex positæ secundum purificationem Iudeorum, capientes singule metretas binas vel ternas.* In his verbis duo notantur quæ capacitatem istarum hydriarum indicant, ex cujus observatione crescit admiratio signi à Christo patrati, propter copiam extraordinariam producti ab eo ex aqua vini. Prima circumstantia hic notata: emphasim capacitatis habens est, quod illæ hydriæ ibi positæ essent *secundum purificationem Iudeorum*, hoc est ad varios usus baptismatum & lotionum quotidianarum civili & religiosa ratione Iudæis per id tempus usitatarum, quo tempore & Romana consuetudo lavandi totum corpus antequam ad cœnam accumberent, jam in eas regiones penetraverat, ut ex multis indicijs intelligitur, quæ Petrus Ciaconius erudita de Triclinio Diatriba collegit: & ad sacros præterea legalium lotionum vel præscriptarum ritualibus veris, vel superstitiosa *ἑθελογησιαία* per traditiones supervacaneas, quas Christus interdum improbavit, inductarum. Ad quod opus erat magnam semper in singulis domibus præstari esse aquæ copiam, quanta nempe ad balneas singulis domesticorum quotidie parandas, & plus semel in die frequentandas, tum ad lustrationes lotionisque, sive, ut Evangelium loquitur, baptismata, calicum, urceorum, nonnunquam & vestium in occursum immunditiarum fortuitarum, sufficerent. Sed & præter ducendam ex isto usu conjecturam, quantitas aquæ secundò certius exprimitur per numerum metretarum quas hydriæ istæ tunc, ut Evangelista observat, usque ad summum impletæ continebant: *Capientes, inquit, singule metretas binas vel ternas.* quo significat nullam earum minus duabus metretis cepisse; aliquas etiam trium metretarum fuisse capaces. quis sit modus metretarum, magna lis est inter curiosos antiquarum mensurarum. nos ijs accedimus, qui metretam eandem mensuram cum bato & cado esse putant: continet autem cadus duodecim congios: congius verò sex sextarios. porro sextarius hebraicus partico continet uncias duodeviginti. metreta igitur quælibet habet uncias mille sexcentas sexdecim. quia verò in sex hydrijs partim duarum, partim trium metretarum, sunt metretæ saltem sedecim, aut etiam octodecim: si numerus unciarum per 18. numerum metretarum ducatur, fient unciæ trigintaduo millia trecentæ viginti; quæ faciunt libras duodecim unciarum bis mille centum & sexaginta duas cum aliquot excedentibus minutijs. Hæ ad nostrates redacta mensuras efficiunt dolia, Tulosæ (qua in urbe hæc commentabamur) usitata, & vulgò *barriques* dicta, ferè quinque. ut merito magnitudinem hydriarum, & vini ex aqua producti copiam expresserit Sedulius Poëta Christianus antiquus & elegans, his versibus:

Implevit sex ergo lacus hoc nectare Christus,

Quippe

*Quippe ferax qui vitis erat; mensasque per omnes
Dulcia non nato rubuerunt pocula musto.*

¶ XXXIX. IEREMIAS

Ad locum Matth. xxvii. 9. tribuentis Ieremiæ Prophetæ verba, quæ nunc tantum apud Zachariam leguntur; præter ea, quæ superius attulimus verbo, *Barachias*, dici potest: non omnes Prophetias à Ieremia prolatas in ejus hodie superstite volumine reperiri; sed aliquas sola traditione transmissas ad posteros: inter quas hæc fuerit. Certè Autor Libri Arabici, qui manu scriptus extat apud V. C. Abraamum Ecchellensem Professore Orientalium Linguarum, in Sapiencia Romana, & inscribitur: *Margarita pretiosa*, agitque de operibus Christi, capite vii. verba hæc Ieremiæ recitat, quæ à Iudæis è Codicibus vulgatis fuisse queritur crasa: *Tunc dixit Ieremias ad Phasur; Iamdiu vos & patres vestri estis contrarij veritati: Filij autem vestri qui venient post vos perpetrabunt peccatum magis enorme, quam vos: quoniam appropriabunt illum qui non habet pretium; & pati facient qui sanat morbos, & dimittit peccata: & accipient triginta argenteos pretium illius quem emerunt filij Israel &c.*

¶ XL. IGNE SALIS.

Marci ix. 49. *Omnis enim igne salietur; & omnis victima sale salietur.* De ijs loquitur, de quibus immediate ante dictum est. *Vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur*: cui affirmationi quia poterat opponi quomodo non extinguitur ignis damnatorum, cum omnis utique ignis materiam consumat suam, quæ deinde absumpta, & ipse deficit. occurrit Evangelista submonens, ignem hunc vim atque usum habere salis, qui quod tangit servat, & à corruptione protegit, hæc subest sententia verbis istis: *omnis enim igne salietur*. ubi & enim connectit hæc superioribus; & causam assignat cur rectè dicatur, ignem illum numquam extinguendum. Addam his elegantia verba Scriptoris perantiqui Minutij Felicis sub finem Dialogi, cui *Octavius* nomen est. *Nec tormentis* (inquit, agens de pœnis damnatorum) *aut modus ullus aut terminus. Illic sapiens ignis membra urit & reficit, carpit & nutrit; sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt. sicut ignes Aetnæ montis & Vesuvij montis, & ardentium ubique terrarum, flagrant, nec erogantur: Ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.* Similia & apud alios Christianos Autores veteres occurrunt. Nec quemquam moveat, quòd parum videtur ad hunc sensum quadrare quod additur: *& omnis victima sale salietur*. coheret enim optimè, si rectè intelligatur in hunc modum. Particula & hoc loco, ut sæpè alibi, vim causalem habet. quasi enim hic adstruitur quod dictum est de igne functuro vice salis in ustione damnatorum, quoniam damnati victimæ sunt iræ Divinæ. Generaliter autem de victimis omnibus præscri-

reſcriptum erat, Levitici ii. 13. *Quidquid obtuleris ſacrificij ſale condies: nec auferes ſal ſæderis Dei tui de ſacrificio tuo . In omni oblatione tua offeres ſal .* Id jam Chriſtus in damnatis quoque ſervandum ait : cæterùm eorum ſalem ignem futurum . nam & in ſale ignis elementum ineſt, ut ait Hilarius com. ad Matth. cap. 4. & viciffim in igne vis agnoſcitur perpetuandi, & à corruptione ſervandi . Lignum ecce minus durabile lapide eſt, & tamen carbones, hoc eſt lignum, igne quodammodo conditum, & veluti ſalatum, æternitatem equat, aut ſuperat marmorum . unde Architecti Templi Dianæ Ephæſiæ ad ſoliditatem operis majorem, carbones fundamentis ſubſtraverunt . Vide Philonem Byzantium editum ab illuſtriſſimo Leone Allatio; & in eum eruditiffimas ejuſdem notas. Simili perpetuitatis & certæ in tempus omne durationis ratione Agrimenſores & Geodetæ terminis latifundiorum carbones ſubſternebant. ut videre eſt in Collectione iſtorum Autorum . His conſentaneum meminere legere perelegantem S. Auguſtini locum in libris de Civitate Dei . Sed hæc ad rem propoſitam pro inſtituto ſufficiunt .

¶ XLI. INDUCERE IN TENTATIONEM .

Matth. vi. 13. Luc. xi. 4. in orationis à Chriſto traditæ formula inter cætera hoc à Deo petere docemur : ne nos inducat in tentationem. quod quid ſit explicandum ſemel eſt . In tentationem quodammodo intrat, qui tentatione pervertitur & cadit : abſit autem ut Deus, qui *neminem tentat, & intentator malorum eſt*, juxta dictum Apoſtoli Jacobi, nos quos ſalvos cupit, in eam ultro foveam impellat aut præcipitet . nec hoc petimus ab eo ne faciat, quod ſua illum pietas & ſanctitas facere non ſinit . Quid ergo ? quia nos liberos fecit, & liberè mereri gloriam juſſit, occaſiones offert certaminum, vires ad vincendum ſuggerens, auxiliaq; ſubminiſtrans, noſtro tamen arbitrio ſubjuncta, quæ niſi nos cooperari velimus, effectum habitura nequaquam ſunt . Porro ipſe novit ſigmentum noſtrum, ut Pſalmographus loquitur . Scit, inquam, & exactè calculat quid quaque in occaſione libertatis exercendæ decreturi ſimus liberè; quid ad cujuſque oblationem auxiliij facturi . Habet autem ad manum alium auxiliorum innumerabilem paratam copiam; & priuſquam eorum quodq; ſuggerat, jam tum intelligit an eo ſimus uſuri: ac ſi nobis ob noſtram ineptiam id fore inutile provideat, videt in theſauris ſuis alia, quæ ſi darentur, effectum non carerent . ad ea tamen danda non obligatur. Sufficit enim ei ad fidem ſuam liberandam, & officium præſtandum, talia offerre quæ fatiſ ſint; & ſi modo velimus, operatura ſint, aut cooperatura noſtræ voluntati, liberè bonum aſturæ, aut malum declinaturæ . Inducere igitur nos in tentationem Deus dicitur, cum ea dumtaxat dat auxilia, quibus nos pro noſtra ignavia non cooperaturos novit, alia continens pro ſuo jure, quæ habitura effectum præſcierat . Hoc ergo petimus, cum ne nos in tentationem inducat rogamus, ne nobiſcum in articulo bonum aut malum eligendi poſitis, jure agat illo ſummo, quo tantum quæ

que debet queque promisit tribuens, auxilium suggerat, ex sese quidem indigentia nostrę par, sed nostro ipsi pręviso vitio cassum effectu permanens; sed benignę condescendat, eligens ex copia repositarum in ejus omnipotentię thesauro gratiarum, eas potissimum, quas ita congruere nobis scit, ut ex ijs successurus sit eventus bonus liberę perseverantis in bono voluntatis nostrę, usque ad acquisitionem optatę salutis.

¶ XLII. IN SVBLIME TOLLI.

Indiget aliqua explicatione quod legitur Luc. xii. 29. *Nolite querere quid manducetis, aut quid bibatis, & nolite in sublime tolli.* Quomodo enim quærens quid comedat aut bibat, in sublime tollitur, cum potius infra deprimatur humili hac captatione rei vilis? Expressit vulgatus noster ut latinę potuit, gręcum verbum *μεμωπιζεσθε*, quo Lucas hic in originibus est usus, his latinis vocibus, *in sublime tolli*, recte ac congruę. Sed opus est, ut peritus lector metaphoram intelligat, quam Gręci facilius in *μεμωπιζεσθε* sentiant propter usum vulgō tritum verbi ejus in sensu tropico usurpandi, quę Latinis in æquivalenti versione minus sono ipso sese prodit: ut nisi pręmoneantur animadverturi plerique non sint. Sonat igitur Gręcis *μεμωπιζεσθε* translate quidem, cęterum crebra, & passim usurpata notione, animo evagari, parumque presentibus attentum nubes & astra suspicere, ut Thaletem ferunt, qui Cœlum intuens hiantis ante pedes foveę securus, rudi ancilę risum debuit. Eo incommodo laborare solent qui acri quadam tenentur cura, quę mentem ipsis ac cogitatione abducit à rebus quas tractant. Atque hæc causa est cur Christus anxiam sollicitudinem parandi victus à suis Discipulis removeat: ne scilicet ei affixi, parum attentionis ad ministeria functionis Apostolicę, & ad officia religiosa reliquum haberent.

¶ XLIII. INCEDERE IN OMNIBVS MANDATIS

Luc. I. de Zacharia & Elizabetha Sanctis Conjugibus: *Erant autem iusti ambo incedentes in omnibus mandatis & iustificationibus &c.* Hęc demum absoluta laus est justitię, quę ex omnium mandatorum concordia testimonio in legis universę factorem convenit. In Dei iudicio audiuntur singillatim de nobis tamquam decem testes, decem præcepta Legis. Horum si vel unum commendandis nobis suffragium velut suum negaverit, condemnabimur: *qui enim peccat in uno*, ait Iacobus Apostolus, *factus est omnium reus.* Vetus erat mos Romę, ut qui probare iudicio innocentiam vellet, decem laudatores produceret: hoc numero qui vel unum minus daret intento excideret. Cicero lib. vii. Accus. in Verrem sect. 46. Edit. Steph. *In iudicijs qui decem laudatores dare non potest, honestius est ei nullum dare quam illum quasi legitimum numerum consuetudinis non explere.* Cęterum *incedere* hoc loco, uti sæpè apud Paulū, *ambulare*, significat vivere, aut varia vitę munia obire, & habet utramq; id verbum

huc translatum emphasim quamdam studiorum atque mōrum, ut
 a quisque sententia quaque inductione animi versetur in quotidianis
 actibus, explicet, boni aut mali expressivo adverbio adjuncto.

¶ XLIV. IVSTITIA ET IVDICIVM.

Perobscurus extat locus Ioan. xvi. 8. cui si lucis afferre aliquid possu-
 mus, differendi causa non est. Is sic habet: *Cum venerit ille (Paracletus)*
arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio. de peccato quidem,
quia non crediderunt in me, de iustitia verò, quia ad Patrem vado, & iam
non videbitis me. de iudicio autem, quia Princeps huius mundi iam iudica-
vit. Ante omnia præmittenda est vera notio vocis hic usurpatæ, &
 attendendo die Pentecostes Spiritui Sancto vice nominis, aut officij pro-
 prij attributæ, Παράκλητος. Est Paracletus Græcis propriè deprecator
 ijs quos peccasse constat: non autem defensor innocentium. nam
 pro infontibus calumniosè accusatis agit, δικαιολογῆν dicitur, non
 παρακαλῆν. Appianus recitans orationem, quam Anno & Asdrubal
 Scipioni ad Scipionem victorem Legati pro Charthagine pœnitente ac sup-
 plicante habuerunt, hanc ejus sententiam refert in Libycis pag. 29. Edit.
 Regiæ Paris. anni 1551. εἰ δὲ ἐὼς ἀδικεῖν ὑμῖν δοκῆμεν, ὅσα ἀπο-
 λογισθῆμεν. Ἐ δὲ αὐτὸ ἐὼς παρακαλῆμεν. ἐστὶ δὲ τῶν μὴ μηδὲν ἁμαρτῶντων
 ἀπολογία· τῶν δ' ἁμαρτῶντων παρακλήσις. Si autem iniuste actionis rei po-
 nitimur vobis, quam infelicitate laborantes, agnoscimus & fatemur ul-
 timè; propterea que deprecamur (παρακαλῆμεν) convenit autem ijs qui nihil
 excusant, criminis falso impacti iusta depulsio, reis verò peccatum fatenti-
 bus deprecatio (παρακλήσις). Ità ille, ut auctoritates alias omittam. Igitur
 Spiritus Sanctus functurus in mūdo vice ac officio Paracleti, hoc est de-
 precatoris culpæ agnitæ, ante omnia dare debebat operam ut clientes
 quibus deprecaturus erat, peccatum agnoscerent ac faterentur. &
 quia magna sui status laborabant ignorantia, justos se ac innocentes fal-
 sè iudicati, convincendi prius erant de culpis ac criminibus quibus deinde
 implorare veniam deprecatione sua, & παρακλήσις debebat. Hoc exprit
 verbum *arguet*, cui respondet in originibus ἐλέγξει, quod sonat con-
 vincere & ad agnitionem peccati sui reum adigere, ob oculos ponenda
 conscientia facti, & cunctis excusationibus removendis. Erant porro tria
 genera peccatorum tribus, Foris & Tribunalibus superiùs verbo *Consci-*
entiam fusè à me declaratis, respondentia, ad quæ omnia prorsus crimina
 referrebantur. quare id acturus erat Spiritus S. ut se Mundus in triplici
 genere peccasse, & pœnas per triplex illud Tribunal infligi solitas
 sustulisse ac mereri, agnosceret fatereturque, quod in convertis ad Chri-
 stum fidem ex omni genere hominum evenit: quorum saltem in persona,
 mundus in eum modum verè convictus dici potuit. Primum genus eò-
 rum quæ et injurias proximis illatas. Hæ minori confessui trium & viginti Ju-
 ratorum in portis urbium singularum juri dicundo præsidentium cogno-
 scendæ deferebantur. Summum hujus crimen erat homicidium: & sum-

ma quam hi Iudices decernere poterant pœna erat capitis abscissio aut strangulatio. Ad secundum pertinebant peccata contra Religionem ac Deum, sacrilegia, blasphemie, & similia. De ijs sententias dicebant Patres Concilij, sive Synedrij magni, numero duo & septuaginta, unci ac supremi in tota gente, Ierofolymæ residentis. Summum hujus Fori crimen impietas, blasphemie vel atheismus erat, summa pœna lapidatio. Tertium denique Divinum erat forum, Dei Iudicis post cujusque hominis mortem, de ijs quæ in vita malè gessit, nec vivens expiavit, sententiam ultimam dicentis, & convictos reos flammis æternis addicentis. Omnia quidem scelera ad hujus Tribunalis cognitionem pertinebant; sed tunc tantum, si non expiarentur ante mortem. quare dici potest proprium & summum crimen huic Tribunali reservatum esse impœnitentiam finalem, ratione cujus unius cetera omnia ad hoc forum perveniunt. Non enim Deus sic judicat, & flammis æternis damnat, nisi peccatum, in quo quis moritur. Hujus peccati jam nunc in hac vita rei & convicti, dici quodam bono sensu possunt, ij quorum obstinatio talis cernitur, ut certum moraliter videatur eos in peccato suo morituros: quales Iudei Christi hostes erant, quibus ideo denunciatur Ioannis viii. 21. & 24. *In peccato vestro moriemini.* Hoc idem videtur esse peccatum ad mortem, de quo S. Ioannes Epist. I. cap. v. 16. *Est peccatum ad mortem. non pro illo dico ut roget quis.* Peccatum, de cuius remissione nulla restat spes propter obfirmatissimam in eo pertinaciam peccatoris. Tale erat peccatum ejus qui ultimo erat anathemate, dicto *maranatha*, percussus, de quo supra diximus. Talis enim hominis desperabatur humanitatis correctio. Etiam apud externos Scriptores invenio mentionem peccati ad mortem. Petronius in Epistola Polyeni ad Circen. *Fateor me, domina, sæpè peccasse. nam & homo sum, & adhuc iuvenis. numquam tamen ante hanc diem usque ad mortem deliqui. Et abes, inquam, confitentem reum. quidquid iusseris merui. Proditionem feci, hominem occidi, templum violavi &c.* hæc ille. Videtur significare peccatum, cui nulla per leges restet spes veniæ, quod necesse sit morte mulctare. Talia in primæva Ecclesiæ severioris disciplina erant, in quæ lapsis, pax numquam dabatur, ne in morte quidem: sed ea Ecclesia inexpiata, quantum erat in se, Divino Tribunali transmittēbat: ea erant, homicidium, adulterium, & apostasia, aut in idololatriam lapsus baptizati. in quæ primis Ecclesiæ sæculis irrevocabilis excommunicatio & anathema æternum pronunciabatur. quod postea relaxatum est. vide Iacobum Sirmondum nostrum in Historia Pœnitentiæ publicæ. Ex his aliqua, ni fallor, conjectura trahi potest ad suspicandum, peccatum simpliciter & sine addito sic dictum, hoc quem tractamus loco; esse peccatum gravissimum cum obstinatione pertinacissima conjunctum: quod ideo perduraturum usque ad mortem videatur. Talis erat præcipuè incredulitas Iudeorum, etiam evidentie signorum à Christo editorum obluētans; eaque Dæmonijs attribuens, sicque contra Spiritum Sanctum peccans: contra quem quod est peccatum, non remittitur neque in hoc sæculo, neque in futuro, ut habetur Mat. xii. 32.

Dicet

Dicit aliquis: quid attinet convinci Mundum à Paracleto, sive depre-
 catore, de hoc tertio peccato; cuius, si, ut dicitur, remissioni non sit lo-
 cus, nec erit deprecationi. Respondeo, Peccatum ad mortem, inexpli-
 cable, cum inflexibili contumacia conjunctum, etsi verè à rem estiman-
 bus prudenter, omninò consummandum impœnitentia finali dici pos-
 sit: fieri tamen posse, & sepè contigisse, operante Spiritu Sancto, & sta-
 tus illius miserrimi salutarem horròrem in eo positus incutiente, ut ij cõ-
 certantur: quare & hic locum habet quod Christus adjunxit postquam
 dixerat impossibile esse divitem intrare in Regnum Cœlorum: nempe
 quod impossibile esset hominibus, facile Deo esse. Iam retexamus à ca-
 ritate, & breviter concludamus loci sententiam. Ait Paracletum argui-
 tur Mundum *de peccato*, & subdit causam, *quia non crediderunt in me*:
 hoc est Spiritum Sanctum ostensurum hominibus, eos esse in statu im-
 pœnitentiæ finalis, & certæ damnationis, propter inflexibilem obstina-
 tionem in fide neganda verbis & doctrinæ Christi tam evidentibus signis
 confirmatæ. Hoc disertè expressum legitur Ioan. viii. 24. *Dixi ergo vobis
 quia moriemini in peccatis vestris. Si enim non credideritis quia ego sum, mori-
 erimini in peccato vestro.* Hoc est ergo peccatum, quod simpliciter &
 sine addito *peccatum* hic dicitur, pervicax & indomita rejectio doctri-
 nae ac religionis Christi, quantumlibet cum signorum & miraculorum
 evidentiam certissimis testimonijs propositæ.

Procedamus ad secundum: *Arguet mundum* Paracletus *de iustitia*,
 hoc est, peraget illum ream ejus criminis, cujus cognitio propriè perti-
 net ad Synedrij magni cognitionem ac censuram. erat autem id cri-
 men impietas, sive religionis violatio. Iustitia inter alià multa quæ si-
 gnificat in sacris literis, adhibetur plerumque ad indicandam virtutem;
 quæ impellit homines ad reddenda Deo quæ Dei sunt, ut Christus lo-
 quitur Matth. xxii. 22. hoc est, quæ Deo debentur ut Conditori & Do-
 mino universorum. Ea sunt, fides, amor, honor, obedientia, cultus ex-
 terior, laus, honorificentia verborum, oblationes & sacrificia, aliaque ejus
 meritis, quæ maxima ex parte Religionis vocabulo continentur. Sexteen-
 sunt Scripturarum loca cuius attento Lectori passim occursura, quæ
 sine vocabuli *Iustitia* notionem adstruant. Quia verò Synedrium ma-
 gnum de his propriè rebus cognoscebat, à causarum quas tractabat ge-
 nere *Iustitia* dicitur hoc loco. ubi quod dicitur, *arguet mundum de iusti-
 tia*, ferè idem sonat, ac illud à nobis antea tractatum, *reus erit concilij*.
 ubi quoque autem est Synecdoche. mentione Tribunalis indicans crimen
 et pœnam, in eo damnari aut decerni solita. Illic nimirum *reus erit
 concilij*, idem valet, ac: obnoxius erit pœnæ lapidationis, quæ summa est
 et decerni solita à magno Concilio *Synedrin* dicto. hic autem *ar-
 guet mundum de iustitia*, sonat: convincet Mundum impietatis, blasphem-
 iæ, & læsæ Divinæ Majestatis, quæ sunt crimina, propriè reservata
 magno septuaginta duo Seniorum Senatui; qui propter causam modò
 tractatam, *iustitie* nomine designatur. Quamquam & dici potest usurpatum
 euphemisimum hebræis familiarem, qualis observatur in illis verbis

uxoris Iobi cap. ii. 9. *Benedic Deo & morere.* & paulò superius v. 5. in verbis diaboli: *videbis quod in faciem benedixit tibi;* denique in verbis ipsius Iobi cap. i. 5. *ne forte peccaverint filij mei & benedixerint Deo* &c. quibus in locis omnibus, uti & in alijs Scripturæ Sacræ *benedicere Deo*, ponitur pro *maledicere*, ad vitandam malè ominatam & sono ipso detestabilem mentionem. Pari enim modo videri possit, sacrilegiū immane in Christi reprobatione ac cede à Mundo commissum, Religionis, ei oppositæ virtutis, quæ iustitia hic nominatur, vocabulo velari, dum dicitur de Sãcto Spiritu; *arguet mundum de iustitia*, nam his significari convincendū esse Mundum extreme impietatis in Christi damnatione & interfectione commissæ, indicant quæ sequuntur: ostendentia quomodo convictus sit blasphemie immanis ac phanatici sacrilegij. *De iustitia vero*, inquit Christus, *quia ad Patrem vado & iam non videbitis me*: hoc est; quia Resurrectione, Ascensione in Cœlum mea, & confessu ad Patris dexteram, inde missi juxta promissum sensibili specie Spiritus Sancti apparitione illustrissima probato, palàm fiet omnibus non falsò gloriatum me de filiatione Dei, sed verè, sicut affirmaveram, Deum fuisse. ac consequenter Iudeos, qui me atrocibus maledictis prosciderint, criminibus falsis accusaverint, reum mortis, & lapidatione dignum, quòd Deum, & Dei filium me dicerem, pronunciaverint, Pilatum præterea qui me flagellaverit, & crucifixerit, phanaticæ impietatis & horrendi Deicidij planè reos esse. Idque univèrsus Orbis intelliget opera Spiritus Sancti per Apostolos ubique gentium loquentis, & prædicationis Evangelicæ fidem signis evidentibus comprobantis.

Supereſt ultimum membrum obſcuriſſimæ ſententiæ: *arguet mundum de iudicio*, cujus hæc quidem prima verba ſatis ex dictis intelliguntur, ad primum aliàs explicatum iudicialeſſimum confesſum trium & viginti capitalium Iudicium pertinere, qui in portis urbium ſingularum Iudaicæ diſtionis de vi cognoſcebant; & talionis pœna mulctabant violètos graſſatores, occidendo gladio eos, qui alios injuſtè occidiſſent. Iudicij nomine confesſus ille hic quidem quem dixi designatur: ſed per Synecdochen paulò ante memoratam, vocabulo Tribunalis, crimen in eo condemnari ſoliſſimum indiçatur: eſt autem id homicidium. Dicere igitur, *arguet mundum de iudicio*, idem eſt ac dicere: *convincet mundum homicidij*: & ad hoc aptè accommodatur quòd ſubjungitur: *quia Princeps huius mundi iam iudicatus eſt*. Princeps huius mundi Diabolus eſt, ſic dictus à Christo Io. xii. 31. xiv. 30, à Paulo ad Ephes. ii. 2. *Is homicida fuit à principio*, ut dicitur Io. viii. 44. quia ut habetur Gen. iii. perſuaſit primo homini peccatū. per peccatum autem *Mors intravit in hunc mundum; & ita in omnes homines pertranſijt*, ut Paulus docet ad Rom. v. 12. ceterò uſq; ad Chriſti adventū Diabolus illius homicidij crimen quaſi imputate tulerat, nullo humani generis oppreſſi tyrannide ſanguinarij victoris, exurgente vindice, atque illo ipſo ejus ſcelere paſſim ignorato; hominibus vulgò ignorantibus historiã originū mundi, & cauſam cur & imperio Diaboli, & tot ex eo malis ſubjacerent: imo plerique ipſum illum ſuarum miſeriarum

iarum autorem pro Deo venerantibus & colentibus. *At ubi venit pl-*
itudo temporis misit Deus Filium suum, ut eos qui sub lege erant, redimeret.
 Ad Gal. iv. 4. Christo in terris apparente, prædicante, & salutem huma-
 nam afferente advenit tandem tempus, quod describitur Ioann. xii. 31.
Nunc iudicium est mundi, nunc Princeps huius mundi eijcietur foras. Ipsa
 Christi conversatione in carne, & prædicatione, cum operationibus si-
 gnorum, cepit Diabolus judicari. cepit inquam cognosci tyrannidis ejus
 iniustitia in Protoplastorum homicidio fundata, & quasi cepit in contro-
 versiam vocari jus quod sibi arrogabat imperandi mundo: à quo penitus
 excidit in morte Christi, consummata redemptione hominum, & ho-
 nicida Demone foras ejecto, ut non possit nocere nisi volentibus, &
 ultrò aspernantibus oblatam cunctis libertatem & salutem. Hęc dam-
 natio & exautoratio Diaboli, utcumque, ut dictum est, in Christi morte
 acta fuerat, nondum tamen erat promulgata, donec Spiritus Sanctus è
 Cælo descenderet, & per Apostolos ubique terrarum prædicandum
 evangelium curaret. Tunc convictus est Mundus homicidij à suo Prin-
 ce Diabolo olim patrati perversione primi Adami, & iterati crucifi-
 sione secundi Adami Christi Dei Filij: cujus secundi sceleris particeps
 Diabolo Mundus fuit. Iudæa enim cum Gentium potentia, hoc est
 Romanis in Iudæa Magistratibus, conspirans, instigante Diabolo, Chri-
 stum occidit, nesciens tunc quidem quid faceret, ut Christus in Cruce
 exiret. Sed veniens in Mundum Sanctus Spiritus Paracletus, & ubique
 per Apostolos prædicans, convicit Mundum homicidij tum à Diabolo
 tum Principe in primo Adam initio patrati, tum in secundo Adam co-
 muni Diaboli cum Mundo conspiratione iterati. Addo his pulchrè
 Psal. lxxxviii, 15. paucis verbis trium hic memoratorum Tribu-
 nalium seriem colligi. Sic ibi Psalmista Deum alloquitur: *Iustitia & iu-*
dicium preparatio sedis tue. quasi diceret: Tuo ultimo iudicio post ho-
 minum mortem exercendo præludunt humana tribunalia, minus &
 majus Concilium sive Synedrium, quorum illud *iudicium*, hoc, *insti-*
tuatur.

¶ XLV. KORBAN ET KORBONA.

Marci vii. 11. *Vos autem dicitis: si dixerit homo Patri aut Matri Cor-*
ban (quod est danum) quodcumque ex me tibi profuerit: & ultra non dimit-
tis eum quidquam facere Patri suo aut matri, rescindentes verbum Dei per
traditionem vestram quam tradidistis. In his verbis *Corban* קרבן signi-
 ficat Donum religiosum aris admotum, quod jam amplius nefas sit pro-
 fanis usibus addicere. Radix est קרב Karab *appropinquare*, & in si-
 gnificatu sextæ conjugationis Hiphil, *sistere admove*: idem quod Græ-
 cè προσέειμι & προσέβην, unde est προσφορά *oblatio*, res Deo confecta
 & voto addicta. Ex hoc intelligitur calumnia traditionis à Christo
 prehensæ. cum Parentes egeni jure per Divinum mandatum hono-
 randi

randi Patrem & Matrem sibi dato, ab opulentis filijs optarent ea, quorū penuria laborabant, ingrati filij ab astutis edocti Leguleis, præcepto primæ tabulæ adversus præceptum secundæ pro scuto usi, justas parentum petitiones eludebant, religionem impietati prætexentes. Dicebant enim, quoties aliquid è filiorum bonis sibi necessarium parentes pauperes optassent, id verò sese jam Deo sacrasse. Hoc ipsum S. Matthæus referens cap. xv. 5. sic scribit: *Vos autem dicitis: quicumque dixerit Patri vel Matri: Munus quodcumque est ex me tibi proderit.* Elliptica oratio, qualis adhibetur refrendis adagijs & sententijs vulgo notissimis, quas quivis lector aut auditor memoriter tenens, statim per se supplet, additis quæ sequuntur. Sed est hic præterea trajectio verborum, quorum rectus & planus hic ordo esset: *Munus est quodcumque ex me tibi proderit.* Munus idem valet, quod apud Marcum *corban* aut, *donum.* ex me dictum pro *ex rebus meis.* Talia porrò dona cum deferebantur in Templum, locus erat ijs excipiendis, Corbona vulgò dicitur, in quem etiam pecuniæ, aut res aliæ quomodocumque sacris usibus addictæ, conijci solebant, ut intelligitur ex Matthæi xxvii. 6. ubi de triginta argenteis à Iuda proditore projectis in Templo, deliberantes quid agerent Principes Sacerdotum, sic inducit: *Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est.* קרבון *Korbona* ergo thesaurus erat, sive ærarium sacrarum largitionum. Suidas & Phavorinus ex Iosepho lib. ii. de Bello cap. viii. Κορβωνάς ἡ τῶν Ἰσραηλῶν ὁ θησαυρός.

LITHOSTROTOS, vide supra in GABBATA.

¶ XLVI. MAMMONA.

Luc. xvi. 9. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Mammon Hebræis, Chaldæis, ac Syris idem quod Græcis πλῆτος, divitiæ: sed cum additur, *iniquitatis*, alluditur ad etymon vocis Mammon, quod commemorat Hieronymus; ut sit quasi מן מן *minavon*, hoc est, *ab iniquitate*, inde enim plerumque ortum habent divitiæ.

¶ XLVII. MYRRHATVM.

Marci xv. 23. *Et dabant ei bibere myrrhatum vinum; & non accepit.* Multa de hoc vino Baronius An. Chr. xxxiv, num cxv. & seq. præsertim in tertia editione, ubi scriptis ad se litteris ea de re à Nicolao Fabro, prolixè respondet; potestatem tamen Lectori faciens utram mallet Fabri, an suam sententiam sequendi. Quamquam non tam suam sententiam proposuerat, quàm alienam descripsérat, Michaelis Mercati; unde postmodum re tota diligentius perspecta, in Appendice Tomi x, deleri jubet cuncta quæ ibi scripserat. Videndus ad hæc, importunus quidem & malevolus Baronij Censor Casaubonus; tamen interdum relinquenda tollendis admiscens. Fusè is de Myrrhato vino disputat in Exercitationibus

is à pag. 622. ad 626. Mihi seposito personarum respectu de re ipsa li-
 re censenti, probabilius videtur myrrhatum vinum uni Mareo me-
 oratum, & in Græcis *Εμυρρηαίνιον* dictum, non fuisse myrrhinam
 auto & Plinio laudatam deliciarū & dulcedinis causa potionem; que
 myrrhea vasa fictilia, *Parthis*, ut Propertius ait, *cocta focis*, adhuc à for-
 ce calentia coniecta, inde odorem traheret; sed potiùs fuisse vinum
 stu amarum ob admixtionem myrrhæ, & inde vim obstupesciendi
 bens; propinari Cruciaris, aut quibusvis ad mortem damnatis anti-
 o Hebræorum more solitum; cujus moris plurima Rabbinorum ve-
 rum testimonia fidem faciunt. Vide præter alios Menochium nostrum
 Rep. Hebr. lib. viii. cap. ii. pag. five col. 738.

¶ XLVIII. N A Z A R Æ V S.

Matth. ii. 24. *Et veniens habitavit in civitate, que dicitur Nazareth;*
adimpleretur quod dictum est per Prophetas: quoniam Nazareus vocabi-
lur. Nec locus hic citatus Prophetarum facile reperitur: & Nazareth
 itas scribitur hebraicè per *נזר* thsade: Nazareus autem Deo sacrum si-
 ficans per *נזיר* zaijn diversam literam. Sed quod ad hoc attinet, valde
 probabiliter dici potest, *נזר* thsade Syriaca consuetudine mutatum in *נזיר*
 in: nam & alia paris mutationis exempla suppetunt, etiam in ipsis
 hebraicis scripturis. Loca autem Prophetarum hic indicata videntur ea-
 dem, quæ multa vel Christum Sanctum, & Deo sacrum futurum prædi-
 cant, vel alios quosdam ejus figuram gerentes, ut Samsonem, Samue-
 lem, & similes Sanctos, & Deo consecratos ajunt, affirmatione ex typo
 eorum ac personam figuratam transitura. nam Christum omnes intelli-
 gunt Deo consecratissimum futurum, & ut Angelus, loquitur Luc. i.
 Sanctum Domino vocandum. Quare non sine numine factum sit,
 nomen sanctitatis indicatio, Patriæ denominatione celata, sensim & ci-
 viliter in usum vulgarem induceretur. nam si quid observetur nõ
 est conformitatis inter gentile vocabulum ductum ex urbe Nazareth,
 nomen proprium Deo sacrorum Nazareorum, non obstat quominus
 ipsa sola soni affinitate hæc permisceantur. Gaudent enim Hebræi
 propria quadam indole linguæ, ac consuetudinis, ludere in paronomas-
 iis & alliterationibus ejusmodi, sententia permiscenda, permutanda que
 soni affinis. Sic Ephrata Psal. cxxxi. est Silo, locus terræ ac Tri-
 butus Ephraim. etiã si Ephraim satis diversum videatur nomen ab Ephra-
 im quæ & Bethleemi proprium est vocabulum, aut certè appellativum
 civitatem indicans à *בית לחם* *parab*, unde est *בית לחם* *peri* fructus. Potissi-
 mum verò terræ fructus frumentum est benignè ibi proveniens, ut Beth-
 leemi vox declarat Domum panis sonans. Videmus etiam in Scriptu-
 ris nomina satis alterata & decurtata pro iisdem agnosci, consue-
 tine morosam & sollicitam *ἀκριβῆαν*, *exactionem* respiciente. Ita pro
 Nimelc, Achis & Achias bis in lib. i. Reg. legitur; & in novo Testa-
 mento Epaphroditus in Epaphras, Lucius aut Lucilius in Lucas, Sylva-
 nus

nus in Silas cōtracta observantur ab exactè conferentibus. Addo ex Eustathio ad v. 72. Iliad. γ, λήω, quæ vox Latonam sonat, putari consonū τῆ λήθῃ oblivioni, etsi illa prior vox cum τ, hæc posterior cum θ, satis differis, sed affinis soni litteris scribatur.

¶ XLIX. NUP TIALIS VESTIS.

Matth. xxii. 2. *Quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Vestis hæc nuptialis videtur fuisse Cœnatoria, quæ soli convivio serviebat, non forensibus, aut cujusvis alterius generis congressibus. unde Martialis cœnatoria vestimenta sic facit loquentia lib. xiii. Epigr. 135.

*Nec fora sunt nobis, nec sunt vadimonia nota
Hoc opus est; pictis accubuisse thoris.*

¶ L. ODISSE.

Luc. xiv. 29. *Qui non odit Patrem suum, & Matrem suam non potest meus esse discipulus.* Offendatur hæc qui audit specie quadam oppositionis eorum cum Decalogo, nisi admoneatur, odiendi verbum non esse hoc loco in *positivo*, ut Grammatici loquuntur; sed in comparationis gradu, more Hebrææ linguæ, quæ ut non solum nomina; sed etiam verba per genera inflectit: ita ut לָמַד lamad, exempli causa masculinū sit verbum, significans *didicit vir*, cui respondet לָמַדָּה lameda, *didicit mulier*: sic non solum in adjectivis nominibus, ut ferè aliæ linguæ; sed etiam in verbis comparationes ponit, nulla soni aut casus flexione designatas, verum ex usu, ac linguæ genio, peritis, & attentè observantibus intelligibiles. Sicut ergo qui legit illud hebraicè scriptum latinis literis: *Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine*: non dubitat quin & *bonum* sit positum pro *melius*: ita ei statuendum est qui hoc legit præceptum odio habendi Patrem, & *odisse* positum esse pro *minus amare*. Satis hoc indicat alibi Christus ipse, cum dicit: *Qui amat Patrem aut Matrem plusquam me, non est me dignus*, Matth. x. 37. Præcipit ergo parentes minus amari, quàm Deum, & hoc vocat illos odisse, more, ut dixi, ac genio idiomatis Hebræi; cujus & illa sunt Malach. i. 3. *Iacob dilexi, Esau autem odio habui*, quæ tantum significant, Deum ex duobus illis fratribus plus amasse Iacob, quàm Esau. Informatur ergo ejusmodi Evangelicis mandatis odio habendi parentes, uxorem, filios, animam, hoc est, valetudinem ac vitam propriam; prælatio, & ut vocant, appretiatio quædam in Deo amando, sit tenenda, ut impendit cunctarum rerum, cum opus fuerit, ejus gratia, ematur; & nullo affectu, nullo respectu tenearis quo minus quantumvis cara, utilia, dulcia, contemnās, abdicēs, abijcias potius, quàm à Deo separareris. Inculcatur pro sui momento sæpius in Evangelio hæc maxime necessaria doctrina: & vulgaribus exemplis ac similitudinibus, vulgi etiam rudis sensibus admovetur. Eo enim pertinent emptores agri, in quo thesaurus latet, vel pretiosæ margaritæ; ædifica-

dicator turris : Rex iturus adversus alium Regem ; quę breviter de-
 aranda sunt . Ager infosso thesauro locuples, aut unio exquisiti , & li-
 tanti noti pretij , Regnum est Cœlorum ; hoc est status gratię & ami-
 cię cum Deo, ex quo certa spes pendet summę atque æternę felicitas .
 Hoc tantum boni non viliori pretio, quàm omnium prorsus eò mi-
 orum emendum est bonorum . Pro eo & utilitas divitiarum, & jucun-
 ditas voluptatum, & dignitas honorum abijcienda sunt; & cum sibi con-
 trarijs mutanda . hoc est hebraica phrasi, odio habenda, videlicet minus
 manda cū in illius cōparationem venerint . Sic enim est indoles linguę
 ius, ut postpositionem odium vocet, juxta illud Christi Mat. vi. 24. *Ne-
 que potest duobus Dominis servire, aut enim unū odio habebit, & alterum di-
 ret &c.* hoc est unum alteri amoris ordine postponet . Idem alia imagi-
 figurat turris, cujus ædificator sumptus computat, qui ei consum-
 andę sunt necessarij . Turris ædificanda, gratia Dei est & amicitia pa-
 nda . sumptus ei ad fastigium extruendę necessarij, est rerum omnium
 pendium & abiectio, quę quomodocumque in ejus comparisonem
 mire poterunt . Similiter victoria belli cum Rege viginti millibus in-
 ucto committendi, Dei amicitiam & jus cū ea junctum æternę fruen-
 felicitatis symbolicè designat . Habere autem sub signis tantum de-
 m millia, est non esse paratum ad quidvis paciscendum pro tuenda, re-
 endaque ad extremum Dei gratia . sunt qui pro tali re facillè divitias
 ofundant; profligare tali causa valetudinem, & corpus cruciatibus ex-
 nere minimè parati : qualem Diabolus calumniabatur Iobum esse ;
 m sic apud Deum de eo loquitur cap. ii. 4. *Pellam pro pelle, & cuncta
 e habet homo dabit pro anima sua : alioquin mitte manum tuam & tange
 ius, & carnem : & tunc videbis quod in faciem benedicat tibi .* Oportet
 go sic omnia provisã, & ita paratum ad omnes casus habere animum ;
 quivis dicat cum Apostolo : *Certus sum, quia neque mors, neque vita,
 que Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque instantia, neque
 urna, neque fortitudo, neque alitudo, neque profundum, neque creaturã
 poterit nos separare à charitate Dei &c.* ad Rom. vii. 38.

¶ LI. OPERARI,

Matth. xxv. 16. *Operatus est in eis, & lucratus est &c.* Manifestum est
 operari significare negotiari . sic Psal. cvi. 23. *facientes operationem in
 is multis,* sunt Institores maritimis commercijs augendę rei studen-
 . *ἐργασίαν* eo loco Septuaginta habent pro operationem, ut & apud
 Matth. *ἐργάζεσθαι* legitur pro operari . *ἐργασία* autem Summis Atticis ne-
 ciationem sonat . Isocrates Nicocli Cypriorum Regi suadens ut ne-
 ciationes suis subditis quæstuosas faciat, lites verò damnosas : quò
 s ab his deterreat, ad illas invitet ; sic scribit : *τὰς μὲν ἐργασίας ἀποτὸς κα-
 κερδαλέας, τὰς δὲ παραγματείας ἐπιζημίους* . Inde quia eleemosyna nego-
 io quædam est hominis cum Deo, centuplicatum lucrum referens,
 rdum ab Ecclesiasticis Scriptoribus largitiones egentibus factę sim-

H h h

pliciter

pliciter *opera* vocantur. Sic accipiendum quod Eucherius ad Valerianum de Paulino scribit: *Tres Orbis partes suis cum operibus impleuisse.* non de Lucubrationibus hic agitur, quas ille Vir Sanctissimus edidit per paucas. Enarrator ergo Eucherio datur Vranus Vitæ S. Paulini. Scriptor: Is testatur, per Asiam cum, Africam, & Europam ingentes *opera* suas regis largiendo dispersisse. Lucianus quoque in *Asiaco* corrogationem stipis facitatem à Sacerdotibus Deo Syriæ *ἱεροί* ab ipsis vocari solitam, & corrogare *ἱεραία*.

¶ LH. OSANNA, sive HOSANNA.

Matth. 21.9. *Clamabant dicentes, hosanna filio David.* Marc. xi. 9. *Clamabant dicentes, hosanna.* Ioan. xii. 13. *Et clamabant hosanna.* quid sit *hosanna* videntur indicare tres iidem Evangelistæ; dum Ioannes quidem paulò ante dicit: *Acceperunt ramos palmarum, & præcasserunt obviam ei.* Marcus autem: *Frondes cadebant de arboribus, & sternebant in viam.* denique Matthæus: *Cadebant ramos de arboribus, & sternebant in viam:* ut non videatur dubitandum quin *hosanna* significet ramos arborum, quos in honorem Christi abscissos ex arboribus sternebant in viam. Hoc indicat dativus, *Filio David*, à Matthæo expressus, in alijs intelligendus. Cum eo enim non cohæret vox *hosanna*, si suscipitur quatenus verbum est, & sonat *salva queso*. quæ enim commodam sententiam habere potest *salva queso Filio David*? habet autem per commodam: date, afferte ramos felicium arborum cohonestando de more adventui solemnium Filij David, qui venit benedictus in nomine Domini. Dicat aliquis: statim post conjungi cum *osanna*, apud Matthæum quidem in *altissimis*, apud Marcum autem, in *excelsis*. Ad hoc ajo: ne id quidem posse cohærere cum; *Salva queso nos*: quare idem illis quoque, qui à nobis discesserint, solvendum. Deinde dico: præter frondes quibus sternebant viam, servasse procurrentes obviam Christo ramos olivarum aut palmarum, quos præferrent manibus altè sublatis, quo in gestu significatio erat honoris præcipui, ei qui veniebat, habiti, ex usu populari dudum recepto. verba ergo illa sunt adhortantium se mutuò, ad quam altissimè tollendum sursum versus quem quisque gestaret ramum, quo plus honoris haberetur Christo. Restat explicandum unde contigerit ut ramus decerptus ex arbore, *hosanna* vocaretur. Decerptio ramorum ex arboribus in Lege præcepta Levitici xxiii. 40. ad usum erectionis Tabernaculorum in annuo festo Scenopegiæ, cum sacra esset cerimonia, ritè & ex certa formula fiebat. Inter cætera qui id agerent recitabant Psalm. cxvii. cuius initium, *Confitemini Domino quoniam bonus &c.* præsertim verò ex eo frequentabant versiculos 24. & 25. quorum ille lætitiæ festi conveniebat, sic se habens: *Hæc dies quam fecit Dominus exultemus & lætemur in ea.* Erat enim id festum Tabernaculorum præcipuè gratulationis, institutum ad recolenda summa illa beneficia educationis ex Ægypto, & protectionis in longa peregrinatione per desertum, Alter autem implo-

rabat

at Divinum in posterum auxilium ad continuationem felicitatis, his
 bis: *O Domine saluum me fac, o Domine bene prosperare, Benedictus
 qui venit in nomine Domini.* quod hic legitur, *Saluum me fac;* in Hebræo
 הושיע נא *Hosciana*, quod hebraizates vertunt: *Salvifica nunc.* Hoc
 semper potissimum cum pronunciarent verbum, tollebant in Cœlum
 ramis virentibus onustas; nam hic supplicantium gestus est. Por-
 tet hęc cerimonia in festo, ut dixi, Tabernaculorum usurpabatur:
 eadem tamen iterabatur quoties inciderat gratulatio major. Itaque id
 eundem legimus purgato per Iudam Maccabæum, & restituto sacris va-
 nis Templo. i. Mace. xiii. 5 I. I. Mac. x. 7. Nec videtur dubium quin
 veterana edocti traditione intelligerunt Iudæi, festi Scenopegiæ lætos ritus
 adhibere ad umbram adventum Messie; cuius pene disertâ in versiculo
 hęc frequentato, quem retulimus, habetur mentio in illis verbis: *Be-
 nediectus qui venit in nomine Domini.* & mox: *Deus Dominus & illuxit
 in oculis.* unde vel illius notitiæ admonitu, vel divinitus afflato mentis in-
 ventu, istam ramorum præcisionem, elevationem, & sparsionem stri-
 ram inde frondium in hoc solemnî Christi Ierosolymam ingressu Iu-
 di usurparunt, eadem, qua in Scenopegia, cerimonia. Tam quod cum,
 dixi, ramos manu prehensos in altum tollerent, simul ingeminabant.
 voce sublata verbum הושיע נא *hosanna*, factum est humanæ consue-
 tudinis usu, ut ramis istis vox cum eorû exaltatione conjungi solita vi-
 proprij nominis adhæresceret, & *hosanna* vocarentur. quod minus mi-
 ritur qui alia casu simili nomen non minus insolitum nacta cogitabit:
 di alicubi aquam lustralem, quæ christiano ritu in aditu Templorum
 poni solet, *asperges* appellari: non alia de causa, quam quia dum irro-
 gur, ex more pronuntiatur versus ille Psal. 50. *Asperges me Domine &c.*
 nemus & antiquius exemplum. *Ocimum* herba vulgo notissima, ve-
 ni superstitione cum ferebatur, convicia & contumeliosa verba ferens
 ferebat. Autor Plinius lib. xix. cap. vii. his verbis: *Nihil ocimo facun-
 ds. cum maledictis & probris serendum præcipiunt, ut letius proveniat.*
 nec contigit, ut probra & maledicta *ocimum* vocarentur. Id docet Per-
 s Sat. iv. sic scribens:

*Dum ne deterius sapiat pannucia Baucis
 Cum bene discincto cantaverit ocima vernæ.*

si vides diras & contumeliosa verba, quæ irritatæ petulantia vernula-
 rum rabiosę aniculæ effutiunt, *ocima* vocari: pari omninò ratione ac nunc
hosanna ramos cum ejus vocis ingeminatione cædi & tolli solitos, fuisse
 appellatos dicimus.

¶ LIII. OS OPPRIMERE.

Quid sit quod Lucas ait cap. xi. 53. *Et ceperunt Pharisei & Legispe-
 di graviter insistere; & os eius opprimere de multis:* meritò quæritur. Ver-
 um Græcum, quod Vulgatus vertit, *os opprimere*, est ὀσσομαρτίζειν. Id
 propriè significat, ut ex Grammaticis Græcis intelligimus, exigere à

H h 2 puero

puero ut recitet, quæ memoriæ mandanda ipsi præscripta fuerunt. quod ferè cum minis & odiosè fit à Magistris diligentiam discipulorum explorantibus. Isti ergo Legisperiti se præstrictos à Christo non ferentes, Magistrorum, quo nomine tuebant, jure ac supercilio imperiosius urgere Christum ceperunt, læssentes eum crebris & captiosis interrogationibus, ac tamquam discipulum examinantes infenso animo, quò elicerent, si possent, ex ejus ore quod plausibiliter traducere apud populum, aut etiam accusare apud Iudices possent.

¶ LIV. P A R A D I S V S.

Luc. xxiii. 43. verba sunt Christi ad Latronem poenitentem: *Hodie mecum eris in Paradiso*: Hebræum vocabulum פָּרְדֵּי *Pardes* Paradisum sonans, hoc est locum & statum plenæ felicitatis, in Græca Latinaque lingua ab Ecclesiasticis Scriptoribus cum originali sono, literisque servatum est. Illud etsi Lexicographi radicalem quatuor literarum ponunt: conjectura tamen est verisimilis propagari ex radice פָּרָד *parad*, quod est separare, segregare. nimirum locus felicitati Piorum destinatus, segregatus ac sepositus ab omni aliorum commercio sit oportet: talisque prædicatur ab omnibus, qui aliquam beatitudinis animarum notionem informarunt. Hinc Elyfios suos campos, μακάρτων νήσους Græci Fabulatores extremo in Oceano, quò nulla vulgarium Infitorum navigatio pertingit, toto divisos Orbe posuerunt. Ex quibus Latini, Horatius lib. Epodon Od. xvi.

*Iuppiter illa Pice secrevit littora Genti,
Ut inquinavit ære tempus aureum.*

Et Maro lib. vi.

Secretosquæ Pios: his dantem iura Catonem.

¶ LV. P H A R I S Æ I.

Vocabuli tam crebrò in Evangelij memorati debemus hic enarrationem aliquam. Sectæ id fuit nomen in Iudæa percelebris, velut in Græcia Philosophorum; aut potius inter Philosophos, eorum qui palmam approbationis & admirationis publicæ tulerunt: quales videntur Stoici fuisse, quorum etiam gemina quædam cum Pharisaicis dogmata feruntur. Nominis originem sic Epiphanius edisserit Har. xvi. ἐλέγησαν Φαρισαῖοι ἄλλο ποῦ εἶ) αὐτὸς ἀφορισμένους ἀπὸ τῶν ἄλλων ἵνα τὸ ἐθροπερισσοθησικεῖαν παρ' αὐτοῖς νενομισμένω. Φαρεῖς δὲ καὶ τὸ ἑβραϊκὸν ἐρμηνεύεται ἀφορισμός. hoc est: *Pharisæi dicebantur quod essent propter adscititiam, superstitosamque quam profitebantur disciplinam, ab alijs separati; Phares enim hebraicè separationem sonat.* Consentunt Hieronymus & Augustinus. Ille Præfatione in Amos. *Pharisæi qui se quasi iustos separaverant, divisi appellantur.* Hic serm. 30. de Verbis Domini: *Pharisæi Iudæi erant quasi egregij Iudeorum* &c. unde obiter apparet quam aptè Christus in Parabola Lu-

ce c. xviii. 11. Phariseo tribuerit illa verba : *Non sum sicut ceteri hominum*. Nec est incredibile eò alluisse Paulum, dum, qui se Phariseum professus fuerat Act. xxiii. 6. se se ad Rom. 1. dicit : *Segregatum in Evangelium Dei* : quasi diceret divisum bona divisione. Tempus ortus hujus Sectę antiquius Maccabaicis, & reditui è Babylone finitimum rectè conjectantur Eruditi. Ritus, mores, dogmata, pleraque ex Evangelijs & Actis Apostolorum patent. Ea distinctiùs collegerunt Epiphanius jam laudatus, & Serarius noster lib. 11. Trihæresij.

¶ LVI. PHYLACTERIA.

Matth. xxiii. 3. Christus inter ostentationes Phariseorum numerat *πλατυσμέναι Φυλακτήριον*, Dilatationem Phylacteriorum. Iustinus Martyr in Dialogo cum Tryphone ait, *Φυλακτήριον* Judaicum fuisse, *ἐν ὑμῶν λεπτοτάταις γεγραμμένων χαρακτήρων* in tenuissimis membranis, quę characteribus inscripta essent. Commendans Deus & præcipiens jugem memoriam beneficiorum & mandatorum suorum Exodi xiii. 19. & 16. Deuter. vi. 8. suadet dari operam, ut haberentur præ oculis semper tamquam signum. quod etsi nihil aliud quam assidue recordandi studiũ injungeret, inde tamen occasionem arripuerunt qui exactiores Legis observatores videri volebant, membranaceas tænias quibusdam characteribus Dei beneficia & præcepta indicantibus conscribillatas conspicuè circumferendi de vestibus pendentes. *תפילין* *Thephilin*, eas membranas Syrus hoc loco vocat. Græci quod earum carerent proprio nomine, vocabulum eis accommodarunt è Græca superstitione sumptũ. quod enim credula plebs membranas mysticis inscriptas notis vim habere putarent averruncandorum & avertendorum malorum, eas studiosè gestabant; vocabantur autem illę *Φυλακτήρια* à verbo *φυλάσσειν*, quod est custodire ac præservare. Amuleta Latini dicerent; sed Græca vox est meritò retenta; quippe usu Iudæorum etiam cum Græcis versantium trita.

¶ LVII. PISTICVM.

Ad illa verba Ioan. xii. 3. *Maria ergo accepit libram unguenti Nardi pistici pretiosi*. Quę S. Augustinus adnotavit Tract. 50. *Quod ait, Pistici, locum aliquem credere debemus, unde hoc erat unguentum pretiosum*, vidi qui parùm exactè scriptum existimarent à summo Viro, Speculationibus Theologicis attento; nec valde Grammatica curante: quibus minimè accedo. Passim à veteribus Nardus Assyria laudatur. quid ni ergo fuerit in ea regione aliqua Civitas affinis huic vocabuli, ubi exquisitius elaboraretur istud unguentum, indeque mentione celebraretur? Meminit Stephanus ex Damophilo, Psitaces urbis ad Tigrim sitę. quid prohibet, ut in regione ac gēte odorum studiosissima, peculiare Nardi condimentum, ibi repertum, factitatumque: ac in Seplasis cupidè transla-

translatum, verbo ex patria ducto; sed à Græcis ad vulgarem usum emollito? Nam alioqui solita ea natio est vocabula linguarum aliarum, levi mutatione ad sui origines idiomatis attrahere. Ita Byrsam Carthaginis Arcem Pœnis eripuerunt; excogitata etiam ad furtum turius celandum fabella bubuli corij: quasi foret verisimile, Didonem Tyro profectam, dum Coloniam in Africæ litore poneret, Græca usam lingua Phœnicum sermonem Hebraicum fuisse satis constat. Hinc Tyrij Coloni Arcem ad Carthaginis tutelam structam *Bofra* vocaverint à radice **בצ** *Batsar*, quod sonat *munire*. Ex ea voce Græci Fabulatores *Byrsam* videlicet fecerint, quod ipsis est pellis bubula. Ita unguentum Nardi *Psitacicum* fortè in *pisticum* deformaverint.

¶ LVIII. PORTÆ INFERI.

Matth. xvi. 18. Christus de Ecclesia: *Portæ inferi non prævalebunt adversus eam*. S. Ioannes Damascenus oratione non edita in Sanctam Barbaram Virginem & Martyrem, Portas Inferi tormenta Tyrannorum excogitata & exercita in SS. Martyras, vocat. Postquam enim dixit: Diabolum invidia motum, ubi audisset à Deo commendari Iobum, expectijse illum tentandum flagellis & malis; addit: *ἕως καὶ τότε* (florente primæva Ecclesia) *ἀκηκόως ὁ παμπόνηρος τῆ Κυρίας πρὸ τῆ ἐκκλησίας ἐγκωμιστικῶς δ' ὀποφαινομένης καὶ πύλαι ἀδ' ἔ' κατηχύουσιν αὐτῆ, πύλαι ἀδ' ἔ' πᾶς παντοίας τῆ κολάσεως ἰδέας εἰς ἀδ' ἔ' καὶ γὰρ αὐτῶ ὠθύσας καὶ καταγύσσας ὀνομάζονται, ἕξαιτεῖται πάλιν ἀναιδῶς τῶ πείρασ καὶ τῆ ἕξης*. hoc est: *Sic & tunc cum audisset nequissimus Dominum de Ecclesia cum laude memorantem, non prævaliturus contra ipsam portas Inferi, eo nomine intelligendo tormenta & cruciatus omnis generis in Inferos ac mortem tradentes ac deducentes, exposcit rursus impudenter experimentum &c.* Ita ille Sanctus Pater: Verum non de solis tyrannis victoriam Ecclesiæ pollicentur hæc verba; sed ex sensu cunctorum Patrum, atque Interpretum, etiam contra Hæreses, quas non minus verisimiliter plerique verbo Portarum Inferi designatas putant, quod per eas ad Inferos eatur. Mihi verò etiam corrupti mores & peccata propter eandem rationem Portæ Inferi videntur dici. Nam neque hæc ita umquam in mundo prævalebunt, ut non supersint quidam Sancti, qui Ecclesiæ Sanctæ nomen, ac decus Sponsæ Christi pulcherrimæ sine macula & ruga, tueantur. Quamquam video peculiarem esse causam cur Dei hic promissa protectio Ecclesiæ ne succumbat umquam insultibus Portarum Inferi, ad victoriam ejus de persecutionibus tyrannorum, & oppugnationibus Hæreticorum referatur, potius quàm ad tutelam innocentiae justorum, gratia corroborante, carnis ac mundi tentamenta superantium. quoniam per hæreses separantur homines ab Ecclesia, non item per quævis etiam lethalia peccata. Existimo tamen potius indicari nomine Portarum Inferi universalius principium omnium impugnationum, quas Ecclesia patitur, sive per Tyrannos Idololatrias, aut quomodocumque Infideles, sive per Hæreticos, Schismaticosque; uti

ati & per corruptelas morum, & irritamenta vitiorum. Omnibus quippe his & singulis quasi Orci exercitibus & castris, velut Imperatores ad Dutes president demones, qui quam aptè *Porte Inferi* dici possint, breviter exponam, decerpens è scriptis à me aliàs in Exercitatione Theologica ad Scripturæ loca de Angelis agentia. Ibi considerans Iobi locum xxxviii. 17. ubi fit mentio *Portarum Mortis*, observabam *mortis* nomine significatum videri, quod Ioannes in Apoc. xiii. 14. vocat *mortem secundam*, quam esse ait *stagnum ignis*, hoc est Infernum. ut *Porte mortis* & *Porte Inferi* synonyma sint. Iam quia & arcium & carcerum portæ obtineri ac servari solent exubijs armatorum; ipsum presidium custodiarum militum, *Portarum* nomine intelligi *Synedroche* continentis posset contento, vulgaris usus facile paritur. Ex quo dicantur licet, *Portas Inferi* Dæmonas dici Inferorum custodiæ præfectos; qui quoniam percontantur usque ad diem ultimi iudicii erumpere inde ac vagari per aquas, terras, ærem, varieque vexare ac tentare homines; quò eos ad peccatù indeque ad poenarum suarum consortiùm pertrahant (quod licet successurum sit ipsis in plurimis; numquam tamen affluantur, ac universa Christo credentium multitudo pariter concidat, & eorum sive machinationibus astutis, sive acribus insultibus succumbat) rectè *Portæ Inferi*, hoc est demones, dicuntur oppugnare Ecclesiam, adversus quam prevarituri ad extremum non sint.

¶ LIX. PRINCIPIUM.

Vexatissimus locus est Ioan. viii. 25. ubi Iudæis in iurgio Christum interrogantibus: *Tu quis es?* respondet Dominus: *Principium qui loquor vobis.* Operepretium est Græcas origines consulere. Eæ sic habent: *ἡ ἀρχὴ ἐστίν; καὶ ἐπεὶ αὐτὸς Ἰησοῦς ἡ ἀρχὴ ὅτι καὶ λαλῶ ἡμῖν.* Hinc apparet, *Principium* non esse à Vulgato positum in nominandi casu; sed in eo qui responderet quarto Græcorum: Latini accusativum vocant. imò hic, uti & alibi Interpretem eundem (aut potius Interpretes, non enim unus Vulgata tota est opus) adumbrare cum fide originariam scripturam voluisse; exhaurire significatum ejus, plenèque ac perfectè exprimere, necesse nunc quidem non putasse. Sic Psalm. xxxiii. 7. cum quod est in Græco *παρεμβαλλῆ* vertit *immittere*, jure facit suo, nā verbo Græco *παρεμβαλλῆ* Latinum *immitto* respondet. necessitatem tamen Lectori imponit, si planè ac exactè loci sententiam velit percipere, aliam ex originibus petèdi notitiam, quam quæ suggeritur ex vulgari notione verbi *immitto*. Et hoc Divina providentia de industria consuluit in libris sacris, ut ibi occurrerent mysteria legentibus, & acueretur attentio. unde Christus non legendas solùm, sed scrutandas scripturas admonet, ne illo quod apparet in primo cortice contenti, latentem intra nucleum, atque in medulla prætereamus veritatem. Itaque videtur dici posse, sic interdum sacros Interpretes permutare verba, ut ijs quæ pro Græcis, Hebraicisve substituunt, peculiarem, nec cuivis latinè scienti passim notam, subjiciant

eiant notionem, uti nuper memorato Psalms loco, dum *immittet* pro
 Græco παρεμβαλῆς, & Hebræo חֲנֹךְ *Choneh*, quod utrumque significat,
castro metabitur ponit, voluit Lectorem dum verbum immittendi videt,
 castro positionem cogitare: quod planè flagitat loci sententia, prout
 cuius vel medioeriter attendenti perspicuum est. Similiter & hoc San-
 cti Ioannis loco suspicor ita positum ab Interprete *principium* pro Græco
 τὸ ἀρχαῖον, ut significatum illius Græcæ vocis quicumque tandem esset,
 vellet intelligi à se fuisse illigatum vocabulo *principium*, cuius proinde ut
 vis perciperetur, opus esset investigare ac scrutari quæ potestas esset iux-
 ta Græcam proprietatem ejus vocis. Hoc igitur agamus. An *adverto*
 vocem ἀρχαῖον, etsi nomen in quarto casu videatur, adverbialiter tamen
 à Græcis plerumque sumi (quod non satis, ut opinor, ejus lingue qui
 plurimi extant Lexicographi ac Grammatici docuerunt) adverbialiter
 inquam usurpari. Et vicem adverbiorum *prosus*, *omniò*, ac similium
 Græcis præstare, ut ex his locis demonstratur, quæ mihi Græcos Scripto-
 res legenti fortè occurrerunt. Pausanias in Bœoticis, de Tauris Æthio-
 picis agens, eos Rhinocerotas vocari ait: ὅτι σφισιν ἐπὶ ἀκρῶ τῆ ῥίγι ἐν ἐκά-
 στῳ κέρασ. καὶ ἄλλο ἕδρ ἀνωτὸν ἔμεγα. πρὸ δὲ τῆ κεφαλῆσ ἕδρ ἀρχαῖον κέρατῃ
 ἔστιν. hoc est: *Quoniam ipsis in summo naso unum cuique cornu, & aliud*
super hoc non magnū: supra caput verò cornua planè habent nulla. Sic
 vertendum: non, cum Politiano locum hunc recitante Miscellan. cent.
 1. cap. lvi. *in capite ne initio quidem cornua.* quid enim *ne initio quidem* ad
 ἔ, ἀρχαῖον? quasi verò tauri isti cum aliquando habere consuevissent in
 capite cornua, postea usu ac tempore id omiserint. Herodotus lib. 1. post
 med. pag. 89. edit. 2. Henrici Stephani An. 1592. de Regione Babylonia
 sic habet: ἐστὶ δὲ χορῆων αὐτῆ ἀπασῶν μακρῶ ἀρίστη, τῶ ἡμεῖσ ἰδμεσ, δὴ μὴ-
 ἔσθ κέρων ἐκφέρεται. καὶ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα ἕδρ περιῶν ἀρχαῖον φέρειν. Hæc
 sic verterim. *Regionum hæc est omnium, quas quidem noverimus, longè op-
 tima frumento dumtaxat producendo, aliarum enim plantarum est funditus*
sterilis. Notionis particulæ ἀρχαῖον, ignoratio, & Laurentium Vallam, &
 ejus censorem Henricum Stephanum hic transversos egit. quorum ille
 sic vertit illa verba: καὶ γὰρ ἄλλα δένδρεα ἕδρ περιῶν ἀρχαῖον φέρειν, ἔπ σ-
 κέλω, ἔπ ἀμπέλω, ἔπ ἐλάειν. *Nam in arboribus ferendis ficu, vite, olea de*
principatu non contendit. Henricus verò Stephanus sic corrigit: *Nam*
alioqui arbores ne ab initio quidem ferre potest. Ita illi: coactè uterque, nec
 verè. Certus sum legisse me apud Lucianum, etsi locus nunc quidem
 non succurrit, de quodam præcisè ac vehementer negante se habere,
 atque adeo etiam nosse, pecuniam ἕδρ τὸ ἀρχαῖον ἄβολον οἶδα. hoc est: *Omn-*
niò ne novi quidem visu tenus qua forma sit obolus. Denique ne evage-
 mur longius, hic ipse, quem nunc edimus græcè primùm Victor An-
 tiochenus ad vers. 28. cap. xv. Sancti Marci sic loquitur: καὶ μὴ γέυσαι
 τὸ ἀρχαῖον. hoc est: *neque gustasse omninò.* His præmunitus accedat jam
 mecum Lector ad propositū Ioannis Evangelistæ locum. Dixerat Chri-
 stus Judæis illo capite viii. quædam de se magna, sed vera, etsi non
 credita. ut illud vers. 12. *Ego sum lux mundi*, quo cum Pharisei offensi
 respon-

pondissent: *Tu de te ipso testimonium perhibes: testimonium tuum non verum.* Ad ea Christus, suum testimonium confirmat autoritate Patris sui, sic subjungens vers. 18. *Ego sum qui testimonium perhibeo de me, & testimonium perhibet de me qui misit me Pater.* Tunc pervicaces Pharisæi per iurgium interrogarunt: *Vbi est Pater tuus?* & ut notat Evangelista, ira eorum parum à vi abfuit. Perseveravit tamen Christus in confirmatione eorum quæ de se dixerat, nihil retractans aut remittens, contra quam illi sperasse videbantur, cum post multa ei obiecta, quasi dolantes, num etiamnum perstaret in prius prolata sententia, dixit vers. 25. *Tu quis es?* ad quod respondit Iesus: *τὸ ἀρχὴν ὅτι ἡμεῖς λαλοῦμεν;* quæ verba sic clarius explicari possent: omninò is quem prius esse dixi, nempe Lux mundi, & Dei Filius: unde meritò subjungit vers. 27. Evangelista: *Et non cognoverunt quia Patrem eius dicebat Deum.*

¶ LX. PONTIFEX ANNI ILLIUS.

Ioan. xi. 49. *Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cum esset Pontifex annuus.* & v. 51. *Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex illius, prophetavit.* Lucas cap. iii. 2. testatur, Caipham simul cum Annaniam fuisse Pontificem (sive Principem Sacerdotum, quod idem est, & in hebreo utrobique vox eadem ponitur ἀρχιεργός) sic scribens: *Sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha factum est verbum Domini super Ioannem &c.* Si ergo jam tribus ante annis Caiphas erat Pontifex, quare peculiariter dicitur fuisse Pontifex anni illius, quo passus est Dominus? aut quis erat hic Pontificatus annuus, cum Pontifices Aaronicos in vitam æternam tales, & sola morte dignitatem istam amisisse, nisi casus aliquis interveniret, aut tyrannica vis legis præscripto prævaleret, innumeris Scripturæ locis certissimum sit? Et hæc quidem ratio à lectore adducta, quæ non minus singularitatem summi Pontificis, quam penitentiam, & vitæ æqualem ejus in eo munere perseverantiam jubebat, non minus contra Lucæ testimonium duos simul Pontifices summos agnoscendis, quam adversus paulò ante descriptam Ioannis sententiam videtur præscribere. Tamen quod ad Lucam attinet, facilè defungimur, observando invaluisse longo usu, ut qui jure nascendi successurus summi Pontifici foret, si esset ea ætate ac prudètia ut rectè illi pontificia commendarentur, vice ac jussu Pontificis sacras functiones interdum exerceret: ac pro universali Vicario ejus, ac quasi Collega agnosceretur. Id quidam ratione, ut suo loco diximus, non inverisimiliter utuntur ad conciliandam apparentem dissonantiam, quæ inter Christum Dominum Marci ii. 26. & Sacrum Scriptorem libri 1. Reg. cap. 21. reperitur, in quo hic Davidem venisse in Nobe sub Achimelecho Pontifice, ille vero sub Ahiathare, affirmat. Erat videlicet Ahiathar jam matura sacris functionibus designatus successor Achimelechi Patris, & cum in plerisque vicibus, tum etiam veluti Collega ut rectè sub eo factum dicatur, quod postmodò ante mortem decessoris ejus ac parentis contigit, Cæterum ut

Ioannis quoque auctoritati suus honor fit, quærenda est alia causa, qua verè dictum ab eo demonstratur, Caipham, qui ante triennium Vicarius & Collega Pontificis Annæ in participationem summi Pontificatus venerat, eo deinde anno quo vivere vita mortali Christus desijt, solum ac singularem illius anni fuisse Pontificem. Commodam hujus nodi solutionem offert vir pereruditus Dominicus Magrius in libro, quem scripsit de conciliatione Antilogiarum apparentium Scripturæ, ubi ex fide Ioannis Baptiste Ionæ è Iudeo Christiani, & ex Archisynagogo inter Rabinos celebri, Professore Lingue Sanctæ in Gymnasio Sapientiæ Romano, refert ex Rituali Iudeorum Libro, solere quotannis aliquot diebus ante festum Kepur, sive expiationis, quo summus Pontifex semel ingrediebatur in Sancta Sanctorum, designari communi suffragio Sacerdotem aliquem, qui in eo tam necessariò, & non plus quam semel in anno celebrari solito sacro, Pontificis vices subiret, si ei humanitùs contigisset ob immunditiam contractam, eo non posse statò tempore defungi. Idque si eveniret, & iste succenturiatus mystes revera in Sancta Sanctorum ingrediens legitimas festi expiationis ceremonias obiret, jam ex hoc dignitatem trahebat peculiarem, ob quam Pontifex ejus anni vocabatur. Nec immeritò S. Ioannes Caipham non ex proprio sensu, sed afflatu Divino locutum referens, id ei causæ assignat, quod esset *Pontifex anni illius*, hoc est quod unicum maximè proprium summi Pontificis eo anno munus obijset, & in Sancta Sanctorum, locum peculiari Dei præsentia venerabilem, cum sacris vestibus, & reliquo summe religionis apparatu penetrasset, unde velut ex Deo coram adito quædam ei potuerit velut aspergi, atque adhærescere aura prophetiæ. Ionas quidem modò laudatus indifferenter quemcumque qui ad istum supplendi usum eligeretur, Pontificem ejus anni vocatum putat, etsi casus non cõtingeret, ut sacro ministerio vice summi Pontificis in immunditiam lapsi fungeretur. Tamen cum negari non possit quin multò potiori jure istam appellationem ferat qui revera supplevit Pontificis locum, puto me invenisse causam idoneam in modò consideratis Ioannis verbis, existimãdi non inutiliter designatum Caipham ad eam sacram ceremoniam vice Annæ, si qua res eum prohiberet, obeundam: sed revera in Sancta penetrasse, & summi Pontificis egisse partes, vicaria licet & delegata, non autem ordinaria potestate. Cæterùm Annam etiam illo adhuc anno fuisse verè Sacerdotem summum intelligimus ex Actorum iv. 6. ubi post Christi resurrectionem eodem adhuc currente civili anno, qui festo Expiationis, hoc est die decimo mensis septimi terminandus erat, congregati referuntur adversus Apostolos *Annas Princeps Sacerdotum, & Caiphas, & Ioannes, & Alexander, & quotquot erant è genere Sacerdotali*. Verba sunt S. Lucæ: in quibus videmus soli Annæ tribui titulum Principis Sacerdotum, quod is verè talis esset; licet Vicarium & designatum successorem haberet in eo munere Caipham, qui ob id nonnumquam, modo loquendi laxiori, Princeps Sacerdotum & ipse vocaretur.

¶ LXI. QUADRAGINTA SEX.

Ioan.ii. 20. Iudei Christo dicunt: *Quadraginta & sex annis edificatum est Templum hoc.* nempè Ierosolymitanum, in quo erant qui sic loquebantur. Tam implicata quibusdam visa est horum sex & quadraginta annorum ratio, ut quasi desperatione victi rem in allegorias traherent. Eusebius tamen perfacile defungitur, sic scribens, prout refertur Catena Græca in hunc locum: ἔτι τετρακόντα ἔτη ἐπεὶ οἰκοδομήθη τὸ ναὸν ἔφασαν. ποσὸν γὰρ ἀπὸ πρώτης τῆς Κόρης βασιλείας (ὅς πρώτος ἀνήκεσεν τῆς βαβυλωνίου τῆς βασιλείας τῆς Ἰουδαίων εἰς τὴν οἰκίαν γλυκὴν) πρὸς τὸ ἔκρον τῆς Δαρείου βασιλείας (κυράς), καθ' ὃν πᾶν ἔργον τῆς οἰκοδομῆς τέλος εἶληφεν. hoc est: *Hi* (videlicet Iudei) *quadraginta & sex annis edificatum fuisse Templum dixerunt.* Tot enim colliguntur à primo Cyri Regis (qui primus iniisit è Babylone qui vellent Iudeorum in terram propriam) usque ad sexum Darij, quo totum illius structure opus consummatum est. Hęc ille. Sequamur tanti Chronologi ductum. Legimus 1. Esdræ vi. 3. *Cyrum primo anno Regni sui edicto sanxisse, ut reedificaretur Templum Ierosolymis.* Ibidem v. 15. dicitur: *Et compleverunt domum Dei istam usque ad tertium mensis Adar, qui est annus sextus Regni Darij Regis.* En initium, & finem hujus ædificationis à Scriptura prefinitum. inter has duas epochas quot anni sint medij numerandum est. Cyrus regnavit annos 36. Cambyses ejus filius annos novem. Magi duo, septem mensis. His successit Darius Hystapis, cujus anno sexto perfecta ædificatio templi est. conjungantur hæc summę. exurget numerus annorum sex & quadraginta. Nec te conturbet, quod septem Magorum menses pro anno computamus: nam Cyrus, cui triginta dumtaxat annos decessit, paulò plus regnavit. & tantum saltem ex ejus regno supra annum excessum redundat, quantum deest septimestri regno Magorum ad annum explendum.

¶ LXII. R A C A.

Matth. v. 22. *Si quis dixerit fratri suo raca.* ריק rik hebraicè vanum sonante sonat, unde Psalmo 11. pro eo quod. Vulgatus habet, *meditant inania*, in Hebræo legitur. יְהֵגוּ רִיק Iehegu rik, inde Syriaca nomen *Raca* futilem & vanum sonans. quod Græcus Grammaticus Hesychius etiam etiam agnovit, vocem ῥακά interpretans κενός.

¶ LXIII. R E G V L V S.

Ioan. iv. 46. *Et erat quidam Regulus.* Videtur quidem qui sic vertitur in græco βασιλικός, cum plerique hodie codices βασιλικός legant. Verum utrumvis in fonte sit, rectè res ipsa latinè Reguli vocabulo nuncupatur. id enim significat hominem autoritate ac dignitate, et si

non in Republica suprema, supra ceteros eminentem, quales plerumque sunt qui negotia Regum administrant, & inde βασιλικοὶ Regij vocantur. Scimus Romæ cives quoque lautiores à clientibus Reges appellatos. Martialis ad Maximum, qui clientes habens clientem & ipse potentioris se ferebat lib. ii. epigr. 18.

Sum comes ipse tuus tumidique anteambulo Regis.

Tu comes alterius; iam sumus ergo pares.

Esse sat est servum, iam nolo vicarius esse:

Qui Rex est, Regem, Maxime, non habeat.

Obiter admonebo, curationem hic narratâ filij Reguli prius videri evenisse quàm curationem pueri Céturionis, relatâ Mat. viii. Christus enim cum audito Centurione dixit: *Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Israel*, verisimiliter alludit ad Regulum, gente Iudæum, quem eo nomine increpauerat, quod existimasse videretur, non posse Christum curare egrotum absentem.

¶ LXIV. SABBATVM SECVNDOPRIMVM.

Luc. vi. 1. *Factum est autem in Sabbato secundoprimo.* Græcè δευτεροπρωτω. Hic, omnium Interpretum confessione, difficillimus locus est, cujus explicationem S. Hieronymus quæsisse se testatur Epist. ad Nepotianum, invenisse nusquam professus est. narrans quoque S. Gregorium Nazianzenum à se de eo interrogatum, urbana elusione responsionem declinasse. S. Ambrosius & in hunc Lucæ locum, & ad Psalm. xlvii. mysticas interpretationes secutus, satis ostendit se non statuisse de litera quid sentiendum vellet. Primus Patrum omnium de hac quæstione pronunciavit Epiphanius Hær. 30. num. 31. & Hær. 51. num. item 31. sed hoc secundo loco perobscure locutus est. Prior vero docet: illud Sabbatum, quod ab Azymorum prima die proximum occurrit, vocatum fuisse secundoprimum. Chrysostomus homil. in Mattheum 59. ut in Græcis Codicibus numeratur; nam in Latinis 40. est, Sabbatum secundo primum fuisse dicit, quando festum duplex esset, tam Sabbati Domini, quàm solemnitatis alterius succedentis. quæ item satis obscura sunt: adeo ut de eorum interpretatione Viri doctissimi, Maldonatus & Petavius planè contraria sentiant; in qua contentione Maldonatus gravissimum habet pro se suffragium Theophylacti, qui ad Lucæ cap. vi. Chrysostomaj sententiam (hunc enim suis ad Evangelia Commentarijs compilat) in hunc modum refert: *Iudei omne festum Sabbatum vocabant. cessationem enim Sabbatum sonat. Sæpè autem contingebat, ut festum in Parasceven, sive sextam feriam, incurreret: in quo casu ipsam Parasceven Sabbatum vocabant, propter festum, quod in eam incurrerat. diem vero sequentem, quæ proprie Sabbatum erat, Sabbatum secundo primum appellabant.* Hæc Theophylactus. Isidorus Pelusiota Epist. cx. libri tertij, hanc controversiam definit in hunc modum: *Secundo primum dictum est quia secundum quidem festum Pasche, Primum autem Azymorum.*
Vespere

pore enim Pascha immolantes, postridie Azymorum festum celebrabant,
 & Sabbathum secundo primum vocabant. Et paulo post addit: Sabbathum
 enim omne festum vocant. Hæc Isidorus, quem sequuntur Titus Bof-
 nis, & Euthymius. Nec plura reperi apud Patres de hoc argumen-
 Quæ verò de his varia invicemque contraria Recentiores disputa-
 percensere infinitum fuerit, idemque inutile, cum plerique in unam
 die conveniant sententiam, quam solam ferè probant, alias tamquam
 ritas & minus elegantes aspernantur. Fusissimè illam omnium, ac di-
 entissimè proposuit Iosephus Scaliger lib. 3. Ifagogicorum Canonum
 g. 217. & lib. vi. de Emendatione temporum pag. 521. secundè editio-
 utrobique docet: Sabbathum secundo primum fuisse Sabbathum heb-
 madarium proximè post solemne Paschatis sequens, sic dictum, quòd
 secunda Paschatis, sive Azymorum, septem hebdomadæ numeraren-
 r, sic jubente Lege Levitici xxiii. 15. his verbis: Numerabitis ergo ab
 ero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum, septem hebdo-
 adas plenas usque ad alteram diem expletionis hebdomadæ septimæ, id est
 in quingenta dies: & sic offeretis sacrificium novum Domino, ex omnibus
 bitaculis vestris, panes primitiarum duos &c. Secunda ergo dies Azy-
 orum, sive festi Paschatis, quæ Omer vocabatur, hoc est manipulus,
 uia ea die offerebatur Deo manipulus primitiarum ex spicis recenti-
 us: hæc, inquam, dies secunda caput erat novi numeri, quem Hebræi
 vocabant ספירת העמר *sephirat hæ omer, numerum manipuli*: qui
 numerus usque ad quinquagesimum Pentecostes diem protendebatur
 er septem hebdomadas, quæ omnes denominationem accipiebant à
 secunda illa die Azymorum, hoc modo: ut prima, verbi gratia hebdo-
 nas appellaretur secundo prima; altera secundo secunda, sequens, se-
 cundo tertia; & sic de cæteris. unde Sabbathum cujus Lucas meminit
 hoc loco, fuerit Sabbathum primum occurrens post secundam Azy-
 rum. Hæc ferè ibi Scaliger, qui suam hanc opinionem tanta verissimili-
 tudine fucavit, ut etiam acerrimo alioqui censori suo Petavio probave-
 rit, qui Animadversionibus suis ad Epiphaniij Hæres. xxx. num. 3. & ne-
 gat ullam ea meliorem hujus loci expositionem inveniri posse. Licet
 tamen contra tantam doctissimorum hominum auctoritatem excipere:
 non videri hanc opinionem ipsorum satis cum Historia Evangelicæ fi-
 de congruere. quomodo enim, si Sabbathum secundo primum finitimum
 ac quasi contiguum Paschæ fuit, spicæ tritici jam tum potuerunt esse ita
 mature, ut friari inter manus possent, & sic ex eis frumenti grana excuti,
 quod nisi ex planè siccis & excoctis nequit. Neque nimium jactet Sca-
 liger temperius Cælum Palæstinæ, ac prematuras segetes, cum ex Evan-
 gelijs habeamus ipso Paschæ tempore frigus fuisse, adeo ut ad focum con-
 curreretur; Verum quidem est secundo Paschæ die manipulum spica-
 rum offerri solitum; sed hordeacearum & igne tostatum, ut Iosephus
 docet. quòd ne ipsum quidem hordeum, licet ubique frumento tem-
 porius maturescens, flaventes eo adhuc tempore spicas haberet. quid
 de tritico igitur statuere possumus? aut qua verisimilitudine affirmare,
 festo

festo ipso Paschatis maturas spicas à Discipulis fuisse decerptas, cum totæ adhuc hebdomades septem ad messis tempus superessent. Ac notandum Evangelistam hanc quasi confirmationem afferre narrationis suæ, quam verisimilem reddere satagit expressa circumstantia temporis eventui memorando congruentis. Oportet igitur Sabbatum secundo primum incidisse in tempus, quo passim & vulgo decerpi spicæ frumenti, & inter manus friari possunt: alioqui non magis consentaneam rei narratæ istam Sabbati secundo primi mentionem sacer Scriptor adungeret, quam si quis uvas legisse maturas aliquem referens, adderet velut ad affirmationem roborandam, adstruendamque fidem: *Erat enim mensis Iulius*. quo videlicet tempore ne livent quidem adhuc uvæ: quare vix est, ut vel probabilis videri opinio debeat, quæ à penitus introspicientibus deprehenditur narrationi evangelicæ detrudere probabilitatē. Præsertim cum in ea, ut eruditè observat Grotius, quedam parum coherentia & sumpta ex vano apud severum exploratorem offendant: quale illud, quod ex *ἀπὸ δευτέρου ὀμῆρ* (2), formatum nomen *δευτέρου ὀμῆρ* (2) Scaliger ponit, contra omnem grammaticam analogiam. Præterea quod falsò assumitur, præscripto Legis superius ex Levitico relatæ numerari iussas septem hebdomadas, aut Sabbata distincta. Lex enim ibi septem hebdomadarum meminit quatenus dumtaxat eæ cum sua clausula quinquagesimæ diei, dierum omninò quinquaginta numerum explent. unde post illa verba: *Numerabitis septem hebdomadas plenas usque ad alterum diem expletionis hebdomada septima*; additur declarandi gratia; *id est quinquaginta dies*. Itaque usus, optimus Legis Interpres, satis demonstrat *ספירת העמר* *sephirath ha omer* numerum manipuli, non hebdomadarum esse, sed dierum, cum & olim, & adhuc hodie Iudæi dies omer continuo ductu numerent sine distinctione Sabbatorum à primo usque ad quinquagesimum: hoc modo: dies primus omer, dies secundus, tertius &c. tum octavus, nonus, decimus sextus, & sic de cæteris, quare ista Sabbatorum distinctio, fundamentum Scaligerianæ doctrinæ, ex vano hausta in vanum redit. Quærenda igitur alia nobis hujus nodi solutio est, quam commodam offert Balthasar Corderius diligentissimè hunc locum tractans suis Annotationibus ad Lucæ sextum. Ex quo & Maldonato, quem ferè sequitur, & Hugone Grotio, qui eandem sententiam egregiè illustrat, collectam, concinnatamque veram de Sabbato secundo primo doctrinam in hunc modum propono,

Erant Iudæis tria festa præcipua, quorum cujusque solemnitas septem dies continuos amplectebatur; nempe Pascha, Pentecoste, & Scenopegia, id apparet partim ex disertis Legis testimonijs Exodi xxiii. Levitici pariter xxiii. & alijs, partim ex usu, Scriptis Historicorum, qui res Iudæorum attigerunt, & Rabinorum libris; observatione quoque hodierna gentis hujus, abundè demonstrato. In unaquaque trium istarum eximia religione celebrium hebdomadarum suum Sabbatum erat, incerta sede. nunc enim primus, nunc secundus, nunc tertius, & sic de cæteris, septenarij festivi dies in Sabbatum hebdomadarum cadebat. in

quam-

quamcumque porrò incidisset diem , quòd eam jam feriatam anniver-
sarię solemnitate religionē reperiret , haudquaquam eam parem cęteris
anni Sabbatis ; sed cumulo quodam sanctitatis longè augustiorem red-
debat . Id disertè de Sabbato Paschatis tradit S. Ioannes, dum cap. xix. 31.
sic scribit : *Iudęi ergo (quoniam Parasceve erat) ut non remanerent in Cru-
ce corpora Sabbato (erat enim magnus dies ille Sabbati &c. Nec dubiũ quin
pari ratione magnum, atque eximium esset Pentecostes, & Scenopegię
Sabbatum . Porrò quod magnum est absolutè consideratum, idem ubi
comparatur ijs, supra quę præcellit, prius aut primum dicitur . quare ista
tria Sabbata cum alijs per annum ordinarijs collata , prima dicebantur,
quòd primatum supra ea sanctitatis obtinerent . Erant ergo in Iudaico
Kalendario tria prima supremi ordinis Sabbata ; quę excellentia sancti-
monię fermè inter se paria ; ferie ac successione temporis ordinaban-
tur, ut quod eorum primo mensi anni sacri Nisan conveniret , *Primo-
primum* vocaretur , quod ab illo proximè sequeretur *Secundo primum* ,
denique quod mense Tisri septimo anni sacri , etsi primo civilis anti-
qui, hebdomadis festi Tabernaculorum Sabbatum occurrebat *Tertio
primum* appellaretur . Fuit ergo Sabbatum secundo primum feria septi-
ma, sive, ut antiqui loquebantur, Saturni dies, hebdomadis Pentecostes.*

¶ LXV. S A D D V C Œ I .

Sepè memorantur in Evangelijs , & ibi dicuntur Resurrectionem, &
Angelos negasse . multùm inde exosi , & vicissim infesti Phariseis , ut
præsertim intelligitur ex Actorum xxiii. 6. & deinceps. Ita ut essent istę
duę Sectę invicem commissę pari ferè modo, nec dissimili causa, atque
apud Gręcos Stoici & Epicurei . Nomen Sadducęi revera traxerunt ab
Autore secessionis ipsorum Sadoco quodam, qui Secutus schisma ab
eius Magistro Dositheo inchoatum, illud corroboravit, & latius propa-
gans, stabilivit in numerosam & præpotentem Hæresim , cuius origines
in temporibus ferè Alexandri, & extructione Garizitani Templi repe-
untur . Ipsi tamen ut augustiores sese facerent se non à Sadoco isto, sed
in vocabulo **סֵדֶק** *sedek*, quod iustitiam sonat, denominari contende-
bant . Id innuit Hieronymus ad Matth. xxii. & clarè docet Epipha-
nias Hær. xiv. his verbis : *ἐπωνομάζουσιν ἑαυτοὺς Σαδδουκαίους, διότι ἀπὸ
δικαιοσύνης τῆς πρεκλήσεως ὀρμηομένης. Σεδεκ γὰρ ἑρμηνεύεται δικαιοσύνη. Vo-
cabant hi seipsos Sadduceos, à iustitia scilicet appellatione derivata. Sedec-
niam iustitiam significat .* Autores qui docent eos à Sadoco nomen ha-
bere, sunt Philastrius, Rab. Elias, Rab. Jacob, Rab. Abraam Levi, Rab.
Nathan, & alij à Serario citati lib. ii. Trihæresii cap. 19.

¶ LXVI. S C I O .

Marci xiii. 32. *De die autem illo, vel hora nemo scit, neque Angeli in
Cælo, neque Filius, nisi Pater . Certissimum est Christum, in quo erant
omnes*

omnes thesauri sapientiæ & scientiæ Patris, illam horam non ignorasse. Observandum ergo verba hebræa in sexta conjugatione actionem geminatam significare; ita ut quod in Kal., sive prima conjugatione, significat scire, in Hiphil, sive sexta, significet efficere ut alius sciat. Cùm autem Hebræa vertuntur in alias linguas, quæ istam conjugationum commoditatem non habent, verba interdum etsi videantur in prima conjugatione usurpari, esse tamen intelligenda juxta notionem sextæ. Ergo id quod legitur, *nemo scit, neque Angeli, neque Filius, nisi Pater*, sic debet accipi ut sonet: *Nemo revelare potest, neque Angeli, qui omnia in Deo vident, neque Filius, omnium Patris arcanorum conscius: quoniam Pater huius rei revelationem sibi soli reservavit*. Usurpari etiam à Scriptoribus aliarum ab Hebræa linguarum nonnumquam verba in ista quasi reflexa significatione sexta Hebræorum conjugationis, demonstro ex loco, qui fortè occurrit, Horatij Epist. v. Libri 1.

*Hac ego procurare & idoneus imperor, & non
Invitus; ne turpe toral, ne sordida mappa
Corruget nares &c.*

Ibi quis non videt *corruget nares* positum pro efficiat, foeda specie, ut qui videt, nasum in rugas contrahat: qui gestus est naturalis, foeditatem obiectam averfantium.

¶ LXVII. S I C.

Ioan. iv. 6. de Christo: *Sedebat sic supra fontem*. Multis videtur *ŝ sic* usurpari hoc loco mirò quodam modo. Ego mihi videor similem illius usum apud Scriptores apprime Latinos reperisse. Plautus Mostellaria scen. iv. de Philolachete jacente ad dormiendum: *Sic sine eum quiescere*. hoc est: quo habitu corporis ad somnum extensus humi est, in eo perseverare illum patere. ut *ŝ sic* *δεικτικῶς*, demonstrative adjuvante vocem gestu usurpetur. Idem Plautus in Rudente Act. ii. Scen. iii. sub finem locum habet etiam, ni fallor, aptiorem ad hanc notionem intelligendam adverbij *sic*. Facit ibi loquentem puellam è naufragio exceptam ab Anù Sacerdote; atque hospitam & hospitatricem suam ipsius merito commendantem his verbis.

*Neque digniorem cenfeo vidisse Anum me quemquam,
Cui Deos atque homines censeam benefacere magis decere,
Vt lepidè, ut liberaliter, ut honestè, atque haud gravatè,
Timidas, agentes, humidas, eiectas, exanimatas
Accepit ad sese, haud secus quam si ex se simus nate.
Vt eapse sic succincta aquam calefactat ut lavemus,*

Ejusdem S. Evangelistæ Ioan. cap. xxi. 22. Dicit ei (Petro) *Iesus* (de Ioanne) *sic eum volo manere donec veniam, quid ad te? tu me sequere*. Totâ constructio sententiæ videtur exigere conditionalem adverbio *sic* præpositam, aut loco ejusdem positam; quod posterius græcæ origines suadent: *εἰ μὴ ἂν τὸν θεῶν μὴ μὴν*, *si eum volo manere*. Fortè Vulgatus legit:

; εἰν ἴτω αὐτὸν θείω μένειν, si sic eum volo manere &c. Sed immediatè
 stea ad vitandam molestam repetitionem continuatæ ἀμέσως ejusdem
 labæ si, relictum fuerit in scripto solum sic, cum fiducia peritiæ Le-
 ris, quod in litera deesset per se suppleturi. Nec exempla defunt fi-
 ciæ similis. Psal. cxviii. 147. *Præveni in maturitate*. sumptum ex Gre-
 τῶν LXX. ubi legitur *προεφθασα ἐν ἀωρίᾳ*. quæ verba non est dubiū,
 in Interpres Latinus verterit: *Præveni in immaturitate*, tamen tēdio
 randi in, scribitur solum, *Præveni in maturitate*; sed cum tacito præ-
 to Lectori factò bis ὅ in intelligendi. Similiter ad Hebr. xii. 2. quod
 ecè in hunc modum extat ὅς ἀπὸ τῆς προκειμένης αὐτῷ χάριτος, latinè sic
 itur: *qui proposito sibi gaudio*. ubi nemo non videt omissam vocem,
 æ respondere debebat præpositioni ἀπὸ, quæ latinè redditur *pro*. quia
 nē statim sequitur vox, *proposito*, unde necessitas oriebatur pronun-
 ndi bis continuè syllabam *pro*, ea semel quidem tantum est posita; sed
 ut eruditus Lector tacitè sibi mandatum intelligat, eam mente sup-
 re; & ita locum intelligere quasi legeretur: *qui pro proposito sibi gaudio*
inuit crucem &c.

¶ LXVIII. S I C E R A.

Luc. i. 15. Angelus de Ioanne: *Vinum & siceram non bibit*. Sicera
 id sit; in hunc modum exponit Hesychius: *σικέρα οἶνον ἁμμιγείον*
ἢ πᾶν ποῦμα ἐμποῖον μέθω, μὴ δὲ ἀμπέλας δὲ, οὐδὲ αἶνον, Cui ἴτε.
vinum ex dulcibus commixtum; aut quævis potio inducens ebrietatem, non
vite orta, sed preparata & composita. Cornelius Iansenius Gandaven-
 Episcopus negat excludi à significato hujus vocis vinum ex vite. Si
 origine vocis agitur, verum dicit: nam שִׂכָרָה *Scacar*, unde *sicera*, fo-
 inebriari, utique vino. Tamen consensu obtinuit, etiam apud He-
 os, ut שִׂכָרָה *secer, sicera*, quemvis ab uvæ succo diversum luxurio-
 a potum, præsertim arte dulciaria conditum, denotet. unde passim
 criptura distinguitur à vino, ut hoc loco, & Levit. x. 9. ubi item
 junguntur וַיִּשְׂכַּר וַיִּינֵן *Iain ve seccar*, vinum & sicera, ut genera po-
 um diversa. Non dissimulabo, quando in hunc Lucæ locum inci-
 videri mihi latere in eo quamdam non inelegantem, quamvis non
 è passim animadversam, antithesim, non in verbis, sed in rebus ipsis.
 mō enim ibi v. 14. de Ioanne promittitur gaudium: *Erit tibi gau-*
um & exultatio, & multi in nativitate eius gaudebunt. Mox autem
 . 15. cum ejus gaudij ratio redditur, inter alias ejus causas affertur,
 à vino abstinentia: quod tamen vinum, & argumentum & instru-
 tum vulgare est carnalis & mundanæ lætitiæ, nimirum is liquor cō-
 tur quidem & vegetat humanam vitam; sed idem quia concupi-
 tiam inflamat, & rationis usum minuit, innumerabilium causa
 nalorum. unde ut hic Angelus, & Ioanni, & ejus causa ejus Patri,
 citatem prædicat in præmium sobrietatis: sic è contrariò Sapiens
 v. xxiii. 29. & 30. ait: *Cui ve, cuius Patri ve &c. nonne his qui com-*

morantur in vino? Alibi quoque in sacris libris vae canitur ebriosis. quam in rem non præteribo quod legitur in *Midraſc Beresith* pag. 22. col. 2.

אַר יַנְחַן לְעֵלָם אֵל תְּהִי לְהוֹט אַחַר הַיַּיִן שְׂכַל פִּרְשָׁת

חַיִּין כְּתִיבָה וּוִי יֵר פְּעָמִים . hoc est: *Dixit Rabi Iochanan: ne umquam ardentem concupiscas vinum; quia in toto capite vini* (intelligit locum Gen. ix. à vers. 20. ad 25. ubi primum fit mentio vini) *decies & quater scriptum est vae*. hoc verum est. Nam in illis quinque versiculis quatuordecim voces sunt, incipientes à וַי ve. Ista porro particula eadem hebraicè & latinè infelicitatis significationem habet. En catalogus istarum vocum . 1. וַיַּחַל . 2. וַיִּשַׁע . 3. וַיִּשָׂת . 4. וַיִּשְׂכַּר . 5. וַיַּתְּנַל .

6. וַיִּרְא . 7. וַיִּגַּר . 8. וַיִּקַּח . 9. וַיִּפֹּת . 10. וַיִּשִׂימִי . 11. וַיִּלְכוּ . 12. וַיִּכְסּוּ . 13. וַיִּיקֶץ . 14. וַיִּדַע .

¶ LXIX. S I L O E .

Ioan. ix. 7. *Lava in natatoria Siloe (quod interpretatur missus)*. Fons Siloë largè manans è radice Montis Sion in occidentali latere vallis Ierosolymæ suburbanæ, vulgò dictæ Iosaphat, figuram Messiaë gessit; & in eo munere quasi videtur successisse rivo per desertum ex Petra fluenti ad usum Israelitarum. quæ Petra Christus erat, uti ait Apostolus 1. Cor. x. 4. ut eò fortè & illud trahi possit Isai. xvi. 1. *Emitte agnum Domine Dominatorem terra de petra deserti ad montem filia Sion*. Salvo tamen bono, veroq; ac vulgò celebrato ejus loci sēsu de Rhutha Moabitide oriunda è Petra urbe, in cēsum Progenitorū Christi conjugio Boozī promotā. Ipsa S. Evangelistæ observatio de significatu nominis Siloë (quod, inquit, *interpretatur missus*) id videtur innuere. nam notum, & olim prædictum Gen. xlix. Messiaë nomen שִׁילֹחַ *Sciloh* fuit; cujus verior notio ea est, quam Ioannes hic exprimit à שְׁלַח *Scialach*, mittere, quæ etiam innuitur Exod. iv. 13. in Hebræis, quæ hisce Vulgatæ respondent: *Obsecro Domine, mitte quē missurus es*. Alia est originatio hujus vocis ex radice שָׁלַח, quod sonat, lenem & tranquillum esse: proprius etiam character Christi, qui *agnus, mansuetus, & pacificus*, passim figuratur à Prophetis. vide præsertim Isaiam cap. xlii. v. 2. 3. & 4. & confer ejusdem locum viii. 6. de aquis Siloe, *quæ vadunt cum silentio*, non dubia emphasi mansuetudinis Christi fonte isto designati. Inter ceteronias ultimæ & celeberrimæ diei festi Tabernaculorum, quæ multè in Thalmude referuntur, titulo *Succah*; & illa erat, ad quam alluditur in Evangelio Ioannis cap. vi. v. 37. Procedebat populus cum ramis Palmarum ad Fontem Siloe, & inde aquam hauriens, cantabat illud ex Isaiæ xii. 3. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*; unde apparet quam opportunè tali die Christus, id quod ibi refert Ioannes, dixerit: *Si quis sitit veniat ad me & bibat*; ostendens se ipsum esse, qui significaretur per fontem Siloe; & cujus

ius beneficia in salutem hominum tali ritu illius solemnitatis adumbrarentur. ut nihil huc pertinens omittam, est & aliud etymon vocis *Sciloh* à Septuaginta Senibus indicatum, dum illam vocem *Ge-* *ti* xlix. interpretantur *ἡ ἀποκείτω*, cui repositum est. ad significandum etiam futurum humani generis Regem ac Principem summum, cui tali optima quæque reservari debeant; juxta illud 1. Reg. ix. 20. dicitur Sauli à Samuele: *Cuius erunt optima quæquo. Nonne tibi &c.* Vide etiam superius verbo *Filius hominis*.

Omiseram Iosephum lib. vi. de Bello cap. xi. testari Fontem Siloe aliàs nuper uberrimum, paulò ante ultimam Ierosolymæ obsidionem Iudeis ita defecisse, ut propè ipsum aqua venderetur; & eundem tamen movente Legiones Tito, consueta copia, Gentibus aquam præbuisset: argumento non dubio Christi, quem ille Fons præfigurabat, profuturum Gentibus, exclusis ab ejus participatione, ipsorum vitio, Iudæis. quæ fert ex oculatis testibus Adrichomius de eodem Fonte Siloe Saracorum innatum foetorem minuente, & à Turcis adhiberi solito ad melioram oculorum, à Christi figura non abludunt illuminantis & purgantis Baptismo Gentes.

¶ LXX. TEMPVS STELLÆ.

Matth. ii. 7. *Tunc Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus Stelle, qua apparuit eis. & infra v. 16. de eodem Herode: Mittens didicit omnes pueros qui erant in Bethleem à bimatu & infra, secundum tempus quod exquisierat à Magis.* Ex quo videtur evidens: Magos dixisse Herodi de Stellæ ortu primum ab ipsis observato inquirenti, se illum non videre cepisse ante biennium. Ergo biennio ante appulso Ierosolymam Magos, apparere ceperat Stella, quæ ipsos ad istud iter capeffentem movit. Quod equidem admirans persuasum nondum esse Viris tam magnis hæc ad populum tractantibus, experiar ratiocinando evincere: non sine fiducia id cuivis probandi, qui modò præiudicio liberum, veri amantem ad hæc pauca, quæ mox dicam, advertere animum voravit. Si S. Matthæus postquam scripsit: *Herodes diligenter didicit à Magis tempus Stelle &c.* addidisset: sic ab eo compertum; *Biennio ante quàm Magi Ierosolymam pervenirent, eam ipsis apparere Stellam cepisse.* confecta esset; nemoque dubitaret; quin, non ipso puncto Natalis Christi, sed non à duobus prius annis, Stella quæ Magos duxit, in Oriente orsa conspicui. Quid autem, quæso, interest, eo ne in loco, an eodem mox appulso, id ipsum Evangelista dixerit? utique cum qui versu capitis secundodecimo scripserat: *Herodes clam vocatis Magis, diligenter didicit ab eis tempus Stelle & versu deinde capitis ejusdem sextodecimo affirmet: eundem Herodem iussisse occidi Pueros à bimatu (hoc est à biennio natos) tempus quod exquisierat à Magis: tantum non difertè ajens: tempus illud biennium fuisse. Minimè verò, dicet aliquis. Nam quando Herodes iratus misit qui Pueros occiderent, spatium jam aliquod*

effluxerat, ex quo Magos idem Ierosolymis viderat . Concedo: Sed spatium illud fuisse oportuit perbreve: tantulum videlicet, quantum Regi suspicaci, & attento fuit opus ad rescindendum: Magos Bethleemum, locum Ierosolymis proximum, à se missos, inde abijisse alia, quam qua venerant, via . Ad quod quivis intelligit abundè suffecisse dies viginti septem, quot fluxerunt à sexto Ianuarij, quo Christus adoratus à Magis est, ad secundum Februarij, quo idem in Templo est oblatus Deo . Hic porrò numerus dierum ad summam biennij, momentum notabile non adijcit humana & populari æstimatione. Nec mihi quis alleget crudelitatem Herodis; quasi ex ea prònum opinatu sit: immanissimum Tyrannum longè ultra tempus, quod à Magis exquisierat, recens natorum Infantium carnificinam extendisse . Fatebor enim in tam tetraë bellæ sanguinariam rabiem meritò istam suspensionem conferri: sed meo simul jure monebo: etiam atque etiam videndum, ne dum Persecutoris sævitiam augemus, fidem Evangelistæ minuamus . Etenim si Herodes furori suo indulgens terminos in hoc excessit temporis à Magis indicati: jam falsò (quod vel cogitatu nefas est) Mátthæus asseruerit: Herodem, Pueros à bimatu & infra occidendo, id fecisse *secundum tempus quod exquisierat à Magis* . Maneat ergo quasi demonstratione Theologica conclusum, & pro indubitato teneatur: Stellam quæ Magos ab Oriente excivit, non ipso primò momento nascentis apud Bethleem Domini Iesu, aut adventus Ierosolymam Magorum, qui adventus brevissimo intervallo Christi Natalem est secutus, sed multò ante; à duobus videlicet retrò annis, exortam in Cœli parte Orientalibus imminente partibus, & illic à Magis fuisse observatam .

¶ LXXI. TENEBRÆ EXTERIORES .

Videtur per tenebras exteriores sæpè memoratas in Evangelijs, generaliter indicari carcer sepositus & obscurus, quales erant Syracusanæ Latumiæ, de quibus Philoxenus Dionysio dicebat: ἀπαγάμε εἰς τὰς λατῦμιας, *abduc me in latumias* . Tamen quia ferè semper Christus istarum tenebrarum mentioni adjungit: *ibi erit fletus & stridor dentium*, apparet eum voluisse peculiariter indicare locum eundem, quem alibi Gehennam vocat: ut ejus miseriam, quam tanti hominum intererat passim perspectissimam esse, luculentiùs demonstret ex conjunctione summorum malorum, exilij, carceris, & cruciatus . quasi diceret: qui vinciti carcere detinentur, tamen adhuc sunt in Patria: qui exulatum eijciuntur, patriæ quidem uruntur desiderio, sed Cœli haustu, ac conspectu libero fruuntur: utrique porrò cruciatu corporis vacant . At qui Dei iusta sententia detrudentur in Tartarum, hi simul exulabunt & longissimè, & irrevocabiliter, simul teterrimis tenebris tabescent, ideo exterioribus vocatis: denique ijdem doloribus acerbissimis torquebuntur, unde flere cogentur, & stridere dentibus .

¶ LXXII.

¶ LXXII. TRADVCERE.

Matth. 1. 19. *Ioseph autem vir eius (B. Mariæ) cum esset iustus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam.* τὴν traducere, in græco respondet ὡς ἀδελφικῶς, quod idem Vulgatus noster ad Hebr. vi. 6. eleganter vertit *ostentui habere*. non erat liberum Marito in uxoris adultério comperto connivere; ne apud Ethnicos quidem. Argumento est quod refert Tacitus sub finem libri secundi Annalium: *Exactum* (Senatus Decretis) à *Titidio Labeone Vistilia marito, cur in uxore delicti manifesta, ultionem legis omisisset*. Duplex autem Viro via erat ejus expiandi flagitij; aut enim accusare adulteram debebat, & ad Iudices deducere; utique lapidatione puniendam, ut publicum exemplum esset; & hoc erat ὡς ἀδελφικῶς, traducere, publicè infamiæ obijcere: aut certè consueta repudij formula dimittere abs se quàm minimo strepitu. Hoc secundum Iosepho, quippe Viro mansueto & misericordî, magis arrisit.

¶ LXXIII. V I R G O.

Matth. 1. 23. recitatur Prophetia Isaia cap. vii. 14. *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium* &c. Rabbini quidam, quos citat & refellit Petrus Martinius in Pugione Fidei parte 3. dist. 3. cap. 7. num. 9. ut hoc religioni Christianæ luculentum testimonium eripiant, contendunt Virginis vocabulo intelligi hoc loco uxorem Isaia Prophetæ, quæ ex ipso cõceperit, & deinde pepererit filium, cui Emanuelis inditum sit nomen. Præter alia plurima quibus impudens nebulonum istorum pervicacia retunditur, ipsa sola cõsideratio vocabuli Hebraici hic à Propheta usurpati, ad Virginem designandam, sufficere videtur ei planè profligandæ.

Ait ergo illic Isaïas הנה הרה העלמה, *Hinne haalma hara*, *Ecce Virgo concipiet*. usus est Propheta voce עלמה *Alma* ad indicandam hoc loco Virginem, cum potuisset uti voce בתולה *Bethula*, vel voce בערה *Neara*, utraq; puellâ viro intactam significante, quia major quædâ emphasis, & quasi certitudo purissimæ virginitatis elucet in voce עלמה *Alma*, quâ in illis alijs. Hieronymus à Pagnino recitatus in verbo עלם *Alam* עלמה, inquit: *Non solùm puella, vel virgo, sed virgo abscondita dicitur, & secreta, quæ numquam virorum patuerit aspectibus; sed magna parentum diligentia custodita sit. Lingua quoque punica, quæ de Hebraeorum fontibus ducitur, propriè virgo עלמה appellatur.* & quantum cum mea pugno memoria, numquam me arbitror עלמה in muliere nupta legisse; sed in ea quæ virgo est, & non solùm virgo, sed & virgo iunioris ætatis, & in annis adolescentiæ &c. Hactenus Hieronymus.

Nimi-

Nimirum status quidam virginitatis ista voce significatur, ut **עלמה** *Alma*, addat ad **כתולה** *Bethula*, quasi habitum, ad actum. ita ut cum esse possit **כתולה** *Bethula*, qua non sit **עלמה** *Alma*, ea nempe, quæ desponsata jam est, aut qui cum de conjugio jam ceptum agi: **עלמה** quidem cogitari nõ possit quin eadem **כתולה** *Bethula* sit. ex qua observatione pendet admirabilitas signi, quod illo Isaiæ loco quasi novum & valde inusitatum dādum à Deo, promittitur. *Dabit, inquit, Dominus ipse vobis signum: ecce virgo העלמה, haalma concipiet & pariet.* non esset signum, aut novum, si diceret **הבתלה** *habethula*. usitata res enim, & quotidiana res, ut puellæ numquam virum expertæ primò concipiant, & inde pariant. sed ut in **עלמה** *alma* id contingat, prodigium est rarissimum. **עלמה** *alma* enim ea dicitur, quæ in statu posita virginitatis, non solum in præsens, sed etiam in futurum immaculatā, profitetur puritatem. unde res sunt humanitūs infociabiles **עלמה** *alma*, & conceptus, quare illarum conjunctio divinitūs perpetranda denunciatur Achazo Regi ut miraculum maximū. Et vide quam ad hæc congruenter in eventu Prophetiæ hujus B. Maria promittenti partum & conceptum Angelo, exceperit: *Quomodo fiet istud quoniam virum non cognosco?* quibus verbis statum fixum virginitatis, & immutabile propositum nuptialis congressus vitandi, significat, nam si præsentem tantum, & non futurum etiam usum conjugij negaret, exceptio nihil contrarium haberet denunciationi, quæ utique non præsentem, sed futurum conceptum affirmabat.

Mantissam huc opportunam, pro sua & eruditione, & humanitate suggerit Vir doctissimus, mihi que amicissimus Franciscus Grifendius; locum indicans ex Proverbijs Salomonis celebrem, in quo **עלמה** *Alma*, non solum virginem ejus generis, ac status, qualem superius informavi, sed ipsam singulariter signet Deiparam Mariam. Libri Canonici Proverbiorum Autor cap. xxx. 10. Post *tria sibi difficilia, quartum quod penitus ignoret*, esse ait: **דרך נבר בעלמה** *derec ghebar be alma, viam viri in Virgine*. Designari Mariam illic vocabulo *Alma*, Cabalistica conficitur methodo, per eam talia investigandi formam, quæ Rabbinis ejus Magistris *Gematria* solet dici. Hujus ita procedit industria in larva ænigmaticis sententijs detrahenda, quando illæ verum personæ, qua de agitur, nomen occultant, substituto alio soni diversi, supposititiæ vocis literas expendunt juxta vim ijs insitam numeralem: & cum eam **יוו'פ'נפ'פ'**, hoc est *parium calculorum*, cum ea, quam ex alijs conjecturis propriam autumant, deprehenderint, minimè dubitant, quin illa pro hac obiecta obtentui fuerit. Age igitur explorentur ista ratione Nomina *Alma* & *Maria*.

Hæc

Hæc sunt quatuor literæ nominis
עלמה cum cujusque numero.

עין	130
למ	74
מם	80
הא	6

colligit ergo id nomen
summam 290

Hæc pariter sunt quatuor literæ no-
minis מרים Maria cum cujus-
que numero.

מ	40
ר	200
י	10
ם	40

colligit ergo id quoque nomen
summam 290

Cabalisticam hanc subtilitatem minùs hoc loco aspernendam, non im-
meritò forte quis dixerit; idcirco quòd rem quæ hic affirmatur ipsam,
atque, ut sic loquar, substantiam dogmatis, Catholici Expositor es am-
plexantur; passim agnoscentes indicari eo Proverbiorum Oraculo sin-
gulariter per vocabulum *Alma Genitricem Dei Mariam*. unum instar
omnium proferre festinanti sit satis Nicolaum de Lyra, cujus hunc lo-
cum tractantis hæc verba sunt: *Viam viri, scilicet perfecti: in Adole-
scentula: hæc est vera litera; quia sic est in Hebræo. Et dicitur hic Adole-
scentula, Beata Virgo Maria, que in iuventute Christum concepit Spiritus
Sancti virtute. quod fuit valde mirabile, propter quod dicit Ieremias xxx.
Novum creavit Dominus super terram, mulier circumdabit virum.
quia Christus in utero Virginis fuit vir perfectus scientijs & virtutibus ab
instanti Conceptionis: & in Nativitate exijt clauso utero Virginis. Et ideo
de hac via viri in Adolescentula dicit Salomon: hoc esse quartum quod peni-
tus ignorat Sæc. Hactenus Lyranus. cujus illa verba: Hæc est vera litera
&c. in eam commodè partem accipio, ut Vulgatam versionem non
damnet, sed intelligendam ex Hebræo admoneat. ita videlicet ut Vul-
gatus ipse Interpres. *adolescens* vocabulo, quod adhibuit obscuritatem
fortè affectans in expressione mysterij abstrusissimi, *adolescens* vo-
luerit intelligi; non prorsus insolito schemate, cù non rarò abstracta pro
concretis usurpentur; nec sanè magis videatur inopinatum *adolescens*
pro *Adolescentula*, quàm *Virginitatem* pro *Virgine* usurpari. quod ta-
men fit passim in ea toties cani solita in Ecclesijs Antiphona: *Sancta &
immaculata Virginitas, quibus te laudibus efferam nescio: quia quem Cæli ca-
pere non poterant, tuo gremio contulisti.**

¶ LXXIV. V I V E R E.

Ioan. iv. 50. Christus Regulo pro filio roganti dicit: *Vade filius tuus
vivit.* Ibi *vivit* positum pro *convaleuit*. Hebræorum idiotismus hic est,
apud quos חיה *Chaiah*, quod est *vivere* non rarò sonat *sanum esse, va-
letudinem recuperasse*. Sic Iosue cap. viii, 8. ubi est narratum circumci-
sum fuisse apud Galgala Populum in deserto natum, additur: *Post-
quam omnes circumcisi sunt manserunt in eodem loco Castrorum donec sana-
rentur.* in Hebræo est ער חיותם *ad chaotham donec viverent.* hoc
est:

est : donec à vulnere per circumcisiōnem accepto convalescerent. Ap̄tē ad hanc rem Martialis:

Non est vivere, sed valere, vita,

¶ LXXV. VIDVÆ VIRGINES VXORES.

Matth. xiii. 9. in Parabola Seminis hæc habentur : *Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud centesimum.* Hæc verba S. Hieronymus exponens lib. I. adversus Iovinianum, sic scribit : *Centesimus, & sexagesimus, & trigessimus fructus, quamquam de una terra, & de una semente nascatur, tamen multum differt in numero. Triginta referuntur ad nuptias, nam & ipsa digitorum coniunctio, quasi molli se complexans osculo & fœderans, maritum pingit & coniugem. Sexaginta verò ad viduas, eo quod in angustia & tribulatione sunt posite, unde & superiori digito deprimuntur : quantoque maior est difficultas expertæ quondam voluptatis illecebris abstinere ; tanto maius est præmium. Porro centesimus numerus (diligenter queso, Lector, attende) de sinistra transfertur ad dexteram ; & eisdem quidem digitis, sed non eadem manu, quibus in leva nuptiæ significantur & vidua, circulum faciens, exprimit Virginitatis coronam.* Sic Sanctus Doctor : *cujus ea expositio cum in summam celebritatem abierit, & tamen perobscura multis eadem sit, propter vulgò ignoratam hodie artem, Veteribus familiarissimam, per digitos numerandi, operæpretium me facturum puto si hic exhibeam Opusculum non editum, quod sciam, quo Nicolai Smyrnei, & Venerabilis Bedæ Libelli de hoc argumento comparati, notis eruditis ignoti mihi Scriptoris, illustrantur. Descripti hoc olim ex Bibliotheca Illustrissimi D. Caroli de Montchal Archiepiscopi Tolosani. Incipit à pag sequente, postquam hujus locum vacuum quædam oblivione superius omissa expleverint.*

Addenda Ad pag. 424. post Distichon Martialis.

Nec expertes istius moris fuisse Iudæos ostendit Iosephus lib. ii. de Bello, capite juxta Græcam Editionem xii. juxta Latinam vii. referens, Essenos Religiosissimos Iudæorum, etiam in quotidiana cibi sumptione vestes adhibuisse functionis ejus proprias ; quas è mensa surgentes, statim exuerent. *ἔπειτα, inquit, ὡς ἱεροῦ κατὰ θέμῳοι τὰς ἐδῆτας, πάλιν ἐπὶ ἔργα μέχρι δ' ἄλλης ἔξέπον.* hoc est. *Deinde (post prandium videlicet) vestibus (quas mensæ accumbentes habuerunt) velut sacris, depositis, rursus ad opera usque ad vesperam vertuntur.*

NICQ.

Ex Libello Venerab.
Bedæ de Loquela
per digitos.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΜΥΡ-
ΝΑΙΟΥ περί δακτυ-
λικῶν μέτρων.

NICOLAI SMYRNÆI
De Supputarijs di-
gitorū gestibus.

Ἐν ταῖς χερσὶ καθέξεις τὰς ἀριθμῶν, ὅπως. Καὶ ἐν ἰσὺ τῆ ἐυωνήμω αἰὶ ὀφείλεις τὰς μονάδας καὶ δεκάδας κρατῶν. Ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ τὰς ἑκατοντάδας, καὶ χιλιοτάδας. τὰς δ' ἐπέκεινα τῆσιν ἀριθμῶν χαράσσειν ἐν πινυλῶ γὰρ ἔχεις ὅπως καθέξεις ἐν ταῖς χερσὶ.

In manibus sic numeros habeto. Læva quidē unitates & decades, dextera verò centurias & chiliadas tenere debes.

His autem ulteriores numeros cum nulla possis ratione manibus indicare, notabis in Scheda I.

Quum dicis unum minimum in læva digitum inflectens in medium palmæ artū infiges.

* Mille verò in dextera quemadmodum unum in læva facies.

Συσελλομένω τῷ πρώτῳ καὶ μικρῷ δακτύλῳ, τῷ μύστω καλκιδόνῳ, τῷ ἢ πωσάρων ἑκπταμένω, καὶ ἰσαμένω ὀρθίω, κατ' ἕξιν ἐν μὲ τῇ ἀριστερᾷ χερὶ μονάδα μίαν, ἐν ἢ τῇ δεξιᾷ χιλιοτάδα μίαν.

Primo digito, qui parvus & Musculus appellatur, depresso, reliquis autem quatuor extensis erectisque; læva quidem unitatem, dextera verò mille supputas.

Quum dicis duo secundum à minimo, flexum ibidem impones. Duo millia verò in dextera quemadmodum duo in læva facies.

Πάλιν συσελλομένω τῷ μετ' αὐτῶν δευτέρῳ δακτύλῳ, τῷ ὠθαμέτῳ καὶ ὀρθάτῳ καλκιδόνῳ. τῷ ἢ λοιπῶν τριῶν ὡς ἔφημερον ἠπλωμένων, κρατῆς ἐν μὲ τῇ ἐκωνίμω δύο, ἐν ἢ τῇ δεξιᾷ χιλιοτάδας δύο.

Rurfus hoc ipso digito, & eo qui ab ipso est (admedius is vocatur, Epibates & secundus) inflexo, tribus autem reliquis, ut diximus, expansis, tenes læva quidem duo, dextera verò duo millia.

Quum dicis tria, tertium similiter afflites. Tria millia verò in dextera quemadmodum tria in læva facies.

Τῷ δ' αὖ τρίτῳ συσελλομένῳ, ἢ τῷ σφακέλῳ καὶ μέτῳ, καλκιδόνῳ ἢ ἢ ἑτέρων δύο, τῶν ἢ λοιπῶν δύο ἑκπταμένων, τῷ λιχανῶ λέγω καὶ τῷ ἀντήχειρῳ, εἰσὶν ἅπερ κρατῆς ἐν μὲ λαίῳ τρία. ἐν ἢ τῇ δεξιᾷ χιλιοτάδες τρεῖς.

Tertio dein correpto, qui est medius vel Sphacelus; itidemq; jacentibus duobus alijs: alijs verò duobus, nempe indice ac pollice porrectis; sunt quæ læva colligis, tria; quæ verò dextera, tria millia.

Quum quatuor, itidem minimum levabis. quatuor millia verò in dextera quemad-

Πάλιν συσελλομένῳ τῶν δύο, τῷ μέτῳ καὶ ὠθαμέτῳ, ἢ τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ, ἢ

Præterea compressis duobus, nempe medio & a medio, scilicet secundo

ac tertio, cæteris verò ex-
plicatis, hoc est pollice,
indice & musculo. Sunt
quæ tenes, læva quidem
quatuor, dextera verò qua-
tuor millia.

τῷ ἀρκίῳ ὅταν δὲ πλάμει-
νον, τὸ ἀρκίον λέγεται καὶ τὸ
λιγανὸν καὶ τὸ μύστω, ἐ-
στὶν ἄπερ κρατὶς ἐν μὲ τῇ
λαίᾳ πέντε, ἐν τῇ δεξιᾷ
χιλιοντάδας πέντε.

modum quatuor in
læva facies.

Ad hæc tertio, seu me-
dio dimisso, reliquis ve-
rò quatuor extensis, quæ
tenes quinque denotant
in sinistra, in dextera verò
quinque millia.

Πάλιν τὸ τρίτον τὸ κρημνὸν
συλλογιζόμενος καὶ τῶν λοιπῶν
πενταδίων ἐκτεταμένων, δη-
λοῦται ἄπερ κρατὶς πέντε, ἐν
τῇ δεξιᾷ χιλιοντάδας πέντε.

Quum dicis quinque
secundum a minimo
similiter eriges quin-
que verò millia in
dextera quemadmo-
dum 5 in læva facies.

Epibate rursus, idest se-
cundo cōtracto, alijs om-
nibus elatis, in sinistra
quidem sex conficis, in al-
tera verò sex millia.

Τὸ ἑπιβάτε πάλιν, τὸ ἐ δευ-
τέρῳ, συλλογιζόμενος καὶ τῶν
λοιπῶν ἡπλωμένων, κρατὶς
ἐν μὲ τῇ ἐναντίῳ ἑξ, ἐν δὲ
ἡτέρῳ ἑξ χιλιοντάδας.

Quum dicis sex, ter-
tium nihilominus le-
vabis, medio dumta-
xat solo qui medi-
cus appellatur, in me-
dium palmæ fixo.
6000. verò in dext. ut
6. in læva facies.

Musculo autem, seu pri-
mo, prostrato, ita ut vo-
lam attingat, cæteris sur-
sum porrectis: septem ha-
bes in sinistra, in dextera
verò septem millia.

Τὸ μύστω πάλιν, τὸ καὶ
πρώτῳ, ἐκτεταμένῳ, καὶ τῇ
παλάμῃ πρὸς ἄνωθεν τῶν
λοιπῶν ἰσαμύων ὀρθίως, ἐ-
στὶν ἄπερ κατ' ἑξ ἑπτά, ἐν δὲ
τῇ ἄλλῃ ἑπτά χιλιοντάδας.

Quum dicis 7, mini-
mum solum, cæteris
interim servatis super
palmæ radicem po-
nes. 7000. verò in
dextera, ut 7, in læva
facies.

Secundo vel ad medio si-
militer inclinato dejecto-
que, ita ut prorsus adha-
reat palmæ, pariterque
primo jacente, reliquis
verò tribus, tertio nempe
quarto & quinto, ut di-
ctum est, adhuc erectis;
octo refert gestus in læva
fiat; in dextera verò
octo millia.

Τὸ δευτέρῳ πάλιν, τὸ ἐ πα-
ραμύῳ, ὁμοίως ἐκτεταμένῳ
καὶ κλίνοντος ἄνωθεν τῇ κυά-
θῳ πλείως πρὸς ἑξ ἑπτά, κα-
μύων δὲ τὸ πρώτῳ, τῶν δὲ
λοιπῶν τριῶν τὸ τρίτῳ καὶ τὸ
πενταδίων καὶ τὸ πέμπτῳ, ὡς
προερίθη ἰσαμύων ὀρθίως,
ὁ γινόμενον σχῆμα ἐν μὲ τῇ
λαίᾳ ὄκτω ὀκτώ, ἐν τῇ δε-
ξιᾷ ὄκτω χιλιοντάδας.

Iuxta quod cum di-
cis octo medicū, octo
millia vero in dexte-
ra quemadmodum
octo in læva facies.

Similiter autem tertio de-
cumbente, alijsque duo-
bus primo & secūdo præ-
fata ratione jacentibus,
novem in sinistra, in al-

Ὅπως ἢν καὶ τὸ τρίτον ὁμοί-
ως γινόμενον, καμμένων καὶ τῶν
ἄλλων δύο τῶν πρώτῳ ἐ δευ-
τέρῳ καὶ τὸ αὐτὸ σχῆμα, ἐν μὲ τῇ
τῇ τρίτῳ, δηλοῦσιν ἑνέα, ἐν

Quum dicis 9 impu-
dicum è regione cō-
pones novem millia
verò in dextera que-
admodum novem in
læva facies.

Quum

ἢ τῆ ἄλλῃ χιλιοπαίδας θ. tera verò novem millia notantur.

8 Quum dicis decem, unguē indicis in medio figes artu pollicis. centum vero in dextera quemadmodum decem in læva facies. 10.

Πάλιν τῷ ἀντίχειρος ἠπλωμένους, οὐχὶ ἢ ὑποκατακλινομένους, ἀλλὰ πλαγίως πῶς, καὶ τῷ λιχανῶ ὑποκλινομένους, μέχρῃς αὐτῶ τῷ ἀντίχειρῶ προσπίπτει ἀφ' ἑαυτοῦ συμπίπτει. εἰς αὐτὸ γέννησι σίγματι ὀχῆμα, τῷ ἢ λοιπῶν τριῶν. φυσικῶς ἠπλωμένων καὶ μὴ χωρισθῶν ἀπ' ἀλλήλων, ἀλλὰ συνημμένων, ὅ ποιῶνται ὅ μὴ τῆ δυνάμει δέκα, ὅ τῆ δυνάμει ἑκατόν.

Rurfum autem pollice nō prorsus elato, sed obliquè passio, ac indice deflexo, ita ut in primum pollicis articulum incidat, græcūque signa conficiat, reliquis verò tribus suapte natura surgentibus, nec ab invicem separatis, sed unitis, decem in sinistra significantur, in dextera vero centum.

11 Quum dicis viginti, summitatem pollicis inter medios indicis & impudici artus immittes. ducenta vero in dextera quemadmodum viginti in læva facies.

Πάλιν τῷ πάλιν, καὶ τῷ λιχανῶ καλυμένους, ἐξηπλωμένους ἐπ' ἀθείας ὡς πρὸς ἰση γραμμῆ. τῷ ἢ λοιπῶν τριῶν συνημμένων, καὶ πρὸς τὸ καλύμειν, ὡς ἐν ὀχῆματι γωνίας ὑποκλινομένους μικρῶν τῶν ἀντιχειρῶ ὑποκλίνας τῶν καμμένων καὶ συνεχίζοντες τῶν λιχανῶ, εἴκοσι ὅ ποιῶνται δέκα, ὅ τῆ δυνάμει δέκα, ὅ τῆ δυνάμει ἑκατόν.

Quarto autem, qui est index, ad rectam veluti lineam extenso: reliquis verò tribus cohærentibus & ad palmam imitata anguli figura, paulum adflexis, pollice ipsis incumbente, & indice approximante, viginti sinistra refert, dextera verò ducenta.

12 Quum dicis triginta, unguis indicis & pollicis blando coniunges amplexu. trecenta vero in dextera quemadmodum triginta in læva facies.

Τῷ λιχανῶ πάλιν, καὶ τῷ ἀντιχειρῶς ἐκτεταμένους ὑποκλινομένους, καὶ τῷ ὅ ἀκρον αὐτοῖς ἐκτεταμένους, τῷ ἢ λοιπῶν τριῶν ἐκτεταμένους καὶ συνημμένων ὄντων ὡς ἄρον. τῶν τῶν φύσεως, τριάκοντα ὅ ποιῶνται δέκα, ὅ τῆ δυνάμει ἑκατόν.

Indice rursus & pollice sic protensis, flexisq; ut subsideant unaque summitatibus coeant, reliquis verò tribus elatis cohærentibusque, ut suapte natura feruntur, 30. indicantur in læva, in dextera verò 300.

13 Quum dicis quadraginta, interiora pollicis lateri, vel dorso indicis superduces, ambobus dumtaxat erectis. 400. vero in dextera quemadmodum 40. in læva facies.

Πάλιν τῷ πάλιν ἐπ' ἐνθείας ἐκτεταμένους, καὶ τῷ ἀντιχειρῶ ὑποκλίνας τῶν λιχανῶν ὡς πρὸς γάμμα καμμένων, καὶ πρὸς τὸ ἐξωθεν ἀποβλέποντες τῶν μέγρων, ὅ τῆ δυνάμει δέκα, ὅ τῆ δυνάμει ἑκατόν.

Quatuor deinde ad rectam extensis, & pollice ita super indice inclinato, & ad extimam partem vergente, ut Græcum Γ referatur, sinistra Lll 2 qui-

quidem 40. dextera verò *ποσαράκοντα, ἐν ᾗ τῆ δεξιᾷ*
400. notantur. *πεντακόσια.*

Similiter quatuor ad re-
ctam expansis, adhæren-
tibusque: pollice verò sic
ad indicis pectus ex inte-
riori parte jacete, ut Græ-
cum Γ imitatum videa-
tur, in læva 50. significan-
tur, in dextera 500.

*Πάλιν ὡσαύτως τῶν ποσα-
ρων ἠπλωμένων κατ' ἐυθείαν
κεκολλημένων, τῶ ἰαντίχει-
ρῶ ὡς περ γάμμα ἐπὶ τῶ
ἔσωθεν μέρους κειμένῳ ἐπὶ τῶ
σήθει τῶ λιχανῶ, πεντήκοντα
δηλοῖ. καὶ ἐν τῆ ἑτέρῃ πεντα-
κόσια.*

Quum dicis 50. polli-
cem, exteriori artu
instar Græcæ literæ Γ
curvatum ad palmā
inclinabis.

14
quingēta vero in dex-
tera quemadmodum
50. in læva facies.

Tribus autē præfato mo-
do se habentibus, & indice
pollicis circulariter in-
jecto, ita ut medium arti-
culum inter primum &
secundum intermedium
contingat, ejusque sum-
mitas in pollicis pectus
incidat: sexaginta sinistra
suppatat, dextera verò
sexcenta.

*Τῶν δὲ ἕως ἐχόντων. καὶ
τῶ λιχανῶ κυκλικῶς, τῶ ἰαν-
τίχειρι ἐπιφερομένῳ ἀχρὶς αὐ-
τοῦ κωνδύλου τῶ μέσῳ κονδύ-
λῳ τῶ πρώτῳ καὶ δευτέρῳ
ἀρθρῶ, ὃ δ' ἀκροῦ τῶ αὐτῶ
λιχανῶ τῶ σήθει συμπίση τῶ
ἰαντίχειρῶ, ἑξήκοντα δηλοῖ καὶ
ἑξακόσια.*

15
Quum dicis sexaginta,
pollicem, ut supra,
curvatum indice cir-
cumflexo diligenter
à fronte præcinges.
sexcenta vero in dex-
tera quemadmodum
sexaginta in læva fa-
cies.

Rursum tribus eodē mo-
do passis & invicē cohæ-
rentibus (ut sæpè dictum
est) pollice decumbente
ac indice ad illius unguis
summitatem circulariter
injecto, læva septuaginta,
dextera septingenta con-
stituit.

*Πάλιν ὁμοίως τῶν τριῶν ἠ-
πλωμένων, ὡς καὶ πολλάκις
εἰρηκαῶς, συνημιμένως κειμέ-
νῳ καὶ τῶ ἰαντίχειρῶ, καὶ
ἐλικοσιδῶς ἐπιφερομένῳ τῶ
λιχανῶ καὶ ὁ ἀκροῦ τῶ
ἰαντίχειρῶ, δηλοῖ ἐβδομήκον-
τα καὶ ἑπτακόσια.*

16
Quum dicis 70. indi-
cem (ut supra) circū-
flexum, pollice im-
misso superimplebis,
ungue dumtaxat il-
lius erecto trans me-
dium indicis artum.
700. verò in dextera
ut 70. in læva facies.

Item tribus facto angulo
ad palmam vergentibus,
& pollice ad nodum infi-
mum tertij articuli impu-
dici dejecto, ita ut palmæ
adhæreat, atque indice
super primo pollicis arti-
culo decumbente, ita ut
summitate in pollicis pe-
ctus labatur, sic octogin-
ta in læva ostenduntur,

*Πάλιν τῶν τριῶν ἰσαμένων ἐν
ορθῷ γωνίας, καὶ πρὸς τὸ
πλάγιον δῆθεν ἐλεπόντων
τῶ δὲ ἰαντίχειρῶ ἐπάνω τῶ
μέσῳ καὶ τῶ τρίτῳ δακτύλῳ τῶ
πρωτοῦ κονδύλου τῶ πρὸς τῆ
εἰς ἦ ὄντι τῶ αὐτῶ δακτύλου
κειμένῳ καὶ πρὸς τὸ πλά-
γιον ἠρμωσμένῳ, καὶ τῶ λι-
χανῶ ἐπάνω τῶ ἰαντίχειρῶ
κειμένῳ ἐπὶ τῶ πρώτῳ ἀρ-*

Quum dicis octogin-
ta, indicem (ut supra)
circumflexum, polli-
ce in longum exten-
so implebis, ungue
videlicet illius in me-
dium indicis artum
infixo. octingenta
verò in dextera que-
admodum octoginta
in læva facies.

Quum

Ἐν δεξιᾷ, ἄχρῃς ἔσθ' ἑπτὰ in dextera vero octingen-
 ἀκροῦ ὅτι τῷ σήθει συμπεριέχεται.
 τὰ ἀπὸ χειρὸς, ὄγδοήκοντα ἔσθ'
 τῶν δεξιῶν καὶ ὀκτακόσια.

Quum dicis nona-
 ginta indicis inflexi
 ungulam radici pol-
 licis infiges. nonin-
 genta verò in dexte-
 ra, quemadmodum
 nonaginta in laeva
 facies.

Ἀδῆς τὴν χεῖρα παλαίως δι-
 χλῶ συσεύλας, ὁρῆς ὄντος
 τὰ ἀπὸ χειρὸς, καὶ τὰς πρὸς
 ἑκτείνιας διακτύλας, τὸν δὲ
 λιχανὸν ἀφείρας ὡς ἀπὸ τῆς
 συσεύλας τὰ χεῖρας ἐγένετο, ἔσθ'
 τοῦτον χῆμα ἐν μὲν τῇ δεξι-
 ῶν χειρὶ δεξιά ἑνεακόσια.
 ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ ἑνεακόσια.

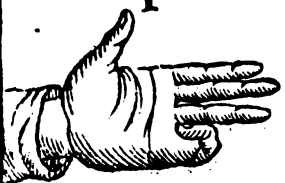

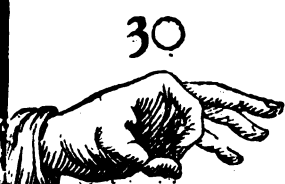

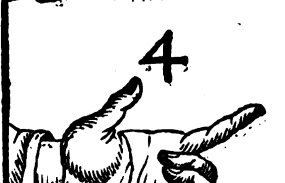

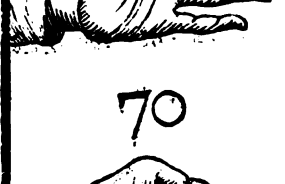

Demum manu ad modum
 torquentis cestum con-
 tracta, pollice tantum e-
 recto, tribus deinde digi-
 tis explicatis, indice eo
 loci manente, ubi ad pu-
 gni contractionem adha-
 serat: ita nonaginta in le-
 va signantur, in dextera
 nongenta.

Aliam Interpretationem hujus Opusculi Græci vide in
 Rhetorica Cauffini Lib.ix.Cap.viii.

Sequitur Tabula σχηματισμῶν χειρολογικῶν, Figurarum
 numeralium Manus utriusque.

NOTÆ

1 	1000 	10 	100
2 	2000 	20 	200
3 	3000 	30 	300
4 	4000 	40 	400
5 	5000 	50 	500
6 	6000 	60 	600
7 	7000 	70 	700
8 	8000 	80 	800
9 	9000 	90 	900

N O T Æ

AD LIBELLVM DE INDIGATIONE

1 **N**Otabis in Scheda] Cod. Gr. ἐν τινι in aliquo. Mirum est Autorem in alijs pingendis digitorum gestibus tam exacto studio usum, reliquorum latuisse numerorum typos, eorumque veluti desperatam artem siluisse. quam non modò Beda hoc libello docuit, sed etiam Nicarchus Græcus & ipse Autor illis carminibus innuit:

Ἡ φάσϑ ἀθρησασα ἐλάφϑ πλέϑ, ἡ χερὶ λαίῃ
Γῆρας ἀρριθμῶδϑ δυνήϑ ἀρξάμυῃ.

Secundo enim ad lævam redimus eum decadas millenariorum numeramus.

2 In médium Palmæ artum infigis.] Cod. Giraldi Ruffi. in médium palmæ locum infigis. Græcus Autor solùm inflectit digitos, nec prius volam tangit, quàm ad septenarium deventum fuerit. Id eas patitur commoditates, ut nec in aptandis digitis labor, nec in media vel ima palma tangenda sit error ob intervalli brevis angustias.

3 Musculus. De varia digitorum nomenclatura non una est Autorum opinio. Hic eas recensere non libet: sed tantummodo Bedæ & Græci Autoris *δακτυλωνομίας* colligere & conferre, ne moram legentibus obijciant. Minimus Græcis *μικρῶς*; *πρωτῶ* verò idem. quia indigationem inchoat. ab eoque ad pollicem retroceditur. idemque *μύων* nempe musculus appellatur, quod Græci res parvas omninoque viles statim muribus assimilent. Secundus à minimo *επιβάτης*, & *ωδύμενος*, idemque medicus est Bedæ, qui cum medic (licet Pierius dubitet) commendendus non est. quod vel ille locus interim persuadet, in quo septenarij gestum Beda recenset. Medius *μέσος* impudicus idem cur vocatur Aristophanes in Pace, vel alius quispiam Comicus dicat. vel etiam Diogenes Cynicus apud Laertium, qui non indice, sed medio Democritum quæritantibus indicabat, ut ejus impudicitiam notaret: quod Græci tunc *σιμαλίζην* appellabant. hodie *σφάκελα* ab altero ejusdem digiti nomine *σφάκελος*, quo hic utitur Græcus Autor. Index Latinè, Græcè *λιχανός*, quo tamen nec soli Latini res indicant; nec soli Græci saporum prægustant. Pollex & *ἀντίχειρ* à Latinis ille dicitur, quod præcipuè polleat: ut hic à Græcis, quod alterius manus vice fungatur quasi *ἰσόχειρ*. Inde censet Aelianus de varia Historia, Aeginetam Iuventuti manus ipsas fuisse præcisas, cui solos pollices Atheniensis ademerant.

4 Mille verò in dexteram. Pierius Valerianus à Beda discedit. non solumque persuadere conatur, ut eo gestu, quo unitatem signamus in dextera, non mille, sed centum notemus; quod ipse requirat ordo naturæ, sed et in hisce gesticulationibus, quæ numerorum sunt velut imagines, minores numeri à minoribus, majores verò à majoribus simulacra mutantur. Quod planè inquit fieret, si unitatum signa centenarijs decadem

dum verò millenarijs commodaremus. Imò verò si Pierius radices ortus numerorum, & eorundem interitus, nempe unitates & millenaria ijsdem, ut Beda gestibus effingeret, jam nescio quid arcani & hieroglyphici panderet, & priscorum usum integrum servaret, quem solum nos modò quærimus. & Beda eò puriùs tradidisse videtur, quò non solum Græci hujusce Autoris testimonium habet; sed omnium illorum, quos ad suam sententiam Pierius pertrahere studet. at de his infra.

5 Cùm dicis quatuor] Quatuor significantur non ipsa mera minimi elatione. quare quod minimum est, hic & in sequenti gestu Beda dixit brevitati consulens. Tu quæ utrobique desiderantur, ex Græco supple.

6 Medio dumtaxat solo] Idem medicus est & idem tertius, proinde non potest simul erigi, & volæ infigi. ego castigabam: ad medio dumtaxat solo &c. qui Græcè *ἰσαμείους* dicitur. Sed Giraldi codex sic habet. Cùm dicis sex tertium, nihilo minus levabis, eò solo qui medicus appellatur, in medium palmæ fixo.

7 Juxta quod] Hæ voces in editione Coloniensi malè distrahuntur. junge sequentibus, ut sententia cohæreat. nam secundum modum inflectendorum digitorum, nempe ad radices palmæ Beda posuerat: Eoque primo quidem septem dixerat indicari. deinde juxta eundem modum octo exprimi docet. Giraldi & Mariani codex. Juxta quem cum dicis octo &c.

8 Cùm dicis decem] Apulejus oratione secunda Apologiæ: *Si triginta annos pro decem dixisses, posses videri computationis gestu, quos circulare debueras digitos aperuisse.* Circulantur enim digiti, dum in medium pollicis articulum unguis indicis liberius labi permittitur ac fufius, quam in trigefimi gestu fit, ut statim notabimus.

9 Quum dicis centum] Eundem gestum sic Hieronymus describit libro I contra Iovinianum: *Centesimus numerus à sinistra transfertur ad dexteram: & ijsdem quidem digitis, sed non eadem manu (quibus in leva nuptæ significantur & viduæ) circulum faciens, exprimit virginitatis coronam.* Quem locum in sequentibus contra Pierium fusè tractabimus.

10 Centum verò] Supra etiam innuebamus, Pierium rationem hanc dandi centena per decadis gestum non probare: sed ea malle per unitatis notam exprimere. Suum vir ille lapsum tantò magis prodidit, quantò majori verborum apparatu suam nifus est opinionem alstruere. Appello, inquit, *huius rei testem summæ multiplicisque doctrine virum Ireneum Theologum ex antiquioribus, qui aliquot ætatibus ante Bedam claruit: aperte enim hic scribit, unius numerum quo gestu significabatur in sinistra, translatum in dexteram, centena conficere.* Et subdit: *Sed ponam eius verba super gestu, in Valent. lib. I. cap. 13. A numero nonagesimonono, qui fuit in leva per unius significationem transferri in dexteram, & ibi centena constitui.* Hæc Pierius, qui an Irenæi locum viderit, nescio. Id planè scio, quòd ibi neque sententia, neque verba illa sunt, quæ ipse excogitavit, &
ad

d suum institutum, & rationes optimè perpolivit. Sed alia longè di-
 versa, non ex Irenæi opinione ducta, sed ex Valentinianorum ineptijs;
 ut an ad rem faciant videamus; sic enim se habent: Διὸ φέρων αὐτὰς
 ἡ δεξιὰ καὶ ἡ ἀριστερὰ τῶν ἐννεά χερῶν· τῆσι δὲ ἑξήκοντα, πρὸς ἀρι-
 στερὰ χερῶν, μετὰ δεξιὰ δὲ τὸ ἐν, ὃ ἀρροθῆν τοῖς ἐννεά χερῶν, εἰς τὴν δε-
 ξιά αὐτὰς χερῶν μετατίθεται. Id est: Quapropter ipsi fugiunt per cognitionem
 nonagenarij noni locum, hoc est defectum, figuram sinistra manus: conse-
 crantur autem unum quod additum numero nonagesimonono ad dexteram eos
 sanum transfert. Nempe Valentiniani, cùm nonaginta novem ovium
 parabolam mysticè per arcanas quasdam alphabeti supputationes ex-
 ponunt, ad avertendum malum omen, quod suspicabantur inesse de-
 cecim nonagenarij noni, ac sinistra qua ejusdem numeri gestus effor-
 matur; illud commenti sunt, ut per additionem unius ad nonaginta
 novem, centum efficiantur, atque ita non amplius illis in leva persisten-
 dum sit, sed ad bonum dexteræ omen transeundum, in qua centenarij
 gestus effingitur. Ex quo loco nihil aliud colligitur; nisi nonagenarium
 nonum in sinistra, centenarium verò in dextera suos habere typos. Por-
 ro an ex hac Irenæi non adulterata sententia possit colligi: similem esse
 centenarij & unitatis gestum, Pierio judicandum relinquimus; qui ver-
 bis Irenæi concinnatis ad libitum alios quidem fallere potuit; sed per-
 peram intellecta clarissima Hieronymi sententia, non nisi se voluit ipse
 recipere, eum alios qui latinè sciant ipsa verborum perspicuitas falli
 non sinat, Porro centesimus numerus (ait Hieronymus) à sinistra trans-
 fertur ad dexteram, & iisdem quidem digitis, sed non eadem manu (quibus
 à leva manu, nuptæ significantur & viduæ) circulum faciens exprimit Vir-
 ginitatis coronam. Si querimus quinam illi digiti sint, quibus in leva
 nuptæ significantur & viduæ, eos pollicem esse comperimus & indicem,
 quorum variatis gestibus triginta, hoc est, nuptæ; & sexaginta, hoc est,
 viduæ, indicantur. Hiscemet ergo digitis, ait Hieronymus, typum cen-
 tesimi confici, qui suo gestu plectit Virginitatis coronam quamdam, ea-
 que necitur, si unguem index in medio figat artu pollicis; non autem
 minimus inflectatur, vt contendit Pierius. quia minimus coronæ cir-
 culum vel plexum suæ naturæ ductu, vel etiam vi nequit imitari. Deinde
 unus digitus, non autem illi sunt digiti, quibus triginta & sexagin-
 ta exprimebantur. Et ut semel dicam, Hieronymus in supputa-
 tione illorum trium numerorum, scilicet, triginta, sexaginta, & centum,
 adhiberi ait diversas manus, diversas digitorum notas, sed digitos eosdè
 blandè: at Pierius, qui se Hieronymum omninò sequi profitetur, cum
 notis & manibus digitos etiam variare non dubitat. Verùm quia nos
 ad Patrum testimonia provocavit, aperiat, si libet, Pierius illum Epi-
 phanij locum: εἰς δὲ τὸ ἀρροθῆν ὀνόματι κυρίας δεκάκων, καὶ τῆ
 δεξιάς ἀρροθῆν αὐτῆς δεκάκων. Sed caveat ne si ad suas rationes cum
 quoque detorquere velit, prophanum aliquem ritum admisceat sacris
 illis, quos Orientalium Antistitum prisca & arcana consuetudo in Eu-
 angijs, quas Benedictiones vocant, usurpare solebat, Deniq; tam Eccle-

M m m

siaſtici,

siastici, quàm Ethnici Scriptores sic in notandis centurijs pollicem indi-
cemque varijs inter se modis adaptant: quemadmodum in millenarijs
dandis reliquos digitos adhibent. Ad quod sane respexit Orontes Arta-
xerxis gener: qui, ut refert Plutarchus, suæ apud Regem autoritatis jactu-
ram significans; sicut, inquit, Supputatorum digiti nunc triadas, nunc
unitatem referunt, sic Regum amici modò pollent omnia, modò nihil;
Cæterum minimus, qui unitatem ponit in lava, idem in dextera mille
supputet necesse est. Sed ne Notarum modum excessisse videamus, hæc
satis sint.

11. *Cum dicis viginti.*] Sanior hæc postrema Colonienſis editio pe-
tita fortassis ex illo Giraldi Sphærico Diagrammate, quo vetusti Codic-
es commodè potuerunt emendari; qui sic habebant: *Cum dicis viginti,*
summitatem medij digiti inser nodos pollicis & indicis arte figes: Gisaldum
legit etiam Pierius, studiosèque animadvertit incommoda, quæ ex eo
gestu sequerentur; unde correctio, si Græcum quoque Autorem con-
feras, æquè erudita est ac necessaria.

12. *Cum dicis triginta.*] Pulchrè Hieronymus eundem gestum pro-
sequitur. *Triginta referuntur ad nuptias, nam & ipsa digitorum conjunctio*
molti osculo se complectens & federans, maritum pingit & conjugem. Et
Apulejus Oratione 2. Apologiae. In gestu trigefimi numeri, digitos, nem-
pe indicem & pollicem, aperiendos esse dixit, id est molli tactu, & quod
ajunt Græci, ἀποθῆναι, eorum summitates lambendæ: idque habitæ ra-
tione gestus denarij, cujus ibidem Apulejus meminit, quo idem digiti
arctius clauduntur, ita ut indicis unguis propius ad radices pollicis inte-
ratur: sicut in denario annotabamus, ad facilius explodendum errorem
Mariani, de quo statim.

13. *Cum dicis quadraginta.*] Marianus in ijs, quæ ad Hieronymum
contra Iovinianum notavit, Apulei locum, quem sæpè citavimus, nihil
ad hanc Bedæ ἄνοιμίαν facere putat. Istamque & illam, de qua ibi men-
tio fit numerandi rationem, diversas omninò esse arbitratur; quod Apu-
lejus quadraginta significari dicat palma porrecta; atque ob id videatur
à Beda discrepare. Verum si omnes supputarij gestus inter se conferan-
tur, numquam tam porrecta, tam aperta, expeditaque palma est, quam
cum numerus quadragenarius exprimitur. quod ut magis magisque li-
queat, videamus quadragenarij gestum à Pierio, alieno planè penicillo,
non Bedæ, non Græci Autoris, vel Apulei depictam: *Quid si, inquit, pol-*
licis eiusdem suffrago lateri vel dorso indicis superinducta sit, ita ut signo
crucis facto digiti ambo quantum fieri potest, extendantur, indice tamquam ho-
rologij cuiuspiam gnomone prominente, quadraginta significantur. Verùm,
obsecro, quid illæ prominentiæ digitorum, quid illæ extensiones, quid
illæ compaginationes ad modum crucis faciunt, quam totam palmam
impediunt? Quid deorsum inflectimus indicem, & identidem superin-
ducimus pollicem, si, ut Beda docet, sic inflecti debent, ut maneat ere-
cti? Quid demum quemquam digitorum ad palmam inclinamus, si ut
Græcus ait, quatuor sunt ad rectam extendendi, & solus pollex ad manus
partem

partem extimam reijciendus? qua unica sanè ratione tota manet porre-
cta palma, ut ait Apulejus.

14 Quingenta in dextera.] Huc spectat illud Quintiliani lib. 11.
*Gestus poculum poscentis, aut virga minantis, aut numerum quingentorum
pollice flexo efficientis &c.* Pierius ut sua sententia stet, quam solo flexu
pollicis labefactari videt, mavult loco quingentorum, *cum eruditus viris
legere quinquaginta*; neque vidit, quod statim debebat occurrere, quin-
quaginta non fieri flexo pollice, sed medio sinistrae manus. quare hic
locus Quintiliani totus corruptus est, si Pierio & *viris doctis* credimus.

15 Cùm dicis sexaginta.] Idem Hieronymus: *Sexaginta ad viduas,
eo quod in angustia & tribulatione sunt posita, unde & in superiore digito
deprimuntur.*

16 Cùm dicis 70. Cùm dicis 80.] In hisce duobus gestibus mo-
dulandis ordine præpostero, Beda, Græcusque Autor utuntur. Nam hic
in septuagenario, ille in octogenario medium indicis articulum pollicis
ungue ferit. Rursus hic in octogenario, ille in septuagenario pollicem
trans eundem indicis articulum subjaculatur. Ordo paululum inverta-
tur, ne vel in hoc dissentiant, qui nobis summo consensu Romanorum,
Græcorum, Persarum, Ecclesiasticorum, prophanorumque Autorum
supputandi *χρησιμίων* tradiderunt, & à temporum ac recentiorum in-
iuria vindicarunt.

C O R O L L A R I V M.

De loquacibus digitis Philostr. lib. 1. Iconum in Como docet quo-
modo digiti collocandi sint, ut consoni fiant; his verbis: *καὶ ἡ δεξιά τοῖς
δακτύλοις ὑπεσαλαμύχοις τὴν ἀριστερὰν πλήθει εἰς ὀκοῖλα. ἢ ὡς οἱ χεῖρες
ἑυμφῶνοι πλήθει οὐδὲν τρέπω κυμάλων.* Senec. ep. 88. & lib. iii. de Ira cap.
33. Sueton. in Claudio cap. xxi. Tertull. Apologet. xc. Petron. Arhiter in
Fragment. Anacreontic:

*Tinctus colore Noctis
Manu Puer loquaci
Aegyptius choreutes.*

Sidonius Apollinaris lib. ix. ep. ix. *Vt quandoquidem tuos annos iam
dextera numeravit, saculo prædicatus uno. desideratus altero &c.* Cassiodor.
lib. iv. Var. *His sunt additæ Orchestrarum loquacissimæ manus, linguosi digi-
ti, silentium clamosum, expositio tacita, quam Musa Polyhymnia reperisse
narratur.* Dubitatur tamen huc pertineat hic locus, an de ijs notis
digitorum intelligendus sit potius, quibus taciti distantes, inter se loqui
confueverunt. qua de re idem Cassiod. col. 24. cap. 26. Isidorus lib. 1.
cap. xxv. de Notis Digitorum. Beda sub finem Libelli de Indigitatione.

Finis Spicilegij Evangelici.

COLLATIONES GRAEGI CONTEXTVS

OMNIVM LIBRORVM NOVI TESTAMENTI

I V X T A E D I T I O N E M

ANTVERPIENSEM REGIAM

CVM XXII. CODICIBVS ANTIQVIS MS.

EX BIBLIOTHECA BARBERINA.

Ad Lectorem

Ioannes Matthæus Caryophilus .

RÆCAM Novi Testamenti editionem, quæ, ut archetypa, Sacrarum Literarum studiosis notissima debet esse, non privato quorumlibet iudicio, sed publica, & legitima, hoc est Sedis Apostolicæ, auctoritate probatam, prodire piorum hominum vota optabant. Absoluti enim operis ratio exigebat, ut quod iam pridem in Sacris Biblijs iuxta septuaginta Interpretes, & alijs veteris Testamenti voluminibus græcè editis, summa diligentia per Sedem Apostolicam præstitum fuit; Id ipsum per eandem non minori studio in Sacrosanctis Evangelijs, & reliqua sacrae paginae græcæ editione præstaretur. Siquidem mira Codicum præsertim impressorum varietas, & discordia, tam crebra Lectoribus afferebat incommoda, ut passim anceps hæsitaret animus: & quanam præferenda ut germana lectio, quæ minus amplectenda videretur prorsus ambigeret. Ita in Græcis ipsis fontibus puriores requirere fontes oportuit; & Græcam in Codicibus dissonantiam ad Græcam rursus quoad ejus fieri potuit revocare originem; expurgatis ad fidem vetustissimorum Codicum inutilibus plerumque mutationibus, adjectionibus, & detractionibus; sive Librarium vitio, sive quorumvis audacia in sacrum textum tot novitates irreperint. Conquisitis igitur iussu Sanctissimi Domini Nostri Urbani VIII. mss. Codicibus venerandæ antiquitatis, è Vaticana potissimum, & primarijs in Vrbe Bibliothecis, repertisque Evangeliorum Codicibus x. Actuum Apostolorum, & Epistolarum omnium viii. Apocalypsis iv. & Collatione cum textu impresso Regij Codicis de verbo ad verbum diligentissimè peracta, Opus, Deo favente, absolutum est, certis hisce universim adhibitis regulis.

Primò: ut si major pars mss. Codicum cum Vulg. Lat. editione cõvenirent, textus Regij Codicis ad Latinam lectionem conformaretur.

Secundò.

Secundò . Si omnes mss. Codices à Regio, & Vulg. edit. Lat. differrent, textus ad fidem Codicum mss. legeretur; sed antiqua lectio ad finem Capitem annotaretur .

Tertiò . Si major pars Codicum mss. differret à Regio, & nihil ex ea discrepantia referret ad textum lat. Vulg. editionis; ut textus ad fidem plurium Codicum corrigeretur, & ad finem Capitem locus correctus notaretur .

Quartò . Ne si vel unus ex mss. Codicibus faveret Vulg. lat. editioni, ad finem Capitem inter annotationes prætermittetur .

Quintò . Non esse curandum de verbis illis, quæ manifestè apparent ab uno Evangelista translata in alium. Ut neque textui quicquam tale adderetur, neque ulla mentio illorum in Annotationibus fieret .

Hiscè regulis diligenter observatis, & textus ipse cautissimè emendatus, & singulis Capitibus suæ sunt Annotationes affixæ . In quibus etiam ubi opus fuit, reddita ratio est, cur necesse fuerit à regulis recedere, & textum ipsum, ut erat, integrum magno veritatis fundamento relinquere . Summo namque Dei beneficio ex hac Collatione perspectum illud est; Vulgatam editionem latinam testimonio Græcorum vetustissimorum Codicum, & Autorum esse fidelissimam; & græco illi, ut S. Hieronymus vocat, fonti; cujus ille nitore quatuor Evangelia jussu Damasi emendavit, non immeritò æquiparandam .

ΟΥΡΒΑΝΩΙ ΤΩΙ ΟΓΔΩΩΙ ΑΚΡΩΙ ΑΡΧΙΕΡΕΙ .

Καὶ τὴν ἀμφὶ Γραφῶν καινὸν κείμενον, ΟΥΡΒΑΝΕ, δεξοῦ
Γνήσιον αὐτὸς ἐὼν τῶδε πόνον βάσανον .

παπῶνος Δῦλος
Φραγκίας Ἀρχιδι .

EVAN:

EVANGELIA QVATVOR
iuxta Græcam Editionem Bibliorum
Regionum Antuerpiensium cum
X. Mss. Codd. collata.

EVANGELIVM MATTHÆI.

Cap. 1.

- versu 5. ms. 1. τὸν Ἰωβὴδ
versu 7. ms. 1. τὸν Ἀσάφ
versu 10. ms. 1. τὸν Ἀμώς
versu 11. ms. 2. Ἰωσίας δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰωακείμ, Ἰωακείμ δὲ ἐγέννησε τὸν Ἰε-
χοΐαν καὶ τὸς ἀδελφοὺς αὐτοῦ.
versu 19. ms. 1. Δειγματίσαι.
versu 25. ms. 1. ἕως οὗ ἔτεκε υἱὸν ἐκάλεισε.

Cap. 2.

- versu 6. ms. 1. ἐκ τοῦ γάρμου.
versu 18. ms. 1. κλαυθμὸς καὶ ὄδυρμος. cum Vulgata Latina.

Cap. 3.

- versu 13. ponatur in textu ut legunt mss. x. (ὅτι τὸ Ἰορδάνην ad
finem capitis annotentur hæc.
versu 9. ms. 1. καὶ ἐκ τῆς λίθου.
versu 11. mss. 7. non legunt, καὶ πυρὶ.

Cap. 4.

- versu 1. ms. 1. ἀσπνέχθη.
versu 2. ms. 1. non legit, ὁ νύκτας ποσαρακοντα.
versu 8. ms. 1. καὶ δέικνυσι τὰς βασιλείας.
versu 10. ms. 3. ἔπαγε σατανᾶ, cum vulg.
versu 16. ms. 1. καὶ τῶς καθημέροις ἐν σιότητι ἐσπία.
versu 24. ms. 1. καὶ ἐξήλθεν ἡ ἀκαθία.

Cap. 5.

- versu 22. in ms. 1. non habetur vox, εἰκῆ cum vulg.
versu 27. mss. 9. non legunt, τῶς ἀρχαίοις.

versu 47.

verfu 47. mss. 9. πους φίλους υμῶν.
 verfu 47. ms. 1. ἔχῃ καὶ ὁ ἐθνηκοὶ ὁ ἀπὸ πόλεων; cum vulg.

Cap. 6.

verfu 4 & 6. ms. 1. non legit, ἐν τῷ φαρισαῖο. cum vulg.
 verfu 7. ms. 1. ὡσπερ ὁ ὑποκριταί.
 verfu 12. ms. 1. ἀφῆκα μὲν πρὸς εἰσελεύσασθαι.
 verfu 18. tollatur è textu, quod non habent x. mss. (ἐν τῷ φαρισαῖο) cum vulgata.

Cap. 7.

verfu 19. mss. 3. πᾶν αὐτῷ δὲν δῶκε.

Cap. 8.

verfu 4. ms. 1. δεῖξον τῷ ἱερῷ.
 verfu 14. ponatur in textu, ut legunt mss. x. (ἐλθὼν ὁ Ἰησοῦς.) cum vulgata.
 verfu 15. mss. 2. ἔ διηκόνα αὐτοῖς. cum vulg.
 verfu 17. ponatur in textu, ut legunt mss. x. (ἡμῶν ἰσχυροῦς.)
 verfu 28. ms. 1. τῷ γαδαρηνῶν.
 verfu 31. ms. 1. ἄποσιλλῶ ἡμᾶς εἰς τὰ ἀγάλματα τῶν χειρῶν. cum vulg.
 verfu 33. mss. 2. καὶ τῷ δαμονιζομένων.

Cap. 9.

verfu 8. ms. 1. ὁ ὄχλοι ἐφοβήθησαν. cum vulg.
 verfu 9. ms. 1. Ματθαῖο ὀνόματι. cum vulg.
 verfu 11. mss. 2. ἐαδίε ἐ πάρα ὁ Διδάσκων.
 verfu 35. mss. 3. non legunt, ἐν τῷ λαῷ. cum vulg.

Cap. 10.

verfu 4. ms. 1. ὁ Καναθαῖο.
 verfu 8. mss. 9. non legunt, περὶ εἰσέρχεται.
 verfu 12. tollantur è textu verba illa, quæ mss. x. non legunt, (λέγοντες, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.)
 verfu 12. Codd. impressi addunt cum vulg. (λέγοντες, εἰρήνη τῷ οἴκῳ τούτῳ.)
 verfu 14. ms. 1. ἀπὸ τῶν ποδῶν. cum vulg.
 verfu 29. ms. 1. non habet, ἔτι γῆν.

Cap. 11.

Cap. 11.

- versu 1. ms. 1. ὅτι συνεπέλεστον,
 versu 2. ms. 1. ἀλλὰ τῶν μαθητῶν.
 versu 23. ms. 1. μή εἶος ἔσται ὑμῶν ἡμεῖς ἕως οὐρανῶν καταβῆμεν. cum vulg.

Cap. 12.

- versu 6. mss. 9. μὴ ἔσται.
 versu 13. tollantur è textu verba illa, quæ x. mss. non legunt, nec
 vulg. (τῶν ἑνεσθῆντων ἔχοντες τὴν χεῖρα.)
 versu 22. ponantur in textu verba illa, ut habent mss. 8. cū vulg.
 (μήτις ἔστιν ὁ υἱὸς Δαβὶδ.)

Cap. 13.

- versu 4. ms. 1. ταῖς πεταναῖς τῶν ἑνεσθῆντων. cum Vulg.
 versu 14. ponatur in textu, ut legūt mss. x. (Ἐὰν ἀπαληρωθῆτε ἀπὸ τῶν
 versu 24. mss. 8. ἀπειρονοῦντες.
 versu 25. ms. 1. Ἐπισημασθε τὰς ζυγὰς. cum vulg.
 versu 27. mss. 3. Ἐν τῷ ἀγγέλιῳ.
 versu 32. mss. 4. μὴ ἔσται τῶν λαχόντων.
 versu 32. ponatur in textu, ut legunt mss. 9. cū vulg. (ὡς ἐλάλη.)
 versu 34. mss. 2. Ἐδὲν ἐλάλη ἀπὸ τῶν.
 versu 36. ms. 1. ἀποστείλατε ἡμῖν τὸ ἔλεος.
 versu 40. ms. 1. κατακαίετε. cum vulg.
 versu 40. mss. 9. Ἐὰν ἀκούσῃτε τὸ ἔλεος.
 versu 55. ms. 1. καὶ ἰσοσῆς. cum vulg.

Cap. 14.

- versu 5. mss. 4. ἐφοβήθη ὁ ὄχλος.
 versu 33. mss. 2. Ἐὰν τῶν πλείων ἀποσπεκκώσῃτε ἀπὸ τῶν.
 versu 34. ms. 1. Ἐπὶ τὴν γῆν εἰς γεννησοῦσιν.

Cap. 15.

- versu 12. ponatur in textu, ut legunt mss. 9. cum vulg. (Ἐὰν φασί-
 (οἱ ἀκούσαντες.)
 versu 22. ponatur in textu, ut mss. x. cum vulg. (Γυνὴ χαλιναγῆ.)
 versu 25. ponatur in textu, ut mss. 8. cū vulg. (ἀποσπεκκώσῃτε ἀπὸ τῶν.)
 versu 27. ms. 1. Ἐὰν καὶ τὰ κινῆματα. cum vulg.
 versu 31. mss. 2. καὶ ἐδόξαζον. cum vulg.
 versu 35. ms. 1. καὶ τὸ ἔλεος τῶν ὄχλων ἀναπερῆν.

vers. 39.

verf. 39. mss. 4. ἀνέβη . cum vulg.
 verf. 39. ms. 1. μαγαδίν . cum vulg.

Cap. 16.

verfu 1. ponatur in textu, ut legunt mss. x. (ὅτι δὲ εἶξαι.)
 verf. 3. mss. 3. τῶν καιρῶν ἢ ζωίετε .
 verf. 8. ms. 1. ἄρτους ὅσους ἔχετε . cum vulg.
 verf. 11. mss. 6. ἢ περὶ ἄρτων .

Cap. 17.

verf. 4. ms. 1. ποιήσω ὡς ἐσθλας ἑσθλας .
 verf. 11. ms. 1. ἔρχεσθαι ἐ ἀποκαταστήσει . cum vulg.
 verf. 20. ms. 1. διὰ τὴν ὀλιγοπείαν ὑμῶν .
 verf. 25. mss. 4. καὶ ὅτι εἰσῆλθον .

Cap. 18.

verf. 2. ms. 1. ἀπὸ ἑμπεροδοῦ ἀπὸν .
 verf. 5. ms. 1. ποιῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου .
 verf. 11. mss. 2. ζητήσω ἐ σωσω .
 verf. 14. mss. 2. ἑμπεροδοῦ τῷ πατρί μου .
 verf. 15. ms. 1. εἰς δὲ ἀμαρτησὶν ἢ ἀδελφός C. X.
 verf. 29. ms. 1. non legit, εἰς τὰς πόδας αὐτῶν . cum Vulg.
 verf. 29. mss. 5. ἐ δαποδώσω σοι .
 verf. 35. ms. 1. non legit, καὶ ὡς ἀπὸν ἀπὸν . cum Vulg.

Cap. 19.

verf. 2. mss. 2. non habent, εἰς .
 verf. 3. mss. 4. καὶ περὶ ἡλθον ἀπὸν φαρισαῖοι .
 verf. 17. ms. 1. τίμα ἐρωτᾷς πρὸς τὸν ἀγαθόν ; εἰς ἔστιν ὁ ἀγαθός . cum Vulg.
 verf. 20. ms. 1. non legit, ὅτι νεότητος μου .
 verf. 29. ms. 1. πολλὰ πλάσινα λήψεται .
 verf. 30. corrigatur mendum in textu, & legatur (καὶ ἔσχατοι
 παῖδες) ut mss. x.

Cap. 20.

verf. 15. mss. 2. ἢ ὁ ὀφθαλμός C. X. cum Vulg.
 verf. 22. mss. x. ἢ ὁ βάπτισμα . Sed verba hæc irrepserunt in textum
 Matthæi ex x. Marci .

Cap. 21.

- verf. 1 1. ms. 1. ἔπος ἔστιν ὁ παροφθίμης, Ἰησοῦς ὁ ἀπὸ.
 verf. 3 2. ms. 1. εἰδὲ μετεμελήθητε ὑστέρῳ. cum Vulg.
 verf. 3 3. mss. 5. ἰσθρῶπῳ ἢν οἰκοδ. cum Vulg.

Cap. 22.

- verf. 2 3. ms. 1. ἐν ἐνάτη τῇ ὥρᾳ.
 verf. 3 9. mss. 8. ὁμοία αὐτῇ.
 verf. 4 5. mss. 4. Δαβὶδ ἐν πνύματι γαλῆ.

Cap. 23.

- verf. 5. mss. 2. πλατυύσι γὰρ τὰ φυλ. cum Vulg.
 verf. 5. ms. 1. non habet τῶν ἱματίων αὐτῶν. cum Vulg.
 verf. 6. mss. 4. φιλοῦσι δὲ τὴν. cum Vulg.
 verf. 7. ms. 1. semel ponit, Ραββί. cum Vulg.
 verf. 2 1. mss. 4. ἐ ἐν τῷ καὶ οὐκ ἔνι αὐτῶν. cum Vulg.
 verf. 2 5. ms. 1. καὶ τὸ παροφθίμης τῷ πίνακῳ.
 verf. 2 5. ms. 1. ἄρπαγῆς.
 ms. 1. ἀρπαγῆς.
 ms. 1. εἰς ἀρπαγῆς καὶ ἀπερσίας. cum Vulg.

Cap. 24.

- uerf. 2. mss. 3. ἐλέπετε πάντα πάντα. cum Vulg.
 uerf. 6. ms. 1. ἀλλ' ὅτι δι' ἡμῶν ὁ πῦρ,
 uerf. 14. mss. 2. καὶ κηρυχθήσεσθε ὁ διαγέλιον.
 uerf. 18. ms. 1. μὴ ἐπιστρέψατε ἄρα, cum Vulg.
 uerf. 25. ms. 1. παροφθίμης ὑμῖν πάντα.
 uerf. 32. mss. 8. ὀκφίμ.
 uerf. 36. mss. 4. εἰ μὴ ὁ πατὴρ μόνῳ. cum Vulg.
 uerf. 45. ms. 1. ἐπὶ τὸ οἰκετείας αὐτῶν.
 uerf. 49. legatur in tex. cum mss. 7. (εἰσὶν ὅ ἐ πῆν) cum Vulg.

Cap. 25.

- Verf. 13. mss. 3. non habent verba ista (ἐν ἡ ὁ ὑὸς τῷ ἀνθρώπῳ ἐρχεσθαι).
 cum Vulg.
 uerf. 16. ms. 1. καὶ ἐκέρδιζαν ἄλλα. cum Vulg.
 uerf. 29. mss. 8. καὶ ὁ ἔχει, ἀρῆσε.
 uerf. 31. ms. 1. καὶ πάντες ὁ ἀγγελοι. cum Vulg.

Cap. 26.

Cap. 26.

- Verf. 3. mss. 2. non legunt . καὶ ὁ γραμματεὺς . cum Vulg.
- uerf. 26 mss. 5. καὶ ἀγαπήσας ἑκαστὸν .
- uerf. 26. mss. 2. ποὺ μαθηταῖς αὐτοῦ . cum Vulg.
- uerf. 28. ms. 1. τίπο ἔστι πρὸς αἶμά μου .
- uerf. 39. mss. 6. καὶ προσελθὼν μικροῦν .
- uerf. 48. ponatur in tex. ut legunt mss. x. (ὁ δὲ ὠδιδίδυς !)
- uerf. 50. mss. 4. ἐφ' ὃ πείρει . cum Vulg.
- uerf. 52. ms. 1. ἐν μαχαίρα δότο λουῖται . cum Vulg.
- uerf. 59. ms. 1. non legit , καὶ οἱ προσεβύπτοι . cum Vulg.

Cap. 27.

- Verf. 6. mss. 4. κορυβωνῶν . ut Vulg.
- uerf. 29. ms. 1. περιέθηκαν ἐπὶ τῆ κεφαλῆς αὐτοῦ .
- uerf. 35. in textu apponatur obelus ad verba illa , ἵνα πληρωθῆ ὁ ἔηθῆν , &c. usque ad finem versus ; cum in mss. x. non legantur .
- uerf. 59. mss. 2. ἐν σινδόνι , cum Vulg.
- uerf. 64. mss. 3. non addunt , νεκρὸς . cum Vulg.

Cap. 28.

- Verf. 2. mss. 3. δότο τῆ θύρας τῆ μνημεῖα .
- uerf. 8. mss. 3. non legunt verba illa (οὗς ὅ ἐπορεύοντο ἀπαγγέλλει τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ) cum Vulg.

EVANGELIVM MARCI.

Cap. 1.

- Verf. 1. ms. 1. καθὼς γέγραπται ἐν τῷ πνεύματι . cum vulg.
- uerf. 5. ms. 1. καὶ ὁ ἱεροσολυμίται πάντες , καὶ ἐβαπτίζοντο ὑπὸ αὐτοῦ ἐν τῷ ἁγίω . cum Vulg.
- uerf. 13. ms. 1. καὶ ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ . cum Vulg.
- uerf. 16. ms. 1. καὶ ὠδύγων ὠδὴ τῆ θάλασσαν . cum Vulg.
- uerf. 24. ms. 1. λέγων , ἢ ἡμῖν καὶ σοὶ . cum Vulg.
- uerf. 27. mss. 8. συζητῆν πρὸς ἑαυτοῦς . cum Vulg.
- uerf. 36. mss. 3. καὶ καταδιώξαι . cum Vulg.
- uerf. 38. mss. 4. ἐλήλυθα . cum Vulg.

N a n 2 verf. 48.

uerf. 45.

ponatur in textu ; ut legunt mss. x. (ἄλλ' ἔξω ἐν ἐπιμοις .) cum Vulg.

Cap. 2.

Verf. 2. mss. 2.
uerf. 8. ms. 1.
uerf. 18. ms. 1.
uerf. 21. mss. 4.
uerf. 21. mss. 3.

καὶ (σωτήρη) πολλοί . cum Vulg.
ὅτι οὗτος διελογίζονταί . cum Vulg.
καὶ (φ) φαρισσαῖοι νηστύοντες . cum Vulg.
ἕδαις ἐπιβλήμα . cum Vulg.
το πλῆρωμα ἀπ' αὐτῆς . cum Vulg.

Cap. 3.

Verf. 4. ms. 1.
uerf. 5. ms. 1.
uerf. 6. ms. i.
uerf. 18. ms. i.
uerf. 29. ms. i.
uerf. 31. ms. i.
uerf. 32. ms. i.
uerf. 32. mss. 2.
uerf. 33. mss. 4.

σῶσαι ἢ δόξασαι . cum Vulg.
non legit (ὑγίης ὡς ἡ ἀληθ .) cum Vulg.
πῶς αὐτὸν δόξασαι . cum Vulg.
(φ) Καναῶν .
αἰαντὸς ἀμαρτίματ(φ) . cum Vulg.
καὶ ἔρχον(τ) (φ) ἀδελφοί . cum Vulg.
καὶ ληροῦσιν αὐτῶν , ἰδοὺ . cum Vulg.
non habent (καὶ αἱ ἀδελφαί (φ)) cum Vulg.
ἡ μήτηρ μου καὶ οἱ ἀδελφοί μου . cum Vulg.

Cap. 4.

Verfu 4.

expungatur è textu vox illa (ἕρασι) quæ deest in mss. x. impressi cum Vulg. legunt (τα περὶ τὰ ἕρασι) ponatur in tex. ut legunt mss. x. (ἐν τριακοντα , ἐν ξ . ἐν ρ .)

uerf. 8.

uerf. 8,

impressi cum Vulg. legunt (ἐν . λ . ἐν . ξ . καὶ ἐν . ρ .)

uerf. 18. ms. 1.

καὶ ἄλλοι εἰπὺν ὅτι εἰς τὰς ἀκάθαρτας . cum Vulg.

uerf. 19. ms. 1.

non legit (ὅντι) cum Vulg.

uerf. 24. mss. 2.

ἀντιμετρηθήσεται . cum Vulg.

uerf. 24. ms. i.

non habet (τὴν ἀκούσαν) cum Vulg.

uerf. 31.

legatur in tex. (ὡς κόκκ(φ)) ut mss. 7. cum Vulg.

uerf. 32. mss. 2.

καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκαθάρτα . cum Vulg.

uerf. 36. mss. 2.

καὶ ἄλλοι . cum Vulg.

uerf. 40. ms. i.

τί δὲ λόγοι ἐστέ ; ἔγωγε ἔχετε τὴν . cum Vulg.

Cap. 5.

Verf. 1. ms. i.

ἦν Γεραζηνός .

uerf. 3. ms. i.

αἰτήσαντες ἵνα ἐξέλθῃ .

uerf. 13. ms. i.

εἰς τὴν θαλάσσαν ὡς διχάσαι . cum Vulg.

uerf. 13.

ponatur in tex. ut mss. 6. legunt (ὅσαν) εἰς διχάσαι .

uerf. 14.

- uerf. 14. ms. i. Ⓢ ἡ βόσκοντες αὐτῶς . cum vulg.
- uerf. 15. ms. i. κατήλυγον, ἰματισμένον . cum vulg.
- uerf. 18. ms. i. αὐτῶν ὁ ἰαθεῖς .
- uerf. 22. ms. i. non habet ἰδῶ . cum vulg.
- uerf. 25. mss. 3. καὶ γυνὴ ἑσα . cum vulg.
- uerf. 28. ms. i. τῆ ἰματίς . cum vulg.
- uerf. 36. ms. i. ὁ ἵ. In C. ἑς ὠδμοῦσας .
- uerf. 38. ms. i. καὶ ἔρχονται . cum vulg.

Cap. 6.

- Verf. 2. ms. i. Καὶ οἱ πολλοί .
- uerf. 2. mss. 2. ὅτι καὶ Δυναμίς ἐβλάθη .
- uerf. 11. in ms. 1. defunt verba illa (ἡμῶν λέγω ὑμῖν ἀσκησίης Ⓢ ἕξαι Σο-
δμοῖς ἢ Γομορροῖς ἐν ἡμέραι κρίσεως , ἢ τῇ πόλει ἐκείνῃ)
Vulgata etiam hoc loco ea non legit ; sed videntur
irrepsisse in tex. Gr. ex. 10. Matth.
- uerf. 14. ms. 1. Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς .
- Verf. 15. ponatur in tex. ut 7. mss. legūt (ἄλλοι δὲ ἔλεγον, ὅτι ἡλίας)
cum vulg.
- uerf. 16. ms. i. Ἰωάννου , αὐτὸς ἠρέθη . cum vulg.
- uerf. 18. ms. i. τῷ Ηρώδη , ὅτι ἔξες σοι . cum vulg.
- uerf. 20. mss. 2. καὶ ἀκούων αὐτῆ .
- uerf. 23. mss. 8. ὁ εἰς με αἰτήσῃς .
- uerf. 29. ponatur in tex. ut mss. x. legunt (ἐν μνημαίω .)
- uerf. 30. ms. i. πάντα ὅσα ἐποίησαν . cum vulg.
- uerf. 33. mss. 2. καὶ ἐπέγνωσαν πολλοί . cum vulg.
- uerf. 33. ms. i. non legit (καὶ ἦλθον σὺς αὐτῶν) cum vulg.
- uerf. 36. ms. 1. ἀγροσίωσιν ἑαυτῶν, πῶς ἔχουσιν .
- uerf. 37. ms. i. καὶ δώσαντες αὐτοῖς . cum vulg.
- uerf. 48. ms. i. καὶ ἰδὼν αὐτοὺς . cum vulg.
- uerf. 51. ms. i. non legit (καὶ ἐθαύμαζον Ⓢ) . cum vulg.

Cap. 7.

- uerf. 5. ms. i. καὶ ἐπεσκέδασεν αὐτῶν . cum vulg.
- uerf. 5. ms. i. ἀλλὰ κοινῆς χερσίν . cum vulg.
- uerf. 14. ms. i. καὶ πρὸς σαλασιμῶν Ⓢ πάλιν ἔρχεται Ⓢ . cum vulg.
- uerf. 17. ms. i. οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ τὴν ὠθάβελιν . cum vulg.
- uerf. 24. ponatur in textu, ut legunt mss. x. (καὶ ἔλθον εἰς
οἰκίαν)
- uerf. 25. ms. i. ὁ δὲ εὐ θύς ἀκύνουσα γυνὴ . cum vulg.
- uerf. 25. ponatur in textu, sicut mss. x. legunt (ὁ θουλάριος αὐτῆς
πνδύμα .)
- uerf. 26. mss. 3. συροφονήματα .
- uerf. 31.

COLLATIONES N. T. GR.

uerf. 3 1. ms. i. ἐκ τῆς ἐρείου αὐτῆς ἦλθε ἡ δὲ ἀδελφὸν αὐτῆς . ut vulg.
 uerf. 3 2. ms. i. κωφῶ ἐ μοι γὰρ . cum vulg.
 uerf. 3 3. mss. 6. καὶ ἀδελφὸν αὐτῆς .

Cap. 8.

uerf. 1. ms. i. πάλιν πολλοὶ ὄχλοι ὄντες . cum vulg. (ms. i. ὄχλοι ἐλθόντες .)
 uerf. 3. scribendum in tex. ut legunt mss. 7. (μακροῦς ἤκουσιν .)
 uerf. 7. mss. 2. καὶ πάντα ἀλογίᾳς εἶπε . cum vulg.
 uerf. 1 2. ms. i. καὶ ἀναστειλάς τινος πνεύματος λέγει . cum vulg.
 uerf. 1 3. mss. 4. εἰς τὸ πλοῖον .
 uerf. 1 7. mss. 2. πῶς ἔγωγε ἰσχύω ;
 uerf. 2 2. ms. i. καὶ ἔρχοντο εἰς βηθ . cum vulg.
 uerf. 2 3. mss. 2. πῶς χεῖρας αὐτῶν . cum vulg.
 uerf. 2 5. ms. i. αὐτῶν ; ἐ διέβλεψεν .
 uerf. 2 5. ms. i. καὶ ἐπέβλεψεν πηλαγῶς ἀπαντα . cum vulg.
 uerf. 3 4. ms. i. εἰς τὸ πλοῖον ὁπίσω μου . cum vulg.
 uerf. 3 5. mss. 2. τὸν ἀναστειλάς , σὺ δὲ αὐτῶν . cum vulg.
 uerf. 3 6. legatur in tex. ut legunt mss. x. (ὠφελίσθη ἄνθρωπον .)

Cap. 9.

uerf. 6. ponendum in tex. ut legunt mss. x. (ἐκφοβοί .)
 uerf. 1 2. mss. 4. καθὼς γέγραπται .
 uerf. 2 2. ponatur in tex. ut legunt mss. x. (καὶ εἰς ὑδάτα ἵνα .) cum vulg.
 uerf. 2 3. mss. 2. αὐτῶν , εἰ διώσονται .
 uerf. 2 8. mss. 3. Διατί ἡμεῖς . cum vulg.
 uerf. 3 8. mss. 2. ὅτι τὸ ὄνομα τῶν υἱῶν . cum vulg.
 ibidem ms. i. non legit (ὅτι ἔτι ἀκολουθεῖ ἡμῖν .)
 uerf. 4 0. mss. 4. καὶ ἡμεῖς ἔσμεν ἡμεῖς .
 uerf. 4 2. mss. 3. ἵνα τῆς μικροῦς ἴσχυος τῆς . cum vulg.

Cap. 10.

uerf. 1. ms. i. τῆς Ἰουδαίας πέραν τῆς Ἰορδάνης (ms. i. ἐ πέραν .)
 uerf. 6. ponatur in tex. ut legunt mss. x. (ὁ θεὸς ἐνεκεν τούτου .) cum vulg.
 uerf. 1 7. mss. 7. πνευματικῶν αἰσ .
 uerf. 2 1. ms. 3. non legit (ἀφ' ὧν ἔσται) cum vulg.
 uerf. 2 5. mss. 2. τὸ ἐπιφίδος διελεῖν . cum vulg.
 uerf. 3 2. mss. 8. πνευματικῶν αὐτῶν .
 uerf. 3 3. ms. 4. ἡ δὲ βαπτισμα . cum vulg.
 uerf. 4 3. ms. 1. ἔχοντες δὲ ὄψιν . cum vulg.
 uerf. 4 4. ms. i. ἐν ὑμῖν ἔστι πνεύματος . cum vulg.
 uerf. 4 6.

- versu 46. mss. 2. ὁ υἱὸς ὑμῶν . mss. 6. legunt, Βαρθημαῖος .
 versu 50. ms. i. ἀναπηδήσας ἦλθε . cum vulg.
 versu 52. ponatur in tex. ut legunt mss. 8. (ἐ ἠκολούθησεν τῷ Ἰησοῦ .)
 cum vulg.

Cap. 11,

- versu 2. mss. 3. ἐφ' οὗ ἔγωγε ὕδεις . cum vulg.
 versu 2. ms. 1. λύσατε αὐτὸν καὶ φέρετε .
 versu 6. ms. 1. ἐνεπίλωτο αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς .
 versu 10. ms. 1. ἀλογημένη ἡ βασιλεία τῶν πατρῶν ἡμῶν Δαβὶδ .
 versu 11. mss. 8. καὶ εἰς τὸ ἱερόν .
 ibidem mss. i. καὶ περιεβλεψάμενος πάντας .
 versu 23. mss. i. non legit , ἐ ἐὰν ἄτη . cum vulg.

Cap. 12.

- versu 4. mss. 2. κακίῳ ἐκεφαλαίωσαν . cum vulg.
 versu 12. ms. i. τὴν ὄψιν αὐτοῦ πᾶσι τοῖς ἰσραηλῶσι . cum vulg.
 versu 27. legendum in tex. ut mss. x. habent (ὅτι ἐστὶν ὁ Θεὸς
 νεκρῶν .) cum vulg.
 versu 29. ms. i. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν .
 versu 31. mss. 2. ἡ δευτέρα ὁμοία αὐτῆς . cum vulg.

Cap. 13.

- versu 2. mss. 3. ἢ μὴ ἀφῆρη ἦν .
 versu 8. ms. 1. καὶ ἔσονται ἡμεῖς ὡς ἄνθρωποι παιδία . cum vulg.
 versu 11. mss. 2. πῶς λαλήσητε . ἀλλ' ὁ ἐὰν . cum vulg.
 versu 14. ms. 1. non legit (ὁ ἔφησεν Ἰησοῦς Δαβὶδ τῶν προφητῶν) & videntur
 hic irrepsisse ex cap. Matth. 24.
 versu 32. ponendum in textu, ut legunt mss. 7. (ἐκείνης ἢ ὥρας .)
 cum vulg.
 versu 37. mss. 2. ἐγὼ ὑμῖν . cum vulg.

Cap. 14.

- versu 2. ms. 1. ἔλεγον γὰρ .
 versu 2. ms. 1. ἔσονται ἡμεῖς ὡς ἄνθρωποι παιδία . cum vulg.
 versu 5. mss. 3. τῶν δὲ μύρον περιεβλεψάμενος . cum vulg.
 versu 12. mss. 2. ἐπιμασσωμένῳ σοι φαγεῖν . cum vulg.
 versu 19. mss. 2. non legunt (ἐ ἄλλος, μήτι ἐγὼ ;) cum vulg.
 versu 22. ms. 1. λάβετε . τῶν δὲ ἔσονται . cum vulg.
 versu 27. mss. 5. non habent (ἐν ἐμοὶ ἐν τῇ νυκτὶ πάντη .)
 versu 29. scribendum in textu, ut legunt mss. 9. (περιεβλεψάμενος ὑμᾶς .)
 versu 29.

vers. 29. mss. 9.	non legunt, ἐν σοί.
vers. 31. ms. 1.	ὁ ὅς ἐκ παλαιῶν ἐλάλει, ἐὰν με.
versu 34.	legendum in textu ut mss. x. (καὶ Γρηγορεῖ π. Καὶ παρελθὼν.) cum vulg.
vers. 45. mss. 8.	χαῖρε ῥαββί ῥαββί.
vers. 51. ms. 1.	non legit (Ⓞ νεανίσκοι.) cum vulg.
vers. 61. ms. 1.	τῷ θεῷ τῷ διλογητῷ. cum vulg.
vers. 64. ms. 1.	πᾶς βλασφημίας.
vers. 70. in ms. 1.	non habetur (καὶ ἢ λαλιάς ὁμοιάζει.) cum vulg.
vers. 72. mss. 2.	καὶ διὗς ἐκ δατέρων. cum vulg.

Cap. 15.

vers. 3.	tollendum è text. quod deest in mss. 9. (αὐτὸς δὲ ἔδει ἀπεκρίνατο. cum vulg.
vers. 8. ms. 1.	καὶ ἀναβάς ὁ ὄχλος. cum vulg.
vers. 11. ms. 1.	ἀπέπεισαν ὁ ὄχλος.
vers. 18.	expungendum è text. quod 8. mss. non habent (καὶ λέγει.) cum vulg.

Cap. 16.

vers. 5. mss. 2.	καὶ ἐλθούσῃ.
vers. 8. ms. 1.	εἶχε γὰρ αὐτὸς. cum vulg.
vers. 16.	scribendum in textu, ut legunt mss. x. (ὁ παῖς τῆς καὶ βαπτισθείς. cum vulg.)

EVANGELIUM LVCAE.

Cap. 1.

vers. 17.	scribatur in textu ut legunt mss. x. (Ἡλιοι.)
vers. 18. mss. 4.	ἀγγελον. πᾶς ἔσται τῷτο.
vers. 35.	scribatur in text. ut legunt mss. x. (ἐ δὲ γεννώμενον ἀγιον)
vers. 35.	impressi cū vulg. legunt, καὶ δὲ γεννώμενον ἐκ τοῦ ἁγίου.
vers. 36. ms. 1.	καὶ αὐτὴ Γιοαὶληφ. cum vulg.
vers. 39. ms. 1.	εἰς τὸ πάλιν.
vers. 49. ms. 1.	μεγάλα ὁ Διουατὸς. cum vulg.
vers. 50. mss. 3.	εἰς γενεὰ καὶ γενεὰ. ms. 1. εἰς γενεὰς καὶ γενεὰς.
vers. 51. mss. 3.	Διανοίας.
vers. 64.	tollenda è textu vox illa, quam mss. x. non habent, (διηρρωθή. cum vulg.
vers. 66. ms. 1.	καὶ γὰρ χεῖρ κυρίου. cum vulg.
vers. 75. mss. 2.	πᾶσις ταῖς ἡμέραις ἡμῶν. cum vulg.

Cap. 2.

Cap. 2.

- Verf. 8. scribendum in tex. ut mss. x. legunt (ἡγή φυλάσσοντες φυλακὰς.)
- uerf. 12. mss. 2. ἡγή κείμην ἐν φάτῃ. cum vulg.
- uerf. 15. ms. i. ἡγή ποιμένες ἐλάλωσιν πρὸς. cum vulg.
- uerf. 20. ponatur in tex. ut legunt mss. x. (ἡγή ὑπέσπεσαν.)
- uerf. 21. mss. 3. τῷ πετιμῆν ὁ παῖδι. cum vulg.
- uerf. 22. scribatur in tex. ut legunt mss. x. (τῷ καθαρισμῷ αὐτῶν.)
- uerf. 22. impressi cum vulg. legunt (τῷ καθαρισμῷ αὐτῶν.)
- uerf. 40. ms. i. non addit (πυλῶματι) cum vulg.
- uerf. 43. ms. i. ἡγή ὅτι ἐγνωσαν ὅτι γινῆς αὐτῶν. cum vulg.
- uerf. 45. ms. i. ἡγή μὴ εὐρύπτες ὑπέσπεσαν εἰς ἱερουσαλήμ, ἀναζητοῦντες αὐτὸν cum vulg.

Cap. 3.

- Verf. 2. scribatur in tex. ut est in mss. x. (ἐπ' ἀρχιερέως.)
- uerf. 2. impressi cum vulg. ὅτι ἀρχιερέων.
- uerf. 4. in mss. i. deest vox (λέγοντος) cum vulg.
- uerf. 18. ms. i. τῷ λαῷ.
- uerf. 22. ms. i. non addit (λέγουσιν) cum vulg.

Cap. 4.

- uerf. 1. ms. i. ἐν τῇ ἐρήμῳ.
- uerf. 4. in ms. i. non est (λέγων) cum vulg.
- uerf. 7. ms. i. ἐὰν πεσὼν παρασκευῆς.
- uerf. 8. ms. i. non addit (ὑπαγε ὀπίσω μου Καπανᾶ) cum vulg.
- uerf. 9. ponatur in tex. ut legunt mss. x. (εἰς εἰ τῷ Θεῷ.)
- uerf. 34. ms. i. αἶψα, ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
- uerf. 42. legendum in textu, ut est in mss. 7. (ἐπεζήτην αὐτὸν) cum vulg.
- uerf. 43. ms. i. ἡγή ἐτίρας πόλεσιν.

Cap. 5.

- uerf. 2. ms. i. ἐπλωον τὰ δίκτυα. cum vulg.
- uerf. 6. ms. i. addit, ὅ δὲ δικτυὸν αὐτῶν (ὥστε μὴ διυλάσθαι ἀναγαγεῖν αὐτὸ.)
- uerf. 15. mss. 3. non legunt (ὑπέσπεσαν) cum vulg.
- uerf. 19. mss. 6. πᾶς εἰς ἐκκλισίαν αὐτῶν.
- ibidem. ἐμπαροδοῦν πάντων.
- uerf. 33. mss. 2. ἡγή τῶν φαρισαίων. cum vulg.
- uerf. 36. mss. i. ἀπὸ ἰματίου καινῶ χιτῶνος ὅτι βάλλει.

000

Cap. 6.

Cap. 6.

- Verf. 1. ms. i. non addit δευτεροταύτω.
 ibidem. αὐτῶν σάχνας.
 uerf. 2. ms. i. ὁ οὖν ἔξῃ ἐστι ἐν τοῖς σάββασι. cum vulg.
 uerf. 4. ms. i. καὶ ἔδωκε τοῖς μετ' αὐτῶν. cum vulg.
 uerf. 6. scribendum in tex. ut legunt mss. 7. (καὶ ἐν ἑτέρῳ σαβ.
 βάρῳ) cum vulg.
 uerf. 7. ponendum in tex. ut est in mss. x. (Ἰσραηλῶν, ἴνα.)
 cum vulg.
 uerf. 7. mss. 2. κατηγορεῖν αὐτῶν cum vulg.
 uerf. 9. ms. i. σῶσαι, ἢ δόξα εἶναι. cum vulg.
 uerf. 10. ms. i. πάντας αὐτοὺς ἐν ὄργῃ εἶπεν αὐτοῖς.
 uerf. 10. mss. 6. ὁ ᾧ ἐποίησεν, ἐ δόξα κατεσάφη ἡ.
 ibidem ms. i. non addit (ὕψους ὡς ἡ ἄλλη) cum vulg.
 uerf. 16. ms. i. ὅς ἐγένετο παροδότης. cum vulg.
 uerf. 18. ms. i. ἀκαθάρατον ἐστραπόδιοντο. cum vulg.
 uerf. 23. ms. i. ὁ πατήρ ἐμὸς.
 uerf. 26. mss. 2. ὑμᾶς πάντας ὁ ἀνθρώποι.
 uerf. 35. legendum in tex. ut est in mss. x. (καὶ ἔσταθε ὑποὶ ὑψίστου.)
 uerf. 39. ms. i. εἶπε ᾧ ἐ φασβολῶν. cum vulg.

Cap. 7.

- uerf. 4. mss. 3. ὡ παρῆξ τῆτο. cum vulg.
 uerf. 11. scribendum in tex. ut mss. 6. (ἐ ἐβλεπο ἐν τῷ ἔξῃ.)
 cum vulg.
 uerf. 11. in ms. i. non est ἱκανοί. cum vulg.
 uerf. 12. mss. 2. καὶ αὐτὰ ἦν χηρα. cum vulg.
 uerf. 28. mss. 2. non legunt vocem (παροδότης.)
 uerf. 31. expungenda sunt ἐ tex. verba illa (εἶπε ᾧ ὁ Κύριος) ὅτι
 defunt enim in mss. x.
 uerf. 31. ms. 1. impressi, & Vulgata Lat. legunt (εἶπε ᾧ ὁ Κύριος) ὅτι ἡ αὐτῶν
 uerf. 35. ms. 1. καὶ ἐπιμήθη ἡ σοφία.
 uerf. 37. mss. 2. καὶ ἰδοὺ γυνὴ ἥτις ἦν ἐν τῇ πόλει ἀμαρτωλὸς. cum vulg.
 uerf. 42. mss. 2. τίς αὐτῶν αὐτῶν πλεῖον ἀγαπήσθαι αὐτῶν;

Cap. 8.

- uerf. 3. mss. 4. καὶ Σωσάννα.
 ibidem mss. 8. δικάνου αὐτοῖς.
 uerf. 4. ms. 1. ὄχλου παμπόλλου. cum vulg.
 uerf. 9. in ms. 1. non est (λέγοντες) cum vulg.
 uerf. 20. mss. 1. non habet vocem (λέγοντων) cum vulg.
 uerf. 24.

- uerf. 24. mss. 9. ἑπιστάτω ἑπιστάτω ἀπολλύμεθα .
- uerf. 26. ms. 1. τῷ γεροσσηῶν . cum vulg.
- uerf. 31. mss. 2. καὶ παρεκάλει αὐτὸν . cum vulg.
- uerf. 34. ponatur in textu, ut est in mss. 9. (οἱ βόσκοντες ὁ γεροσσηῶν, ἔφυγον, ἐ ἀπήγαγλαν) cum vulg.
- uerf. 37. ms. 1. ὁ πλῆθος τῆ πόλεως ἐ περιχώρησεν .
- uerf. 48. ms. 1. ὁ δὲ εἶπεν αὐτῇ θυγάτηρ . &c. cum vulg.
- uerf. 51. legatur in textu, ut habent mss. 9. cum vulg. (ἐλθὼν δὲ εἰς τὴν .)
- uerf. 51. mss. 1. εἰσελθὼν εὐω αὐτῶ ἕδνα . cum vulg.
- uerf. 54. ms. 1. αὐτὸς δὲ κρατήσας τῆ χειρὸς αὐτῆς . cum vulg.

Cap. 9.

- uerf. 3. ms. 1. μήτε ῥάβδον . cum vulg.
- uerf. 12. ms. 1. ἀπολύσον τοὺς ὄχλους . cum vulg.
- uerf. 17. ms. 1. καὶ ἦσαν ὁ περιεστέλλαν αὐτοῖς .
- uerf. 23. mss. 9. καὶ ἀράτω τὸν σαυρὸν αὐτῆ, καὶ ἀκολ .
- uerf. 31. mss. 9. ἐλεγον τῷ δόξαν αὐτῆ .
- uerf. 47. mss. 2. εἰδὼς ὁ διαλογισμὸν τῆ καρδ .
- uerf. 48. ms. 1. ὅτις ἔστι μέγας . cum vulg.
- uerf. 49. ponatur in textu ut habent mss. x. (ἐμβάλλοντω δοχμόνα .)
- uerf. 50. mss. 3. κατ' ὑμῶν, ἵνα ὑμῶν ἔστω . cum vulg.
- uerf. 52. ms. 1. εἰς πόλιν σιμαρευιτανῶν . cum vulg.
- uerf. 54. ms. 1. non legit (ὡς ἐ ἡλίας ἐποίησεν) cum vulg.
- uerf. 55. ms. 1. non addit (ὑμεῖς) cum vulg.
- uerf. 59. mss. 3. καὶ ἐπέστησεν αὐτοῖς, ἐ ἐπορεύθησαν .
- uerf. 57. in ms. 1. deest (Κύριε) cum vulg.
- uerf. 61. ms. 1. ἀποταξάτω πᾶσι τοῖς εἰς ὅ .

Cap. 10.

- uerf. 1. ms. 1. ἑβδμήκοντα δύο . cum vulg.
- uerf. 11. ms. 1. addit (ὅτι τῆ πόλεως ὑμῶν εἰς τὰς πόδας .
- uerf. 12. mss. 5. λέγω ὑμῖν . cum vulg.
- uerf. 15. ms. 1. ἕως ἀβδου καταδύσει . cum vulg.
- uerf. 17. ms. 1. ὅτι ἑβδμήκοντα δύο . cum vulg.
- uerf. 19. ms. 1. ἰδὼν δὲ δόξα ὑμῖν . cum vulg.
- uerf. 21. ms. 1. τῷ πρόματι τῷ ἀγίῳ ὁ Ἰησοῦς . cum vulg.
- uerf. 22. mss. 8. addunt (καὶ σφραγεῖς τῶν μαθητῶν εἶπε πάντα μοι .
- uerf. 23. ms. 1. non legit (κατ' ἰδίαν . cum vulg.
- uerf. 25. ms. 1. πηράζων αὐτὸν cum vulg.
- uerf. 28. ms. 1. τῶ ποί, ἐ σῶζει . ms. 1. ἐ σῶσει .
- uerf. 30. mss. 3. οἱ ἐ ζέειδον αὐτὸν . cum vulg.

Ο ο ο 3

uerf. 35.

uerf. 35. ms. i.

καὶ ἐπὶ τὸν αὐριον ἐκέλευεν εἶδωκε δύο θηρία τῶν πτεροφόρων
καὶ εἶπεν· ὀπίμειλ. cum Vulg.

uerf. 39. ms. i.

ὡσαύτως πάλαι τῶν Κυρίων. cum Vulg.

uerf. 41. ms. i.

εἶπεν αὐτῇ ὁ Κύριος. cum Vulg.

Cap. 11.

Verf. 2. msi.

πατρὸς ἀγαθοῦ ὀνόματος ἐκείνου ἡ βασιλεία. cum Vulg.

uerf. 4 ms. i.

καὶ ἡδὲ αὐτοὶ ἀφίεντο. cum Vulg.

ibidem ms. i.

non addit (ἀλλὰ εἶπεν ἡμῶν ἀπὸ τῶν πτηνῶν) cum Vulg.

Verf. 5. mss. 2.

καὶ εἶπεν αὐτῶν, φίλε. cum Vulg.

uerf. 6. mss. 8.

φίλοι τῶν ἀποστόλων.

uerf. 11.

ponendum in tex. ut est in mss. x (μὴ λίσσον ἐπαύσαι αὐτῶν)
corrigendum in tex. Regiæ, ut legatur (ἡ δὲ ἰχθυῶν) ut
mss. x. & vulg.

rursus ibidem

uerf. 15. mss. 2.

τῶν ἀρχόντων.

uerf. 25. ms. i.

εὐρίπκη οὐρανοῦ, θεοπροφητῶν.

uerf. 29. ms. i.

ἡ γενεὰ αὐτῶν γενεὰ πτηνῶν ἐστίν. cum Vulg.

uerf. 32.

corrigendum in tex. Regiæ, & legendum (ὅτι μετῴκη-
σαν) ut vulg. & mss. x.

uerf. 34. mss. 2.

ἐστὶν ὁ ὀφθαλμὸς οὗτος. ὅταν δὲ ὀφθαλμὸς οὗτος. cum Vulg.

ibidem mss. 6.

καὶ ὅλον τὸ σῶμα οὗτος.

ibidem mss. 3.

καὶ τὸ σῶμα οὗτος σκοτεινὸν ἐστίν. cum Vulg.

uerf. 42. ms. 2.

ἔσται ὡς ἐστίν. cum Vulg.

uerf. 44.

legatur in tex. ut est in mss. 9. (καὶ τῶν ἀποστόλων τῶν
ἁγίων.)

uerf. 50. ms. 1.

τὸ ἐκκεχυμένον ἀπὸ καρπῶν. cum Vulg.

Verf. 51. ms. i.

τῶν θυσασηρίων καὶ τῶν ναῶν. cum Vulg.

uerf. 53. mss. 2.

θνήσκουσιν ἐκείνη. mss. 7. θνήσκουσιν ἐκείνη. cum Vulg.

ibidem mss. 2.

καὶ ἀποσομίζουσιν αὐτῶν. cum Vulg.

Cap. 12.

uerf. 8.

ponendum in tex. ut legunt mss. x. (ὁμοιογενεῖς οὗτοι αὐτῶν)

uerf. 11. ms. i.

εἰσφέρουσιν ὑμᾶς.

uerf. 14. ms. i.

κατέστησε κριτήν.

uerf. 21.

καὶ μὴ εἰς Θεὸν κληρονομήσει (mss. 3. addunt. πάντα λέγων
ἐφώνει. ὃ ἔχων ὡσαύτως ἀκούειν ἀκούετω.)

uerf. 30. ms. i.

χρηστέτε τὰς ψυχὰς πάντων.

uerf. 46. mss. 2.

μὴ τῶν ὑποκριτῶν ἴσως.

uerf. 48. mss. 2.

ὡς εἰσὶν ἅπαντες αὐτῶν.

Cap. 13.

- uerf. 4. mss. 2. δοκίτε, ὅτι ἀποτὶ ὀφειλέτω . cum vulg.
- uerf. 15. mss. 4. Ἐποστρεψάτω, ἕκαστος ἑμῶν .
- uerf. 24. ms. i. σενῆς θύρας .
- uerf. 25. mss. i. Κύριε ἀνοίξον ἡμῖν . cum Vulg.
- uerf. 32. ms. i. καὶ τῆ τρίτῃ ἡμέρᾳ, cum vulg.
- uerf. 34. ponatur in tex. ut habent mss. 6. (ὅν τρεῖς ἕρως τῆς ἑαυ-
τῆς] cum vulg.
- uerf. 34. ms. i. καὶ ὅσα ἠθέλησας . cum vulg.
- uerf. 35. mss. 5. non legunt [ἔρημοι :

Cap. 14.

- uerf. 5. mss. 8. υἱὸς ἡ Θεοῦ .
- uerf. 9. ms. i. ἔρξ, σὺ δὲς τὸ τῶ πόπον .
- uerf. 15. mss. i. φάγετω ἄρτον . cum vulg.
- uerf. 21. ms. i. ὁ δὲ δὲ ἀπὸ τῆς . cum vulg.
- uerf. 24. mss. 4. addunt [τῶν δειπνῶν πολλοὶ γὰρ εἰσι κλητοὶ ὀλίγοι δὲ ὀκλειστοὶ]
- uerf. 28. mss. 4. ἔξ ἑμῶν θάλων . cum vulg.
- uerf. 30. ms. i. ἀλλ' ἐξω βαδίσουσιν . cum vulg.

Cap. 15.

- uerf. 17. ms. i. λιμῶν αὐτῶν ἀπολαύματα . cum vulg.
- uerf. 19. mss. 3. ὁκλήθη εἰ μὴ ἄξι . cum vulg.
- uerf. 22. ms. i. παχὺ ἔξουγκασθε . cum vulg.
- uerf. 29. mss. 3. τῶ πατρὶ αὐτῶν . cum vulg.

Cap. 16.

- uerf. 4. mss. 9. ὅταν μεταστρωθῶ . ms. i. ὅταν μεταστρωθῶ . cum vulg.
- uerf. 6. ms. i. ἕκατον κάδους . cum vulg.
- uerf. 15. scribing in tex. ut legunt mss 7. [ἐνώπιον τῶ Θεοῦ .]
- uerf. 15. mss. 3. τῶ Θεοῦ ἔστιν . cum vulg.
- uerf. 18. ms. i. καὶ ὁ δόπολελυμῶν . cum vulg.
- uerf. 25. mss. ὅτι ἀπέλαβετε τὰ ἀγαθὰ . cum vulg.
- uerf. 26. ms. i. μηδὲ ἐκείθεν πορῶς ἡμᾶς . cum vulg.

Cap. 17.

- uerf. 4. mss. 9. ἔπιστρέψῃ λέγων .
  - uerf. 7. ms. i. ὡς ἐλθόντι ἐν τῶ ἀρχῶ . cum vulg.
  - ibidem mss. 2. ἔρξ αὐτῶ ἀθῆως . cum vulg.
- uerf. 12.

uerf. 12. mss. 1. Θ ἀνέστησαν πόρρωθεν .
 uerf. 16. mss. 1. ἀγαριστων τῶν θεῶν .
 uerf. 22. scribendum in textu, ut legūt mss. x. (εἶπε δὲ πρὸς τοὺς μαθητὰς) cum vulg.
 uerf. 28. mss. 1. ὁμοίως καθὼς ἐγένετο ὡς παῖς . cum vulg.
 uerf. 33. mss. 2. ζωοποίησεν αὐτὸν .
 uerf. 36. in mss. 9. defunt verba illa (δύο ἔσονται τῶν ἀγγέλων, ὅτις ἐξελθόντες σε ἔθω, καὶ ὁ ἕτερος ἀφελήσεται σε) .
 uerf. 37. mss. 2. ὅτις ὁ πτωχός .

Cap. 18.

uerf. 1. mss. 6. πρὸς ἀρχαῖς αὐτοῦς .
 uerf. 4. mss. 3. καὶ ὅτι ἦν ἐλθὼν ἐπὶ χεῖρον . cum vulg.
 uerf. 7. mss. 1. καὶ ἐκδικησὶν τῶν σοφῶν .
 ibidem mss. 1. καὶ μακροθυμίας ἐπὶ αὐτοῖς .
 uerf. 8. ponendum in textu, ut legunt mss. x. [λέγω ὑμῖν ὅτι] cum vulg.
 uerf. 9. mss. 1. καὶ ἄκουσεν αὐτὸν πολλὰς .
 uerf. 14. corrigendus error in tex. Regiæ, & legend. (ἢ ὁμοίως) .
 uerf. 14. mss. 1. αὐτὸν παρὰ ἐκείνους . cum vulg.
 uerf. 15. mss. 1. ἐπιτίμων αὐτοῖς . cum vulg.
 uerf. 22. mss. 1. καὶ δὲ πτωχοῖς . cum vulg.
 uerf. 25. mss. 1. ῥαφιδὸς διεσθῆναι . cum vulg.

Cap. 19.

uerf. 2. mss. 1. ὀνόματι Ζακχαῖου . cum vulg.
 uerf. 4. ponendum in tex. ut legunt mss. 9. (καὶ παρεδραμῶν) cum vulg.
 uerf. 4. corrigendus error in tex. Regiæ, & legendum (ὅτι δὲ ἐκείνης .)
 uerf. 15. ponendum in tex. ut legunt mss. 9. (καὶ εἶπε φωνηθῆναι) cum vulg.
 uerf. 23. ponendum in tex. ut legunt mss. 9. (ὁ ἀργυρίου μου ὅτι πρᾶπεσαν) cum vulg.
 uerf. 34. mss. 3. Θ εἶπον, ὅτι ὁ Κύριος . cum vulg.
 uerf. 46. mss. 2. λέγατε, ὅτι οἶκος μου . cum vulg.

Cap. 20.

uerf. 19. mss. 4. καὶ ἐφοβήθησαν τὸ λαόν . ἐγνωσαν γὰρ . cum vulg.
 uerf. 20. mss. 4. αὐτὸν λόγον .
 uerf. 24. mss. 3. δηνάριον . Θ εἶδεν . εἶπεν, ἵνα ἔχασθε .
 uerf. 28. mss. 1. ἀπικνός ἢ . cum vulg.

uerf. 33.

- uerf. 33. mss. 3. πίνθη ἀπὸν ἕσται γονή. cum vulg.
- uerf. 35. mss. 8. ἕτε ἐκγαμίζονται.
- uerf. 46. ms. i. καὶ τῷ θελόντων.

Cap. 21.

- uerf. 4. mss. 3. post, ἔβαλε, addunt (παιδά λέγων ἐφώνη ὁ ἔχων ὄψα ἀκούειν, ἀκουέτω. Καὶ Ἰησὺν.
- uerf. 19. ms. i. κτήσαθε τὰς ψυχὰς. cum Vulg.
- uerf. 26. ms. i. ἀποψυχοῦντων.
- uerf. 26. legendum in tex. ut habent mss. x. [ὧν ἐπερχομένων τῇ οἰκισμῶν] cum Vulg.
- uerf. 30. ms. i. ὅτι ἐχὺς ὁ θέρθη. cum Vulg.

Cap. 22.

- uerf. 6. ms. i. αὐτὸν ἀπὸ ὄχλου. cum Vulg.
- uerf. 16. ms. i. ἢ μὴ φάγω αὐτὸ. cum Vulg.
- uerf. 18. mss. 2. ἢ μὴ πῶ δὲ τῷ νῦν δὲ τῷ.
- uerf. 30. mss. 6. ὅτι τὸ ἔπιπέσης μὲν, καὶ καθίσατε.
- uerf. 36. mss. 2. παλαστῆρα ὁ ἰμάτιον αὐτῶν, καὶ ἀγροασίαν. cū vul.
- uerf. 42. mss. 5. παρενεγκε ὁ ποτήριον. cum Vulg.
- uerf. 47. mss. 3. τῷ δωδεκα πωρῆγεν αὐτῶν.
- uerf. 52. mss. 7. ἐπὶ αὐτὴν ἀρχιερέας.
- uerf. 55. ms. i. καὶ περικαθίσαντων. cum Vulg.
- uerf. 57. mss. 4. ὁ ἡγήσατο λέγων.
- uerf. 61. mss. 2. φωνήσας σήμερον, ἀπαρῶν.
- uerf. 66. mss. 6. καὶ ἀνήγαγον αὐτὸν.
- uerf. 68. ms. i. εἰς τὸ ἐπερωθήσω.
- uerf. 69. ms. i. δὲ τῷ νῦν ἡ ἕσται. cum Vulg.

Cap. 23.

- uerf. 2. mss. 5. πὸ ἐθνη ἡμῶν. cum Vulg.
- ibidem ms. i. καὶ λέγοντα. cum Vulg.
- uerf. 8. ms. i. εἰς ἰσραὴλ χερίων. cum Vulg.
- uerf. 8. corrigendum mendum in Reg. & legendū ut mss. x. (καὶ ἡλπίσει σημεῖον.
- uerf. 14. mss. 3. ὡς ἀφ᾽ ἑσέφοντα τὸ λαόν.
- uerf. 20. ms. i. πωροσεφώνησαν αὐτοῖς. cum Vulg.
- uerf. 23. in ms. i. deest vox (καὶ τῷ ἀρχιερέων) cum Vulg.
- uerf. 27. ms. i. ἐκόπιοντο. cum Vulg.
- uerf. 35. mss. 2. ἔμενον τῷ ἡμῶν καὶ. cum Vulg.
- uerf. 44. ms. i. καὶ ἦν ἡδη ὡσεὶ ὡρα ἕκτη.
- uerf. 46. mss. 2. ὡς ἀπὸ τοῦ πᾶν. cum vulg.

Cap. 24.

Cap. 24.

- Verf. 1. in ms. i. non est (καὶ ἕως οὗ αὐταῖς) cum vulg.
 uerf. 4. ms. i. ἐν εὐαγγελίῳ ἀποστόλων . cum vulg.
 uerf. 11. ms. i. λήθη παρὰ ῥήματα ταῦτα . cum vulg.
 uerf. 28. ms. i. ἠκούσατε ποιήσατε . cum vulg.
 uerf. 29. ms. i. καὶ κέκλικεν ἡδὴ ἡ ἡμ .
 uerf. 36. scribendum in tex. ut legunt mss. 9. (λαλοῦντων, ἀπὸ
 πρὸς ὁ Ἰη(ῆς) cum vulg.
 uerf. 49. ms. i. ἐπὶ τῆ πόλει, ἕως δ' . cum vulg.

EVANGELIUM IOANNIS.

Cap. 1.

- Verf. 16. ms. i. ὅτι ἐκ τῆ πληρώματός .
 uerf. 28. ms. i. ταῦτα ἐν Βεθαβαρᾷ .
 uerf. 41. ms. i. ἔτι ὅτι ὡρῶτον τ' . cum vulg.
 uerf. 41. scribendum in textu, ut legunt mss. x. (μεθρημα-
 τολόμηνος Χριστός .)

Cap. 2.

- uerf. 12. ms. i. μὲν ταῦτα κατέβη .
 uerf. 17. ms. i. κατέφαγέ με . cum vulg.
 uerf. 22. ponendum in tex. ut legunt mss. x. (τῷ ἔλεγον . καὶ
 ἐπίστου) cum vulg.
 uerf. 24. mss. 3. γινώσκον πάντα .

Cap. 3.

- uerf. 25. mss. 9. μὲν ἰδαίε .

Cap. 4.

- uerf. 1. mss. 9. ἔγνω ὁ Κύριος ὅτι .
 uerf. 3. mss. 9. καὶ ἀπέλθεν εἰς τὴ Γαλιλαίαν .
 uerf. 27. ms. i. καὶ ἐθαύμαζον, ὅτι . cum vulg.
 uerf. 35. scribendum in tex. ut legunt mss. 8. (ὅτι ἐπὶ τετραμήνοισι)
 cum vulg.
 uerf. 41. ponendum in tex. ut mss. x. legunt (ἐπίστουσαν ἀπὸ
 λόγον αὐτῶν .
 uerf. 41. impressi, & Vulgata Lat. legunt (ἐπίστουσαν εἰς αὐτὸν ἀπὸ
 uerf. 42.

uerf. 42. ms. i. non addit, ὁ Χριστός . cum vulg.
 uerf. 47, corrigendus error in Regia, ut legatur (καὶ ἰάσηται αὐτὸν
 τὸν υἱόν) msa. x. cum vulg.

Cap. 5.

uerf. 2. ms. i. ἑβραϊστὶ Βηθσαϊδῶν . cum Vulg.
 uerf. 4. ms. i. ἀγέλας γὰρ Κυριῶν . cum Vulg.
 uerf. 5. ms. i. ἐν τῇ ἀσθενείᾳ αὐτοῦ . cum Vulg.
 uerf. 30. ms. i. non addit, πατρὸς . cum Vulg.

Cap. 6.

uerf. 10. mss. 2. ἀνέπεσαν οὐκ ἄνθρωποι, ἄνθρωποι .
 uerf. 11. ms. i. ἔλασαν οὐκ ἄρτους ὁ Ἰησοῦς, ἐδύχαριστῆσας διέδωκε τοῖς
 ἀνακειμένους . cum Vulg.
 uerf. 14. ms. i. ἃ ἐποίησε σημεῖα .
 uerf. 15. mss. 4. βασιλεῖα, ἀνεχώρησεν .
 uerf. 22. ms. i. εἶδον ὅτι πλοῖον . cum vulg.
 ibidem ms. i. non legit verba illa (ἐκείνο, εἰς ὃ ἐπέβησεν ὁ μαθητῆς
 αὐτοῦ) cum vulg.
 uerf. 28. scribendum in tex. ut legunt mss. 9. (τὴν ποιεῖν) cā vulg.
 uerf. 45. mss. 4. τῶν ὁ ἀκούσας τῶν πατρὸς . cum vulg.
 uerf. 51. ms. i. Καρξ μου ἐστὶν ἡμεῖς τὸν κόσμου ζωῆς . cum vulg.
 uerf. 52. ms. i. πλὴν σίρκου αὐτοῦ φαγεῖν . cum vulg.
 uerf. 55. ms. i. ἀληθῆς ἐστὶ ζωῆς, ἐστὶ ἀμαμὸς ἀληθῆς ἐστὶ πῦρ .
 uerf. 58. mss. 2. ὁ πρώτων μου τῶν ἀφ᾽ ἑν .
 uerf. 63. ms. i. ἐ ἐγὼ λαβὼν ἔμιν . cum vulg.
 uerf. 69. ms. i. ὅτι σὺ εἶ ὁ ἀγῶν τῆς ζωῆς .

Cap. 7.

uerfu 22. scribendum in tex. ut legunt mss. x. (ἐκ τῆς μωσίου ἐστίν) .
 uerf. 26. mss. 6. ὅτι ἔπος ἐστὶν ἀληθῆς ὁ Χριστός .
 uerf. 31. mss. 7. σημεῖα τέτων ποιήσῃ .
 uerf. 39. ms. i. ἦν πνεῦμα ἄγιον δεδιδυμῶν . cum vulg.
 uerf. 40. mss. 2. ἀκούσαντες τῶν λόγων τῶν . cum Vulg.

Cap. 8.

Duo mss. Codd. prætermittunt undecim integros versus viij. Capitis;
 videlicet ab illis verbis, Ἰησοῦς ὁ ἐπεβύθη, usque ad illa, ἀπὸ τῆς νυκτὸς μη-
 κέτι ἀμάρτανε .

uerf. 2. ms. i. ὁρθρὸς ὁ παλιν ἐαθήσθαι ἦλθεν ὁ Ἰησοῦς εἰς τὸ ἱερὸν, καὶ
 πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχε .

P p p vers. 3.

uerf. 38. ms. i.
uerf. 39. ms. i.

. καὶ γὰρ ἐν τῷ πατρὶ . cum Vulg.
ἐκ τῆς χειρὸς ἀποδῶν . cum Vulg.

Cap. 11.

uerf. 19.

ponendum in textu ut legunt mss. x. (αὐτὸς τὰς πόλεις
μαρθὰν καὶ) .

uerf. 3. 1. mss. 2.

δὲ ξαντὸς , ὅτι Ἰσραὴλ .

uerf. 41. ms. i.

non legit (οὐ ἦν πνευματικῶς κείμενον) cum vulg.

uerf. 45.

scribendum in textu ut legunt mss. 9. (καὶ Ἰουδαῖοι αὐτὸν
ἐπαίνοσαν) cum vulg.

Cap. 12.

uerf. 5. ms. i.

ἀποκρίσας .

uerf. 6. ms. i.

ἔχων τὰ βαλλόμενα ἐβόας . cum vulg.

uerf. 7. ms. i.

ἵνα εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἐπιφωσκουσῆς τῆς γῆς αὐτοῦ . cum vulg.

uerf. 19. ms. i.

ὅτι ἔσται ὠφέλιμα ἕδεν . cum Vulg.

uerf. 31.

ponendum in textu ut legitur in mss. x. (νῦν κρίσις ἐστὶ τῆς
κόσμου τούτου .)

uerf. 31.

impressi, & Vulg. Lat. legit, τῆς κόσμου, nec addit ἐστὶ .

uerf. 35. ms. i.

ὁ φῶς ἐν ὑμῖν ἐστὶ . cum Vulg.

uerf. 47. ms. i.

τῶν ἡμετέρων , καὶ μὴ φυλάξῃ . cum Vulg.

Cap. 13.

uerf. 2. ms. i.

εἰς τὴν καρδίαν , ἵνα πᾶσα ἡμετέρα Ἰούδας Σίμωνος Ἰσκαριώ-
του . cum Vulg.

uerf. 24. ms. i.

Σίμων Πέτρος , καὶ λέγει αὐτῷ . εἰπέ, τίς ἐστίν, καὶ εἰ λέγει :

uerf. 15. mss. 5.

ὁ κέντρον ἕως ἐπὶ τὸ σῆμα .

uerf. 31. ms. i.

ὅτι αὐτὸν δεῖ ληθῆναι . cum Vulg.

Cap. 14.

uerf. 2. ms. i.

ὅτι πορεύομαι . cum Vulg.

uerf. 12. mss. 3.

αὐτὸς ὁ πατήρ πορεύομαι . cum Vulg.

uerf. 17. mss. 2.

ὅτι ἐν ὑμῖν μένει , ἐ ἐν ὑμῖν ἐστὶ .

uerf. 22. ms. i.

Κύριε τί γέροντες . cum Vulg.

uerf. 28. ms. i.

ἐχάριστε ἀδελφὲ , ὅτι πορεύομαι αὐτὸς ὁ πατήρ . ὅτι ὁ πατήρ
&c. cum Vulg.

Cap. 15.

uerf. 6. mss. 2.

καὶ συνάγασθαι αὐτό . cum Vulg.

uerf. 8. ms. 3.

καὶ γένηθε ἐμοὶ μαθηταί . cum Vulg.

uerf. 11.ms.1.
uerf. 13.ms.1.
uerf. 14.ms.1.
uerf. 15.ms.1.
uerf. 20.ms.1.

ἢ ἐμὴ ἐν ὑμῖν ἢ. cum Vulg.
ἢ ἵνα τις τῶ ψυχῆ.
ὃ ἐγὼ ἐντέλλομαι ὑμῖν.
ὅσα ἤκουσα πατρὸς, cum Vulg.
τῷ λόγῳ μου, ὃ ἐγὼ. cum Vulg.

Cap. 16.

uerf. 3.
uerf. 3.
uerf. 9. ms.1.
uerf. 10.ms.1.
uerf. 23.ms.1.
uerf. 25.ms.1.

legendum in textu, ut legunt mss. x (καὶ ποῦτα ποιή-
σαι, ὅτι ἐβί . cum Vulg.
impressi cum Vulg. Lat. legunt. ποιήσιν ὑμῖν καὶ τι.
ὃ ἡ εὐαγγέλιον εἰς ἐμέ. cum Vulg.
πρὸς τὸν πατέρα ἑσώθη, cum Vulg.
ἀντὶ ἀγίου πνεύματος, δώσιν ὑμῖν.
ὑμῖν. ἐρχέσθαι ὄρα. cum Vulg.

Cap. 17.

uerf. 1. ms.1.
uerf. 11.mss.2.
ibidem mss.3.
uerf. 17.ms.1.

ἵνα εἴ τις ἐμὴ ἀκούσῃ. cum vulg.
ἐν τῷ ὀνόματι ἐμοί, ὃ δίδωκε μοι.
κατὰ τὴν ἰσχυρίαν. cum vulg.
ἐν τῇ ἀληθείᾳ. ὃ λέγει. cum vulg.

Cap. 18.

uerf. 2. mss.4.
uerf. 6. mss.2.
uerf. 11.mss.8.
uerf. 14.ms.1.
uerf. 15.ms.1.
uerf. 18.ms.1.
uerf. 20.
uerf. 25.mss.2.
uerf. 29.mss.2.
uerf. 40.ms.1.

συνήχη ἐὶς ὁ Ἰησοῦς.
ἀκούει, ἐγὼ εἶμι. cum vulg.
τὴ μάχασθαι εἰς τὸ 9.
καὶ ἰσχυρίαν δαπάναι ὑμῶν τῷ λόγῳ. cum vulg.
καὶ ἀλλὰ μαθητῆς.
ἦν δὲ ἐὶς ὁ Πέτρος μετ' αὐτοῦ εἰς τὸ 9. cum vulg.
scribendum in tex. ut legunt mss. x. [ἐν συναγωγῇ καὶ
ἐν τῷ ἱερῷ.)
ἠρνήσατο ἐμάνθι, καὶ εἶπεν. cum vulg.
ὁ Πιλάτος πρὸς αὐτὸν εἶπεν, ἐ. cum vulg.
ἐμάνθισα ὑμῖν πέντες.

Cap. 19.

uerf. 3. mss.2.
uerf. 11.ms.1.
ibidem ms.1.
uerf. 13 mss.2.
uerf. 15.ms.1.
uerf. 27.

καὶ ἔρχοντο πρὸς αὐτὸν, καὶ ἔλεγον, χαῖρε δ. cum vulg.
ἐξουσίαν κατὰ ἐμὸν, εἰ.
ὃ πατέρα δὲ με σοί. cum vulg.
τῶν τῶν λόγων.
ὃ ὁ ἐκράυαζεν λέγοντες, ἄρα.
legend. in tex. ut legunt mss. 8. (ἐλαβε δ μαθητῆς αὐτὸν
εἰς τὴν ἰσχυρίαν. cum vulg.

uerf. 28.

uerf. 28. mss. 4. ἰδὼν ὁ Ἰησοῦς .
 uerf. 29. mss. 1. μεσὸν ποταμὸν αἰὲν μεσὸν τῷ ὄξει υἰατώκω περιθύντες. cum vulg.
 uerf. 31. mss. 4. ἐκείνη τῇ αἰσθάτῃ .
 uerf. 35. mss. 1. ἵνα καὶ ὑμεῖς παύσθητε . cum vulg.
 uerf. 36. mss. 5. ἔσιν σιγηθῆσθε ἑαυτοῖς .
 uerf. 38. mss. 2. μετὰ δὲ ταῦτα ἦσαν . cum vulg.
 uerf. 39. mss. 1. ἔλιγμα σιμῆτος .

Cap. 20.

uerf. 14. mss. 2. ταῦτα εἰσάγουσα ἐγράφη . cum vulg.

Cap. 21.

uerf. 1. mss. 1. τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ ἐπι τῷ .
 uerf. 3. mss. 1. εἰς τὸ πλοῖον . καὶ ἐν ἐκείνῃ . cum vulg.
 uerf. 6. mss. 1. ἐκδοσάτω ἰσχυοῖν . cum vulg.
 uerf. 13. mss. 1. καὶ ἔρχεσθαι ὁ Ἰησοῦς . cum vulg.
 uerf. 15. mss. 1. Σίμων Ἰωάννη . cum vulg.
 uerf. 25. mss. 1. ἃ ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς . cum vulg.

ACTA APOSTOLORVM
 Ex Collatione Codd. mss. 8.
 antiquorum.

Cap. 1.

uerf. 16. mss. 1. ἐν ἐοδίσει λαλοῦντες . cum vulg.
 uerf. 12. mss. 1. ὑπέστρεψαν τῷ ἀποστόλῳ εἰς ἱερὸς .
 uerf. 14. mss. 1. τῇ προσευχῇ κυρίου Ἰησοῦ καὶ Μαρίας . cum vulg.
 uerf. 15. mss. 2. ἐν μέσῳ τῶν ἀδελφῶν εἶπεν . cum vulg.
 uerf. 16. mss. 1. τῷ γραφῆν , ἣν προσέειπε . cum vulg.
 uerf. 17. mss. 1. ἦν ἐν ἡμῖν . cum vulg.
 uerf. 20. mss. 2. ἢ ἐπαυλὶς αὐτῶν . cum vulg.
 uerf. 23. mss. 1. Ἰωσὴν καλεῖσθαι ,
 uerf. 25. mss. 1. τὸν πῶποτε Ἰακώβου , cum vulg.
 uerf. 26. mss. 1. κλήρους αὐτοῖς . cum vulg.

Cap. 2.

uerf. 7. mss. 1. ἐξίσταντο δὲ πάντες καὶ εἶπεν . cum vulg.
 uerf. 10. mss. 8. τῆς λιβύης .
 uerf. 17. mss. 5. ἐνούπνια ἐνούπνια ἀθήσον . cum vulg.

uerf.

uerf. 23. ms. 1.	ἐκδοτον ἄφ' ἁερῶν . cum vulg.
Verf. 30. ms. 1.	non addit (ὁ κ' Ἐσθ' ἀνασησὶν ᾠ Χριστὸν) . cum Vulg.
uerf. 31. ms. 1.	ὅτι ἔτε ἐγκατελείφθη εἰς ἀδην . cum vulg.
uerf. 33. ms. 1.	ὁ ὑμεῖς καὶ βλέπετε καὶ ἀκούετε ,
uerf. 38. mss. 2.	Πέτρος δὲ πρὸς αὐτὸν . cum Vulg.
uerf. 40. ms. 1.	καὶ παρκαλεῖ αὐτοὺς λέγων . cum Vulg.
uerf. 41. ms. 1.	Ὁ μὲν οὖν ἀποδοξάμενοι . cum Vulg.
uerf. 42. ms. 1.	καὶ τῆ κοινωσίᾳ τῆ κλάσῃ .
uerf. 44. ms. 1.	πάντες δὲ ᾠ πρῶσαντες ἐπὶ τὸ αὐτὸ εἶχ' .
uerf. 47. ms. 1.	καθ' ἡμέραν ἐπὶ τὸ αὐτὸ . cum Vulg.

Cap. 3.

uerf. 1. ms. 1.	Πέτρος ὁ ἑ Ιωάννης ἀνέβαινον . cum Vulg.
uerf. 2. ms. 1.	πρὸς τὴν πύλιν τῆ ἱερῆ . cum Vulg.
uerf. 3. mss. 2.	ἐλεημοσύνη λαβόν . cum Vulg.
uerf. 7. ms. 1.	χερὸς ἡγήσαν αὐτὸν . cum Vulg.
uerf. 11. ms. 1.	κροτῶντος ὁ αὐτὸς ᾠ Πέτρον καὶ ἑ Ιωάννην . cum Vulg.
uerf. 13.	scribendum in tex. ut legunt mss. 7. (ὃν ἡμεῖς μὲν παρὰ δῶκατε) cum Vulg.
uerf. 13. ms. 1.	καὶ ἠρνήσατο καὶ πρῶτον . cum Vulg.
uerf. 18. ms. 1.	τῆ πρῶτον παρῆν ᾠ Χριστὸν αὐτὸν . cum Vulg.
uerf. 21. ms. 1.	διὰ σῶματ' ᾠ αἰών , τὸν ἀπ' αἰών . αὐτὸ πρῶτον .
uerf. 26. ms. 1.	Μωσῆς μὲν ἔπεν , ὃν πρῶτον . cum Vulg.
	ἀλογοῦντα ὑμᾶς ἑ ἀγαθόντα ;

Cap. 4.

uerf. 2. mss. 3.	τὴν ἀνάστασιν τὴν ἐν νεκρῶν . cum Vulg.
uerf. 3. ms. 1.	καὶ ἔρχοτο αὐτοὺς εἰς τήρησιν . cum Vulg.
uerf. 5. mss. 7.	ἐν Ἱερουσαλήμ .
uerf. 11. mss. 2.	ὁ ἐξουθενωθεῖς .
uerf. 12.	ponendum in tex. ut legunt mss. 7. (ἐν ἄλλῳ ἔδει .) cum vulg.
	mox scribendum pariter in tex, ut mss. 6. (ἔδει γὰρ ὄνομα) cum vulg.
uerf. 17. mss. 3.	μηδενὶ ἀνθρώπων . cum vulg.
uerf. 25. mss. 2.	τῆ παιδὸς σου ἐν πνεύματι ἀγίῳ εἰπόν .
uerf. 27. mss. 3.	ἐμὲ ἀληθείας ἐν τῇ πόλει ταύτῃ ἐπὶ ᾠ . cum vulg.
uerf. 30. mss. 8.	ἐκτείλειν σε εἰς ἴασιν .

Cap. 5.

uerf. 1. mss. 5.	σὺν σαφείρα .
uerf. 15. mss. 2.	ὡς καὶ εἰς τὰς πλατείας .

ibidem

ibidem ms.i.
 uersf. 16.ms.i.
 uersf. 23.
 uersf. 24.ms.i.
 uersf. 25.
 uersf. 28.ms.i.
 uersf. 34.ms.i.
 uersf. 36.ms.4.
 ibidem ms.i.
 uersf. 37.ms.i.
 uersf. 39.mss.5.
 uersf. 42.

ἐπὶ κληροῖον κ' . cum vulg.
 πόλεων ἱερουσαλήμ . cum vulg.
 legendum in textu, ut mss. 7. (ἐν πάσῃ ἀσφαλείᾳ .
 τῆς λέγουσ τὰ τῆς α' , τε στρατηγὸς τῆς τῆς β' . cum vulg.
 vulg.
 legatur in tex. ut habent mss. 7. (αὐτοῖς οὐ ἰδοῦ) cū vul.
 λέγων . ἐξ ἀρχαῖα παρρησίᾳ . cum vulg.
 ἔραχ' ἢ τῆς ἀσθενείας ποιήσῃ . cum vulg.
 ἑαυτὸν ᾧ . cum vulg.
 ᾧ προσκολληθῆ .
 λαὸν ὀπίσω . cum vulg.
 ἢ διωθήσθε κατὰ λαοὺς αὐτῆς . ms. i. αὐτῶ . cum vulg.
 scribendum in tex. ut mss. 8. legunt (ὅτι ἐπαύοντο δι-
 δάσκοντες , ἐ δὲ ἀνακλιζόμενοι [Χριστὸν Ἰησοῦν] . cum vulg.

Cap. 6.

uersf. 1. ms.i.
 uersf. 7. ms.i.
 uersf. 8. mss. 2.
 ibidem ms.i.
 uersf. 13.ms.i.

ἐν δὲ ταῖς ἡμέραις ἐκείναις . cum vulg.
 πόλις τε ὄχλῳ τῷ Ἰερουσαλήμ .
 πληθῆς χειρὸς ἐ δὲ διωάμενος . cum vulg.
 addit ἐν τῷ λαῷ Ἰσραὴλ τὸ ὄνομα τῆς Κυρίας Ἰησοῦ Χριστοῦ .
 ἢ πάλαιθεν ῥήματα λαλῶν κ' τῆς πόλεως . cum vulg.

Cap. 7.

uersf. 11.ms.i.
 uersf. 12.ms.i.
 uersf. 17.ms.i.
 uersf. 18.mss. 2.
 uersf. 21.ms.i.
 uersf. 26.ms.i.
 uersf. 30.ms.i.
 uersf. 34.ms.i.
 uersf. 35.ms.i.
 uersf. 37.mss. 2.
 uersf. 44.mss. 7.
 uersf. 49.ms.i.
 uersf. 51.ms.i.
 uersf. 58.ms.i.

ἐφ' ὅλην τὴν ἀγροπλίαν καὶ χανανῶν . cum vulg.
 ὄντα στήα ἐν ἀγρῷ .
 ἧς ἀμολόγησεν ὁ Θεὸς . cum vulg.
 ἔπερθε ἐπὶ ἀγροπλίαν ὅς . cum vulg.
 ἐκτεθήντη ἡ ἀσθενεία αὐτῶν . cum vulg.
 ἀδελφοί ἐσε . ἰνατί . cum vulg.
 ἀγγελος ἐν φλογὶ πυρός ἐ . cum vulg.
 καὶ τὸς σενταγμούς .
 σὺν χειρὶ ἀγγέλων . cum vulg.
 ὑμῶν ὡς ἐμὲ . αὐτὸς ἀκ' σθεθε , ἔσθε . cum vulg.
 τῆς μαρτυρίας ἣν τοῖς πατέρασιν ἠμῶν .
 τῆς καταπαύσεώς με ὄσιν . cum vulg.
 καὶ ἀπειρημένοι καρδίαις καὶ . cum vulg.
 καὶ ἐκβαλόντες αὐτὸν ἔξω . cum vulg.

Cap. 8.

uersf. 1. mss. 6.
 uersf. 10.mss. i.
 uersf. 13.ms.i.

πάντες ἡ δεισάρι . mss. 2. καὶ πάντες . cum vulg.
 τῆς Θεῶ ἢ καλεσμένη μεγάλη . cum vulg.
 θεωρῶν τὰ σημεῖα , ἐ δὲ διωάμενος μεγάλας γυγνομῆμας .
 uersf. 25.

- uerf. 25, ms. i. ὑπέσπερον εἰς Ἱερουσαλήμ, πολλὰς τε κώ. τῶν ἰσραηλ. ἀπο-
στολῶν. cum vulg.
- Verf. 28. legendum in tex. ut habent mss. 8. (καὶ ἀνεγίνασκε
προφήτων Ἦσ) cum vulg.
- uerfus 37. scribatur in tex. cum appositione obeli, ut est in Regio
Codice. versum hunc integrum mss. 8. non le-
gunt, idcirco obelus in textu appositus est.

Cap. 9.

- uerf. 5. ms. i. οὗ, ἐγὼ εἶμι Ἰησοῦς. cum vulg.
- Verf. 5. & 6. verba, quibus in Regio Codice obelus affixus est, cum
obelo pariter notentur.
- uerf. 5. & 6. in mss. 8. defunt verba illa, quibus in Regio Codice
praefixus est obelus; propterea in hoc etiam textu
obelum apponi monuimus.
- uerf. 11. ms. i. ἀνάστα, πορεύθητι ὅτι ἔρι. cum vulg.
- uerf. 12. mss. 2. ἀντιχάραξ. cum vulg.
- uerf. 18. ms. i. ἀνέβλεψέ τις καὶ ἀνασείσει ἐς. cum vulg.
- uerf. 19. ms. i. ἐγένετο ἡ μὲν τῶν ἐν δαμασ. cum vulg.
- uerf. 20. mss. 2. ἐκέρουσε Ἰησοῦν. cum vulg.
- uerf. 22. ponendū in tex. ut legūt mss. 8. (ἔσχευε τὸς Ἰουδαίους)
- uerf. 26. ms. i. ὡς ἀγαγόμενον ἡ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἐπέραξε κολλῶσθαι.
cum vulg.
- uerf. 28. legendum in tex. ut mss. 5. (εἰσπορεύόμενον καὶ ἐκπορεύ-
όμενον ἐν Ἱερουσαλήμ) cum vulg.
- uerf. 31. ms. i. ἡ μὲν δὲ ἐκκλησία & deinceps omnia singulari numero,
ut vulg.
- uerf. 35. mss. 6. τὸν ἀσάρον. ms. i. ἡ σάρων.
- uerf. 38. ms. i. μὴ ὀκνήσῃς διελεῖν ἕως ἡμῶν. cum vulg.

Cap. 10.

- uerf. 2. ms. i. ποίων ἐλεημοσίνων. cum vulg.
- uerf. 3. mss. 2. ὡσεὶ ὡρᾶν ἐνάτην.
- uerf. 5. mss. 5. σίμων, ὃς ἦτοκ.
- uerf. 6. mss. 7. ὡς ἀγαγόμενον. ὡς ἡ ἀπὸ γένου. ms. i. ὡς ἀγαγόμενον ὡς
λαλήσει ῥήματα πρὸς σέ, ἐν οἷς σωθήσῃ σὺ καὶ πᾶς ὁ ἴσ-
ράηλ.
- uerf. 7. mss. 2. ὁ λαλῶν ἀπὸ. cum vulg.
- uerf. 11. ms. i. καὶ καταβάλλοντος σκῆτος, ὡς ὄψ, μαγ. πρὸς αὐτὸν ἀρχαῖς κατέ-
μηνον ὅτι τῆς γῆς.
- uerf. 12. ms. i. πάντα τὰ περὶ πόδα καὶ ἐρπετὰ τῆς γῆς, καὶ πετρεῖα &c.
cum vulg.
- uerf. 16. ms. i. καὶ ἀπὸ ἀνεληφθῆ ὁ σκεῦος. cum vulg.

verf. 17.

- uerf. 17. mss. i. idu @ ανδρες @ . cum vulg.
- uerf. 17. scribendum in tex. ut legunt mss. 8. (διαρωτιζαντες τω δικιον) cum vulg.
- uerf. 19. mss. 7. idu ανδρες ζητησισι .
- uerf. 21. legendum in tex. ut mss. 6. (παρς τδ ανδρας ειπεν . idu εγω ειμι) cum vulg.
- uerf. 22. corrigendum in textu mendum Regia (υποδ ελα τδ εδρας τδ) ut mss. 8. & vulg.
- uerf. 23. mss. i. τη ε παριου ανασεις εζηθηε . cum vulg.
- mss. 3. τη ε παριου εισηθηε .
- uerf. 25. mss. 4. εγενετο τδ εσελθην πετ cum vulg.
- uerf. 30. mss. i. ημην ταν εναντιω ωραν προσευχεμεν . cum vulg.
- uerf. 32. in mss. i. defunt verba illa (ος εδραχημεν θαλησι) cu vul-
- uerf. 45. mss. i. μοσι , οι συνηλθον . cum vulg.
- uerf. 48. mss. 2. εν τω ονοματι Ιηου Χρι . mss. 2. εν τω ονοματι τδ Κυριε .

Cap. 11.

- uerf. 7. mss. i. δε και φωνης . cum vulg.
- uerf. 13. mss. 4. απηλθε ε . cum vulg.
- uerf. 13. legendum in textu , ut mss. 5. (εις ιωσηπην , και μετε- πεμψη) cum vulg.
- uerf. 17. legendum in tex. ut mss. 5. (εγω τις ημην) cum vulg.
- uerf. 21. legendum ut mss. 8. in tex. (μετ αυτων . πολυς τε αριθ- μος) cum vulg.
- uerf. 22. legendum in tex. ut mss. 8. (διελθων εις αποχειας) cum vulg.
- uerf. 23. mss. i. προσμενη εν τω Κυρια . cum vulg.
- uerf. 26. mss. 3. ηγαγεν εις αποχια . cum vulg.

Cap. 12.

- uerf. 5. mss. i. ελπιουδς μεγαλη . cum vulg.
- uerf. 12. legendum in tex. ut mss. 8. (πνηθροισμενοι και προσευ- χεμεν) cum vulg.
- uerf. 25. mss. 2. υω εσρεψω εις ελημη εληρασαντες .
- mss. 2. υω εσρεψω εις αποχια .
- mss. i. υω εσρ . απο ιερσαλημ , πληρ . cum vulg.

Cap. 13.

- uerf. 1. mss. i. η ε εν αποχεια . cum vulg.
- uerf. 6. mss. 2. εδλην τδου νησον . cum vulg.
- ibidem mss. 3. ευρω ανδρα ινα μεζαν ψαδδωσφ .
- uerf. 10. mss. 2. ε ηπατη ελεγεφον . cum vulg.

Q 99

uerf. 15.

uerf. 15. mss. i.
 uerf. 17. mss. 7.
 mss. i.
 uerf. 17.
 uerf. 19. mss. 7.
 uerf. 23.
 uerf. 23. mss. 5.
 uerf. 26. mss. 6.
 Verf. 33. mss. i.
 uerf. 34.

uerf. 41.

uerf. 41. mss. 3.
 uerf. 42. mss. 2.
 ibidem mss. i.
 uerf. 45. mss. 2.
 uerf. 51. mss. 2.
 uerf. 52. mss. 2.

uerf. 2. mss. 3.
 uerf. 7. mss. i.
 uerf. 6.

uerf. 9. mss. 2.
 uerf. 12. mss. i.
 uerf. 17. mss. 3.
 uerf. 18. mss. 4.

uerf. 24. mss. i.
 uerf. 27. mss. i.

uerf. 2. mss. 7.
 uerf. 6. mss. 2.
 uerf. 14. mss. 2.
 uerf. 16. mss. i.
 uerf. 17. mss. 2.
 mss. i.
 uerf. 18.

εἰ τις ἐστὶ λόγος ἐν ὑμῖν . cum vulg.
 ὁ Θεὸς τῷ λαῷ τύττε ἐξελέξατο .
 ὁ Θεὸς τῷ λαῷ τῷ Ἰσραὴλ ἐξ . cum vulg.
 legendum in tex. ut mss. 8. (ὁ ψαυσι ἐν τῇ παρακίᾳ ἐν
 γῆ αἰγύπτῳ) cum vulg.
 κατεκληρονόμησαν αὐτοῖς .
 legendum in tex. ut mss. 6. (ἦσαν τῷ Ἰσραὴλ) cū vulg.
 σωτηρίαν, Ἰησοῦν .
 ἐξαπασάλη .
 τοῖς τέκνοις ἡμῶν , ἀσασήσας . cum vulg.
 legendum in tex. ut mss. 8. (ὑποσπρέφην εἰς λαφύρα)
 cum vulg.
 ponendum in tex. ut mss. 5. (καὶ θαυμάσατε , καὶ ἀφαν-
 νίσητε .)

καὶ θαυμάσατε , ἐδιδάξατε , καὶ ἀφανίσθητε .
 ἐξιόντων ὧ ἀπὸν εἰς τὸ μεταξὺ οὐβουτον , ἠξίωσι τὰ ἐθνη .
 παρεκάλειν λαοφθῆναι αὐτοῖς τὰ ῥήματα τῶν πα-
 λερομύθους βλασφημοῦντες . cum vulg.
 τῶν ποδῶν ἐπ' αὐτοῖς , cum vulg.
 Ὁ τι μαθηταὶ ἐπληροῦντα . cum vulg.

Cap. 14

Ὁ ὁ ἀπὸ τῶν ποδῶν ἐπ' αὐτοῖς . cum vulg.
 μητροῦ αὐτῶν , ὅς ἔδει ποτε . cum vulg.
 legendum in tex. ut mss. 6. (τῆ φωνῆ : ἀνάστη ἐπὶ τῶν
 ποδῶν σὺ) cum vulg.
 τῆ φωνῆ , ἀπὸ λέγων ἐπὶ τῶν ὀνόματι τῶν καὶ Ἰησοῦ καὶ ἀνάσ-
 ῳ , τὸ ἰσραὴλ τῆ φωνῆ , cum vulg.
 addunt (αὐτοῖς , ἀλλὰ πορεύεσθε ἕκαστον εἰς τὰ ἴδια)
 non legunt , (λαοφθῆναι) δὲ ἀπὸν , καὶ διδασκάντων .
 cum vulg.
 Ὁ λόγον τῆ κεφαλῆ καὶ τῆ . cum vulg.
 διέβη ὁ ὁ χροῖον . cum vulg.

Cap. 15

καὶ ζήτησεως ἑστὶ ἀλύγης .
 συνήχησαν τοῖς ἀποστόλοι . cum vulg.
 λαὸν τῷ ὀνόματι αὐτῶν . cum vulg.
 καὶ τὰ κατεστραμμένα . cum vulg.
 ὁ ποῖον παιδῶν . cum Vulg.
 ὁ ποῖον παιδῶν γνωστὰ ἀπ' αὐτῶν . διὸ ἐγὼ δεῖξω
 ponendum in tex. ut mss. 7. (γνωστὰ ἀπ' αὐτῶν . διὸ τῶν
 θεῶν πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν) cum Vulg.
 uerf. 18.

- uerf. 18.ms.i. ἀδελφοὶ γνωστὰ ἀπ' ἀγωνος αὐτῶν.
- uerf. 23.ms.i. καὶ χειρὸς αὐτῶν. Ⓞ δούλοισι. cum vulg.
- ibidem ms.i. καὶ Ⓞ παροικῶντες ἀδελφοὶ τοῖς. cum vulg.
- uerf. 24. legendū in textu, ut habent mss. 7. (ὅτι ἕνεκεν ἡμεῶν
ἐξελθόντες) cum vulg.
- uerf. 24.ms.i. ὅτι πινὲς ἐξελθόντες.
- ibidem ms.i. non legit (λέγοντες παροικῶντες, ἐκ τῆς ἐν τῷ νόμον) cum vul.
- uerf. 29. expungēda è tex.verba hæc, quæ in nullo ms. leguntur
(καὶ ὅσα μὴ θέλετε ἑαυτοῖς γίνεσθαι, ἐπεὶ οὐκ ἐστὶν
cum vulg.
- uerf. 29. scribendum in tex. ut mss. 7. (εὐφρανέσθε) cum vulg.
- uerf. 30.mss.2. κατὰ τὸν εἰς ἀντιόχου. cum vulg.
- uerf. 33.ms.i. παρὰ τὴν δόξιν αὐτῶν. cum vulg.
- uerf. 36.mss.3. τὴν ἀδελφὴν καὶ πατέρα. cum vulg.
- uerf. 37.mss.2. Ⓞ ἑπιπροσβύλιον Ⓞ μαρτυροῦν. cum vulg.

Cap. 16.

- uerf. 1. legendum in tex. ut mss. 8. (καὶ ἰδοὺ μαθητὴς τις ἦν ἐκείνῳ)
cum vulg.
- uerf. 7. mss. 3. ἐλθόντες ἵνα κτὶ τὴν μυστήριον. cum vulg.
- ibidem mss. 3. εἰς τὴν βιθυνίαν παρελεύσονται. cum vulg.
- uerf. 9. mss. 4. καὶ ὁδοῦ κατὰ τὸν καὶ. cum vulg.
- uerf. 10.ms.i. ἡμεῖς ὁ θεός. cum vulg. ms.i. διαγγελίαν αὐτοῖς.
cum vulg.
- uerf. 14.mss. 2. Ⓞ θεὸν, ἡμεῖς. cum vulg.
- uerf. 17.mss. 3. τῷ Πάυλῳ ἐ τῷ Σίλῳ. ms.i. addit, καὶ ἡμῖν.
- ibidem mss. 2. καταγγέλλουσιν ὑμῖν. cum vulg.
- uerf. 32.ms.i. τῷ Κυρίῳ σὺν πάνσι. cum vulg.
- uerf. 33. ponendum in tex. ut legunt mss. 8. (καὶ Ⓞ ἀντιπροσβύλιον
τῷ ὁδοῦ) cum vulg.

Cap. 17.

- uerf. 5 .mss. 2. ζηλώσαντες ἵνα Ⓞ ἀπεχθονῶντες ἰσχυροὶ, ἐ παροικῶντες τῷ
ἀγροῦ πινῶν.
- ms.i. ζηλώσαντες ἵνα ἰσχυροὶ, καὶ παροικῶντες τῷ ἀγροῦ
πινῶν. cum vulg.
- uerf. 5. mss. 3. παραγγέλλει εἰς τὸ δῆμον. cum vulg.
- uerf. 7. legendum in tex. ut mss. 8. (εἴτε Ⓞ εἴ) ἱκανῶς cum vulg.
- uerf. 10. legendum in textu, ut mss. 8. (τὸν τε Παύλον καὶ)
- uerf. 11. legendum in textu, ut mss. 8. (ἀγροῦ πινῶν τῷ ἐν θεοῦ.
λαοῦ.)
- uerf. 13.mss. 2. σαλεύοντες καὶ παροικῶντες τὴν ὁδοῦ. cum vulg.
- uerf. 14.ms.i. εἰς ὅτι τὴν ὁδοῦ. cum vulg.

Q q q 2

uerf. 18.

- uerf. 18. mss. 2. ἐνηλείζετο αὐτοῖς . cum vulg.
- uerf. 25. mss. 2. χερῶν ἀνθρώπων . cum vulg.
- ibidem ms. i. καὶ πρὸν ἐπὶ πάντα ἐποίησεν πρὸς ἑνὸς πατρὸς αὐτοῦ . cum vulg.
- uerf. 27. mss. 2. ζητήσῃ θεόν, ἀδελφά . cum vulg.
- uerf. 27. legendum in tex. ut mss. 8. (καὶ γὰρ μακρὰν)
- uerf. 30. ms. i. πανυῶ ἀπαγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πάντα πανταχῶς μετανοῶν . καθότι ἐσηΐσα . cum vulg.
- uerf. 34. ms. i. καὶ ἔπειροι πολλοὶ κυρίως .

Cap. 18.

- uerf. 5. mss. 2. συνέχετο τῷ λόγῳ ὁ Παῦλος . cum vulg.
- ibidem mss. 4. τοῖς ἰσχυροῖς ἐπὶ ἡμεῖς Χριστὸν Ἰησοῦν . cum vulg.
- uerf. 6. mss. 3. τὰ ἰμάτια αὐτοῦ . cum vulg.
- uerf. 7. ms. i. ἦτε ἰσχυροί . cum vulg.
- uerf. 11. ms. i. ἐλάθη ἡ ἐν αὐτῷ , cum vulg.
- uerf. 15. mss. 2. ζητήματα ἔστι . cum vulg.
- ibidem ms. i. κριτῆς ἐγὼ τῶν . cum vulg.
- uerf. 17. ms. i. πάντες Σωθένην . cum vulg.
- uerf. 19. ms. i. διελέξατο πᾶς ἰσχυρῶς . cum vulg.
- uerf. 21. ms. i. ἀλλὰ δόξα καὶ δόξα αὐτοῦ, καὶ εἰπὼν, καὶ αὐτὸν ἀνακάμψατο πρὸς ἡμᾶς τῷ ἵππῳ ἡλθόντι ἀνήχη δρόμον . cum vulg.
- uerf. 24. scribendum in tex. ut mss. 8. (δοξαλλῶς ὀνόματι) cū vulg.
- uerf. 25. scribendum in tex. ut mss. 5. (τὰ πᾶσι τῷ Ἰησοῦ) cum Vulg.
- uerf. 25. mss. 3. τὰ πᾶσι τῷ Κυρίῳ .

Cap. 19.

- uerf. 1. ms. i. καὶ ἄλλοι, &c. & uerf. 2. εἶπε ἡ πρὸς . cum vulg.
- uerf. 3. ms. i. ὅτι εἶπε εἰς τὸν . cum Vulg.
- uerf. 4. ms. i. τῷ πᾶσι εἰς Ἰησοῦν . cum Vulg.
- uerf. 8. ms. i. καὶ πᾶσι πᾶσι τῆ βασιλείας . cum Vulg.
- uerf. 9. ms. i. τὴν ὁδὸν τῆ θεῶν ἐνώπιον .
- ibidem ms. i. πρὸς ἡμᾶς , nec addit , πρὸς .
- uerf. 13. mss. 2. ὁρίζω ὑμᾶς . cum Vulg.
- uerf. 14. ms. i. ἦσαν δὲ πρὸς υἱοὶ .
- uerf. 16. mss. 2. καὶ καθ' ἑαυτοῦ ἀμφοτέρων ἰσχυρῶς . cum Vulg.
- uerf. 18. ms. i. πᾶς ἀμαρτίας αὐτοῦ .
- uerf. 25. mss. 3. ἡ ἀπορία ἡμῖν ἔστι . cum vulg.
- uerf. 27. ms. i. λογιώσε . cum Vulg.
- uerf. 29. legendum in textu ut legunt mss. 8. (ὅλη ἡ συγχύσις)
- uerf. 33. ms. i. καθ' ἑαυτοῦ τῆ χειρὶ . cum Vulg.
- uerf. 35. mss. 3. ἀνθρώπων, ὅς . cum Vulg.
- ibidem mss. 3. τῆς μεγάλης θρόνου . cum Vulg.

uerf. 40.

uerf. 40. scribendum in tex. ut legunt mss. 7. (ἀποδιῶμαι λόγῳ) cum Vulg.
 uerf. 40. mss. 5. καὶ τὸ συζητοῦντες ταύτης.

Cap. 20.

uerf. 1. mss. 2. καὶ ὁ θεὸς ἀποκαλέσας ἀποασαμίμους τε ἐξήλθε πορεύεσθαι εἰς μα-
 καδ. cum vulg.
 uerf. 4. ms. i. συνέπειτο ἵνα πᾶσι σώπατος.
 mss. 3. σύν ἵνα πᾶσι σώπατος πύργῳ ἐξέρχεται. cum vulg.
 uerf. 5. ponendum in textu, ut legunt mss. 5. (ἔτοι παρελθόν-
 τες) cum vulg.
 uerf. 5. mss. 3. ἔτοι παρελθόντες.
 uerf. 7. mss. 2. συνηγμένων ἡμῶν κλάσαι. cum vulg.
 uerf. 13. mss. 2. εἰς τὴν θάλασσαν.
 uerf. 15. ms. i. τῆ τε ἐτέρᾳ ἐπεβάλλομεν. cum vulg.
 ibidem mss. 2. εἰς σάμῳ. Ἐ τῆ ἐχομῶν ἢ ἡλομῶν εἰς μίλητον. cum vulg.
 ibidem ms. i. ἐν σρογυλέω.
 uerf. 16. mss. 2. κενερίκι γὰρ ὁ Παῦλ. cum vulg.
 uerf. 18. ms. i. εἰς ἵνα παρεγένοντο ὁμοθυμαδὸν πρὸς αὐτὸν. cum vulg.
 ibidem mss. 3. ἡμέρας, ἧς ἐπέβη. cum Vulg.
 uerf. 19. ms. i. ταπεινοφροσύνης καὶ δακρυῶν. cum vulg.
 uerf. 21. scribendum in tex. ut legunt mss. 7. (καὶ πῖστον τὴν εἰς
 κύρ. δεσ.
 uerf. 24. ms. i. ἀλλ' ἕδνος τῶν λόγῳ. cum vulg.
 ibidem mss. 2. τὴν ψυχὴν ἡμῶν.
 ibidem mss. 2. non addunt, μετ' ἡμεῶν. cum vulg.
 uerf. 26. mss. 2. καθαρὸς εἰμι ἀπὸ τῶ. cum Vulg.
 uerf. 28. ms. i. προσέχετε ἑαυτοῖς. cum Vulg.
 uerf. 29. ms. i. ἐγὼ οἶδα, ὅτι εἶσθε. cum Vulg.
 uerf. 31. mss. 2. ἡμετέροις εἶνα ἕκαστον ὑμῶν. cum Vulg.
 uerf. 23. in ms. i. deest vox (ἀδελφοί) cum Vulg.
 ibidem ms. i. τῶ διωκαμένων ὑμᾶς ἐπικκοδομήσου.
 uerf. 35. mss. 4. μητμονοίῃν τε τῶ λόγῳ, δεσ. cum Vulg.

Cap. 21.

uerf. 3. mss. 2. ἀναφάναντες ἵνα τὴν. ms. i. ἀφέντες.
 ibidem ms. i. καὶ κατήλομεν εἰς πύργον.
 uerf. 4. ms. 2. ἀνθρῶντες δὲ τῶ μαθηταῖς.
 uerf. 8. mss. 2. ἐξελθόντες καὶ ἵνα Παῦλ. ἡλομῶν εἰς.
 uerf. 11. mss. 3. δεῖξας ἑαυτῶ τῶ πόδας.
 uerf. 13. mss. 2. τότε ἀπεκρίθη ὁ Παῦλ. τί.
 ms. i. τότε ἀπεκρίθη ὁ Παῦλ., καὶ εἶπε. τί. cum vulg.
 uerf. 15. ms. i. ὁ θεὸς ἀποκαλέσας ἀποασαμίμους ἡγεβήνομεν. cum vulg.
 uerf. 17.

- uerf. 17. mss. 3. ἀσμένως ἀπεδύξαντο.
 uerf. 20. ms. i. μυριάδες εἰσὶν ἐν τοῖς ἰσδαίοις. cum vulg.
 uerf. 25. in mss. i. defunt hæc verba (μηδὲν ποιεῖν τρεῖν ἄστας εἰ μὴ)
 cum vulg.
 uerf. 33. mss. 2. τότε ἐλίβας ὁ χιλίαρχος. cum vulg.
 uerf. 37. ms. 4. ἔξεςί μοι εἰπὲν τί σπεύς σέ ;
 uerf. 40. ms. 2. τῆ χειρὶ τοῦ λαοῦ.
 ibidem ms. 4. σπευσφώνες τῆ ἐβραϊδί.

Cap. 22.

- uerf. 5. ponendum in textu, ut legunt mss. 8. (ὡς καὶ ὁ ἀρχιε-
 ρεύς μοι)
 uerf. 5. impressi cum vulg. ὡς ὁ ἀρχιερεύς μοι.
 uerf. 9. ms. i. non legit (καὶ ἐμφοβοὶ ἐγένοντο) cum vulg.
 uerf. 12. mss. 4. ἀνὴρ θύσεως καὶ τοῦ.
 uerf. 15. ms. i. μάρτυρ αὐτῶν. cum vulg.
 uerf. 16. mss. 2. τὸ ὄνομα αὐτῶν. cum vulg.
 uerf. 20. mss. 4. στέφανος τῷ μάρτυρός σου. cum vulg.
 ibidem ms. i. non legit (τῆ ἀσπερῶν αὐτῶν) cum vulg.
 uerf. 23. scribendum in textu ut legunt mss. 6. (κερυαζόντων δὲ
 αὐτῶν)
 uerf. 24. mss. 3. εἰσαγαγὼν εἰς τὴν παρεμβ. cum vulg.
 uerf. 26. mss. 2. λέγων, τί μέλλεις ποιῆν. cum vulg.
 uerf. 27. legendum in textu ut mss. 5. (εἰ σὺ ῥωμαῖος εἶ) cū vulg.
 uerf. 30. in ms. i. deest vox (ἀπὸ τῆς δεσμῶν) cum vulg.
 ibidem ms. 3. καὶ ἐκελεύσθη συναλθεῖν τὸς ἀρχιερεῖς, καὶ πᾶν τὸ συνέδριον,
 καὶ καταγαγ. cum vulg.

Cap. 23.

- uerf. 6. ms. i. υἱὸς φαρισαίων. cum vulg.
 uerf. 9. mss. 2. καὶ ἀναστάντες ἕνας τῶν γραμματέων τῶν μέγας τῶν φαρισαίων.
 ibidem ms. i. non legit (μὴ θεομαχάδων) cum vulg.
 uerf. 11. ms. i. θάρσος, nec addit, πᾶυλε. cum vulg.
 uerf. 15. mss. 2. ὅπως καταγάγη αὐτῶν ; cum vulg.
 uerf. 17. legendum in textu ut mss. 8. (τοῦ νεανίου τῆτον) cum
 Vulg.
 uerf. 22. corrigendum in Regia mendum, & legendum (χι-
 λίαρχος ἀπέλυσε τὴν νεανίαν) cum Vulg.
 uerf. 23. ms. i. στρατιώτας ἐνόπλους λακοσίους. cum vulg.
 uerf. 17. mss. 2. ἐξελέμην μαθῶν. cum Vulg.
 uerf. 28. mss. 2. βεβλήμενος τε δῆπνῶναι. cum vulg.
 uerf. 30. mss. 2. εἰς τὸ ἀνδρα ἐσεσθὲν ἕξ αὐτῶν ; ἕξ.
 uerf. 34. mss. 2. ἀναγνῶν τὸ καὶ ἐπερωτήσας. cum vulg.

Cap. 24.

Cap. 24.

- uerf. 1. mss. 3. μετ' αρεσχυτηρων υνωδν ε εητορθ . cum Vulg.
- uerf. 3. mss. 2. ηγη διορθωματων γινομενων . cum vulg.
- uerf. 5. mss. 2. σεως πασι . cum vulg.
- uerf. 7. mss. 3. μετ' πολλης βιας εκ τω χερων ημων απηγαγε , καλυπτας τας
κατηγορας αυτη ερχεσθαι επι σε . παρ ε .
- uerf. 10. mss. 6. κρισων δικαιο τω εδνη .
- uerf. 13. mss. 2. διωαντα σοι παρι αν . cum Vulg.
- uerf. 15. mss. 3. εσεσθαι δικαιων τε κ' αδικων . cum Vulg.
- uerf. 16. mss. 4. εν τω τω κ' αυτουσ ασκαλ . cum Vulg.
- ibidem mss. 2. σινειδησιν εχθη . cum Vulg.
- uerf. 16. ponendum in tex. ut legitur in mss. 8. (κ' τας ανθρωπουσ
δξ παντουσ) cum Vulg.
- uerf. 19. mss. 3. ηνεις δε δοπο τ' ασι . cum Vulg.
- uerf. 19. scribendum in tex. ut mss. 5. (ουσ εδνη επι τω) cu vulg.
- uerf. 22. mss. 2. ανελαστο δε αυτουσ ο φηλιξ , ακριβ , cum Vulg.
- uerf. 23. mss. 2. ημεσθαι αυτων . cum Vulg.
- ibidem mss. 2. εσθησθαι αυτουσ , ανεσθησθαι .
- uerf. 26. mss. 2. non legunt (οπως λυθη αυτων . cum vulg.

Cap. 25.

- uerf. 2. legendum in tex. ut mss. 6. (μετ' αρχιερεσ κηρυξι παρσκα
τρω) cum vulg.
- uerf. 2. mss. 2. εσ το αρχιερεσ κηρυξι παρσκατουσ εδνησ .
- uerf. 5. mss. 2. εν τω ανδρι αποποι . cum Vulg.
- uerf. 6. mss. 2. εκ τω ανδρι τω τω , κατηγορασθαι επι
mss. 5. ημερασ ε πλειουσ οκτω η δεκα . cum Vulg.
mss. 5. ημερασ πλειουσ η δεκα .
- uerf. 7. mss. 2. παρεισησαν αυτησ εδνησ . cum vulg.
- uerf. 6. legendum in tex. ut mss. 6. (απηματα)
- uerf. 7. ms. i. απηματα κατ' αρεσχυτηρωσ . cum vulg.
- uerf. 8. ms. i. επι Ηλιασ . διαλελυθησθαι . cum vulg.
- uerf. 8. legendum in textu ut mss. 7. (επι εσ Καισαρεσ . ημαρ
των) cum vulg.
- uerf. 8. ms. i. επι εσ Καισαρεσ . ημαρ .
- uerf. 15. mss. 2. κατ' αυτησ καταδικλω . cum Vulg.
- uerf. 16. ms. i. ανθρωπων , τωρι η ο .
- uerf. 17. mss. 2. συνελθησθαι αυτωσ εδνησ . cum Vulg.
- uerf. 18. mss. 2. εσ ενοσθι εγω πονηρωσ . ms. i. πονηρι . cum Vulg.
- uerf. 20. ms. i. εις τωσ παρι τωστων ζουσων .
- uerf. 20. ms. i. εκασουσ αμειω , ησων ακαλη &c. cum Vulg.
- uerf. 25. mss. 2. εγω ε καταλαβουσι . cum Vulg.

ibidem

ibidem mss. 2.
ibidem mss. 2.

αὐτῶν δὲ τῶν . cum vulg.
πέμπειν . ὡς δ' . cum Vulg.

Cap. 26.

uerf. 3. ms. i.
ibidem mss. 5.
uerf. 9. mss. 4.
uerf. 7. mss. 2.
uerf. 12. ms. i.
uerf. 14. mss. 3.
ibidem ms. 1.
uerf. 15. mss. 3.
uerf. 20. mss. 5.
uerf. 21. ms. i.
uerf. 22.

καὶ ζητημάτων ὁπισθάρθου .
διόμας μακροθύμως . cum vulg.
πατέρας ἡμεῶν ἐπαγγελίας . cum vulg.
ἐγκαλούμαι ὑπὸ ἰσχυρῶν , βασιλέων . cum vulg.
ὅν οἱς προσέειπον . cum vulg.
πάντων τε καταπ . cum vulg.
λαλοῦσαν μοι τῇ ἐβραϊδὶ δι' ἡλ . cum Vulg.
ὁ δὲ Κύριος εἶπεν . ἐγὼ εἰμι . cum Vulg.
ἀπαγγέλω μετὰ τοῦ .
συλλαβομένων με ὄντα . ὅν τῶ ἱερῶ .
scribendum in tex. ut legunt mss. 7. (μαρτυροῦν
μικροῦ τε &c.) cum Vulg.

uerf. 25. mss. 2.
uerf. 29. ms. i.
ibidem ms. i.
uerf. 30. ms. i.

ὁ Ἰ Παῦλος , ὁ μαίνομαι , φησὶ . cum Vulg.
ὁ Ἰ Παῦλος , ἀξίωμην αὐτῶν . cum Vulg.
καὶ ὅσον ὁλόκληρον ἐστὶν μεγάλον . cum Vulg.
καὶ ἡσυχία ὁ βασιλεύς δ' . cum Vulg.

Cap. 27.

uerf. 2. mss. 5.
ibidem mss. 3.
uerf. 3.
uerf. 5. mss. 5.
uerf. 12.
uerf. 21. mss. 2.
uerf. 27. ms. i.
uerf. 34.
uerf. 34. ms. i.
uerf. 39. ms. 2.
uerf. 43.

ἀφ' αὐτῶν .
μέλλοντι πλῆθ .
scribendum in tex. ut mss. 7. (τῇ πειρήσει) cum vulg.
κατὰ τὴν ἰσχυρῶν αἰσῶν .
scribendum in tex. ut mss. 8. (βυβαῖ ἀναχθῆται ὄντων)
cum Vulg.
πολλὰς τε ἀσπίδας . cum Vulg.
ὅτι ναυτῶν ἑσπέρων ἔχοντι πῆλ .
scribendum in tex. ut mss. 8. (μεταλαβὴν ἡρώδης)
διότι τὸ κεφαλῆς ἀπολαύσει . cum Vulg.
εἰς ὃν ἐβραβίωντα , ἐδωσαντα . cum Vulg.
scribendum in textu ut mss. 8. (ἀποὺς τῶ βυβαῖματος .)

Cap. 28.

uerf. 1. ms. i.
uerf. 3. ms. i.
uerf. 3. ms. 4.
uerf. 8. ms. i.
uerf. 16. ms. i.

τοῦ ἐπεγνωμένου , ὅτι . cum vulg.
φρογάνων πῆ πλῆθος . cum vulg.
κατὰ τὸν ἕως αὐτῶν .
καὶ ὁπότε αἰς χεῖρας . cum vulg.
ὅτι Ἰ ἡλθον εἰς ῥώμην , ἐπετάπη τῶ Παύλου ῥῆσιν καὶ
ἐαυτῶν . &c. cum vulg.

uerf. 17.

- uerf. 17. mss. 2. συγκαλίσει· ἑαυτὸν τὰς ὄψεις.
- uerf. 23. mss. 2. πείθονται αὐτῶς πρὸς τὸ Ἰησῶν. cum Vulg.
- uerf. 28. mss. 1. τὸν τῶν θεῶν ὁμοιωσάμενος. cum vulg.
- uerf. 29. scribenda in text. ut legunt mss. 7. (ἐν ἑαυτοῖς συγκαλίσει)

EPISTOLA AD ROMANOS

Ex Collatione Codd. mss. 8.

antiquorum.

- uerf. 4. ms. i. τὸν θεογονηθέντα. cum vulg.
- uerf. 13. scribendum in text. ut legunt mss. 8. (ὁμοιωσάμενος ὑμῖν. cum vulg.)
- uerf. 16. ms. i. ὁ θεὸς ἠγαπήσθη. cum vulg.
- ibidem ms. i. ἠγάπησεν καὶ ἑαυτὸν.
- uerf. 24. ms. i. διὸ παρέδωκεν αὐτὸς. cum vulg.
- uerf. 32. mss. 2. τὸν θεὸν ἠτονώσαντες.
- ibidem ms. i. ἡμεῖς ὁμοιωσάμενοι αὐτῷ, ἀλλὰ ἐν ἀδικουμένῳ τοῖς.

Cap. 2.

- uerf. 2. ms. i. ἰδμεν γὰρ, ὅτι θεὸς. cum vulg.
- uerf. 5. ms. i. καὶ ἀποκαλύψεται δικαιοσύνη τοῦ θεοῦ. cum vulg.
- uerf. 7. scribendum in text. ut mss. 8. (καὶ ἀποκαλύψεται ἡ δικαιοσύνη)
- uerf. 17. mss. 2. εἰς ὃν ἠγάπησθη. cum vulg.
- uerf. 17. corrigendum in Regia mendum, & scribendum ut 8. mss. (καὶ καυχώμεθα ἐν θεῷ)

Cap. 3.

- uerf. 2. mss. 2. παρά τον μὲν ὅτι θεός. cum vulg.
- uerf. 10. mss. 3. ὅτι θεὸς ἐστὶν δικαῖος. cum Vulg.
- uerf. 28. ms. 1. λογίζομεθα γὰρ. cum vulg.

Cap. 4.

- uerf. 16. ms. i. ὁ ἑαυτὸν σώμα γεννηθέντος. cum vulg.

Cap. 5.

- uerf. 2. ms. i. ἐχθήκαμεν εἰς πλὴν χάριτος πάντων.
- uerf. 6. ms. i. εἶπε Χριστὸς ὄντων ἡμῶν.
- uerf. 11. mss. 4. ἀλλὰ ἐκκαυχώμεθα ἐν τῷ. cum vulg.

R r r

Cap. 6.

Cap. 6.

uerf. 1 2. mss. 2. *εἰς τὸ ὑπακύνει τοῖς ἐπιθυμίαις ὑμῶν.* cum vulg.
uerf. 17. *legendum in textu, ut mss. 7. (ὁ ὑπακούει τῷ θεῷ καὶ τοῖς ἐπιθυμίαις) cum vulg.*

Cap. 7.

uerf. 4. ms. i. *εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἐτίμω τῷ θεῷ.* cum vulg.
uerf. 7. mss. 6. *ἐργάζου; ὁ νόμος ἡμᾶς ἁμαρτία.* cum vulg.
uerf. 9. *scribendum in tex. ut mss. 8. (ἡ ἁμαρτία ἀνίσταται) cum vulg.*

uerf. 20. mss. 4. *εἰς τὸ εἶναι ἡμᾶς, τὸ πῶς.* cum vulg.
uerf. 22. ms. i. *τῷ νόμῳ τῷ νόμῳ.*
uerf. 25. ms. i. *χάρις τῷ θεῷ ἡμᾶς ἡμᾶς ἡμᾶς.*
ms. i. *χάρις τῷ θεῷ.*

Cap. 8.

uerf. 6. *scribendum in tex. ut mss. 8. (ὁ θεὸς ἡμᾶς)*
uerf. 11. *scribendum in tex. ut mss. 7. (καὶ ὁ ἐνοικῶν ὑμῶν ἡμᾶς ἐν ὑμῖν) cum vulg.*

uerf. 11. ms. i. *ἀλλ' ὁ ἐνοικῶν ὑμῶν ἡμᾶς ἐν ὑμῖν.*
uerf. 23. ms. i. *καὶ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς σκενάζουσι.*
ms. i. *σκενάζουσι. cum vulg.*
uerf. 26. ms. i. *τῇ ἀσθενείᾳ ἡμῶν.* cum vulg.
uerf. 28. ms. i. *συνεργεῖ ὁ θεὸς εἰς ἀγαθόν.*
uerf. 34. ms. i. *Χριστὸς ἡμᾶς ὁ δὲνοθάνων.* cum vulg.
ibidem ms. i. *μᾶλλον ἡμᾶς.*
ibidem ms. i. *ὅς ὄντι ἐν ἡμῶν τῷ θεῷ.* cum vulg.

Cap. 9.

uerf. 4. ms. i. *καὶ ἡ ἀγάπη.* cum vulg.
uerf. 23. ms. i. *ἵνα γνωρίσῃ ἡ ἀγάπη.* cum vulg.
uerf. 23. *scribendum in tex. ut mss. 8. (καὶ κατὰ τὴν ἡσυχίαν) cum vulg.*
uerf. 32. ms. i. *ἄλλ' ὡς εἰς ἔργων. ἀπεγοῦσαν γὰρ.* cum vulg.

Cap. 10.

uerf. 1. ms. i. *ὡς ἀπὸν εἰς σωτηρίαν.* cum vulg.
uerf. 3. ms. i. *καὶ τὴν ἰδίαν ζῆλον ἡμῶν.* cum vulg.
uerf. 5. ms. i. *ζήσετω ἐν αὐτῇ.* cum vulg.
uerf. 8. ms. i. *ἀλλὰ τί λέγει ἡ γρηγορία; ἐλύσθε.* cum vulg.
uerf. 11.

Verf. 11. scribendum in tex. ut mss. 8. (ἐχαρή . πᾶς ὁ πιστεύων)
cum vulg.
uerf. 17. ms. i. διὰ ῥήματος Χριστοῦ . cum Vulg.

Cap. 11.

uerf. 2. ms. i. καὶ τῷ Ιησοῦ . Κύριε τῆς . cum vulg.
uerf. 3. ms. i. παρὰ ἑαυτοῦ καὶ κατὰ . cum vulg.
uerf. 6. ms. i. αἱ δὲ διὰ ἔργων ἐκείνη χάρις . ἐπεὶ δὲ ἔργων ἐκείνη διὰ χάρις .

Cap. 12.

uerf. 20. ms. i. ἀλλ' ἐὰν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς . cum vulg.

Cap. 13.

uerf. 1. ms. i. αἱ δὲ ἔσονται ὑπὸ τῷ Θεῷ πτωχοί . cum vulg.
uerf. 3. ms. i. φόβος τῷ ἀγαθῷ ἔργῳ ἀλλὰ τῷ κακίῳ .
uerf. 9. scribendum in tex. ut mss. 7. (ὁ γὰρ , ἢ μοιχεύσῃ , ἢ
φοβήσῃ , ἢ κλέψῃ , ἢ ψευδομαρτυρήσῃ , ἢ ὅτι ἔπιθυ-
μήσῃ) cum vulg.
uerf. 10. scribendum in tex. ut mss. 7. (κακὸν ὅτι ἐργάζεσθαι)
uerf. 10. ms. i. κακὸν ἢ καπεργάζεσθαι)
uerf. 11. scribendum in tex. ut mss. 8. (οὐ γὰρ ἐχθρὸς) cū vulg.

Cap. 14.

uerf. 6. ms. i. non legit (καὶ ὁ μὴ φρονῶν τὴν ἡμέραν Κυρίου ἢ φρονῶν)
cum Vulg.
uerf. 11. scribendum in tex. ut mss. 8. (πάντων καὶ καὶ πᾶσα
γλώσσα , δεκ.) cum vulg.
uerf. 13. ms. i. τῷ ἀδελφῷ αἰστανδάλῳ .
uerf. 14. mss. 5. ἐν Κυρίῳ Ιησοῦ . cum Vulg.
uerf. 15. ms. i. αἱ γὰρ ἀγαθὰ ἔργα . cum Vulg.
uerf. 18. ms. i. ὁ γὰρ ἐν τῷ δουλεύειν . cum vulg.

Cap. 15.

uerf. 4. ms. i. ὅσα γὰρ ἐγράψα πάντα εἰς τὴν ἡμέραν διδασκαλίαν ἐγράψα
uerf. 8. ms. i. λέγω γὰρ . cum vulg.
uerf. 14. mss. 2. καὶ ἀλλήλων ἕνεκεν . cum Vulg.
uerf. 17. scribendum in tex. ut mss. 8. (παρὰ τοῦ Θεοῦ)
uerf. 18. ms. i. ἢ γὰρ ἑλπίδα ἡμετέραν . cum Vulg.
uerf. 18. legendum in tex. ut mss. 8. (ἐθελῶν ἄλλοι , καὶ ἔργων)
cum vulg.
uerf. 19. ms. i. πνεύματος ὡς με .
uerf. 20. ms. i. ἵνα δὲ φιλοπνεύμα .

R R R

uerf. 24.

uerf. 24. ms. i. non legit (ἐλάττωμα πρὸς ἡμᾶς) cum vulg.
uerf. 29. ms. 1. ἀλογίας Χριστῷ ἐλάβομεν.
uerf. 31. ms. i. καὶ ἡ ἀποστολή μου ἡ ἐν Ἰερουσαλήμ. cum vulg.

Cap. 16

uerf. 3. mss. 4. ἀρίστη καὶ. cum vulg.
uerf. 15. scribendum in tex. ut mss. 8. (καὶ καὶ καὶ)
uerf. 16. mss. 2. αἱ ἐκκλησίαι πάντων τῶν Χριστῶν. cum vulg.

EPISTOLA AD CORINTHIOS

Prima.

Cap. 1.

uerf. 9. ponendum in textu, ut legunt mss. 8. (τῷ ἰσχυρῶ
In Ἰησοῦ Χριστῷ καὶ ἡμῶν) cum vulg.
uerf. 18. legendum in tex. ut mss. 8. (ὁ λόγος γὰρ τῷ σωτηρίῳ)
uerf. 22. mss. 2. σωματῶν αἰώνων. cum vulg.

Cap. 2.

uerf. 1. mss. 2. ὑμῖν ὁ μυστήριον τῆς θεότητος
uerf. 4. mss. 4. ὅτι ἐν παλαιῶ.
uerf. 9. ms. i. ὅτι ἡ θεομαρτυρία φανερώσεται
uerf. 11. mss. 2. καὶ τὰ θεῶν ἕδεις ἐγνωσθήσονται
uerf. 13. ms. i. ὅτι ἐν διδασκαλίαις ἡμῶν, ἀλλ' ἐν διδασκαλίαις
mss. 2. ἀλλ' ἐν διδασκαλίαις πνευματικῶν καὶ πνευματικῶν. cum vulg.
ms. i. πνευματικῶς πνευματικῶς ἡ φωνή ἡμῶν

Cap. 3.

uerf. 3. ms. i. καὶ ἔρις, ἔχι καρκικοί ἔρις; cum vulg.
uerf. 4. ms. i. ἔχι ἀνθρώπων ἔρις; cum vulg.
uerf. 5. ms. i. τί οὐκ ὄντι πολλοὶ; τί ὄντι Παύλος; Διδασκοῦντες ἄν.
uerf. 13. mss. 2. ὁ αὐτὸς αὐτὸν ἀδικεῖ.

Cap. 4.

uerf. 6. ms. i. ἡμεῖς ἀνεπίστατοι.
uerf. 17. mss. 2. τῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. cum vulg.

Cap. 5.

uerf. 1. ms. i. ἕδεις ἐν τοῖς ἔθνεσιν, ἄστε. cum vulg.
uerf. 2. mss. 2. ἵνα ἴδῃ ὁ θεός.
uerf. 3.

- uerf. 3. ms. i. ἐγὼ μὲν ὡς ἀπὸν .
- uerf. 7. ms. i. συναγαγέσθε τὴν παλαμὰν ζύμην . cum vulg.
- uerf. 10. ms. i. ἔ πάντες ὅτις πόρνοι . cum vulg.
- uerf. 11. ponendum in tex. ut mss. 8. (ἢ πόρνοι , ἢ πλεονέκτης , ἢ αἰδωλολάτρης , ἢ λοιδοροί , ἢ μέθυσος , ἢ ἀρπαξί ,) cum vulg.
- uerf. 12. ms. i. τί γὰρ μοι τὸ ἐξέω κρεί . cum vulg.
- uerf. 13. legendum in tex. ut mss. 8. (ὁ Θεὸς κρινεῖ) cum vulg.
- uerf. 13. mss. 2. ἐξάρατε ὡς πονηρὸν . cum vulg.

Cap. 6.

- uerf. 2. mss. 2. ἢ ὅσα οἶδατε , ὅτι . cum vulg. ijdem mss. κρείνασι .
- uerf. 5. mss. i. ὑμῖν λέγω .
- uerf. 8. mss. 2. καὶ τῶν ἀδελφῶν . cum vulg.
- uerf. 14. ms. i. καὶ ἡμᾶς δεήσατε .
- uerf. 20. ms. i. non legit (καὶ ἐν τῷ πνεύματι ὑμῖν πάντα δεῖ τῶ Θεῷ) cum Vulg.

Cap. 7.

- uerf. 3. ms. i. τὴν ὀφθαλμὸν διοριδίαν . cum vulg.
- uerf. 5. ms. i. ὅτι ὁ αὐτὸς ἦτε , ἵνα .
- uerf. 14. ms. i. ἢ γὰρ ἡ ἀπίστος ἐν τῷ ἀδελφῷ .
- uerf. 17. ms. i. ἐκάς ὡς ἐμέρι .
- uerf. 33. ms. i. τῆ γυναικί , καὶ μεμερισται . cum vulg.
- uerf. 35. mss. 5. ὡς ὁ εὐοχημῶν καὶ εὐωχοσέδρον .
- uerf. 37. mss. 2. ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτῆς , μὴ cum vulg.
- uerf. 38. ms. i. ὡς ὁ ὁ γαμιζων τὴν παρρησίαν ἑαυτῆς , καλῶς ποιήσῃ . καὶ ὁ μὴ γαμιζων , κρείσσον ποιήσῃ .
- uerf. 39. ms. i. διδασκαλίαν ἐφ' ὅσον .
- uerf. 40. mss. 2. διὰ τὴν γὰρ καὶ γὰρ .

Cap. 8.

- uerf. 4. ms. i. καὶ ὅτι ἔδεις Θεὸς αὐτῶν μὴ εἰς . cum vulg.
- uerf. 7. ms. i. τῆ συνθηκῆς τῆ ἀδωλῆς . mss. i. ἴναι γὰρ τῆ συνθηκῆς .

Cap. 9.

- uerf. 8. legendum in tex. ut mss. 8. (πᾶσα γὰρ)
- uerf. 10. legendum in tex. ut mss. 8. (ἡ φάλαξ ἀροτριῶν) cum vulg.
- uerf. 10. ms. i. καὶ ὁ ἀλοῶν ἐπ' ἐλπίδι τῆ μετῆς . cum vulg.
- uerf. 13. ms. i. πᾶσα τῆ ἱερῶν ἐδίδασκον . cum vulg.
- uerf. 16. ms. i. ὁ ἀναγέλλων , εἰς ὃ μὴ κατὰ χεῖρα . cum vulg.

uerf. 21. mss. 2.

τοῖς ὑπὸ νόμῳ ὡς ὑπὸ μὴ ὄν ἀντὶς ὑπὸ νόμῳ ἢ ἰνα πῶς
cum vulg.

uerf. 23. mss. 2.

πάντα δὲ ποίω διὰ τοῦ. cum Vulg.

Cap. 10.

uerf. 7.

scribendum in tex. ut mss. 8. (ὁ λαὸς φαγεῖν καὶ πῖν)

uerf. 9. mss. 2.

πάντα τυπικῶς συνέβαινον. cum Vulg.

uerf. 13. mss. 3.

δυνατὸς ἢ ὁ Θεός, ὡς εἶπ.

uerf. 14.

scribendum in tex. ut legunt mss. 5. (διότι ἐξαπατῶ
με) cum Vulg.

uerf. 16. ms. i.

ὁ ποτήριον τὸ εὐχαριστίας.

ibidem ms. i.

ἔχει κοινωνία τῷ Χριστῷ εἶναι; & mox; ἔχει κοινωνία τῷ
Χρ. εἶναι,

uerf. 19. ms. i.

ὅτι εἰδωλέθητε ἢ εἶναι, ἢ ὅτι εἰδωλεῖν ἢ εἶναι; cum vulg.

uerf. 28. ms. i.

τῷ ἱερουργεῖν εἶναι,

ibidem ms. i.

non addit (τῷ γὰρ Κυρίῳ ἢ γῆ, καὶ ὁ πληρωμα αὐτῆς)
cum Vulg.

uerf. 30.

legendum in tex. ut mss. 8. (εἰ ἐγὼ χάριτι) cum vulg.

Cap. 11.

uerf. 4. ms. i.

κάλυμμα καὶ κεφαλῆς ἔχων.

uerf. 14. ms. i.

ἔδωκε ἢ φύσει αὐτῇ διδασκαλίαν. cum vulg.

uerf. 22. ms. i.

ἐπαυλώσαμεν ὅτι τῷ τῷ. cum vulg.

uerf. 26. ms. i.

καὶ ὁ ποτήριον πάντη. cum vulg.

uerf. 31. ms. i.

εἰ δὲ ἑαυτοῦ. cum vulg.

Cap. 12.

uerf. 2. ms. i.

ὡς ἀνήγαθε ἀπαγ. cum vulg.

uerf. 3. ms. i.

ἀνάστημα Ἰησοῦ. & mox. Κύριον Ἰησοῦ. cum vulg.

uerf. 9. ms. i.

εἰτέρω πῶς ἐν τῷ. cum vulg. mox. ἰαμάτων ἐν τῷ εἶ
πει. cum vulg.

uerf. 13. ms. i.

καὶ πάντες ἐν πνεύματι ἐπορεύθητε.

uerf. 24. ms. i.

τῷ ὑπερουμνησῶ τὴν τελειότητα τοῦ Θεοῦ.

uerf. 31. ms. i.

τὰ χαρίσματα τὰ μέγιστα.

Cap. 13.

uerf. 4. ms. i.

ἢ ἀγάπη καὶ ζῆλος, καὶ περιπέριετοι. cum vulg.

uerf. 5.

scribendum in tex. ut mss. 7. (καὶ ζῆτι ὁ ἑαυτῆς)

uerf. 5. ms. i.

καὶ ζῆτι τὰ ἑαυτῆς. cum vul.

ms. i.

καὶ ζῆτι ὁ μὴ ἑαυτῆς.

uerf. 9. ms. i.

ὅτι μέρους γὰρ γιν. cum vulg.

uerf. 10.

uerf. 10. ms. i. ὁ πλεῖστον, ὁ ἐκ μέγιστος, cum vulg.
uerf. 12. ms. i. ἄρα ὡς δι' ἐσώπλησ.

Cap. 14.

uerf. 7. ms. i. διὰ σολήν φθόγῃς μη.
uerf. 10. ms. i. καὶ ἔθεν ἀφ' ὧν. cum vulg.
uerf. 19. mss. 2. λογὸς τῷ νοίμῃ λαλήσαι. cum vulg.
uerf. 21. ms. i. χείρασιν ἐπ' ἑαυτῶν.
uerf. 25. mss. 2. πάντων. καὶ κρητὰ τὸ καρδ. cum vulg.
uerf. 29. ponendum in tex. ut mss. 8. [καὶ φησὶ ὅτι δύο ἢ τρεῖς]
cum vulg.
uerf. 31. legendum in tex. ut mss. 8. [καὶ ἕνα πάντες κωροφη-
πίην. cum vulg.
uerf. 32. ms. i. καὶ πνεῦμα κωροφητῶν.
uerf. 34. mss. 2. αἱ γυναῖκες ὡς τὰς. cum vulg.
uerf. 39. scribendum in tex. ut legunt mss. 5. [ὡς ἀδελφοὶ ζη-
λῶτε] cum vulg.
uerf. 40. ms. i. πάντες ὅτι δόχημόνως. cum vulg.

Cap. 15.

uerf. 6. ms. i. ἡνὶς ὅτι ἐκοιμήθησαν. cum vulg.
uerf. 8. legendum in textu ut mss. 5. (ὡς ἀρεὶ τῶ ἐκπύματι)
uerf. 8. mss. 3. ὡς ἀρεὶ τῶ ἐκπύ.
uerf. 10. ms. i. ἀλλ' ἡ χάρις τῆ Θεῶ (ὡ) ἔμοι. cum vulg.
uerf. 15. legendum in tex. ut mss. 5. (δὲ καὶ ψαυδομαρτυροῦντες τῆ
Θεῶ) cum Vulg.
uerf. 20. ms. i. non legit (ἐγένετο) cum Vulg.
uerf. 29. mss. 2. βασιζόντων ἐπὶ ἀπολῶν. cum Vulg.
uerf. 30. scribendum in tex. ut mss. 8. (κινδυνόβλομῳ πᾶσαν ὥραν.)
uerf. 31. mss. 2. κάυχουσι ἀδελφοὶ ἡν. cum Vulg.
uerf. 34. mss. 2. ἡμῶν λαλῶν.
uerf. 44. ms. i. εἰ ἐστὶ σῶμα ψυχικόν, ἔστι καὶ πνευματικόν. cum Vulg.
uerf. 47. ms. i. ὁ δὲ πρῶτος ἀνθρώπου ἔξ ἑραυ.
uerf. 49. scribendum in textu, ut mss. 7. [φορέσωμεν καὶ] cū Vulg.
uerf. 55. ms. i. ποὺ σὺ θάνατε ὁ νικῶς πᾶσας θάνατε τὸ κέν ἐσθ. cum vulg.

Cap. 16.

uerf. 2. ms. i. καὶ μίαν σκεβάτην. cum vulg.
ibidem ms. i. ὁ, ἡ ἀπ' ἑσθωθῆ.
uerf. 3. ms. i. ὡς ἀγαθέωμαι πρὸς ὑμᾶς, ἔς.
uerf. 7. ms. i. ἐλπίζω γὰρ χεῖν. cum vulg.
uerf. 22. mss. 3. ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χ. & mox. τῶ Κυρίῳ ἡμῶν. cum
vulg.

EPI-

EPISTOLA AD CORINTHIOS

Secunda.

Cap. 1.

- uerf. 5. scribendum in text. ut mss. 8. (αὐτὸ πρὸς Χριστῶν)
- uerf. 8. ms. i. τῆς γενόμενης ἐν τῇ ἀσπίδι. cum Vulg.
- uerf. 12. ms. i. καὶ εἶναι ἐν σοφίᾳ. cum vulg.
- uerf. 15. mss. 2. ἵνα θηνησάν. χαρῶν ἔχητε. ms. i. ἵνα καὶ διατίθηται. χαρῶν ἔχητε.
- uerf. 16. scribendum in text. ut mss. 6. [διελθὲν εἰς μακεδονίαν] cum vulg.
- uerf. 17. mss. 2. τὸ πρὸς ὑμᾶς ἐστὶν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ. cum vulg.
- uerf. 18. ms. i. ὁ πρὸς ὑμᾶς εἶναι ἐστὶν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ.
- uerf. 20. ms. i. ἐν αὐτῷ εἶναι ἐστὶν καὶ ἐν τῷ αὐτῷ. cum vulg.

Cap. 2.

- uerf. 3. legendum in text. ut mss. 8. [ἵνα μὴ ἐλθὼν λύσω ἔχω ἀφ']
- uerf. 3. impressi, & vulg. legunt. [ἵνα μὴ ἐλθὼν λύσω ἐπὶ λύσει χαρῶν]
- uerf. 16. mss. 2. ἐν θανάτῳ καὶ ἐν ζωῇ. ms. i. ἐν ζωῇ καὶ ἐν ζωῇ.
- uerf. 17. legendum in text. ut mss. 5. [ἔ. γὰρ ἔσται, ὡς ἐπὶ πρὸς ὑμῶν] cum vulg.

Cap. 3.

- uerf. 1. mss. 2. πρὸς ὑμᾶς ἢ ἐκ ὑμῶν ἢ ἐκ τῶν ἄλλων. cum vulg.
- uerf. 4. ms. i. καὶ ἐκ τῶν ἄλλων ἢ ἐκ τῶν ἄλλων. cum vulg.
- uerf. 9. scribendum in text. ut mss. 6. [ἐκ τῶν ἄλλων ἢ ἐκ τῶν ἄλλων] cum Vulg.
- uerf. 14. ms. i. ἀχρι τοῦ σήμερον ἡμέρας εἰς αὐτῶν. cum Vulg.

Cap. 4.

- uerf. 6. legendum in text. ut mss. 6. [εἰκὼν τοῦ Θεοῦ. ἔ. γὰρ ἔσται τῶν]
- uerf. 10. mss. 2. τὸν νέκρωσαν τὸν ἐκ τῶν. cum Vulg.
- uerf. 14. ms. i. ὁ ἐγένετο ἐκ τῶν. cum Vulg.
- uerf. 14. scribendum in text. ut mss. 7. [διὰ τὸ ἐκ τῶν] cum vulg.
- uerf. 16. mss. 5. ἀλλ' ὁ ἐστὶν ἀνακατασκευάζων.

Cap. 5.

Cap. 5.

- uerf. 5. mss. 2. ο δους ημιν ⁂ . cum vulg.
- uerf. 10. legendum in textu, ut mss. 8. (ἑκάστος τὰ ἑαυτοῦ σώ-
- uerf. 10. ματος)
- uerf. 12. impressi, & vulg. lat. legunt, τὰ ἑαυτοῦ σώματα.
- uerf. 12. legendum in textu, ut mss. 8. (καυχώματος ὑμῶν ἡμῶν)
- uerf. 15. mss. 2. τῶ ὑμῶν πάντων δοποθανόντι . ms. i. τῶ ὑμῶν ὁσίων πάντων)
- uerf. 16. legendum in tex. ut mss. 8. (ἀλλὰ νῦν σὺ κέτι γνωσκο-
- uerf. 19. mss. 2. μῶν) cum vulg.
- uerf. 19. mss. 2. ὡς ὅτι ὁ Θεὸς ἦν .

Cap. 6.

- uerf. 1. mss. 2. (ὡς ἡμεῖς ἡμεῖς ἡμεῖς ἀκαλύμῳ . cum vulg.
- uerf. 11. ms. i. ἢ γὰρ καρδία ἡμῶν .
- uerf. 14. ms. i. ἢ τίς κοινωνία φωτὶ . cum vulg.

Cap. 7.

- uerf. 8. ms. i. ἀλλ' ἡμεῖς μετμελούμεν, βλέπω, ὅτι, &c.
- uerf. 11. scribendum in tex. ut mss. 7. (κατεργάσατο ὑμῖν)
- uerf. 11. ms. i. κατεργάσατο ἐν ὑμῖν . cum vulg.
- uerf. 11. mss. 2. ἀγνοῦσθε τὴν ἰσχυρίαν . cum vulg.
- uerf. 12. scribendum in tex. ut legunt mss. 7. ἢ ἀσθενῶν ὑμῶν τὴν
- uerf. 12. ἰσχυρίαν ὑμῶν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ . cum vulg.
- uerf. 12. ms. i. τὴν ἰσχυρίαν ὑμῶν πρὸς ἡμᾶς .
- uerf. 12. ms. i. τὴν ἀσθενῶν ὑμῶν τὴν ἰσχυρίαν ὑμῶν πρὸς ἡμᾶς .
- uerf. 14. mss. 2. ἐν ἀληθείᾳ ἐγενήθη .

Cap. 8.

- uerf. 4. mss. 3. non legunt (δεῖξάσθ' ἡμᾶς) cum vulg.
- uerf. 12. ms. 1. καθὼς ἐσὶ ἔχη, ὡς πρὸς ἡμᾶς . cum vulg.
- uerf. 18. scribendum in textu ut mss. 8. (ἢ ὁ ἕσται ἐν τῷ
- uerf. 19. ms. i. βίβλῳ)
- uerf. 21. ms. i. ἐν τῇ χάριτι πάντη τῇ .
- uerf. 21. ms. i. ἀπονομιζόμενοι γὰρ καλῶς . cum vulg.
- uerf. 22. ms. i. πεποιθήσθ' ἢ πολλῇ τῇ .
- uerf. 24. ms. i. ὑμῶν ὑμῶν, ἐνδείξασθε εἰς .

Cap. 9.

- uerf. 4. ms. i. non addit (τῆς καυχώσεως) cum vulg.
- uerf. 5. ms. i. τὴν ἀποστολήν ἡμῶν . cum vulg.

S s s

uerf. 10.

COLLATIONES N. T. GR.

uerf. 10. ms. i.

χορηγίῳ, καὶ πληθύνει τὸ σπέρμα υἱῶν, καὶ διζήσῃ.
cum vulg.

uerf. 15. ms. i.

χαίρει τῷ Θεῷ. cum vulg.

Cap. 10.

uerf. 7. ms. i.

εἰ ἕως δόξης περιθνήσκει.

ibidem ms. i.

πάλιν ἐφ' ἑαυτῶν. cum vulg.

uerf. 9.

legendum in textu ut mss. 7. (ἵνα μὴ δόξω)

uerf. 9. ms. i.

ἵνα ἵ μὴ δόξω. cum vulg.

Cap. 11.

uerf. 6. ms. i.

φαιτεροσάντες.

uerf. 13.

scribendum in tex. ut mss. 8. (ψευδοπροφῆται)

uerf. 31. mss. 3.

τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ. cum vulg.

uerf. 32. ms. i.

non addit, θελων. cum vulg.

Cap. 12.

uerf. 1. ms. i.

ὁ συμφύρομαι, ἐλάβομαι ἢ καὶ εἰς.

uerf. 11. ms. i.

non addit, καυχώμεθα. cum vulg.

uerf. 12.

scribendum in textu ut mss. 8. (κατὰ τὴν ἀλήθειαν)

uerf. 14. mss. 5.

ἰδοὺ τρεῖς ἐπίτιμους.

uerf. 14.

scribendum in textu ut mss. 8. (καὶ ἡ καταναρκήσῃ υἱῶν) cum vulg.

Cap. 13.

uerf. 1. mss. 4.

τρίτον ἐρχομαι πρὸς ὑμᾶς.

uerf. 2. ms. i.

καὶ ἀπὸν νῦν ταῖς κερηματοκρίσιν. cum vulg.

uerf. 4. ms. i.

καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀσθενῶμεν. cum vulg.

uerf. 4. ms. i.

non addit, εἰς ὑμᾶς.

uerf. 5. mss. 6.

εἰ μὴ ἡ ἀδύναμις.

uerf. 9. ms. i.

χαίρομεν γὰρ, ὅτι. cum vulg.

uerf. 11.

legendum in textu ut mss. 7. (ὅτι ὁ Θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ ἐρήνης)

EPISTOLA AD GALATAS.

Cap. 1.

uerf. 4.

scribendum in textu ut mss. 4. (ὡς τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν) cum vulg.

uerf. 9. mss. 6.

εἴ τις ὑμᾶς διαλεξίεσθαι.

uerf. 10. ms. i.

εἰ ἐπιανθρώποις ἤρεσται. cum vulg.

uerf. 11.

uerf. 11. ms. i. γνωρίζω γὰρ ὑμῖν . cum vulg.
 uerf. 15. ms. i. ἀδελφεοὶ ὁ ἀφορισμὸς με . cum Vulg.
 uerf. 17. ms. i. ἔδεν ἀπὸ λαθῶν εἰς ἱερ .
 uerf. 18. ms. i. ἰσορροπία Κηφᾶ .
 uerf. 21. ms. i. ὅτι ἦλθον εἰς τὰ κλίματα .

Cap. 2.

uerf. 6. scribendum in tex. ut mss. 8. (ἀνθρώπων ἔ λαμβάνει)
 cum vulg.
 uerf. 7. legendum in tex. ut mss. 8. (Γένηται ἡ ἐπιτομή)
 uerf. 10. legendum in tex. ut mss. 8. (μόνον τῶν πτωχῶν)
 uerf. 11. ms. 2. ὅτι δὲ ἦλθον Κηφᾶς .
 uerf. 13. ms. i. ἀπὸ τῶν λοιπῶν ἰσχυροί . cum vulg.
 uerf. 13. legendum in tex. ut mss. 8. (ὡς καὶ Βαρνάβας) cum vulg.
 uerf. 14. ms. i. εἰπον τῶ Κηφᾶ ἔμπεδοσαν . cum Vulg.
 uerf. 16. ms. i. εἰδοὺς ὅ , ὅτι ἔ δικαίωται . cum vulg.

Cap. 3.

uerf. 1. ms. 3. ἐβάσιλε τῆ ἀληθείᾳ μὴ .
 uerf. 11. scribendum in tex. ut mss. 8. (ὅτι δὲ ἐν νόμῳ ἔδεις)
 uerf. 12. ms. i. ἀπὸ ζήσεται . cum vulg.
 uerf. 15. legendum in tex. ut mss. 8. (ἀδελφοί καὶ ἀνθρώπων λέγω)
 cum vulg.
 uerf. 16. legendum in textu , ut mss. 7. (ἔ λέγει , καὶ τοῖς σπέρ-
 μασιν) cum vulg.
 uerf. 16. legendum in tex. ut mss. 8. (καὶ τῶ σπέρματι σου , ὅς)
 cum vulg.
 uerf. 17. ms. 2. non addunt , εἰς Χριστὸν . cum vulg.
 uerf. 19. ms. i. χάριν ἐπέθη . cum vulg.
 uerf. 21. ms. i. legendum in textu ut mss. 7. (ἔντος αὐτοῦ ἐκ νόμου ἦν)
 cum vulg.
 uerf. 22. legendum in textu , ut mss. 8. (ἡ γραφή τὰ πάντα)
 uerf. 23. legendum in textu ut mss. 8. (πρὸ τῆ ἔλθει τῶ)
 cum vulg.
 uerf. 26. legendum in tex. ut mss. 8. (πάντες γὰρ ὑμεῖς) cum vulg.
 uerf. 29. legendum in tex. ut mss. 8. (εἰ ὅ ὑμεῖς Χριστῶ) cum vulg.

Cap. 4.

uerf. 4. corrigendum in tex. mendum Regiæ , & scribendum,
 ut mss. 8. (γενόμενον ὑπὸ νόμον) cum vulg.
 uerf. 6. scribendum in tex. ut mss. 7. (ὅτι δὲ εἰς ὑμῶν) cum vulg.
 uerf. 7. ms. i. καὶ κληρονόμους ἔσθε . cum vulg.

uerf. 14. ms. i.
uerf. 15. ms. i.
uerf. 17.
uerf. 23.
uerf. 24.

καὶ ὁ πειρασμὸν ὑμῶν ἐν τῇ σαρκί μου. cum vulg.
πῶ οὖν ἦν. cum vulg.
scribendum in tex. ut mss. 8. [ἵνα αὐτοὺς ζήλῃτε]
scribendum in tex. ut mss. 8. [ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ] cum vulg.
scribendum in tex. ut mss. 8. [αὐτῶν κατ' εἶσι δύο δια-

uerf. 25. mss. 3.
uerf. 26. ms. i.

θήκαι]
ὁ ἄγγελος ἀγαρ σινᾶ.
μήτηρ ὑμῶν. cum vulg.

Cap. 5.

uerf. 3.

scribendum in textu, ut mss. 6. [ὁ νόμος ποιῶν]
cum vulg.

uerf. 3. ms. i.
uerf. 14.
uerf. 18.

ὁ νόμος πληροῦσαι.
scribendum in tex. ut mss. 5. [ὡς σεαυτὸν] cum Vulg.
legendum in tex. ut mss. 8. [ὅθεν ἐστὶ ὑπὸ νόμου]
cum Vulg.

uerf. 21.
uerf. 26. mss. 3.

legendum in tex. ut mss. 8. [ἀπερλέγω ὑμῖν] cum Vulg.
απεκαλύφθη. cum Vulg.

Cap. 6.

uerf. 1.

scribendum in textu, ut mss. 8. [ἐὰν καὶ ἀποληθῆ]
cum vulg.

uerf. 2. ms. i.

ἀναπληρώσῃτε. cum vulg.

EPISTOLA AD EPHESIOS.

Cap. 1.

uerf. 1. ms. i.
uerf. 6. ms. i.
uerf. 20. mss. 2.
ms. i.

τοῖς ἀγίοις πάνσι τοῖς, cum Vulg.
ἵς ἐχαρίτωσεν.
καὶ καθάρσας ἐν δεξιᾷ αὐτοῦ ἐν τοῖς ὕδασι.
καὶ καθάρσας αὐτοὺς ἐν δεξιᾷ ἐαυτοῦ ἐν τοῖς ἕπερ.

Cap. 2.

uerf. 1. mss. 2.
uerf. 12. ms. i.
uerf. 17. ms. i.
uerf. 19. ms. i.
uerf. 21.

τοῖς ὀφθαλμοῖς καὶ τοῖς ὀσφυσίαις.
καὶ ἔθεντο τῷ ἐπαγγελίῳ τῆς ἀγαθῆς, ἐλπίδα.
καὶ εἰρήνην τοῖς ἁγίοις, cum Vulg.
ἀλλ' ἐστὶ συμπόλιται τῶν. cum vulg.
scribendum in tex. ut mss. 8. [ἐν ᾧ πάντα οικοδομή]

Cap. 3.

uerf. 1.

scribendum in tex. ut mss. 8. [ὡς ὑμῶν τῶν πνεύματων]
uerf. 6.

- uerf. 6. scribendum in tex. ut mss. 6. [ἐν πνεύματι. ἔ?] πα.]
 cum Vulg.
 uerf. 7. ms. i. ἔ ἐγενόμην ἐγὼ διὰ κ.
 uerf. 8. scribendum in tex. ut mss. 8. (πάντων ἀγίων ἐδόθη)
 cum vulg.
 uerf. 15. mss. 2. ἐν ἕρανῳ καὶ ὅτι .
 uerf. 19. ms. i. ἵνα πληρωθῇ πᾶν τὸ πλήρωμα .
 uerf. 21. mss. 2. καὶ ἐν χριστῷ Ἰησῷ . cum vulg.

Cap. 4.

- uerf. 4. mss. 2. καθὼς ἐκλήθητε . cum vulg.
 uerf. 6. ms. i. καὶ διὰ πάντων ἐν πᾶσιν , ἐν ᾧ .
 uerf. 7. mss. 3. ἐδόθη χάρις .
 uerf. 27. scribendum in tex. ut mss. 8. (μηδὲ δίδωτε)
 uerf. 28. scribendum in textu ut mss. 7. (ὁ ἀγαθὸν παῖς χερσίν .
 uerf. 28. ms. i. τὸ ἀγαθὸν παῖς ἰδίας χερσίν .
 uerf. 32. scribendum in tex. ut mss. 8. (καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν χρι-
 στῷ ἐχαρίσατο ἡμῖν) cum vulg.

Cap. 5.

- uerf. 5. corrigendum in tex. ex mss. 3. cum vulg. (τῷ γὰρ ἴσα
 γνώσκοντες)
 uerf. 5. mss. 3. ὁ ὅστις εἰδὼς λατρεύει . cum vulg.
 uerf. 9. ms. i. ὁ γὰρ καρπὸς τῆς φωτὸς . cum vulg.
 uerf. 15. mss. 2. βλέπετε αὐτὸν ἀκριβῶς καθὼς ᾤπισατέτε .
 uerf. 23. ms. i. τῆς ἐκκλησίαν , αὐτὸς , Σωτὴρ τῆς σώματος . cum vulg.
 uerf. 28. ms. i. ἵνα ὁ φάλαξ καὶ ὁ ὄψαλ . cum vulg.
 uerf. 29. mss. 2. καθὼς καὶ ὁ Χριστὸς τῷ . cum vulg.

Cap. 6.

- uerf. 2. ms. i. καὶ τῷ μητρί . cum vulg.
 uerf. 9. legatur in textu , ut mss. 7. (ἔτι καὶ ὑμῶν ἀποδὸν ὁ Κύ-
 ριος)
 uerf. 9. ms. i. ἔτι καὶ ὑμῶν καὶ ἀποδὸν ὁ Κύριος . cum vulg.
 uerf. 16. ms. 2. ἐν πᾶσι ἀναλαβόντες . cum vulg.

EPISTOLA AD PHILIPPENSES.

Cap. 1.

- uerf. 8. mss. 2. μαρτυρὸς γὰρ μοι ὅστις ὁ . cum vulg.
 uerf. 11. ms. i. δικαιοσύνης διὰ Ἰησῷ Χριστῷ . cum vulg.

uerf. 14.

- uerf. 14. mss. 4. ἀφ' ὧς. (Ϟ) λόγον λαλῶν.
 uerf. 23. ms. i. πολλῶν γὰρ κρείσσον. (ω) ms. i. πολλῶν γὰρ μᾶλλον κρείσσον. (ω)
 uerf. 26. ms. 2. ὑμῶν ἐπισημῶν ἐν.

Cap. 2.

- uerf. 4. ms. i. ἕκαστος σκοποῦντος, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ ἑτέρων.
 uerf. 5. ms. i. φρονεῖτε ἐν ὑμῖν. cum vulg.
 uerf. 12. scribendum in tex. ut mss. 8. (ὑποκούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ
 παρρησίᾳ μὲν μόνον. (ω), ἀλλὰ νῦν πολλῶν μᾶλλον) cū vulg.
 uerf. 14. scribendum in tex. ut mss. 8. (χωρὶς γρηγορημάτων καὶ δια-
 λογισμάτων) cum vulg.
 uerf. 19. scribendum in tex. ut mss. 8. (ἵνα καὶ γὰρ ἀψυχῶν)
 cum vulg.
 uerf. 26. mss. 3. πάντας ὑμᾶς ἰδεῖν.

Cap. 3.

- uerf. 3. ms. i. (Ϟ) πνεύματι Θεῶν λατρεύοντες. cum vulg.
 uerf. 11. mss. 2. εἰ τὴν ἐξανάστασιν τὴν ἐκ νεκρῶν. cum vulg.
 uerf. 12. scribendum in tex. ut mss. 7. (ὑπὸ τῷ Χριστῷ Ἰησοῦ)
 cum vulg.
 uerf. 13. mss. 5. ἔγω γινώσκω καὶ περὶ.

Cap. 4.

- uerf. 3. scribendum in textu, ut mss. 8. (καὶ ἐρωτᾷ καὶ σέ)
 cum vulg.
 uerf. 13. ms. i. ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι με. πλὴν. cum vulg.
 uerf. 23. mss. i. Χριστῷ μὲν τῷ πνεύματι ὑμῶν. ἀμήν. cum vulg.

EPISTOLA AD COLOSSENSES.

Cap. 1.

- uerf. 2. mss. 4. τοῖς ἐν Κολοσσαῖς.
 uerf. 7. scribendum in tex. ut mss. 7. (καθὼς ἐ ἐμάθετε)
 uerf. 7. ms. i. καθὼς ἐμάθετε.
 uerf. 10. mss. 5. τῇ ἐπιγνώσει τῷ Θεῷ.
 uerf. 12. ms. i. τῷ καλέσαντι ἡμᾶς. ms. i. τῷ καλέσαντι καὶ ἰκανώσαντι.
 uerf. 14. scribendum in tex. ut mss. 8. (τὴν ἀπολύτωσην διὰ τῆς
 αἱματός αὐτοῦ, τὴν ἀφεσιν) cum Vulg.
 uerf. 15. ms. i. πρωτότοκος (Ϟ) τῆς κτίσεως.
 uerf. 18. scribendum in tex. ut mss. 8. (καὶ αὐτὸς ὄντιν ἡ κεφαλὴ)
 uerf. 20.

- verf. 20. scribendum in textu, ut mss. 8. (ἄποκαταλλάξαι πάντα)
- verf. 26. ms. 2. γινώσκοντες ἃ ἴδον ἐφανερώθη.
- verf. 27. corrigendum in tex. Reg. mendum, & legendum (τῷ μυστηρίῳ τῆς γῆς) ut mss. 8.
- verf. 28. scribendum in tex. ut mss. 8. (καὶ διδάσκοντες πάντα ἄνθρωπον ἐν πάσει σοφία, ἵνα ᾠδαίσωμεν πάντα ἄνθρωπον τέλει ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ) cum vulg.

Cap. 2.

- verf. 2. ms. i. συμβιβασθέντες. cum Vulg.
- bidem ms. i. τῷ Θεῷ καὶ πατρὶς τῷ Χριστῷ.
- verf. 11. ms. i. ἐν τῇ ἀπεκάλυψι τῷ σώματι τῷ σαρκώτι. cum vulg.
- verf. 13. ms. i. συνεζωπησάμενοι ἀλλήλοις. cum vulg.
- verf. 15. ms. i. θριαμβούλας ἄντας ἐν.
- verf. 21. scribendum in tex. ut mss. 8. (μὴ ἀψή, μηδὲ γυμνή, μηδὲ θίγης) cum vulg.

Cap. 3.

- verf. 13. ms. i. καὶ ὁ Κύριος ἔχαριτά. cum vulg.
- verf. 15. ms. i. καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Χριστοῦ. cum vulg.
- verf. 16. ms. i. ἐν τοῖς καρδίαις ὑμῶν τῷ Θεῷ. cum vulg.
- verf. 18. mss. 6. τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι.
- verf. 21. ms. i. Ὁ πατέρας μὴ παροργίζετε.
- verf. 24. scribendum in tex. ut mss. 8. (εἰδοὺς, ὅτι ἀπὸ Κυρίου) cum vulg.
- verf. 24. mss. 5. ἤψαθε τὴν ἀγαπῶν.

Cap. 4.

- verf. 1. ms. i. Κύριος ἐν ἕσπερι. cum vulg.
- verf. 3. scribendum in textu, ut mss. 8. (ἀνοεξή ἡμῶν θύσαν) cum vulg.
- verf. 12. ms. i. τέλει καὶ πεπληροφημένοι.

EPIST. AD THESSALONICENSIS I.

Cap. 1.

- verf. 7. ms. i. ὑπομονὴν πάντων. cum vulg.
- verf. 7. scribendum in textu, ut mss. 5. (καὶ ἐν τῇ ἀχαΐα) cum vulg.

Cap. 2.

Cap. 2.

- uerf. 8. scribendum in tex. ut mss. 5. (ἀγαπητοὶ ἡμῖν) cum vulg.
 uerf. 12. mss. 3. εἰς τὸ πατέρα ὑμῶν.
 uerf. 15. ms. 1. ἀνθρώποις ἐναντιωμένων. cum vulg.
 uerf. 20. scribendum in tex. ut mss. 8. (ἢ δόξα ἡμῶν καὶ ἡ χάρις)

Cap. 3.

- uerf. 3. ms. 1. τῷ μηδὲνα σήμερον. cum vulg.

Cap. 4.

- uerf. 1. mss. 2. ἵνα καθὼς παρελάβετε, δεξ. θεωρήσετε μάλλον.
 uerf. 9. ms. 1. ἢ χεῖρας ἐχούτων γράφειν. cum Vulg.
 uerf. 11. mss. 2. ταῖς χερσὶν ὑμῶν. cum Vulg.
 uerf. 13. mss. 2. καὶ τῆς κοίτης ὑμῶν.
 uerf. 18. ms. 1. ἐν τοῖς λόγοις ταῖς πνεύματι.

Cap. 5.

- uerf. 5. mss. 2. πάντες γὰρ ὑμεῖς υἱοὶ φωτός. cum Vulg.
 uerf. 15. ms. 1. διώκετε εἰς ἀλλήλους καὶ εἰς. cum vulg.
 uerf. 21. scribendum in tex. ut mss. 5. (πάντα ὃ δειμάξετε)
 cum Vulg.
 uerf. 24. scribendum in textu, ut mss. 7. (ὅς καὶ ποιήσῃ ἀδελφοὶ ἀποστρέψαθε) cum Vulg.

EPIS T. AD THESSALONICENSES

Secunda.

Cap. 1.

- uerf. 8. ms. 1. ἐν φλογὶ πυρός. cum Vulg.

Cap. 2.

- uerf. 2. mss. 2. ἡ ἡμέρα τῆς Κυρίας. cum Vulg.
 uerf. 4. mss. 3. τῆς Θεῶν καθίσταται.
 uerf. 16. scribendum in textu, ut mss. 8. (καὶ δοὺς τὴν ἀκλήστον αἰωνίαν] cum Vulg.

Cap. 3.

- uerf. 4. ms. 1. καὶ ἐποιήσατε καὶ ποιήσετε.

EPI-

EPISTOLA AD TIMOTHEVM

Prima.

Cap. 1.

- uerf. 1. mss. 3. κατ' ὀπίσταν Θεῶν Σωτῆρ^Θ ἡμῶν, καὶ Κυρίῳ Ιη^Ϟ Χρισ^Ϟ.
 mss. 2. κατ' ὀπίσταν τῶν Σωτῆρ^Θ ἡμῶν Θεῶν καὶ.
 uerf. 2. mss. 2. ἀπὸ Θεῶν πατρὸς, καὶ Χρισ^Ϟ Ιη^Ϟ τῶν. cum vulg.
 uerf. 9. scribendum tex. ut mss. 6. (πατρὸς καὶ μητρὸς)
 uerf. 12. scribendum in tex. ut mss. 7. (τῶν ἐδυναμώσαντι με
 Χρισ^Ϟ Ιη^Ϟ) cum Vulg.
 uerf. 16. scribendum in tex. ut mss. 7.) πρώτῳ ἐνδείξασθαι.
 cum Vulg.

Cap. 2.

- uerf. 5. scribendum in tex. ut mss. 4. (ἀνδρῶν Χρισ^Ϟ Ιη^Ϟ)
 cum vulg.
 uerf. 9. scribendum in tex. ut mss. 7. (μὴ ἐν πλέγμασι, ἢ χρο^Ϟ
 ῶ) cum vulg.

Cap. 3.

- uerf. 12. mss. i. τέκνων καλῶν.

Cap. 4.

- uerf. 6. mss. i. καὶ τῇ καλῇ διδασκαλίᾳ, ἢ. cum vulg.
 uerf. 16. mss. i. ἀσχετοῦ σταντῶ καὶ τῇ. cum vulg.

Cap. 5.

- uerf. 4. scribendum in tex. ut mss. 5. (τῶν γὰρ ἐστὶν ἀποδοκτὸν)
 cum vulg.
 uerf. 14. scribendum in tex. ut mss. 6. (βέλομαι δὲ νεωτέρας
 γαμῶν)
 uerf. 14. mss. 2. βέλομαι αὖ νεωτέρας. cum vulg.

Cap. 6.

- uerf. 12. mss. 3. εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης, καὶ
 uerf. 16. scribendum in textu, ut mss. 7. (ὡς ἡμῶν καὶ κατ^Θ)
 cum vulg.

EPISTOLA AD TIMOTHEVM Secunda.

Cap. 1.

uerf. 4. scribendum in tex. ut m. ss. 6. [ἵνα χάρις πληρωθῶ]

Cap. 2.

uerf. 14. ms. i. ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ.

Cap. 3.

uerf. 9. scribendum in textu, ut mss. 6. (ἄλλ' ἔσονται πληροὶ) cum vulg.

uerf. 14. mss. 2. ἐν οἷς ἔμαθες καὶ οἷς ἠπιστεύθης. cum vulg.

uerf. 16. ms. i. θεοπνευστος ἐστὶν ὠφελιμὸς. cum vulg.

uerf. 17. scribendum in tex. ut mss. 5. (ἄξιοσμένον) cum vulg.

Cap. 4.

uerf. 13. mss. 2. μάλιστα ἢ τὰς μεμβράνας. cum vulg.

uerf. 19. scribendum in tex. ut mss. 5. [ἑώρασαν καὶ ἀκούσαν] cum vulg.

EPISTOLA AD TITVM.

Cap. 1.

uerf. 10. mss. 2. εἰσι γὰρ πολλοὶ ἀνοπότακτοι.

EPISTOLA AD PHILEMONEM.

Cap. 1.

uerf. 6. mss. 5. ἐν ἠπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ.

uerf. 7. scribendum in textu ut mss. 7. (χάριν γὰρ ἔχομεν)

uerf. 7. ms. i. χάριν γὰρ ἔχομεν. cum vulg.

uerf. 11. ms. i. νυνὶ καὶ σοὶ καὶ ἐμοὶ εὐχεσθαι. cum vulg.

uerf. 23. scribendum in tex. ut mss. 6. (ὁ συναρχμαλωτὸς μὲ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ) cum vulg.

EPISTOLA AD HEBRAEOS.

Cap. 1.

- uerf. 2. scribendum in tex. ut mss. 7. [ἐπὶ ἑξαέτη τῶν ἡμερῶν]
cum vulg.
- uerf. 3. scribendum in tex. ut mss. 8. [ἐν δόξῃ τῆς μεγαλοσύνης]
cum vulg.

Cap. 2.

- uerf. 7. in mss. 7. defunt hæc verba (καὶ κατέστησεν αὐτὸν ἐπὶ τοῖς ἔργοις τῶν χειρῶν σου .

Cap. 3.

- uerf. 10. scribendum in tex. ut mss. 8. (καὶ εἶπε ὁ θεὸς)

Cap. 4.

- uerf. 2. scribendum in tex. ut mss. 8. (καθάπερ κἀκείνοι) cū vulg.
- uerf. 7. mss. 2. καθὼς παρεθήκατε , σήμερον εἰπὴν .
- uerf. 8. corrigendum in tex. ut legunt mss. 8. (μὴ θεώτα ἡμέρας) cum vulg.

Cap. 5.

- uerf. 4. mss. 4. ἀλλ' ὁ καλούμενος ὑπὸ τῶν θεῶν . cum Vulg.
- uerf. 12. ms. 1. γάλακτος , ἔστρεψεν ἑσθῆος . cum vulg.

Cap. 6.

- uerf. 7. mss. 2. ὅτι ἐπὶ αὐτὴν πολλὰ κίς .

Cap. 7.

- uerf. 1. apponendus articulus in tex. ut mss. 8. (τῶν θεῶν τῶν ὑψίστων)
- uerf. 17. mss. 2. μαρτυρεῖται καὶ .
- uerf. 25. legendum in tex. ut mss. 8. (εἰς τὸ ἐκφυγεῖν ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ)
- uerf. 27. ms. 1. εἰ αὐτὸν παρεσενέγκας .

Cap. 8.

- uerf. 6. scribendum in tex. ut mss. 7. (πέποιθε λειτουργίας , ὅτι καὶ κρέσσον) cum vulg.

I t t 2

uerf. 11.

uerf. 11.

scribendum in tex. ut legunt mss. 5. (ἐκάσος $\text{\textcircled{B}}$ πλη-σι $\text{\textcircled{A}}$ αὐτῶν, καὶ ἐκάσος) cum vulg.

uerf. 12. ms. 1.

καὶ τῶν ἀμαρτησίων ἀποδόντες μὴ μνησθῶν ἔτι. cum vulg.

Cap. 9.

uerf. 1. mss. 2.

εἶχε μὲν οὖν ἡ πρώτη σιλωή.

mss. 2.

εἶχε μὲν οὖν ἡ πρώτη δικαιοσύματα.

mss. 1.

εἶχε μὲν οὖν ἡ πρώτη ἀγαθή.

uerf. 8.

emendandum in tex. & legendum (μῆτις πεφανερῶν)

ut mss. 8.

uerf. 9.

scribendum in tex. ut mss. 8. (εἰς $\text{\textcircled{B}}$ καρὸν $\text{\textcircled{B}}$ ἐπι-

κότα] cum Vulg.

uerf. 11. ms. 1.

τῶν γενομένων ἀγαθῶν.

uerf. 14. mss. 4.

ὅς ἀπὸ πλούματ' ἀγία. cum vulg.

uerf. 19.

corrigendum in tex. cū artic. (παντὶ τῷ λαῷ) ut mss. 8.

uerf. 25. mss. 2.

εἰς τὰ ἀγία τῶν ἀγίων κατ' ἐνιαυτῶν.

uerf. 28. mss. 2.

ἀποκλιθεὶς ἀποδοῦναι ἀπὸ πίστεως εἰς Σωτηρίαν.

Cap. 10.

uerf. 2. ms. 1.

ἐπεὶ καὶ ἐπαύσατο.

uerf. 9.

scribendum in tex. ut mss. 7. (τῆ ποιῆσαι ὁ Θεὸς ὁ ἴδιος
μασ. ἀναρῶν ὁ) cum Vulg.

uerf. 10. ms. 1.

ἐσμέν δὲ τῶν πεσοφῶν. cum Vulg.

uerf. 17. mss. 3.

ὑπερῶν λέγει. καὶ τῶν ἀμαρτησίων, καὶ τῶν.

uerf. 18.

scribendum in tex. ut mss. 8. [ὅτι δὲ ἀφῆκε τῶν]
cum vulg.

uerf. 23. ms. 1.

τῆς πίστεως ἀκλινη.

uerf. 25. ms. 1.

τὴν συναγωγὴν ἑαυτῶν. cum Vulg.

uerf. 34. mss. 3.

ὅτι ἑαυτοῖς κρείττονα.

uerf. 39.

scribendum in tex. ut mss. 8. [εἰς πεποιθήσιν ψυχῆς]
cum vulg.

Cap. 11.

uerf. 4. ms. 1.

ἔτι λαλεῖ. cum vulg.

uerf. 5.

scribendum in tex. ut mss. 8. [διότι μετήκεν]

uerf. 8.

scribendum in tex. ut mss. 8. [ἔλαθεν εἰς $\text{\textcircled{B}}$ τόπον]
cum vulg.

uerf. 9.

scribendum in tex. ut mss. 8. [πίσει παρῶν $\text{\textcircled{C}}$ εἰς
γῆν τῶν] cum Vulg.

uerf. 17. mss. 6.

καὶ αὐτὴ σάρξ διδάσκει εἰς.

uerf. 29. ms. 1.

 $\text{\textcircled{A}}$ ἀγύπτιοι κατεποντίσθησαν.

uerf. 39. ms. 1.

τὰς ἐπαγγελίας.

Cap. 12.

Cap. 12.

- uerf. 1. scribendū in tex. ut mss. 8. (ἡμεῖς τὸ ἀναλογίσασθαι τὸν ἁμαρτίαν)
- uerf. 2. ms. i. ἐν δεξιᾷ τε καὶ ἐξ ἄριστερος.
- uerf. 3. scribendum in tex. ut mss. 8. (ἀναλογίσασθε γὰρ ἑαυτοὺς)
cum vulg.
- uerf. 7. mss. 2. εἰς παιδείαν ὑπομιμνήστε.
- uerf. 13. legendum in tex. ut mss. 8. (καὶ προσχιασθῆτε οὐρανοῦ) cum vulg.
- uerf. 18. ms. i. ἡμεῖς γνόφω, ἡμεῖς ζέφω, ἡμεῖς θυέλλη.
- uerf. 25. mss. 3. ὁμοῦ ἀπὸ ἑβραίων διποσφρομόμυθοι. cum Vulg.

Cap. 13.

- uerf. 9. scribendum in tex. ut mss. 7. (μὴ ὁμοφύροισθε) cum vulg.
- uerf. 12. ms. i. ἐξω τὸ πόλεως ἔπαυσε.
- uerf. 14. corrigendum in tex. iuxta mss. 8. (ἀλλὰ τίλὸν μέλλουσιν
ὁμοφύροισθαι) cum vulg.
- uerf. 21. addendum in tex. ut legunt mss. 7. (εἰς τὸς αἰώνους τῶν
αἰώνων. ἀμὲν. cum vulg.

IACOBI EPISTOLA

Catholica.

Cap. 1.

- uerf. 3. ms. i. τὸ δοκίμιον ὑμῶν καταγράφεται.
- uerf. 18. ms. i. ἀπὸ ἀρχῆς ἡμεῖς αὐτὸ κηρύσσομεν.
- uerf. 19. mss. 2. ἴτε ἀδελφοί μου ἀγαπᾶτε. cum vulg.
- ibidem ms. i. ἔσω ἡμεῖς ἀνθρώπων. cum vulg.
- uerf. 21. scribendum in textu, ut mss. 7. (ἐν τῷ αὐτῷ)
- uerf. 23. mss. 4. ἀκροατὴς νόμος ἐστίν.
- uerf. 25. ms. i. ἡμεῖς ὁμοφύροισθαι, ὅτι ἀκροατὴς.
- uerf. 26. mss. 2. ἡμεῖς ἔτι, μὴ χαλιναγῶ. cum vulg.

Cap. 2.

- uerf. 4. scribendum in tex. ut mss. 6. (καὶ διεκρίθητε ἐν ἑαυτοῖς)
cum vulg.
- uerf. 10. mss. i. ὁμοῦ τὸ νόμον τελέσητε.
- uerf. 13. mss. 4. ἔλεος κρίσεως.
ms. i. κατακαυχᾶσθε δὲ ἑαυτοὺς. cum vulg.
- uerf. 18. ms. i. δεῖξέ μοι τίλὸν πῶς χωρὶς τῶν ἔργων, καὶ γὰρ δεῖξέ μοι
τῶν ἔργων μὴ τίλὸν πῶς. cum vulg.
- uerf. 24. mss. 2. ἔραστε, ὅτι ἔξ. cum vulg.

Cap. 3.

Cap. 3.

- uerf. 2. mss. 3. *δυναμῶν* *Ⓞ* χαλιναγ.
 uerf. 5. ms. i. *ἰδὸν ἡλικί* *Ⓞ* πύρ . cum vulg.
 uerf. 6. mss. 2. *τὴ ἀδικίας . ἢ γλώσσα καθίστα* *Ⓞ* . cum vulg.
 uerf. 10. *scribendum in tex. ut mss. 7. (ἔχρη ἀδελφοί μου ὡς*
cum vulg.
- uerf. 12. mss. 3. *ἔπος ἔδὲ μία πηγὴ .*
 uerf. 13. *legendum in tex. ut mss. 5. (τίς σοφός ἡσὶ ἐπισήμων ἐν*
ὑμῖν ;) cum vulg.
- uerf. 17. *scribendum in textu, ut mss. 6. (ἐλέγξ ἡσὶ καρπῶν ἀγα-*
θῶν) cum vulg.
- uerf. 18. *scribendum in textu ut mss. 8. (καρπὸς τῆ δικαιοσύνης)*

Cap. 4.

- uerf. 6. *scribendum in tex. ut mss. 8. (ὁ Θεὸς ὑψιφάνους ἀν-*
τιλάσσει *Ⓞ*) cum vulg.
- uerf. 11. mss. 2. *ἀδελφῶν , ἢ κρίνων . cum vulg.*
- uerf. 12. mss. 4. *ὁ νομοθέτης ἡσὶ κριτὴς ὁ δυναμ . cum vulg.*
- ibidem mss. 2. *τίς εἶ ὁ κρίνων τὴ πλησίον ; cum Vulg.*
- uerf. 13. mss. 2. *σήμερον* *Ⓞ* ἢ *ἀυρι* *Ⓞ* . cum vulg.
- uerf. 14. mss. 4. *ἀτμῖς γὰρ ἔστιν ἡσὶ ὀλίγον φαινομένη .*
- ibidem ms. i. *ἔπειτα τῆ ἀφανίζομένη . ms. i. ἔπειτα τῆ ἔφανιζ .*

Cap. 5.

- uerf. 4. *scribendum in textu ut mss. 8. (πᾶς χώρας ὑμῶν , ἀπει-*
σερημῶν *Ⓞ*)
- uerf. 5. ms. i. *ἔσθε φατε πᾶς σάρκας ὑμῶν .*
- ibidem ms. i. *ὑμῶν ἐν ἡμέραι σφραγῆς . cum vulg.*
- uerf. 10. *scribendum in tex. ut mss. 5. (ἀδελφοί τῆς κακοπαθείας)*
- ibidem *scribendum in tex. ut mss. 5. (ἐν τῷ ὀνόματι Κυρίου) cū vulg.*
- uerf. 14. *scribendum in tex. ut mss. 8. (προσκαλεσάτω τῆς)*
- uerf. 15. ms. i. *ἀφελήσον* *Ⓞ* *ἀπὸς* *Ⓞ* . cum vulg.
- uerf. 19. mss. 2. *ἀδελφοί μου , εἰ αὐτῶν . cum Vulg.*
- uerf. 20. mss. 2. *σώσῃ τὴν ψυχὴν αὐτῶν ἐκ θανάτου .*

PETRI APOSTOLI
 Catholica prima.

Cap. 1.

- uerf. 11. *scribendum in tex. ut mss. 8. (προσμαρτυρήσω* *Ⓞ*)
- uerf. 12. mss. 2. *ὑμᾶς πνεύματι ἀγίῳ . cum vulg.*

uerf. 16.

- uerf. 16. scribendum in textu, ut mss. 7. (ἀγιοι γίνεσθε)
 uerf. 16. ms. i. ἀγιοι ἔσοσθε, ὅτι. cum vulg.
 uerf. 22. mss. 2. τὴ ἀληθείας εἰς φιλαδελφίαν.
 uerf. 24. mss. 2. δόξα αὐτῷ ὡς ἀρχῆ. cum vulg.

Cap. 2.

- uerf. 2. scribendum in tex. ut mss. 7. (ἀνεζητήτε εἰς Σωτηρίαν)
 cum vulg.
 uerf. 5. mss. 5. εἰς ἱεράτευμα ἁγίων.
 uerf. 6. scribendum in tex. ut mss. 5. (διότι ᾤχεσθαι ἢ γραφή)
 cum vulg.
 uerf. 8. ms. i. ἀπσοῦτες, εἰς ὃ καὶ. cum vulg.
 uerf. 9. mss. 2. παῖς ἀρετῆς ἐξαγγέλλητε. cum vulg.
 uerf. 12. scribendum in tex. ut mss. 8. (ἐν ᾧ καταλαλῶσιν.
 cum vulg.
 uerf. 16. scribendum in textu, ut mss. 8. (ἄλλ' ὡς δοῦλοι Θεοῦ)
 uerf. 17. scribendum in textu, ut mss. 8. (τὴν ἀδελφότητα ἀγα-
 πήσατε)
 uerf. 19. ms. i. τῷ γὰρ χάρις ᾤχεσθαι Θεῷ.
 ibidem ms. i. εἰ δὲ Ἰουδαίῳ ἀγαθὴν ἰσοφ.
 uerf. 21. mss. 5. εἰς τῷ γὰρ καὶ ἐκλήθητε.
 uerf. 24. mss. 2. ὅτι τῷ μὴ ὡς ἰσότη. cum vulg.

Cap. 3.

- uerf. 6. ms. i. ἰσοφίαν τῷ Ἀβραάμ. cum vulg.
 uerf. 7. scribendum in tex. ut mss. 6. (χάριτος ζωῆς) cum vulg.
 ibidem scribendum in textu ut mss. 5. (εἰς Θεοῦ ἐγκόπιαν)
 cum Vulg.
 uerf. 9. ms. i. ἵνα ἀπολάβῃς κληρονομίαν.
 uerf. 16. ms. i. ἀλλὰ μὴ ᾤχεσθαι φόβου. cum vulg.
 ibidem mss. 2. τῇ ἀγαθῇ ἐν Χριστῷ ἀναστροφῇ.
 uerf. 21. scribendum in tex. ut mss. 8. (ὅτι ἀντιπῶν) cum vulg.
 uerf. 21. ms. i. δι' ἡμῶν καὶ ὑμῶν ἀντιπῶν νῦν σὺ βίβλησιν.

Cap. 4.

- uerf. 1. scribendum in textu ut mss. 6. (ὅτι ὁ πατρὶς σαρκί)
 uerf. 1. mss. 2. ὅτι ὁ πατρὶς ἐν σαρκί. cum vulg.
 ibidem ms. i. πέπαισιν ἀμαρτίας.
 uerf. 3. mss. 3. ἀρκέτος γὰρ ὁ παρεληλυθώς. cum vulg.
 uerf. 9. ms. i. καὶ ἀνθρώπων σαρκί.
 uerf. 8. scribendum in tex. ut mss. 8. (καλύπτει πληθεῖς) cum vulg.
 uerf. 11. legendum in textu ut mss. 6. (ἵνα χορηγήσῃ Θεός) cum vulg.
 uerf. 14.

- uerf. 14. mss. 2. ὅτι ὁ τῆς δόξης καὶ δυνάμεως . καὶ τὸ τῷ Θεῷ πνεῦμα ἐφ'
 ὑμᾶς ἀναπαύει .) . cum vulg.
 uerf. 16. mss. 2. Θεὸν ἐν τῷ ὀνόματι τῷ . cum vulg.
 uerf. 19. ms. i. ἐν ἀγαθοποιίαις . cum vulg.

Cap. 5.

- uerf. 5. ms. i. ἀλλήλοις τὴν παπεινοφροσύνην . cum vulg.
 uerf. 5. legendum in tex. ut mss. 8. (ἐγκομβώσασθε)
 uerf. 8. scribendum ut mss. 5. in tex. (ἐπὶ ὁ ἀντίδικος ὑμῶν)
 cum vulg.
 uerf. 8. mss. 4. πρὸς ἐρχέτω ζητῶν . cum vulg.
 ibidem mss. 4. ἵνα καταπαύσῃ .
 uerf. 12. mss. 2. εἰς ἣν σῆτε .
 uerf. 14. ms. i. ἐν φιλήματι ἀγίῳ . cum vulg.

PETRI APOSTOLI EPISTOLA
 Secunda.

Cap. 1.

- uerf. 1. mss. 5. Συμεὼν Πέτρος .
 uerf. 5. mss. 4. καὶ αὐτὸ δὲ τῷ .
 uerf. 10. ms. i. καρδιάσατε , ἵνα διὰ τῶν καλῶν ἔργων βεβαίαν ὑμῶν τὴν .
 cum vulg.
 uerf. 11. scribendum in tex. ut mss. 5. (τῷ Κυρίῳ ἡμῶν ὁ Σωτῆρος
 Ἰησοῦ Χρ.) cum vulg.
 uerf. 16. ms. i. ἄλλ' αὐτοπίστῳ γεννηθέντες .
 uerf. 21. ms. i. ἐλάλησαν ἀπὸ Θεοῦ ἄνθρωποι .

Cap. 2.

- uerf. 2. mss. 4. δι' αὐτῆς ἡ δόξης τῆς ἀληθείας .
 uerf. 3. mss. 5. ἢ νουθεσίαι .
 uerf. 4. ms. i. εἰς κρίσιν κολαζομένης τῆς . cum vulg.
 uerf. 9. scribendum in tex. ut mss. 5. (ὁμπερασμοῦ ῥύεω)
 cum vulg.
 uerf. 10. scribendum in tex. ut mss. 8. (καὶ Κυριότητος καταφρο-
 νοιῶν) cum vulg.
 uerf. 13. ms. i. ὀνηρυφῶντες ἐν ταῖς ἀγάπαις ἀπῶν) cum vulg.
 uerf. 14. ms. i. καὶ ἀκαταπαύτως ἀμαρτίας . cum Vulg.
 uerf. 15. mss. 2. Βαλαάμ τῷ βεῶρ .
 uerf. 17. mss. 2. καὶ ὁμίχλαι ὑπὸ λαίλαπτι ἐλαυνόμε .
 ibidem mss. 3. εἰς αἰῶνας τετήρηται .

ibidem

- ibidem ms.i. τῆ σκοτίας τετήρηται . cum vulg.
 uerf. 18. scribendum in textu ut mss. 5. (Cαρκὸς ἀσελγείας .
 cum vulg.
 uerf. 18. mss. 5. τὸς ὄντως δόποφύροντας . ms. 1. δόποφύροντας . cum vulg.

Cap. 3.

- uerf. 3. mss. 2. ἐν ἐμπαιγμονῇ ἐμπᾶνται . cum vulg.
 uerf. 5. mss. 4. καὶ δι' ὕδατος συνεστῶτα .
 uerf. 10. scribendum in tex. ut mss. 8. (καὶ σοιχθα καυ(ἐ)μδμα
 τᾶκεται)
 uerf. 10. impressi cum vulg. σοιχθα ὅ καυ(ἐ)μδμα λυθήσον .
 uerf. 16. mss. 2. ἐν αἷς ἔστι δυ(ν)όητα .
 uerf. 18. scribendum in tex. ut mss. 8. (καὶ νῦν , καὶ εἰς ἡμέραν
 αἰώνου) cum vulg.

IOANNIS EPISTOLA
 Canonica Prima.

Cap. 1.

- uerf. 3. corrigendum in tex. ut legunt mss. 8. (ἀπαρτέλλομεν
 ὑμῖν) cum vulg.
 uerf. 3. ms. i. καὶ ἡ κοινωνία ἡ ἡμετέρα . cum vulg.
 uerf. 9. scribendum in tex. ut mss. 7. (καὶ ἐστὶν αὐτῇ ἡ ἀγγελία .)
 cum vulg.

Cap. 2.

- uerf. 6. mss. 2. καὶ αὐτὸς πᾶσι τῶν . cum vulg.
 uerf. 7. mss. 2. ἀγαπητοί , ἔδω ἐν πολλῇ καρδίᾳ . cum vulg.
 uerf. 7. mss. 2. ὁ ἀκούσατε . πολλῶ ἐν πολλῇ . cum vulg.
 uerf. 12. mss. 3. ἔγραψα ὑμῖν παιδία .
 uerf. 13. scribendum in textu , ut mss. 8. (ὅτι ἐγνώκατε ὅ πα-
 τέρ)
 uerf. 13. impressi cum vulg. (ὅτι ἐγνώκατε ὅ ἀπ' ἀρχῆς)
 uerf. 13. vocem γράφω , mutandum in , ἔγραψα , iuxta mss. 8.
 uerf. 23. mss. 2. ἔδω ὅ πατέρ εἶχα . ὁ ὁμολογῶν ὅ υἱόν , καὶ ὅ πατέρα
 εἶχα . ὑμῖς ὁ ἀκούσατε . cum vulg.
 uerf. 27. ms. 1. ἀπ' αὐτῶ , μενέτω ἐν ὑμῖν . cum Vulg.
 ibidem ms. i. ἀλλ' ὡς ὁ αὐτὸ πνεῦμα .
 ms. i. ἀλλ' ὡς ὁ αὐτὸ χρίσμα . cum Vulg.
 ibidem mss. 2. εἰδὶδαξον ὑμᾶς μένετε ἐν αὐτῶ . cum Vulg.
 uerf. 29. scribendum in textu , ut mss. 5. (ὅ αὐτῶ γεννηται)
 cum vulg.

V u u

Cap. 3.

Cap. 3.

- uerf. 1. mss. 2. κληθῶμεν, ε̅ ε̅σμέν.
- uerf. 5. mss. 2. ἵνα πᾶς ἀμαρτίας, ἀρη.
- uerf. 14. ms. 1. ὁ μὴ ἀγαπᾶν μὴ εἶ ἐν τῷ θανάτῳ. cum Vulg.
- uerf. 16. scribendum in textu, ut mss. 8. (ἐν τῷ ἐγγνώκαμεν τὴν ἀγάπην, ὅτι ε̅ μὴ ε̅)
- uerf. 16. impressi cum vulg. τὴν ἀγάπην τῷ Θεῷ, ὅτι.
- uerf. 17. scribendum in tex. ut mss. 5. (τὰ ἀσφαλῆ αὐτῆ ἀπ' αὐτῆ) cum Vulg.
- uerf. 23. ms. i. ἵνα πνεύμα ἐν τῷ ἵψ' αὐτῆ Ἰησοῦ Χριστῷ.
- ibidem mss. 2. ἐν τῷ ἡμῶν. cum Vulg.
- uerf. 24. scribendum in textu, ut mss. 8. (καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ. ε̅ ἐν) cum Vulg.

Cap. 4.

- uerf. 3. scribendum in tex. ut mss. 8. (καὶ τὸ ἐστὶ τὸ τῆ ἀνη- χρίστῃ)
- uerf. 6. ms. i. ἐν τῷ γενέσθαι τοῦ πνεύμα. cum Vulg.
- uerf. 9. scribendum in tex. ut mss. 8. (ἀπισταλκεν ὁ Θεὸς εἰς τῷ)
- uerf. 16. scribendum in tex. ut mss. 6. (καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. ἐν τῷ)
- uerf. 19. ms. i. ἡμεῖς ἀγαπᾶμεν τῷ Θεῷ, ὅτι ὁ Θεὸς πατὴρ ε̅. &c. cu vulg.

Cap. 5.

- uerf. 2. ms. i. καὶ πᾶς ἐν τῷ αὐτῆ πνεύμα. cum vulg.
- uerf. 5. ms. i. τίς ἐστὶ ὁ νικῶν.
- uerf. 6. scribendum in tex. ut mss. 8. [ἀλλ' ἐν τῷ ὕδατι καὶ τῷ αἵματι]
- uerf. 7. mss. 8. ὅτι τρεῖς εἰσιν ε̅ μαρτυροῦντες τὸ πνεῦμα, καὶ ὁ ὕδαρ ε̅ τὸ αἷμα. καὶ ε̅ τρεῖς εἰς ε̅ εἰσιν. ε̅

Porro totus septimus versus hujus Capituli desideratur in 8. mss. Codd. Græcis, scilicet, ὅτι τρεῖς εἰσιν ε̅ μαρτυροῦντες ἐν τῷ ὕδατι, ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Λόγος, καὶ ὁ ἄγιος Πνεῦμα. καὶ ε̅ τρεῖς εἰς ε̅ εἰσιν. Sed quia citatur à Sanctis Patribus, tum ante Arianorum tempora. à S. Cypriano, quem etiam citat Fulgentius lib. contra Arianos ad x. objectiones eorumdè, Libro de Vnitate Ecclesie Catholice, his verbis: *Et iterum de Patre, et Filio, et Spiritu Sancto scriptum est, et hi tres unum sunt.* tum furente passim, & devastante omnia Arianorum heresi, à S. Athanasio in Opusculo, cui prænotatus est titulus, *Disputatio cum*

cum Ario Nicææ habitans his verbis: *ὡς ἵ τρεῖς πα-
σαν Ἰωάννης φάσκει, καὶ ὡς τρεῖς ἓν εἰσιν.* hoc est: *Præter
hæc omnia Ioannes inquit; Et hi tres unum sunt.*
& sumit Athanasius hæc verba ex 7. non 8. versu,
cum expressè agat de Consubstantialitate trium Di-
vinarum Personarum; idcirco versus integer in
tex. Græco relictus est, iuxta veritatem Lat. Vulg.
editionis, & impressos etiam Codd. Græcos.

- uerf. 13. mss. 2. *καὶ ταῦτα ἔγραψα ὑμῖν, ἵνα εἰδῆτε.*
uerf. 20. scribendum in tex. ut mss. 7. [*ἵνα γνώσκωμεν ὅτι ἀλη-
θινόν· καὶ ἐσμὲν*]
uerf. 20. ms. i. *ὅτι ἀληθινὸν Θεόν· καὶ ἐσμὲν.*
uerf. 20. scribendum in tex. ut mss. 8. [*καὶ ἡ ζωὴ ἡ ἀνάνησις*]

IOANNIS EPISTOLA

Secunda.

Cap. 1.

- uerf. 7. mss. 3. *Ἐξῆλθον εἰς τὸ κόσμον.* cum vulg.
uerf. 8. mss. 2. *ἵνα μὴ ἀπολέσητε τὸ ἐργάσαθε, ἀλλὰ μισθὸν πληρῆς ἀπο-
λάβητε.* cum Vulg.
uerf. 12. ms. 1. *ἐλπίζω γὰρ εἰσεῖν πρὸς ὑμᾶς.* cum vulg.
ibidem ms. i. *ἵνα ἡ χάρις ὑμῶν.* cum Vulg.

IOANNIS EPISTOLA

Tertia.

Cap. 1.

- uerf. 4. *μεῖζότερον αὐτῆς ἔδει.*
uerf. 5. ms. i. *μισθὸν ποιῆς, ὃ ἐστὶν.*
ibidem mss. 2. *καὶ τὸ ξένος.* cum Vulg.
uerf. 7. ms. i. *ἀπὸ τῶν ἐθνικῶν.*
uerf. 10. corrigendum in tex. ut legunt mss. 8. [*ὡς ἠκούσαμεν
αὐτῆς πατρὸς*]. cum vulg.
uerf. 12. mss. 3. *καὶ οἶδας ὅτι.* cum vulg. ms. i. *καὶ οἶδαμεν ὅτι.*
uerf. 15. ms. i. *ἀπολύει τὰς ἀδελφὰς κατὰ.*

- uerf. 17. ms. i. δόσω ὑμῶν τῆ μίνα τῆ κεκρυμμένης . cum vulg.
 uerf. 17. scribendum in textu mss. 4. [ὁ ἄδεις οἶδεν, εἰ μὴ ὁ]
 cum vulg.
 uerf. 20. ms. i. ἄλλ' ἔχω καὶ ἄ πολλὸν, ὅτι.
 uerf. 22. ms. i. ἔκ τῶν ἔργων ἀποδοῖ . cum Vulg.
 uerf. 25. ms. i. ἀχρεῖς ἔ ανοίξω .

Cap. 3.

- uerf. 4. ms. i. οἱ ὁδοὶ ἐμόλυνον . cum Vulg.
 uerf. 7. ms. i. καὶ ἄδεις κλείσθ . καὶ ὁ κλείων , καὶ ἄδεις ανοίξαι .
 ms. i. ὁ ανοίγων , καὶ ἄδεις κλείσθ ὑμῶν , εἰ μὴ ὁ ανοίγων . ἔ κλείων ,
 καὶ ἄδεις ανοίξαι .
 uerf. 12. scribendum in tex. ut mss. 4. [καὶ γράψω ἐπ' αὐτὸν ὁ
 ὄνομα]
 uerf. 18. ms. 2. καὶ μὴ φανερωθῆ ἡ ἀρχαία . cum vulg.
 ibidem mss. 2. καὶ κολλήσῃ , ἵνα ἐγκρίσῃ τὰς ὀφθαλ.
 uerf. 20. ms. i. τῶν θυρῶν εἰσέλθῃσιν αὐτοῖς . cum vulg.

Cap. 4

- uerf. 3. ms. i. ὄρασις σημασιολογῶν .
 uerf. 4. mss. 2. καὶ ὅτι τὰς θρόνους ἑκοσι τέσσαρες πρεσβυτέρους . cum vulg.
 uerf. 6. scribendum in textu , ut mss. 3. (ὑαλίνη)
 uerf. 7. mss. 2. ἔχον πρὸς ἑαυτοὺς ἀνθρώπων .
 uerf. 8. mss. 3. λέγοντες ἄγιος , &c. mss. 2. ἄγιος . ἄγιος , ἄγιος Κυ-
 ρίος . cum vulg.
 uerf. 10. scribendum in tex. ut mss. 4. [καὶ βαλοῦσι τὰς σεφάνους]
 uerf. 11. scribendum in tex. ut mss. 4. [ἵσταν , καὶ ἐκπύουσαν]
 cum vulg.

Cap. 5.

- uerf. 2. mss. 2. ὁ φωνὴ μεγάλη .
 uerf. 5. mss. 2. ὁ ανοίγων ὁ βιβλίον , καὶ πᾶς ἐπὶ αὐτόν .
 uerf. 6. scribendum in tex. ut mss. 4. [καὶ εἶδον ἐν μέσῳ τῶ
 θρόνου]
 uerf. 6. impressi cum vulg. καὶ εἶδον , καὶ ἰδοὺ ἐν μέσῳ τῶ θρόνου .
 uerf. 6. corrigendum in textum , &c legendū cum mss. 4.
 [ὡς ἐσφαγμένον]
 uerf. 7. 8. legendum in tex. ut mss. 4. (ὅτι τῶ θρόνου . καὶ ὅτι ἔλα-
 βε ὁ βιβλίον .
 uerf. 10. scribendum in tex. ut mss. 3. (ἔ βασιλεύουσιν ἐπὶ τῶ γῆς)
 uerf. 13. ms. i. καὶ πάντες τὰ ἐν αὐτοῖς , πάντας ἤκαστα .

Cap. 6.

Cap. 6.

- uerf. 1. 2. mss. 2. ἔρχε, καὶ ἰδε. Καὶ ἰδὺ ἴπωϑ λουκός. .
 uerf. 3. 4. ms. i. ἔρχε ἐ ἰδε. καὶ ἰδὺ ἴπωϑ ἀλλϑ ἴπωϑ. cum Vulg.
 uerf. 5. mss. 2. ἔρχε, ἐ ἰδε. καὶ ἰδὺ ἴπωϑ μέλας. cum vulg.
 uerf. 7. 8. mss. 2. ἦκασα τῶ τετάρτῃ ζώα λέγοντϑ, ἔρχε καὶ ἰδε. καὶ ἰδὺ ἴπωϑ.
 uerf. 8. mss. 2. ἐ ὁ ἀδης ἠκολούθει ἀπὸ. cum vulg.
 uerf. 9. mss. 2. πᾶς ψυχὰς τῶ ἑσφραγισμένων. cum vulg.
 uerf. 11. scribendum in tex. ut mss. 4. (ἐ ἐδδθη αὐτοῖς οὐκ ἔσθη
 λουκή, ἐ ἐρρέθη αὐτοῖς, ἵνα ἀναπαύσωνται ἐπὶ χερίσ, ἕως
 ἧ πληρώσῃ ἐ ϑ. cum Vulg.
 uerf. 12. ms. i. καὶ εἶδον, ὅτε ἠύοιξε τὸ. cum vulg.

Cap. 7.

- uerf. 1. scribendum in tex. ut mss. 4. (ἐ μϑ τῶ εἶδον)
 uerf. 1. mss. 2. μήτε βήτι δένδρον. cum vulg.
 uerf. 3. corrigendum in tex. ut legunt mss. 5. (μὴ ἀδικήσητε)
 uerf. 9. mss. 2. ἐσώτας ἐνώπιον τῶ θρόνου. mox. παύσε βλημύνας.
 uerf. 9. scribendum in tex. ut mss. 4. (ἐ φοίνικας ἐν παῖς)
 uerf. 17. scribendum in tex. ut mss. 4. (ποιμαίνει αὐτὰς, ἐ ὀδηγῆ αὐτὰς)
 uerf. 17. impressi cum vulg. ποιμαίνει αὐτὰς, ἐ ὀδηγῆ αὐτὰς.

Cap. 8.

- uerf. 7. scribendum in textu ut mss. 4. [κατεκάρ, ἐ ὁ τρίτον πῶν
 δένδρον κατεκάρ, ἐ πᾶς χόρτος. cum vulg.
 uerf. 12. mss. 2. ὁ τρίτον ἀπὸν, καὶ ὁ τρίτον ἀπὸν μὴ φανῆ, ἢ ἡμέρα, καὶ ἡ νύξ
 ὁμοίως. .
 uerf. 13. ms. i. καὶ εἶδον, ἐ ἦκασα ἐνὸς ἀγγέλου πεπομῶν, λέγοντϑ.
 ibidem mss. 2. φωνῆ μεγάλη, ὅα, &c. cum vulg.

Cap. 9.

- uerf. 4. scribendum in textu ut mss. 4. (ἐ ἐρρέθη αὐτοῖς)
 uerf. 5. scribendum in tex. ut mss. 4. (ἀλλ' ἵνα βασιανιδώσῃ]
 uerf. 5. impressi, & vulgata, ἀλλ' ἵνα βασιανίσωσι. .
 uerf. 5. mss. 3. ὅταν παύσῃ ἀνθρώπων.
 uerf. 6. corrigendum in tex. ut mss. 2. (ζυτῆσασιν ϑ ἀνθρώποι ϑ
 θάνατον) cum vulg.
 uerf. 7. scribendum in tex. ut mss. 4. (ἠπομασμένοις εἰς) cū vulg.
 uerf. 9. mss. 2. ἀρμάτων πολλῶν.
 uerf. 10. ms. i. καὶ κέντρα ὅ παῖς ἕραῖς αὐτῶν. ἐξέσῃαν ἔχουσι. cum vulg.
 uerf. 12. ms. i. ἐπὶ δύο ὅα. Καὶ μϑ παύτα ἐ ὁ ἐκ τῶ ἀγγέλου.
 uerf. 14. ms. i. ἐν τῶ ποταμῶ. cum vulg.
 uerf. 15. scribendum in textu, ut mss. 4. (εἰς τῶ ὄραν, ἐ εἰς τῶ ἡμέρας.
 καὶ μήνα, &c. cum vulg.

Cap. 10.

Cap. 10.

- uerf. 1. scribendum in tex. ut mss. 4. (χ' η̄ ἴρις ἐπι)
- uerf. 4. mss. 2. βρονται· ἐ μὴ αὐτὰ γράψης. cum Vulg.
- uerf. 7. mss. 2. καὶ ἐπέλαθῃ ὁ μυσηριὸς τῷ θεῷ, ὡς ἀνηγάγειν τὰς.
- uerf. 9. mss. 2. λέγων αὐτῷ, δίδου μοι τὸ βιβλίον. cum vulg.
- uerf. 10. mss. 2. καὶ ἔλαβον τὸ βιβλίον.

Cap. 11.

- uerf. 1. mss. 2. non legunt illas voces (καὶ εἰρήκη ὁ ἀγγελος) cum vulg.
- uerf. 2. mss. 2. ἔκαλε ἔξω, ἐ μὴ αὐτὴν μετρήσῃς.
- uerf. 5. ms. 1. καὶ εἴπῃς αὐτὰς θέλει ἀποκτεῖναι, ὅπως δ' εἶ αὐτ'.
- uerf. 8. ms. 1. εἰσὶν ἐπι τῆς πλατείας τῆ πόλ.

Cap. 12.

- uerf. 10. mss. 2. ὅτι ἐβλήθη ὁ καθάρσος.
- uerf. 11. ms. 1. τῆς μαρτυρίας αὐτῆς. cum Vulg.

Cap. 13.

- uerf. 7. mss. 2. ἐπι πᾶσι φυλῶν, καὶ λαῶν, καὶ γλώσσων, ἐ. cum vulg.
- uerf. 15. scribendum in tex. ut mss. 4. (καὶ ποιήσῃ, ὅσοι αὐ μὴ
- προσκυνώσῃ τῇ σκόνι. cum Vulg.
- uerf. 17. mss. 3. τὸ χάραγμα, τὸ ὄνομα τῆ θηρίας.
- mss. 1. τὸ χάραγμα τῆ θηρίας, ἢ τὸ ἀριθμὸν.

Cap. 14.

- uerf. 1. mss. 2. Καὶ εἶδον, ἐ ἰδοὺ τὸ ἀρήθον.
- ibidem mss. 2. καὶ μετ' αὐτῶν ἀριθμὸς ἑκατὸν.
- uerf. 4. scribendum in tex. ut mss. 4. (ὅπως αὐ ἰσάγη) cum Vul.
- uerf. 6. mss. 3. καὶ εἶδον ἀγγελὸν πετόμενον.
- uerf. 7. mss. 2. φοβήθητε τὸ Κύριον, ἐ δότε. cum vulg.
- ibidem mss. 2. καὶ προσκυνήσατε αὐτὸν (καὶ) ποιήσατε τὸ ἔργον. cum Vulg.
- uerf. 8. mss. 2. ἢς πεποηκε πάντα τὰ ἔργα.
- uerf. 19. ms. 1. καὶ λαμβάνει τὸ χάραγμα.
- uerf. 12. mss. 2. τῶν ἁγίων ὄσιν, τῶν τηρουμένων πᾶς ἐν θλάς. cum vulg.
- uerf. 19. mss. 2. εἰς τὴν λίαν τὸν μέγαλλον τῶν θυμῶν τῶν.

Cap. 15.

- uerf. 6. mss. 2. πᾶς ἐπὶ πλῆθος ἐκ τῶν νεκρῶν, οἳ ἦσαν. cum vulg.
- uerf. 6. scribendum in tex. ut mss. 4. (λίαν, καθαροὺς, λαμπαροὺς, ἐ)
- uerf. 8. mss. 2. αὐ ἐπὶ πλῆθος τῶν ἐπὶ ἀγγέλων. cum vulg.

Cap. 16.

- uerf. 1. mss. 2. ἰσάγετε, καὶ ἐκχέετε. cum vulg.
- uerf. 3. mss. 2. καὶ πᾶσα ψυχὴ ἀπέθανε.
- uerf. 4.

- uerf. 4. mss. 2. ἡγή ὁ τρίτος ἔξεχεε . cum vulg.
 uerf. 4. mss. 3. ἡγή εἰς τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων . cum vulg.
 uerf. 7. scribendum in tex. ut mss. 4. (ἔκχεσα τῶν ἡσαστηρίων λέ-
 γοντες .
 uerf. 7. impressi . ἡγή ἔκχεσα ἐκ τῶν ἡσαστηρίων , λέγοντες .
 uerf. 14. mss. 2. εἰσὶ γὰρ πνεύματα δαμονίων . cum vulg.
 uerf. 16. ms. i. μαγείων .
 uerf. 21. ms. i. μεγάλην θαλασσηίδα .

Cap. 17.

- uerf. 5. mss. 2. τῶν ποταμῶν ἐπὶ τὰν βδελυγμάτων τῶν .
 uerf. 8. ms. i. κατοικοῦντες τὴν γῆν . cum vulg.
 ibidem ms. i. ἡγή ἔσθ' ἐστὶ , ἐπαρέσιν .
 uerf. 11. ms. i. ἡγή τῶν ὄγγδός ἐστι .
 uerf. 17. mss. 2. ἀχρι τελευθῶσιν . cum vulg.

Cap. 18.

- uerf. 3. mss. 2. πεπώκασι πάντα τὰ ἐξ ἡν . cum vulg.
 uerf. 6. mss. 2. ἐ διπλώσατε τὰ διπλῶν , ὡς ἐ αὐτῆς , καὶ τὰ ἔργα αὐτῆς .
 uerf. 7. mss. 2. βασιτισμόν καὶ πένθος . ὅτι . cum Vulg.
 uerf. 9. mss. 2. καὶ κλαύσεις , ἐπερήσασιν ἐπὶ αὐτῇ οἱ βασι .
 uerf. 17. mss. 2. ἡγή καὶ ὅ ἐπὶ τόπων πλείων , ἐ .

Cap. 19.

- uerf. 13. mss. 2. ἡγή κέκληται τὸ ὄνομα αὐτῆς .

Cap. 20.

- uerf. 2. mss. 2. ὅς ἐστι ἀβὸλ . ἐ Καπαναῖς .
 uerf. 4. mss. 2. ἡγή τῶν Χριστῶν τὰ χίλια ἔτη .

Cap. 21.

- uerf. 12. mss. 2. εἰ ἐστὶν ὄνομα τῶν δώδεκα φυλῶν τῶν . cum vulg.
 uerf. 20. scribendum in tex. ut mss. 3. (ὁ ἐνδεκάτος ὑάκινθος)
 cum vulg.

Cap. 22.

- uerf. 1. ms. i. ποταμὸν ὑδάτων ζωῆς . cum vulg.
 uerf. 3. ms. i. ἡγή πᾶν κατάστημα ἔσθ' ἐπὶ . cum Vulg.
 uerf. 7. ms. i. καὶ ἰδὺ ἔρχεται παχὺ . μακάρι . cum vulg.

Finis Collationum N. T. Gr. cum XXII. MSS.

L A V S D E O .

LIBRI CANONICI

Ex quibus verba vel sententiæ allegantur, aut tractantur in Spicilegio Evangelico.

- G** Enefis. 372. 399. 402. 405. 420. 442.
Exodus. 378. 392. 397. 442.
Leviticus. 402. 415. 426. 437. 441.
Numeri. 372. 380. 393.
Deuteronomium. 390. 391. 429.
Iosue. 293. 447.
Iudices. 407.
I Regum. 369. 402. 407. 423. 433. 443.
II Regum. 385. 386.
III Regum. 385. 388. 403.
IV Regum. 368. 411.
I Paralipomenon. 371.
II Paralipomenon. 380.
Esdra. 403. 435.
Esther. 377.
Iob. 420. 425. 431.
Psalmi. 376. 382. 402. 406. 407. 411. 415.
421. 423. 425. 426. 431. 435. 441.
Proverbia. 391. 409. 441. 442. 446.
Canticum Cant. 410.
Ecclesiastes. 393.
Isaias. 376. 385. 393. 442. 445.
Ieremias. 381. 385.
Ezechiel. 369. 381. 410.
Daniel. 369. 371. 405. 407. 409.
Prophetæ Minores. 376. 380. 381. 409.
424.
Maccabæi. 404. 427.
Evangeliorum quatuor indicare singillatim loca nihil attinet: quia multa ex omnibus in singulis ferè paginis citantur aut describuntur.
Acta Apostolorum. 372. 373. 389. 429.
434. 439.
Epist. Pauli. 367. 372. 373. 410. 420. 421.
425. 441.
Epist. Petri. 381.
Epist. Ioan. 418.
Epist. Iudæ. 380.
Apocalypsis. 372. 377. 378. 432.

ELENCHVS AVTORVM

Aut Librorum non Canonicorum,
qui citantur in Spicilegio
Evangelico.

A

- A** Drichomius. 443.
Ambrosius. 436.
Angelus Caninius. 410.
Angelus Politianus. 432.
Anselmus Laudunensis. 410.
Anthologia. 378.
Apolinaris. 369.
Appianus. 410. 417.
Apuleius. 458.
Aquila. 405.
Arabs anonymus. 401.
Augustinus. 389. 415. 428. 429.

B

- B** Althafar Corderius. 438.
Baronius. 370. 422.
Beda. 448. & seq.
Berechoth. 374.
Buxtorfius. 407.

C

- C** Asaubonus. 422.
Cassiodorus. 459.
Catena in Daniele. 369.
Chaldæus Paraphrastes. 410.
Cicero. 379. 398. 416.

D

- D** Ominicus Magrius. 434.
Drusius. 384. 302. 410.

E

- E** Piphanius. 428. 436. 457.
Erasmus. 389.
Eucherius. 426.
Euripides. 410.
Eusebius. 407.
Eustathius. 424.
Euthymius. 371. 422.

X X X

Fabri-

ELENCHVS AVTORVM.

F

F Abricius Pignatellus . 379.
Franciscus Grisendius . 446.

G

G Alatinus . 407.408.
Gregorius Nazianzenus.409.

H

H Enricus Stephanus . 432.
Herodotus . 432.
Hesychius . 385.
Hesychius alter . 441.
Hieronymus . 389.412.422.428.436.445.
448.459. & seq.
Hilarius.415.
Homerus . 409.
Horatius . 377.381.428.440.
Hugo Grotius . 438.

I

I O: Baptista Ionas . 434.
Ioannes Chrysoft. 397.436.
Ioannes Damascenus.430.
Iore Dea . 374.
Iosephus Iudæus . 370.395.397.399.400.
401.437.443.448.
Iosephus Scaliger . 437.
Irenæus . 456.457.
Isidorus Pclufiora . 436.
Isocrates . 425.
Iustinus Martyr . 396.408.411. 429.
Iuuenalis . 381.

L

L Aurentius Valla . 432.
L Lucianus . 426.

M

M Acer . 408.
Madda . 374.
Maldonatus . 436.438.
Margaritæ , liber Arabicus . 414.
Marianus . 458.
Martialis . 368.424.436.448.
Menochius . 423.
Midrafc Berefcith . 389.442.
Midrafc Scemoth . 373.
Moed Katon . 373.

N

N icolaus Damascenus . 401.
Nicolaus de Lyra . 447.
Nicolaus Smyrnæus . 448. & seq.
Nilus Rhodius . 395.

O

O Rigenes . 405.

P

P Anius Fagius . 386.
Pausanias . 440.
Perfius . 377.399.402.427.
Petavius . 436.437.
Petronius . 418.459.
Petrus Ciacconius . 413.
Petrus Marrinius . 408.411.445.
Phavorinus . 422.
Philo Byzantius . 475.
Philo Iudæus . 386.
Philostratus . 459.
Pierius . 456. & seq.
Plautus . 377.440.
Plinius . 382.427.
Plurarchus . 458.
Propertius . 381.423.

Q

Q Vintilianus . 459.

R

R Abbi Bena . 411.
Rabbi David Kimhi . 407.
Rabbi Iose . 411.
Rabbi Mofes Maimonides . 373.
Rabbi Samuel . 373.375.

S

S Celfceleth hacabala . 373.
Scille haggibarim . 374.
Schulchan Aruc . 374.
Sedulius . 413.
Seneca . 459.
Septuaginta . 385.406.425.
Serarius . 439.
Severus Sulpicius . 402.
Sidonius Apolinaris . 459.
Sirmondus . 418.
Stephanus de urbibus . 429.
Suetonius . 459.
Suidas . 422.
Symmachus . 406.

T

T Ertullianus . 396.397.410.
Theodoretus . 405.406.
Theophylactus . 371.436.
Titus Bostrenfis . 371.437.
Titus Livius . 368.388.
Tolerus . 371.
Torniellus . 401.

V

V Ranius . 426.

INDEX

I N D E X

R E R V M N O T A B I L I V M,

in Spicilegio Euangelico.

A

ABBA Pater formula filiorum propria, qua ij à servis discernuntur. pag. 367. 368.
Abias non homo simul vivens cum Zacharia Patre Ioannis Baptistæ: sed Princeps fuit vnus familiæ Sacerdotalis tempore Davidis Regis. 371.
Abiathar quomodo dicatur à Christo apud Marcum fuisse Summus Sacerdos: cum id convenire potius videatur Patri eius Achimelecho. 369. 433.
Abominatio significat Idolum. 369.
Adulterium, Homicidium, & Apostasia primis Ecclesiæ sæculis irrevocabili anathemati subiecta 418.
Aedificio comparata Mulier. 409.
Ager figuli qualis & cur parvi pretij. 378.
Ager thesaurum habens quid significet. 425.
Amanis factum non pravum, iure tamen tractum in partem sequiorem. 377.
Amen vox constata è primis literis trium nominum. 378.
Anathematis triplex gradus. 373.
Antipater genitor Herodis magni, fuit è Tribu Iuda. 401.
Arcana connexio horum verborum: *Noli me tangere: nondum enim ascendi &c.* 379.

B

Bartholomæus Apost. idem cum Nathanaele. 379.
Benefici vox Principem sonat. eius rei origo & ratio. 382.
Boanerges ex qua origine. quid sonet. 384.
Byrsa Carthaginis Arx sic à Græcis dicta; cum verum eius nomen fuerit Bozra. 430.

C

Cabala, Traditio, & Lex oralis quid olim Hebræis, & quantè apud illos autoritatis. 373.
Cæcorum & claudorum exclusio ex templo proverbialis & allegorica quid significet. 385.

Cæci & claudi quid designent in loco obscurissimo 2. Reg. 5. 386. & seq.
Cananæus vox anceps ex duplici origine. 388. & seq.
Capitolio iussu pendi à Iudæis didrachmum post excidium Ierosolymæ. 399.
Carbonum imputribilitas. 415.
Caro & sanguis periphrasis hominis. 389.
Censuræ ingeniosa ratio per imitationem. 377.
Cephas vox Hebræa & Syra Petram sonans. 389.
Character Christi proprius voce filij hominis expressus, quod ex Matre solus ortus sit. 407. 408.
Cherem secundus gradus anathematis Iudaici. 374.
Circumlocutio hominis per corpus emphasim habet libertatis. 380.
Cœnatoria vestis soli convivio serviens. 424.
Comparativa Hebræi habent verba, non solum nomina. inde *odisse* dicunt, *minus amare*. 424.
Concilij vox propriè restricta ad Sanderin, sive Synedrium magnum. 419.
Corban & Corbona quid sint. 422.

D

Danielis vaticinium de abominatione desolationis quomodo & quando impletum. 170.
Decem laudatores requisiti olim ad testimonium morum. 416.
Dedicatio Templi Ierosolymitani triplex 403. & seq.
Descriptio duplex a Quirinio, seu Cyrino facta. 396.
Desolationis abominatio quæ fit, & cur sic appelletur. 371.
Didrachmum valet dimidium scli. 397.
Dominus, interdum est appellatio vice proprii nominis posita. 369.
Dormire per euphemismum usurpatur ad significandum mortem & res obscenas. 402.
Drachma duplex; Attica & Alexandrina, quarum prior posteriore dimidio minor erat, valens quartam partem scli. 398.

I N D E X R E R V M

Duo Principes Sacerdotum cur à Luca memorati, cum vnicus esset in Synagoga Summus Pontifex. 433.

E

E Sfeni proprias adhibent ad cibi sumptionem vestes, quas simul mensa surgebant, vt sacras deponebant. 448.
Excommunicatio triplex Iudæis olim usitata. 373. & seq.

F

F Abula informans dotes boni custodis. 387.
Filius Hominis, cur Christus dictus sit. 405. & seq.

G

G Amaliel Pauli Magister vnus ex ijs per quos propagata est vsq; Moyle traditio doctrinæ arcanæ. 373.
Gaudium quod Io: Baptista mudo attulit, diuersum ab eo quod ex vino nascitur. 441.
Gehenna vnde dicta, quid sonet. 411.
Gestu digitorum exprimens numeris olim accommodati, quinam fuerint. 448. & seq.
Graeci soliti ad suæ linguæ origines attrahere vel inuira vocabula Exterarû. 430.

H

H Erodes quo regnare natus est Christus, fuit e Tribu Iuda. 400. 401.
Herodianorû princeps dogma erat, Messiam non alium expectandum, quam Herodem Magnum. 412.
Homicidâ cur dictus Diabolus, & eius criminis quando per Spiritum Sanctum convictus. 420. 421.
Hydræ sex quas Christus implevit vino ex aqua facto, libras fere bis mille ducentas tenuere. 413.

I

I Eremiæ locus ex vulgatis codicibus erasus, recitatus à Scriptore antiquo Arabe. 414.
Ignis Inferni vim habet salis. 415.
Induci in tentationem quantum distet ab incidere. 415. & seq.
Infernus quo die Mundi creatus ex Rabinis. 411.

Iudicia in Portis apud Hebræos constituta. 390. 391. Quo numero Iudicum ibid. Cognoscebat id Tribunal de Homicidio. 421.

Iustitiæ nomine, uti & Cœcilij, Synedrium magnum intelligitur. 419.

K

K Epur Iudæis festum expiationis quo Pontifex semel ingrediebatur in Sancta Sanctorum. 434.

L

L Apudatio summa pœna, quæ à Magno Synedrio decernebatur. 393.
Lithostrotus pars Tribunalis Magistratû Romanorum in Provincijs. 410.

M

M Accabæi vocabulum formatur ex initialibus literis quatuor dictionû hebraicarum, quæ latine hanc sententiam reddunt: *Quis similis tui in fortibus Domine?* 378.
Mammona quid, & unde dictum. 422.
Maranatha quid significet apud Paulû. 375
Metretæ quæ capacitas sit. 413.
Mors sæpè significatur per adventum Domini. 376.
Myrrhatum vinum fuit gustu amarum ob admixtionem myrrhæ, vim obstupesciendi habens: ideoque propinari Cruciaris solitum. 423.

N

N Athanaël idem cum Bartholomæo Apostolo. 379.
Niddui prima species, & velut infimus gradus Anathematis Iudaici. 374.
Nosocomium dictû hebraicè *Bethchesda*, quod vulgò legitur *Bethsaida*. 384.

O

O Cimium ut proveniat cum maledictis & probris ferendum. 427.
Ocima dicuntur contumeliosa verba. 427.
Operatio significat negotiationem. 425.
Operibus suis quo sensu dicatur tres Orbis partes implevisse S. Paulinus. 426.
Os opprimere quid significet Luc. xi. 428.

Para-

P

Paracliti propria significatio. 417.
 Paradisus notionem ex origine habet
 loci seducti. 428.
 Patrem ciere, hoc est nominatim appel-
 lare posse, Liberorum est, nec seruis id
 licet. 368.
 Patricij unde dicti ex Livio. 368.
 Patris nomen proprie Deo convenit. 368.
 Paulus Apostolus Cabala peritus. 373.
 Peccatum ad mortem Ecclesiasticis & Ex-
 teris Scriptoribus olim memoratum,
 quod dicatur. 418.
 Pharizæi à separatione dicti. 429.
 Phylacteria quid sint. 429.
 Piscium species exactè centum quinquaginta
 tres. 389.
 Pontifex anni illius apud Iudæos diceba-
 tur qui supplebat Pontificis vices in to-
 lemi cerimonia ingressus in Sancta,
 Sanctorum. 434.
 Portæ Inferi non prævalituræ Ecclesiæ,
 quid sint. 431.
 Principium qua notione legatur Ioan. viii.
 25. 432.
 Psitace Civitas ad Tigrim, ubi videtur un-
 guentum Nardi elaborari exquisitius
 solitum, dictum inde Psitacicum, &
 compendij causa corruptè, Pisticum.
 429. 430.

Q

Quirinus idem qui Cyrinus Præfe-
 ctus censui extraordinario. 395.

R

Rami amputati ex arboribus hosana
 vocati, quam ob causam. 427.
 Reges & Reguli Magnates dicti. 435.

S

Sabbatum secundo primum quod verè
 fuerit, & cur sic dictum. 437. & seq.
 Sadducæi à Sadoco Sectæ autore denomi-
 nati. 439.
 Scematha summus apex anathematis Iu-
 daici. 375. Unde sit: & quare cum ita
 scribatur, tamen pronuncietur Mara-
 natha. ibid.
 Scenopægiæ ritus adumbrant Adventum.

Messia. 427.

Scire interdum significat manifestare. 440.
 Sic, videtur positum Ioan. xxi. pro si sic.
 441.

Sicera quid sit. 441.

Signa Romana Templo illata à militibus
 id expugnare conantibus, fuere abomi-
 natio desolationis stans in loco sacro.
 370.

Soni asinis voces, etsi diversis scriptæ li-
 teris, invicem confunduntur, etiam in-
 terdum ab accuratis. 423. 424.

Spicæ quæ offerebantur die 2. Azymorum
 hordeaceæ erant, cæque tostæ, non tri-
 ticeæ maturæ. 437.

Stella quæ Magos duxit, biennio ante
 Christi ortum videri cepta. 443. & seq.

Synagogæ quid vocarentur apud Iudæos.
 372.

Synedrij magni origo, autoritas, nume-
 rus &c. 390. & seq.

T

Tabulæ cæsuales descriptionis à Qui-
 rinio factæ quando Christus est na-
 tus, diu Romæ servatæ, & ostensæ.
 396. 397.

Templi secundi ædificatio quot annis du-
 raverit. 435.

Templum Ierosolymitanum à Tito in-
 census postquam illud vi capere non
 potuit. 370.

Tenebræ exteriores quid sint. 445.

Tollere crucem quid sit. 395.

Tolli in sublime sensu peculiari positum
 à S. Luca. 416.

Transnominations Personarum & Vrbi
 olim vsitatæ. 381.

Tribunalia duo apud Hebræos, quorum
 superius Concilium, aliud Iudicium in
 Evangelio vocatur. 390. & seq.

V

Væ quatuordecies replicatum legi-
 tur in prima apud Genesim vini
 mentione. 442.

Vices, sive Ephemeræ Aaronicorum Sa-
 cerdotum viginti quatuor fuerunt: &
 harum una dicta est Abiæ. 371. Eius in-
 stitutionis origo & ordo. ibid.

Vocabulum Virgo prout respondet He-
 bræo nomini, alma, emphasim habet
 perpetuæ in eo statu perseverantiæ.
 445. & seq.

I N D E X

RERVM MEMORABILIVM

in Catena Patrum Græcorum ad Evangelium S. Marci.

A

- A** Biathar cur dicatur à Christo Princeps Sacerdotum, cum pro eo Liber Regum Achimelechum nominet. pag. 57. 58. 59.
- Abnegare semetipsum quid sit. 174. 176.
- Abominatio desolationis quid sit. 285. 287
- Acrides, quo Græco nomine Locustæ exprimentur, significant tenera cacumina hebarum. 11. Etiam insecta quædam acrides vocantur. ibid.
- Adamus olim sepultus ubi Christus postea crucifixus est. 348.
- Adolescens, qui nudus aufugit relicta Sindone, quis fuerit. 327. 328.
- Adrianus Imperator Templi Iudaici fundamenta eruens, liberavit fidem Christi non remansurum in eo lapidem super lapidem prædicentis. 276. 277.
- Adultera Idololatram significat. 177.
- Æstas cur vocetur secundus Salvatoris adventus. 295.
- Æstas iustis tantum erit; reprobis vero hiems. 295.
- Agricolæ & Doctoris in jaciendo semine differentia. 81.
- Amor proximi indicium est amoris Dei. 268.
- Amor Dei ex amore nostri sumitur. 270.
- Angelis cur comparentur qui non nubunt. 266.
- Angulus Ecclesia cur dicta. 257.
- Animæ jactura incomparabilis. 175.
- Anima tempore medio inter mortem & resurrectionem à quibus operationibus vacet. 266.
- Antichristi tyrannis tribus annis cum dimidio duratura, ex Daniele. 288.
- Arbitrium invitato relinquere, ad eum fortius trahendum valet. 174.
- Arc hifynagogi fides dimidiata. 112.
- Baptismus Ioannis medius inter Iudaicum & Christianum. 18
- Baptismus cur dicta mors Christi. 281.
- Bella quatenus à Deo immitti dicantur, etsi ab hominum voluntate sint. 280.
- Beneficium accipit qui Deo dat. 137.
- Bestiæ Dæmones appellati quam ob causam. 21.
- Bethania significat domum obedientiæ. 244.
- Bethsaida magnæ infidelitatis rea. 168.
- Bethsaida Domum venatorum ex Hebræo sonat. 168.
- Blasphemia in Spiritum Sanctum, rebellio in Dei Regnum est. 73. 74.
- Blasphemia in Spiritum Sanctum ideo irremissibilis dicitur à Christo, quia cum sic loquebatur, nondum is baptismum instituerat. 73. 74.
- Bonum non clarè videtur nisi à se illi admoventibus. 83.

C

- C** Alceamenta negata & concessa missis ad prædicandum Apostolis varie affirmantes Evangelistæ, vera omnes dixisse demonstrantur. 120. 121. 122.
- Calceamenta portare & solvere, an duo sint diverso tempore à Ioannè dicta; an unum diversè relatum. 13.
- Calceamenta solvere symbolicè significat, à peccatis liberare. 13.
- Calici aquæ frigidæ propter se dato, cur mercedem promittat Christus. 201.
- Calix à Christo dicta mors sæva & cruenta. 231.
- Cæsarea à Philippo Tetrarcha restauratur. 169.
- Camelus partim mundum, partim immundum animal, Ioanni Baptistæ convenit, ut medio inter Legem veterem & novam. 11.
- Canem se appellari quâ modestè ac prudenter Cananæa boni consuluerit. 154.
- Canum in censu prius habiti à Deo Gentiles, in filios recepti sunt occiso à Iudæis.

B

- B** Albus esse non potest, surdus ex matris utero. 156.
- Baptismus Ioannis in quo à Christi Baptismo differat. 10. 11. 15.

I N C A T E N A M P. P.

dæis Christo; in quos ex tunc canum
conditio transit. 155.
Capharnaum cur dicatur Civitas Christi,
cum ejus Patria esset Nazaret. 40. 42.
Caput Baptistæ recisum adulterio, salta-
tione, juramento. 128.
Caritas arx & caput virtutis. 268.
Caro Christi non ejus typus est in Eucha-
ristia. 309.
Cervical Christi in navi ligneum. 99.
Christus cur spreus in Patria. 118. 119.
Christus quo sensu dicat Filijs Zebedæi,
Non est meum dare vobis &c. 233. 234.
235. 238.
Christus vocatur à Ioanne Baptista Regnū
Cœlorum. 35.
Cœli aperti cur fuerint in baptismo Chri-
sti. 17.
Collybiæ qui sint. 247.
Columbæ specie cur S. Spiritus descende-
rit in baptismo Christi. 16. 17.
Contactus corporis Christi cur adhibitus
ad curationes. 31. 37.
Conviviorum Christi duorum, quorum
uno quinque, altero septē panes multi-
plicavit, comparatio ex mysterijs am-
borum numerorum. 160.
Cor anima vocatur. 151.
Corban donum Deo sacratum. 149.
Cornua decē in Danielis Prophetia quid
significent. 278.
Corpus Christi ex nexu Diviuitatis mirifi-
cam vim trahit. 56. 157.
Corrigia calceamentorum Christi cui se
solvendæ impari Baptista ducit, est
sublimitas dignitatis, & eminentia Di-
vinitatis Christi. 4.
Crucem tollere ad præmium non profi-
cit, nisi Christum sequenti. 174.
Cruces finē imposuit ritibus corporeis. 150.

D

Dæmones se torqueri putant; cum
impediuntur hominibus malefa-
cere. 105.
Dæmon nec cum vera dicit audiendus.
27. 32.
David vocans Christum Dominum; Deū
esse illum ostendit. 271.
Desolationis abominatio cur dicatur. 288
289.
Deum esse Christum, manifestè declaratur
curatione Paralytici. 43. 44.
Diem Mundi ultimam quo sensu Christus
se nescire dixerit: cum revera scierit.
297. & seq.
Dimissio uxorum & parentum à Christo
Discipulis præscripta quatenus intelli-
genda. 225. 227.
Discipuli Ioannis, uti nondum ad per-
fectum eliamati, humanitè labuntur

æmulatione in Apostolos. 53.
Divina adfunt deficientibus humanis. 142.
Divinitas Christi non planè ignota Judæis.
232.
Doctrina vocatur ejectio Dæmonis ex E-
nergumeno, quam ob causam. 29.
Dogma magni momenti concordia gra-
tiæ cum libero arbitrio. 317.
Domus Levi Publicani nihil habuit bonū,
nisi Patrisfamilias pœnitentiam. 49.
Duodecim cophinos reliquiarum ex quin-
que panibus post explera ijs quinque
millia virorum, cur superesse Christus
voluerit. 135. 136.
Duo minuta viduæ in Gazophylacium
missa, corpus & animam Deo sacran-
da indicant. 275.
Duo præcepta caritatis Dei & proximi,
quare similia dicantur. 268.

E

Ecclésiæ à Christo inseparabilitas ex-
plum est insolubilitatis coniugiorū
inter Christianos. 211.
Ecclesiæ ex Gētibus non Synagogæ Spō-
sus Christus, idcirco quod sponsalia cū
solutis fiunt. qualis sola Gentilitas fuit:
Judæis dudum obligatis. 53.
Ecclesia ex miraculis conflata. 257.
Eclipsis Solis, quæ in Christi morte conti-
git, non fuit naturalis. 351. 352.
Electi vocantur qui ex Judæis credide-
runt. 286. 290.
Eliam cur Christus vocaverit Ioannem
Baptistam. 184. 185.
Elias restitutus omnia quare dicatur. 184
Elisæus tactu leprosi quem curavit, absti-
nuit: non Christus, quam ob causam. 37.
Energumenum à legione liberatum, cur
Christus veterit sequi se, id cupiētem,
& petentem.
Esseni, Pharisei, Sadducei, tres Judæorum
Sectæ. 363. 264.
Evangelistæ non ad pompam scribunt; sed
ampla dicendo contrahunt. 64.
Evangelistæ non magis dissidere inter se
se, quàm Dei Spiritus à se ipso possunt.
267.
Evangeium per Orbem totum promul-
garum ante destructam Ierosolyam.
282. 283.
Exurgere nocte & die Seminatorem quid
sit. 90. 93.

F

Falx est Dei sermo. 94.
Falx in Parabola feminis non desi-
gnat ultionem, ut apud Zachariā Pro-
phetam, & in Parabola zizaniorum. 94
Fermen-

INDEX RERUM

Fermentum Phariseorum doctrina ipsorum vocatur . quare. 165.
 Ficulnea arbor præ cæteris viuax. 246.
 Ficulneæ arefactio quid significet. 250.
 Ficum arefecit Christus, ut se ius necis habere ostenderet . præ sumo. a benignitate illud non in animante, sed in planta exercens. 244. & seq.
 Fides duplex, initialis, & perfecta. 189. 192.
 Fides nisi ore prodatur, non proficit ad salutem. 177.
 Fihia dicta Hæmorrhoiſſa propter fidem . 115.
 Filium Davidis se non negat Christus, sed aliud præterea sublimius se esse adstruit 271. 273.
 Filii merè homo non potest vocari Dominus Patris. 272.
 Finis sæculi simul prædictus cum destructione Templi, licet non simul eventurus. 278. 279.
 Fœderis antiqui fidem Deus Iudæis servavit quoad illi manus in Christum iniecerunt. 154. 155.
 Fructus trigessimus est eorum , qui metu supplicij virtuti student . Sexagesimus propter mercedem operantium; centesimus eorum qui virtutem amore virtutis exercent. 86. Alij trigessimum assignant coniugio iunctis. Sexagesimum, Cœnobitis. Centesimum Virginibus & Solitarijs. 87.
 Fuga in hyeme quid anagogicè significet. 287. 288.

G

G Adara Civitas Iudææ Thermas habens procul à lacu ac mari. 100.
 Gazophylacium erat thesaurus sacer. 275.
 Generationem hanc non prius præterituram, quam evenerit quæ prædixi t, dum ait Christus , Ecclesiam & Christianismum intelligit. 299.
 Gerafa urbs Arabiæ nec mari , nec lacui vicina. 100.
 Gergefa Civitas antiqua propè Tiberiadè. Ad hæc est declivitas præceps in lacum 100.
 Gergefa significat, *habitatio eorum qui eiecerunt*. 100.
 Gergeseni cur Christum à se abire gravarent. 108.
 Granum sinapi fidem significat. 95.
 Graviæ comperendinatio ad patientiæ probationem , & manifestationem fidei pertinet. 155.

H

Hæmorrhoiſſe obiter à Christo sanatae fides magna. 112. 115. Mulier ea

erat insignis & nobilis. 113. Omnes docuit plus sapere de Christo. 144.
 Hebræorum & Gentium discretæ sortes. 154.
 Herodes Tetrarcha quis fuerit , & cur Rex vocetur . 125. 126. Idem Antipas dictus. 127.
 Herodiani qui dicantur in Evangelio. 62. 166. 260. 261. 262.
 Hora qua Christus crucifixus est, ab Evangelistis variè indicata , quænam verè fuerit. 347.
 Hofanna quid significet. 247.
 Humilibus signorum operandorum gratia facile datur. 156.

I

Iacobus Alphæi an fuerit Publicanus . 51.
 Ieiunij Legalis & Evangelici quæ differentia. 56.
 Ieiunium Phariseorum non erat verum, ieiunium. 55.
 Ignis gehennæ quatenus similis fali. 106.
 Ignis qui usu extinguitur, est iudicium intimum conscientiæ. 204. 205.
 Immundi spiritus cur Dæmones dicantur. 26. 100. 101.
 Intrare in tentationem quid sit , & in quo differat ab incidere. 321.
 Invidia plenè subactos ferre amplius nec prodest, nec oportet. 165.
 Ioannes Baptista cur Angelus dicatur . 8. Cur se indignum dicat , qui Iesu calceamenta solvat. 13. 14.
 Iosephi ab Arimathæa generosa pietas . 355. & seq.
 Iosephi libris de bello narratur eventus vaticiniorum Christi. 280. 289.
 Iordanes ex duobus fontibus Iar & Dan ortum, & nomen trahit. 9. 10.
 Iordanis nomen ex hebræo latinè redditur, *descensus ipsorum*. 10.
 Iudæi Romanis traditi , sicut ipsi Iesum Pilato tradiderant. 338. 339. & seq.
 Iudæ proditori bonum erat non nasci: bene tamen fecit Deus creans illum. 312.
 Iudas an Christi corpus manducaverit in cœna : an prius abierit , quæ id cæteris daretur. 313.
 Iudas confessionem sonat. hinc Iudæa confessionem Christum multitudinem designat. 287.
 Iudas Galilæus cur perierit. 261.
 Iuramentis stare non semper laudabile : 131.
 Iustitia vocatur executio mandatorum Dei . 16. 17.

Lex

L

Lapis super lapidem cum mansurus in Templo negatur, rituum Iudaicorum omnimoda indicatur abolitio. 277.
 Legio posita pro Chiliade. 104.
 Lepra malum humanitus incurabile. 36.
 Leprosi à Christo curati perfecta fides. 36.
 Leprosi mundati à Christo cur sistere se jubentur Sacerdotibus. 38 39.
 Levi, alterum Matthæi nomen minus notum, Marcus & Lucas cur usurpent ipse autem notius. 48. 50.
 Levæus nomen mutat in Thadæum. 65.
 Lex de cessatione ab opere in Sabbato, in quem finem lata. 25.
 Lex nova servire Deo jubet in spiritu. 149
 Lex vetus exteriorem hominem præcipue spectabat. 150.
 Liberatio malorum non cupide quærenda. 141.
 Locustæ à quibusdam putantur fuisse tenera ea. umina herbarum. 11.
 Eadem infecta fuisse ab alijs creduntur, Acrides à Græcis dicta. ibid.
 Lotiones ante cibum otiosas & superstitiosas, Christi Discipuli Magistro probante negligunt. 146.
 Lucerna non abscondenda est lumen rationis proferendum in opus 87.
 Luctus omnis ex absentia boni est. 53.

M

Magdalenæ plures ne fuerint, an unica. 302. & seq. 306. & seq.
 Malitia sola creaturam excludit à Creatore. 215.
 Malum facere Deus nequit, neque id obest eius omnipotentia; quia male posse agere impotentia est. 223.
 Manuum impositio cur à Christo iterata in Cæco sanando. 166. 167.
 Marcus Evangelista Petri Discipulus. 1. 3. malè confusus cum Marco alio comite Pauli & Barnabæ. ibid. Marci Evangelium divisum olim in Titulos. 48. Capita 36. 2. 3. Marcus postea fuit Episcopus Alexandriae. 4. Cur is in Evangelio quæ Petro erant honorifica omiserit, aut parè attrigerit; quæ ignominiosa diligentius exposuerit. 4. 170. 171. 326. Marcus Evangelium scripsit iuxta ea, quæ à Petro audierat. 5. Marcus vestigia Matthæi sublebens, supplet interdum quæ ille omisit 165.
 Mater Christi ab eo prædicatur honore digna propter virtutes. 76. Ei re ipsa obsequitur, etiam postquam visus est verbis significare, se parùm attendere quid ipsa vellet. 76.

Medicina malorum omnium Resurrectionis spes. 229.
 Mel sylvestre sunt qui herbam gustu dulcem fuisse putent. 11.
 Alij mel verum, sed sine cura hominum in sylvis factum. ibid. Quid id symbolicè designet. 11. 12.
 Micarum nomine quandam Divinæ beneficentiæ particulam designat Cananæa. 154.
 Ministerium ex humilitate quæsitum, excelsitas & gloria est. 233.
 Miracula plerumque à Christo post illam Passionis mentionem facta. 194.
 Miraculis consulto abstinet Christus ne induratorum condemnationem augeat. 119. cur ea crebrò non faciat. 160.
 Missum se Christus dicit apud Lucam, at Marcus idè referens, ait ipsum dixisse, se venisse. quomodo hæc conveniant. 35
 Mittere Angelos Dei proprium est. 295.
 Monogamiam naturali legi consentaneam, adstruitur. 210. 213.
 Mons Satanas dictus quam ob causam. 250.
 Mos scripturæ, historica serie disiuncta, conjungere. 290.
 Moyses & Elias cur in Transfiguratione apparuerint. 179.
 Mulierum euntium ad Sepulchrum duos fuisse diversos comitatus quidam putant. 365.
 Mulierum professionem ad Sepulchrum Christi Evangelistæ variè narrantes, quomodo conciliandi. 359. 360.
 Multiplicatio finis nuptiarum. 266.
 Multorum verbo sæpe in Scripturis omnes intelliguntur. 33.
 Munus Parentibus intervertere filios impios vano Religionis prætextu Pharisei docebant. 146.
 Myrrha condire illustres mortuos mos fuit. 305.

N

Narrationes Evangelistarum circa Petri negationem conciliatæ. 335. 337.
 Negatio Petri ex supervacanea confidentia ortum habuit. 317.
 Nestorij hæresis refutata verbis Patris Æterni auditis in Baptismo Christi. 18.
 Nolle mori non est damnabilis affectus. 320.
 Nummi aliquando designantur vocabulo rerum. 149.
 Nuptiæ ibi non sunt unde mors exultat. 264.

Occul-

INDEX RERUM

O

Ocultāda speciosa Christus docet. 39
 Oſto & ſex dies quomodo rectè dicantur de eodem intervallo à duobus Evangeliftis Marco & Luca. 178. 181.
 Olei unctio quid ſignificet. 124. 125.
 Omnis caro plerumque univerſos planè homines ſignat: eſt tamen ubi ad ſolam Iudæam, aut Iudæorum ubique degentium nationem reſtringatur. 290. 291.
 Opera bona recta intentione ut ſale condienda. 208.
 Opus Dei ex manu autoris amabilitatem trahit. 268.
 Orat Christus, non opis indigens, ſed ut exemplum det hominibus orandi. 35. 36. 142.
 Oratio & ieiuniū cur ſint neceſſaria certo dæmonum genere pellendo. 193.
 Ordinationes celebrari nonniſi previa oratione debent. 66.
 Oſtentatio præcipuè vitanda Prædicatoribus. 48.

P

Paneas poſtea dicta quæ Chriſti tēpore Cæſarea Philippi vocabatur. 176.
 Panis filii reſervati verbo, exprimitur beneficentia curationum. 155.
 Parabola dicitur obſcurus ſermo. 150.
 Paralytici curatio cur à peccatorum remiſſione inchoata. 41. 52. 43.
 Pauca an multa pro Chriſto dimittantur, nihil intereſt ad præmium; quod affectui non cenſui adæquatur. 227.
 Peregrinatio Chriſti dicitur eius in Cælos aſſumptio. 301.
 Perſecutionum mētio quàm aptè à Chriſto iungatur cum promiſſione centupli reſiſtarum pro ſe rerum. 226.
 Perſeverantia præcipitur mandato ſequēdi Chriſtum 176.
 Pes, manus, oculus dum eruenda, vel truncanda ſuadentur à Chriſto, non illi mēbra ſunt intelligenda, ſed pravi amici. 203. 204. 205.
 Petrus dicitur fuiſſe Diſcipulus Ioannis Baptiſtæ itē ut Andreas eius frater. 24
 Idem vocatur Os Apoſtolorum. 170.
 Phariſæi non ſolū manus, ſed & brachia uſque ad cubitum crebrò lavabant. 146.
 Philippus Herodis Antipæ frater binomius fuit, Herodes quoq; vocatus. 127.
 Huius adhuc viventis uxorem Antipas habuit, ex Iolepho. 127. 128.
 Pili Camelorum unde veſtis Ioanni, Regni ſimul & Pœnitentiæ ſymbola. 12.
 Pilatus Cæſaris imagines in Templum inſulit. 288.

Piſtica nardus quæ dicatur. 303. 305. 307.
 Plebs æquior in iudicando, quàm Principes. 69.
 Porcinum caput à Romanis in intima Templi Iudæorum adyta immiſſū. 355.
 Porcos à dæmonibus in aquas præcipitari cur Chriſtus permiferit. 106. 107. 110.
 Poſſidentes plura cupidiores minus habentibus ſunt. unde hoc eveniat. 121.
 Prædicatio Chriſti an eadem cum Prædicatione Ioannis Baptiſtæ. 22.
 In quo differant. 23. 24.
 Prægnantes & nutrientes quid anagogicè ſignificent. 287.
 Præpoſiti miniſtris requiem concedere poſt labores debent. 132. 132.
 Prima Axymorum quæ dies ſit. 309. 310.
 Primum ad magnum adiungit relationem 270.
 Principum autoritas prava ſuadens demeritat plebem. 240.
 Prophetę in Patria inglorij quam ob cauſam. 119.
 Prophetarum prædicatio in quo diverſa à prædicatione Chriſti. 30.
 Puerorum dotes quas imitari Diſcipulos ſuos Chriſtus voluit. 216.
 Pueri ſimiles quatenus ſuos eſſe Diſcipulos Chriſtus velit. 198.
 Pullus Aſini Gentilis populi ſymbolum. 241. 243.
 Puſilli credentes in Chriſtum qui vocentur. 203.

Q

Quartæ feria cur olim ieiunio ſacrata. 302.
 Quatuor noctis cuſtodix memorantur in Scriptura, in tres unaquæque diviſę horas. 138.

R

Rami magni grani ſinapis in arbore adulti, intelligēdi ſunt Apoſtoli. 284
 Regnum Cælorum Chriſtus à Ioanne dicitur. 35. A Chriſto verò Reſurrectio. 314.
 Religionis ſpecies ad fallendum aptiſſima 273.
 Reliquias multiplicati panis, cur Chriſtus voluerit colligi, nec ſatiatis auferendas condonaverit. 162.
 Reprehenſiones apertæ meliores quàm adulatrix amicitia. 260.
 Repudio nexus Matrimonij non ſolvitur. 214.
 Reſponſa Chriſti ad arcana sæpè interrogantium cogitationes accomodantur. 220.

Sadu-

S

S Aduæorum quod esset dogma. 265.
S ali cur Christi Discipuli comparentur. 208.
Sal pacem significat. 207.
Salus animæ extra Deum quovis peior exitio. 175.
Sanctorum lapsus cur narrentur in Scripturis. 336.
Sanguis Christi effusus pro omnibus, quo sensu pro multis dicitur effundi. 313.
Sanguis victimarum in altari Templi Iudaici quo sensu dicatur pro nobis effusus 256. 257.
Satan cupiebat Christum non pati. 172. 173.
Satan cur Petrus à Christo increpante dictus. 173.
Scandalizare est inhonorare. 202.
Scribæ mulierculas emungebant pecunia nugis eas demulcentes. 275.
Scribarum ambitio & vanitas. 273.
Sedere ad dexteram Dei nulli puræ creaturæ convenit. 237. 238.
Semen in viam factum est Divina doctrina immissa in cor durum. 84. 85.
Sementis parabola quid significet. 78. & seq. 91. 92. & seq.
Sepulcris cur libenter immorentur dæmones. 101. 104.
Sindon Iustitiæ signum. 329.
Signa in Cælo secunda Christi Adventui reservata. 163.
Signum è Cælo cur petant à Christo Pharisæi. 163.
Signum relinquentibus Deum aliud non datur, quàm mutua Dei derelictio. 164.
Simon Cyrenæus cur dignus qui Crucem gestet. 343.
Simon Menander & Cherintus signa per præstigias edebant. 201.
Sodomitis & Gomorrhæis cur tolerabilius futurum sit in Iudicio, quàm non recipientibus Apostolos. 123. 124.
Solitudo tranquillitatis mater. 140.
Solus Deus cum dicitur bonus non excluditur omnis bonitas ab homine: sed hæc evanescere in comparatione Divinæ innuitur. 220.
Speculator Romanum nomen quid significet. 130. 131.
Spinis cur comparentur sæculi curæ. 85.
Spiritus Christi quis & cur dicatur Marc. 11. 8. 43.
Spiritus S. super Christum in Baptismo apparet, ut intelligatur distinctio eius à Filio & Patre. 10.
Sponsus cur dicatur Christus. 52. 54.
Sputum cur adhibuerit Christus in curatione cæci & surdi. 158. 166. 167.
Sputum signum procedentis ex Deo verbi. 168.

Summum Cæli, & summum Terræ significat iustos & peccatores. 293.
Superbia malorum omnium expugnatum difficillimum. 197.
Surdus cur à Christo seductus in partem, ut sanaretur. 156. 157. 158. 168.
Synagogæ cur à Christo eiectæ ad prædicandum. 35.

T

T Abernacula tria Christo, Moyse, & Eliæ facienda suadens Petrus, cur dicatur nescisse quid diceret. 181.
Tangit Salvatorem qui credit: qui non credit, premit. 113. 114.
Tentari cur Christus voluerit. 19.
Tentari homines cur Deus sinat. 19. 20. 21.
Terra significat carnem. 45.
Tertia dies resurrectionis Christi quomodo intelligenda, nesciunt Apostoli. 196.
Testamenti utriusque ut se monstraret autorem Christus, Evangelium in Synagogis prædicabat. 35.
Thesaurum potius quàm vitam Christus ostentat avaro, ut suo illum hamo trahat. 221. 222.
Theudas & Iudas Galilæus Pseudo-Christi. 281.
Traditio Legi Dei contraria damnanda. 146.
Traditionis merè humanæ præscriptum non anxie curandum. 145.
Transfiguratio non fuit mutatio consueti vultus, sed lucis additio. 179. 182.
Tres Prophetarum classès indicantur per servos à Domino vineæ ad agricolas missos. 256.
Triplex bellum Apostolis à Christo pronunciatum, à domesticis, à seducto-ribus, ab hostibus. 284.
Tristis verè, non simulatoriè Christus fuit. 319.
Tristitiæ Christi causa non mors eius, sed inde secutura reprobatio Iudæorù. 324.

V

V Ade post me cur Christus Petro, non autem Diabolo, utrumque increpando dixerit. 173.
Væ prægnantibus & nutrientibus cur dicatur à Christo. 286. 287.
Valentiniani & Marcionitæ de solis animabus Christi dictum illud intelligebant, Deus non mortuorum, sed viventium est. 266.
Vasa Dæmonum homines mali sunt, 72.
Venire & mitti Christo conveniunt prius ut Deo, alterum ut homini. 35.

Vermis

INDEX RERUM IN CATENAMP.

- Vermis qui non moritur conscientiam designat. 204.
 Vestem Iudæi scindebant audita blasphemia. 333.
 Via Dei est recta tendere ad bonum. 261.
 Viam Domini quomodo Ioannes præparaverit. 8.
 Viginti annis Christi doctrina Orbem pervagata, ad mundi terminos pervenit. 283. 284.
 Vineæ sepe, turri, torculari instructa quid designet. 256. 258.
 Virgam prius negatam Discipulis evangelizatum euntibus, videri postea Christum relaxasse. 122.
 Vltro terra fructificare in Parabola feminis propter liberum arbitrium dicitur. 91. 93.
 Voluntates in Christo dux. 320.
 Vox clamantis in deserto quare Ioannes dicitur. 8. 9.
 Vox Patris in Christi Baptismo ideo audita, ne Spiritus descendere putaretur in Ioannem. 18.

Z

Z Ona pellicea Ioannis quid symbolice adumbret. 12.

FINIS

ERRATA

sic CORRIGERE

Pag. 337. v. 25.	Matthæus	Matthæum
368. v. 12.	compellebant	compellabant
384. v. 34.	perpendit	perpendit
400. v. 33.	existere	existere
411. v. 19.	creavit	creavit
437. v. 32.	licet	liceat
447. v. 10.	aspernendam	aspernandam

Biblioteca Episcopal de Barcelona

13030000015666

